DAS PURĀṆA PAÑCALAKṢAṆA

Versuch einer Textgeschichte.

Von

Willibald Kirfel.

Vorwort.

Als ich vor mehr als drei Jahren die Purāṇa auf kosmogonische Ideen hin durchsah, entdeckte ich in ihnen eine Anzahl wörtlicher Übereinstimmungen. Ich ging denselben nach, legte mir konkordanzartige Listen an, um mir einen vorläufigen Überblick über dieselben zu verschaffen, und erst als ich sah, dass sich hinter ihnen ein textgeschichtliches Problem verbarg, das für die Indologie von Bedeutung zu werden schien, glaubte ich mich zunächst ausschliesslich seiner Lösung widmen zu müssen. Wie nahe waren schon Blau (s. seinen Aufsatz „Purāṇische Streifen" in: Z. D. M. G. Bd. 62 (1908) S. 337 ff.) und Hertel (s. seinen Aufsatz „Die Geburt des Purūravas" in: W. Z. K. M. Bd. 25 (1911) S. 153 ff.) der Entdeckung dieses Problems gewesen. Hatten sie damals die Texte, die sie für die genannten Arbeiten benutzten, etwas weiter und eingehender mit einander verglichen, so wurde das Problem der Purāṇa schon viel früher aufgerollt und ihre Auflösung in die in ihnen enthaltenen Einzeltexte schon längst in Angriff genommen worden sein. Aber herrschte nicht bisher allgemein die Ansicht, dass die Purāṇa in der Hauptsache als individuelle Werke zu betrachten seien?

Dass die vorliegende Arbeit über das sogenannte Pañcalakṣaṇa, den vermutlich ältesten Teil der Purāṇa-Literatur, im Einzelnen noch viel Unvollkommenes enthält, ist mir selbst am meisten klar, kann doch nur ein Teil der hier benutzten Textausgaben als einigermassen zuverlässig und kritisch gelten. Zudem hätte noch eine grössere Zahl guter Manuskripte herangezogen werden müssen; aber selbst wenn aus der Masse der katalogisierten und nicht katalogisierten Purāṇa-Handschriften zur Zeit schon die besten ausgewählt und herangezogen werden könnten, so würde das Material des kritischen Apparates doch einen solchen Umfang angenommen haben, dass die Veröffentlichung der Arbeit schliesslich an praktischen Schwierigkeiten gescheitert wäre. Hat sich doch so schon ihre Drucklegung nur dadurch ermöglichen lassen, dass die Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft einen erheblichen Teil der Un-

kosten übernommen hat. Gegenüber den Unvollkommenheiten, die sich in der Hauptsache nur auf unsichere Lesarten beziehen werden, schien mir die Veröffentlichung der textgeschichtlichen Ergebnisse und damit die Inangriffnahme des Purāṇa-Problems von so grosser Bedeutung, dass sie nicht weiter hinausgeschoben werden durfte. Aus den gleichen Gründen werden dieser Arbeit in absehbarer Zeit noch mehrere andere nachfolgen.

In seinem letzten Buche „Ancient Indian Historical Tradition, London 1922“ beschäftigt sich auch Pargiter mit einem Teil unserer Probleme, aber erst Ende August 1925 wurde mir das Buch zugänglich, nachdem ich es vorher in den deutschen Bibliotheken vergeblich gesucht hatte. Damals war mein Druckmanuskript schon sozusagen abgeschlossen; ich bin also ganz selbständig zu meinen Ergebnissen gekommen, die, wie man sehen wird, zum Teil von Pargiters Anschauungen abweichen.

Zum Schluss verbleibt mir noch die angenehme Pflicht, all denen meinen Dank auszusprechen, die zum Zustandekommen dieses Buches irgendwie beigetragen haben. An erster Stelle habe ich zu danken der Notgemeinschaft der deutschen Wissenschaft, die, wie schon erwähnt, die materielle Möglichkeit der Veröffentlichung erst geschaffen hat. Für Mitteilungen bin ich verpflichtet Herrn Prof. Dr. F. W. Thomas, Oxford und Herrn Prof. Dr. M. Winternitz, Prag. Ganz besonderen Dank schulde ich aber Herrn Geheimrat Prof. Dr. H. Jacobi, der mich in der liebenswürdigsten und aufopferndsten Weise beim Korrekturenlesen unterstützt und auf viele Versehen aufmerksam gemacht hat.

Bonn, im Juli 1927.

Inhaltsverzeichnis.

Abkürzungen.

A. = Agnipurāṇam. Poona 1900. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 41.)

Bd.$_1$ = Brahmāṇḍapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇayantrālaye. saṃvat 1969, śake 1838 [1913].

Bd.$_2$ = Brahmāṇḍapurāṇam. Ms. S. 119 der Universitätsbibliothek Bonn. Moderne unvollständige Abschrift von verschiedener Hand, nach 1857.

Bhg. = Bhāgavatapurāṇam. Paṇaśīkaropāhva-Lakṣmaṇaśarma-tanujanuṣā Vāsudevaśarmaṇā saṃśodhitaḥ. [Bombay]: Nirṇayasāgarākhyamudraṇayantrālaye śake 1831, sana 1910.

Bh(v). = Bhaviṣyapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇālaye 1897.

Br. = Brahmapurāṇam. Poona 1895. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 28.)

De. = Devībhāgavatapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-mudraṇālaye saṃvat 1951, śake 1816 [1895].

Ga. = Garuḍapurāṇam . . . Pañcānana-Tarkaratnena sampāditam . . . Vīrasiṃha-Śāstriṇā . . . Dhīrānanda-Kāvyanidhinā ca pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām śakābdāḥ. 1812 [1890].

H. = Harivaṃśaḥ. In: The Mahábhárata. An Epic Poem. Calcutta 1834—1839. Vol. IV. p. 445 ff.

Kū. = The Kúrma Purána . . . ed. by Nílmaṇi Mukhopádhyáya. Calcutta 1890. (Bibliotheca Indica.)

L. = Liṅgapurāṇam. . . . Pañcānana-Tarkaratena sampāditam, . . . Vīrasiṃha-Śāstriṇā . . . Dhīrānanda-Kavyanidhina ca pariśodhitam. Kalikātarājadhānyām. śakābdāḥ 1812 [1890].

M. = Mānava-dharma Śástra. Institutes of Manu with the comm. of Medhátithi etc. by . . . Vishvanáth Náráyan Mandlik . . . Bombay 1886.

Mh. = Mahábhárata. An epic poem. Calcutta 1834—1839.

Mhk. = The Mahábhárata. A new edition mainly based on the South Indian texts. Kumbhakonam 1906—1910.

Mr. = The Márcaṇḍeya Purána . . ed. by K. M. Banerjea. Calcutta 1862. (Bibliotheca Indica.)

Mt. = Matsyapurāṇam. Poona 1907. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 54.)

P.$_1$ = Padmapurāṇam. Mumbayyām: Śrī-Veṅkaṭeśvara-yantrālaye saṃvat 1951, śake 1816 [1895].

P.$_2$ = Padmapurāṇam. Ed. . . . by . . . Vishwanáth Náráyaṇa Maṇḍlic . . . Vol. III. Poona 1894. (Ānandaśrama Sanskrit Series. Extra Nr.)

Śidh. = Śivapurāṇam. (Dharmasaṃhitā) . . . Pañcānana-Tarkaratnena sampāditam . . . Vīrasiṃha-Śāstriṇā . . . Dhīrānanda-Kāvyanidhinā pariśodhitam. Kalikātārājadhānyām śakābdāḥ 1812 [1890].

T. = Text.
V. = Variante unter dem Text.
Vā. = Vāyupurāṇam. Poona 1905. (Ānandāśramasaṃskṛtagranthāvaliḥ 49.)
Var. = The Varáha Puráṇa . . . ed. by . . . Hrishikeśa Śastri. Calcutta 1893 (Bibliotheca Indica).
Vi.1 = Viṣṇupurāṇam . . . Śrī-Jīvānanda-Vidyāsāgara . . . saṃskṛtam . . . Kalikatānagaryyām 1882.
Vi.2 = Viṣṇupurāṇam. Mumbāpuryām: Orientalakhye mudrāyantrālaye. śāke 1811 [1889].

Die Erläuterung der übrigen beim Druck angewandten Eigentümlichkeiten findet man auf p. XX ff.

Einleitung.

Wenn sich in zwei oder mehreren Purāṇa's ein und dasselbe Textstück in sozusagen gleichem Wortlaut und in der Hauptsache nur in Lesarten variierend wiederfindet, so liegt der Schluss nahe, dass dieses gemeinsame Stück letzten Endes auf eine einzige Quelle

Nachträglich haben sich noch folgende Druckfehler gefunden:

p. XIX Anmerkung: 1)–3) statt 6)–8).

p. XXI Ende der 4. Zeile von unten: -at statt -t.

p. 360 Krit. App. zu Śl. 48 49 linke Spalte: ll. 1372, 1373 statt 1312, 1313.

---

wenn es nach Form und Inhalt ein abgeschlossenes Ganze bildet, einmal eine selbständige Existenz gehabt hat und dann rein mechanisch in die in Betracht kommenden Purāṇa's aufgenommen worden ist. Es ist selbstverständlich, dass sich das Gesagte auch auf singuläre Teile der Purāṇa's oder anderer ähnlicher Textsammlungen beziehen kann, mag sich nun ausserhalb derselben noch eine Parallele erhalten haben oder nicht, zunächst wird es aber hauptsächlich für die Stücke zu gelten haben, die wir in zwei oder mehreren Purāṇa's parallel antreffen. Stossen wir nun auf derartige längere Textstücke, so ergibt sich uns gleich die Möglichkeit, deren Lesarten auf ihre Richtigkeit hin zu prüfen und die Texte selbst auf Verderbnisse und individuelle Zusätze, die bei der Vergleichung ja sofort in die Augen springen, zu untersuchen. In einem solchen Falle ist es natürlich gleichgültig, ob dieses gemeinsame Textstück etwas Einheitliches darstellt, d. h. nach Form und Inhalt auf einen einzigen Autor schliessen lässt, oder ob es schon eine Sammlung von Texten bildet, die nach den genannten Kriterien die Annahme verschiedenen Ursprungs rechtfertigt.

Eine derartige rein deduktive Methode der Textvergleichung bietet zunächst den Vorteil, dass sie ganz voraussetzungslos vor-

gehen und sich von aller einheimischen Tradition, die in den Purāṇa's selbst eine besondere Rolle spielt und zum grossen Teil sicher auf eine „pia fraus“ zurückgeht, sowie von allen bis dahin aufgestellten Theorien und Thesen vollkommen freihalten kann. Diese Methode geht infolgedessen nicht mehr von dem Einzel-Purāṇa aus, betrachtet auch dieses nicht mehr als individuellen Text, sondern nimmt als Ausgangspunkt die Textstücke, die in sozusagen übereinstimmendem Wortlaut zwei- oder mehrmal in den verschiedenen Purāṇa's und verwandten Texten wiederkehren. Die gemeinsamen Stücke deckt sie also gewissermassen auf einander, verringert dadurch schon die eigentliche Purāṇa-Textmasse und löst schliesslich deren äussere Form ganz auf, so dass als letztes Ergebnis nur mehr Einzeltexte übrig bleiben. Auf den ersten Blick mag dieses Verfahren vielleicht etwas gewagt erscheinen, bei näherer Prüfung wird es sich aber als die einzige Möglichkeit erweisen, in den Urwald der Purāṇa's und all der Texte, die zu ihnen gehören, einen Weg zu bahnen. Schon jetzt wird man fühlen, dass dieses Verfahren, wenn es erfolgreich ist, zu gewissen prinzipiellen Schlüssen führen muss.

Nach der soeben skizzierten Methode kann ich jetzt also die Ergebnisse meiner Purāṇa-Forschungen darlegen, ohne vorher die traditionellen Angaben über diese Texte eingehend zu diskutieren. Bezüglich ihrer sei der Leser auf F. E. Pargiters fleissiges Buch „Ancient Indian historical tradition, London 1922“ verwiesen[1], dessen einleitende Kapitel gerade diese Materie eingehend behandeln. Wie weit ich sonst in wesentlichen Punkten mit Pargiter, der bei einer früheren Arbeit ähnlich verfahren hat[2]), übereinstimme oder von ihm abweiche, wird sich im Verlauf dieser Ausführungen von selbst ergeben.

Brahmāṇḍa- und Vāyupurāṇa.

Das erste Ergebnis der purāṇischen Textvergleichung ist die Erkenntnis, dass Bḍ. und Vā. ursprünglich ein einziges Purāṇa gebildet haben müssen. Nicht nur haben beide die gleiche Grundeinteilung in: prakriyā-, anuṣaṅga-, upodghāta- und upasaṃhārapāda, sondern — und das ist das Wesentlichste — auch der grösste Teil ihrer Textmasse stimmt im Wortlaut mit einander überein. Nur

1) Siehe auch: F. E. Pargiter in: Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol. 10, p. 447—455.

2) The Purāṇa Text of the dynasties of the Kali age. Oxford 1913.

den kleineren Teil nehmen Sonderstücke ein, die sich aber zwanglos aus dem Zusammenhang auslösen lassen, mithin also rein mechanisch eingefügt sein müssen. Der Schluss ist also berechtigt, dass dieses gemeinsame Textstück, das ich künftig einfach Bḍ.-Vā. nenne, ursprünglich ein einziges Purāṇa gebildet hat, und dass durch mechanische Einfügung der Sonderstücke in zwei verschiedene Handschriften die beiden heute als Bḍ. und Vā. bekannten Purāṇa's entstanden sind. An dieser Tatsache ändern die vielen abweichenden Lesarten, die grösstenteils Verderbnisse sind, die zahlreichen kleinen Sonderinterpolationen, die Umstellungen kleinerer Textstücke, die meistenteils schon in alter Zeit durch Blättervertauschung verursacht worden sein mögen, willkürliche Ergänzungen kleiner Verderbnisse und Lücken in beiden Texten nichts. Anderseits zeigt dieselbe aber auch, dass die traditionelle Achtzehnzahl der Purāṇa's sowie ihre Einteilung nach den drei guṇa's oder die in viṣṇuitische, śivaitische und gemischte — Bḍ. gilt als gemischt und Vā. als śivaitisch — mit der wirklichen Entstehung und dem Grundwesen der Purāṇa's nichts zu tun haben, dass diese vielmehr spätere Spekulationen und höchstens auf ihre letzte endgültige Form als Textsammlungen anwendbar sind.

Schon Pargiter hat darauf aufmerksam gemacht, dass Bḍ. und Vā. ursprünglich ein Purāṇa gebildet haben[1]), doch hat er, soweit ich sehe, nirgendwo eine Kapitelkonkordanz geliefert, die am besten diese These hätte beweisen können. Gerade eine solche Konkordanz, und mag sie noch so kurz sein, ist für die Purāṇa Forschung besonders wichtig, da sie auf den ersten Blick den gemeinsamen Grundkern und die individuellen Sonderstücke überschauen lässt. Zunächst will ich nun eine solche mit Angabe der jeweiligen Verszahl folgen lassen. In der Hauptsache dürfte sie schon genügen, um ohne allzu grosse Mühe für einen Vers des einen Textes die Parallele in dem anderen auffinden zu lassen. Die grosse Zahl gibt die Kapitel d. h. adhyāya, die kleinere kursive darunter die Anzahl der Śloka an.

1) Ancient Indian historical tradition p. 23; ders. in: Encyclopaedia of Religion and Ethics. Vol. 10, p. 448a.

Kapitelkonkordanz des Brahmāṇḍa und Vāyupurāṇa.

Brahmaṇḍap.	Vāyup.	Brahmaṇḍap.	Vāyup.	Brahmāṇḍap.	Vāyup.	Brahmaṇḍap.	Vāyup.
Prakriyāpāda.		–	23 (226)	16 ([illegible])	45.67-137 ([illegible])	**Upodghātapāda.**	
I. 1 (174)	1 (205)	–	24 (105)	17 ([illegible])	46 ([illegible])	II. 1 ([illegible])	65.[illegible]-190 ([illegible])
2 (48)	2 (45)	—	25 (52)	18 (84)	47 (80)	2 ([illegible])	65.1[illegible] ([illegible])
—	3 (21)		26 (50)	..	48 ([illegible])	3 ([illegible])	66 ([illegible])
3 (38)	4 (92)	10 (88)	27 (60)	19 ([illegible])	49 ([illegible])	4 ([illegible])	67.1-47 ([illegible])
4 (34)	5 (51)	11 (11)	28 (39)	20 (58)	50.1-57a ([illegible])	5 ([illegible])	67.4[illegible]-1[illegible] ([illegible])
5 (111)	6 (79)	12 ([illegible])	29 (19)	21 ([illegible])	50.57b-[illegible] ([illegible])	6 ([illegible])	68 ([illegible])
		13.1-86 (86)	30.1-78 (78)	22 ([illegible])	51 ([illegible])	7 ([illegible])	69 ([illegible])
Anuṣaṅgapāda.		·	30.79-321 (243)	23 ([illegible])	52 ([illegible])	8 ([illegible])	70 ([illegible])
6 (77)	7 (80)	13.87-1[illegible] ([illegible])	31 (61)	24 ([illegible])	53 ([illegible])	9 ([illegible])	71
7 (195)	8 (209)	·	32 ([illegible])	25 ([illegible])	54 ([illegible])	10.1-[illegible] ([illegible])	72
8 (66)	9.1-64 (64)	14 (75)	33 ([illegible])	26 (66)	55 (68)	10.[illegible]b-1[illegible] ([illegible])	73 ([illegible])
	9.65-122 (58)	15.1-51a (50)	34.1-57 ([illegible])	27 ([illegible])		11.1-[illegible] ([illegible])	74 ([illegible])
9 (92)	10.1-67 (67)	–	34.58-96 (39)	28 (100)	56 (94)	11.[illegible]b-11[illegible] ([illegible])	75
—	10.68-94 (27)		35 ([illegible])	29 ([illegible])	57.1-85 ([illegible])	12 ([illegible])	76 ([illegible])
	11 (64)		36 ([illegible])	30 ([illegible])	57.86-1[illegible] ([illegible])	13 ([illegible])	77 ([illegible])
—	12 (43)	..	37 (30)	31 (127)	58 ([illegible])	14 (117)	78 ([illegible])
—	13 (34)	—	38 (78)	32 (139)	59.1-100a ([illegible])	15 ([illegible])	79 ([illegible])
–	14 (42)	–	39 ([illegible])	(33) ([illegible])	(59.100b-14[illegible]) ([illegible])	16 ([illegible])	80 ([illegible])
—	15 (17)		40 (96)	34 (68)	60.1-62 ([illegible])	17 ([illegible])	81 ([illegible])
—	16 (21)	...	41 (90)	35.1-4a (1)	60.63-66a (1)	18 ([illegible])	82 ([illegible])
—	17 (8)	..	42 (81)		60.66b-75 (10)	19 ([illegible])	83.1-10[illegible] ([illegible])
—	18 (23)	15.51a-61b	43.1-9 (9)	35.4b-218 (211)	61 (186)	20 ([illegible])	83.103-1[illegible] ([illegible])
—	19 (43)	—	43.10-38 (29)	36 (237)	62 ([illegible])	21 ([illegible])	
—	20 (39)	...	44 (25)	37 (60)	63 (56)	22 (81)	..
—	21 (87)	15.61b-80 (20)	45.1-20a (20)	38 (33)	64 (37)	23 (81)	..
—	22 (35)	—	45.20b-66 (46)			24 (88)	.

Brahmāṇḍap.	Vayup.	Brahmaṇḍap.	Vayup.	Brahmaṇḍap.	Vayup.	Brahmaṇḍap.	Vayup.
25 (*91*)	—	41 (*55*)	—	57 (*75*)	—	73 (*126*)	98 (*126*)
26 (*62*)	—	42 (*56*)	—	58 (*17*)	—	74 (*78*)	99 (*466*)
27 (*15*)	—	43 (*32*)	—	59 (*86*)	84 (*86*)	Upasaṃhārapāda.	
28 (*75*)	—	44 (*37*)	—	60 (*98*)	85 (*98*)	III. 1 (*213*)	100 (*246*)
29 (*24*)	—	45 (*17*)		61 (*57*)	86 (*69*)	2 (*316*)	101 (*355*)
30 (*76*)		46 (*36*)		62 (*41*)	87 (*16*)	3 (*113*)	102 (*135*)
31 (*39*)		47 (*100*)		63 (*216*)	88 (*215*)	4 (*73*)	103 (*53*)
32 (*61*)	—	48 (*19*)	—	64 (*21*)	89 (*27*)	—	104 (*110*)
33 (*37*)		49 (*66*)	—	65 (*50*)	90 (*49*)	—	105 (*49*)
34 (*55*)		50 (*58*)		66 (*90*)	91 (*118*)	—	106 (*86*)
35 (*59*)		51 (*69*)	—	67 (*105*)	92 (*99*)	—	107 (*58*)
36 (*61*)	—	52 (*11*)	—	68 (*107*)	93 (*104*)	—	108 (*92*)
37 (*43*)	—	53 (*52*)		69 (*57*)	94 (*56*)		109 (*55*)
38 (*51*)	—	54 (*56*)		70 (*19*)	95 (*18*)		110 (*66*)
39 (*53*)		55 (*27*)		71 (*265*)	96 (*268*)		111 (*84*)
40 (*66*)	—	56 (*57*)		72 (*196*)	97 (*202*)	—	112 (*68*)

Die Konkordanz lässt zunächst die Sonderstücke der beiden Purāṇa klar hervortreten.

Bḍ. enthält deren nur zwei, nämlich ein kleineres (I. 27) von 129 und ein grösseres (II. 21 – 58) von zusammen 2141 Śloka's. Das erstere handelt von Śiva's Auftreten in schrecklich verändertem Aussehn im Devadāru-Walde und der Besänftigung seines durch den Fluch der Ṛṣi's hervorgerufenen Zornes durch ein Aschenbad (Dārupraveśabhasmasnānavidhi [1]) und das letztere erzählt die Geschichten von Rāma Jāmadagnya und Sagara (Sagarasya Rāmasya ca caritam).

Die Sonderstücke des Vā. umfassen insgesamt 2704 Śloka's und haben etwa folgenden Inhalt: 3 bildet eine kurze Schilderung der Schöpfung im Vaṃśastha Metrum (sṛṣṭiprakaraṇam), über 9.$_{85}$ $_{128}$ siehe weiter unten, 10.$_{68}$– 15 handelt von dem Yoga der Pāśupata's

1) Hier und bei den nächsten Inhaltsangaben füge ich, soweit möglich, stets die Kapitelunterschrift in () bei.

(Pāśupatayoganirūpaṇam), 16 über liturgische Reinheitszeremonien (śaucācāralakṣaṇanirūpaṇam), 17 über die Regeln der letzten Lebensstufe (paramāśramavidhikathanam), 18 über Bussvorschriften für den Asketen (yatiprayaścittavidhikathanam), 19 über Unglück verheissende Vorzeichen (ariṣṭanirūpaṇam), 20 über den Laut Om und die Verdienste der Meditation über denselben (oṃkaraprāptilakṣaṇanirūpaṇam), 21 und 22 über die Struktur eines Kalpa und die Namen und Charakteristika von 30 Kalpa's (kalpanirupaṇam und kalpasaṃkhyānirūpaṇam), 23 über 5 weitere Kalpa's sowie Śiva's Erscheinungsformen während der einzelnen Zeiten (Maheśvarāvatārayogaḥ), 24 enthält Brahman's und Viṣṇu's Preishymnus an Śiva und seine Veranlassung (Śarvastavam), 25 schildert die Entstehung und Vernichtung Madhu's und Kaiṭabha's (Madhu-Kaiṭabhotpattivināśavarṇanam), 26 behandelt die Entstehung der Laute (svarotpattinirupaṇam), 30_{79-99} enthält die Schilderung von Dakṣa's Geburt und Opfer, Vīrabhadra's Geburt und der durch diesen verursachten Vernichtung des Opfers Dakṣa's sowie des letzeren Wunscherlangung und Preislied an Śiva (Dakṣaśāpavarṇanam), 32 beschreibt die Zustände in den einzelnen Yuga's (yugadharmaḥ), 34_{58}–42, 43_{10-38}, 44, 45_{20^b-86}, 48 handeln über wirkliche oder vermeintliche Geographie (Jambudvīpa varṇanam und bhuvanavinyāsaḥ), 104 erzählt von Vyāsa's Zweifel und seiner Lösung (Vyāsasaṃśayāpanodanam) und 105–112 bilden einen Traktat zur Verherrlichung Gayā's (Gayamāhātmyam).

Werden die angegebenen Sonderstücke also aus beiden Purāṇa's ausgeschieden, so müssen zwei gleiche im Wortlaut übereinstimmende Textreste übrig bleiben, die sich etwa wie zwei verschiedene Handschriften eines bestimmten Werkes zu einander verhalten. Im Grossen und Ganzen trifft dieses auch tatsächlich zu, jedoch haben wir in unserem Falle eine lange und, wie das bisher zugängliche Material zu erkennen gibt, nicht besonders glückliche Überlieferungsgeschichte zu berücksichtigen. Vergleicht man nämlich die Ślokenzahlen der entsprechenden Kapitel mit einander, so fällt sofort auf, dass manche ziemlich vollkommen mit einander übereinstimmen, während wieder andere mehr oder weniger von einander abweichen. Geringe Abweichungen finden, so weit ich sehe, meist schon ihre Erklärung in einer etwas auseinander gehenden Verszählung, bei stärkeren haben wir es durchweg mit kleineren Zusätzen oder mit Lücken in diesem oder jenem Texte zu tun. Derartige Zusätze finden sich z. B. Bḍ. I. 5_{83-141} (p. 68 f.[1]), I. 9_{1-8} (p. 112), I. 9_{14-31} (p. 113 f.), Vā. 9_{68-122} (p. 107 ff.), Lücken anderseits z. B. hinter Bḍ. I. 3_{28}

1) Die Zahlen in ( ) beziehen sich auf die Seiten unseres Textes.

(p. 47 ff.), II. 3.80^{a} (p. 180 ff.), II. 66.16^{b} (p. 357), II. 72.180^{b} (p. 504 f.), II. 74.103 (p. 533 ff.) oder Vā. 27.19^{I} (p. 122 f.), 27.36 (p. 124 f.) usw. Ausserdem enthalten beide Reststücke noch eine grosse Anzahl von Stellen, bei denen sowohl kleine Zusätze wie Lücken vorliegen können. Ob das eine oder andere zutrifft, wird wohl meist schon aus dem Zusammenhang erschlossen, in anderen Fällen aber vielleicht erst nach eingehender Vergleichung alter Handschriften entschieden werden können. Da sich die weitere Untersuchung nur auf den Urkern Bḍ-Vā. beziehen kann, so ist zunächst notwendig, kurz seinen Inhalt anzugeben, und dies mag aus Gründen der Übersicht hier in Form eines tabellarischen Überblicks erfolgen. Die Kapitelunterschrift wird nach dem Vā. beigefügt.

Inhalt:	Bḍ.	Vā.
Prakriyapada:		
Inhaltsübersicht (anukramaṇikā)	I. 1	1
Schilderung des zwölfjährigen Soma-Opfers (dvadaśavarṣikasatranirupaṇam)	2	2
Die Schöpfung (sṛṣṭiprakaraṇam)	3 - 5	4 - 6
Anuṣaṅgapada:		
Der Übergang vom vergangenen zum gegenwärtigen Kalpa (pratisaṃdhikīrtanam)	6	7
Die Einteilung in die 4 Zeitalter Kṛtayuga usw. (caturāśramavibhāgaḥ)	7	8
Die Erschaffung der Götter usw. (devādisṛṣṭikathanam)	8	9
Die Schöpfungen Rudra's, Dharma's und der 9 Ṛṣi's Bhṛgu usw. (manvantaravarṇanam)	9	10
Schilderung der 8 Namen und Körper, die Rudra von Brahman erhalten hat (Mahadevatanuvarṇanam) .	10	27
Die Geschlechter der 9 Ṛṣi's (ṛṣivaṃśānukīrtanam) .	11	28
Das Geschlecht Agni's (Agnivaṃśavarṇanam) . . .	12	29
Dakṣa's Fluch (Dakṣaśāpavarṇanam)	13	30.1-78, 31
Das Geschlecht des Manu Svayambhuva (Svayambhuvavaṃśavarṇanam)	14	33
Die Beschreibung des Jambûdvîpa (Jambûdvîpavarṇanam)	15	34.1—57 43.1—9 45.1—20a
Die Einrichtung der Welt (bhuvanavinyāsaḥ)	16 - 19	45.87—137 46—49
Der Lauf der Himmelskörper (jyotiḥpracaraḥ) . . .	20 - 23	50—52
Das Aussehn der Himmelskörper (jyotiḥsaṃniveśaḥ) .	24	53
Preishymnus an Nīlakaṇṭha (Nīlakaṇṭhastavaḥ) . . .	25	54
Preishymnus über die Entstehung des Liṅga (liṅgodbhavastavaḥ)	26	55

Mag die vorstehende Inhaltsübersicht noch so dürftig und lückenhaft sein, so lässt sie doch auf den ersten Blick einen Zug erkennen, der von charakteristischer Bedeutung ist. Sie zeigt nämlich, dass das ganze Material nach einem gewissen chronologischen Prinzip geordnet ist. Der eigentliche Text beginnt mit der Schöpfung am Anfang des gegenwärtigen Kalpa's und endet mit dem Untergang derselben und der Neuschöpfung zu Beginn der nächsten gleichen Weltperiode. In diesen grossen Zeitrahmen ist nun der ganze Stoff in mythisch-chronologischer Folge eingeordnet. Auf die erste Entfaltung der Materie folgt die Erschaffung der einzelnen Wesensklassen und die allmähliche Entwicklung aller Einrichtungen und Zustände des Lebens, die Geschlechter der Ṛṣi's und Agni's, die Schöpfung des 1. Manu Svāyaṃbhuva nebst der Schilderung aller Einrichtungen und Dinge, die mit ihm irgendwie in Beziehung gebracht werden. Es folgen die Schöpfungen und Geschlechter der 5 weiteren Manu's, hierauf die Schöpfung und Nachkommenschaft Vaivasvata's, des letzt vergangenen Manu und die stammbaumartigen Listen der sich auf ihn zurückführenden beiden indischen Herrschergeschlechter, des Sūrya- und des Soma- oder Candravaṃśa. Unmittelbar schliessen sich die Listen der Könige an, die nach dem zeitlichen Standpunkt, den die Erzählung einnimmt, in Zukunft Indien beherrschen sollen, dann folgt ein Abschnitt über die 7 Manu's der Zukunft, die Schilderung des Weltuntergangs nach Verlauf der letzten Manuperiode und endlich wieder die Neuentfaltung des Kosmos am Ende der Brahma-Nacht. Aber nicht nur diese äussere Stoffanordnung, sondern auch viele Bemerkungen innerhalb des Textes weisen immer wieder auf die mythischen Zeiträume indischer Chronologie und damit auf das in jenem durchgeführte Prinzip hin.

Ein derartiges Schema der Stoffanordnung kann aber nicht das Endergebnis einer längeren Entwicklungsperiode darstellen, d. h. eines Prozesses, der nach der gewöhnlichen Annahme eine lange Zeit gedauert haben soll und an dem infolgedessen eine ganze Reihe von Paurāṇika's hätten teilhaben müssen — bei längerer Zeitdauer und einer Vielzahl von Mitarbeitern ist die Durchführung eines solchen Prinzips ja ganz unmöglich —, vielmehr muss sie das Werk eines einzelnen Mannes sein, denn nur ein Einzelner vermag derartig planmässig vorzugehen. Entweder ist dieser Eine nun selbst der Verfasser des ganzen Textes oder nur ein Diaskeuast, der bereits vorliegende Textstücke sammelt, ordnet und durch eigene Beiträge, Erweiterung oder Überarbeitung mit einander zu einer Einheit ver-

bindet. Dass tatsächlich die letztere Möglichkeit vorliegt, wird durch Vergleich mit anderen Purāṇa's zur Gewissheit.

Für eine gewisse chronologische Festlegung dieser Diaskeuastentätigkeit enthält Bd-Va. noch einen gewichtigen Anhaltspunkt, der es ermöglicht, den terminus a quo zu bestimmen. Der Abschnitt nämlich, der die Listen der indischen Herrscher der Zukunft enthält, bricht mit Candragupta I. ab und muss also wohl zwischen diesem und Samudragupta, d. i. etwa zwischen 320 und 335 n. Chr. abgeschlossen worden sein[1]). Ob dieser Abschnitt nun, wie Pargiter zu beweisen sucht, einem Bhaviṣyap. entnommen[2]) und aus dem Prakrit ins Sanskrit übertragen worden ist[3]) oder ob er, was mir das Wahrscheinlichere zu sein scheint, auf einen selbständigen Text zurückgeht, ist für unsere Frage von nur sekundärer Bedeutung. Uns interessiert im Augenblick nur die Tatsache, dass etwa das Jahr 335 für die angedeutete Diaskeuastentätigkeit den terminus a quo bedeutet, wobei aber nochmals betont werden soll, dass sich dieses Datum nicht auf alles im Bd-Va. verwendete und aufgenommene Textmaterial beziehen kann.

Nun lehrt ein Blick auf die Stoffanordnung in anderen Purāṇa's, dass auch in ihnen ein gewisses chronologisches Schema nachweisbar ist, jedoch ist es nicht mit der Konsequenz durchgeführt, wie im Bd-Vā. So beginnt z. B. auch das Vi. mit der Schöpfung und endet, wenn man die Schlusskapitel von Adhy. VI. 7 an abstreicht, mit dem Weltuntergang. Der wesentliche Unterschied ist jedoch der, dass hier die Manvantara's der Vergangenheit und Zukunft nicht auseinander gerissen sind, und das Kṛṣṇa-Epos, welches das ganze 5. Buch einnimmt, erst auf die in der Zukunft herrschenden Königsgeschlechter folgt, also an chronologisch unrichtiger Stelle steht. Während das Vi. diesen letzteren Abschnitt aber an der passenden Stelle aufweist, also gleich an den Somavaṃśa anschliesst[4]), nimmt er im Mt., abgesehen von den ersten Parallelversen am Ende des Adhy. 50, erst die Adhy. 271-273 ein, findet sich also an einem ganz fremden Platze und steht mit den Nachbarkapiteln[5]) in keinem organischen Zusammenhang. Da dieser fragliche Abschnitt

1) The Purāṇa text of the dynasties of the Kali age p. XIII.

2) Ebenda p. XII ff.

3) Ebenda p. X f.

4) Das 4. Buch des Vi., welches über Sūrya- und Somavaṃśa handelt, ist, wie auch schon Pargiter gesehen, eine jüngere Prosaparaphrase.

5) Der voraufgehende Adhyāya trägt die Unterschrift „prasadānukīrtanam" und der nachfolgende „tulāpuruṣadānam".

im Mt. kürzer und, wie Pargiter bereits nachgewiesen hat[1]), älter als im Bḍ-Vā. ist, so ist die Schlussfolgerung gegeben, dass er ursprünglich einen selbständigen Text gebildet hat und erst als solcher in die Textsammlungen der Purāṇa's aufgenommen worden ist. Nach dem Gesagten erscheint also die Möglichkeit, dass er nur durch Zufall im Bḍ-Vā. an die richtige Stelle gerückt sei, als gänzlich ausgeschlossen und ist die Annahme, dass vorhandenes Textmaterial von einer diaskeuastischen Hand in bestimmter Weise geordnet und teilweise überarbeitet worden ist, sowie die ungefähre Bestimmung des Jahres 335 als terminus a quo für diese Tätigkeit vollauf berechtigt. Hiermit fällt Pargiters These, dass Bḍ. und Vā. in der Vierteilung in prakriyā-, anuṣaṅga-, upodghāta- und upasaṃharapāda ein altes Einteilungsprinzip der Purāṇa's[2]) bewahrt hätten, es ergibt sich vielmehr, dass der Bearbeiter des Bḍ-Vā. dasselbe erst auf das vorhandene Material übertragen hat.

Als terminus ad quem für die im Vorstehenden skizzierte Diaskeuastentätigkeit, vielleicht auch für die Abspaltung des Textkerns Bḍ-Vā. in die beiden jetzt existierenden Purāṇa's kann in gewisser Beziehung das Jahr 620 angesehen werden[3]). In Bāṇa's Harṣacarita wird nämlich vor III. 3 ein „. . . munigītam atipṛthu . . . jagadvyapi pāvanam . . . purāṇam . . ." erwähnt, ob darunter aber, wie man angenommen hat, das Vā. in seiner uns heute vorliegenden Gestalt oder nur der Textkern Bḍ-Vā. oder ein zwischen beiden liegendes Mittelglied in der Entwicklung nach Vā. hin oder endlich gar ein ganz anderer Text gemeint ist, lässt sich nicht entscheiden. Wann tatsächlich die Abspaltung des Urkerns durch Einfügung der oben charakterisierten Sonderstücke und kleineren Interpolationen in die beiden uns jetzt vorliegenden Purāṇa's erfolgt ist, lässt sich zur Zeit nicht feststellen.

Wie schon vorhin bemerkt wurde, bezieht sich diese zeitliche Fixierung aber nicht auf alle in den Textkern Bḍ-Vā. aufgenommenen Textstücke. Dass manche derselben wirklich älter sind, ergibt sich aus einem Vergleich von Bḍ-Vā. mit den übrigen Purāṇa's, über dessen Ergebnisse im Folgenden gehandelt werden soll.

Das Verhältnis der Purāṇa's zum Bḍ.-Vā. und zu einander.

Folgen wir jetzt weiter unserer Methode und vergleichen Bḍ-Vā. mit den übrigen Purāṇa's, so ergibt sich, dass, abgesehen von

6) The Purana text of the dynasties of the Kali age p. XIII.
7) Ancient Indian historical tradition p. 23 f. 8) Ebenda 49.

den Fällen, in denen nur zwei verschiedene Purāṇa's in einem Kapitel oder grösseren Textstück Parallelen aufweisen, hinsichtlich dreier grösserer Abschnitte mehrere Purāṇa's textlich mit einander überein stimmen oder sich zu Textgruppen zusammenordnen. Diese drei Abschnitte sind das Pañcalakṣaṇa, charakterisiert durch die in ihm behandelten Themen: sarga, pratisarga, vaṃśa, manvantara und vaṃśānucarita, das Textstück über Kosmographie und Geographie und der Śrāddhakalpa [1]). Soweit ich nun sehe, tritt in allen drei Fällen bei Bḍ-Vā. die Tätigkeit des Diaskeuasten und Überarbeiters in gleicher Weise zu Tage. Da sich unsere weiteren Untersuchungen nur auf das Pañcalakṣaṇa, den anscheinend ältesten Bestandteil der ganzen Purāṇa-Literatur, erstrecken werden, so soll zunächst eine Übersicht in tabellarischer Form darüber unterrichten, wie sich die einzelnen Purāṇa's hinsichtlich dieses Abschnittes zu einander verhalten und zu Textgruppen ordnen. Diese Übersicht mag zugleich zur praktischen Orientierung über die ganze Anordnung des gedruckten Textes dienen.

Die kursiven Zahlen sollen anzeigen, dass die betreffenden Textstücke für unsere gegenwärtige Darstellung nicht in Frage kommen oder in anderem Zusammenhang stehen (in letzterem Falle sind sie unterstrichen); sind sie ausserdem in [ ] eingeschlossen, so bedeutet dies, dass sie mit den in der gleichen Textgruppe verzeichneten inhaltlich nicht übereinstimmen. Die fetten Zahlen bezeichnen diejenigen Purāṇa-Abschnitte, die im Wortlaut oder Inhalt mit einander übereinstimmen und in unserer Darstellung berücksichtigt werden. Ein * soll anzeigen, dass der Text in dem betreffenden Purāṇa nur auszugsweise oder fragmentarisch, aber doch noch mit vielen Übereinstimmungen erhalten ist, und ein †, dass das betreffende Purāṇa nur ein Stück jenes Textes enthält; ( ) bedeuten, dass das in Frage kommende Textstück in der Erweiterung oder Überarbeitung noch restweise vorhanden ist, [ ] zeigen an, dass das betreffende Purāṇa nur eine einfache Inhaltsangabe (Ga.) oder Prosaparaphrase (Vi.) des in Betracht kommenden Abschnittes bietet, und ⟨⟩, dass die angegebenen Verse eine Dublette darstellen. Das junge Bhg. und das Saurap., das hinsichtlich der zum Pañcalakṣaṇa gehörenden Kapitel offenbar nur einen Auszug aus anderen Purāṇa's darstellt und für unsere Darstellung wertlos ist, werden in der tabellarischen Übersicht nicht weiter berücksichtigt.

---

1) Beide Abschnitte werden, nach den in dieser Arbeit beobachteten Grundsätzen bearbeitet, in absehbarer Zeit vorgelegt werden.

Textgruppe I.				Textgruppe II A		
Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Agnip.	Garuḍap.	Padmap.1	Padmap.2
[1.1–1.20]	*[1–26]*	*[1.1–51.2]*	*[1.1–17.6a]*	*[1.1–4.3]*	*I. 1.1–2.[illegible]*	*V. 1.1–2.[illegible]*
—	—					
1.21–30	—					
1.31–56	27–53	51.3–28	†17.6b–17	†4.4–10	I. 2.84–119	V. 2.81–117
—	—		*[18.1–19.29]*			
—					I. 3.1–20a	V. 3.1–20a
—					I. 3.25b–60a	V. 3.20b–[illegible]a
—			†20.1–6	†4.14b–19	I. 3.60b–[illegible]	V. 3.[illegible]b–[illegible]
—						
—	—			†4.20–35	I. 3.81b–124	V. 3.[illegible]–[illegible]
—					I. 3.125–163a	V. 3.117–[illegible]a
—			†20.17b–20a	†5.19–32	I. 3.163b–195a	V. 3.155b–[illegible]a
—						
—			†20.20b–22		I. 3.196b–206	V. 3.188b–201
—			†20.9–17a	5.9–18		
					I. 4.1–5.[illegible]	*V. 4.1–5.[illegible]*

chnitt.

		Textgruppe II B.					Textgr. III
ıbap.	Viṣṇup.	Markaṇḍ.	Kūrmap.	Brahmāṇḍ.	Liṅgap.	Vāyup.	Matsyap.
·2.20]	[I. 1.1 [illegible]]	[1.1 45.28]	[1.1 4.5]	I. 1.1 · 2.18	[1.1 70.2]	1.1 2.15	1.1 – 2.21
·						3.1 21	
[illegible]	I. 2.1 8						
·	I. 2.10 66	45.29 - 73	†4.6 66	†I. 3.1 · 38	70.3 - 66	4.5 92	2.22 - 4.32
	..	46.1 [illegible]					·
	I. 3.1 25	46.21 44	*5.1 23	I. 4.1 34	70.67 114	5.1 54	..
1 26	I. 4.1 57	47.1 14a	†6.1 25	I. 5.1 141	70.115 ·195a	*6.1 79	·
7 41	I. 5.1 24	47.14b 36	7.1 18a	I. 6.1 77		7.1 ·80	·
			7.18b 37				
	I. 5.25 65	48.1 45	†7.38 67			·	
	I. 6.1 41	49.1 80		I. 7.1 195		8.1 209	
1·56	I. 7.1 53	50.1 32		I. 8.1 66	70.195b 261a	9.1 67	
·					70.324b 344	9.68 122	
		50.33 51.[illegible]					
[illegible]	I. 8.1 13	52.1 15a	*8.1 28	I. 9.1 92	70.261b 324	10.1 67	–
·	[I. 8.14 - 9.117]		[9.1 12.321]			10.68 26.50	
	I. 10.1 20	52.15b 31	*13.1 20	I. 10.1 12.53		27.1 29.49	
"	[11.1—12.102]		[13.21 21]	13.1 36.82		30.1 · 62.70	

Textgruppe I.

Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Agnip.	Garuḍap.	Viṣṇup.	Brahm
2.1–57	54–114	52.1–53.21	†18.1–31	†6.1–11	(I. 13.1–[illegible] *I. 13.5–[illegible]* I. 14.1–[illegible] (*I. 14 [illegible]* I. 15.1–10 *I. 15.11–21* I. 15.22–84)	I. 6 (*I. 3[illegible]* I. 8[illegible]
…						*I. 38.[illegible]*
3.1–126	115–256	54.1–94b	†18.29b–19.21	†6.14–62	I. 15.85–142 *I. 15.143–20.[illegible]* I. 21.1–40	II 2 (II 3 II 4 (II 5. (II 6. (II 7.
4.1–18	257–282	54.95–55.12	†19.22–29[illegible]		I. 22.1–11	II. [illegible] *II [illegible]*
4.19–122	283–405	56.1–57.26			*I. 22.11–[illegible]*	I. 3[illegible]17 *II. [illegible]*

Textgruppe I.

Brahmap.	Harivaṃśa	Śivap. Dharmas.	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
5.1–41a 5.41b–64	446–447a 447b–544 —	58.2b–36 58.37–82 .	(III. 1.3–116)	(100.1–[illegible]

nitt.

			Textgruppe II.			
ap.	Vayup.	Kūrmap.	Liṅgap.	Matsyap.	Padmap.1	Padmap.2
116 7 99a 60	62.71 98 *62.99 63.21* 63.22 56	†14.1 65		4.33 56		
1.125 2 31) *7)* 96) 9) *79*	*64.1 65.120* 65.121 159 (66.1 152) (67.1 41) (67.43 135) (68.1 99) (69.1 355)	15.1 *[15.2 97]* †16.1 46 *[16.24-17.62]* †18.1 18	63.1 21 †63.22 41	5.1 32 6.1 47 7.1 65	I. 6.1 33a I. 6.33b 79 I. 7.1 66	V. 6.1 33 V. 6.34 80 V. 7.1 66
a *102*	70.1 21 *70.[illegible] [illegible]*			8.1 12	I. 7.68 80	V. 7.63 [illegible]
				9.1 [illegible] 10.1 [illegible]	*I. 7.[illegible] [illegible]* I. 8.1 [illegible]	*V. 7.51 [illegible]* V. 8.1 [illegible]
7 22a	62.99 63.21					
.32	*71.1 84.31*	*[19.1 [illegible]]*				

nitt.

Textgruppe II.			Textgruppe III.	
syap.	Padmap.1	Padmap.2	Kurmap.	Vishnup.
39	I. 7.81 115	V. 7.81 115	51.1 [illegible]	III. 1.5 [illegible] III. 2.1 [illegible]
[illegible]	*I. 8.1 [illegible]*	*V. 8.1 [illegible]*		

Textgruppe II.

Brahmap.	Harivaṃśa	Liṅgap.	Matsyap.	Padmap.1	Padmap.2
6.1–54	545 612	†65.2–17a	11.1–39	I.8.36–75a	V.8.35–74
7.1–109	613 729	†65.17b–48	11.40–12.57	I.8.75b–163	V.8.75–162
8.1–95	730 834	†66.1–54			
-	*835 1310*	—	*13.1–22.94*	*I.9.1–11.95*	*V.9.1–11.97*
9.1–36	1311 1362				
10.1–68	1363 1424	*66.55–58			
⟨13.83–91⟩	⟨1757 1776⟩				
11.1–76	1475 1512		23.1–47	I.12.1–42	V.12.1–51
11.32–61	1518 1598	[66.59–60a]	24.1–71	I.12.43–98a	V.12.52–109
⟨13.64b–79⟩	⟨1734b 1754a⟩				
11.27–31	1513 1517	66.60b–67.27			
12.1–51	1599 1650				
-			*25.1–43.1*	-	-
13.153b–212a	1842 1903	†68.1–20	43.5–53	I.12.98b–140	V.12.110–152
13.212b–213	1904 1905	68.21–51	44.1–46	I.13.1–30	V.13.1–30
15.1–29	1969 1998				
15.30–45a	1999 2014a	69.1–12b	44.47–60	I. 13.31–44a	V. 13.34–45a
16.9–11	2040 2042		45.1–3	70–72	72b–76
16.12–49a	2043 2080a	[69.13–15a]	45.4–21	I.13.73–94	V.13.75b–95
16.58b–59	2089 2130				
17.1–40					
14.3–57	1908 1968		45.22–33	I.13.96b–106a	V.13.97b–107a
15.45b–16.8	2014b 2089	†69.15b–42a	44.61–85	44b–69	45b–72a
⟨16.49b–58a⟩	⟨2080b 2089a⟩		46.1–29	107b–134	108b–138
		[69.43–94]	47.1–29	I.13.13b–167a	V.13.139–170
	†2136 2198		47.30–108	I.13.167b–267	V.13.171–272a
—	†2359 2373a		47.109–181	I.13.268–279	V.13.272b–284a
13.141b	1829b		47.182–263		
13.142–153a	1830 1841	—	48.1–29	—	—
13.14b–49	1668b 1711		48.30–103		
	1655 1668a				
13.3–14a	1712 1734a				
13.60–64a	1754b 1756		49.1–50.67	—	—
13.80–82	1053 1085a				
13.93–141a	1777 1829a				

Textgruppe II.

Brahmap.	Harivaṃśa	Liṅgap.	Matsyap.	Padmap.1	Padmap.2
6.1 -54	545 612	†65.2–17a	11.1 -39	I.8.36–75a	V.8.35–74
7.1 100	613 729	†65.17b -48	11.40 12.57	I.8.75b 163	V.8.75 162
8.1 95	730 834	†66.1 54			
·	*835 1310*	..	*13.1 22.94*	*I.9.1 11.95*	*V.9.1–11.97*
9.1 36	1311 1362				
{ 10.1 -68	{ 1363 1424	*66.55 58			
⟨13.83 91⟩ }	⟨1757 1776⟩ }				
{ 11.1 26	{ 1475 1512		23.1 -47	I.12.1–47	V.12.1 51
11.32 61	1518 1598	[66.59 60a]	24.1 71	I.12.43 98a	V.12.52 109
⟨13.64b 79⟩ }	1734b 1754a⟩ }				
{ 11.27 31	{ 1513 1517	66.60b 67.21			
12.1 51 }	1599 1650 }				
			25.1 43.1		
13.153b 212a	1842 1903	[68.1 70	43.5 51	I.12.98b 140	V.12.110 152
{ 13.212b 213	{ 1904 1905	68.21 51	44.1 46	I.13.1 30	V.13.1 30
15.1 29 }	1969 1998 }				
{ 15.30 45a	{ 1999 2011a	69.1 17b	{ 44.47 60	{ I. 13.31 44a	{ V. 13.34 45a
16.9 11 }	2040 2042 }		45.1 3 }	70 72 }	72b 76 }
{ 16.12–49a	{ 2043 2080a	[69.13 16a]	45.4 21	I.13.73 94	V.13.75b–96
16.58b 59	2089 2130 }				
17.1–40 }					
{ 14.3 -57	{ 1908 1968		{ 45.22 33	{ I.13.96b 106a	{ V.13.97b 107a
15.45b 16.8	2014b 2039	†69.16b 47a	44.61 86	44b 69	46b 72a
⟨16.49b 58a⟩ }	2080b 2089a }		46.1 29 }	107b 134 }	108b 138 }
		[69.43 94]	47.1 29	I.13.135 167a	V.13.139 170
	†2136 2198		47.30 168	I.13.167b 267	V.13.171–272a
{	{ †2359 2378a		{ 47.169 181	I.13.268 279	V.13.272b–284a
13.141b }	1829b }		47.182 264 }		
{ 13.142 153a	{ 1830 1841	..	{ 48.1–29	—	—
13.14b 49 }	1698b 1711 }		48.30 103 }		
	1655 1698a				
{ 13.3 14a	1712 1784a				
13.50 64a	1754b 1756		49.1–50.67	—	—
13.80 82	1058 1085a				
13.93–141a }	1777 1829a				

Da die beigegebenen Tabellen über die Lage der zum Pañcalakṣaṇa gehörigen Abschnitte im Textganzen der je in Betracht kommenden Purāṇa's Auskunft geben, so ist dieser Punkt hier nicht weiter zu erörtern.

Um nun die Texte, welche die Tabelle in den einzelnen Textgruppen verzeichnet, in überlieferungsgeschichtlicher Beziehung, d. h. hinsichtlich ihrer Übereinstimmung und Abweichung in Lesarten, sowie inbezug auf Interpolationen und Lücken möglichst klar und übersichtlich darstellen zu können, bedarf es einer besonderen Kollationierungsmethode. Da unsere Arbeit es sich zum Ziele setzt, die zum Pañcalakṣaṇa gehörigen Texte hinsichtlich ihrer Überlieferung — soweit das bisher zugängliche Material dies natürlich gestattet — möglichst getreu wiederzugeben, ohne durch Konjekturen einzelne auf Verderbnis beruhende Schwierigkeiten beseitigen zu wollen, so muss die Kollationierung so verfahren, dass schon bei ihr die eben genannten Punkte klar ins Auge springen. Daraus ergibt sich also, dass die Methode, nach der sie vorzugehen hat, für die Anlage und die Ergebnisse dieser oder ähnlicher Arbeiten nicht ohne Bedeutung sein kann. Infolgedessen will ich zunächst an einigen Beispielen zeigen, wie die mit den vorhandenen Mitteln erreichbare Textform zustande kommt. Zugleich sollen diese Beispiele dem Leser vor Augen führen, was bei einem Verse als zuverlässig oder zweifelhaft überliefert, d. h. verdorben oder überarbeitet gelten kann und insofern praktischer Weise durch verschiedene Type, Antiqua und Kursive, auch äusserlich kenntlich gemacht wird. Sodann sollen sie dem Leser aber auch erklären, wie bei einem Verse die vollständige oder teilweise Übereinstimmung zweier Textgruppen durch grosse und kleine Typen oder — und das ist bei den Textgruppen II A und II B des ersten Abschnittes der Fall — durch Sperrung zum Ausdruck gebracht wird. Ein paar weitere Einzelheiten, die der Leser sonst noch hinsichtlich der äusseren Textform zu beachten hat, werden unten angegeben werden.

1. Br. 14.16ᵇ prapata puṣpavarṣaś ca Śūrasya janane mahān |
V. ,, ,, ,, -ṃ ,, ,, bhavane ,, t[1]) |
H. 1924ᵇ ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, |
Bḍ. II. 71.147ᵇ ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, |
Vā. 96.146ᵃ ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, ,, |

1) Sehr häufig findet man bei den hier benutzten Texten die richtigeren Lesarten in den Varianten unter dem Texte.

Hieraus ergibt sich der vollkommen sichere Text:

papata puṣpavarṣaṃ ca Surasya bhavane mahat

(Cfr. p. 151, Sl. 13b)

2. Br. 14.4b nâsti vyadhibhayaṃ tatra nâvarṣas tapam eva ca
V. „ „ „ „ na câvṛṣṭibhayaṃ tatha
H. 1909b „ „ „ „ nâvarṣa „ m acyuta
L. 69.19b „ „ „ „ nâvṛṣṭi „ „ apy uta
Bd. II. 71.103b „ „ „ „ na câvṛṣṭi „ ṃ tatha
Vā. 96.102b „ vyadhir „ „ „ „ „ „ „ „

Hieraus ergibt sich der ziemlich sichere Text.

nâsti vyâdhibhayaṃ tatra na câvṛṣṭibhayaṃ tatha

(Cfr. p. 450, Sl. 3b.)

3. Br. 13.101a hutvâgniṃ vidhivat sa tu pavitra mitabhojana |
H. 1797b „ -in „ „ „ „ a „ „ |
Mt. 50.18a „ iṃ „ samyak „ ı kṛ „ „ |
V. „ „ „ „ „ -a „ „ „ |
Va. 99.2 2b hutagny anidra hy abhavat „ „ mi „ „

Hieraus ergibt sich der Text:

hutvâgniṃ vidhivat *sa tu* pavitr*a*mitabhojan*a* |

(Cfr. p. 519, Sl. 99b)

4. Br. 13.157b Bhadraśreṇyasya dayado Durdamo nâma viśrutaḥ
H. 1848b „ „ „ „ „ „ „
Bd. II. 69.7a „ -senasya „ „ mado „ parthivaḥ
Vā. 94.7a „ śreṇyasya „ „ „ „ „ |
Ku. 22.17a „ „ „ „ -damo „ „
L. 68.7a „ „ „ „ „ „ „ |
Mt. 43.11b „ „ putro 'bhûd „ „ „ „ |
P.2 V. 12.116a „ -senasya „ „ -darśo „ „ |
V. „ „ „ „ -damo „ „ |
P.1 I. 12.103b „ „ „ -tras tu„ „ „ dhârmikaḥ |

Es ergibt sich der Text:

Bhadra*śreṇy*asya dâyâdo Dur*damo* nâma *parthiv*aḥ |

(Cfr. p. 411, Sl. 74.)

5. Br. 15.29b varayâmâsa nṛpatiṃ tâm iyeṣa ca sa prabhuḥ |
H. 2008b „ „ „ „ „ „ „ |
Bd. II. 71.12a „ râjânaṃ „ „ sa pârthivaḥ |
Vā. 96.11b cinta- „ „ „ „ „ „ |
Mt. 44.55b jñâpa- „ „ „ „ mahâvrataḥ |
V. „ „ „ „ „ „ -hîpatiḥ |

P.$_1$ I. 13.$_{39}^{b}$ jñāpayamāsa rājānaṃ tām iyeṣa nṛpas tataḥ |
P.$_2$ V. 13.$_{40}^{b}$ „ „ „ „ „ „ „ „ |

Es ergibt sich der Text:

*varay*āmāsa *rajana*ṃ tām iyeṣa *ca sa prabhuḥ* |
(Cfr. p. 434, Śl. 10^{b}.)

. . . .

6. Br. 13.$_{14}^{b}$ Kakṣeyos tanayās tv āsaṃs traya eva mahārathāḥ |
H. 1668^{b} „ „ „ „ „ „ „ „ |
Bd. II. 74.$_{12}^{b}$ Anoś caiva sutā vīrās trayaḥ paramadhārmikāḥ |
Mt. 48.$_{10}^{a}$ „ „ „ „ „ „ „ |
Vā. 99.$_{12}^{b}$ Anoḥ putrā mahātmānas „ „ „ |

Br. 13.$_{15}^{a}$ Sabhānaraś Cakṣuṣas ca Paramanyus tathaiva ca |
H. 1669^{a} „ „ „ „ „ „ „ |
Mt. 48.$_{10}^{b}$ „ „ „ „ -meṣus „ „ |
Vā. 99.$_{13}^{a}$ „ ca Pakṣaś „ „ -pakṣas „ „ |
Bd. II. 74.$_{13}^{a}$ „ Kalacakṣuḥ Parākṣas ceti viśrutāḥ |

Da in der Mitte der ersten Ślokahälfte von Br. und H. eine durch Blättervertauschung verursachte Textfuge vorliegt, an der der Zusammenhang zerrissen ist und Nichtzusammengehöriges an einanderstösst, so muss der Text lauten:

Anos caiva suta viras trayaḥ *paramadharmikāḥ* |
Sabhānaraś Cakṣuṣaś ca Param*anyus* tathaiva ca ||
(Cfr. p. 523, Śl. 12^{b}, 13^{a}.)

. . .

7. Br. 7.$_{45}^{b}$ teṣāṃ Vikukṣir jyeṣṭhas tu vikukṣitvād ayodhatām |
H. 661^{b} „ jyeṣṭho Vikukṣis „ „ „ |
Śidh. 60.$_{31}^{a}$ „ Vikukṣir jyeṣṭhas „ so 'yodhyam abhavan nṛpaḥ |
Bd. II. 63.$_{9}^{a}$ „ jyeṣṭho Vikukṣis „ Nimir Daṇḍaś ca te trayaḥ |
Va. 88.$_{9}^{a}$ „ „ „ -ṣiś ca Ne- „ „ „ „ „ |

Da sich die Purāṇa's hier in zwei Gruppen spalten, so muss der Text lauten:

teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis tu vikukṣitvād ayodhatām |	teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis *tu* Nimir Daṇḍaś ca te trayaḥ |

(Cfr. p. 308, Śl. 44^{a}.)

. . .

8. Bd. I. 9.$_{32}^{b}$ dvidhākṛtvā svakaṃ deham ardhena puruṣo 'bhavat |
Vā. 10.$_{7}^{b}$ „ -ākarot sa taṃ „ „ „ „ |
Kū. 8.$_{7}^{a}$ „ „ punar „ „ „ „ |
L. 70.$_{307}^{a}$ „ -ākṛtvā svakaṃ „ „ „ „ |

Da der entsprechende Vers in der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 5, Śl. 24^{b})

„dvidhā kṛtvâtmano deham ardhena puruṣo 'bhavat"
lautet, erhält er in der Textgruppe II B die Form:
dvidhā kṛtva svakaṃ deham ardhena puruṣo 'bhavat
(Cfr. p. 114, Śl. 7^{b}.)

9. Kū. 20.$_{22}^{a}$	Dṛḍhāśvasya	Pramodas	tu	Haryaśvas	tasya	cātmajaḥ |
L. 65.$_{37}^{a}$	„	„	„	„	„	vai sutaḥ
Mt. 12.$_{33}^{a}$	„	„ -daś	ca	„	„	cātmajaḥ
P.$_{1}$ I. 8.$_{138}^{b}$	„	„ -das	tu	„	„	„ |
P.$_{2}$ V. 8.$_{137}^{b}$	„	„ -daś	ca	„	„	„ |
V.	„	„ -das	tu	„	„	„ |

Da der entsprechende Vers in der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 315, Śl. 90^{a})
„Dhaundhumārir Dṛḍhaśvaś ca Haryaśvas tasya cātmajaḥ"
lautet, erhält er in der Textgruppe II die Form:
Dṛḍhaśvasya Pramodas *tu* Haryaśvas tasya cātmajaḥ |
(Cfr. p. 345, Śl. 59^{a}.)

10. Bd. I. 8.$_{47}^{b}$	ete	grāmyāḥ	smṛtāḥ	sapta	āraṇyāḥ	sapta	cāpare	
L. 70.$_{240}^{b}$	etān	„ -yān	paśūn	āhur	„ -yān	vai	nibodhata	
Vā. 9.$_{47}^{a}$	„	„	„	„	„ -yāṃś	ca	„	

Da der Vers mit dem entsprechenden der gleichgeordneten Textgruppe II A (cfr. p. 28, Śl. 26^{b}) wörtlich übereinstimmt, so wird er in beiden Textgruppen gesperrt gedruckt, um diese Übereinstimmung äusserlich kenntlich zu machen.

etān grāmyān paśūn āhur āraṇyāṃś ca nibodhata
(Cfr. p. 105, Śl. 47^{a}.)

11. Bd. I. 5.$_{80}^{a}$	sasarja	sṛṣṭaṃ	tadrūpaṃ		kalpādiṣu	yathā	purā		|
L. 70.$_{189}^{a}$	„	„ -tiṃ	„	„ -pāṃ	„	„	„	„	|
Vā. 6.$_{35}^{b}$	„	„	„	„	„	„	„	„	|

Da der entsprechende Vers in der gleichgeordneten Textgruppe II A (cfr. p. 20, Śl. 1^{a}) lautet:
„sṛṣṭiṃ cintayatas tasya kalpādiṣu yathā purā",
so werden die übereinstimmenden Worte in beiden Textgruppen gesperrt:
sasarja sṛṣṭiṃ tadrūpāṃ kalpādiṣu yathā purā |
(Cfr. p. 62, Śl. 25^{b}.)

12. Bd. I. 8.$_{54}^{a}$	vidyuto	'śanimeghāṃś	ca	rohitendradhanūṃṣi	ca |				
L. 70.$_{247}^{a}$	„	„	„	„	„	„	„	„	|
Vā. 9.$_{59}^{b}$	„	„	„	„	„	„	„	„	|

Da der Vers mit dem entsprechenden der übergeordneten Textgruppe I (cfr. p. 4, Śl. 21^{a}) und dem der gleichgeordneten Textgruppe II A

(cfr. p. 29, Śl. 31^{a}) wörtlich übereinstimmt, wird er in den beiden Textgruppen II A und II B gross und gesperrt gedruckt, um äusserlich kenntlich zu machen, dass diese beiden Textgruppen mit einander und mit I übereinstimmen.

vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca.
(Cfr. p. 106, Śl. 53^{b}.)

Wie schon durch die angeführten Beispiele gezeigt wurde, werden in der vorliegenden Arbeit unsichere Überlieferung sowie Übereinstimmung und Abweichung der einzelnen Textgruppen äusserlich durch verschiedene Typen kenntlich gemacht. Abschliessend sollen jetzt alle Besonderheiten des äusseren Textbildes, die der Leser zu beachten hat, kurz charakterisiert werden.

1. Gehen inbezug auf eine Stelle die in Frage kommenden Texte soweit auseinander, dass die Überlieferung als zweifelhaft gelten muss, so werden die unsicheren Worte, Silben oder Buchstaben durch die kursive Type kenntlich gemacht.

2. Der Text, der im allgemeinen den in Textgruppe I genannten Purāṇa's gemeinsam ist oder doch aus irgend welchen Gründen als ihnen ursprünglich zugehörig angesehen werden kann, ist an der grossen Type äusserlich erkennbar.

3. Der Text, den die in den Textgruppen II und III genannten Purāṇa's aufweisen, zeigt die kleine Type, soweit er von dem der Textgruppe I abweicht. Alle wörtlichen Übereinstimmungen dieser beiden Gruppen mit I werden ebenfalls durch die grosse Type ausgedrückt.

4. Alle wörtlichen Übereinstimmungen zwischen den beiden gleichgeordneten Textgruppen II A und II B des 1. Abschnittes sind am Sperrdruck erkennbar. Das Gleiche gilt von den Übereinstimmungen der Textgruppe III des 3. Abschnittes mit den Sonderversen der Untergruppe Bḍ.-Va. der Textgruppe I desselben Abschnittes — z. B. p. 264 Śl. 50_{38}^{a}, 50_{39}^{b} und p. 282 Śl. 20^{b}, 21^{a} usw. — sowie den der beiden Versgruppen: 2. Abschnitt, 2. Kapitel, Textgruppe Ia, A, Śl. 137—144 (p. 185) und 3. Abschnitt, Textgruppe III, A, Śl. 25—34 (p. 280). **Alle wörtlichen Übereinstimmungen zwischen der Textgruppe I einerseits und II A und II B des 1. Abschnittes anderseits sind durch grossen und zugleich gesperrten Druck hervorgehoben.**

5. Um die wörtliche Übereinstimmung von Einzelversen und Versgruppen innerhalb der gleichen Textgruppe, die der Versgruppen: 1. Abschnitt, Textgruppe II B, 7. Kapitel, Śl. 9^{b}—16^{a} (p. 114 f.) und

2. Abschnitt, 1. Kapitel, Textpruppe I, Śl. 1_1^b—1_8 (p. 141) sowie endlich die der beiden unter 4. genannten Stellen – der Leser würde jene sonst nur schwer auffinden können — auch äusserlich anzudeuten, werden Seitenschleifen verwendet.

6. Die wichtigsten Texte der Gruppe I sind Br., H. und Sidh., soweit es vorliegt, einerseits und die aus dem Urkern Bḍ.-Va. entstandenen Bḍ. und Va. anderseits. Gehen die Texte der Gruppe I auseinander, so geschieht dies durchweg in der Richtung dieser beiden Untergruppen, deren abweichende Lesart alsdann, durch mittleren Vertikalstrich getrennt, gegenüber gestellt wird. Um aber bei der Textgruppe I des 3. Abschnittes den inhaltlichen Zusammenhang der Untergruppe Bḍ. Va. trotz seiner teilweisen Unkorrektheit nicht zerreissen zu müssen, wird deren Versfolge beibehalten. Infolgedessen tritt mehrfach der Fall ein, dass die übereinstimmenden oder sich entsprechenden Verse der beiden Untergruppen nicht zusammenstossen. Auch in diesen Fallen weist die grosse Type der Untergruppe Bḍ.-Va. darauf hin, dass Entsprechungen mit der anderen Untergruppe vorliegen (cfr. p. 262 Śl. 50_8^a und p. 259 Śl. 45^b; p. 262 Śl. 50_{10}^b ff. und p. 272 Śl. 82 f. und 79^b f.).

7. Die Sonderverse der unter 6. erwähnten Untergruppen der Textgruppe I werden durchweg durch kleine Type und frontalen Vertikalstrich[1]) kenntlich gemacht. Können diese Sonderverse im allgemeinen auch als Interpolationen bzw. Zusätze angesehen werden, so soll diese Massnahme doch nicht ausdrücken, dass sie in jedem Falle als sekundäre Bestandteile betrachtet werden müssen, da doch immerhin die Möglichkeit besteht, dass sie im Einzelfalle der einen oder anderen Untergruppe verloren gegangen sein können. Beim 5. Kapitel des 4. Abschnittes sind die beiden in Betracht kommenden Untergruppen Mt., $P._1$ und $P._2$ einerseits und Bḍ. Va. anderseits, und deren Verhältnis zu einander ist in der äusseren Form der Darbietung natürlich dementsprechend zum Ausdruck gebracht[2]). Grosse und kleine Type bedeuten in der ersten Textgruppe grundsätzlich also nur ein Mittel, die gemeinsamen und individuellen Teile der Untergruppen klar hervortreten zu lassen.

---

1) Bei der Yayāti-Geschichte (p. 387 ff.) ist der frontale Vertikalstrich durchweg weggelassen, weil auch noch andere Texte die nicht in der Untergruppe Br. und H. enthaltenen Sonderpartien von Bḍ.-Va. aufweisen und bisweilen Lesarten haben, die von den der letztgenannten Untergruppe abweichen und deshalb dieser gegenüber gestellt werden müssen.

2) Da z. B. p. 483 ff. H. mit dem der Unterpruppe Mt.-P. entgegengesetzten Sonderstück von Bḍ.-Va zusammengeht, muss er hier ebenfalls in Kleindruck erscheinen.

8. Da das Br., d. h. natürlich nur der hier in Frage kommende Teil desselben, besonders wichtig ist und sich wahrscheinlich auch auf ihn die indische Tradition vom Alter dieses Purāṇa beziehen dürfte, so werden in der Textgruppe I alle die Verse, bei denen es ausfällt, durch Zurückschiebung hinter die allgemeine Versfront äusserlich kenntlich gemacht. (Vgl. p. 148 Śl. 31ᵇ; p. 155 Śl. 4ᵃ; p 159 Śl. 25 usw.)

9. Durch [ ] wird auf offenbare Lücken in einer der Quellen — z. B. p. 122 Śl. 20ᵇ ff. usw. — aber auch auf kleine meist den Zusammenhang störende Einschiebungen — z. B. p. 3 hinter Śl. 13, p. 159 hinter Śl. 22, p. 237 hinter Śl. 31 usw. — aufmerksam gemacht.

10. Der kritische Apparat, der in seiner ganzen Anlage dem Textbild genau entspricht, bringt stets zunächst die Angaben der für den betreffenden Vers je in Betracht kommenden Quellen[1]). Ganz abgesehen davon, dass sie schnelles Nachschlagen oder Nachprüfen einer Stelle ermöglichen, wollen sie den Leser auch darüber orientieren, ob irgend eine jener Quellen vielleicht noch individuelle in unserer Arbeit nicht weiter berücksichtigte Sonderverse oder gar Sonderstücke enthält. Mithin erzetzen diese Angaben eine Verskonkordanz aller je in Betracht kommenden Texte. Sodann bietet der Apparat sämtliche abweichende Lesarten, mit deren Hilfe es ohne weiteres möglich ist, den speziellen manchmal unverständlichen Text der Quellen im Augenblick wieder herzustellen. Nur offenkundige Druckfehler sind nicht weiter berücksichtigt.

Die nach den vorstehenden Grundsätzen emendierten und angeordneten Texte des Pañcalakṣaṇa bilden jetzt gewissermassen die Prämissen für unsere weiteren Schlussfolgerungen in vornehmlich textgeschichtlicher Hinsicht. Die Behandlung der weiteren sich aus unserer Arbeit ergebenden oder doch mit ihr in Zusammenhang stehenden religionswissenschaftlichen, philosophischen, historischen usw. Fragen muss schon aus Raumgründen einer späteren Zeit vorbehalten bleiben.

Ergebnisse.

Die vorhin angedeuteten vornehmlich textgeschichtlichen Ergebnisse beziehen sich zunächst auf die einzelnen Abschnitte unserer Arbeit und mögen auch in deren Reihenfolge dargelegt werden.

1) a, b und bzw. c bezeichnen die Halb-Śloka's und I und II die beiden Pada's eines Halb-Śloka. Bei den Quellenangaben zeigen ( ) an, dass der betr. Śloka oder Halb-Śloka nur inhaltliche Übereinstimmung aufweist, und ⟨ ⟩, dass die betr. Stelle unter dem Text steht. Im allgemeinen gebe ich Br. vor H. und Bḍ. vor VA. den Vorzug.

1. Abschnitt. Sarga und Pratisarga.

1. Von den vier Texten dieses Abschnittes ist der der Gruppe I der einfachste und kürzeste. Schon das nach den obigen Grundsätzen angeordnete äussere Bild des Abschnittes lässt auf den ersten Blick erkennen, dass die Texte der Gruppen II A und III nur wenige — an der grossen Type erkennbare — Übereinstimmungen mit dem der Gruppe I aufweisen, dass dieser dagegen aber mit Ausnahme der bemerkenswerten Śloka's 12—14 im Texte der Gruppe II B fast vollständig enthalten ist. Die Lage dieser Übereinstimmungen im Textganzen von II B sowie die ebenfalls in diesem schon enthaltenen Eingangsverse des 2. Abschnittes — man vergleiche die durch Seitenschleifen hervorgehobenen Stellen auf p. 114 f. und p. 141 — beweisen mit Sicherheit, dass der Text der Gruppe I weder ein Auszug aus dem der Gruppe II B noch ein Fragment desselben sein kann. Hieraus ergibt sich, dass er dem Überarbeiter oder den Überarbeitern von II B oder vielleicht sogar erst dem Diaskeuasten des Bd.-Va. wörtlich vorgelegen haben muss. Schon diese äusseren Gründe berechtigen zu der Schlussfolgerung, dass unter den in Betracht kommenden Texten dieses Abschnittes der der Gruppe I der bei weitem älteste ist.

2. Neben diesen äusseren Gründen sprechen auch innere Kriterien für die Priorität des Textes der Gruppe I gegenüber denen der übrigen Gruppen. Inhaltlich wird er nämlich durch die primitive Weltei-Theorie und die Siebenzahl der Ṛṣi's charakterisiert, erinnert insofern also deutlich an die kosmogonischen Abschnitte der Brāhmaṇa-Literatur[1]. Erstere, in den schon erwähnten Śloka's 12—14 ausgesprochen, ist in den Texten der Gruppen II A und II B durch die Theorie des Sāṃkhya ersetzt, und statt der Siebenzahl der Ṛṣi's finden wir in ihnen neun, ja in dem Text der Gruppe III sogar 10 genannt. Auch letzterer enthält trotz starker Überarbeitung noch Spuren, die darauf hinweisen, dass ihm ursprünglich die Fassung von I zu Grunde gelegen hat. Einerseits bringt er nämlich noch die Weltei-Theorie, anderseits zeigt sich bei ihm aber auch schon ein deutlicher Einfluss der Sāṃkhya-Philosophie, der allerdings nicht auf einen der Texte von II A oder II B zurückzugehen scheint. Eine Spur des Eindringens dieser Philosophie findet sich endlich auch in Śloka 5 des Textes der Gruppe I, jedoch erweist sich dieser Vers offenkundig als ein Zusatz von späterer Hand, da er nur in Br. und

1) Cfr. Śatapathabrāhmaṇa VI. 1. 1,1 ff. usw.; siehe P. Deussen: Allg. Geschichte der Philosophie[2]; Leipzig 1907, Bd. 1,1 p. 165 ff.

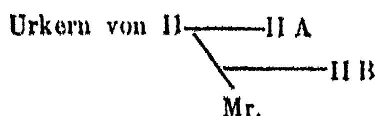
II. enthalten ist und in beiden eine recht merkwürdige Stelle einnimmt; er fehlt also in Śidh. und auch unter den mit I wörtlich übereinstimmenden Eingangsversen des Textes der Gruppe II B. Mithin ist der Schluss gegeben, dass der Einfluss der Sāṃkhya-Philosophie auf die anscheinend ältesten Bestandteile der Purāṇa-Literatur ein nur sekundärer ist.

3. Die beiden Texte der Gruppen II A und II B haben einen — in unserer Arbeit am Sperrdruck erkennbaren — Textkern gemeinsam. In dem Text von II A ist dieser Kern, der ursprünglich wahrscheinlich eine selbständige Existenz geführt hat, anscheinend schon leicht überarbeitet und durch Zusätze erweitert, in dem von II B ist diese Erweiterung eine ungleich stärkere, ja man kann erkennen, dass letztere in ihrer vorliegenden Gestalt das Endergebnis eines längeren Entwicklungsprozesses darstellt. Für die Richtigkeit unserer Annahme, dass jener Textkern ursprünglich einen selbständigen in sich abgeschlossenen Traktat gebildet habe, scheint das A. noch einen Beweis zu enthalten. Wie schon die Übersichtstabelle zeigt und auch die Quellenangaben im kritischen Apparat bestätigen, hat der Bearbeiter der in Frage kommenden Adhyāya's den zusammenhängenden Text des 1. und 2. Abschnittes in der Fassung der Gruppe I gekannt und exzerpiert. Da er erst hierauf eine Art Exzerpt des 1. Abschnittes in der Fassung der Gruppe II A folgen lässt, so scheint der Schluss berechtigt, dass jener Kern zur Zeit der Entstehung der betreffenden Adhyāya's im A. noch eine selbständige Existenz hatte und noch nicht Bestandteil irgend eines Purāṇa war. Mit Sicherheit lässt sich sagen, dass jenem Exzerptor die Textfassung der Gruppe II B nicht vorgelegen, diese also wahrscheinlich noch nicht existiert hat.

4. Wenn wir von dem Ga. und Var., die nur Fragmente des Textes der Gruppe II A aufweisen, absehen, so bieten $P._1$ und $P._2$, die sich nicht etwa wie zwei Rezensionen, sondern nur wie zwei verschiedene Handschriften des gleichen Textes (P.) zu einander verhalten, eine wörtliche Parallele zu dem Vi. Ein näherer Vergleich dieser beiden Purāṇa's zeigt sehr bald, dass der Text des letzten etwas umfangreicher ist als der des P. Abgesehen von dem Anfang des 1. Kapitels, in dem das P. eine offenkundige Lücke aufweist, da ihm alte und zum Verständnis notwendige Verse fehlen, bilden die übrigen Sonderverse des Vi., wie sich schon aus ihrem Inhalt ergibt, in ihrer Mehrzahl sicher spätere Zusätze. Da mit Kapitel 9 die wörtliche Übereinstimmung beider Purāṇa's abbricht, so können die ersten 8 Kapitel des Textes der Gruppe II A im P. und Vi.

im allgemeinen als ein zusammenhängender abgeschlossener Text angesehen werden, wenn auch dieser allem Anschein nach schon über den — in unserer Ausgabe gesperrten — Textkern hinaus erweitert ist. Das P. dürfte nun eine, wenn auch im Anfange fragmentarische, so doch etwas ursprünglichere Form dieses Textes bewahrt haben, da das Vi., wie bereits angedeutet, einige weitere, allerdings unwesentliche Interpolationen aufweist.

5. Wie die Übersichtstabelle weiterhin zeigt, bilden die zum 1. Abschnitt gehörigen Adhyaya's des Kū. und Mr. eine Art Mittelglied zwischen den Textgruppen II A und II B. In beiden Fällen haben wir es aber nicht mit sogenannten Mischrezensionen zu tun, d. h. mit Texten, die sich gewissermassen aus Bestandteilen beider Textfassungen zusammensetzen, sondern höchstwahrscheinlich mit Übergangsstadien in dem Entwicklungsprozess von II A oder dem dieser Fassung zu Grunde liegenden Textkern nach II B hin. Während dieser Charakter beim Kū. schon aus äusseren Raumgründen in unserer Arbeit nicht klar herausgebracht werden konnte und eine Spezialuntersuchung den Kern desselben von allem späteren, hauptsächlich śivaitischen Beiwerk reinigen und hinsichtlich seines Verhältnisses zu dieser oder jener der beiden hier in Frage stehenden Textgruppen genauer fixieren muss, tritt das Mr., wie sich aus äusseren und inneren Gründen ergibt, als Glied in der Entwicklung nach der Fassung der Textgruppe II B hin klar hervor. Hieraus folgt, dass dieser Abschnitt im Mr. älter, möglicherweise sogar erheblich älter sein kann als der der Textgruppe II B. Ist diese Schlussfolgerung richtig, so würde sich hinsichtlich des Verhältnisses von Mr., II A und II B zu einander etwa folgendes Schema ergeben.

6. In der Textgruppe II B verhält sich das L. — es handelt sich hier natürlich nur um den langen Adhy. 70 — ähnlich zu dem Bḍ.-Vā. wie in der Textgruppe II A das P. zu dem Vi., wobei allerdings zu berücksichtigen ist, dass die hier benutzte Ausgabe dieses Purāṇa keinen Anspruch auf Kritik, sondern nur den Wert eines gedruckten Manuskriptes haben kann, unsere Schlussfolgerungen sich also auch nur auf die hier vorliegende Fassung desselben beziehen und noch keine absolute Geltung haben können. Ein Vergleich desselben mit dem Bḍ.-Vā. lehrt nun, dass es mit Ausnahme einiger weniger Verse sekundären Charakters, deren

Lage aus der Verskonkordanz des kritischen Apparates leicht ersichtlich ist, eine wörtliche Parallele zu diesem letzteren bildet. Zugleich ergibt sich, dass das L. dem Bḍ.-Vā. gegenüber ein Fragment darstellt, in dem mit Ausnahme der Eingangsverse, die, wie unter 1. gezeigt, anderen Ursprungs sind, bestimmte alte Stücke fehlen, die — man vergleiche die gesperrten Stellen S. 31—34 und 81—101 — sowohl in dem Text der Gruppe II A wie auch im Bḍ.-Vā. und im Mr. enthalten sind. Eine weitere Parallelität zum P. zeigt sich darin, dass auch ihm am Schlusse — siehe S. 121 ff. — ein Kapitel fehlt. Trotzdem darf das L. nicht als Auszug aus den Bḍ.-Vā. angesehen werden, da es offenbar den ganzen Text bringen will und, abgesehen von den fehlenden Teilen, die in ihm nicht enthaltenen Sonderverse des Bḍ.-Vā. einen offenkundig interpolatorischen, also dem L. gegenüber sekundären Charakter tragen. Im Hinblick auf diese Tatsachen scheint es mir nun das Wahrscheinlichste zu sein, dass das L. eine Art Vorstufe des Bḍ.-Vā. bewahrt hat, die dem Diaskeuasten dieses letzteren Textes entweder vollständig oder nur fragmentarisch vorgelegen hat und von ihm erweitert, eventuell mit Hilfe anderer Texte zugleich ergänzt worden ist.

7. Es ist eine offensichtliche Merkwürdigkeit des Textes der Gruppe II B, dass sich in ihm wörtliche Parallelen, ja Fragmente — durch Schleife oder Vertikalstrich äusserlich kenntlich gemacht — mehrfach und zuweilen an solchen Stellen vorfinden, an denen wir sie meist nicht erwarten. Da nun das Bḍ.-Vā. einerseits deutlich auf eine diaskeuastische Hand hinweist, anderseits das L., wenn auch ein Fragment, so doch, soweit es eben vorliegt, mit ihm wörtlich übereinstimmt und die unter 6. angedeuteten Gründe es als möglich erscheinen lassen, dass sich in ihm eine Art älterer Vorlage oder Vorstufe erhalten hat, so müssen gewisse wörtliche Parallelen schon in ihr enthalten gewesen und von dem Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. kritiklos mitübernommen worden sein. Damit ist dann aber zugleich die Schlussfolgerung gegeben, dass hinter der Vorlage bereits eine gewisse Textgeschichte liegen muss.

8. Die Tatsache, dass sich an manchen Stellen des Textes der Gruppe II B wörtliche Parallelen von gleicher Länge vorfinden, drängt dazu, eine möglichst befriedigende Erklärung für diese merkwürdige Erscheinung zu suchen, und mit einem hohen Grad von Wahrscheinlichkeit werden wir diese in der Annahme einer einfachen Blättervertauschung zu finden haben. Auf diese Möglichkeit dürfte gerade ein Vergleich der wörtlichen Übereinstimmungen des 6. Kap. (p. 106 ff.) mit dem teilweise fragmentarischen Anhang des

3. Kap. (p. 67 ff.) besonders deutlich hinweisen; denn er zeigt, dass zwischen Textstücken der gleichen Länge wieder solche von ungefähr derselben Ausdehnung ausgefallen sind, also eine starke Textverwirrung eingetreten sein muss. Diese Tatsache lässt sich nun doch wohl am einfachsten durch eine Vertauschung von Manuskriptblättern erklären, und ein Vergleich der Śloka's 71b ff. auf p. 69 mit den Śloka's 62b ff. auf p. 107 scheint noch Spuren aufweisen zu können, dass das hier in Frage kommende Blatt an ersterer Stelle nicht mit dem Śloka Anfang, sondern innerhalb des ersten Halbverses und auch das dort fehlende vorhergehende Blatt mit den letzten Worten eines Śloka begonnen hat, die fehlenden Worte infolgedessen willkürlich ergänzt und dem Zusammenhang notdürftig angepasst worden sind. Aus der Länge der vorhandenen und fehlenden Versgruppen können wir nun die ungefähre Blattgrösse des Manuskriptes, das unserem Texte wahrscheinlich zu Grunde gelegen hat, erschliessen, und zwar scheint das einzelne Blatt durchweg nur 6—7 Halbśloka's enthalten zu haben. Demnach muss es verhältnismässig klein gewesen sein, und gerade dieser Umstand dürfte auf sein besonderes Alter hinweisen. Analog werden wir dann auch das Vorkommen der anderen Parallelstellen in der Textgruppe II B, die in ihrer überwiegenden Mehrzahl die ungefähr gleiche Länge aufweisen, auf Vertauschung oder Einfügung eines Manuskriptblattes zurückführen dürfen, besonders dort, wo die betreffende Parallele nicht am rechten Platze zu stehen scheint. In ähnlicher Weise werden sich dann auch Textlücken in einzelnen Purāṇa's erklären lassen können. So fehlen z. B. im 4. Kap. des Textes der Gruppe II A (p. 22) im Vi. die Śloka's 15 ff., trotzdem sich sowohl aus den Parallelpurāṇa's wie auch aus dem Vi. selbst mit vollster Sicherheit ergibt, dass sie alter Bestand sind. Wie andere Lücken von gleicher Länge, z. B. die anscheinend ebenfalls zum alten Bestand gehörigen Śloka's 12a ff. auf p. 26 oder die in P.1 fehlenden und in P.2 nur als Varianten angeführten Śloka's 28a ff. auf p. 33, so dürfte sich auch diese durch die einfache Annahme erklären lassen, dass hier ein Blatt ausgefallen oder beim Abschreiben überschlagen worden ist. Eine andere möglicherweise auch auf alte Zeit zurückgehende Blattvertauschung scheint auch im L. — siehe 3. Kap. Śl. 71 ff. (p. 67 f.) — vorzuliegen, wie man aus den Nachweisen des kritischen Apparates ersehen kann.

9. Einen seltenen, aber interessanten Einblick in die Art und Weise der indischen Textentstehung gewährt ein Vergleich der wörtlichen Parallelen des 3. Kap. (p. 60 ff.) mit denen des 5. Kap.

(p. 78). An beiden Stellen finden wir den gleichen Text, dessen älteste Gestalt offenbar in den ein zusammenhängendes Ganze bildenden gemeinsamen Versen vorliegt. Im 3. Kap. sind die drei zusammenhängenden Textstücke, die möglicherweise wieder einzelnen Manuskriptblättern entsprechen, durch grössere Interpolationen, bei denen man mit Sicherheit ältere und jüngere Bestandteile unterscheiden kann, von einander getrennt. Unter Berücksichtigung der gesperrten Stellen, die jedenfalls zu den ältesten Bestandteilen der Texte der Gruppen II A und II B gehören, lassen sich hier den Jahresringen eines Baumes vergleichbar deutlich vier übereinanderliegende Textschichten von einander abheben. Auch im 5. Kapitel zeigen sich zwei kleinere — in unserem Text hinter die Textfront zurückgesetzte — Interpolationen, aber an einer anderen Stelle und nicht übereinstimmend mit denen des 3. Kap. Derartige Beobachtungen, die man vielleicht auch noch anderwärts machen kann, werfen insofern ein eigenartiges Licht nicht nur auf die Entstehung der Purāṇa's selbst, sondern der älteren indischen Literatur im allgemeinen, als sie zeigen, wie sich sogar innerhalb desselben Textes Versgruppen zu verschiedenen Rezensionen entwickeln können.

2. Abschnitt. Vaṃśa.

1. Wie im 1. Abschnitt, so zeigt sich auch in diesem, dass die Purāṇa-Gruppe: Br., H. und Sidh. sowie auszugsweise auch A. im allgemeinen die älteste und kürzeste Textform bewahrt hat.

2. Wenn wir von dem Ga., das nur Auszüge und Fragmente der beiden ersten Kapitel in der Form der Textgruppe I bietet, hier absehen, so enthält das Vi., wie schon die 2. Tabelle zeigt, fast den ganzen Text der unter 1. genannten Purāṇa's; allerdings sind in ihm mehrfach zusammengehörige Textstücke durch umfangreichere Interpolationen von einander getrennt. Der Anfang unseres 1. Kap. ist in Adhy. I. 11 und 12 des Vi. weitläufig überarbeitet, enthält aber noch Spuren des älteren den anderen Purāṇa's gemeinsamen Textes, wie sich auch aus den Stellennachweisen des kritischen Apparates zu Vers 7 und 8 (p. 143) ergibt.

3. Das Bd.-Vā. enthält den ganzen Text der unter 1. genannten Purāṇa's vollständig. Wie schon bei der Darlegung der Ergebnisse des 1. Abschnittes angedeutet wurde, finden sich die Eingangsverse des 1. Kap. schwach überarbeitet bereits im 7. Kap. jenes Abschnittes und sind durch ein grosses Textstück von den Anschlussversen getrennt. Aber auch diese und die nächsten Verse des 1. Kap. sind noch stark mit Interpolationen durchsetzt, die sich

zum grössten Teil auf die Einordnung der erwähnten Personen und Ereignisse in das mythisch-chronologische Kalpa-System beziehen. Von Śloka 30 des 2. Kap. an zeigt sich der Text des Bd.-Va. — siehe Textgruppe Ia — überaus stark erweitert und überarbeitet. Da der entsprechende Text der Gruppe I, wenn auch bisweilen in der Versfolge etwas verschoben, sonst aber doch nur wenig verändert und fast restlos in jenem erhalten geblieben ist, so muss man daraus schliessen, dass der ganze Text eben jener Gruppe dem Diaskenasten von Bd.-Va. vorgelegen hat. Dieser hat ihn dann nach der schon angedeuteten mythologisch historischen Seite hin erweitert und dadurch seinem System angepasst.

4. Die Tatsache, dass die Vena-Pṛthu Geschichte im Bd. Vā. an einer anderen Stelle steht als in den Purāṇa's der älteren Fassung, ist von gewisser Bedeutung und verrät ebenfalls die Hand des Diaskenasten, der in jenem die längere Fassung der Geschichte unmittelbar auf die kürzere, die es an dieser Stelle mit letztern gemeinsam hat, folgen lässt. Offenbar hat dieser Abschnitt in den Purāṇa's der älteren Fassung den ursprünglichen und richtigeren Platz bewahrt, woraus folgt, dass er wahrscheinlich einmal einen zwar kleinen, aber selbständigen und mit den Nachbarstücken nicht in unmittelbarem Zusammenhang stehenden Text gebildet, also einen individuellen Ursprung hat. Dieses geht auch schon daraus hervor, dass er dem A. nicht bekannt gewesen sein kann, da dieses sonst mindestens einen Auszug desselben bewahrt haben würde. Da dieses Purāṇa nun den Text des 1. und 2. Abschnitts in unmittelbarer Aufeinanderfolge bis zur Vena-Pṛthu Geschichte im Exzerpt bringt, so kann dem Verfasser dieses Exzerptes derselbe auch nur soweit und zwar als zusammenhängendes Ganze vorgelegen haben. Hiermit stimmt ferner überein, dass auch das Vi. dem A. insofern parallel geht, als es im 1. Abschnitt den alten Text der Gruppe I durch den der Gruppe II A ersetzt und im 2. Abschnitt — siehe auch die Tabelle — den gleichen, wenn auch interpolierten Text ebenfalls bis zu dieser Geschichte bietet. Ganz analog verhält es sich z. B. mit Adhy. 27 des Br., der in einer Reihe von Purāṇa's wiederkehrt, ehedem gleichfalls ein kleiner selbständiger Text gewesen sein muss und von dem Diaskenasten des Bd.-Va. in ebenderselben Weise behandelt worden ist, wie ich demnächst an anderer Stelle nachzuweisen gedenke. Diese und ähnliche Beispiele, deren sich in der purāṇischen Literatur sicher noch weitere auffinden lassen werden, weisen darauf hin, dass wir in den meisten Fällen, in denen wir dem Inhalt nach parallele Fassungen einer Geschichte oder

dgl. in unmittelbarer Aufeinanderfolge antreffen, durchweg mit einer Art diaskeuastischer Tätigkeit und infolgedessen planmässigen Kombinierung ursprünglich verschiedener Texte zu rechnen haben.

5. Der Text der Gruppe II, die im 1. Kap. ebenso wie Gruppe III des 1. Abschnitts nur aus dem Mt. gebildet wird, zeigt in seinen beiden ersten Kapiteln eine unverkennbare Verwandtschaft mit dem der Gruppe I. Diese Verwandtschaft kann auf zwei Möglichkeiten beruhen, entweder auf der Überarbeitung eines vorliegenden Textes oder einer willkürlichen Ergänzung einer stark zerstörten Handschrift. Der erstere Fall ist m. E. der wahrscheinlichere, zumal Abschnitt C des 2. Kap. sowohl im Mt. wie auch im P gegenüber der entsprechenden Stelle in der Textgruppe I eine planmässige Erweiterung und Umgestaltung, wobei nur wenige Spuren der älteren Fassung erhalten geblieben sind, deutlich erkennen lässt. Auf die angedeutete Möglichkeit dürfte auch hinweisen, dass die Kapitel 3 und 4 trotz ihrer inhaltlichen Übereinstimmung keine wörtlichen Parallelen mehr aufweisen, also gänzlich überarbeitet sind. Der Umstand, dass das L. und P. erst beim 2. Kap. einsetzen, das Mt. also, wie schon eingangs erwähnt, im 1. Kap. des 2. Abschnitts ebenso wie im 1. Abschnitt für sich allein steht, scheint darauf hinzudeuten, dass diese beiden Stücke, wie noch jetzt als Kapitel, so auch ursprünglich ein Ganzes gebildet haben und darum eigentlich nicht getrennt werden dürften.

3. Abschnitt. Manvantara.

1. In der ersten Hälfte des Textes der Gruppe I (p. 254—58), die über die Manvantara's der Vergangenheit handelt, finden wir den gleichen Text nur in Br., H. und Śidh., da das Bḍ.-Va. an der Stelle, wo wir bei seiner systematisch-chronologischen Stoffanordnung (Bḍ. I. 36 Va. 62) eben diesen Text erwarten würden, nur eine lange Liste der schemenhaften Göttergestalten, die während dieser Zeiträume existiert haben sollen, aufweist. Trotz des etwas abweichenden Inhalts finden sich in ihr noch ein paar Anklänge an den Text der genannten drei Purāṇa's, die allein schon den Gedanken nahe legen könnten, dass eben dieser Text dem Diaskeuasten bekannt gewesen und von ihm mit Absicht durch den erwähnten listenartigen Abschnitt ersetzt worden sei. Dass dieses aber tatsächlich der Fall gewesen sein muss, lehrt die zweite Hälfte der Textgruppe I (p. 258 ff.), die von den Manvantara's der Zukunft handelt. Hier weist nämlich das Bḍ.-Vā. fast den ganzen mit jener älteren Purāṇa-Gruppe übereinstimmenden Text auf, wenn dieser auch durch

Zusätze erweitert und die Versfolge stellenweise etwas verschoben ist. Wenn der Diaskeuast des Bd. Va. aber die zweite Hälfte dieses Textes benutzt und grösstenteils übernommen hat, so muss er, da derselbe ein einheitliches Ganze bildet, auch die erste gekannt, sie jedoch absichtlich bei Seite geschoben haben. Dies war um so einfacher, als er, wie schon oben (p. XIV ff.) ausgeführt wurde, sein Material in streng mythisch chronologischer Weise ordnete und nach dieser Seite hin ergänzte. Hieraus ergibt sich mit Sicherheit, dass die Fassung der Gruppe Br., H. und Sidh. älter ist als die entsprechenden Abschnitte des Bd. Va.

2. Der Text der Gruppe II, der die Manvantara's der Vergangenheit behandelt, zeigt so viele Übereinstimmungen mit dem der Gruppe I, dass eine innere Verwandtschaft der beiden nicht von der Hand zu weisen ist. Das äussere Textbild entspricht im ganzen vollständig dem der gleichen Textgruppe in den ersten Kapiteln des 2. Abschnittes, und so wird denn im vorliegenden Falle wohl ebenso wie im 2. Abschnitt (siehe hiezu p. XXXV) bewusste Überarbeitung anzunehmen sein.

3. Es ist offensichtlich kein Zufall, dass das Bd. Va. sowohl im 2. Abschnitt, 2. Kap., Textgr. Ia (A, Sl. 137—144, p. 180) als auch in der 2. Hälfte des 3. Abschnittes (p. 264 ff.) wörtliche (in unserem Textbild gesperrte) Übereinstimmungen mit dem Text der Gruppe III aufweist. Diese Übereinstimmungen können nun entweder in der Abhängigkeit der beiden Texte von einander oder in einer solchen von einer dritten ausserhalb liegenden Quelle begründet sein. Eine Abhängigkeit des Vi., das allein den Abschnitt B der Textgruppe III bildet, von dem Bd. Va. scheint nur unwahrscheinlich zu sein, da die Übereinstimmungen in letzteren mehrfach durch Sonderverse von einander getrennt sind. Ob die umgekehrte Möglichkeit oder eine Abhängigkeit von einer dritten Quelle vorliegt, lässt sich z. Zt. nicht entscheiden.

4. Die Tatsache, dass sich die Purāṇa's im 3. Abschnitt zu 3 Textgruppen zusammen ordnen, scheint mit darauf hinzuweisen, dass derselbe ursprünglich ein für sich stehender selbständiger Text gewesen ist. Hierfür spricht ferner, dass das A., das in allen anderen Teilen des Pañcalakṣaṇa mit der Gruppe Br., H. und Sidh. zusammengeht, im Adhy. 150 ein kurzes Kapitel über die Manvantara's und die Spaltung der Veda's bietet, das offensichtlich ein Auszug aus den ersten 3 Adhy. von Aṃśa 3 des Vi. darstellt, wenn sich in jenem auch nur mehr wenige Anklänge an das letztere er-

halten haben[1]). Also kann dieser Abschnitt in der Fassung der eben genannten Purāṇa-Gruppe und folglich auch in unmittelbarem Zusammenhang mit den beiden ersten Abschnitten dieser Gruppe, die ja auszugsweise im A. enthalten sind, dem Verfasser des Manvantara Exzerptes nicht vorgelegen haben. Auf die Richtigkeit unserer These weisen insofern auch inhaltliche Gründe hin, als zwischen dem 1. und 2. Abschnitt einerseits und dem 3. anderseits keine inneren Beziehungen bestehen. Würden die drei ersten Abschnitte nämlich auf einen einzigen Verfasser zurückgehen, so würde dieser infolge der allgemein menschlichen Anlage zur Systematisierung das ganze Material in mythologisch-chronologischer Ordnung geboten haben, wie es schon der Verfasser der beiden ersten Abschnitte und vor allem der Diaskeuast des Bḍ.-Vā. getan hat. Ferner würden zwischen den Erwähnungen einzelner Manvantara's im 2. Abschnitt und der systematischen Darstellung des 3. keine inneren Unstimmigkeiten bestehen, die der Leser — er vergleiche etwa p. 144 f. und 163 ff. mit p. 178 ff. und 251 ff. — sofort erkennen wird, und die zweifellos den Diaskeuasten des Bḍ.-Vā. dazu veranlasst haben, Kap. 2 des 2. Abschnittes — siehe p. 174 ff. — so stark zu ergänzen und die erste Hälfte des 3. Abschnittes fallen zu lassen.

4. Abschnitt. Vaṃśānucarita.

1. Die 3. Tabelle zeigt im Überblick, dass die Versfolge des Br. und H. von der des Bḍ.-Vā. im einzelnen erheblich abweicht. Derartige Verschiedenheiten können entweder in absichtlicher Textumordnung oder in einer nicht beabsichtigten auf Blättervertauschung oder anderen zerstörenden Momenten beruhenden Textverwirrung begründet sein. Im ersteren Falle soll mit einer Umordnung der Sinn in der Regel verändert oder sogar verbessert werden, im letzteren wird der Textsinn durchweg beeinträchtigt, wenn nicht gar zerstört. Bevor wir uns hier mit den vorliegenden Abweichungen in der Versfolge eingehender beschäftigen, sollen dieselben zunächst durch umstehende Tabelle, die nur Br. und H. sowie Bḍ. und Vā. berücksichtigt und auch zur allgemeinen Orientierung dienen mag, näher ins Licht gerückt werden. Für die ersten beiden Adhyāya's, die in den vier hier in Betracht kommenden Haupttexten kaum Abweichungen in der Versfolge aufweisen, soll die Tabelle konkordanzartig mehr das Verhältnis eben dieser Texte zu einander, d. h. das Vorhandensein oder Fehlen von Versen in dem einen oder anderen und für die übrigen Adhyāya's mehr die Verschiedenheit der Versfolge betonen.

1) Der Adhy. ist infolgedessen in unserer Arbeit auch nicht weiter berücksichtigt worden.

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmaṇḍap.	Vayup.
9. 1a	1311a	II. 65. 1a	90. 1a
1b	1311b	—	—
—	1312 1313b	1b 2	1b 2
2	1314	3	3
—	1315	4	4
3 4	1316–1317	5 6	5 6
—	1318	7	7
5 6	1319 1320	8 9	8 9
	1321	10	10
7	1322	11	11
—	1323	12	12
8–10	1324 1326	13 15	13 15
	1327	16	16
11	1328	17	17
	1329	18	18
12	1330	19	19
	1331 1332	20 21	20 21
13	1333	22	22
—	1334a		
15a	1334b	23a	23a
(15b)	1335	23b 24a	23b 24
14	1336	25	24
16 21a	1337 1342	26 31a	25 30a
—	1343	31b 32a	30b 31a
21b – 26a	1344 1348	32b 37a	31b 36a
		37b	36b
26b 31a	1349 1357	38 46a	37 45
—	1358 1360a	46b 48	46 47
31b 36	1360b 1362	49 50	48 49
10. 1 8	1363 1370	66. 1 8	91. 1–8
	1371 1373		
—	1374 1382a	9 16	9 16a
	1382b 1409	1)	16b 48a
	1410a	19b	48b
9 23	1410b 1425	20 32	49 62
24a	1426a		
24b	1426b	33a	63a
25a	1427a		
25b—49a	1427b 1451	33b 57	63b 86
49b – 50a	1452	58	88
—	—	59a	89a
50b – 54	1453 1457a	59b 64	89b 92
55a	1457b	58a	87a
55b	1458a		
56a	1458b	58b	87b
56b — 57a	1459	65	93
65—66	1470b–1472a	66 67	94 95
67a 2)	1472b 3)		..
57b — 59	1460 1462a	..	

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmaṇḍap.	Vayup.
10. 60 63a 4)	1462b 1468	II. 66 [illegible]	91 [illegible] 102
63b	1469a		
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]b	1470a		
67b 68a	1471	[illegible]	[illegible]
		[illegible]	104 [illegible]b
[illegible]b	1474	[illegible]	118
11. 1 2	[illegible]	67. 1	92. 1 [illegible]
32 36	[illegible]	[illegible]	[illegible] 7
	[illegible]	[illegible]	[illegible] 20
37 43	[illegible] 1544	[illegible]	21 [illegible]
	[illegible]	[illegible]	[illegible]
44a	[illegible]		
44b [illegible]	1545 [illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
3 21a	[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]	31 [illegible]
	[illegible]		
21b [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		68. 1 [illegible]	93. 1 [illegible]
27 31	[illegible]	7 11	7 11
12. 1 17	[illegible]	[illegible]	12 [illegible]
[21 [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible] 30
[illegible]	[illegible]	[illegible]	11 12
		[illegible]	11 14
28 31a	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		[illegible]	[illegible]b
31b	[illegible]b	[illegible]	[illegible]
[32 36	[illegible]	40b 69a	[illegible] 68
37 38	[illegible]	[illegible]	[illegible]
		71b [illegible]	[illegible]
18 22	[illegible]b 1621	[illegible]	[illegible]
24	1622		
39 49	[illegible]	[illegible]	[illegible]
50	1649		
51	1650	106b 107	108
	1842	69. 1	94. 1
13. 103b 204a	[illegible]	2 [illegible]	2 [illegible]
204b 207a	1896 [illegible]		
		[illegible]	[illegible] 54
207b 208a	1899	[illegible]	[illegible]
		56b 57	56
208b 212a	1900 1903		
		70. 1 14a	95. 1 13
212b	1904a	14b	14a
213a b	1904b 1906a		

1) Bd. hat hier eine Lücke.

2) Ist fast gleichlautend mit Br. 10 57a.

3) Ist fast gleichlautend mit H. 1471b.

4) Br. enthält hier im Text selbst eine Lücke, die durch die unter demselben stehenden Verse ausgefüllt wird.

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmaṇḍap.	Vāyup.	Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vayup.
12. 213^{c}	1905^{b}	**II. 70.**15^{a}	**95.**14^{b}	**14.**57	1968	**II. 71.**195	**96.**191
15. 1—29	1969—1998	15^{b}—49	15—48	—	—	196—265	192—257
				—	—	—	258
30—45^{a}	1999—2014^{a}	**71.** 1-18^{a}	**96.** 1-17^{a}				
16. 9—48^{a}	2040—2079^{a}	18^{b}—57	17^{b}—55	—	—	**72.** 1—5	**97.** 1—5
48^{b}—49^{a}	2079^{b} 2080^{a}	—	—	—	2131—2135	—	—
49^{b}—58^{a} 1)	2080^{b}-2089^{a} 2)	.	—	—	2136—2198	6—61	6—62
17. 1—40	2091 2130	58—98	56 97	—	—	62—195	63—203
16. 58^{b}—59	2089^{b} 2090	99	98				
14. 24^{b}-25^{a}	1934^{b}-1935^{a}	100	99	—	—	**73.** 1—125	**98.** 1-126^{a}
—		101	100	**13.** 141^{b}	1829^{b}	126	126^{b}
1—2^{a}	1906 1907^{a}	...	—	142—153^{a}	1830—1841	**74.** 1—11	**99.** 1—11
2^{b}	1907^{b}	—	—	—	...	12^{a}	12^{a}
3—13	1908—1921	102—115	101—114	14^{b}—36	1668^{b}-1693^{a}	12^{b}—33	12^{b}—34^{a}
15. 45^{b}—62	2014^{b}—2031	116—136^{a}	115—134	—	—	34	34^{b} c
16. 1—8	2032—2039	136^{b}—143	135—141	—		35—101	35—99
—	.	144	142	37^{a}—38^{a}	1693^{b}—1694	102—103	100—101
14. 14 20^{a}	1922—1928^{a}	145—151^{a}	143—149	38^{b}—48	1695—1705^{a}	—	102—112
..	1928^{b} 1929	151^{b}—152^{a}	150—151^{a}	—	—	—	113
...	.	152^{b} 153	151^{b}—152	—	1705^{b} 1710^{a}	—	114 118
23—24^{a}	1933—1934^{a}	154	153	-	1710^{b}	—	-
...		155	154	49^{a}	1711^{a}	—	119^{a}
21^{b}—22^{a}	1931^{b}-1932^{a}	156	155	19^{b}	1711^{b}		—
	..	157—158^{a}	156 157^{a}	—	—	.	119^{b}
20^{b}	1930^{b}	158^{b}	157^{b}	—	1655	—	120
21^{a}	1931^{a}	—	..	3—8	1656 1662	—	121—127^{a}
.		159 160^{a}	158 159^{a}	9 14^{a}	1663—1668^{a}	—	..
34^{b}—35	1945 1946	—	..	50	1712	—	.
36—41^{a}	1947—1952^{a}	160^{b}—165	159—163	—	1713	—	—
42^{a}	1953^{a}	—	..	—	1714	—	127^{b}-128^{a}
42^{b}	1953^{b}	166^{a}	164^{a}	51—52^{a}	1715 1716^{a}	—	128^{b}-129
—	..	166^{b}—177^{a}	164^{b}-175^{a}	—	1716^{b}	—	130^{a}
41^{b}	1952^{b}	177^{b}	175^{b}	52^{b}	1717^{a}		—
43^{a}	1954^{a}	178^{a}	176^{a}	—	1717^{b}		—
43^{b}	1954^{b}	.	—	.	1718	—	130^{b}-131^{a}
44	1955	178^{b}—179^{a}	176^{b} c	53—57	1719—1723	—	131^{b}-134^{a}
		179^{b} 180^{a}	177		1724 1726^{a}	—	134^{b}—136
—		181^{b} 182^{a}	178	58 59^{a}	1726^{b} 1727	—	137 139^{a}
45	1956	182^{b} 183^{a}	179		1728 1729^{a}	.	139^{b}—140
46	1957	180^{b} 181^{a}	180	.			141—155
		183^{b} 187	181 184	59^{b}	1729^{b}		.
25^{b}—28^{a}	1935^{b}-1938^{a}	188—190	185 187	60	1730	—	156
29	1939 1940^{a}	191	188	—	—	—	157
30—31	1940^{b} 1942^{a}			61^{a}	1731^{a}	—	158^{a}
32^{a}	1942^{b}	192^{a}	189^{a}	61^{b}—64^{a}	1731^{b}-1734^{a}	—	..
28^{b} c	1938^{b} 1939^{a}	192^{b}—193^{a}	189^{b} c	64^{b} 79 3)	1734^{b}-1754^{a} 4)	—	—
32^{b}—33	1943—1944^{a}	193^{b}—194	190	—	—	—	158^{b}—165
31^{a}	1944^{b}	—	—	80^{a}	—	—	—
47—56	1958—1967		—	80^{b}—82^{a}	1754^{b}-1756^{a}	—	166—167

1) Ist fast gleichlautend mit Br. 14.3, 7—13.

2) Ist fast gleichlautend mit H. 1908, 1912, 1916—1921.

3) Ist fast gleichlautend mit Br. 11.35, 39, 40, 46^{b}—50^{a}, 51^{a}, 52, 53^{a}, 54—56^{a}, 57^{b}, 58, 60, 61^{a}. 4) Ist fast gleichlautend mit H. 1521, 1540—1544, 1545^{b}, 1546^{a}, 1583^{b}—1587^{a}, 1588^{a}, 1589—1593^{a}, 1594^{b}, 1595, 1597, 1598^{a}.

Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.	Brahmap.	Harivaṃśa	Brahmāṇḍap.	Vāyup.
—			99.108 109a	13.109b 103a	1776		
13.89b	[illegible]		109b	[illegible]	[illegible]		99.[illegible]
89 91b 1)	1767 1776 2)			106	[illegible]		[illegible]
			190 191		180 [illegible]		[illegible] 22
91 97a	1777 1781		191 198	109a	[illegible]		[illegible]
	1782		199		[illegible]		
97b	1787a		200a	110b	[illegible]		
	1788b 1784		200b 201	110a 116	[illegible]		[illegible]
(	1789 1790a		202 207a				[illegible]
98a	1790b			117 [illegible]	[illegible]		[illegible]
98b 100	1791 1793a		207b 209	[illegible]	[illegible]		
			210a				[illegible]
101a	1793b		210b	119 [illegible]	[illegible]		[illegible]
	1794a		211a				[illegible]
101b	[illegible]			121	[illegible]		[illegible]
	[illegible]		[illegible]	121 130			
102a	1795b		211b	[illegible]	[illegible]		

Die vorstehende Übersicht lehrt, dass die Textvertauschungen im Br. vollkommen denen des H. entsprechen, wenn letzterer auch durch Einschiebung grösserer und kleinerer Textstücke über den Rahmen des Br. hinaus erweitert ist. Ein Blick auf den Inhalt besonders der Teile, die die stärksten Abweichungen in der Versfolge aufweisen, lehrt weiterhin, dass in diesen beiden Texten in der Hauptsache die Stammbäume der Yadava's und Paurava's stellenweise mit einander vermischt worden sind, der Textsinn infolgedessen stark beeinträchtigt, ja bisweilen ganz unverständlich sein muss. Eine solche Veränderung der Versfolge kann natürlich nicht auf einer absichtlichen Umordnung, sondern nur auf einer nicht gewollten Manuskriptverwirrung bzw. Zerstörung beruhen. Da das Br. und der H., wie schon bemerkt, in der Umstellung der Versfolge eine vollkommene Parallele bilden, so müssen sie beide auf eine einzige Handschrift zurückgehen, die dann im H. und an einer Stelle auch im Br. — siehe p. 555 f. — durch Einschiebung individueller Sonderstücke erweitert worden ist. Da ferner das Bd. und Vā., wie schon oben gezeigt, in ihrer ganzen Anlage für den gemeinsamen Textkern auf die Tätigkeit eines Diaskeuasten hinweisen, so muss auch letzten Endes dieser Textkern auf eine einzige Handschrift zurückgehen. Für das hier in Frage stehende Textstück hat dem Diaskeuasten des Bd.-Vā. nun entweder eine Handschrift mit kor-

1) Ist fast gleichlautend mit Br. 10.15—19, 20b, 21a, 22, 24, 25a, 27b.

2) Ist fast gleichlautend mit H. 1417—1422a, 1423a, 1424, 1427b, 1460a, 1463b—1465, 1468—1470a, 1473.

rekter Versfolge vorgelegen oder eine solche mit verwirrter, die dann von ihm hätte wieder in Ordnung gebracht und ergänzt werden müssen. Ob wir nun mit der ersten oder der zweiten Möglichkeit zu rechnen haben, lässt sich vorläufig nicht entscheiden. Sollte die letztere vorliegen, so würde das darauf hinweisen, dass sowohl der Auszug des Ga. als auch die jüngere Prosaparaphrase des Vi. letzthin auf diese verbesserte uns im Bd.-Vā. vorliegende Version zurückgehen. Zugleich würde dieser Fall für den Diaskeuasten des Bd.-Vā. einen gewissen kritischen Sinn bekunden, der, wie sich zeigen lässt, dem Exzerptor unseres Abschnittes im A. nicht zukommt.

2. Nach Ausweis unserer Tabelle zeigt das Exzerpt im A. eine ähnliche Abweichung in der Versfolge und damit auch eine ähnliche Textverwirrung, wie sie im Br. und H. vorliegt. Dementsprechend finden wir also auch in ihm eine Verquickung der Stammbäume der Yādava's und Paurava's, die nur darauf beruhen kann, dass dem Verfasser des Exzerptes im A. eine Handschrift vorgelegen hat, die in ihren Abweichungen in der Versfolge entweder mit der des Br. und H. übereinstimmte oder in ganz ähnlicher Weise verwirrt und verdorben war.

3. Auch im 4. Kap. unseres Abschnittes weist die Purāṇa-Gruppe Mt. und P. eine Umstellung auf, die allerdings viel einfacherer Art ist als die im Br. und H. Da sie in beiden Purāṇa's vollständig gleich ist, so muss auch sie bereits auf die Handschrift zurückgehen, die für diesen Abschnitt denselben zugrunde gelegen hat. Wenn auch der Text dieser Gruppe an dieser Stelle einen stark inkorrekten Charakter trägt, so dürfte die Umstellung wahrscheinlich nur auf einer einfachen Blattvertauschung beruhen.

4. Wie die dritte Tabelle ferner zeigt, finden sich im Br. und genau an der entsprechenden Stelle im H. drei Dubletten eingeschoben, von denen die beiden ersten nur durch ein kleines Textstück von drei Śloka's von einander getrennt sind. Schon die Tatsache, dass sich in beiden Texten genau an derselben Stelle Dubletten vorfinden, die, wie schon die Anmerkungen auf S. XXXIX und XL erkennen lassen, den Parallelstellen nicht genau entsprechen, weist darauf hin, dass bereits in die Handschrift, die diesem Abschnitt in beiden Texten zugrunde liegt, Bestandteile einer anderen Handschrift irrtümlicherweise hineingeraten sind. Es ist ferner bemerkenswert, dass sich diese Dubletten gerade in dem Teile unseres Abschnittes vorfinden, der zugleich die grösste Unordnung in der Versfolge, mithin die grösste Zerstörung aufweist. Für die Text-

geschichte des Abschnittes haben sie aber die Bedeutung, dass sie beweisen können, ob an diesen Stellen eine Interpolation vorliegt oder nicht, d. h. ob in einer anderen Handschrift alter Zeit bereits eine solche gestanden hat oder nicht. Wie unsere Tabelle ferner zeigt, weist auch das A. an der gleichen Stelle eine Dublette oder vielmehr das Exzerpt einer Dublette auf, und neben der gleichen Abweichung in der Versfolge ist dies das klarste Argument für die enge Verwandtschaft der Vorlage dieses Exzerptes mit der Handschrift, von der Br. und H. ausgegangen sind, wenn es auch inhaltlich der bereits erweiterten Fassung des H. näher steht als der zweifellos älteren des Br.

5. Wie schon die vorstehende tabellarische Übersicht auf p. XXXVIII ff. erweisen kann, findet sich im Br. weder die Geschichte von Urvaśī und Purūravas (p. 356 ff) noch die von der Räumung von Benares (p. 372 ff.). Deutet schon dieser Umstand darauf hin, dass sie nachträglich in den H. und das Bḍ.-Vā. eingefügt sein müssen, so hat der H. noch die Fugen erhalten, die dies mit Sicherheit beweisen dürften. Wie nämlich ein Blick auf die Stellennachweise des kritischen Apparates zu Śl. 8 und 9 auf p. 356 und zu Śl. 46—49 auf p. 359 f. erkennen lässt, enthält der H. sowohl vor wie nach der Urvaśī-Geschichte die gleichen Verse. Die gleiche Beobachtung können wir auch bei der zweiten Geschichte machen, wie ein Vergleich der Stellennachweise zu Śl. 29 und 30 auf p. 372 und zu 64 und 65 auf p. 376 lehrt. Diese im H. erhaltenen Dubletten, die nicht auf späteren Schreibfehlern beruhen können und im Bḍ.-Vā. fehlen, deuten darauf hin, dass die Wiederholung der Verse aus der Zeit stammt, in der diese beiden Geschichten eingefügt worden sind. Dass auch die Geschichte von der Geburt des Dhanvantari (p. 370 f.) im H. sekundär sein muss, lehrt einerseits ihr Fehlen im Br., anderseits beweisen die unter 4. erwähnten Dubletten im Br. und H., die höchstwahrscheinlich einer anderen alten Handschrift entstammen und eingeschoben sind, mit Gewissheit, dass eben diese zweite Handschrift die Geschichte nicht gekannt hat, diese mithin in der uns vorliegenden Fassung des Br. nicht ausgefallen sein kann und im H. eingefügt sein muss.

6. Die Yayāti-Episode liegt im Br. und H. in einer kürzeren und im Bḍ.-Vā., dem sich das Mt. und das Mh. anschliessen, in einer längeren Version vor. Die wesentlichen Bestandteile der Geschichte finden sich in beiden Fassungen in gleichem Wortlaut wieder, und der eigentliche Unterschied zwischen beiden ist nur der, dass das Br. und der H. anstatt ausgedehnter dialogischer

Wiederholungen nur eine kurze Inhaltsangabe derselben in ein paar Śloka's bieten. Von besonderem Interesse ist das Verhältnis des Bḍ.-Vā. zu der mit ihm übereinstimmenden, aber doch noch etwas weiteren Fassung des Mt. und Mh. Es fällt zunächst nämlich auf, dass die beiden letztgenannten Texte die Yayāti-Geschichte nicht nur in der weiteren Fassung der Textgruppe I (p. 387 ff.), sondern auch in der der Textgruppe II (p. 407 f.) enthalten. In diesem Punkte weicht das Mt. von dem P. ab, und dieses deutet schon darauf hin, dass in jenem eine Sonderinterpolation vorliegen muss. Dass im Mt. die Version der Textgruppe II, die der von I vorausgeht, eingefügt worden ist, geht schon daraus hervor, dass sie nicht in allen Handschriften dieses Purāṇa enthalten ist. Hinsichtlich der Version der Textgruppe I ist inbezug auf das Mt. und Mh. zunächst zu bemerken, dass sie einen Teil eines Abschnittes von 18 Adhyāya's (Mt. 25.4—42.28 = Mh. I. 3183—3690 ⟨Adh. 76—93⟩) bildet, der in beiden Texten in gleichem Wortlaut vorliegt, im Mt. den Titel „Yayāticarita" führt und im Mh. von Adhy. 76—85 (3183—3534) „Yayātyupākhyāna" und von da bis zum Schlusse „Uttara-Yayātyupākhyāna" genannt wird. Auch dieser Abschnitt ist, wie sich aus ihm selbst und seiner Umgebung ergibt, einmal ein selbständiger Text gewesen und sowohl im Mt. wie Mh. eingeschoben worden. Nicht nur weichen Anlage und Stilart von den Nachbarstücken deutlich ab, sondern es tritt plötzlich auch ein Personenwechsel ein. Während nämlich vorher und nachher die Ṛṣi's die Fragesteller und der Sūta der Beantworter ist, übernehmen nunmehr König Śatānīka und Śaunaka[1]) diese Rollen. Eine Szene dieses dialogisch-dramatischen Gedichts (Mt. 33—34.38 = Mh. I. 3466—3531, d. i. Adhy. 84—85.32 = Mhk. I. 78.1—79.32) liegt nun in etwas kürzerer und in der Versfolge ein wenig abweichender Form im Bḍ.-Vā. vor, und daraus darf wahrscheinlich geschlossen werden, dass die angedeutete Szene des Bḍ.-Vā. von dem Verfasser des Yayāticarita benutzt und etwas erweitert worden ist. Trifft dieses zu, so lässt sich bei unserer Yayāti-Geschichte folgende Entwicklungslinie feststellen: Br.-H., Bḍ.-Vā., Mt.-Mh.

7. Ausser den unter 4. genannten Dubletten zu mehreren Stellen der Br.H.-Version, die wohl nur durch das Eindringen von Bestandteilen einer fremden Handschrift in das ihr zugrunde liegende Manuskript erklärbar sind, finden sich im 4. Abschnitt noch mehrere

1) Im H. sind Janamejaya und Vaiśampāyana Fragesteller und Antwortgeber.

andere Stellen, die einen ähnlich fragmentarischen Charakter haben. Soweit die dort inbetracht kommenden Versgruppen ausser in einer der beiden Hauptversionen: Br.-H. oder Bḍ.-Va. auch in den Parallel-Purāṇa's Ku. oder L. vorliegen — cfr. p. 420 f. —, dürfen wir wahrscheinlich annehmen, dass sie ursprünglich zum alten Bestand gehörten und in der einen oder anderen Version entweder verloren gegangen oder, was für das Bḍ.-Vā. vielleicht eher zutreffen dürfte, aus irgend welchen Gründen absichtlich ausgemerzt worden sind. Ein zweites, offenbar eingeschobenes und mit den Nachbarstücken nicht in Zusammenhang stehendes Fragment (p. 463), handelt von dem Angriff Kālayavana's auf die Stadt Mathura und die Flucht der in ihr ansässigen Vṛṣṇi's und Andhaka's unter Kṛṣṇa's Führung nach Kuśasthalī. In einem dritten Falle (p. 555 f.) handelt es sich um ein individuelles Textstück, das die Nachkommenschaft des Pārīkṣita schildert und in den verwirrten Text des Br. eingeschoben ist.

8. Das 5. Kap., das fast ausschliesslich über mythologische Dinge handelt, ist ein späterer Zusatz, da es sowohl im Br. als auch im H. fehlt. Wenn das Kap. auch an die Textstücke anschliesst, die im Br. und H. eine starke Verwirrung aufweisen und ferner der H. in dem auf das Pañcalakṣaṇa folgenden Text einige mit dem Bḍ.-Vā. übereinstimmende Teile enthält — siehe p. 483 ff. und 517 ff. —, so finden sich doch keine Spuren, die darauf hinweisen könnten, dass der Abschnitt im Br. und mithin auch in dem dem H. zugrunde liegenden Manuskripte verloren gegangen sein könnte. Zugleich mag darauf hingewiesen werden, dass das Kapitel inhaltlich mit der Geschichte von Kṛṣṇa's Kampf um den Syamantaka usw. im Gegensatze steht und schon aus inneren Gründen nicht von dem gleichen Autor verfasst sein kann[1]).

9. Es ist bemerkenswert, dass das Mt. und das P., die in den ersten Kapiteln unseres Abschnittes mit Versen des Ku. und L. zusammen eine besondere Textgruppe bilden, für den Yaduvaṃśa fast den gleichen Text wie die übrigen Purāṇa's aufweisen. Eine Ausnahme bildet eigentlich nur die Geschichte von Kṛṣṇa's Kampf mit Jāmbavat und der Wiederauffindung des Syamantaka (p. 446 ff.), die in den beiden Purāṇa's einen sehr fragmentarischen Eindruck macht. Allerdings scheint es nicht ausgeschlossen zu sein, dass diese Geschichte in dem Text dieser Purāṇa's mit Absicht verkürzt und verändert worden ist, um sie mit der späteren Erzählung von Kṛṣṇa's

1) Siehe auch Kirfel in: Beiträge zur Literaturwissenschaft und Geistesgeschichte Indiens. Festgabe Hermann Jacobi. Bonn 1926, p. 298 ff.

Geburt und übermenschlicher Natur inhaltlich einigermassen in Einklang zu bringen. Der Umstand, dass gerade der Yaduvaṃśa mit den anderen Purāṇa's eine so starke wörtliche Übereinstimmung aufweist, und nur er in mehreren Purāṇa's (Kū., L., P.) vorliegt, während der Puruvaṃśa fehlt, könnte die Vermutung nahelegen, dass diese beiden Vaṃśa's ursprünglich getrennte Texte gewesen sind. Da der Puruvaṃśa textlich aber nicht den besten Eindruck macht, so besteht die Möglichkeit, dass derselbe den drei genannten Purāṇa's verloren gegangen ist.

5. Kurze Zusammenfassung der Ergebnisse.

Zum Schlusse sind inbezug auf das ganze Pañcalakṣaṇa die Ergebnisse unserer Untersuchungen kurz zusammenzufassen. Abgesehen von den Auszügen in A. und Ga. sowie der Prosaparaphrase des Vi. finden wir in den Purāṇa's nur drei vollständige Fassungen dieses Textes, nämlich die des Br. und H., die des Bḍ.-Vā. und die des Mt., alle anderen enthalten nur kleinere oder grössere Teile desselben. Hinsichtlich des Wortlauts stehen sich die erste und zweite Fassung am nächsten, aber auch die dritte weist so viele Übereinstimmungen mit den beiden anderen auf, dass sie nur als eine durch Zerstörung oder — wahrscheinlicher — Überarbeitung veränderte Form derselben angesehen werden kann. Von den beiden erstgenannten Fassungen ist die des Br. und H. zweifellos die älteste, — also nicht die des Bḍ.-Vā., wie Pargiter[1]) meint — wenn auch der Schlussteil auf ein stark verwirrtes, mit mehreren Dubletten durchsetztes und darum stellenweise kaum verständliches Manuskript zurückgeht. Ihr schliesst sich auch das Śidh. an, bricht aber mit dem Sūryavaṃśa ab und lässt auf diesen analog dem H. einen Śrāddha-Abschnitt folgen, der eine kürzere und wahrscheinlich ältere Form der entsprechenden H.-Stelle bildet. Mit Ausnahme des Manvantara-Abschnittes bietet auch das A. die Fassung des Br. und H. samt den in ihr vorhandenen Dubletten als Exzerpt.

Die Fassung des Bḍ.-Vā., der der H. bereits näher steht als das Br., bietet Teile eines grösseren Textgebildes, dessen ganze Anlage auf die Tätigkeit eines Diaskeuasten hinweist. Dieser hat offenbar den ganzen Text jener älteren Gruppe gekannt, grössenteils übernommen und durch eigene Zutaten ergänzt und erweitert, so dass er in den grossen mythisch-chronologischen Rahmen eines Kalpa hineinpasste. Anstatt des verwirrten Somavaṃśa-Textes hat ihm

1) l. c. 78 f.

entweder ein Manuskript mit korrekter Versfolge vorgelegen, oder er hat den Text desselben neu geordnet und verbessert.

Das Vi. hat nur den 2. Abschnitt der älteren Fassung, allerdings mit starken Interpolationen durchsetzt, bewahrt, im übrigen weist es nur sekundäre Texte auf. In seiner vorliegenden Form gehört es mithin zur jüngeren Purāṇa-Literatur und besitzt nicht die textliche Bedeutung, die man ihm bisher eingeräumt hat, angeblich, weil es die Grundeinteilung nach den traditionellen Themen am treuesten bewahrt habe.

Alle übrigen hier inbetracht kommenden Purāṇa's haben entweder einen oder mehrere Abschnitte der älteren Fassung in mehr oder weniger korrektem Zustande erhalten oder bieten wie etwa das Mr. nur einen sekundären Text des 1. Abschnittes, der in der Linie der Entwicklung eben dieses Abschnitts aber von Bedeutung und Interesse ist.

Die vollständige oder nur teilweise Übereinstimmung zwischen den verschiedenen Purāṇa-Abschnitten, die zugleich die Prinzipien für die Zusammenordnung bestimmter Purāṇa's zu bestimmten Textgruppen liefert, weist bereits darauf hin, dass das Pañcalakṣaṇa kein einheitliches Textgebilde, d. h. die literarische Komposition eines einzigen Autors sein kann, und tatsächlich konnte auf Grund äusserer und innerer Kriterien gezeigt werden, dass selbst die älteste Textschicht nicht einheitlichen Ursprungs ist, sondern schon eine Sammlung mehrerer literarischer Erzeugnisse bildet, die sich noch scharf gegen einander abgrenzen. Haben wir aber in dem Textabschnitt, der einerseits in der Mehrzahl der in Frage kommenden Purāṇa's zusammenliegt, aus textlichen Gründen zusammengehört, ja in seinen Hauptfassungen sogar durchweg im wesentlichen wörtlich übereinstimmt, anderseits hinsichtlich seines Inhalts der Tradition von den charakteristischen Merkmalen eines Purāṇa zu entsprechen scheint, bereits eine Sammlung verschiedener Texte vor uns, so zwingt uns diese Tatsache, die einzelnen Abschnitte desselben bezw. dessen Inhalt mit jener Tradition, die in dem bekannten, in der indischen wie indologischen Literatur häufig zitierten Śloka[1]) niedergelegt ist, einmal kurz zu vergleichen. Auf p. 36 seines oben[2]) erwähnten Buches äussert Pargiter die Ansicht, dass dieser Śloka in die Zeit zurückreichen müsse, in der das Purāṇa noch aus den in ihm genannten Stücken bestanden und infolgedessen noch nicht die Texte aufge-

1) sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca |
vaṃś(y)ānucaritaṃ caiva purāṇaṃ pañcalakṣaṇam ||

2) p. XI.

nommen habe, die solche Gegenstände behandeln, die mit jenen Themen nichts zu tun haben, wie etwa Kosmographie und Geographie, Astrologie und Medizin, Recht und Sitte usw. usw., also Stoffe, die heute den grössten Teil der Purāṇa's einnehmen. Tatsächlich stimmen nun die in dem erwähnten Śloka genannten Themen in der Hauptsache mit dem Inhalt unserer vier Abschnitte überein. Nur der Begriff „pratisarga" macht einige Schwierigkeiten. Wenn wir die Erklärung zu Rate ziehen, die das Prapañcahṛdaya[1]) unserem Śloka gibt, so bedeutet der Begriff „pratisarga", „pradarśitasya trividhasya pratilomasargaḥ [d. i.] pralayaḥ", eine Auslegung, die sich auch Vācaspatimiśra zu Sāṅkhyakārika 15.16 zu eigen macht. Unter dem Begriff „pratisarga" können aber nicht die in einzelnen Purāṇa's enthaltenen Adhyāya's über den Weltuntergang gemeint sein, da diese im Gegensatz zur Themenfolge in den betreffenden Texten eine ganz andere Stelle einnehmen und sowohl aus Gründen der Textform wie des Inhalts einer späteren Zeit zugeschrieben werden müssen. Sollte nun das Wort „pratisarga" schon in älterer Zeit mit der Bedeutung „pralaya" verbunden gewesen sein, so kann es sich als Purāṇa-Charakteristikum wohl nur auf die kurzen Erwähnungen des Weltunterganges in den sekundären Texten des 1. Abschnittes — siehe die verschiedenen Stellen unter diesem Stichwort im Sachregister! — bezogen haben. In diesem Falle würde sich die traditionelle Angabe also nicht so sehr auf bestimmte Abschnitte als auf bestimmte in dem Pañcalakṣaṇa behandelte oder erwähnte Punkte beziehen können. Sie würde mit anderen Worten eine nicht dispositionsartige, sondern mehr sachliche Charakterisierung des Inhalts eines vorhandenen Textes bedeuten, vorausgesetzt natürlich, dass diese Purāṇa-Definition in Wirklichkeit nicht aus weit späterer Zeit stammt und infolgedessen nur auf die in den abgeschlossenen Purāṇa's enthaltenen Textsammlungen bezug hat. Aber noch eine zweite Bedeutung des Wortes „pratisarga" mag hier kurz erwähnt werden. Im Anfang des 3. Kap. der Textgruppe II des 2. Abschnittes (p. 231) und im Śloka 6 der Textgruppe II des 3. Abschnitts (p. 273) hat dasselbe offenbar die Bedeutung „Weiterschöpfung", also einen Sinn, der der traditionellen Auslegung desselben ganz entgegengesetzt ist. Sollte den oben erwähnten Erklärungen entgegen mit pratisarga diese Bedeutung verbunden gewesen sein, so würde man zunächst an das 1. oder 3. Kap. des

[1]) Ed. Gaṇapati Śāstrī 1915 (Trivandrum Sanskrit Series No. XLV) p. 45 f.

2. Abschnittes denken müssen. Aber auch diese Auslegung würde inbezug auf die Textfolge und die Erklärung des Prapañcahṛdaya einige Schwierigkeiten machen. Da die erstere Auffassung noch am besten mit den Ausführungen dieses Traktates vereinbar ist, so ist sie gewählt worden, in der Hauptsache, um den wesentlichen Inhalt der einzelnen Abschnitte bereits durch die Überschrift charakterisieren zu können. Die eventuelle Annahme, dass jenseits der ältesten Textschicht unseres Pañcalakṣaṇa noch ein uns nicht erhaltenes Ur-Purāṇa liegen könnte, das in idealer Vollständigkeit und klarer Disponierung die fünf traditionellen Themen behandelt hätte, wie etwa Pargiter anscheinend meint [1], ist kaum mehr als eine willkürliche Annahme, da ausser ein paar sekundären Versen [2] tatsächlich nichts Handgreifliches auf diese Möglichkeit hindeutet und wir nur von den realen Grundlagen der Textgeschichte ausgehen dürfen, um hinter das eigentliche Purāṇa-Geheimnis zu kommen.

Stützen wir uns aber auf die Textgeschichte, deren Grundlagen die Texte selbst liefern, so dürfen wir eine Folgerung ziehen, die immerhin von einer weittragenden Bedeutung ist. Schon der Umstand, dass sich innerhalb der vier Abschnitte unseres Pañcalakṣaṇa mehrere Texte verschiedenen Ursprungs vorfinden, müsste darauf hindeuten, dass dieselben nur auf schriftlichem Wege überliefert worden sind, wenn sich in ihnen selbst nicht so überaus viele und untrügliche Anzeichen erhalten hätten, die dies mit voller Sicherheit bestätigten. Auf Schritt und Tritt können wir nämlich die Entwicklung der Texte, die nur auf dem Wege des Schrifttums erfolgt sein kann, beobachten, ja in ihnen sogar Spuren nachweisen, die uns Rückschlüsse auf die Grösse und Beschaffenheit der Manuskripte gestatten, auf die jene letzhin zurückgehen. Wenn sich dieses aber mit Sicherheit für den Pañcalakṣaṇa-Abschnitt der Purāṇa's und, wie ich gleich vorweg nehmen will, auch für andere Teile der purāṇischen und epischen Literatur zeigen lässt, wenn ferner die Tätigkeit eines Diaskenasten für das Bd.-Va. nachweisbar ist, der gegebenes Material in eine bestimmte Ordnung bringt, wenn endlich H. Losch soeben ganz parallele Verhältnisse für die Yajnavalkyasmṛti [3]) aufweisen kann und das Gleiche wahrscheinlich in absehbarer Zeit auch für Kāmandaki's Nītisāra möglich sein wird, kurz, die gleichen Voraussetzungen also auch für andere Texte zu-

1) p. 36. 2) Siehe Pargiter p. 22 f.

3) Die Yajñavalkyasmṛti. Ein Beitrag zur Quellenkunde des indischen Rechts. Leipzig 1927.

treffen, so ist dadurch die Hypothese von der Jahrhunderte langen mündlichen Tradition grösserer Texte in Indien erschüttert. Man mag längere Texte Menschenalter hindurch mündlich überliefert haben, zugleich ist dieses aber auch schriftlich geschehen, sonst wären uns dieselben unrettbar verloren gegangen. Wie bei jeder anderen Literatur des Altertums [1]), die uns erhalten geblieben ist, so ist dies auch bei der indischen nur auf dem Wege des Schrifttums geschehen. Der Glaube an die ungewöhnlich starke Gedächtniskraft der alten Inder und die durch sie ermöglichte Überlieferung grösserer Textmassen entstammt der Zeit der Romantik und verdient endlich durch eine Hypothese abgelöst zu werden, die den realen Tatsachen mehr entspricht.

Zum Schlusse dürfen wir aber noch eine praktische Folgerung für die Zukunft ziehen. Zeigt sich nämlich, wie im vorliegenden Falle, dass man mit einer besonderen Methodik tiefer in das Wesen der indischen Textgeschichte einzudringen und wie beim Bṛ.-Vā. sogar die Tätigkeit eines Diaskeuasten zu beobachten vermag, so wird man die Frage aufwerfen dürfen, ob in den übrigen uns erhaltenen Werken der indischen Literatur nicht ähnliche Probleme zu lösen sind, wobei die bisher gezogenen Schranken der vedischen wie der klassischen Zeit vielleicht keine Grenzen bilden werden. Immerhin wird man aber die Forderung stellen müssen, dass bei allen künftigen Untersuchungen im Bereich dieser Literaturgattungen neben anderen in erster Linie auch textgeschichtliche Richtlinien massgeblich sein müssen.

1) Für Hesiod und Homer z. B. siehe jetzt Fr. Marx: Die Überlieferung über die Persönlichkeit Homers in: Rheinisches Museum. N. F. LXXIV (1926) p. 396 ff. Vergl. besonders p. 424 ff.

Maṅgalam.

(Br. 1.21-30; Vi. I. 2.1-8.)

Avikaraya śuddhāya nityāya paramātmane |
sadaikarūparupāya Viṣṇave sarvajiṣṇave! || 1 ||
namo Hiraṇyagarbhaya Haraye Śaṃkarāya ca |
Vasudevaya tarāya sar[1]gasthityantakāriṇe[2])! || 2 ||
ekanekasvarupāya sthūlasūkṣmatmane namaḥ |
avyaktavyaktabhutaya[1]) Viṣṇave muktihetave! || 3 ||
sargasthitivināśanaṃ[1]) jagato yo[2]) jaganmayaḥ[3]) |
mūlabhuto, namas tasmai Viṣṇave paramātmane! || 4 ||
adhārabhūtaṃ viśvasyápy aṇyāṃsam aṇiyasam |
praṇamya sarvabhutastham acyutaṃ puruṣottamam || 5 ||
jñanasvarūpam atyantaṃ[1]) nirmalaṃ paramarthataḥ |
tam evárthasvarupeṇa bhrantidarśanataḥ sthitam, || 6 ||
Viṣṇuṃ grasiṣṇuṃ viśvasya sthitisarge[1]) tathā prabhum |
sarvajñaṃ[2]) jagatam iśam ajam akṣayam[3]) avyayam, || 7 ||
[adyaṃ susukṣmaṃ viśveśaṃ brahmadin praṇipatya ca |
itihasapurāṇajñaṃ vedavedāṅgapāragam || 8 ||
sarvaśāstrarthatattvajñaṃ Paraśarasutaṃ prabhum |
guruṃ praṇamya vakṣyami purāṇaṃ vedasaṃmitam] || 9 ||
kathayāmi yatha pūrvaṃ Dakṣādyair munisattamaiḥ |
pṛṣṭaḥ provāca bhagavān abjayoniḥ pitāmahaḥ. || 10 ||

1 = Br. 1.21, Vi. I. 2.1.
2 = Br. 1.22, Vi. I. 2.2. 1) Vi.1 svar-. 2) Br. -karmaṇe.
3 = Br. 1.23, Vi. I. 2.3. 1) Vi.2 rupaya.
4 = Br. 1.24, Vi. I. 2.4. 1) Br. T. -vināśaya. 2) Vi.1 'sya. 3) Br.
5 = Br. 1.25, Vi. I. 2.5. [T. 'jaramaraḥ.
6 = Br. 1.26, Vi. I. 2.6. 1) Vi. -ta-.
7 = Br. 1.27, Vi. I. 2.7. 1) Br.T. sthitau sarge. 2) Vi. praṇamya.
8 = Br. 1.28, [3) Vi. akṣaram.
9 = Br. 1.29,
10 = Br. 1.30, Vi. I. 2.8.

1. Abschnitt.

Sarga und Pratisarga.

Textgruppe I.

(A. 17.6b 17; Br. 1.31 56; H. 27 32; Śidh. 51.3 28.)

Śṛṇu*dhvaṃ tām*[1]) kathāṃ divyāṃ[2]) *sarva*[3]pāpapra*mocan*īm[4]),
kathyamānāṃ mayā citraṃ bahvarthāṃ śruti[5]*vistar*ām. ‖ 1 ‖
yaś cêmāṃ[1]) dhārayen nityaṃ[2]) śṛṇuyād vâpy abhīkṣṇaśaḥ,
svavaṃśadhā[3]raṇaṃ kṛtvā svargaloke mahīyate. ‖ 2 ‖
avyaktaṃ kāraṇaṃ[1]) yat, tan nityaṃ sadasadātmakam
pradhānaṃ, puruṣas[2]) tasmān[3]) nirmame viśvam īśvaraḥ[4]). ‖ 3 ‖
taṃ *budhyadhvaṃ*[1]) *muniśreṣṭha*[2]) Brahmāṇam amitaujasam
sraṣṭāraṃ sarvabhūtānāṃ Nārāyaṇaparāyaṇam. ‖ 4 ‖
ahaṃkāras tu mahatas,
tasmād bhūtāni jajñire,
bhūtabhedaś ca bhūtebhya,
iti sargaḥ sanātanaḥ. ‖ 5 ‖
vistarāvayavaṃ caiva
yathāprajñaṃ yathāśruti[1])
kīrtyamānaṃ *śṛṇudhvaṃ vai*[2])
*pūrv*eṣāṃ[3]) kīrtivardhanam! ‖ 6 ‖

1 = Br. 1.31; H. 27; Śidh. 51.3. 1) H. śṛṇu rājan; Śidh. mune śṛṇu. 2) Br. -dhvaṃ sampravakṣyāmi. 3) Br. kathāṃ; H. puṇyaṃ. 4) Br.T. Śidh. -praṇāśinīm. H. -nāṃ. 5) H. saṃmitam. Śidh. -śruta-.

2 = Br. 1.32; H. 28; Śidh. 51.4. 1) Br. yas tv i . 2) H. yet tāta; Śidh. yet tāṃ ca. 3) Śidh. -vaṃśoddha-.

3 = Br. 1.33; H. 29; Śidh. 51.5. 1) Śidh. pradhānaṃ puruṣo. 2) H. -ṣaṃ. 3) Śidh. -dhānapuruṣo bhūtvā. 4) Śidh. lokabhāvanaḥ.

4 = Br. 1.34; H. 30; Śidh. 51.6 ab. 1) H. Śidh. taṃ vai viddhi. 2) H. mahārāja; Śidh. muniśreṣṭha.

5 = Br. 1.35; H. 31.

6 = Br. 1.36; H. 32. 1) H. -taṃ. 2) Br.T. vaḥ; H. śṛṇu mayā. 3) Br. sarveṣāṃ.

dhanyaṃ yaśasyaṃ śatrughnaṃ
svargyam āyuḥpravardhanam |
kīrtanaṃ[1]) sthirakīrtīnāṃ
sarveṣāṃ puṇyakarmaṇām[2]). |

yas[1])māt kalpāyate kalpaḥ[2]) samagraṃ śucaye[3]) *ś*uciḥ, || 7 ||

tasmai Hiraṇyagarbhāya
puruṣāyêśvarāya ca |
ajāya sthāṇurūpāya
variṣṭhāya prajābhuve |

ā Vṛṣṇivaṃśād vakṣyāmi
bhūtasargam anuttamam || 8 ||

namaskṛtya pravakṣyāmi
bhu*v*aḥ sargam anuttamam. || 8 ||
Brahmā sraṣṭa, Hariḥ pātā
saṃhartā ca Maheśvaraḥ, |
tasya sargasya nânyo 'sti
kāle kale yathā gate. || 9 ||

tataḥ[1]) Svayaṃbhūr bhagavān sisṛkṣur vividhāḥ prajāḥ |
apa eva sasarjâdau, tāsu vīryam[2]) avāsṛjat[3]). || 10 ||
āpo nārā iti proktā, āpo vai Narasūnavaḥ, |
ayanaṃ tasya tāḥ pūrvaṃ, tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 11 ||
hiraṇyavarṇam abhavat tad aṇḍam udakeśayam, |
tatra[1]) jajñe svayaṃ Brahma Svayaṃbhūr iti naḥ śrutam[2]). || 12 ||
Hiraṇyagarbho[1]) bhagavān uṣitvā parivatsaram |
tad aṇḍam akarod dvaidhaṃ, divaṃ bhuvam athâpi ca[2]). || 13 ||
[adho 'thôrdhvaṃ prayuktāni
bhuvanāni caturdaśa. ||]
tayoḥ śakalayor madhya[1]) ākāśam asṛjat[2]) prabhuḥ, |
apsu pāriplavāṃ pṛthvīṃ[3]), diśaś ca daśadhā dadhe[4]). || 14 ||

7ab = Br. 1.37a b; H. 33 1) Br. kīrtitaṃ. 2) Br.T. -yavardhanam.
7c = H. 34a; Śidh. 51.7a. 1) H. tas. 2) Śidh. -grāśucayaḥ. 3) H. kalyāya te kalyaḥ.
8 = H. 34b. | 8 = Śidh. 51.7b, 8.
9 = Śidh. 51.9.
10 = A. 17.6b, 7a; Br. 1.37b, 38a; H. 35; Śidh. 51.10. Cfr. Bhv. I. 2.18; M. 1.8. 1) Śidh. so'pi. 2) H. bījam. 3) Br.T. athâsṛjat.
11 = A. 17.7b, 8a; Br. 1.38b, 39a; H. 36; Śidh. 51.11. Cfr. Bhv. I. 2.18b, 19a; M. 1.10.
12 = A. 17.8b, 9a; Br. 1.39b, 40a; H. 37; Śidh. 51.12. Cfr. Bhv. I. 2.15b, 16a; M. 1.9. 1) A. tasmin. 2) Śidh. iti viśrutaḥ.
13 = A. 17.9b, 10a; Br. 1.40b, 41a; H. 38; Śidh. 51.13. Cfr. Bhv. I. 2.21b, 22a; M. 1.12. 1) Br. -yavarṇo. 2) Śidh. -vaṃ bhūmiṃ ca nirmame.
| [ ] = Śidh. 51.14a.
14 = A. 17.10b, 11a; Br. 1.41b, 42a; H. 39; Śidh. 51.14b, 15a. Cfr. Bhv. I.

tatra kālaṃ[1]) mano vacaṃ[2]) kāmaṃ krodham[3]) atho ratim
sasarja sṛṣṭiṃ tadrūpāṃ |
sraṣṭum icchan prajāpatiḥ[1]). || 15 || |
Marīciṃ Atry-Aṅgirasau[1]) Pulastyaṃ Pulahaṃ Kratum
Vasiṣṭhaṃ ca[2]) mahātejāḥ so 'sṛjat sapta mānasān[3]). || 16 ||
sapta brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ
Nārāyaṇātmakānāṃ vai[1])
saptānāṃ Brahmajanmanām. || 17 ||
tato 'sṛjat punar[1]) Brahmā Rudraṃ[2]) roṣātmasaṃbhavam[3]),
Sanatkumāraṃ ca vibhuṃ[4]) pūrveṣāṃ[5]) api pūrvajam[6]) || 18 ||
saptaite[1]) *janayanti sma*[2]) *prajā*[3]), Rudr*aś*[4]) ca bho dvijāḥ[5]),
ataḥ[6]) Sanatkumāraś ca[7]) tejaḥ saṃkṣipya tiṣṭhataḥ[8]). || 19 ||
teṣāṃ sapta mahāvaṃśā divyā devagaṇānvitāḥ[1]) |
kriyāvantaḥ prajāvanto
maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. || 20 ||
vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanuṃṣi ca |
vayāṃsi[1]) ca sasarjādau parjanyaṃ ca sasarja ha[2]). || 21 ||
ṛco yajūṃṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye, |
Sādhyā*s*[1]) tair *ayajan*[2]) devān, ity evam anuśuśruma[3]). || 22 ||

2.22b, 23a; M. 1.13. 1) H. -dhye; Śidh. -dhyaṃ. 2) Br. akarot. 3) Śidh. pariplutā pṛthvī. 4) Śidh. divi.

15a = A. 17.11b; Br. 1.42b; H. 40a; Śidh. 51.15b. (Cfr. Bhv. I. 2.4.b, M. 1.25a. 1) Śidh. kalo. 2) Śidh. -caḥ. 3) Śidh. -makrodhav

15b = A. 17.12a; Br. 1.43a; H. 40b. (Cfr. Bhv. I. 2.60; M. 1.34. 1) Br T H. -patim.

16 = A. 17.16a(b); Br. 1.43b, 44a; H. 41; Śidh. 51.16. (Cfr. Bhv. I. 2.61; M. 1.35. 1) A. H. Śidh. rasaṃ. 2) Śidh. tu. 3) A. mānasān sapta brahmaṇān iti niścitam.

17a = Br. 1.44b; H. 42a; Śidh. 51.17a.

17b = Br. 1.45a; H. 42b. 1) Br. tu. |

18 = A. 17(14b); Br. 1.45b, 46a; H. 43; Śidh. 51.17b, 18a. 1) Br. pura. 2) Śidh. -drān. 3) Śidh. evātmasaṃbhavān. 4) Śidh. ṛṣiṃ. 5) Śidh. sarveṣām. 6) A. Sanatkumāraṃ Rudraṃ ca sasarja krodhasaṃbhavam.

19 = A. 17.16a, a; Br. 1.46b, 47a; H. 44; Śidh. 51.18b, 19a. 1) Br. saptaiv etā; Śidh. sapta tv ete. 2) Br. ajāyanta; Śidh. prajāyante. 3) Śidh. paścād. 4) A. Br T. Śidh. drāś. 5) A. sattama; H Bhārata; Śidh. sarvataḥ. 6) Br. H. Skandaḥ. 7) Śidh. tu. 8) Br. V. Śidh. -tu.

20a = Br. 1.47b; H. 45a; Śidh. 51.19b. 1) Śidh. -vyadevarṣipūjitāḥ.

20b = Br. 1.48a; H. 45b. |

21 = A. 17.12b, 13a; Br. 1.48b, 49a; H. 46; Śidh. 51.20. Cfr. Bhv. I. 2.65; M. 1.30. 1) Śidh. payāṃsi. 2) A. cātha vaktrataḥ.

22 = A. 17.13b, 14a I = ab I; Br. 1.49b, 50a; H. 47; Śidh. 51.21. 1) Br. -dhyān; Śidh. pūjyas. 2) Br. ajanayad. 3) Br. T. anusaṃjaguḥ.

mukhād devān ajanayat
pitṝṃś caivâtha vakṣasaḥ |
prajanāc ca manuṣyān vai,
jaghanān nirmame 'suran. || 22 1 ||
uccāvacāni bhūtāni gātrebhyas tasya jajñire[1]) |
Āpavasya prajāsargaṃ sṛjato hi[2]) prajāpateḥ. || 23 ||
sṛjyamānāḥ prajā naiva[1]) vi[2]vardhante yadā, tadā |
dvidhā kṛtvâtmano deham ardhena[3]) puruṣo 'bhavat, || 24 ||
ardhena nārī, tasyāṃ sa[1]) sasṛje[2]) vividhāḥ prajāḥ[3]); |
divaṃ ca pṛthivīṃ caiva mahimnā vyāpya tiṣṭhati[4]). || 25 ||
Virājam asṛjad Viṣṇuḥ[1]), so 'sṛjat puruṣaṃ[2]) Virāṭ, |
puruṣaṃ taṃ[3]) manuṃ vidyād[4]), tasya[5]) manvantaraṃ smṛtam. || 26 ||
dvitīyaṃ mānasasyaivaṃ[1]) manor antaram ucyate[2]). |
sa Vairājaḥ prajāsargaṃ sasarja puruṣaḥ prabhuḥ. || 27 ||
Nārāyaṇavisargasya[1]) prajās tasyâpy ayonijāḥ. |
āyuṣmān kīrtimān dhanyaḥ[2]) prajāvāṃś ca bhaven naraḥ[3]), || 28 ||
ādisargaṃ viditvêmaṃ[1]) yatheṣṭāṃ prā[2]pnuyād gatim. || 29 ||

22 1 = Śidh. 51.22.

23 A. 17.(14^{a} II): Br. 1.50^{b}, 51^{a}; H. 48; Śidh. 51.23. 1) A. bhūtam uccāvacaṃ bhujat. 2) Śidh. vai.

24 = A. 17.16^{b} = b; Br. 1.51^{b}, 52^{a}; H. 49; Śidh. 51.24. Cfr. Bhv. I. 2.58^{b}; M. 1.32^{a}. 1) Śidh. -jaś caiva. 2) Śidh. na 3) Śidh. strī caiva.

25 = A. 17.17 = a; Br. 1.52^{b}, 53^{a}; H. 50; Śidh. 51.25^{a} = $a^{II}b^{II}$. Cfr. Bhv. I. 2.59^{a}; M. 1.32^{b}. 1) Br. tu. 2) Br. so 'sṛjad; Śidh. sasṛje 'tha. 3) A. sa Brahmā vai câsṛjat prajāḥ. Śidh. prajāḥ sarvā. 4) Br. V. H. tiṣṭhataḥ; Śidh. viśvataḥ.

26 = Br. 1.53^{b}, 54^{a}; H. 51; Śidh. 51.25^{b}, 26^{a} I = ab I. 1) Śidh. -nuṃ. 2) Śidh. sa sṛṣṭaḥ puruṣo. 3) Śidh. dvitīyaṃ. 4) H. Śidh. viddhi. 5) H. tad vai.

27 Br. 1.54^{b}, 55^{a}; H. 52; Śidh. 51.26^{a} II, b = $a^{II}b$. 1) Br. -syaitan. 2) Śidh. eva ca.

28 = Br. 1.55^{b}, 56^{a}; H. 53; Śidh. 51.27. 1) H. -sargaḥ sa. 2) Br. T. puṇya-. 3) Śidh. bhavaty ataḥ.

29 = Br. 1.56^{b}; Śidh. 51.28. 1) Śidh. -tvaivaṃ 2) Br. câ-.

Textgruppe II A.

1. Kapitel.

(P.1 I. 2. 84-119; P.2 V. 2. 83-117; Vi. I. 2. 10-66; cfr. Ga. 4. 4-10.)

paraḥ parāṇām paramaḥ[1]) paramātmā *pitāmahaḥ*[2])
rūpavarṇādi*rahito*[3]) viśeṣaṇa[4]vivarjitaḥ. ‖ 1 ‖
apakṣaya[1]vināśābhyāṃ pariṇāmardhi[2]janmabhiḥ

guṇair vivarjitaḥ sarvaiḥ	varjitaḥ, śakyate vaktuṃ
sa bhātīti hi kevalam. ‖ 2 ‖	yaḥ sadāstīti kevalam. ‖ 2 ‖
sarvatrāsau samaś cāpi	sarvatrāsau samastaṃ ca
vasann anupamo[1]) mataḥ	vasaty atrēti vai yataḥ,
bhāvayan brahmarūpeṇa	tataḥ sa Vāsudevēti
vidvadbhiḥ paripaṭhyate. ‖ 3 ‖	vidvadbhiḥ paripaṭhyate. ‖ 3 ‖

tad brahma[1]) paramaṃ nityam ajam akṣayam avyayam |
ekasvarūpaṃ ca sadā heyābhāvāc ca nirmalam. ‖ 3₁
tad etat[1]) sarvam evaitad[2]) vyaktāvyaktasvarūpavat.
tathā puruṣarūpeṇa kālarūpeṇa *ca*[1]) sthitam. ‖ 4 ‖
parasya brahmaṇo rūpaṃ puruṣaḥ prathamo dvija
vyaktāvyakte tathaivānye rūpe Kālas tathāparam. ‖ 4₁ ‖
pradhānapuruṣavyaktakālānāṃ paramaṃ hi yat
paśyanti sūrayaḥ *śu*[1]ddhaṃ, tad Viṣṇoḥ paramaṃ padam. ‖ 4₂ ‖
pradhānapuruṣavyaktakālas[1]) tu pravibhāga[2]śaḥ |
rūpāṇi sthitisargāntavyaktisadbhāvahetavaḥ. ‖ 4₃ ‖
vyaktaṃ Viṣṇus tathāvyaktaṃ puruṣaḥ Kāla eva ca,
krīḍato bālakasyēva ceṣṭāṃ[1]) tasya niśāmaya! ‖ 4₄ ‖

1 = P.1 I. 2.84; P.2 V. 2.83; Vi. I. 2.10. 1) Vi.2 puruṣaḥ 2) Vi. tmātmā saṃsthitaḥ. 3) Vi. -dinirdeśa-. 4) P.2 viśeṣeṇa.

2a = P.1 I. 2.85a; P.2 V. 2.84a; Vi. I. 2.11. 1) P.2 api vṛddhi-. 2) P.2 -mavi-.

2b = P.1 I. 2.85b; P.2 V. 2.84b.	2b = Vi. I. 2.11b.
3 = P.1 I. 2.86; P.2 V. 2.85.	3 = Vi. I. 2.12.
1) P.2 anuyamo.	

3₁a = P.1 I. 2.87a; P.2 V. 2.86a; Vi. I. 2.13a. 1) P.1 P.2 taṃ guhyaṃ

3₁b = Vi. I. 2.13b.

4a = Ga. 4.4a; Vi. I. 2.14a. 1) Vi.2 eva. 2) Vi.1 evāsid.

4b = Ga. 4.4b; P.1 I. 2.87b; P.2 V. 2.86b; Vi. I. 2.14b. 1) P.1, P.2 saṃ-.

4₁ = Vi. I. 2.15.

4₂ = Vi. I. 2.16. 1) Vi.2 si-.

4₃ = Vi. I. 2.17 1) Vi.2 -las. 2) Vi.2 -tibhāva-.

4₄ = Ga. 4.5; Vi. I. 2.18. 1) Ga. -ṭās.

avyaktaṃ kāraṇaṃ yat, tat pradhānam ṛṣisattamaiḥ
procyate prakṛtiḥ sūkṣmā nityaṃ sadasadātmakam, ‖ 45 ‖
akṣayaṃ nânyadādhāram ameyam ajaraṃ dhruvam |
śabdasparśavihīnaṃ tad, rūpādibhir asaṃhatam. ‖ 46 ‖
triguṇaṃ taj jagadyonir anādiprabhavāpyayam,
tenâgre sarvam evâsīd vyāptaṃ vai pralayād anu. ‖ 47 ‖
vedavādavido viprā[1]) niyatā brahmavādinaḥ |
paṭhanti caitam[2]) evârthaṃ pradhānapratipādakam: ‖ 48 ‖
nâho na rātrir na nabho na bhūmir
nâsīt tamo jyotir, abhūn na cânyat,
śrotrādibuddhyân[1]upalabhyam ekaṃ
prādhānikaṃ brahma pumāṃs tadâsīt. ‖ 49 ‖
Viṣṇoḥ svarūpāt parato hi te 'nye
rūpe pradhānaṃ puruṣaś ca vipra,
tasyaiva te 'nyena dhṛte viyukte
rūpeṇa[1]) yat, tad dvija Kālasaṃjñam. ‖ 410 ‖
prakṛtau saṃsthitaṃ vyaktam atītapralaye tu yat,
tasmāt prākṛtasaṃjño 'yam ucyate pratisaṃcaraḥ. ‖ 411 ‖
anādir bhagavān Kālo, nânto 'sya dvija vidyate,
avyucchinnās tatas tv ete sargasthityantasaṃyamāḥ. ‖ 412 ‖
guṇasāmye tatas tasmin pṛthak puṃsi vyavasthite |
kālasvarūparūpaṃ tad Viṣṇor Maitreya vartate[1]). ‖ 413 ‖
tatas tat paramaṃ brahma paramātmā jaganmayaḥ |
sarvagaḥ sarvabhūteśaḥ sarvātmā parameśvaraḥ ‖ 414 ‖
pradhānaṃ puruṣaṃ câpi praviśyâtmecchayâ Hariḥ
kṣobhayāmāsa saṃprāpte sargakāle vyayāvyayau. ‖ 415 ‖
yathā saṃnidhimātreṇa gandhaḥ kṣobhāya jāyate
manaso nôpakartṛtvāt, tathâsau parameśvaraḥ. ‖ 416 ‖
sa eva kṣobhako brahman kṣobhyaś ca puruṣottamaḥ,
sa saṃkocavikāśābhyāṃ pradhānatve 'pi ca sthitaḥ. ‖ 417 ‖
vikārāṇusvarūpaiś[1]) ca Brahmarūpādibhis tathā |
[...]natvāhaṃ pravakṣyāmi, | vyaktasvarūpaś ca tathā
[...] sṛṣṭiṃ cakāra ha ‖ 5 ‖ Viṣṇuḥ sarveśvareśvaraḥ. ‖ 5 ‖

45 = Vi. I. 2.19.
46 = Vi. I. 2.20.
47 = Vi. I. 2.21.
48 = Vi. I. 2.22. 1) Vi.1 vidvan.
2) Vi 1 vai taṃ.
49 = Vi. I. 2.23. 1) Vi.2 -dhyady-.
410 = Vi. I. 2.24. 1) Vi 2 -rūpādi.
411 = Vi. I. 2.25.
412 = Vi. I. 2.26.
413 = Vi. I. 2.27. 1) Vi.2 b fehlt.
414 = Vi. I. 2.28.
415 = Vi. I. 2.29.
416 = Vi. I. 2.30.
417 = Vi. I. 2.31; cfr. Kū. 4.15; Mr. 46.12.
P.1 I. 2.88a; P.2 V. 2.87a. 5 = Vi. I. 2.32. 1) Vi.2 -paś.

purvaṃ tu padmaśayanad
utthāya jagataḥ prabhuḥ.

guṇasāmyat tatas tasmat
kṣetrajñādhiṣṭhitān mune

guṇavyañjanasaṃbhūtiḥ[1]) sargakāle *dvijottama*[2]), 6

pradhanatattvam udbhutaṃ
mahantaṃ tat samavṛṇot.

sāttviko rājasaś caiva tamasaś ca tridha mahan[1]),
pradhānatattvena samaṃ tvacā bījam ivā[2]vṛtam[3]). 7
vaikārikas taijasaś ca bhutadiś caiva tamasaḥ
trividho 'yam ahaṃkaro mahattattvad ajayata. 8

bhutendriyāṇāṃ pañcānaṃ
tathā karmendriyaiḥ saha
pṛthivy āpas tathā tejo
vāyur akaśam eva ca
ekaikasya[1]) svarūpeṇa
kathayāmi yathottaram. 9

bhutendriyāṇaṃ hetuḥ sa
triguṇatvan mahamune,
yatha pradhanena mahan,
mahata sa tathavṛtaḥ 9

bhutadis tu vikurvaṇaḥ
śabda[1]tanmatra[2]kaṃ tataḥ
sasarja, śabdatanmatrad
akaśaṃ śabdalakṣaṇam. 91

śabdamatraṃ tathā'kaśaṃ bhutadiḥ sa[2]) samavṛṇot.
akāśas tu[3]) vikurvāṇaḥ[4]) sparśamatraṃ sasarja ha, 10
balavān abhavad[1]) vayus, tasya sparśo guṇo mataḥ,
| ākaśaṃ śabdamatram tu[4]) sparśamatraṃ samavṛṇot. 11
tato vāyur[1]) vikurvaṇo rupamatraṃ sasarja ha,
jyotir utpadyate vayos[2]), tad rupaguṇam ucyate. 12
sparśamatras[1]) tu vai[2]) vayu rupamatraṃ samavṛṇot,
jyotiś cāpi vikurvaṇaṃ rasamatraṃ sasarja ha. 13
saṃbhavanti tato 'mbhāṃsi, rasadharaṇi tani ca,
rasamatraṇi cambhaṃsi rupamatraṃ samavṛṇot. 14

6a = P.1 I. 2.88b; P.2 V. 2.87b. 6a Vi. I. 2.33c.
6b = P.1 I. 2.89a; P.2 V. 2.88a; Vi. I. 2.33b. 1) P.1P.2 -taḥ. 2) naradhipa.
7a = Vi. I. 2.34a.
7bc = P.1 I. 2.89b, 90a; P.2 V. 2.88b, 89a; Vi. I. 2.34bc. 1) P.2 hat. 2) P.1P.2 -maṃ tatha bījadibhir. 3) P.1 -taḥ.
8 = P.1 I. 2.90b, 91a; P.2 V. 2.89b, 90a; P.2 V. 2.89b, 90a; Vi. I. 2.35.
9 = P.1 I. 2.91b, 92; P.2 V. 2.90b, 91. 1) P.1 -kaśaḥ.
9 Vi. I. 2.36.
91 Vi. I. 2.37ab. 1) Vi.2 sarga 2) Vi.1 -tri-.
10 = P.1 I. 2.93; P.2 V. 2.92a = a; Vi. I. 2.37c, 38a. 1) P.1 athā-. 2) P.1 Vi.2 khaṃ. 3) P.1 athākāśaṃ. 4) P.1 -ṇaṃ.
11a = P.1 I. 2.94a; P.2 V. 2.92b; Vi. I. 2.38b. 1) P.1 eṣa vai; P.2 eva vai. | 11b = Vi. I. 2.39a. 1) Vi. śabdatanmātram.
12 = P.1 I. 2.95; P.2 V. 2.93; Vi. I. 2.39bc. 1) P.1 jyoti rūpaṃ tu tad vayves; P.2 jyoti rūpeṇa taṃ (tad) vayos.
13 = P.1 I. 2.96; P.2 V. 2.94; Vi. I. 2.39d, 40a. 1) P.1P.2 -śarupas; Vi.1 traṃ. 2) Vi.2 caiva.
14 = P.1 I. 2.97a = a I b II; P.2 V. 2.95a = a I b II; Vi. I. 2.40bc.

vikurvāṇāni câmbhāṃsi gandhamātraṃ sasarjire, |
saṃghāto jāyate tasmāt, tasya gandho guṇo mataḥ[1]). ‖ 15 ‖
tasmiṃs tasmiṃs tu tanmātra, teṇa tanmātrata smṛtā. |
tanmātrāṇy aviśeṣāṇi, aviśeṣās tato tu[1]) te. ‖ 151 ‖
na śānta, nâpi ghoras te, na mūḍhāś câviśeṣaṇāḥ[1]); |
bhūtatanmatrasargo 'yaṃ ahaṃkārat tu tāmasāt. ‖ 152 ‖
taijasanīndriyāṇy āhur devā vaikarikā daśa |
ekādaśaṃ manaś câtra devā vaikarikāḥ smṛtāḥ. ‖ 16 ‖
tvak cakṣur nasika jihva śrotram atra ca pañcamam |
śabdādīnām avāpty[1]artham buddhiyuktāni *pañca vai*[2]). ‖ 17 ‖
pāyūpastham[1]) *hasta*[2]padau *kīrtitā vāk ca*[3])pañcami[4]) |
visargaśilpagatyuktiḥ *karma*[5]) *teṣam*[6]) ca kathyate[7]). ‖ 18 ‖
akāśavāyutejaṃsi salilaṃ pṛthivī tatha |
śabdādibhir guṇair *brahman saṃ*yuktāny[1]) uttarottaraṃ. ‖ 19 ‖
śanta ghoraś ca muḍhaś ca viśeṣas tena te smṛtaḥ. ‖ 20 ‖
nanavīryaḥ pṛthag bhūtas *tatas te*[1]) saṃhatiṃ vina |
nâśaknuvan prajaḥ sraṣṭum asamāgamya kṛtsnaśaḥ. ‖ 21 ‖
sametyânyonyasaṃyogaṃ[1]) parasparasamaśrayāḥ[2]) |
ekasaṃghatalakṣyaś[3]) ca saṃprâpyaikyam aśeṣataḥ ‖ 22 ‖
puruṣâdhiṣṭhitatvāc ca avyaktanu'grahena ca[2]) |
mahadādya[3]) viśeṣantā hy aṇḍam utpādayanti te[4]). ‖ 23 ‖
tatkrameṇa vivṛddhaṃ[1]) tu jalabudbudavat samam[2]).
bhūtebhyo 'ṇḍaṃ mahābuddhe bṛhat tad udakeśayam |
prakṛtaṃ brahmarūpasya Viṣṇoḥ saṃsthanam uttamam. ‖ 231 ‖
tatravyaktasvarupo 'sau vyaktarupi jagatpatiḥ[1])
Viṣṇur[2]) brahmasvarupeṇa svayam eva vyavasthitaḥ. ‖ 24 ‖

15 P.1 I. 2.97b, 98a; P.2 V. 2.95b, 96a; Vi. I 2.40de. 1) P.1P.2 mato guṇaḥ; [Vi.2 -nottamaḥ.
151 = Vi. I 2.41, 42a. 1) Vi. hi.
152 = Vi. I. 2.42b, 43a. 1) Vi.2 -ṣiṇaḥ.
16 = P.1 I. 2.98b, 99a; P.2 V. 2.96b, 97a; Vi. I. 2.43b, 44a.
17 = P.1 I. 2.99b (100a); P.2 V. 2.97b, 98a; Vi. I. 2.41bc. 1) P.2 śabdâdijñanasiddhy ; Vi.2 -vāpy-. 2) Vi. vai dvija; P.1 eteṣāṃ tu mataṃ kṛtyaṃ śabdâdigrahaṇaṃ punaḥ.
18 = P.1 I. 2.(100b), 101a; P.2 V. 2.98b, 99a; Vi. I. 2.45. 1) Vi. -sthau. 2) Vi. karau 3) Vi. vak ca Maitreya. 4) P.1 vâkpāṇipadapāyuni côpasthaṃ tatra pañcamam. 5) P.1 -tir guṇa; P.2 -tir guṇa-. 6) P.1 eṣaṃ; P.2 -deṣau. 7) P.1 viparyayat.
19 P.1 I. 2.101b, 102a; P.2 V. 2.99b, 100a; Vi. I. 2.46. 1) P.1P.2 vira yuktanīty.
20 = P.1 I. 2.102b; P.2 V. 2.100b; Vi. I. 2.47.
21 = P.1 I. 2.103; P.2 V. 2.101; Vi. I. 2.48. 1) Mr. saptaite.
22 = P.1 I. 2.104; P.2 V. 2.102; Vi. I. 2.49. 1) P.1P.2 -gat. 2) P.1P.2 -yat. 3) P.1 -lakṣaś; P.2 ekasaṃharalakṣyaś; Vi.1 -lakṣmāś.
23 = P.1 I. 2.105; P.2 V. 2.103; Vi. I. 2.50. 1) P.1P.2 vyaktânu-; Vi. pradhânanu-. 2) P.1P.2 -grahaṇo tatha; Vi.2 vā. 3) P.1P.2 Vi.2 -ādayo. 4) P.1P.2 vai.
23a = P.1 I. 2.106a; P.2 V. 2.104a; Vi. I. 2.51a. 1) P.1P.2 vivṛttaṃ.
23bc = Vi. I. 2.51bc. 2) P.1P.2 Brahmā.
24 = P.1 I. 2.106b, 107a; P.2 V. 2.104b, 105a; Vi. I. 2.52. 1) P.1P.2 Janārdanaḥ.

Merur ulbam[1]) abhut tasya jarayuś ca mahidharaḥ,
garbhodakaṃ samudraś ca tasyâsan sumahâtmanaḥ[2]). ‖ 25 ‖
tasmin aṇḍe[1]) 'bhavat[2]) *sarvaṃ*[3]) sadevâsuramanuṣa*m*[4]),
tatra dvipaḥ[5]) samudraś ca[6]) sajyotir lokasaṃgrahaḥ. ‖ 26 ‖
varivahnyanilâkaśais tato[1]) bhutadina bahiḥ
vṛtaṃ daśaguṇair aṇḍaṃ, bhutadir mahata tatha. ‖ 27
avyaktenâvṛto brahmaṃs[1]) taiḥ sarvaiḥ sahito mahan

ebhir âvaraṇaiḥ sarvaiḥ	ebhir avaraṇair aṇḍaṃ
sarvabhūtaiś ca saṃyutam. ‖ 28 ‖	saptabhiḥ prakṛtair vṛtam. ‖28 ‖

nârikelaphalasyântar'bîjaṃ bâhyada'lair iva

	juṣan rajoguṇaṃ tatra
	svayaṃ viśveśvaro Hariḥ
Brahma svayaṃ ca jagato	Brahma bhutvasya jagato
visṛṣṭau saṃpravartate. ‖ 29 ‖	visṛṣṭau saṃpravartate. ‖ 29 ‖

sṛṣṭiṃ[1]) ca paty[2]) anuyugaṃ yavat kalpavikalpana.

sa saṃjñaṃ yati bhagavan	
eka' eva Janardanaḥ, ‖ 30 ‖	
sattvabhug guṇavan devo	sattvabhug bhagavan Viṣṇur
hy aprameyaparakramaḥ.	aprameyaparâkramaḥ.
tamodrekaṃ ca kalpânte	tamodreki ca kalpânte
rūpaṃ raudraṃ karoti ca, ‖ 31 ‖	Rudrarupî Janardanaḥ. ‖ 31 ‖

Maitreyâ'khilabhutani bhakṣayaty atibhiṣaṇaḥ.
bhakṣayitva ca[2]) bhutani jagaty ekârṇavikṛte ‖ 32
nagaparyaṅkaśayane śete *sa parameśvaraḥ*[1]),
prabuddhaś ca punaḥ sṛṣṭiṃ karoti Brahmarupadhṛk[2]). ‖ 33 ‖
sṛṣṭisthityantakaraṇad Brahma-Viṣṇu-Śivâtma*kâṃ*[1])
sa saṃjñaṃ yati bhagavân eka eva Janardanaḥ. ‖ 34

25 P.1 I. 2.107b, 108a; P.2 V. 2.105b, 106a; Vi. I. 53. 1) Vi.1 unnam.
2) P.1P.2 -saṃs ca mahatmanaḥ.
26 Ga. 4.10a a; P.1 I. 2.108a, 108b; P.2 V. 2.107a, 106b; Vi. I. 2.54ba
1) Ga. aṇḍasyântar. 2) Ga. jagat. 3) P.1P.2 -van vira; Vi. vipra.
4) P.1P.2 -ṣaḥ; Vi. -ṣaḥ. 5) Vi. sadridvipa 6) Vi. tu.
27 = P.1 I. 2.109b, 110a; P.2 V. 2.107b, 108a; Vi. I. 2.55. 1) P.1P.2 vṛtaiḥ
28a = P.1 I. 2.110b; P.2 V. 2.108b; Vi. I 2.56a. 1) P.1P.2 rajaṃs.
28b = P.1 I. 2.111a; P.2 2.109a. 28b = Vi. I 2.56b.
29a = P.1 I. 2.111b; P.2 V. 2.109b; Vi. I. 2.56c. 1) P.1P.2 laṃ yadvad.
2) P.2 -pha-.
29b = P.1 2.112a; P.2 V. 2.110a. 29bc = Vi. I. 2.57.
30a P.1 I. 2.112b; P.2 V. 2.110b; Vi. I. 2.58a. 1) Vi. -ṣṭaṃ. 2) P.2, Vi.2 yaty
30b P.1 2.113a; P.2 V 2.111a.
31 = P.1 I. 2.113b, 114a; P.2 V. 2.111b, 112a. | 31 = Vi. I. 2.58b, 59a.
32 = P.1 I. 2.114b, 115a; P.2 V. 2.112b, 113a; Vi. I. 2.59b, 60a. 1) P.1P.2 rajendrâ-.
2) Vi.1 sa bhakṣayitvâ; Vi.2 saṃbhak-.
33 = P.1 I. 2.115b, 116a; P.2 V. 2.113b, 114a; Vi. I. 2.60b, 61. 1) P.1P.2 -te sarvasvarūpadhṛk. 2) P.1P.2 prakaroti ca rupadhṛk
34a = P.1 I. 2.116b; P.2 V. 2.114b; Vi. I. 2.62a. 1) P.1P.2 -kaḥ.
| 34b = Vi. I. 2.62b.

srașțā srjati cātmānaṃ Viṣṇuḥ pālyaṃ[1]) ca pati ca
upasaṃhriyate (!) cānte[2]) saṃhartā ca svayaṃ prabhuḥ[3]). ‖ 35 ‖
pṛthivy āpas tatha tejo vāyur ākāśam eva ca
sarvendriyantaḥkaraṇaṃ puruṣākhyaṃ hi yaj jagat. ‖ 36 ‖
sa eva sarvabhūteṣo viśvarūpo yato 'vyayaḥ,
sargādikaṃ tato 'syaiva bhutastham upakarakam. ‖ 37 ‖
sa eva srjyaḥ sa ca sargakartā, sa eva pāty atti ca pālyate[1]) ca[2]) ‖
Brahmādyavasthabhir aśeṣamūrtir Viṣṇur[3]) variṣṭho varado vareṇyaḥ. ‖ 38 ‖

2. Kapitel.

(Mr. 46. 21-44; P.1 I. 3. 1-25a; P.2 V. 3. 1-20a; Vi. I. 3. 1-25; cfr. Ku. 5. 1-23.)

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
nirguṇasyâprameyasya
śuddhasyâpi maha[1]tmanaḥ
kathaṃ sargadikartṛtvaṃ
Brahmaṇo hy upapadyate[2])? ‖ 1 ‖
Parāśara (Pulastya) uvaca:
śaktayaḥ sarvabhāvānam
acintya[1]jñanagocaraḥ
yato, 'to[2]) Brahmaṇas tas tu
sargadya bhavaśaktayaḥ. ‖ 1 1 ‖
[bhavanti tapataṃ śreṣṭha
pavakasya yathôṣṇata,
tan nibodha, yatha sarge
bhagavan saṃpravartate ‖ 1.2 ‖
Narayaṇakhyo bhagavan
Brahma[1]) lokapitamahaḥ],
utpannaḥ procyate vidvan[2])
nitya evôpacarataḥ ‖ 1.3 ‖

Hiraṇyagarbho devadir
anâdir upacârataḥ
bhūpadmakarṇikasaṃstho
Brahmâgre samajayata. ‖ 1 ‖

35 = Ga. 4.10b, 11; P.1 I. 2.117; P.2 V. 2.115. Vi. I. 2.63. 1) Vi. -yaś.
2) P.1P.2 cāpi. 3) Ga. Hariḥ.
36a = P.1 I. 2.118a; P.2 V. 2.116a; Vi. I. 2.64a.
36b = Vi. I. 2.61b.
37 P.1 I. 2.118b, 119a; P.2 V. 2.116bc; Vi. I. 2.65.
38 = P.1 I. 2.119bc; P.2 V. 2.117; Vi. I 2.66. 1) P.1P.2 palyaṃ pratipalyate.
2) P.1 yataḥ; P.2 gataḥ. Vi.2 pālyate 'dyaḥ 3) P.1P.2 Brahma.

1 = Mr. 46.21.

1 = P.1 I. 3.1; P.2 V. 3.1; Vi. I. 3.1.
1) P.1 -syâtha maha-; Vi. -syâpy amalâ-. 2) Vi.1 -ṇo 'bhyupagamyate.
11 = P.1 I 3.2; P.2 V. 3.2; Vi. I. 3.2ab.
1) P.1 -ya-. 2) P.1P.2 yat tato.
12 = Vi. I. 3.2c, 3.
13 = P.1 I. 3.3a = b; P.2 V. 3.3a = b; Vi. I. 3.4. 1) Vi.1 -ma-. 2) Vi.-van.

tasya varṣaśataṃ tv ekaṃ paramāyur mahātmanaḥ brahmyeṇaiva hi mānena. tasya saṃkhyāṃ nibodha me! ‖ 2 ‖	nijena tasya[1] mānena ā[2])yur varṣaśataṃ smṛtam, tat parākhyaṃ[3]), tadardhaṃ ca[4]) parārdham abhidhīyate[5]). ‖ 2 ‖ ‖Kālasvarūpaṃ Viṣṇoś ca yan mayôktaṃ tavânagha, tena tasya nibodha tvaṃ parimāṇopapādanam ‖ 2₁ ‖ anyeṣāṃ caiva jantūnāṃ carāṇām, acarāś ca ye, bhūbhūbhṛtsāgarādīnāṃ aśeṣāṇāṃ ca sattama! ‖ 2₂ ‖
nimeṣair daśabhiḥ kāṣṭhā tathā pañcabhir ucyate, kalā[1]) triṃśac ca vai kāṣṭhā, muhūrtaṃ triṃśat tāḥ kalāḥ. ‖ 3 ‖ ahorātraṃ muhūrtānāṃ nṝṇāṃ triṃśat tu vai smṛtam, ahorātraiś ca triṃśadbhiḥ pakṣau dvau māsa ucyate ‖ 4 ‖	kāṣṭhā pañcadaśa[1])khyātā nimeṣā munisattama[2]), kāṣṭhās[4]) triṃśat kalā[5]), triṃśat[6]) kalā[7]) mauhūrtiko vidhiḥ[8]). ‖ 3 ‖ tāvatsaṃkhyair ahorātraṃ muhūrtair mānuṣaṃ smṛtam, ahorātrāṇi tāvanti māsaḥ pakṣadvayātmakaḥ ‖ 4 ‖
taiḥ ṣaḍbhir ayanaṃ, varṣaṃ, dve 'yane[1]) dakṣiṇottare.	
tad devānām ahorātraṃ, dinaṃ tatrôttarāyaṇam. ‖ 5 ‖	ayanaṃ dakṣiṇaṃ rātrir devānām uttaraṃ dinam ‖ 5 ‖
divyair varṣasahasrais tu kṛtatretādisaṃjñitam caturyugaṃ dvādaśabhis, tadvibhāgaṃ nibodha[1]) me[2])! ‖ 6 ‖	
catvāri tu sahasrāṇi varṣāṇāṃ kṛtam ucyate, śatāni saṃdhyā catvāri saṃdhyāṃśaś ca tathāvidhaḥ. ‖ 7 ‖	catvāri trīṇi dve caikaṃ kṛtādiṣu yathākramam divyābdānāṃ sahasrāṇi yugeṣv āhuḥ purāvidaḥ. ‖ 7 ‖

2 Mr. 46 ₁₈.

2 Ku. 5 ₃; P₁ I. 3 ab, ₁₄; P₂ V. 3 ab, ₁₈; Vi. I. 3 ₈. 1) P₂ tasya ca. 2) Ku. cā. 3) Vi. parākhyaṃ. 3) Ku. [illegible] parārdhaṃ. 4) Ku. vā; P₁ P₂ parārdhaṃ ca. 5) P₁ P₂. tadardhaṃ parikīrtitam.

2₁ Vi. I. 3, ab.

2₂ Vi. I. 3 cd.

3 Mr. 46 ₂₅. 1) Mr. T. kās.

3 Ku. 5 ₄; P₁ I. 3 [illegible]; P₂ V. 3 ab, ₆₈; Vi. I. 3 ₇. 1) Ku. P. Vi. daśa. 2) Ku. dvija; P₁ nṛpa. 3) Ku. P₂ mahā[illegible]. 4) Ku. tha. 5) P₂ Vi. [illegible]. 6) Vi. tas tu. 7) P₂ kalo; Vi. triṃśat. 8) Ku. [illegible] gatiḥ.

4 Mr. 46 ₂₆.

4 Ku. 5 ₅; P₁ I. 3 ab, ₆₇; P₂ V. 3 ab, ₆₈; Vi. I. 3 ₉.

5a Ku. 5 ₆; Mr. 46 ₂₈; P₁ I. 3 ab; Vi. I. 3 ₉. 1) P₁ Vi. [illegible] ayane.

5b Mr. 46 ₂₈b. 5b = Ku. 5 ₆b; P₁ I. 3, ₇₈; Vi. I. 3, ab.

6 Ku. 5 ₇. Mr. 46 ₂₉; P₁ I. 3 ab, ₈₀; Vi. I. 3 ₁₀. 1) Mr. śṛṇuṣva. 2) Ku. [illegible].

7 Mr. 46 ₃₀; cfr. Ku. 5 ₈. 7 = P₁ I. 3 ab, ₈₂; Vi. I. 3 ₁₁.

tretā triṇi sahasrāṇi
divyābdānāṃ, śatatrayam
tatsaṃdhyā tatsamā caiva
saṃdhyāṃśaś ca tathāvidhaḥ. || 8 ||
dvāparaṃ dve sahasre tu
varṣāṇāṃ, dve śate tatha
tasya saṃdhyā samākhyātā,
dve śatabde tadaṃśakaḥ. || 9 ||
kaliḥ sahasraṃ divyanam
abdanaṃ dvijasattama, |
saṃdhya saṃdhyāṃśakaś caiva
śatakau samudahṛtau || 9₁ ||
eṣā dvādaśasahasrı
yugākhya kavibhiḥ kṛta.
etat sahasraguṇitam
aho Bra'ʰmyam udahṛtam. || 10 ||

tat[1]pramāṇaiḥ śataiḥ saṃdhya
pūrvā tatrâbhidhīyate, |
saṃdhyāṃśakaś ca tattulyo
yugasyânantaro hi yaḥ[2]). || 8 ||
saṃdhyāsaṃdhyāṃśayor antar
yaḥ kālo *muni*[1]sattama, |
yugākhyaḥ sa tu vijñeyaḥ
kṛtatretādisaṃjñitaḥ. || 9 ||
kṛtaṃ tretā dvāparaṃ[1]) ca
kaliś[2]) caiva caturyugam.

procyate tat sahasraṃ tu[3])
Brahmaṇo divasaṃ mune[4]). || 10 ||

Brahmaṇo divase *brahman*[1]) manavaś ca[2]) caturdaśa |
bhavanti, parimāṇaṃ ca[3]) teṣaṃ kalakṛtaṃ śṛṇu[4])! || 11 ||
saptarṣayaḥ suràḥ Śakro[1]) manus tatsunavo nṛpaḥ[2]) |
ekakāle hi[3]) sṛjyante saṃhriyante ca pūrvavat. || 12 ||
caturyuganāṃ saṃkhyata sādhika hy ekasaptatiḥ |
manvantaraṃ manoḥ kalaḥ sūradi, aṃ ca *sattame*[1]. || 13 ||
aṣṭau śatasahasraṇi divyaya saṃkhyaya *yutam*[1]) |
dv*ā*[2]pañcāśat tathānyani sahasraṇy adhikani ca[3]), || 14 ||
triṃśat koṭyas tu sampurṇaḥ saṃkhyataḥ saṃkhyaya *dvija*[1]) ||
saptasaṣṭis tathānyāni niyutani mahām*une*[2]), || 15 ||
viṃśatiś ca sahasrāṇi kālo 'yam a[1]dhikaṃ vina |
manvantarasya saṃkhyeyaṃ mānuṣair iha vatsaraiḥ[2]). || 16 ||

8 = Mr. 46.28.
9 = Mr. 46.29.
9₁ = Mr. 46.30.
10 = Mr. 46.31.

8 = P.1 I. 3.9ᵇ, 10ᵃ; P.2 V. 3.6ᵇ, 7ᵃ; Vi. I. 3.12. 1) P.2 sva-. 2) Vi. saḥ.
9 = P.1 I. 3.10ᵇ, 11ᵃ; P.2 V. 3.7ᵇ, 8ᵃ; Vi. I. 3.13. 1) P.1P.2 kalo yo nṛpa-.
10 = P.1 I. 3.11ᵇ, 12ᵃ; P.2 V. 3.8ᵇ, 9ᵃ; Vi. I. 3.14. 1) P.2, Vi.2 -raś 2) P.1,Vi.1 -liṇo. 3) Vi. ca. 4) P.1P.2 nṛpa.

11 = Ku. 5.12ᵃ a; Mr. 46.32; P.1 I 3.12ᵇ, 13ᵃ; P.2 V. 3.9ᵇ, 10ᵃ; Vi.I. 3.15. 1) Ku. vipra; P.1P.2 rājan. 2) Mr. mānavaḥ syuś. 3) Mr. -ti bhagaśas. 4) Mr. sahasraṃ tad vibhajyate.
12 = Mr. 46.33; P.1 I. 3 13ᵇ, 14ᵃ; P.2 V. 3 10ᵇ, 11ᵃ; Vi. I. 3.16. 1) Mr. devāḥ saptarṣayaḥ sendrā. 2) P.1P.2 -pa. 3) Mr. Manuna saha; P.2 ha.
13 = Mr. 46 34; P.1 I. 3.14ᵇ, 15ᵃ; P.2 V. 3.11ᵇ, 12ᵃ; Vi. I. 3 17. 1) Mr. -raṃ tasya saṃkhyaṃ mānuṣābdair nibodha me; P.1P.2 pārthiva.
14 = Mr. 46.37; P.1 I. 3.15ᵇ, 16ᵃ; P.2 V. 3.12ᵇ, 13ᵃ; Vi. I. 3.18. 1) P.1P.2 smṛtaḥ; Vi.2 gatiḥ; Vi.2 smṛtam. 2) Mr. P.1 dvi-. 3) Mr. Vi 2 tu.
15 = Mr. 46.35; P.1 I. 3.16ᵇ, 17ᵃ; P.2 V. 3.13ᵇ, 14ᵃ; Vi. I. 3.19ᵃᵇ. 1) P.1P.2 nṛpa. 2) Mr. -tani ca saṃkhyayā; P.1P.2 Vi.2 -mate.
16 = Mr. 46.36ᵃ(ᵇ); P.1 I. 3.17ᵇ, 18ᵃ; P.1 V. 3.14ᵇ, 15ᵃ; Vi. I. 3.19ᶜᵈ. 1) Mr. sa-

caturdaśaguṇo hy eṣa[1] kālo Brāhmam[2]) ahaḥ smṛtam[3]

tasyānte pralayaḥ prokto
brahman naimittiko budhaiḥ.
bhurloko 'tha bhuvarlokaḥ
svarlokaś ca vinasinaḥ. || 17 ||
tathā vināśam ayati
maharlokaś ca tiṣṭhati.
tadvāsino 'pi tapena
janalokaṃ prayānti vai || 18 ||
ekārṇave tu trailokye
Brahmā svapiti vai niśi.

brāhmo[2]) naimittiko nāma
tasyante pratisaṃcaraḥ. || 17 ||
tadā hi[1]) dahyate sarvaṃ
trailokyaṃ bhurbhuvadikam.
janaṃ prayānti tapārta
maharlokanivasinaḥ || 18
ekārṇave tu trailokye
Brahmā *Nārāyaṇātmakaḥ*[1]
bhogiśayyagataḥ śete
trailokyagrasavṛṃhitaḥ. 18 t ||
janasthair yogibhir devaś
cintyamano *'bjasaṃbhavaḥ*[1])

tatpramāṇaiva sa ratris,
tadante sṛjyate punaḥ. || 19 ||

tatpramāṇaṃ hi taṃ ratriṃ,
tadante sṛjate[2]) punaḥ. || 19 ||

evaṃ tu Brahmaṇo varṣam, evaṃ[1]) varṣaśataṃ ca[2]) tat,
śataṃ hi tasya varṣāṇaṃ paramayur mahatmanaḥ[3]). || 20 ||
[pañcāśadbhis tatha varṣaiḥ
parārdham iti kirtyate.]
ekam[1]) asya[2]) vyatitaṃ[3]) tu parardhaṃ Brahmaṇo *'nagha*[4] |
tas[5]yānte 'bhūn maha[6]kalpaḥ Padma ity abhi*viśrutaḥ*[7]) || 21
dvitiyasya parardhasya vartamanasya vai *dvija*[1]).
Varaha iti kalpo 'yaṃ prathamaḥ parikalpitaḥ[2]). || 22

2) Vi. -ṣair vatsarair dvija; Mr. etan manvantaraṃ proktaṃ divyair varṣair nibodha me.

17a Mr. 46,38a; P.1 I. 3,18b; P.2 V. 3,1,b; Vi. I. 3,9d. 1) P.2 so 'yam manupramanena. 2) Mr., Vi.1 mvam. 3) Vi.1 -taḥ

17bc Mr. 46,38b, 39a.

17b P.1 I. 3,19c, P.2 V. 3,1c, Vi. I. 3,23b

18 -- Mr. 46,39b, 40a.

18 P.1 I. 3,19b, 20a; P.2 V. 3,16b, 17a; Vi. I. 3,24. 1) P.2, Vi.2 tadādau.

18 t P.1 I. 3,20b, 21a; P.2 V. 3,17b, 18a; Vi. I. 3,25. 1) P.1P.2 brahmavidāṃ varaḥ.

19 -- Mr. 46,40b, 41a.

19 P.1 I. 3,21b, 22a; P.2 V. 3,18b, 19a; Vi. I. 3,26. 1) P.1P.2 jagadvibhuḥ 2) Vi.1 sṛjyate

20 -- Mr. 46,41b, 42a; P.1 I. 3,22b, 23a; P.2 V. 3,19b, 20a; Vi. I. 3,27.
1) Mr. ekaṃ. 2) Mr. tu. 3) Mr. paraṃ ity abhidhiyate.

[] -- Mr. 46,42b.

21 -- Ku. 5,38b, 39a; Mr. 46,43; P.1 I. 3,23b, 24a; Vi. I. 3,28ab 1) Mr. evam. 2) Ku. atra. 3) Mr. parārdhaṃ. 4) Ku. dvijaḥ; Mr. vyatitaṃ dvijasattama. 5) Mr. yas. 6) Ku. yo 'titaḥ sa 'ntimaḥ. 7) Ku. ity ucyate budhaiḥ; Vi. abhidhiyate.

22 -- Ku. 5,39c, 40b; Mr. 46,44; P.1 I. 3,24b, 25a; Vi. I. 3,28cd 1) P.1 arpa. 2) Ku. ho vartate kalpas tasya vakṣyami vistaram; Vi.1 parikirtitaḥ.

3. Kapitel.

(Mr. 47. 1-14a; P.1 I. 3. 25b-60a; P.2 V. 3. 20b-52a; Var. 2. 21-26; Vi. I. 4. 1-52.)

Kraustukir uvāca: yathā sasarja vai Brahmā bhagavān ādikṛt prajāḥ, | prajāpatiḥ patir devas, tan me vistarato vada! || 1 || Mārkaṇḍeya uvāca: kathayāmy eṣa te brahman, sasarja bhagavan yatha | lokakṛc chaśvataḥ kṛtsnaṃ jagat sthāvarajaṅgamam. || 2 || Padmāvasāne pralaye niśāsuptotthitaḥ prabhuḥ |	Maitreya uvāca: Brahmā[1]) Nārāyaṇākhyo 'sau[2]) kalpādau bhagavān[3]) yathā | sasarja sarvabhūtāni, tad ācakṣva mahāmune! || 1 || Parāśara (Pulastya) uvaca: prajāḥ sasarja bhagavān Brahmā[1]) Nārāyaṇātmakaḥ | prajāpatipatir devo yathā[2]), tan me niśāmaya[3])! || 2 || atīta'kalpāvasāne niśāsuptotthitaḥ prabhuḥ[2]) |

sattvodriktas tathā[1]) Brahma śūnyaṃ lokam avaikṣata[2]). || 3 ||

[Nārāyaṇaḥ paro 'cintyaḥ
pareṣām[1]) api sa prabhuḥ[2]) |
Brahmasvarupı[3]) bhagavan
anādiḥ sarvasaṃbhavaḥ]. || 31 ||

imaṃ[1]) cōdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇaṃ prati |
Brahmasvarūpiṇaṃ devaṃ jagataḥ prabhavāpyayam[2]): || 4 ||

āpo narā vai tanava ity apāṃ nāma śuśruma, | tāsu śete sa yasmac ca, tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 5 ||	āpo nārā iti proktā, āpo vai Narasūnavaḥ, ayanaṃ tasya tāḥ pūrvaṃ, tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. ||5||

1 = Mr. 47.1.	1 = P.1 I. 3.25b, 26a; Var. 2.21(a)b = a; Vi. I. 4.1. 1) Var. vistareṇa mamâcakṣva ādisargaṃ sureśvara | Brahmā. 2) Var. -khyo 'yaṃ. 3) Var. cābhavad.
2 = Mr. 47.2.	2 = P.1 I. 3.26b; P.2 V. 3.20b = a; Var. 2.(22); Vi. I. 4.2. 1) Var. sasarja sarvabhūtani yathā. 2) P.1 anadiḥ sarvasaṃbhavaḥ; P.2 tatradiḥ .... 3) Var. kathyamānaṃ maya devi tad aśeṣaṃ Kṣite śṛṇu.
3a = Mr. 47.3a.	3a = P1 I. 3 27a; P2 V. 3 21a; Var. 2.23a; Vi. I. 4.3 1) Var. gata-. 2) Var. tu niśi suptaḥ sthitaḥ śubhe.

3b = Mr. 47.3b; P.1 I. 3.27b; P.2 V. 3.21b; Var. 2.23b; Vi. I. 4.3b. 1) Mr. tada; Vi.2 tato. 2) P.2 apaśyata.

31 = Var. 2.24; Vi. 4.4. 1) Var. parāṇam. 2) Var. -pi pūrvajaḥ. 3) Var. -po.

4 = Mr. 47.4; Var. 2.25; Vi. I. 4.5. 1) Var. idaṃ. 2) Mr. Var. -vyayam.

5 = Mr. 47.5.	5 = Var. 2.26; Vi. I. 4 6.

viluddhah salile tasmin
vijñāyāntargatam mahim

toyantah[1] sa mahim jñatva
jagaty ekarnave prabhuh[2]

anumanat[3] tad'uddharam kartukamah prajapatih[3] 6
akarot sa tanum[1] anyam[2] kalpadisu yatha pura[3] |
matsyakurmadikam[4], tadvad[5] varaham vapur asthitah[6] 7
vedayajñamayam rupam[1] aśesa[2] jagatah sthitau[3] |

rupam krtva viveśapsu
sarvagah sarvasambhavah. 8
samuddhrtya ca patalan
mumoca salile bhuvam,
janalokasthitaih siddhais
cintyamano jagatpatih 9

sthitah sthiratma sarvatma
paramatma prajapatih 8

janalokagataih siddhaih
Sanakadyair abhistutah |
praviveśa tada toyam
atmadharo[1] dharadharah. 9

[niriksya tam tada devi Patalatalam agatam |
tustava pranata bhutva bhaktinamra Vasundhara. 10
Prthivy uvaca:
namas te sarvabhutaya, *namas te paramatmane*[1]! |
mam uddharasmad adya tvam, tvatto 'ham purvam utthita. 11
tvatto 'ham uddhrta[1] purvam, tvanmayaham Janardana, (
tathanyani ca bhutani gaganadiny aśesatah. (11 1)
paramatman namas te 'stu[1], purusa*tman*[2] namo 'stu te, |
pradhanavyakta*rupaya*[3]) kalabhutaya te namah! 12
tvam karta sarvabhutanam, tvam pata, tvam vinaśakrt,
sargadisu prabho Brahma[1]-Visnu-Rudratmarupadhrk! 13

6a - Mr. 47,6a.

6a - P.1 I. 3,8a; P.2 V. 3,22a; Vi I. 4,7a.
1) P.2 te. 2) P.1P.2 nimagnam varisamplave.

6b Mr. 47,6b; P.1 I. 3,8b; P.2 V. 3,22b; Vi I. 4,7b. 1) P.1P.2 pravicintya. 2) Mr. sam-. 3) Mr. -mas tada ksiteh.

7 - Mr. 47,7; P.1 I. 3,9-10ab; P.2 V. 3,23ab; Vi I. 4,8. 1) Mr. -nur; Vi -num. 2) Mr. -yah. 3) P.1P.2 Visnurupam tada jñatva prthvim voḍhum svatejasa. 4) Mr. -kas; P.2 -kamś. 5) P.1 canyam; P.2 canyan. 6) P.1P.2 -him tanum aviśat.

8a - Mr. 47,8a; P.1 I. 3,10a; P.2 V. 3,21a; Vi. I. 4,8a. 1) Mr. divyam. 2) P.1 aśritya. 3) Mr. vedayajñamayo vibhuh.

8b - Mr. 47,8b.

8b P.1 I. 3,10b; Vi. I. 4,9b.

9 Mr. 47,9

9 P.1 I. 3,11-12b; P.2 V. 3,24b-25; Vi. I. 4,10. 1) P.1P.2 toyadhare.

10 P.1 I. 3,13b,14a; P.2 V. 3,26; Vi I. 4,11.

11 - P.1 I. 3,14b,15a; P.2 V. 3,27; Vi. I. 4,12. 1) Vi tubhyam śankhagadadhara.
(11 1) = Vi. I. 4,13. 1) Vi.2 udgata.

12 P.1 I. 3,15b,16a; P.2 V. 3,28; Vi. I. 4,14. 1) Vi namas te paramatmatman. 2) P.2 -purusaya. 3) Vi -bhutaya.

13 P.1 I. 3,16b,17a; P.2 V. 3,29; Vi I. 4,15. 1) P.1P.2 sargadau yah paro Brahma.

saṃbhakṣayitvā[1]) sakalaṃ jagaty ekārṇavīkṛte |
śeṣe tvam eva Govinda cintyamāno manīṣibhiḥ. || 14 ||
bhavato yat paraṃ rūpaṃ[1]), tan na jānāti kaścana, |
avatareṣu yad rūpaṃ, tad arcanti[2]) divaukasaḥ || 15 ||
tvām ārādhya paraṃ brahma yātā muktiṃ mumukṣavaḥ; |
Vāsudevam anārādhya ko[1]) mokṣam samavāpsyati[2])? || 16 ||
yat kiṃcin[1]) manasā grāhyaṃ, yad grāhyaṃ cakṣurādibhiḥ, |
buddhya ca yat paricchedyaṃ, tad rūpam akhilaṃ tava. || 17 ||
tvanmayâhaṃ tvadādhārā tvatsṛṣṭā tvām upāśritā, |
Mādhavīm iti loko 'yam abhidhatte tato hi mām. || 18 ||
jayâkhilajñānamaya, jaya sthūlamayâvyaya, |
jayânanta, jayâvyakta, jaya vyaktamaya prabho! || 18₁ ||
parāparātman[1]) viśvātman jaya yajñapate 'nagha! |
tvaṃ yajñas, tvaṃ vaṣaṭkāras, tvam oṃkāras, tvam agnayaḥ, || 18₂ ||
tvaṃ vedās, tvaṃ tadaṅgāni, tvaṃ yajñapuruṣo Hare. |
sūryādayo grahās tārā nakṣatrāṇy akhilaṃ jagat[1]) || 18₃ ||
mūrtamūrtam adṛśyaṃ ca kaṭhinaṃ[1]) puruṣottama, |
yac côktaṃ, yac ca naivôktaṃ mayâtra parameśvara, |
tat sarvaṃ tvaṃ, namas tubhyaṃ, bhūyo bhūyo namo namaḥ! || 18₄ ||
evaṃ[1]) saṃstuyamānas tu pṛthivyā pṛthivīdharaḥ, |
samasvaradhvaniḥ śrīmān jagarja parigharghāram. || 19 ||
tataḥ samutkṣipya dharāṃ svadaṃṣṭrayā[1])
Mahāvarāhaḥ sphuṭapadmalocanaḥ |
rasātalād utpalapatra[2]saṃnibhaḥ samutthito nīla ivâcalo mahān. || 20 ||
utthiṣṭhata tena mukhānilāhataṃ[1]) tat saṃ[2]plavâmbho; janalokasaṃśrayān |

	prakṣālayāmāsa hi tān mahādyutīn
Sanandanādīn apakalmaṣān munīṃś	Sanandanādīn apakalmaṣān munīn. ||
cakāra bhūyo 'pi pavitratāspadam.	

prayânti toyâni khurā[1]gravikṣate rasātale 'dhaḥ kṛtaśabdasaṃtati[2]) |

balāhakānāṃ ca tatis tu tasya	śvāsānilās tāḥ paritaḥ[1]) prayānti,
śvāsānilās tāḥ paritaḥ prayāti. || 22 ||	siddhā jane[2]) ye niyataṃ[3]) vasanti. ||

14 = P.1 I. 3.35b, 36a; Vi. I. 4.16. 1) P.1 bhakṣayitvā ca.
15 = P.1 I. 3.36b, 37a; P.2 V. 3.29; Vi. I. 4.17. 1) Vi.1 tattvaṃ. 2) P.2 -pa tadartham tri-.
16 = P.1 I. 3.37b, 38a; P.2 V. 3.30; Vi. I. 4.18. 1) P.1 hi. 2) P.1 avāpsyati; P.2 -yate.
17 = P.1 I. 3.38b, 39a; P.2 V. 3.31; Vi. I. 4.19. 1) P.1P.2 yad rūpaṃ.
18 = P.1 I. 3.39b, 40a; P.2 V. 3.32; Vi. I. 4.20.
18₁ = Vi. I. 4.21.
18₂ = Vi. I. 4.22. 1) Vi.2 parāvarātman.
18₃ = Vi. I. 4.23. 1) Vi.2 ca yat.
18₄ = Vi. I. 4.24. 1) Vi.2 tv adṛśyaṃ ca.
19 = P.1 I. 3.40b, 41a; P.2 V. 3.33; Vi. I. 4.25. 1) P.2 sa ca.
20 = P.1 I. 3.41bc; P.2 V. 3.34; Vi. I. 4.26. 1) P.2 T. svakīlayā; Vi.2 sadaṃṣṭrayā. 2) P.2 -phulla-.
21a = P.1 I. 3.42a; P.2 V. 3.35a; Vi. I. 4.27a. 1) P.2 -tāṃs. 2) P.1P.2 tadā-.
21b = P.1 I. 3.42b; P.2 V. 3.35b. V. | 21b = P.2 V. 3.35b; Vi. I. 4.27b.
22a = P.1 I. 3.43a; P.2 V. 3.36a; Vi. I. 4.28a. 1) Vi.1 kṣurā- 2) P.1 -tiḥ.

utthiṣṭhatas tasya jalārdrakukṣer Mahāvarāhasya mahīṃ vidhṛtya[1])
vidhunvato[2]) vedamayaṃ śarīraṃ vyomān[3]tarasthā munayo 'pusanti. || 23 ||

tam tuṣṭuvus toṣaparītacetaso,
loke jane ye nivasanti yoginaḥ,
Sanandanādyā natinamrakaṃdharā
dharādharaṃ dhīra[1]taroddhatekṣaṇam. 23_1

jayeś[1]varāṇāṃ parameśa Keśava[2],
prabho[3]) gadāśaṅkhadhara[4]sicakradhṛk!
prasūti[5]nāśasthitihetur īśvaras
tvam eva! nānyat[6]) paramaṃ ca yat padam 24

pādeṣu vedās tava yūpadaṃṣṭra[1]), danteṣu yajñāś citayaś[2]) ca vaktre,
hutāśajihvo 'si tanūruhāṇi darbhāḥ, prabho yajñapumāṃs tvam eva! || 25 ||

vilocane rātryahanī mahātman
sarvāśrayaṃ brahmapadaṃ[1]) śiras te |
sūktāny aśeṣāṇi saṭākalāpo
ghrāṇaṃ samastāni havīṃṣi deva! 25_1

sruktuṇḍa, sāmasvaradhīranāda,
prāgvaṃśakāyākhilasattrasaṃdhe!
pūrteṣṭadharmaśravaṇo 'si deva,
sanātanātman bhagavan prasīda! 25_2

padakramakrāntabhuvaṃ bhavantam
ādi[1]sthitiṃ cākṣara viśvamūrte |
viśvasya vidmaḥ, parameśvaro 'si,
prasīda, nātho 'si carācarasya! 25_3 ||

daṃṣṭrāgravinyastam aśeṣam etad
bhūmaṇḍalaṃ nātha vibhāvyate te
vigāhataḥ padmavanaṃ vilagnaṃ
sarojinīpatram ivoḍhapaṅkam. || 25_4 ||

dyāvāpṛthivyor atulaprabhāva yad antaraṃ, tad vapuṣā tathaiva[1]) |
vyāptaṃ jagad vāpi samastam etad[2]), hitāya viśvasya vibho bhava tvam |
paramātmā[1]) tvam evaiko, nānyo 'sti jagataḥ pate! |
tavaiṣa[2]) mahimā, yena vyāptam etac carācaram. || 27 ||

yad etad dṛśyate mūrtam, etad jñānātmanas tava |
| bhrāntijñānena paśyanti jagadrūpam ayoginaḥ. || 27_1 ||

22^b = P.1 I. 3.43b; P.2 V. 3.30b V. P.2 V. 3.36b; Vi. I. 4.28b. 1) Vi.1 paratah. 2) P.2 jana. 3) Vi.2 -ta.
23 = P.1 I. 3.44; P.2 V. 3.37; Vi. I. 4.29. 1) Vi. -dhārya. 2) Vi.2 vibhut-
| 23_1 = Vi. I. 4.30. 1) Vi.2 tāra-. [vato. 3) P.1 Vi. roman-.
24 = P.1 I. 3.45; P.2 V. 3.38; Vi. I. 4.31. 1) P.1 P.2 jane-. 2) P.2 -vaḥ.
3) P.1 P.2 -bhur. 4) P.1 -dara-; P.2 -vara-. 5) P.1 -bhūti-. 6) Vi. nyanyat.
25 = P.1 I. 3.46; P.2 V. 3.39; Vi. I. 4.32. 1) P.1 P.2 -ṭra. 2) P.1 P.2 -ñāḥ
| 25_1 = Vi. I. 4.33. 1) Vi.2 -paraṃ. [śrutayaś
| 25_2 = Vi. I. 4.34.
| 25_3 = Vi. I. 4.35. 1) Vi.2 -vantam antam ādiṃ sthitiṃ.
| 25_4 = Vi. I. 4.36.
26 = P.1 I. 3.47; P.2 V. 3.40; Vi. I. 4.37. 1) P.2 T. tavaiva.
2) Vi. vyāptisamarthadīpte.
27 = P.1 I. 3.48, 49a; P.2 V. 3.41; Vi. I. 4.38. 1) Vi. paramārthas. 2) Vi.2 -va.
| 27_1 = Vi. I. 4.39.

jñānasvarūpam akhilam jagad etad abuddhayaḥ |
arthasvarūpaṃ paśyanto bhrāmyante mohasaṃ[1]plave. || 28 ||
ye tu jñānavidaḥ śuddha[1]cetasas te 'khilaṃ jagat, |
jñānātmakaṃ prapaśyanti tvadrūpaṃ parameśvara. || 29 ||
prasīda sarvabhūtātman[1]), bhavāya jagatas tv[2]) imām |
uddharôrvīm ameyātman nimagnām[3]) abjalocana[4])! || 30 ||
sattvodrikto 'si bhagavan Govinda, pṛthivīm imām |
samuddhara bhavāyêśa, kuru sarvajagaddhitam[1])! || 31 ||
sargapravṛttir bhavato jagatām upakāriṇī |
bhavatv eṣā, namas te 'stu, śaṃ no dehy abjalocana! || 31₁ ||
evaṃ saṃstūyamāno *'tha*[1]) paramātmā mahīdharaḥ ||
ujjahāra kṣitiṃ[2]) kṣipraṃ nyastavān *sa*[3]) mahārṇave[4]). || 32 ||

tasyôpari jalaughasya[1]) mahatī naur iva sthitā[2]), |
vitatatvāc *ca*[3]) dehasya na mahī yāti saṃplavam. || 33 ||
tataḥ kṣitiṃ sam*āṃ* kṛtvā[1]) pṛthivyāṃ so 'cinod[2]) girīn |
yathāvibhāgaṃ bhagavān anādiḥ *puruṣottamaḥ*[3]). || 34 ||
prāk sarge dahyamāne tu
tadā saṃvartakāgninā[1]) |
tenâgninā viśīrṇās te
parvatā bhuvi sarvaśaḥ. || 35 ||
śailā ekārṇave magnā
vāyunâpas tu saṃhatāḥ; |
niṣaktā yatra yatrâsaṃs,
tatra tatrâcalâbhavan. || 35₁ ||

[prāk sargadagdhān akhilān
parvatān pṛthivītale |
amoghena prabhāveṇa
sasarjâmoghavāñchitaḥ. || 35 ||]

bhūvibhāgaṃ[1]) tataḥ kṛtvā sapta dvīpān[2]) yathātatham[3]) |
bhūrā[4])dyāṃś caturo lokān pūrvavat samakalpayat. || 36 ||

28 = P.1 I. 3.49b, 50a; P.2 V. 3.42; Vi. I. 4.40. 1) P.1.P.2 tamasaḥ.
29 = P.1 I. 3.50b, 51a; P.2 V. 3.43; Vi. I. 4.41. 1) P.2 -do vṛddhāś.
30 = P.1 I. 3.51b, 52a; P.2 V. 3.44; Vi. I. 4.42. 1) Vi. sarva sarvātman. 2) Vi. -tām. 3) Vi. śaṃ no dehy. 4) P.2 jalasaṃplave.
31 = P.1 I. 3.52b, 53a; P.2 V. 3.45; Vi. I. 4.43. 1) Vi. śaṃ no dehy abjalocana.
| 31₁ = Vi. I. 4.44.
32 = P.1 I. 3.53b, 54a; P.2 V. 3.46; Vi. I. 4.44. 1) P.1P.2 -mānaś ca; Vi.2 nas tu. 2) Vi.2 mahīṃ. 3) Vi. -vāṃś ca. 4) Vi.2 mahāmbhasi.

33 = Mr. 47.10; P.1 I. 3.54b = a; P.2 V. 3.47a = a; Vi. I. 4.46. 1) Vi. samudrasya. 2) P.2 -vâsthitā. 3) Mr. Vi.2 tu.
34 = Mr. 47.11a = a; P.1 I. 3.55; P.2 V. 3.47b, 48a; Vi. I. 4.47. 1) Mr. samīkṛtya. 2) Mr. 'sṛjad; P.1 aci-; P.2 ucci-. 3) Vi. parameśvaraḥ.
35a = Mr. 47.11b.
35b = Mr. 47.12a.
35₁ = Mr. 47.12b, 13a.
35 = Vi. I. 4.48.
36 = Mr. 47.13b, 14a; P.1 I. 3.56; P.2 V. 3.48b, 49a; Vi. 4.49. 1) P.2 T. bhūribharāṃ; V. bhūribhāgaṃ. 2) Vi.1 -pāṃ. 3) Mr. -popaśobhitam. 4) Vi.1 bhuvā-.

Brahmaṇe Viṣṇunā pūrvam
etad eva pradarśitam |
tuṣṭena devadevena:
tvaṃ devaḥ puruṣottamaḥ. || 37
tvayā mayā jagac cedaṃ
dhāryaṃ pālyaṃ ca yatnataḥ |
yeṣāṃ tv asuramukhyānāṃ
varo datto mayādhunā || 38
devānāṃ hitakāmena,
hantavyās te tvayā vibho!
ahaṃ sṛṣṭiṃ kariṣyāmi,
sā ca pālyā tvayā vibho |
evam ukto gato Viṣṇur,
devādīn asṛjad[1] vibhuḥ || 39

Brahmarūpadharo devas
tato 'sau rajasā vṛtaḥ |
cakāra sṛṣṭiṃ bhagavāṃś
caturvaktradharo Hariḥ || 37
nimittamātram evāsau
sṛjyānāṃ sargakarmaṇi[1],
pradhānakāraṇībhūtā
yato vai sṛjyaśaktayaḥ || 38
nimittamātraṃ muktvaikaṃ
nānyat kiṃcid avekṣyate[1] |
nīyate tapatāṃ śreṣṭha
svaśaktyā vastu vastutām || 39

4. Kapitel.

(A. 20.1-6; Ga. 4.11b-18; Kū. 7.1-10a; Mr. 47.14b-30; P.1 I. 3.60b-68a; P.2 V. 3.53a-71; Var. 2.37-41; Vi. I. 5.1-24)

|Maitreya uvāca:
yathā sasarja devo 'sau devarṣipitṛdānavān |
manuṣyatiryagvṛkṣādīn bhūvyomasalilaukasaḥ || 1_1
yadguṇaṃ yatsvarūpaṃ ca yatsvabhāvaṃ[1] jagad dvija |
sargādau sṛṣṭavān Brahmā, tan mamācakṣva tattvataḥ[2] || 1_2
Parāśara uvāca:
Maitreya kathayāmy eṣa śṛṇuṣva susamāhitaḥ,
yathā sasarja devo 'sau devādīn akhilān prabhuḥ[1].| || 1_3
sṛṣṭiṃ cintayatas tasya kalpādiṣu yathā purā |
abuddhipūrvakaḥ sargaḥ[1] prādurbhūtas tamomayaḥ. || 1
tamo moho mahāmohas tāmisro hy andhasaṃjñitaḥ[2] |
avidyā pañcaparvaiṣā[3]) prādurbhūtā mahātmanaḥ. || 2 |
pañcadhāvasthitaḥ sargo dhyāyato *'pratibodhavān*[1], |
saṃvṛtas tamasā caiva
bījakumbhavad āvṛtaḥ,
bahir antaś cāprakāśaḥ
stabdho niḥsaṃjña[1]) eva ca || 3a
bahir antaś cāprakāśaḥ[1])
saṃvṛtātmā nagātmakaḥ || 3 |

37 = P.1 I. 3.57; P.2 V. 3.49b, 50a.
38 = P.1 I. 3.58; P.2 V. 3.50b, 51a.
39 = P.1 I. 3.59, 60a; P.2 V. 3.51b, 52a. 1) P.2 akhilam.

37 = Vi. I. 4.50.
38 = Vi. I. 4.51. 1) Vi.2 -āsau. 2) Vi.2
39 = Vi. I. 4.52. 1) Vi.2 ape-. [-ṇām.

1_1 = Vi. I. 5.1.
1_2 = Vi. I. 5.2. 1) Vi.2 -bhāvaṃ ca yadrūpaṃ ca. 2) Vi.2 vistarāt.
1_3 = Vi. I. 5.3; Vi.2 vibhuḥ.
1 = Kū. 7.1; Mr. 47.14b, 15a; P.1 I. 3.60b = b; P.2 V. 3.53a = b; Var. 2.37; Vi. I. 5.4. 1) Mr. tasmāt; P.1 P.2 Var. tasya.
2 = Kū. 7.2; Mr. 47.15b, 16a; P.1 I. 3.61a = a; P.2 V. 3.53b = b; Var. 2.38; Vi. I. 5.5. 1) Kū T. -sraś cān-. 2) P.1 -jñakaḥ. 3) Kū. pañcamī teṣāṃ; P.2 -yā yaṃ ca sarveṣāṃ.
3a = Kū. 7.3a; Mr. 47.16b; P.1 I. 3.61b; P.2 V. 3.54a; Var. 2.39a; Vi. I. 5.6a.

aukhyā nāga yataś cókta[1]), mukhyasargas tatas tv ayam[2]) |
aṃ dṛṣṭvásādhakaṃ sargam amanyad aparaṃ *punaḥ*[3]). || 4 ||
asyâbhidhyayataḥ sargaṃ[1]) tiryaksroto 'bhyavar[2]tata[3]). |
'as[4]māt tiryak pravṛttaḥ sa[5]), tiryaksrotas[6]) tataḥ[7]) smṛtaḥ. ||5||
paśvadayas te vikhyatas[1]) tamaḥprayā hy avedinaḥ |
utpathagrahiṇaś caiva[2]), te 'jñāne jñanamaninaḥ || 6 ||
ahaṃkṛta[1]) ahaṃmana aṣṭaviṃśadvidhatmakāḥ[2]). |
antaḥ prakāśas te sarva[3]) avṛtas tu[4]) parasparam || 7 ||
am apy asadhakaṃ[1]) matvā[2]) dhyāyato 'nyas tato 'bhavat[3]) |
ūrdhvasrotas[4]) tṛtīyas tu[5]) sattvikordhvam (!) avartata[6]), || 8 ||
e sukhapriti bahula bahir antas tv[1]) anavṛtāḥ, |
prakaśā bahir antaś ca ūrdhvasrotobhavaḥ smṛtaḥ[2]). || 9 ||
tuṣṭatmanas[1]) tṛtiyas tu deva[2]sargas tu[3]) sa[4]) smṛtaḥ, |
asmin sarge 'bhavat pritir niṣpanne[5]) Brahmaṇas tada[6]). || 10 ||

1) Ku. -taḥ so 'bhimaninaḥ; P.1 -tas tu mahatmanaḥ; P.2 taḥ pratibuddhavan; Var. -taḥ pratibodhavan.

3b c Ku. 7.3b, 4a. 1) Ku. T. śastabdha niḥsaṅga. | 3b = Mr. 47.17a; P.1 I. 3.62a; P.2 V. 3.51b; Vi. I. 5.6b. 1) Vi. to 'prakaśaś ca. 2) P.2 -namā-.

4 Ku. 7.4b, 5a; Mr. 47.17b, 18a; P.1 I. 3.62b, 63a; P.2 V. 3.55; Var. 2(29b); Vi. I. 5.7. 1) Ku. -gā iti prokta. 2) Ku. -gas tu sa smṛtaḥ. 3) Kū. P.1P.2 prabhuḥ; Var. sa mukhyasargo vijñeyaḥ sargavidbhir vicakṣaṇaiḥ.

5 Ku. 7.5b, 6a; Mr. 47.18b, 19a; P.1 I. 3.63b, 64a; P.2 V. 3.56; Var. 2.30(ab)); Vi. I. 5.8. 1) P.1, Vi.2 -gas. P.2 -to nastas. 2) Mr. -to hy avar-; Vi. -tâbhyavar-. 3) Var. punar anyam abhut tasya dhyāvataḥ sargam uttamam. 4) P.2 tas-. 5) Mr. -vṛttiḥ sā; P.1P.2 -vṛttiḥ syāt; Var. tiryaksrotas tu vai yasmát. 6) P.2 -jātas; Vi.1 -tás. 7) Var. tu vai.

6 Kū. 7.6b = a1 b1; Mr. 47.19b, 20a; P.1 I. 3.64b, 65a; P.2 V. 3.57; Var. 2.31a = a1 b1; Vi. I. 5.9. 1) Kū, Var. -ta. 2) Kū. -ṇo dvijaḥ; Var. ṇaḥ kṛtāḥ.

7 Mr. 47.20b, 21a; P.1 I. 3.65bc; P.2 V. 3.58; Vi. I. 5.10. 1) P.1P.2 -tās tv. 2) Vi.1 śadbadha; Vi.2 -śadbadhanvitaḥ. 3) Mr., Vi. -ve. 4) P.1P.2 te; Vi.2 taś ca.

8. Ku. 7.7; Mr. 47.21b, 22a; P.1 I. 3.66; P.2 V. 3.59; Var. 2.31b, 32a; Vi. I. 5.11. 1) Var. nam. 2) Ku. jñatvā. 3) Ku. sargam anyaṃ sasarja ha; Var. tiryaksrotaś caturmukhaḥ. 4) Vi. tas. 5) Kū. -ta iti prokto; Var. -tas tridhā yas tu. 6) Kū. devasargas tu sātvikaḥ; Var. -ko dharmavartanaḥ.

9 Ku. 7.8; Mr. 47.22b, 23a; P.1 I. 3.67; P.2 V. 3.60; Vi. I. 5.12. 1) P.1P.2 tar; Vi.2 -taś ca. 2) Kū. svabhavād devasaṃjñitāḥ; Mr. -taḥsamudbhavaḥ; P.1 -tās tataḥ smṛtāḥ; P.2 -tas tataḥ smṛtaḥ.

10 Mr. 47.23b, 24a; P.1 I. 3.68; P.2 V. 3.61; Var. 2.(33a); Vi. I. 5.13. 1) Vi.2 tuṣṭvatmakaḥ. 2) P.2 veda-. 3) Mr. -go hi. 4) P.1P.2 saṃ-; Vi.2 yaḥ. 5) P.2 niṣyande. 6) Var. tadā sṛṣṭvânyasargaṃ tu tadā dadhyau prajāpatiḥ.

tato 'nyaṃ sa tadā dadhyau sādhakaṃ sargam uttamam
asādhakāṃs tu tāñ jñātvā[1] mukhyasargādisaṃbhavān[2]. 11
tathā[1]bhidhyāyatas tasya satyābhidhyāyinas tataḥ[2] |
prādur babhūva[3] cā[4]vyaktād arvāksrotas tu sādhakaḥ[5]. 12
yasmād arvāk pravartante[1], tato 'rvāksrotasas tu te |
te ca[2]) prakāśabahulās tamodriktā rajodhikāḥ. 13
tasmāt te duḥkhabahulā bhūyo bhūyaś ca kāriṇaḥ
prakāśā bahir antaś ca manuṣyāḥ sādhakāś ca te[1]. 14
pañcamo 'nugrahaḥ sargaḥ sa caturdhā vyavasthitaḥ[1] |
viparyayeṇa siddhyā ca śaktyā[2] tuṣṭyā tathaiva ca. 15
vi[1]vṛttaṃ vartamānaṃ ca te 'rthaṃ[2] jānanti vai punaḥ
bhūtādikānāṃ bhūtānāṃ ṣaṣṭhaḥ sargaḥ sa ucyate. 16
te parigrāhiṇaḥ[1] sarve saṃvibhāgaratās tathā[2] |
coda[3]nāś cāpy aśīlā[4] ca jñeyā bhūtādikās tu[5] te. 17
ity ete kathitāḥ sargāḥ ṣaḍ atra muni[1]sattama[2] |
prathamo mahataḥ sargo vijñeyo[3] Brahmaṇas tu saḥ[4]. 18
tanmātrāṇāṃ[1] dvitīyas tu[2] bhūtasargo hi sa smṛtaḥ[3] |
vaikārikas tṛtīyas tu[4] sargas cain[5]driyakaḥ smṛtaḥ. 19

11 = Mr. 47.24b = a; P.1 3.69; P.2 V. 3.62; Var. 2.31b = b; Vi. I. 5.14. 1) Var. matvā 2) Vi. -vam.
12 = Kū. 7.9; Mr. 47.25; P.1 I. 3.70; P.2 V. 3.63; Var. 2.(32); Vi. I. 5.15. 1) Kū. tato '. 2) Kū. tadā; Var. tataḥ saṃcintayamānasya arvāksrotas tu sa prabhuḥ. 3) Kū. dur āsīt; Mr. dur babhau; P.1P.2 Vi.2 dur bhūtas. 4) Kū. Mr. P.1P.2 Vi.2 tadā. 5) Vi.1 -kam; Var. arvāksrotasi cotpannā manuṣyāḥ sādhakā matāḥ.
13 = Kū. 7.10a = b; Mr. 47.26; P.1 I. 3.71; P.2 V. 3.64; Var. 2.33a = b; Vi. I. 5.16. 1) Mr. vāg vyavartanta. 2) Kū. tatra.
14 = Kū. 7.(10b); Mr. 47.27; P.1 I. 3.72; P.2 V. 3.65; Var. 2.33b = a; Vi. I. 5.17. 1) Vi.2 tu te; Kū. duḥkhotkaṭāḥ sattvayutā manuṣyāḥ parikīrtitāḥ.
15 = Kū. 7(11b); Mr. 47.28; P.1 I. 3.73; P.2 V. 3.66. 1) Kū. tasyābhidhyāyataḥ sargaṃ sargo bhūtādiko 'bhavat. 2) Mr. śāntyā.
16 = Mr. 47.29; P.1 I. 3.74; P.2 V. 3.67. 1) Mr. nir-. 2) P.1 tena; P.2 te 'nu-.
17 = Kū. 7.12; Mr. 47.30; P.1 I. 3.75; P.2 V. 3.68. 1) P.1P.2 -grāhiṇaḥ. 2) Kū. punaḥ; P.1P.2 -savibhāgatarās tu te. 3) Kū. khādi-; 4) Kū. T. aśīlāś; P.1P.2 -nājapy aśīlāś. 5) Kū. bhūtādyāḥ parikīrtitāḥ; Mr. -kāś ca.
18 = A. 20.1a = b; Ga. 4.14b = b; Kū. 7.13(a)b; Mr. 47.31a = b; P.1 I. 3.76; P.2 V. 3.69; Var. 2.36ab1 = ab1; Vi. I. 5.18. 1) P.1P.2 nṛpa-. 2) Var. ṣaḍ ete subhage tava; Kū. ity ete pañca kathitāḥ sargā vai dvijapuṃgavāḥ. 3) Ga. virūpo; P.1 dvitīyo. 4) P.1P.2 yaḥ.
19 = A. 20.1b, 2a; Ga. 4.15; Kū. 7.14; Mr. 47.31b, 32a; P.1 I. 3.77; P.2 V. 3.70; Var. 2.36bII, 37a = a1b; Vi. I. 5.19. 1) Var. -trākhyo. 2) Var. -tīyakaḥ; Vi. -yaś ca. 3) Kū. T. saṃsmṛtaḥ; Mr. -gaḥ sa ucyate; Vi. -gas tu sa smṛtaḥ. 4) Mr. -yaś ca. 5) A. Kū. Vi. -ga ain-; Ga. cen-.

ity eṣa prākṛtaḥ sargaḥ saṃbhūto 'bud[1]dhipūrvakaḥ. |
mukhya[2]sargaś caturthas tu, mukhyā vai sthāvarāḥ smṛtāḥ. ||
tiryaksrotas[1]) tu[2]) yaḥ proktas, tairyagyonyaḥ[3]) sa pañcamaḥ[4]).
tathôr[5]dhvasrotasāṃ[6]) ṣaṣṭho[7]), devasargas tu sa smṛtaḥ. || 21 ||
tato 'rvāksrotasāṃ[1]) sargaḥ saptamaḥ, sa tu mānuṣaḥ[2]). |
aṣṭamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sāttvikas tāmasaś ca saḥ[3]). || 22 ||
pañcaite vaikṛtāḥ sargāḥ, prākṛtās tu[1]) trayaḥ smṛtāḥ |
prākṛto vaikṛtaś caiva[2]) kaumāro navamaḥ smṛtaḥ[3]). || 23 ||
ity ete vai[1]) samākhyātā nava sargāḥ prajāpateḥ, |
prākṛtā vaikṛtāś caiva[2]) jagato mūlahetavaḥ. |
sṛjato jagadīśasya[3]) kim anyac chrotum icchasi[4])? || 24 ||

20 = A. 20.2^b, 3^a; Ga. 4.16; Ku. 7.15; Mr. 47.32^b, 33^a; P.1 I. 3.78; P.1 V. 3.71 Var. 2.37^b, 38^a; Vi. I. 5.20. 1) A. Ga. Kū. Mr. P.1 Var. bud-. 2) A. Mr. -yaḥ.

21 = A. 20.3^b, 4^a; Ga. 4.17; Ku. 7.16; Mr. 47.33^b, 34^a; P.1 I. 3.79; P.2 V. 3.72; Var. 2.38^b, 39^{aI} = ab^I; Vi. I. 5.21. 1) A. T. Ga. Vi.1 -tās. 2) P.1 P.2 Var. ca. 3) Kū. P.1 P.2 tiryagyonyaḥ; Var. tairyaksrotaḥ. 4) A. tataḥ smṛtaḥ; Ga. P.1 P.2 Var. Vi. ucyate. 5) Ga. Vi.2, tad ūr-; Mr., Var. tator-. 6) P.2 -retasām; Vi.1 ūrdhvasrotās tataḥ. 7) Var. śreṣṭhaḥ.

22 = A. 20.4^b, 5^a; Ga. 4.18; Kū. 7.17; Mr. 47.34^b, 35^a; P.1 I. 3.80; P.2 V. 3.73; Var. 2.39^{aIIb} = a^{II}b; Vi. I. 5.22. 1) Vi.1 -saḥ. 2) Var. mānavaḥ. 3) A. yaḥ; Ga. P.1 P.2 tu saḥ; Kū. -mo bhautikaḥ sargo bhūtādīnāṃ prakīrtitaḥ.

23 = A. 20.5^b, 6^a; Ga. 4.19; Ku. 7.(18^a) = b; Mr. 47.35^b, 36^a; P.1 I. 3.81; P.2 V. 3.74^a = a; Var. 2.40; Vi. I. 5.23. 1) A. ca. 2) Ga. -ta vaikṛtaś cāpi. 3) A. -mas tathā; Kū. navamaś caiva kaumāraḥ prakṛtā vaikṛtās tv ime.

24 = A. 20.6^b = b; Mr. 47.36^b = a; P.1 I. 3.82, 83^a; P.2 V. 3.74^b, 75; Var. 2.41; Vi. I. 5.24. 1) P.1 P.2 ete tava; Vi.2 tu. 2) A. Brahmato nava sargās tu. 3) Var. ity ete kathitaḥ sargaḥ. 4) P.2 arhasi.

5. Kapitel.

(Ga. 4.20—35; Kū. 7.38—67; Mr. 48.1—45; P.1 I. 3.83b—121; P.2 V. 3.76—116; Vi. I. 5.25—65.)

Krauṣṭukir uvāca:	Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
samāsāt kathitā sṛṣṭiḥ	saṃkṣepāt kathitaḥ[1]) sargo[2])
samyag bhagavatā mama, |	devādīnāṃ mune[3]) tvayā[4]), |
devādīnāṃ bhavaṃ brahman	vistarāc chrotum icchāmi
vistarāt tu bravīhi me! || 1 ||	tvatto munivarottama! || 1 ||
Mārkaṇḍeya uvaca:	Parāśara (Pulastya) uvāca:
kuśalākuśalair brahman	karmabhir bhāvitāḥ pūrvaiḥ[1])
bhāvitā pūrvakarmabhiḥ |	kuśalākuśalais[2]) tu tāḥ[3]),

khyātyā tayā[1]) hy anirmuktāḥ saṃhāre hy[2]) upasaṃhṛtāḥ[3]) \|\| 2 \|\|

devādyāḥ sthāvarāntāś ca	sthāvarāntāḥ[1]) surādyās tu[2])
prajā brahmaṃś caturvidhāḥ	prajā brahmaṃś[3]) caturvidhaḥ |

Brahmaṇaḥ kurvataḥ sṛṣṭiṃ jajñire mānasās[1]) *tu tāḥ*[2]). \|\| 3 \|\|
tato devāsurapitṝn mānuṣāṃś ca[1]) catuṣṭayam \|
sisṛkṣur ambhāṃsy etāni[2]) svam ātmānam ayūyujat[3]). \|\| 4 \|\|
yu[1]ktātmanas tamomātrā[2]) udriktābhūt[3]) prajāpateḥ, \|
sisṛkṣor[4]) jaghanāt pūrvam asurā jajñire[5]) tataḥ[6]). \|\| 5 \|\|
utsasarja tatas tāṃ tu[1]) tamomātrātmikāṃ tanum[2]), \|

---

1 = Mr. 48.1. | 1 = P.1 I. 3.83b, 84a; P.2 V. 3.76; Vi. I. 5.25. 1) P.1P.2 -taḥ. 2) P.1P.2 -gā. 3) P.1 guros; P.2 guro. 4) P.1 tathā; Vi.2 tvayā mune.

2a = Mr. 48.2a. | 2a = P.1 I. 3.84b; P.2 V. 3.77a; Vi. I. 5.26a. 1) P.1P.2 sarve. 2) P.2 -lās. 3) P.1P.2 te.

2b = Mr. 48.2b; P.1 I. 3.85a; P.2 V. 3.77b; Vi. I. 5.26b. 1) Mr. -tā tayā; P.2 -tās tvayā. 2) Mr. pralaye hy; P.2 -rādy-. 3) P.2 -hatāḥ.

3a = Mr. 48.3a. | 3a = Ga. 4.20a; P.1 I. 3.85b; P.2 V. 3.78a; Vi. I. 5.27a. 1) P.2 -rādyāḥ. 2) Vi.2 ca. 3) Ga. Rudra; P.1P.2 rājaṃś.

3b = Ga. 4.20b; Mr. 48.3b; P.1 I. 3.86a; P.2 V. 3.78b; Vi. I. 5.27b. 1) Vi.2 -sīs. 2) Ga. -sāḥ sutāḥ; Mr. tadā; Ga. P.1P.2 smṛtāḥ.

4 = Ga. 4.21; Kū. 7.38bc; Mr. 48.4; P.1 I. 3.86b, 87a; P.2 V. 3.79; Vi. I. 5.28. 1) P.1P.2 tu. 2) Kū. -kṣur bhagavān īśaḥ. 3) Kū, T. ayojayat.

5 = Ga. 4.22; Kū. 7.39; Mr. 48.5; P.1 I. 3.87b, 88a; P.2 V. 3.80; Vi. I. 5.29. 1) Ga. P.1P.2 mu-. 2) Ga. tato mātrā; P.1P.2 tato jātā. 3) Kū. hy ud-; P.1P.2 durātmānaḥ. 4) Kū. tato 'sya. 5) P.1P.2 jajñire tv asurās. 6) Kū. sutāḥ.

6a = Ga. 4.23a; Kū. 7(40a); Mr. 48.6a; P.1 I. 3.88b; P.2 V. 3.81a; Vi. I. 5.30a. 1) P.1P.2 tatyāja tāṃ tato duṣṭāṃ. 2) Kū. -jāsurān sṛṣṭvā tāṃ tanuṃ puruṣottamaḥ.

sâpaviddhā1) tanus tena
sadyo rātrir ajāyata. ‖ 6 ‖
anyāṃ tanum upādāya
sisṛkṣuḥ prītim āpa saḥ, |
sattvodrekās tato devā
mukhatas tasya jajñire. ‖ 7 ‖
utsasarja ca bhūteśas
tanuṃ tām apy asau vibhuḥ, |
sā câpaviddhā divasaṃ
sattvaprāyam ajāyata. ‖ 8 ‖

sā tu1) tyaktā tanus2) tena3)
*Maitreyâ*bhūd4) vibhāvarī. ‖ 6
sisṛkṣur anyadehasthaḥ
prītim āpa1), tataḥ surāḥ |
sattvodriktāḥ samudbhūtā
mukhato2) Brahmaṇo *dvijā*3). 7
tyaktā sâpi1) tanus tena
sattvaprāyam2) abhūd dinam; |
tato hi balino rātrāv
asurā, devatā divā | 8 ‖

sattvamātrātmikām eva1) tato 'nyāṃ jagṛhe tanum,2) |
pitṛvan manyamānasya pitaras tasya jajñire3) ‖ 9 ‖
utsasarja pitṝn sṛṣṭvā1) tatas2) tām api sa prabhuḥ3), |
sā côtsṛṣṭâbhavat saṃdhyā dinanaktāntara4)sthitā5). ‖ 10 ‖

rajomātrātmikām anyāṃ
tanuṃ bheje 'tha sa prabhuḥ1), |
tato manuṣyāḥ saṃbhūtā
rajomātrāsamudbhavāḥ). ‖ 11 |
sṛṣṭvā manuṣyān sa vibhur
utsasarja tanuṃ tataḥ, |
jyotsnā samabhavat sā ca
naktānte 'harmukhe ca yā. ‖ 12 ‖

rajomātrātmikām anyāṃ
jagṛhe sa tanuṃ tataḥ, |
rajomātrotkaṭā jātā
manuṣyā *dvijā*1)sattama2). ‖ 11
tām apy āśu1) sa tatyāja
tanuṃ sadyaḥ2) prajāpatiḥ, |
jyotsnā samabhavat3) sâpi4),
prāksaṃdhyā yâ5)bhidhīyate6). ‖ 12

6b = Kū. 7.40b; Mr. 48.6b. 1) Kū. sā côtsṛṣṭā.

7 = Mr. 48.7.

8 = Mr. 48.8

6b = Ga. 4.23b; P.1 I. 3.89a; P.2 V. 3.81b; Vi. I. 5.30b. 1) P.2 ca. 2) P.2, Vi. tatas. 3) Ga. tamomātrā tanūs tyaktā. 4) Ga. Śaṅkarâbhūd; P.1P.2 rājendrâbhūd.

7 = Ga. 4.24; P.1 I. 3.89b, 90a; P.2 V. 3.82; Vi. I. 5.31. 1) P.1P.2 āpus. 2) Ga. -tās tu mukhataḥ saṃbhūtā. 3) Ga. Hara; P.1 nṛpa; P.2 brāhmaṇādayaḥ.

8 = Ga. 4.25; P.1 I. 3.90b, 91a; P.2 V. 3.83; Vi I. 5.32. 1) Ga. sattvaprāyā; Vi.1 sā tu. 2) Ga. saṃtyaktā sâpy.

9 = Ga. 4(26a) = a; Kū. 7.44; Mr. 48.9; P.1 I. 3.91b, 92a; P.2 V. 3.84; Vi. I. 5.33. 1) P.1P.2 caiva. 2) Ga. -mātrāṃ tanūṃ gṛhya pitaraś ca tato 'bhavan. 3) Kū. -raḥ saṃprajajñire.

10 = Ga. 4.26b = b; Kū. 7.45a(b); Mr. 48.10; P.1 I. 3.92b, 93a; P.2 V. 3.85; Vi. I. 5.34. 1) P.1P.2 kṛtvā. 2) Mr. sṛṣṭvā pitṝn utsasarja tanuṃ. 3) Kū. viśvadṛk. 4) P.1 -tarā. 5) P.1P.2, Vi. -tiḥ; Kū. sâpaviddhā tanus tena sadyaḥ saṃdhyā vyajāyata.

11 = Kū. 7.(48); Mr. 48.11 1) Kū. -kāṃ Brahmā tanum anyāṃ tato 'sṛjat. 2) Kū. tato 'sya jajñire putrā manuṣyā rajasâvṛtāḥ.

12 = Mr. 48.12.

11 = Ga. 4 (27a); P.1 I. 3.93b, 94a; P.2 V. 3.86; Vi. I. 5.35. 1) P.1P.2 -yāḥ Kuru-. 2) Ga. -mātrāṃ tanūṃ gṛhya manuṣyās tv abhavaṃs tataḥ.

12 = Ga. 4.27b = b; Kū. 7.49; P.1 I.

ity etās tanavas tasya devadevasya dhīmataḥ |
khyātā rātryahanī caiva saṃdhyā jyotsnā ca vai dvija. ||12₁||
jyotsnā saṃdhyā tathaivâhaḥ sattvamātrātmakaṃ trayam,
tamomātrātmikā rātriḥ, sā vai tasmāt triyāmikā. || 12₂ ||
tasmād devā divā, rātrāv asurās tu balānvitāḥ, |
jyotsnāgame ca manujāḥ, saṃdhyāyāṃ pitaras tathā || 12₃ ||

bhavanti balino 'dhṛṣyā
vipakṣāṇāṃ na saṃśayaḥ. |
tad viparyayam āsādya
prayānti ca viparyayam. || 13 ||

jyotsnāgame tu[1]) balino
manuṣyāḥ, pitaras tathā |
Maitreya[2]) saṃdhyāsamaye
tasmād ete[3]) bhavanti vai. || 13 ||

jyotsnā rātryahanī saṃdhyā catvāry etāni vai prabhoḥ[1]) |
Brahmaṇas tu śarīrāṇi triguṇopāśrayāṇi tu[2]). || 14 ||

catvāry etāny athôtpādya
tanum anyāṃ prajāpatiḥ |
rajastamomayīṃ rātrau
jagṛhe kṣuttṛḍanvitaḥ. || 15 ||
tad andhakāre kṣutkṣāmān
asṛjad bhagavān ajaḥ |
virūpān śmaśrulān, attum
ārabdhās te ca tāṃ tanum. || 16 ||

rajomātrātmikām eva
tato 'nyāṃ jagṛhe tanum, |
tataḥ kṣud[1]) Brahmaṇo jātā,
jajñe kopas tayā[2]) tataḥ[3]). || 15 ||
kṣutkṣāmān[1]) andhakāre tu[2])
so[3]) 'sṛjad bhagavāṃs tataḥ[4]); |
virūpāḥ śmaśrulā jātāḥ[5])
samadhāvanta taṃ[6]) prabhum. || 16 ||

3.94b, 95a; P 2 V. 3.87; Vi. I. 5.36. 1) Kū. T. tām athâśu. 2) P.1P.2 ādyāṃ. Vi.2 ādyaḥ. 3) Kū. sā câbhavad. 4) Ga. sā tyaktā câbhavaj jyotsnā; Kū. viprāḥ; P.1P.2 câpi. 5) P.2 -thā-.

12₁ = Mr. 48.13.
12₂ = Mr. 48.14.
12₃ = Mr. 48.15.

13 = Mr. 48.16.

13 = P.1 I. 3.95b, 96a; P.2 V. 3.88; Vi. I. 5.37. 1) Vi.1 -nāyām eva.; Vi.2 -nodgame. 2) P.1P.2 rājendra. 3) P.1P.2 -māt te pra-.

14 = Ga. 4.28a = a; Mr. 48.17; P.1 I. 3.96b, 97a; P.2 V. 3.89a = b; Vi. I. 5.38. 1) Ga. śarīrāṇi tu tasya vai; P.1, Vi.2 vibhoḥ. 2) Mr. -ṇopaśritāni tu; P.1P.2 Vi.2 ca.

16 = Mr. 48.18

15 = Ga. 4.(28b); P.1 I. 3.97b, 98a; P.2 V. 3.89b, 90a; Vi. I. 5.39. 1) P.2 -tas tu. 2) P.2 -thā 3) P.1P.2 kṛtaḥ; Ga. rajomātrāṃ tanūṃ gṛhya kṣud abhūt kopa eva ca.

16 = Mr. 48.19.

16 = Ga. 4.(29al) = a; P.1 I. 3.98b, 99a; P.2 V. 3.90b, 91a; Vi. I. 5.40. 1) P.1P.2 -mo hy. 2) Vi. 'thā. 3) P.2 te. 4) Ga. -mān asṛjad Yakṣān. 5) P.1 -pā attukāmās te; P 2 -śrujātās te. 6) Vi.2 te 'bhya-; Vi.1 te 'bhyadhāvaṃs tataḥ.

rakṣāma iti tebhyo 'nye
ya ūcus, te tu rākṣasāḥ, |
khādāma iti ye côcus,
te yakṣā yakṣaṇād(!) dvija. || 17 ||

ra[1]kṣatām(!) eṣa[2]) yair uktaṃ,
rākṣasās te tato 'bhavan[3]), |
ūcuḥ khādāma ity anye
ye, te yakṣās tu jakṣaṇāt[4]). || 17 ||

tān dṛṣṭvā hy apriyeṇâsya
keśāḥ śīryanta vedhasaḥ |
samārohaṇahīnāś ca
śiraso Brahmaṇas tu te. || 18 ||

apriyān atha[1]) tān dṛṣṭvā
keśāḥ śīryanta[2]) vedhasaḥ, |
hīnāś ca śiraso bhūyaḥ
samārohanta tacchiraḥ[3]). || 18 ||

sarpaṇāt te 'bhavan sarpā, hīnatvād ahayaḥ smṛtāḥ[1]). |

sarpān dṛṣṭvā tataḥ krodhāt
krodhātmano[1]) vinirmame. || 19 ||

tataḥ kruddho *jagatsraṣṭā*
krodhātmano[1]) *vinirmame*[2]). || 19

varṇena kapiśe[1]nôgrā bhūtās te[2]) piśitāśanāḥ[3]). |

dhāyato gāṃ tatas tasya
gandharvā jajñire sutāḥ. || 20 ||

dhayato[1]) gāṃ samu*dbhūtā*[2])
gandharvās tasya tatkṣaṇāt || 20 ||

pibanto jajñire[1]) vācaṃ, gandharvās tena te *smṛtāḥ*[2]). |

aṣṭāsv etāsu sṛṣṭāsu
devayoniṣu sa prabhuḥ || 21 ||

etāni sṛṣṭvā bhagavān
Brahmā tacchaktico[1]ditaḥ || 21 ||

tataḥ svacchandato[1]) 'nyāni vayāṃsi vayaso[2]) 'sṛjat. |

---

17 = Mr. 48.20.

17 = Ga. 4.(29aII.bI); P.1 I. 3 99b, 100a; P.2 V. 3.91b, 92a; Vi. I. 5.41. 1) Vi. maivaṃ bho rakṣa-. (Vi.1 kṣya-) 2) P.2 eva. 3) Vi. -kṣasās tu te; Ga. rākṣasān rakṣaṇāc ca saḥ. 4) P.1P.2 tu te 'bhavan; Ga. yakṣākhyā yakṣaṇāj jñeyâḥ; Vi.2 yakṣaṇāt.

18 = Mr. 48.21.

18 = P.1 I. 3.100b, 101a; P.2 V. 3.92b, 93a; Vi. I. 5.42. 1) P.1 atibhītasya; P.2 T. api yenâsya; V. api bhītasya. 2) P.1P.2 -ti. 3) P.1P.2 -ti te śiraḥ; Vi.2 -ta te śiraḥ.

19a = Ga. 4 (29bII) = a; Mr. 48.22a; P.1 I. 3.101b; P.2 V. 3.93b; Vi. I. 5.43a. 1) Ga. sarpā vai keśasarpaṇāt.

19b = Mr. 48.22b. 1) Mr. T. -māno.

19b = P.1 I. 3.102a; P.2 V. 3.94a; Vi. I. 5.43b. 1) Vi.2 -māno. 2) P.1P.2 -dhena vai sraṣṭrā krodhātmāno vinirmitāḥ.

20a = Mr. 48.23a; P.1 I. 3.102b; P.2 V. 3.94b; Vi. I. 5.44a. 1) Mr. -lenô-. 2) Mr. -grās te bhūtās. 3) P.1 Vi.2 -śinaḥ.

20b = Mr. 48.23b.

20b = P.1 I. 3.103a; P.2 V. 3.95a; Vi. I. 5.44b. 1) P.1P.2 Vi.1 -yanto. 2) Vi. -utpannā.

21a = Ga. 4.30b; Mr. 48.24a; P.1 I. 3.103b; P.2 V. 3.95b; Vi. I. 5.45a. 1) Mr. jajñire pibato; Vi.2 -bato jaj-. 2) Ga. 'nagha P.1P.2 'bhavan; Vi. dvija.

21b = Mr. 48 24b.

21b = P.1 I. 3.104a; P.2 V. 3.96a; Vi. I. 5.45b. 1) Vi.1 -tino-.

22a = Kū. 7 (53a) Mr. 48.25a; P.1 I. 3.104b; P.2 V. 3.96b; Vi. I. 5.46a. 1) Mr. -dehato. 2) Mr. paśavo; Kū. vayāṃsi vayasaḥ sṛṣṭvā avīn vai vakṣaso.

mukhato 'jāḥ[1]) sasarjâtha[2]),
vakṣasaś câvayo 'sṛjat, || 22 ||
gāvaś caivôdarād Brahmā
pārśvābhyāṃ ca vinirmame[1])

avayo vakṣasaś[1]) cakre,
mukhato 'jāḥ sa[2]) sṛṣṭavān, || 22 ||
sṛṣṭavān udarād gāś ca
pārśvābhyāṃ[1]) ca prajāpatiḥ. |

padbhyāṃ câśvān[1]) samātaṅgān rāsabhān[2]) gavayān[3]) mṛgān[4]) ||
uṣṭrān aśvatarāṃś caiva nyaṅkūn[1]) anyāś ca[2]) jātayaḥ[3]). |
oṣadhyaḥ phalamūlinyo[4]) romabhyas tasya jajñire. || 24 ||

tasmād ādau tu kalpasya
tretāyugamukhe tadā |
evaṃ paśvoṣadhīḥ sṛṣṭvā
hy ayajac câdhvare vibhuḥ. || 25 ||

tretāyugamukhe Brahmā
kalpasyâdau *dvij*ottama[1]) |
sṛṣṭvā paśvoṣa[2])dhīḥ saṃyag
yuyoja sa[3]) tadâdhvare. || 25 ||

gaur ajaḥ puruṣo meṣo[1]) aśvāśvataragardabhāḥ,[2])
etān grāmyān[3]) paśūn ā[4]hur, āraṇyāṃś ca nibodha me! || 26 ||
śvāpado[1]) dvikhuro[2]) hastī[3]) vānaraḥ[4]) pakṣipañcamāḥ[5]), |
audakāḥ[6]) paśavaḥ ṣaṣṭhāḥ, saptamās tu[6]) sarīsṛpāḥ. || 27 ||
gāyatraṃ[1]) ca ṛcaś[2]) caiva trivṛtstomaṃ[3]) rathaṃtaram |
agniṣṭomaṃ ca yajñānāṃ nirmame prathamān mukhāt. || 28 ||
yajūṃṣi traiṣṭubhaṃ chandaḥ[1]) stomaṃ pañcadaśaṃ tathā |

22b = Kū. 7.55bI = I; Mr. 48.25b. 1) Kū. 'jān. 2) Kū T. -jânyān.

23a = Kū. 7 (53bII); Mr. 48.26a. 1) Kū. udarād gāś ca nirmame.

22b = Ga. 4.31a; P.1 I. 3.105a; P.2 V. 3.97a; Vi. I. 5.46b. 1) P.2T. bāhutaś; P.1P.2 -jāṃś ca.

23a = Ga. 4.31b; P.1 I. 3.105b; P.2 V. 3.97b; Vi. I. 5.47a. 1) P.1P.2 mahiṣāṃś.

23b = Ga. 4.32a; Kū. 7.54a; Mr. 48.26b; P.1 I. 3.106a; P.2 V. 3.98a; Vi. I. 5.47b. 1) P.2 ca śvān; Vi. aśvān. 2) Vi.1 śarabhān. 3) Mr. śaśakān. 4) Ga. gardabhoṣṭrādikāṃs tathā.

24 = Ga. 4.32b = b; Kū. 7.54b, 55a; Mr. 48.27; P.1 I. 3.106b, 107a; P.2 V. 3.98b, 99a; Vi. I. 5.48. 1) P.2 paśūn; Vi. aśvān. 2) Mr. -va nānārūpāś ca. 3) Kū.T. aratneś ca prajāpatiḥ. 4) Kū. P.2 -lāni.

25 = Mr. 48.28ba.

25 = P.1 I. 3.107b, 108a; P.2 V. 3.99b, 100a; Vi. I. 5.49. 1) P.1P.2 nṛpottama. 2) P.2 -tvâpaś cauṣa-. 3) P.2 -yak sa yuyoja.

26 = Ga. 4.33; Mr. 48.29; P.1 I. 3.108b, 109a; P.2 V. 3.100b, 101a; Vi. I. 5.50. 1) Ga. -ṣaḥ; P.1 gām ajaṃ mahiṣaṃ meṣam; P.2 -ṣa; Vi.1 -ṣā meṣā. 2) P.1 -bhān; Vi.1 aśvā aśvatarāḥ kharāḥ. 3) P.1 -ya-; P.2 anyān. 4) Ga., Vi. prā-.

27 = Ga. 4.34; Mr. 48.30; P.1 I. 3.109b, 110a; P.2 V. 3.101b, 102a; Vi. I. 5.51. 1) Ga. Mr. P.2 -daṃ. 2) Ga. Mr. P.2 -raṃ. 3) Ga. -ti-. 4) Ga. Mr. -rāḥ; P.2 -raṃ. 5) Vi.1 -maḥ; P.1 pañcamaḥ khagaḥ; P.2 -maṃ. 6) P.1 uṣṭrakāḥ; P.2 kṣudrakāḥ; Vi.2 udakāḥ. 7) Ga. -māś ca.

28 = Kū. 7.55b, 56a; Mr. 48.31; P.1 I. 3.110b; 111a; P.2 V. 3.102b, 103a; Vi. I. 5.52. 1) Mr. -trīṃ. 2) Mr. ca tryṛcaṃ; P.2 -travatsyavaś. 3) Mr. -sāma; P.2 bṛhat sāma; P.1 -soma.

29 = Kū. 7.56b. 57a; Mr. 48.32; P.1 I. 3.111b, 112a; P.2 V. 3.103b, 104a; Vi. I. 5.53. 1) Kū. P.2 Vi.1 -da-.

bṛhat sāma tathôktham ca dakṣiṇād asṛjan mukhāt. || 29 ||
sāmāni jagatīcchandaḥ[1]) stomaṃ saptada[2]śaṃ tathā |
vairūpam atirātraṃ ca paścimād asṛjan[3]) mukhāt || 30 ||
ekaviṃśam atharvāṇam āptor[1]yāmāṇam eva ca |
a[2]nuṣṭubhaṃ sa[3]vairājam uttarād asṛjan mukhāt. || 31 ||
| vidyuto 'śanimegâṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca |
vayāṃsi ca sasarjâdau kalpasya bhagavān vibhuḥ. | 31 ||
uccāvacāni bhūtāni gātrebhyas tasya jajñire, |

sṛṣṭvā catuṣṭayaṃ pūrvaṃ[1]) devā*surapitṝn prajāḥ*[2]), || 32 ||	devā[1]surapitṝn sṛṣṭvā manuṣyāṃś ca prajāpatiḥ, || 32 ||
tato 'sṛjat sa[1]) bhūtāni sthāvarāṇi carāṇi ca, |	tataḥ punaḥ sasarjâdau sa kalpasya[1]) pitāmahaḥ: |

yakṣān piśācān gandharvāṃs tathaivâpsarasāṃ gaṇān[1]), || 33
nara[1]kinnararakṣāṃsi vayaḥpaśu[2]mṛgoragān. |
avyayaṃ ca vyayaṃ caiva yad idaṃ sthāṇu[3]jaṅgamam, || 34 ||
| tat sasarja tadā[1]) Brahmā bhagavān ādikṛd vibhuḥ[2]). |
teṣāṃ ye[1]) yāni karmāṇi prāk sṛṣṭyāṃ[3]) pratipedire, || 35 ||
tāny eva prati[1]padyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ. |
hiṃsrāhiṃsre mṛdukrūre dharmādharmāv[2]) ṛtānṛte || 36 ||
tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. |
indriyārtheṣu bhūteṣu[1]) śarīreṣu ca sa prabhuḥ[2]) || 37 ||

---

30 = Kū 7.57bc; Mr. 48.33; P.1 I. 3.112b, 113a; P.2 V. 3.104b, 105a; Vi. I. 5.54. 1) Kū.T. jāgataṃ chanda-; P.2 -chanda-. 2) P.2 pañca-. 3) Mr. nirmame paścimān.

31 = Kū. 7.58; Mr. 48.34; P.1 I. 3.113b, 114a; P.2 V. 3.105b, 106a; Vi. I. 5.55. 1) Kū.T. āsor; P.2 sāmor. 2) P.1 ā-. 3) Vi.1 ca.

| 31l = Mr. 48.35.

32a = Kū. 7.59a; Mr. 48.36a; P.1 I 3.114b; P.2 V. 3.106b; Vi. I. 5.56a.

32b = Kū. 7.60a; Mr. 48.36b. 1) Kū. sargaṃ. 2) Kū. devarṣipitṛmānuṣam, V. -mānavam.	32b = P.1 I. 3.115a; P.2 V. 3.107a; Vi. I. 5.56b. 1) P.1 surā-.
33a = Kū. 7.60b; Mr. 48.37a. 1) Kū. -jac ca.	33a = P.1 I. 3.115b; P.2 V. 3.107b; Vi. I. 5.57a. 1) P.1P.2 āsau sa kalpādau.

33b = Kū. 7.59c; Mr. 48.37b; P.1 I. 3.116a; P.2 V. 3.108a; Vi. I. 5.57b. 1) Kū. -saḥ śubhāḥ.

34 = Kū. 7.61; Mr. 48.38; P.1 I. 3.116b, 117a; P.2 V. 3.108b, 109a; Vi. I. 5.58. 1) P.1P.2 siddha-. 2) P.1 siṃhān pakṣi-; P.2 hayān pakṣi-. 3) Kū. dvayaṃ sthāvara-.

| 35a = P.1 I. 3.117b; P.2 V. 3.109b; Vi. I. 5.59a. 1) P.2T. tat tat samasṛjad. 2) P.2T. dvijāḥ.

35b = Kū. 7.62a; Mr. 48.39a; P.1 I. 3.118a; P.2 V. 3.110a; Vi. I. 5.59b. 1) P.2 ca 2) Kū. Mr. sṛṣṭeḥ.

36 = Kū. 7.62b, 63a; Mr. 48.39b, 40a; P.1 I. 3.118b, 119a; P.2 V. 3.110b, 111a; Vi. I. 5.60ab. 1) Kū. Vi.1 te pra-. 2) P.2 -me.

37 = Kū. 7.63b, (64a); Mr. 48.40b, 41a; P.1 I. 3.119b, 120a; P.2 V. 3.111b, 112a Vi. I. 5.60c, 61a. 1) P.2 sarveṣu. 2) Kū. mahābhūteṣu nānātvām indriyārtheṣu mūrtiṣu.

nānātvaṃ viniyogaṃ ca[1]) dhātaiva vyasṛjat[2]) svayam, |
nāmarūpaṃ ca bhūtānāṃ kṛtyānāṃ ca[3]) prapañcanam[4]). || 38 ||
vedaśabdebhya evâdau devādīnāṃ cakāra saḥ,[1]) |

ṛṣīṇāṃ nāmadheyāni[1])	ṛṣīṇāṃ nāmadheyāni
yāś ca *deveṣu*[2]) sṛṣṭayaḥ, || 39 ||	yathā veda[1]śrutāni vai || 39 ||
śarvaryante prasūtānām	yathāniyogaṃ[1]) yogyāni
anyeṣāṃ ca[1]) dadāti saḥ[2]). |	*anye*ṣām[2]) api so 'karot. |

yathartāv ṛtu[1]liṅgāni nānārūpāṇi paryaye || 40 ||
dṛśyante, tāni tāny eva tathā bhāvā yugādiṣu. |

evaṃvidhāḥ sṛṣṭayas tu	karoty evaṃvidhāṃ sṛṣṭiṃ
Brahmaṇo 'vyaktajanmanaḥ |	kalpādau sa punaḥ punaḥ |
śarvaryante prabuddhasya	sisṛkṣuḥ[1]) śaktiyukto 'sau
kalpe kalpe bhavanti vai. || 41 ||	sṛjyaśakti[2]pracoditaḥ. || 41 ||

---

38 = Kū. 7.64^b, 65^a; Mr. 48.41^b, 42^a; P.1 I. 3.120^b, 121^a; P.2 V. 3.112^b, 113^a; Vi. I. 5.61^b, 62^a. 1) Kū. viniyogaṃ ca bhūtānāṃ: P.2 tu. 2) Kū. Mr. vyadadhāt. 3) Kū. prākṛtānāṃ. 4) Vi.2 pravartanam.

39^a = Kū. 7.65^b; Mr. 48.42^b; P.1 I. 3.121^b; P.2 V. 3.113^b; Vi. I. 5.62^b. 1) Kū. nirmame sa maheśvaraḥ.

39^b = Kū 7.66^a; Mr. 48.43^a. 1) Kū. ārṣāṇi caiva nāmāni. 2) Kū. vedeṣu.

40^a = Kū. 7.66^b; Mr. 48.43^b. 1) Kū. -naṃ tāny evaibhyo. 2) Kū. -ty ajaḥ.

39^b = P.1 I. 3.122^a; P.2 V. 3.114^a; Vi. I. 5.63^a. 1) P.1 -vede.

40^a = P.1 I. 3.122^b; P.2 V. 3.114^b; Vi. I. 5.63^b. 1) P.2 -yogyasya; Vi. -niyoga-. 2) Vi. sarveṣām.

40^b = Kū. 7.67^a; Mr. 48.44^a; P1 I. 3.123^a; P.2 V. 3.115^a; Vi. I. 5.64^a. 1) Kū. yāvanti prati-; P.2 yathāyathartu-.

41^a = Kū. 7.67^b; Mr. 48.44^b; P.1 I. 3.123^b; P.2 V. 3.115^b; Vi. I. 5.64^b.

41^bc = Mr. 48.45.

41^bc = P.1 I. 3.124; P.2 V. 3.116; Vi. I. 5.65. 1) Vi. -kṣā-. 2) P.2 -sṛṣṭi-.

6. Kapitel.

(P.1 I. 3.125—163a; P.2 V. 3.117—155a; Vi. I. 61—41.)

Maitreya (Bhīṣma) uvāca:
arvāksrotas[1]) tu[2]) kathito bhavatā, yas tu[3]) mānuṣaḥ, |
brahman, vistarato brūhi, Brahmā tam asṛjad yathā, || 1 ||
yathā sa[1]) varṇān a[2]sṛjad guṇāṃś ca sa[3]) mahāmune, |
yac ca teṣāṃ smṛtaṃ karma viprādīnāṃ, tad ucyatām. || 2 ||
Parāśara (Pulastya) uvāca:
sattvā[1]bhidhyāyinas *tasya*[2]) sisṛkṣor Brahmaṇo *jagat*[3]) |
ajāyanta dvija[4]śreṣṭha sattvodriktā mukhāt prajāḥ[5]). || 3 ||
vakṣaso rajasôdriktās tathânyā[1]) Brahmaṇo 'bhavan, |
rajasas[2]) tamasaś[3]) caiva[4]) samudriktās[5]) tathôrutaḥ[6]). || 4 ||
padbhyām anyāḥ prajā Brahmā sasarja dvija[1]sattama[2]) |
tamaḥ[3]pradhānās, tāḥ sarvāś[4]) cāturvarṇyam idaṃ tataḥ. || 5 ||
brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ śūdrāś ca dvija[1]sattama |
pādoruvakṣaḥsthalato[2]) mukhataś ca samudgatāḥ[3]). || 6 ||
yajñaniṣpattaye sarvam etad Brahmā cakāra ha[1]) |
cāturvarṇyaṃ mahābhāga[2]) yajñasādhanam uttamam. || 7 ||
yajñair[1]) āpyāyitā devā, vṛṣṭyutsargeṇa mānavāḥ[2]), |
āpyāyayante dharmajña[3]) yajñāḥ[4]) kalyāṇahetavaḥ. || 8 ||
niṣpādyante[1]) narais tais[2]) tu svadharma[3]*nirataiḥ*[4]) sadā[5]) |
viruddhā[6]caraṇāpetaiḥ[7]) sadbhiḥ sanmārgagāmibhiḥ. || 9 ||

---

1 = P.1 I. 3.125; P.2 V. 3.117; Vi. I. 6.1. 1) P.1 -tās. 2) P.2 -taś ca. 3) P.2 -yaś ca.

2 = P.1 I. 3.126; P.2 V. 3.118; Vi. I. 6.2. 1) Vi. ca. 2) P.2 -thā varṇān sama-. 3) Vi.1 yadguṇāṃś; Vi.2 yadrūpāṃś ca.

3 = P.1 I. 3.127; P.2 V. 3.119; Vi. I. 6.3. 1) Vi. satyā-. 2) P.1P.2 V. Vi.1 pūrvaṃ. 3) P.1P.2 -ṇaḥ prajāḥ. 4) P.1P.2 Kuru-. 5) P.2 T. dvijāḥ.

4 = P.1 I. 3.128; P.2 V. 3.120; Vi. I. 6.4. 1) Vi.1 tathā vai. 2) P.2T. rājanyās; Vi. -sā. 3) P.2 T., Vi. tamasā. 4) P.2T. vaiśyās. 5) P.2 tamodriktās. 6) Vi.1 -jāḥ.

5 = P.1 I. 3.129; P.2 V. 3.121; Vi. I. 6.5. 1) P.1P.2T. Kuru-. 2) P.2T. -yāṃ samasṛjad Brahmā śūdrān nṛpavarottama. 3) P.2T. tataḥ. 4) P.2T. te sarve.

6 = P.1 I. 3.130; P.2 V. 3.122; Vi. I. 6.6. 1) P.1P.2 nṛpa-. 2) P.2 -jā. 3) P.2 -bhavāḥ.

7 = P.1 I. 3.131; P.2 V. 3.123; Vi. I. 6.7. 1) Vi. vai. 2) P.1 -rāja.

8 = P.1 I. 3.132; P.2 V. 3.124; Vi. I. 6.8. 1) P.1, P.2 -jñenâ-. 2) Vi. vai prajāḥ. 3) P.1 āpyāyante dharmayajñā; P.2 āpyāyanaṃ vai kurvanti. 4) P.1 yataḥ.

9 = P.1 I. 3.133; P.2 V. 3.125; Vi. I. 6.9. 1) P.1 -padyante. 2) P.1P.2 V. te. 3) P.1 sukarma-; P.2 svakarma-. 4) Vi.- ābhiratais. 5) Vi.1 tataḥ; Vi.2 tadā. 6) Vi.1 viśuddhā-. 7) Vi.1 -ṇopetaiḥ.

svargapavargau mānuṣyāt prāpnuvanti narā *mune*[1]), |
yac câ[2]bhirucitaṃ sthānaṃ, tad yānti manujā *dvija*[3]). || 10 ||
prajās tā Brahmaṇā sṛṣṭāś cāturvarṇyavyavasthitau |
samyakśraddhāsamācārapravaṇā[1]) *muni*[2]sattama, || 11 ||
yathecchā āsa[1]niratāḥ sarvabādhāvivarjitāḥ |
śuddhāntaḥkaraṇāḥ śuddhā[2]) *dharmā*[3]nuṣṭhānanirmalāḥ. || 12 ||
śuddhe ca tāsāṃ manasi śuddhe 'ntaḥ[1]saṃsthite[2]) Harau |
śuddha[3]jñānaṃ prapaśyanti, Viṣṇvā[4]khyaṃ yena tatpadam. || 13 ||

tataḥ kālātmako yo 'sau	tataḥ kālātmako yo 'sau,
Vairiñcyā[1]vāsa ucyate, |	sa câṃśaḥ kathito Hareḥ, |
saṃsārapātam atyartham	sa pātayaty aghaṃ[1]) ghoram
ghoram alpālpasāravat || 14 ||	alpam alpālpasāravat[2]). || 14 ||

adharmabīja*bhūtaṃ ca*[1]) *tamo*[2]lobhasam*udbhavam*[3]) |
prajāsu tāsu *Maitreya*[4]) rāgādi*karma*sādhakam[5]). || 15 ||
tataḥ sā sahajā[1]) siddhis tāsāṃ[2]) nâ[3]tīva jāyate |
raso[4]llāsādayaś[5]) cânyāḥ siddhayo 'ṣṭau bhavanti yāḥ, || 16 ||
tāsu kṣīṇāsv aśeṣāsu vardhamāne ca pātake |
dvandvābhibhavaduḥkhārtās tā bhavanti tataḥ prajāḥ. || 17 ||
tato durgāṇi tāś cakrur vārkṣaṃ pārvatam audakam |
kṛtrimaṃ[1]) ca tathā durgaṃ puraṃ kharvaṭakādikam[2]). || 18 ||
gṛhāṇi ca yathānyāyaṃ teṣu cakruḥ purādiṣu |
śītātapādibādhānāṃ praśamāya mahāmate[1]) || 19 ||
pratīkāram[1]) imaṃ[2]) kṛtvā śītādes tāḥ prajāḥ punaḥ |
vārtopāyaṃ tataś cakrur hastasiddhiṃ ca karmajām. || 20 ||
vrīhayaś ca yavāś caiva godhūmā aṇavas tilāḥ |

---

10 = P.1 I. 3 134; P.2 V. 3.126; Vi. I. 6 10. 1) P.1P.2 nṛpa. 2) Vi.1 yathâ-. 3) P.1P.2 vibho.

11 = P.1 I. 3.135; P.2 V. 3.127; Vi. I. 6 11. 1) P.1 -śuddhāḥ samâcārācaraṇā; P.2 -ācaraṇān. 2) P 1P.2 nṛpa-.

12 = P.1 I. 3.136; P.2 V. 3.128; Vi. I 6.12. 1) P.2 -cāra-. 2) P.2T. puṇyā. 3) Vi sarvā-.

13 = P.1 I. 3.137; P.2 V. 3.129; Vi. I. 6.13. 1) P.1.P2V. śuddhantaḥ-. 2) P.2 -karaṇe. 3) Vi 1 -dhaṃ. 4) P.1P 2 Brahmā-.

14 = P.1 I 3.138; P 2 V. 3.130. 1) P.1 Viriñcā-.	14 = Vi I. 6.14. 1) Vi 2 agho. 2) Vi.2 C. var. lec. atyalpa-.

15 = P.1 I. 3 139; P.2 V. 3.131; Vi. I. 6.15. 1) P.1 tat; Vi.1 -saṃbhūtaṃ; Vi 2 -pūtaṃ tu. 2) P.2 moha-. 3) P.1 -gatam; P 2 -anvitam. 4) P.1P.2 rājendra. 5) P.1 -kramasādhanam; P.2T. jarādikrama-; V. -karmasādhanam; Vi. -dikam asā-.

16 = P 1 I. 3 140; P.2 V. 3 132; Vi. I. 6.16. 1) P.2 sāhasajā; Vi.1 sahasā. 2) P.1Vi.1 teṣāṃ. 3) P.2 câ-. 4) P.2T. rāgo 'l. 5) P.1P.2 rājan vaśyādayaś.

17 = P.1 I. 3.141; P.2 V. 3.133; Vi. I. 6.17.

18 = P.1 I. 3 142; P.2 V. 3.134; Vi. I. 6.18. 1) P.1 dhānvanaṃ. 2) P.1Vi 2 -di yat.

19 = P.1 I. 3 143; P.2 V. 3.135; Vi. I. 6.19. 1) Vi.1 -mune.

20 = P.1 I. 3.144; P.2 V. 3.136; Vi. I. 6.20. 1) P.1P.2 pratihāram; Vi.2 pratikaram. 2) Vi 1 idam.

priyaṅgavo hy u[1]dārāś ca koradūṣāḥ sacīnakāḥ || 21 ||
māṣā[1]) mudgā masūrāś ca niṣpāvāḥ sa[2]kula[3]tthakāḥ |
āḍhakyaś caṇakāś caiva śaṇāḥ[4]) saptadaśa[5]) smṛtāḥ. || 22 ||
ity etā o[1]ṣadhīnām tu grāmyāṇām jātavo *mune*[2]), |
oṣadhyo yajñiyāś caiva grāmyāraṇyāś[3]) caturdaśa: || 23 ||
vrīhayaḥ sayavā māṣā godhūmā aṇavas tilāḥ |
priyaṅgusaptamā hy etā aṣṭamās tu[1]) kula[2]tthakāḥ, || 24 ||
śyāmākās tv atha nīvārā jartilāḥ[1]) sa[2]gavedhukāḥ[3]) |
tathā veṇuyavāḥ proktās tadvan markaṭakā *mune*[5]). || 25 |
grāmyāraṇyāḥ[1]) smṛtā hy etā oṣadhyaś ca[2]) caturdaśa |
yajñaniṣpattaye, yajñas[3]) tathāsām hetur uttamaḥ. || 26 ||
etāś ca saha yajñena prajānām kāraṇam param, |
parāparavidaḥ[1]) prājñās tato yajñān vitanvate. || 27 ||
ahany ahany anu[1]ṣṭhānam yajñānām *muni*sa[2]ttama |
upakārakaram pumsām kriyamāṇa*sya*[3]) śāntidam[4]). || 28 ||
yeṣām tu[1]) kāla[2]sṛṣṭo[3]) 'sau pāpa[4]bindur mahāmate |
cetaḥsu vavṛdhe[1]), cakrus te na yajñeṣu[2]) mānasam. || 28.1 ||
vedavādāms tathā vedān[1]) yajñakarmādikam[2]) ca yat, ||
tat sarvam ninda[3]mānās te yajñavyāsedhakāriṇaḥ || 28.2 ||
pravṛttimārgavyucchitti[1]kāriṇo vedanindakāḥ |
durātmāno durācārā babhūvuḥ kuṭilā[2]śayāḥ. || 28.3 ||
samsiddhāyām tu vārtāyām prajāḥ sṛṣṭvā prajāpatiḥ |
maryādām sthāpayāmāsa yathāsthānam yathāguṇam || 29 ||

---

21 = P.1 I. 3.145; P.2 V. 3.137; Vi. I. 6.21. 1) P.1P.2 -gukovi-.
22 = P.1 I. 3.146; P.2 V. 3.138; Vi. I. 6.22. 1) P.2 māṣa-. 2) P.2 -vāś ca. 3) P.1 kulu-. 4) Vi.2 -ṇa. 5) Vi.2 -śāḥ.
23 = P.1 I. 3.147; P.2 V. 3.139; Vi. I. 6.23. 1) Vi.1 -tāś cau-. 2) P.1P.2 nṛpa. 3) P.1 -yā vanyāś.
24 = P.1 I. 3.148; P.2 V. 3.140; Vi. I. 6.24. 1) P.2 -māś ca. 2) P.1 kulu-.
25 = P.1 I. 3.149; P.2 V. 3.141; Vi. I. 6.25. 1) P.1 -ro vartulas. 2) P.2 -lāś ca. 3) P.1 -kaḥ. 4) P.1 atha. 5) P.1P.2 nṛpa.
26 = P.1 I. 3.150; P.2 V. 3.142; Vi. I. 6.26. 1) P.1 -yā vanyāḥ. 2) Vi.1 -yas tu. 3) P.1P.2 tadvat.
27 = P.1 I. 3.151; P.2 V. 3.143; Vi. I. 6.27. 1) P.2 etair eva mahā-.
28 = P.1 I. 3.152; P.2 V. 3.144; Vi. I. 6.28. 1) Vi.1 -nānu-. 2) P.1P.2 pārthivo-. 3) P.1P.2 -māṇam ca; Vi.2 -māṇāgha-. 4) P.1P.2V. phalārthinām.
28.1ᵃ = P.1 I. 3.153ᵃ; P.2 V. 3.145ᵃ; Vi. I. 6.29ᵃ. 1) P.1 ca. 2) P.2 cakāra. 3) Vi.1 -rūpo. 4) P.1 papā-; P.2 para.
28.1ᵇ = P.2V., Vi. I. 6.29ᵇ. 1) P.2 cetas tv avamathe. 2) P.2 -jñena.
28.2 = P.2V.; Vi. I. 6.30. 1) P.2 devān. 2) Vi.1 -niṣpādakam. 3) P.2 nindya-.
28.3 = P.2V.; Vi. I. 6.31. 1) P.2 gurumārgavyutthitam tu. 2) P.2 -le-.
29ᵃ = Vi. I. 6.32ᵃ.
29ᵇ = P.1 I. 3.153ᵇ; P.2 V. 3.145.ᵇ; Vi. I. 6.32ᵇ.

varṇānām āśramāṇāṃ ca dharmān1) dharmabhṛtāṃ vara |
lokāṃś ca sarvavarṇānāṃ samyagdharmānupālinām. || 30 ||
prājāpatyaṃ brāhmaṇānāṃ smṛtaṃ sthānaṃ kriyāvatām1), |
sthānam aindraṃ kṣatriyāṇāṃ saṃgrāmeṣv anivartinām, || 31 ||
vaiśyānāṃ mārutaṃ sthānaṃ svadharmam anuvartinām, |
gāndharvaṃ śūdrajātīnāṃ1) paricaryā*nu*[2]vartinām3). || 32 ||
aṣṭāśītisahasrāṇāṃ1) yatī[2]nām ūrdhvaretasām |
smṛtaṃ te[3]ṣāṃ tu yat4) sthānaṃ, tad eva guruvāsinām. || 33 ||
saptarṣīṇāṃ tu1) yat sthānaṃ, smṛtaṃ tad vai vanaukasām, |
prājāpatyaṃ gṛhasthānāṃ, nyāsināṃ brahma[2]saṃjñitam. || 34 ||
yoginām amṛtaṃ sthānaṃ, *yad*1) *Viṣṇoḥ*2) paramaṃ padam. |
ekāntinaḥ sadôdyuktā dhyāyino3) yogino hi ye, || 35 ||
teṣāṃ tat1) paramaṃ sthanaṃ, yat tat2) paśyanti sūrayaḥ. ||
ga*tā*ga*tā*3) nivartante candrādityā[4]dayo grahāḥ, || 36 ||
adyâpi na1) nivartante | adyâpi na nivartante
Nārāyaṇa[2]parāyaṇāḥ. | dvādaśākṣaracintakāḥ. |
tāmisram andhatāmisraṃ mahāraurava-raurava*u*1) || 37 ||
asipatravanaṃ ghoraṃ kālasūtram avīcimat |
vinindakānāṃ vedasya yajñavyāghātakāriṇām |
sthānam etat samākhyātaṃ, svadharmatyāginaś ca ye. || 38 ||

---

30 = P.1 I. 3.154; P.2 V. 3.146; Vi. I. 6.33. 1) P.2 dharmā-.
31 = P.1 I. 3.155; P.2 V. 3.147; Vi. I. 6.34. 1) P.1P.2 tu pārthiva.
32 = P.1 I. 3.156; P.2 V. 3.148; Vi. I. 6.35. 1) P.2 sarvaśūdrāṇāṃ. 2) P.1, Vi.2 -yāsu. 3) Vi.2 vartatām.
33 = P.1 I. 3.157; P.2 V. 3.149; Vi. I. 6.36. 1) Vi.1 -rāṇi. 2) Vi.1 muni-. 3) P.2 ye-. 4) Vi.1 marut-.
34 = P.1 I. 3.158; P.2 V. 3.150; Vi. I. 6.37. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1 brāhma-
35 = P.1 I. 3.159; P.2 V. 3.151; Vi. I. 6.38. 1) Vi.2 tad. 2) P.1,P.2 Brahmaṇaḥ. 3) P.2 vyāpino; Vi. sadā brahmadhyāyino.
36 = P.1 I. 3.160; P.2 V. 3.152; Vi. I. 6.39. 1) Vi.2 tu. 2) P.2 yan na; Vi.1 yat tu. 3) Vi. gatvāgatvā. 4) Vi. -drasūryā-.
37a = P.1 I. 3.161a; P.2 V. 3.153a. 1) P.2 no. 2) P.2 prāṇāyāma-. | 37a = Vi. I. 6.40a.
37b = P.1 I. 3.161b; P.2 V. 3.153b; Vi. I. 6.40b. 1) P.1P.2 -vam.
38 = P.1 I. 3.162, 163a; P.2 V. 3.154, 155a; Vi. I. 6.41.

7. Kapitel.

(A. 20.17b-20a; Ga. 5.19-32; Mr. 50.1-32; P 1 I. 3.163b-195a; P 2 V. 3.155b-187a; Vi. I. 7.1-33; cfr. Var. 2.43-56.

tato 'bhidhyāyatas tasya jajñire mānasīḥ[1]) prajāḥ[2]) |
taccharīrasamutpannaiḥ *kāryais taiḥ*[3]) kā[4]raṇaiḥ saha. || 1 ||
kṣetrajñāḥ samavartanta gātrebhyas tasya dhīmataḥ; |
te sarve samavartanta, ye mayā prāg udāhṛtāḥ[1]), || 2 ||
devādyāḥ sthāvarāntāś ca traiguṇyaviṣaye sthitāḥ[1]). |
evaṃ bhūtāni sṛṣṭāni sthāvarāṇi carāṇi[2]) ca. || 3 ||
yadâsya tāḥ prajāḥ sarvā na vyavardhanta dhīmataḥ, |
athânyān mānasān putrān sadṛśān ātmano[1]) 'sṛjat: || 4 ||
Bhṛguṃ Pulastyaṃ Pulahaṃ[1]) Kratum Aṅgirasaṃ tathā |
Marīciṃ Dakṣam Atriṃ ca Vasiṣṭhaṃ caiva mānas*am*[2]). || 5 ||
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. |
tato 'sṛjat punar Brahmā Rudraṃ krodhātmasaṃbhavam |
Saṃkalpaṃ caiva Dharmaṃ ca pūrveṣām api pūrvajam. || 6 ||
Sanandanādayo ye ca pūrvaṃ sṛṣṭās tu[1]) vedhasā[2]), |
na te lokeṣv asajjanta[3]) nirapekṣāḥ prajāsu te[4]). || 7 ||
sarve te hy ā[1]gatajñānā[2]) vītarāgā vimatsarāḥ. |
teṣv evaṃ nirapekṣeṣu lokasṛṣṭau mahātmanaḥ || 8 ||
Brahmaṇo 'bhūn mahākrodhas trailokyadahanakṣamaḥ[1]). |
tasya krodhāt samudbhūtaṃ[2]) jvālāmālāva[3]dīpitam |
Brahmaṇas tu[4]) tadā jyotis[5]) trailokyam akhilaṃ dahat[6]). || 9 ||

---

1 = Mr. 50.1; P.1 I. 3.163b, 164a; P.2 V. 3.155b, 156a; Vi. I. 7.1. 1) P.1 -sāḥ; P.2 -sī. 2) P.2 -jā. 3) P.1P.2 kāyasthaiḥ; Vi.2 svaiḥ. 4) P.1P.2 ka-.

2 = Mr. 50.2; P.1 I. 3.164b, 165a; P.2 V. 3.156b, 157a; Vi. I. 7.2. 1) Vi.1 -īritāḥ.

3 = Mr. 50.3; P.1 I. 3.165b, 166a; P.2 V. 3.157b, 158a; Vi. I. 7.3. 1) Mr. -yāḥ smṛtāḥ 2) Vi. carāṇi sthāvarāṇi.

4 = Mr. 50.4; P.1 I. 3.166b, 167a; P.2 V. 3.158b, 159a; Vi. I. 7.4. 1) P.2 -nā.

5 = Mr. 50.5; P.1 I. 3.167b, 168a; P.2 V. 3.159b, 160a; Vi. I. 7.5. 1) P.1 māṃ Pulahaṃ caiva; P.2 ca Pulahaṃ caiva. 2) P.1P.2Vi.2 -sān.

6a = Mr. 50.6a; P.1 I. 3.168b; P.2 V. 3.160b; Vi. I. 7.6a.

6bc = Mr. 50.6b, 7a. |

7 = Mr. 50.7b, 8a; P.1 I. 3.169; P.2 V. 3.161; Vi. I. 7.6b, 7a. 1) P.2 -tāś ca. 2) Mr. -tāḥ Svayaṃbhuvā. 3) Mr. -ṣu sajjanto; P.2 asajyanta. 4) Mr samāhitāḥ.

8 = Mr. 50.8b, 9a; P.1 I. 3.170; P.2 V. 3.162; Vi. I. 7.7b, 8a. 1) Mr. te 'nâ-; Vi.2 te câ-. 2) P.1P.2 -ve hy āgatavijñānā.

9 = Mr. 50.9b = a; P.1 I. 3.171, 172a; P.2 V. 3.163, 164a; Vi. I. 7.8b, 9. Mr. tatrôtpanno 'rkasaṃnibhaḥ. 2) Vi.1 -ta-. 3) Vi. -lāvi. 4) Vi. -ṇo 'bhūt. 5) Vi. sarvam. 6) Vi. mune.

bhru[1]kuṭīkuṭilāt tasya lalāṭāt krodhadīpitāt[2]) |
samutpannas tadā Rudro madhyāhnārkasamaprabhaḥ[3]), || 10 ||
ardhanārīnaravapuḥ pracaṇḍo[1]) 'tiśarīravān[2]). |
vibhajâtmānam, ity uktvā *taṃ Brahmā*[3]ntardadhe tataḥ[4]). || 11 ||
tathôkto 'sau dvidhā[1]) strītvaṃ puruṣatvaṃ tathâkarot[2]), |
bibheda puruṣatvaṃ ca daśadhā caikadhā ca saḥ[3]) || 12 ||
saumyāsaumyais tathā rūpaiḥ[1]) śāntaiḥ[2]) strītvaṃ ca sa prabhuḥ |
bibheda bahudhā devaḥ[3]) svarūpair[4]) asitaiḥ sitaiḥ. || 13 ||
tato Brahmâtmasaṃ[1]bhūtaṃ pūr[2]vaṃ Svāyaṃbhuvaṃ prabh*um*[3]) |
ātmānam eva kṛtavān[4]) prajāpā*lye*[5]) manuṃ *dvija*[6]). || 14 ||
Śatarūpāṃ ca tāṃ nārīṃ taponirdhūta[1]kalmaṣām |
Svāyaṃbhuvo manur devaḥ[2]) patnītve[3]) jagṛhe *vibhuḥ*[4]). || 15 ||
tasmāc ca puruṣād devī[1]) Śatarūpā[2]) vyajāyata |

Priyavrat-Ottānapādau,
prakhyātāv ātmakarmabhiḥ. || 16 ||
kanye dve ca tathā Ṛddhiṃ
Prasūtiṃ ca. tataḥ pitā |
dadau Prasūtiṃ Dakṣāya
tathā Ṛddhiṃ Ruceḥ purā. || 17 ||

Priyavrat Ottānapādau[1])
Prasūty-Ākūtisaṃjñitam[2]; || 16 ||
kanyādvayaṃ ca dharmajña
rūpaudāryaguṇānvitam. |
dadau Prasūtiṃ Dakṣāya[1]),
Ākutiṃ Rucaye[2]) purā[3]). || 17 ||

---

10 = P.1 I. 3.172b, 173a; P.2 V. 3.164b, 165a; Var. 2.48b(a); Vi. I. 7.10 Cfr. Mr. 50.9bII = bII. 1) Vi.2 bhrū-. 2) Var. parameṣṭhinaḥ. 3) Var. yo 'sau Rudrêti vikhyātaḥ putraḥ krodhasamudbhavaḥ.

11 = Kū. 11.3; Mr. 50.10; P.1 I. 3.173b, 174a; P.2 V. 3.165b, 166a; Var. 2.49; Vi. I. 7.11. 1) Kū. duṣprekṣyo; Mr. puruṣo. 2) Kū. Var. 'tibhayaṃkaraḥ. 3) Mr. -tvā sa tadâ-: Kū. Var. -tvā Brahmā câ-. 4) Kū. bhayāt; Var. Vi.2 punaḥ.

12 = Kū. 11.4; Mr. 50.11; P.1 I. 3.174b, 175a; P.2 V. 3.166b, 167a; Var. 2.50; Vi. I. 7.12. 1) Mr. sa côkto vai pṛthak. 2) Var. cakāra saḥ. 3) Kū. punaḥ; Mr. tu saḥ.

13 = Mr. 50.12; P.1 I. 3.175b, 176a; P.2 V. 3.167b, 168a; Vi. I. 7.13. 1) Mr. śāntaiḥ. 2) Mr. puṃstvaṃ; Vi. śāntāśāntaiḥ (Vi.2 -taḥ). 3) P.1P.2 caiva. 4) Mr. puruṣair.

14 = Ga. 5.19; Mr. 50.13; P.1 I. 3.176b, 177a; P.2 V. 3.168b, 169a; Vi. I. 7.14. 1) P.1P.2 -mā svay(P.2 s)aṃbhūtaṃ. 2) P.2 sar-. 3) Ga. Mr. Vi.1 -bhuḥ. 4) Mr. ātmanaḥ sadṛśaṃ kṛtvā. 5) Mr. -lo; P.1P.2 prājāpatye; Vi.1 -lya; Vi.2 -pālaṃ. 6) Ga. Hara; Mr. -jaḥ; P.1P.2 nṛpa.

15 = Ga. 5.20; Mr. 50.14; P.1 I. 3.177b, 178a; P.2 V. 169b, 170a; Vi. I. 7.15. Ga. -ponihata. 2) P.1P.2 nāma. 3) Vi.2 patnyartham. 4) Ga. tataḥ; P.1P.2 prabhuḥ.

16a = Ga. 5.21a; Mr. 50.15a; P.1 I. 3.178b; P.2 V. 3.170b; Vi. I. 7.16a. 1) Mr. putrau. 2) P.2 svarūpāc ca.

16b = Mr. 50.15b.

17 = Mr. 50.16.

16b = Ga. 5.21b; P.1 I. 3.179a; P.2 V. 3.171a; Vi. I. 7.16b. 1) P.1P.2 -pāda-. 2) Ga. -te.

17 = Ga. 5.(22); P.1 I. 3.179b = b; P.2 V. 3.171b = b; Vi. I. 7.17. 1) Vi.2 -yâpy. 2) Vi.1 tath-Akūtiṃ Ruceḥ. 3) Ga. Devahūtiṃ

prajāpatiḥ sa jagrāha, tayor jajñe[1])sa-Dakṣiṇaḥ |
putro Yajño[2]) mahābhāga[3]) dampatyor[4]) mithunaṃ tataḥ[5]). || 18 ||
Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ tu putrā dvādaśa jajñire |
Yāmā iti samākhyātā devāḥ Svāyambhuve manau[1]) || 19 ||
| [tasya putrās tu Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ sabhāsvarāḥ]
Prasūtyāṃ ca tathā[1]) Dakṣaś catasro[2]) viṃśatiṃ[3]) tathā |
sasarja kanyās, tāsāṃ tu[4]) samyaṅ nāmāni me śṛṇu[5]): || 20 ||
Śraddhā Lakṣmīr Dhṛtis Tuṣṭiḥ Puṣṭir Medhā Kriyā tathā
Buddhir Lajjā Vapuḥ Śāntir Ṛddhiḥ[1]) Kīrtis trayodaśī[2]). || 21 ||
patnyarthaṃ[1]) pratijagrāha Dharmo Dākṣāyaṇīḥ prabhuḥ. |
tābhyaḥ śiṣṭā[2]) yavī[3]yasya ekādaśa sulocanāḥ: || 22 ||
Khyātiḥ Saty[1]) atha Sambhūtiḥ Smṛtiḥ Prītiḥ Kṣamā tathā[2]) |
Saṃna[3]tiś c-Āna[4]sūyā ca Ūrjā Svāhā Svadhā tathā. || 23 ||
Bhṛgur Bhavo[1]) Marīciś ca tathā caiv-Āṅgirā muniḥ |
Pulastyaḥ[2]) Pulahaś caiva Kratuś ca ṛṣivaras[3]) tathā || 24 ||
Atrir Vaśiṣṭho Vahniś ca[1]) pitaraś ca yathākramam |
Khyātyādyā jagṛhuḥ kanyā munayo munisattamāḥ[2]). || 25 ||
Śraddhā Kāmaṃ, *Calā*[1]) *Darpaṃ*[2]), Niyamaṃ Dhṛtir ātmajam[3]),
Saṃtoṣaṃ ca tathā Tuṣṭir, Lobhaṃ Puṣṭir asū[4]yata. || 26 ||

---

manus tāsu Ākūtiṃ Rucaye dadau ; Prasūtiṃ caiva Dakṣāya Devahūtiṃ ca Kardame.

18 = Ga. 5.(23a1); Mr. 50.17; P.1 I. 3.180; P.2 V. 3.172; Vi. I 7.18. 1) Mr. Vi.1 Yajñaḥ. 2) Mr. Vi.1 jajñe. 3) Vi.2 -go. 4) Mr. -patī-; Vi.1 dāmpatyaṃ. 5) Ga. Rucer Yajño Dakṣiṇâbhūd.

19 = Ga. 5.23(aIIb); Mr. 50.18; P.1 I. 3.181; P.2 V. 3.173; Vi. I. 7.19. 1) Mr. -ve 'ntare; Ga. Dakṣiṇāyāṃ ca Yajñataḥ | abhavan dvādaśa sutā Yāma nāma mahābalāḥ.

[ ] = Mr. 50.19a.

20 = Ga. 5.(24a); Mr. 50.19b, 20a; P.1 I. 3.182; P.2 V. 3.174; Vi. I. 7.20. 1) P.2 Vi.2 -dā. 2) P.2 jātāś catvāro. 3) Mr P.2 Vi.1 -tis. 4) Mr. ca. 5) Ga. caturviṃśatikanyāś ca sṛṣṭavān Dakṣa uttamaḥ.

21 = Ga. 5.24b, 25a; Mr. 50.20b, 21a; P.1 I 3.183; P.2 V. 3.175; Vi. I. 7.21. 1) Mr. P.2 Vi.1 Siddhiḥ. 2) Vi.1 -śa.

22 = Ga. 5.25b = a; Mr. 50.21b, 22a; P.1 I. 3.184; P.2 V. 3.176; Vi. I. 7.22. 1) Mr. -the. 2) P.2 sṛṣṭā. 3) Vi.2 -ṭāḥ kanī-.

23 = Ga. 5.26; Mr. 50.22b, 23a; P.1 I. 3.185; P.2 V. 3.177; Vi. I. 7.23. 1) P.2T. Śānty. 2) Mr. tathā Kṣamā. 3) Mr. -ta-. 4) Ga. P.2 Vi.2 -nu-.

24 = Ga. 5.27; Mr. 50.23b, 24a; P.1 I. 3.186; P.2 V. 3.178; Vi. I. 7.24. 1) P.2 -go. 2) P.1P.2 ahaṃ ca. 3) Mr. ca ṛṣayas; P.1 munivaras.

25 = Ga. 5.28; Mr. 50.24b, 25a; P.1 I. 3.187; P.2 V. 3.179; Vi. I. 7.25. 1) Mr. Vaśiṣṭho 'tris tathā Vahniḥ. 2) P.1P.2 rājasattama; Vi. munisattama.

26 = Ga. 5.29; Mr. 50.25b, 26a; P.1 I. 3.188; P.2 V. 3.180; Vi. I. 7.26. 1) Mr. Śrīś ca. 2) P.1 Balaṃ Lakṣmīr. 3) P.2 tathā Lakṣmīr Darpaṃ ca Niyamaṃ Dhṛtiḥ. 4) Mr. ajā-.

Medhā Śrutaṃ[1]), Kriyā Daṇḍaṃ Nayaṃ[2]) Vinayam eva ca, |
Bodhaṃ Buddhis, tathā Lajjā Vinayaṃ, Vapur ātmajam || 27 ||
Vyvasāyaṃ prajajñe vai[1]), Kṣemaṃ Śāntir asūyata, |
Sukham Ṛddhir[2]), Yaśaḥ Kīrtir, ity ete Dharmasūnavaḥ[3]). || 28 ||
Kāmān Nandī[1]) sutaṃ[2]) Harṣaṃ Dharmapautram[3]) asūyata[4]). |
Hiṃsā bhāryā tv Adharmasya, *tasyāṃ*[5]) jajñe tath-Â[6]nṛtam || 29 ||
kanyā ca Nikṛtis[1]), tābhyāṃ Bhayaṃ Narakam eva ca[2]) |
Māyā ca[3]) Vedanā caiva mithunaṃ *tv idam*[4]) etayoḥ[5]). || 30 ||
tayor jajñe 'tha vai[1]) Māyā Mṛtyuṃ bhūtāpahāriṇam, |
Vedanā sva[2])sutaṃ[3]) câpi Duḥkhaṃ jajñe 'tha Rauravāt; || 31 ||
Mṛtyor Vyādhi-Jarā-Śoka-Tṛṣṇā-Krodhāś ca jajñire. |
duḥkhottarāḥ[1]) smṛtā hy ete sarve câ[2]dharmalakṣaṇāḥ. || 32 ||
naiṣāṃ bhāryâsti putro vā, te sarve[1]) hy ūrdhvaretasaḥ. |
| raudrāṇy etāni[1]) rūpāṇi Viṣṇor *muni*[2]varātmaja |
| nityaṃ[3]) pralayahetutvaṃ jagato 'sya prayânti vai. || 33 ||
[Mārkaṇḍeyap. 50 33—51 121.] | [Viṣṇup. I. 7.34-45.]

---

27 = Ga. 5.30; Mr. 50.26b, 27a; P.1 I. 3 189; P.2 V. 3.181; Vi. I. 7.27.
1) P.2 Śriyaṃ. 2) P.2 Naghaṃ (?).
28 = Ga. 5 31; Mr. 50.27b, 28a; P.1 I. 3.190; P.2 V. 3.182; Vi. I. 7.28.
1) P.2 -yaṃ Kriyā jajñe. 2) Mr. P.2 Vi.1 Siddhir. 3) Mr. -yonayaḥ.
29 = A. 20.17b = b; Ga. 5.(32) = a; Mr. 50.28b, 29a; P.1 I. 3.191; P.2 V. 3.183; Vi. I. 7.29ab. 1) Vi.1 -dā. 2) Mr. -mād atimudaṃ. 3) P.2 -putrād. 4) Ga. Kāmasya ca Ratir bhāryā, tatputro Harṣa ucyate. 5) A. Vi.2 tayor: P.1P.2 tasya. 6) P.1 tadâ-.
30 = A. 20.18; Mr. 50.29b, 30a; P.1 I. 3.192; P.2 V. 3.184; Vi. I. 7.29c, 30a.
1) Mr. Nirṛtis. 2) Mr. tasyāṃ sutau dvau Narakaṃ Bhayaṃ.
3) P.2 -âtha. 4) Mr. dvayaṃ; P1.P.2 dvaudvam. 5) P.1P.2 eva ca.
31 = A. 20.19; Mr. 50.30b, 31a; P.1 I. 3.193; P 2 V. 3.185; Vi. I. 7.30b, 31a.
1) P.2 tathā. 2) A. ca; Mr. -nātma-. 3) P.1 -nāyās tataś.
32 = A. 20.20a = a; Mr. 50.31b, 32a; P.1 I. 3 194; P.2 V. 3.186; Vi. I. 7.31b, 32a.
1) Mr. -khodbhavāḥ. 2) Mr. vâ-.
33a = Mr. 50.32b; P.1 I. 3.195a; P.2 V. 3. 187a; Vi.1 I 7.32b. 1) Mr. Vi.2 sarve te.
| 33bc = P.1 I. 3.195b, 196a; P.2 V. 3.187b, 188a; Vi. I. 7.33. 1) Vi.1 -ṇi tāni. 2) P.1P.2 Brahmaṇo nṛ-; Vi.1 -ṇur muni-.
| 3) Vi.1 -ya-.

8. Kapitel.

(Mr. 52.1—15a; P.1 I. 3. 196b—206; P.2 V. 3. 188b—201; Vi. I. 8.1—13; cfr. A. 20.20b—22; Kū. 10 22—30.)

| *ity eṣa*[1]) tāmasaḥ sargo Brahmaṇo *'vyaktajanmanaḥ*[2]). |
Rudrasargaṃ pravakṣyāmi, tan me nigadataḥ śṛṇu[1])! || 1 ||
[tanayāś ca tathaivâṣṭau patnyaḥ putrāś ca te tathā] |
kalpādāv ātmanas tulyaṃ sutaṃ pradhyāyatas tataḥ[1]) |
prādur āsīt prabhor aṅke[2]) kumāro nīlalohitaḥ. || 2 ||
rudan vai[1]) susvaraṃ so 'tha dravaṃś ca *dvija*[2]sattama, |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā[3]) rudantaṃ pratyuvāca ha[4]). || 3 ||
nāma de[1]hîti taṃ so 'tha pratyuvāca prajā[2]patim. |
Rudras tvaṃ deva[3]) nāmnâ[4]si, mā rodīr, dhairyam āvaha! || 4 ||
evam uktaḥ punaḥ[1]) so 'tha saptakṛtvo ruroda ha[2]), |
tato 'nyāni dadau tasmai sapta nāmāni vai[3]) prabhuḥ[4]), || 5 ||
sthānāni caiṣām[1]) aṣṭānāṃ patnīḥ putrāṃs ca vai prabhuḥ[2]). |
Bhavaṃ Śarvam[3]) ath-Ê[4]śānaṃ tathā[5]) Paśupatiṃ *dvija*[6]) || 6 ||
Bhīmam Ugraṃ Mahādevam uvāca sa pitāmahaḥ. |
| cakre nāmāny athaitāni sthānāny eṣāṃ cakāra saḥ[1]). || 7 ||

| 1a = Mr. 52.1a; Vi. I. 8.1a. 1) Vi. kathitas. 2) Vi. -ṇas te mahāmune.

1b = Mr. 52.1b; P.1 I. 3.196b; P.2 V. 3.188b: Vi. I. 8.1b. 1) P.1P.2 yathā Brahmā cakāra ha.

[ ] = Mr. 52.2a. |

2 = Mr. 52.2b, 3a; P.1 I. 3.197; P.2 V. 3.189; Vi. I. 8.2. 1) Mr. prabhoḥ; P.1P.2 tataḥ. 2) Mr. -sīd athâṅke 'sya.

3 = Mr. 52 3b, 4a; P.1 I. 3.198; P.2 V. 3 190; Vi. I. 8.3. 1) Mr. ruroda. 2) P.1P.2 nṛpa-. 3) P.1 devo. 4) Vi.2 vai.

4 = Mr. 52.4b, 5a; P.1 I. 3.199; P.2 V. 3.191; Vi. I. 8.4. 1) P.1 dhe-. 2) Mr. jagat-. 3) P.1 rodanād Rudra-. 4) P.1 -nāmâ-; P.2 devanāmâ-.

5 = Mr. 52.5b, 6a; P.1 I. 3.200; P.2 V. 3.192; Vi. I. 8.5ab. 1) Mr. tataḥ. 2) Vi. vai. 3) Vi.2 sa. 4) P.2 -bho.

6 = A. 20.21a = b; Mr. 52.6b, 7a; P.1 I. 3.201; P.2 V. 3.193; Vi. I. 8.5c, 6a. 1) P.1 mūrtīnāṃ caivam. 2) Mr. vai dvija; P.1 sthānāny aṣṭau cakāra ha; P.2 tathaiva ca; Vi.2 vibhuḥ. 3) Mr. Sarvaṃ. 4) Mr. tath-Ê-; Vi.1 mahe-. 5) P.2 Śivaṃ. 6) Mr. prabhuḥ; P.1P.2 nṛpa.

7a = A. 20.21b = a; Mr. 52.7b; P.1 I. 3.202a; P.2 V. 3.194a; Vi. I. 8.6b. | 7b = Mr. 52.8a; Vi. I. 8.7a. 1) Mr. ha.

sūryo jalaṃ mahī vahnir vāyur[1]) ākāśam eva ca |
dīkṣito brāhmaṇaḥ soma[2]), ity etās tanavaḥ[3]) kramāt. || 8 ||
Suvarcalā[1]) tathaiv-Ômā[2]) Vikeśī[3]) câparā[4]) Śivā[5]) |
Svāhā Diśas[6]) tathā Dīkṣā[7]) Rohiṇī ca yathākramam[8]). || 9 ||
sūryādīnāṃ nara[1]śreṣṭha Rudrādyair nāmabhiḥ saha[2]) |
patnyaḥ smṛtā[1]) mahābhāgās[2]), tadapatyāni me śṛṇu, |
yeṣāṃ sūtiprasūtaiś ca[3]) idam āpūritaṃ jagat: || 10 ||
Śanaiścaras tathā Śukro Lohitāṅgo Manojavaḥ |
Skandaḥ Svargo[1]) 'tha Saṃtāno Budhaś cânukramāt sutāḥ[2]). || 11 ||
evaṃprakāro Rudro 'sau Satīṃ bhāryām avindata, |
Dakṣakopāc ca tatyāja sā Satī svaṃ kalevaram. || 12 ||
Himavadduhitā sâbhūn[1]) Menāyāṃ dvija[2]sattama, |
[tasyā bhrātā tu Maināka̯ḥ sakhâmbhodher anuttamaḥ.] |
upayeme punaś c-*Ômām*[1]) ananyāṃ[2]) bhagavān Bhavaḥ[3]). || 13 ||
devau[1]) Dhātṛ[2]-Vidhātārau Bhṛgoḥ Khyātir asūyata |
Śriyaṃ ca, devadevasya patnī Nārāyaṇasya yā[3]). || 14 ||
[Padmap. I. 4.1 – 5.95 = V. 4.1 – 5.108.] | [Viṣṇup. I. 8.14 – 9.147.]

8 = Kū. 10.26; Mr. 52.8b, 9a; P.1 I. 3.202b, 203a; P.2 V. 3.194b, 195a; Vi. I. 8.7bc. 1) Vi.2 vāyur vahnir. 2) Kū. -naś candra. 3) P.1 ete na tavaḥ; Kū. -tā aṣṭamūrtayaḥ.

9 = Kū. 10.27; Mr. 52.9b, 10a; P.2 V. 3.195b, 196a; Vi. I. 8.8 1) Mr. -nā. 2) P.2 tathā c-Ûṣā; Vi.2 tathaiv-Ûṣā. 3) Vi.1 Sukeśī. 4) P.2 ca tathā. 5) Kū. -śī ca Śivā tathā; Mr. Svadhā. 6) P.2 -hâdeśas. 7) Kū. -śaś ca Dīkṣā ca. 8) Kū. -ṇī ceti patnayaḥ.

10a = Mr. 52.10b; P.2 V. 3.196b; Vi. I. 8.9a. 1) Mr. dvija-. 2) P.2 kramat.

10bc = P.2 V. 3.197; Vi. I. 8.9bc. 1) P.2 -nyaś ca tā. 2) Vi. -ga. 3) Vi.1 -tair vā.

11 = Kū. 10.29; Mr. 52.11; P.2 V. 3.198; Vi. I. 8.10. 1) Kū. Mr. Sargo; P.2 Svargâskando. 2) Kū. caiṣāṃ sutāḥ smṛtāḥ; Mr. -taḥ; Vi.2 mṛtāḥ.

12 = Mr. 52.12; P.1 3.203b, 204a; P.2 V. 3.199; Vi. I. 8.11; cfr. A. 20.22a = b.

13a = Mr. 52.13a; P.1 I. 3.204b; P.2 V. 3.200a; Vi. I. 8.12a; cfr. A. 20.22b. 1) P.2 -mavatas tu sā bhūtā. 2) P.1 nṛpa-.

[ ] = Mr. 52.13b.

13b = Mr. 52.14a; P.1 I. 3.205a; P.2 V. 3.200b; Vi. I. 8.12b. 1) Mr. cainām; P.1P.2 caiva. 2) P.1P.2 yācitvā. 3) P.2 uta.

14 = Mr. 52.14b, 15a; P.1 I. 3.205b, 206a; P.2 V. 3.201; Vi. I. 8.13. 1) P.1 Dākṣī. 2) Mr. Vi.1 Dhātā-. 3) P.2 Vāsudevaparigraham.

9. Kapitel (Anhang).

(Ga. 5.9—18; Kū. 13.1—20; Mr. 52.15b—31: Vi. I. 10.1—20; cf. A. 20.9—17a.)

Maitreya uvāca:
kathitaṃ me tvayā sarvaṃ, yat pṛṣṭo 'si mahāmune. |
Bhṛgusargāt prabhṛty eṣa sargo me kathyatāṃ punaḥ! || 1.1 ||
Parāśara uvāca:
Bhṛgoḥ Khyātyāṃ samutpannā Lakṣmīr Viṣṇuparigrahaḥ[1]. |
tathā[2]) Dhātṛ[3])-Vidhātārau Khyātyāṃ jātau sutau Bhṛgoḥ[4]) || 1.2 ||
Āyatir Niyatiś caiva Meroḥ[1]) kanye mahātmanaḥ |
Dhātṛ[2])-Vidhātros te bhārye[3]), tayor[4]) jātau sutāv ubhau. || 1 ||

Prāṇas caiva Mṛkaṇḍuś ca	Prāṇaś caiva Mṛkaṇḍuś ca
pitā mama mahāyaśāḥ.		Mārkaṇḍeyo Mṛkaṇḍutaḥ	
Manasvinyām ahaṃ tasmāt,	tato[1]) Vedaśirā jajñe[2]),
putro Vedaśirā mama. || 2 ||	
Dhūmravatyāṃ samabhavat,	
Prāṇasyâpi nibodha me!		Prāṇasyâpi sutaṃ śṛṇu[3])! || 2 ||
Prāṇasya Dyutimān putra	Prāṇasya Dyutimān[1]) putro
utpannas tasya câtmajaḥ. || 2.1 ||	Rājavāṃś ca tato 'bhavat,	
ajarāś ca tayoḥ putrāḥ	tato vaṃśo mahābhāga
pautrāś ca bahavo 'bhavan.		vistāraṃ Bhārgavo gataḥ.

patnī Marīceḥ[1]) Sambhūtiḥ Paurṇa[2]māsam asūyata. || 3 ||
Virajāḥ *Parvataś*[1]) caiva tasya putrau mahātmanaḥ[2]), |

tayoḥ putrāṃs tu rakṣiṣye	vaṃśasaṃkīrtane putrān
vaṃśasaṃkīrtane dvija. || 4 ||	vadiṣye 'haṃ tayor dvija[1]). || 4 ||

Smṛteś[1]) c-Aṅgirasaḥ *putrāḥ*[2]) prasūt*āḥ*[3])kanyakās tathā[4]) |
Sinīvālī Kuhūś caiva Rākā c-Ânumatis[5]) tathā[6]). || 5 ||

1.1 = Vi. I. 10.1.
1.2 = Kū. 13.1; Vi. I. 10.2. 1) Kū. Nārāyaṇapriyā. 2) Kū. devau. 3) Kū. -tā-. 4) Kū. Meror jāmātarau śubhau.
1 = Ga. 5.9ab; Kū. 13.2; Mr. 52.15b, 16a; Vi. I. 10.3. 1) Ga. manoḥ. 2) Ga. Mr. -tā-. 3) Vi.2 bhārye Dhātṛ-Vidhātros te. 4) Kū.T. tayor Dhātṛ-Vidhātṛbhyāṃ yau ca.
2 = Mr. 52.16b, 17a.
2.1 = Mr. 52.17b, 18a.
3a = Mr. 52.18b.
2 = Ga. 5.9c = a; Kū. 13.3; Vi. I. 10.4. 1) Kū. tathā. 2) Kū. nāma. 3) Kū. Dyutimān sutaḥ.
3ab = Vi. I. 10.5. 1) Vi.1 Kṛtimān.
3b(c) = Ga. 5.10a; Kū. 13.4a; Mr. 52.19a; Vi. I. 10.6a. 1) Kū. Marīcer api. 2) Kū. Pūrṇa-.
4a = Ga. 5.10b; Kū. 13.5b; Mr. 52.19b; Vi. I. 10.6b. 1) Ga. Vi. Sarvagaś. 2) Kū. Pūrṇa-(V. Paurṇa-)māsasya tau sutau.
4b = Mr. 52.20a.
4b = Vi. I. 10.7a. 1) Vi.2 dvijottama.
5 = Ga. 5.11; Kū. 13.8b, 9a; Mr. 52.20b, 21a; Vi. I. 10.7b, 8a. 1) Kū. Mr. Vi. -tiś. 2) Mr.Vi.1 patnī; Vi.2 putrān. 3) Mr.Vi.2 -tā. 4) Kū putrī jajñe lakṣaṇasaṃyutā. 5) Mr. Bhānumatī. 6) Kū -līṃ Kuhūṃ caiva Rākām Anumatīm api.

Anusūyā[1]) tathaiv-Ātrer jajñe putrān akalmaṣān |
Somaṃ Durvāsasaṃ caiva[2]) Dattātreyaṃ ca yoginam. || 6 ||
Prītyāṃ Pulastyabhāryāyāṃ Dattolis[1]) tatsuto 'bhavat[2]), |
pūrvajanmani so[3]) 'gastyaḥ smṛtaḥ Svāyaṃbhuve 'ntare. || 7 ||
Kardamaś c-*Āvarīyāṃś*[1]) ca Sahiṣṇuś ca sutatrayam[2]) |
Kṣamā tu suṣuve bhāryā[3]) Pulahasya prajāpateḥ. || 8 ||
Kratoś ca[1]) Saṃnatir bhāryā Bāla[2]khilyān asūyata, |
ṣaṣṭir[3]) yāni sahasrāṇi yatīnām[4]) ūrdhvaretasām[5]) || 9 ||
| aṅguṣṭhaparvamātrāṇāṃ jvaladbhāskaratejasām[1]). |
Ūrjāyāṃ ca[1]) Vasiṣṭhasya[2]) saptâjāyanta vai sutāḥ: || 10 ||
Rajogātr-Ordhvabāhuś ca[1]) *Savanaś*[2]) c-Ânaghas tathā |
Sutapāḥ Śukra, ity ete sarve saptarṣayaḥ *smṛtāḥ*[3]). || 11 ||
yo 'sāv agnir Abhimānī[1]) Brahmaṇas tanayo 'grajaḥ[2]), |
tasmāt Svāhā[3]) sutān lebhe trīn udāraujaso *dvija*[4]): || 12 ||
Pāvakaṃ Pavamānaṃ ca Śuciṃ câpi jalāśinam[1]), |
teṣāṃ tu[2]) santatāv anye catvāriṃśac ca pañca ca. || 13 ||
evam e[1]konapañcāśad vahnayaḥ[2]) parikīrtitāḥ |
kathyante vahnayaś[3]) caite, pitā putratrayaṃ ca yat. || 14 ||

---

6 = A. 20.12b = b; Ga. 5.12; Kū. 13.7b, 8a; Mr. 52.21b, 22a; Vi. I. 10.8b, 9a. 1) Kū. Anasūyā. 2) A. putram.

7 = A. 20.13a = a; Ga. 5.13a = a; Kū. 13 (9b), 10a; Mr. 52.22b, 23a; Vi. I. 10.9b, 10a. 1) Vi 2 Dambholis. 2) Kū -yo bhagavān Dambhojim asṛjat prabhuḥ. 3) Vi. yo.

8 = Ga. 5.13b, 14a; Kū. 13 6ba; Mr 52.23b, 24a; Vi. I. 10.10b, 11a. 1) Ga. Karmaṇaś c-Ârthavīraś; Kū. -maṃ ca Varīyāṃsaṃ; Mr. c-Ârvavīraś ca; Vi 2 c-Ôrvarīvāṃś ca 2) Kū. Sahiṣṇuṃ munisattamam. 3) Kū. putrān.

9 = Ga. 5.14b, 15a; Kū. 13.(11); Mr. 52.24b, 25a; Vi. I. 10 11b, 12a. 1) Mr. tu. 2) Ga. Mr. Bāli-. 3) Ga. -ṭiṃ. 4) Mr. ṛṣīṇām; Vi.2 munīnām. 5) Kū. putrāṇāṃ ṣaṣṭisāhasraṃ Saṃtatiḥ suṣuve Kratoḥ, te côrdharetasaḥ sarve Bālakhilyā iti smṛtāḥ.
| 10a = Ga. 5.15b; Vi I. 10.12b. 1) Ga -varcasām.

10b = A. 20.15aI = I; Ga. 5 16a; Kū. 13.(12a); Mr. 52.25b; Vi. I. 10.13a. 1) Ga. Mr. tu. 2) A. -ṭhâc ca. 3) Kū. Vasiṣṭhaś ca tath-Ôrjāyāṃ sapta putrān ajījanat.

11 = A. 20.15aII = aI; Ga. 5.16bc; Kū. 13.13; Mr. 52.26; Vi. I. 10.13b, 14a. 1) A. Rājāgātra-Ūrdhvabāhukaḥ; Kū. Rajomātr-Ordhvabāhuś ca. 2) Ga. Śaraṇaś; Mr. Sabalaś; Vi.1 Vasanaś. 3) Ga. -yo matāḥ; Kū. sapta putrā mahaujasaḥ; Vi. -yo 'malāḥ.

12 = Ga. 5.17(a)b; Kū. 13.14; Mr. 52.27; Vi. I. 10.14b, 15a. 1) Kū. 'sau Rudrātmako vahnir. 2) Kū. dvijāḥ; Ga. Svāhāṃ prādāt sa Dakṣo 'pi saśarīrāya Vahnaye. 3) Kū. Svāhā tasmāt. 4) Ga. Hara; Kū. udārān mahaujasaḥ.

13 = Ga. 5.17c = a; Kū. 13.15a, 16b; Mr. 52.28; Vi. I. 10.15b, 16a. 1) Ga. -naḥ; Kū. -kaḥ Pavamānaś ca Śucir Agniś ca rūpataḥ. 2) Vi.2 ca.

14 = Kū. 13.17b = a; Mr. 52 29ba; Vi. I. 10.16b, 17a. 1) Kū. ete cai-. 2) Mr. durjayāḥ. 3) Mr. bahuśaś.

pitaro Brahmaṇā sṛṣṭā vyākhyātā ye[1]) mayā tava, |
Agniṣvāttā Barhiṣado 'nagnayaḥ Sāgnayaś ca ye[2]), || 15 ||
tebhyaḥ Svadhā sute[1]) jajñe Menāṃ vai Dhāriṇīṃ[2]) tathā. |
te ubhe brahmavādinyau yoginyau câpy ubhe dvija[3]). || 16 ||
| uttamajñānasaṃpanne sarvaiḥ samudite[1]) guṇaiḥ. |
ity eṣā Dakṣakanyānāṃ kathitâpatyasaṃtatiḥ, |
| śraddhāvān saṃsmarann etām[2]) anapatyo na jāyate. || 16.1 ||

---

15 = A. 20.16b = b; Kū. 13.19b = b; Mr. 52.30; Vi. I. 10.17b, 18a.
1) Mr. ye vyākhyātā. 2) A. -yo hy ajāt; Kū. dvidhā teṣāṃ vyavasthitiḥ.
16 = Ga. 5.18; Kū. 13.20; Mr. 52.31; Vi. I. 10.18b, 19a. 1) Ga. pitṛbhyaś ca Svadhā; Kū. sutāṃ. 2) Ga. Vi.2 -raṇīṃ. 3) Ga. Menâgāt tu Himâcalam; Kū. -yau munisattamāḥ.
| 16.1 = Vi. I. 10.19b, 20. 1) Vi.1 -tair. 2) Vi.2 etān.

Textgruppe II B.

1. Kapitel.

(Bḍ. I. 3.1—38; Kū. 4.6—66; L. 70.3—66; Mr. 45.29—73; Vā. 4.5—92.)

Śṛṇutêmāṃ[1]) kathāṃ divyāṃ *sarva*[2]pāpapra*mo*cinīm[3]),
kathyamānāṃ mayā citrāṃ bahvarthāṃ śruti*saṃmata*ām! || 1 ||
yaś cê[1]māṃ dhārayen nityaṃ śṛṇuyād vâpy abhīkṣṇaśaḥ, |
śrāvayec câpi viprebhyo yatibhyaś ca viśeṣataḥ
śuciḥ parvasu yuktātmā tīrtheṣv āyataneṣu ca, |
dīrgham āyur avāpnoti sa purāṇānukīrtanāt; || 2_1 ||
svavaṃśa[1]dhāraṇaṃ kṛtvā svargaloke mahīyate. || 2 ||
vistārāvayavaṃ teṣāṃ[1]) yathā*vṛtta*ṃ[2]) yathāśru*tam* |
kīrtyamānaṃ nibodhadhvaṃ[3]) *pūr*[4]veṣāṃ kīrtivardhanam || 3 ||
dhanyaṃ yaśasyaṃ śatrughnaṃ[1]) svargyam āyurvivardhanam[2]) |
kīrtanaṃ sthirakīrtīnāṃ sarveṣāṃ puṇyakarmaṇām[3])! || 4 ||
sargaś ca pratisargaś ca vaṃśo manvantarāṇi ca |
vaṃśyānucaritaṃ cêti purāṇaṃ pañcalakṣaṇam. || 4_1 ||
yasmāt kalpāyate kalpaḥ samagraṃ śucaye śuciḥ, | kalpebhyo 'pi hi yaḥ kalpaḥ śucibhyo niyataḥ śuciḥ, |
purāṇaṃ sampravakṣyāmi Mārutaṃ vedasaṃmitam. || 4_2 ||
prabodhaḥ pralayaś caiva sthitir utpattir eva ca |
prakriyā prathamaḥ pādaḥ kathyavastuparigrahaḥ, || 4_3 ||
upodghāto 'nuṣaṅgaś ca upasaṃhāra eva ca |
[dharmyaṃ yaśasyam āyuṣyaṃ sarvapāpapraṇāśanam.] || 4_4 ||

---

1 = Bḍ. I. 3.1; Vā. 4.5. 1) Bḍ1 śṛṇu teṣāṃ; Vā. pṛṣṭāṃ caitāṃ. 2) Vā. ślakṣṇāṃ. 3) Bḍ. -canīm; Vā. -nāśinīm.
2a = Bḍ. I. 3.2a; Vā. 4.6a. 1) Bḍ. ya i-.
| 2.1 = Vā. 4.6b, 7.
2b = Bḍ. I. 3.2b; Vā 4.8a. 1) Bḍ. -śaṃ.
3 = Bḍ. I. 3.3; Vā. 4.8b, 9a. 1) Bḍ.1 viśvatārā ya ca pañca; Bḍ.2 viśvetarāyāṃ vayavaṃ. 2) Vā.T. -śabdaṃ. 3) Bḍ. -dhārthaṃ. 4) Vā. sar-.
4 = Bḍ. I. 3.4; Vā. 4.9b, 10a. 1) Bḍ. āyuṣyaṃ. 2) Bḍ. śatrughnam eva ca. 3) Vā. -kāriṇām.
| 41 = Vā. 4.10b, 11a.
42a = Bḍ. I. 3.5a. | 42a = Vā. 4.11b.
| 42b = Vā. 4.12a.
| 43 = Vā. 4.12b, 13a.
| 44 = Vā. 4.13b, 14a.

evaṃ hi pādāś catvāraḥ samāsāt kīrtitā mayā |
vakṣyāmy etān punas tāṃs tu vistareṇa yathākramam. || 4 5 ||

---

tasmai Hiraṇyagarbhāya,
lokatantrāya dhīmate |
praṇamya samyag vakṣyāmi
bhūtasargaṃ[1]) anuttamam. || 5 ||

tasmai Hiraṇyagarbhāya
puruṣāyêśvarāya ca, |
ajāya prathamāyaiva[1])
variṣṭhāya[2]) prajāsṛje[3]), |
Brahmaṇe lokatantrāya
namaskṛtya[4]) Svayaṃbhuve, || 5 ||

mahadādyaṃ viśeṣāntaṃ savairūpyaṃ salakṣaṇam.

pramāṇaiḥ pañcabhir gamyaṃ
srotobhiḥ ṣaḍbhir[1]) anvitam. || 6 ||
puruṣādhiṣṭhitaṃ nityam
anityam iva ca sthitam |
tac chrūyatāṃ mahābhāga
parameṇa samādhinā, || 7 ||
pradhānaṃ kāraṇaṃ yat, tad
avyaktākhyaṃ maharṣayaḥ, |
yad āhuḥ prakṛtiṃ sūkṣmāṃ
nityāṃ sadasadātmikāṃ, || 8 ||
dhruvam akṣayyam ajaram
ameyaṃ nânyasaṃśrayam |
gandharūparasair hīnaṃ
śabdasparśavivarjitam! || 9 ||

pañcapramāṇaṃ ṣaṭsrotaṃ[1])
puruṣādhiṣṭhitaṃ ca yat[2]), || 6 ||
ā saṃyamāt[1]) pravakṣyāmi
bhūtasargam anuttamam. |
avyaktaṃ kāraṇaṃ yat, tan[2])
nityaṃ sadasadātmakam[3]) || 7 ||
pradhānaṃ prakṛtiṃ caiva[1])
yam[2]) āhus tattvacintakāḥ, |
gandhavarṇa[3]rasair hīnaṃ,
śabdasparśavivarjitam, || 8 ||
ajaraṃ[1]) dhruvam akṣayyaṃ
nityaṃ svātmany avasthitam |
jagadyoniṃ[2]) mahā[3]bhūtaṃ
paraṃ[4]) brahma sanātanam, |
vigrahaṃ[5]) sarvabhūtānām,
avyaktam abhavat kila[6]). || 9 ||

| 45 = Vā. 4.14b, 15a.

5 = Mr. 45.29. 1) Mr.T. -vargam.

5 = Bd. I. 3.5b, 6; Vā. 4.15b, 16. 1) Bd.2 -yeha. 2) Vā. viśiṣṭāya. 3) Vā. -jātmane. 4) Vā.T. kṛtvā.

6a = Bd. I. 3.7a; Mr. 45.30a; Vā. 4.17a.

6b = Mr. 45.30b. 1) Mr.T. sadbhir.

7 = Mr. 45.31.

8 = Mr. 45.32.

9 = Mr. 45.33.

6b = Bd. I. 3.7b; Vā. 4.17b. 1) Bd. -śrāntaḥ; Vā. -śvetaṃ. 2) Vā. nutam.

7 = Bd. I. 3.8; Kū. 4.6a = b; L. 70.3(a) = b; Vā. 4.18. 1) Vā. -śayāt. 2) Vā. tu. 3) L. -taṃ cêśvarāt tasmād abhavat kāraṇaṃ param.

8 = Bd. I. 3.9; Kū. 4.6b, 7a; L. 70 3b, 4a; Vā. 4.19. 1) Kū. L. -tiś cêti. 2) L. yad. 3) Bd. -rūpa-.

9 = Bd. I. 3.10 = bc; Kū. 4.7b, 8; L. 70.4b, 5; Vā. 4.20, 21a. 1) Vā. ajātaṃ. 2) Kū. -nir. 3) Bd.2 -nigatam; Vā. -had. 4) Kū.T.

anādyantaṃ ajaṃ sūkṣmaṃ[1]) triguṇaṃ[2]) prabhavapya[3]yam |
asāṃpratam[4]) avijñeyaṃ[5]) brahmāgre samāvartata[6]), || 10 ||

pralayasyânu tenêdaṃ	tas[1])yâtmanā sarvam idaṃ
vyāptam āsīd aśeṣataḥ. |	vyāptam āsīt tamomayam[2]). |
guṇasāmyāt tatas tasmāt	guṇasāmye tadā tasmin
	avibhāge[3]) *tamomaye*[4]) |
	sargakāle pradhānasya
kṣetrajñādhiṣṭhitān mune || 11	kṣetrajñādhiṣṭhitasya vai || 11 ||
guṇabhāvāt sṛjyamānāt	guṇabhāvād *vācya*māno[1])
sargakāle tataḥ punaḥ |	mahān prādur[2]) babhūva ha |
pradhānaṃ tattvam udbhūtaṃ	sūkṣmeṇa mahatā so 'tha[3])
mahāntaṃ tat samāvṛṇot. || 12 ||	avyaktena samāvṛtaḥ[4]). || 12 ||
yathā bījaṃ tvacā, tadvad	sattvodrikto[1]) mahān agre
avyaktenâvṛto mahān |	sattva[2]mātra[3]prakāśakaḥ[4]) |
sāttviko rājasaś caiva	mano[5]) mahāṃś ca[6]) vijñeyam[7])
tāmasaś ca tridhôditaḥ. || 13 ||	ekaṃ[8]) tatkāraṇaṃ smṛtam[9]). || 13 ||

liṅgamātraṃ[1]) samutpannaṃ[2]) kṣetrajñādhiṣṭhitaṃ *mahat*[3]), |
dharmādīni ca[4]) rūpāṇi[5]) lokatattvârthahetavaḥ. || 14 ||
saṃkalpo 'dhyavasāyaś ca tasya vṛttidvayaṃ smṛtam, |

---

para-. 5) Bḍ.2 Kū. L. -haḥ. 6) Kū. ātmanādhiṣṭhitaṃ mahat; L. Īśvarājñāpracoditam

10 = Bḍ. I. 3.11; Kū. 4.9; L. 70.6; Mr. 45.34; Vā. 4.21b, 22a. 1) Mr. jagadyoniṃ. 2) Mr. -ṇa-. 3) Kū. L. -vāvya-. 4) L. aprakāśaṃ. 5) Bḍ. -pratikam ajñeyam. 6) Bḍ. -ma yat sadasat param.

11 = Mr. 45.35.

12 = Mr. 45.36.

13 = Mr. 45.37

11 = Bḍ. I. 3.12, 13a; Kū. 4.10a = b; L. 70.7, 8a; Vā. 4.22b, 23. 1) L. as-. 2) L. -taṃ tv āsīc Chivecchayā. 3) Bḍ. avibhātaṃ; Vā. guṇabhāve. 4) Bḍ.1 -mayam; Kū. -min puruṣe câtmani sthite.

12 = Bḍ. I. 3.13b, 14a; L. 70.8b, 9a; Vā. 4.24. 1) Bḍ.1 bhāsamāne; Bḍ.2 āsamāne. 2) Bḍ. mahātattvaṃ. 3) Bḍ. -maḥ sa tu mahān agro; L. câtha. 4) L. -tam.

13 = Bḍ. I. 3.14b, 15a; L. 70.9b, 10a; Vā. 4.25. 1) Bḍ.1 -vodreko; Bḍ.2 -rekān. 2) L. sattā-. 3) Vā.T. -traṃ. 4) Vā. -kam. 5) Bḍ.1 sattvān; Bḍ.2 sato. 6) Bḍ. -hān sa; L. -hāṃs tu. 7) Bḍ. -ya; Vā.T. -yo. 8) Bḍ. -kas; Vā. -yomanas. 9) Bḍ. -ṇaḥ smṛtaḥ.

14 = Bḍ. I. 3.15b, 17a; L. 70.10b, 11a; Vā. 4.26. 1) Vā.T. -tra-. 2) L. samutpannaṃ liṅg-; T.Vā. -naḥ. 3) L. hitam; Vā. -tas tu saḥ. 4) Vā. -nāṃ tu. 5) Bḍ. bhūtāni.

mahān sṛṣṭiṃ vi[1]kurute codya[2]mānaḥ sisṛkṣayā. |
mano mahān matir[3] Brahmā pūr[4] buddhiḥ[5] khyātir Īśvaraḥ[6] || 15 ||
prajñā citiḥ smṛtiḥ saṃvid[1] *vipuraṃ côcyate budhaiḥ*[2]. |
manute sarvabhūtānāṃ yas[3]māc ceṣṭāphalaṃ[4] vibhuḥ[5], || 16 ||
saukṣmyatvena[1] vibuddhānāṃ[2], tena tan[3] mana ucyate. |
tattvānāṃ agrajo[4] yasmān mahāṃś ca parimāṇataḥ || 17 ||
śeṣebhyo guṇatattvebhyo[1], mahān iti tataḥ[2] smṛtaḥ. |
bibharti[3] mānaṃ manute vibhāgaṃ manyate 'pi ca[4] || 18 ||
puruṣo bhoga[1]sambandhāt, tena câsau matiḥ[2] smṛtaḥ. |
bṛhattvād bṛṃhaṇatvāc ca bhāvānāṃ sakalā[3]śrayāt || 19 ||
yasmād bṛṃhayate[1] bhāvān, Brahmā tena nirucyate. |
āpūrayati[2] yasmāc ca kṛtsnān[3] dehān[4] anugrahaiḥ || 20 ||
tattvabhāvāṃś ca niyatāṃs[1], tena pūr[2] iti côcyate. |
budhyate puruṣaś câtra sarvān[3] bhāvān hitāhitān[4] || 21 ||
yasmād bodhayate caiva, tena buddhir[1] nirucyate. |
khyātiḥ pratyupabhogaś ca yasmāt saṃvartate tataḥ || 22 ||
bhogasya jñānaniṣṭhatvāt, tena khyātir iti smṛtaḥ. |
khyāyate tadguṇair vâpi nāmā[1]dibhir anekaśaḥ, || 23 ||
tasmāc ca mahataḥ saṃjñā khyātir ity abhidhīyate. |
sākṣāt sarvaṃ vijānāti mahātmā, tena c-Êśvaraḥ, || 24 ||
yas[1]māj jāta*guhā*[2] caiva, prajñā tena sa ucyate. |
jñānādīni ca rūpāṇi kratu[3]karmaphalāni ca || 25 ||
cinoti yasmād bhogārthaṃ, tenâsau citir ucyate. |
vartamānāny a[1]tītāni tathaivânā[2]gatāny api || 26 ||

15 = Bḍ. I. 3.16, 17b; L. 70.11b, 12a = bc; Vā. 4.27 = bc. 1) Bḍ. -hāsṛṣṭiṃ ca.; Vā. -hāṃs tu sṛṣṭiṃ. 2) Bḍ.1 vīta-; Bḍ.2 cintayānaḥ; Vā.T. nodya-. 3) Bḍ. mahātmani. 4) Bḍ. -ma dur-; L. -ma pūr; Vā.T. -mā bhū-. 5) Bḍ. -dhi-. 6) Bḍ.1 -rāt; Bḍ.2 -rāḥ.
16 = Bḍ. I. 3.18; L. 70.12b, 13a; Vā. 4.28. 1) Bḍ. -jñā sandhiś ca sarvasvaṃ. 2) Bḍ. saṃkhyāyatanaraśmibhiḥ; L. viśveśaś cêti sa smṛtaḥ. 3) Bḍ. tas-. 4) Bḍ. -lo. 5) L. tataḥ.
17 = Bḍ. I. 3.19; L. 70.13b, 14a; Vā. 4.29. 1) Bḍ. bhoktā trātā; L. saukṣmāt tena; Vā. saukṣmatvena. 2) Bḍ. vibhaktātmā; L. vibhaktas tu. 3) Bḍ vartanaṃ; L. yena tan. 4) Bḍ.1 saṃgraha; Bḍ.2 āgrahe.
18 = Bḍ. I. 3.20; L. 70.14b, 15a; Vā. 4.30. 1) L. viśeṣebhyo guṇebhyo 'pi: Vā.T. -yo 'pi guṇebhyo 'sau. 2) Bḍ. iva tanuḥ. 3) Bḍ. vibhakti: Bḍ.1 -bharti. 4) Bḍ. vā.
19 = Bḍ. I. 3.21; L. 70.15b, 16a; Vā. 4.31. 1) Vā. -ṣopabhoga-. 2) Bḍ. sati. 3) Bḍ. akhilā; Vā. salilā-.
20 = Bḍ. I. 3.22; L. 70.16b, 17a; Vā. 4.32. 1) L. dhārayate. 2) L. yaḥ pūrayati; Vā. āpūrayitvā. 3) Bḍ. sarvān. 4) L. devān.
21 = Bḍ. I. 3.23a = b; L. 70.17b, 18a; Vā. 4.33. 1) L. nayate tattvabhāvaṃ ca. 2) Vā. bhūr. 3) Vā. -va-. 4) Bḍ. pṛthak pṛthak; L. hitaṃ tathā.
22 = L. 70.18b, 19a; Vā. 4.34. 1) L. buddhis tena.
23 = L. 70.19b, 20a; Vā. 4.35. 1) L. jñānā-.
24 = L. 70.20b, 21a; Vā. 4.36.
25 = L. 70.21b, 22a; Vā 4.37. 1) Vā.T. tas-. 2) L. jñānānugaś; Vā.T. jātā grahāś. 3) L. bahu-; Vā.T. ṛtu-.
26 = L. 70.22b, 23a; Vā. 4.38. 1) L. -mānavya-. 2) Vā. tathā cânā-.

smarate sarvakāryāṇi, tenâsau smṛtir ucyate. |
kṛtsnaṃ ca vindate jñānaṃ yas[1]mān, māhātmyam ucyate[2]); || 27 ||
tasmād vinder vidaś[1]) caiva saṃvid ity abhidhīyate, |
vidyate sa[2]) ca sarvasmin[3]) sarvaṃ tasmiṃś[4]) ca vidyate[5]), || 28 ||
tasmāt saṃvid iti prokto *mahān vai buddhimattaraiḥ*[1]). |
jñānāt tu[2]) jñānam ity āha[3]) bhagavān jñānasaṃnidhiḥ, |
dvandvānāṃ vipurībhāvād vipuraṃ[4]) procyate budhaiḥ. || 29 ||
[sarveśatvāc ca lokānām avaśvaṃ ca tathêśvaraḥ |
bṛhatvāc ca smṛto Brahmā, bhūtatvād Bhava ucyate. || 29 1 ||
kṣetrakṣetrajñavijñānād ekatvāc ca sa Kaḥ smṛtaḥ! |
yasmāt pury anuśete ca, tasmāt puruṣa ucyate, |
nôtpāditatvāt pūrvatvāt Svayaṃbhūr iti côcyate]. || 29 2 ||
paryāyavācakaiḥ śabdais tattvam ādyam anuttamam |
vyākhyātaṃ tattvabhāvajñair deva[1]sadbhāvacintakaiḥ. || 30 ||

---

tatas tasmād ahaṃkāras
trividho vai vyajāyata, |

vaikārikas taijasaś ca
bhūtādiś ca sa tāmasaḥ, || 31 ||

mahatā câvṛtaḥ so 'pi
yathā vyaktena vai mahān. |

mahān sṛṣṭiṃ vikurute[1])
codyamānaḥ[2]) sisṛkṣayā, |
saṃkalpo 'dhyavasāyaś ca
tasya vṛttidvayaṃ smṛtam. || 30 1 ||
dharmādīni ca rūpāṇi[1])
lokatattvārthahetavaḥ, |
triguṇas tu sa vijñeyaḥ
sattvarājasatāmasaḥ. || 31 ||
triguṇād rajasodriktād
ahaṃkāras tato 'bhavat, |
mahatā câ[1]vṛtaḥ sargo
bhūtādir bāhyatas[2]) tu saḥ. || 31 1 ||
tasmāc ca tamas[1]ôdriktād
ahaṃkārād ajāyata |
bhūtatanmātrasargas tu
bhūtādis tāmasas tu saḥ[3]). || 31 2 ||

---

27 = L. 70.23b, 24a; Vā. 4.39. 1) Vā. tas-. 2) L. uttamam.
28 = L. 70.24b, 25a; Vā. 4.40. 1) L. Vā. V. videś. 2) L. 'pi. 3) L. -vatra. 4) L. tasmin sarvaṃ. 5) L. vindati.
29 = L. 70.25b, 26; Vā. 4.41, 42a. 1) L. -to mahadbhir munisattamāḥ. 2) L. jānāter. 3) L. āhur. 4) L. bandhanādiparībhāvād Īśvaraḥ.
29 1 = Vā. 4.42b, 43a.
29 2 = Vā. 4.43b, 44.
30 = L. 70.27; Vā. 4.45. 1) Vā. evaṃ.

31 = Mr. 45.38.

30 1 = L. 70.28; Vā. 4.46. Cfr. I. 15.
31 = Vā. 4.47. Cfr. Śl. 14.
31 1 = L. 70.29; Vā. 4.48. 1) L. ca. 2) Vā. vikṛtas.
31 2 = Kū. 4.23b; L. 70.30; Vā. 4.49. 1) L. -mād eva tamo-. 2) Kū. -go 'yaṃ bhūtāder abhavad dvijāḥ.

bhūtādis tu vikurvāṇaḥ
śabda[1]tanmātrakaṃ tataḥ |
sasarja, śabdatanmātrād
ākāśaṃ śabdalakṣaṇam. || 32 ||

bhūtādis tu vikurvāṇaḥ
śabdamātraṃ sasarja ha, |
ākāśaṃ śu[1]ṣiraṃ tasmād
udriktaṃ[2]) śabdalakṣaṇam[3])| 32 ||

ākāśaṃ śabdamātraṃ tu bhūtādiś câvṛṇot punaḥ[1]). |

sparśatanmātram evêha
jāyate nâtra saṃśayaḥ. || 33 ||

ākāśas tu vikurvāṇaḥ[1])
sparśamātraṃ sasarja ha, || 33 ||

balavān jāyate vāyus[1]), tasya[2]) sparśo[3]) guṇo mataḥ[4]). |

ākāśaṃ śabdamātraṃ tu
sparśamātraṃ samāvṛṇot. 34

vāyuś câpi vikurvāṇo rūpamātraṃ sasarja ha, |
jyotir utpadyate vāyos, tad rūpaguṇam ucyate. || 35 ||
sparśamātras[1]) tu vai vāyū[2]) rūpamātraṃ samāvṛṇot, |
jyotiś câpi vikurvāṇaṃ rasamātraṃ sasarja ha. || 36 ||
saṃbhavanti tato *hy āpas*[1]), *tā vai sarva*[2]*rasātmikāḥ*[3]). |
rasamātrās[4]) tu tā hy āpo(!) rūpamā*tro 'gnir*[5]) āvṛṇot. || 37 ||
āpaś câpi[1]) vikurvatyo[2]) gandhamātraṃ sasarjire, |
saṃghāto jāyate tasmāt, tasya gandho guṇo mataḥ[3]). || 38 ||
| [rasamātraṃ tu tat toyaṃ gandhamātraṃ samāvṛṇot] | :
tasmiṃs tasmiṃs tu[1]) tanmātraṃ[2]), tena tanmātratā smṛtā, |
aviśeṣavācakatvād aviśeṣās tatas tu te[3]). || 39 ||

na śāntā, nâpi ghorās te,
na mūḍhāś câviśeṣaṇāḥ[1]). |
bhūtatanmātrasargo 'yam
ahaṃkārāt tu tāmasāt. || 40 ||

aśānta[1]ghoramūḍhatvād
aviśeṣās tataḥ punaḥ, |
bhūtatanmātrasargo 'yaṃ
vijñeyas tu paraspārāt[2]). || 40 ||

32 = Mr. 45.39, 40a. 1) Mr.T. śabdas.

32 = Kū. 4.24; L. 70.31; Vā. 4.50. 1) L. mu-. 2) L utpannaṃ; Vā. udriktaṃ. 3) Kū.T. -śo jāyate tasmāt, tasya śabdo guṇo mataḥ.

33a = Mr. 45.40b; Vā. 4.51a. 1) Mr. tataḥ.

33b = Mr. 45.41a.

33b = Kū. 4.25a; Vā. 4.51b. 1) Vā. śabdamatraṃ tadâkāśaṃ.

34a = Kū. 4.25b; Mr. 45.41b; Vā. 4.52a. 1) Kū. vāyur utpadyate tasmāt. 2) Vā. sa vai. 3) Vā. Mr. -śa-. 4) Kū. -śaṃ guṇaṃ viduḥ.

34b = Kū. 4.29a; L. 70.32a; Vā. 4.52b.

35 = Kū. 4.26; L. 70.32b, 33a; Mr. 45.42; Vā. 4.53.

36 = Kū. 4.27a = b; L. 70.33b, 34a; Mr. 45.43; Vā. 4.54. 1) Vā. -traṃ. 2) Vā. -yo.

37 = Kū. 4.27b = a; L. 70.34b, 35a; Mr. 45.44; Vā. 4.55. 1) Kū. -to 'mbhāṃsi. 2) Kū. rasādhārāṇi; Mr. câsan vai tā; Vā. -paḥ paścāt tāpai. 3) Kū. tāni ca. 4) Mr. -traṃ. 5) Mr. -traṃ sam-; Vā. -mātrābhir.

38 = Kū. 4.28; L. 70.35b, 36a; Mr. 45.45; Vā. 4.56. 1) Vā. āpo rasān. 2) Kū. vikurvāṇā. 3) Vā. -ṇaḥ smṛtaḥ.

| [ ] = Vā. 4.57a.

39 = L. 70.36b, 37a; Mr. 45.46; Vā. 4.57b, 58a. 1) L. ca. 2) Vā. -trā. 3) Mr. -taś ca te; Vā. -taḥ smṛtāḥ.

40 = Mr. 45.47. 1) Mr.T. -ṣataḥ.

40 = L. 70.37b, 38a; Vā. 84.58b, 59a. 1) L. praśānta-. 2) L. -param

vaikārikād ahaṃkārāt sattvodriktāt tu sāttvikāt |
vaikārikaḥ sa sargas tu yugapat saṃpravartate. || 41 ||
buddhīndriyāṇi pañcaiva, pañca karmendriyāṇi ca[1]) |

taijasānîndriyāṇy āhur devā vaikārikā daśa. || 42 ||	sādhakānîndriyāṇi syur devā vaikārikā daśa. || 42 ||

ekādaśaṃ manas tatra, devā vaikārikāḥ smṛtāḥ[1]). |
śrotraṃ tvak cakṣuṣī jihvā nāsikā caiva pañcamī || 43 ||
śabdādīnām avāptyarthaṃ buddhiyuktāni vakṣyate[1]). |
pādau pāyur upasthaś ca hastau vāk pañcamī[2]) bhavet, || 44 ||
gatir visargo hy ānandaḥ śilpaṃ vākyaṃ ca karma tat[1]). |
ākāśaṃ śabdamātraṃ tu[2]) sparśamātraṃ samāviśat[3]), || 45 ||
dviguṇas tu tato[1]) vāyuḥ śabdasparśātmako 'bhavat[2]). |
rūpaṃ[3]) tathaivâvi[4]śataḥ śabdasparśa[5]guṇāv ubhau, || 46 ||
tri[1]guṇas tu[2]) tataś câ[3]gniḥ[4]), sa śabdasparśarūpavān. |
śabdaḥ sparśaś ca rūpaṃ[5]) ca rasamatraṃ samāviśat, || 47 ||
tasmāc caturguṇā hy āpo[1]) vijñeyās tu[2]) rasātmikāḥ[3]). |
śabdaḥ *sparśaś ca rūpaṃ ca raso gandhaṃ* saṃ[4]āviśat, || 48 ||
saṃyuktā[1]) gandhamātreṇa ā*cinvan*to[2]) mahīṃ imām; |
tasmāt pañcaguṇā bhūmiḥ sthūlā[3]) bhūteṣu *śasya*te[4]) || 49 ||
śāntā ghorāś ca mūḍhāś ca viśeṣās tena te smṛtāḥ, |
parasparānupraveśād dhārayanti parasparam || 50 ||
bhūmer antas tv idaṃ[1]) sarvaṃ lokālokaṃ ghanā[2]vṛtam, |
viśeṣāś cên[3]driyagrāhyā niyatatvāc ca te smṛtāḥ. || 51 ||

---

41 = L. 70.38b, 39a; Mr. 45.48; Vā. 4.59b, 60a.

42a = L. 70.39b; Mr. 45.49a; Vā. 4.60b. 1) Vā. -yāṇy api.

42b = Mr. 45.49b. | 42b = L. 70.40a; Va. 4.61a.

43 = L. 70.40b, 41a; Mr. 45.50; Vā. 4.61b, 62a. 1) L. svaguṇenôbhayātmakam.

44 = L. 70.41b, 42a; Mr. 45.51; Vā. 4.62b, 63a. 1) L. tāni vai. 2) L. Vā. vāg daśamī.

45 = Kū. 4.29a = b; L. 70.42b, 43a; Mr. 45.52; Vā. 4.63b, 64a. 1) Va. ca. 2) L. Vā. ca. 3) Kū. samāvṛṇot.

46 = Kū. 4.29b, 30a; L. 70.43b, 44a; Mr. 45.53; Vā. 4.64b, 65a. 1) Mr -ṇo jāyate. 2) Mr. tasya sparśo guṇo mataḥ. 3) Vā. evaṃ. 4) L. Vā. -va vi-. 5) Kū. -śau.

47 = Kū. 4.30b, 31a; L. 70.44b, 45a; Mr. 45.54; Vā. 4.65b, 66a. 1) Mr. dvi-. 2) Kū. -ṇaḥ syāt. 3) L. Mr. tv a-. 4) Kū. tato vahniḥ. 5) L. Vā. saśabdasparśarūpaṃ (Vā. -paś).

48 = Kū. 4.31b, 32a; L. 70.45b, 46a; Mr. 45.55; Vā. 4.66b, 67a. 1) Kū. L. -ṇā āpo. 2) Vā. tā. 3) Kū. -makāḥ. 4) L. sabdasparśaṃ ca rūpaṃ ca raso vai gandham; Vā.T. sa śabdasparśarūpeṣu gandhas teṣu sam-; V. śabdaḥ sparśaś ca rūpaś ca gandhas teṣāṃ saṃ-.

49 = Kū. 4.32b = b; L. 70.46b, 47a; Mr. 45.56; Vā. 4.67b, 68a. 1) L. saṃgatā; Mr. saṃhatā. 2) L. āviśanto; Mr. āvṛṇvaṃs te. 3) Vā. -la-. 4) Kū. śabdyate; Vā. dṛśyate.

50 = Kū. 4.33; L. 70.47b, 48a; Mr. 45.57; Vā. 4.68b, 69a.

51 = L. 70.48b, 49a; Mr. 45.58; Vā. 4.69b, 70a. 1) Mr. imaṃ. 2) L. -kācalā-; Vā. -kaghanā-. 3) Vā. -ṣā in-.

guṇaṃ pūrvasya pūrvasya[1]) prāpnuvanty uttarottaram[2]). ||
tesāṃ yāvac ca yad[1]) yac ca, *tat tat*[2]) tāvadguṇaṃ smṛtaṃ. || 52 ||
upalabhy*âpsu vai*[1]) gandhaṃ kecid *brūyur apāṃ guṇam*[2]); |
pṛthivyām eva ta*m*[3]) vidyād *apāṃ*[4]) vāyoś ca saṃśrayāt. || 52 i ||

nānāvīryāḥ pṛthagbhūtāḥ saptaite saṃhatiṃ vinā |	ete sapta mahātmāno hy anyonyasya samāśrayāt[1]) |

nâśaknuvan prajāḥ srasṭum asamāgamya kṛtsnaśaḥ. || 53 ||

sametyânyonyasaṃyogam anyonyāśrayiṇaś ca te | ekasaṃghātacihnāś ca saṃprāpyaikyam aśeṣataḥ ||54||	te sametya mahātmāno hy anyonyasyaiva saṃśrayāt || 54 ||

puruṣādhiṣṭhitatvāc ca avyaktānugraheṇa ca |
mahadādyā[1]) viśeṣāntā hy aṇ[2]ḍam utpādayanti te. || 55 ||

jalabudbudavat tatra kramād vai vṛddhim āgatam | bhūtebhyo 'ṇḍaṃ mahābuddhe bṛhat tad udakeśayam. || 56 ||	ekakālaṃ[1]) samutpannaṃ jalabudbudavac ca tat, | viśeṣebhyo 'ṇḍam abhavad bṛhat[2]) tad udakeśayam[3]) || 56 ||

| tasmin kāryasya[1]) karaṇaṃ saṃsiddhaṃ Brahmaṇas tadā[2]),
prākṛte 'ṇḍe vivṛddhe tu[3]) kṣetrajño Brahmasaṃjñitaḥ[4]). || 57 ||
sa vai śarīrī prathamaḥ, sa vai[1]) Puruṣa ucyate, |
Ādikartā ca[2]) bhūtānāṃ Brahmâgre samavartata[3]). || 58 ||

tena sarvam idaṃ vyāptaṃ trailokyaṃ sacarācaram. || 59 ||	Hiraṇyagarbhaḥ so 'ṇḍe[1]) 'smin prādurbhūtaś caturmukhaḥ | sarge ca pratisarge ca kṣetrajño Brahmasaṃjñitaḥ[2]) || 59 ||

52a = L. 70.49b; Mr. 45.59a; Vā. 4.70b. 1) L. sargasya. 2) L. -rāḥ.
52b = L. 70.50a; Vā. 4.71a. 1) L. tad. 2) L. yac ca.
52 i = L. 70.50b, 51a; Vā. 4.71b, 72a. 1) Vā. -bhya śucer. 2) Vā. vāyor anaipuṇāt. 3) Vā. tad. 4) Vā. eṣāṃ.

53a = Mr. 45.59b.

53a = Kū. 4.34a; L. 70.51b; Vā. 4.72b. 1) Vā. -vīryā nānābhūtāḥ pṛthak pṛthak.

53b = Kū. 4.34b; Mr. 45.60a; Vā. 4.73a.

54 = Mr. 45.60b, 61a.

54 = Vā. 4.73b

55 = Kū. 4.35; L. 70.52; Mr. 45.61b, 62a; Vā. 4.74. 1) Kū. L. Vā. -ādayo. 2) Vā. -tā aṇ-.

56 = Mr. 45.62b, 63a.

56 = Kū. 4.36; L. 70.53; Vā. 4.75. 1) L. -la-. 2) L. mahat. 3) Vā. -kaṃ ca yat.

57 = Bḍ. I. 3.23b, 24a; Kū. 4.37; L. 70.63a = a; Mr. 45.63b = b; Vā. 4.76. 1) Bḍ.1 -miṃs tu kārya-; Bḍ.2 -miṃs tat kārya-; Vā. tat tasmin kārya-. 2) Bḍ. -ṇaḥ purā; Kū. parameṣṭhinaḥ; L. svecchayaiva tu. 3) Bḍ.1 prākṛtaṃ devi vartaṃ māṃ; Bḍ.2 -taṃ devavavṛttaṃ tu; Mr. -dhaḥ san; Vā. vibuddhe san. 4) Bḍ. -sammitaḥ.

58 = Bḍ. I. 3.24b, 25; Kū. 4.38; L. 70.63b = a; Mr. 45.64; Vā. 4.77. 1) Bḍ.1 purā; Bḍ.2 paraḥ. 2) Bḍ. sa. 3) Bḍ.1 -vartinām.

59 = Mr. 45.65a.

59 = Bḍ. I. 3.26; Vā. 4.78. 1) Vā. so 'gre. 2) Bḍ. -sammitaḥ.

karaṇaiḥ saha sṛjyante[1])
pratyāhāre[2]) tyajanti ca |
bhajante ca punar dehāṃs
te[3]) samāhārasaṃdhiṣu. || 591 ||

Merur ulbam abhūt tasya[1])
jarāyuś câpi parvatāḥ, |

hiraṇmayas tu yo Merus,
tasyôlbaṃ san[1]) mahātmanaḥ, |

garbho[1]dakaṃ samudrāś ca[2]) tasyâsan *paramātmanaḥ*[3]). || 60 ||

tasminn aṇḍe jagat sarvaṃ[1])
sadevāsuramānuṣam |
dvīpādy adrisamudrāś ca
sajyotir lokasaṃgrahaḥ. || 61 ||

t[1]asminn aṇḍe tv[2]) ime lokāḥ
sapta vai saṃpratiṣṭhitāḥ[3]),
saptadvīpā ca pṛthivī[4])
samudraiḥ saha saptabhiḥ || 61 ||
parvataiḥ sumahadbhiś ca
nadībhiś ca sahasraśaḥ. |

antas tasmiṃs[1]) tv ime lokā, antar viśvam idaṃ jagat, || 611 ||
candrādityau sanakṣatrau sagrahau[1]) saha vāyunā, |
lokālokaṃ ca yat[2]) kiṃcid aṇḍe tas[3]min samarpitam[4]). || 612 ||
adbhir daśaguṇābhis tu[1]) bāhyato 'ṇḍaṃ samāvṛtam, |
āpo daśaguṇenaiva[2]) tejasā bāhyato vṛtāḥ. || 613 ||

jalānilānalākāśais
tato bhūtādinā bahiḥ |
vṛtaṃ daśaguṇair[1]) aṇḍam
ekaikatvena taiḥ punaḥ. || 64 ||

tejo daśaguṇenaiva
bāhyato vāyunâ[1]vṛtam, |
vāyur daśaguṇenaiva
bāhyato nabhasâvṛtaḥ. || 62 ||

---

591 = Bḍ. I. 3.27; Vā. 4.79. 1) Bḍ.1 pṛcchante; Bḍ.2 yacchanto. 2) Bḍ.1 -rais. 3) Vā. -hān a-.

60a = Kū. 4.40a; Mr. 45.65b. 1) Mr. -rus tasyânusaṃbhūto.

60a = Bḍ. I. 3.28a; Vā. 4.80a. 1) Bḍ. -yôddhartur; Bḍ.2 -yordhvaṃ tu; Vā. tan.

60b = Bḍ. I. 3.28b; Kū. 4.50b; Mr. 45.(66a); Vā. 4.80b. 1) Bḍ. garto-. 2) Bḍ.1 saṃbudās tu; Bḍ.2 -drās tu. 3) Bḍ.1 hareyuś (Bḍ.2 harā-) câpi pañca tāḥ; Vā. jarādyasthīni parvatāḥ; Mr. samūdrā garbhasalilaṃ tasyâṇḍasya mahātmanaḥ.

61 = Kū. 4.41a = a; Mr. 45.66b, 67a. 1) Kū. 'bhavad viśvaṃ.

61 = Bḍ. I. 3.29; L. 70.65bI = aI; Vā. 4.81. 1) Bḍ. y-. 2) Bḍ. L. -ḍa(e)i-. 3) Vā. -kā antarbhūtās tu sapta vai. 4) Bḍ. pṛthivī saptabhir dvīpaiḥ.

611 = Bḍ. I. 3.30; L. 70.65IIb = bII; Vā 4.82. 1) Bḍ. -taḥsthasya.

612 = Bḍ. I. 3.31; Kū. 4.41b = a; L. 70.66; Vā. 4.83. 1) Bḍ. saṃgrahaḥ. 2) L. -kadvayaṃ. 3) L. -ḍe hy as-; Vā. -cic câṇḍe tas-. 4) Bḍ. pratiṣṭhitam.

613 = Bḍ. I. 3.32a = b; Kū. 4.42; L. 70.54; Vā. 4.84. 1) Kū. -ca. 2) L. -naitās; Vā. -ṇā hy evaṃ.

62 = Mr. 45.67b, 68a. 1) Mr.T. aṇḍaṃ daśaguṇair.

62 = Bḍ. I. 3.32b, 33a; Kū. 4.43a = a; L. 70.55; Vā. 4.86. 1) L. vāyunā bāhyato.

mahatā tatpramāṇena
sahaivânena veṣṭitaḥ, |
mahāṃs taiḥ sahitaḥ sarvair
avyaktena samāvṛtaḥ. || 65 ||

ākāśenâvṛto[1]) vāyuḥ,
khaṃ tu[2]) bhūtādināvṛtam[3]),
bhūtādir mahatā câpi[4]),
avyaktenâ[5]vṛto mahān. || 63 ||

etair[1]) āvaraṇair aṇḍaṃ saptabhiḥ prākṛtair[2]) vṛtam, |
etā ā[3]vṛtya cânyonyam[4]) aṣṭau[5]) prakṛtayaḥ sthitāḥ. || 64 ||

eṣā sā prakṛtir nityā,
tadantaḥ puruṣaś ca saḥ; |
Brahmākhyas kathito yas te,
samāsāt śrūyatāṃ punaḥ. || 65 ||
yathā magno jale kaścid
unmajjan jalasambhavam |
jalaṃ ca kṣipati, Brahmā
sa tathā prakṛtīr[1](?) vibhuḥ. || 66 ||

prasargakāle sthitvā ca[1])
grasanty etāḥ[2]) parasparam. |
evaṃ parasparotpannā[3])
dhārayanti parasparam || 65 ||
ādhārādheyabhāvena
vikārās te[1]) vikāriṣu. || 66 ||.

avyaktaṃ kṣetram uddiṣṭaṃ[1]) Brahmā[2]) kṣetrajña[3]) ucyate; |
etat samastaṃ jānīyāt
kṣetrakṣetrajñalakṣaṇam. || 67 ||
ity eṣa[1]) prākṛtaḥ sargaḥ kṣetrajñādhiṣṭhitas tu saḥ[2]), |
abuddhipūrvaḥ prathamaḥ[3]) prādurbhūtas[4]) taḍid yathā[5]). || 68 ||
etad Dhiraṇyagarbhasya janma yo veda[1]) tattvataḥ, |
āyuṣmān kīrtimān dhanyaḥ prajāvāṃś[2]) ca bhavaty uta[3]). || 68
[nivṛttikāmo 'pi naraḥ śuddhātmā labhate gatim |
purāṇaśravaṇān nityaṃ, sukhaṃ ca kṣemam āpnuyāt.] || 68₂ ||

---

63 = Mr. 45.68b, 69a.

63 = Bḍ. I. 3.(33b), 34a; Kū. 4.43b, 44a; L. 70.56; Vā. 4.86. 1) Vā. -na vṛto. 2) Vā. ca. 3) Bḍ. -śam āvṛtaṃ sarvaṃ bahir bhūtādinā tathā. 4) Bḍ. caiva; Kū. tadvad. 5) Bḍ. pradhānenâ-.

64 = Bḍ. I. 3.34b, 35a; Kū. 4.46b = a; L. 70.59; Mr. 45.69b, 70a; Vā 4.87. 1) Bḍ. Mr. ebhir. 2) Kū. prākṛtaiḥ saptabhir. 3) Bḍ.1 icchayâ-; Bḍ.2 ity athâ-; Vā. etāś câ-. 4) Mr. anyo'nyam âvṛtavatā. 5) Bḍ.1 araṇe; Bḍ.2 aṇḍe.

65 = Mr. 45.70b, 71a.

65 = Bḍ. I. 3.35b, 36a; L. 70.60, 61a; Vā. 4.88. 1) L. tu. 2) Bḍ.1 -taś ca; Bḍ.2 -sante tāḥ. 3) Bḍ.1 -raiś caiva; Bḍ.2 -raṃ caiva.

66 = Mr. 45.71b, 72a. 1) T. -tir.

66 = Bḍ. I. 3.36b; L. 70.61b; Vā. 4.89a. 1) Vā. -raś ca.

67a = Bḍ. I. 3.37a; Mr. 45.72b; Vā. 4.89b. 1) Bḍ. ity uktaṃ. 2) Bḍ. -ma. 2) Bḍ. -jñam.

67b = Mr. 45.73a.

68 = Bḍ. I. 3.37b, 38a; Kū. 4.66bc; Mr. 45.73bc; Vā. 4.90. 1) Bḍ. evaṃ. 2) Kū. saṃkṣepāt kathito mayā. 3) Kū. -vakāṃ viprā; Vā. -vaṃ prāg āsīt. 4) Vā. -tā. 5) Kū. Brāhmīṃ sṛṣṭiṃ nibodhata.

68₁ = Bḍ I. 3.38bc; Vā. 4.91. Bḍ. vetti. 2) Bḍ. -jñāvāṃś. 3) Bḍ. na saṃśayaḥ.

68₂ = Vā. 4.92.

2. Kapitel.

(Bḍ. I. 4.1-34; L. 70.67-114; Vā. 5.1-54)

yad visṛṣṭes tu[1]) saṃkhyātaṃ mayā kālāntaraṃ dvijāḥ, |
etat kālāntaraṃ jñeyam ahar vai pārameśvaraṃ. || 1 ||
rātriś tv e[1]tāvatī jñeyā Parameśasya kṛtsnaśaḥ[2]); |
ahas tasya tu yā sṛṣṭiḥ, pralayo rātrir ucyate[3]). || 2 ||
nâhas tu[1]) vidyate tasya, na rātrir, iti dhāraṇā[2]); |
upacāras tu[3]) kriyate lokānāṃ hitakāmyayā. || 3 ||
| [prajāḥ prajānāṃ pataya ṛṣayo munibhiḥ saha |
| ṛṣīn Sanatkumārākhyān Brahmasāyujyagaiḥ saha.] || 31 ||
indriyāṇîndriyārthāś ca mahābhūtāni pañca ca |
tanmātrā indriyagaṇo buddhiś ca manasā saha[1]): || 4 ||
ahas tiṣṭhanti te sarve[1]) Parameśasya dhīmataḥ |
aharante pralīyante, rātryante viśvasaṃbhavaḥ. || 5 ||
svā[1]tmany avasthite vyakte[2]) vikāre pratisaṃhṛte[3]) |
sādharmyeṇâvatiṣṭhete pradhānapuruṣāv ubhau[4]). || 6 ||
tamaḥsattvaguṇāv etau[1]) samatvena vyavasthitau |
anupṛktāv abhūtāṃ tāv otaprotau[2]) parasparam. || 7 ||
guṇasāmye layo jñeyo[1]), vaiṣamye[2]) sṛṣṭir ucyate, |
tile yathā bhavet[3]) *tailaṃ*[4]) *ghṛtaṃ payasi vā sthitam*[5]). || 8 ||
tathā[1]) tamasi sattve ca rajo *'vyaktāśritaṃ*[2]) sthitam[3]), |
upāsya rajanīṃ kṛtsnāṃ parāṃ māheśvarīṃ tadā[4]) || 9 ||

---

1 = L. 70.67; Vā. 5.1 1) L. yat tu sṛṣṭau pra-.
2 = L. 70.68; Vā. 5.2. 1) L. -triś cai-. 2) L. -taḥ. 3) L. -ṭī rātriś ca pralayaḥ smṛtaḥ.
3 = L. 70.69; Vā. 5.3. 1) Vā. ahaś ca. 2) L. dhārayet. 3) Vā. -raḥ pra-.
| 3.1 = Vā. 5.4.
4 = L. 70.70; Vā 5.5. 1) L. tasmāt sarvāṇi bhūtāni buddhiś ca saha daivataiḥ.
5 = L. 70.71; Vā. 5.6. 1) L. sarvāṇi.
6 = Bḍ. I. 4.1; L. 70.72; Vā. 5.7. 1) Bḍ. ā-. 2) Vā. sattve. 3) Bḍ. Vā. V. -hate. 4) Bḍ. -ṣau tadā.
7 = Bḍ. I. 4.2; L. 70.73; Vā. 5.8. 1) L. -tvarajopetau. 2) Bḍ. anudriktāv anucarau tena proktau (Bḍ.2 protau); Vā. atrôdriktau prasūtau ca tau tathā ca.
8 = Bḍ. I. 4.3; L. 70.74; Vā. 5.9. 1) Bḍ.1 -ya. 2) Bḍ. ādhikye. 3) Vā. tileṣu vā yathā. 4) Bḍ. sattvavṛddhau sthitir abhūd. 5) Bḍ.1 dhruvaṃ padmaśikhāsthitam; Bḍ.2 Viṣṇu-Padma-Śivāsthitam.
9 = Bḍ. I. 4.4a = a; L. 70.75; Vā. 5.10. 1) Bd.1 yadā; Bḍ.2 yathā. 2) Bḍ. -jo 'py anugata(ṃ); L. rajasy anusṛtaṃ. 3) L. jagat. 4) L. tathā.

aharmukhe pravṛtte[1]) ca paraḥ prakṛtisaṃbhavaḥ |
kṣobhayāmāsa yogena pareṇa Parameśvaraḥ. || 10 ||
pradhānaṃ puruṣaṃ caiva praviśyâṇḍaṃ[1]) Maheśvaraḥ |

Maheśvarāt trayo devā
jajñire jagadīśvarāt, || 11 ||

pradhānāt kṣobhyamāṇāt tu
rajo vai samavartata, |
rajaḥ pravartakaṃ tatra[2])
bījeṣv api[3]) yathā jalaṃ. || 11 ||
guṇa[1]vaiṣamyam āsādya
prasūyante[2]) hy adhi[3]ṣṭhitāḥ, |
guṇebhyaḥ kṣobhyamāṇebhyas
trayo devā vijajñire[4]), || 11₁ ||

śāśvatāḥ[1]) paramā guhyāḥ[2]) sarvātmānaḥ śarīriṇaḥ. || 12 ||
| *rajo Brahmā, tamo hy Agniḥ, sattvaṃ Viṣṇur*[1]) ajāyata[2]); |
| rajaḥprakāśako Brahmā sraṣṭṛ[3]tvena vyavasthitaḥ[4]), || 12₁ ||
| tamaḥprakāśako 'gnis tu[1]) Kālatvena vyavasthitaḥ, |
| sattvaprakāśako Viṣṇur audāsīnye[2]) vyavasthitaḥ. || 12₂ ||
eta eva trayo lokā[1]), eta eva trayo guṇāḥ, |
eta eva trayo vedā[2]), eta eva trayo 'gnayaḥ. || 13 ||
parasparāśritā[1]) hy ete, parasparam anuvratāḥ, |
parasparena vartante, dhārayanti[2]) parasparaṃ. || 14 ||
anyonyamithunā[1]) hy eta[2]), anyonyam upajīvinaḥ. |
kṣaṇaṃ viyogo na hy eṣāṃ, na tyajanti parasparaṃ. || 15 ||
Īśvaro hi[1]) paro devo, Viṣṇus tu[2]) mahataḥ paraḥ. |
Brahmā *tu rajasôdriktaḥ*[3]) *sargāyêha*[4]) pravartate. |
paraś ca[5]) puruṣo jñeyaḥ, prakṛtiś ca[6]) parā smṛtā || 16 ||

---

10 = L. 70.76: Vā. 5.11. 1) L. -taś
11a = L. 70.77a; Vā. 5.12a; 1) L. -viśya sa.
11bc = Bd. I. 4.4b = c; Vā. 5.12b, 13a. 1) Bd. tac ca 2) Bd. i-a.
11b = L. 70.77b.
11₁ = Bd. I. 4.5; Vā. 5.13b, 14a. 1) Bd.1 -ṇā. 2) Bd.1 prasaṅgena; Bd.2 saprasaṅge. 3) Bd. prati-. 4) Bd. jñeyâpi sādare.
12 = Bd. I. 4.6a; L. 70.78a; Vā. 5.14b. 1) Vā. āśritāḥ. 2) Bd.2 Vā. -yā.
| 12₁ = Bd. I. 4.6b, 7a; Vā. 5.15. 1) Bd. sattvaṃ Viṣṇū, rajo Brahmā, tamo Rudraḥ. 2) Bd.1 prajāpatiḥ; Bd.2 tv ajāyata. 3) Bd.2 sṛṣṭi-. 4) Bd.1 -ko Viṣṇur Brahmasraṣṭṛtvam āpnuyāt.
| 12₂ = Bd. I. 4.8; Vā. 5.16. 1) Bd.1 Viṣṇuḥ; Bd.2 Rudraḥ. 2) Bd. -ṇuḥ sthititvena.
13 = Bd. I. 4.9; L. 70.78b, 79a; Vā. 5.17. 1) L. devā. 2) L. lokā
14 = Bd. I. 4.10; L. 70.79b, 80a; Vā. 5.18. 1) Bd. -parānvayā. 2) Bd. prerayanti.
15 = Bd. I. 4.11; L. 70.80b, 81a; Vā. 5.19. 1) Bd.1 -yaṃ mithunaṃ 2) L. ete; Vā. -te hy.
16 = L. 70.81b, 82; Vā. 5.20. 1) L. -ras tu. 2) L. -ṇuś ca. 3) L. -mā ca rajasā yuktaḥ. 4) L. sargādau hi. 5) L. -raḥ sa. 6) L. -tiḥ sā.

adhiṣṭhito 'sau[1]) hi Maheśvareṇa pravartate codyamānaḥ[2]) samantāt, |
anupravartanti mahāntam eva[3]) cirasthitāḥ sve viṣaye priyatvāt[4]). || 17 ||
pradhānaṃ[1]) guṇavaiṣamyāt sargakāle[2]) pravartate, |
Īśvarā[3]dhiṣṭhitāt pūrvaṃ[4]) tasmāt sadasadātmakāt || 18 ||
| Brahmā buddhiś ca[1]) mithunaṃ yugapat saṃbabhūvatuḥ[2]): |
| tasmāt tamo 'vyaktamayaṃ[3]), kṣetrajño Brahmasaṃjñitaḥ[4]). || 18₁ ||
saṃsiddhaḥ[1]) kāryakaraṇe[2]) Brahmâgre sa[3]ma[3]vartata |
tejasâpratimo[4]) dhīmān avyaktaḥ saṃprakāśakaḥ[5]). || 19 ||
sa vai śarīrī[1]) prathamaḥ[2]) kāraṇatve[3]) vyavasthitaḥ[4]), |
apratīghena[5]) jñānena aiśvaryeṇa ca so 'nvitaḥ[6]), |
dharmeṇa[7]) câpratīghena[8]) vairāgyeṇa samanvitaḥ[9]). || 20 ||
| [tasy-Êśvarasyâpratighaṃ jñānaṃ vairāgyalakṣaṇam, |
| dharmaiśvaryakṛtā buddhir Brāhmī jajñe 'bhimāninaḥ. || 20₁ ||]
avyaktāj jāyate câsyā[1]), manasā yad[2]) yad icchati[3]), |
vaśīkṛtatvāt trai[4]guṇyāt[5]) sāpekṣatvāt[6]) sva[7]bhāvataḥ. || 21 ||
Caturmukhas tu Brahmatve, KÂlatve c-Ântako 'bhavat[1]), |
Sahasramūrdhā Puruṣas, tisro 'vasthāḥ Svayaṃbhuvaḥ. || 22 ||
| sattvaṃ[1]) rajaś ca Brahmatve, Kālatve ca rajas tamaḥ, |
| sāttvikaṃ[2]) Puruṣatve ca, guṇavṛttiḥ[3]) Svayaṃbhuvaḥ. || 22₁ ||
Brahmatve sṛjate lokān[1]), Kālatve saṃkṣipaty[2]) api, || 23 ||
Puruṣatve hy u[1]dāsīnas, tisro 'vasthāḥ Prajāpateḥ[2]). |
Brahmā kamalagarbhā[3]bhaḥ, Kālo jātyâñjanaprabhaḥ[4]), || 24 ||

---

17 = L. 70.83; Vā. 5.21. 1) L. -tā sā. 2) L. -mane. 3) L. -pravṛttas tu mahāṃs tad enāṃ. 4) L. cirasthiratvād viṣayaṃ śritaḥ svayam.

18 = Bḍ. I. 4.12; L. 70.84; Vā. 5.22. 1) Bḍ.1 L. -na-. 2) L. -laḥ. 3) Bḍ. adṛṣṭā-. 4) Bḍ. -ve.

| 18₁ = Bḍ. I. 4.13; Vā. 5.23. 1) Bḍ.1 -dhitva-; Bḍ.2 -dhis tu. 2) Bḍ. -va ha. 3) Vā. -tamayaḥ. 4) Bḍ. -jñakaḥ.

19 = Bḍ. I. 4.14; L. 70.85; Vā. 5.24. 1) Bḍ. -dha-. 2) Bḍ.1 -ṇo; Vā. -ṇair. 3) L. Rudraś câgre hy a-. 4) Vā. -sā prathamo. 5) Vā. -śate.

20 = Bḍ. I. 4.15 = ac; L. 70.86a, 88; Vā. 5.25, 26a. 1) Bḍ. -ra-. 2) Bḍ. -mo. 3) Bḍ.1 dhāraṇatva-; Bḍ.2 -tve. 4) L. -maḥ, sa vai puruṣa ucyate. 5) L. apratīpena. 6) L. samanvitaḥ. 7) Bḍ. jñānenâ-. 8) Bḍ. -pratimenêha; L. câpratīpena. 9) Bḍ. ca saptatiḥ; L. ca te 'nvitāḥ.

| 20₁ = Vā. 5.26b, 27a.

21 = Bḍ. I. 4.16; L. 70.89; Vā 5.27b, 28a. 1) Bḍ.1 -tatvāvatenâsya; L. teṣāṃ. 2) Vā. ca. 3) L. īhitam. 4) Vā. vai-. 5) L -yaṃ. 6) Vā. sureśatvāt. 7) Bḍ. -tvāc ca.

22 = Bḍ. I. 4.17; L. 70.90; Vā. 5.28b, 29a. 1) Bḍ -kṛd Bhavaḥ; L. -kaḥ smṛtaḥ.

| 22₁ = Bḍ. I. 4.18; Vā. 5.29b, 30a. 1) Bḍ. sarvaṃ. 2) Bḍ. -kaḥ. 3) Bḍ. -vṛttaṃ.

23 = Bḍ. I. 4.19a; L. 70.91a; Vā. 5.30b. 1) Vā. lokān sṛjati Brahmatve. 2) Bḍ. -kṣayaty.

24 = Bḍ. I. 4.19b, 20a; L. 70.91b, 92a; Vā. 5.31. 1) Bḍ. -tve. u-. 2) Bḍ. Svayaṃbhuvaḥ. 3) Bḍ. -lapatrā-. 4) L. -bho Rudraḥ kālāgnisaṃnibhaḥ

Puruṣaḥ puṇḍarīkākṣo, rūpaṃ tat[1]) paramātmanaḥ. |
ekadhā sa dvidhā caiva tridhā ca bahudhā punaḥ[2]). || 25 ||
yoge[1]śvaraḥ śarīrāṇi karoti vikaroti ca |
nānākṛtikriyārūpa*nāmavanti*[2]) svalīlayā. || 26 ||
tridhā yad vartate loke, tasmāt triguṇa ucyate, |
caturdhā pravibhaktatvāc caturvyūhaḥ prakīrtitaḥ. || 27 ||
yad āpnoti, yad ādatte, yac câtti viṣayaṃ prabhuḥ[1]),
yac câsya[2]) satataṃ bhāvas, tasmād ātmā nirucyate. || 28 ||
ṛṣiḥ sarvagatatvāc ca[1]) śarīrī[2]) *so 'sya yat*[3]) prabhuḥ; |
svāmitvam[4]) asya yat[5]) sarvaṃ, Viṣṇuḥ sarvapraveśanāt. || 29 ||
bhagavān bhaga[1]sadbhāvād[2]), *rāgo rāgasya śāsanāt*[3]), |
paramaḥ samprakṛṣ[4]ṭatvād, avanād[5]) om iti smṛtaḥ. || 30 ||
sarvajñaḥ sarvavijñānāt, sarvaḥ sarvaṃ[1]) yatas tataḥ[2]), |
| narāṇām *ayanaṃ yasmāt, tena*[1]) Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 31 ||
tridhā vibhajya câ[1]tmānaṃ trailokye[2]) sampravartate, |
sṛjate grasate caiva *vīkṣate*[3]) ca tribhiḥ svayaṃ[4]). || 32 ||
| agre[1]) Hiraṇyagarbhaḥ sa[2]) prādurbhūtaś *caturmukhaḥ*[3]). |
āditvāc c-Â[1]didevo 'sāv[2]), ajātatvād Ajaḥ smṛtaḥ. |
pāti yasmāt prajāḥ sarvāḥ, Prajāpatir ataḥ[3]) smṛtaḥ. || 33 ||

---

25 = Bḍ. I. 4.20b, 21a; Kū. 4.54b = b; L. 70.92b, 93a; Vā. 5.32a = a. 1) Bḍ. rūpeṇa. 2) Kū. guṇaiḥ.

26 = Bḍ. I. 4.21b, 22a; Kū. 4.55; L. 70.93b, 94; Vā. 5.32b, 33a. 1) Bḍ. yogī-; L. mahe-. 2) Bḍ. -pam āśrayanti; L. -āvanti; Vā. -vṛttiḥ.

27 = Bḍ. I. 4.22b, 23a; L. 70.95; Vā 5.33b, 31a.

28 = Bḍ. I. 4.(23)b, 24a; L. 70 96; Vā. 5.34b, 35a. 1) L. yac câti viṣayān ayaṃ; Bḍ. yadā śete tadārdhā(n)te, yad bhuṅkte viṣayān prabhuḥ; Vā. câsti viṣayaṃ prati. 2) Bḍ.1 yat svasthāḥ; Bḍ.2 yat svāsthya; Vā. tac (yac) câsya.

29 = Bḍ. I. 4.24b, 25a; L. 70.97; Vā. 5.35b, 36a. 1) Bḍ. -taś câtra. 2) Bḍ. -re. 3) Bḍ.1 so 'bhyayāt; Vā. śarīrādyāt svayaṃ. 4) Bḍ.1 -mī sarv-; Bḍ.2 -mī svam. 5) Vā.T. tat.

30 = Bḍ. I. 4.25b, 26a; Kū. 4.63b = a[1]b[II]; L. 70.98; Vā 5.36b, 37a. 1) Bḍ.1 agra-. 2) Kū. sarvavijñānād; L. -vadbhāvān. 3) Bḍ. -vān nāgo nāga- (Bḍ.2 -gaḥ) svasaṃśrayāt; L. -vān nirmalatvāc Chivaḥ smṛtaḥ. 4) Bḍ.1 hṛṣ; Bḍ.2 -dṛṣ-; Vā. paraś ca tu prakṛṣ-. 5) Bḍ. devatād.

31a = Bḍ. I. 4.26b; Kū. 4.64a; L. 70.99a; Vā. 5.37b. 1) Bḍ.1 -va-. 2) Kū. L. -vamayo yataḥ.

| 31b = Bḍ. I. 4.27a; Kū. 4.62b; Vā. 5.38a. 1) Bḍ. -ṇāṃ svā(a)panaṃ Brahmā tasmān.

32 = Bḍ. I. 4.27b, 28a; Kū. 4.56b, 57a; L. 70.99b, 100a; Vā. 5.38b, 39a. 1) Vā. svā-. 2) Bḍ.1 sakalaḥ; Bḍ.2 sākalpe; Vā. -yaṃ. 3) Bḍ.1 pālyate; Bḍ.2 vīkṣyate; L. rakṣate. 4) Bḍ.2 -bhis tu ayam; Kū. ca viśeṣataḥ; Vā. -bhis tu yat.

| 33a = Bḍ. I. 4 28b; Vā. 5.39b. 1) Bḍ. so 'gre. 2) Bḍ. san. 3) Bḍ. -taḥ svayaṃprabhuḥ.

33bc = Bḍ. I. 4.29a = b; Kū. 4.59; L. 70.100b, 101a; Vā. 5.40. 1) Kū. L.

devesu ca mahān[1]) devo, mahādevas tataḥ[2]) smṛtaḥ, |
sarveśa[3]tvāc ca *lokānām*[4]) avaśyatvāt *tath*-Īśvaraḥ[5]) || 34 ||
bṛhatvāc ca smṛto Brahmā, bhūtatvād bhūta ucyate[1]), |
kṣetrajñaḥ kṣetravijñānād, *vibhuḥ sarvagato yataḥ*[2]). || 35 ||
yasmāt pury *anuśete*[1]) ca, tasmāt puruṣa ucyate, |
anāditvāc ca[2]) pūrvatvāt Svayambhūr iti sa[3]) smṛtaḥ. || 36 ||
ijya[1]tvād ucyate yajñaḥ, kavir vikrāntadarśanāt, |
kramaṇaḥ kramaṇīyatvāt, pālakaś câpi[2]) pālanāt. || 37 ||
ādityasaṃjñaḥ Kapilas tv[1]) agrajo 'gnir iti smṛtaḥ, |
hiraṇyam asya[2]) garbho 'bhūd, dhiraṇyasyâpi garbhajaḥ, || 38 ||
tasmād Dhiraṇyagarbhaḥ sa[1]) purāṇe smin[2]) nirucyate. |
Svayambhuvo ni[3]vṛttasya kālo vaiṣāgrajas[4]) tu yaḥ, || 39 ||
na śakyaḥ parisaṃkhyātum api[1]) varṣaśatair api, |
kalpasaṃkhyānivṛttas tu[2]) parārdho[3]) Brahmaṇaḥ smṛtaḥ. || 40 ||
tāvac cheṣo[1]) 'sya kālo 'nyas, tasyânte parisṛjyate[2]). |
koṭikoṭi[3]sahasrāṇi antar[4]bhūtāni yāni vai[5]) || 41 ||
samatītāni kalpānāṃ tāvac cheṣāḥ[1]) pare[2]) tu ye. |
yas tv ayaṃ[3]) vartate kalpo, varāhaṃ[4]) taṃ nibodhata || 42 ||
prathamaḥ[1]) sāmpratas teṣāṃ kalpo 'yaṃ[2]) vartate dvijāḥ[3]), |
tas[4]min Svāyambhuvādyās tu manavaḥ syūś[5]) caturdaśa. || 43 ||
atītā vartamānāś ca bhaviṣyā ye ca vai punaḥ, |
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā samantataḥ[1]) || 44 ||
pū[1]rṇaṃ[1]) yugasahasraṃ vai[2]) paripālyā[3]) nar[4]eśvaraiḥ |
prajābhis tapasā caiva, teṣāṃ śṛṇuta vistaram. || 45 ||

-tvād ā-. 2) Bḍ.1 ādyo hi svavasaś caiva; Bḍ.2 ādir āditadeṣo 'sya. 3) Kū L. iti.

34 = Kū. 4.60a = a; L. 70.101b, 102a; Vā. 5.41. 1) Kū. -hā-. 2) Kū. -va iti. 3) L. -vaga-. 4) devānām. 5) L. -tvāc ca īśvaraḥ.

35 = Kū. 4.60b = a; L. 70.102b, 103a; Vā. 5.42. 1) Kū. paratvāt parameśvaraḥ. 2) L. ekatvāt kevalaḥ smṛtaḥ.

36 = L. 70.103b, 104a; Vā. 5.43. 1) L. puryāṃ sa śete. 2) Vā. nôtpāditatvāt. 3) L. saṃ-.

37 = L. 70.104b, 105a; Vā. 5.44. 1) L. yājya-. 2) Vā. -tvād varṇakasyâbhi-.

38 = L. 70.105b, 106a; Vā. 5.45. 1) L. -lo hy. 2) L. -raṇmayasya.

39 = Bḍ. I. 4.29b, 30a; L. 70.106b, 107a; Vā. 5.46. 1) Bḍ. -bhaś ca; L. -bhatvaṃ. 2) Bḍ. -ṇeṣu. 3) L. 'pi. 4) Bḍ. -gratas; L. viśvātmanas.

40 = Bḍ. I. 4.30b, 31a; L. 70.107b, 108a; Vā. 5.47. 1) Bḍ. manu-. 2) L. kālasaṃkhyā vivṛttasya. 3) Vā parākhyo.

41 = Bḍ I. 4.31b, 32a; L. 70.108b, 109a; Vā. 5.48. 1) Bḍ. tāvat tv eṣo. 2) Bḍ. pratibuddhyate. 3) Bḍ. -varṣa-. 4) Bḍ. gṛha-; L. ahar-. 5) Bḍ.1 ca.

42 = Bḍ. I. 4.32b, 33a; L. 70.109bc; Vā. 5.49. 1) Bḍ. -ṣāt. 2) Vā. parās. 3) Bḍ. yat svayaṃ. 4) Bḍ. -has.

43 = Bḍ. I. 4.33b = a; L. 70.110; Vā. 5.50. 1) Bḍ. -maṃ. 2) Bḍ vai. 3) Bḍ. ca yaḥ. 4) L. yas-. 5) L. -vas te.

44 = L. 70.111; Vā. 5.51. 1) L. saparvatā.

45 = Bḍ. I. 4.34 = a; L. 70.112; Vā. 5.52. 1) Bḍ. -ṇe. 2) Bḍ. -re tu. 3) Bḍ. -yaṃ. 4) L. mah-.

manvantareṇa caikena sarvāṇy evântarāṇi tu[1]) |
kathitāni bhaviṣyanti[2]) kalpaḥ kalpena caiva hi[3]) || 46 ||
atī āni ca kalpāni sodarkāṇi[1]) sahânvayaiḥ; |
anāgateṣu tadvac ca tarkaḥ kāryo vijānatā. || 47 ||

---

3. Kapitel.

(Bḍ. I 5.1–141; Kū. 6.1–25; L. 70.115–195a; Vā. 6.1–79.)

āsīd ekārṇavaṃ ghoraṃ
avibhāgaṃ tamomayam, |

āpo *hy agre*[1]) *samabhavan*[2])
naṣṭe 'gnau[3]) pṛthivītale, |

śāntarālaikalīne[1]) 'smin[2]) na prājñāyata kiṃcana[3]). || 1 ||

cfr. 4. Kap. Śl. 62b–65.

ekārṇave tadā tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame[1]) |
tadā[2]) *samabhavad*[3]) Brahmā sahasrākṣaḥ sahasrapāt || 2 ||
sahasraśīrṣā puruṣo rukmavarṇo hy[1]) atīndriyaḥ |
Brahmā Nārāyaṇākhyas tu[2]) suṣvāpa salile tadā, || 3 ||
sattvodrekāt prabuddhas[1]) tu śūnyaṃ lokam avaikṣata[2])!
imaṃ côdāharanty atra ślokaṃ Nārāyaṇaṃ prati: || 4 ||

āpo nārā iti proktā,
apo vai Narasūnavaḥ, |
ayanaṃ tasya tāḥ proktās[1]),
tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. ||5||

āpo nārā vai[1]) tanava[2]),
ity apāṃ nāma śuśruma |
apsu śete yatas tasmāt[3])
tena[4]) Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ || 5 ||

---

46 = L. 70.113; Vā. 5.53. 1) L. ca; Vā. vai. 2) Vā. bhaviṣyāṇi bhaviṣyaiś ca. 3) Vā. ha.
47 = L. 70.114; Vā 5.54. 1) Vā. sodakāni.

1a = Kū. 6.1a.

1a = Bḍ. I. 5.1a; L. 70.115a; Vā. 6.1a. 1) Bḍ. āpo 'gre; Vā. āpo hy agneḥ. 2) Bḍ sarvagā ā-an 3) Bḍ etasmin; L. naṣṭe ca.

1b = Bḍ. I. 5.1b; Kū. 6.1b; L. 70.115b; Vā. 6.1b. 1) Bḍ.1 śāntavātaiḥ pralīne; Bḍ.2 -vātaikalīne; Kū. śāntavātādikaṃ; L. śāntatāraikanīre. 2) Kū. sarvaṃ. 3) Vā. naṣṭe sthāvarajaṅgame.
2 = Bḍ. I. 5.2; Kū. 6.2; L. 70.116; Vā. 6.2. 1) Vā. na prājñāyata kiṃcana. 2) Bḍ. vibhur. 3) Bḍ. bhavati sa; L. bhavati vai; Vā.T. sa bhagavān.
3 = Bḍ. I. 5.3; Kū. 6.3; L. 70.117; Vā 6.3. 1) L. tv. 2) Vā. -yaḥ sa.
4 = Bḍ I. 5.4; Kū. 6.4a = b; L. 70.118; Vā. 6.4. 1) Bḍ. -kān (ka-) niṣiddhas. 2) L. udaikṣata; Vā. udīkṣya saḥ.

5 = Bḍ. I. 5.5; Kū. 6.5 1) Kū. tā yasmāt.

5 = L. 70.119a, 120a; Vā. 6.5. 1) L nārāś ca. 2) L. sūnava. 3) Vā. -te ca ya tasmāt 4) L. tato

cfr. 5. Kap. Śl. 1—6.
tulyaṃ[1]) yugasahasrasya naiśaṃ[2]) kālaṃ upāsya saḥ[3]) |
śarvaryante[4]) prakurute Brahmatvaṃ sargakāraṇāt[5]). || 6 ||
Brahmā tu salile tasmin vāyur[1]) bhūtvā tadā caran[2]) |
niśāyām iva khadyotaḥ prāvṛṭkāle tatas tataḥ[3]). || 7 ||
tatas tu salile tasmin vijñāyāntargatāṃ[1]) mahīm[2]) |
anumānād asaṃmūḍho[3]) bhūmer uddharaṇaṃ prati[4]) || 8 ||
akarot sa[1]) tanuṃ tv[2]) anyāṃ kalpādiṣu yathā purā. |
tato mahātmā manasā[3]) divya[4]rūpam acintayat. || 9 ||
salilenāplutāṃ bhūmiṃ dṛṣṭvā sa tu samantataḥ[1]): |
kiṃ nu[2]) rūpaṃ ahaṃ[3]) kṛtvā uddhareyaṃ mahīm imām[4])? || 10 ||
jalakrīḍāsu ruciraṃ[1]) vārāhaṃ rūpam asmarat[2]) |
adhṛṣyaṃ[3]) sarvabhūtānāṃ[4]) vāṅmayaṃ brahma[5]saṃjñitam. || 11 ||
daśayojanavistīrṇaṃ *śatayojanam ucchritam*[1]), |
nīlameghapratīkāśaṃ meghastanitanihsvanam, || 11₁ ||
mahāparvatavarṣmāṇaṃ śvetaṃ[1]) tīkṣṇogradaṃṣṭriṇam, |
vidyudagni*prakāśākṣam*[2]) ādityasamatejasam, || 11₂ ||
pīnavṛttāyataskandhaṃ *siṃhavikrāntag*āminam[1]), |
pīnonnatakaṭīdeśaṃ *suślakṣṇaṃ śubhalakṣaṇam*[2]). || 11₃ ||
rūpam āsthāya *vipulam*[1]) vārāham amitaṃ Hariḥ |
pṛthivyuddharaṇārthāya praviveśa[1]) Rasātalam. || 12 ||
sa *vedapād yūpa*[1]daṃṣṭraḥ kratu*vakṣāś*[2]) citi[3]mukhaḥ |
agnijihvī[4]) darbharomā brahmaśīrṣo mahātapāḥ, || 12₁ ||

6 = Bd I. 5.6; Kū. 6.6; L. 70.120b, 121a; Vā. 6.6. 1) L. catur-. 2) Bd.1 vasan; Bd.2 vaśaṃ. 3) Bd. L. -yataḥ. 4) Bd.1 svarṇapatre; Bd.2 sarvaṃ yan na. 6) Bd. -matvādarśakāraṇāt.

7 = Bd. I. 5.7; L. 70.121b, 122a; Vā. 6.7. 1) Bd.1 arvāg; Bd.2 eko. 2) Bd.2 -dācarat; L. samācarat. 3) L. tu saḥ.

8 = Bd. I. 5.8; Kū. 6.7; L. 70.122b, 123a; Vā. 6.8. 1) Bd.1 -gate; Bd.2 -gataṃ. 2) Bd. mahat. 3) Kū. -nāt taduddhāraṃ. 4) Kū. kartukāmaḥ prajāpatiḥ; L. -ṇaṃ punaḥ.

9 = Bd. I. 5.9; L. 70.123b, 124a; Vā. 6.9. 1) Bd.1 oṃkārāṣṭa-; Bd.2 cakārādya. 2) L. -nūm; Vā.T. hy. 3) L. bhagavān. 4) Vā. divyaṃ.

10 = Bd. I. 5.10; L. 70.124b, 125a; Vā. 6.10. 1) Bd. sa samacintayat. 2) Bd. L. tu. 3) Vā. mahat. 4) Bd. salilād uddhare mahīm; Vā. -yam ahaṃ mahīm.

11 = Bd. I. 5.11; Kū. 6.8; L. 70.125b; 126a; Vā. 6.11. 1) Bd. -ḍāsamucitaṃ; L. -ḍānusadṛśaṃ. 2) Kū. āsthitaḥ; L. āviśat. 3) Bd. adṛśyam. 4) Kū. manasāpy anyair. 5) Vā. dharma-.

11₁ = Bd. I. 5.12; Vā. 6.12. 1) Bd. āyataṃ śatayojanam.

11₂ = Bd. I. 5.13; Vā. 6.13. 1) Bd. -ta-. 2) Bd. -gnipratīkāśam.

11₃ = Bd. I. 5.14; Vā. 6.14. 1) Bd. Viṣṇuvikramagāmi ca. 2) Bd. vṛṣalakṣaṇapūjitam.

12a = Bd. I. 5.15a; Vā. 6.15a. 1) Bd. āsthāya rūpam atulaṃ.

12b = Bd. I. 5.15b; Kū. 6.9a; L. 70.126b; Vā. 6.15b. 1) Kū. -viśya sa.

12₁ = Bd. I. 5.16; Vā. 6.16. 1) Bd. dīkṣāṣamāptīṣṭi-. 2) Bd.1 -danto; Bd.2 -dantaś. 3) Bd.1 juhū-. 4) Bd. -vo.

ahorātrekṣaṇadharo vedāṅgaśrutibhūṣaṇaḥ |
ājyanāsaḥ[1]) sruva[2]tuṇḍaḥ sāmaghoṣasvano mahān, || 12_2 ||
satyadharmamayaḥ śrīmān dhar[1]mavikramasaṃsthitaḥ[2]) |
prāyaścitta*nakho*[3]) ghoraḥ paśujānur mahā*kṛtiḥ*[4]), || 12_3 ||
udgātrāntro[1]) homaliṅgaḥ phalabījī[2]) mahauṣadhiḥ |
ved[3]yāntarātm*ā* *mantrasphig ājyaspṛk*[4]) somaśoṇitaḥ, || 12_4 ||
vedaskandho havirgand*ho*[1]) havyakavyā*di*[2]vegavān |
prāgvaṃśakāyo dyutimān nānādīkṣābhir anvitaḥ, || 12_5 ||
dakṣiṇāhṛdayo yogī *mahāsatra*mayo[1]) vibhuḥ |
upākarme*ṣṭiruciraḥ*[2]) pravarg*yāvarta*[3]bhūṣaṇaḥ, || 12_6 ||
nānāchandogatipatho guhyopaniṣadāsanaḥ |
chāyā[1]patnīsahāyo vai *giri*śṛṅga*m*[2]) *ivô*cchr*itaḥ*[3]). || 12_7 ||
cfr. 5. Kap. Śl. 7—8
bhūtvā[1]) yajñavarāho vai[2]) apaḥ[3]) sa[4]) prāviśat prabhuḥ[5]). |
adbhiḥ[6]) saṃchāditāṃ *bhūmiṃ*[7]) sa tām[8]) āśu[9]) prajāpatiḥ || 13 ||
upagamyôjjahārai*nām*[1]), apas[2]) tāś *ca*[3]) sa *vinyasan*[4]) |
sāmud*rā*[5]) *vai*[6]) samudreṣu nāde*yāś*[7]) ca nadīṣu *ca*[8]) || 14 ||
Rasātalatale magnāṃ Rasātalatale[1]) gatām |
prabhur lokahitārthāya daṃṣṭrayâbhyujjahāra gām. || 15 ||
tataḥ svasthānam ānīya pṛthivīṃ pṛthivīdha[1]raḥ |
mumoca pūrvavad asau[2]) dhārayitvā dharādharaḥ. || 16 ||
tasyôpari jalaughasya mahatī[1]) naur iva sthitā |
vitatatvāc[2]) ca dehasya[3]) na mahī yāti saṃ[4]plavam. || 17 ||

12_2 = Bḍ. I. 5.20; Vā. 6.17. 1) Bḍ. ājyagandhaḥ. 2) Bḍ. sruvas-.
12_3 = Bḍ. I. 5.21; Vā. 6.18. 1) Bḍ. kar-. 2) Bḍ. -satkṛtaḥ. 3) Vā. -ratho. 4) Bḍ. -makhaḥ.
12_4 = Bḍ. I. 5.22; Vā. 6.19. 1) Vā. -trantro. 2) Bḍ. -ja-; Vā. sthānabījī. 3) Bḍ. vād-. 4) Bḍ. -tmasatrasya nāsmika-.
12_5 = Bḍ. I. 5.17; Vā. 6.20. 1) Bḍ. -dhir. 2) Vā. -yāti-.
12_6 = Bḍ. I. 5.18; Vā. 6.21. 1) Bḍ.1 śraddhāsattvamayo; Bḍ.2 sadbhāgatvamayo. 2) Bḍ.1 -maruciś caiva; Bḍ.2 -mo rucivara-. 3) Vā T. -vargyavitta.
12_7 = Bḍ. I. 5.19; Vā. 6.22. 1) Bḍ. māyā-. 2) Vā. maṇiśṛṅga. 3) Bḍ.1 ivôcchrayaḥ; Bḍ.2 ihôcchrayaḥ.

13 = Bḍ. I. 5.23; L. 70.127a = b; Vā. 6.23. 1) Bḍ.1 bhaktā; Bḍ.2 bhuktvā. Bḍ.1 -hāntā; Bḍ.2 -has tāś. 3) Bḍ. câpaḥ. 4) Bḍ. saṃ-; 5) Bḍ. punaḥ. 6) Bḍ. agni-. 7) Vā. ūrvīṃ. 8) Bḍ.1 samām. 9) Bḍ. icchan; Vā. aśnan.

14 = Bḍ. I. 5.24ab; L. 70.127b, 128a; Vā. 6.24. 1) Bḍ. -yâjuhāvaitām; Vā. -yojjahārâśu. 2) Bḍ.1 adyaś; Bḍ.2 L. āpaś. 3) Bḍ.1 câdya-; Bḍ.2 câsya; L. câpi; Vā. tās tu. 4) Bḍ.1 -samanyasat; Bḍ.2 samaṃ tataḥ; L. samāviśat. 5) Bḍ. -drāś; Vā. -drīr.. 6) Bḍ. ca. 7) Vā. -yīś. 8) Vā. -dīṣv atha.

15 = L. 70.(128b), 129a; Vā. 6.25. 1) L. -puṭe.

16 = Kū. 6.23; L. 70.129b, 130a; Vā. 6.26. 1) Vā. -vīka-. 2) Kū. rūpaṃ manasā; Vā. pūrvaṃ manasā.

17 = Kū. 6.24; L. 70.130b, 131a; Vā. 6.27. 1) Kū. -to. 2) Vā. caritatvāc. 3) L. tatsamā hy arudehatvān. 1) Vā. vi-.

tatôddhṛtya kṣitiṃ[1]) devo jagataḥ sthāpanecchayā |
pṛthivyāḥ pravibhāgāya manaś cakre 'mbujekṣaṇaḥ. || 18 ||

cfr. 5. Kap. Śl. 9-12a.

pṛthivīṃ[1]) tu[2]) samīkṛtya[3]) pṛthivyaṃ so 'cinod girīn |
prāksarge dahyamāne[4]) tu[5]) tadā saṃvartakāgninā[6]) || 19 ||
tenâgninā *viśīrṇās*[1]) te parvatā bhuvi sarvaśaḥ[2]). |
śaityād[3]) ekārṇave tasmin vāyunâpas[4]) tu[5]) saṃhṛtāḥ[6]); || 20 ||
niṣiktā yatra yatrâsaṃs, tatra tatrâcalo 'bha[1]van. |
tadâ[2]calatvād acalāḥ, parvabhiḥ parvatāḥ smṛtāḥ, || 21 ||
girayo *'dbhir*[1]) nigīrṇatvāc, cayanāc ca śi[2]loccayāḥ. |
tatas teṣu *vikīrṇeṣu*[3]) *lokodadhigiriṣv*[4]) atha[5]) || 22 ||
Viśvakarmā vibhajate kalpādiṣu punaḥ punaḥ |
sasamudrām imāṃ pṛthvīṃ saptadvīpāṃ saparvatām. || 23 ||
bhūrādyāṃś caturo lokān punaḥ so 'tha vya[1]kalpayat. |
lokān prakalpayitvā ca[2]) prajāsargaṃ sasarja ha. || 24 ||
Brahmā Svayaṃbhūr bhagavān sisṛkṣur vividhāḥ prajāḥ |
sasarja sṛṣṭiṃ tadrūpāṃ[1]) kalpādiṣu yathā purā. || 25 ||
tasyâbhidhyāyataḥ sargaṃ tadā vai buddhipūrvakam |
pradhāna[1]samakāle[2]) vai[3]) prādurbhūtas tamomayaḥ. || 26 ||
tamo moho mahāmohas tāmisraś cân[1]dhasaṃjñitaḥ |
avidyā pañcaparvaiṣā prādurbhūtā mahātmanaḥ. || 27 ||
pañcadhâvasthitaḥ[1]) sargo dhyāyataḥ so[2]) 'bhimāninaḥ, |
sarvatas[3]) tamasā caiva bīja*kumbhavad*[4]) āvṛtaḥ[5]), || 28 ||

---

18 = L. 70.131b, 132a; Vā. 6.28. 1) L. tata utkṣipya tāṃ.
19 = Bḍ. I. 5.24c, 25a; Kū. 6.25; L. 70.132b, 133a; Vā. 6.29. 1) Bḍ. pṛthak tās. 2) Kū. sa; L. ca. 3) L. samāṃ kṛtvā. 4) Bḍ. Vā. dahyamānās. 5) Kū. -gadagdhān akhilān. 6) Kū. tataḥ sarge 'dadhan manaḥ.
20 = Bḍ. I. 5 25b, 26a; L. 70.133b, 134a; Vā. 6.30. 1) Bḍ. vilīnās. 2) L. bhūrivistarāḥ. 3) Bḍ. satyād. 4) Bḍ.1 -nā yat; Bḍ.2 -nâyas. 5) L. -nā tena. 6) Bḍ. -hitāḥ; L. -hatāḥ.
21 = Bḍ. I. 5.26b; L. 70.134b, 135a; Vā. 6.31. 1) L. -lābha-. 2) Vā. skannā.
22 = Bḍ. I. 5.27a = b; L.70.135b. 136a; Vā. 6.32. 1) L. hi; Va. 'ntar-. 2) L. chayānatvāc chi-. 3) Bḍ. prakīrṇeṣu; Vā. viśīrṇeṣu. 4) Bḍ. girī(ṃ)s; L. koṭiśo hi giriṣv. 5) Bḍ. tathā.
23 = Bḍ. I. 5.27b, 28a; L. 70.136b, 137a; Vā. 6.33.
24 = Bḍ. I. 5.28b, 29a; L. 70.137b, 138a; Vā. 6.34. 1) Bḍ. punar a-; Vā. pra-. 2) L. -yitvâtha.
25 = Bḍ. I. 5.29b, 30a; L. 70.138b, 139a; Vā. 6.35. 1) Bḍ. -ṭaṃ tadrūpaṃ.
26 = Bḍ. I. 5.30b, 31a; L. 70.139b, 140a; Vā. 6.36. 1) Bḍ.1 -dhāna-; Bḍ.2 -dhānaṃ; L. buddhyāś ca. 2) Vā. -laṃ. 3) Bḍ. ca.
27 = Bḍ. I. 5.31b, 32a; L. 70.140b, 141a; Vā. 6.37. 1) Bḍ. -sro hy an-; Vā. -sro (hy) an-.
28 = Bḍ. I. 5.32b, 33a; L. 70.141b, 142a; Vā. 6.38. 1) Vā. -dhā câśritaḥ. 2) Bḍ.1 sā-. 3) L. saṃvṛtas. 4) Bḍ. -jakumbhalatā-; L. bījāṅkuravad; Vā. dīpaḥ kumbhavad. 5) Bḍ. -tāḥ.

bahir antaś câprakāśaḥ[1]) stabdho[2]) niḥsaṃjña eva ca. |
yasmāt teṣāṃ vṛtā[3]) buddhir duḥkhāni[4]) karaṇāni ca, || 29 ||
tasmāt te saṃ[1]vṛtātmāno nagā mukhyāḥ prakīrtitāḥ. |
mukhyasargaṃ[2]) tathābhūtaṃ[3]) dṛṣṭvā Brahmā hy asādhakam[4]) || 30 ||
aprasannamanāḥ[1]) so 'tha tato 'nyaṃ[2]) so 'hy[3]) amanyata[4]). |
tasyâbhidhyāyataś caiva[5]) tiryaksroto 'bhya[6]vartata. || 31 ||
yas[1]māt tiryak pravṛttaḥ sa[2]), tiryaksrotas[3]) tataḥ smṛtaḥ[4]);
paśvādayas te vikhyātā utpathagrāhiṇo dvijāḥ. || 32 || tamobahutvāt te sarve hy ajñānanabahulāḥ smṛtāḥ | utpatha[1]grāhiṇaś caiva[2]) te 'jñāne jñāna[3]māninaḥ || 32 ||
[tiryaksrotas tu dṛṣṭvā vai dvitīyaṃ viśvam Īśvaraḥ |]
ahaṃkṛtā ahaṃmānā aṣṭāviṃśadvidhātmakāḥ, || 32₁ ||
ekādaśendriyavidhā navadhā codayas[1]) tathā |
aṣṭau ca[2]) tārakādyāś ca teṣāṃ śaktividhāḥ[3]) smṛtāḥ, || 32₂ ||
antaḥ prakāśās te sarva[1]) āvṛtāś ca bahiḥ punaḥ. |
yasmât tiryak pravarteta, tiryaksrotaḥ[2]) sa ucyate[3]). || 32₃ ||
tiryaksrotas tu[1]) dṛṣṭvā[2]) vai dvitīyaṃ viśvaṃ Īśvaraḥ |
abhiprāyam athôdbhūtaṃ dṛṣṭvā sargaṃ[3]) tathāvidham. | 32₄ ||
tasyâbhidhyāyato '*nyaṃ vai*[1]) sāttvikaḥ samavartata[2]), |
ūrdhvasrotās tṛtīyas tu, sa vai[3]) côr[4]dhvaṃ vyavasthitaḥ[5]). 33

---

29 = Bḍ. I. 5.33b, 34a; L. 70.142b, 143a; Vā. 6.39. 1) Vā. -taḥ prakāśaś ca. 2) Bḍ. tathā; L. -śastabdho; Vā. śuddho. 3) Bḍ. kṛtā; Vā. taiḥ saṃvṛtā. 4) Vā. mukhyāni.

30 = Bḍ. I. 5 34b, 35a; L. 70.143b, 144a; Vā 6 40. 1) Bḍ.1 -māc ca; Bḍ.2 mād a-. 2) Bḍ.1 -ge. 3) Bḍ. tadôdbhūtam. 4) Vā. Brahmā dṛṣṭvā. 5) Bḍ. -mâtmasaṃbhavah.

31 = Bḍ. I. 5.35b, 36a; L. 70.144b, 145a; Vā. 6.41. 1) Bḍ.1 apratīsamanāḥ; Bḍ.2 apratītamanāḥ. 2) Bḍ.1 tadôtpattim; Vā. tato nyāso. 3) Bḍ.1 -tim a-; Vā. 'bhya-. 4) Bḍ.2 -yam atimanyataḥ. 5) Bḍ. cânyas; Vā. tatra. 6) L -tā hy a-.

32a = Bḍ. I. 5.36b; L. 70 145b; Vā. 6.42a. 1) Vā. tas-. 2) Bḍ. vivarteta; Vā. -yag vyavartanta. 3) L. -tās. 4) Vā. -tam.

32b = L. 70.146a.

32bc = Bḍ. I. 5.37; Vā. 6.42b, 43a. 1) Bḍ.1 utpādya-. 2) Vā. câpi. 3) Vā. te dhyānād dhyāna-.

32₁ = Bḍ. I. 6.38a = b; Vā 6.43b, 44a.

32₂ = Bḍ. I 5.38b, 39a; Vā. 6.44b, 45a. 1) Bḍ. -dhātmādayas. 2) Bḍ. tu. 3) Bḍ.1 -vadhāḥ.

32₃ = Bḍ. I. 5.39b, (40); Vā 6.45b, 46a. 1) Bḍ. -ve. 2) Vā. -tāḥ. 3) Bḍ. tiryaksrotasa (Bḍ.2 -ta yad) ucyante vaśyā(Bḍ.2 paśyā)t mānas trisaṃjñakāḥ.

32₄ = Bḍ. I. 5.41; Vā. 6.46b, 47a. 1) Vā. ca. 2) Bḍ.1 sṛṣṭvā; Bḍ.2 pṛthvā. 3) Vā. sarvam.

33 = Bḍ. I. 5.42; L. 70.146b, 147a; Vā. 6.47b, 48a. 1) Bḍ.1 yo 'ntyas; Bḍ.2 yo 'nyas; Vā. nityaṃ. 2) Bḍ. -ajāyata. 3) Bḍ. tad vai. 4) Vā. sa caivôr-. 5) Bḍ. -tam.

yasmād *vyavartatôrdhvaṃ tu*[1]), ūrdhvasrotās tataḥ smṛtaḥ[2]). |
te[3]) sukha[4]prītibahulā bahir antaś ca saṃvṛtāḥ[5]). || 34 ||
prakāśā bahir antaś ca ūrdhvasrotodbhavāḥ[1]) smṛtāḥ, |

te sattvasya ca yogena	*nava dhātvādayas te vai*
sṛṣṭāḥ sattvodbhavāḥ smṛtāḥ. || 35 ||	*tuṣṭātmāno budhāḥ smṛtāḥ*[1]). ||35||

ūrdhvasrotās[1]) tṛtīyo vai[2]), deva[3]sargas[4]) tu sa smṛtaḥ[5]). |
ūrdhvasrotaḥsu sṛṣṭeṣu deveṣu sa tadā[6]) prabhuḥ || 36 ||
prītimān abhavad Brahmā, tato 'nyaṃ so 'bhya[1]manyata. |
sasarja sargam anyaṃ sa[2]) sādhakaṃ prabhur[3]) Īśvaraḥ. || 37 ||
tato '[1]bhidhyāyatas tasya[1]) satyābhidhyāyinas tadā |
prādurbabhūva[3]) câvyaktād[4]) arvāk[5]srotas[6]) tu sādhakaḥ[7]). ||38
yasmād arvāñ[1]) nyavartanta[2]), tato 'rvāksrotasas tu te[3]). |
te ca prakāśabahulās tamaḥpṛktā[4]) rajodhikāḥ, || 39 ||
tas[1]māt te duḥkhabahulā bhūyo bhūyaś ca kāriṇaḥ |
prakāśā[2]) bahir antaś ca manuṣyaḥ sādhakāś ca te. || 40 ||
lakṣaṇaiḥ tāra[1]kādyais te[2]) aṣṭadhā ca[3]) vyavasthitāḥ |
siddhātmāno manuṣyās te gandharva[4]sahadharmiṇaḥ. || 41 ||
ity eṣa taijasaḥ sargo hy arvāksrotāḥ prakīrtitaḥ. |
pañcamo 'nugrahaḥ sargaś caturdhā sa[1]) vyavasthitaḥ: ||42||
viparyayeṇa śaktyā ca tuṣṭyā siddhyā[1]) tathaiva ca |

---

34 = Bḍ. I. 5.43; L. 70.147b, 148a; Vā. 6.48b, 49a. 1) Bḍ. -mād ūrdhvaṃ nyavartanta; L. -māt pravartate côrdhvam. 2) Bḍ.1 tad ūrdhvasrotasaṃjñakam. 3) Bḍ. tāḥ. 4) Bḍ.1 -khaṃ. 5) Bḍ.1 ca vāvṛtāḥ; Bḍ.2 tathâvṛtāḥ.

35a = Bḍ. I. 5.44a; L. 70.148b; Vā. 6.49b. 1) Bḍ. -srotaḥ prajāḥ; L. -tobhavāḥ.

35b = L. 70.149a.

35b = Bḍ. I. 5.44b; Vā. 6.50a. 1) Vā. tena vātādayo jñeyāḥ sṛṣṭātmāno vyavasthitāḥ.

36 = Bḍ. I. 5.45; L 70.149b, 151a; Vā. 6.50b, 51a. 1) Bḍ.1 -tas. 2) Bḍ.1 yaḥ; Bḍ.2 'yaṃ 3) Bḍ. smṛtaḥ; Vā. tena. 4) Bḍ.1 sarvaḥ. 5) Bḍ. sadaivikaḥ. 6) L. varadaḥ.

37 = Bḍ. I. 5.46; L. 70.151b, 152a; Vā. 6.51b, 52a. 1) Bḍ.1 nâbhi-; Bḍ.2 abhi-. 2) L. hi; Bḍ. sargam anyaṃ sisṛkṣus taṃ. 3) Bḍ. punar.

38 = Bḍ. I. 5.47; L.70.152b, 153a; Vā. 6.52b, 53a. 1) Bḍ. tasyâ-; Vā. athâ-. 2) Bḍ. sargaṃ. 3) Bḍ. -babhau; L. -āsīt. 4) Bḍ.1 bhautasargaḥ; Bḍ.2 tataḥ sargaḥ; L. tadâvyaktād. 5) Bḍ. so 'rvāk-. 6) L. -tās. 7) Vā. susādhakam.

39 = Bḍ. I. 5.48; L. 70.153b, 154a; Vā. 6.53b, 54a. 1) Bḍ. -māt te 'rvāk. 2) Bḍ. pravartante; Vā. vyavarteta. 3) Vā. -srota ucyte. 4) Bḍ.1 -maspṛṣṭa-; Vā. -mahsattva-.

40 = Bḍ. I. 5.49; L. 70.154b, 155a; Vā. 6.54b, 55a. 1) Bḍ.2 yas-. 2) L. saṃvṛtā.

41 = Bd. I. 5.50; 70.155b, 156a; Vā. 6.55b, 56a. 1) Bḍ. nāra-. 2) Bḍ. tair; L. -yas te. 3) L. tu. 4) Bḍ. -vaiḥ.

42 = Bḍ. I. 5.51a=b; L. 70.156b, 157a; Vā. 6.56, 57a. L. tu.

43 = Bḍ. I. 5.51b, 52a; L. 70.157b, 158a; Vā. 6.57b, 58a. 1) Bḍ. siddhamukhyās;

nivṛttaṃ[2]) vartamānaṃ[3]) ca te 'rthaṃ[4]) jānanti vai punaḥ[5]). || 43 ||
bhūtādikānāṃ *sattv*ānāṃ[1]) ṣaṣṭhaḥ sargaḥ sa ucyate[2]). |
te parigrāhiṇaḥ sarve saṃvibhāgaratāḥ punaḥ || 44 ||
khā[1]danāś câpy aśīlāś ca jñeyā bhūtādikāś ca[2]) te. |
viparyayeṇa bhūtādir aśaktyā ca vyavasthitaḥ. || 45 ||
prathamo mahataḥ sargo, vijñeyo Brahmaṇas[1]) tu saḥ[2]). |
tanmātrāṇāṃ dvitīyas tu, bhūtasargaḥ sa ucyate. || 46 ||
vaikārikas tṛtīyas tu sarga[1]) aindriyakaḥ smṛtaḥ[2]) |
ity eṣa[3]) prākṛtaḥ[4]) sargaḥ saṃbhūto[5]) buddhipūrvakaḥ[6]). || 47 ||
mukhyasargaś caturthas tu[1]), mukhyā vai sthāvarāḥ smṛtāḥ. |
tiryaksrotāś ca yaḥ sargas[2]), tairyagyonyaḥ sa[3]) pañcamaḥ. || 48 ||
tathôrdhvasrotasāṃ ṣaṣṭho, devasargas tu sa smṛtaḥ[1]). |
tato[2]) 'rvāksrotasāṃ sargaḥ saptamaḥ, sa tu mānuṣaḥ. || 49 ||
aṣṭamo 'nugrahaḥ sargaḥ, sāttvikas tāmasaś ca[1]) saḥ. |
pañcaite vaikṛtāḥ sargāḥ, prākṛtās tu[2]) trayaḥ smṛtāḥ. || 50 ||
prākṛto vaikṛtaś caiva kau[1]māro navamaḥ smṛtaḥ. |
prākṛtās *tu trayaḥ sargāḥ, kṛtās te 'buddhipūrvakāḥ*[2]), || 51 ||
buddhipūrvaṃ[1]) pravartante[2]) ṣaṭ *sargā*[3]) Brahmaṇas tu te[4]). |
vistarānugrahaṃ sargaṃ[5]) kīrtyamānaṃ[6]) nibodhata! || 52 ||
caturdhâvasthitaḥ[1]) so 'tha[2]) sarvabhūteṣu kṛtsnaśaḥ: |
| viparyayeṇa śaktyā ca *tuṣṭyā*[3]) siddhyā tathaiva ca. || 53 ||
| sthāvareṣu viparyāsas, tiryagyoniṣu śaktitā[1]), |
| siddhā[2]tmāno manuṣyās tu, tuṣṭir[3]) deveṣu kṛtsnaśaḥ. || 53₁ ||

L. siddhyā tuṣṭyā. 2) Bḍ. -tâ; Vā. vivṛttaṃ. 3) Bḍ. -nāś. 4) L. teṣāṃ. 5) Bd. prajāyante punaḥ punaḥ; Vā. -ti tattvataḥ.
44 = Bḍ. I. 5.52b = a; L. 70.160b, 161a; Vā. 6.58b, 59a. 1) L. bhūtānāṃ. 2) L. saptamaḥ sarga eva ca.
45 = Bḍ I. 5.53a = a; L. 70.161b, 162a; Vā. 6.59b, 60a. 1) Bḍ. svā-. 2) Vā. tu.
46 = Bḍ. I. 5.53b, 54a; L. 70.162b, 163a; Vā. 6.60b, 61a. 1) Vā. mahatas. 2) L. smṛtaḥ.
47 = Bḍ. I. 5.54b, 55a; L. 70.163b, 164a; Vā. 6.61b, 62a. 1) Vā. -va. 2) Bḍ. caindriyaḥ sarga ucyate. 3) Bḍ. ete. 4) Bḍ. -tāḥ. 5) Bḍ. -gā utpannā. 6) Bḍ. -kāḥ; Bḍ. -kam.
48 = Bḍ. I. 5.55b, 56a; L. 70.164b = a; Vā. 6.62b, 63a. 1) L. -thaś ca. 2) Bḍ. -tasasargas tu. 3) Bḍ. -yonas tu; Vā. tiryagyoniḥ sa.
49 = Bḍ. I. 5.56b, 57a; L. 70.165a = b; Vā. 6.63b, 64a. 1) Bḍ. -sāṃ sargaḥ ṣaṣṭho daivata ucyate. 2) Bḍ. tatrôrdhva-; Vā. tathârvāk-.
50 = Bḍ. I. 5.57b, 58a; L. 70.165b, 166a; Vā. 6.64b, 65a. 1) Va. tu. 2) Bḍ.₁ -tādyās.
51 = Bḍ. I. 5.58b, (59a); L. 70.166b, (167a); Vā. 6.65b, 66a. 1) L. ku-. 2) Bḍ. -tâ buddhipūrvās tu trayaḥ sargās tu vaikṛtāḥ; L. abuddhipūrvakāḥ sargāḥ prākṛtās tu trayaḥ smṛtāḥ.
52 = Bḍ. I. 5.59b, 60a; L. 70.167b, 168a; Vā. 6.66b, 67a. 1) Bḍ. -vāḥ. 2) Bḍ.₁ -teyus. 3) Bḍ.₁ tad vargā; Bḍ.₂ ṣaḍ vargā; L. punar. 4) Bḍ. brāhmaṇās tu vai. 5) Bḍ.₁ -rāc ca yathā sarve; Bḍ.₂ vistarāvayavaṃ sarvaṃ; L. vistarānugrahaḥ sargaḥ. 6) L. -māno.
53 = Bḍ. I. 5.60b, 61a; L. 70.168b = a; Vā. 6.67b, 68a. 1) Bd.₁ -dhā ca sthitaḥ. 2) Bḍ.₁ so 'pi; Bḍ.₂ so vai. 3) Bḍ. buddhyā.
| 53₁ = Bḍ. I. 5.61b, 62a; Vā. 6.68b, 69a. 1) Bḍ. -taḥ. 2) Vā. -dhvā-. 3) Bḍ. puṣṭir

ity ete prākṛtāś caiva vaikṛtāś ca nava smṛtāḥ. |

parasparānuraktāś ca kāraṇaiś ca budhaiḥ smṛtāḥ. ‖ 54 ‖	sargāḥ parasparasyâtha prakārā bahavaḥ smṛtāḥ. ‖ 54 ‖

agre[1]) sasarja vai Brahmā mānasān ātmanaḥ samān: |
Sanandanaṃ ca Sanakaṃ[2]) vidvāṃsaṃ ca Sanātanam[3]). ‖ 55 ‖
vijñānena nivṛttās te, *vaivartena*[1]) mahaujasaḥ, |
saṃbuddhāś[2]) caiva nānātve[3]) apavṛttās[4]) *trayo 'pi te*[5]). ‖ 56 ‖
asṛṣṭvaiva prajāsargaṃ pratisargaṃ gatāḥ punaḥ[1]). |
ta*dā*[2]) teṣu vyatīteṣu[3]) tato[4]) 'nyān sādhakān *sutān*[5]). ‖ 57 ‖
mānasān asṛjad Brahmā punaḥ sthānābhimāninaḥ, |

ābhūtasaṃplavāvasthā yair iyaṃ vidhṛtā mahī. ‖ 58 ‖	ābhūtasaṃplavāvasthān[1]) nāmatas[2]) tān nibodhata[3])! ‖ 58 ‖

cfr. 5. Kap. Sl. 18b—21a

āpo(!) 'gni*ṃ* pṛthivī*ṃ* vāyu*m*[1]) antarikṣa*ṃ*[2]) divaṃ tathā[3]) |

samudrāṃs ca nadīś caiva tathā śailavanaspatīn, ‖ 59 ‖	svarga*ṃ*[1]) diśaḥ[2]) samudrā*ṃś*[3]) ca nad*ān* *śailān*[4]) vanaspatīn, ‖ 59 ‖

oṣadhīnāṃ tathâtm*āno* hy *ātmāno*[1]) vṛkṣavīrudhām, |
lavāḥ[2]) kāṣṭhāḥ kalāś caiva muhūrtā*n*[3]) saṃdhirātryah*ān*[4]). ‖ 60 ‖
ardhamāsā*ṃś*[1]) ca māsā*ṃś*[1]) ca ayanābdayugāni ca, |
sthānābhimāninaḥ sarve[2]) sthānākhyāś caiva te smṛtāḥ. ‖ 61 ‖

54a = L. 70.169a; Vā. 6.69b.

54b = L. 70.169b.	54b = Vā. 6.70a.

55 = Bḍ. I. 5.62b = a; Kū. 7.12; L. 70.170b, 174a; Vā. 6.70b, 71a. 1) Bḍ. atho 2) Kū. Sanakaṃ Sanātanaṃ caiva; L. -naṃ Sanakaṃ caiva. 3) Kū. tathaiva ca Sanandanam.

56 = Bḍ. I. 5.63; L. 70.175; Vā. 6.71b, 72a. 1) Bḍ. vaivart(y)ena tu jñānena nivṛttās te; L. vyavartanta. 2) Bḍ.1 I. -buddhya; Bḍ.2 -dhyaś. 3) Bḍ.1 nāmâtho; Bḍ.2 nānāte hy; Vā. -tvād. 4) L. apra-; Vā. -viddhās. 5) Bḍ. -yas tu te; L. -tāś ca yoginaḥ.

57 = Bḍ. I. 5.64; L. 70.176; Vā. 6.72b, 73a. 1) Bḍ. tatas tataḥ. 2) Bḍ. Brahmā; L. tatas. 3) Bḍ. vyarakteṣu. 4) Vā. tadâ-. 5) Bḍ. sṛjan; Vā. -kāṃś ca tān.

58a = Bḍ. I. 5.(65a); L. 70.177a; Vā. 6.73b. 1) Bḍ. sthānābhimânino devāḥ punar Brahmānuśāsanam.

58b = L. 70.177b.	58b = Bḍ. I. 5.65b; Vā. 6.74a. 1) Bḍ.1 abhūtasṛṣṭyavasthā ye; Bḍ.2 -plavasthā ye. 2) Bḍ. sthāninas. 3) Bḍ. -dha me.

59a = Bḍ. I. 5.66a; L. 70.178a; Vā. 6.74b. 1) Bḍ. Vā. 'gniḥ pṛthivī vāyur. 2) Bḍ.1 -kṣo. 3) Bḍ.2 tathā divam; Vā. diśas tathā.

59b = L. 70.178b.	59b = Bḍ. I. 5.66b; Vā. 6.75a. 1) Bḍ. -go. 2) Vā. -vaḥ. 3) Bḍ. -drāś. 4) Bḍ. nadyaś caiva.

60 = Bḍ. I. 5.67; L. 70.179; Vā. 6.75b, 76a. 1) L. -no vallīnāṃ. 2) Bḍ.1 latāḥ. 3) Bḍ. L. Vā. -tāḥ. 4) Bḍ. Vā. -ahāḥ.

61 = Bḍ. I. 5.68; L. 70.180; Vā. 6.76bc. 1) Bḍ. Vā. -sāś. 2) Bḍ.1 sthāne srotaḥsv abhīmānāḥ; Bḍ.2 sthāne srotasya sīmānā.

sthānātmanaḥ sa sṛṣṭvā tu tato 'nyān sa tadâsṛjat: |
devāṃś *caiva pitṝṃś caiva, yair imā vardhitāḥ prajāḥ*[1]). || 61
Marīci- Bhṛgv- Aṅgirasa*ḥ*[1]) Pulastyaṃ[2]) Pulahaṃ[3]) Kratum[4]) |

(cfr. 6. Kap. Śl. 661b—664a.)

Dakṣam Atriṃ[5]) Vasiṣṭhaṃ[6]) ca so 'sṛjan nava mānasān[7]). || 62 ||
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. |
teṣāṃ Brahmā[1]tmakānāṃ vai[2]) sarveṣāṃ brahmavādinām[3]) || 63 ||
tato sṛjat punar Brahmā Rudraṃ roṣātmasaṃbhavaṃ |
Saṃkalpaṃ caiva Dharmaṃ ca, *pūrveṣām api pūrvajam*[1]). || 64 ||

(cfr. 6. Kap. Śl. 821—828.)

so 'sṛjad Vy[1]avasāyaṃ[2]) tu, Dharmaṃ[3]) *bhūtasukhāvaham*[4]) |
Saṃkalpaṃ[5]) caiva saṃkalpāt[6]) sarvalokapitāmahaḥ[7]). || 65 ||
prāṇād Brahmâ[1]sṛjad Dakṣaṃ[2]), cakṣurbhyāṃ ca Marīcinam, |
Bhṛgus tu[3]) hṛdayāj jajñe, ṛṣiḥ salilajanmanaḥ[4]). || 66 ||
śiraso 'ṅgiras*aṃ*[1]) caiva, śrotrād Atriṃ tathâsṛjat[2]), |
Pulastyaṃ[3]) ca tathôdānād, vyānāc ca[4]) Pulahaṃ punaḥ[5]) || 67 ||
samānajo[1]) Vasiṣṭhaś ca, a[2]pānān nirmame Kratum, |
ity ete Brahmaṇaḥ *putrā*[3]) *divyā*[4]) *vai dvādaśa*[5]) *smṛtāḥ*. || 68 ||
Dharmādayaḥ prathamajā *vijñeyā*[1]) Brahmaṇaḥ sutāḥ |
Bhṛgvādayas tu ye[2]) sṛṣṭā navaite[3]) brahmavādinaḥ || 69 ||
gṛhamedhipurāṇās[1]) te, *dharmas taiḥ saṃpravartitaḥ*[2]). |
dvādaśaite pras*ūy*ante saha Rudreṇa vai[3]) prajāḥ[4]). || 70 ||
Ṛbhuḥ[1]) Sanatkumāraś ca dvāv etāv ūrdhvaretasau |
pūrvotpa*nn*au[2]) *purā*[3]) hy etau[4]), sarveṣām api pūrvajau. || 71 ||

61₁ = Bḍ. I. 5.69; L. 70.(181a) = b. 1) L. devān ṛṣīṃś ca mahato gadatas tān nibodhata.

62 = Bḍ. I. 5.70; L. 70.181b, 182a; cfr. Kū. 7.34. 1) Bḍ. Bhṛgv-Aṅgirā Marīciś ca; L. -rasaṃ. 2) Bḍ. -styaḥ. 3) Bḍ. -haḥ. 4) Bḍ. -tuḥ. 5) Bḍ. -kṣo 'triś ca. 6) Bḍ. -ṭhaś. 7) L. manasān nava.

63 = Bḍ. I. 5.71; L. 70.182b, 183a. 1) Bḍ. Brahmā yathâ-. 2) Bḍ. tu. 3) Bd. -yoginām.

64 = Bḍ. I. 5.72; L. 70.(184a). 1) Bḍ. sarveṣām eva parvatau; L. tato 'sṛjac ca Saṃkalpaṃ Dharmaṃ caiva sukhāvaham.

65 = Bḍ. I. 5.73; L. 70.184b, 185a. 1) Bḍ.1 dhy. 2) L. -yāt. 3) Bḍ. Brahmā. 4) Bḍ. bhūtaṃ sukhātmakam; L. devo Maheśvaraḥ, cfr. L. 70.184a. 5) Bḍ. -pāc. 6) Bḍ. -po. 7) Bḍ.1 jajñe so 'vyaktayoninaḥ; Bḍ.2 jajñe 'sau 'vyaktayoninā. [4) Bḍ. -yoninaḥ.

66 = Bḍ. I. 5.74; L. 70.186. 1) Bḍ. Dakṣo '. 2) Bḍ. vācaṃ. 2) Bḍ. ca.

67 = Bḍ. I. 5.75; L. 70.187. 1) Bḍ. -saś c-Âṅgirāś; L. -rasaś. 2) Bḍ. Atris tathaiva ca. 3) Bḍ. -yaś. 4) Bḍ. -nāt tu. 5) Bḍ. -has tathā.

68 = Bḍ. I. 5.76; L. 70.188; cfr. Kū. 7.39. 1) Bḍ.1 -nato. 2) Bḍ.1 hy a-. 3) Bḍ.1 śreṣṭhāḥ. 4) Bḍ.1 putrā; Bḍ.2 pautrā. 5) L. ekādaśa.

69 = Bḍ. I. 5.77; L. 70.189. 1) L. -jāḥ sarve te. 2) L. te. 3) Bḍ. na ca te.

70 = Bḍ. I. 5.78; L. 70.190a(b). 1) Bḍ.2L. -dhinaḥ purāṇās. 2) Bḍ. vijñeyā Brahmaṇaḥ sutāḥ. 3) Bḍ.1 ca. 4) Bd. dvijāḥ; L. teṣāṃ dvādaśa te vaṃśā divyā devaguṇānvitāḥ.

71 = Bḍ. 5.79; L. 70.170b, 171a; 191b, 192a. 1) Bḍ. Kratuḥ. 2) Bḍ. -pattau. 3) L. paraṃ. 4) Bḍ. caitau; L. tebhyaḥ.

cfr. 6. Kap. Sl. 82a-82b

vyatīte[1]) *prathame*[2]) kalpe purāṇau lokasādhakau[3]) |
virājetām ubhau[4]) loke tejaḥ saṃkṣipya *dhiṣ*ṭhitau[5]). || 72 ||
tāv ubhau yogadhar[1]māṇāv āropyâtmanam atmani[2]) |
prajā[3]dharmaṃ ca kamaṃ ca *vartayete mahaujasau*[4]). || 73 ||
yathôtpannas tathaivêha[1]) kumāra iti cô[2]cyate. |
tas*māt*[3]) Sanatkumarêti nāma *tasya*[4]) pratiṣṭhitaṃ[5]). || 74 ||
teṣāṃ dvādaśa te vaṃśā divyā devagaṇānvitāḥ |
kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. || 74_{1} ||
prāṇajāṃs tu sa dṛṣṭvā vai Brahmā dvādaśa sāttvikān[1]) |
tato 'surān pitṝn devān manuṣyāṃś cāsṛjat prabhuḥ. || 74_{2} ||
mukhād devān ajanayat pitṝṃś caivâtha vakṣasaḥ, |
prajananān manuṣyān vai, jaghanān nirmame 'surān. || 74_{3} ||
naktaṃ sṛjan punar Brahmā jyotsnāyā mānuṣātmanaḥ |
saṃdhyāyāś[1]) ca pitṝṃś caiva devadevaḥ sasarja ha. || 74_{4} ||
mukhyāmukhyān sṛjan devān asurāṃś ca tataḥ punaḥ |
manasaś ca manuṣyāṃś ca[1]) pitṛvan mahataḥ pitṝn. || 74_{5} ||

cfr. 6. Kap. Śl. 53b—56a

vidyuto 'śanimeghāṃś ca lohitendradhanūṃṣi ca |
ṛco yajūṃṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye. || 74_{6} ||
uccāvacāni bhūtāni mahasas tasya jajñire,
Brahmaṇas tu prajāsargaṃ ⟨sṛjato hi prajāpateḥ. || 74_{7} ||
sṛṣṭvā catuṣṭayaṃ pūrvaṃ⟩ devarṣipitṛmānavam |
punaḥ sṛjati bhūtāni carāṇi sthāvarāṇi ca. || 74_{8} ||

cfr. 6. Kap. Śl. 56b—59a

yakṣān piśācān gandharvān sarvaśo 'psarasas tathā |
narakinnararakṣāṃsi vayaḥpaśumṛgoragān, || 74_{9} ||
avyayaṃ ca vyayaṃ caiva dvayaṃ sthāvarajaṅgamam. |
teṣāṃ ye[1]) yāni karmāṇi prāk sṛṣṭāni Svayaṃbhuvā. || 74_{10} ||
tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ, |
hiṃsrāhiṃsre mṛdukrūre dharmādharmau kṛtākṛte. || 74_{11} ||

---

72 = Bd. I. 5.80; L. 70.171b,172a; 192b,193a. 1) Bd. -tau. 2) Bd. saptame; L tv aṣṭame. 3) L -sākṣiṇau. 4) Bd. -jete 'tra vai; L. 70.172 tau vārāhe tu bhūr. 5) Bd. -jasâkṣipya câtmanaḥ.

73 = Bd. I. 5.81; L. 70.172b, 173a; 193b. 194a. 1) L. 70.172 mokṣakar-; L. 70.193 -gakar-. 2) Bd. -ṇā. 3) L. -jāṃ. 4) L. tyaktvā vairāgyaṃ āsthitau.

74 = Bd. I. 5.82; L. 70.173b, 174a; 194b, 195a. 1) L. -naḥ sa evêha. 2) L. -raḥ sa ihô-. 3) Bd. tataḥ. 4) L. -masyêha. 5) L. -kīrtitaṃ.

74_{1} = Bd. I. 5.83; L. 70.191a = b.
74_{2} = Bd. I. 5.84. 1) Bd.2 sādhakān.
74_{3} = Bd. I 5.85.
74_{4} = Bd. I. 5.86. 1) Bd.1 sudhāyāś.
74_{5} = Bd. I. 5.87. 1) Bd.2. manaś ca manuṣyāṃś câpi.
74_{6} = Bd. I. 5.88.
74_{7} = Bd. I 5.89abI,
74_{8} = Bd. I. 5.89bII, 90a.
74_{9} = Bd. I. 5.90b, 91a.
74_{10} = Bd. I. 5.91b, 92a. T. te.
74_{11} = Bd. I 5.92b, 93a.

cfr. 6. Kap. Śl. 62b—65b

teṣām eva pṛthak sūtam avibhaktaṃ trayam viduḥ, |
etad evaṃ ca naivaṃ ca na côbhe nânubhe tathā. || 7412 ||
karma svaviṣayaṃ prāhuḥ sattvasthāḥ samadarśinaḥ |
nāmātmapañcabhūtānāṃ kṛtānāṃ ca prapañcanām || 7413 ||
veda[1]śabdena pañcaite nirmame sa maheśvaraḥ |
ārṣāṇi caiva nāmāni yāś ca deveṣu sṛṣṭayaḥ, |
śarvaryante[2]) prasūyante, punas tebhyo 'dadhāt prabhuḥ. || 7414 ||

cfr. 6. Kap. Śl. 8213—8222

ity esaḥ[1]) kāraṇād bhūto lokasargaḥ Svayambhuvaḥ. |
mahadādyā viśeṣāntā vikārāḥ prākṛtāḥ svayam. || 7415 ||
candrasūryaprabho loko grahanakṣatramaṇḍitaḥ |
nadībhiś ca samudraiś ca parvataiś ca sahasraśaḥ || 7416 ||
puraiś ca vividhai ramyaiḥ sphītair janapadais tathā, |
asmin Brahmavane 'vyakto Brahmā carati[1]) sarvavit. || 7417 ||
avyaktabījaprabhavas tasyaivânugrahe sthitaḥ |
buddhi[1]skandhamayaś caiva indriyāntarakoṭaraḥ[2]) || 7418 ||
mahābhūtapraśākhaś[1]) ca viśeṣaiḥ patravāṃs tu saḥ |
dharmādharmasupuṣpas tu sukhaduḥkhaphalodayaḥ || 7419 ||
ājīvaḥ sarvabhūtānāṃ Brahmavṛkṣaḥ sanātanaḥ. |
etad Brahmavanaṃ caiva Brahmavṛkṣasya tasya tat || 7420 ||
avyaktaṃ kāraṇaṃ yat, tan[1]) nityaṃ sadasadātmakam |
pradhānaṃ prakṛtiṃ caiva yam[2]) āhus tattvacintakāḥ || 7421 ||
ity eṣo 'nugrahaḥ sargo brahmanaimittikaḥ smṛtaḥ. |
abuddhipūrvakāḥ sargā Brahmaṇaḥ prākṛtās trayaḥ. || 7422 ||
mukhyādayas tu ṣaṭ sargā vaikṛtā buddhipūrvakāḥ, |
vaikalpāt sampravartante Brahmaṇas te 'bhimanyāvaḥ || 7423 ||
ity ete prākṛtāś caiva vaikṛtāś ca nava smṛtāḥ |
sargāḥ parasparotpannāḥ, kāraṇaṃ tu budhaiḥ smṛtam. || 7424 ||

dyauḥ pradhānaṃ[1]) yasya vedā vadanti,
viyan nābhim[2]) candrasūryau ca netre, |
diśaḥ śrotre viddhi pādau kṣitiṃ ca.
so[3]) 'cintyātmā sarvabhūtapraṇetā. || 7425 ||

7412 = Bḍ. I. 5.93b, 94a.
7413 = Bḍ. I. 5.94b, 95a.
7414 = Bḍ. I. 5.95b, 96. 1) Bḍ.1 diva-; Bḍ.2 deva-. 2) Bḍ.1 -yāṃ na.
7415 = Bḍ. I. 5.97. 1) Bḍ.1 evaṃ.
7416 = Bḍ. I. 5.98.
7417 = Bḍ. I. 5.99. 1) Bḍ.2 carita-.
7418 = Bḍ. I. 5.100. 1) Bḍ.2 -dhiḥ. 2) Bḍ.2 -koṣṭakaḥ.
7419 = Bḍ. I. 5.101. 1) Bḍ.1 -praśākaś.
7420 = Bḍ. I. 5 102.
7421 = Bḍ. I. 5.103. 1) Bḍ.1 yatra. 2) Bḍ.1 -tiṃ māyāṃ caivâ-.
7422 = Bḍ. I. 5.104.
7423 = Bḍ. I. 5.105.
7424 = Bḍ. I. 5.106.
7425 = Bḍ. I. 5.107. 1) Bḍ.1 mūrdhānaṃ vai. 2) Bḍ.1 -bhiś. 3) Bḍ.2 hy a-.

cfr. 6. Kap. Śl. 8223—8224.

vaktrād yasya brāhmaṇāḥ samprasūta
yadvakṣastaḥ[1]) kṣatriyāḥ pūrvabhāge. |
vaiśyāś côrvor[2]) yasya padbhyāṃ ca śūdraḥ,
sarve varṇā gātrataḥ samprasūtāḥ. || 74_{26} ||
Nārāyaṇaḥ[1]) paro[2]) 'vyaktād, aṇḍam avyaktasaṃbhavam[3]), |
aṇḍāj jajñe punar[4]) Brahmā, lokās tena kṛtaḥ svayam || 74_{27} ||
[Brahmāṇḍap. I. $5._{110}$—$_{141^a}$ = 4. Kap. Śl. $_{33}$—$_{64}$]
eṣa vaḥ kathitaḥ pādaḥ samasān, na tu vistarat, |
anenâdyena pādena purāṇaṃ pari[1]kīrtitam. || 74_{28} ||

74_{26} = Bḍ. I. 5_{108}; Vā. $6._{77}$. 1) Bḍ. vakṣasaś caiva; Vā. -tās tad-. 2) Bḍ. -yā ūrubhyāṃ.
74_{27} = Bḍ. I. $5._{109}$; Vā. $6._{78}$. 1) Bḍ. -ṇat. 2) Bḍ.$_2$ -ṇaparc. 3) Bḍ. -jñitam. 4) Bḍ. aṇḍajas tu svayaṃ.
74_{28} = Bḍ. I. $5._{141^b}$ = b; Vā. $6._{79}$. 1) Vā. sampra-.

4. Kapitel.

(Bḍ. I. 5.110—141a: 6.1—77; Vā. 7.1—80).

ity eṣa[1]) prathamaḥ[2]) pādaḥ[3]) prakriyârthaḥ[4]) prakīrtitaḥ[5]). |
śrutvā tu saṃhṛṣṭamanāḥ *Kāpeyaḥ saṃśayāyati*[6]) || 1 ||
ārādhya[1]) sūtaṃ vacasā[2]) *papracchā*thôttarām[3]) kathām: |
ataḥ[4]) prabhṛti kalpajña[5]) pratisaṃdhiṃ[6]) pracakṣva naḥ[7]), || 2 ||
samatītasya kalpasya vartamānasya *câna*yoḥ[1]) |
kalpayor antaraṃ yac ca[2]) pratisaṃdhiś ca yas[3]) tayoḥ. |
etad veditum icchāma[4]) *yathāvat*[5]), kuśalo hy asi! || 3 ||
[Kāpeyenaivam uktas tu sūtaḥ pravadatāṃ varaḥ |
trailokyasyôdbhavaṃ kṛtsnam ākhyātum upacakrame.] || 4 ||
sūta uvāca:
atra vo[1]) *varṇayiṣyāmi yāthātathyena suvratāḥ* |
kalpaṃ bhūtaṃ bhaviṣyaṃ ca pratisaṃdhiś ca yas tayoḥ[2]), || 5 ||
manvantarāṇi kalpeṣu yeṣu[1]) yāni ca suvratāḥ. |
yaś câyaṃ vartate kalpo vārāhaḥ sāṃprataḥ śubhaḥ, || 6 ||
asmāt kalpāt *tu*[1]) yaḥ kalpaḥ pūrvo[2]) 'tītaḥ sanātanaḥ, |
tasya câsya ca kalpasya madhye[3]) 'vasthāṃ nibodhata! || 7 ||
pratyā*hṛ*te[1]) pūrvakalpe pratisaṃdhiṃ *vinânaghāḥ*[2]) |
anyaḥ pravartate kalpo jan*āl lokāt* punaḥ[3]) punaḥ. || 8 ||
vyucchinn*a*[1]pratisaṃdhes[2]) tu kalpāt kalpaḥ parasparam, |
vyucchidyante *pra*jāḥ[3]) sarvāḥ kalpānte sarvaśas tadā. || 9 ||

---

1 = Bḍ. I. 6.1; Vā. 7.1. 1) Bḍ. evaṃ. 2) Bḍ. -maṃ. 3) Bḍ. -daṃ. 4) Bḍ. -kṛtyarthaṃ. 5) Bḍ. -taṃ. 6) Vā. Kāśyapeyaḥ sanātanaḥ.
2 = Bḍ. I. 6.2; Vā. 7.2. 1) Vā. saṃbodhya, V. saṃrodhya. 2) Bḍ. vacasā sutaṃ. 3) Bḍ.1 tasyârthaṃ tv aparāṃ; Bḍ.2 yad yasyârthottarāṃ. 4) Bḍ atha. 5) Bḍ. Vā. V. -jñaḥ. 6) Bḍ.1 -dhiḥ. 7) Bḍ. -cakṣate.
3 = Bḍ I. 6.3; Vā. 7.3. 1) Vā. côbhayoḥ. 2) Bḍ.1 yatra. 3) Vā. -dhir yatas. 4) Bḍ -mi. 5) Vā. a(mo hy a)tyanta-.
4 = Bḍ. I. 6.4.
5 = Bḍ. I. 6.5; Vā. 7.(4). 1) Bḍ.1 vai. 2) Vā. vo 'haṃ pravakṣyāmi pratisaṃdhiś ca yas tayoḥ | samatītasya kalpasya vartamānasya côbhayoḥ.
6 = Bḍ. I. 6.6; Vā. 7.5. 1) Bḍ. yāni.
7 = Bḍ. I. 6.7; Vā. 7.6. 1) Vā. -pāc ca. 2) Bḍ. pūrvaḥ kalpo. 3) Bḍ.1 Vā. T. madhyā-.
8 = Bḍ. I. 6.8; Vā. 7.7. 1) Bḍ. -gate; Vā. V. -hate. 2) Vā. -dhiṃ ca tatra vai. 3) Bḍ. -nalokādayaḥ.
9 = Bḍ. I. 6.9; Vā. 7.8. 1) Bḍ.2 -naḥ; Vā. -nāt. 2) Bḍ. Vā. V. -dhis. 3) Vā. kriyāḥ.

tasmāt kalpāt tu kalpasya pratisaṃdhir na *vi*dyate[1]. |
manvantare[2]) yugākhyānām avyuc[3]chinnās *tu*[4]) saṃdhayaḥ, || 10 ||
parasparāḥ[1]) pravartante manvantarayugaiḥ saha. | '
uktā ye prakriyāıthena pūrvakalpāḥ samasataḥ. || 11 ||
teṣāṃ parārdhakalpānāṃ pūrvo hy asmāt[1]) tu yaḥ paraḥ |
āsīt kalpo vyatīto[2]) vai, parardh*aṃ*, *na paras* tu s*a*ḥ[3]). || 12 ||
kalpās tv anye bhaviṣyā ye hy[1]) aparārdha[2]guṇīkṛtaḥ, |
prathamaḥ sāṃpratas teṣāṃ kalpo 'yaṃ[3]) varıate dvijaḥ. || 13 ||
as[1]min pūrv*e*[2]) parārdhe tu dvitīy*aḥ*[3]) para ucyate, |
etāvān[4]) *sthiti*kālas tu[5]), pratyāharas tataḥ smṛtaḥ. || 14 ||
asmāt kalpāt tu yaḥ[1]) pūrvaṃ kalpo 'tıtaḥ s*ana*[2]tanaḥ |
caturyugasahasrānte *saha*[3]) manvantaraiḥ pura, || 15 ||
kṣīṇe kalpe ta*dā*[1]) tasmin dāhakāle hy[2]) upasthite, |
tasmin *kalpe*[3]) tadā devā asan Vaimanikās tu ye || 16 ||
nakṣatragrahatārāś *ca*[1]) candrasūry*ādayaś*[2]) ca ye[3]), |
aṣṭāviṃśatir evaitāḥ koṭyas tu sukṛtātmanaṃ || 17 ||
manvantare *ya*[1]thaikasmiṃś, caturdaśasu vai tatha |
trīṇi koṭiśatāny āsan koṭyo dvinavatis tathā || 18 ||
aṣṭ*âdhikā saptatiś* ca[1]) sahasraṇāṃ pura smṛtaḥ[2]) |
[vaimānikānāṃ devānāṃ kalpe 'tīte tu ye 'bhavan] || 19 ||
ekaikasmiṃs tu kalpe vai deva Vaimanikaḥ smṛtaḥ. |
atha manvantareṣv āsaṃś caturdaśasu vai[1]) divi || 20 ||
devāś ca pitaraś caiva *ṛṣayo*[1]) *manavas*[2]) tatha |
teṣām anucarā *ye ca*[3]) *manuputrās*[4]) tathaiva ca. || 21 ||
varṇāśramı*bhir*[1]) *īḍyāś*[2]) ca tasmin kāle tu ye[3]) suraḥ, |
[manvantareṣu ye hy āsan devaloke divaukasaḥ] || 22 ||

---

10 = Bḍ. I. 6.10; Vā. 7.9. 1) Vā. nigadyate. 2) Vā. -ra-. 3) Bḍ.1 avic-. 4) Vā. -nāś ca.

11 = Bḍ. I. 6.11; Vā. 7.10. 1) Bḍ. -rat.

12 = Bḍ. I. 6.12; Vā. 7.11. 1) Bḍ.1 yasmāt. 2) Bḍ. -pe vyatīte. 3) Bḍ. -dhāt paramas tu yaḥ.

13 = Bḍ. I. 6.13; Vā. 7.12. 1) Vā. anyā bhaviṣyā ye kalpa. 2) Bḍ.2 -dhā-.; Vā. -dhād. 3) Bḍ. yo.

14 = Bḍ. I. 6.14; Vā. 7.13 1) Vā. yas-. 2) Vā. -vaḥ. 3) Va. -ye. 4) Bḍ. eṣa. 5) Bḍ. saṃsthitakālas tu; Vā. T. sthitikalasya; V. -laś ca.

15 = Bḍ. I. 6.15; Vā. 7.14. 1) Bḍ.1 tataḥ. 2) Bḍ. purā-. 3) Va. aho.

16 = Bḍ. I. 6.16; Vā. 7.15. 1) Bḍ. tatas. 2) Bḍ. -la. 3) Bḍ kāle.

17 = Bḍ. I. 6.17; Vā. 7.16. 1) Vā. -rās tu. 2) Vā. -yagrahāś. 3) Bḍ. tu te.

18 = Bḍ. I 6.18; Vā. 7.17. 1) Vā. ta.

19 = Bḍ. I. 6.19a = a; Vā. 7.18. 1) Bḍ.1 athâdhikā sap-; Vā. aṣṭadhikāḥ saptaśatāḥ. 2) Vā. smṛtāḥ purā.

20 = Bḍ. I. 6.19b, 20a; Vā 7.19. 1) Bḍ. khe.

21 = Bḍ. I. 6.20b, 21a; Vā. 7.20. 1) Vā. munayo. 2) Bḍ. -yo 'mṛtapās. 3) Bḍ. -rāś caiva. 4) Bḍ. patnyaḥ putrās.

22 = Bḍ. I. 6.21b = a; Vā. 7.21. 1) Bḍ Vā. V. -mabhir. 2) Bḍ. mātiriktāś. 3) Bḍ.1 khe.

tais[1]) taiḥ *sāyujyagaiḥ*[2]) sārdhaṃ prāpte *saṃkālane*[3] *tadā*[4]) |
tulyaniṣṭhās *tu te sarve*[5]) prāpte hy ābhūtasaṃplave. || 23 ||
tatas te 'vaśyabhāvitvād buddhvā[1]) paryāvam ātmanaḥ |
trailokyavāsino devā ihasthānā[2]bhimāninaḥ || 24 ||
sthitikāle tadā pūrṇe hy ā[1]sanne paścime '*ntare*[2]) |
kalpāvasānikā devās tasmin prāpte hy upaplave || 25 ||
tenautsukya[1]viṣādena tyaktvā[2]) sthānāni bhāvataḥ[3]) |
maharlokāya saṃvignās tatas te dadhire *manaḥ*[4]). || 26 ||
te yuktā[1]) upapadyante *mahasi*[2]*sthaiḥ*[3]) śarīra*kaiḥ*[4])
viśuddhibahulāḥ sarve mānasīṃ siddhim āsthitāḥ || 27 ||
taiḥ kalpavāsibhiḥ sārdhaṃ mahān āsāditas *tadā*[1]) |
brāhmaṇaiḥ kṣatriyair vaiśyais tadbha*vaiś*[2]) câparair janaiḥ || 28 ||
ga[1]tvā tu te maharlokaṃ devasaṃghāś caturdaśa |
tatas te janalokāya sodvegā dadhire *manaḥ*[2]). || 29 ||
viśuddhibahulāḥ sarve mānasīṃ siddhim āsthitāḥ |
taiḥ kalpavāsibhiḥ sārdhaṃ *jana*[1]) āsādıtas tu *yaiḥ*[2]) || 30 ||
[daśakṛtva ivâvṛtya tasmād gacchanti svas tapaḥ] |
tatra kalpān daśa sthitvā satyaṃ gacchanti vai[1]) punaḥ. || 31 ||
etena kramayogena *yayus te* kalpavāsinaḥ[1]) |
evaṃ devayugānāṃ tu sahasrāṇi parasparam[2]). || 32 ||
ga*tvā te*[1]) Brahmalokaṃ vai apaіāvartinīṃ gatim |
ādhipatyaṃ vinā te[2]) vai aiśvaryeṇa tu tatsamāḥ, || 33 ||
bhavanti Brahmaṇas[1]) tulyā rūpeṇa viṣayeṇa ca |
tatra te hy avatiṣṭhante prītiyuktāś *ca*[2]) *saṃyamān*[3]) || 34 ||
ānandaṃ Brahmaṇaḥ prāpya mucyante Brahmaṇā saha |
avaśya[1]bhāvinârthena prākṛtenaiva te[2]) svayam || 35 ||
nānātvenâbhisaṃbaddhās[1]) tadā tatkālabhāvitāḥ[2]) |

---

23 = Bḍ. I. 6.22; Vā. 7.22. 1) Vā. te. 2) Vā saṃyojakaiḥ. 3) Bḍ. vastu(Bḍ.2 asta)maye. 4) Vā. tathā. 5) Bḍ. -ṭhâbhavan.
24 = Bḍ. I. 6.23; Vā. 7.23. 1) Bḍ -dhyāḥ. 2) Bḍ. iha tān a-.
25 = Bḍ. I. 6.24; Vā. 7.24. 1) Bḍ. -ṇe ā-. 2) Bḍ. -mottare.
26 = Bḍ. I. 6.25; Vā. 7.25. 1) Bḍ. tatosukā-. 2) Bḍ. -kta-. 3) Bḍ. bhāgaśaḥ. 4) Vā. matim.
27 = Bḍ. I. 6.26; Vā. 7.26. 1) Bḍ. -tān. 2) Bḍ.1 -tīṃ; Bḍ.2 -tāṃ. 3) Bḍ. ca. 4) Bḍ.1 -rike; Bḍ.2 -rake.
28 = Bḍ. I. 6.27; Va. 7.27. 1) Va. tu yaiḥ. 2) Vā. -bhaktaiś.
29 = Bḍ. I. 6.28; Vā. 7.28. 1) Vā. ma-. 2) Vā. matim.
30 = Bḍ. I. 6.30; Vā. 7.29. 1) Vā. mahān. 2) Bḍ 1 vai; Bḍ.2 ye.
31 = Bḍ. I. 5.110a = a; 6.31a = a; Vā. 7.30. 1) Bḍ. I. 5.110 te.
32 = Bḍ. I. 6.29; Vā. 7.31. 1) Vā. yānti kalpanivāsinaḥ. 2) Vā. -rāt.
33 = Bḍ. I. 5.110b, 111a; 6.31b, 32a; Vā. 7.32. 1) Bḍ. I. 5.110 te lokā; Vā. gatāni. 2) Bḍ. I. 6.32 vimāne.
34 = Bḍ. I. 5.111b, 112a; 6.32b, 33a; Vā. 7.33. 1) Bḍ. -ṇā; Bḍ.2 I. 5.111 -ṇas. 2) Bḍ.2 I. 5.112 tu. 3) Bḍ 1 I. 5.112 svasaṃyutāḥ: Vā. prasaṃgamāt.
35 = Bḍ. I. 5.112b = b; 6.33b, 34a; Vā. 7.34. 1) Vā -śyaṃ. 2) Bḍ.1 I. 5. 112 -taṃ tanute; Bḍ.2 -taṃ tena te.
36 = Bḍ. I. 5.113; 6.34b, 35a; Vā. 7.35 1) Bḍ.1 I. 5.113 -bandhyās; Bḍ. I.

svapato buddhipūrvaṃ hi[3]) *bodho*[4]) bhav*ati vai yathā*[5]). || 36 ||
tatkālabhāvi teṣāṃ tu[1]) tathā jñanaṃ[2]) pravartate |
pratyahār*ais*[3]) tu bhedānāṃ yeṣaṃ[4]) bhinnani[5]) śuṣ*mi*ṇām[6]), || 37 ||
taiḥ[1]) sārdhaṃ prati*sṛjyan*te[2]) karyaṇi ka[3]raṇāni ca |
nānātvadarśi*nāṃ*[4]) teṣāṃ Brahamalokamvāsinām, || 38 ||
vini*vṛttā*dhi[1]kāraṇāṃ svena dharmeṇa tiṣṭhatam. |
te tulyalaksaṇāḥ siddhāḥ[2]) śuddha[3]tmano nirañjanaḥ || 39 ||
pr*ākṛte*[2]) k*araṇopetā*ḥ[2]) svātmany eva vyavasthitaḥ. |
prākhyāpayitva câ[3]tmānaṃ; prakṛtis teṣu[4]) *tattvata*ḥ[5]) || 40 ||
puruṣ*ānyabahu*tvena[1]) pratīta na[2]) pravartate |
pravartite[3]) punaḥ sarge[4]) teṣaṃ *sākāraṇātmanām*[5]). || 41 ||
saṃyoge[1]) pr*akṛtir*[2]) *jñeyā*[3]) yu[4]ktanaṃ tattvadarśinam |
tatrâp[5]avargiṇāṃ[6]) teṣam a[7]punarmarga[8]gaminam || 42 ||
a[1]bhāvaḥ punarutḷ *atta*u[2]) śāntanam arciṣam iva. |
tatas teṣu gateṣûrdhvaṃ trailokyāt su[3]maha[4]tmasu || 43 ||
etaiḥ[1]) sār[d]haṃ ma[2]harlok*as*[3]) tada nâsāditas[4]) tu vai[5]). |
tacchi*ṣṭāś*[6]) cêha[7]) tiṣṭhanti[8]) kalpadaha upasthite[9]) || 44 ||

6.34 mānārcanābhiḥ saṃbaddhas. 2) Va. -vinaḥ. 3) Bḍ. I. 6.35 tu. 4) Va. yathā. 5) Bḍ.1 I. 5.113 yadā; Bḍ. I. 6.35 tadā; Vā. -ti jāgrataḥ.

37 = Bḍ. I. 5.114; 6.35b, 36a; Vā. 7.36. 1) Bḍ. I. 5.114 -labhavite teṣaṃ; Bḍ.1 I. 6.35 tathā tu bhāvite sevaṃ (Bḍ.2 teṣāṃ). 2) Bḍ.1 I. 6.35 tathânandaḥ. 3) Vā. -re. 4) Bḍ.1 I. 5.114 teṣaṃ; Bḍ.2 eṣaṃ. 5) Bḍ. I. 5.114 hi na tu; Vā.T. bhinnabhi-. 6) Va.T. -sūkṣmaṇam. V. śuṣmaṇām.

38 = Bḍ. I. 5.115; 6.36b, 37a; Vā. 7.37. 1) Bḍ.1 I. 5.115 taiś ca; Bḍ.2 etaiḥ. 2) Bḍ. I. 5.115 pravartante; Bḍ. I. 6.36 vardhate teṣāṃ. 3) Bḍ.1 I. 5.115 Vā.V. kā-. 4) Vā. -darśanāt.

39 = Bḍ I. 5.116; 6.37b, 38a; Vā. 7.38. 1) Bḍ. I. 5.116 -ta(a)vi-; Vā. vinaṣṭasvādhi-. 2) Bḍ.1 I. 5.116 tulyalakṣaṇasiddhas tu. 3) Bḍ. I. 5.116 śubhā-.

40 = Bḍ. I. 5.117, 6.38b, 39a; Vā. 7.39. 1) Vā. prakṛtau. 2) Vā. kāraṇātītāḥ. 3) Vā. hy ā-. 4) Bḍ.1 tv eṣa 5) Vā. sarvaśaḥ.

41 = Bḍ. I. 5.118, 6.39b, 40a; Vā. 7.40. 1) Vā. -ṣāvyavahṛtv(ttv)ena. 2) Bḍ. I. 6.39 tat. 3) Bḍ. I. 5.118 -vartate. 4) Bḍ.1 I. 5.118 -gas. 5) Vā. -ṣāṃ vā kāraṇaṃ punaḥ.

42 = Bḍ. I. 5.119, 6.40b, 41a; Vā. 7.41. 1) Bḍ.1 I. 5.119 -gaḥ. 2) Vā. prākṛte. 3) Vā. teṣāṃ. 4) Bḍ. I. 6.40 mu-. 5) Bḍ.1 -trô-; Vā. atrâ-. 6) Bḍ.1 I. 5.119 -giṇī. 7) Bḍ. I. 6.41 na. 8) Bḍ. I. 5.119 -bhāra-.

43 = Bḍ. I. 5.120, 6.41b, 42a; Vā. 7.42. 1) Bḍ.1 I. 6.41 ā-. 2) Bḍ. I. 6.41 utpannaḥ; Bḍ. I. 5.120 abhāvataḥ punaḥ satyaṃ. 3) Bḍ. I. 5.120 -yāt tu; Bḍ. I. 6.42 -yeṣu. 4) Bḍ.1 I. 5.120 mudāt-.

44 = Bḍ. I. 5.121, 6.42b, 43a; Vā. 7.43. 1) Bḍ.1 I. 5.121 te; Bḍ.2 Vā. taiḥ. 2) Bḍ. I. 5.121 yair ma-; Vā. ye ma-. 3) Vā. -kāt. 4) Vā. -tāḥ, V. -to. 5) Vā. janāḥ, V. -naḥ. 6) Bḍ. -chiṣyā. 7) Bḍ. I. 5.121 yêha; Bḍ.1 I. 6.44 vai; Bḍ.2 ye. 8) Bḍ. I. 6.43 bhaviṣyanti. 9) Vā. kalpād deham upāsate.

gandharvādyāḥ piśācāntā[1]) mānuṣā brāhmaṇādayaḥ |
paśavaḥ pakṣiṇaś caiva sthāvarāḥ sa[2]sarīsṛpāḥ || 45 ||
tiṣṭhatsu teṣu tatkālaṃ pṛthivītalavāsiṣu |
sahasraṃ yat tu raśmīnāṃ sūryasyêha *vibhāsa*te[1]), || 46 ||
te[1]) saptaraśmayo bhūtvā hy ekaiko jāyate raviḥ |
krameṇôttiṣṭha[2]mānās te trīṃl lokān pradahanty uta || 47 ||
jaṅgamān[1]) sthāvarāṃś[2]) caiva nadīḥ[3]) sarvāṃś[4]) ca parvatān[5]). |
pūrve[6]) śuṣkā hy[7]) anāvṛṣṭyā sūryais[8]) taiś[9]) ca[10]) pradhūpitāḥ[11]) || 48 ||
tadā te[1]) vivaśāḥ sarve nirdagdhāḥ sūryaraśmibhiḥ |
jaṅgamāḥ sthāvarāś caiva[2]) dharmādharmātmakā[3]) tu vai. || 49 ||
dagdhadehās tadā[1]) te tu[2]) *dhūta*pāpā yugātyaye[3]) |
khyātyā[4]) *tayā*[5]) *hy* a[6]nirmuktāḥ śubhapāpānu[7]bandhayā. || 50 ||
tatas te hy upapadyante tulyarūpair[1]) jane[2]) janāḥ |
[viśuddhibahulāḥ sarve mānasīṃ siddhim āsthitāḥ] || 51 ||
uṣitvā rajanīṃ tatra[1]) Brahmaṇo 'vyaktajanmanaḥ |
punaḥ sarge bhavantîha Brahmaṇo mānas*āḥ*[2]) prajāḥ[3]). || 52 ||
tatas teṣ*ûpapa*nneṣu[1]) jane trailokyavāsiṣu |
nirdagdheṣu ca lokeṣu tadā[2]) sūryais tu saptibhiḥ || 53 ||
vṛṣṭyā kṣitau plāvitāyāṃ *vijaleṣv*[1]) *arṇaveṣu*[2]) ca |
sa[3]mudrāś caiva meghāś ca āpaḥ sarvāś ca[4]) pārthivāḥ || 54 ||
vrajanty ekārṇavatvaṃ hi[1]) salilākhyās tad*āśritāḥ*[2]). |

---

45 = Bd. I. 5.122, 6.43b, 44a; Vā. 7.44. 1) Bd. -śācāś ca. 2) Bd. I. 6.44 -rāś ca.

46 = Bd. I. 5.123, 6.44b, 45a; Vā. 7.45. 1) Bd. I. 5.123 vinaśyati; Bd. I. 6.45 svayam eva vibhāvyate.

47 = Bd. I. 5.124, 6.45b, 46a; Vā. 7.46. 1) Bd. I. 6.45 tat. 2) Bd. I. 5.124 -ṇa śata-.

48 = Bd. I. 5.125, 6.46b, 47a; Vā. 7.47. 1) Bd. I. 6.46 -māḥ; Vā.T. -maṃ. 2) Bd. I. 6.46 -rāś; Vā.T. -raṃ. 3) Bd. I. 6.46 nadyaḥ. 4) Bd.1 I. 6.46 -ve; Bd.2 Vā. -vāś. 5) Bd.1 I. 6.46 -tāḥ. 6) Bd. I. 5.125, Bd.2 I. 6.47 śuṣke; Bd.1 -kāḥ. 7) Bd. pūrvam. 8) Bd.1 I. 5.125 yais taiś. 9) Bd. I. 6.47 te. 10) Bd.1 I. 5.125 caiva. 11) Bd I. 5.125 pratāpitāḥ.

49 = Bd. I. 5.126, 6.47b, 48a; Vā. 7.48. 1) Bd. I 6.47 tu. 2) Vā. sarve. 3) Bd. I. 5.126 -mādikās.

50 = Bd. I. 5.127, 6.48b, 49a; Vā. 7.49. 1) Vā. tatas. 2) Vā. vai. 3) Bd. I. 6.48 yugāntare; Vā. gatāḥ pāpayugātyaye. 4) Bd.1 khyātā; Vā. yonyā. 5) Bd. I. 5.127, Bd.1 I. 6.49 tapā 6) Bd.1 vinir-; Bd.2 svanir-. 7) Bd.1 I. 5.127, Bd. I. 6.49 śubhayā câti-.

51 = Bd. I. 5.128a, 6.49b = a; Vā. 7.50. 1) Vā. -pā. 2) Bd. I. 5.128; Bd.1 I. 6.49 janair.

52 = Bd. I. 5.128b, 129a, 6.50; Vā. 7.51. 1) Bd. I. 5.128 te ca. 2) Bd. I. 5.129 mānasyo Brahmaṇaḥ; Bd. I. 6.50 mānasā Brahmaṇaḥ; Vā. -sī-. 3) Bd. I. 6.50 sutāḥ

53 = Bd. I. 5.129b, 130a, 6.51; Vā. 7.52. 1) Bd. I. 5.129 teṣu prapanneṣu; Vā.T. teṣv apravṛtteṣu, V. teṣu pra-. 2) Bd. janais. 3) Vā. teṣu.

54 = Bd. I. 5.130b, 131a, 6.52; Vā. 7.53. 1) Bd.1 vijaneṣv; Vā. viśīrṇeṣv. 2) Vā. ālayeṣu. 3) Bd. I. 6.52 sā-. 4) Bd. I. 5.131 -paś caivâtha.

55 = Bd. I. 5.131b, 132a, 6.53; Vā. 7.54. 1) Bd. I. 6.53, Bd.1 I. 5.131 śara-

āgatāgatikaṃ *caiva*[3]) yada tu[4]) salilaṃ bahu, || 55 ||
saṃchādyêmāṃ sthitaṃ bhūmim arṇavakhyā[1]) *tadābhavat*[2]). |
ābhāti[3]) yasmat *svābhāso*[4]), *bhāśabdo*[5]) vyapti[6]dīptiṣu. || 56 ||
sarvataḥ[1]) samanu*plāvya*[2]) tāsaṃ[3]) câmbho[4]) vibhavyate, |
tad ambhas[5]), tanute yasmat sarvaṃ pṛthvīṃ samantataḥ. || 57 ||
dhātus tanoti vistāre[1]), *tenâmbhas*[2]) tanavaḥ smṛtaḥ, |

śara[1]) ity eṣa[2]) śīrṇe tu, nānārtho dhātur ucyate. || 58 ||

aram ity eṣa śīghraṃ tu, nipataḥ kavibhiḥ smṛtaḥ. || 58 ||

ekārṇave bhavanty āpo, na śīghras[1]) tena te[2]) narāḥ. |
tasmin yugasahasrante saṃsthite Brahmaṇo 'hani || 59 ||
tāvat kālaṃ[1]) *rajanyāṃ ca vartantyāṃ*[2]) salilatmanaḥ[3]) |
tatas tu[4]) salile tasmin naṣṭe[5]) 'gnau pṛthivītale || 60 ||
praśāntavāte 'ndhakare nirāloke samantataḥ, |
yenaivâ[1]dhiṣṭhitaṃ hīdaṃ, Brahma sa[2]) Puruṣaḥ prabhuḥ. || 61 ||
vibhāgam asya lokasya p*rakartuṃ punar a*icchata[1]). |

cfr. 3. Kap. Śl. 2—5

ekārṇave tadā[2]) tasmin naṣṭe sthavarajaṅgame || 62 ||
tadā bhavati sa[1]) Brahmā sahasrakṣaḥ sahasrapat |
sahasraśīrṣā Puruṣo rukmavarṇo hy atīndriyaḥ[2]). || 63 ||
Brahmā Nārāyaṇākhyas tu susvapa salile tadā, |
sattvodrekāt prabuddhas tu[1]) śūnyaṃ lokam avaikṣata[2]). || 64 ||
imaṃ côdāharanty atra ślokaṃ Narayaṇaṃ prati : |
āpo Narā*khyās*[1]) tanava ity apāṃ nama[2]) śuśruma, |
āpūrya nābhiṃ[3]) tatrâste, tena Nārāyaṇaḥ smṛtaḥ. || 65 ||

---

mānā vrajanty eva (Bḍ.2 I. 6.53 ekaṃ); Bḍ.2 I. 5.131 śīryamāṇā vrajāḥ sapta. 2) Bḍ. I. 6.53 tathânugāḥ; Bḍ.1 I. 5.131 tathâcalāḥ, Bḍ.2 tayâkṛtāḥ. 3) Vā. tad vai. 4) Bḍ. I. 6.53 tat.

56 = Bḍ. I. 5.132b, 133a, 6.54; Vā. 7.55. 1) Bḍ.1 -yaṃ. 2) Vā. -dā ca sā. 3) Vā. -bhānti. 4) Bḍ. I. 5.133 -māc câbhāsād (Bḍ.2 -sā); Vā. nâbhānti. 5) Vā. bhāsanto. 6) Bḍ 1 I. 5.133 -daḥ kānti-.

57 = Bḍ. I. 5.133b, 134a, 6.55; Vā. 7.56. 1) Bḍ. I. 5.133 sa sarvaḥ. 2) Bḍ. I. 5.133 -prāptā; Bḍ. I. 6.55 -prāptyā. 3) Bḍ.1 I. 5.133 māsāṃ. 4) Bḍ.1 I. 5.134 bhābhyo. 5) Bḍ. I. 5.134, Bḍ.1 I. 6.55 antas.

58a = Bḍ. I. 5.134b, 6.56a; Vā. 7.57a. 1) Bḍ.1 I. 5.134 -raṃ. 2) Bḍ.1 I. 5 134 tato 'pa-; Bḍ.2 tena tās. Bḍ.1 I. 6.56 na caitās; Bḍ.2 tena tāḥ.

58b = Bḍ. I. 5.135a, 6.56b. 1) Bḍ. I. 5.135 śāra. 2) Bḍ.1 I. 5.135 eva.

58b = Vā. 7.57b.

59 = Bḍ. I. 5.135b, 136a, 6.57; Vā. 7.58. 1) Bḍ. I. 5.135 śīrṇās. 2) Bḍ. I. 5.135 tā.

60 = Bḍ. I. 5.136b, 137a, 6.58; Vā. 7.59. 1) Bḍ. I. 6.58 -le. 2) Vā. rajanyāṃ vartamānāyāṃ tāvat tat-. 3) Bḍ.1 I. 6.58; Vā. -na. 4) Bḍ. I. 5.137 te. 5) Bḍ. -ṭā-.

61 = Bḍ. I. 5.137b, 138a, 6.59; Vā. 7.60. 1) Bḍ. I. 6.59 etenâ-. 2) Bḍ. I. 5.138 -manaḥ.

62 = Bḍ. I. 5.138b, 139a, 6.60; Vā. 7.61. 1) Vā. -sya punar vai kartum icchati. 2) Bḍ. I. 5.139 tatas.

63 = Bḍ. I. 5.139b, 140a, 6.61ab; Vā. 7.62. 1) Vā. sa bhavati. 2) Bḍ.1 I. 6.61 jitendriyaḥ; Bḍ 2 atandritaḥ.

64 = Bḍ. I. 5.140b, 141a; Vā. 7.63. 1) Bḍ.2 sa; Bḍ.1 tu sa. 2) Bḍ.1 aikṣata; Vā. avekṣya ca.

sahasraśīrṣā sumanāḥ sahasrapāt sahasracakṣurvadanaḥ sahasrabhuk[1] |
sahasrabāhuḥ prathamaḥ prajāpatis trayī*mayo*[2]. *yaḥ*[3] Puruṣo nirucyate.||66||
ādityavarṇo bhuvanasya goptā eko hy *apūrvaḥ*[1] prathama*ṃ turāṣaṭ*[2] |
Hiraṇygarbhaḥ Puruṣo mahātmā, *sa paṭh*yate[3] vai *tama*saḥ[4] parastāt. ||67||
kalpādau rajasôdrikto Brahmā bhūtvâsṛjat prajāḥ, |
kalpānte tamasôdriktaḥ Kālo bhūtvâgrasat punaḥ || 68 ||
sa vai Nārāyaṇ*ākhyaṣ tu*[1] sattvodrikto *'rṇave svapan*[2], |
tridhā vibhajya câtmānaṃ trailokye saṃ*pra*vartate[3]: || 69 ||
sṛ*jati*[1] grasate caiva vīkṣ*ate*[2] ca tribhiḥ *svayam*[3]. |
ekārṇave tadā *loke*[4]) naṣṭe sthāvarajaṅgame || 70 ||
caturyugasahasrānte sarvataḥ sali[1]lāvṛte |
Brahmā Nārāyaṇākhyas tu *aprakāśārṇave*[2]) svapan[3]. || 71 ||
caturvidhāḥ prajā grastvā[1]) Brahmarātryāṃ[2]) *mahārṇave*[3]) |
paśyanti taṃ maharlokāt[4]) suptaṃ Kālaṃ[5]) maharṣayaḥ. || 72 ||
Bhṛgvâdayo yat*hôddiṣṭās* tasmin kāle[1]) maharṣayaḥ, |
Satyādayās tathā tv aṣṭau kalpe *'tīte*[2]) maharṣayaḥ |
ta*dā*[3]) vivar*ta*[4]mānais tair mah*ān*[5]) parigataḥ par*aḥ*[6]). || 73 ||
gatyarthād ṛṣater[1]) dhātor nāmanirvṛttir[2]) *ucyate*[3]). |
ya[4]smād ṛ*ṣati sattv*ena[5]) mahāṃs[6]), tasmān maharṣayaḥ. || 74 ||
maharlokasthitair dṛṣṭaḥ Kālaḥ suptas tadā ca taiḥ, |
Satyā[1]dyāḥ sapta ye tv[2]) āsan kalpe 'tīte maharṣayaḥ || 75 ||
evaṃ Brāhmīṣu *rātrīṣu hy atītāsu*[1]) sahasraśaḥ |
dṛṣṭavantas tathā *hy anye*[2]) Kālaṃ suptaṃ[3]) maharṣayaḥ. || 76 ||

---

65 = Bḍ. I. 6.61c, 62; Vā. 7.64, 65. 1) Bḍ. Nārās tat-. 2) Bḍ. arthān anu-. 3) Bḍ. -yamāṇās.
66 = Bḍ. I. 6.63; Vā. 7.66. 1) Bḍ. -kṛt. 2) Vā. -yīpathe. 3) Bḍ.1 'yaṃ.
67 = Bḍ. I. 6.64; Vā. 7.67. 1) Bḍ. amūrtāḥ. 2) Bḍ. -mas tv asau Virāṭ. 3) Bḍ. sampadyate. 4) Bḍ. manasaḥ.
68 = Bḍ. I. 6.65; Vā. 7.68.
69 = Bḍ. I. 6.66; Vā. 7.69. 1) Bḍ. -ṇo bhūtvā. 2) Bḍ. jalāśaye. 3) Vā. samavartata.
70 = Bḍ. I. 6.67; Vā. 7.70. 1) Vā. sṛjyate. 2) Bḍ. Vā.V. vīkṣyate. 3) Bḍ.2 trayam; Vā. tu tān. 4) Bḍ. tasmin.
71 = Bḍ. I. 6.68; Vā. 7.71. 1) Bḍ.1 sa ja-. 2) Bḍ.1 sa cakāśe bhave; Bḍ.2 sa cākāśe 'rṇave. 3) Bḍ.1 svayam.
72 = Bḍ. I. 6.69; Vā. 7.72. 1) Bḍ.1 sarvā; Bḍ.2 grastā. 2) Bḍ.1 -maśaktyā; Vā. Brāhmyāṃ rātryāṃ. 3) Bḍ. tamovṛtāḥ. 4) Bḍ.1 -ke; Bḍ.2 -kāḥ. 5) Bḍ. Kālaṃ suptaṃ.
73 = Bḍ. I. 6.70; Vā. 7.73 = ac. 1) Vā. -yo yathā sapta kalpe hy asmin. 2) Bḍ.1 līne. 3) Vā. tato. 4) Bḍ. -vartya-. 5) Bḍ. -hat. 6) Bḍ. -taṃ parāṃ.
74 = Bḍ. I. 6.71; Vā. 7.74. 1) Vā. ṛṣayo. 2) Bḍ.1 -niṣpattir. 3) Vā. āditaḥ. 4) Vā. ta-. 5) Bḍ.2 ṛṣatsaratvena; Vā. ṛṣiparatvena. 6) Bḍ. -hat.
75 = Bḍ. I. 6.72; Vā. 7.75. 1) Bḍ.1 sattvā-. 2) Vā. hy.
76 = Bḍ. I. 6.73; Vā. 7.76. 1) Bḍ.1 Brahmā tāsu tāsu rajanīṣu; Bḍ.2

kalpasyâdau *tu* bahuśo[1]) yasmāt saṃsthāś caturdaśa |
kalpayāmāsa vai Brahmā, tasmāt kalpo nirucyate. || 77 ||
sa sraṣṭā sarvabhūtānāṃ kalpādiṣu punaḥ punaḥ |
vyaktāvyakto Mahādevas, tasya sarvam idaṃ jagat. || 78 ||
ity eṣa pratis*aṃdhir vaḥ*[1]) kīrtitaḥ kalpayor dvayoḥ, |
sāṃpratātītayor[2]) madhye prāg avastha babhūva ya[3]), || 79 ||
kīrtitā[1]) tu samāsena *pūrve*[2]) kalpe yathātatham[3]), |
sāṃpratam saṃ[4]pravakṣyāmi kalpam etaṃ nibodhata! || 80 ||

Brahmasv atītāsu rajanīṣu. 2) Bḍ.1 tadânītaḥ; Bḍ.2 tadâtītaḥ. 3) Vā. saptaṃ Kālaṃ.

77 = Bḍ I. 6.74; Va. 7.77. 1) Bḍ. subahulā.

78 = Bḍ. I. 6.75; Vā. 7.78.

79 = Bḍ. I. 6.76; Vā. 7.79. 1) Bḍ. pratisaṃbandhaḥ. 2) Bḍ.1 -taṃ hi tayor. 3) Bḍ.1 ha.

80 = Bḍ. I. 6.77; Vā. 7.80. 1) Bḍ.1 -tas; Bḍ.2 -tas. 2) Bḍ.1 -va-; Va. kalpe. 3) Vā. tathā. 4) Va.T. te; V. tu.

5. Kapitel.

(Bḍ. I. 7.1—195; Mr. 59.1—80; Vā 8.1—209.)

cfr. 3. Kap. Śl. 6—9a

tulyaṃ yugasahasrasya[1]) naiśaṃ kālam upāsya saḥ |
śarvaryante prakurute Brahmatvaṃ[2]) sargakāraṇāt. || 1 ||
Brahmā tu salile tasmin vāyur bhūtvā tadā caran[1]) |
andhakār*ārṇave*[2]) tasmin naṣṭe sthāvarajaṅgame. || 2 ||
jalena samanu*vyāpte*[1]) sarvataḥ pṛthivītale |
a[2]vibhāgena bhūteṣu satyamātre[3]) sthiteṣu ca || 3 ||
niśāyām iva khadyotaḥ prāvṛṭkāle tatas tataḥ |
tad*âkāśe caran so 'tha*[1]) *vīkṣya*[2]*māṇaḥ Svayaṃbhuvaḥ*[3]). || 4 ||
pratiṣṭhāyā hy upāyaṃ tu[1]) mārgamāṇas tadā prabhuḥ[2]). |
tatas tu salile tasmiñ jñātvā tv[3]) antargatāṃ mahīm || 5 ||
an*umānāt tu*[1]) *saṃbuddho*[2]) bhūmer uddharaṇa*ṃ prati*[3]) |
cakārânyāṃ tanuṃ[4]) caiva pūrvakalpādiṣu smṛtām[5]). || 6 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 13—14

sa *tu*[1]) rūpaṃ varāhasya kṛtvâpaḥ *prāviśat prabhuḥ*[2]). |
adbhiḥ saṃchāditām *urvīṃ samīkṣyâtha*[3]) prajāpatiḥ || 7 ||
uddhṛtyôrvīm ath*âdbhyas tu*[1]) *apas tās tu sa vinyasan*[2]), |
sāmudr*īs*[3]) *tu*[4]) samudreṣu nādeyīr *nimnagāsv api*[5]). || 8 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 19—22a

pṛthivīṃ[1]) tu samīkṛtya[2]) pṛthivyāṃ so 'cinod girīn. |
prāksarge dahyamāne tu *tadā*[2]) saṃvartakāgninā, || 9 ||
tenâgninā vi[1]līnās te parvatā bhuvi sarvaśaḥ. |
śaityād[2]) ekārṇave tasmin vāyunâpas[3]) tu saṃhṛ[4]tāḥ. || 10 ||
niṣiktā[1]) yatra yatrâsaṃs, tatra tatrâcalo 'bhavat, |
skan*n*ā[2]calatvād acalāḥ parvabhiḥ parvatāḥ smṛtāḥ, || 11 ||
girayo '*dbhir*[1]) nigīrṇatvāc, *ca*[2]yanāc *ca*[3]) śiloccayāḥ. |

---

1 = Bḍ. I. 7.1; Vā. 8.1. 1) Bḍ. -sraṃ vai. 2) Bḍ.1 -mā tût-.
2 = Bḍ. I. 7.2; Vā. 8.2. 1) Bḍ. -dâcarat. 2) Vā. -kāre tadā.
3 = Bḍ. I. 7.3; Vā. 8.3. 1) Bḍ. -nuplāvya. 2) Bḍ. pra-. 3) Vā. samantāt su-. 4) Vā.T. tu.
4 = Bḍ. 7.4; Vā. 8.4. 1) Bḍ. tadā kāmena tarasā. 2) Bḍ. manya-. 3) Bḍ. svayaṃ dhiyā.
5 = Bḍ. I. 7.5; Vā. 8.5. 1) Bḍ. so 'py upāyaṃ pratiṣṭhāyāṃ. 2) Bḍ. bhuvaḥ. 3) Vā. hy.
6 = Bḍ. I. 7.6; Vā. 8.6. 1) Bḍ. andham anyatamaṃ. 2) Bḍ.1 buddhvā; Bḍ.2 buddho. 3) Bḍ.1 -ṇakṣamaḥ; Bḍ.2 -ṇaṃ kṣamam. 4) Bḍ. cakāra taṃ tu devo 'tha. 5) Bḍ.1 -taḥ.
7 = Bḍ. I. 7.7; Vā. 8.7. 1) Bḍ. satyaṃ. 2) Bḍ. -vâmbho 'nupraviśya ca. 3) Bḍ. -tām icchan pṛthivīṃ sa.
8 = Bḍ. I. 7.8; Vā. 8.8. 1) Bḍ.1 atha nyastā; Bḍ.2 ayāty astām. 2) Bḍ.1 sāpatyātum atinyasat; Bḍ.2 apatsāsumatinyaset. 3) Bḍ. Vā.V. sāmudrās. 4) Bḍ. ca. 5) Bḍ.1 -deyāś ca nadīṣu ca; Bḍ.2 -deyā nimnagādiṣu. [3) Bḍ. purā.
9 = Bḍ. I. 7.9; Vā. 8.9. 1) Bḍ. pṛtak tās; Vā. -vīs. 2) Vā. sa vinyasya.
10 = Bḍ. I. 7.10; Vā. 8.10. 1) Vā. pra-. 2) Bḍ.1 śailyād. 3) Bḍ.1 -nā ye. 4) Bḍ.1 -hi; Bḍ.2 -ha-.
11 = Bḍ. I. 7.11; Vā. 8.11. 1) Vā.T. niṣakta. 2) Bḍ. skandhā-.

tatas tu tāṃ[4]) samuddhṛtya kṣitim antarjalat prabhuḥ || 12 ||
svasthāne sthāpayitva ca vibhāgam akarot punaḥ, |
sapta sapta tu varṣāṇi tasya dvīpeṣu saptasu. || 13 ||
viṣamāṇi samīkṛtya śilabhir *acinod*[1]) girīn |
dvīpeṣu teṣu varṣāṇi catvariṃśat tathaiva *ca*[2]) || 14 ||
tāvantaḥ parvatāś caiva varṣante samavasthitaḥ |
sargādau saṃni[1]viṣṭas te svabhāvenaiva nânyathā. || 15 ||
sapta dvīpāḥ[1]) samudrāś ca anyonyasyânu[2]maṇḍalam |
saṃniviṣṭāḥ[3]) svabhavena samavṛtya parasparam. || 16 ||
bhūrā*d*yāṃś[1]) caturo lokāṃś[2]) candrādityau grahaiḥ saha |
pūrva*van*[3]) nirmame Brahma sthanāni*māni*[1]) sarvaśaḥ. || 17 ||
kalpasya câsya Brahma *vai*[1]) *hy asṛjat*[2]) sthaninaḥ *purā*[3]) |
āpo(!) 'gni*ṃ*[4]) pṛthivī*ṃ*[5]) vāyu*ṃ*[6]) antarikṣaṃ divaṃ tatha || 18 ||
svargaṃ diśaḥ samudraṃś ca nadīḥ sarvaṃś ca parvatan |
oṣadhīnāṃ *tathâtmānam*[1]) ātmana*m*[2]) vṛkṣavīrudham || 19 ||
lavāḥ[1]) kaṣṭhāḥ kalaś caiva muhūrtaḥ[2]) saṃdhiratryah*ān*[3]) |
ardhamāsaṃś ca masāṃś ca ayanab*da*[4]yugani ca || 20 ||
sthānābhimāninaś caiva sthanani ca pṛthak pṛthak. |
sthānātmanaḥ *sa*[1]) sṛṣṭva *vai*[2]) yugavasthā[3]) vinirmame: || 21 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 59—61

kṛtaṃ tretā dvāparaṃ ca kaliṃ[1]) caiva tathā yugam. |
kalpasyâdau kṛtayuge pratham*aṃ*[2]) so 'sṛjat prajāḥ || 22 ||
prāg uktā yā[1]) mayā tubhyaṃ pūrve k*alpe*[2]), prajas tu tāḥ |
tasmiṃ saṃvartamāne tu kalpe dagdhās tadâgninā. || 23 ||
aprāptā yās tapolokaṃ *janalokaṃ samāśritāḥ*[1]) |
pra[2]vartante, punaḥ sarge bījarthaṃ tā bhāvanti hi. || 24 ||

---

12 = Bḍ. I. 7.12; Va. 8.12. 1) Bḍ. hi. 2) Bḍ.1 a-. 3) Bḍ.1 tu. 4) Bḍ.1 tāvā.
13 = Bḍ. I. 7.13a = b; Vā. 8.13.
14 = Bḍ. I. 7.13b, 14a; Vā. 8.14. 1) Bḍ.1 abhito; Bḍ.2 acitān. 2) Bḍ. tu.
15 = Bḍ. I. 7.14b, 15a; Vā. 8.15. 1) Bḍ. kanti-.
16 = Bḍ. I. 7.15b, 16a; Vā. 8.16. 1) Bḍ. saptadvīpām. 2) Va.T. -sya tu. 3) Vâ. -kṛṣṭāḥ.
17 = Bḍ. I. 7.16b, 17a; Vā. 8.17. 1) Vā. -ākhyāṃś. 2) Bḍ. -kāś. 3) Va. pūrvaṃ tu. 4) Bḍ.1 sthāvarāṇîha; Bḍ.2 sthānanîha ca.
18 = Bḍ. I. 7.17b, 18a; Vā. 8.18. 1) Bḍ.2 ca. 2) Bḍ.1 câsṛjad yaḥ; Bḍ.2 sṛjataḥ. 3) Bḍ. surān. 4) Bḍ.2 Vā. 'gniḥ. 5) Vā. -vī. 6) Vā. -yur.
19 = Bḍ. I. 7.18b, 19a; Vā. 8.19. 1) Bḍ.1 -nām ātmanaś ca; Bḍ. tathâtmānaḥ. 2) Bḍ. ātmano.
20 = Bḍ. I. 7.19b, 20a; Vā. 8.20. 1) Bḍ.1 -vā-. 2) Vā. -taṃ. 3) Va. -ham. 4) Bḍ.1 -dān.
21 = Bḍ. I. 7.20b, 21a; Vā. 8.21. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. ca. 3) Vā. -sthāṃ.
22 = Bḍ. I. 7.21b, 22a; Vā. 8.22. 1) Bḍ. tiṣyaṃ. 2) Vā -me.
23 = Bḍ. I. 7.22b, 23a; Vā. 8.23. 1) Bḍ.1 -tāś ca. 2) Vā.T. pūrvakālaṃ, V. -le.
24 = Bḍ. I. 7.23b, 24a; Vā. 8.24. 1) Bḍ. -kaṃ pṛthivyāṃ yāḥ samāsata. 2) Bḍ. ā-.

bījār[1]tham *tāḥ*[2] sthitās tatra punaḥ sargasya kāraṇāt. |
tatas tāḥ sṛjyamānās tu saṃtānārthaṃ bhavanti hi || 25 ||
dharmārthakāmamokṣāṇāṃ iha tāḥ sādh*it*āḥ[1] smṛtāḥ. |
devāś ca pitaraś caiva ṛṣayo[2] mānavas[3] tathā || 26 ||
tatas te tapasā yuktāḥ sthānāny āpūrayan*ti hi*[1]. |
Brahmaṇo *mānasās*[2] te vai siddhātmāno bhavanti hi. || 27 ||
ā[1]saṅgādveṣayuktena karmaṇā te divaṃ gatāḥ |
āvartamānā iha te[2] sambhavanti yuge yuge. || 28 ||
svakarmaphalaśeṣeṇa khyātāś caiva ta*dâ*[1]tmikāḥ |
sambhavanti janāl lokāt[2] karmasaṃśayabandhanāt[3]. || 29 ||
āśayaḥ[1] kāraṇaṃ ta*tra*[2] boddhavyaṃ[3] karmaṇāṃ[4] tu saḥ. |
taiḥ kārmabhis[5] tu jāyante janalokāc[6] chubhāśubhaiḥ. || 30 ||
gṛhṇanti te śarīrāṇi nānārūpāṇi yoniṣu |
devādyāḥ sthāvarāntāś[1] ca ut[2]padyante parasparam. || 31 ||

cfr. 6. Kap. Śl. 58—59.

teṣāṃ ye yāni[1] karmāṇi prā*k sṛṣṭeḥ*[2] pratipedire, |
tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ. || 32 ||
hiṃsrāhiṃsre mṛdukrūre dharmādharme ṛtānṛte |
tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. || 33 ||
kalpeṣv āsan vyatīteṣu rūpanāmāni yāni ca, |
tāny evânāgate kāle prāyaśaḥ pratipedire, || 34 ||
tasmā*t tu*[1] nāmarūpāṇi tāny eva pratipedire, |
punaḥ punas te kalpeṣu jāyante nāmarūpa*taḥ*[2]. |
tataḥ sarge hy *avaṣṭabdhe*[3] sisṛkṣor Brahmaṇas tu vai || 35 ||

Krauṣṭukir uvāca:
arvākśrotas tu kathito, bhavatā, yas tu mānuṣaḥ |
brahman vistarato brūhi, Brahmā samasṛjad yathā, || 35₁ ||
yathā ca varṇān asṛjad yadguṇāṃś ca mahāmate |
yac ca yeṣāṃ smṛtaṃ karma viprādīnāṃ, vadasva tat! || 35₂ ||

Mārkaṇḍeya uvāca:

Brahmaṇaḥ sṛjataḥ pūrvaṃ
satyābhidhyāyinas tathā |

prajās tā[1] dhyāyatas tasya
satyābhidhyāyinas tadā |

---

25 = Bd. I. 7 24b, 25a; Vā. 8 25. 1) Bd. vīkṣyār-. 2) Vā. -rthena.
26 = Bd. I. 7.25b, 26a; Vā. 8.26. 1) Vā. -dha(dhi)kāḥ. 2) Bd. kramaśo. 3) Vā. manavas.
27 = Bd. I. 7.26b, 27a; Vā. 8.27. 1) Bd. -rayan purā. 2) Bd. manavas.
28 = Bd. I. 7.27b, 28a; Vā. 8.28. 1) Vā. ye. 2) Bd. -nās te dehe.
29 = Bd. I. 7 28b, 29a; Vā. 8 29. 1) Vā. tathâ-. 2) Bd.1 -ne lokāḥ. 3) Bd. kalpāgamanibandhanāḥ.
30 = Bd. I. 7.29b, 30a; Vā. 8.30. 1) Bd.1 apsu yaḥ. 2) Bd. teṣāṃ. 3) Bd. bodhayan. 4) Bd.1 -ṇā. 5) Bd. karmabhis tais. 6) Vā. janāl lokāḥ.
31 = Bd. I. 7.30b, 31a; Vā. 8.31. 1) Vā. -dyasthāvarānte. 2) Bd. tu â-.
32 = Bd. I. 7. 31b = a; Vā. 8.32. 1) Bd. medhyāni. 2) Bd. prāyaśaḥ.
33 = Vā. 8.33. 34 = Vā. 8.34.
35 = Bd. I. 7.32, 33a; Vā. 8 35, 36a. 1) Bd. -mād yan: Bd.2 -māc ca. 2) Bd. -rūpiṇaḥ. 3) Bd. -go hy upasṛṣṭim.

35₁ = Mr. 49.1. 35₂ = Mr. 49.2.

mithunānāṃ sahasraṃ tu so *'sṛjad vai mukhāt tadā*[1]), || 36 ||
janās[1]) te hy upapadyante sattvodriktāḥ sutejasaḥ[2]). |
sahasram anyad vakṣasto[3]) mithunānaṃ sasarja ha, || 37 ||
te sarve rajasôdriktāḥ śuṣmiṇaḥ cāpy *amarṣiṇaḥ*[1]). |

sasarjânyat sahasraṃ tu duḥsthānām ū[1]rutaḥ punaḥ, || 38 ||	sṛṣṭva sahasram anyat tu dvandvānam ūrutaḥ[1]) punaḥ || 38 ||

rajastamobhyam udriktā īhā[1]śīlas tu te[2]) smṛtaḥ. |
padbhyāṃ sahasram anyat tu[3]) mithunanaṃ sasarja ha, || 39 ||
udriktās tamasā sarve niḥ[1]śrīka hy alpa*teja*[2]saḥ. |
tato *vai*[3]) harṣamāṇās te dvandvotpannās tu prāṇinaḥ || 40 ||
anyonyā hṛccha[1]yāviṣṭā maithunāy ôpocakramuḥ. |
tataḥ prabhṛti kalpe 'smin mithun*otpattir ucyate*[2]). || 41 ||
māsi māsy ārtavaṃ yad yat, tat[1]) tad āsīd dhi[2]) yoṣitam. |
tasmāt tadā na suṣuvuḥ sevitair api maithunaiḥ. || 42 ||
āyuṣo 'nte prasūyante mithunāny eva *tāḥ*[1]) sakṛt. |
| kuṭakaḥ *kuvi*(ci?)kāś[1]) caiva utpadyante mumūrṣitaḥ[2]). |
| [kuto kulam athôtpadya tāḥ śarīrāṇi tatyajuḥ] || 43 ||
tataḥ prabhṛti kalpe 'smin mithunanāṃ hi[1]) saṃbhavaḥ, |
dhyānena[2]) manasā tāsaṃ prajanaṃ jāyate 'sakṛt[3]). || 44 ||
śabdādiviṣayaḥ śuddhaḥ pratyekaṃ pañcalakṣaṇaḥ[1]). |

ity eṣā mānuṣī sṛṣṭir, yā pūrvaṃ vai prajāpateḥ. || 45 ||	ity evaṃ mānas*ī pūrvaṃ prākṣṛṣṭir yā prajāpateḥ*[1]). || 45 ||

36ᵃ = Mr. 49.3ᵃ.	36ᵃ = Bḍ. I. 7.35ᵇ; Vā. 8.36ᵇ. 1) Bḍ. tāḥ prajā.

36ᵇ = Bḍ. I. 7.34ᵃ; Mr. 49.3ᵇ; Vā. 8.37ᵃ. 1) Bḍ. tu mukhāt samabhavat kila; Mr. mukhāt so 'thâsṛjan mune.
37 = Bḍ. I. 7.34ᵇ, 35ᵃ; Mr. 49.4; Vā. 8.37ᵇ, 38ᵃ. 1) Mr. jātās. 2) Mr. svatejasaḥ; Vā. sucetasaḥ. 3) Bḍ. cakṣuṣo (Bḍ.2 vakṣaso) 'nyat sahasraṃ tu.
38ᵃ = Bḍ. I. 7 35ᵇ; Mr. 49.5ᵃ; Vā. 8.38ᵇ. 1) Vā. aśuṣmiṇaḥ.

38ᵇ = Mr. 49.5ᵇ. 1) T. -nāṃ ma-.	38ᵇ = Bḍ. I. 7.(36ᵃ); Vā. 8.39ᵃ. 1) Bḍ. sahasram anyad asṛjad bāhūnām (Bḍ.2 dvandvānām) asatāṃ.

39 = Bḍ. I. 7.36ᵇ = a; Mr. 49.6; Vā. 8.39ᵇ, 40ᵃ. 1) Bḍ.1 gṛha-. 2) Bḍ.1 tataḥ. 3) Mr. -yac ca.
40 = Mr. 49.7; Vā. 8.40ᵇ, 41ᵃ. 1) Mr. ni-. 2) Mr. -ceta-. 3) Mr. tataḥ saṃ-.
41 = Mr. 49.8; Vā. 8.41ᵇ, 42ᵃ. 1) Mr. kṛcchra-. 2) Mr. mithunānāṃ hi saṃbhavaḥ.
42 = Mr. 49.9; Vā. 8.42ᵇ, 43ᵃ. 1) Mr. yat tu na. 2) Mr. -sīt tu.
43ᵃ = Bḍ. I. 7.37ᵃ; Mr. 49.10ᵃ; Vā. 8.43ᵇ. 1) Bḍ. vā; Vā. te.
| 43bc = Bḍ. I. 7.37ᵇ, 38ᵃ; Vā. 8.44ᵃ = a. 1) Bḍ. kūṭakākūṭakāś. 2) Vā. -ṣitāḥ.
44 = Bḍ. I. 7 38ᵇ, 39ᵃ; Mr. 49.10ᵇ, 11ᵃ; Vā. 8.44ᵇ, 45ᵃ. 1) Bḍ. maithunānāṃ ca. 2) Vā. dhyāte tu. 3) Bḍ. kṛte.
45ᵃ = Bḍ. I. 7.39ᵇ; Mr. 49.11ᵇ; Vā. 8.45ᵇ. 1) Bḍ. Mr. -ṇam.

tasyânvavāye[1]) sambhūtā, yair idaṃ pūritaṃ[2]) jagat. |
saritsaraḥsamudrāṃś ca sevante parvatān api, || 46 ||
tadā tā hy alpa[1]śītoṣṇā[2]) yuge[3]) tasmiṃś caranti vai, |

	pṛthvīrasodbhavaṃ[1]) nāma
	āhāraṃ hy[2]) āharanti vai[3])
tṛptiṃ svābhāvikīṃ prāptā	tāḥ prajāḥ kāmacāriṇyo
viṣayeṣu mahāmate. || 47 ||	mānasīṃ siddhim *āsthitāḥ*[4]). || 47 ||

dharmādharmau na tāsv āstāṃ, nirviśeṣāḥ prajās tu tāḥ, |
tulyam āyuḥ sukhaṃ rūpaṃ tāsāṃ āsīt[1]) kṛte yuge. |
dharmādharmau na tāsv āstāṃ[2]) kalpādau *tu kṛte*[3]) yuge. || 47 1 ||
svena svenâdhikāreṇa jajñire te kṛte[1]) yuge. |
catvāri tu sahasrāṇi varṣāṇāṃ divyasaṃkhyayā || 47 2 ||
ādyaṃ[1]) kṛtayugaṃ prāhuḥ saṃdhyāṃśau ca[2]) catuḥśatau[3]). |
tataḥ sahasraśas tāsu prajāsu prathitāsv api[4]) || 47 3 ||

na tāsāṃ pratighāto 'sti, na *dvandvaṃ*[1]), nâpi *ca klamaḥ*[2]). |
parvatodadhisevinyo[3]) hy aniketāśrayās tu tāḥ[4]) || 48 ||
| viśokāḥ sattvabahulā ekāntasukhinaḥ[1]) prajāḥ. |
tā vai ni[1]kāmacāriṇyo nityaṃ muditamānasāḥ. || 49 ||

piśācoragarakṣāṃsi	
tathā matsariṇo janāḥ		
paśavaḥ pakṣiṇaś caiva	paśavaḥ pakṣiṇaś caiva
nakrā matsyāḥ sarīsṛpāḥ		na tadâsan sarīsṛpāḥ	
avārakā hy aṇḍajā vā	nôdbhijjā *nārakāś*[1]) caiva,
te hy adharmaprasūtayaḥ. || 50 ||	*te hy adharamaprasūtayaḥ*[2]). || 50 ||

45b = Mr. 49.12a.	45b = Bḍ. I. 7.40a; Vā. 8.46a. 1) Bḍ. -sair bhāvaiḥ preṣṭhaṃ tiṣṭhanti câprajāḥ.

46 = Bḍ. I. 7.40b, 41a; Mr. 49.12b, 13a; Vā. 8.46b, 47a. 1) Bḍ. tathânvayās tu; Mr. -vāya-. 2) Mr. pūjitaṃ.
47a = Bḍ. I. 7.41b; Mr. 49.13b; Vā. 8.47b. 1) Mr. tās tadā hy alpā-; Vā. tadā nâtyambu-. 2) Bḍ. -saṃtoṣā. 3) Bḍ. yuddhe.

47b = Mr. 49.14a.	47bc = Bḍ. I. 7.42; Vā. 8.48. 1) Bḍ. -vī rasavatī. 2) Bḍ. vy-. 3) Bḍ. ca. 4) Bḍ. icchataḥ.

47 1 = Bḍ. I. 7.43a = b; Vā. 8.49, 50a. 1) Vā. tasmin. 2) Bḍ.1 tadā na staḥ; B.2 tadā nâstāṃ. 3) Bḍ. prathame.
47 2 = Bḍ. I. 7.44; Vā. 8.50b, 51a. 1) Bḍ. tu yuge.
47 3 = Bḍ. I. 7.45; Vā. 8.51b, 52a. 1) Bḍ. ādau. 2) Vā. saṃdhyānāṃ tu. 3) Vā. -tam. 4) Bḍ. iha.
48 = Bḍ. I. 7.46; Mr 49.14b, 15a; Vā. 8.52b, 53a. 1) Mr. dveṣo. 2) Bḍ. Vā.T. kramaḥ; Mr. -pi matsaraḥ. 3) Bḍ. vāsinyo. 4) Mr. -tās tu sarvaśaḥ.
| 49a = Bḍ. I. 7.47a; Vā. 8.53b. 1) Vā. -khita-.
49b = Bḍ. I. 7.47b; Mr. 49.15b; Vā. 8.54a. 1) Bḍ.1 tāḥ śaśvat; Bḍ.2 tā mai 'pi; Mr. niṣ-.

50 = Mr. 49.16, 17a.	50 = Bḍ. I. 7.48; Vā. 8.54b, 55a. 1) Bḍ. -vijā nôtkaṭāś. 2) Bḍ. dharmasya prakriyā tu sā.

na[1]) mūlaphalapuṣpāṇi[2]) nârtavā *vatsarāṇi ca*[3]), |
sarvakāma[4]sukhaḥ kālo, nâtyarthaṃ hy uṣṇaśītata[5]) || 51 ||

kalena gacchatā teṣāṃ
citrā siddhir ajāyata |
tataś ca teṣām pūrvāhṇe
madhyāhne ca vitṛptata. || 52 ||
punas tathêcchataṃ tṛptir
anāyāsena sâbhavat, |
icchatāṃ ca tathâyāso
manasaḥ samajayata || 52_1 ||
apāṃ saukṣmyaṃ tatas tasāṃ
siddhir nānārasollasā[1])
samajāyata caivânya
sarvakāmapradāyinī. || 52_2 ||

manobhilaṣitāḥ kamas[1])
tāsaṃ sarvatra sarvadā |
uttiṣṭhanti pṛthivyaṃ vai
tābhir[2]) dhya*tā*[3]) ra*sotthitāḥ*[1]). |
balavarṇakarī *tāsāṃ*
siddhiḥ, sā roga[5]naśinī, || 52 ||

asaṃskāryaiḥ śarīraiś ca[1]) prajās tāḥ sthirayauvanaḥ, |
tāsāṃ vi*nā tu*[2]) saṃkalpāj[3]) jayante mithunaḥ[4]) prajaḥ, || 53 ||
samaṃ janma ca rūpaṃ ca mri[1]yante caiva taḥ samam[2]). |
tadā satyam alobhaś ca kṣamā tuṣṭiḥ[1]) sukhaṃ damaḥ. || 54 |
nirviśeṣās *tu*[1]) tāḥ sarvā rūpāyuḥśī*la*[2]ceṣṭitaiḥ. |
abuddhipūrvika vṛttiḥ[3]) prajānāṃ *jāyate*[4]) svayam. || 54_1 ||
apravṛttiḥ kṛtayuge[1]) karmaṇoḥ[2]) śubhapapayoḥ |
varṇāśramavyavasthāś ca na tadâsau na saṃkaraḥ[3]). || 54_2 ||
anicchādveṣayuktās tā[1]) vartayanti[2]) parasparam |
tulyarūpāyuṣaḥ sarvā adhamottamavarjitāḥ[3]). || 55 ||

---

51 = Bḍ. I. 7.49; Mr. 49.17b, 18a; Vā. 8.55b, 56a. 1) Bḍ. sa-. 2) Vā. -paṃ ca. 3) Bḍ.1 varttanāya tv aśeṣataḥ; Bḍ.2 varttanāya tv ṛco ṛcaḥ; Vā. -vam ṛtavo na ca. 4) Bḍ.1 sarvaikānta-; Mr. -kala-. 5) Bḍ. -laḥ(m); Mr. gharmaśītatā.

52 = Mr. 49.18b, 19a.
52_1 = Mr. 49.19b, 20a.
52_2 = Mr. 49 20b, 21a. 1) Mr.T. nāmuāvayo na sā.

52 = Bḍ. I. 7.50, 51a; Vā. 8.56b, 57. 1) Bḍ. -taḥ kāmas. 2) Bḍ. teṣāṃ. 3) Bḍ.1 dhyānai; Bḍ.2 dhyānaṃ. 4) Bḍ. rasātalāt. 5) Bḍ. -rī teṣāṃ jarārogapra-.

53 = Bḍ. I. 7.51b, 52a; Mr. 49.21b, 22a; Vā. 8.58. 1) Bḍ. tu. 2) Vā. viśuddhāt. 3) Mr. -paṃ. 4) Bḍ. -nāt.
54a = Bḍ. I. 7.52b; Mr. 49.22b; Vā. 8 59a. 1) Bḍ. prī-. 2) Bḍ. -māḥ.
54b = Bḍ. I. 7.53a; Vā. 8.59b. 1) Bḍ. saṃtuṣṭiś ca.
54_1 = Bḍ. I. 7.53b, 54a; Vā. 8 60. 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. -śilpa-. 3) Vā. -vakaṃ vṛttaṃ. 4) Bḍ. bhavati.
54_2 = Bḍ. I. 7.54b, 55a; Vā. 8.61. 1) Bḍ.1 -dvāre. 2) Bḍ.1 -ṇaḥ. 3) Bḍ.1 tat karāḥ.
55 = Bḍ. I. 7.55b, 56a; Mr. 49.23; Vā. 8.62. 1) Mr. -ṣasaṃyuktā; Vā. te. 2) Mr. vartante tu. 3) Mr. -matāṃ vinā.

sukhaprāvā vi[1]śokāś ca utpadyante kṛte yuge |
nityaprahṛṣṭamanaso mahāsattvā mahābalāḥ. ‖ 551 ‖
lābhālābhau na tāsv āstām[1]) mitrāmitre[2]) priyāpriye[3]). |
manasā viṣayas tāsāṃ nirīhāṇāṃ pravartate. ‖ 552 ‖
nâtihiṃsanti câ[1]nyonyaṃ, nânugṛhṇanti caiva hi[2]). |
dhyā[3]naṃ paraṃ kṛtayuge. tretāyāṃ jñānam[4]) ucyate, ‖ 553 ‖
pravṛttaṃ dvāpare yajñaṃ dānaṃ kaliyuge varam[1]). |
sattvaṃ kṛtaṃ, rajas tretā. dvāparaṃ tu rajastamaḥ[2]), ‖ 554 ‖
kalis[1]) tamas tu vijñeyaṃ yugavṛ tavaśena tu[2]).
kālaḥ kṛta[3]yuge tv eṣa. tasya saṃkhyāṃ[4]) nibodhata! ‖ 555 ‖
catvāri tu sahasrāṇi varṣāṇāṃ tat kṛtaṃ yugam, |
saṃ[1]dhyāṃśau tasya divyāni śatāny aṣṭau ca saṃkhyayā. ‖ 556 ‖
catvāri tu[1]) sahasrāṇi varṣāṇāṃ mānuṣāṇi tu |

āyuḥpramāṇaṃ jīvanti	tadā tāsāṃ[1]) babhūvâyur[2]),
na ca kleśād vipattayaḥ. ‖ 56 ‖	na ca kleśavipattayaḥ[3]). ‖ 56 ‖

tataḥ kṛtayuge tasmin sasaṃdhyāṃśe gate tadā[1]) |
pādâvaśiṣṭo bhavati yugadharmas tu sarvaśaḥ. ‖ 561 ‖
saṃdhyāyām[1]) apy atītāyām[2]) antakālo[3], yugasya tu[4]) |
pādataś câvaśiṣṭe tu[5]), saṃdhyādharme yugasya tu[6], ‖ 562 ‖
evaṃ kṛte tu niḥśeṣe[1]) siddhis tv an[2]tardadhe tadā, |
tasyāṃ[3]) ca siddhau[4]) bhraṣṭāyāṃ[5]) mānasyām a[6]bhavat tataḥ[7]) 563

---

551 = Bḍ. I. 7.56b = a; Vā. 8.63. 1) Vā. hy a-.
552 = Bḍ. I. 7.57; Vā. 8.64. 1) Bḍ. na vā syātāṃ. 2) Bḍ. -trau. 3) Bḍ. -yau.
553 = Bḍ. I. 7.58; Vā. 8.65. 1) Bḍ.1 vâ-; Vā. na lipsanti hi tā-. 2) Bḍ.1 vai tadā; Bḍ.2 vai bahu. 3) Bḍ. jñā-. 4) Bḍ. yajña.
554 = Bḍ. I. 7.59; Vā. 8.66. 1) Bḍ. -re yuddhaṃ steyam eva kalau yuge. 2) Vā. -mau.
555 = Bḍ. I. 7.60b, 61a; Vā. 8.67. 1) Vā. kalau. 2) Bḍ. guṇavṛttaṃ guṇeṣu tat. 2) Vā. -te. 3) Bḍ. -dhyāṃ
556 = Bḍ. I. 7.61b, 62a; Vā. 8.68. 1) Bḍ. sā-.
56a = Bḍ. I. 7.62b; Mr. 49.24a. 1) Bḍ. -ry eva.
56b = Mr. 49.24b.

56b = Bḍ. I. 7.63a; Vā. 8.69a. 1) Bḍ.1 tāsu. 2) Bḍ. bhavanty āśu. 3) Bḍ. nôtkrośāc ca viparyayāḥ.

561 = Bḍ. I. 7.63b, 64a; Vā. 8.69b, 70a. 1) Vā. saṃdhyāṃśe hi gate tu vai.
562 = Bḍ. I. 7.64b, 65a; Vā. 8.70b, 71a. 1) Bḍ.1 -yās. 2) Bḍ.1 tu vyatītāyāḥ; Bḍ.2 vyavatītāyāḥ. 3) Bḍ. sāṃdhyaḥ kālo-. 4) Bḍ.1 saḥ; Bḍ.2 yaḥ. 5) Bḍ. pādamiśrāvaśiṣṭena. 6) Bḍ. -me punaḥ punaḥ.
563 = Bḍ. I. 7.65b, 66a; Vā. 8.71b, 72a. 1) Bḍ. -tayuge tasmin (Bḍ.2 'tīte). 2) Bḍ. niḥśeṣe. 3) Bḍ.2 yasmāc. 4) Bḍ.1 saṃdhau. 5) Bḍ. naṣṭāyāṃ. 6) Bḍ.1 -sī câ-. 7) Bḍ. prajā.

siddhir anyā[1]) yuge tasmiṃs treta*khye* 'nant[2]tare kṛtāt[3]) |
sargādau yā mayâṣṭau tu mānasyo vai prakīrtitāḥ, |
aṣṭau tāḥ kramayogena siddhayo yānti saṃkṣayam. || 564 ||
kalpādau manasī hy eṣā[1]) siddhir bhavati sā kṛte |
manvantareṣu sarveṣu caturyugavibhāgaśaḥ. || 565 ||
varṇāśramācārakṛtaḥ karmasiddhy*u*[1]dbhavaḥ *smṛtaḥ*[2]). |
saṃdhyā kṛtasya padena saṃdhy*āpāde*na[3]) câṃśataḥ[4]), || 566 ||
kṛtasaṃdhyaṃśaka hy ete, trīṃs trīn padan parasparan[1]) |
hīyante[2]) yugadharm*ās*[3]) te tapaḥśrutabalāyuṣ*aḥ*[4]). || 567 ||
tataḥ[1]) kṛtāṃśe *kṣīṇe*[2]) tu babhūva tadanantaram |
tretā*yugasamutpattiḥ*[3]) *sāṃśā ca*[4]) ṛṣisattamaḥ. || 568 ||

kvacit kvacit punaḥ sâbhūt
kṣitir bhāgyena sarvaśaḥ, |
kālena gacchatā nāśam
upayānti yathā prajāḥ. || 57 ||
tathā tāḥ kramaśo nāśaṃ
jagmuḥ sarvatra siddhayaḥ. |

tāsu sarvāsu naṣṭāsu
nabhasaḥ pracyutā narāḥ, |
prāyaśaḥ kalpavṛkṣās te
saṃbhūtā gṛhasaṃjñitāḥ. || 58 ||

tasmin kṣīṇe kṛtaṃśe *tu*[1])
tacchiṣṭāsu *prajāsv iha*[2]) |
kalpadau saṃpravṛttayas
tretāyāḥ pramukhe tadā || 57 ||
praṇaśyati tadā siddhiḥ
kālayogena nânyathā. |
tasyāṃ siddhau pranaṣṭayāṃ
anyā siddhir *ajāyata*[1]). || 571 ||
apāṃ *saukṣmye*[1]) pratigat*e*[2])
tadā meghātmanā tu *vai*[3]) |
meghebhyaḥ stanayit*nu*[4]bhyaḥ
pravṛttaṃ vṛṣṭisarjanam. || 572 ||
sakṛd eva tayā vṛṣṭyā
saṃ*yukte*[1]) pṛthivītale |
pr*ādur*[2]āsaṃs ta*dā*[3]) tāsāṃ
vṛkṣās *tu*[4]) gṛhasaṃ*jñi*tāḥ[5]). || 58 ||

564 = Bḍ. I. 7.66b, 67; Vā. 8.72b, 73. 1) Bḍ. -ya-. 2) Vā. -tāyām an-. 3) Vā. -tā.
565 = Bḍ. I. 7.68; Vā. 8.74. 1) Bḍ. ekā.
566 = Bḍ. I. 7.69; Vā. 8.75. 1) Vā. -dho-. 2) Bḍ. kṛtaḥ. 3) Bḍ.1 saṃkṣepeṇa; Bḍ.2 saṃdhyāśeṣeṇa. 4) Bḍ.1 vaśāt tataḥ.
567 = Bḍ. I. 7.70; Vā. 8.76. 1) Bḍ.1 trīn ādāya paras param. 2) Vā. hasanti. 3) Vā. -mais. 4) Vā. -ṣaiḥ.
568 = Bḍ. I. 7.71; Vā. 8.77. 1) Bḍ. kṛte. 2) Bḍ. 'tīte. 3) Vā. tretāyāṃ yugam anyat tu. 4) Bḍ.2 Vā. kṛtāṃśam.

57 = Mr. 49.26.

58 = Mr. 49.26, 27a.

57 = Bḍ. I. 7.72; Vā. 8.78. 1) Bḍ. vai. 2) Bḍ.1 tasu śiṣṭāsu saptasu; Bḍ 2 tac chiṣyān saptamāsv iha.
571 = Bḍ. I. 7.73; Vā. 8.79. 1) Vā. avartata.
572 = Bḍ. I. 7.74; Vā. 8.80. 1) Bḍ. apāṃśau tau. 2) Bḍ. -gatau. 3) Vā. tau. 4) Bḍ. -yitṛ-.
58 = Bḍ. I. 7.75; Vā. 8.81. 1) Bḍ. -siddhe. 2) Bḍ. prajā. 3) Bḍ. tatas. 4) Bḍ. -ṣāś ca. 5) Vā. -saṃsthitāḥ.

sarva[1]pratyupabhogas tu[2]) tāsāṃ tebhyaḥ pra[3]jāyate. |
vartayanti[4]) sma[5]) tebhyas tās tretāyugamukhe prajāḥ[6]). || 59 ||

tataḥ kālena vai rāgas
tāsām ākasmiko 'bhavat. |

māsi māsy ārtavotpattyā
garbhotpattiḥ punaḥ punaḥ || 60 ||

rāgotpattyā tatas tāsāṃ
vṛkṣās te gṛhasaṃjñitāḥ. || 61 ||
brahman anv apareṣāṃ tu
petuḥ śākhā mahīruhām. |

tataḥ kālena mahatā
tāsām eva viparyayāt |
rāgalobhā[1]tmako bhāvas
tadā hy ākasmiko 'bhavat. || 59_1 ||
yat tat bhavati nārīṇāṃ
jīvitānte tadârtavam, |
tadā tad vai na bhavati
punar yugabalena tu. || 59_2 ||
tāsāṃ punaḥ pravṛttaṃ tu[1])
māsi[2]) māsi[2]) tadārtavam |
tatas tenaiva yogena
var*tate*[3]) maithuna*ṃ* tadā. || 59_3 ||
tāsāṃ[1]) tatkālabhāvitvān
māsi māsy upagacchatām |
akāle hy[2]) ārtavotpatt*yā*[3])
garbhotpattir *ajāyata*[4]). || 60 ||
viparyayeṇa *tāsāṃ*[1]) tu
tena kālena[2]) bhāvinā[3]) |
praṇaśyanti tataḥ sarve
vṛkṣās te gṛhasaṃ*jñ*itāḥ[4]). || 61 ||
tatas teṣu praṇaṣṭeṣu
vibhrāntā vyākulendriyāḥ |
abhidhyāyanti tā*ṃ*[1]) siddhi*ṃ*[2])
satyābhidhyāyinas tadā. || 61_1 ||
prādurbabhūvus *tāsāṃ*[1]) tu[2])
vṛkṣās te gṛhasaṃjñitāḥ[3]). |

---

59 = Bḍ. I. 7.76; Mr. 49.27b, 28a; Vā. 8.82. 1) Bḍ. -vaḥ; Mr. -ve. 2) Mr. -gāś ca. 3) Bḍ. -yo vyajāyata. 4) Bḍ. -te. 5) Vā. hi. 6) Mr. tadā.

60a = Mr. 49.28b.

60b = Mr. 49.29a.

61 = Mr. 49.29b.

62a = Mr. 49.30a.

59_1 = Bḍ. I. 7.77; Vā. 8.83. 1) Bḍ. saṅgalolā-.

59_2 = Bḍ. I. 7.78; Vā. 8.84.

59_3 = Bḍ. I. 7.79; Vā. 8.85. 1) Bḍ. tan. 2) Vā. -se. 3) Bḍ.2 Vā. -tatām; Bḍ.2 Vā. V. maithune, Vā. T. mi-.

60 = Bḍ. I. 7.80; Vā. 8.86. 1) Bḍ. teṣāṃ. 2) Bḍ.1 câ-. 3) Vā. -tir. 4) Bḍ. tadâbhavat.

61 = Bḍ. I. 7.81; Vā. 8.87. 1) Bḍ. teṣāṃ. 2) Bḍ. tatkāla-. 3) Bḍ.1 -vita; Bḍ.2 -vina. 4) Vā. -saṃsthitāḥ.

61_1 = Bd. I. 7.82; Vā. 8.88. 1) Bḍ. tāḥ. 2) Bḍ. -dhīḥ.

62a = Bd. I. 7.83a; Vā. 8.89a. 1) Bḍ.

vastrāṇi ca prasūyante phaleṣv[1]) ābharaṇāni ca. ‖ 62 |
teṣv eva[1]) jāyate *tāsāṃ*[2]) gandhavarṇa[3]rasānvitam |
amākṣikaṃ[4]) mahāvīryaṃ puṭake puṭake madhu. ‖ 63 ‖
tena tā[1]) vartayanti sma mu[2]khe tretāyugasya vai |
| hṛṣṭatuṣṭās[1]) tayā siddhyā prajā vai[2]) vigatajvarāḥ. ‖ 64 ‖
tataḥ[1]) kālāntareṇaiva[2]) punar lobhāvṛtās tu tāḥ[3]) |

vṛkṣāṃs[1]) tāḥ paryagṛhṇanta
mamatvāviṣṭacetasaḥ. ‖ 65 ‖
neśus tenâpacāreṇa
te 'pi tāsāṃ mahīruhāḥ, |

tato dvandvāny ajāyanta
śītoṣṇakṣunmukhāni vai. ‖ 66 ‖

tās tadbandhopaghātārthaṃ
cakruḥ pūrvaṃ purāṇi tu |

vṛkṣāṃs tāḥ[1]) paryagṛhṇanta
madhu vā mākṣikaṃ balāt. ‖ 65 ‖
tāsāṃ tenâpacāreṇa
punar lobha[1]kṛtena vai |
praṇaṣṭā madhu[2]nā sārdhaṃ
kalpavṛkṣāḥ kvacit kvacit. ‖ 651 ‖
tasyāṃ evâlpaśiṣṭāyāṃ
siddhyāṃ[1]) kālavaśāt tadā |
prāvartanta tadā[2]) tāsāṃ
dvandvāny abhy[3]utthitāni tu. ‖ 66 ‖
śītavātātap*ais* tīvr*ais*[1])
tatas tā duḥkhitā bhṛśam |
dvandvais *tāḥ*[2]) pīḍyamānās tu
cakrur āvaraṇāni ca[3]). ‖ 661 ‖
kṛtvā dvandvapratī*kāraṃ*[1])
niketāni *hi bhejire*[2]), |
pūrvaṃ nikāmacārās te hy
a[3]niketāśrayâ[4]bh*avan*[5]). ‖ 662 ‖

teṣaṃ. 2) Va.T. ca. 3) Va -sthitāḥ.

62b = Bḍ. I. 7.83b; Mr. 49 30b; Vā. 8 89b. 1) Bḍ. Vā.T. -lāny.
63 = Bḍ. I. 7.84; Mr. 49.31; Vā. 8.90. 1) Bḍ.1 tathaiva. 2) Bḍ. Mr. teṣāṃ. 3) Bḍ.1 gandharvāṇām. 4) Bḍ. ānvīṣikaṃ.
64a = Bḍ. I. 7.85a; Mr. 49.32a; Vā. 8.91a. 1) Mr. vā. 2) Vā. su-.
| 64b = Bḍ. I. 7.85b; Vā. 8.91b. 1) Bḍ. -puṣṭās. 2) Bḍ. -jās tā.
65a = Bḍ. I. 7.86a; Mr. 49 32b; Vā. 8.92a. 1) Vā. punaḥ. 2) Bḍ. -re 'py evaṃ. 3) Bḍ -tāḥ prajāḥ; Mr. -ānvitās tu tāḥ.

65b = Mr. 49.33a. 1) Mr. -kṣās.

66 = Mr. 49.33b, 34a.

67a = Mr. 49 34b.

65b = Bḍ. I. 7.86b; Vā. 8.92b. 1) Vā. tān.
651 = Bḍ I. 7.87; Vā. 8 93. 1) Vā. loka-. 2) Bḍ prabhu-.
66 = Bḍ. I. 7.88; Vā. 8.94. 1) Bḍ.2 -dhyâ-; Vā. saṃdhyâ-. 2) Bḍ. vartante cânayā; Vā.V. vartatāṃ tu. 3) Bḍ. aty-.
661 = Bḍ. I. 7.89; Vā. 8.95. 1) Bḍ. -pās tīvrās. 2) Bḍ. taiḥ. 3) Bḍ.1 cakruśur āvṛṇāni vā.
662 = Bḍ. I. 7.90; Vā 8.96. 1) Bḍ. -tīyātaṃ. 2) Bḍ. vicetasaḥ. 3) Vā. te a-. 4) Bḍ.1 -tā yathâ-. 5) Vā. bhṛśam.

| yathāyogam[1]) yathāprīti niketeṣv avasan purā[2]) |
marudhanvasu[1]) *nimneṣu*[2]) parvateṣu nadīṣu[3]) ca || 67 ||
saṃśrayanti ca *durgāṇi vārkṣam*[1]) *pārvatam audakam*[2]) |
yathāyogam[1]) yathākāmam
sameṣu viṣameṣu ca || 68 ||
ārabdhās *te*[1]) niketā*n*[2]) vai
kartuṃ śītoṣṇavāraṇam[3]). |
tatas *te*[4]) *nirmay*āmāsuḥ[5])
kheṭāni ca purāṇi ca || 68₁ ||
grāmāṃś caiva yathābhāgaṃ
tathaiv*ântaḥpu*rāṇi[1]) ca. |
tāsāṃ[2]) āyāmaviṣkambhān[3])
saṃniveśāntarāṇi ca || 68₂ ||
cakrus tadā yathāprajñam[1])
mitvā mitvâtmano 'ṅgulaiḥ
mān-ār[2]thāni pramāṇāni
tadā prabhṛti cakrire: || 69 ||
yavā[1]ṅgulapradeśāṃs trīn
hasta[2]kiṣku[3]dhanūṃṣi ca
daśa tv aṅgulaparvāṇi
prādeśa iti *saṃjñitaḥ*[4]) || 70 ||
aṅguṣṭhasya[1]) pradeśinyā
vyāsaḥ prādeśa ucyate, |
tālaḥ smṛto madhyamayā
gokarṇaś câpy anāmayā, || 71 ||

kṛtrimaṃ ca tathā durgaṃ
mitvā mitvâtmano 'ṅgulaiḥ || 68 ||
mānārthāni pramāṇāni
tās tu pūrvaṃ pracakrire: |
paramāṇuḥ paraṃ sūkṣmaṃ,
trasareṇur mahīrajaḥ, || 69 ||
vālāgraṃ caivа likṣām[1]) ca
yūkāṃ câtha yavodaram |
ekādaśaguṇaṃ teṣāṃ
yavamadhyaṃ tathâṅgulam, || 70 ||
ṣaḍaṅgulaṃ padaṃ tac ca
vitastir[1]) dviguṇaṃ smṛtam, |

| 67a = Bḍ. I. 7.91a; Vā. 8.97a. 1) Vā. -yogyam. 2) Vā. punaḥ.
67b = Bḍ. I. 7.91b; Mr. 49.35a; Vā. 8.97b. 1) Bḍ. -dhudhunvatsu. 2) Bḍ. nīṣṭheṣu; Mr. durgeṣu. 3) Mr. darīṣu.
68a = Bḍ. I. 7.92a; Mr. 49.35b; Vā 8.98a. 1) Bḍ.1 dhanva-; Bḍ.2 dhanvaṃ. 2) Vā. dhanvānaṃ śāśvatodakam.

68b = Bḍ. I. 7.92b; Vā. 8.98b. 1) Bḍ. -joṣam; Vā V. -yogyam
68₁ = Bḍ. I. 7.93: Vā. 8.99. 1) Bḍ. tān. 2) Vā. tā. 3) Bḍ. -ṇāt. 4) Bḍ.1 tān. 5) Bḍ.2 ra(?)māpayāmāsuḥ: Vā. saṃsthāpayāmāsa.
68₂ = Bḍ. I. 7.94; Vā. 8.100. 1) Bḍ. -va nagarāṇi. 2) Bḍ. teṣām. 3) Bḍ. -bhāḥ.
69 = Bḍ. I. 7.95; Vā. 8.101. 1) Bḍ. -jñānam. 2) Vā. manor-.
70 = Bḍ.1 I. 7.96; Vā. 8.102. 1) Bḍ.1 yayâ-; Vā. yathâ. 2) Bḍ.1 -taḥ. 3) Bḍ.1 -kum. 4) Vā. pradeśaḥ saṃjñitas tu taiḥ.
71 = Bḍ. I. 7.97; Vā. 8.103. 1) Vā.T. aṣṭāṅgulaḥ.

68b = Mr. 49.36a.
69 = Mr. 49.36b, 37a.
70 = Mr. 49.37b, 38a. 1) T. niṣkām.
71 = Mr. 49.38b, 39a 1) T. -sti-.

dve vitastī tathā hasto
brāhmyatīrthādiveṣṭanam. || 71 ||

kaniṣṭhayā vitastis tu
dvādaśāṅgula ucyate. |
ratnir aṅgulaparvāṇi
saṃkhyayā tv ekaviṃśatiḥ, || 71 1 ||
catvāri viṃśatiś[1]) caiva
hastaḥ syād aṅgulāni tu, |
kiṣkuḥ smṛto dviratnis tu
dvicatvāriṃśadaṅgulaḥ[2]). || 71 2 ||

caturhastam[1]) dhanur daṇḍo nāli[2]kāyugam eva ca. |

dhanuṣāṃ dve sahasre tu
gavyūtis, taccaturguṇam || 72 ||
proktaṃ ca yojanaṃ prājñaiḥ,
saṃkhyānārtham idaṃ param. || 73 ||

dhanuḥsahasre dve tatra
gavyūtis tai*r vibhāvyate*[1]). || 72 ||
aṣṭau dhanuḥsahasrāṇi
yojanaṃ tair *nirucyate*[1]). |
etena yojanenai*va*[2])
saṃniveś*as*[3]) tataḥ kṛt*aḥ*[4]). || 73 ||

caturṇām *atha*[1]) durgāṇāṃ svasaṃ[2]utthāni trīṇi tu[3]), |

caturthaṃ kṛtrimaṃ durgaṃ,
tac cakrur yātnatas[1]) tu te. || 74 ||
puraṃ ca keṭakaṃ caiva
tadvad droṇīmukhaṃ dvija |
śākhānagarakaṃ câpi
tathā karvaṭakaṃ trayī, || 74 1 ||
grāmasaṃghoṣavinyāsaṃ
teṣu câvasathān pṛthak. |

caturthaṃ kṛtrimaṃ durgaṃ,
tasya vakṣyāmy ahaṃ vidhim[1]). || 74 ||

sotsedha[1]vapra[2]prākāraṃ[3]) sarvataḥ *parikhā*[4]vṛtam. || 75 ||
rucakaḥ[1]) *svastika*[2]dvāraṃ kumārīpuram eva ca |
srotasīsaṃhatadvāraṃ nikhātaṃ punar eva ca[3]). || 75 1 ||

---

71 1 = Bḍ. I. 7.98; Vā. 8.104.
71 2 = Bḍ. I. 7.99; Vā. 8.105. 1) Vā. caturviṃśatibhiś. 2) Vā. -lam.

72a = Bḍ. 7 100a; Mr. 49.39b; Vā. 8.106a. 1) Bḍ. -to. 2) Mr. nāḍi-.

72b = Mr. 49.40a.

73 = Mr. 49.40b.

72b = Bḍ. I. 7.100b; Vā. 8.106b. 1) Bḍ. taiḥ kṛtā tadā.
73 = Bḍ. I. 7.101; Vā. 8.107. 1) Bḍ. vibhāvitam. 2) Bḍ. -nenêha. 3) Bḍ. -veśās. 4) Bḍ. -tāḥ.

74a = Bḍ. I. 7.102a; Mr. 49.41a; Vā. 8.108a. 1) Vā. eva. 2) Bḍ. svayaṃ-. 3) Bḍ. ca.

74b = Mr. 49.41b. 1) T. ca kuryāt satas.
74 1 = Mr. 49 42.
75a = Mr. 49.43a.

74b = Bḍ. I. 7.102b; Vā. 8.108b. 1) Bḍ. -mi nirṇayam.

75(b) = Bḍ. I. 7.103a; Mr. 49.43b; Vā. 8.109a. 1) Vā. saudhocca-. 2) Bḍ. -randhra. 3) Mr. -vaprakāraṃ ca. 4) Bḍ. khātakā-; Vā. cātakā-.
75 1 = Bḍ. I. 7.103b, 104a; Vā. 8.109b, 110a. 1) Vā. tad ekam. 2) Bḍ. pratika-. 3) Bḍ. dvihastaḥ srotasā śreṣṭhaṃ kumārīpuram añcatān.

hast*āṣṭau* ca[1]) daśa śreṣṭhā[2]) *navāṣṭau vāpare matāḥ*[3]) |
kheṭānāṃ *ca purāṇāṃ*[4]) ca grāmāṇāṃ caiva sarvaśaḥ. || 75₂ ||
trividhānāṃ ca durgāṇāṃ parvatodakadhanvinām[1]) |
*kṛtrimā*ṇāṃ[2]) ca durgāṇāṃ viṣkambhāvāmam eva ca. || 75₃ ||
yojan*ārdhārdha*[1]viṣkambham aṣṭabhā*gārdham* āyatam[2]) |

prāgudakplavanaṃ śastaṃ	paramārdhārdham āyāmaṃ
śuddhavaṃśabahirgamam. || 76 ||	prāgudakpravaṇaṃ[1]) puram. || 76 ||
tadardhena tathā kheṭaṃ,	chinnakarṇaṃ vikarṇaṃ *ca*
tatpādena ca karvaṭam. |	*vyajanākṛti*[1]saṃsthitam |
nyūnaṃ droṇīmukhaṃ tasmād	vṛttaṃ *vajraṃ*[2]) ca dīrghaṃ ca
antabhāgena cocyate. || 77 ||	nagaraṃ na praśasyate. || 77 ||
prākāra[1]parikhāhīnaṃ	caturasr*ayuta*ṃ[1]) di*kstha*ṃ[2])
puraṃ varmavad ucyate, |	praśastaṃ *vai*[3], puraṃ puram[4]) |
śākhānagarakaṃ cānyan	caturviṃśa*tir ādyaṃ tu*
mantrisāmantabhuktimat. || 78 ||	*hastān, aṣṭa*[5]śataṃ param. || 78 ||
tathā śūdrajalaprāyā[1])	atra madhyaṃ praśaṃsanti
svasamṛddhikṛṣīvalā[1]) |	hrasvotkṛṣṭa[1]vivarjitam, |
kṣetropabhogyabhūmadhye	atha kiṣkuśatāny aṣṭau
vasatir grāmasaṃjñitā. || 79 ||	prāhur mukhyaṃ niveśanam. || 79 ||
anyasmān nagarāder yā	nagarād ardhaviṣkambhaṃ[1])
kāryam uddiśya mānavaiḥ |	kheṭaṃ, *gramaṃ*[2]) *tato 'rdhataḥ*[3]), |
kriyate vasatiḥ, sā vai	nagarād yojanaṃ kheṭaṃ,
vijñeyā vasatir navaiḥ. || 80 ||	kheṭād grāmo 'rdhayojanam || 80 ||
duṣṭaprāyo vinā kṣetraiḥ	dvikrośaṃ[1]) paramā sīmā,
parabhūmicaro balī |	kṣetrasīmā caturdhanuḥ, |

75₂ — Bḍ. I. 7.104b, 105a; Vā. 8.110b, 111a. 1) Bḍ. hastasroto. 2) Bḍ. -ṭho. 3) Bḍ. navahasto 'ṣṭa eva ca. 4) Vā. -nāṃ nagarāṇāṃ.
75₃ = Bḍ. I. 7.105b, 106a; Vā. 8.111b, 112a. 1) Vā. -bandhanam. 2) Vā. trividhānāṃ.
76a = Bḍ. I. 7.106b; Mr. 49.44a; Vā. 8.112b. 1) Bḍ. -nād ardha-; Vā. -nānāṃ ca. 2) Bḍ. -gādhikāyatam; Mr. -gāya taṃ puram.

76b = Mr. 49.44b.

77 = Mr. 49.45.

78 = Mr. 49.46. 1) Mr.T. -raṃ.

79 = Mr. 49.47. 1) T. -āḥ.

80 = Mr. 49.48.

76b = Bḍ. I. 7.107a; Vā. 8.113a. 1) Bḍ. -plavanaṃ.

77 = Bḍ. I. 7.107b, 108a; Vā. 8.113b, 114a. 1) Vā. tu vyañjanaṃ kṛta-. 2) Vā. hīnaṃ.

78 = Bḍ I. 7.108b, 109a; Vā. 8.114b, 115a. 1) Bḍ.1 -rayu ; Vā. -srārjavaṃ. 2) Bḍ. divyaṃ. 3) Bḍ. taiḥ. 4) Bḍ. kṛtam. 5) Bḍ. -śat paraṃ hrasvaṃ vāstuvāṣṭa-.

79 = Bḍ. I. 7.109b, 110a; Vā. 8.115b, 116a. 1) Bḍ.1 hrasvaṃ kāṣṭha-.

80 = Bḍ I. 7.110b, 111a; Vā. 8.116b, 117a. 1) Bḍ.1 -bhaḥ; Bḍ.2 -bha-. 2) Bḍ. -taṃ pānaṃ. 3) Bḍ.1 tad ūrdhvataḥ; Vā. T. tato bahiḥ.

grāma evâkrimīsaṃjño
rājavallabhasaṃśrayaḥ || 81 ||
śakaṭārūḍhabhāṇḍaiś ca
gopālair vipaṇaṃ vinā |
gosamūhas tatha ghoṣo,
yatrêcchā bhūmiketanaḥ || 82 ||
ta evaṃ nagarādīṃs tu
kṛtvā vāsārtham ātmanaḥ, |
niketanāni dvandvānāṃ
cakrur āvasathāya vai || 83 ||

gṛhākārā yathā pūrvaṃ
teṣām āsan mahīruhāḥ. |
tathā saṃsmṛtya tat sarvaṃ
cakrur veśmāni tāḥ prajāḥ || 84 ||

vṛkṣasyaivaṃ gatāḥ śākhās
tathaivaṃ câparā gatāḥ |

81 = Mr. 49.49.

82 = Mr. 49.50.

83 = Mr. 49.51.

84 = Mr. 49.52.

viṃśad dhanūṃṣi vistīrṇo
diśāṃ mārgas tu taiḥ kṛtaḥ || 81 ||
viṃśaddhanur grāmamārgaḥ,
sīmāmargo daśaiva tu, |
dhanūṃṣi daśa vistīrṇaḥ
śrīmān rajapathaḥ smṛtaḥ[1]). || 82 ||
nṛvājirathanāgānam
asaṃbādhaḥ su[1]saṃcaraḥ. |
dhanūṃṣi caiva[2]) catvāri
śakhārathyās tu[3]) taiḥ *kṛtaḥ*[4]). || 83 ||
gṛha[1]rathyoparathyāś ca[2])
dvikāś câpy uparathyakaḥ, |
ghaṇṭā[3]pathaś catuṣpādas,
tripadaṃ ca gṛhantaram, || 83₁ ||
vṛtti[1]mārgās tv ardha[2]padaṃ[3]),
prāgvaṃśaḥ[4]) padikaḥ smṛtaḥ. |
avaskaraṃ[5]) parīvāra*ṃ*[6])
pada[7]mātraṃ samantataḥ. || 83₂ ||
kṛteṣu teṣu sthāneṣu
punaś cakrur[1]) gṛhāṇi vai. |
yathā te pūrvaṃ āsan *vai*[2])
vṛkṣās tu gṛhasaṃsthitāḥ, || 84 ||
tathā kartuṃ samārabdhāś
cintayitvā punaḥ punaḥ |
vṛkṣasyârvāg[1]) gatāḥ śākhā
natāś[2]) caiva pa[3]rāgatāḥ, || 84₁ ||

81 = Bd. I. 7.111b, 112a; Vā. 8.117b, 118a. 1) Bd.1 -śaḥ; Bd.2 -śa-.
82 = Bd. I. 7.112b, 113a; Vā. 8. 118b, 119a. 1) Bd. kṛtaḥ.
83 = Bd. I. 7.113b, 114a; Vā. 8.119b, 120a. 1) Bd.1 -dhas tu; Bd.2 -dhaṃ su-. 2) Bd. câpi. 3) Bd. -yāś ca. 4) Bd. tair mitāḥ.
83₁ = Bd. I. 7.114b, 115a; Vā. 8.120b, 121a. 1) Bd. trikā. 2) Bd. -yāḥ syur. 3) Bd. jaṅghā-.
83₂ = Bd. I. 7.115b, 116a; Vā. 8.121b, 122a. 1) Bd. dhṛti. 2) Bd.1 tûrdhva-. 3) Bd. -ṣaṣṭhaṃ. 4) Bd.1 kramaśaḥ; Bd.2 prāmaṃśa-. 5) Bd. -kāra-. 6) Bd. -raḥ; Vā.T -vāhaṃ. 7) Bd. pāda-.
84 = Bd. I. 7.116b, 117a; Vā. 8.122b, 123a. 1) Bd geha-. 2) Bd. āsaṃś ca.
84₁ = Bd. I. 7.117b, 118a; Vā 8.123b, 124a. 1) Vā. -ṣāś caiva. 2) Bd. itaś. 3) Bd. -vâpa-.

natāś caivônnatāś caiva,
tadvac chākhāḥ pracakrire. || 85 ||
yāḥ śākhāḥ kalpavṛkṣāṇām
pūrvam āsan dvijottama. |

tā eva śākhā gehānām
śālātvaṃ tena tāsu tat. || 86 ||

ata ūrdhvaṃ gatāś cânyā,
evaṃ tiryaggatāḥ *parāḥ*[1]). |
buddhyâ[2]nviṣya[3]) *ya*[4]*thānyāyaṃ*[5])
vṛkṣaśākhā yathā gatāḥ[6]). || 85 ||
ta[1]thā kṛtās tu taiḥ śākhās,
tasmāc chālās tu tāḥ smṛtāḥ.
evaṃ prasiddhāḥ śākhābhyaḥ
śālāś caiva gṛhāṇi ca. || 86 ||
tasmāt tāś *ca*[1]) smṛtāḥ śālāḥ
śālātvaṃ caiva tāsu tat[2]). |
prasī*danti yatas*[3]) *tāsu*[4]).
tataḥ[5]) prāsā*dasaṃjñitaḥ*[6]), |
tasmād gṛhāṇi śālāś ca
prāsādāś caiva saṃjñitāḥ. || 861 ||

kṛtvā dvandvopa[1]ghātāṃs te[2]) vārtopāyam acintayan[3]) |
naṣṭeṣu madhunā sārdhaṃ kalpavṛkṣeṣu vai tadā[4]). || 87 ||
viṣādavyākulās tā vai prajās tṛṣṇākṣudhā*rdit*āḥ[1]) |
tataḥ prādurbabhau tāsāṃ siddhis tretāyuge[2]) tadā[3]) || 88 ||
vārtār[1]tha[2]sādhikâpy[3]) anyā vṛṣṭis[4]) tāsāṃ ni[5]kāmataḥ. |
tāsāṃ vṛṣṭyudakānīha yāni nimna[6]gatāni tu[7]). || 89 ||
vṛṣṭyā *nimnā nira*[1]bhavat srotaḥkhātāni nimnagāḥ[2]) |
| [evaṃ nadyaḥ[1]) pravṛttās[2]) tu dvitīye vṛṣṭisarjane] || 90 ||
ye *pa*rastād[1]) apāṃ stokā āpannāḥ[2]) *pṛ*thivītale. |
tato[3]) bhūmeś ca[4]) saṃyogād oṣadhyas tās *tadâ*[5]bhavan, || 91 ||

---

85 = Mr. 49.53.

86 = Mr. 49.54.

85 = Bd. I. 7.118b, 119a; Vā. 8.124b, 125a. 1) Vā. purā. 2) Vā. -dhvâ-. 3) Vā. -yaṃs. 4) Vā. tathā. 5) Vā. -yo. 6) Bd. gatā yathā.
86 = Bd. I. 7.119b, 120a; Vā. 8.125b, 126a. 1) Bd. ya-
861 = Bd. I. 7.120b, 121; Vā. 8 126b, 127. 1) Vā. tā vai. 2) Bd.1 -tvaṃ tāsu tat smṛtam. 3) Vā. -dati manaḥ. 4) Bd.1 teṣu. 5) Vā. manas. 6) Vā. -dayanti tāḥ.

87 = Bd. I. 7.122; Mr. 49.55; Vā. 8.128. 1) Bd. -dvābhi-. 2) Mr. -tam te; Vā. -tān 3) Mr. -yat. 4) Mr. -ṣeṣv aśeṣataḥ.
88 = Bd. I. 7.123; Mr. 49.56; Vā. 8.129. 1) Bd. -jasṛṣṭās tu darśitāḥ; Vā. dhātmikāḥ. 2) Mr. -mukhe. 3) Vā. punaḥ.
89 = Bd. I. 7.124; Mr. 49.57; Vā. 8.130. 1) Bd. sarvār-. 2) Mr. -tāsv a-. 3) Bd. -dhakā hy; Mr. -sādhitā hy. 4) Vā.T. vṛttis. 5) Vā. hi. 6) Bd. miṣṭa-; Vā. -nair. 7) Bd. ca; Mr. vai.
90a = Mr. 49.58a; Vā. 8.131a. 1) Mr. -yâvaruddhair a-; Vā.T. -yā tad a-. 2) Vā. -yāḥ smṛtāḥ.
| 90b = Bd. I. 7.125a; Vā. 8.131b. 1) Bd. nayaḥ. 2) Bd. -tas.
91 = Bd. I. 7.125b, 126a; Mr. 49.58b, 59a; Vā. 8.132. 1) Bd.2 Mr. purastād. 2) Bd. -kāḥ sampātāḥ. 3) Mr. tato; Vā. apām. 4) Bd. -mes tu. 5) Vā. tāsu câ-.

| puṣpamūlaphalinyas tu oṣadhyas tāḥ *pra*[1]jajñire, |
aphālakṛṣṭāś cânuptā grāmyāraṇyāś caturdaśa || 92 ||
ṛtupuṣpaphalāś caiva vṛkṣā gulmāś ca jajñire. |
prādurbhāvas[1]) tu[2]) tretāyāṃ *vār*tāyām[3]) auṣadhasya tu[4]). || 93 ||
ten[1]auṣadhena vartante prajās tretāyuge[2]) tadā[3]). |

rāgalobhau samāsādya	tataḥ punar abhūt tasāṃ
prajāś câkasmikau tadā || 94 ||	rāgo lobhaś ca[1]) sarvaśaḥ[2]);
	avaśyaṃbhāvinârthena
	tretāyugavaśena tu[3]), || 94 ||

tatas *tāḥ*[1]) paryagṛhṇanta[2]) nadīkṣetrāṇi parvatān |
vṛkṣān[3]) gulmau[4]sadhīś caiva prasahya tu[5]) yathābalam. || 95 ||
siddhātmānas tu ye pūrvaṃ vyākhyātaḥ prāk[1]) kṛte mayā, |
Brahmaṇo[2]) mānasās[3]) te vā[4]) utpannā ye[5]) janād iha, || 95_1 ||
śāntā *ye*[1]) śuṣmiṇaś caiva karmiṇo duḥkhinas *tathā*[2]), |
tataḥ *pra*[3]vartamānās te tretāyāṃ jajñire punaḥ || 95_2 ||
brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyāḥ śūdrā droha[1]janās tathā |
bhāvitāḥ pūrvajātīṣu *karmabhiś*[2]) ca[3]) śubhā*śubhaiḥ*[4]). || 95_3 ||
itas[1]) teb*hyo*[2]) balā ye tu satyaśīlā hy a[3]hiṃsakāḥ |
vītalobhā jitātmāno, nivasanti sm*a*[4]) teṣu vai. || 95_4 ||
parigrahaṃ na[1]) kurvanti *tebhyaś cânye 'lpatejasaḥ*[2]), |
teṣāṃ karmāṇi kurvanti tebhyaś caivâbalās tu[3]) ye. || 95_5 ||
paricaryāsu[1]) vartante tebhyaś cânye 'lpatejasaḥ. |
evaṃ vipratipanneṣu prapanneṣu parasparam || 95_6 ||

| 92a = Bḍ. I. 7.126b; Vā. 8.133a. 1) Bḍ. tā hi.
92b = Bḍ. I. 7.127a; Mr. 49.59b; Vā. 8.133b.
93 = Bḍ. I. 7.127b, 128a; Mr. 49.60; Vā. 8.134. 1) Bḍ.1 -bhūtās. 2) Vā. -vaś ca. 3) Bḍ. māyāyām; Mr. ādyo 'yam. 4) Bḍ.1 vā; Bḍ.2 ca.
94a = Bḍ. I. 7.128b; Mr. 49.61a; Vā. 8.135a. 1) Bḍ. tad. 2) Bḍ. -mukhe. 3) Mr. mune.

94b = Mr. 49.61b.

94b = Bḍ. I. 7.129; Vā. 8.135b, 136a. 1) Bḍ. -bhas tu. 2) Bḍ. -vadā. 3) Bḍ. ca.

95 = Bḍ. I. 7.130; Mr. 49.62; Va. 8.136b, 137a. 1) Bḍ. te. 2) Bḍ.1 -ṇaṃs tu; Bḍ.2 -nanti. 3) Bḍ. Mr. -ṣa-. 4) Bḍ.1 Mr. -mo-. 5) Mr. caivam ātmany āyād.
95_1 = Bḍ. I. 7.131; Vā. 8.137b, 138a. 1) Bḍ. -tā vaḥ. 2) Vā. T. -ṇā. 3) Vā. -navās. 4) Bḍ. vai. 5) Vā. yo-.
95_2 = Bḍ. I. 7.132; Vā. 8.138b, 139a. 1) Vā. -tāś ca. 2) Vā. tada. 3) Bḍ ā-.
95_3 = Bḍ. I. 4.133; Vā. 8.139b, 140a. 1) Vā. T. drohi-. 2) Bḍ.1 khyātyā; Bḍ.2 khyātās. 3) Bḍ. te. 4) Bḍ. -bhapāpayoḥ.
95_4 = Bḍ. I. 4.134; Vā. 8.140b, 141a. 1) Bḍ. tatas. 2) Bḍ.1 te pra-; Bḍ.2 teṣv a-. 3) Bḍ. -lā a-. 4) Bḍ. smṛ-.
95_5 = Bḍ. I. 4.135; Vā. 8.141b, 142a. 1) Vā. pratigṛhṇanti. 2) Bḍ. vadantas tu upasthitāḥ. 3) Bḍ. -lāś ca.
95_6 = Bḍ. I. 4.136; Vā. 142b, 143a. 1) Vā.T. -sva(su).

tena doṣeṇa tā neśur
o[1]ṣadhyo miṣatāṃ dvija[2]).

tena doṣeṇa teṣāṃ tā[1])
oṣadhyo miṣatāṃ[2]) tadā |
pranaṣṭā *hrī*[3]yamāṇā vai
muṣṭibhyāṃ sikatā yathā. || 95_7

agrasad bhūr yugapat tās
tadauṣadhyo mahāmate. || 96 ||

agrasad bhūr[1]) yugabalād
grāmyāraṇyāś caturdaśa |
phalaṃ[2]) gṛhṇanti puṣpaiś ca
puṣpaṃ patraiś ca[3]) *yāḥ* punaḥ. 96 ||

tatas[1]) tāsu pranaṣṭāsu vibhrāntās tāḥ prajās tadā[2]) |

Brahmāṇaṃ śaraṇaṃ jagmuḥ
kṣudhārthāḥ parameṣṭhinam. || 96 ||

Svayambhuvaṃ prabhuṃ jagmuḥ
kṣudhāviṣṭāḥ prajāpatim[1]). || 97
vṛttyartham abhilipsatyo hy[1])
ādau tretāyugasya tāḥ[2]). |

sa câpi tattvato jñātvā
tadā grastāṃ vasuṃdharām |

Brahmā Svayaṃbhūr bhagavān
jñātvā tāsāṃ manīṣitam || 97_1 ||
puṣṭi[1]pratyakṣadṛṣṭena
darśanena vicārya *ca*[2]) |
grastāḥ pṛthivyā tv[3]) oṣadhyo
jñātvā pratyadu[4]hat punaḥ. || 97_2

kṛtvā vatsaṃ[1]) Sumeruṃ tu dudoha pṛthivīm imām[2]), |
dugdhêyaṃ gaus tadā tena bīj[3]āni pṛthivī[4]tale. || 98 ||
jajñire tāni bījāni grāmyāraṇyās tu tāḥ punaḥ[1]) |
oṣadhyaḥ phalapākāntā *gaṇāḥ*[2]) saptada*śa*[3]) *smṛtāḥ*[4]). || 99 ||
vrīhayaś ca yavāś caiva godhūmā aṇavas[1]) tilāḥ |
priyaṃgavo hy udārāś ca[2]) koradūṣāḥ[3]) sacīnakāḥ[4]). || 100 ||

---

96 = Mr. 49.63. 1) T. au-. 2) T. -jaḥ.

95_7 = Bḍ. I. 4.137; Vā. 8.143b, 144a. 1) Bḍ vai śāntā. 2) Bḍ.2 nitarāṃ. 3) Bḍ. gṛh-.
96 = Bḍ. I. 4.138; Vā. 8.144b, 145a. 1) Bḍ. athâsya. 2) Bḍ.1 -lair. 3) tathā mūlaiś câtāḥ.

97a = Bḍ. I. 4.139a; Mr. 49.64a; Vā. 8.145b. 1) Mr. punas. 2) Mr. punaḥ prajāḥ.

97b = Mr. 49.64b.

97b = Bḍ. 4.139b; Vā. 8.146a. 1) Bḍ. kṣudhāviṣṭās tadā sarvā jagmus tā vai Svayaṃbhuvam.

98a = Mr. 49.65a.

97_1 = Bḍ. I. 4.140; Vā. 8.146b, 147a. 1) Vā. -santa. 2) Vā tu.
97_2 = Bḍ. I. 4.141; Vā 8.147b, 148a. 1) Vā. yuktaṃ. 2) Bḍ. saḥ. 3) Vā. -yā o. 4) Bḍ. -ru-.

98(bc) = Bḍ. I. 7.142; Mr. 49.65b, 66a; Vā. 8.148b, 149a. 1) Mr. vatsaṃ kṛtvā. 2) Mr. bhagavān vibhuḥ. 3) Mr. sasy-. 4) Bḍ. vasudhā-.
99 = Bḍ. I. 7.143; Mr. 49.66b, 67a; Vā. 8.149b, 150a. 1) Bḍ. prabhuḥ. 2) Bḍ.1 -tāḥ kṣaṇa-; Bḍ.2 Vā.V. śana; Vā.T. sapta. 3) Bḍ. -vaśās: Vā. daśās. 4) Bḍ.Va. tu tāḥ.
100 = Bḍ. I. 7.144; Mr. 49.67b, 68a; Vā. 8.150b, 151a. 1) Bḍ. -māś canakās (Bḍ.2 -vas). 2) Bḍ. -va udārās te. 3) Bḍ.1 -duṣṭāḥ; Vā. kārūṣāś ca. 4) Bḍ.1 savāmakāḥ; Vā T. savī(tī)nakāḥ.

māṣā mudgā masūrāś ca niṣpāvāḥ[1]) sakulatthakāḥ |
āḍhakyaś[2]) cana[3]kāś caiva śaṇāḥ[4]) saptadaśa[5]) smṛtāḥ. || 101 ||
ity etā oṣadhīnāṃ tu grāmyāṇāṃ jātayaḥ smṛtāḥ[1]). |
oṣadhyo yajñiyāś caiva grāmyāraṇyāś caturdaśa: || 102 ||
vrīhayaḥ sa[1]yavā māṣā[2]) godhūmā aṇavas tilāḥ |
priyaṅgu[3]saptamā hy ete aṣṭamās[4]) tu kulatthikāḥ[5]) || 103 ||
śyāmākās tv atha[1]) nīvārā jartilāḥ[2]) sagavedhukāḥ |
kuruvindā[3]) *veṇuyavās*[4]) *tathā markaṭakāś*[5]) *ca ye*[6]), |
grāmyāraṇyāḥ smṛtā hy etā oṣadhyas tu[7]) caturdaśa. || 104 ||
utpannāḥ prathamā hy etā[1]) ādau tretāyugasya tu[2]) |
aphālakṛṣṭā *oṣadhyo*[3]) grāmyāraṇyās tu *sarvaśaḥ*[4]). || 104_1 ||
vṛkṣa[1]gulmalatāvallyo[2]) vīrudhas tṛṇajātayaḥ |
mūlaiḥ phalaiś ca rohiṇyo[3]) 'gṛhṇan puṣpaiś[4]) ca yāḥ[5]) phalam[6]). || 104_2 ||
pṛthvī dugdhā tu bījāni yāni pūrvaṃ Svayaṃbhuvā, |
ṛtupuṣpaphalās tā vai oṣadhyo jajñire tv iha. || 104_3 ||
yadā prasṛṣṭā oṣadhyo na prarohanti tāḥ[1]) punaḥ, |
tataḥ sa tāsāṃ[2]) vṛttyartham[3]) *vārtopāyaṃ* cakāra ha || 105 ||
Brahmā[1]) Svayaṃbhūr bhagavān *hasta*[2]*siddhiṃ ca*[3]) karmajām. |
tataḥ prabhṛty athau[4]ṣadhyaḥ kṛṣṭapacyās tu jajñire. || 106 ||
saṃsiddhāyāṃ tu[1]) vārtāyāṃ tatas tāsāṃ *prajāpatiḥ*[2]) |
maryādāṃ[3]) sthāpayāmāsa yathā*nyāyaṃ*[4]) *yathāguṇam*[5]). || 107 ||
ye vai parigrahītāras tāsaṃ āsan *balīyasaḥ*[1]), |
itareṣāṃ kṛtatrāṇān[2]) sthāpayamāsa kṣatriyān. || 107_1 ||

---

101 = Bd. I. 7.145; Mr. 49.68b, 69a; Vā. 8.151b, 152a. 1) Bd. -rās tu nīvāraḥ. 2) Bd.1 harikāś; Bd.2 hīrakāś; Mr. -kāś. 3) Bd. cara-. 4) Bd. gaṇaḥ; Mr. gaṇāḥ; Vā.T. sapta-. 5) Vā. -śāḥ.

102 = Bd. I. 7.146a = a; Mr. 49.69b, 70a; Vā. 152b, 153a. 1) Mr. purā.

103 = Mr. 49.70b, 71a; Vā. 8.153b, 154a. 1) Mr. -yaś ca. 2) Mr. -vāś caiva. 3) Mr. -ga-. 4) Vā. -mī. 5) Mr. -thakāḥ; Vā. -kā.

104 = Bd. I. 7.146b, 147; Mr. 49.71b, 72a; Vā. 8.154b, 155. 1) Bd. -kāś caiva. 2) Mr. yattilā. 3) Bd. -do. 4) Mr. markaṭakās. 5) Bd. tāmātīrkāṭakāḥ; Mr. veṇugradhāś. 6) Bd. smṛtāḥ. 7) Mr. -yaś ca.

104_1 = Bd. I. 7.148; Vā. 8.156. 1) Bd. -masyaitā. 2) Bd. ha. 3) Bd. -ṭās tāḥ sarvā. 4) Bd. -yāś caturdaśa.

104_2 = Bd. I. 7.149; Vā. 8.157. 1) Vā.T. -ṣā. 2) Vā.T. -tā vallī. 3) Bd. rohaiś ca-. 4) Bd. puṣṭāś. 5) Bd. yat. 6) Vā.T. jāyate.

104_3 = Bd. I. 7.150; Vā. 8.158.

105 = Bd I. 7.151; Mr. 49.73; Vā. 8.159. 1) Bd. na prathantīha yāḥ. 2) Bd. -tas tāsāṃ ca. 3) Bd.1 -the; Bd.2 -thī; Mr. vṛddhyartham.

106 = Bd. I. 7.152; Mr. 49.74; Vā. 8.160. 1) Bd. tāsāṃ. 2) Vā. dṛṣṭvā. 3) Bd. sva-; Vā. tu. 4) Bd. -ti cau-.

107 = Bd. I. 7.153; Mr. 49.75; Vā. 8.161. 1) Bd. -dhakā(r)yo. 2) Mr. svayaṃ prabhuḥ; Vā. Svayaṃbhuvā. 3) Vā. -dāḥ. 4) Bd.1 yayārakṣat; Bd.2 Vā. yathārabdhāḥ. 5) Bd.Vā. parasparam.

107_1 = Bd. I. 7.154; Vā. 8.162. 1) Vā. vidhātmakāḥ. 2) Vā. -ṇāḥ.

upatiṣṭhanti *tāvanto*[1]) yāvanto nirbhayās[2]) tathā |
satyaṃ brahma[3]) yathābhūtaṃ *bruvanto*[4]) brāhmaṇāś *ca ye*[5]). 1072
ye cânye 'py[1]) abalās teṣāṃ *vaiśasaṃ karma saṃ*[2]sthitāḥ, |
kīnāśā[3]) nāśayanti sma pṛthivyāṃ *prāg atandritāḥ*[4]. || 1073 ||
vaiśyān *ity eva*[1]) tān āhuḥ kīnāśān vṛttisādhakān. |
sevantaś[2]) ca dravantaś ca paricaryāsu ye ratāḥ. || 1074 ||
nistejaso 'lpavīryāś ca, śūdrāṃs tān abravīt tu[1]) saḥ |
varṇānāṃ āśramāṇāṃ ca teṣāṃ karmāṇi dharmāṃś ca
dharmān dharmabhṛtāṃ vara. || Brahmā tu vyadadhāt prabhuḥ. || 108 ||
saṃsthityāṃ *tu*[1]) kṛtāyāṃ hi[2]) cāturvarṇyasya *tena vai*[3]) |
punaḥ prajās tu tā mohād dharmāṃs tān[4]) nânvapālayan[5]. || 1081 ||
varṇadharmair ajīvantyo vyarudhyanta parasparam. |
Brahmā tam arthaṃ buddhvā tu[2]) yāthātathyena sa[3]) prabhuḥ || 1082 ||
kṣatriyāṇāṃ balaṃ daṇḍaṃ yuddham ājīvyam[1]) ādiśat; |
yājanādhyāpane[2]) Brahmā[3]) tṛtīyaṃ ca[4]) pratigraham || 1083 ||
brāhmaṇānāṃ vibhus teṣāṃ karmāṇy etāny athâdiśat; |
pāśupālyaṃ vāṇijyaṃ ca[1]) kṛṣiṃ caiva viśāṃ dadau; || 1084 ||
śilpājīvaṃ[1]) bhṛtiṃ[2]) caiva śūdrāṇāṃ vyadadhāt prabhuḥ[3]). |
sāmānyāni tu[4]) karmāṇi brahmakṣatraviśāṃ punaḥ || 1085 ||
yajanādhyāpane[1]) dānaṃ sāmānyāni tu teṣu[2]) ca. |
karmājīvaṃ tato[3]) dattvā tebhyaś caiva[4]) parasparam || 1086 ||
lokānāṃ sarvavarṇānāṃ *lokāntareṣu sthānāni*
samyagdharmārthapālinām | *teṣāṃ siddhyôdadāt prabhuḥ*[1]). |

1072 = Bḍ. I. 7.155; Vā 8.163. 1) Vā. ye tān vai. 2) Bḍ. -mitās. 3) Bḍ. brūta. 4) Bḍ. dhruvaṃ vo. 5) Bḍ. -ṇās tu tāḥ; Vā.T. -ṇāś ca te.

1073 = Bḍ. I. 7.156; Vā 8.164. 1) Bḍ. hy. 2) Bḍ. saṃrakṣā-karma saṃ- (Bḍ.1 -ṇi). 3) Bḍ.1 krītāni. 4) Bḍ. te vyavasthitāḥ

1074 = Bḍ. I. 7.157; Vā. 8.165. 1) Vā. eva tu. 2) Vā. śocantaś.

108 = Mr. 49.76a. | 108 = Bḍ. I. 7.158; Vā. 8.166. 1) Bḍ. -vīc ca.

1081 = Bḍ I. 7.159; Vā 8.167. 1) Vā -tau prā-. 2) Vā. tu. 3) Vā. -ṇasya sarvaśaḥ. 4) Bḍ.1 -mam taṃ; Vā. T. tān dharmān. 5) Vā. T. tān apālayan; V. anvapālayan.

1082 = Bḍ. I. 7.160; Vā. 8.168. 1) Bḍ.1 -maiś ca. 2) Bḍ.1 buddhvā tu tat sarvaṃ; Bḍ 2 sarvaṃ tad buddhvā tu. 3) Vā. vai.

1083 = Bḍ I. 7.161; Vā 8.169. 1) Vā. -vaṃ. 2) Bḍ 2 -nāc; Vā. -naṃ. 3) Vā. caiva. 4) Bḍ 1 tathā dāna-; Bḍ.2 tṛtīyaṃ tu.

1084 = Bḍ. I. 7.162; Vā. 8.170. 1) Bḍ. ca vāṇ-.

1085 = Bḍ I. 7.163; Vā 8.171. 1) Bḍ 1 -va-; Bḍ.2 -vyaṃ. 2) Bḍ.1 -tāṃ 3) Bḍ punaḥ. 4) Bḍ ca.

1086 = Bḍ. I. 7.164; Vā. 8.172 1) Vā. -yayanaṃ. 2) Bḍ. -yānīta-reṣu. 3) Bḍ. tu vai. 4) Bḍ. teṣām iha

109a = Mr. 49.76b. | 109a = Bḍ I. 7.(165a); Vā. 8.173a. 1) Bḍ.

prājāpatyaṃ brāhmaṇānāṃ[1]) smṛtaṃ sthānaṃ kriyāvatām, || 109 ||
sthānam aindraṃ kṣatriyāṇāṃ saṃgrameṣv apalāyinām. |
vaiśyānāṃ mārutaṃ sthānaṃ svadharmam *u[1]pajīvi[2]nām*,
gāndharvaṃ śūdrajātīnāṃ paricaryā*nu[3]vartatām*[4]). || 110 ||
sthānāny etāni varṇānāṃ yogyā[1]cāravatāṃ satām[2]), |
tataḥ sthiteṣu varṇeṣu sthāpayāmāsa câ[3]śramān: || 110_1 ||
gṛhastho brahmacārī *ca*[1]) vānaprastho *yatis tathā*[2]), |
āśramāṃś caturo hy etān pūrva*vat* sthāpayan[3]) prabhuḥ. || 110_2 ||
varṇakarmāṇi ye ke[1]cit teṣām iha na *kurvate*[2]), |
kṛta[3]karmā*kṣitiṃ prāhur*[4]) āśrama*sthānavāsinaḥ*[5]). || 110_3 ||
Brahmā tān sthāpayāmāsa āśramān nāma nāmataḥ[1]), |
nirdeśārthaṃ[2]) tatas teṣāṃ Brahmā dharmān abhāṣata[2]) || 110_4 ||
prasthānāni *ca*[1]) teṣāṃ vai[2]) yamāṃś *ca*[3]) niyamāṃs *tathā*[4]): |
cāturvaṇ*yā*[5]tmakaḥ pūrvaṃ gṛhasthasyâ[6]śramaḥ *smṛ*taḥ[7]) || 110_5 ||
trayāṇām āśramāṇāṃ ca *pratiṣṭhā* yonir *eva ca*[1]). |
yathākramaṃ *pra*[2]vakṣyāmi *yamaiś*[3]) ca niyamais *tathā*[4]). || 110_6 ||
dārāgnayo '*thā*[1]titheya *ijyā*[2]*śrā*ddhakriyaḥ prajaḥ. |
ity eṣa vai gṛhasthasya samasād dharmasaṃgrahaḥ. || 110_7 ||
daṇḍī ca mekhalī caiva a[1]dhaḥśayī tathā *jaṭī*[2]) |
guruśuśrūṣaṇaṃ bhaikṣyaṃ vidyārtho[3]) brahmacāriṇaḥ. || 110_8 ||
cīrapatrājināni syur *vana*[1]mūlaphalauṣadham[2]) |
ubhe saṃdhye 'vagāhaś ca homaś câraṇyavāsinām. || 110_9 ||

---

teṣāṃ lokāntare mūrdhni sthanāni vidadhe punaḥ.

109^{b} = Bḍ. I. 7.165^{b}; Mr. 49.77^{a}; Vā. 8.173^{b}. 1) Bḍ. dvijatīnaṃ.

110 = Bḍ. I. 7.166, 167^{a}; Mr. 49.77^{b}, 78; Vā. 8.174, 175^{a}. 1) Bḍ.1 svasvakarmo-; Bḍ.2 svakarma. 2) Mr. anuvarta-. 3) Bḍ. paricarye ca; Vā. praticāreṇa. 4) Bḍ.Vā. tiṣṭhatām.

110_1 = Bḍ. I. 7.167^{b}, 168^{c}; Vā. 8.175^{b}, 176^{a}. 1) Vā. vyatya-. 2) Vā. svayam. 3) Bḍ.1 hy ā-; Bḍ.2 so '.

110_2 = Bḍ. I. 7.169; Vā. 8.176^{b}, 177^{a}. 1) Vā. -cāritvaṃ. 2) Vā. -sthaṃ sabhikṣukam. 3) Vā. -vam āsthapayat.

110_3 = Bḍ. I. 7.170; Vā. 8.177^{b}, 178^{a}. 1) Vā. ko-. 2) Bḍ.1 caturbhavaḥ. 3) Vā.T. kutaḥ. 4) Bḍ. -makṛtāvāsā. 5) Bḍ.1 -mād upabhuñjate; Bḍ.2 -māyêha bhuñjate.

110_4 = Bḍ. I. 7.171; Vā. 8.178^{b}, 179^{a}. 1) Bḍ.1 bhrāmatām ataḥ. 2) Bḍ. nirdideśa. 3) Bḍ. prabhāṣate.

110_5 = Bḍ. I. 7.172; Vā. 8.179^{b}, 180^{a}. 1) Bḍ. tu. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. -mān sa-. 4) Vā. ca ha. 5) Bḍ -ṇā-. 6) Vā.T. -sthaś câ-. 7) Bḍ sthitaḥ.

110_6 = Bḍ. I. 7.173; Vā. 8.180^{b}, 181^{a}. 1) Bḍ. vṛttiyonîti caiva hi. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. vrataiś. 4) Vā. ca te.

110_7 = Bḍ. I. 7.174; Vā. 8.181^{b}, 182^{a}. 1) Bḍ. -yaś câ-. 2) Bḍ. -thaya iṣṭāḥ.

110_8 = Bḍ. I. 7.175; Vā. 8.182^{b}, 183^{a}. 1) Vā. hy a-. 2) Bḍ. -jinī. 3) Bḍ.1 -thī.

110_9 = Bḍ. I. 7.176; Vā. 8.183^{b}, 184^{a}. 1) Bḍ.2 -nya; Vā. dhānya-. 2) Bḍ. -dhaiḥ.

vipa[1]nnamusale bhaikṣam[2]) asteyaṃ śaucam eva ca |
apramādo 'vyavāyaś ca dayā bhūteṣu ca kṣamā || 110$_{10}$ ||
akrodho[1]) guruśuśrūṣā satyaṃ ca daśamaṃ smṛtam, |
daśalakṣaṇako hy eṣa dharmaḥ proktaḥ Svayambhuvā.
bhikṣor vratāni pañcâtra pañcaivôpa[2]vratāni ca. || 110$_{11}$ ||
ācāraśuddhir vinayaḥ śaucaṃ câpratikarma ca |
samyagdarśanam, ity evaṃ pañcaivôpavratāny api. || 110$_{12}$ ||
dhyānaṃ samādhir manasêndriyāṇāṃ
sasāgarair bhaikṣyam athôpagamya |
maunaṃ pavitropacitair vimuktiḥ
parivrajo dharmam imaṃ vadanti. || 110$_{13}$ ||
sarve te śreyase proktā āśramā Brahmaṇā svayam |
satyārjavaṃ tapaḥ kṣāntir yogejyā damapūrvikā. || 110$_{14}$ ||
vedāḥ sāṅgāś ca yajñāś ca vratāni niyamāś ca ye |
na sidhyanti praduṣṭasya bhāvadoṣa upâgate. || 110$_{15}$ ||
bahiḥ karmāṇi sarvāṇi prasidhyanti kadācana |
antarbhāvapraduṣṭasya kurvato 'pi parākramān. || 110$_{16}$ ||
sarvasvam api yo dadyāt kaluṣeṇântarātmanā, |
na tena dharmabhāk sa syād, bhāva evâtra kāraṇam || 110$_{17}$ ||
evaṃ devāḥ sapitara ṛṣayo manavas tathā |
teṣāṃ sthānam[1]) amuṣmiṃs tu[2]) saṃsthitānāṃ pracakṣate[3]). 110$_{18}$
aṣṭāśītisahasrāṇi[1]) ṛṣīṇām ūrdhvaretasām |
smṛtaṃ teṣāṃ tu[2]) yat[3]) sthānaṃ, tad eva guruvāsinām. || 111 ||
saptarṣīṇāṃ tu yat sthānaṃ, smṛtaṃ tad vai vanau[1]kasām, |
prājāpatyaṃ gṛhasthānāṃ, nyāsināṃ brahmaṇaḥ kṣayam. |
yoginām amṛ[2]taṃ sthānaṃ, *nānādhīnāṃ*[3]) *na vidyate*[4]) || 112 ||
sthānāny āśramiṇāṃ[1]) tāni ye *svadharme vyavasthitāḥ*[2]);
catvāra *ete*[3]) panthāno devayānā vi[4]nirmitāḥ || 112$_1$ ||
panthānaḥ pitṛyāṇās tu smṛtāś catvāra eva te |

110$_{10}$ = Bd. I. 7.177; Vā 8.184b, 185a. 1) Vā āsa-. 2) Bd. -ṣyam
110$_{11}$ = Bd. I. 7.178, 179a; Vā 8.185b, 186 1) Bd. śravaṇam. 2) Bd.$_1$ bhaikṣyaveda-; Bd.$_2$ bhaikṣaveṣa-.
110$_{12}$ = Vā. 8.187.
110$_{13}$ = Vā. 8.188.
110$_{14}$ = Vā. 8.189.
110$_{15}$ = Vā. 8.190.
110$_{16}$ = Vā. 8.191.
110$_{17}$ = Vā. 8.192.
110$_{18}$ = Bd. I. 7.179b = b; Vā. 8.193. 1) Bd. -nāny. 2) Bd aśuṣmiṃ ca. 3) Bd.$_1$ acaṣṭa saḥ; Bd.$_2$ pracaṣṭa saḥ.
111 = Bd. I. 7.180; Mr. 49.79; Vā. 8.194. 1) Mr. -srāṇām. 2) Vā tu teṣām. 3) Vā. tat.
112 = Bd. I. 7.181, 182a; Mr. 49.80; Vā. 8.195, 196a. 1) Vā. divau-. 2) Bd. akṛ-. 3) Bd. tān ājitvā. 4) Mr. iti vai sthānakalpanā.
112$_1$ = Bd. I. 7.182b, 183a; Vā. 8.196b, 197a. 1) Bd -ṇaś. 2) Bd Brahmasthānasthitāni tu. 3) Bd. eva. 4) Bd.$_1$ -nâni.

Brahmaṇā lokatantreṇa ādye manvantare *bhuvi*[1]). |
panthāno devayānā ye[2]), teṣāṃ dvāraṃ raviḥ smṛtaḥ; || 112_{2} ||
tathaiva pitṛyānānāṃ candramā dvāram ucyate. |
evaṃ varṇāśramāṇāṃ vai[1]) pravibhāge kṛte tadā. || 112_{3} ||
yadâ*sya na* vyavar*dh*anta[1]) prajā[2]) varṇā[3]*śramātmi*kāḥ[4]), |
tato 'ny*ā*[5]) mānas*īḥ*[6]) *so 'tha*[7]) tretāmadhye 'sṛjat prajāḥ || 112_{4} ||
ātmanas *tu*[1]) śarīrāc ca[2]) tulyāś caivâtmanā tu vai[3]). |
tasmiṃs tretâyuge tv ādye madhyaṃ prāpte krameṇa tu || 112_{5} ||
tato 'ny*ā*[1]) mānas*īḥ*[2]) *so 'tha*[3]) prajāḥ sraṣṭuṃ pracakrame. |
tataḥ sattvarajodr.ktaḥ prajāḥ so 'thâsṛjat[4]) prabhuḥ || 112_{6} ||
dharmārthakāmamokṣāṇaṃ vartā*yāś caiva sādhakāḥ*[1]). |
devāś ca pitaraś caiva ṛṣayo manavas tathā || 112_{7} ||
yugânurūpā dharmeṇa yair ima *vardhi*[1]taḥ prajāḥ. |
upasthite tadā tasmin *sṛṣṭivarge*[2]) Svayaṃbhuvaḥ || 112_{8} ||
abhidadhy*au*[1]) prajāḥ *sarvā*[2]) nāna*rūpās*[3]) tu[4]) mānasīḥ |
pūrvoktā yā mayā tubhyaṃ janalokaṃ[5]) samāśritāḥ, || 112_{9} ||
kalpe 'tīte *tu te hy āsan*[1]) devadyas tu prajā iha. |
dhyāyatas tasya *tāḥ sarvāḥ*[2]) saṃbhūtyartham upasthitāḥ || 112_{10} ||
manvantarakrameṇêha kaniṣṭhāḥ[1]) prathame *ma*taḥ[2]) |
khyāt*ās tu vaṃśyair* eva tais[3]) *pūrvaṃ yair*[4]) iha bhavitaḥ. || 112_{11} ||
kuśalākuśala*prāyaiḥ karmabhis*[1]) tais *ta*da[2]) *prajāḥ*[3]) |
tatkarmaphala*śe*[4]ṣeṇa *upaṣṭabdhāḥ*[5]) prajajñire. || 112_{12} ||

112_{2} = Bḍ. I. 7.183^{b}, 184^{ab}; Vā. 8.197^{b}, 198^{a} = bc. 1) Bḍ. purā. 2) Vā. -nāya.

112_{3} = Bḍ. I. 7.184^{c}, 185^{a}; Vā. 8.198^{b}, 199^{a}. 1) Bḍ.1 ca.

112_{4} = Bḍ. I. 7.185^{b}, 186^{a}; Vā. 8.199^{b}, 200^{a}. 1) Bḍ.1 yadā prajā nâvardhanta; Bḍ.2 yadā hy anavyavardhante; Vā. vyavartanta. 2) Bḍ.1 varṇa-. 3) Bḍ.1 dharma-. 4) Bḍ. samāsikāḥ. 5) Bḍ.1 'nyāṃ; Bḍ.2 -yā. 6) Bḍ. -sīṃ; Bḍ.2 -sī. 7) Bḍ.1 svāṃ vai; Bḍ.2 sā vai.

112_{5} = Bḍ. I. 7.186^{b}, 187^{a}; Vā. 8.200^{b}, 201^{a}. 1) Vā. -naḥ sva-. 2) Bḍ.1 -rebhyas; Bḍ.2 -rebhyo. 3) Bḍ. tāḥ.

112_{6} = Bḍ. I. 7.187^{b}, 188^{a}; Vā. 8.201^{b}, 202^{a}. 1) Bḍ.1 -yāṃ. 2) Bḍ.1 -sīṃ 3) Vā. -sīs tatra. 4) Bḍ.1 sa hy asṛjat; Bḍ.2 so 'sṛjata.

112_{7} = Bḍ. I. 7.188^{b}, 189^{a}; Vā. 8.202^{b}, 203^{a}. 1) Bḍ. -tānāṃ sādhakāś ca yāḥ; Vā.T. sādhikāḥ.

112_{8} = Bḍ. I. 7.189^{b}, 190^{a}; Vā. 8.203^{b}, 204^{a}. 1) Vā. vici-. 2) Vā. prajādharme.

112_{9} = Bḍ. I. 7.190^{b}, 191^{a}; Vā. 8.204^{b}, 205^{a}. 1) Bḍ. -dhyāya. 2) Bḍ. -jā Brahmā. 3) Bḍ. -vīryāḥ. 4) Bḍ.1 sva-; Bḍ.2 tv a-. 5) Bḍ. janānīkaṃ.

112_{10} = Bḍ. I. 7.191^{b}, 192^{a}; Vā. 8.205^{b}, 206^{a}. 1) Bḍ. purāṇy āsīd. 2) Bḍ. tānîha.

112_{11} = Bḍ. I. 7.192^{b}, 193^{a}; Vā. 8.206^{b}, 207^{a}. 1) Vā. -ṭhe. 2) Bḍ. -mena tāḥ. 3) Bḍ. tais tu; Vā. -tyânubandhais tais tais tu. 4) Vā. sarvārthair.

112_{12} = Bḍ. I. 7.193^{b}, 194^{a}; Vā. 8.207^{b}, 208^{a}. 1) Bḍ. -laiḥ kandair

| devāsurapitṛtvaiś ca[1]) yakṣair gandharvamānuṣaiḥ |
| rākṣasais tu piśā· ais taiḥ paśupakṣisarīsṛpaiḥ || 112.13 ||
| vṛkṣanāraka[1]kīṭatvais[2]) tais tair bhāvair[3]) upasthitāḥ. |
| ādhārā[4]rtham prajānāṃ ca *ātmano vai*[5]) vinirmame. || 112.14 ||

---

6. Kapitel.

(Bḍ. I. 8.1—66; L. 70.195b—261a, 324b—344; Vā. 9.1—122.)

tato 'bhidhyāyatas tasya jajñire mānasāḥ prajāḥ[1]). |
taccharīrasamutpannaiḥ kāryais taiḥ kāraṇaiḥ saha. || 1 ||
kṣetrajñāḥ samavartanta gātrebhyas[1]) tasya dhīmataḥ. |
tato devāsurapitṝn manusyāṃś[2]) ca catuṣṭayam || 2 ||
sisṛkṣur ambhāṃsy etāni[1]) svam ā[2]tmānam ayūyujat[3]). |
yuktātmanas tatas[4]) tasya tamo[5]mātrāsamudbhavaḥ[6]) || 3 ||
tam[1]) abhidhyāyataḥ sargam prayatno 'bhūt[2]) prajāpateḥ. |
tato 'sya jaghanāt pūrvam asurā jajñire sutāḥ. || 4 ||
asuḥ prāṇaḥ smṛto viprais[1]), tajjanmānas tato 'surāḥ. |
yayā sṛṣṭāḥ surāḥ sarve[2]), tāṃ tanuṃ sa vyapohata. || 5 ||
sâpaviddhā tanus tena sadyo rātrir ajāyata. |
sā tamobahulā yasmāt, tato rātris tri[1]yāmikā, || 6 ||
āvṛtās tamasā rātrau prajās tasmāt sva*panty uta*[1]). |

---

akṣīṇais. 2) Vā. taiḥ sadā. 3) Bḍ. yutāḥ. 4) Bḍ. -lado-. 5) Bḍ. hy upabādhāḥ.

112.13 = Bḍ. I. 7.194b, 195a; Vā. 8.208b = aIbII. 1) Bḍ ·ṝṃś caiva.

112.14 = Bḍ. I. 7.195bc; Vā. 8.209. 1) Vā. -ki-. 2) Bḍ.1 -ṭādyais. 3) Bḍ.1 taiḥ sarvair. 4) Bḍ.1 āhārā-; Vā. ādhīnā-. 5) Bḍ. -nāṃ vai vidātmāno.

---

1 = Bḍ. I. 8.1; L. 70.195b, 196a; Vā. 9.1. 1) Bḍ. mānasyo jajñire prajāḥ; Vā. -sī(sa) prajāḥ.

2 = Bḍ. I. 8.2; L. 70.196b, 197a; Vā. 9.2. 1) Bḍ. kṣetrasyai-. 2) L. mānuṣāṃś; Vā. mānavaṃ.

3 = Bḍ. I. 8.3; L. 70.197b, 198a; Vā. 9.3. 1) Bḍ. -kṣur ayutāntāni; Vā. -sy etāṃś ca. 2) Bḍ sa câ-. 3) Vā. svātmanā samayūyujat. 4) L. tatas tu yuñjatas. 5) Bḍ.2 Vā. tato. 6) Bḍ.2 -vān; L. -vaṃ; Vā. -trā Svayambhuvā.

4 = Bḍ. I. 8.4; L. 70.198b, 199a; Vā. 9.4. 1) Bḍ. tadâ-; L. saṃ-. 2) L. prayatnena.

5 = Bḍ. I. 8.5; L. 70.199b, 200a; Vā. 9.5. 1) Bḍ.1 vijñais; L. viprās. 2) Bḍ. sṛṣṭā yayā surās tanvā (Bḍ.2 tena); Vā. -rās tanvā.

6 = Bḍ. I. 8.6; L. 70.200b, 201a; Vā. 9.6. 1) L. ni-.

7 = Bḍ. I. 8.7; L. 70.201b, 202a; Vā. 9.7. 1) Bḍ. svayaṃ punaḥ; Vā.

sṛṣ[2]ṭvâsurāṃs tataḥ so 'tha[3]) tanum anyām apadyata[4]) || 7 ||
avyaktāṃ sattvabahulāṃ, tatas tāṃ so 'bhyayūyujat[1]). |
tatas tāṃ yuñjatas tasya[2]) priyam āsīt prabhoḥ kila[3]). || 8 ||
tato mukhāt[1]) samutpannā dīvyatas tasya devatāḥ. |
yato 'sya dīvyato jātas, tena devāḥ prakīrtitāḥ. || 9 ||
dhātur divîti[1]) yaḥ proktaḥ, krīḍāyāṃ sa vibhāvyate. |
tasmāt[2]) *tanvās*[3]) *tu divyāyā*[4]) jajñire tena devatāḥ. || 10 ||
devān sṛṣṭvâtha[1]) deveśas[2]) tanum anyam[3]) apadyata[4]). |
utsṛṣṭā sā tanus tena sadyo[5]) 'haḥ sama[6]jāyata[7]), || 11 ||
tasmād ahaḥ kar[1]mayukta[2]) devatāḥ samupāsate. |
[devān sṛṣṭvā tataḥ so 'tha tanum anyām a[3]padyata |]
sattvamātrātmikām eva[4]) tato 'nyaṃ so 'bhyapadyata[5]): || 12 ||
pitṛvan[1]) manyamānas tān[2]) putrān[3]) pradhyayata[4]) prabhuḥ[5]), |
pitaro hy upapakṣabhyaṃ[6]) rātryahnor antare 'bhavan[7]). || 13 ||
tasmāt te pitaro devāḥ, pitṛ[1]tvaṃ tena[2]) teṣu tat[3]). |
yayā sṛṣṭās tu pitaras, tāṃ tanuṃ[4]) sa vyapohata. || 14 ||
sâpaviddha tanus tena sadyaḥ saṃdhya vya[1]jayata, |
ta[2]smād ahar devatanāṃ[3]), rātrir ya sâsurī smṛta, || 15 ||
tayor madhye tu vai pai[1]trī ya tanuḥ, sa[2]) garīyasī. |
tasmād devāsurāḥ sarva[3]) ṛṣayo manavas[4]) tatha || 16 ||
te yuktās tām upāsante[1]) *Brahmaṇo*[2]) madhyamaṃ tanum[3]); |

Svayaṃbhuvaḥ. 2) Vā. dṛṣ-. 3) L. so vai; Vā. tu deveśas. 4) L. agṛhṇata.

8 = Bd. I. 8.8; L. 70.202b, 203a; Vā. 9.8. 1) Bd.1 -yuñjata; Bd 2 -yukta vai; L. -pūjayat. 2) Bd. yuñjamanasya. 3) L. prajapateḥ.

9 = Bd. I. 8.9; L. 70.203b, 204a; Vā. 9.9. 1) Vā. -khe.

10 = Bd. I. 8.10; L. 70.204b, 205a; Vā. 9.10. 1) Bd.1 -vviti; Bd.2 L. -viti. 2) L. yasmāt; Vā. tasyāṃ. 3) Bd.2 tatha; L. tasya; Vā. -vaṃ. 4) L. dīvyanto; Vā. -yāyaṃ.

11 = Bd. I. 8.11; L. 70.205b, 206a; Vā. 9.11. 1) Bd. -va tataḥ. 2) Bd. so 'tha. 3) Bd. divyām. 4) Bd. apohata. 5) Bd. ahaḥ. 6) Vā. hastad a-. 7) Bd. samabhavad tadā.

12 = Bd. I. 8.12, 13a; L. 70.206b, 207a = ac; Vā. 9.12 = ac. 1) L. -ho dhar-. 2) L. -taṃ; Vā. -to. 3) Bd.2 pra-. 4) Vā. devas. 5) Bd. abhyayuṅkta vai; L. so 'bhyamanyata.

13 = Bd. I. 8.13b, 14a; L. 70.207b, 208a; Vā. 9.13. 1) Bd. pitêva. 2) L. -mānasya. 3) Bd. tāḥ pūrvaḥ. 4) Bd. pradhyaya sa; L. -traṃs tān dhyāyataḥ. 5) L. -bhoḥ. 6) Bd.1 hy abhavaṃs tasyā; Bd.2 upaveśyâdbhya. 7) Bd. madhye rātryahayoḥ pṛthak; Vā. -tarâsṛjat.

14 = Bd. I. 8.14b, 15a; L. 70.208b, 209a; Vā. 9.14. 1) Vā. putra-. 2) Bd. teṣu. 3) Bd. tat smṛtam. 4) L. tanuṃ tāṃ.

15 = Bd. I. 8.15b, 16a; L. 70.209b, 210a; Vā. 9.15. 1) Vā. pra- (hy a). 2) L. ya-. 3) Vā. ahas tu devānāṃ.

16 = Bd. I. 8.16b, 17a; L. 70.210b, 211a; Vā. 9.16. 1) L -ye tu pai-. 2) L. sā tu- 3) Bd. -rāś caiva. 4) Bd. L. mānavas.

17 = Bd. I. 8.17b, 18; L. 70.211b, 212a; Vā. 9.17 = ac. 1) Bd. yuktās tanum upāsante; L. upāsante mudā yuktā. 2) L. rātryahnor. 3) Bd.

tasmād rātryahayoḥ saṃdhim upāsante tathā[4]) dvijāḥ. |
tato 'nyāṃ sa[5]) punar Brahmā tanuṃ vai[6]) *pratya*padyata[7]), || 17 ||
rajomātratmikāyāṃ[1]) tu manasā so 'sṛjat prabhuḥ, |
rajaḥprāyāt[2]) tataḥ so 'tha mānasān asṛjat sutān. || 18 ||
manasas tu[1]) tatas[2]) tasya mānavā[3]) jajñire prajāḥ[4]) |
[mananāc ca manuṣyās te prajanāt prathitāḥ prajāḥ]
sṛ[5]ṣṭvā punaḥ prajāś câpi[6]) svāṃ tanuṃ tām[7]) apohata[8]). | 19 |
sâpaviddhā tanus tena jyotsnā sadyas tv ajāyata, |
tas[1]mād bhavanti saṃhṛṣṭā jyotsnāyā udbhave prajāḥ. || 20 ||
ity etās tanavas tena hy a[1]paviddhā mahātmanā |
sadyo rātryahanī caiva saṃdhyā jyotsnā ca jajñire || 21 ||
jyotsnā saṃdhyā *tathaivâhas*[1]) sattvamātrātmakaṃ trayam[2]), |
tamomātrātmikā rātriḥ, sā vai tasmāt triyāmikā[3]). || 22 ||
tasmād devā divā[1]) tanvā *tuṣṭyā*[2]) sṛṣṭā mukhāt tu vai; |
yasmāt teṣāṃ divā janma, balinas tena te[3]) divā. || 23 ||
tanvā yad a[1]surān rātrau[2]) jaghanād asṛjat prabhuḥ, |
prāṇebhyo rātri[3]janmāno hy *asahyā*[4]) niśi tena te. || 24 ||
etāny eva bhaviṣyāṇāṃ devānām asuraiḥ saha |
pitṝṇāṃ mānavānāṃ[1]) ca atītānāgateṣu vai || 25 ||
manvantareṣu sarveṣu nimittāni bhavanti hi. |
jyotsnā rātryahanī saṃdhyā catvāry ambhāṃsi tāni[1]) vai[2]) || 26 ||
bhānti yasmāt, tato 'mbhāṃsi[1]); bhāśabdo 'yaṃ manīṣibhiḥ.[2]) |
vyāptidīptyāṃ[3]) nigaditaḥ. punaś câtha[4]) prajāpatiḥ || 27 ||
so 'm[1]bhāṃsy etani sṛṣ[2]ṭvā tu[3]) devadānava[4]mānavān[5]) |

---

upāvyuṣṭyor yad antaram. 4) Bd.2 sārdhaṃ tām upāsanti vai. 5) Bd. 'nyasyāṃ; L. hy anyāṃ. 6) Bd. svatanvām. 7) Bd. upapadyata; L. samagṛhṇata. [priyāṃs.

18 = Bd. I. 8.19a = a; L. 70.212b, 213a; Vā. 9.18. 1) Bd. -kā yā. 2) L.

19 = Bd I. 8 19b, 20; L. 70.213b, 214a = ac; Vā. 9.19 = ac. 1) Bd 1 manasā tu; Bd.2 manus tasya; L. manasvinas. 2) Bd. sutās. 3) Bd.1 prajanāj; Bd.2 prayatā; Vā. mānasā (-syo). 4) L. sutāḥ. 5) Vā. dṛṣ-. 6) Bd. so 'tha. 7) Bd. sa. 8) Bd. vyapohata; Vā. apī(au)hata.

20 = Bd. I. 8.21; L. 70.214b, 215a; Vā. 9.20. 1) L. yas-.

21 = Bd. I. 8 22; L. 70.215b, 216a; Vā. 9.21. 1) Vā. vya-.

22 = Bd. I. 8.23; L 70.216b, 217a; Vā. 9.22. 1) Bd. -yāhanī caiva; L. -yā ahaś caiva; Vā. -yā tathâhaś ca. 2) Vā. svayam. 3) Bd. -mān niyāmikā; L. -mān niśātmikā.

23 = Bd. I. 8.24; L. 70.217b, 218a; Vā. 9.23. 1) Bd. Vā. T. divya-. 2) Vā. hṛṣṭāḥ. 3) L. vai.

24 = Bd. I. 8.25; L. 70.218b, 219a; Vā. 9.24. 1) L. yayâ-. 2) Bd -tryā. 3) L. niśi-. 4) Bd. hy ajeyā; L. balino.

25 = Bd. I. 8.26; L. 70.219b, 220a; Vā. 9 25. 1) Bd. mānuṣāṇāṃ.

26 = Bd. I. 8.27; L. 70.220b, 221a; Vā. 9.26. 1) Bd. -ry etāni tāni; Vā. -ry ābhāsitāni. 2) Bd. vā.

27 = Bd. I. 8.28a = a; L. 70.221b, 222a; Vā. 9.27. 1) Bd bhāti. 2) Bd. -do vyāptidīptiṣu; L. śabdo 'yaṃ sumanīṣibhiḥ. 3) L. bhātir dīptau. 4) Vā. câha.

28 = Bd. I. 8.28b, 29a; L. 70.222b, 223a; Vā. 9.28. 1) Bd. am-. 2) Vā. dṛṣ-.

pitṝṃś caivâs[6]ṛjat[7]) *so* 'nyan[8]) atmano[9]) vividhan[10]) punaḥ[11]). ‖ 28 ‖
tām utsṛjya[1]) tanuṃ[2]) jyotsnaṃ[3]) tato 'nyaṃ prapya sa[4]) prabhuḥ |
mūrtiṃ rajastamaḥprayaṃ[5]) punar[6]) evâbhyayūyujat[7]). ‖ 29 ‖
andhakare kṣudhâviṣṭaṃs[1]) tato 'nyan[2]) *so 'sṛjat*[3]) *prabhuḥ*[4]), |
tena sṛṣṭaḥ[5]) kṣudhatmānas[6]), te 'm[7]bhaṃsy adatum udyataḥ. ‖ 30 ‖
ambhāṃsy etani rakṣama, uktavantas tu[1]) teṣu ye[2]), |
rakṣasas te smṛtas[3]) *tasmāt*[4]) kṣudha[5]tmano[6]) niśacaraḥ. ‖ 31 ‖
ye 'bruvan: kṣiṇumo[1]) 'mbhāṃsi, teṣaṃ hṛṣṭaḥ parasparam, |
tena te karmaṇa yakṣa[2]) guhyakaḥ krūrakarmiṇaḥ[3]): ‖ 32 ‖
rakṣêti[1]) palane câpi dhatur eṣa vibhavyate[2]), |
ya eṣa kṣîti[3]) dhātur vai, kṣapaṇe[4]) sa[5]) nirucyate. |
[rakṣaṇad rakṣa ity uktaṃ, kṣapaṇad yakṣa ucyate.] ‖ 33 ‖
tān[1]) dṛṣṭvā hy[2]) apriyeṇâsya keśaḥ śīryanta[3]) dhīmataḥ, |
te śīrṇāś[4]) *côtthi*ta[5]) hy ūrdhvaṃ *tadârohanta* taṃ prabhum[6]). ‖ 34 ‖
hīnas *tacc*hiraso[1]) *va*la[2]) yasmac[3]) caivâpasarpiṇaḥ[4]), |
*v*yalatmanaḥ[5]) smṛtā vyāla[6]), hīnatvad ahayaḥ smṛtaḥ, ‖ 35 ‖
pannatvat[1]) pannagaś caiva[2]), sarpaś caivâpasarpaṇat[3]). |
teṣaṃ pṛthivyaṃ nilayaḥ[4]) sūryacandramasor *adhaḥ*[5]). ‖ 36 ‖

---

3) Bḍ.2 sṛṣṭani. 4) L. -manuṣa-. 5) Bḍ. -manuṣan; L. danavan. 6) Bḍ. caiva; Va ca vâ-. 7) Bḍ. tatha. 8) Bḍ. câṇyan; L. tanva. 9) Bḍ vividhan. 10) Bḍ.1 vyasṛjat; Bḍ.2 câsṛjat; Va. vibudhan. 11) Bḍ prajāḥ.

29 = Bḍ. I. 8.29b, 30a; L. 70.223b, 224a; Va. 9.29. 1) Va. utkṛtya. 2) Bḍ. tato. 3) Va. kṛtsnaṃ. 4) Va. asṛjat. 5) Bḍ. -modriktaṃ; L. tamorajaḥprāyaṃ. 6) Bḍ. tatas. 7) Bḍ. taṃ so 'bhyayuñjata; L. evâbhyapūjayat.

30 = Bḍ. I. 8.(30b), 31a; L. 70.224b, 225a; Va. 9.30. 1) Va. -ṭas. 2) Va. 'nyaṃ. 3) Va. sṛjate. 4) Va. punaḥ; Bḍ. tato 'nyaḥ so 'ndhakare ca (Bḍ.2 tu) kṣudhâviṣṭaḥ prajāḥ sṛjan. 5) Bḍ. taḥ sṛṣṭās tu. 6) Bḍ. -dhāviṣṭā; L. -no. 7) Bḍ. L. am-.

31 = Bḍ. I. 8.31b, 32a; L. 70.225b, 226a; Vā. 9.31. 1) Va. -taś ca. 2) Vā. ca. 3) L. -sā nama te. 4) L. yasmāt; Va. -ta loke. 5) Va krodha- 6) L. -dhāviṣṭā.

32 = Bḍ. I. 8.32b, 33a; L. 70.226b, 227a; Va. 9.32. 1) L. yakṣamo. 2) Vā. yajñā. 3) L. -kā gūḍhakarmaṇā.

33 = Bḍ. I. 8.33b, 34; L. 70.227b, 228a = ab; Vā 9.33 = ab. 1) Va. rakṣaṇe. 2) Bḍ.2 vivicyate; L. vibhāṣyate. 3) Va. kṣiti-. 4) Vā. kṣayaṇe; L. evaṃ ca yakṣatir dhatu[r] bhakṣaṇe. 5) Va. saṃ-.

34 = Bḍ. I. 8.35; L. 70.228b, 229a. Vā. 9.34. 1) L. taṃ. 2) Bḍ. tv. 3) Bḍ.1 śīrṇāś ca; L. sīrṇās tu. 4) Vā. śītoṣṇaś. 5) Bḍ -ṇa vyutthitā; Vā. côcchritā 6) Bḍ -vam ārohanta punaḥ punaḥ; L. -vaṃ te caivârurudhuḥ prabhum.

35 = Bḍ. I. 8.36; L. 70.229b, 230a; Vā. 9.35. 1) Bḍ. -nā ye śiraso; Vā- -na macchiraso. 2) Vā. vyālā. 3) Bḍ. pannaś. 4) Vā. -pitaḥ. 5) Bḍ. bālātmanā. 6) Bḍ.2 L. bālā.

36 = Bḍ. I. 8.37; L. 70.230b = a; Vā. 9.36. 1) L. patatvāt. 2) Bḍ. câpi. 3) Bḍ. vyapasarpāc ca sarpatā; Vā. -piṇaḥ. 4) Bḍ. -ṣāṃ layaḥ pṛthivyāṃ yaḥ (Bḍ.2 vai). 5) Bḍ. -sau ghanāḥ.

tasya krodhodbhavo yo 'sāv agnigarbhaḥ[1] sudāruṇaḥ, |
sa tu[2]) sarpān[3]) sahôtpannān āviveśa viṣātmakaḥ[4]). || 37 ||
sarpān sṛṣṭvā tataḥ krodhāt[1]) krodhātmāno(!) vinirmame[2]), |
varṇena kapiśenôgrās te bhūtāḥ piśitāśanāḥ, | 38 ||
bhūtatvāt te smṛtā bhūtāḥ, piśācāḥ piśitāśanāt. |
dha[1]yato[2]) gāṃ tatas[3]) tasya gandharvā jajñire *sutāḥ*[4]). || 39 ||
dhayatîty eṣa vai dhātuḥ[1]) pānārthe[2]) paripaṭhyate. |
pibanto[3]) jajñire vācaṃ[4]), gandharvās tena te smṛtāḥ. || 40 ||
aṣṭāsv etāsu sṛṣṭāsu devayoniṣu sa prabhuḥ |
tataḥ svacchandato 'nyāni[1]) vayāṃsi vayaso[2]) 'sṛjat, || 41 ||
*svacchandataḥ svac*chandāṃsi[1]), vayaso 'pi[2]) vayāṃsy *api*[3]). |
paśūn sṛṣṭvā sa deveśo[4]) 'sṛjat pakṣigaṇān api[5]): || 42 ||
mukhato 'jā*ḥ*[1]) sasarjâtha[2]), vakṣasaś câvayo[3]) 'sṛjat[4]), |
gāś caivâthô[5]darād Brahmā pārśvābhyāṃ ca vinirmame. || 43 ||
padbhyāṃ câśvān[1]) samātaṅgān rāsabhān[2]) gavayān mṛgān |
uṣṭrān aśvatarāṃś caiva[3]) tathânyaś[4]) caiva jātayaḥ. || 44 ||
oṣadhyaḥ phalamūlinyo[1]) romabhyas[2]) tasya jajñire. |
evaṃ paśvo[3]ṣadhīḥ sṛṣṭvā nyayuñjat[4]) so 'dhvare prabhuḥ[5]), || 45 ||
tasmād[1]) ādau tu kalpasya tretāyugamukhe *tadā*[2]) |
gaur ajaḥ puruṣo meṣo hy aśvā[3]śvataragardabhāḥ[4]): || 46 ||
etān[1]) grāmyān[2]) paśūn[3]) ahur[4]) āraṇyāṃś ca[5]) nibodhata[6])! |

---

37 = Bd. I. 8.38; L. 70.231; Vā. 9.37. 1) Vā. bha-. 2) Bd. tān. 3) Bd.2 -pā; Vā. sarpa-. 4) Vā. -kān.

38 = Bd. I. 8.39; L. 70.232; Vā. 9.38. 1) L. kruddhaḥ. 2) Bd. -mitāḥ.

39 = Bd. I. 8.40; L. 70.233; Vā. 9.39. 1) Bd.1 gā-. 2) Vā. -yanto. 3) Bd.2 garutas; L. prasannaṃ gāyatas; Vā. gās tatas. 4) L. yadā; Vā. tadā.

40 = Bd. I. 8.41; L. 70.234; Vā. 9.40. 1) Bd. dhayêti dhātuḥ kavibhiḥ; Vā. eṣa dhātur vai. 2) L. pānatve. 3) Bd. pibato; L. dhayanto. 4) Bd.2 vācā; Vā. gās tu.

41 = Bd. I. 8.42; L. 70.235; Vā. 9.41. 1) Bd. chandataś caiva chandāṃsi. 2) Bd. L. -sâ-.

42 = Bd. I. 8.(43a) = b; L 70.236; Vā. 9.42. 1) Vā. chādyatas tāni chadāṃsi. 2) L. -sā ca. 3) L. -si ca. 4) Vā. śūnyān dṛṣṭvā tu devo vai. 5) Bd. pakṣiṇas tu sa sṛṣṭvā vai tataḥ paśugaṇān sṛjan.

43 = Bd. I. 8.43b, 44a; L. 70.237; Vā. 9.43. 1) Vā. 'jān. 2) Bd. sṛjan so 'tha. 3) Bd.1 câpy avīḥ; Bd.2 câthâvīn; Vā. ca vayo. 4) Bd. sṛjan. 5) Bd. gāvaś caivô-.

44 = Bd. I. 8.44b, 45a; L. 70.238; Vā. 9.44. 1) Bd. pādato 'śvān. 2) Bd.2 vṛṣabhān; Vā. śarabhān. 3) Bd. uṣṭrāṃś caiva varāhāṃś ca. 4) Bd. śuno 'nyāṃś; Vā. tāś cânyāś.

45 = Bd. I. 8.45b, 46a; L. 70.239; Vā. 9.45. 1) Vā. -lāni. 2) Vā. -matas. 3) Bd.1 pañcau-; Bd.2 paśvau-. 4) Bd. vyayuñjat; L. -ṭvâyūyujat. 5) Bd. -reṣu vai.

46 = Bd. I. 8.46b, 47a; L. 70.240a = b; Vā. 9.46. 1) Bd. asya tv. 2) Bd. purā. 3) Bd. -ṣo 'thâvir aśvā-; L. Vā. aśvo '. 4) L. Vā. -bhau.

47 = Bd. I. 8.47b, 48a; L. 70.240b, 241a; Vā. 9.47. 1) Bd. ete. 2) Bd. -yāḥ. 3) Bd.1 smṛtāḥ; Bd.2 mṛgāḥ. 4) Bd. sapta. 5) L. -yān vai.

śvāpado[7]) dvikhuro[8]) hastī vanaraḥ[9]) pakṣipañcamaḥ[10]), || 47 ||
au[1]dakaḥ paśavaḥ ṣaṣṭhaḥ[2]), saptamas tu sarīsṛpaḥ. |
mahiṣa gavayoṣṭrāś[3]) ca *plavaṅgaḥ*[4]) śarabh*ā*[5]) *vṛkāḥ*[6]), || 48 || —
siṃhas tu[1]) saptamas teṣaṃ, ā[2]ıaṇyaḥ paśavaḥ smṛtaḥ[3]). |
gāyatraṃ[4]) ca ṛcaṃ[5]) caiva trivṛt*sto*maṃ[6]) rathaṃtaraṃ[7]) || 49 ||
agniṣṭomaṃ ca yajñanaṃ nirmame prathaman mukhat. |
yajūṃṣi[1]) tıaiṣṭubhaṃ chandaḥ[2]) stomaṃ pañcadaśaṃ tatha || 50 ||
bṛhat sāma tathôkthaṃ[1]) ca dakṣiṇat so'[2]sṛjan mukhat. |
sāmani jagatīchandaḥ[3]) stomaṃ sapta[4]daśaṃ tatha || 51 ||
vairūpyam[1]) atirātraṃ ca paścimād asṛ[2]jan mukhat. |
ekaviṃśam atharvaṇam aptoryamaṇam eva[3]) ca || 52 ||
anuṣṭubhaṃ savairajam uttarad[1]) asṛjan mukhat. |

cfr. 3. Kap. Śl. 746—748.

vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca || 53 ||
vay[1]āṃsi ca sasarjâdau kalpasya bhagavan prabhuḥ[2]) |
ṛco yajūṃṣi sāmāni nirmame yajñasiddhaye. |
uccāvacāni bhūtāni gātrebhyas tasya jajñire || 54 ||
Brahmaṇas tu prajāsargaṃ sṛjato hi prajāpateḥ. |
sṛṣṭva catuṣṭayaṃ pūrvaṃ devasurapitṝn pra*jaḥ*[1]), || 55 ||
tato 'sṛjat sa[1]) bhūtani sthavaraṇi caraṇi[2]) ca, |

cfr. 3. Kap. Śl. 749-11.

yakṣan piśacan gandharvaṃs tathaivâpsarasaṃ gaṇan[3]), || 56 ||
narakinnararakṣaṃsi vayaḥpaśumṛgoragan. |
avyayaṃ ca vyayaṃ caiva[1]) yad idaṃ sthaṇu[2]jaṅgamam. || 57 ||

---

6) Bḍ -yaḥ sapta câparc. 7) Bḍ.2 Va. -da. 8) Bḍ. ḍvīpino.
9) L. -raḥ. 10) Bḍ. -maḥ.

48 = Bḍ. I. 8.48^{b}, 49^{a}; L. 70 241^{b}, 242^{a}; Va. 9.48^{a} — a. 1) Va. mun-. 2) Va. sṛṣṭāḥ. 3) L. -yakhyaś. 4) Bḍ.1 dvikhuraḥ; Bḍ 2 -guraḥ. 5) Bḍ. -bho. 6) Bḍ.1 dviṣaḥ; Bḍ.2 dvipaḥ.

49 = Bḍ. I. 8 49^{b}, 50^{a}; L. 70.242^{b}, 243^{a}; Va. 9.48^{b} — b. 1) Bḍ. markaṭaḥ. 2) Bḍ.1 -mo hy eṣaṃ câ-. 3) Bḍ. tu te. 4) Bḍ. -trīṃ. 5) Va. varuṇaṃ. 6) Bḍ. -ma; L. -sama; Va. -saumyaṃ. 7) Bḍ. -re.

50 = Bḍ. I. 8.50^{b}, 51^{a}; L. 70.243^{b}, 244^{a}; Va. 9 49. 1) Va. chandāṃsi. 2) L. -da-; Vā. karma.

51 = Bḍ. I. 8.51^{b}, 52^{a}; L. 70.244^{b}, 245^{a}; Va 9.50. 1) Bḍ. -ktaṃ; Va. -mam athôktham. 2) L. -ād a-. 3) Bḍ. tī(ṃ) caiva; L. -da-. 4) Va. pañca-.

52 = Bḍ. I. 8.52^{b}, 53^{a}; L. 70.245^{b}, 246^{a}; Vā. 9.51. 1) L. -paṃ. 2) Bḍ. -ınāt so 'sṛ-. 3) Bḍ. -yāmaṃ tathaiva.

53 = Bḍ. I. 8.53^{b}, 54^{a}; L. 70.246^{b}, 247^{a}; Va 9.52 1) Bḍ. caturthad.

54 = Bḍ. I. 8.(54^{b}), 55; L. 70.247^{b}, 248^{a} = ac; Va. 9.53 = ac. 1) L. tej- 2) Bḍ sṛṣṭâsau (Bḍ.1 -ṭvâ-) bhagavan devaḥ parjanyaṃ iti viśrutam.

55 = Bḍ. I. 8 56; L. 70.248^{b}, 249^{a}; Va. 9.54. 1) Bḍ. -varṣipitṛmanavan; L. -vasuranaran pitṝn.

56 = Bḍ. I. 8 57$^{a(b)}$; L. 70.249^{b}, 250^{a}; Vā. 9.55. 1) Bḍ 1 -jata; Bḍ.2 -jati; Vā -taḥ sṛjati. 2) Bḍ. carāṇi sthāvarāṇi. 3) Bḍ. sṛṣṭva yakṣapiśacāṃś ca gandharvāpsarasas tadā.

57 = Bḍ I. 8 58; L 70 250^{b}, 251^{a}; Va 9.56. 1) L. câpi. 2) Bḍ -va dvayaṃ sthāvara-.

cfr. 5. Kap. Śl. 32—33.

teṣāṃ ye[1]) yāni karmaṇi prāksṛṣṭyāṃ prati[2]pedire, |
tāny eva pratipadyante sṛjyamānāḥ punaḥ punaḥ || 58 ||
hiṃsrāhiṃsre mṛdu[1]krūre dharmādharmāv[2]) ṛtānṛte |
tadbhāvitāḥ prapadyante, tasmāt tat tasya rocate. || 59 ||
mahābhūteṣu nānātvam[1]) indriyārthe[2]ṣu mūrtiṣu |
viniyogam ca bhūtānāṃ dhātaiva vyadadhāt svayaṃ. || 60 ||
kecit puruṣakāraṃ tu prāhuḥ karmasu[1]) mānavāḥ |
daivam ity apare viprāḥ svabhāvaṃ bhūta[2]cintakāḥ. || 61 ||
pauruṣaṃ karma daivaṃ ca phalavṛttisvabhāvataḥ
na caikaṃ na[1]) pṛthagbhāvam adhikaṃ na[2]) tato[3]) viduḥ || 62 ||

74₁₂—74₁₄.

etad evaṃ[1]) ca naikaṃ[2]) ca na côbhe na ca vâpy ubhe[3]) |
karmasthān[4]) viṣayān[5]) brūyuḥ sattvasthāḥ samadarśinaḥ[6]). || 63 ||
nāma[1]rūpaṃ ca bhūtānāṃ kṛtānāṃ ca prapañcanam |
vedaśabdebhya evâdau nirmame sa maheśvaraḥ. || 64 ||
ṛṣīṇāṃ nāmadheyāni[1]) yāś ca vedeṣu[2]) dṛṣṭayaḥ[3]), |
śarvaryante prasūtānāṃ tāny *evaibhyo*[4]) dadhāti saḥ[5]). || 65 ||
yathartāv ṛtuliṅgāni nānārūpāṇi paryaye |
dṛśyante, tāni tāny eva tathā bhāvā yugādiṣu. || 65_1 ||
evaṃvidhāḥ sṛṣṭayas tu[1]) Brahmaṇo[2]) '*vyaktajanmanaḥ*[3]) |
śarvaryante pradṛśyante siddhim āśritya mānasīm. || 65_2 ||
evaṃ bhūtāni sṛṣṭāni sthāvarāṇi carāṇi[1]) ca. |
yadâsya tāḥ prajāḥ sṛṣṭā na vyavardhanta dhīmataḥ[2]), || 66 ||

cfr. 3. Kap. Śl. 62-64. — cfr. 7. Kap. Śl. 64—66.

athânyān mānasān putrān sadṛśān ātmano 'sṛjat. |
Bhṛguṃ Pulastyaṃ Pulahaṃ Kratum Āṅgirasaṃ tathā || 66_1 ||
Marīciṃ Dakṣam Atriṃ ca Vasiṣṭhaṃ caiva mānasam. |
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ. || 66_2 ||

---

58 = Bḍ. I. 8.59; L. 70.251b, 252a; Vā. 9.57. 1) L. vai. 2) Bḍ. prāk sṛṣṭāni pra-.
59 = Bḍ. I. 8.60; L. 70.252b, 253a; Vā. 9.58. 1) Bḍ.1 mṛjan. 2) Bḍ.2 L. -me.
60 = Bḍ I. 8.61; Kū. 7.64; L. 70.253b, 254a; Vā. 9.59. 1) L. sṛṣṭeṣu. 2) Bḍ. -yārte-.
61 = Bḍ. I. 8.62; L. 70.254b, 255a; Vā. 9.60. 1) Bḍ.1 Vā. karma ca. 2) Vā. daiva-.
62 = Bḍ. I. 8.63; L. 70.255b, 256a; Vā. 9.61. 1) Bḍ. caiva tu. 2) Bḍ.1 -kena. 3) Vā. tayor.
63 = Bḍ. I. 8.64; L. 70.256b, 257a; Vā. 9.62. 1) Vā. evaṃ(kaṃ). 2) Bḍ. -vaṃ. 3) Bḍ. nâuubhe na ca; L. nāmabhedena nâpy ubhe. 4) Bḍ. svakarma-; L. sthā. 5) Bḍ. -yaṃ; L. -maṃ. 6) L. -śanāḥ.
64 = Bḍ. I. 8.65; L. 70.257b, 258a; Vā. 9.63. 1) Bḍ. nānā-.
65 = Bḍ I. 8.66; L. 70.258b, 259a; Vā 9.64. 1) Bḍ ārṣāṇi caiva nāmāni. 2) Bḍ. deveṣu. 3) Bḍ.2 L. vṛttayaḥ 4) Bḍ. punas tebhyo; Vā. evâsya. 5) Bḍ.1 -ty ajaḥ; Bḍ.2 'dadhāt ajaḥ; L. dadāty ajaḥ.
| 65_1 = Vā. 9.65.
65_2 = L. 259b, 260a; Vā. 9.66 1) Vā. -dhāsu sṛṣṭāsu. 2) Vā. -ṇâ-. 3) Vā. -nā.
66 = L. 70.260b, 261a; Vā. 9.67. 1) Vā. carāṇi sthāvarāṇi. 2) L. sattamāḥ
| 66_1 = Vā. 9.68.
| 66_2 = Vā. 9.69.

tesaṃ Brahmâtmakānāṃ vai sarvesaṃ brahmavadinam | || 663 ||
tato 'srjat punar Brahmā Rudraṃ *rosat*masaṃbhavam
Saṃkalpaṃ caiva Dharmaṃ ca pūrvesām api pūrvajaṃ[1]. |
agre sasarja vai Brahmā mānasan atmanaḥ saman : || 664 ||
Sanandanaṃ sa-Sanakaṃ vidvaṃsaṃ ca Sanatanam |
Sanatkumāraṃ ca Vibhuṃ Sanakaṃ ca Sanandanam. || 665 ||
na te lokeṣu sajjante nirapekṣaḥ sanatanaḥ, |
sarve te hy āgatajñana vitaraga vimatsaraḥ. || 666 ||
teṣv evaṃ nirapekṣeṣu lokavrttanukaraṇat |
Hiraṇyagarbho bhagavān parameṣṭhī hy accintayat. || 667 ||
tasya roṣāt samutpannaḥ[1]) puruṣo 'rkasamadyutiḥ |
ardhanārīnaravapus tejasa jvalanopamaḥ. || 67 ||
sarvaṃ tejomayaṃ jatam adityasamatejasam |
vibhajâtmanam ity uktva tatraivântaradhīyata. || 671 ||
evam uktva[1]) dvidha bhūtaḥ pṛthak strī, puruṣaḥ pṛthak. |

sa evaikādaśardhena sthito 'sau parameśvaraḥ. || 68 ||	sa caikadaśadha jajñe ardham atmanam Īśvaraḥ. || 68 ||

tenôktas te mahatmānaḥ sarva eva mahatmana |
jagato bahulībhāvam adhikṛtya hitaiṣiṇaḥ : || 681 ||
lokavṛttantahetor hi prayatadhvam atandritaḥ |
viśvaṃ viśvasya lokasya sthapanaya hitaya ca. || 682 ||
evam uktās tu rurudur dudruvuś ca samantataḥ, |
rodanād dravaṇāc caiva Rudrā namnêti viśrutaḥ. || 683 ||
yair hi vyaptam idaṃ sarvaṃ trailokyaṃ sacaracaram, |
teṣām anuttarā loke sarvalokaparāyaṇāḥ |
naikanāgāyutabalā vikrāntāś ca gaṇeśvaraḥ. || 684 ||
tatra yā sā mahābhāgā Śaṃkarasyârdhakāyinī |

prag uktā tu mahādevī, strī saivêha Satī hy abhūt, hitāya jagatāṃ devī Dakṣeṇârādhitā purā. || 69 ||	prāg uktā tu[1]) maya tubhyaṃ strī Svayaṃbhor mukhodgatā. || 69 ||

---

663 = Vā. 9.70.
664 = Vā. 9.71. 1) Vā.T. -jaḥ.
665 = Vā. 9.72.
666 = Vā. 9.73.
667 = Vā. 9.74.
67 = L. 70.324b, 325a; Vā. 9.75. 1) L. eṣa devo Mahādevaḥ.
671 = Vā. 9.76.
68a = L. 70.325b; Vā. 9.77a. 1) L. svecchayâsau.
68b = L. 70.326a. | 68b = Vā. 9.77b.
681 = Vā. 9.78.
682 = Vā. 9.79.
683 = Vā. 9.80.
684 = Vā. 9.81, 82a.
69a = L. 70.326b; Vā. 9.82b.
69bc = L. 70.327. | 69b = Vā. 9.83a. 1) Vā.T. na.

kāyārdhaṃ[1]) dakṣiṇaṃ tasyāḥ śuklaṃ, vāmaṃ tathâsitaṃ. |
ātmānaṃ vibhajasvêti pro[2]ktā devī Svayaṃbhuvā[3]; || 70 ||
sā tu pro[1]ktā dvidhā bhūtā śuklā kṛṣṇā ca vai dvijāḥ. |
tasyā nāmāni vakṣyāmi śṛṇudhvaṃ su[2]samāhitāḥ: || 71 ||
Svāhā Svadhā Mahāvidyā Medhā Lakṣmīḥ Sarasvatī |
| Satī Dākṣāyaṇī Vidyā Icchā Śaktiḥ Kriyātmikā |
Aparṇā c-Aikaparṇā ca tathā syād Eka[1]pāṭalā || 72 ||
Umā Haimavatī Ṣaṣṭhī[1]) Kalyāṇī c-Aikamātṛkā[2], |
Khyātiḥ Prajñā Mahābhāgā loke Gaurîti viśrutā || 73 ||
| Gaṇāmbikā Mahādevī Nandinī Jātavedasī |
| Sāvitrī Varadā Puṇyā Pāvanī lokaviśrutā |
| Ājñā Āveśanī Kṛṣṇā Tāmasī Sāttvikī Śivā. || 731 ||
viśva[1]rūpam athâryāyāḥ[2]) pṛthag dehavibhāvanāt |
| śṛṇu saṃkṣepatas tasyā yathāvad anupūrvaśaḥ: |
Prakṛtir Vikṛ[1]tā Raudrī Durgā Bhadrā Pramāthinī || 74 ||
Kālarātrir Mahāmāyā Revatī Bhūtanāyikā. |
dvāparāntavikāreṣu devyā nāmāni suvratāḥ[1]): |
Gautamī Kauśikī Ār[2]yā Caṇḍī Kātyāyanī Satī || 75 ||
Kumārī Yādavī Devī Varadā Kṛṣṇapiṅgalā |
Barhi(r)dhvajā Śūladharā Paramā[1]) Brahmacāriṇī |

Māhendr-Ôpendrabhaginī	Māhendrī c-Êndrabhaginī
Dṛṣadvaty Ekaśūladhṛk || 76 ||	Vṛṣakany-Aikavāsasī || 76 ||

Aparājitā Bahubhujā Pragalbhā Siṃhavāhinī |

Śumbhādidaityahantrī ca	Ekānaṃśā Daityahanī
Mahāmahiṣamardinī |	Māyā Mahiṣamardinī |

Amoghā Vindhyanilayā Vikrāntā Gaṇanāyikā. || 77 ||
Devī[1]nāmavikārāṇi ity etāni yathākramam |
Bhadrakālyā mayô[2]ktāni Devyā nāmāni tattvataḥ[3]). || 78 ||

---

70 = L. 70.328; Vā. 9.83b, 84a. 1) L. -thaṃ. 2) Vā. sô-. 3) L. devena Śambhunā.
71 = L. 70.329; Vā. 9.84b, 85a. 1) L. sā tathô-. 2) L. śṛṇvantu ca.
72 = L. 70.330. 331a; Vā. 9.85b, 86a = ac. 1) L. -thā caivaika-; Vā. eva.
73 = L 70.331b, 332a; Vā. 9 86b, 87a. 1) L. caiva. 2) Vā. caiva nāmataḥ.
| 731 = L. 70.332b. 333b, 334a.
74 = L. 70 333a, 334b = ac; Vā 9.87b, 88. 1) L. eka-. 2) L. athaitasyāḥ. 3) Vā. Niya-.
75 = L. 70.335. 336a; Vā. 9.89. 90a. 1) L. -tavibhāge ca nāmānîmāni suvratāḥ; Vā. -ni me śṛṇu. 2) L. c-Âr-.
76ab = L. 70.336b, 337a; Vā. 9 90b, 91a. 1) Vā. -ma-.
76c = L. 70.337b. | 76c = Vā. 9.91b.
77a = L. 70.338a; Vā. 9.92a.
77b = L. 70.338b. | 77b = Vā 9.92b.
77c = L. 70.339a; Vā. 9.93a.
78 = L. 70 339b, 340a; Vā. 9 93b, 94a. 1) L. -vyā. 2) Vā. -yās tavô-. 3) L. samyakphalapradāni ca.

ye paṭhanti naras, teṣaṃ vidyate na parabhavaḥ[1] |
araṇye parvate[2] vâpi pure vâpi gṛhe 'pi va[3]; || 79 ||
rakṣām etāṃ prayuñjīta jale vâpi[1]) sthale 'pi va |
vyāghrakumbhīra[2]caurebhyo bhūta[3]sthāne viśeṣataḥ. | 80 ||
ādhiṣv[1]) api ca sarvāsu Devyā namāni kīrtayet, |
arbha[2]kagrahabhūtaiś ca Pūtanāmatṛbhiḥ sada[3]) || 81 ||
abhyarditānāṃ bālanāṃ rakṣām etaṃ prayojayet. |
mahādevī kule[1]) dve tu Prajñā Śrīś ca prakīrtite[2]), |
ābhyāṃ devīsahasrāṇi, yair vyāptam akhilaṃ jagat. || 82 ||

(cfr. 3. Kap. Śl. 65—741.)

so[1]) 'sṛjad Vyavasāyaṃ tu Dharmaṃ bhūtasukhavaham |
Saṃkalpaṃ caiva, kalpādau jajñire 'vyaktayonitaḥ. || 82 1 ||
mānasaś ca Rucir nāma vijñeyo Brahmaṇaḥ sutaḥ, |
prāṇāt svād asṛjad Dakṣaṃ cakṣurbhyaṃ ca Marīcinam. || 82 2 ||
Bhṛgus tu hṛdayaj jajñe ṛṣiḥ salilajanmanaḥ, ||
śiraso 'ṅgirasaṃ caiva śrotrad Atriṃ[1]) tathaiva ca || 82 3 ||
Pulastyaṃ ca tathôdanād vyānāc ca Pulahaṃ punaḥ |
samānajaṃ Vaśiṣṭhaṃ tu, apānan nirmame Kratum, || 82 4 ||
abhimānātmakaṃ bhadraṃ nirmame Nīlalohitam, |
ity ete Brahmaṇaḥ putrāḥ prāṇajā dvadaśa smṛtaḥ. || 82 5 ||
ity ete mānasāḥ putrā vijñeyā Brahmaṇaḥ sutāḥ |
Bhṛgvādayas tu ye sṛṣṭa navaite brahmavadinaḥ || 82 6 ||
gṛhamedhi[1]purāṇās te, dharmas taiḥ prāk pravartitaḥ. |
dvādaśaite pravartante saha Rudreṇa vai prajaḥ. || 82 7 ||
Ṛbhuḥ Sanatkumāras tu dvāv etāv ūrdhvaretasau |
pūrvotpannau purā tebhyaḥ sarveṣaṃ api pūrvajau. || 82 8 ||
vyatīte prathame kalpe purāṇe lokasādhakau |
Vairāje tāv ubhau loke tejaḥ saṃkṣipya câsthitau. || 82 9 ||
tāv ubhau yogadharmāṇāv āropyâtmānam atmani |
prajādharmaṃ ca kāmaṃ ca vartayetāṃ mahaujasau || 82 10 ||

(cfr. 7. Kap. Śl. 67—61 4a.)

---

79 = L. 70.340b, 341a; Vā. 9.94b, 95a. 1) L. na ca patakam. 2) Vā. prāntare. 3) L. vâpy athavā gṛhe.

80 = L. 70.341b, 342a; Vā. 9.95b, 96a. 1) L. vâtha. 2) L. -bhīna-. 3) L. bhaya-.

81 = L. 70.342b, 343a; Vā. 9.96b, 97a. 1) L. āpatsv. 2) L. ārya-. 3) L. -bhis tathā.

82 = L. 70.343b, 344; Vā. 9.97b, 98a. 1) L. kale. 2) Vā. -kīrtyate.

---

82 1 = Vā. 9.99. 1) Vā.T. sâ-.
82 2 = Vā 9.100.
82 3 = Vā. 9.101. 1) Vā T. -tris.
82 4 = Vā. 9.102.
82 5 = Vā. 9.103.
82 6 = Vā. 9.104.
82 7 = Vā. 9.105 1) Vā.T. -dhinaḥ.
82 8 = Vā 9.106.
82 9 = Vā. 9.107.
82 10 = Vā 9.108.

cfr. 3. Kap. Śl 7415—7427.

yathôtpannas tathaivêha kumāra iti côcyate. |
tasmāt Sanatkumāro 'yam iti nāmâsya kīrtitam. || 8211 ||
teṣām dvādaśa te vaṃśā divyā devaguṇānvitāḥ |
kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. || 8212 ||
ity eṣa karaṇodbhūto lokān sraṣṭuḥ[1] Svayaṃbhuvaḥ |
mahadādiviśeṣānto vikāraḥ prakṛteḥ svayam. || 8213 ||
candrasūryaprabhāloko grahanakṣatramaṇḍitaḥ |
nadībhiś ca samudraiś ca parvataiś ca samāvṛtaḥ || 8214 ||
puraiś ca vividhākāraiḥ prītair janapadais tathā.
tasmin Brahmavane 'vyakte Brahmā carati śarvarīm. || 8215 ||
avyaktabījaprabhavas tasyaivânugrahotthitaḥ |
buddhiskandhamayaś caiva indriyāṅkurakoṭaraḥ | 8216 ||
mahābhūtapraśākhaś ca viśeṣaiḥ patravāṃs tathā |
dharmādharmasupuṣpas tu sukhaduḥkhaphalodayaḥ || 8217 ||
ājīvaḥ sarvabhūtānām ayaṃ vṛkṣaḥ sanātanaḥ. |
etad Brahmavanaṃ caiva Brahmavṛkṣasya tasya ha || 8218 ||
avyaktaṃ kāraṇaṃ yat tu, nityaṃ sadasadātmakam |
ity eṣo 'nugrahaḥ sargo Brahmaṇaḥ prākṛtas tu yaḥ || 8219 ||
mukhyādayas tu ṣaṭ sargā vaikṛtā buddhipūrvakāḥ |
traikāle samavartanta Brahmaṇas te 'bhimāninaḥ || 8220 ||
sargāḥ parasparasyâtha kāraṇaṃ te budhaiḥ smṛtāḥ
divyau suparṇau sayujau saśākhau paṭavidrumau, |
ekas tu yo drumaṃ vetti nânyaḥ sarvātmanas tataḥ. || 8221 ||

> dyaur mūrdhānaṃ yasya viprāḥ stuvanti,
> khaṃ nābhir vai candrasūryau ca netre, |
> diśaḥ śrotre caraṇau câsya bhūmiḥ
> so 'cintyātmā sarvabhūtaprasūtiḥ, || 8222 ||
> vakträd ya-ya brāhmaṇāḥ saṃprasūtā
> yadvakṣastaḥ kṣatriyāḥ pūrvabhāge, |
> vaiśyāś côrv[1]or yasya padbhyāṃ ca śūdrāḥ
> sarve varṇā gātrataḥ saṃprasūtāḥ || 8223 ||

Maheśvaraḥ paro 'vyaktād, aṇḍam avyaktasaṃbhavam
aṇḍāj jajñe punar Brahmā, yena lokāḥ kṛtās tv ime || 8224 ||

8211 = Vā. 9.109.
8212 = Vā 9.110.
8213 = Vā. 9.111. 1) Vā.T. -ṭuṃ
8214 = Vā 9.112.
8215 = Vā. 9.113.
8216 = Vā. 9.114
8217 = Vā 9.115
8218 = Vā 9.116.
8219 = Vā. 9.117.
8220 = Vā. 9.118
8221 = Vā 9.119.
8222 = Vā 9.120.
8223 = Vā. 9.121. 1) Vā.T côr-.
8224 = Vā 9.122.

7. Kapitel.

(Bḍ. I. 9.1—92; Kū. 8.1—28; L. 70.260b—324; Vā. 10.1—67.)

sūta uvāca:
[Rudraṃ Dharmaṃ Manaś[1]) caiva Ruciṃ caiv-Âkṛtiṃ tathā, |
pañca kartṝn hi sa tadā manasa vyasṛjat prabhuḥ. || 11 ||
ete mahābhujāḥ sarve prajānaṃ sthitihetavaḥ. |
oṣadhīḥ pratisaṃdhatte Rudraḥ kṣīṇayuṣaḥ[1]) punaḥ, || 12 ||
prāptauṣadhiphalair devaḥ samyag iṣṭaḥ phalarthibhiḥ. |
tribhir eva kapālais tu tryambakair oṣadhi'kṣaye || 13 ||
ij'yate munibhir[2]) yasmat, tasmāt Tryambaka ucyate; |
gāyatrī caiva triṣṭup ca jagatī caiva taḥ smṛtaḥ || 14 ||
ambikā nāma ya prokta yonayaḥ savanaspateḥ, |
tābhir ekatvabhūtabhis trividhabhiḥ svavīryataḥ || 15 ||
trisādhanaḥ puroḍāśas trikapalas tataḥ smṛtaḥ, |
tryambakaḥ sa puroḍāśas, tenêha Tryambakaḥ smṛtaḥ. || 16 ||
dhatte Dharmaḥ prajaḥ sarva, Mano jñānakaraṃ smṛtam. |
Ākṛtiḥ paramaṃ[2]) rūpaṃ, Ruciḥ śraddhakaraḥ smṛtaḥ. || 17 ||
evam ete prajāpālāḥ prajanaṃ sthitihetavaḥ |
athâsya sṛjataḥ sargaṃ prajānāṃ parivṛddhaye. || 18 ||]

evaṃ bhūtāni sṛṣṭāni	evaṃ bhūteṣu lokeṣu
sthāvarāṇi carāṇi ca		Brahmaṇa lokakartṛṇa	
yadâsya tāḥ prajāḥ sṛṣṭā	yada tā na vyavardhanta[1])
na vyavardhanta dhīmataḥ[1]),||1	prajaḥ kenâpi hetuna, || 1 ||

tamomātrāvṛto Brahmā tadā *śokena*[1]) duḥkhitaḥ. |
tataḥ sa vidadhe buddhim arthaniścayagaminīm. || 2 ||
athâtmani samadrā'kṣīt tamomātraṃ niyāmikām[2]) |
rajaḥ[3]) sattvaṃ parityajya[4]) vartamānaṃ sva[5]dharmataḥ[6]). || 3 ||

---

11 = Bḍ. I. 9.1. 1) Bḍ.2 manuṃ.
12 = Bḍ. I. 9.2. 1) Bḍ.1 -ṇaḥ punaḥ.
13 = Bḍ. I. 9.3. 1) Bḍ.2 -kaiḥ śeṣavi-.
14 = Bḍ. I. 9.4. 1) Bḍ.2 pūj-. 2) Bḍ.2 bhagavān.
15 = Bḍ. I. 9.5.
16 = Bḍ. I. 9.6.
17 = Bḍ. I. 9.7. 1) Bḍ.2 vā sato jñānakaraḥ smṛtaḥ. 2) Bḍ.1 [suruce.
18 = Bḍ. I. 9.8.

1 = Kū. 8.1, 2a. cfr. L. 70.260b, 261a. 1) L. sattamāḥ.

1 = Bḍ. I. 9.9a = b; Vā. 10.1. 1) Bḍ. na vyavardhanta (Bḍ.2 vivardhanti) tāḥ sṛṣṭāḥ; Vā. pravartante.

2 = Bḍ. I. 9.b = b; Kū. 8.2b, 3; L. 70.261b, 262a; Vā. 10.2. 1) Kū tadâśocata; Vā. -prabhṛti.

3 = Bḍ. I. 9.10; Kū. 8.4; L. 70.262b, 263a; Vā. 10.3. 1) Vā. -srā-. 2) Bḍ.1 -trāṃ tu cāriṇīm; Bḍ.2 -trānucāriṇam. 3) Vā. rāja-. 4) Kū. ca saṃvṛttaṃ; Vā. parājitya. 5) Vā. sa. 6) Bḍ. -karmataḥ.

tataḥ sa[1]) tena duḥkhena *Śokaṃ*[2]) cakre jagatpatiḥ. |
tamaś ca[3]) vyanudat paścād[4]), rajas *tamasam*[5]) āvṛṇot[6]). || 4 ||
tat tamaḥ pratinuttaṃ[1]) vai mithunaṃ samajāyata[2]): |
Adharmas[3]) Tamaso[4]) *jajñe*[5]), Hiṃsā Śokād a[6]jāyata[7]). 5
tatas tasmin samudbhūte mithune *dāruṇ*[1]ātmake[2]) |
tataḥ sa[3]) bhagavān āsīt prītiś[4]) cainaṃ[5]) aśiśriyat[6]). || 6 ||

[evaṃ prītātmanas tasya svadehārdhād vi[1]niḥsṛta |
nārī paramakalyāṇī sarvabhūtamanoharā. || 61 ||
sā hi kāmātmanā sṛṣṭā prakṛteḥ soma[1]rūpiṇī, |
Śatarūpêti sā proktā, sā proktaiva punaḥ punaḥ. || 62 ||
tataḥ prajāḥ samudbhūtā yathā proktā mayā purā |
prakriyāyāṃ yathā tubhyaṃ tretāmadhye mahātmanaḥ || 63 ||
yadā prajās tu tāḥ sṛṣṭā na vyavardhanta dhīmataḥ, |
tato 'nyān mānasān putrān ātmanaḥ sadṛśo 'sṛjat: || 64 ||
Bhṛgv-Aṅgiro-Marīcīṃś ca Pulastyaṃ Pulahaṃ Kratum |
Dakṣam Atriṃ Vasiṣṭhaṃ ca nirmame mānasān sutān[1]). || 65
nava brahmāṇa ity ete purāṇe niścayaṃ gatāḥ, |
Brahmā yatātmakānāṃ tu sarveṣām ātmayoninām. || 66 ||
tato 'sṛjat punar Brahmā Dharmaṃ bhūtasukhāvaham |
prajāpatiṃRuciṃ caiva pūrveṣām eva pūrvajau. || 67 ||
buddhitaḥ sasṛje Dharmaṃ sarvabhūtasukhāvaham, |
manasas tu Rucir nāma jajñe yo 'vyaktajanmanaḥ. || 68 ||
Bhṛgus tu[1]) hṛdayāj jajñe ṛṣiḥ salilayoninaḥ. |
prāṇād Dakṣaṃ sṛjan Brahmā, cakṣurbhyāṃ tu Marīcinam, || 69 ||

cfr. 5. Kap. 51. 66b—66.3a.

---

4 = Bḍ. I. 9.11; Kū. 8.5a = b; L. 70.263b, 264a; Vā. 10.4. 1) Vā. tapyate. 2) Bḍ.1 śucaṃ; Bḍ.2 stuvaṃ; L. duḥkhaṃ. 3) Kū. -mas tu. 4) Vā. tasmād. 5) Bḍ. rajasā tu sam-; Kū. rajaḥ sattvena; L. rajaḥ sattvaṃ tam. 6) Kū. saṃyutaḥ; V. -vṛtaḥ.
5 = Bḍ. I. 9.12; Kū. 8.5b, 6a; L. 70.264b, 265a; Vā. 10.5. 1) Kū. L. -nunnaṃ. 2) Bḍ. saṃprasūyata; Vā. sa vyajāyata. 3) Bḍ. Kū. -mā-; Vā. -māc. 4) Bḍ. -caraṇāt; Kū. -caraṇo; Vā. -caranāj. 5) Bḍ. tasya; Kū. viprā. 6) Bḍ. -ko vya-. 7) Kū. -sā câśubhalakṣaṇā.
6 = Bḍ. I. 9 13; L. 70.265b, 266a; Vā. 10.6. 1) Bḍ. varaṇā-; Vā. caraṇā-. 2) Vā. -mani. 3) Bḍ.2 śatagur; L. gatāsur; Vā. -taś ca. 4) Bḍ. Vā. -taś. 5) Bḍ.1 caitam; Vā. caivam. 6) Bḍ. hi śiśriye.

---

6 1 = Bḍ. I. 9.14. 1) Bḍ.2 -hād buddhi-.
6 2 = Bḍ. I. 9.15. 1) Bḍ.1 sā su-.
6 3 = Bḍ. I. 9.16.
6 4 = Bḍ. I. 9 17.
6 5 = Bḍ. I. 9.18. 1) Bḍ.2 nava.
6 6 = Bḍ. I. 9.19.
6 7 = Bḍ. I. 9.20.
6 8 = Bḍ. I. 9.21.
9 9 = Bḍ. I. 9.22. 1) Bḍ.2 sa.

cfr. 6. Kap. Śl. 821-827.

abhimanatmakaṃ Rudraṃ nirmame nīlalohitam |
śiraso 'ṅ¹girasaṃ caiva śrotrad Atriṃ tathaiva ca || 610 ||
Pulastyaṃ ca tathôdanad vyanac ca Pulahaṃ punaḥ. |
samanajo Vasiṣṭhaś ca hy, apanan nirmame Kratum. || 611 ||
ity ete Brahmaṇaḥ putraḥ prajadau dvadaśa smṛtaḥ.
Dharmas teṣaṃ prathamajo devatanaṃ smṛtas tu vai¹) || 612 ||
Bhṛgvādayas tu ye sṛṣṭas¹), te vai brahmarṣayaḥ smṛtaḥ, |
gṛhamedhi²puraṇas te, dharmas taiḥ prak pravartitaḥ. || 613 ||
dvādaśaite prasūyante prajaḥ kalpe punaḥ punaḥ. |
teṣāṃ dvadaśa te vaṃśā divyā devaga¹ṇānvitāḥ || 614 ||
kriyāvantaḥ prajāvanto maharṣibhir alaṃkṛtāḥ. |
yadā tair iha sṛṣṭais tu Dharmadyaiś ca maharṣibhiḥ || 615 ||
sṛjyamānāḥ prajāś caiva na vyavardhanta dhīmataḥ, |
tamomātrāvṛtaḥ so 'bhūc chokapratihataś ca vai. || 616 ||
yathâvṛtaḥ sa vai Brahma tamomatra tu sa punaḥ |
putrāṇaṃ ca tamomatra aparā niḥsṛtâbhavat¹). || 617 ||
pratisrotatmako 'dharmo Hiṃsa caivāśubhatmika. |
tataḥ pratihate tasya pratīte varaṇātmake || 618 ||]

svaṃ tanuṃ sa tato¹) Brahma tam²) apohata³) bhāsvaram. |
dvidhā kṛtvā¹) svakaṃ⁵) deham ardhena puruṣo 'bhavat, || 7 ||
ardhena nārī, sa tasya Śatarūpa vyajayata¹) |
prakṛtiṃ²) bhūtadhātrīṃ³) taṃ⁴) kamad⁵) vai sṛṣṭavan⁶) prabhuḥ⁷). || 8 ||
sā divaṃ pṛthivīṃ caiva mahimnā vyāpya dhiṣṭhitā¹). |
{ Brahmaṇaḥ sā tanuḥ pūrva divam āvṛtya tiṣṭhati²), || 9 ||
yā tv ardhā¹) sṛjyate²) nārī Śatarūpā vyajāyata. |

610 = Bḍ. I. 9.23. 1) Bḍ.1 -sâsi-.
611 = Bḍ. I. 9.24.
612 = Bḍ. I. 9.25. 1) Bḍ.2 saḥ.
613 = Bḍ. I. 9.26. 1) Bḍ.2 śiṣṭas. 2) Bḍ.2 -medhinaḥ.
614 = Bḍ. I. 9.27. 1) Bḍ.T. -gu-.
615 = Bḍ. I. 9.28.
616 = Bḍ. I. 9.29
617 = Bḍ. I. 9.30.
618 = Bḍ. I. 9.31.

7 = Bḍ. I. 9.32; Kū. 8.6b, 7a; L. 70.266b, 267a; Vā. 10.7. 1) Bḍ. tadā. 2) Bḍ. sam-. 3) Vā. -po(pau)had a-. 4) Kū. Vā. -dhâkarot. 5) Kū. punar; Vā. sa taṃ.
8 = Bḍ. I. 9.33; Kū. 8.(7b, 8a); L. 70.267b, 268a; Vā. 10.8. 1) Kū. -rī puruṣo Virâjam asṛjat prabhuḥ. 2) Bḍ. -tir; Vā. prakṛtāṃ. 3) Bḍ. -trī. 4) Bḍ. -sā. 5) Vā. -mān. 6) Bḍ.1 sṛjataḥ; Bḍ.2 sṛjyataṃ. 7) Bḍ. -bhoḥ; Vā. vibhuḥ; Kū. nārīṃ ca Śatarūpākhyāṃ yoginīṃ sasṛje śubhām.
9 = Bḍ. I. 9.34; Kū. 8.8b = a; L. 70.268b, 269a; Vā. 10.9. 1) Bḍ.1 susthitā; Kū. saṃsthitā. 2) Bḍ. -taḥ.
10 = Bḍ. I. 9.35; Kū 8.10a = b; L. 70.269b, 270a; Vā. 10.10. 1) L. -dhāt.

cfr. 2. Abschn. 1. Kap. Textgr. 1. Śl. 1b—15.

sā devī niyutaṃ taptvā[3]: tapaḥ parama[4]duścaram |, 10 ||
bhartāraṃ dīptayaśasaṃ Puruṣaṃ pratya[1]padyata. |
sa vai Svāyambhuvaḥ pūrvam Puruṣo manur ucyate, || 11 ||
tasyaika[1]saptatiyugaṃ manvantaram ihôcyate. |
labdhvā tu[2]) Puruṣaḥ patnīṃ Śatarūpām ayonijām | 12
tayā sa ramate sārdham[1]), tasmāt sā Ratir ucyate. |
prathamaḥ samprayogaḥ sa[2]) kalpādau samavartata[3]. || 13
Virājam asṛjad Brahmā, so 'bhavat Puruṣo Virāṭ. |
samrāṭ sa[1]-Śatarūpas tu[2]) Vairājas tu[3]) manuḥ smṛtaḥ | 14
sa Vairājaḥ prajāsargaṃ sasarja[1]) Puruṣo manuḥ.
Vairājāt Puruṣād vīrāc Cha[2]tarūpā vyajāyata[3]): |, 15 ||
Priyavrat-Ottānapādau putrau putravatāṃ varau[1]) |
kanye dve ca[2]) mahābhāge[3]), yābhyāṃ jātā imāḥ prajāḥ[4]. || 16 ||
devī nāmnā[1]) tath-Âkūtiḥ Prasūtiś caiva te śubhe[2]). |
Svāyambhuvaḥ Prasūtiṃ tu Dakṣāya vyasṛjat[3]) prabhuḥ[4]. 17
prāṇo Dakṣas tu vijñeyaḥ, Saṃkalpo manur ucyate. |
Ruceḥ prajāpateś caiva[2]) Âkūtiṃ pratyapādayat[3]). || 18 ||
Âkūtyāṃ[1]) mithunaṃ jajñe mānasasya Ruceḥ śubham: |
Yajñaś ca Dakṣiṇā caiva yamalau[2]) saṃ[3]babhūvatuḥ[4]). || 19 ||
Yajñasya Dakṣiṇāyāṃ tu[1]) putrā dvādaśa jajñire |

2) L. sṛjato; Vā. sṛjate. 3) Kū. -vī Śatarūpākhyā. 4) Kū. kṛtvā su-.

11 = Bḍ. I. 9.36: Kū. 8.10b = a; L. 70.270b, 271a: Vā 10.11. 1) Kū. -saṃ manum evânva-.

12 = Bḍ. I. 9.37; L. 70.271b, 272a; Vā. 10.12. 1) L. -yaiva. 2) L. lebhe sa.

13 = Bḍ. I. 9.38; L. 70.272b, 273a; Vā. 10.13. 1) L. -yā sārdhaṃ sa ramate. 2) L. -yogātmā. 3) L. -apadyata.

14 = Bḍ. I. 9.39; L. 70.273b, 274a; Vā. 10.14. 1) L. ca. 2) L. -pā vai: Vā. sa samrāṭ sā sarūpāt tu. 3) L. sa.

15 = Bḍ. I. 9.40: Kū. 9.(11a) = b; L. 70.274b, 275a; Vā. 10.15 1) Vā -gaḥ sa sarge. 2) Bḍ. -rau Śa-. 3) Kū. tasmāc ca Śatarupā sā putradvayam asūyata.

16 = Bḍ. I. 9.41; Kū. 8.11b = aIbI; L. 70.275b, 276a; Vā 10.16 1) L. -trau dvau lokasammatau. 2) Bḍ. su-. 3) Kū. kanyādvayam anuttamam. 4) Vā. -tāḥ prajās tv imāḥ.

17 = Bḍ. I 9.42; Kū. 8 (12) = b; L. 70.276b, 277a; Vā. 10.17. 1) L. nāma. 2) L. ubhe. 3) L pradadau. 4) Kū tayoḥ Prasūtiṃ Dakṣāya manuḥ kanyāṃ dade punaḥ.

18 = Bḍ. I. 9.43a = b; Kū. 8.13a = b; L. 70.277b, 278a: Vā. 10.18. 1) L. -kṣa iti. 2) L. so 'tha. 3) Kū. prajāpatir ath-Âkūtiṃ mānaso jagṛhe Ruciḥ.

19 = Bḍ. I. 9.43b, 44a; Kū 8.13bc; L 70.278b, 279a; Vā. 10.19. 1) Kū. -tyā. 2) Kū. yābhyāṃ; Vā -kau. 3) Bḍ. tau. 4) Kū saṃvardhitaṃ jagat.

20 = Bḍ. I. 9.44b, 45a; Kū 8.14; L. 70.279b, 280a; Vā. 10.20. 1) Bḍ. Kū. Vā. ca.

Yāmā iti samākhyātā devāḥ Svayambhuve 'ntare. || 20 ||
yamasya [1]) putrā Yajñasya, tasmād Yāmās tu[2]) te smṛtāḥ: |
Ajitāś[3]) caiva Śukrāś[4]) ca gaṇau dvau[5]) Brahmaṇaḥ smṛtau[6]) || 21 ||
Yāmāḥ pūrvaṃ parikrāntā *yeṣām*[1]) saṃjñā[2]) divaukasaḥ |
Svāyambhuvasūtāyāṃ tu Prasūtyāṃ lokamātaraḥ || 22 ||

Prasūtyāṃ ca tathā Dakṣaś
catasro viṃśatiṃ tathā |
sasarja kanyā, nāmani
tāsāṃ samyag nibodhata: || 23 ||

tasyāṃ kanyāś caturviṃśad
Dakṣas tv ajanayat prabhuḥ |
sarvās tāś ca mahābhāgāḥ,
sarvāḥ kamalalocanāḥ, || 23 ||
yogapatnyaś[1]) ca tāḥ sarvāḥ,
sarvās tā yogamātaraḥ, |
sarvāś ca brahmavādinyaḥ,
sarvā viśvasya mātaraḥ: || 23₁ ||

Śraddhā Lakṣmīr Dhṛtis Tuṣṭiḥ Puṣṭir Medhā Kriyā tathā[1]) |
Buddhir Lajjā Vapuḥ[2]) Śāntiḥ Siddhiḥ Kīrtis trayodaśī[3]); || 24 ||
patnyarthaṃ[1]) pratijagraha Dharmo Dākṣāyaṇīḥ prabhuḥ[2]). |
| dvā[1]rāṇy etāni caivâsya[2]) vihitani Svayambhuvā. || 25 ||
tabhyaḥ[1]) śiṣṭā yavīyasya ekādaśa sulocanāḥ: |
Khyātiḥ Saty atha[2]) Saṃbhūtiḥ Smṛtiḥ Prītiḥ Kṣama tathā || 26 ||
Saṃnatiś[1]) c-Âna[2]sūyā ca Ūrjā Svāhā Svadhā tatha, |

tās tadā[1]) pratyapadyanta[2])
punar anye maharṣayaḥ: || 27 ||

Bhṛgur Bhavo Marīciś ca
tathā caiv-Âṅgirā muniḥ || 27 ||
Pulastyaḥ Pulahaś caiva

Rudro Bhṛgur Marīciś ca
Aṅgirāḥ Pulahaḥ Kratuḥ |
Pulastyo 'trir Vaśiṣṭhaś ca

---

21 = Bḍ. I. 9.45b, 46a; L. 70.280b, 281a; Vā. 10.21. 1) L. etasya. 2) L. -maś ca. 3) L. -taś. 4) Bḍ.2 L. -kraś. 5) Bḍ. dvau gaṇau. 6) L. -ṇā kṛtau.

22 = Bḍ. I. 9.46b, 47a; L. 70.281b, 282a; Vā. 10.22. 1) Vā. yataḥ. 2) L. -vaṃ prajātā ye te 'bhavaṃs tu.

23 = Kū. 8.15ab.

23 = Bḍ. I. 9.47b, 48a; L. 70.282b, 283a; Vā. 10.23.

23₁ = Bḍ. I. 9.48b, 49a; L. 70.283b, 284a; Vā. 10.24. 1) L. bhogavatyaś.

24 = Bḍ. I. 9.49b, 50a; Kū. 8.15c, 16a; L. 70.284b, 285a; Vā. 10.25. 1) Bḍ. tathā Kriyā. 2) Bḍ. -suḥ. 3) Bḍ. -śa. [śubhāḥ.

25a = Bḍ. I. 9.50b; Kū. 8.16b; L. 70.285b; Vā. 10.26a. 1) Vā. -tho. 2) Kū.

25b = Bḍ. I. 9.51a; L. 70.286a; Vā. 10.26b. 1) L. dā-. 2) L. vai tasya.

26 = Bḍ. I. 9.51b, 52a; Kū. 8.17ab; L. 70.286b, 287a; Vā. 10.27. 1) Bḍ. yânyāḥ. 2) Bḍ. Satī Khyātiś ca; L. Satī Khyāty atha.

27a = Bḍ. I. 9.52b; Kū. 8.17c; L. 70.287b; Vā. 10.28a. 1) Kū.L. -tatiś. 2) L. -nu-.

27b = Kū. 8.18a.

27b = Bḍ. I. 9.53a; L. 70.288a; Vā. 10.28b. 1) L. -thā; Vā. -taḥ. 2) Bḍ. -gṛhṇanta.

28 = Kū. 8.18bc.

28 = Bḍ. I. 9.53b, 54a; L. 70.288b, 289a; Vā. 10.29.

Kratuḥ paramadharmavit | pitaro 'gnis tathaiva ca. || 28 ||
Atrir Vasiṣṭho Vahniś ca
pitaraś ca yathākramam |28||
Khyātyādyā jagṛhuḥ kanyā munayo jñānasattamāḥ. | 29 | Satīṃ Bhavāya prāyacchat
Khyātiṃ ca Bhṛgave tathā[1])
Marīcaye ca[2]) Sambhūtiṃ
Smṛtim Aṅgirase dadau || 29 ||
Prītiṃ caiva Pulastyāya Kṣamāṃ vai Pulahāya ca |
Kratave Saṃna[1]tiṃ nāma Ana[2]sūyāṃ tath-Âtraye || 30 ||
Ūrjāṃ dadau Vasiṣṭhāya Svāhāṃ caiv-Â[1]gnaye dadau |
Svadhāṃ caiva pitṛbhyas tu; tāsv apatyāni bodhata[2]) || 31 ||
etāḥ sarvā[1]) mahābhāgāḥ prajās tv[2]) anusṛtāḥ[3]) sthitāḥ |
manvantareṣu sarveṣu yāvad ābhūtasaṃplavam: || 32 ||
Śraddhā Kāmaṃ vijajñe vai[1]), Darpo Lakṣmīsutaḥ smṛtaḥ |
Dhṛtyās tu Niyamaḥ putras, Tuṣṭyāḥ Saṃtoṣa ucyate[2]). 33
Puṣṭyā Lobhaḥ[1]) sutaś câpi, Medhāputraḥ Śrutas[2]) tathā. |
Kriyāyām *abhavat putro*[3]) Daṇḍaḥ Samaya[4]) eva ca. || 34 ||
Buddher[1]) Bodhaḥ sutaś câpi[2]) Apramādaś ca tāv ubhau[3]). |
Lajjāyā[4]) Vinayaḥ putro, Vyavasāyo Vapoḥ[5]) sutaḥ[6]) || 35 ||
Kṣemaḥ Śānti[1]sutaś câpi. Sukhaṃ[2]) Siddher vya[3]jāyata. |
Yaśaḥ Kīrteḥ[4]) sutaś câpi[5]) ity ete Dharmasūnavaḥ. || 36 ||
Kāmasya Harṣaḥ putro vai[1]) devyāṃ *Prītyāṃ*[2]) vya[3]jāyata. |
ity eṣa vai sukho[4]darkaḥ sargo Dharmasya kīrtitaḥ[5]). || 37 ||
jajñe Hiṃsā tv Adharmād vai Nikṛtiṃ[1]) c-Ânṛtaṃ[2]) sutam[3]). |
Nikṛty-Anṛtayor[4]) jajñe Bhayaṃ Naraka[5]) eva ca || 38 ||

---

29 = Kū. 8.18d. 29 = Bd. I. 9.54b, 55a; L. 70.289b, 290a; Vā. 10.30. 1) L. -taḥ 2) Bd. 1 tu.

30 = Bd. I. 9.55b, 56a; L. 70.290b, 291a; Vā. 10.31. 1) Bd. 1 -ta-. 2) L. -nu-.

31 = Bd. I. 9.56b, 57a; L. 70.291b, 292a; Vā. 10.32 1) L. apy a-; Vā. vai hy. 2) Bd. me śṛṇu; Vā. vakṣyate.

32 = Bd. I. 9.57b, 58a; L. 70.292b, 293a; Vā. 10.33 1) Vā. -te sarve. 2) L. -jāsv; Vā. prājñāḥ. 3) Vā. svānuṣṭhitāḥ.

33 = Bd. I. 9.58b, 59a; Kū. 8.19; L. 70.293b, 294a; Vā. 10.34. 1) Bd. prajajñe 'tha; Kū. -dhāyā ātmajaḥ Kāmo 2) L. eva ca.

34 = Bd. I. 9.59b, 60a; Kū. 8.20; L. 70.294b, 295a; Vā. 10.35. 1) Bd. Kū. T. Vā. Lābhaḥ 2) Kū. Śamas. 3) Bd. -yās tanayau proktau; Kū. T. -yāś câbha-; Vā. -yās tu Nayaḥ prokto. 4) Bd. Damaś ca Śama; Kū. ca Naya

35 = Bd. I. 9.60b, 61a; Kū. 8.21; L. 70.295b, 296a; Vā. 10.36. 1) Kū. -dhyā; L. -dhyāṃ. 2) Kū. L. tadvat. 3) Kū L Pramādo 'py upajāyata. 4) L -yāṃ. 5) Bd. 1 L. Vasoḥ; Vā. Vayoḥ; Kū. Vapuṣo Vyavasāyakaḥ.

36 = Bd. I. 9.61b, 62a; Kū. 8.22; L. 70.296b, 297a; Vā. 10.37. 1) Bd. -teḥ. 2) Kū. T. Siddhaḥ. 3) Kū. a-. 4) Kū. L. -ti-. 5) Kū. tadvad.

37 = Bd. I. 9.62b, 63a; Kū. 8.23; L. 70.297b, 298a; Vā. 10.38. 1) Bd. -sya tu suto Harṣo; Kū. T. -tro bhūd. 2) Bd. Siddhyāṃ; Vā. Ratyāṃ. 3) Kū T. devānando 'py a-; V. vedānandī vya-. 4) L. suto-. 5) Bd. sāttvikaḥ.

38 = Bd. I. 9.63b, 64a; Kū. 8.24; L. 70.298b, 299a; Vā. 10.39. 1) Vā. -tiś.

Māyā ca Vedanā câpi[1] mithunadvayam[2] etayoḥ. |
Bhayāj[3] jajñe 'tha vai[4] Māyā Mṛtyuṃ bhūtāpahāriṇam. || 39 ||
Vedanayāḥ[1] *sutaś*[2] câpi Duḥkhaṃ jajñe[3] 'tha[4] Rauravat[5]. |
Mṛtyor Vyādhi-Jarā-Śoka-Krodh-Āsuyaś[6] ca[7] jajñire. || 40 ||
duḥkhottaraḥ[1] smṛ[2]ta hy ete sarve câdharmalakṣaṇaḥ. |
naiṣāṃ[3] bhāryâsti[4] putro va[5], sarve hy anidhanaḥ smṛtāḥ[6] || 41 ||
ity eṣa tāmasaḥ sargo jajñe dharmaniyāmakaḥ. |

saṃkṣepeṇa mayā prokta,	prajaḥ sṛjêti vyādiṣṭo
visṛṣṭir munipuṃgavaḥ || 42 ||	Brahmaṇa Nīlalohitaḥ. || 42 ||

so 'bhidhyaya Satīṃ bhāryāṃ nirmame hy ā[1]tmasaṃbhavān |
nâdhikān na ca hīnāṃs tān manasān ātmanaḥ[2] saman. || 43 ||
sahasraṃ hi[1] sahasrāṇām as[2]ṛjat kṛttivāsasām[3], |
tulyān evâ[4]tmanaḥ[5] sarvān[6] rūpatejobalaśrutaiḥ: || 44 ||
piṅgalān sa[1]niṣaṅgāṃś ca sakapardān *vi*[2]lohitān |
vi*śikh*ān[3] hari[4]keśāṃś ca dṛṣṭighnāṃś ca[5] kapālinaḥ || 45 ||
mahā[1]rūpān virūpāṃś ca viśvarūpaṃś ca[2] rūpiṇaḥ |
rathino var[3]miṇaś caiva carmiṇaś ca[4] varūthinaḥ || 46 ||
sahasraśatabāhūṃś ca divyān[1] bhaumāntarikṣagān |
sthūlaśīrṣān aṣṭadaṃṣṭran dvijihvāṃs tu[2] trilocanān || 47 ||
annādān piśitādāṃś[1] ca ājyapān somapāṃs tathā[2] |

2) Vā -tav. 3) Bḍ. ca te; Va. ubhau. 4) Kū. T. -tes tanayo; L. -tyāṃ tu dvayaṃ. 5) Kū. -kam.

39 = Bḍ. I. 9.64b, 65a; Kū. 8.25; L. 70.299b, 300a; Va. 10.40. 1) Kū. caiva. 2) Kū. -naṃ tv idaṃ. 3) L. bhūyo. 4) Va. sā.

40 = Bd. I. 9.65b, 66a; Kū. 8.26; L. 70.300b, 301a; Va. 10.41. 1) Bḍ. -yāṃ; Kū. -nā ca. 2) Bḍ. Vā. tataś; Kū. sutaṃ. 3) Bḍ. jajñe Duḥkhaṃ. 4) Bḍ. tu; L. ca. 5) L. -vaḥ. 6) Kū. T. -dhir Jarā-Śokau Tṛṣṇā Krodhaś; V. -ka- Tṛṣṇā-Krodhaś; Va. -dhir Jarā Śokaḥ Krodho 'sūyā. 7) Bḍ. -yā vi-.

41 = Bḍ. I. 9.66b, 67a; Kū. 8.27; L. 70.301b, 302a; Vā. 10.42. 1) Bḍ.2 Vā. -khāntarāḥ 2) L. su-. 3) Bḍ.1 L. teṣaṃ. 4) L. -yās tu. 5) L. -trāś ca. 6) Kū. -ve te hy ūrdharetasaḥ; L. hy ete 'parigrahāḥ.

42a = Bḍ I. 9.67b; Kū. 8.28a; L. 70.302b; Va. 10.43a.

42b = Kū. 8.28b.	42b = Bḍ. I. 9.68a; L. 70.303a; Vā. 10.43b.

43 = Bḍ. I. 9.68b, 69a; L. 70.303b, 304a; Vā. 10.44. 1) Bḍ.1 câ-; Bd 2 tv a-. 2) Bḍ. -nā.

44 = Bḍ. I. 9.69b, 70a; L. 70.304b, 305a; Vā. 10.45. 1) Bḍ. ca. 2) L. so 's-. 3) Bḍ. L. -saḥ. 4) Vā. -yāś caivâ-. 5) Bḍ. -nā. 6) Vā. -ve.

45 = Bḍ. I. 9.70b, 71a; L. 70.305b, 306a; Vā. 10.46. 1) Vā. saṃ-. 2) Bḍ. kapardī nīla-; L. dān sa-. 3) L. viśiṣṭān; Vā. vivāsān. 4) Bḍ. hīna-. 5) Bḍ. tān.

46 = Bḍ. I. 9.71b, 72a; L 70.306b, 307a; Va. 10.47. 1) Vā bahu-. 2) L. -pān sva-. 3) Bḍ.2 L. -naś car-. 4) Bḍ. dhanvino 'tha; L. varmiṇaś ca

47 = Bḍ. I. 9.72b, 73a; L. 70.307b, 308a; Vā. 10.48 1) Bḍ. -ya-. 2) L. tāṃs; Vā. uddvijihvāṃs.

48a = Bḍ. I. 9.73b; L. 70.308b; Vā. 10.49a. 1) L. -tāśāṃś. 2) L. -pān api.

mīḍhuṣo 'tikapālāṃś ca	*meḍhrapāṃs câti*kāyāṃś[1]) ca
śitikaṇṭhordhvaretasaḥ ‖ 48 ‖	śitikaṇṭhogramanyavaḥ[2]) ‖ 48 ‖
havyādān śrutadharmāṃś ca	sopāsaṅgatalatraṃś[1]) ca
dharmiṇo hy atha varhiṇaḥ |	dhanvino hy *upa*var[2]miṇaḥ |
āsīnān dhāvataś caiva	āsīnān dhāvataś[3]) caiva[4])
pañcabhūtān sahasraśaḥ ‖ 49 ‖	jṛmbhataś câpy a[5]dhiṣṭhitān ‖ 49 ‖
adhyāpino 'dhyāyinaś ca	a*dhyāpino 'tha*[1]) japato
japato yuñjatas tathā |	yuñjato dhyāyatas tathā |
dhūmavanto jvalantaś ca	jvalato varṣataś caiva
nadīmanto 'tidīptinaḥ ‖ 50 ‖	dyotamānān pradhūpitān ‖ 50 ‖

bu[1]ddhān buddhatamāṃś[2]) caiva brahmiṣṭhāñ[3]) śubhadarśanān[4])
nîlagrīvān sahasrākṣān sarvāṃś câtha[5]) kṣapâ[6]carān[7]) ‖ 51 ‖
adṛśyān sarvabhūtānāṃ mahāyogān mahaujasaḥ \|
rudato dravataś caiva evaṃ yuktān[1]) sahasraśaḥ, ‖ 52 ‖
ayātayāmān asṛjad[1]) Rudrān etān[2]) surottamān. \|
Brahmā dṛṣṭvâ[3]bravīd enaṃ[4]): mā srākṣīr īdṛśīḥ prajāḥ, ‖ 53 ‖
sraṣṭavyā nâ[1]tmanas tulyāḥ prajā naivâdhikās tvayā[2])! \|
anyāḥ sṛja tvaṃ[3]), bhadraṃ te. prajā vai[4]) mṛtyusaṃyutāḥ, ‖ 54 ‖
nârapsyante[1]) hi karmāṇi prajā nigatamṛtyavaḥ! \|
evam ukto 'bravīd enaṃ: nâhaṃ mṛtyujarâ[2]nvitāḥ ‖ 55 ‖
prajāḥ srakṣyāmi, bhadraṃ te, sthito 'haṃ, tvaṃ sṛja prajāḥ[1])! \|
ete ye vai mayā sṛṣṭā virūpā nīlalohitāḥ ‖ 56 ‖

48b = L. 70.308a.	48b = Bḍ. I. 9.74a; Vā. 10.49b. 1) Bḍ.1 atimeḍhrograkāyāṃś; Bḍ.2 pratimedoṣṭakayāṃś; Bḍ. -manyukān.
49 = L. 70.309b, 310a.	49 = Bḍ. I 9.74b, 75a; Vā. 10.50. 1) Bḍ.1 saniṣaṅgatanutrāṃś. 2) Bḍ.1 asicar-; Bḍ.2 amivar-. 3) Bḍ.2 pilataś. 4) Bḍ. câpi. 5) Bḍ.2 -bhantaś câthâ-; Vā. -bhinaś caiva dhi-.
50 = L. 70.310b, 311a.	50 = Bḍ. I. 9.75b, 76a; Vā. 10.51. 1) Bḍ. adhīyānā(ṃ)ś ca.

51 = Bḍ. I. 9.76b, 77a; L. 70.311b, 312a; Vā. 10.52. 1) L. vṛ-. 2) L. buddhimataś. 3) Bḍ.1 -masvān. 4) Bḍ.1 brahmadarśinaḥ; Bḍ.2 Vā.V. ṛtadar-. 5) Bḍ. caiva. 6) Bḍ.1 -mā-. 7) Bḍ. L. -karān.

52 = Bḍ. I. 9.77b, 78a; L. 70.312b, 313a; Vā. 10.53. 1) L. bhramanto 'bhidravantaś ca plavantaś ca.

53 = Bḍ. I. 9.78b, 79a; L. 70.313b, 314a; Vā. 10.54. 1) Bḍ.1 sṛjataṃ; Bḍ.2 -tā. 2) Bḍ.1 -dram etān; Bḍ.2 -ṇa tān; Vā. -drarūpān. 3) Bḍ. dṛṣṭvā Brahmâ-. 4) Vā. etān.

54 = Bḍ. I. 9.79b, 80a; L. 70.314b, 315a; Vā. 10.55. 1) Bḍ. na sraṣṭavyâ-. 2) Bḍ. -kā tathā; L. -jā deva namo 'stu te. 3) Bḍ. -jasva. 4) Bḍ. -jās tvaṃ.

55 = Bḍ. I. 9.80b, 81a; L. 70.315b, 316a; Vā. 10.56. 1) Bḍ. -rabhante. 2) Vā. -sama-.

56 = Bḍ. I. 9.81b, 82a; L. 70.316b, 317a; Vā. 10.57. 1) Bḍ. prabho.

sahasrāṇaṃ sahasraṃ tu[1]), ātmano niḥsṛtaḥ *prajāḥ*[2]). |
ete devā bhaviṣyanti Rudrā nāma mahābalāḥ, || 57 ||
pṛthivyām antarikṣe ca Rudr*anāmnā*[1]) pari[3]śrutaḥ[3]). |
Śata-Rudre[4]) samāmnātā[5]) bhaviṣyantīha[6]) yajñiyāḥ[7]), || 58 ||
yajñabhājo bhaviṣyanti sarve[1]) devagaṇaiḥ[2]) saha. |
manvantareṣu ye deva bhaviṣyantīha chandajaḥ[3]), || 59 ||
taiḥ sārdham[1]) ijyamānas te sthasyantīha yugakṣayat. |
evam uktas tada[2]) Brahma Mahādevena dhīmatā[3]) || 60 ||
pratyuvāca ta*dā*[1]) Bhīmaṃ[2]) hṛṣyamāṇaḥ prajāpatiḥ: |
evaṃ bhavatu, bhadraṃ te, yatha te vyahṛtaṃ pra[3]bho! || 61 ||
Brahmaṇā samanujñāte *tathā*[1]) sarvam abhūt kila, |
tataḥ prabhṛti deveśo[2]) na prā[3]sūyata vai prajāḥ. || 62 ||
ūrdhvaretāḥ sthitaḥ sthāṇur yāvad abhūtasaṃplavam. |
yasmāc côktaṃ[1]) sthito 'smîti, tasmat[2]) Sthāṇur iti[3]) smṛtaḥ. || 63 ||
jñānaṃ *vairāgyaṃ aiśvaryaṃ tapaḥ satyaṃ kṣamā dhṛtiḥ*[1]) |
sraṣṭṛtvaṃ[2]) ātmasaṃbodhas *te adhiṣṭhātṛtvam eva ca*[3]) || 63₁ ||
atha yāni daśaitani nityaṃ tiṣṭhanti Śaṃkare. |
sarvān devān ṛṣīṃś caiva sametān asuraiḥ saha || 63₂ ||
atyeti tejasa devo, Mahādevas tataḥ smṛtaḥ. |
atyeti devan aiśvaryad balena ca mahasurān |
jñānena ca munīn sarvân yogād bhūtani sarvaśaḥ || 63₃ ||

eṣa deva Mahādevaḥ
puruṣo 'rkasamadyutiḥ. || 64 ||

evam eva Mahādevaḥ
sarvadevanamaskṛtaḥ |
prajām anudyamāṃ[1]) sṛṣṭvā
sargad upararāma ha. || 64 ||
[Vā. 10.68–26 50.]

---

57 = Bḍ. I. 9.82b, 83a; L. 70.317b, 318a; Vā. 10.58. 1) Bḍ. -sraṃ hi sahasrāṇam. 2) Bḍ. mama niḥsṛtaḥ; Vā. -nopamaniścitāḥ.
58 = Bḍ. I. 9.83b, 84a; L. 70.318b, 319a; Va. 10.59. 1) Bḍ. -draṇyas tāḥ; L. dikṣu caiva. 2) Vā prati-. 3) L. -śritāḥ. 4) L. -draḥ; Vā. -dra-. 5) L. samatmāno. 6) L. -tîti. 7) L. yājñikāḥ.
59 = Bḍ. I. 9.84b, 85a; L. 70.319b, 320a; Va. 10.60. 1) L. -va-. 2) Vā. -yugaiḥ 3) L. bhedataḥ.
60 = Bḍ. I 9.85b, 86a; L. 70.320b, 321a; Vā. 10.61. 1) L. sardhaṃ tair. 2) Bḍ. tato. 3) Bḍ. sa prabhuḥ.
61 = Bḍ. I. 9.86b, 87a; L. 70.321b, 322a; Vā. 10.62. 1) Bḍ. tatha. 2) L. -ca namaskṛtya. 3) L. vi-.
62 = Bḍ. I. 9.87b, 88a; L. 70.322a, 323b; Vā. 10 63 1) Bḍ. tataḥ; Va. sada. 2) Bḍ -vaḥ sa. 3) L. câ-.
63 = Bḍ. I. 9 88b, 89a; L. 70 323b, 324a; Vā. 10.64. 1) Bḍ. -māt proktaṃ; L. -mād uktaḥ. 2) Vā. tataḥ. 3) Bḍ.1 budhaiḥ; Bḍ 2 sa vai.
63₁ = Bḍ. I. 9.89b, 90a; Vā. 10.65. 1) Bḍ. -naṃ tapaś ca satyaṃ ca (hy) aiśvaryaṃ dharma eva ca. 2) Bḍ. vairāgyam. 3) Bḍ. -dhaḥ kṛtsnāny etāni Śaṃkare.
63₂ = Bḍ. I. 9.90b = b; Vā. 10 66.
63₃ = Bḍ. I. 9.91; Vā. 10.67.
64 = L. 70.324b.
64 = Bḍ I 9.92. 1) Bḍ.2 aniyamaṃ.

8. Kapitel.

(Bḍ. I. 10.1—88; Vā. 27.1—60.)

Ṛṣaya ūcuḥ (ṛṣir uvāca):
asmin kalpe tvayā nô[1]ktaḥ prādurbhāvo mahātmanaḥ |
mahādevasya Rudrasya sādhakair ṛṣibhiḥ saha. || 1 ||
sūta uvāca:
utpattir ādisargasya mayā proktā samāsataḥ, |
vistareṇâsya[1]) vakṣyāmi nāmāni tanubhiḥ saha. || 2 |
patnīṣu janayāmāsa Mahādevaḥ sutān bahūn |
kalpeṣv anyeṣv atīteṣu[1]) hy, a[2]smin kalpe tu tāñ[3]) śṛṇu! || 3 ||
kalpādāv ā[1]tmanas tulyaṃ sutaṃ pradhyāyataḥ prabhoḥ[2]) |
prādurāsīt tato 'ṅke 'sya kumāro nīlalohitaḥ. || 4 ||
ruroda[1]) susvaraṃ ghoraṃ nirdahan iva tejasā. |
dṛṣṭvā rudantaṃ sahasā kumāraṃ nīlalohitam || 5 ||
kiṃ rodiṣi kumārêti Brahmā taṃ pratyabhāṣata. |
so 'bravīd: dehi me nāma prathamaṃ tvaṃ[1]) pitāmaha! || 6 ||
Rudras tvaṃ deva nāmnâ[1]si! ity uktaḥ so[2]) 'rudat punaḥ. |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt[3]). || 7 ||
nāma dehi dvitīyaṃ me! ity uvāca Svayaṃbhuvam. |
Bhavas tvaṃ deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 8 ||
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ pratyuvāca ha[1]). |
tṛtīyaṃ dehi me nāma! ity uktaḥ pratyuvāca taṃ[2]): || 9 ||
Śar[1]vas tvaṃ deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. || 10 ||
caturthaṃ dehi me nāma! ity uktaḥ so 'bravīt punaḥ[1]): |
Īśāno[2]) deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 11 ||
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar abravīt. |
pañcamaṃ dehi me nāma[1])! i[2]ty uvāca Svayaṃbhuvam[3]). || 12 ||

---

1 = Bḍ. I. 10.1; Vā. 27.1. 1) Vā. cô-.
2 = Bḍ. I. 10.2; Vā. 27.2. 1) Bḍ. -ṇa pra-.
3 = Bḍ. I. 10.3; Vā. 27.3. 1) Vā.T. kalpe 'ṣṭame vyatīte tu. 2) Bḍ.2 Vā. ya-. 3) Vā. tac.
4 = Bḍ. I. 10.4; Vā. 27.4ab. 1) Vā. -dau câ. 2) Bḍ. -tam adhyāyata prabhuḥ.
5 = Bḍ. I. 10.5; Vā. 27.4c, 5a. 1) Vā. tam dadhe.
6 = Bḍ. I. 10.6; Vā. 27.5b, 6a. 1) Vā. vai.
7 = Bḍ. I. 10.7; Vā. 27.6b, 7a. 1) Bḍ.1 -mâ-. 2) Bḍ. sa ity ukto. 3) Bḍ. -si kumarêti Brahmā taṃ pratyabhāṣata.
8 = Bḍ. I. 10.8; Vā. 27.7b, 8a.
9 = Bḍ. I. 10.9; Vā. 27.8b, 9a. 1) Vā. pratyuvācâtha Śaṃkaram. 2) Bḍ.1 so 'bravīt punaḥ.
10 = Bḍ. I. 10.10; Vā. 27.9b, 10a. 1) Vā. Śi-.
11 = Bḍ. I. 10.11; Vā. 27.10b, 12b. 1) Vā. ity uvāca Svayaṃbhuvam. 2) Vā. Īśas tvaṃ.
12 = Bḍ. I. 10.12; Vā. 27.11b, 12a. 1) Bḍ.1 -maṃ nāma dehîti. 2) Bḍ.1 praty-. 3) Vā. ity uktaḥ pratyuvāca tam.

paśūnāṃ tvaṃ patir deva! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahma rudantaṃ punar abravīt. || 13 ||
ṣaṣṭhaṃ me nama dehîti[1]) pratyuvaca *Svayambhuvam*[2]): |
Bhīmas tvaṃ deva nāmnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. || 14 ||
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahma rudantaṃ punar abravīt: |
saptamaṃ dehi me nama! ity uktaḥ pratyuvaca taṃ[1]): || 15 ||
Ugras tvaṃ deva namnâsi! ity uktaḥ so 'rudat punaḥ. |
kiṃ rodiṣîti taṃ Brahmā rudantaṃ punar a[1]bravīt: || 16 ||
aṣṭamaṃ dehi me[1]) nama tvaṃ vibho! punar abravīt[2]). |
Mahādevas tu[3]) namnâsi! ity ukto virarama ha. || 17 ||
labdhva namani caitani Brahmaṇo[1]) Nīlalohitaḥ |
provāca nāmnam eteṣaṃ sthanani pradiśêti ha! || 18 ||
tato vi[1]sṛṣṭas tanava eṣaṃ namnaṃ Svayaṃbhuvâ: ||
sūryo jalaṃ mahī[2]) vahnir vayur[3]) akaśam eva ca || 19 ||
dīkṣito brahmaṇaś candra, ity evaṃ te 'ṣṭadha tanuḥ[1]). |
teṣu pūjyaś ca vandyaś ca[2]) [namaskaryaś ca yatnataḥ || 20 ||
provaca taṃ punar Brahma kumaraṃ nīlalohitam: |
yad uktaṃ te maya pūrvaṃ nama Rudrêti vai vibho, || 21 ||
tasyâdityas tanur namnaḥ prathama prathamasya te. |
ity ukte tasya yat tejaś cakṣus tv asīt prakaśakam, || 22 ||
viveśa tat tadâdityaṃ, tasmad Rudro hy asau smṛtaḥ. |
udyantam astaṃyantaṃ ca varjayed darśane ravim. || 23 ||
śaśvac ca jāyate yasmac, chaśvat saṃtiṣṭhate tu yat |
tasmāt sūryāṃ na vīkṣeta ayuṣkamaḥ suciḥ sada, || 24 ||
atītānāgataṃ Rudraṃ vipra hy apyayayanti yat, |
ubhe saṃdhye hy upasīnā gṛṇantaḥ samargyajuḥ. || 25 ||
ucyan sa tiṣṭhate ṛkṣu madhyahne ca yajuḥsv atha |
samasv athâparāhṇe tu Rudraḥ saṃviśati kramat. || 26 ||
tasmad bhaven nâbhyudito *vā hy* (?) astamita eva ca, |

---

13 = Bd. I. 10.13; Va 27.11a, 13a.
14 = Bd. I. 10.14; Va. 27.13b, 14a. 1) Bd. -ṭhaṃ vai dehi me nama. 2) Bd.1 ity uktaḥ pratyuvāca tam; Vā. uvacâtha taṃ prabhum.
15 = Bd. I. 10.15; Vā. 27.14b, 15a. 1) Bd. ha.
16 = Bd. I. 10.16; Vā. 27.15b, 16a. 1) Bd. taṃ rudantaṃ kumāraṃ tu mā rodīr iti so '.
17 = Bd. I. 10.17; Vā. 27.16bc. 1) Bd. so 'bravīd aṣṭamaṃ. 2) Bd. dehi me tvaṃ vibho punaḥ. 3) Bd. tvaṃ Mahādevanamâ.
18 = Bd. I. 10.18; Vā. 27.17. 1) Bd. -māṇaṃ.
19 = Bd. I. 10.19; Vā. 27.18. 1) Vā.T. 'bhi-. 2) Va. mahī jalaṃ. 3) Bd. vāyur vahnir.
20 = Bd. I. 10.20; Vā. 27.19I = abI. 1) Vā. ity ete Brahmadhātavaḥ.
21 = Bd. I. 10.21. [2) Vā. syād·
22 = Bd. I. 10.22.
23 = Bā. I. 10.23.
24 = Bd. I. 10.24.
25 = Bd. I. 10.25.
26 = Bd. I. 10.26.
27 = Bd. I. 10.27.

na Rudraṃ prati meheta sarvāvasthaṃ kathaṃcana. || 27
evaṃ yuktān dvijān devo] Rudras tān na hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ nīlalohitam: || 28 |
dvitīyaṃ nāmadheyaṃ te mayā proktaṃ Bhavêti yat.
etasyâpo dvitīyā te tanur nāmnā bhavatv iti[1]). | 29 ||
ity ukte tv atha tasyâsīc[1]) charīrasthaṃ rasātmakam, |
viveśa tat tad âpas tu[2]): tasmād āpo Bhavaḥ smṛtaḥ. || 30 ||
yasmād bhavanti bhūtāni tābhyas tā bhāvayanti ca, |
bhavanād bhāvanāc caiva bhūtānām ucyate Bhavaḥ[1]). | 31 ||
tasmān mūtraṃ purīṣaṃ ca nâpsu kurvīta sarvadā[1]) |

na niṣṭhīven nâvagāhen	na snāyed apsu nagnaś ca
naiva gacchec ca maithunam, || 32	na niṣṭhīvet kadācana[2]). || 32	
	maithunaṃ naiva seveta
	śiraḥsnānaṃ ca varjayet,	

na caitāḥ[1]) paricakṣīta vahantyo vā sthitā api[2]). || 33 ||

medhyāmedhyās tv apām etās	medhyāmedhyaśarīratvān
tanavo munibhiḥ smṛtāḥ,	naiva dūṣyanty apaḥ kvacit,	

vivarṇarasagandhāś ca alpāś ca parivarjayet[1]). || 34 ||
apāṃ yoniḥ samudras tu[1]), tasmāt taṃ kāmayanti tāḥ, |
medhyāś caivâmṛtā hy āpo[2]) bhavanti prāpya sāgaram. || 35 ||
tasmād apo na rundhīta, samudraṃ kāmayanti tāḥ, |
na hinasti Bhavo devaḥ, sadaivaṃ yo 'p[1]su vartate. || 36 ||
tato 'bravīt punar Brahmā kumāraṃ[1]) nīla[2]lohitam: |
Śarvêti yat tṛtīyam te[3]) nāma proktaṃ mayā vibho[4]), || 37 ||
tasya bhūmis tṛtīyasya[1]) tanur nāmnā bhavatv iyam. |
ity ukte yat sthiraṃ tasya śarīre hy asthi[2]saṃjñitam, || 38 ||
viveśa tat tadā bhūmiṃ, yasmād bhūḥ[1]) Śarva ucyate. |

---

28 = Bḍ. I. 10.28; Vā. 27.19bII, 20a = aIIb.
29 = Bḍ. I. 10.29; Vā. 27.20bc. 1) Vā. -viṣyati.
30 = Bḍ. I. 10.30; Vā. 27.21. 1) Vā. -te yat sthiraṃ tasya. 2) Vā. tad viveśa tatas toyaṃ.
31 = Bḍ. I. 10.31; Vā. 27.22. 1) Vā. saṃbhavaḥ smṛtaḥ.
32a = Bḍ. I. 10.32a; Vā. 27.23a. 1) Bḍ. karhicit.
32b = Bḍ. I. 10.32b. | 32b = Vā. 27.23b.
| 33a = Vā. 27.24a.
33b = Bḍ. I. 10.33a; Vā. 27.24b. 1) Vā. prītaḥ 2) Vā. vahan na saṃsthito 'pi vā.
33 = Bḍ. I. 10.33a = b; Vā. 27.24. 1) Va. prītaḥ. 2) Bḍ. vahan na saṃsthito 'pi vā.
34a = Bḍ. I. 10.33b. | 34a = Vā. 27.25a.
34b = Bḍ. I. 10.34a; Vā. 27.25b. 1) Bḍ. varjyā alpāś ca sarvaśaḥ.
35 = Bḍ. I. 10.34b, 35a; Vā. 27.26. 1) Vā. -draś ca. 2) Vā. -tāś caiva.
36 = Bḍ. I. 10.35b, 36a; Vā. 27.27. 1) Bḍ. -vo ya evaṃ hy ap-.
37 = Bḍ. I. 10.36b, 37a; Vā. 27.28ab. 1) Vā. taṃ devaṃ. 2) Vā. kṛṣṇa-. 3) Vā. Śarvas tvam iti yan. 4) Vā. tṛtīyaṃ samudāhṛtam.
38 = Bḍ. I. 10.37b, 38a; Vā. 27.28c, 29a. 1) Vā. -yā tu. 2) Vā. -rasyâsthi-.

tasmat kṛṣṭe na kurvīta[2]) puriṣam mūtram eva ca[3]), || 39 ||
na chāyāyāṃ tatha marge[1]) svacchayayaṃ na[2]) mehayet, |
śiraḥ prāvṛtya kurvīta antardhaya tṛṇair mahīm. || 40 ||
ya evaṃ[1]) vartate bhūmau, taṃ Śarvo[2]) na hina-ti vai. |
tato 'bravīt punar Brahma kumaraṃ[3]) nīlalohitam: || 41 ||
Īśana iti yat proktaṃ cathurthaṃ nama te maya[1]), |
caturthasya caturthī *syād*[2]) vayur namna tanus tava || 42 ||
ity ukte yac charīrasthaṃ pañcadha praṇasaṃjñitam, |
viveśa tasya tad[1]) vāyum, Īśanas *tena Mārutaḥ*[2]). || 43 ||
tasmān nai'naṃ parivadet pravāntaṃ[2]) vayum Īśvaram, |
yajñair vyavaharanty enaṃ ye vai paricaranti ca. || 44 ||
evaṃ yuktaṃ Mahe'śano naiva devo hinasti tam. |
tato 'bravīt punar Brahma taṃ devaṃ dhūmralohitam: || 45 ||
nāma yad vai Paśupatir ity uktaṃ pañcamaṃ maya[1]), |
pañcamī pañcamasyaiṣa tanur namnâgnir astu te. || 46 ||
ity ukte yat charīrasthaṃ tejas tasyôṣṇasaṃjñitam, |
viveśa tat tadā hy agniṃ[1]), tasmat Paśupatis tu saḥ[2]). || 47 ||
[yasmad agniḥ paśuś câsid yasmat pati paśūṃś ca saḥ, |
tasmat paśupates tasya tanur agnir nirucyate. || 48 ||
tasmad amedhyaṃ na dahen na ca padau pratapayet |
adhastau nôpadadhyac ca na cainam atilaṅghayet. || 49 ||
nainaṃ Paśupatir deva evaṃ yuktaṃ hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahma taṃ devaṃ śvetapiṅgalaṃ: || 50 ||
ṣaṣṭhaṃ nāma maya proktaṃ tava Bhīmêti yat prabho, |
ākaśaṃ tasya namnâstu tanuḥ ṣaṣṭhī bhavatv iti. || 51 ||
ity ukte suṣiraṃ tasya śarīrastham abhūc ca yat, |
viveśa tat tadâkāśaṃ, tasmād Bhīmasya sa tanuḥ. || 52 ||
yad akāśe smṛto devas, tasman nâsaṃvṛtaḥ kvacit |

39 = Bḍ. I. 10.38b, 39a; Va. 27.29b, 30a. 1) Bḍ. sa; Va. tad viveśa tato bhūmis tasmad. 2) Va.T. kurvīta no vidvan. 3) Va. va.
40 = Bḍ. I. 10.39b, 40a; Va. 27.30b, 31a. 1) Va. na sopāne. 2) Va. -châyāṃ nâpi.
41 = Bḍ. I. 10.40b, 41a; Va. 27.31b, 32a 1) Bḍ. evaṃ yo. 2) Bḍ Śarvas taṃ. 3) Va. taṃ devaṃ.
42 = Bḍ. I. 10 (41b), 42a; Va. 27.32b, 33a. 1) Bḍ. -nêti caturthaṃ te nama proktaṃ mayêha yat. 2) Bḍ. tu.
43 = Bḍ. I. 10.42b, 43a; Va. 27.33b, 34a. 1) Va. tasya tad. 2) Bḍ. -no vāyur ūcyate.
44 = Bḍ. I. 10.43b, 44a; Va. 27.34b = a. 1) Va -mad e-. 2) Va. ayataṃ.
45 = Bḍ. I. 10.44b, 45a; Va. 27.34c, 35a. 1) Va. tam ath-Ê-.
46 = Bḍ. I. 10.45b, 46a; Vā. 27.35(b)c. 1) Vā. yat te Paśupatîty uktaṃ mayā nāmêha pañcamam.
47 = Bḍ. I. 10.46b, 47a; Vā. 27.36. 1) Vā. -nis. 2) Va. patiḥ.
48 = Bḍ. I. 10.47b, 48a.
49 = Bḍ. I. 10.48b, 49a.
50 = Bd. I. 10.49b, 50a.
51 = Bḍ. I. 10.50b, 51a.
52 = Bḍ. I. 10.51b, 52a.

kuryān mūtraṃ purīṣaṃ vā na bhuñjīta piben na ca || 53 ||
maithunaṃ vâpi na cared ucchiṣṭāni ca nôtkṣipet. |
na hinasti ca taṃ devo, yo Bhīme hy evam ācaret. || 54 ||
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ sabalaṃ prabhum: |
saptamaṃ yan mayā proktaṃ nām-Ôgrêti tava prabho. || 55 ||
tasya nâmnas tanus tubhyaṃ dvijo bhavati dīkṣitaḥ. |
evam ukte tu yat tasya caitanyaṃ vai śarīragam, || 56
viveśa dīkṣitaṃ tad vai brāhmaṇaṃ somayājinam, |
tavat kālaṃ smṛto vipra Ugro devas tu dīkṣitaḥ. || 57 ||
tasmān nêmaṃ parivaden nâśīlaṃ câsya kīrtayet, |
te haranty asya pāpmānaṃ, ye vai parivadanti tam. || 58 ||
evaṃ yuktān dvijān Ugro devas tān na hinasti vai. |
tato 'bravīt punar Brahmā taṃ devaṃ bhāskaradyutim: || 59 ||
aṣṭamaṃ nāma yat proktaṃ Mahādevêti te mayā, |
tasya nāmno 'ṣṭasmasyâstu tanus tubhyaṃ tu candramāḥ. || 60 ||
ity ukte yan manas tasya saṃkalpakam abhūt prabhoḥ, |
viveśa tac candramasaṃ, Mahādevas tataḥ śaśī: || 61 ||
tasmād vibhāvyate hy eṣa Mahādevas tu candramāḥ. |
amāvāsyāṃ na vai chindyād vṛkṣagulmauṣadhīr dvijaḥ.] || 62 ||
Mahādevaḥ[1]) smṛtaḥ somas, tasyâtmā hy oṣadhīgaṇaḥ. |
evaṃ yo vartate vidvān[2]) sadā parvaṇi parvaṇi, || 63 ||
na hanti taṃ Mahādevo, ya evaṃ veda[1]) taṃ prabhum. |
gopāyati divâdityaḥ prajā, naktaṃ tu candramāḥ, || 64 ||
ekarātre[1]) sameyātāṃ sūryācandramasāv ubhau, |
amāvāsyāniśāyāṃ tu tasyāṃ yuktaḥ sadā vaset[2]). || 65 ||
Rudrā[1]viṣṭaṃ sarvam idaṃ tanubhir nāmabhiś ca[2]) ha, |
ekākī yaś caraty eṣa sūryo, 'sau Ru[3]dra ucyate. || 66 ||
sūryasya yat prakāśena vīkṣ[1]ante cakṣuṣā prajāḥ, |
śuklā[2]tmā saṃsthito Rudraḥ pibaty ambho gabhastibhiḥ. || 67 ||
adyate pīyate caivâpy[1]) annapānādikāmyayā[2]) |
tanur ambūd[3]bhavā sā vai deheṣv evôpacīyate. || 68 ||

---

53 = Bḍ. I. 10.52b, 53a.
54 = Bḍ. I. 10.53b, 54a.
55 = Bḍ. I. 10.54b, 55a.
56 = Bḍ. I. 10 55b, 56a.
57 = Bḍ. I. 10 56b, 57a.
58 = Bḍ. I. 10.57b, 58a.
59 = Bḍ. I. 10.58b, 59a.
60 = Bḍ. I. 10.59b, 60a.
61 = Bḍ. I. 10.60b, 61a.
62 = Bḍ. I. 10.61b, 62a.
63 = Bḍ. I. 10.62b, 63a; Vā. 27.37ab. 1) Vā. candramās tu. 2) Bḍ cêha.
64 = Bḍ. I. 10.63b, 64a; Vā. 27.37c, 38a. 1) Vā. -va evaṃ vandeta.
65 = Bḍ. I. 10.64b, 65a; Vā. 27.38bc. 1) Bḍ.1 -trau. 2) Bḍ. bhavet.
66 = Bḍ. I. 10.65b, 66a; Vā. 27.39. 1) Vā. tatrâ-. 2) Vā. sa-. 3) Vā. can-.
67 = Bḍ. I. 10.66b, 67a; Vā. 27.40. 1) Vā. -kṣy-. 2) Bḍ.1 muktā-.
68 = Bḍ. I. 10.67b, 68a; Vā. 27 41. 1) Bḍ. -va hy. 2) Vā.T. -nātmakāni yā. 3) Vā. ātma-.

yayā dhatte prajāḥ sarvāḥ sthirībhūtena tejasā[1]) |
pārthivī sā tanus tasya Śārvī[2]) dhārayati[3]) prajāḥ. || 69 ||
yā ca[1]) sthitā śarīreṣu bhūtānāṃ prāṇavṛttibhiḥ, |
vāyvā[2]tmikā tu Ai[3]śānī sā prāṇaḥ prāṇinam iha[4]). || 70 ||
pītāśitāni pacati bhūtānāṃ jaṭhareṣu ya[1]), |
tanuḥ[2]) Pāśupatī tasya; pācakaḥ so 'gni[3]) ucyate || 71 ||
yānīha suṣirāṇi syur dehesv antargatāni vai |
vāyoḥ saṃcaraṇārthāya[1]), Bhīmā sā pro[2]cyate tanuḥ. || 72 ||
vaitāna[1]dīkṣitānāṃ tu yā sthitir brahmavādinām, |
tanur Ugrātmikā sā tu, ten-Ôgro dīkṣitaḥ smṛtaḥ. || 73 ||
yat tu saṃkalpakaṃ tasya prajāsv iha samā[1]sthitam, |
sā tanur mānasī tasya candramaḥ prāṇiṣu sthitaḥ. || 74 ||
navo navo bhavati hi[1]), jāyamānaḥ punaḥ punaḥ, |
pī[2]yate 'sau[3]) yathākālaṃ[4]) vibudhaiḥ pitṛbhiḥ saha, || 75 ||
Mahādevo 'mṛtātmâsau[1]) candramā ammayaḥ[2]) smṛtaḥ. |
tasya yā prathamā nāmnā tanū Raudrī prakīrtitā, || 76 ||
patnī Suvarcalā tasya[1]), putras tasyāḥ[2]) Śanaiścaraḥ. |
Bhavasya yā dvitīyā tu apo nāmnā tanuḥ smṛtā[3]). || 77 ||
tasy Ôṣātrā[1]) smṛtā patnī putraś câpy[2]) Uśanā smṛtaḥ |
Sarvasya yā tṛtīyā tu nāma[3]) bhūmis tanuḥ smṛtā, || 78 ||
patnī tasya[1]) Vikeśī[2]), putraś c-Âṅ[3]gārakaḥ smṛtaḥ. |
Īśānasya caturthasya nāmnā vātas tanus tu yā[4]); || 79 ||
tasya[1]) patnī Śivā nāma, putraś câsya Manojavaḥ |
Avijñātagatiś caiva dvau putrau c-Ânilasya tu. || 80 ||
nāmnā Paśupater yā tu tanur agnir dvijaiḥ smṛtā, |
tasya[1]) patnī smṛtā Svāhā, Skandas tasyāḥ[2]) sutaḥ smṛtaḥ. || 81 ||

69 = Bḍ. I. 10.68b, 69a; Vā. 27.42. 1) Vā.T. cetasā. 2) Bḍ. sādhvī. 3) Bḍ. -te.
70 = Bḍ. I. 10.69b, 70a; Vā. 27.43. 1) Vā. yāvat. 2) Bḍ. vāta-. 3) Bḍ. cai-. 4) Vā. -ṇaḥ prāṇinā saha.
71 = Bḍ. I. 10.70b, 71a; Vā. 27.44. 1) Bḍ. -ṣv iha. 2) Vā. tataḥ. 3) Vā. pācikā śaktir; V. -kā sâgnir.
72 = Bḍ. I. 10.71b, 72a; Vā. 27.45. 1) Bḍ. arthāni. 2) Vā. sā Bhīmā côc-.
73 = Bḍ. I. 10.72b, 73a; Vā. 27.46. 1) Bḍ. vaitanya-.
74 = Bḍ. I. 10.73b, 74a; Vā. 27.47. 1) Vā. samaṃ.
75 = Bḍ. I. 10.74b, 75a; Vā. 27.48ab. 1) Bḍ. -vo yo bhavati. 2) Vā. nī-. 3) Vā. yo. 4) Vā. -laṃ.
76 = Bḍ. I. 10.75b, 76a; Vā. 27.48c, 49a. 1) Bḍ. -mā sa. 2) Vā. hy ammayaś candramāḥ.
77 = Bḍ. I. 10.76b, 77a; Vā. 27.49b, 50a. 1) Bḍ.1 -yaḥ. 2) Bḍ. -traś câsya. 3) Vā. tanur āpaḥ smṛtā tu vai.
78 = Bḍ. I. 10.77b, 78a; Vā. 27.50b, 51a. 1) Bḍ.1 Dhātrī; Bḍ.2 yā tu. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ. -yasya nāmno.
79 = Bḍ. I. 10.78b, 79a; Vā. 27.51b, 52a. 1) Bḍ. tasyāḥ patnī. 2) Bḍ. -śī tu. 3) Bḍ. -tro 'sy-Âṅ-. 4) Vā. svargatasya ca yā tanuḥ.
80 = Bḍ. I. 10.79b, 80a; Vā. 27.52b = a. 1) Bḍ. -yāḥ.
81 = Bḍ. I. 10.80b, 81a; Vā. 27.53. 1) Bḍ. -yāḥ. 2) Vā. câpi.

nāmnā ṣaṣṭhasya yā Bhīmā tanur ākāśa[1]) ucyate, |
diśaḥ patnyaḥ smṛtās tasya Svargaś câsyāḥ[2]) sutaḥ smṛtaḥ || 82 ||
Ugrā tanuḥ saptamī yā dīkṣito brāhmaṇaḥ smṛtaḥ[1]), |
Dīkṣā patnī smṛtā, tasyāḥ[2]) Saṃtānaḥ putra ucyate. || 83 ||
nāmnâṣṭamasya mahatas tanur yā candramāḥ smṛtaḥ, |
tasya vai Rohiṇī patnī[1]), putras tasyā[2]) Budhaḥ smṛtaḥ. || 84 ||
ity etās tanavas tasya nāmabhiḥ saha[1]) kīrtitāḥ. |
tāsu[2]) vandyo[3]) namasyāś[4]) ca pratināma tanūṣu vai: || 85 ||
sūrye 'psûrvyāṃ tathā vāyāv agnau vyomny atha dīkṣite[1]),
bhaktais tathā[2]) candramasi, [bhaktyā vandyas tu nāmabhiḥ. || 86 ||
evaṃ yo vetti taṃ devaṃ] tanubhir nāmabhiś ca[1]) ha, |
prajāvān eti sāyujyam Īśvarasya naro hi[2]) saḥ || 87 ||
ity etad vo mayā prok[1]taṃ guhyaṃ Bhīmasya yad[2]) yaśaḥ, |
śaṃ no 'stu dvipade nityaṃ[3]), śaṃ no 'stu ca catuṣpade. || 88 ||
etat proktaṃ nidānaṃ vas[1]) tanūnāṃ nāmabhiḥ saha
Mahādevasya devasya. Bhṛgos tu śṛṇuta prajāḥ!" || 89 ||

---

82 = Bḍ. I. 10.81b, 82a; Vā. 27.54. 1) Bḍ. sam. 2) Bḍ. câpi; Vā câsya.

83 = Bḍ. I. 10.82b, 83a; Vā. 27.55. 1) Vā. -tair brāhmaṇaiḥ smṛtā. 2) Vā. -sya.

84 = Bḍ. I. 10.83b, 84a; Vā. 27.56. 1) Vā. patnī tu Rohiṇī tasya. 2) Vā. -traś câsya.

85 = Bḍ. I. 10.84b, 85a; Vā. 27.57. 1) Vā. pari-. 2) Vā T. tās tu. 3) Vā. -yā. 4) Vā. -yāś.

86 = Bḍ. I. 10.85b, 86a; Vā. 27.58(a)bI = abI. 1) Vā. bhaktaiḥ sūrye 'psu pṛthivyāṃ vāyvagnivyomadīkṣitaiḥ. 2) Vā. tathā ca vai.

87 = Bḍ. I. 10.86b, 87a; Vā 27.58bIIc = aIIb. 1) Vā. sa-. 2) Bḍ. Bhavasya

88 = Bḍ. I. 10.87b, 88a; Vā. 27.59. 1) Vā. -yâkhyā-. 2) Vā. tad. 3) Bḍ. vipraḥ.

89 = Bḍ. I. 10.88bc; Vā. 27.60. 1) Bḍ. ca.

9. Kapitel.

(Bḍ. I. 11.1—44, 12.1—53; Va. 28.1—39, 29.1—49.)

Bhṛgoḥ Khyatir vijajñe 'tha[1]) īśvarau sukhaduḥkhayoḥ |
śubhaśubhapradatarau sarvapraṇabhṛtam iha || 1 ||
devau Dhatā[1]-Vidhatarau manvantaravicariṇau. |
tayor jyeṣṭha tu bhagini devī Śrīr lokabhavini. || 2 ||
sa tu Narāyaṇaṃ devaṃ patim asadya śobhana[1]), |
Narāyaṇātmajau tasyāṃ[2]) Bal-On*mādau*[3]) vyajayatam[4]). |
[Balasya Tejaḥ putras tu, Unmādasya tu Saṃśayaḥ.] || 3 ||
tasyânye[1]) mānasaḥ putra asan vyomavi[2]cariṇaḥ, |
ye vahanti vimānāni devanāṃ puṇyakarmaṇam. || 4 ||
Meru[1]kanye[2]) smṛte bharye Vidhatur Dhātur eva ca |
Âyatir Niyatiś caiva, tayoḥ putrau dṛḍhavratau || 5 ||
Prāṇas[1]) caiva Mṛkaṇḍ*uś*[2]) ca brahmakośau sanatanau. |
Manasvinyāṃ Mṛkaṇḍoś ca[3]) Mārkaṇḍeyo babhūva ha, || 6 ||
suto Vedaśirās tasya Dhūmrapatyam[1]) ajayata. |
Pīvaryāṃ Vedaśirasaḥ putrā vaṃśakaraḥ smṛtaḥ, |
Mārkaṇḍeya iti[2]) khyata ṛṣayo vedaparagaḥ. || 7 ||
Prāṇasya[1]) Puṇḍarīkayaṃ Dyutimān atmajo 'bhavat, |
Un*nataś ca* Dyutimataḥ *Svanavātaś*[2]) ca tav ubhau, || 8 ||
tayoḥ putraś ca pautrāś ca Bhargavāṇāṃ paraspararam[1]). |
Svāyaṃbhuve 'ntare 'tīte[2]) Marīceḥ śṛṇuta prajāḥ! || 9 ||
patnī Marīceḥ Saṃbhūtir vijajñe sâ[1]tmasaṃbhavam |
prajāpateḥ Pūrṇamasaṃ kanyaś cêmā nibodhata. || 10 ||
Kṛṣ[1]ṭiḥ *Pṛ*[2]ṣṭis tv Iṣā caiva tathā c-*Â*[3]pacitiḥ śubhā[4]). |
Pūrṇamāsaḥ Sarasvatyāṃ putrau dvāv[5]) udapadayat. || 11 ||
Virajaṃ caiva dharmiṣṭhaṃ Parvasaṃ[1]) caiva tāv ubhau. |
Virajasyâtmajo vidvān Sudhāmā nāma viśrutaḥ. || 12 ||

---

1 = Bḍ. I. 12.1; Va. 28.1ab. 1) Bḍ. vai.
2 = Bḍ. I. 12.2; Vā. 28.1c, 2a. 1) Bḍ. -tṛ-.
3 = Bḍ. I. 12.3, 4a; Vā. 28.2bc = ab. 1) Vā. -nam. 2) Bḍ. sādhvi. 3) Vā. -Otsādau. 4) Vā. -ta.
4 = Bḍ. I. 12.4b, 5a; Vā. 28.3. 1) Vā. -yā tu. 2) Vā. ye cânye divya-.
5 = Bḍ. I. 12.5b, 6a; Vā. 28.4. 1) Vā. dve tu. 2) Bḍ. -kalpe.
6 = Bḍ. I. 12.6b, 7a; Vā. 28.5. 1) Vā. Pāṇḍuś. 2) Bḍ. -daś. 3) Bḍ. -ḍasya.
7 = Bḍ. I. 12.7b, 8; Vā. 28.6. 1) Vā. Mūrdhanyāyam. 2) Bḍ. sam-.
8 = Bḍ. I. 12.9; Vā. 28.7. 1) Vā. Pāṇḍoś ca. 2) Va. utpannau Dyutimantaś ca Sṛjavānaś.
9 = Bḍ. I. 12.10; Vā. 28.8. 1) Bḍ. -rāt. 2) Bḍ. -ta.
10 = Bḍ. I. 12.11; Vā. 28.9ab. 1) Bḍ. hy ā-.
11 = Bḍ. I. 12.12; Vā. 28.9c, 10a. 1) Vā. Kuś-. 2) Bḍ. -tir Vṛ-. 3) Bḍ. c-Ô-. 4) Bḍ 1 smṛtā. 5) Vā. dvau putrāv.
12 = Bḍ. I. 12.13; Vā. 28.10b, 11a. 1) Bḍ. -śaṃ.

Sudhāmā sa tu[1]) Vairājaḥ prācyāṃ diśi samā[2]śritaḥ |
lokapālaḥ su[3]dharmātmā Gaurīputraḥ pratāpavān. || 13 ||
Parvasaḥ sarva[1]gaṇānāṃ praviṣṭaḥ sa mahāyaśāḥ, |
Parvasaḥ[2]) Parvasā[3]yāṃ tu janayāmāsa vai sutau: || 14 ||
Yajñavā[1]maṃ ca dhī[2]mantaṃ sutaṃ[3]) Kāśyapaṃ eva ca, |
tayor gotrakarau putrau jātau Saṃnyāsa[4]-Niścitau. || 15 ||
Smṛtiś c-Â[1]ṅgirasaḥ patnī jajñe tāv[3]) ātmasaṃbhavau[3]) |
putrau kanyāś catasraś ca puṇyās, tā lokaviśrutāḥ: || 16 ||
Sinīvālī Kuhūś caiva Rākā c-Ânumatis tathā |
tathaiva Bharatāgniṃ ca Kīrtimantaṃ ca tāv ubhau. || 17 ||
Agneḥ putraṃ tu Parjanyaṃ Sadvatī[1]) suṣuve prabhum[2]). |
Hiraṇyaromā Parjanyo Mārīcyām udapadyata[3]), |
ābhūtasaṃplavasthāyī lokapālaḥ sa vai smṛtaḥ. || 18 ||
jajñe Kīrtimataś câpi Dhenukā tāv a[1]kalmaṣau |
Cariṣṇuṃ[2]) Dhṛtimantaṃ ca[3]), ubhāv Aṅgirasāṃ varau. || 19 ||
tayoḥ putrāś ca pautrāś ca a[1]tītā vai sahasraśaḥ. |
Anasūyā vijajñe vai[2]) pañc-Âtreyān akalmaṣān || 20 ||
kanyāṃ caiva Śrutiṃ nāma, mātā Śaṅkhapadasya yā[1]), |
Kardamasya tu patnī sā[2]) Pau[3]lahasya prajāpateḥ; || 21 ||
Satyanetraś ca Havyaś ca Āpomūrtiḥ Śanaiścaraḥ[1]) |
Somaś ca pañcamas teṣām āsīt Svāyaṃbhuve 'ntare || 22 ||
Yāmadevaiḥ[1]) sahâtītāḥ pañc-Âtreyāḥ prakīrtitāḥ. |
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Ātreyāṇāṃ mahātmanām[2]) || 23 ||
Svāyaṃbhuve 'ntare 'tītāḥ[1]) śataśo 'tha sahasraśaḥ. |
Prītyāṃ Pulastyabhāryāyāṃ Dattolis[2]) tatsuto 'bhavat, || 24 ||
pūrvajanmani so 'gastyaḥ smṛtaḥ Svāyaṃbhuve 'ntare. |
Madhyamo Devabāhuś ca Vinīto nāma[1]) te trayaḥ. || 25 ||

---

13 = Bḍ. I. 11.14; Vā. 28.11b, 12a. 1) Vā. -masuta(to). 2) Bḍ. prāñcīṃ diśam upā-. 3) Bḍ. sa.
14 = Bḍ. I. 11.15; Vā. 28.12b, 13a. 1) Bḍ. -śaḥ parva-. 2) Bḍ. -śaḥ. 3) Bḍ. -śa-.
15 = Bḍ. I. 11.16; Vā. 28.13bc. 1) Bḍ. Yajurdhā-. 2) Vā. -śrī-. 3) Bḍ. stambha-. 4) Vā. tau jātau Dharma-.
16 = Bḍ. I. 11.17; Vā. 28.14. 1) Bḍ. tv A-. 2) Bḍ. sā hy. 3) Bḍ. -vān.
17 = Bḍ. I. 11.18; Vā. 28.15.
18 = Bḍ. I. 11.19, 20a; Vā. 28.16. 1) Vā.T. Saṃhūtī. 2) Bḍ. tathā. 3) Vā.T. udapādayat.
19 = Bḍ. I. 11.20b, 21a; Vā. 28.17. 1) Bḍ. vīta-. 2) Vā.T. Variṣṭhaṃ. 3) Vā. câpy.
20 = Bḍ. I. 11.21b, 22a; Vā. 28.18. 1) Vā. ye '-. 2) Vā. -yâpi jajñe tān.
21 = Bḍ. I. 11.22b, 23a; Vā. 28.19. 1) Bḍ. sā. 2) Vā. tu yā patnī. 3) Vā. Pu-.
22 = Bḍ. I. 11.23b, 24a; Vā. 28.20ab. 1) Vā.T. Śanīśvaraḥ.
23 = Bḍ. I. 11.24b, 25a; Vā. 28.20c, 21a. 1) Vā. Yāme 'tīte. 2) Vā. hy Atriṇā vai mahātmanā.
24 = Bḍ. I. 11.25b, 26a; Vā. 28.21b, 22a. 1) Vā. Yāme. 2) Bḍ. Dānāgnis; Vā. Dattālis.
25 = Bḍ. I. 11.26b, 27a; Vā. 28.22bc. 1) Bḍ. Atriṇāmā ca.

svasā yavīyasī teṣāṃ Sadvatī nāma viśrutā |
Parjanyajananī śubhrā, patnī tv a[1]gneḥ smṛtā śubhā. || 26 ||
Paulastyasya ṛṣeś câpi[1]) Prītiputrasya dhīmataḥ |
Dattoleḥ[2]) suṣuve patnī Sujaṅghi ca[3]) bahūn sutān: || 27 ||
Paulastyā iti vikhyātaḥ, smṛtaḥ Svāyaṃbhuve 'ntare. |
Kṣamā tu suṣuve putran Pulaha[1]sya prajāpateḥ. || 28 ||
tretā[1]gnivarcasaḥ sarve, yeṣāṃ kīrtiḥ pratiṣṭhita, |
Kardamaś c-*Orvarīvāṃś*[2]) ca Sahiṣṇuś cêti te trayaḥ || 29 ||
ṛṣir *Va*nakapī*vāṃ*ś[1]) ca śubhā kanya ca Pīvarī. |
Kardamasya Śrutiḥ patnī Ātreyy ajanayat svayam[2]): || 30 ||
putraṃ Śaṅkhapadaṃ caiva[1]) kanyāṃ Kamyaṃ tathaiva ca. |
sa vai Śaṅkhapadaḥ śrīmanl lokapalaḥ prajapatiḥ || 31 ||
dakṣiṇasyāṃ diśi rataḥ, Kamyā datta[1]) Priyavrate. |
Kāmyā Priyavratāl lebhe Svāyaṃbhuvasamān sutān || 32 ||
daśa kanyādvayaṃ caiva, yaiḥ kṣatraṃ sampravartitam. |
putro *Dh*anakapīvāṃś ca[1]) Sahiṣṇu*r*[2]) nāma viśrutaḥ[3]). || 33 ||
Yaśodharā[1]) vijajñe vai Kamadevaṃ[2]) sumadhyama. |
Kratoḥ Kratusaman[3]) putrān[4]) vijajñe Saṃna[5]tiḥ śubhā. || 34 ||
teṣāṃ na bhāryā[1]) putro vā, sarve te hy ūr[2]dhvaretasaḥ; |
ṣaṣṭy etāni[3]) sahasrāṇi Vālakhilyā iti śrutāḥ. || 35 ||
Aruṇasyâgrato yānti parivārya Divākaraṃ |
ā bhūtasaṃplavāt sarve pataṃgasahacāriṇaḥ. || 36 ||
svasārau tu[1]) yavīyasyau Puṇyā *Satyavatī*[2]) ca te |
Parvaśasya[3]) snuṣe te vai Pūrṇamāsasutasya tu[4]). || 37 ||
Ūrjāyāṃ tu Vasiṣṭhasya putrā vai[1]) sapta jajñire |
jyāyasī ca svasā[2]) teṣāṃ Puṇḍarīkā sumadhyamā. || 38 ||

---

26 = Bḍ. I. 11.27b, 28a; Vā. 28.23. 1) Bḍ. câ-.
27 = Bḍ. I. 11.28b, 29a; Vā. 28.24ab. 1) Bḍ. ca brahmarṣeḥ. 2) Bḍ. dānāc ca; Vā. Dattaleḥ. 3) Vā. -ghādīn.
28 = Bḍ. I. 11.29b, 30a; Vā. 28.24c, 25a. 1) Bḍ. -lastya-.
29 = Bḍ. I. 11.30b, 31a; Vā. 28.25b, 26a. 1) Vā T. te câ-. 2) Vā. c-Ambarīṣaś
30 = Bḍ. I. 11.31b, 32a; Vā. 28.26b, 27a. 1) Bḍ. Kanakapīṭhaś; Vā.T. Dha-. 2) Vā. sutān.
31 = Bḍ. I. 11.32b, 33a; Vā. 28.27b, 28a. 1) Bḍ. nama.
32 = Bḍ. I. 11.33b, 34a; Vā. 28.28b, 29a. 1) Vā. -yaṃ dattvā.
33 = Bḍ. I. 11.34b, 35a; Vā. 28.29b, 30a. 1) Bḍ. -traṃ Kanakapaṭhisya. 2) Bḍ. -ṇuṃ. 3) Bḍ. -tam.
34 = Bḍ. I. 11.35b, 36a; Vā. 28.30b, 31a. 1) Vā.T. -dhārī. 2) Vā. -vaḥ. 3) Vā. Ṛtoḥ Kratusamaḥ. 4) Vā. -tro. 5) Vā.T. Saṃta-.
35 = Bḍ. I. 11.36b, 37a; Vā. 28.31bc. 1) Vā. naiṣāṃ bhāryâsti. 2) Bḍ. te ūr-. 3) Bḍ.1 tāni ṣaṣṭi.
36 = Bḍ. I. 11.37b, 38a; Vā. 28.32.
37 = Bḍ. I. 11.38b, 39a; Vā. 28.33. 1) Bḍ. tad. 2) Vā. Puṇyātmasumatī. 3) Bḍ. -śasya. 4) Vā. vai.
38 = Bḍ. I. 11.39b, 40a; Vā. 28.34. 1) Bḍ. Vāsiṣṭhāḥ. 2) Bḍ. sutā.

jananī sā Dyutimataḥ Prāṇasya[1]) mahiṣī priyā, |
tasyās tu ye[2]) yavīyāṃso Vāsiṣṭhāḥ sapta viśrutāḥ: || 39 ||
Rajo[1]) Gart-Ordhva[2]bāhuś ca Savanaḥ Pavanaś[3]) ca yaḥ |
Sutapāḥ Śukla[4]) ity ete sarve saptarṣayaḥ smṛtāḥ. || 40 ||
Rajaso vâpy[1]) ajanayan Mārkaṇḍeyī yaśasvinī |
pratīcyāṃ diśi rājānaṃ[2]) Ketumantaṃ prajāpatim. || 41 ||
gotrāṇi nāmabhis teṣāṃ Vāsiṣṭhānāṃ mahātmanām |
Svāyaṃbhuve 'ntare 'tītāny[1]), agnes tu śṛṇuta prajāḥ! || 42 ||
ity eṣa ṛṣisargas tu sānubandhaḥ prakīrtitaḥ, |
vistareṇânupūrvyā ca[1]) agner *vakṣyāmy ataḥ param*[2]). || 43 ||
yo 'sāv agnir[1]) Abhimānī smṛtaḥ[2]) Svāyaṃbhuve 'ntare |
Brahmaṇo mānasaḥ putras, tasmāt Svāhā vyajāyata || 44 ||
Pāvakaṃ[1]) Pavamānaṃ[2]) ca, Śucir agniś[3]) ca yaḥ smṛtaḥ. |
nirmathyaḥ Pavamānas tu, vaidyutaḥ Pāvakaḥ smṛtaḥ, || 45 ||
Śuciḥ sau[1]ras tu vijñeyaḥ, Svāhāputrās tu te trayaḥ[2]). |
nirmathyaḥ[3]) Pavamānas tu, Śuciḥ sau[1]ras tu yaḥ smṛtaḥ, || 46
abyonir[1]) vaidyutaś[2]) caiva, teṣāṃ sthānāni tā[3]ni vai. |
Pavamānātmajaś caiva Kavyavâhana ucyate, || 47 ||
Pāvakiḥ[1]) Saharakṣas tu, Havyavāhaḥ Śuceḥ sutaḥ. |
devānāṃ Havyavāho 'gniḥ, pitṝṇāṃ Kavyavāhanaḥ, || 48 ||
Saharakṣo 'surāṇāṃ tu, trayāṇāṃ te[1]) trayo 'gnayaḥ. |
eteṣāṃ putrapautrās tu catvāriṃśan navaiva tu, || 49 ||
vakṣyāmi nāmabhis[1]) teṣāṃ pravibhāgaṃ pṛthak pṛthak. |
*viśr*uto[2]) Laukikā[3]gnis tu prathamo Brahmaṇaḥ sutaḥ, || 50 ||
Brahmodanā[1]gnis tatputro Bharato nāma viśrutaḥ. |
Vaiśvānaraḥ sutas tasya vahan havyaṃ samāḥ śatam[2]). || 51 ||
*amṛ*to[1]) 'tharvaṇā[2]) pūrvaṃ mathitaḥ[3]) Puṣkarodadhau, |

---

39 = Bḍ. I. 11.40b, 41a; Vā. 28.35. 1) Vā. Pāṇḍos tu. 2) Vā. asyāṃ (V. -yās) tv ime.
40 = Bḍ. I. 11.41b, 42a; Vā. 28.36. 1) Bḍ. Rakṣo. 2) Vā. Rajaḥputro 'rdha-. 3) Vā. c-Âdhanaś. 4) Bḍ. Śaṅkur.
41 = Bḍ. I. 11.42b, 43a; Vā. 28.37. 1) Bḍ. Ratno varāṅgy. 2) Vā. -janyaṃ.
42 = Bḍ. I. 11.43b, 44a; Vā. 28.38. 1) Vā. 'tītās tv.
43 = Bḍ. I. 11.44b, 45; Vā. 28.39. 1) Bḍ.1 -yāc ca; Vā. câpy. 2) Vā. agnes tu śṛṇuta prajāḥ.
44 = Bḍ. I. 12.1; Vā. 29.1. 1) Bḍ. -ner. 2) Vā. hy āsīt.
45 = Bḍ. I. 12.2; Vā. 29.2a = a. 1) Vā. -kaḥ. 2) Vā. -naś. 3) Vā. Pāvamānaś.
46 = Bḍ. I. 12.3; Vā. 29.2b, 3a. 1) Vā.T. śau-. 2) Vā. trayas tu te. 3) Vā. -ya-.
47 = Bḍ. I. 12.4; Vā. 29.3b, 4a. 1) Vā. Pāvakā. 2) Vā. -taś. 3) Vā. yā-.
48 = Bḍ. I. 12.5; Vā. 29.4b, 5a. 1) Vā. -kāt.
49 = Bḍ. I. 12.6; Vā. 29.5b, 6a. 1) Bḍ. Vā.T. tu.
50 = Bḍ. I. 12 7; Vā. 29.6b, 7a. 1) Vā. -tas. 2) Vā. vaidyuto. 3) Bḍ. -ko '.
51 = Bḍ. I. 12.8; Vā. 29.7b, (8a). 1) Bḍ.1 -mo dattā ; Vā. -auda-. 2) Vā. -mukhas tasya mahaḥ kāvyo hy apāṃ rasaḥ.
52 = Bḍ. I. 12.9; Vā. 29.8bc. 1) Bḍ. sambhṛto. 2) Vā. -ṇāt. 3) Bḍ.1

so 'tharvā Laukikā[4]gnis tu Dadhyaṅgo[5]) 'tharvaṇaḥ sutaḥ[6]). || 52 ||
atharvā tu Bhṛgur *jñeyo*[1]) hy[2]), Aṅgir-Ātharvaṇaḥ *smṛ*[3]*taḥ*. |
tasmāt sa Laukikā[4]gnis tu Dadhyaṅgo[5]) 'tharvaṇo mataḥ. || 53 ||
atha yaḥ[1]) Pavamānas *tu*[2]) nirmathyaḥ kavibhiḥ smṛtaḥ, |
sa jñeyo Gārhapatyo 'gnis, ta*sya*[3]) putradvayaṃ smṛtam. || 54 ||
Śaṃsyas tv Āhavanīyo 'gniḥ, smṛto yo[1]) havyavahanaḥ, |
dvitīyas tu sutaḥ proktaḥ, śukro 'gnir yaḥ praṇīyate || 55 ||
tathā Sa*vy*-*Āp*asa*v*yau ca[1]) Śaṃsyasyâgneḥ sutav ubhau. |
Śaṃsyas[2]) tu ṣoḍaśa nadīś cakame havyavāhanaḥ, || 56 ||
yo 'sāv Āhavanīyo 'gnir abhimanī dvijaiḥ smṛtaḥ : |
Kāverīṃ Kṛṣṇaveṇam[1]) ca Narmadaṃ Yamunaṃ tathā || 57 ||
Godāvarīṃ Vitastāṃ ca Candrabhagam Iravatīm |
Vipāśāṃ Kauśikīṃ caiva Śatadrūṃ Sarayūṃ tathā || 58 ||
Sītāṃ Sarasvatīṃ caiva Hlādinīṃ Pāvanīṃ tathā ; |
tāsu ṣoḍaśadhâtmanam pravibhajya pṛthak pṛthak || 59 ||
ātmānaṃ vyadadhāt, tāsu Dhiṣṇīṣv atha babhūva saḥ |

kṛttikācāriṇī Dhiṣṇī	Dhiṣṇyād avyabhicāriṇyas
jajñire tāś ca Dhiṣṇayaḥ. || 60 ||	tāsûtpannās tu Dhiṣṇayaḥ. || 60 ||

Dhiṣṇīṣu jajñire yasmād, Dhiṣṇayas tena kīrtitāḥ. |
ity ete vai nadīputrā Dhiṣṇīṣv eva[1]) vijajñire. || 61 ||
teṣāṃ viharaṇīyā ye upastheyāś ca ye 'gnayaḥ, |
tāñ śṛṇudhvaṃ samāsena kīrtyamanan yathatatham[1]) : || 62 ||
cfr. Śl. 70b, 71a. { *Vibh*uḥ[1]) Pravāhaṇo 'gnīdhras *tatrastha*[2]) Dhiṣṇayo 'pare |
vidhīyante yathasthānaṃ sautyo 'hni[3]) savane[4]) kramāt. || 63 ||
an*ir*deś*yānya*vā*cy*ānām[1]) agnīnaṃ śṛṇuta kramam : |
samrāḍ agniḥ Kṛśānur yo dvitīyo 'nta[2]ravedikaḥ. || 64 ||
samrāḍagni*mukhān*[1]) aṣṭau upatiṣṭhanti tan dvijā*n*[2]): |

---

edhitiḥ; Bḍ.2 adhītaḥ. 4) Bḍ. -ko '. 5) Bḍ. darpaha. 6) Bḍ.Vā.V. smṛtaḥ.

53 = Bḍ. I. 12.10; Vā. 29.9. 1) Bḍ. jajñe. 2) Va. 'py. 3) Vā.T. su-. 4) Bḍ. -ko '. 5) Bḍ. -gā.

54 = Bḍ. I. 12.11; Va. 29.10. 1) Bḍ. atharvaḥ. 2) Vā. -no 'gnir. 3) Vā. tataḥ.

55 = Bḍ. I. 12.12; Vā. 29.11. 1) Vā. yaḥ smṛto.

56 = Bḍ. I. 12.13; Vā. 29.12ab. 1) Vā. tathā Sabhy-Āvasathyau vai. 2) Vā. -yās.

57 = Bḍ. I. 12.14; Vā. 29.12c, 13a. 1) Vā. -ṇīṃ.

58 = Bḍ. I. 12.15; Vā. 29.13b, 14a.

59 = Bḍ. I. 12.16; Vā. 29.14b, 15a.

60a = Bḍ. I. 12.17a; Vā. 29.15b.

60b = Bḍ. I. 12.17b. | 60b = Vā. 29.16a.

61 = Bḍ. I. 12.18; Vā. 29.16b, 17a. 1) Bḍ. -vaṃ.

62 = Bḍ. I. 12.19; Vā. 29.17bc. 1) Vā. -thā.

63 = Bḍ. I. 12.20; Vā. 29.18. 1) Vā. Ṛtuḥ. 2) Vā. purastād. 3) Bḍ. sūtyāhe. 4) Vā. -na-. [-yotta-.

64 = Bḍ. I. 12.21; Vā. 29.19. 1) Bḍ. anuddeśya nivāsyānām. 2) Vā.

65 = Bḍ. I. 12.22; Vā. 29.20. 1) Vā. -niḥ smṛtā hy. 2) Vā. -jāḥ. 3) Vā. adhastāt parṣad anyas. 4) Vā. 'tra dṛś-.

pariṣatpavamānas[8]; tu dvitīyaḥ so *'nudiś*[4]yate. || 65 ||
pratakkān yo[1]) Nabho nāma, catvare 'sau[2]) vibhāvyate. |
havyas tato hy asaṃmṛṣ[3]ṭaḥ śāmitre '*gnau*[4]) vibhāvyate || 66 ||
Ṛtudhāmā ca Sujyotir audumbaryaḥ pra[1]kīrtyate |
Viśva*vyacāḥ*[2])˜samudro 'gnir brahmasthāne sa kīrtyate, || 67 ||
Brahmajyotir Vasur nā[1]ma brahmasthāne sa ucyate, |
Ajaikapād upastheyaḥ sa[2]) vai śālāmukhīyakaḥ, || 68 ||
anuddeśyo *hy*[1]) Ahirbudhnyaḥ[2]) so 'gnir gṛhapatiḥ smṛtaḥ. |
Śaṃsyasyaite[3]) sutāḥ sarve upastheyā dvijaiḥ smṛtāḥ. || 69 ||
tato viharaṇīyāṃś ca vakṣyāmy aṣṭau *ca*[1]) tatsutān. |
{*Vibhuḥ*[2]) Pravāhaṇo 'gnīdhras tatrasthā Dhiṣṇayo 'p[3]are || 70 ||
vi*dhī*[1]yante yathāsthānaṃ sautye 'hni savane[2]) kramāt. |
hotrī[3]yas *tu*[4]) *smṛ*[5]to hy agnir *vahnir*[6]) yo havyavāhanaḥ. || 71 ||
praśānto 'gniḥ[1]) Pracetās tu dvitīyaś *câtra nāmakaḥ*[2]), |
ta*to* 'g[3]nir Vaiś[4]vadevas tu Brahmaṇācchaṃsir[5]) ucyate, || 72 ||

Uśig agniḥ kavir yas tu
Pot*ā*[1]gniḥ sa vibhāvyate, |
Āvārir agnir Vābhārir
Vaiṣṭhīyaḥ sa vibhāvyate, || 73 ||
Avasphūrjo Vivasvāṃs tu,
Āsthāṃś(?) caiva sa ucyate. |
aṣṭamaḥ Sudhyur agnir yo
Mārjālīyaḥ sa ucyate. || 74 ||
Dhiṣṇyāvāharaṇā hy ete
sautye 'hnījyanta vai dvijaiḥ |
apāṃ yoniḥ smṛto 'sau, sa hy
apsunāmā vibhāvyate. || 75 ||

Uśig agniḥ kavir[1]) yas tu
Neṣṭhīyaḥ saṃvibhāvyate, || 73 ||
Avakṣur Acchāvākas tu
bhuvaḥ sthāne vibhāvyate, |
aṣṭamaḥ tu Vyaratnis tu
Mārjālīyaḥ prakīrtitaḥ. || 74 ||
Dhiṣṇyā viharaṇīyā ye
saumyenājyena caiva hi. || 75 ||

tato[1]) yaḥ Pāvako nām*nā*[2]), sa câpāṃ[3]) garbha ucyate, |
agniḥ so 'vabhṛtho[4]) jñeyo, *Vāruṇena sahêjyate*[5]) || 76 ||

---

66 = Bḍ. I. 12.23; Vā. 29.21a, 22a. 1) Bḍ.1 -talkān yo: Vā. gratadvoce. 2) Vā. -vāri sa. 3) Vā. -sūryādyasaṃsṛṣ-. 4) Vā. sa.
67 = Bḍ. I. 12.24; Vā. 29.23a, 22b. 1) Vā. -yāṃ pra-. 2) Vā. -syāya.
68 = Bḍ. I. 12.25; Vā. 29.23b, 24a. 1) Bḍ. -dhā-. 2) Bḍ.1 -stho yaḥ sa.
69 = Bḍ. I. 12.26; Vā. 29.24b, 25a. 1) Vā. 'py. 2) Bḍ.1 -nyo; Vā.T. -naḥ. 3) Vā. -sth(!)aiva.
70 = Bḍ. I. 12.27; Vā. 29.25b, 26a. 1) Bḍ. tu. 2) Vā. Ṛtu-. 3) Bḍ. teṣāṃ Dhiṣṇyas tathâp-.
71 = Bḍ. I. 12.28; Vā. 29.26b, 27a. 1) Vā. vihva-. 2) Vā. -na-. 3) Vā. pautre-. 4) Vā. tat. 5) Vâ. su-. 6) Vā -niḥ smṛto.
72 = Bḍ. I. 12.29; Vā. 29.27b, 28a. 1) Śāntiś câgniḥ. 2) Vā. -yaḥ satya ucyate. 3) Vā. -thâ-. 4) Vā. Viś-. 5) Vā. -masthāne sa.

73 = Bḍ. I. 12.30. 1) Bḍ.T. -to '-.
74 = Bḍ. I. 12.31.
75 = Bḍ. I. 12.32.

73 = Vā. 29.29a. 1) Vā.T. Uśīrāgniḥ savīr-.
74 = Vā. 29.28b, 29b.
75 = Vā. 29.30a.

76 = Bḍ. I. 12.33; Vā. 29.30b, 31a. 1) Vā. tayor. 2) Vā -ma. 3) Bḍ.1 abjo yo; Bḍ.2 alopāṃ. 4) Bḍ.1 -the. 5) Vā. -yaḥ samyak prāpyâpsu hūyate.

Hṛcchayas tatsuto hy agnir, jaṭhare yo nṛṇāṃ *pacan*[1]). |
Man[2]yumāñ jāṭharasyâgner vidvān agniḥ sutaḥ smṛtaḥ. || 77 ||
parasparo*cchr*itaḥ[1]) so 'gnir bhūtānīha vinirdahe*t*[2]), |
putras tv a[3]gner Manyumato ghoraḥ Saṃvartakaḥ smṛtaḥ. || 78 ||
pibann apaḥ sa vasati samudre Vaḍavamukhaḥ; |
samudravasinaḥ putraḥ Saharakṣo vibhāvyate. || 79 ||
Saharakṣasutaḥ Kṣāmo gṛhāṇi[1]) dahate[2]) nṛṇām, |
Kravyād a[3]gniḥ sutas tasya, puruṣan atti yo mṛtān. || 80 ||
ity ete Pāvakasyâgneḥ putrā eva[1]) prakīrtitāḥ. |
tataḥ Śucis[2]) tu vai[3]) sauro[4]) gandharvair Āyur āhutaḥ[5]), || 81 ||
mathito yas tv araṇyaṃ vai[1]), so 'gnir agni*ḥ* sami*dhyate*[2]). |
Āyur nām*a*[3]) tu[4]) bhagavan asau[5]), yas tu praṇīyate. || 82 ||
Āyuṣo Mahiṣa*ḥ*[1]) putraḥ, S*avano*[2]) nāma tat[3]sutaḥ, |
pākayajñeṣv abhī[4]manī so 'gnis tu Sava*n*aḥ[5]) smṛtaḥ. || 83 ||
putraś ca Sava*na*[1]syâgner Adbhutaḥ sa mahāyaśāḥ, |
Viviciś c-Âd[2]bhutasyâpi putro 'gnes tu[3]) mahan smṛtaḥ, || 84 ||
prāyaścitteṣv abhīmānī[1]) hutaṃ bhuṅkte haviḥ sadā. |
Vivices[2]) tu suto hy Arkas, tasya câgneḥ suta[3]) ime: || 85 ||
Anīkavān Vāj*asṛk*[1]) ca Rakṣoha *Pathi*[2]kṛt tathā |
Surabhir Vasur Annādo[3]) Praviṣṭo yaḥ sa rukmarat[4]). || 86 ||
Śucer agneḥ prajā hy eṣā vahnayaś *ca*[1]) caturdaśa, |
ity ete *vahn*ayaḥ[2]) proktāḥ praṇīyante 'dhvareṣu *ye*[3]). || 87 ||
ādisarge *vya*[1]tītā vai Yamaiḥ saha surottamaiḥ, |
Svāyaṃbhuve 'ntare pūrvam agnayas te 'bhimaninaḥ. || 88 ||
ete viharaṇīyeṣu[1]) cetanacetaneṣv *iha*[2]) |
sthānabhimānino loke prag asan havyavahanaḥ. || 89 ||

---

77 = Bḍ. I. 12.34; Vā. 29.31b, 32a. 1) Va. sthitaḥ. 2) Bḍ.1 Mṛt-.
78 = Bḍ. I. 12.35; Vā. 29.32b, 33a. 1) Bḍ.1 -rotthitaḥ. 2) Bḍ.2 -han; Vā. vimur mahān. 3) Va. -traḥ so'.
79 = Bḍ. I. 12.36; Vā. 29.33b, 34a.
80 = Bḍ. I. 12.37; Vā. 29.34b, 35a. 1) Bḍ. -ṇam. 2) Va. sa dahes (?). 3) Vā. -do'.
81 = Bḍ. I. 12.38; Vā. 29.35b, 36a. 1) Vā. hy evam. 2) Va. -ces. 3) Vā. yaiḥ. 4) Vā. -rer. 5) Vā. asurāvṛtaiḥ.
82 = Bḍ. I. 12.39; Vā. 29.36b, 37a. 1) Bḍ. ca. 2) Bḍ. -im samindhati. 3) Bḍ. -nā. 4) Vā. -mâtha. 5) Va. paśau.
83 = Bḍ. I. Bḍ. I. 12.40; Vā. 29.37b, 38a. 1) Vā. -mān. 2) Bḍ. Sahaso. 3) Vā. sa Śāvān nāmataḥ. 4) Vā. Abhi-. 5) Bḍ. -hasaḥ.
84 = Bḍ. I. 12.41; Vā. 29.38b, 39a. 1) Bḍ. -hasa-. 2) Bḍ. -dhiś c-Âd-; Vā. -cis tv Ad-. 3) Vā. -neḥ sa.
85 = Bḍ. I. 12.42; Vā. 29.39b, 40a. 1) Va.T. -tte 'tha bhīmānāṃ. 2) Bḍ. Vividhes. 3) Vā. -ko yo 'gnis tasya sutās tv.
86 = Bḍ. I. 12.43; Vā. 29.40bc. 1) Vā. Vāsṛjavāṃś. 2) Bḍ. Yaṣṭi-; Vā. Pitṛ-. 3) Vā. -su-Ratnādau. 4) Vā. yaś ca rukmavān.
87 = Bḍ. I. 12.44; Vā. 29.41. 1) Vā. -yas tu. 2) Bḍ. câgnayaḥ. 3) Bḍ. vai.
88 = Bḍ. I. 12.45; Vā. 29.42. 1) Vā. hy a-.
89 = Bḍ. I. 12.46; Vā. 29.43. 1) Vā. -ṇīyās tu. 2) Vā. -ṣu vai.

kāmyanaimittikāyajñeṣv[1]) ete karmasv avasthitāḥ, |
pūrvamanvantare 'tītāḥ[2]) Śukrair[3]) Yāmaiḥ sutaiḥ[4]) saha || 90 ||
devair mahātmabhiḥ puṇyaiḥ prathamasyântare manoḥ. |
ity etāni mayôktāni sthānāni sthāninaś ca ha. || 91 ||
tair eva tu prasaṃkhyātam atītānāgateṣv *api*[1]) |
manvantareṣu sarveṣu lakṣaṇaṃ jātavedasām. || 92 ||
sarve tapasvino hy ete, sarve *brahm*abhṛ*tas*[1]) tathā,
prajānāṃ patayaḥ sarve jyotiṣmantaś ca te smṛtāḥ. || 93 ||
Svārociṣādiṣu jñeyāḥ Sāvarṇyanteṣu saptasu |
manvantareṣu sarveṣu nā*nā*[1]rūpaprayojanaiḥ || 94 ||
vartante vartamānaiś ca *Yāmair devaiḥ*[1]) sahâgnayaḥ, |
anāgataiḥ suraiḥ sārdhaṃ vartsyante[2]) 'nāgatāgnayaḥ. || 95 ||
ity eṣa nica[1]yo 'gnīnām *anukrānto*[2]) yathā*kramam*[3]) |
vistareṇânupūrvyā ca pitṝṇāṃ vakṣyate *puna*ḥ[4]) || 96 ||
[Bḍ. I. 13.1—I. 36.82; Vā. 30.1—62.70.]

---

90 = Bḍ. I. 12.47; Vā. 29.44ab. 1) Vā. -jasreṣv. 2) Vā.T. 'tīte. 3) Vā. -lair. 4) Bḍ. yāgaiś ca taiḥ.

91 = Bḍ. I. 12.48; Vā. 29.44c, 45a.

92 = Bḍ. I. 12.49; Vā. 29.45b, 46a. 1) Bḍ. -teṣv iha.

93 = Bḍ. I. 12.50; Vā. 29.46bc. 1) Vā. hy avabhṛthās.

94 = Bḍ. I. 12.51; Vā. 29.47. 1) Bḍ. nāma-.

95 = Bḍ. I. 12.52; Vā. 29.48. 1) Vā. devair iha. 2) Vā. vartante.

96 = Bḍ. I. 12.53; Vā. 29.49. 1) Vā. vina-. 2) Vā mayā prokto. 3) Vā. -tatham. 4) Vā. tataḥ.

Textgruppe III.

(Mt. 2.22—4.32.)

Adhy. 2.

Manur uvaca:
utpattiṃ pralayaṃ caiva vaṃśān manvantarāṇi ca |
vaṃśyānucaritaṃ caiva bhuvanasya ca vistaram || 22 ||
dānadharmavidhiṃ caiva śraddhakalpaṃ ca śāśvatam |
varṇāśramavibhagaṃ ca tathêṣṭapūrtasaṃjñitam || 23 ||
devatānaṃ pratiṣṭhadi yac cânyad vidyate bhuvi, |
tat sarvaṃ vistareṇa tvaṃ dharmaṃ vyākhyatum arhasi! || 24 ||
Matsya uvāca:
mahāpralayakālanta etad asīt tamomayam |
prasuptam iva câtarkyam aprajñatam alakṣaṇam, || 25 ||
avijñeyam avijñataṃ jagat sthasnu cariṣṇu ca. |
tataḥ Svayaṃbhūr avyaktaḥ prabhavaḥ puṇyakarmaṇam || 26 ||
vyañjayan etad akhilaṃ pradurasıt tamonudaḥ. |
yo 'tīndriyaḥ paro vyaktād aṇur jyayan sanatanaḥ |
Nārāyaṇa iti khyātaḥ, sa ekaḥ svayam udbabhau; || 27 ||
yaḥ śarīrād abhidhyaya visṛkṣur vividhaṃ jagat |
apa eva sasarjâdau, tāsu vīryam avāsṛjat. || 28 ||
tad evâṇḍaṃ samabhavad dhemarūpyamayaṃ mahat |
saṃvatsarasahasreṇa sūryāyutasamaprabham. || 29 ||
praviśyântar mahātejaḥ svayam evâtmasaṃbhavaḥ |
prabhāvād api tadvyāptyā Viṣṇutvam agamat punaḥ. || 30 ||
tadantar bhagavān eṣa sūryaḥ samabhavat purā, |
ādityaś câdibhūtatvād, Brahmā brahma paṭhan abhūt. || 31 ||
divaṃ bhūmiṃ samakarot taḍ aṇḍaśakaladvayam, |
sa câkarod diśaḥ sarvā madhye vyoma ca śaśvatam. || 32 ||
jarāyur Merumukhyāś ca, śailās tasyâbhavaṃs tada, |
yad ulbaṃ, tad abhūn meghas (!) taḍitsaṃghātamaṇḍalam. || 33 ||
nadyo 'ṇḍanādyaḥ[1]) saṃbhūtāḥ pitaro manavas tathā, |
sapta ye 'mī samudrāś ca, te 'pi cântarjalodbhavāḥ |
lavaṇekṣusurādyāś ca nānāratnasamanvitāḥ. || 34 ||
sa sisṛkṣur abhūd devaḥ Prajāpatir ariṃdama, |
tattejasaś ca tatraiṣa Mārtaṇḍaḥ samajāyata. || 35 ||
mṛte 'ṇḍe jāyate yasmān, Mārtaṇḍas tena saṃsmṛtaḥ. |
rajoguṇamayaṃ yat tad rūpaṃ tasya mahātmanaḥ. |
caturmukhaḥ sa bhagavān abhūl lokapitāmahaḥ, || 36 ||

1) T. -nāmnaḥ.

yena sṛṣṭaṃ jagat sarvaṃ sadevāsuramānuṣam, |
tam avehi rajorūpaṃ; mahat sattvam udāhṛtam. || 35 ||

Adhy. 3.

Manur uvāca:
caturmukhatvam agamat kasmāl lokapitāmahaḥ, |
kathaṃ tu lokān asṛjad Brahmā brahmavidāṃ varaḥ? || 1 ||
Matsya uvāca:
tapaś cakāra prathamam amarāṇāṃ pitāmahaḥ,
āvirbhūtās tato vedāḥ sāṅgopāngapadakramāḥ. || 2 ||
purāṇaṃ sarvaśāstrāṇāṃ prathamaṃ Brahmaṇā smṛtam, |
nityaṃ śabdamayaṃ puṇyaṃ śatakoṭipravistaram. || 3 ||
anantaraṃ ca vaktrebhyo vedās tasya viniḥsṛtāḥ |
mīmāṃsānyāyavidyāś ca pramāṇāṣṭakasaṃyutāḥ. || 4 ||
vedābhyāsaratasyâsya prajākāmasya mānasāḥ |
manasaḥ pūrvasṛṣṭā vai jātā yat, tena mānasāḥ. || 5 ||
Marīcir abhavat pūrvaṃ, tato 'trir bhagavān ṛṣiḥ, |
Aṅgirāś câbhavat paścāt, Pulastyas tadanantaram, || 6 ||
tataḥ Pulahanāmā vai, tataḥ Kratur ajāyata, |
Pracetāś ca tataḥ putro, Vasiṣṭhaś câbhavat punaḥ. || 7 ||
putro Bhṛgur abhūt tadvan, Nārado 'py acirād abhūt: |
daśêmān mānasān Brahmā munīn putrān ajījanat. || 8 ||
śārīrān atha vakṣyāmi mātṛhīnān prajāpateḥ: |
aṅguṣṭhād dakṣiṇād Dakṣaḥ prajāpatir ajāyata, || 9 ||
Dharmaḥ stanāntād abhavad, dhṛdayād Kusumāyudhaḥ, |
bhrūmadhyād abhavat Krodho, Lobhaś câdharasaṃbhavaḥ. ||
buddher Mohaḥ samabhavad, ahaṃkārād abhūn Madaḥ, |
Pramodaś câbhavat kaṇṭhān, Mṛtyur locanato nṛpa, |
Bharataḥ karamadhyāt tu Brahmasūnur abhūt tataḥ. || 11 ||
ete nava sutā rājan kanyā ca daśamī punaḥ |
Aṅgajā iti vikhyātā daśamī Brahmaṇaḥ sutā. || 12 ||
Manur uvāca:
Buddher Mohaḥ samabhavad iti yat parikīrtitam, |
ahaṃkāraḥ smṛtaḥ krodho, buddhir nāma kim ucyate? || 13 ||
Matsya uvāca:
sattvaṃ rajas tamaś caiva guṇatrayam udāhṛtam, |
sāmyāvasthitir eteṣāṃ prakṛtiḥ parikīrtitā. || 14 ||
kecit pradhānam ity āhur, avyaktam apare jaguḥ,
etad eva prajāsṛṣṭim karoti vikaroti ca. || 15 ||
guṇebhyaḥ kṣobhamāṇebhyas trayo devā vijajñire, |
ekā mūrtis, trayo bhāgā, Brahma-Viṣṇu-Maheśvarāḥ. || 16 ||
savikārāt pradhānāt tu mahattattvaṃ prajāyate, |
mahān iti yataḥ khyātir lokānāṃ jāyate sadā || 17 ||
ahaṃkāraś ca mahato jāyate mānavardhanaḥ, |
indriyāṇi tataḥ pañca vakṣye buddhivaśāni tu, |
prādurbhavanti cânyāni tathā karmavaśāni tu: || 18 ||
śrotraṃ tvak cakṣuṣī jihvā nāsikā ca yathākramam |
pāyūpasthaṃ hastapādaṃ vāk cêtîndriyasaṃgrahaḥ. || 19 ||
śabdaḥ sparśaś ca rūpaṃ ca raso gandhaś ca pañcamaḥ |
utsargānandanādānagatyālāpāś ca tatkriyāḥ. || 20 ||

mana ekādaśaṃ teṣāṃ karmabuddhiguṇanvitam. |
indriyāvayavāḥ sūkṣmās tasya mūrtiṃ manīṣiṇaḥ || 21 |
śrayanti yasmāt, tanmatrāḥ śarīraṃ tena saṃsmṛtam. |
śarīrayogāj jīvo 'pi śarīrī gadyate budhaiḥ. || 22 ||
manaḥ sṛṣṭiṃ vikurute codyamānaṃ sisṛkṣaya. |
ākāśaṃ śabdatanmātrād abhūc chabdaguṇātmakam. || 23 ||
ākāśavikṛter vāyuḥ śabdasparśaguṇo 'bhavat. |
vāyoś ca sparśatanmatrāt tejaś câvirabhūt tataḥ, || 24 ||
triguṇaṃ tadvikareṇa tac chabdasparśarūpavat. |
tejovikārād abhavad vāri rājaṃś cāturguṇam, || 25 ||
rasatanmātrasaṃbhūtaṃ, prāyo rasaguṇātmakam. |
bhūmis tu gandhatanmātrād abhūt pañcaguṇanvitā, || 26 ||
prāyo gandhaguṇā sa tu, buddhir eṣa garīyasī. |
ebhiḥ saṃpāditaṃ bhuṅkte puruṣaḥ pañcaviṃśakaḥ, || 27 ||
Īśvarecchāvaśaḥ so 'pi, jīvātmā kathyate budhaiḥ. |
evaṃ ṣaḍviṃśakaṃ proktaṃ śarīram iha mānavaiḥ, || 28 ||
sāṃkhyaṃ saṃkhyātmakatvāc ca Kapilādibhir ucyate. |
etat tattvātmakaṃ kṛtvā jagad vedhā ajījanat, || 29 ||
Sāvitrīṃ[1]) lokasṛṣṭyarthaṃ hṛdi kṛtvā samāsthitaḥ. |
tataḥ saṃjapatas tasya bhittva deham akalmaṣam || 30 ||
strīrūpam ardham akarod, ardhaṃ puruṣarūpavat. |
Śatarūpā ca sā khyata Sāvitrī ca nigadyate, || 31 ||
Sarasvaty atha Gāyatrī Brahmāṇī ca paraṃtapa. |
tataḥ svadehasaṃbhūtam ātmajām ity akalpayat. || 32 ||
dṛṣṭvā tāṃ vyathitas tavat kāmabāṇardito vibhuḥ: |
aho rūpam, aho rūpam iti câha prajāpatiḥ. || 33 ||
tato Vasiṣṭhapramukha bhaginīm iti cukruśuḥ; |
Brahmā na kiṃcid dadṛśe tanmukhālokanād ṛte. || 34 ||
aho rūpam aho rūpam iti prāha punaḥ punaḥ, |
tataḥ praṇāmanamrāṃ tāṃ punar evâbhyalokayat. || 35 ||
atha pradakṣiṇaṃ cakre sā pitur varavarṇinī |
putrebhyo lajjitasyâsya tadrūpālokanecchayā. || 36 ||
āvirbhūtaṃ tato vaktraṃ dakṣiṇaṃ paṇḍugaṇḍavat, |
vismayasphuradoṣṭhaṃ ca pāścātyam udagat tataḥ. || 37 ||
caturtham abhavat paścād vāmaṃ kāmaśarāturam. |
tato 'nyad abhavat tasya kāmāturatayā tathā || 38 ||
utpatantyās tadâkāśa ālokanakutūhalāt. |
sṛṣṭyarthaṃ yat kṛtaṃ tena tapaḥ paramadāruṇam, || 39 ||
tat sarvaṃ nāśam agamat svasutopagamecchayā. |
tenôrdhvaṃ vaktram abhavat pañcamaṃ tasya dhīmataḥ; |
āvirbhavajjaṭābhiś ca tadvaktraṃ câvṛṇot prabhuḥ. || 40 ||
tatas tān abravīd Brahmā pūtrān ātmasamudbhavān: |
prajāḥ sṛjadhvam abhitaḥ sadevāsuramānuṣīḥ! || 41 ||
evam uktās tataḥ sarve sasṛjur vividhāḥ prajāḥ. |
gateṣu teṣu sṛṣṭyarthaṃ praṇāmāvanatām imām || 42 ||
upayeme sa viśvātmā Śatarūpām aninditām |
sa babhūva tayā sārdham atikāmāturo vibhuḥ, |

1) T. -trī.

salajjāṃ cakame devaḥ kamalodaramandire || 43 ||
yāvad abdaśataṃ divyaṃ yathânyaḥ prākṛto janaḥ. |
tataḥ kālena mahatā tasyāḥ putro 'bhavan manuḥ || 44 ||
Svāyambhuva iti khyātaḥ, sa Virāḍ iti naḥ śrutam, |
tadrūpaguṇasāmānyād Adhipuruṣa ucyate, || 45 ||
Vairājā yatra te jātā bahavaḥ saṃśitavratāḥ, |
Svāyambhuvā mahābhāgāḥ sapta sapta tathā pare. || 46 ||
Svārociṣādyāḥ sarve te Brahmatulyasvarūpiṇaḥ, |
Auttamipramukhās tadvad, yeṣāṃ tvaṃ saptamo 'dhunā || 47 ||

Adhy. 4.

Manur uvāca:
aho kaṣṭataraṃ caitad Aṅgajāgamanaṃ vibho! |
kathaṃ na doṣam agamat karmaṇânena Padmabhūḥ, || 1 ||
parasparaṃ ca sambandhaḥ sagotrāṇām abhūt katham |
vaivāhikas tat sutānāṃ, chindhi me saṃśayaṃ vibho! || 2 ||

Matsya uvāca:
divyêyam ādisṛṣṭis tu rajoguṇasamudbhavā |
atīndriyendriyā tadvad atīndriyaśarīrikā || 3 ||
divyatejomayī bhūpa divyajñānasamudbhavā, |
na martyair abhitaḥ śakyā vaktuṃ vai māṃsacakṣubhiḥ || 4 ||
yathā bhujaṃgāḥ sarpāṇām ākāśaṃ viśvapakṣiṇām |
vidanti mārgaṃ. divyānāṃ divyā eva na mānavāḥ. || 5 ||
kāryākārye na devānāṃ śubhāśubhaphalaprade |
yasmāt, tasmān na rājendra tadvicāro nṛṇāṃ śubhaḥ. || 6 ||
anyac ca, sarvavedānāṃ adhiṣṭhātā Caturmukhaḥ, |
Gāyatrī Brahmaṇas tadvad aṅgabhūtā nigadyate. || 7 ||
amūrtaṃ mūrtimad vâpi mithunaṃ tat pracakṣate. |
Viriñcir yatra bhagavāṃs, tatra devī Sarasvatī; |
Bhāratī yatra yatraiva, tatra tatra prajāpatiḥ. || 8 ||
yathâtapo na rahitaś chāyayā dṛśyate kvacit, |
Gāyatrī Brahmaṇaḥ pārśvaṃ tathaiva na vimuñcati. || 9 ||
Vedarāśiḥ smṛto Brahmā, Sāvitrī tadadhiṣṭhitā, |
tasmān na kaścid doṣaḥ syāt Sāvitrīgamane vibhoḥ. || 10 ||
tathâpi lajjāvanataḥ prajāpatir abhūt purā, |
svasutopagamād Brahmā śaśāpa Kusumāyudham. || 11 ||
yasmān mamâbhibhavatā manaḥ saṃkṣobhitaṃ śaraiḥ, |
tasmāt tvaddehaṃ acirād Rudro bhasmīkariṣyati. || 12 ||
tataḥ prasādayāmāsa Kāmadevaś Caturmukham: |
na māṃ akāraṇe śaptuṃ tvam ihârhasi mānada! || 13 ||
ahaṃ evaṃvidhaḥ sṛṣṭas tvayaiva caturānana |
indriyakṣobhajanakaḥ sarveṣām eva dehinām. || 14 ||
strīpuṃsor avicāreṇa mayā sarvatra sarvadā |
kṣobhyaṃ manaḥ prayatnena, tvayaivôktaṃ purā vibho. || 15 ||
tasmād anaparādho 'haṃ tvayā śaptas tathā vibho; |
kuru prasādaṃ bhagavan svaśarīrāptaye punaḥ! || 16 ||

Brahmôvāca:
Vaivasvate 'ntare prāpte Yādavānvayasambhavaḥ |
Rāmo nāma yadā martyo matsattvabalam āśritaḥ || 17 ||

avatīryâsuradhvaṃsī Dvārakam adhivatsyati, |
tadbhrātus tatsamasya tvaṃ tadā putratvam eṣyasi. || 18 ||
evaṃ śarīram āsādya bhuktvā bhogān aśeṣataḥ |
tato Bharatavaṃśante bhūtvā Vatsanṛpātmajaḥ || 19 ||
vidyādharādhipatyam ca yāvad ābhūtasaṃplavam |
sukhāni dharmataḥ prāpya matsamīpaṃ gamiṣyasi. || 20 ||
evaṃ śāpaprasādābhyām upetaḥ Kusumāyudhaḥ |
śokapramodābhiyuto jagāma sa yathāgatam. || 21 ||

Manur uvāca:

ko 'sau Yadur iti prokto yadvaṃśe Kāmasaṃbhavaḥ, |
kathaṃ ca dagdho Rudreṇa kimarthaṃ Kusumāyudhaḥ, || 22 ||
Bharatasyânvaye kasya kā ca sṛṣṭiḥ purâbhavat? |
etat sarvaṃ samacakṣva mūlataḥ, saṃśayo hi me! || 23 ||

Matsya uvaca:

yā sā dehārdhasaṃbhūtā Gāyatrī brahmavādinī, |
jananī yā Manor devī Śatarūpā śatendriyā, || 24 ||
ratir manas tapo buddhir mahān dik saṃbhramas tathā, |
tataḥ sa Śatarūpayāṃ saptâpatyany ajījanat. || 25 ||
ye Marīcyādayaḥ putrā mānasās tasya dhīmataḥ, |
teṣām ayam abhūl lokaḥ sarvajñanatmakaḥ purā. || 26 ||
tato 'sṛjad Vāmadevaṃ triśūlavaradhāriṇam |
Sanatkumāraṃ ca vibhuṃ pūrveṣām api pūrvajam. || 27 ||
Vāmadevas tu bhagavān asṛjan mukhato dvijān, |
rājanyān asṛjad bāhvor, viṭchūdran ūrupadayoḥ. || 28 ||
vidyuto 'śanimeghāṃś ca rohitendradhanūṃṣi ca |
chandāṃsi ca sasarjâdau parjanyaṃ ca tataḥ param. || 29 ||
tataḥ sādhyagaṇān Īśas trinetrān asṛjat punaḥ |
koṭīś ca caturaśītiṃ jarāmaraṇavarjitaḥ. || 30 ||
Vāmo 'sṛjad a[1]martyāṃs tan Brahmaṇā vinivāritaḥ: |
naivaṃvidhā bhavet sṛṣṭir jarāmaraṇavarjitā! || 31 ||
śubhāśubhātmikā yā tu, saiva sṛṣṭiḥ praśasyate. |
evaṃ sthitaḥ sa tenâdau sṛṣṭeḥ Sthāṇur ato 'bhavat || 32 ||

1) T. -jaṃ na-.

2. Abschnitt.

Vaṃśa.

1. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 18 1-31a; Bḍ. I. 36.83-116b, 37 22b-60; Br. 2.1-57; H. 54—114; Śidh. 52.1-53.21; Vā. 62.71-98; 63.22-56; Vi. I. 13.1-93; 14.1-7; 15 1-10, 72-84; cfr. Ga. 6.1-18; Kū. 11.1-65.)

cfr. Absch. Textgr. II B. 7. Kap. Śl. 9b—16a.

Saṃsṛṣṭāsu prajāsv[1]) evam[2]) Āpavo vai[3]) prajāpatiḥ
lebhe vai Puruṣaḥ patnīṃ Śatarūpām ayonijām. ‖ 1_1 ‖
Āpavasya mahimnā tu divam āvṛtya tiṣṭhataḥ |
dharmeṇaiva *muniśreṣṭhāḥ*[1]) Śatarūpā vyajāyata. ‖ 1_2 ‖
sā tu varṣaśat*aṃ*[1]) taptvā tapaḥ paramaduścaram
bhartāraṃ dīptatapasaṃ Puruṣaṃ pratyapadyata. ‖ 1_3 ‖
sa vai Svāyaṃbhuvo *viprāḥ*[1]) Puruṣo manur ucyate. |
tasyai[2]kasaptatiyugaṃ manvantaram ihôcyate. ‖ 1_4 ‖
Vairājāt[1]) Puruṣād Vīraṃ[2])
Śatarūpā vyajāyata, |
Priyavrat-Ottānapādau
Vīrāt Kāmyā vyajāyata[3]). ‖ 1_5 ‖
Kāmyā nāma sutā śreṣṭhā[1])
Kardamasya prajāpateḥ, |

sūta uvāca:
Cākṣuṣasya nisargaṃ tu
samāsāc chrotum arhatha[1])
y[2]asyânvavāye saṃbhūtaḥ
Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān
prajānāṃ patayaś cânye
Dakṣaḥ Prācetasas tathā. ‖ 1 ‖

1_1 = Br. 2.1; H. 54; Śidh. 52.1. 1) Br. H sa sṛṣṭvā tu prajās tv. 2) Śidh. eva. 3) Śidh. 'tha.
1_2 = Br. 2.2; H. 55; Śidh. 52.2. 1) H. mahārāja; Śidh. mahātmā sā.
1_3 = Br. 2.3; H 56; Śidh. 52.3. 1) Br.H. -ṣāyutaṃ.
1_4 = Br. 2.4; H. 57; Śidh. 52.4 1) H. -vas tāta; Śidh Svayaṃbhuvaṃ jajñe. 2) Śidh. yasyai-.
1_5 = A. 18.(1); Br. 2.5; H. 58; Śidh. 52.5. Cfr. Vi I. 7.16, P.1. I. 3.178b, 179a, P.2 V. 3.170b, 171a. 1) Śidh. Vairājaḥ. 2) Śidh. Vīrāṃ. 3) Śidh. Vīrakāyām ajāyatām; A. Priyavrat-Ottānapādau manoḥ Svāyaṃbhuvāt sutau | ajījanat sutāṃ Ramyāṃ [V. Kanyāṃ] Śatarūpā taponvitā.

1 = Bḍ. I. 36. 83, 84a; Vā. 62.71, 72a. 1) Bḍ. -sāc chṛṇuta dvijāḥ. 2) Vā. t-.

Kāmyāputrāś ca[2]) catvāraḥ:
Samrāṭ Kukṣir[3]) Virāṭ Prabhuḥ[4]). ||16||
Uttānapādaṃ jagrāha putraṃ Atriḥ prajāpatiḥ. |

Dattakaḥ sa[1]) tu putro 'sya
rājā hy āsīt prajāpatiḥ[2]), ||21||
Svāyambhuvena manunā
datto 'treḥ kāraṇaṃ prati. |
manvantaraṃ athāsādya
bhaviṣyac[1]) Cākṣuṣasya ha ||22||
ṣaṣṭhaṃ tad anuvakṣyāmi
upodghatena vai dvijāḥ. |

Uttānapādāc caturaḥ[1]) Sūnṛtā *suṣuve sutan*[2]) || 2 ||
Dharmasya kanyā suśroṇī[1]) Sūnṛtā[2]) nāma viśrutā, |
utpannā vājimedhena[3]), Dhruvasya jananī śubhā[4]). || 3 ||

Dharmasya patnyāṃ Lakṣmyaṃ[1]) vai
utpannā sa śucismita. |

Dhruvaṃ ca Kīrtimantaṃ ca[1]) Ayuṣ[2]mantaṃ Vasuṃ tathā[3]) |
Uttānapādo 'janayat
Sūnṛtāyāṃ prajāpatiḥ. || 4 ||

Uttānapādo 'janayat
kanye dve ca śucismite: || 4 ||

---

16 = A. 18.(2); Br. 2.6; H. 59; Śidh. 52.6. 1) H. nāma mahābāho; Śidh. nāma mahābhāgā. 2) Br. -trās tu; Śidh. -trāṃś ca. 3) Śidh. Sāmrākṣākṣir. 4) A. Kāmyā Kardamakanyātaḥ Samrāṭ Kukṣir Virāṭ Prabhuḥ Surucyām Uttamo jajñe putra Uttānapādataḥ.

2a = Bḍ. I. 36.84b; Br. 2.7a; H. 60b; Vā. 62.72b.

21 = Bḍ. I. 36.85a; Vā. 62.73a. 1) Vā.T. Dakṣakasya; V. Dattakasya. 2) Va. -teḥ.

22 = Bḍ. I. 36. 85b, 86a; Vā. 62.73b, 74a. 1) Vā. -viṣyam.

2a = Bḍ. I. 36 86b; Vā. 62.74b.

2b = Bḍ. I. 36.87a; Br. 2.7b; H. 61a; Śidh. 52.(7a); Vā. 62.75a. 1) Vā.T. caturā. 2) Bḍ. Sūnṛtāsūta bhāminī; Vā. Sūnṛtā vittabhāvinī; Śidh. Uttānapādo 'janayat putrāñ Chakrasamān prabhuḥ.

3 = Bḍ. I. 36.87b, 88a; Br. 2.8; H. 61b, 62a; Śidh. 52.7b, 8a; Vā. 62.75b, 76a. 1) Vā. dharmajñā. 2) Śidh. Sunītir. 3) Bḍ. Śidh. câpi dharmeṇa; Vā. câdhidharmeṇa. 4) Śidh. tathā.

4a = Bḍ. I. 36.88b; Vā. 62 76b. 1) Vā. Lakṣyāṃ.

4a(b) = A. 18.(8aI); Bḍ. I. 36.89a; Br. 2.9a; H. 62b; Vā. 62.77a. 1) Bḍ. ca tv. 2) Vā. Ayas-. 3) A. Sunītyāṃ ca Dhruvaḥ putras.

Svarāṃ Manasvinīṃ[1]) caiva,
tayoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ.

Dhruvo varṣasahasrāṇi trīṇi[1]) divyāni *vīryavān*[2]) |
tapas tepe *nirāhāraḥ*[3]), prārthayan *sumahad*[4]) yaśaḥ[5]). || 5 ||

Tretāyuge tu prathame
pautraḥ Svāyaṃbhuvasya saḥ[1]) |
ātmānaṃ dhārayan yogāt
prārthayan sumahad yaśaḥ || 51 ||

tasmai Brahmā dadau prītaḥ
sthānam ātmasamaṃ prabhuḥ[1]), |
acalaṃ caiva purataḥ
saptarṣīṇāṃ prajāpatiḥ. || 6 ||

tasmai Brahmā dadau prīto
jyotiṣāṃ sthānam uttamam |
ābhūtasaṃplavaṃ hṛdyam[1]),
astodayavivarjitam. || 6 ||

tasyâ*bh*imā*n*am[1]) ṛddhiṃ ca mahimānaṃ nirīkṣya ca[2]) |
devā[3]surāṇām ācāryaḥ ślokam apy[4]) Uśanā jagau[5]): || 7 ||
aho 'sya tapaso vīryaṃ, aho śrutam, aho 'dbhutam[1]), |
yam adya purataḥ kṛtvā[2]) Dhruvaṃ saptarṣayaḥ sthitāḥ[3])! || 8 ||

[Dhruve divaṃ samāsaktam,
īśvaraḥ sa divaspatiḥ.]

tasmāc[1]) *Ch*iṣṭiṃ[2]) ca Bhavyaṃ[3]) ca
Dhruvāc[4]) Chambhur[5]) vyajāyata. |

Dhruvāt Sṛṣ[1]ṭiṃ ca Bhavyaṃ ca
bhūmis tau[2]) suṣuve nṛpau. |

4b = Br. 2.9b; H. 63a.

4c = Bḍ. I. 36 89b; Vā. 62.77b.
5a = Bḍ. I. 36.90a; Vā 62.77c. 1) Bḍ. Svarā Manasvinī; Vā. Manasvinīṃ Svarāṃ.

5ab(bc) = A. 18 (8aII)b = (b)a; Bḍ. I. 36.90b, 91a; Br. 2.10; H. 63b, 64a; Śidh. 52.8b, 9a; Vā. 62.77 de. 1) Bḍ. Vā. daśa. 2) A. he mune; Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. kānane. 3) A sukīrtaye; Br. mahābhāgaḥ; H. mahārāja; Śidh. sa bālas tu. 4) Bḍ. Vā. vipulaṃ; Śidh. sthānam avyayam.

51 = Bḍ. I. 36.91b, 92a; Vā. 62.78. 1) Bḍ. tu.

6 = A. 18 (4a); Br. 2.11; H. 64b, 65a; Śidh. 52.9b, 10a. 1) A. tasmai prīto Hariḥ prādān munyagre sthānakaṃ sthiram.

6 = Bḍ. I. 36.92b, 93a; Vā. 62.79. 1) Bḍ. ā bhūtasaṃplavād divyam.

7 = A. 18.(4b) = b; Bḍ. I. 36.93b, 94a; Br. 2.12; H. 65b, 66a; Vā. 62.80; cf. Vi. I. 12.97. 1) Bḍ. Vā. tasyâtimātrām. 2) Bḍ. tu; Vā.T. ha; V. te. 3) Bḍ. Vā. Daityā-. 4) Br. prāg. 5) A. ślokaṃ papāṭha hy Uśanā. vṛddhiṃ dṛṣṭvā sa tasya ca.

8 = A. 18.5; Bḍ. I. 36.94b, 95a; Br. 2.13; H. 66b, 67a; Vā. 62.81a(b); cfr. Vi. I. 12.98. 1) Bḍ. vratam; Vā. hutam. 2) Bḍ. kṛtvā yad enam upari. 3) Vā. sthitāḥ saptarṣayaḥ kṛtvā yad enam upari Dhruvam.

[ ] = Bḍ. I. 36.95b; Vā. 62.81c.

9a = A. 18.6a; Br. 2.14a; H. 67b; Kū. 14.3a; Śidh. 52.10b; Vi. I. 13.1a.

9 = Bḍ. I. 36.96; Vā. 62.82. 1) Vā. Puṣ-. 2) Vā. T. sā. 3) Vā. tu tāṃ vi-.

svāṃ chayam āha vai Sṛṣ[1]ṭir
bhava narīti taṃ pra[3]bhuḥ. || 9 ||
satyabhivyahṛtes[1]) tasya
sadyaḥ strī sābhavat tadā |
divyasaṃhanana Chāyā
divyabharaṇabhūṣitā. || 9_1 ||

Śiṣṭer[1]) ādhatta[2]) Succhāyā[3])
pañca putrān akalmaṣān: || 9 ||

Chāyāyāṃ Sṛṣṭir[1]) ādhatta
pañca putrān akalmaṣān: |
Pracīnagarbhaṃ Vṛṣabhaṃ[2])
Vṛkaṃ ca Vṛkalaṃ Dhṛtim. || 9_2 ||
patnī Pracīnagarbhasya
Suvarca suṣuve nṛpam |
namn-Ōdaradhiyaṃ putram,
Indro yaḥ pūrvajanmani. || 9_3 ||
saṃvatsarasahasrante
sakṛd ahāram aharat[1]), |
evaṃ manvantaraṃ yukta[2])
Indratvaṃ praptavan vi[3]bhuḥ. || 9_4 ||
Udaradheḥ sutaṃ Bhadrā-
janayat sa Divaṃjayam. || 9_5 ||

Ripuṃ Ripuṃjayaṃ Vipraṃ[1])
Vṛkalaṃ[2]) Vṛkatejasam[3]) |

Ripuṃ Ripuṃjayaṃ[1]) jajñe
Varāṅgī sā[2]) Divaṃjayāt. |

Ripor ādhatta[1]) Bṛhatī[2]) Cākṣuṣaṃ[3]) sarvatejasam. || 10 ||

tasya putro manur vidvan
brahmakṣatrapravartakaḥ. || 10_1 ||

---

1) Kū. Vi. Dhruvāc. 2) A.T. Vṛddhiś; Br.T.H.Vi.2 Chliṣṭiṃ; Br. V. Kū. V. Sṛṣṭiṃ; Śidh. Puṣṭiṃ. 3) A. -yaś; Kū. Bhavyaṃ; Śidh. Dhanyaṃ. 4) Kū. T. Bhavyac; V. bhārya; Vi. Bhavyāc; cfr. Com. 5) Śidh. putrau.

9b = A. 18.6b; Br. 2.14b; H. 68a; Kū. 14.3b; Śidh. 52.11a; Vi. I. 13.1b. 1) A. Vṛddher; Br.H.Vi.2 Śliṣṭer; Śidh. Puṣṭer. 2) Śidh. āv(?)antam. 3) Śidh. ucchāyaḥ.

10a = A. 18.7a; Br. 2.15a; H. 68b; Kū. 14.5a; Śidh. 52.11b; Vi. I. 13.2a. 1) A T. Puṣyaṃ; A.V.H. Ripraṃ; Br.T. Vīraṃ. 2) A.T. Vṛkasaṃ; Kū. Kapilaṃ. 3) Kū. T. Vṛṣa-.

9_1 = Bd. I. 36.97; Va. 62.83. 1) Va. -hṛte.

9_2 = Bd. I. 36.98; Va. 62.84. 1) Vā. Puṣṭir. 2) Va. T. Vṛṣakam.

9_3 = Bd. I. 36.99; Va. 62.85.

9_4 = Bd. I. 36.100; Va. 62.86. 1) Bd. -ran. 2) Vā. yuktam. 3) Bd. pra-.

9_5 = Bd. I. 36.101a; Vā. 62.87a.

10a = Bd. I. 36.101b; Vā. 62 87b. 1) Bd. -jayāj. 2) Bd. tu.

10b = A. 18.7b; Bd. I. 36.102a; Br. 2.15b; H. 69a; Kū. 14.5; Śidh. 52.12a; Vā. 62.88a; Vi. I. 13.2b. 1) Śidh. āvanta-. 2) Kū. Śidh. -mahiṣī. 3) Bd. Br.T. Cakṣuṣaṃ.

10_1 = Bd. I. 36.102b; Vā. 62.88b.

ajījanat[1]) Puṣkariṇyāṃ[2]) Vairaṇyāṃ[3]) Cākṣuṣo[4]) manuṃ[5]) |
prajāpater ātmajāyāṃ Vīraṇasya[6]) mahātmanaḥ[7]). || 11 ||
manor ajāyanta daśa Naḍvalāyāṃ[1]) *mahaujasaḥ*[2]) |
kanyāyāṃ *sumahāvīryā*[3]) Vairājasya[4]) prajāpateḥ: || 12 ||
Ūruḥ[1]) Pūruḥ[2]) Śatadyumnas Tapasvī Satyavāk[3]) *Kaviḥ*[4]) |
Agniṣṭud Ati[5]rātraś ca Sudyumnaś cêti te[6]) nava[7]) || 13 ||
Abhimanyuś ca daśamo Naḍvalāyāṃ[1]) mahaujasaḥ[2]). |
Ūror[3]) ajanayat putrān Ṣaḍāgneyī mahāprabhān[4]): || 14 ||
Aṅgaṃ Sumanasaṃ *Svātiṃ*[1]) Kratum *Āṅgirasaṃ*[2]) *Gayam*[3]). |
Aṅgāt Sunīthâpatyaṃ[4]) vai[5]) Venam[6]) ekaṃ vyajāyata[7]). || 15 ||
apacāreṇa[1]) Venasya prakopaḥ[2]) sumahān abhūt[3]), |
prajārtham ṛṣayo 'thâsya[4]) mamanthur dakṣiṇaṃ karam. || 16 ||

---

11 = A. 18.8a = a; Bḍ. I. 36.102c = a; Br. 2.16; H. 69b, 70a; Kū. 14.6b, 7a; Śidh. 52.12b = a; Vā. 62.89; Vi. I. 13.3. Bḍ. Vā. vyajījanat; Kū so 'jī-. 2) Bḍ. Vā. V. -riṇī. 3) A.T. Vīriṇyāṃ; Bḍ. Vāruṇī; Br. Vairiṇyāṃ; H. Vīraṇyāṃ; Kū. T. Surūpaṃ; Śidh. Varuṇaṃ; Vā.T.Vi. Vāruṇyāṃ; V. Vīraṇī. 4) Bḍ. Br. Kū. Vā. Cākṣuṣaṃ. 5) Śidh. manuḥ. 6) H. Kū. V. Vā. Vi. Araṇyasya. 7) Vi.2. Anaraṇyasya dhīmataḥ.

12 = A. 18.8b = a; Bḍ. I. 36.105; Br. 2.17; H. 70b, 71a; Kū. 14.7b, 8a; Śidh. 52.13; Vā. 62.90bc; Vi. I. 13.4. 1) Kū. sutās te; Vā.T. Laḍvalāyāṃ. 2) A. sutottamāḥ: Kū.T. sumahaujasaḥ; Bḍ. sutāḥ śubhāḥ; Vā. śubhāḥ sutāḥ; 3) Br. muniśārdūlā; H. Bharataśreṣṭha; Kū. -yo; Śidh. hi muniśreṣṭha; Vā. vai mahābhāga; Vi.1 jagatāṃ śreṣṭha; Vi.2 dvijaśārdūla. 4) Bḍ. Virajasya.

13 = A. 18.9; Bḍ. I. 36.106; Br. 2.18; H. 71b, 72a; Kū. 14.8b, 9a: Śidh. 52.14; Vā. 62.91ab; Vi. I. 13.5. 1) Br.T. Kutsaḥ; Śidh. Ruruḥ. 2) Bḍ. Br. Vā. Vi.1 Puruḥ. 3) Śidh. -yajit. 4) Bḍ. Vā V. Kṛtiḥ; Kū. Vi.2 Śuciḥ. 5) H. -ṣṭuv Ati-; Śidh. Vi. Agniṣṭomo 'ti-. 6) Bḍ. vai; H. cêty amī. 7) A T. c-Âtimanyukaḥ; A. Kū. c-Âbhimanyukaḥ; Śidh. c-Âtimanyuḥ Suyaśā daśa.

14 = A. 18.10a = b; Bḍ. I. 36.107; Br. 2.19; H. 72b, 73a; Kū 14.9b = b; Śidh. 52.15a = b; Vā. 62.91c, 92a; Vi. I. 13.6. 1) H. -lāyāḥ; Vā.Nad-. 2) Bḍ. Vā. manoḥ sutāḥ; H. mahājasaḥ. 3) Br. Pu-; Śidh. Ru-. 4) Kū. -balān; Śidh. -prabhā.

15 = A 18.10b, 11a; Bḍ. I. 36.108; Br. 2.20; H. 73b, 74a; Kū. 14.10a(b); Śidh. 52.15b, 16a; Vā. 62.92b, 93a; Vi. I. 13.7. 1) Bḍ. Kū. Śidh Vi.2 Khyātiṃ. 2) A. Br. H. Vā. Vi. Aṅg-. 3) Bḍ. Gayaṃ Śukraṃ Vraj-Ājinau; Br.T. Mayam: Kū. Vā. Vi.1 Śivam, Vi.2 -soṣijau; Śidh. Ṛjum. 4) Śidh. -nīthā bhāryā. 5) H. -gaḥ Sunīthakanyāyāṃ. 6) A. Bṛ. Ga. Kū. Śidh. Vi. Veṇam. 7) Śidh. asūyata: Vi. ajāyata; Kū. Aṅgād Veṇo 'bhavat paścād Vaiṇyo Veṇād ajāyata.

16 = A. 18(11b) 12a; Bḍ. I. 36.109; Br. 2.21; H. 74b, 75a; Śidh. 52.16b, 17a; Vā. 62.93b, 94a; Vi. I. 13.8a = b. 1) Bḍ. tasyâparādhād 2) Śidh. konas tu. 3) A. arakṣakaḥ pāparataḥ sa hato munibhiḥ kuśaiḥ. 4) Bḍ. Br. Vi.2 -yo yasya; Śidh. Vā. Vi.1 -yas tasya.

Venasya mathite pāṇau[1]) saṃbabhūva mahān[2]) *nṛpaḥ*[3]). |

tam dṛṣṭvā munayaḥ prāhur:
eṣa vai muditāḥ prajāḥ || 17 ||
kariṣyati mahātejā
yaśaś ca prāpsyate mahat. |

Vainyo nāma mahīpālo,
yaḥ Pṛthuḥ parikīrtitaḥ[1]), || 17 ||

sa dhanvī kavacī jātas[1]), *tejasā nirdahan iva*[2]). || 18 ||
Pṛthur Vainyas tadā[1]) cêmāṃ[2]) rarakṣa[3]) kṣatrapūrvajaḥ, |
rājasūyābhiṣiktānām ādyaḥ sa vasudhādhipaḥ[4]). || 19 ||
tasmāc caiva sam[1]utpannau nipuṇau[2]) Sūta-Māgadhau. |
tenêyam gaur *mahārājña*[3]) dugdhā sasyāni[4]) *dhīmatā*[5]) || 20 ||
prajānām vṛttikāmena[1]) devaiḥ sarṣi[2]gaṇaiḥ saha[3]) |
pitṛbhir Dānavaiś caiva gandharvaiḥ sāp[4]saroganaiḥ || 21 ||
sarpaiḥ[1]) puṇyajanaiś caiva[2]) vīrudbhiḥ parvatais tathā[3]); |
teṣu teṣu ca[4]) pātreṣu duhyamānā vasuṃdharā[5]) || 22 ||
prādād yathepsitam kṣīram, tena prāṇān adhārayan[1]). |
Pṛthos tu putrau[2]) dharmajñau[3]) jajñāte[4]) 'ntardhi-Pā*lin*au[5]). || 23 ||

17a = A. 18.12b; Bḍ. I. 36 (110a); Br. 2.22a; H. 75b; Śidh. 52.17b; Vā. 62.94b; Vi. I. 13.8b. 1) H. Śidh. Va. Vi.1 paṇau mathite. 2) A. Pṛthur; Śidh. tataḥ. 3) Br. V. H. ṛṣiḥ; Śidh. Pṛthuḥ; Vi.1 mahāmune; Vi.2 -hāmatiḥ; Bḍ janitas tasya pāṇau tu mathite rūpavān Pṛthuḥ.

17b = A. 18.13a; Br. 2.22b; H. 76a.

18a = A. 18.13b; Br. 2.23a; H. 76b.

17b = Bḍ. I. 36. (110b); Vā. 62.94c. Vi. I. 13 9a. 1) Vi.2 -kīrtyate; Bḍ. janayitvā sutam tasya Pṛthum prathitapauruṣam.

18b = A. 18.14a; Bḍ. I. 36.111b; Br. 2.23b; H. 77a; Śidh. 52.18a; Vā. 62.94d. 1) Bḍ. jajñe; Br. -to. 2) Br. jvalajjvalanasaṃnibhaḥ; H. karāj jvalanasaṃnibhaḥ; Śidh. tejasâdityasaṃnibhaḥ; Vā. tejasā prajvalan iva.

19 = A. 18 14b, 15a; Bḍ I. 36.112b, 113a; Br. 2 21; H. 77b, 78a; Śidh. 52.18b, 19a; Vā. 62.94e, 95a. 1) A. prajāḥ; Br. tatha. 2) A. sarvā; Bḍ. lokān; Śidh. pṛthvīṃ; Vā. sarvalokān. 3) Śidh. arakṣat. 4) A. pṛthivīpatiḥ.

20 = A. 18.15b, (16b); Bḍ. I. 36.113b, 114a; Br. 2.25; H. 78b, 79a; Śidh. 52.19b, 20a; Vā. 62.95b, 96a. 1) Bḍ. Vā. tasya stavārtham ut. 2) H. vipulau. 3) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja; Śidh. muniśreṣṭha. 4) H. śas-. 5) Br. bhūbhṛtā; H. Bhārata; Śidh. -dhā sarvahitāya vai; A. dugdhā gaus tena sasyārthaṃ (V. sasyāni) prajānām jīvanāya ca.

21 = A. 18.17a = aIIbII; Bḍ. I. 36.114b, 115a; Br. 2.26; H. 79b, 80a; Śidh. 52.20b, 21a; Vā. 62.96b, 97a. 1) Bḍ. Vā. vṛttikāmānāṃ; Śidh. hitakāmena. 2) Bḍ. carṣi-; Vā. -vair ṛṣi-. 3) A. saha devair muniganair; Br. sahaḥ. 4) A. Bḍ. câp-; Br. Vā. -vair ap-.

22 = A. 18.17b, 18a; Bḍ I. 36.115b, 116a; Br 2.27; H 80b, 81a; Śidh. 52.21b, (22); Vā. 62 97b, 98a. 1) Vā.T. sarvaiḥ 2) A. pitṛbhir dānavaiḥ sarpair. 3) A. -tair janaiḥ; Bḍ. parvatair vṛkṣavīrudhaiḥ. 4) Bḍ Vā. tu. 5) Śidh. tena dattena jīvanti sarvadevagaṇāḥ sadā.

23 = A. 18.18b, 19a; Bḍ. I. 36 116b, 37.22b; Br. 2.28; H. 81b, 82a; Śidh. 53.1a = b;

Śikhaṇḍinī[1]) Havirdhānam Antardhānād vyajāyata, |
Havirdhānāt Ṣaḍāgneyī Dhiṣaṇâjanayat sutān[2]): || 24 ||
Prācīnabarhiṣaṃ Śukraṃ[1]) Gayaṃ Kṛṣṇaṃ Vraj-Ājinau[2]). |
Prācīnabarhir bhagavān mahān āsīt prajāpatiḥ[3]) || 25 ||

Havirdhānān mahārājo[1]),
yena saṃvardhitāḥ prajāḥ. |
prācīnāgrāḥ kuśās[2]) tasya
pṛthivyāṃ *dvijasattamāḥ*[3]) || 26 ||
Prācīnabarhir bhagavān[1])
pṛthivītalacāriṇaḥ[2]). |

balaśrutatapovīryaiḥ
pṛthivyām ekarāḍ asau. |
prācīnāgrāḥ kuśās tasya
tasmāt Prācīnabarhy asau. || 26 ||

Samudratanayāyāṃ tu kṛtadāro *'bhavat* prabhuḥ[1]) || 27 ||
mahatas tapasaḥ[1]) pāre Savarṇāyāṃ prajāpatiḥ[2]). |
Savarṇâdhatta Sāmudrī[3]) daśa Prācīnabarhiṣaḥ[4]), || 28 ||

Vā. 62.92b, 63.22a; Vi. 1. 14.1a = b. 1) Vā. tena lokāṃs tv adhārayat. 2) A. Śidh. Pṛthoḥ putrau tu; H. Pṛthuputrau tu; Vi.1 Pṛthoḥ putrau; Vi.2 -trau tu. 3) Bḍ. Vā. vikrāntau; Vi.1 mahāvīryau. 4) Br. yajñānte. 5) A.Vi 2 -Pālitau; Bḍ. -Pāvanau; Br. -Pātinau; Śidh. bhuvi pārthivau. Cfr. 1b: Havirdhānī-Havirdhāma-nāmānau tau babhūvatuḥ.

24 = A. 18.19b, 20a; Bḍ. I. 37.23; Br. 2.29; H. 82b, 83a; Kū 14.22b, (51a); Śidh. 53.(2a); Vā. 63.22b, 23a; Vi. I. 14.1b, 2a. 1) Kū. Śikhaṇḍinaṃ. 2) Kū. Havirdhānas tath-Âgneyyāṃ janayāmāsa vai sutam; Śidh. Śikhaṇḍinī Havirdhāmāt putraṃ Prācīnabarhiṣam.

25 = A. 18.20b, 21b; Bḍ I. 37.24: Br. 2.30; H. 83b, 84a; Kū. 15.(51b), 52a; Vā. 63.23b, 24a: Vi. I. 14.2b, 3a. 1) Bḍ. H. Śuklaṃ 2) Bḍ. Praj-Ājinau; Kū. Prācīnabarhiṣaṃ nāmnā dhanurvedasya pāragam. 3) Kū. sarvaśāstrabhṛtāṃ varaḥ

26 = A. 18.21a = b; Br. 2.31a⟨⟩; H. 84b, 85a; Śidh. 53.2bI = bI; Vi. I. 14.3b, 4a. 1) Br. munisreṣṭhā; H. mahārāja. 2) Br. pracīnāgrakuśās. 3) A. yajato yataḥ; H. Janamejaya; Vi. abhavan mune.

27a = Br. 2.31b; H. 85b; Śidh. 53.2bII = II; Vi. I. 14.4b. 1) Vi.2 abhavat. 2) Br. -ṇīḥ; Vi. khyāto bhuvi mahābalaḥ.

26 = Bḍ. I. 37.25; Vā. 63.24bc.

27(b = Bḍ. I. 37.26a; Br. 2.32a; H. 86a; Śidh. 53.3a; Vā. 63.25a: Vi I. 14.5a. 1) Bḍ. Vā -raḥ sa vai prabhuḥ; Vi. -ro mahīpatiḥ.

28 = A. 18.22a = b; Bḍ. I. 37.26b, 27a; Br. 2.32b, 33a; H. 86b, 87a; Kū 14.(52b) = b; Śidh. 53.3b = b; Vā. 63.25bc; Vi. I. 14.5b, 6a. 1) H. Vā. tamasaḥ. 2) H. mahīpatiḥ; Vi. -pateḥ. 3) Kū. Śidh. Samudratanayāyāṃ vai (Śidh. tu). 4) Kū. daśa putrān ajījanat

sarv*ān*[1]) Pracetaso nāma dhanurvedasya pāragā*n*[2]). |
apṛthagdharmacaraṇās te 'tapyanta mahat tapaḥ[3]) || 29 ||
daśa varṣasahasrāṇi samudrasalileśayāḥ. |
tapaś caratsu pṛthivīṃ Pracetaḥsu[1]) mahīruhāḥ[2]) || 30 ||
arakṣya'māṇām āvavrur[2]), babhūvâtha prajākṣayaḥ. |
pratyāhṛte[3]) tadā tasmin[4]) Cākṣuṣasyântare manoḥ || 31 ||
nâśakan māruto vātuṃ, vṛtaṃ[1]) khaṃ[2]) abhavad drumaiḥ[3]); |
daśa varṣasahasrāṇi na śekuś ceṣṭituṃ prajāḥ. || 32 ||
tad upaśrutya tapasā[1]) yuktāḥ sarve[2]) Pracetasaḥ |
mukhebhyo vāyum agniṃ ca sasṛjur[3]) jātamanyavaḥ[4]). || 33 ||
unmūlān atha tān vṛkṣān[1]) kṛtvā[2]) vāyur aśoṣayat, |
tān agnir adahad ghora, evam āsīd drumakṣayaḥ[3]). || 34 ||
druma'kṣayam atho buddhvā[2]) kiṃcicchiṣṭeṣu[3]) śākhiṣu[4]) |
upagamyâbravīd etān *rāja*[5]) Somaḥ pra*jāpatīn*[6]): || 35 ||

---

29 = A. 18.22b, 23a; Bḍ. I. 37.27b, 28a; Br. 2.33b, 34a; Ga. 6.11; H. 87b, 88a; Kū 14.(53a); Śidh. 53.4; Vā. 63.26ab; Vi. I. 14.6b, 7a. 1) A. Ga. Śidh Vā T. Vi. sarve. 2) A. Ga. Śidh. Va. T. Vi. -gāḥ. 3) Vi. mahātapaḥ; Kū. Pracetasas te vikhyātā rājānaḥ prathitaujasaḥ.

30 = A. 18.23b = a; Bḍ. I. 37 28b, 29a; Br. 2.34b, 35a; Ga. 6.12a = a; H. 88b, 89a; Śidh. 53.5; Vā. 63.26c, 27a; Vi. I. 14.7b, 15.1a. 1) Bḍ. tapaś ca teṣu pṛthivīṃ tapyatsv atha. 2) Śidh. pṛthivyām abhavan sumahīruhaḥ.

31 = Bḍ. I. 37.29b, 30a; Br. 2 35b = a; H. 89b, 90a; Śidh. 53.6a = a; Vā. 63.27b, 28a; Vi. I. 15.1b = a. 1) Br.H. arakṣa-. 2) Śidh. arakṣyamāṇāyāṃ pṛthvyāṃ; Vā.T. arakṣyamāṇāḥ khaṃ vavrur. 3) H. -hṛtāḥ; Vā. -hate. 4) H. prajāḥ sarvāś.

32 = A. 18 (24bI) = a; Bḍ. I. 37.30b, 31a; Br. 2.36; H. 90b, 91a; Vā. 63.28bc; Vi. I. 15 2. 1) Bḍ. Vi.2 vṛttaṃ 2) Vi.2 svam. 3) A. bhuḥ khaṃ vyāptaṃ hi tarubhis.

33 = A. 18.(24bII); Bḍ. I. 37.31b, 32a; Br. 2.37; H. 91b, 92a; Śidh. 53.(6b); Vā. 63.29; Vi. I. 15.3. 1) Vi. tad dṛṣṭvā jalaniṣkrantaḥ. 2) Bḍ.Vā. sarve yuktāḥ; Vi. sarve kruddhāḥ. 3) Vi. te 'sṛjan. 4) A. tāṃs tarūn adahaṃś ca te; Śidh. taṃ dṛṣṭvā tu drumebhyas te prāsṛjan agnimārutau.

34 = Bḍ. I. 37.32b, 33a; Br. 2.38; H. 92b, 93a; Śidh. 53.(7a); Vā. 63.30; Vi. I. 15 4. 1) Bḍ. H. vṛkṣāṃs tān; Br. vṛkṣāṃs tu; H. tān kṛtvā. 2) H. vṛkṣān. 3) Vi. -ras tatrâbhūd drumasaṃkṣayaḥ; Śidh. vṛkṣān unmūlya vāyus tān adahad Dhavyavāhanaḥ.

35 = A. 18 25(a)b; Bḍ. I. 37.33b, 34a; Br. 2.39; H. 93b, 94a; Śidh. 53.7b, 8a; Vā. 63.31; Vi. I. 15.5. 1) Śidh. vṛkṣa-. 2) Śidh. tato dṛṣṭvā; Vi. dṛṣṭvā. 3) Vā. cheṣeṣu. 4) A. mukhajāgnimarudbhyāṃ ca dṛṣṭvā câtha drumakṣayam. 5) Br. etāṃs tadā; H. atha. 6) Bḍ Va. Pracetasaḥ; Śidh. pratāpavān.

kopaṃ yacchata[1]) rājānaḥ sarve[2]) Prācīnabarhiṣaḥ[3]), |

vṛkṣaśūnyā kṛtā pṛthvī,	vṛkṣāḥ kṣityāṃ janiṣyanti,
śāmyetām agnimārutau[1])! ‖ 36 ‖	śāmyetām agnimārutau! ‖ 36 ‖

ratnabhūtā ca[1]) kanyêyaṃ vṛkṣāṇām[2]) varavarṇinī[3]) |
bhaviṣyaṃ[4]) jānatā *hy eṣā*[5]) dhṛtā garbheṇa vai mayā[6]), ‖ 37 ‖
Māriṣā nāma nāmnaiṣā[1]) vṛkṣāṇām iti nirmitā[2]), |

bhāryā vo 'stu mahābhāgā[1])	bhāryā bhavatu vo hy eṣā
Soma[2]vaṃśavivardhinī. ‖ 38 ‖	Somagarbha[1]vivardhitā. ‖ 38 ‖

yuṣmākaṃ tejaso 'rdhena mama cârdhena[1]) tejasaḥ[2]) |
asyām utpatsyate vidvān[3]) Dakṣo nāma prajāpatiḥ. ‖ 39 ‖
sa imāṃ dagdhabhūyiṣṭhāṃ[1]) yuṣmattejomayena vai |
agninâgnisamo[2]) bhūyaḥ[3]) prajāḥ saṃvardhayiṣyati[4]). ‖ 40 ‖
tataḥ Somasya vacanāj jagṛhus te Pracetasaḥ[1]) |
saṃbṛtya[2]) kopaṃ vṛkṣebhyaḥ patnīṃ dharmeṇa Māriṣām[3]). ‖ 41 ‖
Māriṣāyāṃ tatas te vai[1]) manasā garbham ādadhuḥ. |

36a = Bḍ. I. 37.34b; Vā. 63.32a. 1) Vā. sarvam.

36a(b) = A. 18.(25a); Bḍ. I. 37.35a; Br. 2.40a; H. 94b; Śidh. 53.8b; Vā. 63.32b; Vi. I. 15.6a. 1) Bḍ. Vā. tyajata. 2) Vā. sarvam. 3) A. -ta dāsyanti kanyāṃ vo Māriṣāṃ varām; Vi. śṛṇudhvaṃ ca vaco mama.

36b = Br. 2.40b; H. 95a; Vi. I. 15 (6b). 1) Vi. saṃdhānaṃ vaḥ kariṣyāmi saha kṣitiruhair aham.

36c = Bḍ. I. 37.35b; Vā. 63.33a.

37 = A. 18.(26b) 27aI = bI; Bḍ. I. 37.36; Br. 2.41; H. 95b, 96a; Śidh. 53.9; Vā. 63.33b, 34a; Vi. I. 15.7. 1) Śidh. anubhūtānu; Vā. -bhūtā tu. 2) Vi. vārkṣeyī. 3) A. tapasvino muneḥ kaṇḍoḥ Pramlocāyāṃ mayaiva ca. 4) Bḍ. -ṣyaj. 5) A. sṛṣṭā; Br. tāta; H. tattvaṃ; Śidh. sā tu; Vi. pūrvaṃ. 6) Vā. Vi. mayā gobhir vivardhitā.

38a = Bḍ. I. 37.37a; Br. 2.42a; H. 96b; Vā. 63.34b; Vi. I. 15.8a. 1) H. kanyêyam. 2) Bḍ. Vā. vṛkṣair eva vinirmitā.

38b = A. 18.27aII = I; Br. 2.42b; H. 97a; Śidh. 53.10a; Vi. I. 15.8b. 1) A. kulaṃkarī; Br. T. H. -bhāgāḥ. 2) Vi. dhruvaṃ.

38b = Bḍ. I. 37.37b; Vā. 63.34c. 1) Bḍ. -garbhā.

39 = A. 18.27bI = bI; Bḍ. I. 37.38; Br. 2.43; H. 97b, 98a; Śidh. 53.11a = a; Vā. 63.35; Vi. I. 15.9. 1) Śidh. câṃśena. 2) Bḍ. -jasā. 3) A. Dakṣaḥ; H. putro.

40 = A. 18.27bII = bII; Bḍ. I. 37.39; Br. 2.44; H. 98b, 99a; Śidh. 53.11b = b; Vā. 63.36; Vi. 15.10. 1) Vi. mama câṃśena saṃyukto. 2) Śidh. brahmatejomayo. 3) H. bhūtvā. 4) Vā. T. -si.

41 = A. 18.(28aI); Bḍ. I. 37.40; Br. 2.45; H. 99b, 100a; Śidh. 53.12abI = abII; Vā. 63.37; Vi. I. 15.72. 1) A. Pracetasas tāṃ jagṛhur; Vi.2 -hus tāṃ Pracetasaḥ. 2) Vā. -hatya; Vi.2 saṃvṛtya. 3) Śidh. bhāryāṃ dharmeṇa tasyās tu.

daśabhyas tu Pracetobhyo Māriṣāyāṃ prajāpatiḥ[2]) || 42 ||
Dakṣo[1]) jajñe mahātejāḥ[2]) Somasyâṃśena *vīryavān*[3]). |

putrān utpādayāmāsa
Somavaṃśavivardhanān[1]). || 43 ||

asṛjan manasā tv[1])ādau
prajā Dakṣo na[2]) maithunāt. ||43||

acarāṃś ca carāṃś caiva[1]) dvipado 'tha catuṣpadaḥ[2]). |
sa sṛṣṭvā[3]) manasā Dakṣaḥ paścād asṛjata[4]) striyaḥ. || 44 ||
dadau sa daśa[1]) Dharmāya, Kaśyapāya trayodaśa, |

śiṣṭāḥ Somāya rājñe ca[1])
nakṣatrākhyā dadau prabhuḥ. ||

kālasya nayane yuktāḥ
saptaviṃśatim Indave[1]). || 45 ||

ebhyo dattvā tato 'nyā vai catasro 'riṣṭanemine, |
dve caiva Bahuputrāya dve caiv-Âṅgirase tatha[2]), |
kanyam ekaṃ Kṛśāśvāya, tebhyo 'patyaṃ nibodhata[3])! || 451 ||
antaraṃ Cākṣuṣasyâtra[1]) manoḥ ṣaṣṭhaṃ tu gīyate[2]) |
manor Vaivasvatasyâpi saptamasya prajāpateḥ. || 452 ||
tāsu devāḥ[1]) khagā[2]) gāvo[3]) nāgā Ditija-Dānavāḥ[4]) |
gandharvāpsarasaś caiva jajñire 'nyāś ca jātayaḥ[5]). || 46 ||
tataḥ prabhṛti *loke 'smin*[1]) prajā maithunasaṃbhavāḥ, |
saṃkalpād darśanāt sparśāt pūrveṣāṃ[2]) sṛṣṭir ucyate[3]). || 47 ||

---

42 = A. 18.(28a II); Bd. 1. 37.41; Br. 2.46a = b; H. 100b, 101a; Śidh. 53(12b II) = b II; Vā. 63.38; Vi. I. 15.73a = b. 1) H. tu. 2) A. Dakṣo 'syāṃ ca tato 'bhavat; Śidh Dakṣo jajñe prajapatiḥ.

43a = Bd. I. 37.42a; Br. 2.46b; H. 101b; Śidh. 53.13a; Vā. 63.39a, Vi. I. 15.(73b, 74a). 1) Śidh. so 'pi. 2) Śidh. jajñe Dakṣo mahābhāgaḥ; Vi. jajñe Dakṣo mahāyogo (Vi.2 -bhāgo), yaḥ pūrvaṃ Brahmaṇo 'bhavat, sa tu Dakṣo mahabhāgaḥ. 3) Br. bho dvijāḥ; H. Bharata; Śidh. vai mune; Vi. sṛṣṭyarthaṃ sumahāmate.

43b = H. 102a; Vi. I. 15.74b. 1) Vi. prajasṛṣṭyartham ātmanaḥ.

43b = Bd. I. 37.42b; Vā. 63.39b. 1) Vā. câ-. 2) Bd. 'tha.

44 = A. 18.28b, 29a; Bd. I. 37.43; Br. 2.47; H. 102b, 103a; Śidh. 53.13b, 14a; Vā. 63.40; Vi. I. 15.75a, 76a. 1) Vi.2 avarāṃś ca varāṃś caiva. 2) Vi. -dan. 3) Bd. Vā. visṛjya. 4) Br. asṛjat; H. Vi. apy asṛjat.

45a = A. 18.29b; Bd. I 37.44a; Br. 2.48a; H. 103b; Śidh. 53.14b; Vā. 63.41a; Vi. 1. 15.76b. 1) Br.T. daśa sa.

45b = Br. 2.48b; H. 104a; Śidh. 53.15a. 1) H. -ñe 'tha; Śidh. Dakṣo 'pi.

45b = A. 18.30a I = II. Bd. I. 47.44b; Vā. 63.41b; Vi. I. 15.77a. 1) A. Somāya.

451 = A. 18.30a IIb = a IIb; Bd. I. 47.45, 46a; Vā. 63.42. 1) Vā. Bāhu- 2) A. hy adāt. 3) Bd. -tyaṃ babhūva ha.

452 = Bd. I. 47.46b, 47a; Vā. 63.43. 1) Bd. -syâtha. 2) Vā. tu hīyate.

46 = A. 18.(31a) = a; Bd. I. 37.47b, 48a; Br. 2.49; H. 104b, 105a; Śidh. 53.(15b) = a; Vā. 63.44; Vi. I. 15.(77b), 78a. 1) Bd. Vasudevāḥ; Śidh. devāsurāḥ. 2) Vi. tathā. 3) A. ca nāgādyā; Śidh. nāgā; Vi. Daityā. 4) A. maithunān manasā purā; Śidh. Ditijāś cânyadevatāḥ; Vi. nāgā gāvas tathā khagāḥ. 5) Vi. Dānavādyāś ca jajñire.

47 = Bd. I. 37.48bc; Br. 2.50; H. 105b, 106a; Śidh. 53.16; Vā. 63.45; Vi. I. 15.78b,

munaya (ṛṣaya) ūcuḥ:
devānāṃ Dānavānāṃ ca *gandharvoragarakṣasām*[1]) |
saṃbhavaḥ kathitaḥ pūrvaṃ[2]) Dakṣasya ca mahātmanaḥ. || 48 ||
aṅguṣṭhād Brahmaṇo[1]) jāto[2])
Dakṣaḥ[3]) *proktas*[4]) *tvayânagha*[5]) |
vāmāṅguṣṭhāt tathā caiva[6])
tasya patnī vyajāyata. || 49 ||
prāṇāt prajāpater janma
Dakṣasya kathitaṃ tvayā. || 49 ||
kathaṃ Prācetasatvaṃ sa[1]) punar lebhe mahātapāḥ[2]), |
etaṃ[3]) naḥ[4]) saṃśayaṃ[5]) *sūta*[6]) vyākhyātuṃ tvam ihârhasi[7]). |
dauhitraś caiva[8]) Somasya kathaṃ[9]) śvaśuratāṃ gataḥ? || 50 ||
(Lomaharṣaṇa) sūta uvāca:
utpattiś ca nirodhaś ca nityaṃ[1]) bhūteṣu *vartate*[2]), |
ṛṣayo 'tra na muhyanti vidyāvantaś[3]) ca ye janāḥ[4]). || 51 ||
yuge yuge[1]) bhavanty ete sarve[2]) Dakṣādayo *nṛpāḥ*[3]) |
punaś caiva nirudhyante, vidvāṃs[4]) tatra na muhyati. || 52 ||
jyaiṣṭhyaṃ[1]) kāniṣṭhyam[2]) apy eṣāṃ[3]) pūrvaṃ nâsīd[4]) *dvijottamāḥ*[5]) |
tapa eva garīyo 'bhūt prabhāvaś caiva kāraṇam. || 53 ||

79a. 1) Br. viprendrāḥ; H. rājendra; Śidh. viprendra; Vi. Maitreya. 2) Bḍ. -vāsām. 3) Br. H. procyate prajāḥ; Vi. abhavan prajāḥ.
48 = Bḍ. I. 37.49; Br. 2.51; H. 107; Vā. 63.46. 1) Bḍ. Vā. devarṣīṇāṃ ca te śubhaḥ. 2) Br. -vas tu śruto 'smābhir.
49 = Br. 2.52; H. 108; Śidh. 53.17a = a; Vi. I. 15 (80a) = a. 1) Vi. dakṣiṇād. 2) Br. T. jajñe: Vi. Dakṣaḥ. 3) Vi. pūrvaṃ. 4) Br. kila; Śidh. côktaḥ; Vi. jātaḥ. 5) Br. śubhavrataḥ; Śidh. purā tvayā; Vi. śrutaṃ mayā. 6) Br. H. caivam.
49 = Bḍ. I. 37.50a; Vā. 63.47a.
50 = Bḍ. I. 37.50b, 51; Br. 2.53; H. 109, 110; Śidh. 53.17b, 18; Vā. 63.47b, 48; Vi. I. 15.(80b), 81. 1) Bḍ. Vā. ca; Śidh. hi; Vi. cetaso bhūyaḥ. 2) Vi. sa saṃbhūto mahāmune. 3) Vi. eṣa. 4) H. Śidh. -tan me; Vi. me. 5) Vi. -śayo. 6) H. vipra; Vi. brahman. 7) H. samyag ākhyātum arhasi; Śidh. ākhyātuṃ vai tvam arhasi; Vi. sumahān hṛdi vartate. 8) Vā. sa dauhitraś ca; Vi.1 yad dauhitraḥ sa; Vi.2 -traś ca. 9) Vi. punaḥ.
51 = Bḍ. I. 37.52; Br. 2.54; H. 111; Śidh. 53.19a = a; Vā. 63.49; Vi. I. 15.82. 1) H. Vi. nityaṃ. 2) Bḍ. Vā. sattamāḥ; Br. bho dvijāḥ; H. pārthiva; Vi.1 sattama; Vi.2 vai mune. 3) H. vidvāṃsaś; Vi.1 ye câtra; Vi.2 ye cânye. 4) H. caiva ye janāḥ; Śidh. Vi. divyacakṣuṣaḥ; Vā. narāḥ.
52 = Bḍ. I. 37.53; Br. 2.55; H. 112; Śidh. 53.19b, 20a; Vā. 63.50; Vi. I. 15.83. 1) Śidh. kalpe kalpe. 2) Br. punar. 3) Bḍ. Vā. dvijāḥ; Śidh. mune. Vi. Dakṣādyā munisattamāḥ. 4) Śidh. sujñas.
53 = Bḍ. I 37.54; Br. 2.56; H. 113; Śidh. 53.20b = a; Vā. 63.51; Vi. I. 15.84. 1) Bḍ. jyaiṣṭhya-; Śidh. jyeṣṭhaḥ; Vi. kāniṣṭhyaṃ. 2) Br. kāniṣṭhaṃ;

imāṃ visṛṣṭiṃ Dakṣasya	imāṃ visṛṣṭiṃ yo veda
yo vidyāt sacarācarām, |	Cākṣuṣasya carācarām, |

prajāvān[1] āyur uttīrṇaḥ[2] svargaloke mahīyate. ‖ 54 ‖

evaṃ[1] sargaḥ samākhyātaś Cākṣuṣasya samāsataḥ, |
ity ete ṣaḍ visargā hi[2] krāntā manvantarātmakāḥ ‖ 54$_{1}$ ‖
Svāyaṃbhuvādyāḥ saṃkṣepāc Cākṣuṣāntā yathākramam. |
ete sargā yathā prājñaiḥ[1] proktā vai[2] dvijasattamāḥ ‖ 54$_{2}$ ‖
Vaivasvatavisargeṇa[1] teṣāṃ jñeyas tu vistaraḥ. |
anyūnā nâtiriktās te[2] sarve sargā Vivasvataḥ. ‖ 54$_{3}$ ‖
ārogyāyuḥ pramāṇena[1] dharmataḥ kāmato 'rthataḥ |
etān eva guṇān eti, yaḥ paṭhaty[2] anasūyakaḥ. ‖ 54$_{4}$ ‖
Vaivasvatasya vakṣyāmi sāṃpratasya mahātmanaḥ |
samāsa[1]vyāsataḥ sargaṃ bruvato me nibodhata! ‖ 54$_{5}$ ‖

Śidh. kaniṣṭho; Vi. jyaiṣṭhyaṃ. 3) Śidh. madhyasthaḥ. 4) Vi. nâbhūd. 5) H. janādhipa; Śidh. āsīn mahāmune; Vi. dvijottama.

54^{a} = Br. 2.$_{57}$^{a}; H. 114^{a}; Śidh. 53.$_{21}$^{a}. | 54^{a} = Bḍ. I. 37.$_{55}$^{a}; Va. 63.$_{52}$^{a}.

54^{b} = Bḍ. I. 37.$_{55}$^{b}; Br. 2.$_{57}$^{b}; H. 114^{b}; Śidh. 53.$_{21}$^{b}; Vā. 63.$_{52}$^{b}. 1) Vā. prajānām. 2) Bḍ āyuṣas tīrṇaḥ; Śidh. āyuṣā pūrṇaḥ.

54$_{1}$ = Bḍ. I. 37.$_{56}$; Vā. 63.$_{53}$^{ab}. 1) Vā. eṣa. 2) Bḍ. nisargāś ca.

54$_{2}$ = Bḍ 1. 37.$_{57}$; Vā. 63.$_{53}$^{c}, $_{54}$^{a}. 1) Vā. yathāprajñaṃ. 2) Bḍ. ye.

54$_{3}$ = Bḍ. I. 37.$_{58}$; Vā. 63.$_{54}$^{b}, $_{55}$^{a}. 1) Bḍ. Vā. V. -nisargeṇa. 2) Vā. anantā nâtiriktāś ca.

54$_{4}$ = Bḍ. I. 37.$_{59}$; Vā. 63.$_{55}$^{bc}. 1) Bḍ. -ṇebhyo. 2) Bḍ. paṭhan.

54$_{5}$ = Bḍ I. 37.$_{60}$; Vā. 63.$_{56}$. 1) Vā. samāsād.

Textgruppe II.

(Mt. 4.33–55).

Svāyambhuvo manur dhīmāṃs tapas taptvā suduścaram |
patnīm evâpa rūpāḍhyām Anantāṃ[1]) nāma nāmataḥ. || 33 ||
Priyavrat-Ottānapādau manus tasyām ajījanat. |
Dharmasya kanyā caturā Sūnṛtā nāma bhāminī || 34 ||
Uttānapādāt tanayān prāpa mantharagāminī. |
Apasyatim Apasyantaṃ Kīrtimantaṃ Dhruvaṃ tathā || 35 ||
Uttānapādo 'janayat Sūnṛtāyāṃ prajāpatiḥ. |
Dhruvo varṣasahasrāṇi trīṇi kṛtvā tapaḥ purā || 36 ||
divyam āpa tataḥ sthānam acalaṃ Brahmaṇo varāt, |
tam eva purataḥ kṛtvā Dhruvaṃ saptarṣayaḥ sthitāḥ. || 37 ||
Dhanyā nāma manoḥ kanyā Dhruvāc Chiṣṭam ajījanat, |
Agnikanyā tu Succhāyā Śiṣṭāt sā suṣuve sutān: || 38 ||
Kṛpaṃ Ripuṃjayaṃ Vṛttaṃ Vṛkaṃ ca Vṛkatejasaṃ. |
Cakṣuṣaṃ Brahmadauhitryāṃ Vīriṇyāṃ sa Ripuṃjayaḥ, || 39 ||
Vīraṇasyâtmajāyāṃ tu Cakṣur manum ajījanat. |
manur vai rājakanyāyāṃ Naḍvalāyāṃ sa Cākṣuṣaḥ || 40 ||
janayāmāsa tanayān daśa śūrān akalmaṣān: |
Ūruḥ Pūruḥ Śatadyumnas Tapasvī Satyavāk Kaviḥ[2]) || 41 ||
Agniṣṭud Atirātraś ca Sudyumnaś câparājitaḥ |
Abhimanyus tu daśamo Naḍvalāyām ajāyata. || 42 ||
Ūror ajanayat putrān Ṣaḍāgneyī tu suprabhān: |
Aṅgaṃ[3]) Sumanasaṃ Khyātiṃ Kratum Aṅgirasaṃ Gayam. || 43 ||
pitṛkanyā Sunīthā tu Venam Aṅgād ajījanat. |
Venam anyāyinaṃ viprā mamanthus, tatkarād abhūt |
Pṛthur nāma mahātejāḥ, sa putrau dvāv ajījanat. || 44 ||
Antardhānas tu Mārīcaṃ Śikhaṇḍinyām ajījanat. |
Havirdhānāt Ṣaḍāgneyī Dhiṣaṇâjanayat sutān: |
Prācīnabarhiṣaṃ Sāṅgaṃ Yamaṃ Śukraṃ Balaṃ Śubham. || 45 ||
Prācīnabarhir bhagavān mahān āsīt prajāpatiḥ, |
Havirdhānāt[4]) prajās tena bahavaḥ sampravartitāḥ. || 46 ||
Savarṇāyāṃ tu Sāmudryāṃ daśâdhatta sutān prabhuḥ, |
sarve Pracetaso nāma dhanurvedasya pāragāḥ. || 47 ||
tattaporakṣitā vṛkṣā babhur loke samantataḥ, |
devādeśāc ca tān agnir adahad ravinandana. || 48 ||
Somakanyâbhavat patnī Māriṣā nāma viśrutā, |

---

1) T. -tā; V. -tīṃ. 2) T. -vāg Ghaviḥ. 3) T. Agnim. 4) T. -nāḥ.

tebhyas tu Dakṣam ekaṃ sā putram agryam ajījanat. || 49 ||
Dakṣād anantaram vṛkṣān auṣadhāni ca sarvaśaḥ |
ajījanat Somakanyā nadīṃ Candravatīṃ tathā. || 50 ||
Somāṃśasya ca tasyâpi Dakṣasyâśītikoṭayaḥ, |
vakṣye tāsāṃ tu vistāraṃ, loke yaḥ supratiṣṭhitaḥ: || 51 ||
dvipadaś câbhavan kecit, kecid bahupadā narāḥ, |
vaimukhāḥ śaṅkukarṇāḥ karṇaprāvaraṇās tathā, || 52 ||
aśvarkṣamukhāḥ kecit, kecit siṃhânanās tathā, |
śvasūkaramukhāḥ kecit, kecid uṣṭramukhās tathā. || 53 ||
janayāmāsa dharmātmā mlecchān sarvān anekaśaḥ, |
sa sṛṣṭvā manasā Dakṣaḥ striyaḥ paścād ajījanat. || 54 ||
dadau sa daśa Dharmāya, Kaśyapāya trayodaśa,
saptaviṃśatiṃ Somāya dadau nakṣatrasaṃjñitāḥ; |
devāsuramanuṣyādi tābhyaḥ sarvam abhūj jagat. || 55 ||

2. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 18.29b-19.21; Bḍ II 2.1 32; Br. 3.1-126; Ga. 6.14-62; H. 115-256; Kū. 15.1, 16.1-46; 18.1-18; Śidh. 54.1-94b; Vā. 65.121-159; Vi. I. 15.85-142; 21.1-40.)

Munaya (ṛṣaya) ūcuḥ:
Devānām Dānavānām ca gandharvoragarakṣasām |
utpattim[1]) vistareṇaiva[2]) *mama brahman* prakīrtaya[3])! ‖ 1 ‖
Lomaharṣaṇa (sūta) uvāca:
prajāḥ sṛjêti vyādiṣṭaḥ[1]) pūrvam[2]) Dakṣaḥ Svayambhuvā |
yathā sasarja bhūtāni,
tathā śṛṇuta *bho dvijāḥ*[1])! ‖ 2 ‖
| sasarja sarva[1]bhūtāni
| gatimanti dhruvāṇi ca. ‖ 2 ‖
mānasāny *eva*[1]) bhūtāni[2]) pūrvam evâsṛjat[3]) prabhuḥ[4]): |
ṛṣīn devān[5]) sa[6]gandharvān *asurān atha rākṣasān*[7]) ‖ 3 ‖
yakṣabhūtapiśācāṃś ca vayaḥpaśumṛgāṃs tathā[1]). |
yadâsya *manasā*[2]) *sṛṣṭā*[3]) na vyavardhanta[4]) tāḥ[5]) prajāḥ[6]), ‖ 4 ‖

---

1 = Br. 3.1; H. 115; Kū. 15.1; Śidh. 54.1; Vi. I. 15.85. 1) Śidh. sṛṣṭim tu. 2) Kū. vistarād brūhi; Śidh. vistareṇêmām; Vi. -ṇêha. 3) Br. Lomaharṣaṇa kīrtaya; H. Vaiśampāyana kīrtaya; Kū. sūta Vaivasvate 'ntare; Śidh. sūtaputra bravīhi me.

2a = Bḍ. II. 2.1b; Br. 3.2a; H. 116a; Kū. 16.1a; Vā. 65.121a; Vi. I. 15.86a. 1) Kū. saṃdiṣṭaḥ. 2) Bḍ Vā. svayam.

2b = Br. 3 2b; H. 116b. Vi. I. 15.86b. 1) H. śṛṇu mahīpate; Vi. śṛṇu mahāmate (Vi.2 -mune).

2b = Bḍ. II. 2.2a; Kū. 16 (1b); Vā. 65.121b. 1) Vā. Dakṣo; Kū. sasarja devān gandharvān ṛṣīṃś caivâsuroragān.

3 = Bḍ. II. 2.2b, 3a; Br. 3.3; H. 117; Śidh. 54.(2a); Vā. 65.125b, 126a; Vi. I. 15.87. 1) Bḍ. mānasāni ca; H. manasā caiva; Vi.1 mānasāni tu. 2) Bḍ. -tāni sa. 3) Bḍ. asṛjat p-; Vā. sisṛkṣur vividhāḥ; Vi. Dakṣo 'sṛjat. 4) Vā. prajāḥ; Vi. tadā; Śidh. pūrvam hi manasā Dakṣaḥ sṛṣṭim cakre prajāpatiḥ. 5) Vi. devān ṛṣīn. 6) Bḍ. ca. 7) Bḍ. Vā. manuṣyoragarākṣasān; Br. asurān yakṣarākṣasān; Vi. asurān pannagāṃs tathā.

4 = Bḍ. II. 2.3b, 4a; Br. 3.4a = b; H. 118; Kū. 16.2a = b; Śidh. 54.(2b); Vā. 65.126b, 127a; Vi. I. 15.88a = b. 1) H. pāśusarīsṛpān. 2) Br. mānasī; H. tās tu; Kū. sṛjataḥ; Vi.1 dvija; Vi.2 vipra. 3) Br. viprā; H. Vi. mānasyo; Kū. pūrvam. 4) Br. -dhata; Vi. nâbhyavardhanta. 5) Br. H. vai; Śidh. yadā na vardhate sā tu. 6) Br. -jā.

tadā[1]) saṃcintya dharmātmā[2]) | apadhyātā bhagavatā
prajā[3]hetoḥ prajāpatiḥ. | Mahādevena dhīmatā[1]), |
sa maithunena[1]) dharmeṇa[2]) sisṛkṣur[3]) vividhāḥ prajāḥ[4]), || 5 ||
Asiknīm āvahat[1]) *patnīm*[2]) Vīraṇasya prajāpateḥ |
sutāṃ sutapasā[3]) yuktāṃ mahatīm[4]) lokadhāriṇīm[5]). || 6 ||

yayā dhṛtam idaṃ sarvaṃ jagat sthāvarajaṃgamaṃ
atrâpy udāharantîmau ślokau Prācetasaṃ[1]) prati: || 61 ||
Dakṣasyôdvahato bhāryām Asiknīṃ Vairaṇīṃ[1]) purā[2]); |
kūpānāṃ niyutaṃ Dakṣaṃ[3]) sarpiṇāṃ sābhimāninām || 62 ||
nalīgiriṣu *asajjantaṃ*[1]) pṛṣṭhato 'nuyayau prabhuṃ[2]). |
taṃ dṛṣṭvā ṛṣibhiḥ proktaṃ pratiṣṭhā-yati vai prajāḥ || 63 ||
prathamo 'tra[1]) dvitīyas[2]) tu Dakṣaḥ sa hi prajāpatiḥ[3]). |
athâgacchad yathākālaṃ prahīnāṃ[4]) niyutaṃ tu yat[5]), || 64 ||
Asiknīṃ Vairaṇīṃ[1]) tatra[2]) Dakṣaḥ Prācesaso 'vahat. || 65 ||

atha[1]) putrasahasrāṇi[2]) | atha putrasahasraṃ sa
Vairaṇyāṃ[3]) pañca vīryavān[4]) | | Vairaṇyām[1]) amitaujasam[2]) |
Asiknyāṃ[1]) janayāmāsa Dakṣa *eva prajāpatiḥ*[2]). || 7 ||

5a = Br. 3.4b; H. 119a; Vi. I. 15.88b. 1) Vi. tataḥ. 2) Vi. sa punaḥ. 3) Vi. sṛṣṭi-.

5a = Bd. II. 2.4b; Ga. 6.(14a); Vā. 65.127b. 1) Ga. nâvardhanta ca tās tasya apadhyātā Hareṇa tu.

5b = Bd. II. 2.5a; Br. 3.5a; H. 119b; Ga. 6.(14b); Kū. 16.(2b); Śidh. 54.3b; Vā. 65.128a; Vi. I. 15.89a. 1) Vā. maithunena ca; Vi. maithunenaiva. 2) Bd. Vā. bhāvena. 3) Śidh. sasarja. 4) Ga. maithunena tataḥ sṛṣṭiṃ kartum aicchat prajāpatiḥ; Kū. T. tadā sasarja bhūtāni maithunenaiva sarvataḥ.

6 = Bd. II. 2.5b, 6a; Br. 3.5b, 6a; Ga. 6.15a = a; H. 120; Kū. 16.(3); Śidh. 54.2bII, 3a = aIIb; Vā. 65.128b, 129a; Vi. I. 15.89b, 90a. 1) Vā. câvahat. 2) Bd. Ga. bhāryāṃ; Kū. Asiknyāṃ janayāmāsa; Vi. kanyāṃ. 3) Bd. Vā. sumahatā. 4) Bd. Vā. tapasā 5) Śidh. yuktām āhvayat sargakāraṇāt; Kū sutāyāṃ dharmayuktāyāṃ putrāṇāṃ tu sahasrakam.

61 = Bd. II. 2.6b, 7a; Vā. 65.129b, 130a. 1) Bd. -tasāṃ.

62 = Bd. II. 2.7b, 8a; Vā. 65.130b, 131a. 1) Vā. Vīraṇīṃ. 2) Vā. T. parāṃ. 3) Vā. Dakṣaḥ.

63 = Bd. II. 2.8b, 9a; Vā. 65.131b, 132a. 1) Vā. -giriṣu sarjaṃs tāḥ; V. -rīghasajjaṃs tāḥ. 2) Vā. -bhuḥ.

64 = Bd. II. 2.9b, 10a; Vā. 65.132b, 133a. 1) Vā. prathamâtra. 2) Vā. -tīyā. 3) Vā. Dakṣasyêha prajāpateḥ. 4) Vā. kūpānāṃ. 5) Vā. niyute tu saḥ.

65 = Bd. II. 2.10b; Vā. 65.133b. 1) Vā. Vairiṇīṃ. 2) Vā. yatra.

7a = Br. 3.6b; Ga. 6.(15b); H. 121a; Śidh. 54.4a; Vi. I. 15.90b. 1) Ga. tasya; Śidh. tasyāṃ. 2) Ga. -hasraṃ tu. 3) Śidh. Vīraṇyāṃ; Vi. 1 Vairiṇyāṃ. 4) Ga. -yāṃ samapadyata.

7a = Bd. II. 2.11a; Vā. 65.134a. 1) Vā. Vairiṇyām. 2) Vā. T. -jasā.

tāṃs tu dṛṣṭvā mahābhāgān[1]) sam[2]vivardhayiṣūn[3]) prajāḥ |
devarṣiḥ[4]) priyasaṃvādo Nāradaḥ[5]) prābravīd idam[6]) || 8 ||
nāśāya vacanaṃ teṣāṃ śāpāyaivâtmanas tathā[1]), |
yaṃ[2]) Kaśyapaḥ sutavaraṃ[3]) Parameṣṭhī vyajījanat[4]). || 9 ||

Dakṣasya vai duhitari Dakṣaśāpabhayān muniḥ |	mānasaḥ Kaśyapasyâsīd[1]) Dakṣaśāpavaśāt[2]) punaḥ | tasmāt sa Kaśyapasyâtha dvitīyo[3]) mānaso 'bhavat |

pūrvaṃ sa hi[1]) samutpanno Nāradaḥ Parameṣṭhinaḥ[2]). || 10 ||
Asiknyām atha Vaiṛaṇyāṃ
bhūyo devarṣisattamaḥ |
taṃ bhūyo janayāmāsa
pitêva munipuṃgavaṃ. || 10 1 ||
tena[1]) Dakṣasya[2]) vai putrā[3]) Haryaśvā iti viśrutāḥ |
*dhar*mārthaṃ[4]) nāśitāḥ sarve vidhinā[5]) ca na saṃśayaḥ. || 11 ||

tasyôdyatas tadā Dakṣo nāśāyâmitavikramaḥ |	tasyôdyatas tadā Dakṣaḥ kruddho nāśāya[1]) vai prabhuḥ |

brahmarṣīn *purataḥ kṛtvā*[1]) yācitaḥ Parameṣṭhinā. 12 ||
tato 'bhisaṃdhiṃ[1]) cakre vai[2]) Dakṣas tu[3]) Parameṣṭhinā:
kanyāyāṃ Nārado mahyaṃ tava putro bhaved[4]) iti. || 13 ||

7b = Bḍ. II. 2.11b; Br. 3.7a; H. 121b; Śidh. 54.4b; Vā. 65.134b; Vi. I. 15.91a. 1) Śidh. āśritya. 2) Bḍ. Vā. -aḥ Prācetasaḥ prabhuḥ: Vi. sargahetoḥ prajāpatiḥ.

8 = Bḍ. II 2.12; Br. 3.7b, 8a; H. 122; Śidh. 54.(5a); Vā 65.135ab; Vi. I. 15.91bc. 1) Bḍ. Vā mahātejāḥ; Vi. tān dṛṣṭvā Nārado vipra. 2) Bḍ. Vā. Vi.1 sa. 3) Bḍ. -yiṣuḥ. 4) Vi. saṃgamya. 5) Vi. devarṣir. 6) Bḍ. Vā. -do Brahmaṇaḥ sutaḥ; Vi. idam abravīt; Śidh. tān sisṛkṣūṃs tato dṛṣṭvā Nāradaḥ prāha vai mune.

9 = Bḍ. II. 2.13; Br. 3.8b, 9a; H 123; Vā. 65.135c, 137a. 1) Bḍ. Vā. -mano bravīt. 2) Bḍ. Vā. yaḥ. 3) Bḍ Vā. -pasutasyâtha; H. -paḥ sutaṃ vīraṃ. 4) Bḍ. Vā. vyajāyata.

10a = Br. 3.9b; H. 124a; Śidh. 54.6bI = I.	10ab = Bḍ. II. 2 14; Vā. 65.137b, 138a. 1) Vā. -paśyêha. 2) Vā. -pabhayāt. 3) Vā. -tīyaṃ.

10b(c) = Bḍ. II. 2.15a; Br. 3.10a; H. 124b; Śidh. 54.5b; Vā. 65.138b. 1) Bḍ Vā. V. sa hi pūrvaṃ; Śidh. tu. 2) H. -meṣṭhinā.

10 1 = Br. 3.10b. 11a; H. 125.

11 = Bḍ. II 2.15b, 16a; Br. 3.11b, 12a; H. 126; Vā. 65.139. 1) Vā.T. yena. 2) Bḍ. vṛkṣasya. 3) Bḍ.H. putrā vai; Vā. putrās te. 4) Br. nirmathya; Vā. nindārthaṃ. 5) Vā. vinaṣṭāś.

12a = Br. 3.12b; H. 127a.	12a = Bḍ II. 2.16b; Vā. 65.140a. 1) Bḍ. -dhaḥ śāpāya.

12b = Bḍ. II. 2.17a; Br. 3.13a; H. 127b; Vā. 65 140b. 1) Bḍ. Vā. vai puraskṛtya.

13 = Bḍ. II 2.17b, 18a; Br. 3.13b, 14a; H. 128; Vā 65.141. 1) Br. T. -saṃdhiś.

tato Dakṣaḥ sutāṃ prādāt priyāṃ vai Parameṣṭhine, |
tasmāt sa[1]) Nārado jajñe bhūyaḥ[2]) śāpa[3]bhayād ṛṣiḥ. || 14 ||

munaya (ṛṣaya) ūcuḥ:

kathaṃ vi[1]nāśitāḥ putrā[2]) Nāradena maharṣiṇā[3]) |
prajāpati[4]sutās te vai[5]) śrotum[6]) icchāma[7]) tattvataḥ[8]). || 15 ||

Lomaharṣaṇa (sūta) uvāca:

Dakṣasya putrā[1]) Haryaśvā vivardhayiṣavaḥ prajāḥ |
samāgatā mahāvīryā, Nāradas tān uvāca ha[2]): || 16 ||

bāliśā bata yūyaṃ vai,
nâsyā jānītha vai bhuvaḥ |
pramāṇaṃ sraṣṭukāmā vai
prajāḥ Prācetasātmajāḥ[1]), || 17 ||

| bāliśā bata yūyaṃ vai
| na prajānītha bhūtalam, || 17 ||

antar ūrdhvam adhaś caiva kathaṃ srakṣyatha[1]) vai prajāḥ[2])? |
te tu tadvacanaṃ śrutvā prayātāḥ sarvatodiśam[3]); || 18 ||
adyâpi na nivartante samudrebhya[1]) ivâpagāḥ[2]). |
Haryaśveṣv atha naṣṭeṣu[3]) Dakṣaḥ Prācetasaḥ punaḥ || 19 ||
Vairaṇyām[1]) atha[2]) putrāṇāṃ sahasram asṛjat prabhuḥ[3]). |

vivardhayiṣavas te tu
Śabalāśvās tathā prajāḥ[1]) || 20 ||

| prajā vivardhayiṣavaḥ
| Śabalāśvāḥ punas tu te || 20 ||

---

2) Vā. -saṃdhitaṃ cakre. 3) Bḍ. -kṣaś ca; Br. Dakṣasya. 4) Vā. bhavatv.

14 = Bḍ. II. 2.18bc; Br. 3.14bc; H. 129; Vā. 65.142. 1) Br.H. sa tasyāṃ. 2) H. Dakṣa-. 3) Vā. śānto.

15 = Bḍ. II. 2.19; Br. 3.15; H. 130; Vā. 65.144. 1) Bḍ. vai; Br. pra-. 2) Bḍ. pūrvaṃ. 3) Bḍ. surarṣiṇā; Vā. mahātmanā. 4) Br. H. -pateḥ. 5) Br. -teḥ sūtavarya; H. -ter dvijasreṣṭha. 6) Vā prajāḥ. 7) Bḍ. H. icchāmi. 8) Vā. Prācetasātmajāḥ.

16 = Bḍ. II. 2.20; Br. 3.16; H. 131; Śidh. 54 (6bII); Vā. 65.146 1) Bḍ.Vā. Dakṣaputrāś ca. 2) Śidh. tasmāt tān abravīt tu saḥ.

17 = Br. 3.17; H. 132; Śidh. 54.(7); Vi. I. 15.93a = a. 1) Śidh. ajānantaḥ kathaṃ sṛṣṭiṃ bāliśā vai kariṣyatha, diśaṃ kāṃcid ajānantas tasmād vijñāyatā bhuvam.

| 17 = Bḍ. II. 2.21a; Vā. 65.147a.

18 = Bḍ. II. 2.21b, 22a; Br. 3.18; H. 133; Śidh. 54.(8a) = b; Vā. 65.147b, 149a; Vi. I. 15.93b, 95a. 1) Br. T. sṛjatha. 2) Śidh. ity uktā vavrajuḥ sarve āśāṃ vijñātum ojasā. 3) Br.T.H. -śaḥ.

19 = Bḍ. II. 2.22b, 23a; Br. 3.19: H. 134; Vā 65.150a, 151a; Vi I. 15.95b, 96a. 1) Bḍ. samudrasthā. 2) Vā. bhramanto vāyumiśritāḥ. 3) Bḍ. atha teṣu praṇaṣṭeṣu; Vā sveṣu putreṣu naṣṭeṣu.

20a = Bḍ. II. 2.23b; Br. 3.20a; H. 135a; Śidh 54.(8b); Vā. 65.151b; Vi. I. 15.96b. 1) Vā.Vi.1 Vairiṇyām. 2) Bḍ.H.Vā. eva. 3) Śidh. gatais tair janayāmāsa punaḥ pañcaśatam sutān.

20b = Br. 3.20b; H. 135b; Śidh 54. | 20b = Bḍ. II 2.24a; Vā. 65.152a.

pūrvoktaṃ vacanaṃ te tu[1]) ¦ pūrvam uktaṃ vacas tatra[1])
Nāradena pra[2]coditāḥ[3]). ¦ śrāvitā Nāradena ha. ¦
anyonyam ūcus te sarve: samyag āha mahān ṛṣiḥ[1]); ‖ 21 ‖
bhrātṝṇāṃ padavī[1]) caiva[2]) gantavyā[3]) nâtra saṃśayaḥ! ¦
jñātvā pramāṇaṃ pṛthvyāś ca[4]) sukhaṃ srakṣyāmahe prajāḥ[5]). ‖ 22
¦ [ekāgrāḥ[1]) svasthamanasā yathāvad anuśāsitāḥ[2])]
te 'pi tenaiva mārgeṇa prayātāḥ sarvatodiśam[1]), ¦
adyâpi na nivartante samudrebhya ivâpagāḥ[2]). ‖ 23 ‖
ta*taḥ*[1]) prabhṛti vai bhrātā bhrātur anveṣaṇe *rataḥ*[2]), ¦
prayāto naśyati kṣipraṃ[3]), tan na kāryaṃ vi*paści*tā[4]) ‖ 24 ‖
naṣṭeṣu Śabalāśveṣu Dakṣaḥ kruddho 'śapad[1]) vibhuḥ[2])
Nāradaṃ: nāśam ehîti garbhavāsaṃ vasêti ca! ‖ 25 ‖
tāṃś caiva[1]) naṣṭān vijñāya ¦ tathā[1]) teṣv api naṣṭeṣu
putrān Dakṣaḥ prajāpatiḥ ¦ mahātmāsu purā[2]) kila[3]), ¦
ṣaṣṭ*iṃ*[1]) *Dakṣo*[2]) *'sṛjat kanyā*[3]) Vairaṇyām[4]), iti naḥ śrutam[5]). ‖ 26

(9a); Vi I. 15.97a. 1) H. prajās tadā; Vi. -śvāḥ prajāḥ punaḥ; Śidh. Dakṣasya putrā Haryaśvā vivardhayiṣavaḥ prajāḥ.

21a = Br. 3.21a; H. 136a; Śidh. 54. (9b); Vi. I. 15.97b. 1) H. tāta; Vi. brahman. 2) H -denaiva. 3) Śidh. tān uvāca punaḥ so 'pi Nāradaḥ kiṃ hi bāliśāḥ. ¦ 21a = Bḍ. II. 2.24b; Vā. 65.152b. 1) Bḍ. tad vai.

21b = Bḍ. II. 2.25a; Br. 3.21b; H. 136b; Śidh. 54 (10a); Vā. 65.153a; Vi. I. 15.98a. 1) Bḍ. ṛṣiḥ svayam; H.Vi. mahāmuniḥ; Śidh. bhuvo mānam ajānantaḥ katham sṛṣṭir bhaviṣyati.

22 = Bḍ. II. 2.25b, 26a; Br. 3.22; H. 137; Vā. 65.153b, 154a; Vi I. 15.98b, 99a. 1) Bḍ. Br. H. -davīm. 2) Br. H. jñātum. 3) Br H. -tavyam. 4) Bḍ. -yā vai. 5) Vi. ca prajāḥ srakṣyāmahe tataḥ.

[ ] = Bḍ. II. 2.26b; H. 138a. 1) Bḍ. prakāśāḥ. 2) H. anupūrvaśaḥ.

23 = Bḍ II. 2.27; Br. 3.23; H. 138b, 139a; Śidh. 54 (10b), 11b; Vā 65.154bc; Vi. I 15.99bc. 1) Śidh. te tu tadvacanaṃ śrutvā niryātāḥ sarvatodiśam. 2) Bḍ. vistārāyāmalipsavaḥ.

24 = Bḍ. II. 2.28; Br. 3.24; H. 140b, 141a; Śidh. 54.12; Vā. 65.155; Vi. I. 15.100. 1) Br. H. Śidh. tadā. 2) Br. dvijāḥ; H. nṛpa; Vi. dvija. 3) Śidh. mune; Vā.Vi. tathā. 4) Bḍ.Vā.Vi. vijānatā.

25 = Bḍ. II. 2.29; H. 139b, 140a; Vā. 65.156. 1) H. 'bravīd; Va. 'bhavad. 2) H. vacaḥ.

26a = Br. 3.25a; H. 141b; Śidh. 54.13a; Vi. I. 15.101a. 1) Śidh.Vi. câpi. ¦ 26a = Bḍ. II. 2.30a; Kū. 16.(4a); Vā. 65.157a. 1) Bḍ. -dā. 2) Bḍ. mahātmā sa prabhuḥ. 3) Kū. teṣu putreṣu naṣṭeṣu māyayā Nāradasya tu.

26b = Bḍ. II. 2.30b; Br. 3.25b; H. 142a; Kū. 16.4b; Śidh. 54.13b; Vā.

tās tadā pratijagrāha *bhāryā*rtham[1]) Kaśyapaḥ prabhuḥ[2]) |
Dharmaḥ Somaś[3]) *ca*[4]) *bhāgavāṃs*[5]) tathaivânye[6]) maharṣayaḥ. || 27 ||
dadau sa daśa Dharmāya, Kaśyapāya trayodaśa, |
saptaviṃśati[1]) Somāya[2]), catasro 'riṣṭanemine[3]), || 28 ||
dve caiva Bahu[1]putrāya, dve caiv-Âṅgirase tathā[2]), |
dve Kṛśāśvāya viduṣe, tāsāṃ nāmāni me śṛṇu[3]): || 29 ||
| imāṃ visṛṣṭiṃ Dakṣasya kṛtsnāṃ yo veda tattvataḥ, |
| āyuṣmān kīrtimān dhanyaḥ prajāvāṃś ca bhavaty uta. || 29₁ ||

Arundhatī Vasur Yāmī[1]) Lambā Bhānur Marutvatī[2]) |
Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā *tathaiva ca*[3]), || 30 ||
Dharmapatnyo daśa tv etās, tāsv[1]) apatyāni bodhata[2]): |
Viśvedevās tu Viśvāyāḥ, Sādhyā Sādhyān[3]) vyajāyata[4]), || 31 ||
Marutvatyā[1]) Marutvanto, Vasos tu Vasavaḥ sutāḥ[2]), |
Bhānos tu Bhānavaḥ *putrā*[3]), Muhūrtās tu[4]) Muhūrtajāḥ, || 32 ||
Lambāyāś caiva Ghoṣo 'tha[1]), Nāgavīthī ca[2]) Yāmijā[3]), |
pṛthivīviṣayaṃ[4]) sarvam[5]) Arundhatyāṃ[6]) vyajāyata[7]), || 33 ||

65.157b; Vi. I. 15.102b. 1) Śidh. Vā. ṣaṣṭi-. 2) Br. H. tato; Śidh.Vā. kanyâ-. 3) H kanyāṃ; Śidh. paścād; Vā. Dakṣo. 4) Kū.T.Vā.Vi.1 Vairiṇyām; Śidh.Vī-. 5) Bḍ.Vā eva viśrutāḥ; Kū vai prajāpatiḥ.
27 = Bḍ. II. 2.31; Br. 3.26; H. 142b, 143a; Vā. 65.158. 1) Bḍ. patnyartham; Vā patnyarthe. 2) Bḍ. sutāḥ. 3) Br.H. Somo Dharmaś ca. 4) Vā. tu. 5) Br. bho viprās; H. Kauravya. 6) Bḍ. tathā cânye.
28 = A. 18.29b, 30a; [Bḍ. I. 37.44(ab), 45aII]; Br. 3.27; H 143b, 144a; Śidh. 54.14; [Vā. 63.41a(b), 42aII]; Vi. I. 15.103; cfr. Ga. 6.21. 1) Śidh. -śatim. 2) Bḍ.Vā. kālasya nayane yuktāḥ saptaviṃśatim Indave.
29 = A. 18.30b = b; [Bḍ. I. 37.45b, (46a)]; Br. 3.28; H. 144b, 145a; Śidh. 54.15; [Vā. 63.42b(c)]; Vi 1 I. 15.104; cfr. Ga. 6.22, 23, 24a. 1) Śidh. Brahma-; Vā. Bāhu-. 2) A. hy adāt; Śidh tadā. 3) Bḍ.Vā. kanyām ekāṃ Kṛśāśvāya tebhyo 'patyaṃ babhūva ha [Vā nibodhata].
| 29₁ = Bḍ II. 2.32; Vā. 65.159.
| [Bḍ. und Vā. von hier ab als Textgruppe Ia.]

---

30 = Br. 3.29; Ga. 6.24b, 25a; H. 145b, 146a; Śidh. 54.16; Vi. I. 15.105. 1) Śidh. Jāmir. 2) Ga. Marudvatī. 3) Br. ca bho dvijāḥ; Ga. Vi. ca tā daśa; H. ca Bhārata; Śidh. ca vai mune.
31 = A. 18.32a = b; Br. 3.30; Ga. 6.25b, 27a; H. 146b, 147a; Śidh. 54.17; Vi. I. 15.106. 1) Vi tad-. 2) Ga. -yaḥ samākhyātāḥ Kaśyapasya vadāmy aham; H. Śidh.Vi. apatyāni me śṛṇu. 3) Śidh. Sādhyān Sādhyā.
32 = A. 18.32b, 33a; Br. 3.31; Ga. 6.27b, 28a; H. 147b, 148a; Śidh 54.18; Vi. I. 15.107, 108a. 1) Br.Ga.Vi 2 -vatyāṃ. 2) A. -vo 'bhavan; H.Ga.Śidh. -vas tathā; Vi. -vaḥ smṛtāḥ. 3) Ga. Rudra; H -vas tāta; Śidh sarve. 4) Ga. -tāś ca; Śidh. -tāyā; Vi. -tāyāṃ.
33 = A. 18.33b, 34a; Br. 3.32; Ga. 6.28b, 29a; H. 148b, 149a; Kū. 16.10; Śidh. 54.19; Vi. I. 15.108b, 109a. 1) A. -yā Dharmato Ghoṣo; Kū. câtha

Saṃkalpāyās[1]) tu sarvātmā[2]) jajñe Saṃkalpa eva hi[3]). |
| Nāgavīthyāṃ[4]) ca Yāminyāṃ[5]) Vṛṣalaś ca vyajāyata. || 34 ||
parā yāḥ[1]) Somapatnīś ca[2]), Dakṣaḥ Prācetaso dadau, |
sarvā nakṣatranāmnyas tā jyotiṣe parikīrtitāḥ. || 34ı ||
ye tv anye khyātimanto vai[1]) devā jyotiḥpurogamāḥ. |
Vasavo 'ṣṭau samākhyātās, teṣāṃ vakṣyāmi vistaram: || 35 ||
Āpo[1]) Dhruvaś ca Somaś ca Dharaś[2]) caiv-Ânilo 'nalaḥ[3]) |
Pratyūṣaś ca Prabhāsaś[4]) ca Vasavo nāmabhiḥ smṛtāḥ[5]) || 36 ||
Apasya[1]) putro Vaitaṇḍyaḥ[2]) Śramaḥ Śān[3]to Munis[4]) tathā: |
Dhruvasya putro bhagavān Kālo lokaprakālanaḥ[5]). || 37 ||
Somasya bhagavān Varcā, Varcasvī yena jāyate[1]); |
Dharasya[2]) putro Draviṇo[3]) Hutahavyavahas tathā. || 38 ||
Manoharāyāḥ[1]) Śiśiraḥ Prāṇo 'tha Ramaṇas[2]) tathā. |
Anilasya Śivā bhāryā, tasyāḥ[3]) putro Manojavaḥ[4]) || 39 ||
Avijñātagatiś caiva dvau putrāv Anilasya ca[1]). |
Agniputraḥ Kumāras tu[2]) śarastambhe vyajāyata[3]), || 40 ||

Ghoṣo vai. 2) Ga. Kū. Vi. -vīthī tu. 3) Ga. Jāmitaḥ; Śidh. Jā-. 4) Śidh. -ṣayas. 5) Śidh. tasyāṃ. 6) A.T. Marutvatyāṃ. 7) Kū. ajā-.

34a = A. 18.(34b) = a: Br. 3.33a; Ga. 6.29b; H. 149b; Kū. 16.(11a); Śidh. 54.20a; Vi. I. 15.109b. 1) Vi. -pāyāṃ. 2) A.Kū. Saṃkalpo; Br. T.H. viśvātmā; Śidh. satyātmā. 3) A. Indor nakṣatrataḥ sutāḥ: Kū. Dharmaputrā daśa smṛtāḥ: Vi. eva tu. 4) H. -yaś. 5) H. -yā.

34b = Br. 3.33b; H. 150a.

34ı = Br. 3.34; H. 150b, 151a. 1) H. yā rājan. 2) H. -patnyas tu.

35 = Br. 3.35; H. 151b, 152a; Kū. 16.11b, 12a; Vi. I. 15.110. 1) Kū.Vi. anekavasuprāṇā.

36 = A. 18.35; Br. 3.36; Ga. 6.30; H. 152b, 153a; Kū. 16.12b, 13a; Śidh. 54.20b, 21a; Vi. I. 15.111. 1) Śidh. Ayo. 2) Br.T.Ga. Dhavaś. 3) H. caiv-Ânil-Ānalau; Kū. -v-Ânalo 'nilaḥ. 4) Vi. Prabhāvaś. 5) A. 'ṣṭau ca nāmataḥ; Kū. 'ṣṭau prakīrtitāḥ; Śidh. nāmataḥ smṛtāḥ.

37 = A. 18.36a(bI); Br. 3.37; Ga. 6.31; H. 153b, 154a; Kū. 16.13b, 14a; Śidh. 54.21b, 22a; Vi. I. 15.112. 1) Śidh. Ayasya. 2) Ga. -tuṇḍyaḥ; Śidh. Vetaṇḍaḥ. 3) Br. T. Ga. Vi. Śrān-. 4) Ga. Kū. Vi. Dhvanis. 5) Ga. lokasya kālanaḥ; Śidh. lokaprabhāvanaḥ; A. Dhruvasya Kālo lokānto.

38 = A. 18.36(bII), 37a; Br. 3.38ab; Ga. 6.32; H. 154b, 155a; Kū. 16.14b = aIbI; Śidh. 54.22b, 23a; Vi. I. 15.113. 1) A. Varcāḥ Somasya vai sutaḥ. 2) Br.T.Ga. Dhavasya. 3) Ga. Druhiṇo; Kū. Draviṇaḥ sutaḥ.

39 = A. 18.37b, (38aI); Br. 3.38c, 39a; Ga. 6.33; H. 155b, 156a; Kū. 16.(15aI) = b; Śidh. 54.23b, 24a; Vi. I. 15.114. 1) Ga. Vi.2 -harāyāṃ. 2) Vi. Varuṇas. 3) Śidh. yasyāḥ. 4) Ga. Pulomajaḥ; Śidh. -traḥ Purojavaḥ; A. Purojavo 'nilasyâsīd; Kū. Manojavo 'nalasyâsīd.

40 = A. 18.38(aII)b; Br. 3.39b, 40a; Ga. 6.34; H. 156b, 157a; Kū. 16.(15aIIb); Śidh. 54. 24b, 25a; Vi. I. 15.115. 1) Ga.H. Śidh. tu; A.

tasya Śākho Viśākhaś ca Naigameyaś ca pṛṣṭhataḥ[1]), |
apatyaṃ Kṛttikānāṃ tu Kārttikeya iti smṛtaḥ[2]). || 41 ||
Skandah Sanatkumāraś ca sṛṣṭaḥ[1]) pādena tejasaḥ[2]). |
Pratyūṣasya viduḥ[1]) putram[2]) ṛṣiṃ[3]) nāmnâtha[4]) Devalam[5]). || 42 ||
dvau putrau Devalasyâpi[1]) kṣamāvantau[2]) manīṣiṇau[3]); |
Bṛhaspates tu bhaginī varastrī brahmacāriṇī[4]) || 43 ||
Yogasiddhā jagat kṛtsnam asaktā[1]) *vicacāra ha*[2]); |
Prabhāsasya tu[3]) sā bhāryā Vasūnām aṣṭamasya ca[4]), || 44 ||
Viśvakarmā mahābhā*go*[1]) *yas*yāṃ[2]) jajñe prajāpatiḥ[3]), |
kartā śilpasahasrāṇāṃ tridaśānāṃ ca vardhakiḥ, || 45 ||
bhūṣaṇānāṃ ca sarveṣāṃ kartā, śilpavatāṃ varaḥ, |
yaḥ sarv*e*ṣāṃ[1]) vimānāni d*ai*v[2]atānāṃ cakāra ha, || 46 ||
manuṣyāś[1]) côpajīvanti yasya śilpaṃ mahātmanaḥ[2]). |
Surabhī Kaśyapād Rudrān ekādaśa v*inirmame*[3]) || 47 ||
| Mahādevaprasādena, tapasā bhāvitā satī: |
Ajaikapād Ahirbudhnyas[1]) Tvaṣṭā Rudraś ca vīryavān[2]). || 48 ||

Avijñāto 'nalasya ca; Kū. Avijñātagatis tathā. 2) A. ca. 3) Br H. śriyā vṛtaḥ; Śidh. śriyā vṛte; Kū. Kumāro hy Anilasyâsīt senāpatir iti smṛtaḥ.

41 = A. 18.39a(b); Br. 3.40b, 41a; Ga. 6.35; H. 157b, 158a; Śidh. 54.25b, 26a; Vi. I. 15.116. 1) Br.T.Ga.H. pṛṣṭhajaḥ; Vi. pṛṣṭhajāḥ. 2) A. Kṛttikātaḥ Kārttikeyo yatiḥ Sanatkumārakaḥ.

42a = H. 158b; cfr. Bd. II. 3.24b; Vā. 66 24a. 1) Bd.Vā. jajñe. 2) H. -sā.

42b = A. 18.(40aI); Br. 3.41b; Ga. 6.36a; H. 159a; Kū 16.(16a); Śidh. 54.26b; Vi. I. 15.117a. 1) Śidh. tv abhūt. 2) Śidh. -tra. 3) Śidh. ṛṣir. 4) Ga. Śidh. -mnā tu. 5) Śidh. -laḥ; A. Pratyūṣād Devalo jajñe; Kū. Devalo bhagavān yogī Pratyūṣasyâbhavat sutaḥ.

43 = Br. 3 42; H. 159b, 160a; Śidh. 54.27; Vi. I. 15.117b, 118a. 1) Śidh. Devasyâpi. 2) Śidh. prajāvantau. 3) H. tapasvinau; Śidh. manīṣiṇaḥ. 4) Br.T.H. brahmavādinī; Vi.2 -vairiṇī.

44 = Br. 3 43; H. 160b, 161a; Śidh. 54.28; Vi. I. 15.118b, 119a. 1) Śidh. samantād. 2) Śidh.Vi. vicaraty uta. 3) H. ca. 4) Br. tu.

45 = A. 18.40(aII)b; Br. 3.44; Ga. 6.(36b) = a; H. 161b, 162a; Kū.16.(16b) = a; Śidh. 54 29; Vi. I. 15.119b, 120a. 1) Śidh. Vi. -bhāgas; A. Ga. Kū. Viśvakarmā Prabhāsasya (A. -taḥ). 2) Śidh.Vi. tasyāṃ. 3) Ga. vikhyāto devavardhakiḥ; Kū. śilpakartā prajāpatiḥ.

46 = Br. 3.45; H. 162b, 163a; Śidh. 54.30; Vi. I. 15.120b, 121a. 1) Śidh.H. sarvāsāṃ. 2) H. Śidh.Vi.1 dev-.

47 = A. 18.41; Br. 3.46; H. 163b, 164a; Śidh. 54.31a = a; Vi. I. 15.121b = a. 1) Br. mānuṣāś. 2) A. -nti śilpaṃ vai bhūṣaṇādikam. 3) A. vijajñuṣī.

48 = A. 18.42; Br. 3.47; Ga. 6.374 = b; H. 164b, 165a; Śidh. 54.31b = b; Vi. I. 15.122b = b. 1) Ga. Śidh. Vi.1 bradhnas. 2) A. sattama; H. -draś ca Bhārata; Vi. buddhimān

Tvaṣṭuś caiv[1]âtmajaḥ *śrīmān*[2], Viśvarūpo mahāyaśāḥ[3] |
Haraś ca Bahurūpaś ca Tryambakaś câparājitaḥ || 49 ||
Vṛṣākapiś ca Śambhuś ca Kapardī Raivatas tathā |
Mṛgavyādhaś ca *Śarvaś*[1]) ca Kapālī ca *dvijottamāḥ*[2]. || 50 ||
ekādaśaite *kathitā*[1]) Rudrās tribhuvaneśvarāḥ. |
śataṃ tv evaṃ samā[2]khyātaṃ Rudrāṇām amitaujasām[3]). || 51 ||
purāṇe muniśārdūlā[1]) yair vyāptaṃ sacarācaram[2].
| *dārān śṛṇudhvaṃ viprendrāḥ Kaśyapasya prajāpateḥ*[3]|| 51a ||
Aditir Ditir Danuś caiva[1]) Ariṣṭā Surasā *Khaśā*[2]) ·
Surabhir Vinatā caiva Tāmrā Krodhavaśā Irā[3]) || 52 ||
Kadrūr[1]) Muniś[2]) ca *bho viprās*[3]), tāsv[4] apatyāni *bodhata*[5]|| |
pūrvamanvantare śreṣṭhā[6] dvādaśâsan surottamāḥ || 53 ||
Tuṣitā nāma, te 'nyonyam ūcur Vaivasvate 'ntare |
upasthite 'tiyaśasaś[1]) Cākṣuṣasyântare[2]) manoḥ: || 54 ||
hitārthaṃ sarvalokānāṃ[1]) samāgamya parasparam |
āgacchata drutaṃ devā[2]), Aditiṃ sampraviśya vai[3]) 55 ||
manvantare prasūyāmas, tan naḥ[1]) śreyo bhaviṣyati[2]). |
evam uktvā[3]) tu te sarve Cākṣuṣasyântare manoḥ || 56 ||

---

49 = A. 18.43; Br. 3.48a = b; Ga. 6.37b, 38a; H. 165b, 166a; Śidh. 54.32; Vi. I. 15.122c, 123a. 1) Ga.Śidh.Vi. câpy. 2) Ga.Vi. putro. 3) Ga.Vi 2 mahātapāḥ.

50 = A. 18.44; Br. 3.48b, 49a; Ga. 6.38b, 39a; H. 166b, 167a; Śidh. 54.33a = a; Vi. I. 15.123b, 124a. 1) A.H. Sarpaś. 2) A. daśa caikakaḥ; Ga.Vi. mahāmune: H. viśāmpate.

51 = A. 18.(45); Br. 3.49b, 50a; Ga. 6.39b = a; H 167b, 168a; Śidh. 54.33b, 34a; Vi. I. 15.124b, 125a. 1) Br. vikhyātā; Vi. prathitā. 2) Śidh. evaṃ te vaṃśam ā-. 3) A. Rudrāṇāṃ ca śataṃ lakṣaṃ yair vyāptaṃ sacarācaram.

51a = Br. 3.50b, 51a; H. 168b, (169a). 1) H. Bharataśreṣṭha. 2) H. -tāḥ sacarācarāḥ. 3) H. lokā Bharataśārdūla Kaśyapasya nibodha me.

52 = Br. 3.51b, 52a; H. 169b, 170a; Śidh. 54.34b, 35a; Vi. I. 15.125b, 126a; cfr. Ga. 6.26. 1) Śidh. -tiś ca Danur; Vi. Danuḥ Kālā. 2) Śidh. Ilā; Vi. tathā. 3) Śidh. Krodhā sāmā Ilā.

53 = Br. 3.52b, 53a; H. 170b, 171a; Śidh. 54.35b, 36a; Vi. I. 15.126b, 127a. 1) Śidh. -drūḥ. 2) Śidh. Śaniś. 3) H rājendra; Śidh. viprendra; Vi. dharmajña. 4) Vi. tad-. 5) H.Śidh.Vi. me śṛṇu. 6) H. tāta.

54 = Br. 3.53b, 54a; H. 171b, 172a; Śidh. 54.36b, 37a; Vi. I. 15.127b, 128a. 1) Śidh. cânvayaśaś. 2) Śidh. -taraṃ.

55 = Br. 3.54b, 55a; H. 172b, 173a; Śidh. 54.37b, 38a; Vi. I. 15.128b, 129a. 1) Vi. samavāyīkṛtāḥ sarve. 2) Śidh. āgacchaṃs tāṃs tu tān ūcur. 3) Śidh. -viśyatha.

56 = Br. 3.55b, 56a; H. 173b, 174a; Śidh. 54.38b, 39a; Vi. I. 15.129b, 130a. 1) Śidh. satāṃ 2) Vi.2 bhaved iti; Śidh. uktās.

Mārīcāt[1]) Kaśyapāj jātās tv[2]) Adityā Dakṣakanyayā[3]). |
tatra[4]) Viṣṇuś ca Śakraś[5]) ca jajñāte punar eva *hi*[6]), || 57 ||
Aryamā caiva Dhātā ca Tvaṣṭā Pūṣā tathaiva ca[1]) |
Vivasvān Savitā caiva Mitro[2]) Varuṇa eva ca[3]) || 58 ||
Aṃśo Bhagaś câtitejā[1]) Ādityā dvādaśa smṛtāḥ. |
Cākṣuṣasyântare pūrvam āsan ye[2]) Tuṣitāḥ surāḥ, || 59 ||
Vaivasvate 'n[1]tare te *vai*[2]) Ādityā dvādaśa smṛtāḥ[3]). |
saptaviṃśati yāḥ[4]) proktāḥ Somapatnyo *mahā*vratāḥ[5]), || 60 ||
tāsāṃ apatyāny abhavan dīptāny a[1]mitatejasaḥ[2]). |
Ariṣṭanemi[3]patnīnām apatyānîha ṣoḍaśa[4]): || 61 ||
Bahuputrasya viduṣaś catasro Vidyutaḥ[1]) smṛtāḥ, |
Prātyaṅgirasajāḥ śreṣṭhā[2])ṛco brahmarṣisatkṛtāḥ[3]). || 62 ||
Kṛśāśvasya tu[1]) devarṣer devapraharaṇāḥ smṛtāḥ[2]), |
ete yugasahasrānte jāyante punar eva hi[3]). || 63 ||
sarve devagaṇāś câtra[1]) Trayastriṃśat tu kāmajāḥ[2]), |
teṣāṃ api ca[3]) *bho viprā*[4]) nirodhotpattir ucyate. || 64 ||

---

57 = A. 19.(1b). 2aI = abI; Br. 3.56b, 57a; H. 174b, 175a; Śidh. 54.39b, 40a; Vi. I. 15.130b, 131a. 1) Śidh. Mārīceḥ. 2) H.Vi. te'. 3) A. Cākṣuṣe Tuṣitā devās te 'dityāṃ Kaśyapāt punaḥ. 4) A. āsan. 5) H. Śakraś ca Viṣṇuś. 6) H. ha; Vi. ca.

58 = A. 19 (2aIIb); Br. 3.57b. 58a; Ga. 6.42a = b; H. 175b, 176a; Śidh. 54.40b. 41a; Vi. I. 15.131b, 132a. 1) H. ca Bhārata; A. Tvaṣṭā Dhātā tath-Âryamā. 2) Śidh. -trā-. 3) A. Puṣā Vivasvān Savitā Mitro 'tha Varuṇo Bhagaḥ.

59 = A. 19 (3aI) = a; Br. 3.58b ⟨⟩; Ga. 6.42b = a; H. 176b, 177a; Śidh. 54.41b. 42a; Vi. I. 15.132b, 133a. 1) Vi. câditijā; A. Aṃśuś ca dvādaś-Âdityā; Ga. Aṃśumāṃś ca Bhagaś caiva. 2) Br. āsaṃs te.

60 = A. (3aII) = a; Br. 3.⟨⟩59a; H. 177b, 178a; Kū. (16.20a) = a, cfr. 18.15b, 16a; Śidh. 54.42b, 43a; Vi. I. 15.133b, 134a. 1) Śidh. Raivatasyân-. 2) Br. vā; Śidh. tu; A. āsan Vaivasvate 'ntare. 3) Kū. Vaivasvate 'ntare proktā Ādityāś c-Âditeḥ sutāḥ. 4) Kū. 18.16a -śasutāḥ. 5) Kū. -yaś ca suvratāḥ; Śidh. Vi. -tnyo 'tha suvratāḥ.

61 = A. 19.3b = b; Br. 3.59b, 60a; H. 178b, 179a; Kū. 18.16b = b; Śidh. 54.43b, 44a; Vi. I. 15.135. 1) Śidh. dīptayo 'mi-. 2) H. -sām; Vi. -sā. 3) Śidh. Ariṣṭanemeḥ. 4) Kū.T. -yānāṃ hy anekaśaḥ.

62 = A. 19.4abI = abI; Br. 3.60b, 61a; H. 179b, 180a; Kū. 18.17; Śidh. 54.44b = a; Vi. 15.136. 1) Śidh. yāḥ sutaḥ. 2) Br. T. Cākṣuṣasyântare pūrve; Kū. tadvad Aṅgirasaḥ śreṣṭhā. 3) A. śreṣṭhāḥ; Kū. ṛṣayo vṛṣatkṛtāḥ.

63 = A. 19. (4bII) = a; Br. 3.61b, 62a; H. 180b, 181a; Kū. 18.18ab; Śidh. 54.45; Vi. I. 15.137. 1) Br. H. ca. 2) A. Kṛśāśvasya surāyudhāḥ; H.Vi.2 sutāḥ; Kū.T. -vaḥ praharaṇaḥ sutaḥ. 3) H. ha.

64 = Br. 3.62b, 63a; H. 181b, 182a; Śidh. 54.46; Vi. I. 15.138. 1) H. tatra; Vi. tāta; Śidh. devanikāyāś ca. 2) Vi. chandajāḥ. 3) Vi. apîha. 4) H. rājendra; Śidh. viprendra; Vi. satataṃ.

yathā sūryasya *gagana*[1] udayāstamayāv iha,
evaṃ devanikāyās te saṃbhavanti yuge yuge[2]. || 65 ||
Dityāḥ[1]) putradvayaṃ jajñe[2] Kaśyapād, iti naḥ śrutam:
Hiraṇyakaśipuś caiva[3] Hiraṇyākṣaś ca vīryavān[4]. || 66 ||
Siṃhikā câbhavat kanyā, Vipracitteḥ[1] parigrahaḥ.
| Saiṃhikeyā iti khyātā yasyāḥ putrā mahābalāḥ[1]. || 67 ||
Hiraṇyakaśipoḥ putrāś catvāraḥ *prathi*taujasaḥ[1]:
Anuhrādaś ca Hrādaś[2] ca Prahrādaś caiva vīryavān[3]. || 68 ||
Saṃhrādaś ca caturtho 'bhūd. Hrādaputro Hradas tathā[1].
Saṃhrādaputraḥ Sundaś ca Nisundaś caiva tāv ubhau.
Hradasya[1]) *putra*[2]) *Āyuṣmān*[3]) *Śibir*[4]) *Bāṣkala eva*[5]) ca. || 69 ||
Virocanaś ca[1]) Prāhrādir, Balir jajñe Virocanāt.
Baleḥ putraśataṃ tv āsīd Bāṇajyeṣṭhaṃ tapodhanāḥ[2]: || 70 ||
Dhṛtarāṣṭraś ca Sūryaś ca Candramāś c-Êndratāpanaḥ[1])
Kumbhanābho Gardabhākṣaḥ Kukṣir, ityevamādayaḥ. || 71 ||

---

65 = A. 19.(5a); Br. 3.63b, 64a; H. 182b, 183a; Śidh. 54.47; Vi. I. 15.139
1) Śidh. nityaṃ hi; Vi. Maitreya. 2) A. udayāstamane sūrye tadvad ete yuge yuge.

66 = A. 19.5b = b; Br. 3.64b, 65a; Ga. 6 (43a) = b; H. 183b, 184a; Śidh. 54.48; Vi. I. 15.140. 1) Śidh. Dityā. 2) Śidh. babhūvatuḥ putrau. 3) A. Ga. -pur Dityāṃ. 4) A. Kaśyapāt; Ga. -kṣo 'bhavat tathā; Vi. durjayaḥ.

67a = A.19.6a; Br. 3.65b; Ga. 6.43b; H. 184b; Śidh. 54.49a; Vi. I. 15.141a. 1) Ga. -citti-.

| 67b = A. 19.(6b); Br. 3 66a; H. 185a. 1) A. Rāhuprabhṛtayas tasyāṃ Saiṃhikeyā iti śrutāḥ.

68 = A. 19.7; Br. 3.66b, 67a; Ga. 6.44ab; H. 187; Kū. 16.45a(46); Śidh. 54.49b, 50a; Vi. I. 15.141b, 142a. 1) Ga. -iaḥ pṛthulaujasaḥ; Śidh. -ro 'py amitaujasaḥ. 2) Br. Hrādaś ca Anuhrādaś. 3) A. câtivaiṣṇavaḥ; Vi.1 buddhimān; Vi.2 dharmāvan; Kū. Prahrādaś c-Ânuhrādaś ca Saṃhrādo Hrāda eva ca.

69a = A. 19.8a; Br. 3 67b; Ga. 6.(44c); H. 188a; Śidh. 54.50b; Vi. I. 15.142b. 1) Śidh. smṛtaḥ; Ga. câbhavat teṣāṃ Prahrādo Viṣṇutatparaḥ; Vi. ca mahāvīryā(o) Daityavaṃśavivardhanāḥ(aḥ).

69b = H. 188b. Cfr. Bd. II. 5.34b; Vā. 67.71a.

69c = A. 19 8b; Br. 3.68a; Ga. 6.45a; H. 189a; Śidh. 54.51a; Vi. I. 21.1. 1) A.T. Ga. Vi. Saṃhrāda-. 2) Br. putrau; H. -tro hy. 3) Br. dvau vīrau; H. Āyur vai; Vi.2 -traš c-Āyuṣmān. 4) Br. Śivaḥ; Ga. H. Vi.1 -viḥ. 5) Br. H. Śidh. Kālas tathaiva.

70 = A. 19.9; Br. 3.68b, 69a; Ga. 6.45bc; H. 189b, 190a; Kū. 18.1a = b; Śidh. 54 51b, 52a; Vi. I. 21.1b, 2a. 1) A. Śidh. Vi. tu. 2) Śidh. Bāṇo jyeṣṭhaś ca tasya tu; A. Vi.1 mahāmune; Vi 2 narādhipāt; Ga. vṛṣadhvaja; H. narādhipa; Kū. mahābalaparākramam.

71 = Br. 3.69b, 70a; H. 190b, 191a; cfr. Bd. II. 6 8b, 5.43a; Vā. 68.8b. 67.83c. 1) Br. Cāndratāpanaḥ.

Bāṇas teṣām atibalo jyeṣṭhaḥ Paśupateḥ[1]) priyaḥ[2]). |
purākalpe tu[3]) Bāṇena prasādy-Ômāpatiṃ prabhum |
pārśvato vihariṣyāmi, ity evaṃ yācito varaḥ[4]). || 71₁ ||
Hiraṇyākṣasutāḥ *pañca*[1]) *vidvāṃsaḥ*[2]) *su*[3]mahābalāḥ: |
Utkaraḥ[4]) Śakuniś caiva Bhūtasaṃtāpanas tathā[5]) || 72 ||
Mahānābhaś[1]) *ca vikrāntaḥ*[2]) Kālanābhas tath*aiva ca*[3]). |
abhavan Danuputrāś ca śataṃ tīvraparākramāḥ || 73 ||
tapasvino[1]) mahāvīryāḥ. prādhānyena bravīmi tān[2]): |
Dvimūrdhā *Śaṅkuniś* caiva[3]) tathā *Śaṅkuśirāḥ*[4]) prabhuḥ[5]) || 74 ||
Śaṅkukarṇo Virādhaś ca Gaveṣṭhī Dundubhis tathā, |
Ayomukhaḥ *Śambaraś*[1]) ca Kapilo *Vāmanas*[2]) tathā, || 75 ||
Mārīcir Maghavāṃś caiva *Irā Gargaśirā Vṛkaḥ*[1]), |
Vikṣobhaṇaś ca Ketuś ca Ketuvīrya-Śatahradau, || 76 ||
Indrajit Sarvajic caiva Vajranābhas tathaiva ca, |
Ekacakro Mahābāhus Tārakaś ca mahābalaḥ, || 77 ||
Vaiśvānaraḥ[1]) Pulomā ca Vidrāvaṇa-Mahāśirāḥ[2]), |
Svarbhānur Vṛṣaparvā ca Tuhuṇḍaś[3]) ca mahāsuraḥ[4]), || 78 ||
Sūkṣmaś caiva Nicandraś ca Ūrṇanābho Mahāgiriḥ, |

71₁ = A. 19.10 = bc; Br. 3.70b, 71; H. 191b, 192; Kū. 18.(1b) = a. 1) H. -ti- 2) Kū. teṣāṃ pradhāno dyutimān Bāṇo nāma mahābalaḥ. 3) A. H. hi. 4) A. prāpta Īśvarāt.

72 = A. 19.11a = aI(bI); Br. 3.72; Ga. 6.46ab; H. 194; Śidh. 54.52b, 53a; Vi. I. 21.2b, 3a. 1) Br.T. caiva; Ga. Vi.1 câsan; Vi.2 câpi. 2) Ga. Vi. sarva eva; Śidh. paṇḍitāḥ. 3) Br. ca; Ga.Vi. mahā-. 4) Br.T. Bharbharaḥ, V. Ūrjarāḥ; H. Jharjharaḥ; Śidh. Kukuraḥ; Vi. Utkuraḥ. 5) A. Śambaraḥ Śakunis tv iti.

73 = Br.73; Ga. 6.46c, 47aI = abI; H. 195, cfr. 199b = a; Śidh. 54.53b, 54a; Vi. I. 21.3b, 4aI = abI. 1) Ga. Vi. -nābho; Śidh. -nādaś. 2) Ga. Vi. mahābāhuḥ; 3) Ga. Vi. tathâparaḥ.

74 = A. 19.(11bI) = bI; Br. 3.74; Ga. 6.47aII = bI; H. 196; Śidh. 54.54b, 55a; Vi. I. 21.4aII = bI. 1) Śidh. mahābalā. 2) H. nibodha tān; Śidh. nibodha me. 3) A.T. Śaṅkur āryaś ca, V. Śambarādyāś ca; Br. Śaṅkukarṇaś ca; Ga. Vi. Śaṅkaras tathā; H. Śak-; Śidh. Śakuraś caiva. 4) Br.T. Hayaśirā; Śidh. Baliśivaḥ. 5) Br. vibhuḥ.

75 = Br. 3.75a = b; Ga. 6.47b = b; H. 197; Śidh. 54.55b = b; Vi. I. 21.4b = b. Cfr. Bḍ. II. 6.4b, 5a; Vā. 68.4b, 5a. 1) Ga. Vi. Śaṅkuśirāḥ. 2) Ga. Vi. -laḥ Śambaras.

76 = Br. 3.75b, 76a; H. 198. Cfr. Bḍ. II. 6.5b, 6a; Vā. 68. 5b, 6a. 1) Br. Ilvalaḥ Svasṛmas tathā; cfr. Br. 3.88a.

77 = Br. 3.76b, 77a; Ga. 6.48a = b; H. 199a, 200a; Vi. I. 21.5a = b. Cfr. Bḍ. II. 6b, 7a; Vā. 68.6b 7a.

78 = Br. 3.77b, 78aI; Ga. 6.48b = b; H. 200b, 201a; Śidh. 54.56abI = abI; Vi. I. 21.5b = b. Cfr. Bḍ. II. 6.7b 8a; Vā. 68.7b, 8a. 1) Śidh. Viśvānaraḥ. 2) Śidh. -śarau. 3) Ga.Vi. Pulomā. 4) Vi.1 -balaḥ.

Asilomā *Sukeśaś*[1]) ca *Śathaś* ca Balako *Madaḥ*, ‖ 79 ‖
tathā Gaganamūrdhā ca Kumbhanābho mah*āsuraḥ*, |
Pramado *Mayaś* ca Kupatho Hayagrīvaś ca vīryavān, ‖ 80 ‖
Vai*sṛpa*ḥ sa-Virūpākṣaḥ Supatho 'tha Ha*rā*ha*r*au, |
Hiraṇyakaśipuś caiva *Śatamāyaś* ca *Śambaraḥ*, ‖ 81 ‖
Śarabhaḥ Śalabhaś caiva *Vipracittiś* ca *vīryavān*; |
sarva ete Danoḥ putrāḥ[1]) Kaśyapād abhijajñire[2]). ‖ 82 ‖
| Vipracittipradhānās te Dānavāḥ sumahābalāḥ, |
| eteṣāṃ yad apatyam[1]) tu, na tac chakyaṃ *dvijottamāḥ*[2]) |
| prasaṃkhyātuṃ *bahutvāc ca*[2]) putrapautram anantakam. ‖ 82i ‖
Svarbhānos *tu Pr*abhā[1]) kanyā, Pulomnas tu Śacī sutā[2]) |
Upadānavī[3]) Hayaśirāḥ, Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī[4]). ‖ 83 ‖
Pulomā Kāl*i*kā[1]) caiva Vaiśvānarasute ubhe[2]), |
bahvapatye mahāvīrye[3]) Mārīces tu parigrahaḥ[4]). ‖ 84 ‖
tayoḥ[1]) putrasahasrāṇi ṣaṣṭir Dānava*nandanāḥ*[2]). |
caturdaśa śatāny anyān Hiraṇyapuravāsinaḥ ‖ 85 ‖
Mārīcir janayāmāsa mahatā tapasânvitaḥ. |
Paulomāḥ Kāla*keyāś*[1]) ca Dānavās *te*[2]) mahābalāḥ[3]). ‖ 86 ‖

---

79 = H. 201b, 202a; cfr. Bd. II. 6.9; Vā. 68.9. 1) H.T. ca Keśī.
80 = H. 202b, 203a; cfr. Bd. II. 6.10; Vā. 68.10.
81 = H. 203b, 204a; cfr. Bd. II. 6.11; Vā. 68.11.
82 = A. 19.(11bII) = b; Br. 3.78aII, 79a = aIIb; Ga. 6.49 = bIaII; H. 204b, 205a; Śidh. 54.56bII, 57a = aIIb; Vi. I. 21.6a = a. 1) Ga.Vi. ete Danoḥ sutāḥ khyātā. 2) Śidh. anujajñire; A. śatam āsan Danoḥ sutāḥ.
| 82i = Br. 3.79b, 80a; H. 205b, 206. 1) Br.T. -ṣāṃ putrapautraṃ. 2) H. narādhipa. 3) H. p. mahīpāla.
83 = A. 19.12; Br. 3.80b, 81a; Ga. 6.50; H. 207; Śidh. 54.57b, 58a; Vi. I. 21.6b, 7a. 1) A.Ga. -noḥ Suprabhā. 2) A. smṛtā; Ga.Vi. Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī; H. sutātrayam. 3) Br.T. Upadīptir; Ga. Aupadānavī. 4) Ga.Vi. prakhyātā varakanyakāḥ.
84 = A. 19.13a(bI); Br. 3.81b, 82a; Ga. 6.(51); H. 208; Śidh. 54.58b, 59a; Vi. I. 21.(7b, 8a). 1) A.H. Kālakā. 2) Ga.Vi. Vaiśvānarasute côbhe Pulomā Kālakā tathā. 3) Br. mahāpatye; V. mahāsattve; Ga.Vi.2 ubhe te tu mahābhāge; Vi.1 ubhe sute mahābhāge. 4) Śidh. -he; A. Kaśyapasya tu bhārye dve.
85 = A 19.13(aII) = a; Br. 3.82b, 83a; Ga. 6.52a = a; H. 209; Śidh. 54.59b = a; Vi. I. 21.8b = a. Cfr. Bd. II. 6.26b, 27a; Vā. 68.26. 1) Ga.Vi. tābhyāṃ. 2) A. tayoḥ putrāś ca koṭayaḥ; Ga.Vi. Dānavasattamāḥ; H. -ṭiṃ Dānavanandanān.
86 = Br. 3.83b, 84a; Ga. 6.52b = b; H. 210; Śidh. 54.60; Vi. I. 21.9a = b. 1) Ga.Vi.2 Kālakañjāś; Śidh. Kālakhañjāś. 2) Ga.Vi. Mārīcatanayāḥ; Śidh. Dānavānāṃ. 3) Ga.Vi. smṛtāḥ.

avadhyā devatānāṃ hi[1]) Hiraṇyapuravāsinaḥ |
pitāmahaprasādena. ye[2]) hatāḥ Savyasācinā. || 87 ||
Prabhāyā Nahuṣaḥ putro, Jayantaś[1]) ca Śacīsutaḥ |
Puruṃ jajñe 'tha Śarmiṣṭhā, Duṣmantam Upadānavī. || 88 ||
tato 'pare mahāvīryā Dānavās[1]) tv atidāruṇāḥ[2]) |
Siṃhikāyām athôtpannā[3]) Vipracitteḥ sutās[4]) tathā, || 89 ||
Daitya-Dānavasaṃyogāj jātās tīvraparākramāḥ |
Saiṃhikeyā iti khyātās trayodaśa mahābalāḥ: || 90 ||
Vyaṃśaḥ[1]) Śalyaś ca bali*nau*[2]) Nalaś[3]) caiva mahābalaḥ[4]) |
Vātāpir Namuciś caiva Ilvalaḥ Svasṛmas[5]) tathā, || 91 ||
Añjiko[1]) Narakaś caiva Kālanābhas tathaiva ca, |
Rāhur jyeṣṭhas tu teṣāṃ vai sūryacandrapramardanaḥ, |
Saramānas tathā[2]) *caiva Svarakalpaś*[3]) *ca vīryavān*[4]), || 92 ||
Mūkaś caiva Tuhuṇḍaś ca Hradaputrau babhūvatuḥ, |
Mārīcaḥ Sundaputraś ca Tāḍakāyāṃ vyajāyata, || 93 ||
ete vai[1]) Dānavāḥ śreṣṭhā Danu[2]vaṃśavivardhanāḥ[3]); |
teṣāṃ putrāś ca pautrāś[4]) ca śataśo 'tha sahasraśaḥ[5]). || 94 ||
Saṃhrādasya[1]) tu Daityasya[2]) Nivātakavacāḥ kule[3]) |
samutpannāḥ sumahatā[4]) tapasā bhāvitātmanaḥ. || 95 ||

---

87 = Br. 3.84b, 85a; H. 211; Śidh. 54.61. 1) H. ca. 2) H. kṛtāḥ pitāmahenâjau ni-.

88 = H. 212. Cfr. Bd. II. 6.24b, 25a; Vā. 68.24. 1) H. -traḥ Sṛñjayaś ca.

89 = Br. 3.85b, 86a; Ga. 6 53a = b; H. 213; Śidh. 54.62a = b; Vi. I. 21.9b, 10a. 1) Vi. dāruṇās. 2) Vi. atinirghṛṇāḥ; Vi.2 câti-. 3) Ga. samutpannā. 4) Ga. -cittisutās.

90 = Br. 3.86b, 87a; H. 214; Śidh. 54.62b, 63a.

91 = Br. 3.87b, 88a; Ga. 6.53b, 54a; H. 215; Śidh. 54.63b, 64a; Vi. I. 21.10b, 11a. 1) Br. Vaṃśyaḥ; Śidh. Rāhuḥ. 2) Ga. Vi. balavān; Śidh. Subalino. 3) Ga. H. Vi. Nabhaś; Śidh. Balaś. 4) Br. tathā balaḥ. 5) Śidh. Svasṛpas.

92 = Br. 3.88b, 89a = ac; Ga. 6.54b = a; H. 216, 217a; Śidh. 54.64b, (65aI) = ac; Vi. I. 21.11b, (12a) = a(c). Cfr. Bd. II. 6.20b; Vā. 68.20 = b. 1) Ga. Vi. Añjako; H. Āñj.-; Śidh. Ajiko. 2) H. Śukaḥ Potaraṇaś. 3) H. Vajranābhaś. 4) Śidh. Śaramāṇas Śarakalpas; Vi. Svarbhānuś ca mahāvīryaś Cakrayodhī mahābalaḥ.

93 = H. 217b, 218a; cfr. Bd. II. 5.35; Vā. 67.71b, 72b.

94 = Br. 3.89b, 90a; H. 218b, 219a; Śidh. 54 65aIIb = aIIb; Vi. I. 21.12b, 13a. 1) Vi. te. 2) Br. H. Danor. 3) Śidh. ete vaṃśavivardhanāḥ. 4) Vi eteṣāṃ putrapautrāś. 5) Śidh. ca Danuvaṃśavivardhanāḥ.

95 = A. 19.14a = a; Br. 3.90b, 91a; Ga. 6.(54c) = a; H. 219b, 220a; Śidh. 54.66; Vi. I. 21.13b, 14a. 1) A. Vi. Prahrādasya. 2) A. catuṣkoṭyo. 3) Ga. Nivātakavacā Daityāḥ Prahlādasya kule 'bhavan. 4) Śidh. -pannā mahatā tasmiṃs.

tisraḥ koṭyaḥ sutās teṣāṃ Maṇivatyāṃ nivāsinaḥ[1]),
avadhyās te 'pi[2]) devānām Arjunena nipātitāḥ. || 96 ||
ṣaṭ sutāḥ *su*[1]mahā*sattvās*[2]) Tāmrāyāḥ parikīrtitāḥ[3]): |
Kākī[4]) Śyenī ca Bhāsī ca Sugrīvī Śucir Gṛdhrikā[5]). || 97 ||
Kākī[1]) *kākān*[2]) ajanayad[3]), ulūkapratyulūkakān[4]),
Śyenī śyenāṃś tathā Bhāsī bhāsān gṛdhrāṃś ca Gṛdhry api[5]), || 98 ||
Śucir[1]) audakān pakṣigaṇān[2]), Sugrīvī tu *vyajāyata*[3]) |
aśvān uṣṭrān gardabhāṃś ca. Tāmrāvaṃśaḥ prakīrtitaḥ[4]). || 99 ||
Vinatāyās tu putrau dvau[1]) *Aruṇo Garuḍas tathā*[2]). |
Suparṇaḥ[3]) patatāṃ[4]) śreṣṭho[5]), dāruṇaḥ[6]) *svena karmaṇā*[7]. || 100 ||
Surasāyāḥ[1]) sahasraṃ tu sarpāṇām amitaujasām[2]) |
anekaśirasāṃ *teṣāṃ*[3]) khecarāṇāṃ mahātmanām. || 101 ||
Kādraveyās *tu*[1]) balinaḥ[2]) sahasram amitaujasaḥ[3]) |
Suparṇavaśagā nāgā[4]) jajñire 'ne[5]kamastakāḥ, || 102 ||
yeṣāṃ[1]) pradhānāḥ *satataṃ*[2]): Śeṣa-Vāsuki-Takṣakāḥ, |

---

96 = Br. 3.91b, 92a; H. 220b, 221a; cfr. Vā. 67.74bc. 1. H. -vāsinām. 2) H te 'py avadhyāś ca.

97 = A. 19 (14b, 15aI); Br. 3.92b, 93a; Ga. 6.55; H. 221b, 222a; Śidh. 54.67; Vi. I. 21.14b, 15a. 1) Ga. -sutāś ca; Śidh. Kharamukhā. 2) Br H. sumahābhāgās; Ga.Śidh. mahāsattvās. 3) A. Tāmrāyāḥ ṣaṭ sutāḥ syuś ca. 4) Br. Krauñcī; Ga.Vi. Śukī. 5) A. Bhāsy api Gṛdhrikā ca Śucigrīvā; Śidh. Sugrīvī Gṛdhrikā Śukī.

98 = A. 19.(15aII); Br. 3.93b, 94a; Ga. 6.56; H. 222b, 223a; Śidh. 54.68; Vi. I. 21.15b, 16a. 1) Br. Krauñcī; Ga.Vi. Śukī. 2) Ga.Vi. śukān. 3) Br.T. tu janayāmāsa; V. krauñcān ajanayad. 4) Ga.H.Vi. -kī pra-; Śidh. -kikān; A. tābhyaḥ kākādayo 'bhavan. 5) Śidh. Gṛdhrī tu gṛdhrakān.

99 = A. 19.(15bI) = b; Br. 3.94b, 95a; Ga. 6.57; H. 223b, 224a; Śidh. 54.69; Vi. I. 21.16b, 17a. 1) Ga.Vi. Śucy; Śidh. Śukī. 2) Śidh. śukānyadevāṃs tu. 3) Br. dvijottamāḥ; H. paraṃtapa; Śidh. śubhapakṣiṇaḥ. 4) A. aśvāś coṣṭrāś ca Tāmrāyā.

100 = A. 19 (16aI), 15bII = a; Br. 3.95b, 96a; Ga. 6.58a = a; H. 224b, 225a; Śidh. 54.70; Vi. I 21.17b, 18a. 1) A. -tāyāḥ sahasraṃ tu; Br. dvau putrau. 2) Br.T.Ga.Vi. vikhyātau Garuḍ-Āruṇau; Kū. -yāś ca putrau dvau prakhyatau Garuḍ Āruṇau. 3) Br.T. Garuḍaḥ. 4) H. -taga-. 5) Śidh. śraiṣṭhyād. 6) Śidh. Aruṇaḥ. 7) Vi. pannagāśanaḥ.

101 = A. 19 (16aII); Br. 3.96b, 97a; Gā. 6.58b = a; H. 225b, 226a; Kū. 18.9; Śidh. 54.71; Vi. I. 21.18b, 19a. 1) Vi. -sāyāṃ. 2) A. sahasraṃ tu sarpāś ca Surasābhavāḥ; Kū. abhavad dvijāḥ. 3) Br. viprāḥ; H. tāta; Kū. tadvat; Vi. brahman.

102 = A. 19.(16bI) = a; Br. 3.97b, 98a; Ga. 6 59a = a; H. 226b, 227a; Vi. I. 21.19b, 20a. 1) Ga.H. ca. 2) Ga. phaṇinaḥ. 3) Kādraveyāḥ sahasraṃ tu. 4) Vi. brahman. 5) Br.Vi. -nai.

103 = A. 19.16bII = aII; Br. 3 98b, 99a; Ga. 6.59b, 60a; H. 227b, 228a; Śidh.

Airāvato[3]) Mahāpadmaḥ Kambal-Āśvatarāv *ubhau*[4]) || 103 ||
Elāpatras *tathā Padmaḥ*[1]) Karkoṭaka-Dhanaṃjayau, |
Mahānīla-Mahākarṇau[2]) Dhṛtarāṣṭra[3]-Balāhakau[4]), || 104 ||
Kuharaḥ Puṣpadaṃṣṭraś[1]) ca Durmukhaḥ Sumukhas tathā, |
| Śaṅkhaś ca Śaṅkhapālaś ca Kapilo Vāmanas tathā, |
Nahuṣaḥ[2]) Śaṅkha[3]romā ca Ma[4]ṇir ityevamādayaḥ. || 105 ||
| teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Garuḍena nipātitāḥ[1]) |
| caturdaśa sahasrāṇi krūrāṇām anilāśinām[2]). || 1051 ||
gaṇaṃ[1]) Krodhavaśaṃ[2]) *viddhi*[3]), tasya[4]) sarve ca daṃṣṭriṇaḥ[5]), |
sthalajāḥ[6]) pakṣiṇo 'bjāś ca *Dharāyāḥ*[7]) *prasavāḥ smṛtāḥ*[8]). || 106 ||
gās tu vai[1]) janayāmāsa Surabhir mahiṣāṃs[2]) tathā[3]), |
Irā[4]) vṛkṣalatā[5]vallīs tṛṇajātīś[6]) ca sarvaśaḥ[7]). || 107 ||
Khaśā[1]) tu[2]) yakṣarakṣāṃsi, Munir[3]) Apsarasas tathā[4]), |
Ariṣṭā tu mahāsattvān[5]) gandharvān *samajījanat*[6]). || 108 ||
ete Kaśyapadāyādāḥ kīrtitāḥ sthāṇujaṃgamāḥ[1]), |
teṣāṃ[2]) putrāś ca pautrāś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ[3]). || 109 ||

54.72; Vi. I. 21.20b, 21a. 1) Ga.H.Vi. teṣāṃ. 2) Ga. -naṃ bhūteśa; Śidh. -nā rājānaḥ; Vi. -nabhūtās tu (Vi.2 te). 3) Ga.Vi. Śaṅkhaḥ Śveto. 4) Ga.Vi. -vatarau tathā.

104 = Br. 3.99b, 100a; Ga. 6.60b = a; H. 228b, 229a; Śidh. 54.73; Vi. I. 21.21b = a. 1) Br. -traś ca Śaṅkhaś ca; Ga.Vi. tathā Nāgaḥ; H. Śaṅkhaḥ. 2) Śidh. -varṇau. 3) Śidh. -rāṣṭro. 4) Śidh. -hakaḥ.

105 = Br. 3.100b, 101; H. 229b, 230; Sidh. 54.74. 1) Sidh. -dantaś. 2) Śidh. Bahuśaḥ. 3) Śidh. Khara-. 4) Śidh. Pā-.

| 1031 = Br. 3.102; H. 231. 1) Br. śataśo 'tha sahasraśaḥ.
| 2) H. uragāśinām.

106 = A. 19.17a(I, II) = aIbII; Br. 3.103; Ga. 6.60c = a; H. 232; Śidh. 54.75; Vi. I. 21.22b, 23a. 1) Br.T. -naḥ. 2) Br.T. -vaśo; Ga.Sidh. -vaśā. 3) Br. viprās; Ga.Śidh. vipra. 4) Ga. te ca; Vi. tasyāḥ. 5) A. daṃṣṭriṇaḥ krodhavaśagā. 6) Śidh. aṇḍajāḥ. 7) Śidh. varāyāḥ; Vi. dāruṇāḥ. 8) A. pakṣiṇo jale; Śidh. paśavaḥ smṛtāḥ; Vi. piśitāśanāḥ.

107 = A. 19.(17bI, II) = ab; Br. 3.104; Ga. 6.61b, 62a; H. 233; Kū. 18.12ab; Śidh. 54.77; Vi. I. 21.23c, 24a. 1) Kū. tathā; Śidh. śaśāṃs tu. 2) Br.T.Kū. -hiṣīs; Śidh. -ṣī. 3) A. Surabhyāṃ gomahiṣyādi. 4) Śidh. Ilā. 5) Śidh. vṛkṣatalā-. 6) H. sthāṇujātīś; Śidh. tṛṇajātīṃś. 7) Śidh. sarvataḥ; A. Irotpannās tṛṇādayaḥ.

108 = A. 19.18a(b); Br. 3.105; Ga. 6.62bc; H. 234; Kū. 18.12c, (10a); Śidh. 54.78a(b); Vi. I. 21.24b, 25a. 1) A. Khasāyāṃ; Ga. Khagā. 2) Ga. ca; Kū. tathā vai. 3) A. Muner. 4) A. -raso 'bhavan. 5) Br.T. mahāsiddhā, V. mahāsattvā. 6) Br.H. amitaujasaḥ; A. Ariṣṭāyās tu gandharvāḥ Kaśyapād dhi sthiraṃ varam; Kū. -ṭā janayāmāsa gandharvāṇāṃ sahasrakam; Śidh. Ariṣṭāsuta sarvāṃś ca prabhāvaiḥ mānavottama.

109 = A. 19.(19a) = b; Br. 3.106; H. 235; Kū. 18.15a = a; Śidh. 54.79; Vi.

eṣa manvantare *viprāḥ*[1]) *sargaḥ*[2]) Svārociṣe smṛtaḥ. |
Vaivasvate *tu*[3]) mahati Vāruṇe vitate kratau || 110 ||
juhvānasya brahmaṇo vai prajāsarga[1]) ihôcyate. |
pūrvaṃ yatra tu brahmarṣīn utpannān[2]) sapta mānasān || 111 ||
putratve[1]) kalpayāmāsa svayam eva pitāmahaḥ, |
tato virodhe[2]) devānāṃ Dānavānāṃ[3]) *ca bho dvijāḥ*[4]). || 112 ||
Ditir vinaṣṭaputrā vai toṣayāmāsa Kaśyapam[1]). |
tāṃ Kaśyapaḥ[2]) prasannātmā, saṃyag ārādhitas tayā[3]), || 113 ||
vareṇa chandayāmāsa, sā ca vavre varaṃ tadā[1]) |
putram Indravadhārthāya samartham amitaujasam[2]). || 114 ||
sa ca tasyai[1]) varaṃ prādāt prārthitaḥ sumahātapāḥ[2]).
dattvā ca varam *avyagro*[3]) Mārīcaḥ[4]) *tām abhāṣata*[5]): || 115 ||
Indraṃ[1]) *putro*[2]) nihantā te, garbhaṃ vai śaradāṃ śatam[3]) |
yadi dhārayase, śaucatatparā vratam āsthitā[4]). || 116 ||
tathêty abhihito bhartā tayā devyā mahātapāḥ[1]). |
dhārayāmāsa garbhaṃ tu śuciḥ sā *varavarṇinī*[2]). || 117 ||

tato 'bhyupāgamad Dityāṃ
garbhaṃ ādhāya Kaśyapaḥ |

tatas tv ādhāya so Dityāṃ
garbhaṃ taṃ saṃśitavrataḥ |

I. 21.25b, 26a. 1) Śidh. śṛṇu jaṃgamān. 2) Br.T.Vi.2 yeṣāṃ; Śidh. eṣāṃ. 3) A. eṣāṃ putrādayo 'saṃkhyā devair vai Dānavā jitāḥ.

110 = Br. 3.107; H. 236; Śidh. 54.80; Vi. I. 21.26b, 27a. 1) H. Śidh. tāta; Vi. sargo. 2) Vi. brahman. 3) Br. 'ti-; Vi. ca.

111 = Br. 3.108; H. 237; Śidh. 54.81; Vi. I. 21.27b, 28a. 1) Śidh. prajāḥ sarga. 2) Br. samutpannān brahmarṣīn; Vi. saptarṣīn utpannān.

112 = Br. 3.109; H. 238; Śidh. 54.82; Vi. I. 21.28b, 29a. 1) Śidh. putrān vai. 2) Vi. gandharvabhogi-. 3) H. Daityānāṃ. 4) H. caiva Bhārata; Śidh. -nāṃ maharṣayaḥ; Vi. -nāṃ ca sattama.

113 = A. 19.19b = a; Br. 3.110; H. 239; Śidh. 54.83; Vi. I 21.29b, (30a). 1) Śidh. vai Kaśyapaṃ samupasthitā. 2) Br. Kaśyapas tu. 3) Vi. tayā cārādhitaḥ samyak Kaśyapas tapatāṃ varaḥ.

114 = A. 19 (20a) = b; Br. 3.111; H. 240; Śidh. 54.84; Vi. I. 21.30b, 31a. 1) Vi. -vre tato varam. 2) A. putram Indraprahartāram icchantī prāpa Kaśyapāt.

115 = Br. 3.112; H. 241; Śidh. 54.85a = a; Vi. I. 21.31b, 32a. 1) Br. tasmai. 2) Vi. -dād bhāryāyai munisattama. 3) Br. T. atyugro; Vi. atyugraṃ. 4) Vi. Kaśyapas. 5) Br. samabhāṣata; Vi. tām uvāca ha.

116 = Br. 3.113; H. 242b, 243a; Vi. I. 21.(32b, 33a). 1) Vi. Śakraṃ. 2) H. suto. 3) Vi. te yadi garbhaṃ śaracchatam. 4) Vi. samāhitātiprayatā śucinī dhārayiṣyasi.

117 = Br. 3.114; H. 243b, 244a; Śidh. 54.85b = b; Vi. I. 21.(33b, 34a). 1) Vi. ity evam uktvā tāṃ devīṃ saṃgataḥ Kaśyapo muniḥ. 2) Br. munisattamāḥ; H. vasudhādhipa; Vi. dadhāra sā ca taṃ garbhaṃ samyak śaucasamanvitā.

rocay[1]an vai gaṇa[2]śreṣṭhaṃ
devānām amitaujasām. || 118 ||
tejaḥ saṃbhṛtya durdharṣam
avadhyam amarair api |
jagāma parvatāyaiva
tapase saṃśitavrataḥ[1]) || 118₁ ||

jagāma Kaśyapaṣ taptuṃ
tapasā hṛṣṭamānasaḥ. || 118 ||

tasyāś caivântara[1]prepsur abhavat[2]) Pākaśāsanaḥ, |
ūne[3]) varṣaśate câsyā dadarśântaram *acyutaḥ*[4]). || 119 ||
akṛtvā pādayoḥ śaucaṃ Ditiḥ śayanam āviśat[1]) |
nidrāṃ câhā[2]rayāmāsa; tasyāḥ[3]) kukṣiṃ praviśya saḥ[4]) || 120 ||
Vajrapāṇis *tato*[1]) garbhaṃ saptadhā[2]) taṃ *nyakṛntata*[3]) |
sa pāṭyamāno *garbho 'tha*[4]) *vajreṇa*[5]) *praruroda ha*[6]), || 121 ||
mā rodīr iti taṃ[1]) Śakraḥ[2]) punaḥ punar *athâbravīt*[3]). |
so 'bhavat saptadhā garbhas, tam Indro *ruṣitaḥ*[4]) punaḥ || 122 ||
ekaikaṃ saptadhā cakre vajreṇaivârikarṣaṇaḥ[1]). |
Maruto nāma *te devā*[2]) babhūvuḥ sumahābalāḥ[3]). || 123 ||
yathôktaṃ vai[1]) Maghavatā, tathaiva[2]) Maruto 'bhavan, |
devāś caiko[3]napañcāśat sahāyā Vajrapāṇinaḥ[4]). || 124 ||

118 = Br. 3.115; H. 244b, 245a.
1) Br. rodha-. 2) Br. -ṇaṃ.
118₁ = Br. 3.116: H. 245b, 246a.
1) Br.T. -śitavratā.

118 = Śidh. 54.86.

119 = Br. 3.117; H. 246b, 247a; Śidh. 54.87; Vi. I. 21.35b, 36a. 1) Sidh. Vi.1 -raṃ. 2) Śidh. -suḥ so 'bhavat; Vi. -sur atiṣṭhat 3) Br.T. jāte. 4) Śidh. eva saḥ; Vi.1 ātmanā; Vi.2 -naḥ.
120 = Br. 3.118; H. 247b, 248a; Śidh. 54.88; Vi. I. 21.36b, 37a. 1) Śidh. -tir arvākśirās tataḥ. 2) H. câkā; Śidh. Vi.2 āhā-. 3) Br. tasyāṃ. 4) Śidh. ha.
121 = A. 19.(20b) = a; Br. 3.119; H. 248b, 249a; Śidh. 54.89; Vi. I. 21.37b, 38a. 1) Śidh. tu taṃ; Vi. mahā-. 2) Vi. cicchedâtha. 3) Br nyakṛntayat; Śidh. -dhā samakṛntata; Vi. sa saptadhâ; A. pādāprakṣālanāt suptā tasyā garbhaṃ jaghāna ha. 4) H. Vi. vajreṇa. 5) H. garbhas tu. 6) Vi. -ṇa prarurodâtidāruṇam.
122 = Br. 3.120; H. 249b, 250a; Śidh. 54.90; Vi. I. 21.38b, 39a. 1) Śidh. -dīs tvaṃ punaḥ. 2) Vi. śatruḥ. 3) Śidh. -nar evâbhyabhāṣata; Vi. -naḥ punar abhāṣata 4) Śidh. -dras trasitaḥ: Vi. draḥ kupitaḥ.
123 = A. 19.(21a) = b; Br. 3.121; H. 250b, 251a; Śidh. 54.91; Vi. I. 21.39b, 40a. 1) Vi. -jreṇâ(d)rividāriṇā. 2) H. Vi. devās te. 3) Br. dvijasattamāḥ; H. Bharatarṣabha; Vi. -vur ativeginaḥ; A. chidram anviṣya c-Êndras tu te devā Maruto 'bhavan.
124 = A. 19.21b = b; Br. 3.122; H. 251b, 252a; Śidh. 54.92a = b; Vi. I. 21.40bc. 1) H. yathaivôktaṃ; Vi. yad uktaṃ vai. 2) Vi. tenaiva 3) A. Śakrasyaiko-; H.Vi. devā eko-; Śidh. khagā eko-. 4) A. dīptatejasaḥ.

teṣām evaṃ pravṛddhānāṃ[1]) |	teṣām eva pravṛddhānāṃ
bhūtānāṃ dvijasattamāḥ[2]) |	
rocayan vai gaṇaśreṣṭhaṃ[3])	
devānām amitaujasām. || 124₁ ||	
nikāyeṣu nikāyeṣu	
Hariḥ prādāt *prajāpatiḥ*[1]) |	Hariḥ prādāt prajāpatiḥ |

kramaśas tāni rājyāni Pṛthupūrvāṇi *bho dvijāḥ*[1]). \|\| 125 \|\|
sa Hariḥ[1]) puruṣo vīraḥ Kṛṣṇo jiṣṇuḥ prajāpatiḥ \|
parjanyas tapano vyaktas[2]) tasya sarvam idaṃ jagat \|\| 126 \|\|

bhūtasargam imaṃ samyag	bhūtasargam imaṃ samyak
jānato *dvijasattamāḥ*[1]) |	kathitaṃ śṛṇu câgrataḥ || 127 ||
Marutāṃ ca śubhaṃ janma	
śṛṇvataḥ paṭhato 'pi ca[2]) |	
nâvṛttibhayam astîha,	
paralokabhayaṃ kutaḥ. || 127 ||	

124₁ = Br. 3.123; H. 252b, 253a. — 125a = Śidh. 54.92b.
1) Br. pravṛttānāṃ.
2) H. Janamejaya.
3) Br. -śreṣṭhāu

125a = Br. 3.124a; H. 253b. 1) Br.T. -patīn; H. -patim.

125b = Br. 3.124b; H. 254a; Śidh. 54.93a. 1) H. Bhārata; Śidh. -pūrvaṃ śṛṇuṣva tat.

126 = Br. 3.125; H. 254b, 255a; Śidh. 54.93b, 94a. 1) Śidh. ariṣṭa-. 2) Br.T. 'nantas; Śidh. -yas tu dhanādhyakṣas.

127 = Br. 3.126 = ac; H. 255b, 256. 1) H. Bharatarṣabha. 2) H. vā. — 127 = Śidh. 54.94b.

Textgruppe Ia.

A.

(Bd. II. 3.1—131; Vā. 66.1—152.)

ṛṣaya ūcuḥ:
Devānāṃ Dānavānāṃ ca Daityānāṃ caiva sarvaśaḥ |
utpattiṃ vistareṇaiva[1]) brūhi Vaivasvate 'ntare! || 1 ||
sūta uvāca:
Dharmasyaiva pra[1]vakṣyāmi nisargaṃ, taṃ nibodhata: |
Arundhatī Vasur Yāmī[2]) Lambā Bhānur Marutvatī |
Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā tathaiva ca, || 2 ||
Dharmapatnyo daśa tv etā[1]) Dakṣaḥ Prācetaso dadau. |
Sādhyā putrās[2]) tu Dharmasya, Sādhyā[3]) dvādaśa jajñire, || 3 ||
Sādhyā nāma mahābhāgāś chandajā yajñabhāginaḥ. |
devebhyas tān parān devāu devajñāḥ[1]) paricakṣate. || 4 ||
Brahmaṇā[1]) vai mukhāt sṛṣṭā Jayā devāḥ prajepsayā, |
sarve mantraśarīrās te smṛtā mauvantareṣv iha: | 5 ||
Darśaś ca Paurṇamāsaś ca Bṛhad yac ca Rathaṃtaram |
Cittiś[1]) caiva Vicittiś[2]) ca Ākūtiḥ Kūtir eva ca || 6 ||
Vijñātā caiva Vijñāto Mano Yajñas tathaiva ca[1]), |
nāmāny etāni teṣāṃ vai Jayānāṃ prathitāni ca. || 7 ||
Brahmaśāpena te jātāḥ punaḥ Svāyambhuve 'jitāḥ. |
Svārociṣe vai Tuṣitāḥ Satyāś caiv-Ôttame punaḥ, || 8 ||
Tāmase Harayo nāma, Vaikuṇṭhā Re[1]vatāntare, |
Sādhyāś ca[2]) Cākṣuṣe nāmnā Chandajā jajñire surāḥ. || 9 ||
Dharmaputrā mahābhāgāḥ Sādhyā ye dvādaśâmarāḥ, |
pūrvaṃ sma[1]) anusūyante Cakṣuṣasyântare manoḥ. || 10 ||
Svārociṣe 'ntare 'tītā devā ye vai mahaujasaḥ, |
Tuṣitā nāma te 'nyonyam ūcur vai[1]) Cākṣuṣe 'ntare, || 11 ||

1 = Bd. II. 3.1; Vā. 66.1. 1) Vā. -reṇêha.
2 = Bd. II. 3.2, 3a; Vā. 66.2, 3a. 1) Vā. -sya tāvad. 2) Bd. Jāmā.
3 = Bd. II. 3.3b, 4a; Vā. 66.3b, 4a. 1) Bd. Dharmasya patnyo daśa tā. 2) Vā. putrāṃs. 3) Vā. -dhyān.
4 = Bd. II. 3.4b = b; Vā. 66.4bc. 1) Bd. daivajñaḥ.
5 = Bd. II. 3.5; Vā. 66.5. 1) Vā.T. -mano.
6 = Bd. II. 3.6; Vā. 66.6. 1) Bd. Vittiḥ. 2) Bd. Viv-.
7 = Bd. II. 3.7; Vā. 66.7. 1) Vā. Yajñaś ca te smṛtāḥ.
8 = Bd. II. 3.8; Vā 66.8.
9 = Bd. II. 3.9; Vā. 66.9. 1) Vā. Rai-. 2) Bd. te Sādhyāś.
10 = Bd. II. 3.10; Vā. 66.10. 1) Bd. sam-.
11 = Bd II. 3.11; Vā. 66.11. 1) Bd. ūcuva.

kiṃcicchiṣṭe tadā tasmin devā vai Tuśitâbruvan : |
etām eva[1]) mahābhāgāṃ[2]) vayaṃ Sādhyāṃ[3]) praviśya ha[4]) || 12 ||
manvantare bhaviṣyāmas, tan naḥ śreyo bhaviṣyati. |
evam uktvā tu te sarve Cākṣuṣasyântare manoḥ || 13 ||
tasyāṃ[1]) dvādaśa saṃbhūtā Dharmāt Svāyaṃbhuvāt punaḥ. |
Nara-Nārāyaṇau tatra jajñāte punar eva hi, || 14 ||
Vipaścid Indro yaś câsīt[1]) tathā Satyo Hariś ca tau, |
Svārociṣe 'ntare pūrvam āstāṃ tau Tuṣitau surau[2]). || 15 ||
Tuṣitānāṃ tu Sādhyatve nāmāny etāni cakṣate[1]): |
Mano 'numantā Prāṇaś ca Naro 'pānaś[2]) ca vīryavān || 16 ||
Cittir Hayo Nayaś[1]) caiva Haṃso Nārāyaṇas tathā |
Prabhavo 'tha Vibhuś caiva[2]) Sādhyā dvādaśa jajñire. || 17 ||
Svāyaṃbhuve 'ntare pūrvaṃ tataḥ Svārociṣe punaḥ |
nāmāny āsan punas tāni Tuṣitānāṃ nibodhata: || 18 ||
Prāṇ-Āpanāv Udānaś ca Samāno Vyāna eva ca |
Cakṣuḥ Śrotraṃ Raso Ghrāṇaṃ[1]) Sparśo Buddhir Manas tathā, || 19 ||
nāmāny etāni vai pūrvaṃ[1]) Tuṣitānāṃ smṛtāni ca[2]). |
Vasos tu Vasavaḥ putrāḥ Sādhyānāṃ anujāḥ[3]) smṛtāḥ || 20 ||
Dharo Dhruvaś ca Somaś ca Āpaś[1]) caiv-Ânalo 'nilaḥ |
Pratyūṣaś ca Prabhāsaś[2]) ca Vasavo 'ṣṭau prakīrtitāḥ. || 21 ||
Dharasya putro Draviṇo Hutahavyavahas[1]) tathā, |
Dhruvaputro 'bhavat tāta[2]) Kālo lokaprakālanaḥ. || 22 ||
Somasya bhagavān Varcā Budhaś ca grahabodhanaḥ, |
Rohiṇyāṃ tau samutpannau triṣu lokeṣu viśrutau. || 23 ||
Dhār-Ormi-Kalilāś[1]) caiva trayaś[2]) candramasaḥ sutāḥ. |
Āpasya[3]) putro Vaitaṇḍyaḥ Śamaḥ Śāntas tathaiva ca || 24 ||
Skandaḥ Sanatkumāraś ca jajñe pādena tejasaḥ. |

---

12 = Bd. II. 3.12; Vā. 66.12ab. 1) Vā. itaretaraṃ. 2) Vā. -gān. 3) Vā. -dhyān. 4) Bd. vai.
13 = Bd. II. 3.13; Vā. 66.12c, 13a.
14 = Bd. II. 3.14; Vā. 66.13b, 14a. 1) Vā. tasmād.
15 = Bd. II. 3.15; Vā. 66.14bc. 1) Bd. câbhūt. 2) Bd Tuṣitāsutau.
16 = Bd. II. 3.16; Vā. 66.15. 1) Vā. vakṣyate. 2) Vā.T. -ro Yānaś.
17 = Bd. II. 3.17; Vā. 66.16. 1) Bd. Vitir Nayo Hayaś. 2) Bd. Vibhuś câpi Prabhuś câpi.
18 = Bd. II. 3.18; Vā. 66.17.
19 = Bd. II. 3.19; Vā. 66.19a, 18b, cfr. 18a. 1) Vā.T. tathā Prāṇaḥ; V. naso 'prāṇam.
20 = Bd. II. 3.20; Vā. 66.19b, 20a. 1) Vā. pūrvaṃ tu. 2) Vā. ha. 3) Vā. Manujāḥ.
21 = Bd. II. 3.21; Vā. 66.20bc. 1) Bd. Āyuś. 2) Bd. Prabhātaś.
22 = Bd. II. 3.22; Vā. 66.21. 1) Bd.Vā.T. Hutahavyo Rajas. 2) Vā. -tro Bhavo nāmnā.
23 = Bd. II. 3.23a = a; Vā. 66.22.
24 = Bd. II. 3.23b, 24a; Vā. 66.23. 1) Bd. Dhar-Ormī Kalilaś. 2) Bd. pañca. 3) Bd. Āyasya.

Agniputraḥ Kumāras tu śarastambhe vyajāyata[1]) || 25 ||
tasya Śākho Viśākhaś ca Naigameyaś ca pṛṣṭhajāḥ. |
Anilasya Śivā bhāryā, tasyāḥ putro Manojavaḥ, || 26 ||
Avijñāta[1]gatiś caiva dvau putrāv Anilasya ca. |
Pratyūṣasya viduḥ putram ṛṣiṃ nāmnâtha Devalam[2]), || 27 ||
dvau putrau Devalasyâpi kṣamāvantau manīṣiṇau. |
Bṛhaspates tu bhaginī varastrī[1]) brahmacāriṇī[2]) || 28 ||
Yogasiddhā jagat kṛtsnam asaktā vicaraty uta[1]) |
Prabhāsasya tu sā bhāryā[2]) Vasūnām aṣṭamasya ha. || 29 ||
Viśvakarmā sutas tasyā jātaḥ śilpiprajāpatiḥ[1]), |
sa kartā sarvaśilpānāṃ tridaśānāṃ ca vardhakiḥ || 30 ||
bhūṣaṇānāṃ ca sarveṣāṃ kartā kārayitā ca saḥ. |
sarveṣāṃ ca vimānāni devatānāṃ karoti saḥ, || 31 ||
mānuṣāś côpajīvanti yasya śilpāni śilpinaḥ. |
Viśvedevās tu Viśvāyāṃ[1]) jajñire daśa viśrutāḥ: || 32 ||
Kratur Dakṣaḥ Śravaḥ Satyaḥ Kālaḥ Kāmo Munis[1]) tathā ·
Kuruvān Prabhavāṃś caiva[2]) Rocamānaś ca, te daśa || 33 ||
Dharmaputrāḥ surā[1]) hy ete[2]) Viśvāyāṃ jajñire śubhāḥ. |
Marutvatyāṃ Marutvanto[3]), Bhānavo Bhānujāḥ smṛtāḥ, || 34 ||
Muhūrtāś ca Muhūrtāyāṃ, Ghoṣaṃ[1]) Lambā vy[2]ajāyata. |
Saṃkalpāyāṃ tu saṃjajñe vidvān Saṃkalpa eva ca[3]). || 35 ||
Nāgavīthyas tu Yā[1]myāṃ ca[2]) pathatrayasamāśritāḥ[3]) |
pṛthivīviṣayaṃ sarvam Arundhatyāṃ vyajāyata[4]). || 36 ||

---

25 = Bḍ. II. 3.24b, 25a; Vā. 66.24ab. 1) Bḍ.Vā.V. Agneḥ putraṃ Kumāraṃ tu Svāhā jajñe śriyā vṛtam (Vā surāvṛtam).
26 = Bḍ. II. 3.25b, 26a; Vā. 66.24c, 25a.
27 = Bḍ. II. 3.26b, 27a; Vā. 66.25b, 26a. 1) Bḍ. Avijñāna-. 2) Vā. -duḥ putra ṛṣir nāmnā tu Devalaḥ.
28 = Bḍ. II. 3.27b, 28a; Vā. 66.26b, 27a. 1) Bḍ.Vā.V. Bhuvanā. 2) Bḍ. Vā.V. -vādinī.
29 = Bḍ. II. 3.28b, 29a; Vā. 66.27b, 28a. 1) Bḍ. aśaktā carati sma ha. 2) Bḍ. tu bhāryā sā; Vā. tu yā bhāryā.
30 = Bḍ. II. 3.29b = a; Vā. 66.28b, 29a. 1) Bḍ. tasyāḥ prajāpatipatir vibhuḥ.
31 = Vā. 66.29b, 30a.
32 = Bḍ. II. 3.30a = b; Vā. 66.30b, 31a. 1) Bḍ.Vā. -śvāyā.
33 = Bḍ. II. 3.30b, 31a; Vā. 66.31b, 32a. 1) Vā. Dhunis. 2) Purūravo Mārdravaso.
34 = Bḍ. II. 3.31b, 32a; Vā. 66.32b, 33a. 1) Vā. smṛtā. 2) Bḍ. ete. 3) Vā.T. -yāṃ tu Maruto.
35 = Bḍ. II. 3.32b, 33a; Vā. 66.33b, 34a. 1) Bḍ. -ṣa. 2) Bḍ. hy. 3) Bḍ. tu.
36 = Bḍ. II. 3.33b, 34a; Vā. 66.34b, 35a. 1) Vā. Jā-. 2) Bḍ. Jāmāyāḥ. 3) Bḍ. -trayam upāśritāḥ. 4) Bḍ. ajāyata.

eṣa sargaḥ samākhyāto vidvān Dharmasya śāśvataḥ. |
muhūrtāś caiva tithyaś ca pa[1]ktibhiḥ saha suvratāḥ || 37
nāmataḥ sampravakṣyāmi. bruvato me nibodhata! |
ahorātravibhāgaś ca nakṣatrāṇi samāśritaḥ[1], || 38 ||
muhūrtāḥ sarvanakṣatrā ahorātrabhidas[1]; tathā |
ahorātrakalānāṃ tu ṣaḍaśīty[2]adhikāḥ smṛtāḥ[3]. || 39 ||
raver gativiśeṣeṇa sarvartuṣu ca nityaśaḥ[1] |
tato vedavidaś caitāṃ gatim[2] icchanti parvasu. || 40
aviśeṣeṣu kāleṣu jñeyaḥ[1] savitṛmānataḥ[2]: |
Raudraḥ Sārpas[3]) tathā Maitraḥ Pitryo[4]) Vāsava eva ca || 41
Āpyo 'tha Vaiśvadevaś ca Brāhmo madhyāhnasaṃśritaḥ
Prājāpatyas tathaiv-Êndra Indrāgnī[1]) Nirṛtis tathā || 42
Vāruṇaś ca tath-Âryamṇo Bhagyaś[1]) câpi dinā[2]śritāḥ. |
ete dinamuhūrtāś ca divākaravinirmitāḥ || 43 ||
śaṅkucchāyāviśeṣeṇa veditavyāḥ pramāṇataḥ. |
Ajaikapād-Ahirbudhnya[1]-Pūṣ-Āśvi[2]-Yamadevatāḥ || 44 ||
Āgneyaś câpi vijñeyaḥ Prājāpatyas tathaiva ca |
Brāhmaḥ Saumyas[1]) tath-Âdityo Bārhaspatyaś ca[2]) Vaiṣṇavaḥ || 45 ||
Sāvitraś ca[1]) tathā Tvāṣṭro[2]) Vāyavyaś cêti saṃgrahaḥ; |
ete[3]) rātrer[4]) muhūrtāḥ syuḥ kramoktā daśa pañca ca || 46 ||
indor gatyudayā jñeyā nāḍikāḥ pādikās[1]) tathā |
kālāvasthās tv imās tv, ete muhūrtā devatāḥ smṛtāḥ. || 47
sarvagrahāṇāṃ trīṇy eva sthānāni vihitāni ca |
dakṣiṇottaramadhyāni tāni vidyād yathākramam. || 48 ||
sthānaṃ Jāradgavaṃ madhye, tath-Airāvatam uttaram, |
Vaiśvānaraṃ dakṣiṇato nirdiṣṭam iha tattvataḥ. || 49 ||

---

37 = Bḍ. II. 3.34b, 35a; Vā. 66.35b. 36a. 1) Bḍ. prati-.
38 = Bḍ. II. 3.35b, 36a; Vā. 66.36b, 37a. 1) Vā.T. samāsataḥ.
39 = Bḍ. II. 3.36b, 37a; Vā. 66.37b, 38a. 1) Vā. -travidas. 2) Vā. ṣaṭśatīty. 3) Vā.T. -dhikā smṛtā.
40 = Bḍ. II. 3.37b, 38a; Vā. 66.38b, 39a. 1) Vā.T. sarveṣu ṛtuṃ icchataḥ; V. sarvai ṛtubhir nityaśaḥ 2) Vā. tithim.
41 = Bḍ. II. 3.38b, 39a; Vā. 66.39b, 40a. 1) Vā. yojyaḥ 2) Vā. sa pitṛdānataḥ. 3) Vā.T. Sārvas; V. sarpas. 4) Vā.T. piṇḍya-; V. Pitryam.
42 = Bḍ. II. 3.39b, 40a; Vā. 66.40b, 41a. 1) Vā. tathā Aindras tath-Êndro.
43 = Bḍ. II. 3.40b, 41a; Vā. 66.41b, 42a. 1) Bḍ. Bhagaś; Vā.T. Bhāgāś. 2) Bḍ. -na-.
44 = Bḍ. II. 3.41b, 42a; Vā. 66.42b, 43a. 1) Bḍ. -budhnyāḥ. 2) Vā. Ajās tath-Âhirbudhnaś ca Puṣā hi.
45 = Bḍ. II. 3.42b, 43a; Vā. 66.43b, 44a. 1) Bḍ. Saumyaś câpi; Vā. Brahma-Saumyas. 2) Vā. -tyo 'tha.
46 = Bḍ. II. 3.43b, 44a; Vā. 66.44b, 45a. 1) Vā. -vitro 'tha. 2) Vā. Tvaṣṭro. 3) Vā. eka-. 4) Vā. -tri-.
47 = Bḍ. II. 3.44b, 45a; Vā. 66.45bc. 1) Bḍ. nālikā āditās.
48 = Bḍ. II. 3.45b, 46a; Vā. 66.46.
49 = Bḍ. II. 3.46b, 47a; Vā. 66.47

Aśvinī Kṛttikā Yāmyaṃ[1] Nāgavīthīti viśrutā[2], |
Brāhmaṃ Saumyaṃ tath-Ārdrā ca Gajavīthīti śabditā, || 50 ||
Puṣy-Āśleṣe tath-Âdityaṃ[1]) vīthī c-Ai[2]rāvatī matā, |
tisras tu vīthayo hy etā uttaro mārga ucyate. || 51 ||
pūrvottare ca Phalgunyau[1]) Maghā caiv-Ârṣabhī[2]) smṛtā, |
Hastaś Citrā[3]) tathā Svātī Govīthīty abhi[4]śabditā, || 52 ||
Jyeṣṭhā Viśākh-Ânurādhā vīthī Jāradgavī smṛtā[1]); |
etās tu vīthayas tisro madhyamo mārga ucyate. || 53 ||
Mūlaṃ *Pūrv-Ottar-Āṣāḍhe*[1]) Ajavīthy abhiśabditā[2]), |
Śravaṇaṃ ca-Dhaniṣṭhā ca Mārgī[3]) Śatabhiṣak tathā || 54 ||
Vaiśvānarī Bhādrapade Revatī caiva kīrtitā, |
etās tu vīthayas tisro dakṣiṇo[1]) mārga ucyate. || 55 || | smṛtā vīthyas tu tisras tā mārgo vai dakṣiṇo budhaiḥ. ||
saptaviṃśati[1]) yāḥ kanyā Dakṣaḥ Somāya tā dadau, |
sarvā nakṣatranāmnyas tā jyotiṣe[2]) pari[3]kīrtitāḥ, || 56 ||
tāsām apatyāny abhavan dīptāny ami[1]tatejasaḥ[2]). |
yās tu śeṣās tadā kanyāḥ pratijagrāha Kaśyapaḥ || 57 ||
caturdaśa[1]) mahābhāgāḥ, sarvās tā lokamātaraḥ: |
Aditir Ditir Danuḥ Kālā Ariṣṭhā Surasā[2]) tathā || 58 ||
Surabhir Vinatā caiva Tāmrā[1]) Krodhavaśā Irā[2]) |
Kadrūr Muniś ca dharmajñā[3]), prajās tāsāṃ nibodhata! || 59 ||
Cāriṣṇave[1]) 'ntare 'tīte[2]) ye dvādaśa surottamāḥ[3]), |
Vaikuṇṭhā nāma te Sādhyā babhūvuś Cākṣuṣe 'ntare || 60 ||
upasthite 'ntare hy asmin punar Vaivasvatasya ha |

---

50 = Bḍ. II. 3.47b, 48a; Vā. 66.48a = a. 1) Vā. -yā. 2) Vā. -vīthir iti smṛtā.
51 = Bḍ. II. 3.48b, 49a; Vā. 66 48bc. 1) Vā. -ṣe Punarvasū; Vā. Puṣyo 'śleṣā-Punarvasū. 2) Vā. -thir Ai-.
52 = Bḍ. II. 3.49b, 50a; Vā. 66.49. 1) Vā. -re Phālgunyau ca. 2) Vā.T. -v-Âryamī. 3) Vā. Hasta-Citre. 4) Bḍ. -thîti tu.
53 = Bḍ. II. 3.50b, 51a; 66.50. 1) Bḍ. matā.
54 = Bḍ. II. 3.51b, 52a; Vā. 66.51. 1) Vā. Mūlaṃ c-Âṣāḍhe dve câpi. 2) Bḍ. -dite. 3) Vā. Gārgī.
55a = Bḍ. II. 3.52b; Vā. 66.52a.
55b = Bḍ. II. 3.53a. 1) Bḍ.T. -ṇe. | 55b = Vā. 66.52b.
56 = Bḍ. II. 3.53b, 54a; Vā. 66.53ab. 1) Bḍ. aṣṭāviṃśati; Vā. -śat tu. 2) Bḍ. jyau-. 3) Vā. -ṣe caiva.
57 = Bḍ. II. 3.54b, 55a; Vā. 66.53c, 54a. 1) Bḍ. abhanvadīptayo 'mi-. 2) Vā. -jasā.
58 = Bḍ. II. 3.55b, 56a; Vā. 66.54b, 55a. 1) Bḍ. -sā. 2) Bḍ. -nuḥ Kāṣṭhāriṣṭānāyuḥ Khaśā.
59 = Bḍ. II. 3.56b, 57a; Vā. 66.55bc. 1) Bḍ. -natā Tāmrā Muniḥ. 2) Bḍ. tathā. 3) Bḍ.Vā.V. -drūr mātā ca nāgānāṃ.
60 = Bḍ. II. 3.57b, 58a; Vā. 66.56. 1) Bḍ. Svāyambhuve. 2) Bḍ. tāta. 3) Vā. purogamāḥ.

ārādhitā hy Ādityā te sametyâhuḥ[2] parasparam: ‖ 61 ‖
etām eva mahābhāgām Aditiṃ sampraviśya vai |
Vaivasvate 'ntare hy asmin yogād ardhena tejasā[1] ‖ 62 ‖
gacchema[1]) putratām asyās, tan naḥ śreyo bhaviṣyati. |
[Ādityās tu prasūtānām Ādityatvaṃ bhaviṣyati.]
evam uktvā tu te sarve Cākṣuṣasyântare manoḥ[2] ‖ 63 ‖
jajñire dvādaś-Âdityā, Mārīcāt Kaśyapāt punaḥ, |
Śatakratuś ca Viṣṇuś ca jajñāte punar eva hi. ‖ 64 ‖
Vaivasvate 'ntare hy asmin Nara-Nārāyaṇau surau[1]),
teṣām api hi devānāṃ nidhanotpattir ucyate. ‖ 65 ‖
yathā sūryasya loke 'smin udayāstamayāv ubhau. |
Prajāpateś ca Viṣṇoś ca Bhavasya ca mahātmanaḥ. ‖ 66 ‖
dṛṣṭānu[1]śravike yasmāt s[2]aktāḥ śabdādilakṣaṇe |
aṣṭātmake 'ṇimādye ca, tasmāt te jajñire surāḥ. ‖ 67 ‖
ity eṣa viṣaye rāgaḥ sambhūtyāḥ kāraṇaṃ smṛtam. |
Brahma-śāpena sambhūtā Jayāḥ Svāyambhuve 'jitāḥ. ‖ 68 ‖
Svārociṣe vai Tuṣitāḥ Satyāś caiv-Ôttame puraḥ, |
Tāmase Harayo devā jātāś, Cāriṣṇave[1]) tu vai ‖ 69 ‖
Vaikuṇṭhāś, Cākṣuṣe Sādhyā, Ādityāḥ *sāmprate*[1]; punaḥ |
Dhāt-Âryamā ca Mitraś ca Varuṇo 'ṃśo Bhagas tathā ‖ 70
Indro Vivasvān Pūṣā ca Parjanyo daśamaḥ smṛtaḥ, |
tatas Tvaṣṭā, tato Viṣṇur ajaghanyo ja[1]ghanyajaḥ: ‖ 71 ‖
ity ete dvādaś-Âdityāḥ Kaśyapasya sutāḥ smṛtāḥ[1]). |
Surabhī[2]) Kaśyapād Rudrān[3]) ekādaśa *vijajñuṣī*[4]) ‖ 72 ‖
Mahādevaprasādena tapasā bhāvitā satī:
Aṅgārakaṃ tathā Sarpaṃ Nirṛtiṃ Sadasaspatim ‖ 73 ‖
Ajaikapād-Ahirbudhnyau[1]) dvāv ekaṃ ca[2]) Jvaraṃ tathā |
Bhuvanaṃ c-Êśvaraṃ Mṛtyuṃ Kapāliṃ[3]) caiva[4]) viśrutam ‖ 74 ‖

---

61 = Bd. II. 3.58b, 59a: Vā. 66.57. 1) Bd. -tā A-. 2) Bd. -metyôcuḥ.
62 = Bd. II. 3.59b, 60a; Vā. 66.58. 1) Vā.T. -saḥ.
63 = Bd. II. 3.60b, 61a = ac; Vā. 66.59, 60a. 1) Vā. gacchāmaḥ. 2) Bd. vartamāne 'ntare tadā.
64 = Bd. II. 3.61b, 62a; Vā. 66.60b, 61a.
65 = Bd. II. 3.62b, 63a; Vā. 66.61b, 62a. 1) Bd. tadā.
66 = Bd. II. 3.63b = a; Vā. 66.62bc.
67 = Bd. II. 3.64; Vā. 66.63. 1) Vā. śreṣṭhānu-. 2) Vā. -māc ch-.
68 = Bd. II. 3.65; Vā. 63.64.
69 = Bd. II. 3.66; Vā. 63.65ab. 1) Bd. cāriṣṭave.
70 = Bd. II. 3.67; Vā. 63.65c, 66a. 1) Bd. saptame.
71 = Bd. II. 3.68; Vā. 63.66b, 67a. 1) Vā. 'ja-.
72 = Bd. II. 3.69; Vā. 63.67b, 68a. 1) Bd. sutā vibhoḥ. 2) Bd. -rabhyāṃ. 3) Bd. -drā. 4) Bd.Vā. vijajñire.
73 = Bd. II. 3.70; Vā. 63.68b, 69a.
74 = Bd. II. 3.71; Vā. 63.69b, 70a. 1) Vā. -naṃ. 2) Vā. Ūrdhvaketuṃ. 3) Vā.T. Kapālaṃ. 4) Bd. Kapālīti ca.

devān ekādaśaitāṃs tu Rudrāṃs tribhuvaneśvarān; |
tapasôgreṇa[1]) mahatā Surabhī[2]) tān ajījanat || 75 ||
tato duhitarāv anye Surabhī dve vy[1]ajāyata |
Rohiṇīm[1]) caiva subhagāṃ Gāndharvīṃ ca yaśasvinīm[3]). || 76 ||
Rohiṇyāṃ[1]) jajñire kanyāś catasro lokaviśrutāḥ: |
Surūpā Haṃsakālī[2]) ca Bhadrā Kāmadughā tathā. || 77 ||
suṣuve gāḥ Kāmadughā[1]), Surūpā tanayadvayam, |
Haṃsakālī[2]) tu mahiṣān[3]). Bhadrāyās tv avijātayaḥ[4]). || 78 ||
viśrutās tu mahābhāgā Gāndharvyā[1]) vājinaḥ sutāḥ |
Uccaiḥśravādayo[2]) jātāḥ, khecarās te manojavāḥ: || 79 ||
śvetāḥ śoṇāḥ piśaṅgāś ca sāraṅgā haritārjunāḥ |
uktā[1]) devopavāhyās te Gāndharvī[2]yonayo hayāḥ. || 80 ||
bhūyo jajñe Surabhyās tu śrīmāṃś Candraprabho vṛṣaḥ[1]) |
sragvī kakudmī[2]) dyutimān amṛtālayasaṃbhavaḥ, || 81 ||
Surabhy-anumate datto dhvajo Māheśvaras tu saḥ; |
ity ete Kaśyapa-sutā Rudr-Ādityāḥ prakīrtitāḥ. || 82 ||
Dharmaputrāḥ smṛtāḥ Sādhyā Viśve ca Vasavas tathā. |
[Ariṣṭanemi-patnīnām apatyānîha ṣoḍaśa. || 83 ||
Bahuputrasya viduṣaś catasro Vidyutaḥ smṛtāḥ, |
Pratyaṅgirasajāḥ śreṣṭhā ṛco brahmarṣisatkṛtāḥ. || 84 ||
Kṛśāśvasya tu devarṣer Devapraharaṇāḥ smṛtāḥ, |
ete yugasahasrānte jāyante punar eva hi. || 85 ||
sarve devagaṇā viprās Trayastriṃśat tu chandajāḥ, |
eteṣām api devānāṃ nirodhotpattir ucyate. || 86 ||
yathā sūryasya loke 'smin udayāstamayāv ubhau, |
ete devanikāyās te saṃbhavanti yuge yuge. || 87 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Sādhyāś ca Vasavo Viśve Rudr-Ādityās tathaiva ca |
abhijātyā prabhāvaiś ca karmabhiś caiva viśrutāḥ. || 88 ||

---

75 = Bḍ. II. 3.72; Vā. 66.70bc. 1) Vā. tapasā tena. 2) Bḍ. -bhis.
76 = Bḍ. II. 3.73; Vā. 66.71. 1) Bḍ. -bhir devy a-. 2) Bḍ.Va. -hiṇī.
3) Vā. -va Rudrābhā Gāndhārī ca yaśasvinī.
77 = Bḍ. Bḍ. II. 3.74; Vā. 66.72ab. 1) Bḍ. -yā. 2) Vā.T. -kīlā.
78 = Bḍ. II. 3.75; Vā. 66.72c, 73a. 1) Vā. -ve K. tu. 2) Vā. -kīlā.
3) Vā. urmahiṣā. 4) Vā. -yās tu vyajāyata.
79 = Bḍ. II. 3.76; Vā. 66.73b, 74a. 1) Vā. Gandharvā. 2) Vā. Uccaiḥśravās tadā.
80 = Bḍ. II. 3.77; Vā. 66.74bc. 1) Vā. Rudrā. 2) Vā. Gandharva-.
81 = Bḍ. II. 3.78; Vā. 66.75a, 76a. 1) Vā. -drābhasuprabhaḥ. 2) Bḍ.
82 = Bḍ. II. 3.79; Vā. 66.76b, 77a.
83 = Bḍ. II. 3.80a = a; Vā. 66.77b, 78a.
84 = Vā. 66.78bc.
85 = Vā. 66.79.
86 = Vā. 66.80.
87 = Vā. 66.81.
88 = Vā. 66.82.

Prajāpateś ca Viṣṇoś ca Bhavasya ca mahātmanaḥ |
antaraṃ jñātum icchāmo, yaś ca yasmād viśiṣyate: || 89 ||
yaś ca yasmāt prabhavati, yaś ca yasmin pratiṣṭhitaḥ, |
jyāyān yo madhyamaś caiva kanīyān yaś ca teṣu vai. || 90 ||
pradhānabhūto yas teṣāṃ guṇabhūtaś ca teṣu yaḥ, |
karmabhiś câbhijātyā ca prabhāveṇa ca yo mahān; |
etat prabrūhi naḥ sarvaṃ, tvaṃ hi vettha yathāyatham! || 91 ||
suta uvāca:
atra vo varṇayiṣye 'ham antaraṃ teṣu yat smṛtam, |
yad Brahma-Viṣṇu-Rudrāṇāṃ śṛṇudhvaṃ me vivakṣataḥ! || 92 ||
rājasī tāmasī caiva sāttvikī caiva tāḥ smṛtāḥ |
tanvaḥ Svayambhuvaḥ proktāḥ, kāle kāle bhavanti yāḥ. || 93 ||
etāsām antaraṃ vaktuṃ naiva śakyaṃ dvijottamāḥ |
guṇavṛddhinibaddhatvād dvidhānugrahabandhataḥ. || 94 ||
pravṛttiṃ ca nivṛttiṃ ca guṇavṛddhim iha dvijāḥ |
yathāśaktyā pravakṣyāmi tanūnāṃ, tan nibodhata! || 95 ||
Brāhmī tu rājasī teṣāṃ, Kālākhyā tāmasī smṛtā, |
sāttvikī Pauruṣī caiva; karma tāsāṃ nibodhata! || 96 ||
ekā tu kurute tāsāṃ rājasī sarvataḥ prajāḥ, |
ekā caivârṇavasthā tu sânugṛhṇāti sāttvikī, |
ekā sā kṣipate kāle tāmasī grasate prajāḥ. || 97 ||
rajasā tu samudrikto Brahmā saṃbhavate yadā, |
Puruṣākhyā tadā tasya sāttvikī vinivartate. || 98 ||
yadā bhavati kālātmā udrekāt tamasas tu saḥ, |
Brahmākhyā sā tadā tv asya rājasī vinivartate. || 99 ||
sattvodrekāt tu Puruṣo yadā bhavati sa prabhuḥ, |
Kālākhyā sā tadā tasya punar na bhavatîti vai. || 100 ||
kramāt tasya nivartante rūpaṃ nāma ca karma ca |
trailokye vartamānasya sargānugrahanigrahaiḥ. || 101 ||
yadā bhavati Brahmā ca, tadā câṇtaram ucyate; |
yadā ca puruṣo Brahmā, na caiva puruṣas tu saḥ. || 102 |
maṇir vibhajate varṇān vicitrān sphaṭike yathā, |
vaimalyād āśrayavaśāt tadvarṇaḥ syāt tadañjanaḥ, || 103

---

89 = Vā. 66.83.
90 = Vā. 66.84.
91 = Vā. 66.85.
92 = Vā. 66.86.
93 = Vā. 66.87.
94 = Vā. 66.88.
95 = Vā. 66.89.
96 = Vā. 66.90.
97 = Vā. 66.91.
98 = Vā. 66.92.
99 = Vā. 66.93.
100 = Vā. 66.94.
101 = Vā. 66.95.
102 = Vā. 66.96.
103 = Va. 66.99

ekatvam[1]) vā bahutvaṃ vā teṣu ko jñātum arhati? |
yasmāt[2]) sṛṣṭvânugṛhṇīte[3]) grasate caiva sa[4]) *prajāḥ*[5]) || 127 ||
guṇātmakatvāt *traikālye*[1]), tasmād ekaḥ sa ucyate. |
Rudraṃ Brahmāṇam Indraṃ ca lokapālān ṛṣīn munīn[2]) || 128 ||
devaṃ tam ekaṃ bahudhā prāhur Nārāyaṇaṃ dvijāḥ. |
Prājāpatyā ca Raudrī[2]) ca tanur yā caiva Vaiṣṇavī || 129 ||
manvantareṣu vai tisra[1]) āvartante punaḥ punaḥ. |
kṣetrajñ*ā*[2]) api cânye *'sya*[3]) vibh*or jāyan*ty[4]) anugrahāt || 130 ||
tejasā yaśasā buddhyā śrutena ca balena ca |
jāyante tatsamāś caiva, tān ap*îha*[1]) nibodhata! || 131 ||
(cfr. 10[illegible]) rājasyā Brahmaṇo 'ṃśena Mārīcaḥ[1]) Kaśyapo 'bhavat, |
tāmasyās tasya câṃśena Kālātmā Rudra[2]) ucyate, || 132 ||
sāttvik*yā Puruṣā*ṃśena[1]) yajñe[2]) Viṣṇur a*bhūt tadā*[3]); |
triṣu kāleṣu tasyaitā Brahmaṇas tanavo *'ṃśaj*āḥ[4]). || 133 ||
(cfr. 119[illegible]) manvantareṣv iha sraṣṭum āvartante punaḥ punaḥ |
manvantareṣu sarveṣu prajāḥ sthāvarajaṃgamāḥ. || 133₁ ||
yugādau sakṛd utpannās tiṣṭhantîhâ prasaṃyamāt, |
prāpte prāpte tu kalpānte Rudraḥ saṃharati prajāḥ. || 133₂ ||
Kālo bhūtvā *punaś c*âsau[1]) Rudraḥ saṃharate p*rajāḥ*[2]) |
saṃprāpte caiva kalpānte saptaraśmir divākaraḥ. || 134 ||
bhūtvā saṃvartakādityas *trīṃl lokān sa*[1]) *dahaty uta*[2]) |

Viṣṇuḥ prajânugrahakṛt	Viṣṇuḥ prajânugṛhṇāti
sadā pālayati prajāḥ. || 135 ||	nāmarūpaviparyayaiḥ. || 135 ||

tasyāṃ tasyām avasthāyāṃ tat tad[1]) utpādya kāraṇam |
sattvodriktā tu yā proktā Brahmaṇaḥ Pauruṣī tanuḥ, || 136 ||

---

127 = Bḍ. II. 3.100b, 101a; Vā. 69.120c, 121a. 1) Bḍ. alpatvam. 2) Bḍ. tasmāt. 3) Bḍ. -gṛhṇāti. 4) Vā.T. te. 5) Bḍ. sarvaśaḥ.

128 = Bḍ. II. 3.101b, 102a; Vā. 69.121b, 122a. 1) Bḍ.1 -katvavaikalpye; Bḍ.2 -traikalpe. 2) Vā. Danūn.

129 = Bḍ. II. 3.102b, 103a; Vā. 69.122b, 123a. 1) Bḍ. ai-. 2) Vā. -tyā tanur yā.

130 = Bḍ. II. 3.103b, 104a; Vā. 69.123b, 124a. 1) Bḍ.2 -re tu kartṛṇi; Vā tare ca kalpe ca. 2) Vā. -jño. 3) Vā. cāneṣya. 4) Vā. vibhajed ity.

131 = Bḍ. II. 3.104b, 105a; Vā. 66.124bc. 1) Bḍ. -îmān.

132 = Bḍ. II. 3.105b, 106a; Vā. 66.125ab. 1) Vā. Marīciḥ. 2) Bḍ. Kālo Rudraḥ sa.

133 = Bḍ. II. 3.106b, 107a; Vā. 66.125c, 126a. 1) Bḍ. -kyāś ca tathâṃśena. 2) Bḍ. yajño. 3) Bḍ. -ṇur ajāyata. 4) Bḍ. dvijāḥ.

133₁ = Bḍ. II. 3.107b, 108a.

133₂ = Bḍ. II. 3.108b, 109a.

134 = Bḍ. II. 3.109b, 110a; Vā. 66.126b, 127a. 1) Bḍ. yugātmâsau. 2) Bḍ. punaḥ.

135a = Bḍ. II. 3.110b; Vā. 66.127b. 1) Bḍ. -kāṃś ca. 2) Vā. -tyo lokāṃs trīn sa tadā dahan.

135b = Bḍ. II 3.111a. | 135b = Vā. 66.128a.

136 = Bḍ. II. 3.111b, 112a; Vā. 66.128b, 129a. 1) Bḍ. tata.

cfr. 3 Abschnitt, Textgruppe III. A. Śl. 25–31.

tasyâṃśena vijajñe *sa iha*[1] Svāyambhuve 'ntare |
Ākūtyām[2] manaso[3] deva utpannaḥ prathamo[4] vibhuḥ. || 137
tataḥ punaḥ sa vai devaḥ prāpte Svârocise 'ntare |
Tuṣitāyām samutpanno hy Ajitas Tuṣitaiḥ saha. || 138 ||

Auttame hy antare câpi hy	Auttame cântare caiva
	Tuṣitas tu punaḥ[1] sa vai |
	Vaśavartibhir utpanno
Ajitas tu punaḥ sa vai[1]. |	Vaśavartī Hariḥ punaḥ. |

Satyāyām abhavat Satyaḥ Satyaiḥ saha[1] surottamaiḥ. 139 ||
Tāmasasyântare *caiva*[1] samprāpte[2] punar eva hi |
*Hariṇ*yām[3] Haribhiḥ sārdham Harir eva babhūva ha || 140
Cāriṣṇave 'n[1]tare câpi Harir devaiḥ[2] punas tu saḥ
Vikuṇṭh*āyām ajo*[3] jajñe hy Ābhūta[4]rajasaiḥ saha. || 141 ||
| Vaikuṇṭhaḥ sa punar devaḥ samprāpte Cākṣuṣe 'ntare |
| Dharmo Nārāyaṇaḥ Sādhyaḥ Sādhyaiḥ saha surair abhūt, |
| sa tu Nārāyaṇaḥ Sādhyaḥ prāpte Vaivasvate 'ntare. || 141₁ ||
Mārīcāt Kaśyapāl Viṣṇur Adityām sambabhūva ha |
tribhiḥ kramair imāṃl lokāñ jitvā Viṣṇur *trivi*kramaḥ[1] || 142 ||
pratyapādayad Indrāya d*evebhyaś*[1] caiva sa prabhuḥ. |
ity etās tanav*as tasya*[2] vyatītāḥ sapta saptasu |
manvantareṣv atīteṣu, yābhiḥ saṃrakṣitāḥ prajāḥ. || 143 ||
yasmād viṣ*ṭ*am[1] idam sarvam Vāmanenêha jāyatā[2], |
tasmāt sa vai smṛto Viṣṇur viśer dhātoḥ[3] praveśanāt. | 144 |
ity etad Brahmaṇaś *caiva Vāmanasya mahātmanaḥ*[1] |
ekatvam ca pṛthaktvam ca vi[2]śiṣṭatvam ca kīrtitam. || 145 ||
devatānām ihâṃśena jāyante yās tu devatāḥ[1], |
tāsām tās[2] tejasā buddhyā śrutena ca balena ca |
| jāyante tatsamāś caiva tā vai teṣām anugrahāt. || 146 ||

---

137 = Bḍ. II. 3.112b, 113a; Vā. 66.129bc. 1) Bḍ. -na ca vijñeyo. 2) Bḍ. manch. 2) Bḍ. Ākṛtyâm. 3) Bḍ. -sā. 4) Bḍ. -mam; Vā.T. -me.
138 = Bḍ. II. 3.113b, 114a; Vā. 66.130.
139a = Bḍ II. 3.114b. 1) Bḍ.1 prabhuḥ. | 139ab = Vā. 66.131. 1) Vā.T. viduḥ.
139b(c) = Bḍ. II. 3.115a; Vā. 66.132a. 1) Bḍ. saha Satyaiḥ.
140 = Bḍ. II. 3.115b, 116a; Vā. 66.132bc. 1) Bḍ.Vā T. câpi. 2) Bḍ. sa devaḥ. 3) Vā. bhāryāyām.
141 = Bḍ. II. 3.116b, 117a; Vā. 66.133ab. 1) Bḍ. Vaivasvate 'n-. 2) Vā. -vaḥ. 3) Bḍ. Vaikuṇṭho nāmato. 4) Bḍ 1 vidhūta-; Bḍ.2 Vibhūta-
| 141₁ = Vā. 66.133c, 134.
142 = Bḍ. II. 3.117b, 118a; Vā. 66.135. 1) Vā. urukramam; V. -maḥ.
143 = Bḍ. II. 3.118b, 119; Vā. 66.136. 1) Bḍ. daivataiś. 2) Bḍ. -vo jātā.
144 = Bḍ.1 II. 3.120a = a [Bḍ.2]; Vā. 66.137. 1) Bḍ. viśvam. 2) Bḍ 1 jāyate līyate punaḥ. 3) Bḍ.2 viśeṣāntāḥ.
145 = [Bḍ.2]; Vā. 66.138. 1) Bḍ.2 -ṇaḥ proktam Viṣṇoś caiva Bhavasya ca. 2) Bḍ.2 va-.
146ab = Bḍ 1 II. 3.(120b), 121a; [Bḍ 2]; Vā. 66.139ab. 1) Bḍ.1 yasyâṃśenâmarāḥ sarve jāyante tridiveśvarāḥ. 2) Bḍ.1 vardhante; Bḍ 2 teṣām te.
| 146c = Vā. 66.139c.

yad yad vibhūtimat sattvaṃ śrīmad ūrjitam eva vā, |
tat tad evâvagacchadhvaṃ Viṣṇos tejo'ṃśasaṃbhavam. || 147 ||
sa eva jāyate 'ṃśena, kecid icchanti mānavāḥ, |
| tato 'pare bruvantîmam anyonyāṃśena jāyate, || 148 ||
evaṃ[1]) vivadamānās *tu*[2]) *dṛṣṭāntāc ca*[3]) bruvanti *ha*[4]). |
yasmān[5]) na vidyate bhedo *manasaś cetasaś ca ha*[6]), || 149 ||
tasmād anugrahās teṣāṃ kṣetrajñās te bhavanty uta. |
ekas tu prabhuśaktyā vai bahudhā bhavat-îśvaraḥ. || 149_1 ||
bhūtvā yasmāc ca bahudhā bhavaty ekaḥ punas tu saḥ, |
tasmāt sumanaso bhedāj jāyante tejasaś ca ha || 149_2 ||
(cfr. 133.1b, 133.2d) manvantareṣu sarveṣu prajāḥ sthāvarajaṃgamāḥ. |
sargādau sakṛd utpannās tiṣṭhantîha praśaṃsayā, |
prāpte prāpte tu kalpânte Rudraḥ saṃharati prajāḥ. || 149_3 ||
jāyante mohayan*to*[1]) '*ṃśair*[2]) īśvarā yogamāyayā. |
| aiśvaryeṇa carantas te mohayanti hy anīśvarāḥ, || 150 ||
tasmāt *teṣāṃ*[1]) pracāre *tu*[2]) yuktāyuktaṃ na vidyate. |
bhūtāpavādin*aḥ*[3]) *kaṣṭā*[4]), madhyasthā bhūta*vādi*naḥ[5]), || 151 ||
bhūtānuvādinaḥ[1]) śaktās *trayo vedāḥ*[2]) pravādinām. |
parīkṣya *yo na gṛhṇāti*[3]) *gṛhṇāti ca viparyayāt*[4]) || 152 ||
*dṛḍha*pūrvaśrutatvāc ca[1]) pra*vādāc caiva laukikāt*[2]) |
caturbhiḥ kāraṇair[3]) et*air*[4]) yathātattvaṃ na vindati[5]). || 153 ||
| pūrvam arthântare nyastāḥ kālântaragatā api, |
tenânyat santam apy arthaṃ dveṣān na pratipadyate. || 153_1 ||

---

147 = Bḍ. II. 3.121b, 122a; Vā. 66.140; cfr. Bhagavadgītā 10.41.
148a = Bḍ. II. 3.122b; Vā. 66.141a.
| 148b = Vā. 66.141b.
149 = Bḍ. II. 3.123; Vā. 66.142ab. 1) Bḍ.1 eke. 2) Vā. te. 3) Vā. dṛṣṭvā tān vai. 4) Bḍ.1 hi. 5) Bḍ.1 eṣān. 6) Bḍ.1 -das trayāṇāṃ dyusadām iha; Bḍ.2 cetasā naiṣa jāyate.
| 149_1 = Vā. 66.142c, 143a.
| 149_2 = Vā. 66.143b, 144a.
| 149_3 = Vā. 66.144bc, 145a.
150a = Bḍ. II. 3.124; Vā. 66.145b. 1) Bḍ.1 -yanty; Bḍ.2 -yante. 2) Vā. 'yān.
| 150b = Vā. 66.145c.
151 = Bḍ. II. 3.125; Vā. 66.145d, 146a. 1) Vā. doṣa-. 2) Vā. -reṣu. 3) Bḍ. bhūtānuvādinām (Bḍ.2 -naḥ). 4) Bḍ.1 ādyā; Vā. -no duṣṭā 5) Bḍ.1 -nām; Bḍ.2 -vāhinaḥ; Vā. -bhāvinaḥ.
152 = Bḍ. II. 3.126; Vā. 66.146b, 147a. 1) Vā. -tāpavādinaḥ. 2) Bḍ.1 -yaś caiva; Bḍ.2 śaktās trayo. 3) Bḍ. cânugṛhṇanti. 4) Bḍ. -nigṛhṇanti. khalān svayam.
153 = Bḍ. II. 3.127(a); Vā. 66.147bc. 1) Bḍ.1 mattaḥ pūrve ca te tasmāt; Bḍ.2 -vaś ca tatvāś ca. 2) Bḍ. prabhavaś ca tato 'dhikāḥ. 3) Bḍ.1 tathâdhikaraṇair; Bḍ.2 rathārttiḥ kāraṇair. 4) Vā. ebhir. 5) Bḍ.1 yathā tattvanidarśakāḥ.
| 153_1 = Vā. 66.148.

devānām[1]) dravyabhūto *yo*[2]) guṇabhūtaś ca[3]) teṣu yaḥ[4]) |
karmaṇāṃ mahatāṃ kartā[5]) *abhijātyā ca yo mahān*[6]) || 154
śrutajñaiḥ kāraṇair etaiś caturbhiḥ parikīrtitāḥ[1]) |
asaṃjñakas tā[2]) jānāti[3]) devataḥ pravibhāgaśaḥ[4]) || 156

imaṃ côdāharanty atra	imau côdāharanty atra
ślokaṃ yogeśvaram[1]) prati: |	ślokau yogeśvaraṃ prati: |
	ātmanaḥ pratirūpāṇi
	pareṣāṃ ca sahasraśaḥ

kuryād yogabalaṃ prāpya taiś ca sarvaiḥ sahâcaret, || 157
prāpnuyād viṣayāṃś caiva *tathaivôgra*[1]tapaś caran[2]) |
saṃharec *ca*[3]) punaḥ sarvān sūryo *jyotir*[4]*gaṇān*[5]) iva || 158 ||

---

154 = Bḍ. II. 3.128; Vā. 66.149ab. 1) Bḍ.2 -vāyām: Vā. daśānām. 2) Bḍ.1 devabhūtāś ca: Bḍ.2 dravyabhūtāyām. 3) Vā. tu. 4) Bḍ.1 te vai sarvapravartakāḥ. 5) Bḍ.1 te hi. 6) Bḍ. kartāro jagadīśvarāḥ.

156 = Bḍ. II. 3.129; Vā. 66.149c, 150a. 1) Vā. -tyate. 2) Bḍ.1 bāliśās te na: Va. aśaktaruṣṭo. 3) Bḍ.1 -nanti. 4) Bḍ.1 daivatāni prabhāgaśaḥ.

157a = Bḍ. II. 3.130a. 1) Bḍ.1 -rān. | 157ab = Vā. 66.150b, 151a.

157b(c) = Bḍ. II. 3.130b; Vā. 66.151b. 1) Bḍ. -vair mahāṃś.

158 = Bḍ. II. 3.131; Vā. 66.152. 1) Bḍ. punaś côrdhvam. 2) Bḍ. caret. 3) Bḍ. -hareta. 4) Vā. -yatejo. 5) Vā. guṇān.

B.

(Bḍ. II. 4.1—37: Vā. 67.1—47.)

etac chrutvā vacas tasya Naimiṣeyās tapasvinaḥ |
papracchur ṛṣayaḥ śreṣṭhaṃ vacanasya yathākramam: || 1_1 ||
saptasv iha kathaṃ devā jātā manvantareṣv iha |
Indra-Viṣṇupradhānās te Ādityās tu mahaujasaḥ. |
etat prabrūhi naḥ sarvaṃ vistarād Romaharṣaṇa! || 1_2 ||
evam uktas tada sūto vinayī brahmavādibhiḥ |
uvāca vadatāṃ śreṣṭho, yathā pṛṣṭho maharṣibhiḥ: || 1_3 ||
Brahmaṇo[1] vai mukhāt sṛṣṭā Jayā[2]) devāḥ prajepsayā |
sarve mantraśarīrās te smṛtā manvantareṣv iha: || 1 ||
Darśaś ca Paurṇamāsaś ca Bṛhatsāma[1]) Rathaṃtaram |

	[Ākūtaḥ prathamas teṣāṃ, tatas tv Ākutir eva ca	]
Vittiś caiva Suvittiś ca[1]) Ākūtiḥ Kūtir eva ca || 2 ||	
	Adhīṣṭas tu tato jñeyaḥ, Adhītiś caiva tattvataḥ |
Vijñātaś caiva Vijñātā Mano Yajñaś ca dvādaśaḥ. |	Vijñātiś caiva Vijñātā[1]) manavo ye ca dvādaśa. || 2_1 |
	[jñeyo dvādaśaputraś ca yaś câbdena samājayet. | taṃ dṛṣṭvā câbravīd Brahmā: Jayā devān asūyata ||] 2_2 ||
dārāgnihotrasaṃbandhaṃ vitatya yajatêti ca |	dārāgnihotrasaṃyogam ijyām ārabhatêti ca. |

evam uktvā tu tān[1]) Brahmā tatraivântaradhīyata[2]). || 3 ||
tatas te nâbhyanandanta tad vākyaṃ Parameṣṭhinaḥ |
saṃnyasyêha ca[1]) karmāṇi vāsanāḥ karmajāś ca vai[2]). || 4 ||

1_1 = Vā. 67.1.
1_2 = Vā. 67.2.
1_3 = Vā. 67.3.

1 = Bḍ. II. 4.1: Vā. 67.4. 1) Bḍ. -ṇā. 2) Vā. yathā

2^a = Bḍ. II. 4.2a: Vā. 67.5a. 1) Vā. Bṛhad vac ca.
[ ] = Vā. 67.5b.

2^b = Bḍ. II. 4.2b: Va. 67.6a. 1) Bḍ. Citiś ca Sucitiś caiva by.
2_1 = Vā. 67.6bc. 1) Vā.T. -to.
2_2 = Vā. 67.7.

3^{ab} = Bḍ. II. 4.3. | 3^a = Vā. 67.8a.

$3^{c(b)}$ = Bḍ. II. 4.4a; Vā. 67.8b. 1) Vā. taṃ. 2) Bḍ. -vântaradhāt prabhuḥ.

4 = Bḍ. II. 4.4b, 5a: Va. 67.9. 1) Vā. tu. 2) Bḍ.2 -nākarmajāti vai; Vā. vaṅmanaḥkarmajāni tu.

yameṣv evâvatiṣṭhante doṣaṃ dṛṣṭvā tu karmasu |
kṣayātiśayayuktaṃ *tu*[1], te dṛṣṭvā karmaṇāṃ phalam. || 5 ||
jugupsantaḥ prasūtiṃ ca *nistandrā*[1]) nirmamâbhavan, |
aj*anma*[2]) kāṅkṣamāṇās te *vira*ktā[3]) doṣadarśinaḥ. || 6 ||
arthaṃ dharmaṃ ca kāmaṃ ca hitvā te vai vyavasthitāḥ |

paramaṃ jñānam āsthāya	pauruṣaṃ jñānam āsthāya
tatsaṃkṣipya susaṃsthitāḥ. || 7 ||	tejaḥ saṃkṣipya câsthitāḥ. || 7 ||

teṣāṃ *tu*[1]) tam abhiprāyaṃ jñātvā Brahmā *cukopa ha*[2]). |
tān abravīt *tato*[3]) Brahmā nirutsāhān surān atha: || 8 ||
prajārtham iha yūyaṃ vai *mayā sṛṣṭāḥ stha*[1]) nânyathā, |
prasūyadhvaṃ yajadhvaṃ cêty uktavān asmi *vaḥ*[2]) purā. || 9 ||
yasmād vākyam anādṛtya mama vairāgyam āsthitāḥ |
jugupsamānāḥ svaṃ janma saṃtatiṃ nâbhyananda*tha*[1]) || 10 ||
karmaṇāṃ *ca*[1]) kṛto *nyāso*[2]) hy amṛtatvābhikāṅkṣayā, |
tasmād yūyam *ihâvṛttiṃ*[3]) *saptakṛtvo hy avāp*syatha[4]). || 11 ||
te śaptā Brahmaṇā devā Jayās taṃ vai prasādayan: |
kṣamâsmākaṃ mahādeva, yad ajñānāt kṛtaṃ *vi*[1]bho! || 12 ||
praṇ*atān vai*[1]) sānunayaṃ Brahmā tān abravīt punaḥ: |
loke *mayânanujñātaḥ*[2]) kaḥ svātantryam ihârhati? || 13 ||
mayā *parigataṃ* sarvam[1]); katham acchandato mama |
pratipatsyanti bhūtāni śubhaṃ vā yadi vâśubham?[2]) || 14 ||
loke yad asti kiṃcid vai *śaṃ vāśaṃ vā*[1]) vyavasthitam. |
buddhyâtmanā mayā vyāptaṃ; ko māṃ loke 'ti*saṃdha*yet[2])? || 15 ||
bhūtānāṃ *īh*itaṃ[1]) yac ca yac câpy eṣāṃ vi*cint*itam[2]) |
tath*ôpa*caritaṃ[3]) yac ca, tat sarvaṃ viditaṃ mama. || 16 ||
mayā *baddh*am[1]) idaṃ sarvaṃ jagat sthāvarajaṃgamam |
āśāmayena bandhena[2]), kas taṃ[3]) chettum ihôtsahet[4])? || 17 ||

---

5 = Bḍ. II. 4.5b, 6a; Vā. 67.10. 1) Bḍ. ca.

6 = Bḍ. II. 4.6b, 7a; Vā. 67.11. 1) Bḍ. niḥsattvā. 2) Vā.T. ajas tv am, V. ajasraṃ. 3) Bḍ. nirmuktā.

7a = Bḍ. II. 4.7b; Vā. 67.12a.

7b = Bḍ. II. 4.8a. | 7b = Vā. 67.12b.

8 = Bḍ. II. 4.8b, 9a; Vā. 67.13. 1) Vā. ca. 2) Bḍ. tu kopitaḥ. 3) Vā. tadā.

9 = Bḍ. II. 4.9b, 10a; Vā 67.14. 1) Vā. prajāsraṣṭâsmi. 2) Vā. yat.

10 = Bḍ. II. 4.10b, 11a; Vā. 67.15. 1) Bḍ. -data; Vā. nâbhinandatha.

11 = Bḍ. II. 4.11b, 12a; Vā. 67.16. 1) Bḍ. na. 2) Bḍ. 'bhyāso. 3) Vā. anādṛtya. 4) Vā. -tvas tu yāsyatha.

12 = Bḍ. II. 4.12b, 13a; Vā. 67.17. 1) Bḍ. -nātmakaṃ pra-.

13 = Bḍ. II. 4.13b, 14a; Vā. 67.18 1) Vā. praṇipatya. 2) Bḍ -ke 'py athânubhuñjīta.

14 = Bḍ II. 4.14b, 15a; Vā. 67.19. 1) Bḍ. -yā gataṃ tu sarvaṃ hi. 2) Bḍ vôttaram.

15 = Bḍ. II. 4.15b, 16a; Vā. 67.20. 1) Vā. sac câsac ca. 2) Bḍ. 'tivartayet.

16 = Bḍ. II. 4.16b, 17a; Vā. 67.21. 1) Vā. tarkitaṃ. 2) Vā. vidhāritam. 3) Vā. -thā vicāritaṃ.

17 = Bḍ. II. 4.17b, 18a; Vā 67.22. 1) Vā. sthitaṃ. 2) Vā. tattvena. 3) Vā. kathaṃ. 4) Vā -sahe.

yasmāc câhaṃ *vivṛtto*[1]) vai sargā[2]rtham iha nânyathā, |
iha[3]) karmāṇy anārabhya ko me[4]) chandā i vimokṣyate? [5]) || 18 ||

evaṃ saṃbhāṣya tān[1]) devān	paribhāṣya tato devān
Jayān adhyātmacetasaḥ |	Jayān vai naṣṭacetasaḥ |
atha vīkṣya punaś câha	abravīt sa punas tān vai
dhruvaṃ daṇḍyān prajāpatiḥ: || 19	dhṛtān daṇḍe prajāpatiḥ: || 19 ||

yasmān māṃ a[1]bhisaṃdhāya saṃnyāso vaḥ[2]) kṛtaḥ purā[3]), |
yasmāt[4]) sa viphalo yatno[5]) hy apāras tv eṣa, yaḥ[6]) kṛtaḥ, |
bhavitâtaḥ[7]) sukhodarko divyabhāvena[8]) jāyatām. || 20 ||
ātmacchandena vo janma bhaviṣyati surottamāḥ, |
manvantareṣu saṃsiddhāḥ[1]) saptasv āvirbhavi[2]ṣyatha || 21 ||
Vaivasvatānteṣu surās tathā Svāyaṃbhuvādiṣu. |
evaṃ ca[1]) Brahmaṇā tatra śloko gītaḥ purātanaḥ: || 22 ||

trayī vidyā Brahmamayaprasūtiḥ	trayīṃ vidyāṃ brahmacaryaṃ
	prasūtiṃ śrāddham eva ca |
śrāddhaṃ tapo yajñam anupradānam, |	yajñaṃ caiva tu dānaṃ ca
	eṣām eva tu kurvatām, |
etāni nityaiḥ sahasā rajobhir	sa hi sma virajā bhūtvā
bhūtvā vibhur vasate 'nyatpraśastam. 23 ||	vasate 'nyapraśaṃsayā. || 23 ||
evaṃ ślokārtham uktvā tu	sa evaṃ ślokam uktvā tu
Jayān devān athâbravīt: |	Jayān devān athâbravīt: |

Vaivasvate 'ntare 'tīte mat-samīpam ihaiṣ[1]yatha, || 24 ||
tato yūyaṃ mayā sārdhaṃ siddhiṃ prāpsyatha śāśvatīm! |
evam uktvā tu tān *Brahmā*[1]) tatraivântaradhīyata. || 25 ||
tato devās[1]) tirobhūta īśvare[2]) hy akutobhayāḥ[3]) |
prapannā aṇimādyaiś ca yuktā[4]) yogabalānvitāḥ[5]). || 26 ||

tatas tena ruṣā śaptās	tatas teṣāṃ tu yās tanvas
te 'bhavan dvādaś-Âjitāḥ |	tâbhavan dvādaśa hradāḥ |
Jayā iti samākhyātāḥ	Jayā iti samākhyātā
kṛtā evaṃ visaṃnibhāḥ. || 27 ||	jātāś côdadhisaṃnibhāḥ. || 27 ||

---

18 = Bḍ. II. 4.16b, 19a; Vā. 67.23. 1) Bḍ. -mād vahati dṛpto. 2) Bḍ. sarvā-. 3) Bḍ. iti. 4) Bḍ. kāmaṃ. 5) Bḍ. -kṣate.

19 = Bḍ.2 4.19b, 20a. 1) Bḍ.2 purā bhāṣya tato. | 19 = Vā. 67.24.

20 = Bḍ. II. 4.20b, 21; Vā. 67.25. 1) Bḍ. māna-. 2) Bḍ. -sādiḥ. 3) Bḍ. surāḥ. 4) Bḍ. tasmāt. 5) Bḍ. vipulāyatto. 6) Bḍ. vyāpāras tv atha mat-. 7) Bḍ. bhavitā ca. 8) Vā. devā bhāveṣu.

21 = Bḍ. II. 4.22; Vā. 67.26. 1) Vā. saṃmūḍhāḥ. 2) Vā. ṣaṭsu sarve gami-.

22 = Bḍ. II. 4.23; Vā 67.27. 1) Vā. tāñ jñātvā.

23 = Bḍ. II. 4.24. | 23 = Vā. 67.28.

24a = Bḍ. II. 4.25a. | 24a = Vā. 67.29a.

24b = Bḍ. II. 4.25b; Vā. 67.29b. 1) Vā. iheṣ-.

25 = [Bḍ.2]; Vā. 67.30. 1) Bḍ.2 buddhyā.

26 = Bḍ. II. 4.26; Vā. 67.31. 1) Bḍ. -vas. 2) Bḍ. -ro. 3) Bḍ. -yaḥ. 4) Bḍ. -nnādhāraṇām ādyāṃ yuktvā. 5) Bḍ. -tām.

27 = Bḍ. II. 4.27. | 27 = Vā. 67.32.

tataḥ Svāyambhuve tasmin | tataḥ Svāyambhuve tasmin
sarge 'tīte te[1]) vai surāḥ | 28 | sarge te jajñire surāḥ |

Ajitāyām Euceḥ putrā Ajitā dvādaśātmakāḥ : | 28 ||
Vidhiś ca Munayaś caiva Kṣemo Nando 'vyayas tathā |
Prāṇo 'pānaḥ Sudhāmā ca Ṛtuḥ Śaktir Dhruvaḥ Sthitiḥ[4]), || 28_1 ||
ity ete mānasāḥ sarve Ajitā dvādaśa smṛtāḥ. |
te ca yajñe suraiḥ sārdhaṃ yajñabhājas tadā smṛtāḥ | 28_2 ||
Svāyambhuve 'ntare pūrvaṃ tataḥ Svārociṣe punaḥ |
Tuṣitā nāma te hy āsan prāṇākhyā yajñiyāḥ surāḥ. || 28_3 ||
punas te Tuṣitā devā *jātāḥ Svārociṣe 'ntare*[1]). |
Tuṣitāyāṃ samutpannāḥ punaḥ putrāḥ Svārociṣaḥ || 29 ||
Uttamasya manoḥ[1]) putrāḥ Satyāyāṃ jajñire *śubhāḥ*[2]), |
tataḥ Satyāḥ smṛtā devā *Auttame*[3]) 'ntare tadā[4]) || 30 ||
abhavan yajñabhājas te tṛtīye dvāparāntare, |
te tu Satyāḥ punar devāḥ samprāpte Tāmase 'ntare || 30_1 ||
Hariṇyāṃ nāma Tuṣitā[1]) jajñire dvādaśaiva tu. |
Harayo nāma te devā yajñabhājas tadā[2]bhavan. || 31 ||
tatas te Harayo devāḥ prāpte Cāriṣṇave[1]) 'ntare |
Vi[2]kuṇṭhāyāṃ *punas*[3]) te vai Cariṣṇor[4]) jajñire surāḥ || 32 ||
Vaikuṇṭhā nāma te devāḥ pañcamasyântare manoḥ. |
tatas te vai punar devā Vaikuṇṭhāḥ prāpya Cākṣuṣam | 33 ||
Sādhyāyāṃ dvādaśa sutā jajñire dharmasūnavaḥ. |
tatas te vai punaḥ Sādhyāḥ saṃkṣīṇe Cākṣuṣe 'ntare |
upasthite punaḥ[1]) sarge manor[2]) Vaivasvatasya ha | 34 ||
ādye tretāyugamukhe prāpte Vaivasvatasya tu |
aṃśena Sādhyāṣ te 'dityāṃ Mārīcāt Kaśyapāt punaḥ |
jajñire dvādaś-Âdityā vartamāne 'ntare surāḥ[1]). || 35 ||

---

28 = Bd. II. 4.28a. 1) Bd.T. ta. | 28 = Vā. 67.33.
28_1 = Vā 67.34ab. 1) Vā.T. Kratu-Śakti-Vyavasthitāḥ.
28_2 = Vā. 67.34c, 35a.
28_3 = Vā. 67.35b, 36a.
29a = Bd. II. 4.28b; Vā. 67.36b. 1) Vā. Uttame tv antare svayam.
| 29b = Vā. 67.36c.
30 = Bd. II. 4.29; Vā. 67.37. 1) Vā.T. tu te, V. Ruceh. 2) Bd. tadā. 3) Vā. Uttame. 4) Bd. manoḥ.
| 30_1 = Vā. 67.38.
31 = Bd. II. 4.30; Vā. 67.39. 1) Vā. Harṣā ye Tamasaḥ putrā. 2) Vā. tathâ-.
32 = Bd. II. 4.31; Vā. 67.40ab. 1) Bd. Cāriṣṭhave. 2) Vā. Vai-. 3) Vā. tatas. 4) Bd. variṣṭhā.
33 = Bd. II. 4.32; Vā. 67.40c, 41a.
| 34a = Vā. 67.41b.
34ab(bc) = Bd. II. 4.33; Vā. 67.42. 1) Vā. manoḥ. 2) Vā. punar.
| 35a = Vā. 67.43a.
35ab(bc) = Bd. II. 4.34; Vā. 67.43b, 44a. 1) Vā. punaḥ.

yadā *tv etc*[1]) samutpannāś Cākṣuṣasyântare manoḥ, |
śaptāḥ[2]) Svayambhuvā[3]) Sādhyā jajñire dvādaśâmarāḥ. |
| evamādyā Jayās te vai śāpāt samabhavaṃs tadā. || 36 ||
evaṃ śṛṇoti yo martyo, ya imāṃ saptasaṃbhūtiṃ
jayas tasya bhavet sadā, | devānāṃ devaśāsanāt |
paṭhed yaḥ[1]) śraddhayā yuktaḥ pratyavāyaṃ na[2]) gacchati. || 37 ||
ity etā *vṛtta*[1]*yaḥ* sapta *devā*[2]*nāṃ janma*[3]*lakṣaṇāḥ* |
parikrāntā mayā *vo* 'dya[4]), kiṃ bhūyaḥ śrotum icchatha? || 38 ||

36[ab] = Bḍ. II. 4.35; Vā. 67.44[b], 45[a]. 1) Bḍ. caite. 2) Vā. tataḥ. 3) Vā. Svāyaṃbhuve.
| 36[c] = Vā. 67.45[b].
37[a] = Bḍ. II. 4.36[a]. | 37[a] = Vā. 67.46[a].
37[b] = Bḍ. II. 4.36[b]; Vā. 67.46[b]. 1) Bḍ. Jayānāṃ.
2) Bḍ. pratyadhyāyaṃ tu.
38 = Bḍ. II. 4.37; Vā. 67.47. 1) Vā. bhūta-. 2) Vā. Jayā-. 3) Vā. sapta-. 4) Bḍ. -yā; Vā. câdya.

C.

(Bd. II. 5.1—106; Vā. 67.48—135.)

ṛṣaya ūcuḥ:
Daityānāṃ Dānavānāṃ ca gandharvoragarakṣasām |
sarpa-bhūta-piśācānāṃ paśū[1]nāṃ pakṣivīrudhām || 1 ||
utpattiṃ nidhanaṃ caiva vistarāt kathayasva naḥ! |
evam uktas tadā sūta *uvāca* ṛṣisattamān[1]): || 2 ||
Diteḥ putradvayaṃ jajñe Ka*śyapād iti naḥ śrutam*[1]) |
Kaśyapasyâtmajau tau *tu*[2]) sarvebhyaḥ pūrvajau smṛtau. || 3 ||
sautye 'hany atirâtrasya Kaśyapasyâśvamedhike[1]) |
hiraṇyakaśipur nāma prathitaṃ pṛthag[2]āsanam. || 4 ||
Dityā garbhād viniḥsṛtya tatrâsīnaḥ samantataḥ[1]), |
cfr. Śl. 14b. {Hiraṇyakaśipus tasmāt karmaṇā tena sa smṛtaḥ. || 5 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Hiraṇyakaśipor janma nāma[1]) caiva mahātmanaḥ |
prabhāvaṃ caiva Daityasya vistarād brūhi naḥ prabho! || 6 ||
sūta uvāca:
Kaśyapasyâśvamedho 'bhūt puṇye[1]) vai Puṣkare purā[2]) |
ṛṣibhir devatābhiś ca gandharvair upaśobhitaḥ. || 7 ||
utkṛṣṭenaiva[1]) vidhinā ākhyānādau yathāvidhi |
āsanāny upakḷptāni kāñcanāni[2]) tu pañca vai. || 8 ||
kuśapūtāni[1]) trīṇy atra kūrcaḥ phalakam eva ca. |
mukhyartvijas *tu*[2]) catvāras, teṣāṃ tāny upakalpayan[3]). || 9 ||

kḷptaṃ tatrâsanaṃ yat tu[1]) hotur arthe hiraṇmayam — || 10 ||	śubhaṃ tatrâsanaṃ yat tu hotur arthe prakalpitam | hiraṇmayaṃ tathā divyaṃ divyāstaraṇasaṃstṛtam — || 10 ||

---

1 = Bd. II. 5.1; Vā. 67.48ab. 1) Bd. vasū-.
2 = Bd. II. 5.2; Vā. 67.48c, 49a. 1) Bd. -taḥ pratyuvāca ṛṣisattamam.
3 = Bd. II. 5.3; Vā. 67.49b, 50a. 1) Bd. kanyā caikā mahābalā. 2) Vā. vai.
4 = Bd. II. 5.4; Vā. 67.50b, 51a. 1) Bd. -dhikāḥ. 2) Vā. prathamaṃ hy ṛtvig-.
5 = Bd. II. 5.5; Vā. 67.51bc. 1) Vā. -noccasaṃsadi.
6 = Bd. II. 5.6; Vā. 67.52. 1) Vā. nāma janma.
7 = Bd. II. 5.7; Vā. 67.53. 1) Vā. -ṇyo. 2) Bd. tadā.
8 = Bd. II. 5.8; Vā. 67.54. 1) Bd. utsṛṣṭe sve ca. 2) Bd. sauvarṇāni.
9 = Bd. II. 5.9; Vā. 67.55. 1) Bd. kulaspadâpi. 2) Vā. -jaś ca. 3) Vā.T. -kalpayet.
10 = Bd. II. 5.10a; cfr. Śl. 12b. 1) Bd.1 caikam. | 10 = Vā. 67.56.

antarvatnī[1] Ditiś caiva patnītvaṃ samupāgatā, |
daśa varṣasahasrāṇi garbhas tasyā avartata. || 11 ||
sa tu garbho viniḥsṛtya[1]) mātur vai udarāt tadā, — |
upakḷptāsanaṃ yat tu hotur arthe hiraṇmayam, || 12 ||
niṣasāda sa garbho 'tra, tatrâsīnaḥ śaśaṃsa ca |
ākhyānam *ānupūrvyeṇa*[1]) maharṣiḥ Kaśyapo[2]) yathā. || 13 ||
taṃ dṛṣṭvā ṛṣayas[1]) tasya nāmâkurvaṃs[2]) *tu tadvidham*[3]), |
cf. Śl. 5b. Hiraṇyakaśipus tasmāt karmaṇā tena sa smṛtaḥ[4]). || 14 ||
Hiraṇyākṣo 'nujas tasya Siṃhikā tasya cânujā, |
Rāhoḥ sā jananī devī Vipracitteḥ parigrahaḥ. || 15 ||
Hiraṇyakaśipur Daityaś cacāra paramaṃ tapaḥ |
śataṃ varṣasahasrāṇāṃ nirāhāro hy adhaḥśirāḥ. || 16 ||
taṃ Brahmā chandayāmāsa Daityaṃ tuṣṭo[1]) vareṇa tu : |
sarvāmaratvam avadhaṃ[2]) sarvabhūtebhya eva *ca*[3]). || 17 ||
yogād devān vinirjitya sarvadevatvam āsthitaḥ. |

kāraye 'ham ihaiśvaryaṃ balavīryasamanvitaḥ. | Dānavās tv asurāś caiva devāś ca saha cāraṇaiḥ || 18 || bhavantu vaśagāḥ sarve matsamīpānubhojanāḥ, | ārdraśuṣkair avadhyaś ca divā rātrau tathaiva ca. || 18ı ||	 Dānavāś câsurāś caiva devāḥ samā bhavantu vai | Māruter yan mahaiśvaryaṃ, eṣa me dīyatāṃ varaḥ. || 18 ||
evam uktas tadā Brahmâ- nujajñe sāntaraṃ varam: mahān ayaṃ varas tāta vṛto Ditisuta tvayā. || 19 || ehīdānīṃ, pratijñānaṃ bhaviṣya*ty*[1]) evam eva tu. | dattvā cābhimataṃ tasmai tatraivântaradhīyata[2]) || 19ı ||	evam ukto 'tha Brahmā tu tasmai dattvā yathepsitam | dattvā tasmai varān divyāṃs tatraivântaradhīyata. || 19 ||

---

11 = [Bd.2]; Vā. 67.57. 1) Bd.2 -dhānād.
12 = [Bd.2]; Vā. 67.58ab. 1) Bd.2 -bhe hi visṛtya.
13 = Bd. II. 5.10b, 11a; Vā. 67.58c, 59a. 1) Vā. -napañcamān vedān. 2) Vā. Kāś-.
14 = Bd. II. 5.11b, 12a; Vā. 67.59b, 60a. 1) Vā. munāyas. 2) Bd. -ma kurvanti. 3) Bd. vardhitam. 4) Vā. viśrutaḥ.
15 = Bd. II. 5.12b, 13a; Vā. 67.60bc.
16 = Bd. II. 5.13b, 14a; Vā. 67.61.
17 = Bd. II. 5.14b, 15a; Vā. 67.62ab. 1) Bd. varayāmāsa Brahmāṇaṃ tuṣṭaṃ Daityo. 2) Vā. vipreśāḥ. 3) Bd. hi.
18a = Bd. II. 5.15b; Vā. 67.62c.

18bc = Bd. II. 5.16. 18ı = Bd. II. 5.17ab. 19 = Bd. II. 5.17c, 18a. 19ı = Bd. II. 5.18b, 19a. 1) Bd.2 -yatv. 2) Bd.1 -adhād atha.	18bc = Vā. 67.63. 19 = Vā. 67.64ab.

so 'pi Daityas tadā sarvaṃ
jagat[1]) sthāvarajaṃgamam |
mahimnā vyāpya saṃtasthe
bahumūrtir amitrajit. || 19_2 ||
sa eva tapati vyomni
candrasūryatvam āsthitaḥ. |
sa eva vāyur bhūtvā ca
vavau jagati sarvadā, || 19_3 ||
sa gopālo 'vipālaś ca
karṣakaś ca sa eva ha, |
sa jñātā sarvalokeṣu
mantravyākhyākaras tathā, || 19_4 ||
netā goptā gopayitā
dīkṣito yājakaḥ sa tu. |
tasya devāḥ surāḥ sarve
tadâsan somapāyinaḥ. || 19_5 ||
evamprabhāvo Daityo 'sāv,
ato bhūyo nibodhata! |
tasmai sarve namaskāraṃ
kurvantījyaḥ sa eva ca. || 19_6 ||

Hiraṇyakaśipor[1], Daityaiḥ śloko[2]) gītaḥ purā *tv iha*[3]) : |
Hiraṇyakaśipū rājā[4]) yāṃ yām āśāṃ nir*aikṣata*[5]), || 20 ||
tasyai tasyai tadā[1]) devā namaś cakrur maharṣibhiḥ. |
evamprabhāvo Daityendro Hiraṇyakaśipur dvijāḥ, |
tasyâsīn Narasiṃhas *tu*[1]) Viṣṇur mṛtyuḥ[2]) purā kila. || 21 ||
narāt tu yasmāj janmâsya naramūrtiś ca yat prabhuḥ, |
tasmāt sa Narasiṃho vai gīyate vedavādibhiḥ. || 21_1 ||
sāgarasya ca velāyām ucchritas tapaso vibhuḥ. |
śarīraṃ tasya devasya hy āsīd devamayaṃ prabho || 21_2 ||
nāmnā Sudarśanaṃ caiva viśrutaś ca mahābalaḥ, |
tataḥ sa bāhuyuddhena Daityendraṃ taṃ mahābalam || 21_3 ||

19_2 = Bḍ. II. 5.19b, 20a. 1) Bḍ.1 -vaṃ gat.
19_3 = Bḍ. II. 5.20b, 21a.
19_4 = Bḍ. II. 5.21b, 22a.
19_5 = Bḍ. II. 5.22b, 23a.
19_6 = Bḍ. II. 5.23b, 24a.
20 = Bḍ. II. 5.24b, 25a; Vā. 67.64c, 65a. 1) Vā. -pur. 2) Vā. -tyaḥ ślokair. 3) Vā. purātanaiḥ. 4) Vā. rājā Hiraṇyakaśipur. 5) Vā. niṣevate.
21a = Bḍ. II. 5.25b; Vā. 67.65b. 1) Vā. diśe. | 20b = Vā. 67.66a.
21b(c) = Bḍ. II. 5.26a; Vā. 67.66b. 1) Vā. -haḥ sa. 2) Bḍ. mṛtyur Viṣṇuḥ.
21_1 = Bḍ. II. 5.26b, 27a.
21_2 = Bḍ. II. 5.27b, 28a.
21_3 = Bḍ. II. 5.28b, 29a.

nakhair *bibheda saṃkruddho*[1]) nārdra[2]śuṣkā nakhāḥ smṛtāḥ[3]) || 22 ||
Hiraṇyākṣasutāḥ pañca vikrāntāḥ sumahābalāḥ: |
Utkuraḥ[1]) Śakuniś caiva Kālanābhas tathaiva ca || 23 ||
Mahānābhaś *ca*[1]) vikrānto Bhūtasaṃtāpanas tathā; |
Hiraṇyākṣasutā hy ete devair api durāsadāḥ. || 24 ||
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Daiteyāḥ sagaṇāḥ smṛtāḥ[1]). |
śataṃ tāni[2]) sahasrāṇi nihatās Tārakāmaye. || 25 ||
Hiraṇyakaśipoḥ putrāś catvāraḥ su[1]mahābalāḥ: |
Prahrādaḥ[2]) pūrvajas teṣām Anuhrādas[3]) tatha*iva ca*[4]) || 26 ||
Saṃhrādaś caiva Hrādaś ca[1]). Hrā[2]daputr*au*[3]) nibodhata! |

Sundo Nisundaś ca tathā	Hrādo Nisundaś ca tathā
Hrādaputrau babhūvatuḥ, || 27 ||	Hradaputrau babhūvatuḥ, |
	Sund-Opasundau vikrāntau
	Nisundatanayāv ubhau. || 27 ||
brahmaghnau tau mahāvīrau,	brahmaghnas tu mahāvīryo
Mūkas tu Hrādadāyakaḥ	Mūkas tu Hradadāyakaḥ[1]): |

Mārīcaḥ Sundaputras tu Tāḍakāyām ajāyata[1]), || 28 ||
Daṇḍake nihataḥ so[1]) 'tha Rāghaveṇa balīyasā, |
Mūko vinihataś câpi Ka[2]rāte Savyasācinā. || 29 ||
| Saṃhrādasya tu Daityasya Nivātakavacāḥ kule |
utpannā mahatā caiva tapasā bhāvitāḥ svayam. || 30 ||
tisraḥ koṭyaḥ sutās teṣāṃ[1]) Maṇivatyāṃ[2]) nivāsinām |
avadhyā devatānāṃ vai nihatāḥ Savyasācinā. || 31 ||
Anuhrādasuto Vāyuḥ Sinīvālī tathaiva ca, |
teṣāṃ tu śatasāhasro gaṇo Hālāhalaḥ smṛtaḥ. || 31₁ ||
Virocanas tu Prāhrā[1]diḥ, pañca tasyâtmajāḥ smṛtāḥ: ||
Gaveṣṭhī Kālanemiś ca Jambho Bāṣkala eva ca, || 31₂ ||

---

22 = Bd. II. 5.29b; Vā. 67.66c. 1) Vā. -khais tu tena nirbhinnā-. 2) Bd. -drāḥ. 3) Bd. -khā iti.
23 = Bd. II. 5.30; Vā. 67.67. 1) Bd. Śambaraḥ.
24 = Bd. II. 5.31; Vā. 67.68. 1) Bd. su-.
25 = Bd. II. 5.32; Vā. 67.69. 1) Bd.2 Jāleyasagaṇāḥ smṛtāḥ; Vā. Bādeyaḥ sa gaṇaḥ smṛtaḥ. 2) Bd. sa śatāni.
26 = Bd. II. 5.33; Vā. 67.70ab. 1) Vā. -ras tu. 2) Bd.Vā. -hlādaḥ. 3) Vā. -hlādas. 4) Bd. tathâparaḥ.
27a = Bd. II. 5.34a; Vā. 67.70c. 1) Vā. -daś ca Hradaś caiva. 2) Vā. Hra-. 3) Vā. -trān.
27b = Bd. II. 5.34b. | 27bc = Vā. 67.71.
28a = Bd. II. 5.35a. | 28a = Vā. 67.72a. 1) T. -dāyinaḥ.
28b = Bd. II. 5.35b; Vā. 67.72b. 1) Vā. -kām upapadyate.
29 = Bd. II. 5.36; Vā. 67.73. 1) Vā.T. Tāḍakā nihatā sā-. 2) Vā.T. Ki-.
| 30a = Bd. II. 5.37a.
30b = Bd. II. 5.37b; Vā. 67.74a.
31 = Vā. 67.74bc. 1) Vā.T. -yas tu teṣāṃ vai. 2) Vā.T. -varta-.
31₁ = Vā. 67.75.
31₂ = Vā. 67.76ab. 1) Vā. -hlā-.

Śambhuḥ ṣaṣṭho 'nujas¹), teṣāṃ, smṛtāḥ Prahrādi²)sūnavaḥ. |
yathāpradhānaṃ vakṣyāmi teṣāṃ putrān durāsadān: || 31$_3$ |
Śumbhaś caiva Niśumbhaś ca Viṣvakseno mahaujasaḥ ||

arayo devatānāṃ te	Gaveṣṭhinaḥ sutā hy ete,
Jambhasya Śatadundubhiḥ		Jambhasya Śatadundubhiḥ || 31$_4$ ||
tathā Dakṣo 'suraś Caṇḍaś	tathā Dakṣaś ca Khaṇḍaś ca
catvāro Daityanāyakāḥ. || 32 ||	catvāro Jambhasūnavaḥ.	
	Virodhaś ca Manuś caiva
	Vṛkṣāyuḥ Kuśalīmukhaḥ || 32 ||

Bāṣkalasya sutā hy ete, Kālanemeḥ¹) sutāñ śṛṇu: |
Brahmajit Kṣatrajic²) caiva Devāntaka-Narāntakau, || 33 ||
Kālanemisutā hy ete: Śambhos tu śṛṇuta prajāḥ: |

	Dhanuko 'hy Asilomā ca
	Nābalaś ca sa-Gomukhaḥ	
Rājājaś caiva Gomāṃś¹) ca	Gavākṣaś caiva Gomāṃś ca
Sambhoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ²). || 34	Śambhoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ. || 34 ||

Virocanasya putras tu¹) Balir ekaḥ pratāpavān. |
Baleḥ putraśataṃ jajñe, rājānaḥ sarva eva te. || 35 ||
teṣāṃ pradhānāś catvāro vikrāntāḥ sumahābalāḥ. |
Sahasrabāhur *jyeṣṭhas* tu¹), Bāṇo *draviṇasaṃmataḥ*²). || 36 ||
Kumbhanābho¹) Gardabhākṣaḥ²) Kukṣir³) ityevamādayaḥ. |
Śakunī Pūtanā caiva kanye dve tu Baleḥ sute⁴). || 37 ||
Baleḥ putrāś ca pautrāś ca śataśo 'tha sahasraśaḥ,
Bāleyā¹) nāma vikhyātā²) gaṇā³) vikrāntapauruṣāḥ⁴). || 38 ||
Bāṇasya c-Êndradhanvā tu¹) Lauhi*tyā*m²) udapadyata³). |
Ditir vi*naṣṭa*⁴)putrā vai toṣayāmāsa Kaśyapam. || 39 ||
tāṃ¹) Kaśyapaḥ prasannātmā, samyag ārādhitas tayā²), |
vareṇa chandayāmāsa, sā ca vavre varaṃ tataḥ. || 40 ||

31$_3$ = Vā. 67.76c, 77a. 1) Vā.T. -bhus tu anujas. 2) Vā.T. Prahrāda-.
31$_4$ = Vā. 67.77b, 78a.
32 = Bd. II. 5.28. | 32 = Vā. 67.78b, 79a.
33 = Bd. II. 5.39; Vā. 67.79b, 80a. 1) Vā. -mi-. 2) Bd. Kratujic.
34a = Bd. II. 5.40a; Vā. 67.80b.
34b = Bd. II. 5.40b. 1) Bd.1 -maś. 34bc = Vā. 67.81ab.
2) Bd.1 -trau prakīrtitau.
35 = Bd. II. 5.41; Vā. 67.82. 1) Bd.1 -traś ca; Bd.2 -trasya.
36 = Bd. II. 5.42; Vā. 67.83ab. 1) Bd.1 śreṣṭho 'bhūd; Bd.2 śreṣṭhas tu. 2) Bd. rājā pratāpavān.
37 = Bd. II. 5.43; Vā. 67.83c, 84a. 1) Bd. -garto. 2) Bd.1 Dayobhojaḥ; Bd.2 Gardabhojaḥ 3) Bd. Kuñcir; Vā. Kuśir. 4) Bd.1 smṛte.
38 = Bd. II. 5.44; Vā. 67.84b, 85a. 1) Bd.2 Vāteyau; Vā. Balir yo. 2) Bd.2 -tau; Vā. -to. 3) Bd.2 -ṇau; Vā. -ṇo. 4) Bd.2Vā. -ṣaḥ.
39 = Bd. II. 5.45; Vā. 67.85b, 86a. 1) Vā. c-Êndramanaso. 2) Bd. -hinyām; Vā. Lauhityam. 3) Vā. upapadyate. 4) Bd. vihita-.
40 = Bd. II. 5.46; Vā. 67.86b, 87a. 1) Vā. sa. 2) Bd. tv atha.

sa tu[1]) tasyai varaṃ prādāt prārthi*to*[2]) bhagavān *prabhuḥ*[3]).
ukte[1]) vare tu sā tuṣṭā
Ditis taṃ samabhāṣata | 41 ||
kim icchasîti câpy ugro
Mārīcas tām abhāṣata || 41 ||
Mārīcaṃ Kaśyapaṃ devī[1]) bhartāraṃ prāñjalis ta*dā*[2]): |
hataputrâsmi bhagavan Ādityais tava sūnubhiḥ; || 42 ||
Śakrahantāram icch*āmi*[1]) putraṃ dīrghatapo'rjitam[2]). |
ahaṃ[3]) tapaś cariṣyāmi garbham ādhātum arhasi. || 43 ||
putram Indravadhe yuktaṃ tvaṃ me vai dātum arhasi. |
tasyās tad vacanaṃ śrutvā Mārīcaḥ Kaśyapas tadā[1]) |
pratyuvāca mahātejā Ditiṃ paramaduḥkhitām[2]): || 44 ||
evaṃ bhavatu, bhadraṃ te[1]), śucir bhava tapodhane! |
janayiṣyasi putraṃ tvaṃ[2]) Śakrahantāram āhave. || 45 ||
pūrṇaṃ varṣasahasraṃ tu[1]) śucir yadi bhaviṣyasi, |
putraṃ trilokapracaram[2]) atha tvaṃ[3]) janayiṣyasi. || 46 ||
evam uktvā mahātejās tayā sama*vasat*[1]) tadā[2]). |
tām *āliṅg*ya[3]) *svabha*[4]vanaṃ jagāma bhagavān ṛṣiḥ. || 47 ||
gate bhartari sā devī Ditiḥ paramaharṣitā |
Kuśaplavanam[1]) āsādya tapas tepe sudāruṇam. || 48 ||
Śakras tu samupaśrutya saṃvādaṃ taṃ tayoḥ prabhuḥ |
Kuśaplavanam āgamya Ditiṃ vākyam abhāṣata: || 481 ||
śuśrūṣāṃ te kariṣyāmi mânujñāṃ dātum arhasi, |
samidhaś câhariṣyāmi puṣpāṇi ca phalāni ca. || 482 ||
yathā tvaṃ manyase, vatsa, śuśrūṣābhirato bhava, |
sarvakarmasu niṣṇāta ātmano hitam ācara! || 483 ||
varaṃ śrutvā tu tadvākyaṃ
mātuḥ Śakraḥ praharṣitaḥ |
śuśrūṣābhirato bhūtvā
kaluṣeṇântarātmanā. || 49 ||
tapas tasyāṃ tu kurvatyāṃ
paricaryāṃ cakāra ha |
Sahasrākṣaḥ suraśreṣṭhaḥ
parayā guṇasaṃpadā. || 49 ||

41a = Bḍ. II. 5.47a; Vā. 67.87b. 1) Bḍ. atha. 2) Vā. -taṃ. 3) Bḍ. punaḥ.
41b = Bḍ. II. 5.47b. 1) Bḍ.2 labdhe. | 41b = Vā. 67.87c.
42 = Bḍ. II. 5.48; Vā. 67.88. 1) Vā. tuṣṭaṃ. 2) Vā. tathā.
43 = Bḍ. II. 5.49; Vā. 67.89. 1) Vā. iccheyaṃ. 2) Vā. -'nvitam. 3) Bḍ. sâhaṃ.
| 44a = Bḍ II. 5.50a.
44bc(ab) = Bḍ. II. 5.50b, 51a; Vā. 67.90. 1) Vā. tathā. 2) Bḍ. -taḥ.
45 = Bḍ. II. 5.51b, 52a; Vā. 67.91. 1) Bḍ. garbhe tu. 2) Vā.T. -yati satputraṃ.
46 = Bḍ. II. 5.52b, 53a; Vā. 67.92. 1) Vā.T. -ṣaśataṃ tāvac ch-. 2) Vā.T -pravaraṃ. 3) Bḍ. manmathaṃ.
47 = Bḍ. II. 5.53b, 54a; Vā. 67.93. 1) Bḍ. tathā samabhavat. 2) Vā. prabhuḥ. 3) Bḍ. ālabhya. 4) Vā. tribhu-.
48 = Bḍ. II. 5.54b, 55a; Vā. 67.94. 1) Vā.T. kuśalaṃ vanam.
| 481 = Bḍ. II. 5.55b, 56a.
| 482 = Bḍ. II. 5.56b, 57a. 1) Bḍ.2 a-.
| 483 = Bḍ. II. 5.57b, 58a.
49 = Bḍ. II. 5.58b, 59a. | 49 = Vā. 67.95.

śuśrūṣate tu tāṃ Śakraḥ
sarvakālam anuvrataḥ
phalapuṣpāṇy upādāya
samidhaś ca dṛḍhavrataḥ. 50 ||

agniṃ samit kuśaṃ kāṣṭhaṃ
phalaṃ mūlaṃ tathaiva ca
nyavedayat Sahasrākṣo
yac cânyad api kiṃcana. || 50 ||

gātrasaṃvāhanaiś *caiva*[1]) śramāpanayanaiś[2]) tathā |
Śakraḥ sarveṣu kāleṣu[3]) Ditiṃ paricacāra ha. || 51 ||

kiṃcicchiṣṭe vrate devī
tuṣṭā Śakram uvāca ha:

evam ārādhitā Śakram
uvācâtha Ditis tathā: |

prītâ*haṃ te*[1]) suraśreṣṭha, daśa varṣāṇi putraka | 52 ||
avaśiṣṭāni, bhadraṃ te, bhrātaraṃ drakṣyase tataḥ. |

tam ahaṃ tvatkṛte putra
saha dhāsye jayaiṣiṇam. || 53 ||

jayalipsuṃ samādhāsye
labdhvâhaṃ tādṛśaṃ sutam. || 53 ||

trailokyavijayaṃ putra *bhokṣyase*[1]) saha tena vai. |

nâhaṃ putrâbhijānāmi
madbhaktigatamānasam. || 54 ||

evam uktvā Ditiḥ Śakraṃ madhyaṃ prāpte divākare |

nidrayâpahṛtā devī
śiraḥ kṛtvā tu jānuni || 55 ||
keśān kṛtvā tu pādasthān
sā(') suṣvāpa devatā. |
adhastād yat tu[1]) nābher vai
sarvaṃ tad aśuci smṛtam: || 55_1 ||
tatas tām aśuciṃ jñātvā
so 'ntaraṃ tad amanyata. |
dṛṣṭvā tu[1]) kāraṇaṃ sarvaṃ
tasya buddhir ajāyata || 56 ||
garbhaṃ nihantuṃ vai devyā;
sa hi doṣo 'tra dṛśyate. |
tato viveśa Dityā vai hy
upasthenôdaraṃ Vṛṣā. || 57 ||

nidrayâpahṛtā devī
jānvoḥ kṛtvā śiras tadā. || 55 ||
dṛṣṭvā tām aśuciṃ Śakraḥ
pādayor gatamūrdhajām || 56 ||
tasyās tad antaraṃ labdhvā
jahāsa ca mumoda ca. |
tasyāḥ śarīraṃ vivṛtaṃ
viveśâtha Puraṃdaraḥ. || 57 ||

praviśya câ*pi* taṃ[1]) dṛṣṭvā garbham Indro mahaujasam |

---

50 = Bḍ. II. 5.59b, 60a. | 50 = Vā. 67.96.
51 = Bḍ. II. 5.60b, 61a; Vā. 67.97ab. 1) Bḍ. -vāhanaṃ kāle. 2) Bḍ. -yane. 3) Vā. lokeṣu.
52a = Bḍ. II. 5.61b. | 52a = Vā. 67.97c.
52b = Bḍ. II. 5.62a; Vā. 67.98a. 1) Vā. -tā te 'haṃ.
53a = Bḍ. II. 5.62b; Vā. 67.98b.
53b = Bḍ. II. 5.63a. | 53b = Vā. 67.99a.
54a = Bḍ. II. 5.63b; Vā. 67.99b. 1) Vā. prāpsyāmi.
54b = Bḍ. II. 5.64a. |
55a = Bḍ. II. 5.64b; Vā. 67.100a.
55b = Bḍ. II. 5.65a. | 55b = Vā. 67.100b.
55_1 = Bḍ. II. 5.65b, 66a. 1) Bḍ.T. ta.
56 = Bḍ. II. 5.66b, 67a. 1) Bḍ.T. ta. | 56 = Vā. 67.101a.
57 = Bḍ. II. 5.67b, 68a. | 57 = Vā. 67.101b, 102a.
58a = Bḍ. II. 5.68b; Vā. 67.102b. 1) Vā. câmitaṃ.

bhītas taṃ saptadhā garbhaṃ	abhinat saptadhā taṃ tu
bibheda ripum ātmanaḥ. ‖ 58 ‖	kuliśena mahāyaśāḥ. ‖ 58 ‖

bhidyamānas tadā garbho[1]) vajreṇa Śataparvaṇā |
ruroda *sa*[2]svaraṃ bhīmaṃ vepamānaḥ punaḥ punaḥ. ‖ 59 ‖
mā rodīr iti taṃ[1]) garbhaṃ Śakraḥ punar a[2]bhāṣata. |
taṃ garbhaṃ saptadhā kṛtvā hy ekaikaṃ saptadhā punaḥ ‖ 60 ‖
kuliśena bibhed-Êndras, tato Ditir abudhyata. |
na hantavyo na hantavya ity evaṃ Ditir abravīt. ‖ 61 ‖
niṣpapā*tôdarād*[1]) Vajrī mātur vacanagauravāt, |
prāñjalir vajrasahito Ditiṃ Śakro 'bhyabhāṣata. ‖ 62 ‖
aśucir devi suptâsi pādayor gatamūrdhajā, |
tad antaram *ahaṃ labdhvā*[1]) Śakra[2]hantāram[3]) āhave ‖ 63 ‖
bhinnavān garbham[1]) etaṃ te bahudhā, kṣantum arhasi. |
tasmiṃs tu viphale garbhe Ditiḥ paramaduḥkhitā ‖ 64 ‖
Sahasrākṣaṃ *durādharṣaṃ* vākyaṃ[1]) sānunayâ[2]bravīt: |
mamâparādhād garbho 'yaṃ yadi te viphalīkṛtaḥ, ‖ 65 ‖
nâparādho 'sti deveśa *tava*[1]), putra mahābala! |
śatror vadhe na doṣo 'sti *bhetavyaṃ na ca te vibho*[2]), ‖ 66 ‖
priyaṃ tu *kṛtam*[1]) icchāmi, śreyo garbhasya me *kuru*[2]). |
bhavantu mama putrāṇāṃ sapta sthānāni vai divi, ‖ 67 ‖
vātaskandhān imān sapta carantu mama putrakāḥ, |
marutaś *cêti*[1]) vikhyātā gaṇās[2]) te sapta saptakāḥ. ‖ 68 ‖
pṛthivyāṃ prathamaskandho dvitīyaś caiva[1]) bhāskare, |
Some tṛtīyo vijñeyaś, caturtho jyotiṣāṃ gaṇe, ‖ 69 ‖
graheṣu pañcamaś caiva, ṣaṣṭhaḥ saptarṣimaṇḍale, |
dhruve tu saptamaś caiva vātaskandhaḥ paras tu saḥ[1]). ‖ 70 ‖
tān ete vicarantv adya kāle kāle mamâtmajāḥ |
vātaskandhā*dhipā*[1]) bhūtvā carantu mama putrakāḥ. ‖ 71 ‖

58b = Bḍ. II. 5.69a. | 58b = Vā. 67.102c.
59 = Bḍ. II. 5.69b, 70a; Vā. 67.103ab. 1) Bḍ. sa garbho bhidyamānas tu. 2) Bḍ. su-.
60 = Bḍ. II. 5.70b, 71a; Vā. 67.103c, 104a. 1) Bḍ. mâ roda mā roda iti. 2) Bḍ. -kro 'bhya-.
61 = Bḍ. II. 5.71b, 72a; Vā. 67.104b, 105a.
62 = Bḍ. II. 5.72b, 73a; Vā. 67.105bc. 1) Bḍ. -pāta tato.
63 = Bḍ. II. 5.73b, 74a; Vā. 67.106ab. 1) Bḍ. -ram anuprāpya. 2) Bḍ. garbhaṃ. 3) Bḍ. hatāram.
64 = Bḍ. II. 5.74b, 75a; Vā. 67.106c, 107a. 1) Bḍ. aham.
65 = Bḍ. II. 5.75b, 76a; Vā. 67.107b, 108a. 1) Vā. -kṣaṃ tato vākyaṃ sā. 2) Vā. -nayam a-.
66 = Bḍ. II. 5.76b, 77a; Vā. 67.108b, 109a. 1) Vā.T. ṛṣi-. 2) Bḍ.2 tenaivaṃ naśane vibhoḥ; Vā. tena tvāṃ na śapāmi bhoḥ.
67 = Bḍ. II. 5.77b, 78a; Vā. 67.109b, 110a. 1) Vā.T. kartum. 2) Bḍ. kutaḥ.
68 = Bḍ. II. 5.78b, 79a; Vā. 67.110bc. 1) Bḍ. te tu. 2) Bḍ. gatās.
69 = Bḍ. II. 5.79b, 80a; Vā. 67.111. 1) Bḍ. câpi.
70 = Bḍ. II. 5.80b, 81a; Vā. 67.112. 1) Bḍ.1 -dhāś ca sapta ye; Bḍ.2 -dhābhavaś ca yaḥ.
71 = Bḍ. II. 5.81b, 82a; Vā. 67.113. 1) Vā. -dhān imān.

pṛthivyāṃ prathamaskandha ā meghe[1]bhyo ya āvahaḥ. |
carantu mama putrās te, sapta ye[2]) prathame gaṇe. || 72 ||
dvitīyaś câpi meghe[1]bhya ā sūryāt pravahas *tataḥ*[2] |
vātaskandho hi vijñeyo[3]) dvitīyaś caratāṃ gaṇaḥ. || 73 ||
sūryād ūrdhvam[1]) adhaḥ[2]) somād udvaho yaḥ[3]) *sa*[4]) vai smṛtaḥ, |
vātaskandhas tṛtīyaś[5]) ca putrāṇāṃ caratāṃ gaṇaḥ. || 74 ||
somād ūrdhvam *adha*[1]rkṣebhyaś caturthaḥ *saṃ*[2]vahas tu yaḥ[3]). |
caturtho mama putrāṇāṃ gaṇas tu caratāṃ vibho. || 75 ||
ṛkṣe[1]bhyaś ca tathaivôrdhvam ā grahād vivahas tu yaḥ, |
vātaskandhaḥ pañcamas tu putrāṇāṃ[2]) caratāṃ gaṇaḥ. || 76 ||

grahebhya ūrdhvam ā ṛṣibhyaḥ
ṣaṣṭho hy anuvahaś ca yaḥ, |
vātaskandhas tatra mama
putrāṇāṃ caratāṃ gaṇaḥ. || 77 ||
ṛṣibhya ūrdhvam ādhrauvaṃ
saptamo yaḥ prakīrtitaḥ, |

ūrdhvaṃ grahād ṛṣibhyas tu
ṣaṣṭho yo vai parāṇataḥ, |
carantu mama putrās tu,
tatra ṣaṣṭhe gaṇe tu ye. || 77 ||
saptarṣayas tathaivôrdhvam
ā dhruvāt saptamas tu yaḥ, |

vātaskandhaḥ parivahas, tatra tiṣṭhantu me sutāḥ. || 78 ||
etān sarvāṃś carantv[1]) ete kāle kāle mamâtmajāḥ, |
tvatkṛtena ca nāmnā vai bhavantu marutas tv ime. || 79 ||

tatas teṣāṃ tu nāmāni
matputrāṇāṃ Śatakrato |
tadvidhaiḥ karmabhiś caiva
samavehi pṛthak pṛthak: || 80 ||
Śakrajyotis tathā Satyaḥ
Satyajyotis tathâparaḥ |
Citrajyotiś ca Jyotiṣmān
Sutapāś Caitya eva ca. || 81 ||

tatas teṣāṃ tu nāmāni
mātāputrau pracakratuḥ |
tatkṛte karmabhiś caiva
maruto vai pṛthak pṛthak: || 80 ||
Sattvajyotis, tath-Âdityaḥ
Satyajyotis tathâparaḥ |
Tiryagjyotiś ca Sajyotir
Jyotiṣmān Haritas[1]) tathā. || 81 ||

prathamo *'yaṃ*[1]) gaṇaḥ prokto, dvitīyaṃ *tu*[2]) nibodhata: |
Ṛtajit Satyajic caiva Suṣeṇaḥ Senajit tathā || 82 ||

---

72 = Bd. II. 5.82b, 83a; Vā. 67.114. 1) Vā. medhe-. 2) Vā. -me.
73 = Bd. II. 5.83b, 84a: Vā. 67.115. 1) Vā. medhye-. 2) Vā. tu yaḥ. 3) Vā. -dhaṃ dvitīyaṃ tu.
74 = Bd. II. 5.84b, 85a: Vā. 67.116. 1) Vā.T. sūryordhvaṃ tu. 2) Vā. tataḥ. 3) Bd. 'tha yas. 4) Vā. tu. 5) Vā. -skandhaṃ tṛtīyaś tu taṃ prāhuś.
75 = Bd. II. 5.85b, 86a; Vā. 67.117. 1) Vā. tatha-. 2) Vā. su-. 3) Bd. saḥ.
76 = Bd. II. 5.86b, 87a; Vā. 67.118. 1) Vā yakṣe-. 2) Vā. pañcamaṃ pañcamaḥ saumyaḥ skandhas tu.
77 = Bd. II. 5.87b, 88a. | 77 = Vā. 67.119.
78a = Bd. II. 5.88b. | 78a = Vā. 67.120a.
78b = Bd. II. 5.89a; Vā. 67.120b.
79 = Bd. II. 5.89b, 90a; Vā. 67.121. 1) Vā. etat sarvaṃ carantv.
80 = Bd. II. 5.90b, 91a. | 80 = Vā. 67.122.
81 = Bd. II. 5.91b, 92a. | 81 = Vā. 67.123. 1) Vā.T. aparas.
82 = Bd. II. 5.92b, 93a: Vā. 67.124. 1) Vā. -mas tu. 2) Vā. me.

Sutamitro hy Amitraś ca	Satyamitro hy A[1]mitraś ca
Suramitras tathâparaḥ. |	Harimitras tathâparaḥ. |

gaṇa eṣa dvitīyas tu, tṛtīyaṃ *ca*[1]) nibodhata: || 83 ||

	Ṛtaḥ Satyo Dhruvo Dhartā
	Vidhartâtha Vidhārayaḥ |
Dhātuś ca Dhanadaś caiva hy	Dhvāntaś caiva Dhuniś caiva hy
Ugro Bhīmas tathaiva ca || 84 ||	Ugro Bhīmas tathaiva ca. || 84 ||
Varuṇaś ca tṛtīyaṃ ca	
mayā proktaṃ nibodhata! |	
Abhiyuktākṣikaś caiva	Abhiyuḥ Sākṣipaś caivam
Sāhvayaś ca gaṇaḥ smṛtaḥ || 85 ||	Āhvayaś ca gaṇaḥ smṛtaḥ |
Īdṛk caiva tath-Ânyādṛk	Īdṛk caiva tath-Ânyādṛg
Sasarid-Druma-Vṛkṣakāḥ[1])	Yādṛk ca Pratikṛt tathā || 85 ||
Mitaś ca Samitaś caiva	Ṛk tathā Samitiś caiva
pañcamaś ca tathā gaṇaḥ. || 86 ||	Saṃrambhaś ca tathā gaṇaḥ |
Īdṛk ca Puruṣaś caiva	Īdṛk ca Puruṣaś caiva
Nānyādṛk Samacetanaḥ,	Anyādṛkṣāc ca Cetasaḥ || 86 ||
Saṃmitaḥ Samavṛttiś ca	Samitāsamidṛkṣāc ca
Pratihar*tā ca* vai[1]) gaṇāḥ. || 87 ||	Pratidṛkṣāc ca vai gaṇāḥ. |
	Marutidrasaratas caiva (?)
	tathā Devo Diśo 'paraḥ || 87 ||
yajñaiś citvâstuvan sarve	Yajuś caiv-Ânudṛk Sāmas
tathânye mānuṣā viśaḥ. |	tathânyo Mānuṣīviśaḥ |

Daityā[1]) devāḥ saṃākhyātāḥ[2]) saptaite saptakā gaṇāḥ[3]). || 88 ||
ete hy ekonapañcāśan Maruto nāmataḥ smṛtāḥ |
prasaṃkhyātās ta*dā*[1]) tābhyāṃ Dityā *Śak*reṇa[2]) caiva vai[1]). || 89 ||
kṛtvā *teṣāṃ tu*[1]) nāmāni Ditir Indram uvāca ha |
vātaskandhāṃś[2]) carantv ete bhrātaro[3]) mama[4]) putrakāḥ[5]). || 90 ||
vicarantu ca bhadraṃ te devaiḥ saha mamâtmajāḥ. |
tasyās tad vacanaṃ śrutvā Sahasrākṣaḥ puraṃdaraḥ || 91 ||
uvāca prāñjalir bhūtvā: mātar bhavatu tat tathā, |
sarvam etad yathôktaṃ te bhaviṣyati na saṃśayaḥ. || 92 ||

83a = Bd. II. 5.93b.	83a = Vā. 67.125a. 1) Vā.T. 'bhi-.
83b = Bd. II. 5.94a; Vā. 67.125b. 1) Vā. me.	
84 = Bd. II. 5.94b.	84 = Vā. 67.126ab.
85 = Bd. II. 5.95.	85 = Vā. 67.126c, 127a.
86 = Bd. II. 5.96. 1) Bd.2 Īdṛk ca Paridṛk tathā.	86 = Vā. 67.127b, 128a.
87 = Bd. II. 5.97. 1) Bd.1 ca ṣaḍ; Bd.2 Pratihakṣā ca vai.	87 = Vā. 67.128b, 129a
88a = Bd. II. 5.98a.	88a = Vā. 67.129b.

88b = Bd. II. 5.98b; Vā. 67.129c. 1) Bd. Daitya-. 2) Bd. -tā. 3) Bd. saptasaptakāḥ.
89 = Bd. II. 5.99; Vā. 67.129,. 1) Vā. tathā. 2) Vā. c-Êndreṇa. 3) Vā. hi.
90 = Bd. II. 5.100; Vā. 67.130ab. 1) Bd. caitāni. 2) Vā. -dhaṃ. 3) Bd.2 mahendra. 4) Vā. mama putrāś ca putraka. 5) Vā. -ka.
91 = Bd. II. 5.101; Vā. 67.130c, 131a.
92 = Bd. II. 5.102; Vā. 67.131b, 132a.

deva[1]-bhūtā mahātmānaḥ kumārā *deva*[2]-sammatāḥ
devaiḥ saha bhaviṣyanti yajñabhājas tavâtmajāḥ. 93
tasmāt te Maruto devāḥ sarve c-Êndrānujā varāḥ[1])
vijñeyāś câmarāḥ sarve Ditiputrās ta*pa*[2]-svinaḥ. 94
evaṃ tau niścayaṃ kṛtvā mātāputrau tapo*vane*[1]),
jagmatus tridivaṃ hṛṣṭau, Śakraś *câ-bhūd gatajvaraḥ*[3]. 95
Marutāṃ ca[1]) śubhaṃ janma śṛṇuyād yaḥ paṭhec ca[2]) vā.

vāde vijayam āpnoti
labdhātmā ca bhavaty uta. 96

nâvṛṣṭibhayam āpnoti
bahvāyuś ca bhavaty uta. 96

---

93 = Bd. II. 5.103; Vā. 67.132bc. 1) Bd. evam-. 2) Bd. loka-.
94 = Bd. II. 5.104; Vā. 67.133. 1) Vā. -jāmarāḥ. 2) Bd. tara-.
95 = Bd. II. 5.105; Vā. 67.134. 1) Vā. -podhanau. 2) Bd. -kram ā-. 3) Vā. Śakro 'pi tridivaṃ gataḥ.
96a = Bd. II. 5.106a; Vā. 67.135a. 1) Vā. hi. 2) Vā. paṭheta.
96b = Bd. II. 5.106b. 96b = Vā. 67.135b.

D.

(Bḍ. II. 6.1—39; Vā. 68.1—39.)

ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Danuputrān, nibodhata! |
abhavan Danuputrās tu vaṃśe khyātā mahāsurāḥ |
Vipracittipradhānās te śataṃ tīvra[1]parākramāḥ. || 1 ||
sarve labdhavarāś caiva su[1]taptatapasas tathā |
satyasaṃdhāḥ parākrāntāḥ krūrā māyāvinaś ca te: || 2 ||
mahābalā *ayajvāno hy abrahmaṇyāś ca Dānavāḥ*[1]. |
kīrtyamānān mayā sarvān prādhānyena nibodhata: || 3 ||
Dvimūrdhā Śambaraś caiva[1]) tathā Śaṅkur Nirāmayaḥ[2]) |
Śaṅkukarṇo Vipādaś ca[3]) Gaveṣṭhir[4]) Dundubhis tathā || 4 ||
Ayomukhas tu[1]) Maghavān Kapilo Vāmanas[2]) tathā[3]) |
Mārīcir Akṣakaś[4]) caiva Mahāmāyo 'śirā Bhṛśī[5]) || 5 ||
Vikṣobhaś[1]) ca Suketuś ca Ketuvīrya-Śatahradau[2]) |
Indrajid Viśvajic[3]) caiva tathā Bhadraś ca Devajit[4]) || 6 ||
Ekacakro Mahābāhus[1]) Tārakaś ca mahābalaḥ |
Vaiśvānaraḥ Pulomā ca Prāpaṇo[2]) 'tha Mahāśirāḥ || 7 ||
Svarbhānur Vṛṣaparvā ca Puruṇḍaś[1]) ca[2]) mahāsuraḥ |
Dhṛtarāṣṭraś ca Sūryaś ca Candramāś Can[3]dratāpanaḥ[4]) || 8 ||
Sūkṣmaś caiva Nicandraś ca Ūrṇa[1]nābho Mahāgiriḥ |
Asilomā Sukeśaś ca Śaṭhaś[2]) ca Balako Madaḥ[3]) || 9 ||

1a = Vā. 68.1a.
1bc) = Bḍ. II. 6.1; Vā. 68.1b, 2a. 1) Bḍ.1 'cintanīya-; Bḍ.2 sarve tīvra-.
2 = Bḍ. II. 6.2; Vā 68.2b, 3a. 1) Bḍ. te.
3 = Bḍ. II. 6.3; Vā. 68.3bc. 1) Bḍ.1 -lās te javanā brahmiṣṭhā ye ca sāgnayaḥ; Bḍ.2 -lās tejabalā brahmiṣṭhāḥ pañcamāgnayaḥ.
4 = Bḍ. II. 6.4; Vā. 68.4. 1) Vā. Śaṅkukarṇaś ca. 2) Bḍ. atho vibhuḥ. 3) Vā. Mahāviśvo. 4) Bḍ. Gaviṣṭho.
5 = Bḍ. II. 6.5; Vā. 68.5. 1) Vā. Ajāmukho 'tha. 2) Vā. bhagavān Śilo Vāmanasas. 3) Bḍ. -no Mayaḥ. 4) Bḍ. Asipāś. 5) Vā. Mahāgārgyo 'ṅgirāvṛtaḥ.
6 = Bḍ. II. 6.6; Vā. 68.6. 1) Vā. -bhyaś. 2) Bḍ. -tāhvayau; Vā. Suvīryaḥ Suhradas tathā. 3) Bḍ. Vividaś. 4) Vā.T. Suravimardanaḥ, V. Śūraś ca Devajit.
7 = Bḍ. II. 6.7; Vā. 68.7. 1) Vā. -raḥ Suvāhaś ca. 2) Vā.T. Pravīṇo; V. Pravāṇo.
8 = Bḍ. II. 6.8; Vā. 68.8. 1) Vā. Muṇḍakaś. 2) Bḍ. cā-. 3) Bḍ. -mā In-. 4) Vā. Candra Indraś ca Tāpinaḥ.
9 = Bḍ. II. 6.9; Vā. 68.9. 1) Bḍ. Cūrṇa-. 2) Vā. Sadaś. 3) Bḍ. Mūlakodaraḥ; Vā. -ko daśa.

tathā[1] Gaganamūrdhā ca Kumbhanābho[2] Mahodaraḥ[3] |
Pramadohas[4] ca Kupatho Haya[5]grīvaś ca vīryavān || 10 ||
Vaisṛpaś sa[1]-Virūpākṣaḥ Supatho 'tha[2] Halāhalau[3] |
Ajo[4] Hiraṇmayaś caiva Śatamāyuś[5] ca Śambaraḥ || 11 ||
Śarabhaḥ Śalabhaś caiva Sūryā-Candramasāv ubhau |
asurāṇāṃ smṛtāv[1] etau surāṇāṃ ca prabhāviṇau[2] || 12 ||
iti putrā Danor vaṃśe[1] pradhānāḥ parikīrtitāḥ |
teṣām aparisaṃkhyeyaṃ putrapautram[2] anantakam. || 13 ||
ity ete tv[1] asurāḥ proktā[2] Daiteyā Dānavās tathā[3] |
Svarbhānus[4] tu smṛto Daityo hy Anubhānur Danoḥ sutaḥ[5], || 14 ||
ime tu[1] vaṃśānugatā Danoḥ putrās tu ye[2] smṛtāḥ |
Ekākṣa Ṛṣabho 'riṣṭaḥ[3] Pralamba-Narakāv api || 15 ||
Indrabādhanakeśī ca Meruḥ Śambo 'tha Dhenukaḥ[1] |
Gaveṣṭhiś[2] ca Gavākṣaś ca Tālaketuś ca vīryavān, || 16 ||
ete manuṣyāvadhyās[1] tu Danuputrānvayāḥ[2] smṛtāḥ |
Daitya-Dānava-saṃyoge[3] jātā bhī[4]maparākramāḥ, || 17 ||
Siṃhikāyām athôtpannā Vipracitteḥ[1] sutās tv ime[2] |
Saiṃhikeyā iti[3] khyātāś caturdaśa mahāsurāḥ. || 18 ||
Śalaś ca Śalabhaś caiva Savyasivyas[1] tathaiva ca, |
Ilvalo Namuciś[2] caiva Vātāpiś ca Sitāṃśukaḥ[3], || 19 ||
Harakalpaḥ Kālanābho Bhaumaś ca Kanakas[1] tathā, |
Rāhur jyeṣṭhas tu teṣāṃ vai sūryacandra[2]pramardanaḥ. || 20 ||
ity ete Siṃhikāputrā devair api durāsadāḥ |
dāruṇābhijanāḥ krūrāḥ sarve brahmadviṣaś[1] ca te. || 21 ||

---

10 = Bd. II. 6.10: Vā. 68.10. 1) Bd. Jambho. 2) Bd. -māno. 3) Bd. -dakaḥ. 4) Bd. Pramado 'dmaś; Vā.T. Pramodāhaś. 5) Bd. hy Aśva-.

11 = Bd. II. 6.11; Vā. 68.11. 1) Bd. Vaimṛgaḥ sa-; Vā. Asuraś ca. 2) Bd. -thaś ca. 3) Vā. mahāsuraḥ. 4) Bd. Akṣo. 5) Bd. Śatagrīvaś.

12 = Bd. II. 6.12; Vā. 68.12. 1) Vā. surāv. 2) Vā. sāṃpratāv imau.

13 = Bd. II. 6.13; Vā. 68.13. 1) Bd. vaṃśa-. 2) Vā. -trādy.

14 = Bd. II. 6.14; Vā. 68.14ab. 1) Bd. eta. 2) Bd. krāntā. 3) Vā. -vāś ca ye. 4) Vā. Sutvānas. 5) Bd. -tā Daityā Asutvāno Danoḥ sutāḥ.

15 = Bd. II. 6.15; Vā. 68.14c, 15a. 1) Bd. ca. 2) Bd. -trānvayāḥ. 3) Bd. Ekākṣe 'śvapro 'bhāriṣṭaḥ.

16 = Bd. II. 6.16; Vā. 68.15b, 16a. 1) Bd. Puruṣaḥ Śeṣavān Uruḥ. 2) Bd. Gariṣṭhaś.

17 = Bd. II. 6.17; Vā. 68.16b, 17a. 1) Vā. -yadharmās. 2) Vā. -noḥ putrā mayā. 3) Vā. -saṃgharṣe. 4) Bd. bho-.

18 = Bd. II. 6.18; Vā. 68.17b, 18a. 1) Vā. -citti-. 2) Bd. sutā ime. 3) Bd. -yāḥ samā-.

19 = Bd. II. 6.19; Vā. 68.18b, 19a. 1) Vā. Śatagālaś ca balavān Nyāsaḥ Śāmbas. 2) Vā.T. Anulomaḥ Śuciś. 3) Bd. -pis tu Supuñjikaḥ.

20 = Bd. II. 6.20; Vā. 68.19b, 20a. 1) Vā. Narakas. 2) Vā. candrasūrya-.

21 = Bd. II. 6.21; Vā. 68.20b, 21a. 1) Bd. -mahanaś.

daśânyāni[1] sahasrāṇi Saiṃhikeyo gaṇaḥ smṛtaḥ[2], |
nihato[3] Jāmadagnyena Bhārgaveṇa balīyasā. || 22 ||
Svarbhānos tu Prabhā kanyā, Pulomnas tu[1]) Śacī sutā, |
Upadānavī Jamasyâpi[2]) Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī[3]). || 23 ||
Pulomā Kālikā caiva Vaiśvānara-sute ubhe |
Prabhāyā[1]) Nahuṣaḥ putro Jayantaś ca[2]) Śacīsutaḥ. || 24 ||
Puruṃ jajñe 'tha Śarmiṣṭhā, Duṣyantam Upadānavī, |
Vaiśvānara-sute hy ete[1]) Pulomā Kālikā[2]) tathā[3]). || 25 ||
bahvapatye[1]) tu te[2]) kanye Mārīcasya parigrahaḥ[3]), |
tayoḥ[4]) putrasahasrāṇi ṣaṣṭir Dānavapuṃgavāḥ. || 26 ||
caturdaśa tathânyāni Hiraṇyapuravāsinām |
Paulomāḥ Kālakeyāś ca Dānavāḥ sumahābalāḥ, || 27 ||
avadhyā devatānāṃ te nihatāḥ Savyasācinā. |
Mayasya jātā Hemāyāṃ[1]) putrāḥ ṣaṭ ca mahābalāḥ[2]): || 28 ||
Māyāvī Dundubhiś caiva Vṛṣaś[1]) ca Mahiṣas tathā, |
Kālikaś c-Âja[2]-karṇaś ca kanyā Mandodarī tathā: || 29 ||
Daityānāṃ Dānavānāṃ ca sarga eṣa prakīrtitaḥ. |
Anāyuṣāyāḥ putrās tu[2]) smṛtāḥ pañca mahābalāḥ: || 30 ||
Ararur Bala-Vṛtrau ca Vijvaraś ca Vṛṣas[1]) tathā.
Araros[2]) tanayaḥ krūro Dhundhur nāma mahāsuraḥ, || 31 ||
nihataḥ Kuva[1]lāśvena Uttaṅkavacanād bile[2]). |
Bala[3]-putrau mahāvīryau tejasâpratimāv ubhau || 32 ||
Nikumbhaś[1]) Cakravarmā ca. sa Karṇaḥ pūrvajanmani. |
Vijvara[2]syâpi putrau dvau Kālakaś ca Kha[3]raś ca tau. || 33 ||

---

22 = Bḍ. II. 6.22; Vā. 68.21b, 22a. 1) Bḍ. -śa tāni. 2) Bḍ. -yā gaṇāḥ smṛtāḥ. 3) Bḍ. nihatā.

23 = Bḍ. II. 6.23; Vā. 68.22b, 23a. 1) Vā. -no 'tha. 2) Bḍ. Sadasyâtha. 3) Bḍ. Vṛṣaparvaṇaḥ.

24 = Bḍ. II. 6.24; Vā. 68.23b, 24a. 1) Bḍ. -yāṃ. 2) Bḍ. tu.

25 = Bḍ. II. 6.25; Vā. 68.24b, 25a. 1) Bḍ. -te ete. 2) Bḍ. -lakā. 3) Vā. -mā-Kālike ubhe.

26 = Bḍ. II. 6.26; Vā. 68.25b, 26a. 1) Vā. ubhe hy api. 2) Bḍ. ubhe. 3) Vā. -grahe. 4) Vā. tābhyāṃ.

27 = Bḍ. II. 6.27; Vā. 68.26b, 27a.

28 = Bḍ. II. 6.28; Vā. 68.27b, 28a. 1) Bḍ. Rambhāyāṃ. 2) Vā.T. -tā ye putrāḥ sarve vīraparākramāḥ: V. -tā Hemāyāḥ. putrāḥ pañca mahābalāḥ.

29 = Bḍ. II. 6.29; Vā. 68.28b, 29a. 1) Bḍ. putraś. 2) Vā. Bāliko Vajra-.

30 = Bḍ. II. 6.30; Vā. 68.29b, 30a. 1) Vā. Danā-. 2) Bḍ. te.

31 = Bḍ. II. 6.31; Vā. 68.30b, 31a. 1) Vā. Arūrur Bali-Janmau ca Virakṣaś ca Viṣas. 2) Vā. Arūros.

32 = Bḍ. II. 6.32; Vā. 68.31b, 32a. 1) Vā. Kuba-. 2) Vā. -nāt kila. 3) Vā. Baleḥ.

33 = Bḍ. II. 6.33; Vā. 68.32b, 33a. 1) Vā. Kumbhilaś. 2) Vā. Virakṣa-. 3) Vā. V-.

Vṛṣasya *tu punaḥ*[1] putrāś catvāraḥ krūrakarmiṇaḥ[2] |
Śrāddha*hā*[3] Yajñahā caiva Brahmahā Paśuhā tathā || 34 ||
krāntā hy Anāyuṣā[1]putrā, Vṛtrasyâpi nibodhata |
jajñire *śvasanād ghorād*[2] Vṛtrasy-Êndreṇa yudhyataḥ[3] || 35 ||
Bakā nāma samā[1]khyātā rākṣasāḥ sumahābalāḥ,
śataṃ tāni sahasrāṇi Mahendrānucarāḥ smṛtāḥ; || 36 ||
sarve brahmavidaḥ saumyā dhārmikāḥ sūkṣmamūrtayaḥ |
prajāsv antargatāḥ sarve nivasanti *sudhārmi*kāḥ[1]. || 37 ||
|| Daityānāṃ Dānavānāṃ ca sargá eṣa prakīrtitaḥ. ||

Krodhā tv apratimān putrān	Pravāhy ajanayat putrān
jajñe vai gāyanottamān; || 38 ||	yajñe vai gāyanottamān; 38
Siddhaḥ Pūrṇaś ca Vahvī ca	Satvanaḥ Sattvātmakaś caiva
Pūrṇāṃśaś caiva vīryavān		Kalāpaś caiva vīryavān	
Brahmacārī Śataguṇaḥ	Kṛtavīryo Brahmacārī
Suparṇaś caiva saptamaḥ || 39 ||	Supāṇḍuś caiva saptamaḥ || 39 ||
Viśvāvasuś ca Bhānuś ca	Panaś caiva Taraṇyaś ca
Sucandro daśamas tathā.		Sucandro daśamas tathā,	
ity ete devagandharvāḥ	ity ete devagandharvā
Krodhāyāḥ parikīrtitāḥ. || 40 ||	vijñeyāḥ parikīrtitāḥ || 40 ||

34 = Bd. II. 6.34; Vā. 68.33bc. 1) Vā. Visasya tv abhavan. 2) Bd. -karmaṇaḥ. 3) Bd. -ddhādo.
35 = Bd. II. 6.35; Vā. 68.34. 1) Bd. Anāyuṣaḥ; Vā. Danāyuṣā-. 2) Bd. 'sumahāghorā. 3) Bd. -tā.
36 = Bd. II. 6.36; Vā. 68.35. 1) Vā. bhartāro manasā.
37 = Bd. II. 6.37; Vā. 68.36. 1) Bd. krudhāvṛtāḥ.
38 = Bd. II. 6.38a. 38 = Vā. 68.37.
39 = Bd. II. 6.38b, 39a. 39 = Vā. 68.38.
40 = Bd. II. 6.39bc. 40 = Vā. 68.39.

E.

(Bḍ. II. 7.443b—465a; Vā. 69.324—343.)

. . . .

sarpāṇām Surasā jajñe[1] śatam *ekaṃ*[2] śirobhṛtām[3], |
sarpāṇāṃ Takṣako rājā nāgānāṃ câpi Vāsukiḥ, || 1 ||
tamobahula ity eṣa gaṇaḥ Krodhavaś*ānvayaḥ*[1] |
Pulahasyâtmaj*aḥ*[2] sargas, Tāmrāyās *tu*[3] nibodhata! || 2 ||
ṣaṭ kanyās[1] tv abhivikhyātās Tāmrāyāś ca vijajñire: |
Śyenī[2] Bhāsī tathā[3] Krauñcī Dhṛtarāṣṭrī Śukī tathā[4] || 3 ||
Aruṇasya *ca Gṛdhrī*[1] tu vīryavantau mahābalau |
Sampātiṃ ca Jaṭāyuṃ ca prasūtā pakṣisattamau. || 4 ||

Sampāter Vijayāḥ putrā dvirāsyāḥ Prasahāś ca ye |	Sampātır ajanat putram kanyām ekāṃ tathaiva ca, |

Jaṭāyuṣaś *ca ye*[1] putrāḥ *kāka*[2]gṛdhrāśvakarṇinaḥ[3]. || 5 ||
bhāryā Garutmataś caiva[1] Bhāsī Krauñcī tathā Śukī
Dhṛtarāṣṭrī *ca bhadrā ca*[2], tāsv apatyāni vacmi te[3]. || 6 ||
Śukī Garutmataḥ putrān suṣuve ṣaṭ pariśrutān: ||

	Triśiraṃ Sumukhaṃ caiva Balaṃ Pṛṣṭhaṃ mahābalam. |
Sukhaṃ Sunetraṃ Viśikhaṃ Surūpaṃ Surasaṃ Balam. || 7 ||	Triśaṅkhanetraṃ sumukhaṃ Surūpaṃ Surasaṃ Balam. || 7 ||

te[1]ṣāṃ putrāś ca pautrāś ca Garuḍānāṃ mahātmanām |
caturdaśa sahasrāṇi krū[2]rāṇāṃ pannagāśinām. || 8 ||
putrapautravisargāc ca teṣāṃ vai vaṃśavistaraiḥ[1] |
vyāptāni yāni sthānāni[2] tāni vakṣye yathākramam. || 9 ||
Śālmalidvīpam akhilaṃ Devakūṭaṃ ca parvatam |
Maṇimantaṃ ca śailendraṃ Sahasraśikharaṃ tathā || 10 ||

---

1 = Bḍ. II. 7.443b, 444a; Vā. 69.324ab. 1) Vā. Surasâtha vijajñe tu. 2) Bḍ.1 naika-; Bḍ.2 eka-. 3) Bḍ.2 -dharaṃ; Vā. -mṛtam.

2 = Bḍ. II. 7.444b, 445a; Vā. 69.324c, 325a. 1) Vā. -śātmakaḥ. 2) Vā- -jāt. 3) Vā. tan.

3 = Bḍ. II. 7.445b, 446a; Vā. 69.325b, 326a. 1) Vā. bahvanyās. 2) Bḍ.1 Gṛdhrī. 3) Bḍ.1 Śukī. 4) Bḍ.1 Śyenī ca Dhṛtarāṣṭrikā.

4 = Bḍ. II. 7.446b, 447a; Vā. 69.326bc. 1) Vā. bhāryā Śyenī.

5a = Bḍ. II. 7.447b. | 5a = Vā. 69.327a.

5b = Bḍ. II. 7.448a; Vā. 69.327b. 1) Bḍ.1 purāḥ; Bḍ.2 suraḥ. 2) Bḍ. kaṅka-. 3) Bḍ.1 -dhrāś ca karṇikāḥ; Bḍ.2 karkikaḥ.

6 = Bḍ. II. 7.448b, 449a; Vā. 69.328. 1) Vā. câpi. 2) Bḍ. tathā Śyenī. 3) Bḍ.2 kṣyati; Vā. -kṣyate (-cmy aham).

7a = Bḍ. II. 7.449b; Vā. 69.329a.

7b = Bḍ. II. 7.450a. | 7bc = Vā. 69.329b, 330a.

8 = Bḍ. II. 7.450b, 451a; Vā. 69.330b, 331a. 1) Vā. e-. 2) Bḍ.1 pu-.

9 = Bḍ. II. 7.451b, 452a; Vā. 69.331b, 332a. 1) Vā. -raḥ. 2) Vā. deśāni (sthānāni).

10 = Bḍ. II. 7.452b, 453a; Vā. 69.332b, 333a.

Parṇamālaṃ Sukeśaṃ ca Śataśṛṅgaṃ tathâcalam,
Kaurajaṃ[1] Pañcaśikharaṃ Hemakūṭaṃ ca parvatam. 11
pracaṇḍavāyupraja[1]vair dīpitaiḥ padmarāgibhiḥ,
śailaśṛṅgāṇi[2], vyāptāni Gāruḍais tair mahātmabhiḥ. 12
Bhāsīputrāḥ smṛtā bhāsā ulūkāḥ kākakukkuṭāḥ
mayūrāḥ kalaviṅkāś ca kapotā lāvatittirāḥ. 13
Krauñcī vādhrī[1]ṇasāñ Śyenī kurarān sārasān bakān[2]
ityevamādayo 'nye 'pi kravyādā ye ca pakṣiṇaḥ. 14
Dhṛtarāṣṭrī *tu*[1]) haṃsāṃś ca kalahaṃsāṃś ca bhāminī
cakravākāṃś ca vihagān sarvāṃś caivaudakān dvijān. || 15
etān eva[1]) vijajñe '*tha*[2]) putrapautram *anantakam*[3].
Garuḍasyâtmajāḥ proktā; Irāyāḥ śṛṇuta prajāḥ! 16
Irā *pra*[1]jajñe kanyā vai tisraḥ kamalalocanāḥ
vanaspatīnāṃ vṛkṣāṇāṃ vīrudhāṃ caiva mātaraḥ: || 17 ||

Latā caiv-Âlatā cêti
Vīrudhā cêti te trayaḥ[1]).
Latā vanaspatīn[2]) jajñe
Puṣpād api phalāvahān, || 18 ||
puṣpaiḥ phalagrahair vṛkṣān
Alatā samasūyata |
gulmās tathā latāvallyas
tvaksārās tṛṇajātayaḥ. |

Latā caivâtha Vallī ca
Vīrudhā cêti tās tu vai.
Latā vanaspatīñ jajñe hy
apuṣpān pulinasthitān || 18 ||
yuktān puṣpaphalair vṛkṣāṃ!
Latā vai samprasūyate.
atha Vallī tu gulmāṃś ca
tvaksārās tṛṇajātayaḥ.

vīrudh*as*[1]) tad apaty*aṃ hi*[2]), vaṃśaś câtra samāpyate. | 19
ete Kaśyapadāyādā vyākhyātāḥ sthāṇujaṃgamāḥ,
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca, yair idaṃ saṃta[1]taṃ jagat. || 20 ||
eṣa[1]) sargaikadeśasya kīrtito 'vayavo mayā, |
Mārīco 'yaṃ[2]) prajāsargaḥ samāsena prakīrtitaḥ, |
na śakyaṃ vyāsato vaktuṃ varṣāṇāṃ ca śatair api[3]). || 21 ||

. . . .

---

11 = Bḍ. II. 7.453b, 454a; Vā. 69.333b, 334a. 1) Bḍ. -raraṃ.
12 = Bḍ. II. 7.454b, 455a; Vā. 69.334b, 335a. 1) Vā. -bha-. 2) Vā. -jālāni.
13 = Bḍ. II. 7.455b, 456a; Vā. 69.335b, 336a.
14 = Bḍ. II. 7.456b, 457a; Vā. 69.336b, 337a. 1) Vā. vārdhī-. 2) Bḍ. -cā vādhrīṇasāḥ śyenāḥ kurarāḥ sārasā bakāḥ.
15 = Bḍ. II. 7.457b, 458a; Vā. 69 337b, 338a. 1) Vā. ca.
16 = Bḍ. II. 7.458b, 459a; Vā. 69.338b, 339a. 1) Bḍ. Śyeny anantaṃ. 2) Bḍ. tu. 3) Bḍ. dvijottamāḥ.
17 = Bḍ. II. 7.459b, 460a; Vā. 69.339bc. 1) Bḍ. vi-.

18 = Bḍ. II. 7.460b, 461a. 1) Bḍ.1 tatra yā: Bḍ.2 iti te trayaṃ. 2) Bḍ.1 -tir; Bḍ.2 -tīr.
19ab = Bḍ. II. 7.461b, 462a.

18 = Vā. 69.339d, 340a.
19ab = Vā. 69.340b, 341a.

19c = Bḍ. II. 7.462b; Vā. 69.341b. 1) Vā.T. -dhā. 2) Vā.T. apatyāni; V. -tye hi.
20 = Bḍ. II. 7.463; Vā. 69.342. 1) Vā. pūri-.
21 = Bḍ. II. 7.464, 465a: Vā. 69.343. 1) Vā. iti. 2) Bḍ.1 -co vaḥ. 3) Vā. api varṣaśatair dvijāḥ.

Textgruppe II.

A.

(L. 63.1—21; Mt. 5.1—32; P.1. I. 6.1—33a; P.2.V. 6.1—33. cfr. Kū. 16.1—16.)

Devānāṃ Dānavānāṃ ca gandharvoragarakṣasām |
utpattiṃ *vistareṇaiva*[1]) *sūta*[2]) brūhi yathā*tatham*[3])! || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
saṃkalpād darśanāt sparśāt pūrveṣāṃ sṛṣṭir ucyate, |
Dakṣāt Prācetasād ūrdhvaṃ sṛṣṭir maithunasaṃbhavā[2]). || 2 ||
prajāḥ sṛjêti vyādiṣṭaḥ pūrvaṃ Dakṣaḥ Svayaṃbhuvā |
yathā sasarja caivâ*d*au[1]., tathaiva[2]) śṛṇu*ta dvijāḥ*[3])! || 3 ||
yadā tu sṛjatas tasya devarṣigaṇapannagān |
na vṛddhim agamal lokas, tadā maithunayogatas || 4 ||
Dakṣaḥ putrasahasrāṇi *tad-Âsikn*yām[1]) ajījanat. |
tāṃs tu dṛṣṭvā mahābhāgā*n*[2]) sisṛkṣ*ur*[3]) vividhāḥ prajāḥ || 5 ||
Nāradaḥ prāha Haryaśvān Dakṣa-putrān samāgatān: |
bhuvaḥ pramāṇaṃ sarvatra[1]) jñātvôrdhvam adha eva *ca*[2]) || 6 ||
tataḥ sṛṣṭiṃ viśeṣeṇa kurudhvam *ṛṣi*sattamāḥ[1])! |
te tu tadvacanaṃ śrutvā prayātāḥ sarvatodiśam, || 7 ||
adyâpi na nivartante samudrād iva sindhavaḥ. |
Haryaśveṣu *pra*naṣṭeṣu[1]) punar Dakṣaḥ prajāpatiḥ || 8 ||

---

1 = L. 63.1; Mt. 5.1; P.1 I. 6.1; P.2 V. 6.1. 1) L. brūhi sūtâdya; P.1 P.2 vistareṇêmāṃ. 2) P.1P.2 guro. 3) L. yathākramam anuttamam: P.1P.2 yathāvidhi.

2 = L. 63.2; Mt. 5.2; P.1 I. 6.2; P.2 V. 6.2. 1) P.2 prajā maithunasaṃbhavāḥ.

3 = Mt. 5.3: P.1 I. 6.3a = b: P.2 V. 6.3a = b. 1) P.1P.2V. caivâsau. 2) P.2 tac caiva. 3) P.1P.2 śṛṇu Kaurava.

4 = L. 63.3ab; Mt. 5.4ab; P.1 I. 6.3b, 4a; P.2 V. 6.3b, 4a.

5 = L. 63.3c, 4a; Mt. 5.4c, 5a; P.1 6.4b, 5a; P.2 V. 6.4b, 5a. 1) L. pañca Sūtyām; Mt. Pāñcajanyām; P.2 yath-Â-; V. Pañcaśaktyām. 2) Mt. mahābhāgaḥ; P.2 mahābhāga. 3) P.1P.2 sisṛkṣūn.

6 = L. 63.4b, 5a; Mt. 5.5b, 6a; P.1 I. 6.5b, 6a; P.2 V. 6.5b, 6a. 1) L.P.1 sarvaṃ tu. 2) P.1P.2 vā.

7 = L. 63.5b, 6a; Mt. 5.6b, 7a; P.1 I. 6.6b, 7a; P.2 V. 6.6b, 7a. 1) L. munisattamāḥ.

8 = L. 63.6b, 7a: Mt. 5.7b, 8a: P.1 I. 6.7b, 8a; P.2 V. 6.7b, 8a. 1) L. ca naṣṭeṣu.

Vairiṇyām eva[1] putrāṇāṃ sahasram asṛjat prabhuḥ; |
Śabalā nāma te viprāḥ[2] sametāḥ sṛṣṭihetavaḥ[3]. || 9 ||
Nārado 'nugatān prāha punas tān pūrvavan *muniḥ*[1]: |
bhuvaḥ pramāṇaṃ sarva*tra*[2] jñātvā bhrātṝn *atho* punaḥ[3] || 10 ||
āgatya *câtha*[1] sṛṣṭiṃ *vai*[2] kariṣyatha viśeṣataḥ! |
te 'pi tenaiva mārgeṇa jagmur bhrātṛ*pathā*[3] tadā[4]. || 11 ||
tataḥ prabhṛti na bhrātuḥ kanīyān mārgam icchati, |
anviṣyan[1]) duḥkham āpnoti, tena tat parivarjayet. || 12 ||
tatas teṣv *api* naṣṭeṣu[1]) ṣaṣṭiṃ[2]) kanyāḥ prajāpatiḥ |
Vairiṇyāṃ[3]) janayāmāsa Dakṣaḥ Prācetasas tadā[4]). || 13 ||
prādāt[1]) sa daśa Dharmāya[2]), Kaśyapāya trayodaśa, |
saptaviṃśati[3]) Somāya[4]), catasro 'riṣṭanemaye[5]) || 14 ||
dve caiva Bhṛgu[1]putrāya, dve Kṛśāśvāya dhīmate
dve caiv[2]-Aṅgirase *tadvat*[3]; tāsāṃ nāmāni vistarāt[4]) || 15 ||
śṛṇudhvaṃ[1]) devamātṝṇāṃ prajāvistāram āditaḥ: |
Arundhatī[2]) Vasur Yāmī[3]) Lambā Bhānur Marutvatī[4]) || 16 ||
Saṃkalpā ca Muhūrtā ca Sādhyā Viśvā ca bhāminī[1];
Dharmapatnyaḥ samākhyātās[2]), tāsāṃ putrān nibodha*ta*[3])! || 17 ||

---

9 = L. 63.7b, 8a; Mt. 5.8b, 9a; P.1 I. 6.8b, 9a; P.2 V. 6.8b, 9a. 1) L. Sūtyām eva ca; P.1P.2 Vīriṇyām eva. 2) P.1 Śabalāśvā nāma te ca. 3) P.1 -ṭikarmaṇi.

10 = L. 63.8b, 9a; Mt. 5.9b, 10a; P.1 I. 6.9b, 10a; P.2 V. 6.9b, 10a. 1) L sūryavarcasaḥ; Mt. -vat sā tān. 2) L.P.1 sarvaṃ tu. 3) L. punaḥ punaḥ: P.2 tathaiva ca.

11 = L. 63.9b, 10a; Mt. 5.10b, 11a; P.1 I. 6.10b, 11a; P.2 V. 6.10b, 11a. 1) L. vâtha. 2) Mt. ca; P.1P.2 ca punaḥ sṛṣṭiṃ. 3) L. bhrātṛgatiṃ; P.1 bhrātranugās; P.1 bhrātṝn yathā. 4) L. tathā.

12 = Mt. 5.11bc; P.1 I. 6.11b, 12a; P.2 V. 6.11b, 12a. 1) P.1 anveṣṭā; P.2 anveṣa-.

13 = Kū. 16.(4); L. 63.10b, 11a; Mt. 5.12; P.1 I. 6.12b, 13a; P.2 V. 6.12b, 13a 1) Mt. teṣu vinaṣṭeṣu. 2) L. ṣaṣṭi-. 3) P.1P.2 Vīriṇyāṃ. 4) Mt. tathā; Kū. teṣu putreṣu naṣṭeṣu māyayā Nāradasya tu | ṣaṣṭiṃ Dakṣo 'sṛjat kanyā Vairiṇyāṃ vai prajāpatiḥ. |

14 = Kū. 16.5; L. 63.11b, 12a; Mt. 5.13; P.1. I. 6.13b, 14a; P.2 V. 6.13b, 14a. 1) Kū. dadau. 2) L. daśakaṃ Dharmaṃ. 3) Kū.L. viṃśat sapta ca; Mt.P.2 -tiṃ; P.1 viṃśatiṃ sapta. 4) Kū. yuktāḥ. 5) P.1P.2 Ariṣṭanemine.

15 = Kū. 16.6; L. 63.12b, 13a; Mt. 5.14; P.1 I. 6.14b, 15a; P.2 V. 6.14b, 15a. 1) Kū. Bahu-. 2) P.2 vai c-. 3) P.1P.2 prādāt. 4) Kū. vakṣye 'tha vistaram.

16 = Kū. 16.7a = b: L. 63.13b, 14a; Mt. 5.15; P.1 I. 6.15b, 16a; P.2 V. 6.15b, 16a. 1) P.1 śṛṇu tvaṃ; P.2 śṛṇuṣva. 2) Kū.L.Mt. Marutvatī. 3) L. Yāmir; P.1 Jāmir; P.2 Jāmī. 4) Kū.L Mt. Arundhatī.

17 = Kū. 16.7b, 8a: L. 63.14b, 15a: Mt. 5.16; P.1 I. 6.16b, 17a; P.1 V. 6.16b, 17a. 1) L. bhāninī; P.2T. bhāvitā. 2) Kū. -nyo dāśa tv etās. 3) L. vadāmi vaḥ; P.1P.2 nibodha me.

Viśvedevās tu Viśvāyāḥ[1]), Sādhyā Sādhyān ajījanat, |
Marutvatyāṃ Marutvanto, Vasos tu Vasavas tathā[2]), || 18 |
Bhānos tu Bhānavo *jātā*[1]), Muhūrtāyāṃ[2]) Muhūrtakāḥ[3]). |
Lambāyāṃ[4]) Ghoṣanāmāno, Nāgavīthī[5]) tu Yāmijā[6]) || 19 ||
pṛthivītalasaṃbhūtam Arundhatyām ajāyata[1]), |
Saṃkalpāyās[2]) tu Saṃkalpo[3]); Vasu-sṛṣṭiṃ nibodhata[4])! || 20 ||
jyotiṣmantas tu[1]) ye devā vyāpakāḥ sarvatodiśam, |
Vasavas te samākhyātās, teṣāṃ sargaṃ *nibodhata*[2]): || 21 ||
Āpo Dhruvaś ca Somaś ca Dharaś caiv-Ânilo 'nalaḥ |
Pratyūṣaś ca Prabhāsaś ca Vasavo 'ṣṭau prakīrtitāḥ. || 22 ||
Āpasya putrāś catvāraḥ: Śānto Vaitaṇḍa[1]) eva ca |
Śāmbo 'tha *Munibabhruś* ca[2]) yajñarakṣādhikāriṇaḥ. || 23 ||
Dhruvasya Kālaḥ putras *tu*[1]), Varcāḥ Somād ajāyata, |
Draviṇo Havyavāhaś ca Dharaputrāv *imau*[2]) smṛtau. || 24 ||
Kalyāṇinyāṃ[1]) tataḥ Prāṇo Ramaṇaḥ Śiśiro 'pi ca, |
Manohar*ā* Dhar*āt putrān avā*pâtha Hareḥ sutā[2]). || 25 ||
Śivā[1]) Manojavaṃ putram Avijñātagatiṃ tathā[2]) |
avāpa c-Ânal*āt*[3]) putr*āv* agniprāyaguṇ*au punaḥ*[4]). || 26 ||
Agniputraḥ Kumāras tu śarastambe vyajāyata, |
ta*sya*[1]) Śākho Viśākhaś[2]) ca Naigameyaś[3]) *ca Pṛṣṭhajāḥ*[4]). || 27 ||

---

18 = Kū 16.8b, 9a; L. 63.15b, 16a; Mt. 5.17; P.1 I. 6.17b, 18a; P.2 V. 6.17b, 18a. 1) Kū. -yāḥ. 2) Kū.T. Vasvās tu V. t.: P.2 -vaḥ smṛtāḥ.

19 = L. 63.16b, 17a; Mt. 5.18: P.1 I. 6.18b, 19a; P.2 V. 6.18b, 19a. 1) L. -vaḥ proktā; Mt. -vas tadvan. 2) L. P.1 -tāyā. 3) P.1P.2 Muhūrtajāḥ. 4) L. -āyā. 5) L. Nāgavīthis. 6) L. Yāmijaḥ; P.1P.2 Jāmijā.

20 = L. 63.17b = b; Mt. 5.19; P.1 I. 6.19b, 20a; P.2 V. 6.19b, 20a. 1) P.2 vyajāyata. 2) P.2 Saṃkalpāyāṃ. 3) P.1P.2 Saṃkalpā. 4) L. Vasu-sargaṃ vadāmi vaḥ; Mt. teṣāṃ sargaṃ ni-; P.1 nidhāraya; P.2 Vasoḥ sṛṣṭiṃ nibodha me.

21 = L. 63.18; Mt. 5.20; P.1 I. 6.20b, 21a; P.2 V. 6.20b, 21a. 1) P.1 -taś ca. 2) L. sarvabhūtahitaiṣiṇaḥ; P.1P.2 t. nāmāni me śṛṇu.

22 = L. 63.19; Mt. 5.21; P.1 I. 6.21b, 22a; P.2 V. 6.21b, 22a.

23 = Mt. 5.22; P.1 I. 6.22b, 23a; P.2 V. 6.22b, 23a. 1) Mt. vai Daṇḍā. 2) Mt. Maṇivaktraś ca; P.1 api Śānto munir Babhrur.

24 = Mt. 5.23: P.1 I. 6.23b, 24a; P.2 V. 6.23b, 24a. 1) P.2 -traś ca. 2) Mt. ubhau.

25 = Mt. 5.24; P.1 I. 6.24b, 25a; P.2 V. 6.24b, 25a. 1) P.1P.2 kalpāntasthas. 2) P.1P.2 Manoharo Dhavaś câtha Śivo vâtha Hareḥ sutaḥ.

26 = Mt. 5.25; P.1 I. 6.25b, 26a; P.2 V. 6.25b, 26a. 1) P.1P.2 Śivo. 2) P.1 P.2V. -gatipradam. 3) P.1 c-Ânalaḥ; P.2 c-Ânilaḥ. 4) P.1P.2 putrān agniprāyaguṇāṃs tataḥ.

27 = Mt. 5.26; P.1 I. 6.26b = b; P.2 V. 6.26b, 27a. 1) P.1 tatra. 2) P.2 Śākh-Opaśākhaś. 3) P.1 Nigameṣu-. 4) P.1P.2 Svayaṃbhuvaḥ.

apatyaṃ Kṛttikānāṃ *tu*[1] Kārttikeyas tataḥ smṛtaḥ, |
Pratyūṣasya[2] ṛṣiḥ[3] putro *munir*[4] nāmâtha[5] Devalaḥ. || 28 ||
Viśvakarmā Prabhāsasya putraḥ śilpī prajāpatiḥ |
prāsādabhavanodyānapratimābhūṣaṇādiṣu || 29 ||
taḍāgārāmakūpeṣu smṛtaḥ[2] so 'maravardhakiḥ[3],
Ajaikapād Ahirbudhnyo[4], Virūpākṣo 'tha Raivataḥ[5], || 30 ||
Haraś ca Bahurūpaś ca Tryambakaś ca Sureśvaraḥ
Sāvitraś ca Jayantaś ca Pinākī câparājitaḥ, || 31 ||
ete Rudrāḥ samākhyātā ekādaśa gaṇeśvarāḥ. |
eteṣāṃ mānasānāṃ tu triśūlavaradhāriṇām || 32 ||
koṭayaś caturaśītis[1]). *tat*[2]putrāś câkṣayā matāḥ |
dikṣu sarvāsu ye rakṣāṃ prakurvanti gaṇeśvarāḥ. |
ete vai putrapautrāś ca[3]) Surabhīgarbhasaṃbhavāḥ. || 33 ||

---

28 = Mt. 5.27^{ab}; P.1 I. 6.27; P.2 V. 6.27^{b}, 28^{a}. 1) P.1P.2 ca 2) Mt. Pratyūṣasa. 3) P.1P.2V. Ṛbhuḥ; P.2T. vibhuḥ. 4) Mt. vibhur. 5) Mt. nāmnâtha.

29 = Mt. 5.27^{c}, 28^{a}: P.1 I. 6.28: P.2 V. 6.28^{b}, 29^{a}.

30 = L. 63.20^{a} = b: Mt. 5.28^{b}, 29^{a}; P.1 I. 6.29; P.2 V. 6.29^{b}, 30^{a}. 1) P.1 taṭākā-. 2) P.2 sthitaḥ. 3) P.1 tridaśānāṃ ca vardhakiḥ. 4) L. Ahibradhno. 5) L. -kṣaḥ sa- Bhairavaḥ.

31 = L. 63.20^{b}, 21^{a}; Mt. 5.29^{b}, 30^{a}: P.1 I. 6.30; P.2 V. 6.30^{b}, 31^{a}.

32 = L. 63.21^{b} = a: Mt. 5.30^{b}, 31^{a}; P.1 I. 6.31; P.2 V. 6.31^{b}, 32^{a}.

33 = Mt. 5.31^{b}, 32; P.1 I. 6.32, 33^{a}; P.2 V. 6.32^{b}, 33. 1) P.1 koṭyaś caturaśītis tu. 2) P.2T. -tir mat-. 3) Mt. putrapautrasutāś caite.

B.

(L. 63.22—41; Mt. 6.1—47; P.1 I. 6.33b—79; P2 V. 6.34—80; cfr. Kū. 16.17—20, 18.11, 12.)

Kaśyapasya pravakṣyāmi patnībhyaḥ putrapautrakān[1]: |
Aditir Ditir Danuś[2]) caiva[3]) Ariṣṭā Surasā tathā[4]) || 1 ||
Surabhir Vinatā caiva[1]) Tāmrā[2]) Krodhavaśā Irā[3]) |
Kadrūḥ[4]) Khasā Munis[5]) tadvat[6]), tāsāṃ putrān nibodhata[7])! || 2 ||
Tuṣitā nāma ye devāś[1]) Cākṣuṣasyântare manoḥ, |
Vaivasvate 'n[2]tare caite hy[3]) Ādityā dvādaśa smṛtāḥ[4]): || 3 ||
Indro[1]) Dhātā Bhagas Tvaṣṭā Mitro 'tha Varuṇo 'ryamā[2]) |
Vivasvān Savitā Pūṣā[3]) Aṃśumān Viṣṇur eva ca || 4 ||
ete sahasrakiraṇā ādityā dvādaśa smṛtāḥ, |
Mārīcāt Kaśyapāj jajñe[1]) putrān Aditir uttamān[2]). || 5 ||
Kṛśāśvasya ṛṣeḥ putrā devapraharaṇāḥ smṛtāḥ. |
ete devagaṇā viprāḥ[1]) pratimanvantareṣu ca || 6 ||
utpadyante pralīyante kalpe kalpe tathaiva ca. |
Ditiḥ putradvayaṃ lebhe Kaśyapād iti naḥ śrutam[1]). || 7 ||
Hiraṇyakaśipuṃ[1]) caiva[2]) Hiraṇyākṣaṃ[3]) tathaiva ca[4]). |
Hiraṇyakaśipos tadvaj jātaṃ putracatuṣṭayam: || 8 ||

---

1 = Kū. 16.17a = b; L. 63.22: Mt. 6.1; P.1 I. 6.33b, 34a; P.2 V. 6.34. 1) L. putrapautrakam; P.1 putrapautrādipātniṣu. 2) L. Aditiś ca Ditiś. 3) Kū. tadvad. 4) L. -sā Muniḥ.

2 = Kū 16.17b, 18a; L. 63.23; Mt. 6.2; P.1 I. 6.34b, 35a; P.2 V. 6.35. 1) L. Mt. P.2 tadvat. 2) L. Surabhi-Vinatā Tāmrā tadvat. 3) Kū. tv Irā; L. Ilā. 4) Kū. -drur; P.1 Kadrū. 5) L. Kadrūs Tviṣā Danus; Mt. Kadrūr Viśvā M.; P.1 Kadrū Kh. M. 6) Kū. Muniś ca dharmajñā. 7) L. putrān vadāmi vaḥ; P.1 P.2 tāsu putrān nibodha me; Kū. tatputrān vai nibodhata.

3 = Kū. 16.19b, 20a; L. 63.24; Mt. 6.3; P.1 I. 6.35b, 36a; P.2 V. 6.36. 1) Kū. te pūrvaṃ. 2) L. -tān-. 3) Kū. proktā; L. te vai; P.1 caiva Ād-; P.2 te vā Ād-. 4) Kū. -yāś c-Âditeḥ sutāḥ.

4 = Kū. 16.18b, 19a; L. 63.25; Mt. 6.4; P.1 I. 6.36b, 37a; P.2 V. 6.37. 1) Kū. Aṃśo. 2) Mt. Yamaḥ. 3) Kū. -śā hy.

5 = L. 63.26 = a; Mt. 6.5; P.1 I. 6.37b, 38a; P.2 V. 6.38. 1) Mt. āpa; P.1 jātāḥ. 2) P.1 pūtrās te 'ditinandanāḥ.

6 = Mt. 6.6; P.1 I. 6.38b, 39a; P.2 V. 6.39. 1) P.1 -ṇās tāta.

7 = Kū. 16.20b = b; L 63.27a = b; Mt. 6.7; P.1 I. 6.39b, 40a; P.2 V. 6.40. 1) Kū. balagarvitam.

8 = Kū. 16.20c = a; L. 63 27b = a; Mt. 6.8; P.1 I. 6.40b, 41a; P.2 V. 6.41. 1) Mt.T.P.2 -kaśipuś. 2) Kū. jyeṣṭhaṃ. 3) Mt.T.P.2 -yākṣas. 4) Kū. tathânujam.

Prahlādaś[1]) c-Ânuhlādaś[1]) ca Samhlādo[1]) Hlāda[1]) eva ca. |
Prahlāda[1]putra Āyuṣmāñ Śibir Bāṣkala[2], eva ca || 9 ||
Virocanaś caturthaś *ca*[1]). sa Baliṃ putraṃ āptavān. |
Baleḥ putraśataṃ tv āsīd Bāṇajyeṣṭhaṃ *tato dvijāḥ*[2]): || 10 ||
Dhṛtarāṣṭras tathā Sūryaś *Candraś* Candrāṃśutāpanaḥ[1]) |
Nikumbhanābho[2]) Gurvakṣaḥ Kukṣir[3]) Bhīmo Bibhīṣaṇaḥ[4]). || 11
evamādyās[1]) tu[2]) bahavo Bāṇajyeṣṭhā guṇādhikāḥ[3]), |
Bāṇaḥ Sahasrabāhuś ca[4]) sarvāstragaṇa[5]saṃyutaḥ. || 12
tapasā toṣito yasya pure vasati Śūlabhṛt[1]). |
Mahākālatvam agamat sāmyaṃ[2]) yaś ca[3]) Pinākinaḥ. || 13 |
Hiraṇyākṣasya putro 'bhūd Ulūkaḥ Śakunis tathā[1]) |
Bhūtasaṃtāpanaś caiva Mahānābhas[2]) tathaiva ca. || 14
etebhyaḥ putrapautrāṇāṃ koṭayaḥ saptasaptatiḥ[1]) |
mahābalā mahākāyā nānārūpā mahaujasaḥ. || 15 ||
Danuḥ putraśataṃ lebhe Kaśyapād bala[1]darpitam: |
Vipracittiḥ pradhāno 'bhūt teṣāṃ[2]) madhye mahābalaḥ[3]), || 16
Dvimūrdhā Śakuniś caiva[1]) tathā Śaṅkuśirodharaḥ |
Ayomukhaḥ Śambaraś ca Kapilo[2]) Vāmanas tathā || 17 .
Mārīcir *Meghavāṃś*[1]) caiva *Irāgarbha*śirās[2]) tathā |
Vidrāvaṇaś[3]) ca Ketuś ca Ketuvīryaḥ Śatahradaḥ[4]) || 18 ||
Indrajit Saptajic[1]) caiva Vajranābhas tathaiva ca |

---

9 = Mt. 6.9; P.1 I. 6.41b, 42a; P.2 V. 6.42. 1) Mt.V.P.2 -hrād-. 2) P.1P.2 Bāṣkalir.

10 = Mt. 6.10; P.1 I. 6.42b, 43a; P.2 V. 6.43. 1) P.1P.2 tu. 2) P.1 tato nṛpa; P.2 tathaiva ca.

11 = Mt. 6.11; P.1 I. 6.43b, 44a; P.2 V. 6.44. 1) P.1P.2 Sūryo Vivasvān Aṃśutāpanaḥ. 2) P.1P.2T. -nāmā. 3) Mt. Kukṣi-; P.2T. Kulī. 4) P.1P.2 'tha Bhīṣaṇaḥ.

12 = Mt. 6.12; P.1 I. 6.44b, 45a; P.2 V. 6.45. 1) P.1P.2V. evam anye. 2) P.2 te. 3) P.1P.2 Bāṇo jyeṣṭho guṇādhikaḥ. 4) P.1 tu; P.2 sahasrabāhubhyāṃ(bhiḥ). 5) P.1P.2 -guṇa-.

13 = Mt. 6.13; P.1 I 6.45b, 46a; P.2 V. 6.46. 1) P.1 -dhṛt; P.2 -dhṛk. 2) P.1 sārthyam. 3) P.1P.2 yasya.

14 = Mt. 6.14; P.1 I. 6.46b, 47a; P.2 V. 6.47. 1) P.1P.2 V. Andhako nāma nāmataḥ. 2) P.1 Mahānāgas; P.2 Mahābhīmas.

15 = Mt. 6.15; P.1 I. 6.47b, 48a; P.2 V. 6.48. 1) P.2T. saptaviṃśatiḥ.

16 = L. 63.28; Mt. 6.16; P.1 I. 6.48b, 49a; P.2 V. 6.49. 1) P.1P.2 vara-. 2) Mt. yeṣāṃ; P.1 eṣāṃ. 3) L. dvijottamāḥ.

17 = Mt. 6.17; P.1 I. 6.49b, 50a; P.2 V. 6.50. 1) P.1P.2 Dviraṣṭamūrdhā Śakunis. 2) Mt. Kapiśo.

18 = Mt. 6.18; P.1 I. 6.50b, 51a; P.2 V. 6.51. 1) P.1P.2 Māgadhaś. 2) P.1 Harir Gajaśirās; P.2 Haragarjaśirās. 3) P.1P.2 Nidrādharaś. 4) P.1P.2 Śatakratuḥ.

19 = Mt. 6.19; P.1 I. 6.51b, 52a; P.2 V. 6.52. 1) P.1P.2 Indramitragrahaś. 2) P.1P.2 Ekavastro.

Ekacakro[2]) mahābāhur Vajrākṣas Tārakas tathā || 19 ||
Asilomā Pulomā ca *Bindur Bāṇo*[1]) mahāsuraḥ |
Svarbhānur Vṛṣaparvā ca, evamādyā Danoḥ sutāḥ. || 20 ||
Svarbhānos tu Prabhā[1]) kanyā Śacī caiva Pulomajā, |
Upadānavī Mayasyâsīt tathā Mandodarī Kuhūḥ, || 21 ||
Śarmiṣṭhā *Su*darī[1]) caiva Can*drā*[2]) ca Vṛṣaparvaṇaḥ. |
Pulomā Kālakā[3]) caiva Vaiśvānarasute hi te[4]) || 22 ||
bahvapaty*e*[1]) mahāsattv*e*[2]) Mārīcasya parigrah*e*[3]). |
tayoḥ ṣaṣṭiḥ sahasrāṇi[4]) Dānavānām abhūt purā[5]). || 23 ||
Paulomān Kālakeyāṃś[1]) ca Mārīco 'janayat purā, |
avadhyā ye 'ma[2]rāṇāṃ vai Hiraṇyapuravāsinaḥ; || 24 ||
Caturmukhāl labdhavarā*s te*[1]) hatā Vijayena tu. |
Vipracittiḥ Saiṃhikeyān Siṃhikāyām[2]) ajījanat, || 25 ||
Hiraṇyakaśipor ye vai bhāgineyās trayodaśa: |
Vyaṃsaḥ Śalyaḥ[1]) ca rājendra Nalo Vātāpir eva ca || 26 ||
Ilvalo Namuciś caiva *Śvasṛpaś*[1]) c-Âñjanas[2]) tathā |
Narakaḥ Kālanābhaś ca *S*aramāṇ*as*[3]) tathaiva ca || 27 ||
Kā*la*vīryaś[1]) ca vikhyāto Danuvaṃśavivardhanāḥ[2]). |
Saṃhlādasya[3]) tu Daityasya Nivātakavacāḥ s*mṛtāḥ*[4]), || 28 ||
avadhyāḥ sarvadevānāṃ[1]) gandharvoragarakṣasām, |
ye hatā balam[2]) āśritya tv[3]) Arjunena raṇājire. || 29 ||
ṣaṭ kanyā janayāmāsā Tāmrā Mārīca*bījataḥ*[1]): |
Śukī[2]) Śyenī[3]) ca Bhāsī[4]) ca Sugrīvī[5]) Gṛdhrikā[6]) Śuciḥ[7]). || 30 ||

---

20 = Mt. 6.20; P.1 I. 6.52b, 53a; P.2 V. 6.53. 1) P.1P.2 V. Vikurvāṇo.
21 = Mt. 6.21; P.1 I. 6.53b, 54a; P.2 V. 6.54. 1) P.1P.2 Suprabhā.
22 = Mt. 6.22; P.1 I. 6.54b, 55a; P.2 V. 6.55. 1) P.1P.2 Sundarī. 2) P.1 Caṇḍā. 3) P.2 -lake. 4) P.1 ubhe.
23 = Mt. 6.23; P.1 I. 6.55b, 56a; P.2 V. 6.56. 1) P.1 bahvapatyo. 2) P.1 mahāsattvo. 3) P.1 parigrahaḥ. 4) Mt. P.1 ṣaṣṭisahasrāṇi; P.2 sahasrāṇāṃ. 5) P.1 purâbhavan.
24 = Mt. 6.24; P.1 I. 6.56b, 57a; P. V. 6.57. 1) P.1P.2 Kālakhañjāṃś. 2) P.1P.2 na-.
25 = Mt. 6.25; P.1 I. 6 57b, 58a; P.2 V. 6.58. 1) P.1P.2 -varā ye. 2) P.1 Siṃhikāyāṃ nava putrān; P.2 Saiṃhikeyam ugraṃ putram.
26 = Mt. 6 26; P.1 I. 6.58b, 59a; P.2 V. 6.59. 1) P.1P.2 Kaṃsaḥ Śaṅkhaś; Mt. Vyaṃsaḥ Kalpaś.
27 = Mt. 6.27; P.1 I. 6.59b, 60a; P.2 V. 6.60. 1) P.1P.2 Khasṛmaś. 2) Mt. c-Âjanas. 3) P.1P.2 Paramāṇus.
28 = Mt. 6.28; P.1 I. 6.60b, 61a; P.2 V. 6.61. 1) P.1P.2 Kalpavīryaś. 2) P.1P.2 -naḥ. 3) P.2 Saṃhrā-. 4) P.1P.2 kule.
29 = Mt. 6.29; P.1 I. 6.61b, 62a; P.2 V. 6.62. 1) P.2 -bhūtānāṃ. 2) Mt.T. Bhargam. 3) P.1P.2 -tya Arj-.
30 = Kū. 18.11; L. 63.29; Mt. 6.30; P.1 I. 6.62b, 63a; P.2 V. 6.63. 1) Kū.L. Tāmrā ca janayāmāsa ṣaṭ kanyā dvijapuṅgavāḥ; P.1 Mārīcavīr-

Śukī śukān ulūkāṃś ca janayāmāsa dharmataḥ, |
Śyenī śyenāṃs *tathā* Bhāsī[1]) kurarān apy ajījanat[2]), 31
Gṛdhrī gṛdhrān kapotāṃś[1]) ca pārāvatavihaṃgamān, |
haṃsasārasak*āraṇḍa*[2])plavāñ Chucir ajījanat. | 32
ajāśvameṣoṣṭrakharān Sugrīvī câpy ajījanat. |
eṣa Tāmrānvayaḥ prokto[1]), Vinatāyā[2]) nibodhata[3]) ! | 33
Garuḍaḥ patatāṃ śreṣṭho[1]) Aruṇaś ca[2]) patatriṇām[3]),
Saudāmanī[4]) tathā kanyā[5]) yêyaṃ nabhasi viśrutā[6]). | 34 |
Sampātiś ca Jaṭāyuś ca Aruṇasya sutāv ubhau. |
Sampātiputro Babhruś ca Śīghragaś câpi[1]) viśrutaḥ. | 35 |
Jaṭāyuṣaḥ Karṇikāraḥ[1]) Śatagāmī ca viśrutau,
Sāraso Rajjuvālaś ca Bheruṇḍaś câpi tatsutāḥ. | 36 ||
teṣām an*antam*[1]) abhavat[2]) pakṣiṇāṃ putrapautrakam[3]). |
Surasāyā*ḥ*[4]) sahasraṃ tu sarpāṇām abhavat purā. 37
sahasraśirasāṃ Kadrūḥ[1]) sahasraṃ *prāpa*[2]) suvratā[3]).
pradhānās teṣu vikhyātāḥ ṣaḍviṃśatir *ariṃdamāḥ*[4]): | 38 |
Śeṣa-Vāsuki-Karkoṭa-Śaṅkh-Airāvata-Kambalāḥ |
Dhanaṃjaya-Mahānīla-Padm-Āśvatara-Takṣakāḥ | 39 |
Elāpatra-Mahāpadma-Dhṛtarāṣṭra-Balāhakāḥ |
Śaṅkhapāla-Mahāśaṅkha-Puṣpadaṃṣṭra-Śubhānanāḥ[1]) | 40 ||

---

yataḥ. 2) Kū.L.P.1 Śukīṃ. 3) Kū.L.P.1 Śyenīṃ. 4) Kū.L.P.1 Bhāsīṃ. 5) Kū. -vām; Kū.V.L. Sugrīvīṃ; P.1 Sugṛdhrīṃ; P.2 Sugṛdhrī. 6) Kū. Granthikāṃ; L.P.1 Gṛdhrikāṃ. 7) Kū.L.P.1 Śucim.

31 = L. 63.30; Mt. 6.31; P.1 I. 6.63b, 64a; P.2 V. 6.64. 1) P.1P.2 śyenāṃś ca Bhāsī ca. 2) L. Kuraṅgāṃś ca vyajījanat.

32 = L. 63.31; Mt. 6.32; P.1 I. 6.64b, 65a; P.2 V. 6.65. 1) P.1P.2 Sugṛdhrī. 2) Mt. -krauñcāś ca.

33 = L. 63.32a = a; Mt. 6.33; P.1 I. 6.65b = b; P.2 V. 6.66a = b. 1) P.1 ete Tāmrāsutāḥ proktā. 2) Mt. Vinatāyāṃ; P.2 Vinītāyā. 3) P.1 niśāmaya.

34 = L. 63.(32b), 33a; Mt. 6.34; P.1 I. 6.66; P.2 V. 6.66b, 67a. 1) Mt. nātho; P.1 patagaśreṣṭho. 2) P.1 'ruṇaś cêśaḥ; P.2 Aruṇas tu. 3) L. Vinatā janayāmāsa Garuḍaṃ c-Âruṇaṃ śubhā. 4) L. -dāminīṃ. 5) L. kanyāṃ. 6) L. sarvalokabhayaṃkarīm.

35 = Mt. 6.35; P.1 I. 6.67; P.2 V. 6.67b, 68a. 1) P.1 câti-.

36 = Mt. 6.36; P.1 I. 6.68a = a; P.2 V. 6.68b = a 1) P.1P.2 Jaṭāyoḥ Karṇikāraś ca.

37 = L. 63.33b = a; Mt. 6.37; P.1 I. 6.68b, 69a; P.2 V. 6.69. 1) P.1 asaṃkhyam. 2) P.2 asaṃkhyanāmānaḥ. 3) P.2 putrapautrakāḥ. 4) P.1P.2 -rasāyāṃ.

38 = L. 63.34; Mt. 6.38; P.1 I. 6.69b, 70a; P.2 V. 6.70. 1) L. Kadrūḥ sahasraśirasāṃ. 2) Mt. câpi. 3) Mt. suvrata. 4) L.Mt.V. anuttamāḥ; Mt.P.1P.2 ariṃdama.

39 = L. 63.35; Mt. 6.39; P.1 I. 6.70b, 71a; P.2 V. 6.71.

40 = L. 63.36; Mt. 6.40; P.1 I. 6.71b, 72a; P.2 V. 6.72. 1) P.2 -danta-Subhāvanaḥ.

Saṅkhuromā[1]) ca Nahuṣo[2]) *Vāmanaḥ*[3]) Pāṇinas[4]) tathā |
Kapilo Durmukhaś câpi Patañjalir *iti smṛtāḥ*[5]). || 41 ||
eṣām anantam abhavat sarveṣāṃ putrapautrakam, |
prāyaśo yat purā dagdhaṃ Janamejayamandire. || 42 ||
rakṣogaṇaṃ Krodhavaśā *sunāmānam* ajījanat[1]), |
daṃṣṭriṇāṃ niyutaṃ teṣāṃ Bhīmasenād agāt kṣayam. || 43 ||
Rudrāṇāṃ ca gaṇa*ṃ*[1]) tadvad gomahiṣy*au*[2]) varāṅganā[3]) |
Surabhir janayāmāsa Kaśyapāt saṃyatavratā[4]). || 44 ||
Munir munīnāṃ ca gaṇaṃ gaṇaṃ apsarasāṃ tathā, |
tathā kinnaragandharvān Ariṣṭâjanayad[1]) bahūn. || 45 ||
tṛṇavṛkṣalatāgulmam I*r*ā[1]) sarvam ajījanat, |
Khasā[2]) tu yakṣarakṣāṃsi janayāmāsa koṭiśaḥ. || 46 ||
ete Kaśyapadāyādāḥ śataśo 'tha sahasraśaḥ[1]) |
eṣa manvantare *rājan*[2]) sargaḥ Svārociṣe[3]) smṛtaḥ. || 47 ||
tata[1]) ekonapañcāśan Marutaḥ Kaśyapād Ditiḥ |
janayāmāsa dharmajñān[2]) sarvān amaravallabhān. || 48 ||

---

41 = L. 63.37; Mt. 6.41; P.1 I. 6.72b, 73a; P.2 V. 6.73. 1) L. Śaṅkhalomā. 2) Mt. Bahulo. 3) P.1P.2 Ramaṇaḥ. 4) L. Phaṇitas; P.1 Paṇinas; P.2 Pāṇinis. 5) L. smṛtaḥ; P.1 Patañjalimukhās tathā; P.2 Pātañjalimukhas tathā.

42 = Mt. 6.42; P.1 I. 6.73b, 74a; P.2 V. 6.74.

43 = Kū. 18.12d = a; L. 63.38a = a; Mt. 6.43; P.1 I. 6.74b, 75a; P.2 V. 6.75. 1) Kū. -śāj janayāmāsa sattamāḥ; L. Mahāmāyaṃ vyajījanat; Mt. svanāmānam.

44 = L. 63.38b, 39a; Mt. 6.44; P.1 I. 6.75b, 76a; P.2 V. 6.76. 1) P.2 gaṇāṃs. 2) Mt. -mahiṣyo. 3) Mt. -nāḥ; P.1 daṃṣṭrigomāyukākādīn mahiṣīr govarāṅganāḥ; P.2 -nām. 4) L. iti naḥ śrutam; P.1 tritayaṃ purā; P.2 nṛpa tatparān.

45 = L. 63.39b, 40a; Mt. 6.45; P.1 I. 6.76b, 77a; P.2 V. 6.77. 1) P.2 ariṣṭhāñ janayad.

46 = L. 63.40b, 41a; Mt. 6.46; P.1 I. 6.77b, 78a; P.2 V. 6.78. 1) L. Ilā. 2) L. Tviṣā; Mt. Viśvā.

47 = L. 63.(41b); Mt. 6.⟨⟩; P.1 I. 6.78b, 79a; P.2 V. 6.79. 1) L. ete tu Kāśyapeyāś ca saṃkṣepāt parikīrtitāḥ. 2) P.1P.2 Bhīṣma. 3) P.2 Svarociṣaḥ.

48 = Mt. 6.47; P.1 I. 6.79bc; P.2 V. 6.80. 1) P.1P.2 tatas tv. 2) P.1 dharmajña.

C.

(Mt. 7.1—65; P. I. 7.1—66; P.2 V. 7.1—66.)

ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca:)
Diteḥ putrāḥ kathaṃ jātā Maruto devavallabhāḥ. |
devair jagmuś ca sāpatnaiḥ[1]) kasmāt sakhyam anuttamam[2])? || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
purā devāsure[1]) yuddhe hateṣu Hariṇāsuraiḥ |
putrapautreṣu śokārtā gatvā[2]) bhūr[3]lokam uttamam || 2 ||
Syamantapañcake kṣetre
Sarasvatyās taṭe śubhe |
Puṣkare tu[1]) mahātīrthe
Sarasvatyās taṭe śubhe |
bhartur ārādhanaparā[1]) tapa ugraṃ cacāra[2]) ha. || 3 ||
Ditir vai[1]) Daityamātā *tu* ṛṣi[2]*rūpeṇa*[3]) suvratā[4]) |
phalāhārā tapas tepe kṛcchraṃ[5]) cāndrāyaṇādikam[6]) || 4 ||
yāvad varṣaśataṃ sāgraṃ jarāśokasamākulā. |
tataḥ[1]) sā tapasā taptā[2]) Vasiṣṭhādīn apṛcchata: || 5 ||
kathayantu bhavanto me putraśokavināśanam |
vrataṃ saubhāgyaphaladam iha loke paratra ca. || 6 ||
ūcur Vasiṣṭhapramukhā
Madanadvādaśīvratam, |
ūcur Vasiṣṭhapramukhā
jyeṣṭhasya Pūrṇimāvratam,
yasya prasādād[1]) abhavat suta[2]śokavivarjitā. || 7 ||
ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):
śrotum icchāmahe sūta
Madanadvādaśīvratam, |
śrotum icchāmy ahaṃ brahmañ
jyeṣṭhasya Pūrṇimāvratam. |
sutān ekonapañcāśad yena lebhe punar Ditiḥ[1]). || 8 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
yad Vasiṣṭhādibhiḥ pūrvaṃ Diteḥ *kathitam uttamam*[1]), |
vistareṇa tad evêdaṃ matsakāśān *nibodhata*[2]). || 9 ||

---

1 = Mt. 7.1; P.1 I. 7.1; P.2 V. 7.1. 1) P.2T. sāpatnyaṃ. 2) Mt. -māt te sakhyam utta[ma]m.

2 = Mt. 7.2; P.1 I. 7.2; P.2 V. 7.2. 1) P.1 daivāsure. 2) P.1 gatā. 3) Mt.T.P.1 bhū-.

3a = Mt. 7.3a.

3a = P.1 I. 7.3a; P.2 V. 7.3a. 1) P.1 Puṣkareṣu.

3b = Mt. 7.3b; P.1 I. 7.3b; P.2 V. 7.3b. 1) P.2T. bhānum ārādhayāmāsa. 2) P.2 cakāra.

4 = Mt. 7.4; P.1 I. 7.4; P.2 V. 7.4. 1) Mt. tadā Ditir. 2) Mt. -tā ṛṣi-. 3) P.1P.2 -kāryeṇa. 4) P.2T. -vrata. 5) P.1P.2 -cchra-. 6) P.1P.2 -bhiḥ.

5 = Mt. 7.5; P.1 I. 7.5; P.2 V. 7.5. 1) P.2 ataḥ. 2) P.2 taptatapasā.

6 = Mt. 7.6; P.1 I. 7.6; P.2 V. 7.6.

7a = Mt. 7.7a.

7a = P.1 I. 7.7a; P.2 V. 7.7a.

7b = Mt. 7.7b; P.1 I. 7.7b; P.2 V. 7.7b. 1) Mt.T. -yāḥ prabhāvād. 2) P.2 putra-.

8a = Mt. 7.8a.

8a = P.1 I. 7.8a; P.2 V. 7.8a.

8b = Mt. 7.8b; P.1 I. 7.8b; P.2 V. 7.8b. 1) Mt. Ditiḥ punaḥ.

9 = Mt. 7.9; P.1 I. 7.9; P.2 V. 7.9. 1) P.1 Dityai saṃkathitaṃ vratam; P.2 Diteḥ kathitapūrvakam. 2) P.1 niśāmaya; P.2 nibodha vai.

Caitre māsi site pakṣe	Jyeṣṭhe māsi site pakṣe
dvādaśyāṃ niyatavrataḥ |	paurṇamāsyāṃ yatavratā |

sthāpayed avraṇaṃ kumbhaṃ sitataṇḍulapūritam || 10 ||
nānāphalayutaṃ tadvad ikṣudaṇḍasamanvitam |
sitavastrayugacchannaṃ sitacandanacarcitam: || 11 ||
nānābhakṣyasamopetaṃ sahiraṇyaṃ tu śaktitaḥ |
tāmrapātraṃ guḍopetaṃ tasyôpari[1]) niveśayet. || 12 ||

tasmād upari Kāmaṃ tu	tasmād upari Brahmāṇaṃ
kadalīdalasaṃsthitam |	sauvarṇaṃ padmakoṭare |
kuryāc charkarayôpetāṃ	kuryāc charkarayôpetāṃ[1])
Ratiṃ tasya ca vāmataḥ. || 13 ||	Sāvitrīṃ tasya vāmataḥ. || 13 ||

gandhaṃ dhūpaṃ[1]) tayor[2]) dadyād gītaṃ vādyaṃ[3]) ca kārayet. |

tadabhāve kathāṃ kuryāt	tadabhāve kathāṃ[1]) kuryād
Kāma-Keśavayor naraḥ. || 14 ||	yathā padme pitāmahaḥ. || 14 ||
Kāmanāmnā Harer arcāṃ	Brahmanāmnīṃ[1]) ca pratimāṃ
snāpayed gandhavāriṇā, |	kṛtvā guḍamayīṃ śubhāṃ,
śuklapuṣpākṣatatilair	śuklapuṣpākṣatatilair
arcayen Madhusūdanam. || 15 ||	arcayet Padm[2]asaṃbhavam. || 15 ||
Kāmāya pādau saṃpūjya	Brāhmāya pādau saṃpūjya
jaṅghe Saubhāgyadāya ca |	jaṅghe Saubhāgyadāya ca[1])
ūrū Smarāyêti punar	Viriñcayôruyugmaṃ ca
Mamnathāyêti vai kaṭiṃ || 16 ||	Manmathāyêti vai kaṭiṃ || 16 ||

Svacchodarāyêty[1]) udaram *Anaṅgāyêty*[2]) uro Hareḥ[3]) |
mukhaṃ Padmamukhāyêti bāhū[4]) *Pañcaśarāya* vai[5]) || 17 ||
namaḥ sarvātmane maulim arcayed iti *Keśavam*[1]). |
tataḥ prabhāte taṃ[2]) kumbhaṃ brāhmaṇāya nivedayet. || 18 ||
brāhmaṇān[1]) bhojayed bhaktyā svayaṃ tu lavaṇaṃ *vinā*[2]), |
bhaktya[3]) *tu* dakṣiṇāṃ[4]) dadyād, imaṃ mantram udīrayet: || 19 ||

10a = Mt. 7.10a.	10a = P.1 I. 7.10a; P.2 V. 7.10a.

10b = Mt. 7.10b; P.1 I. 7.10b; P.2 V. 7.10b.
11 = Mt. 7.11; P.1 I. 7.11; P.2 V. 7.11.
12 = Mt. 7.12; P.1 I. 7.12; P.2 V. 7.12. 1) P.2T. sahiraṇyaṃ.

13 = Mt. 7.13.	13 = P.1 I. 7.13; P.2 V. 7.13. 1) P.2 -tam.

14a = Mt. 7.14a; P.1 7.14a; P.2 V. 7.14a. 1) P.2 -dhadhūpaṃ. 2) Mt. tato. 3) P.2 -tavādyaṃ.

14b = Mt. 7.14b.	14b = P.1 I. 7.14b; P.2 V. 7.14b. 1) P.1P.2 -thaṃ.
15 = Mt. 7.15.	15 = P.1 I. 7.15; P.2 V. 7.15. 1) P.1 -māhvayāṃ. 2) P.2 Puṣpa-.
16 = Mt. 7.16.	16 = P.1 I. 7.16; P.2 V. 7.16. 1) P.2 -dāyine.

17 = Mt. 7.17; P.1 I. 7.17; P.2 V. 7.17. 1) P.2 Vṛkodarāyêty. 2) P.1P.2 V. Atandrāyêty. 3) P.1 Vidheḥ. 4) P.2 bahuṃ vai; P.1 bāhū vai. 5) P.1P.2V. Vedapāṇaye; P.2T. Padmabāhave.
18 = Mt. 7.18; P.1 I. 7.18; P.2 V. 7.18. 1) P.1 arcayec câpi Paṅkajam; P.2 pūjayec câpi Kañjajam. 2) P.1 tat.
19 = Mt. 7.19; P.1 I. 7.19; P.2 V. 7.19. 1) P.1 -maṇaṃ. 2) Mt. ca lavanād ṛte. 3) Mt. bhuktvā. 4) P.1 pradakṣiṇaṃ; P.2 pradakṣiṇāṃ.

prīyatām atra bhagavān	prīyatām atra bhagavān
Kāmarūpī Janārdanaḥ,	sarvalokapitāmahaḥ, |

hṛdaye sarva*lok*ānām[1] yas tv[2]) ānando 'bhidhīyate. \|\| 20 \|\|
anena vidhinā sarvam[1]) māsi māsi vratam caret[2].

upavāsī trayodaśyām	upavāsī paurṇamāsyām
arcayed Viṣṇum avyayam. || 21 ||	arcayed Brāhmam avyayam. || 21 ||

phalam ekaṃ ca saṃprāśya dvādaśyām[1] bhūtale svapet. \|
tatas trayodaśe māsi ghṛtadhenusamanvitām \|\| 22 \|\|

śayyāṃ dadyād Anaṅgāya	śayyāṃ dadyād Viriñcāya
sarvopaskarasaṃyutām.	sarvopaskarasaṃyutām,
kāñcanaṃ Kāmadevaṃ ca	Brahmāṇaṃ kāñcanaṃ kṛtvā
śuklāṃ gāṃ ca payasvinīm || 23 ||	Sāvitrīṃ rājatīṃ[1]) tathā || 23 ||
	padmātmakaḥ sṛṣṭikartā
	Sāvitrīm upalabhya tu[1]) |
vāsobhir dvijadāṃpatyaṃ	vastrair dvijaṃ sapatnīkaṃ
pūjya[1]) śaktyā[1]) vibhūṣaṇaiḥ || 24 ||	pūjya śaktyā[2]) vibhūṣaṇaiḥ || 24 ||
śayyāgandhādikaṃ dadyāt,	śaktyā gavādikaṃ dadyāt,
prīyatām ity udīrayet. |	prīyatām ity udīrayet,
homaḥ śuklatilaiḥ kāryaḥ,	homaṃ śuklais tilaiḥ kuryā[t],
Kāmanāmāni kīrtayet. || 25 ||	Brahmanāmāni kīrtayet. || 25 ||

gavyena *sarpiṣā*[1]) tadvat pāyasena ca dharmavit \|
viprebhyo[2]) bhojanaṃ dadyād vittaśāṭhyavivarjitaḥ[3]). \|
ikṣudaṇḍān atho[4]) dadyāt puṣpamā*lāś*[5]) ca śaktitaḥ[6]). \|\| 26 \|\|

yaḥ kuryād vidhinânena	yaḥ kuryād vidhinânena
Madanadvādaśīm imām,	paurṇamāsyāṃ striyo 'pi vā |
sa sarvapāpanirmuktaḥ	sarvapāpavinirmuktaḥ
prāpnoti Harisātmyatām. || 27 ||	prāpnoti Brahma sātmyatām[1]), || 27 ||

20a = Mt. 7.20a.	20a = P.1 I. 7.20a; P.2 V. 7.20.a.

20b = Mt. 7.20b; P.1 I. 7.20b; P.2 V. 7.20b. 1) Mt. sarvabhūtānām. 2) Mt. ya.

21a = Mt. 7.21a; P.1 I. 7.21a; P.2 V. 7.21a. 1) P.2 yas tu. 2) P.2 samācaret.

21b = Mt. 7.21b.	21b = P.1 I. 7.21b; P.2 V. 7.21b.

22 = Mt. 7.22; P.1 I. 7.22; P.2 V. 7.22. 1) P.1 śarvaryām; P.2 śayyāyām.

23 = Mt. 7.23.	23 = P.1 I. 7.23; P.2 V. 7.23. 1) P.1 rajatais.
24 = Mt. 7.24a. 1) Mt. pūjyam.	24 = P.1 I. 7.24; P.2 V. 7.24. 1) P.2T. sa eva viśvakartā sa Sāvitrī ca phalasya tu. 2) P.1P.2 V. bhaktyā.
25 = Mt. 7.24b, 25a.	25 = P.1 I. 7.25; P.2 V. 7.25.

26 = Mt. 7.25b, 26; P.1 I. 7.26; P.2 V. 7.26, 27a. 1) Mt. haviṣā. 2) P.2 dvijebhyo. 3) Mt.T. -śāṭhyaṃ vivarjayet. 4) P.2 ikṣudaṇḍaṃ tato. 5) P.2 puṣpamālyam. 6) P.1 viprebhyo 'tha dhanaṃ dadyāt puṣpamālāṃ ca śaktitaḥ.

27 = Mt. 7.27.	27 = P.1 I. 7.27; P.2 V. 7.27b, 28a. 1) P.2T. brahma sāmpratam.

iha loke varān[1]) putrān saubhāgyaṃ *dhruvam*[2]) aśnute. |

yaḥ Smaraḥ saṃsmṛto Viṣṇur
ānandātmā maheśvaraḥ || 28 ||
sukhārthī, Kāmarūpeṇa
smared aṅgajam īśvaram. |

yo Brahmā saṃ[1]smṛto Viṣṇur |
ānandātmā[1]) maheśvaraḥ || 28 ||
sukhārthī, Kāmarūpeṇa
smared devaṃ pitāmaham. |

evaṃ[1]) śrutvā cakārâsau Ditiḥ sarvam aśeṣataḥ. |
Kaśyapo vratamāhātmyād āgatya parayā mudā || 29 ||
cakāra karkaśāṃ bhūyo rūpa*yauvanaśālinīm*[1]). |
varair ācchandayāmāsa, sā tu vavre *paraṃ*[2]) varam: || 30 ||
putraṃ Śakravadhārthāya samartham[1]) amitau[2]jasam |
varayāmi mahātmānaṃ sarvāmaraniṣūdanam. || 31 ||
uvāca Kaśyapo vākyam Indrahantāram ūrjitam |
pradāsyāmy aham evêha[1]), kiṃ tv etat kriyatāṃ śubhe. || 32 ||
Āpastambaḥ karotv iṣṭiṃ[1]) putrīyām adya *suvrate*[2]), |

vidhāsyāmi tato garbham
Indra-śatruniṣūdanam. || 33 ||

vidhāsyāmi tato garbhaṃ
spṛṣṭvâhaṃ te stanau śubhe[1]);
bhaviṣyaty *eva te*[2]) garbho
devi[3]) *Indra*[4]niṣūdanaḥ. || 33 ||

Āpastambas[1]) tataś cakre putreṣṭiṃ draviṇādhikām, |
Indraśatrur[2]) bhavasvêti juhāva *ca sa*vistaraṃ[3]). || 34 ||
devāś ca mu*muhur*[1]) Daityā vimukhāś *caiva*[2]) Dānavāḥ; |
Dityāṃ garbham athâdhatta, Kaśyapaḥ prāha tāṃ punaḥ: || 35 ||
mukhaṃ te candrapratimaṃ stanau bilvaphalopamau |
adharau vidrumākārau varṇaś câtīva śobhanaḥ. || 35 ||
tvāṃ dṛṣṭvâhaṃ viśālākṣi vismarāmi svakāṃ tanum, |
tad evaṃ garbhaḥ suśroṇi hastenôptas tanau tava. || 35b ||

28a = Mt. 7.28a; P.1 I. 7.28a; P.2 V. 7.28b. 1) P.2 śriyaṃ. 2) Mt. saubhāgyaphalam: P.2T. dharmaṃ saubhāgyam.

28b = Mt. 7.28b.

28b = P.1 I. 7.28b; P.2 V. 7.29a. 1) P.1 P.2 sa. 2) P.2 so 'nantātmā.

29a = Mt. 7.29a.

29a = P.1 I. 7.29a; P.2 V. 7.29b.

29bc = Mt. 7.29b, 30a; P.1 I 7.29b, 30a; P.2 V. 7.30. 1) Mt. etac.

30 = Mt. 7.30b, 31a; P.1 I. 7.30b, 31a; P.2 V. 7.31. 1) P.1P.2 rūpalāvaṇyasaṃyutām. 2) Mt. tato: P.1 varaṃ.

31 = Mt. 7.31b, 32a; P.1 I. 7.31b, 32a; P.2 V. 7.32. 1) P.2 samṛddham. 2) P.1 ca mahau-.

32 = Mt. 7.32b, 33a; P.1 I. 7.32b, 33a; P.2 V. 7.33. 1) P.1P.2 etena.

33a = Mt. 7.33b; P.1 I. 7.33b; P.2 V. 7.34a. 1) P.1 Āpastavīṃ tu kṛtvêṣṭiṃ. 2) P.1P.2 sustani.

33b = Mt. 7.34a.

33bc = P.1 I. 7.34; P.2 V. 7.34b, 35a. 1) P.2 te tataḥ śubham. 2) P.1 -ṣyati śubho. 3) P.2 divi. 4) P.1 Śakra-.

34 = Mt. 7.34b, 35a; P.1 I. 7.35; P.2 V. 7.35b, 36a. 1) P.1 Āpastambīṃ. 2) P.1P2 -tro. 3) P.1 ca havistaran; P.2V. bahuvistaram.

35 = Mt. 7.35b, 36a; P.1 I. 7.36; P.2 V. 7.36bc. 1) Mt. devā mumudire. [2) Mt. -āḥ syuś ca.

35₁ = P.1 I. 7.37; P.2 V. 7.37.

35₂ = P.1 I. 7.38; P.2 V. 7.38.

tvayā yatno vidhātavyo asmin[1] garbhe varānane |
saṃvatsaraśatam tv ekam asmin eva tapovane. || 36 ||
saṃ*dhy*āyām[1]) naiva bhoktavyaṃ garbhiṇyā varavarṇini, |
na sthātavyaṃ, na gantavyaṃ vṛkṣamūleṣu sarvadā[2]). || 37 ||
nôpaskareṣ*ūpa*viśen[1]) musalolūkhalādiṣu |
jal*aṃ*[2], ca nâvagāheta, śūnyāgāraṃ ca varjayet[3]). || 38 ||
valmīk*eṣu*[1]) na tiṣṭheta, na côdvignamanā bhavet, |
vilikhen na nakhair bhūmiṃ[2]) nâṅgāreṇa[3]) na[4]) bhasmanā[5]), || 39 ||
na śayāluḥ[1]) sadā tiṣṭhed, vyāyāmaṃ ca vi[2]varjayet, |
na tuṣāṅgārabhasmāsthikapāleṣu samâviśet. || 40 ||
varjayet kalahaṃ lok*air*[1]) gātrabhaṅgaṃ[2]) tathaiva ca, |
na muktakeśī[3]) tiṣṭheta, nâśuciḥ syāt kadācana. || 41 ||
na śayītôttaraśirā[1]) *na câpara*[2]śirāḥ kvacit, |
na vastrahīnā nôdvignā na cârdra[3]caraṇā satī. || 42 ||
nâmaṅgalyāṃ vaded vācaṃ[1]) na ca hāsyādhikā bhavet |
kuryāc *ca*[2]) guru*bhir nityaṃ*[3]) *pūjāṃ*[4]) māṅgalyatatparā. || 43 ||
sarvauṣadhībhiḥ sṛṣṭena[1]) vāriṇā snānam ācaret .

kṛtarakṣā subhūṣā ca
vāstupūjanatatparā. || 44 |

kṛtarakṣā tu śuśrūṣā
vācā pūjanatatparā || 44 ||

tiṣṭhet prasannavadanā bhartṛ[1]priyahite ratā, |

dānaśīlā tṛtīyāyām
pārvaṇyaṃ naktam ācaret. || 45 ||
itivṛttā bhaven nārī
viśeṣeṇa tu garbhiṇī, |
yas tu tasyā bhavet putraḥ
śīlāyurvṛddhisaṃyutaḥ. || 45₁ ||

na garhayec ca bhartāram
sarvāvasthāsv[1]) api kvacit;
kṛśâhaṃ durbalā[2]) caiva
vārdhakyaṃ mama câgatam || 45 ||
stanau me calitau sthānān
mukhaṃ ca valibhaṅguram |

---

36 = Mt. 7.36^b, 37^a; P.1 I. 7.39; P.2 V. 7.39. 1) Mt.P.1 hy asmin.
37 = Mt. 7.37^b, 38^a; P.1 I. 7.40; P.2 V. 7.40. 1) Mt. saṃkhyāyāṃ. 2) P.2 -mūle kadācana.
38 = Mt. 7.38^b, 39^a; P.1 I. 7.41; P.2 V. 7.41. 1) P.1P.2 V. -ṣu niviśen. 2) Mt. jale. 3) P.2 -raṃ ca no viśet.
39 = Mt. 7.39^b, 40^a; P.1 I. 7.42; P.2 V. 7.42. 1) Mt. -kāyāṃ. 2) P.1 na nakhena likhed bhūman. 3) P.2 śūnyāgāre. 4) P.1 ca. 5) P.1 bhasmani.
40 = Mt. 7.40^b, 41^a; P.1 I. 7.43; P.2 V. 7.43. 1) P.2 na câlasā. 2) P.2 caiva.
41 = Mt. 7.41^b, 42^a; P.1 I. 7.44; P.2 V. 7.44. 1) P.1P.2 loke. 2) P.1 gātrābhyaṃgaṃ. 3) Mt. -keśā.
42 = Mt. 7.42^b, 43^a; P.1 I. 7.45; P.2 V. 7.45. 1) P.2 na svapec côttaraśirā. 2) P.1P.2 V. caivâdhaḥ-; P.2T. na 'vāpara-. 3) P.2 nâdhauta-.
43 = Mt. 7.43^b, 44^a; P.1. I. 7.46; P.2 V. 7.46. 1) P.2 -yaṃ vaded vākyaṃ. 2) Mt. -yāt ta. 3) Mt. guruśuśrūṣāṃ. 4) Mt. nityaṃ.
44^a = Mt. 7.44^b; P.1 I. 7.47^a; P.2 V. 7.47^a. 1) Mt. koṣṇena.
44^b = Mt. 7.45^a.
44^b = P1. I. 7.47^b; P.2 V. 7.47^b.
45^a = Mt. 7.45^b,; P.1 I. 7.48^a; P.2 V. 7.48^a. 1) Mt. bhartuḥ.
45^b = Mt. 7.46^a.
45₁ = Mt. 7.46^b, 47^a.
45^{bc} = P.1 I. 7.48^b, 49^a; P.2 V. 7.48^b, 49^a. 1) P.1 -stham. 2) P.2 -bhagā.

anyathā garbhapatanam avāpnoti na saṃśayaḥ, | tasmāt tvam anayā vṛttyā garbhe 'smin yatnam ācara! || 46 ||	evaṃvidhā tvayā câhaṃ kṛtêti[1]) na vadet kvacit || 46 ||

svasty astu te, gamiṣyāmi tathêty uktas tayā punaḥ |
paśyatāṃ sarvabhūtānāṃ tatraivântaradhīyata. || 47 ||

tataḥ sā Kaśyapoktena vidhinā samatiṣṭhata. |	tato bhartṛvacaḥ *śrutvā*[1]) vidhinā samatiṣṭhata. |

atha bhītas[1]) tath-Êndro 'pi Diteḥ pārśvam upāg*amat*[2]), |
vihāya devasadanaṃ tā*ṃ*[3]) *śu*śrūṣur avasthitaḥ. || 48 ||
Diteś chidrāntara[1]prepsur abhavat Pākaśāsanaḥ, |

vinīto 'bhavad avyagraḥ praśāntavadano bahiḥ, || 49 ||	viparīto 'ntar a[1]vyagraḥ prasannavadano bahiḥ, || 49 ||

ajānan *kila*[1]) tatkāryam ātmanaḥ śubham ācaran. |
tato varṣaśatānte sā nyūne tu divasais tribhiḥ || 50 ||
mene kṛtārtham ātmānaṃ prītyā vismitamānasā |
akṛtvā pādayoḥ śaucaṃ *śayānā*[1]) muktamūrdhajā || 51 ||
nidrābharasamākrāntā divâparaśirāḥ kvacit. |
tatas tad antaraṃ labdhvā pravi*śyântaḥ*[1]) Śacīpatiḥ || 52 ||
vajreṇa saptadhā cakre taṃ garbhaṃ tridaśādhipaḥ. |
tataḥ saptaiva[1]) te jātāḥ kumārāḥ sūryavarcasaḥ. || 53 ||
rudantaḥ sapta te bālā niṣiddhā *Dānav*āriṇā[1]), |
bhūyo 'pi *rudataś caitān*[2]) ekaikaṃ[3]) saptadhā Hariḥ || 54 ||
ciccheda Vṛtrahantā[1]) vai punas *tûdarasaṃsthitān*[2]). |
evam ekonapañcāśad bhūtvā[3]) te rurudur bhṛśam. || 55 ||
Indro nivārayāmāsa: mā *rudadhvaṃ*[1]) punaḥ punaḥ. |
tataḥ sa cintayāmāsa kim etad[2]) iti Vṛtrahā: || 56 ||

---

46 = Mt. 7.47b, 48a.	46 = P.1 I. 7.49b, 50a; P.2 V. 7.49b, 50a. 1) P.2 kṛtâhaṃ.

47 = Mt. 7.48b, 49a; P.1 I. 50b, 51a; P.2 V. 7.50b, 51a.

48a — Mt. 7.49b.	48a = P.1 I. 7.51b; P.2 V. 7.51b. 1) P.1 tataḥ sā bhartṛvācoktā-.

48bc = Mt. 7.50; P.1 I. 7.52; P.2 V. 7.52. 1) P.1 jñātvā. 2) P.1P.2 -gataḥ. 3) Mt. tacch-.
49a = Mt. 7.51a; P.1 I. 7.53a; P.2 V. 7.53a. 1) P.2 chidraṃ pari-.

49b = Mt. 7.51b.	49b = P.1 I. 7.53b; P.2 V. 7.53b. 1) P.2 dara-.

50 = Mt. 7.52; P.1 I. 7.54; P.2 V. 7.54. 1) P.1 iva; P.2 kiṃ tu.
51 = Mt. 7.53; P.1 I. 7.55; P.2 V. 7.55. 1) Mt. prasuptā.
52 = Mt. 7.54; P.1 I. 7.56; P.2 V. 7.56. 1) Mt. praviṣṭas tu.
53 = Mt. 7.55; P.1 I. 7.57; P.2 V. 7.57. 1) P.1 sapta ca.
54 = Mt. 7.56; P.1 I. 7.58; P.2 V. 7.58. 1) Mt. Giridāriṇā. 2) P.1P.2 rudamānāṃs tān. 3) P.1 ekaikān.
55 = Mt. 7.57; P.1 I. 7.59; P.2 V. 7.59. 1) P.1 vajrahasto. 2) Mt. punas tadudare sthitaḥ. 3) P.2 bhūtās.
56 = Mt. 7.58; P.1 I. 7.60; P.2 V. 7.60. 1) Mt. rodiṣṭa. 2) P.1 vitarkam.

dharmasya[1]) kasya māhātmyāt punaḥ saṃjīvitās tv amī? |
viditvā dhyānayogena viditvā puṇyayogena
Madanadvādaśīvratam || 57 || Paurṇamāsīphalaṃ tv idam || 57 ||
nūnam etat pariṇatam nūnam etat pariṇatam
adhunā Kṛṣṇapūjanāt. | athavā Brahmapūjanāt[1]). |
vajreṇâpi hatāḥ[1]) santo na vināśam *upāyayuḥ*[2]). || 58 ||
eko 'py anekatāṃ āpa yasmād udarago *'py alam*[1]). |
avadhyā nūnam ete vai tasmād devā bhavantv iti. || 59 ||
yasmān mā ruda *ity*[1]) uktā rudanto garbhasaṃ*sthitāḥ*[2]. |
Maruto nāma te nāmnā bhavantu makha[3]bhāginaḥ. || 60 ||
tataḥ prasādya deveśaḥ kṣamasvêti Ditiṃ punaḥ: |
arthaśāstraṃ samāsthāya mayaitad duṣkṛtaṃ kṛtam. || 61 ||
kṛtvā Marudgaṇaṃ devaiḥ samānam amarādhipaḥ |
Ditiṃ vimānam āropya sasutām a*naya*d[1]) divam. || 62 ||
yajñabhāgabhujo[1]) *jātā*[2]) Marutas te tato *dvijāḥ*[3]; |
na jagmur aikyam asurair, atas te suravallabhāḥ. || 63 ||

57a = Mt. 7.59a; P.1 I. 7.60a; P.2 V. 7.60a. 1) P.1 karmaṇaḥ.
57b = Mt. 7.59b. 57b = P.1 I. 7.60b; P.2 V. 7.60b.
58a = Mt. 7.60a. 58a = P.1 I. 7.61a; P.2 V. 7.61a.
1) P.2 -pūjanam
58b = Mt. 7.60b; P.1 I. 7.61b; P.2 V. 7.61b. 1) P.1 -nābhihatāḥ. 2) Mt. avāpnuyuḥ.
59 = Mt. 7.61; P.1 I. 7.62; P.2 V. 7.62. 1) P.1P.2 -daragopanam.
60 = Mt. 7.62; P.1 I. 7.63; P.2 V. 7.63. 1) Mt. rudatêty. 2) P.1P.2 garbhasaṃbhavāḥ. 3) P.1 sukha-; P.2 śubha-.
61 = Mt. 7.63; P.1 I. 7.64; P.2 V. 7.64.
62 = Mt. 7.64; P.1 I. 7.65; P.2 V. 7.65. 1) P.1P.2 agamad.
63 = Mt. 7.65; P.1 I. 7.66; P.2 V. 7.66. 1) P.2P.2 -bhujaḥ. 2) P.1 sarve; P.2 kṛtvā. 3) P.1P.2 'bhavan.

3. Kapitel.

Textgruppe I.

(A. 19.22—29a; Bd. II. 8.1—28a; Br. 4.1—18; H. 257—282; Śidh. 54.95—55.12; Vā. 70.1—21; Vi. I. 22.1—13a).

Evam prajāsu sṛṣṭāsu Kaśyapena mahātmanā |
pratiṣṭhitāsu sarvāsu sthāvarāsu carāsu[1]) ca || 1₁ ||

abhiṣicyâdhirājye tu[1]) Pṛthuṃ Vainyaṃ[2]) pitāmahaḥ[3]) | | abhiṣicyâdhipatyeṣu teṣāṃ mukhyān[1]) prajāpatiḥ |

tataḥ[1]) krameṇa rājyāni vyādeṣṭum[2]) upacakrame[3]). || 1 ||
dvijānāṃ[1]) vīrudhāṃ caiva[2]) nakṣat*ragrahayos tathā*[3]) |
yajñānāṃ tapasāṃ caiva Somaṃ rājye 'bhyaṣecayat[4]). || 2 ||
apāṃ tu[1]) Varuṇaṃ rājye[2]) rājñāṃ Vaiśravaṇaṃ *prabhum*[3]), |
Bṛhaspatiṃ tu viśveṣāṃ dadāv Aṅgirasāṃ[4]) patiṃ. || 3 ||
Bhṛgūṇāṃ adhipaṃ caiva Kāvyaṃ rājye 'bhyaṣecayat, |
Ādityānāṃ *tathā*[1]) Viṣṇuṃ[2]), Vasūnāṃ atha Pāvakam[3]), || 4 ||

1₁ = Bd. II. 8.1; Vā. 70.1. 1) Bd. carāsu sthāvarāsu.

1a = A. 19.(22a); Br. 4.1a; H. 257a; Śidh. 54.95a; Vi. II. 22.(1a). 1) Br. -rājendraṃ. 2) Br. Vainyam; Śidh. -tu-Vanyaṃ. 3) A. etat sarvaṃ Harir Brahmā abhiṣicya Pṛthuṃ nṛpam; Vi. yadâbhiṣiktaḥ sa Pṛthuḥ pūrvaṃ rājye maharṣibhiḥ.

1a = Bd. II. 8.2a; Vā. 70.2a. 1) Vā. -yaḥ.

1b = A. 19.22b; Bd. II. 8.2b; Br. 4.1b; H. 257b; Śidh. 54.95b; Vā. 70.2b; Vi. I. 22.1b. 1) A. dadau. 2) Bd. ādeṣṭum. 3) A. anyeṣām adhipo Hariḥ; Vi. dadau lokapitāmahaḥ.

2 = A. 19.(23aI) = b; Bd. II. 8.3; Br. 4.2; H. 258; Śidh. 55.1; Vā 70.3; Vi. I. 22.(2). 1) Vā. dvijātīnāṃ. 2) Vā. ca. 3) Bd.Vā. -trāṇāṃ grahaiḥ saha; Vi. nakṣatragrahavíprāṇāṃ vīrudhāṃ câpy aśeṣataḥ. 4) A. dvijauṣadhīnāṃ candras tu; Vi. Somaṃ rājye 'dadhād Brahmā yajñānāṃ tapasām api.

3 = A. 19.23aIIbI = a; Bd. II. 8.7b, 4a; Br. 4.3a = a; H. 259; Śidh. 55.2a = a; Vā. 70.7b, 4a; Vi. I. 22.3aII, I = a. 1) Bd. ca; Vi. jalānāṃ. 2) A. -ruṇo nṛpaḥ; Vi. tathā. 3) A. -vaṇo rājā; Bd. tathā; Br.T. patim; Vi. rājye. 4) H. Āṅgirasaṃ.

4 = A. 19.23bII, 24aI = b; Bd. II. 8.4b, 5a; Br. 4.3b = b; H. 260; Śidh. 55.3b = b: Vā. 70.4b, 5a; Vi. I. 22.3b = b. 1) Bd.Vā. punar; Vi. patim. 2) A. sūryāṇāṃ Viṣṇur īśvaraḥ 3) A. -nāṃ Pāvako rājā.

prajāpatīnāṃ Dakṣaṃ tu[1], Marutām atha Vāsavam[2], |

Daityānāṃ Dānavānāṃ ca[1]	Daityānām atha rājānaṃ
Prahlādam amitaujasam. ‖ 5 ‖	Prahlādaṃ Ditinandanam. ‖ 5 ‖

Nārāyaṇaṃ tu Sādhyānāṃ Rudrāṇāṃ Vṛṣabhadhvajam[1]
Vipracittiṃ ca[2] rājānaṃ Dānavānām athâdiśat. ‖ 6 ‖
Vaivasvataṃ pitṝṇāṃ ca[1] Yamaṃ rājye 'bhyaṣecayat[2], |
yakṣāṇāṃ rākṣasānāṃ ca pārthivānāṃ tathaiva[2] ca ‖ 7 ‖
sarvabhūtapiśācānāṃ Giriśaṃ[1] śūlapāṇinam[2]. |
śailānāṃ Himavantaṃ ca[3], nadīnām atha sāgaram[4], ‖ 8
gandhānāṃ Marutāṃ[1] caiva, bhutānām aśarīriṇām |
śabdākāśa[2]*vatāṃ caiva*[3] Vāyuṃ balavatāṃ varam ‖ 9 ‖
sāgarāṇāṃ nadīnāṃ[1] ca meghānāṃ varṣitasya ca.

Ādityānām anyatamaṃ
Parjanyam abhiṣiktavān. |

gandharvāṇām adhipatiṃ cakre Citrarathaṃ *prabhum*[1]. ‖ 10 ‖

nāgānāṃ Vāsukiṃ cakre[1],	sarveṣāṃ daṃṣṭriṇāṃ Śeṣaṃ,
sarpāṇām atha Takṣakam[2],		nāgānām atha Vāsukim.
sarveṣāṃ daṃṣṭriṇāṃ Śeṣaṃ	sarīsṛpāṇāṃ sarpāṇāṃ
rājānam abhyaṣecayat. ‖ 11 ‖	nāgānāṃ caiva[1] Takṣakam, ‖ 11 ‖

5^a = A. 19.24^{bI}, ^{aII}; Bd. II. 8.5^b; Br. 4.4^a; H. 261^a: Śidh. 55.3^a; Vā. 70.5^b; Vi. I. 22.4^a. 1) A. -kṣo 'tha; Bd Vā. ca. 2) A. Marutāṃ Vāsavaḥ prabhuḥ; Vi. Vāsavaṃ Marutām api.

5^b = A. 19.(24^{bII}); Br. 4.4^b; H. 261^b: Śidh. 55.3^b; Vi. I. 22.4^b. 1) Br. vai. 2) Vi. -dam adhipaṃ dadau; A. Prahlādo Dānavādhipaḥ.	5^b = Bd. II. 8.6^a; Vā. 70.6^a.

6 = Bd. II. 8.6^b, 7^a: H. 264: Vā. 70.6^b, 7^a. 1) Bd. ca Vṛṣadhvajam. 2) H. tu.

7 = A. 19 (25^{aI}) = a; Bd. II. 8.8^b, 8^a: Br. 4.5; H. 262: Śidh. 55.4^a, 5^a; Vā. 70 8^a, 7^c; Vi. I. 22.5^a = a. 1) Vi. pitṝṇāṃ dharmarājaṃ taṃ; A. pitṝṇāṃ ca Yamo rājā. 2) Bd.Vā. dhanasya.

8 = A. 19.(25^{aIIb}); Bd. II. 8.9; Br. 4.6; H. 263; Śidh. 55.5^b, 6^a; Vā. 70.8^b, 9^a. 1) Br.H. girīśaṃ. 2) A. bhūtādīnāṃ Haraḥ prabhuḥ. 3) A. Himavāṃś caiva śailānāṃ. 4) A. -nāṃ sāgaraḥ prabhuḥ.

9 = Bd. II. 8.12; H. 265; Vā. 70.11^b, 12^a. 1) Vā. Mārutam. 2) Bd. samakāla-. 3) Bd.Vā. -balānāṃ ca.

10^a = Bd II. 8.14^a; H. 266^a; Vā. 70.13^b. 1) H. nadānāṃ.

10^b = Bd. II. 8.14^b; Vā. 70.13^c.

10 $^{bc)}$ = A. 19.(26^{aI}): Bd. II. 8.10^a; Br. 4.7^a; H. 266^b; Vā. 70.9^b. 1) Bd. tathā: H. vibhum; Vā. tadā; A. Gandharvāṇāṃ Citraratho.

11 = A. 19.$26^{aII, bI}$ = a; Br. 4.7^b = a; H. 267. 1) A. -nām atha	11 = Bd. II. 8.13; Vā. 70.12^b, 13^a. 1) Bd. pannagānāṃ va.

vāraṇānāṃ tu rājānam Airāvatam athâdiśat[1]. | Uccaiḥśravasam aśvānāṃ, Garuḍaṃ caiva pakṣiṇām[2]. || 12 ||	 Uccaiḥśravasaṃ aśvānāṃ rājānaṃ câbhyaṣecayat, | pakṣiṇām atha sarveṣāṃ Garuḍaṃ patatāṃ varam. || 12 ||

mṛgāṇām atha śārdūlaṃ[1]), govṛṣaṃ[2]) tu[3]) gavām api[4]) |
vanaspatīnāṃ rājānaṃ
plakṣam evâbhyaṣecayat[1]). || 13 ||

sarvāpsarogaṇānāṃ ca[1]) Kāmadevaṃ tathā prabhum[2]), |
ṛtūnām atha māsānāṃ *divas*ānāṃ[3]) tathaiva ca || 14 ||

pakṣāṇāṃ ca kṣapāṇāṃ ca muhūrtatithiparvaṇām |	pakṣāṇāṃ ca vipakṣāṇāṃ muhūrtānāṃ ca parvaṇām |

kalākāṣṭhāpramāṇānāṃ *ṛtor*[1]) ayanayos tathā |
gaṇitasyâtha yogasya cakre saṃvatsaraṃ prabhum. || 15 ||

evaṃ vibhajya rājyāni
krameṇaiva[1]) pitāmahaḥ |

Vāsukiḥ. 2) A. -ṇāṃ Takṣako rājā.

12 = A. 19.(27aI = a; 28aI, 26bII); Br. 4.8; H. 268; Vi. I. 22.(5b), 6bI = abI. 1) A. Airāvato gajendrāṇāṃ; Vi. Airāvataṃ gajendrāṇām aśeṣāṇāṃ patiṃ dadau. 2) H. -ḍaṃ ca patatriṇām; A. -śravās tathâśvānāṃ, Garuḍaḥ pakṣiṇām atha.

12 = Bḍ. II. 8.10b, 11b; Vā. 70.10a, 11b.

13a = A. 19.(27bIaII); Bḍ. II. 8.11a; Br. 4.9a; H. 269a; Śidh. 55.6b; Vā. 70.10b; Vi. I. 22.(7aII, 6bII). 1) A. atha śārdūlaḥ; Vi. -ṇāṃ siṃham īśvaram. 2) A. govṛṣo; Vi. vṛṣabhaṃ. 3) A. 'tha; Bḍ.Vā. ca. 4) Bḍ. kakudminām; Br. -vāṃ patiṃ; Vā. catuṣpadām.

13b = A. 19.(27bII); Br. 4.9b; H. 269b; Śidh. 55.(7a); Vi. I. 22.7b. 1) H. evâdiśat prabhum; Śidh. -nāṃ vṛkṣaṃ tu evaṃ rājye 'bhyaṣecayat; A. Plakṣo vanaspatīśvaraḥ.

14 = Bḍ. II 8.15; H. 270; Vā. 70.14. 1) H. gandharvāpsarasāṃ caiva. 2) Vā.T. tathaiva ca. 3) Bḍ.Vā. ārtavānāṃ.

15a = H. 271a.

15a = Bḍ. II. 8.16a; Vā. 70.15a.

15bc = Bḍ II. 8.16b, 17a; H. 271b, 272a; Vā. 70.15bc. 1) Bḍ.Vā. gater.

15d = Br. 4.10; H. 272b, 273a; Śidh. 55.7b; Vi. I. 22.8aI = aI, 8aIIb.

diśām pālān[2]) atha tataḥ[3])
sthāpayāmāsa *sarvataḥ*[4]): ‖ 15₁ ‖
pūrvasyāṃ diśi putraṃ tu[1])
Vairājasya prājapateḥ |
diś*aḥ*[2] pālaṃ Sudhanvānaṃ
rājānam[3]) so 'bhyaṣecayat[4]). ‖ 16 ‖

prajāpater[1]) Vai[2]rajasaḥ
pūrvasyāṃ diśi viśrutaṃ |
putraṃ nāmnā Sudhanvā[3]naṃ
rājānaṃ so 'bhyaṣecayat. ‖ 16 ‖

dakṣiṇasyāṃ *diśi tatha*[1]) Kardamasya prajāpateḥ[2]) |
putraṃ Śaṅkhapadaṃ nāma rājānaṃ *so 'bhyaṣecayat.* ‖ 17 ‖
paścimasyāṃ[1]) diśi tathā Rajasaḥ putram acyutam |
Ketumantaṃ mahātmānaṃ rājānaṃ so 'bhyaṣecayat[2]). ‖ 18 ‖
tathā Hiraṇyaromāṇaṃ Parjanyasya prajāpateḥ[1]) |
udīcyāṃ diśi durdharṣaṃ rājānaṃ[2]) so[3]) 'bhyaṣecayat. ‖ 19 ‖
manuṣyāṇām adhipatiṃ cakre Vaivasvataṃ manum. |
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapattanā |
yathāpradeśam adyâpi dharmeṇa[1]) prati[2]pālyate. ‖ 20 ‖
Svāyambhuve 'ntare pūrvaṃ Brahmaṇā te 'bhiṣecitāḥ, |
nṛpā hy ete[1]) 'bhiṣicyante, manavo ye bhavanti vai ‖ 20₁ ‖

---

1) H. krameṇa sa. 2) H. -śāpālān; Śidh. -śāpālāṃs. 3) Śidh. tataś caiva; Vi. -lān anantaram [prajapatipatir Brahmā]. 4) Br. sa prabhuḥ; H. Bhārata; Śidh. sarvaśaḥ.

16 = A. 19.(28aII) = b; Br. 4.11; H. 273b, 274a; Śidh. 55.8a(b); Vi. I. 22.9. 1) Vi. rājānaṃ. 2) H. -śā-. 3) Vi. sutaṃ vai. 4) A. Sudhanvā pūrvapālakaḥ; Śidh. Sudhanvānaṃ tu rājye tu Kardamasya prajāpateḥ.

16 = Bḍ. II. 8.17b, 18a; Vā. 70.16. 1) Vā. -tir. 2) Bḍ. Vi-. 3) Vā. -dhāmā-.

17 = A. 19.(28bI) = a; Bḍ. II. 8.18b, 19a; Br. 4.12; H. 274b, 275a; Śidh. 55.9a = a; Vi. I. 22.10. 1) H. mahātmānaṃ; Śidh. tathā putraṃ. 2) Śidh. sthāpayad daivataṃ vibhuḥ; A. dakṣiṇasyāṃ Śaṅkhapadaḥ.

18 = A. 19.(28bII) = b; Bḍ. II. 8.19b, 20a; Br. 4.13; H. 275b, 276a; Śidh. 55.9b, 10a; Vā. 70.17; Vi. I. 22.11. 1) H.Śidh. -māyāṃ 2) Bḍ. câbhyaṣecayat; Śidh. vyādiśat prabhuḥ; Vi. abhiśiktavān; A. Ketumān pālako jale.

19 = A. 19.(29a) = a; Bḍ. II. 8.20b, 21a; Br. 4.14; H. 276b, 277a; Śidh. 55.10b, 11a; Vi. I. 22.12. 1) A. Hiraṇyaromakaḥ saumye pratisargo 'yam īritaḥ. 2) Śidh. rājānaṃ Durdharṣaṃ. 3) Bḍ. -dharṣaputraṃ rājye.

| 20a = Bḍ. II. 8.21b; Vā. 70.18a.

20bc(ab) = Bḍ. II. 8.22; Br. 4.15; H. 277b, 278a; Vā. 70.18bc; Vi. I. 22.13a = a. 1) Vi. -taḥ. 2) Bḍ. pari-.

| 20₁ = Bḍ. II. 8.23; Vā. 70.19. 1) Bḍ. -pāś caite.

| manvantareṣv atīteṣu gatā hy eteṣu pārthivāḥ. |
evam anye 'bhiṣicyante prāpte manvantare punaḥ. |
atītānāgatāḥ sarve smṛtā manvantareśvarāḥ. || 20₂ ||
rājasūyābhiṣiktas tu[1]) Pṛthur *ebhir*[2]) nar*ādhipaiḥ*[3]) |
vedadṛṣṭena vidhinā *rāja*rājye[4]) *narādhipaḥ*[5]). || 21 ||
tato manvantare 'tīte Cākṣuṣe 'mitatejasi |
Vaivasvatāya manave *pṛthivyāṃ*[1]) rājyam ā[2]diśat. || 21₁ ||
tasya vistaram ākhyāsye[1]) manor Vaivasvatasya ha |
bhavatāṃ cânukūlyāya, yadi śr*otum ihêcchatha*[2]); |
mahad hy etad[3]) adhiṣṭhānaṃ purāṇe[4]) *pariniṣṭhitam*[5]). | 21₂ |
[dhanyaṃ yaśasyam āyuṣyaṃ svargavāsakaraṃ śubham.]

| 20₂ = Bd. II. 8.24, 25a; Vā. 70.20.

21 = Bd. II. 8.25b, 26a; Br. 4.16; H. 278b, 279a; Vā. 70.21. 1) Bd.Vā. -ye 'bhiṣiktaś ca. 2) Br. etair. 3) Bd. narottamaḥ; Vā. narottamaiḥ. 4) Bd. hy adhirājaḥ; Br.T. rājā rājye, V. rājarājye; Vā. kṛto rājā. 5) Bd.Vā. pratāpavān; H. -pa.

21₁ = Br. 4.17; H. 279b, 280a. 1) H. Brahmā. 2) H. athâ-.

21₂ = Br. 4.18; H. 280b. 281; Śidh. 55.11b, 12 = ac. 1) Śidh. ākhyātaṃ. 2) H. tavânukūlyād rājendra yadi śuśrūṣase 'nagha. 3) Br. -had etad. 4) Śidh. -ṇaṃ. 5) Br. tad adhiṣṭhitam; Śidh. parikīrtitam.

| [] = H 282.

Textgruppe II.

(Mt. 8.1—12; P.1. I. 7.68—80; P.2 V. 7.68—80)

Ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):
ādisargaś ca *yaḥ*[1]) *sūta*[2]) kathito vistareṇa *tu*[3]) |
pratisargaś ca yo[4]) yeṣām adhipāṃs, tān vadasva *naḥ*[5]) || 1 ||
sūta (Pulastya) uvāca:
yadâbhiṣiktaḥ saka*le* 'pi rājye[1]) Pṛthur dharitryām adhipo babhūva, |
*tath*au[2]ṣadhīnām adhipaṃ cakāra *dvija*[3]vratānāṃ tapasāṃ ca *Som*am[4], || 2
nakṣatratārādvijavṛkṣagulmalatāvitānasya ca rukmagarbham[1]). |
apām adhīśaṃ Varuṇaṃ, dhanānāṃ rājñāṃ[2]) prabhuṃ Vaiśravaṇaṃ ca tadvat, || 3 ||
Viṣṇuṃ ravīṇām adhipaṃ, Vasūnām Agniṃ ca lokādhipatiṃ[1]) cakāra. |
prajāpatīnām adhipaṃ ca Dakṣaṃ cakāra, Śakraṃ[2]) Marutām adhīśam, || 4
Daityādhipānām atha Dānavānāṃ Prahlādam, īśaṃ ca Yamaṃ pitṝṇām,
piśācarakṣaḥpaśubhūtayakṣavetālarājaṃ[1]) *tv* atha[2]) Śūlapāṇim. || 5 ||
Prāleyaśailaṃ ca patiṃ girīṇām īśaṃ, samudraṃ *saritām adhīśam*[1]). |
gandharvavidyādharakinnarāṇām īśaṃ punaś Citrarathaṃ cakāra. || 6 ||
nāgādhipaṃ Vāsukim ugravīryaṃ, sarpādhipaṃ Takṣakam ādideśa, |
*digvāraṇ*ānām[1]) adhipaṃ cakāra gajendram Airāvaṇa[2]nāmadheyam. || 7 ||
Suparṇam īśaṃ patatām, athâśvarājānam[1]) Uccaiḥśravasaṃ cakāra, |
siṃhaṃ mṛgāṇāṃ, vṛṣa[2]bhaṃ gavāṃ ca, plakṣaṃ punaḥ sarvavanaspatīnām. || 8 ||
pitāmahaḥ pūrvam athâbhyaṣiñcad *e*tān[1]) punaḥ sarvadiśādhināthān: |
pūrveṇa[2]) dikpālam athâbhyaṣiñcan nāmnā Sudhar[3]māṇam arātiketum. || 9

---

1 = Mt. 8.1; P.1 I. 7.68; P.2 V. 7.68. 1) P.1P.2 tvayā. 2) P.1P.2 brahman. 3) P.1P.2 me. 4) Mt. ye. 5) P.1P.2 me.

2 = Mt. 8.2; P.1 I. 7.69; P.2 V. 7.69. 1) Mt. sakalādhirājye. 2) Mt. tadau-. 3) Mt. yajña-. 4) Mt. candram.

3 = Mt. 8.3; P.1 I. 7.70; P.2 V. 7.70. 1) Mt. -garbhaḥ. 2) P.2 rājyaṃ.

4 = Mt. 8.4; P.1 I. 7.71; P.2 V. 7.71. 1) Mt.T. -patiś. 2) P.2 Śaktaṃ.

5 = Mt. 8.5; P.1 I. 7.72; P.2 V. 7.72. 1) P.2 -rājñām. 2) P.1 hy atha; P.2 atha.

6 = Mt. 8.6; P.1 I. 7.73; P.2 V. 7.73. 1) Mt. sasarinnadānām.

7 = Mt. 8.7; P.1 I. 7.74; P.2 V. 7.74. 1) Mt. diśāṃ gajānām. 2) Mt. Airāvata-.

8 = Mt. 8.8; P.1 I. 7.75; P.2 V. 7.75. 1) P.1 athârvatām rājānam; P.2 athârvaṇāṃ rājānam. 2) P.2 ṛṣa-.

9 = Mt. 8.9; P.1 I. 7.76; P.2 V. 7.76. 1) Mt. -cac caitān. 2) P.1 pūrveśa-. 3) P.1 Suvar-.

tato 'dhipaṃ dakṣiṇataś cakāra sarveśvaraṃ Śaṅkhapadābhidhānam, |
sa Ketumantaṃ[1]) dig*adhīśam* iśaś[2]) cakāra paścād bhuvanāṇḍagarbhaḥ.||10||
Hiraṇyaromāṇam udagdigīśaṃ prajāpatir[1]) Megha[2]sutaṃ cakāra. |
adyâpi kurvanti diśām adhīśāḥ *śatrūn da*[3]hantas tu bhuvo 'bhirakṣām.||11||
caturbhir ebhiḥ[1])Pṛthunāmadheyo nṛpo[2]) 'bhiṣiktaḥ prathamaṃ[3]) pṛthivyām|
manvantare câdhigate[4]) ta eva Vaivasvataṃ cakrur imaṃ pṛthivyām. ||12||
gate 'ntare Cākṣuṣanāmadheye Vaivasvatākhye ca punaḥ pravṛtte |
prajāpatiḥ so 'sya carāca[1]rasya babhūva sūryānvayavaṃśacihnaḥ[2]). || 13 ||

---

10 = Mt. 8.10; P.1 I. 7.77; P.2 V. 7.77. 1) P.2 Suketumantaṃ. 2) Mt. ca digīśam īśaś: P.1 -śam īśaṃ; P.2 Suketumantaṃ diśi paścimāyāṃ.
11 = Mt. 8.11; P.1 I. 7.78; P.2 V. 7.78. 1) P.1 -patiṃ. 2) Mt.T. Deva-. 3) P.1P.2 sadā va-.
12 = Mt. 8.12a(?); P.1 I. 7.79; P.2 V. 7.79. 1) P.1 etaiḥ. 2) P.2 -yaḥ śriyâ-. 3) P.1 -maḥ. 4) Mt. câpi gate; P.1 gate 'ntare Cākṣuṣanāmadheye.
13 = Mt. 8.12bc; P.1 I. 7.80; P.2 V. 7.80. 1) P.2T. parāva-. 2) sūryānvayajaḥ sacihnaḥ: P.2 sūryāvarajaḥ sacihnaḥ.

4. Kapitel.

Textgruppe I.

(Bḍ. I. 36.117—37.22a: Br. 4.19—122; H. 283—405: Śiḍh. 56.1—57.26: Vā. 62.99—63.21.)

Ṛṣaya ūcuḥ:
vistareṇa Pṛthor janma *kīrtayasva mahāmate*[1]), |
yathā mahātmanā tena dugdhā[2]) pūrvaṃ[3]) vasuṃdharā, || 1 ||

yathā ca pitṛbhir[1]) dugdhā,	yathā devaiś ca nāgaiś ca,
yathā devair, maha[2]rṣibhiḥ,		yathā brahmarṣibhiḥ saha	
yathā Daityaiś ca nāgaiś ca,	*yathā yakṣaiḥ sa*[1]gandharvair
yathā yakṣair, yathā drumaiḥ, || 2 ||	apsarobhir yathā purā || 2 ||
yathā śailaiḥ piśācaiś ca	yathā yathā ca *tair*[1]) *dugdhā*[2])
gandharvaiś ca dvijottamaiḥ		vidhinā yena yena ca. || 3 ||
rākṣasaiś ca mahāsattvair,	
yathā dugdhā vasuṃdharā. || 3 ||	
teṣāṃ pātraviśeṣāṃś ca	teṣāṃ pātraviśeṣāṃś ca
vaktum arhasi suvrata[1])	dogdhāraṃ kṣīram eva ca	
vatsān[2]) kśīraviśeṣāṃś ca	tathā vatsaviśeṣāṃś ca
dogdhāraṃ cânupūrvaśaḥ, || 4 ||	*tan*[1]) naḥ prabrūhi pṛcchatām; ||4||

yasm*āc*[1]) ca kāraṇ*āt*[2]) pāṇir Venasya mathitaḥ purā |
kruddhair maharṣibhiḥ *pūrvaiḥ*[3]), kāraṇaṃ *tac ca kīrtaya*[4]) || 5 ||
sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:
kīrtayiṣyāmi vo viprāḥ[1]) Pṛthor Vainyasya *saṃbhavam*[2]), |

1 = Bḍ. I. 36.117: Br. 4.19; H. 283; Vā. 62.99. 1) Bḍ. -hāvrata; Br. Lomaharṣaṇa kīrtaya; H. Vaiśampāyana kīrtaya. 2) Bḍ. pūrvaṃ; Vā. -nā dugdhā pūrvaṃ. 3) Bḍ. dugdhā; Br. vêyaṃ: H. cêyaṃ; Vā. tena.

2 = Br. 4.20: H. 284. 1) Br.T. vâpi nṛbhir. 2) H. yatha-.

3 = Br. 4.21; H. 285.

4 = Br. 4.22; H. 286. 1) H. Vaiśampāyana kīrtaya. 2) Br.T. vatsa-.

2 = Bḍ. I. 36.118; Vā. 62.100ab. 1) Bḍ. yakṣai rākṣasa-.

3 = Bḍ. I. 36.119a: Vā. 62.100c. 1) Bḍ. vai. 2) Bḍ. sūta.

4 = Bḍ. I. 36.119b, 120a: Vā. 62.101. 1) Bḍ. tvaṃ

5 = Bḍ. I. 36.121; Br. 4.23; H. 287; Vā. 62.102. 1) Bḍ.Vā. -mīṃś. 2) Bḍ. Vā. -ṇe. 3) Br. H. -bhis tāta. 4) Bḍ. -ṇaṃ brūhi tad dhi naḥ; Vā. -bhiḥ pūrvaṃ tat sarvaṃ kathayasva naḥ.

6 = Bḍ. I. 36.122; Br. 4.24: H. 288: Vā. 62.103. 1) Bḍ. Vā. kath-(Vā. varṇ-)

ekāgrāḥ[3]) prayatāś[4]) caiva *śuśrūṣadhvam*[5]) *dvijottamāḥ*[6]). || 6 ||

nâśuceḥ kṣudramanaso
nâśiṣyāyâvratāya[1]) vā[2]) |
kīrtayeyam *idam viprāḥ*[3])
kṛtaghnāyâhitāya vā[4]). || 7 ||

nâśucer nâpi[1]) pāpāya
nâśiṣyāyâhitāya ca |
varṇayeyam[2]) *idaṃ brahma*[3])
nâvratāya kathaṃcana. || 7 ||

svargyaṃ[1]) yaśasyam āyuṣyaṃ *dhanyaṃ*[2]) vedaiś ca saṃmitam |
rahasyam ṛṣibhiḥ proktaṃ *śṛṇudhvaṃ vai*[3]) *yathātatham*[4])! || 8 ||
yaś cêmaṃ[1]) *kathayed*[2]) *nityaṃ*[3]) Pṛthor Vainyasya *saṃbhavam*[4]) |
brāhmaṇebhyo namaskṛtya, na sa śocet kṛtākṛtam[5]). || 9 ||

āsīd dharmasya goptā vai[1])
pūrvam Atrisamaḥ prabhuḥ

goptā dharmasya rājâsau
babhūv-Atrisamaḥ prabhuḥ |

Atrivaṃśa[1]samutpannas tv[2]) Aṅgo nāma prajāpatiḥ. || 10 ||
ta[1]sya putro 'bhavad Veno[2]) nâtyarthaṃ dhārmikas *tathā*[3]) |
jāto Mṛtyusutāyāṃ vai Sunīthāyāṃ prajāpatiḥ[4]). || 11 ||
sa mātāmahadoṣeṇa Venaḥ[1]) Kālātmajātmajaḥ |
sva[2]dharmaṃ[3]) pṛṣṭhataḥ kṛtvā kāmāl[4]) lobheṣv avartata[5]). || 12 ||
maryādāṃ[1]) sthāpa[2]yāmāsa dharmāpetāṃ[3]) sa pārthivaḥ[4]), |
veda[5]*dharmān*[6]) atikramya so 'dharma[7]nirato 'bhavat. || 13 ||

---

ayiṣyāmi vo viprāḥ; Br. śṛṇudhvaṃ kīrtayiṣyāmi; H. hanta te kīrtayiṣyāmi. 2) Br.H. vistaram. 3) H. -grah. 4) H. -taś. 5) Br. puṇyārthaṃ vai: H. śṛṇuṣva. 6) Br.T. dvijarṣabhāḥ; H. Janamejaya.

7 = Br. 4.25; H. 289. 1) Br. -śiṣya- svâvratasya. 2) Br.T. ca. 3) H. ahaṃ rājan. 4) Br. ca

7 = Bd. I. 36.123; Vā. 62.104. 1) Bd. nâśudhāya na. 2) Bd. vartta-nīyam. 3) Vā. imaṃ puṇyam.

8 = Bd. I. 36.124; Br. 4.26; H. 290; Vā. 62.105. 1) Bd. dhanyam. 2) Bd.Vā. puṇyam. 3) H. śṛṇu rājan. 4) Bd.Vā. śṛṇuyād yo 'nasūyakaḥ.

9 = Bd. I. 36.125; Br. 4.27; H. 291; Vā. 62.106ab. 1) Bd. caivam; H. cainam. 2) Bd.Vā. śrāvayen; Br.T. kīrtayen. 3) Bd.Vā. martyaḥ. 4) Br.H. vistaram. 5) H. -kṛtaiḥ.

10a = Br. 4.28a; H. 292a; Śidh. 56.1a. 1) Br. saṃgoptā.

10a = Bd. I. 36.126a; Vā. 62.106c.

10b = Bd. I. 36.126b; Br. 4.28b; H. 292b; Śidh. 56.1b; Vā. 62.107a. 1) Br. -śe. 2) Bd.Vā. -no hy.

11 = Bd. I. 36.127; Br. 4.29; H. 293; Śidh. 56.2; Vā. 62.107b, 108a. 1) Vā. ya-. 2) Br.Śidh. u. ff. Veṇo. 3) Br.H. -makovidaḥ; Śidh. -miko 'bhavat. 4) Śidh. -teḥ.

12 = Bd. I. 36.128; Br. 4.30; H. 294; Śidh. 56.3; Vā. 62.108b, 109a. 1) Br.H. tena. 2) Bd.Vā. sa. 3) H. -mān. 4) Br. kāma-. 5) Bd. Śidh. lokeṣv a[var]tate; Vā. -bhe vyavartata.

13 = Bd. I. 36.129; Br. 4.31; H. 295; Śidh. 56.4; Vā. 62.109b, 110a. 1) Bd. Vā.V. sthāpanām. 2) Br. bheda-. 3) Bd. -māyaitām; Vā.T. -tam; Br.T. -mopetām. 4) Śidh. -maśāstranirodhinīm. 5) Śidh. varṇa-. 6) Bd.Vā. -śāstrāṇy. 7) Vā. hy adharme.

niḥsvādhyāyavaṣaṭkārāḥ[1] prajās tasmin[2] praśāsati[3]
prāvartan, *na*[4] *papuḥ*[5] somaṃ hutaṃ[6] yajñeṣu devatāḥ[7]. 14
na yaṣṭavyaṃ na hotavyam iti tasya prajāpateḥ[8]
āsīt pratijñā krūrêyaṃ vināśe pratyupasthite. 15
ahaṃ ijyaś[1] ca *pūjyaś*[2] ca yajñe *deva*[3]*dvijātibhiḥ*[4],
mayi yajñā[5] vidhātavyā[6], mayi hotavyam ity api. 16
tam atikrāntamaryādam ādadānam asāmpratam[1]
ūcur maharṣayaḥ sarve Marīcipramukhās tadā[2]: 17
vayaṃ dīkṣāṃ prave[1]kṣyāmaḥ saṃvatsara*gaṇān*[2] bahūn[3],
adharmaṃ kuru mā Vena[4], eṣa[5] dharmaḥ sanātanaḥ[6]. 18
nidhane[1] '*treḥ*[2] prasūtas tvaṃ[3] prajāpatir[4] asaṃśaya*m*[5],
prajās ca[6] *pālayiṣye 'ham*[7] *iti* te[8] samayaḥ kṛtaḥ[9]. 19
tāṃs tathā[1] *bruvataḥ*[2] sarvān maharṣīn[3] abravīt tadā[4]
Venaḥ prahasya[5] durbuddhir *imam artham anarthavit*[6]: 20
sraṣṭā dharmasya kaś cânyaḥ, śrotavyaṃ[1] kasya vā[2] mayā,
śrutavīrya[3]*tapaḥ*[4]satyair mayā vā kaḥ samo bhuvi? 21

---

14 = Bḍ. I. 36.130; Br. 4.32; H. 296; Śidh. 56.5; Vā. 62.110bc. 1) Bḍ. -kāre. 2) Bḍ. tasmin rājyaṃ; H.Śidh. tasmin rājani. 3) Br. prajāpatau; H.Śidh. śā-ati. 4) Bḍ. na pibanti; Br. pravṛttaṃ na; Śidh. prāvartanta; Vā. āsan na ca. 5) Bḍ. tadā. 6) Bḍ. mahā-; Śidh. kuto. 7) Śidh. dīkṣitāḥ.

15 = Bḍ. I. 36.131; Br. 4.33; H. 297; Śidh. 56.6a = a; Vā. 62.111. 1) Bḍ. dāta-. 2) Śidh. ity ājñāpayati prajāḥ.

16 = Bḍ. I. 36.132; Br. 4.34; H. 298; Vā. 62.112. 1) Bḍ. ījyaś. 2) Br.H. yaṣṭā ca. 3) Br.H. -ñaś cêti; Vā. sarvayajñe. 4) Br. Bhṛgūdvaha; H. Kurūdvaha. 5) Br.T.Vā. -ño. 6) Br.T.Vā. -tavyo.

17 = Bḍ. I. 36.133; Br. 4.35; H. 299; Śidh. 56.6b, 7a; Vā. 62.113. 1) Bḍ. avadānasusaṃvṛtam. 2) Vā. tathā.

18 = Bḍ. I. 36.134; Br. 4.36; H. 300; Śidh. 56.7b, 8a; Vā. 62.114ab. 1) Vā. prava-. 2) Bḍ. -raśatam; Vā. -raśatān. 3) Bḍ. nṛpa. 4) Bḍ. tvaṃ mā kārṣir adharmaṃ vai; Vā. mâdharmaṃ Vena kārṣīs tvam. 5) Bḍ.H.Vā. naiṣa. 6) Śidh. satām api.

19 = Bḍ. I. 36.135; Br. 4.37; H. 301; Śidh. 56.8b, 9a; Vā. 62.114c, 115a. 1) H. anvaye. 2) Bḍ. saṃ; Śidh. -naṃ hi; Vā -ne ca, V. ne 'tra. 3) Vā. -sūto 'si. 4) Śidh. prajānāṃ. 5) Bḍ.Vā. -śayaḥ; Śidh. paripālakaḥ. 6) Śidh. tvaṃ. 7) Bḍ.Vā. pālayiṣye prajāś cêti. 8) Bḍ. pūrvaṃ te; Br. itîha; Śidh. iti taiḥ. 9) Vā. cêti tvayā pūrvaṃ pratiśrutam.

20 = Bḍ. I. 36.136; Br. 4.38; H. 302; Śidh. 56.9b, 10a; Vā. 62.115b, 116a. 1) Śidh. tadā. 2) Bḍ.Vā. vādinaḥ. 3) Bḍ. brahmarṣīn; Śidh. mumūrṣur. 4) Śidh. tataḥ. 5) Vā. sa prahasya tu. 6) Bḍ. viditena ca kovidaḥ; Śidh. vicintayan; Vā. idaṃ vacanakovidaḥ.

21 = Bḍ. I. 36.137; Br. 4.39; H. 303; Śidh. 56.10b = a; Vā. 62.116b, 117a. 1) Śidh. -vyaḥ. 2) Śidh. Vā. vai. 3) Vā. vīryaśruta-. 4) Bḍ. vīryeṇa tapasā.

prabhavaṃ[1]) sarvabhūtānāṃ[2]) dharmāṇāṃ ca viśeṣataḥ |

<table>
<tr><td>saṃmūḍhā na vidur nūnaṃ[1])
bhavanto māṃ *a*cetasaḥ[2]). ‖ 22 ‖</td><td>mandātmāno[1]) na[2]) nūnaṃ māṃ
yūyaṃ[3]) jānīta tattvataḥ. ‖ 22 ‖</td></tr>
</table>

icchan daheyaṃ pṛthivīṃ, plāvayeyaṃ jal*ais tathā*[1]) |

<table>
<tr><td>dyāṃ bhuvaṃ caiva[1] rundheyaṃ[2],
nâtra kāryā vicāraṇā. ‖</td><td>sṛjeyaṃ vā graseyaṃ vā,
nâtra kāryā vicāraṇā. ‖ 23 ‖</td></tr>
<tr><td>yadā na śakyate mohād
avalepāc ca pārthivaḥ[1]) |</td><td>yadā na śakyate stambhān
mānāc ca[1]) bhṛśa*mo*hitaḥ[2]) |</td></tr>
</table>

anu[1]netuṃ tadā[2]) Venas[3]), tataḥ kruddhā maharṣayaḥ. ‖ 24 ‖
nigṛhya taṃ[1]) mahā*tmāno*[2]) visphurantaṃ mahābalam[3]) |

<table>
<tr><td>tato 'sya savyam ūruṃ te
mamanthur jātamanyavaḥ. ‖25‖</td><td>tato 'sya vāmahastaṃ te[1])
mamanthur bhṛśakopitāḥ. ‖ 25 ‖</td></tr>
<tr><td>tasmin *ni*[1]mathyamāne vai
rājña ūrau[2]) tu[3]) jajñivān |</td><td>tasmāt pramathyamānād vai
jajñe pūrvam *iti* śrut*iḥ*[1]) |</td></tr>
</table>

hrasvo 'timātraṃ[1]) puruṣaḥ kṛṣṇaś câpi[2]) babhūva ha[3]). ‖ 26 ‖
sa bhītaḥ prāñjalir *bhūtvā*[1]) tasthivān[2]) *vyākulendriyaḥ*[3]). |

22a = Bd. I. 36.138b; Br. 4.40a; H. 304a; Vā. 62.118a. 1) Vā.T. -vaḥ. 2) Bd.Vā. -lokānāṃ.

22b = Br. 4.40b; H. 304b; Śidh. 56.11a. 1) Śidh. dharmaṃ. 2) Br.T. vicetasaḥ; Śidh. viśeṣataḥ.

22b = Bd. I. 36.138a; Vā. 62.117b. 1) Vā T. mahātmānam. 2) Vā. a-. 3) Bd. yayam.

23a = Bd. I. 36.139a; Br. 4.41a; H. 305a; Śidh. 56.(11b); Vā. 62.118b. 1) Bd.Vā. jalena vā; Śidh. itthaṃ saṃsādhayan pṛthvīṃ śrāvayeyaṃ tathā jalam.

23b = Br. 4.41b; H. 305b; Śidh. 56.12a. 1) Br. vai bhuvaṃ ca. 2) Śidh. vidhyeyaṃ.

23b = Bd. I. 36.139b; Vā. 62.118c.

24a = Br. 4.42a; H. 306a; Śidh. 56.12b. 1) Śidh. -te netuṃ daivamohena mohitam.

24a = Bd. I. 36 140a; Vā. 62.119a. 1) Bd. -bhād ānārya-. 2) Bd. -saṃhitaḥ.

24b = Bd I. 36.140b; Br. 4.42b; H. 306b; Śidh. 56.13a; Vā. 62.119b. 1) Br. apa-. 2) Vā. nṛpo. 3) Śidh. -ṇaṃ.

25a = Bd. I. 36 141a; Br. 4.43a; H. 307a; Śidh. 56.13b; Vā. 62.120a. 1) Br. taṃ nigṛhya. 2) Bd. ca bāhubhyāṃ; Śidh. durātmānaṃ; Vā. yathânalam.

25b = Br. 4.43b; H. 307b; Śidh. 56.14a.

25b = Bd. I. 36.141b; Vā. 62.120b. 1) Vā. taṃ.

26a = Br. 4.44a; H. 308a; Śidh. 56.14b. 1) H. -miṃs tu; Śidh. -min su-. 2) Śidh. -roḥ. 3) H. vi-; Śidh. pra-.

26a = Bd. I. 36.142a; Vā. 62.121a. 1) Vā.T. abhiśrutaḥ; V. -śrutiḥ.

26b = Bd. I. 36.142b; Br. 4.44b; H. 308b; Śidh. 56.15a; Vā. 62.121b. 1) Br.H. -traḥ. 2) Br. cêti; H. câti. 3) Vā. tathā dvijāḥ.

27 = Bd. I. 36.143; Br. 4.45; H. 309; Śidh. 56.15b, 16a; Vā. 62.122. 1) Bd.

tam Atrir[4] vihvalaṃ dṛṣṭvā niṣīdêty abravīt[5] tadā[6]). ‖ 27 ‖
Niṣādavaṃśakartâsau[1] babhūvânantavikramaḥ[2],
dhīvarān asṛjac câpi[3]) Venakalmaṣasaṃbhavān. ‖ 28 ‖
ye cânye Vindhyanilayās Tukhārās[1]) Tumburās[2] tathā[3]
adharmarucayaś câpi[4]), viddhi tān[5]) Venakalmaṣān[6]). ‖ 29 ‖
tataḥ punar mahātmānaḥ[1]) pāṇiṃ Venasya dakṣiṇam
araṇīm iva saṃrabdhā[2]) mamanthur jātamanyavaḥ[3]. ‖ 30 ‖
Pṛthus tasmāt samutpannaḥ[1]) karāj jvalanasaṃnibhaḥ[2])
| pṛthoḥ karatalād vâpi yasmāj jātaḥ, Pṛthus tataḥ.
dīpyamānaḥ sva[1]vapuṣā sākṣād agnir iva jvalan[2]) ‖ 31 ‖
[sa dhanvī kavacī jātaḥ Pṛthur eva mahāyaśāḥ]
ādyam ā[1]jagavaṃ nāma dhanur gṛhya mahāravam
śarāṃś ca divyān[2]) rakṣārthaṃ kavacaṃ ca mahāprabham. ‖ 32 ‖
tasmin jāte 'tha bhūtāni saṃprahṛṣṭāni[1]) sarvaśaḥ
samāpetur[2]) mahārājam[3]), Venaś ca[4]) tridivaṃ yayau[5]). ‖ 33 ‖

Vā. -liś caiva. 2) H.Vā. sthitavān: Śidh. tasthau ca. 3) Bd. ākulendriyaḥ; Br. dvijasattamāḥ; H. Janamejaya: Śidh. ṛṣisattamaḥ. 4) Bd.Vā. ārtam. 5) Bd.Vā abruvan. 6) Bd.Vā. kila; Śidh. vacaḥ.

28 = Bd. I. 36.144; Br. 4.46; H. 310; Śidh. 56.16b, 17a; Vā. 62.123. 1) Śidh. -tā sa. 2) Br.H.Śidh. -va vadatāṃ varāḥ (H. -ra; Śidh. -raḥ). 3) Vā. so 'pi.

29 = Bd. I. 36.145; Br. 4.47; H. 311; Śidh. 56.17b, 18a; Vā. 62.124. 1) Bd. Vā. Tumburās; Br.V. Tuṣārās: Śidh. Pulindās. 2) Bd. Tuburāḥ: Br.V. Tamburās; Śidh. Tumbarās; Vā. Tuvarāḥ. 3) Bd. Khaśāḥ: Vā. Khasāḥ; Br.T. -yās tathā parvatasaṃśrayāḥ. 4) Br. -yo viprās: H. -yas tāta; Śidh. ye ca. 5) Br. te tu vai; Vā. saṃbhūtā. 6) Br. -maṣāḥ; H. -nasaṃbhavān: Vā.T. -maṣāt.

30 = Bd. I. 36.146; Br. 4.48; H. 312; Śidh. 56.18b, 19a; Vā. 62.125. 1) Bd.Vā. punar maharṣayas tasya. 2) Śidh. saṃdhāya; Vā. -rambhān. 3) Śidh. -thus te maharṣayaḥ

31a = Bd. I. 36.147a; Br. 4.49a; H. 313a; Śidh. 56.19b; Vā. 62.126a. 1) H.Śidh. -tasthau. 2) Bd. Śidh. jalajasaṃnibhāt; Vā. karāsphālanatejasaḥ.
| 31b = Bd. I. 36.147b; Vā. 62.126b.

31b(c) = Bd I. 36.148a; Br. 4.49b; H. 313b; Śidh. 56.20a; Vā. 62.126c. 1) Bd. ca: Śidh. su-. 2) Śidh. -nisamojjvalaḥ; Vā. ivojvalan.
| [] = H. 314a.

32 = Bd. I. 36.148b, 149a; Br. 4.50; H. 314b, 315a; Śidh. 56.20b, 21a; Vā. 62.127. 1) Br.T. atha so '. 2) Bd.Vā. bibhrad

33 = Bd. I. 36.149b, 150a; Br. 4.51; H. 315b, 316a; Śidh. 56.21b, 22a; Vā. 62.128. 1) Śidh. muditāni tu. 2) Vā T. samutpanne. 3) Br. mahābhāgā; H.Vā.V. -rāja; Vā.T. -rājñi; Śidh. -tur diśo devā. 4) Br. -nas tu.

samutpannena *rājarṣiḥ*[1]) satputreṇa mahātmanā[2]) |
trātaḥ[3]) sa puruṣavyāghraḥ[4]) puṃnāmno Narakāt tadā. || 34 ||
taṃ samudrāś ca nadyaś[1]) ca ratnāny ādāya sarvaśaḥ |
toyāni câbhiṣekārtham[2]) sarva evôpa[3]tasthire. || 35 ||
pitāmahaś ca bhagavān *devair Āṅ[1]girasaiḥ saha*[2]) |
sthāvarāṇi ca bhūtāni jaṅgamāni ca sarvaśaḥ || 36 ||
samāgamya tadā Vainyam abhyaṣiñcan narādhipam |
mahatā rājarājyena[1]) prajāpālaṃ[2]) mahādyutim[3]). || 37 ||

so '[1]bhiṣikto mahātejā	so 'bhiṣikto mahārājo
vidhivad dharmakovidaiḥ		devair Aṅgirasaḥ sutaiḥ	

ādhirāj*ye*[1]) *tadā* rāj*ñāṃ*[2]) Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān. || 38 ||
pitrâparañjitās tasya prajās tenânurañjitāḥ; |

anurāgāt tatas tasya	tato rājêti nāmâsya
nāma rāj*êty* ajāyata[1]) || 39 ||	a[1]nurāgād ajāyata. || 39 ||

āpas tastambhire tasya[1]) samudram abhiyāsyataḥ[2]), |
parvatāś ca *dadur mārgaṃ*[3], dhvajabhaṅ[4]gaś ca nâbhavat. || 40 ||
akṛṣṭapacyā pṛthivī. sidhyanty annāni cintayā[1]), |
sarvakāmadughā gāvaḥ, puṭake puṭake madhu. || 41 ||

---

34 = Bd. I. 36.150b, 151a; Br. 4.52; H. 316b, 317a; Śidh. 56.(22b), 23a; Vā. 62.129. 1) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya. 2) Vā sa satputreṇa dhīmatā; Śidh. satputreṇa sujātena evaṃ sarvam idaṃ jagat. 3) Śidh. trātā. 4) H. -vyāghra.

35 = Bd. I. 36.151b, 152a; Br. 4.53; H. 317b, 318a; Śidh. 56.23b, 24a; Vā. 62.130. 1) Bd.Vā. taṃ nadyaś ca samudrāś. 2) Bd.Vā. abhiṣekāya toyaṃ ca. 3) Śidh. evâva-.

36 = Bd. I. 36.152b, 153a; Br. 4.54; H. 318b, 319a; Śidh. 56.24b = a, 25a; Vā. 62.131. 1) Śidh. -vaiś c-Āṅ-. 2) Bd.Vā. Aṅgirobhiḥ sahâmaraiḥ.

37 = Bd. I. 36.153b, 154a; Br. 4.55; H. 319b, 320a; Śidh. 56.25; Vā. 62.132. 1) Bd.Br. -rājena. 2) Śidh. -pālo; Vā. mahārājaṃ. 3) Br. prâjās tenânurañjitāḥ; Śidh. -dyutiḥ.

38a = Br. 4.56a; H. 320b; Śidh. 56.26a. 1) Śidh. a-. | 38a = Bd. I. 36.154b; Vā. 62.133a.

38b = Bd. I. 36.155a; Br. 4.56b; H. 321a; Śidh. 56.26b; Vā. 62.133b. 1) Bd.Vā. -rājo. 2) Bd. mahābhāgaḥ; Śidh. -mahātejāḥ; Vā. mahārājaḥ.

39a = Bd. I. 36.155b; Br. 4.57a; H. 321b; Śidh. 56.27a; Vā. 62.134a.

39b = Br. 4.57b; H. 322a; Śidh. 56.27b. 1) Br. -jābhyajāyata; Śidh. nānāścaryam abhūt tadā. | 39b = Bd. I. 36.156a; Vā. 62.134b. 1) Bd. hy a-.

40 = Bd. I. 36 156b, 157a; Br. 4.58; H. 322b, 323a; Śidh. 56.28(a)b; Vā. 62.135. 1) Vā. câsya. 2) Śidh. saṃstambhitā dadyur mārgaṃ samabhipadyata. 3) Bd. câvadīryanta; Vā. ca viśīryante. 4) Śidh. -saṅ-.

41 = Bd. I. 36.157b, 158a; Br. 4.59; H. 323b, 324a; Śidh. 56.29; Vā. 62.136. 1) Br.T. -tanāt.

etasminn eva kāle tu[1] yajñe paitāmahe śubhe[2]
sūtaḥ sūtyāṃ[3] samutpannaḥ sautye 'hani mahāmatiḥ[4]. 42
tasminn eva mahāyajñe jajñe[1] prājño 'tha māgadhaḥ.

sāmageṣu ca gāvatsu srugbhāṇḍe[1] vaiśvadevake
sāmagāne[2] samutpannas, tasmān māgadha ucyate. 42_1
aindreṇa haviṣā câpi haviḥ pṛktaṃ Bṛhaspateḥ
juhāv-Endrāya de[1]vena, tataḥ sūto vyajāyata. 42_2
pramādas tatra saṃjajñe prāyaścittaṃ ca karmasu
śiṣyahavyena yat pṛktam abhibhūtaṃ gurer haviḥ. 42_3
adharottaracāreṇa jajñe tadvarṇavaikṛtam.
yac ca kṣatrāt samabhavad brāhmaṇyam[1] hīnayonitaḥ, 42_4
sūtaḥ pūrveṇa sādharmyāt tulyadharmaḥ prakīrtitaḥ:
madhyamo hy eṣa sūtasya dharmaḥ kṣatropajīvanam, 42_5
rathanāgāś[1]vacaritaṃ jaghanyaṃ ca cikitsitam.

Pṛthoḥ[1] stavārthaṃ tau tatra samāhūtau maha[2]rṣibhiḥ. 43
tāv ūcur ṛṣayaḥ[1] sarve: stūyatām eṣa pārthivaḥ,
karmaitad anurūpaṃ vāṃ[2], pātraṃ câyam[3] narādhipaḥ[4]. 44
tāv ūcatus tadā sarvāṃs[1] tān ṛṣīn sūtamāgadhau:
āvāṃ devān ṛṣīṃś caiva prīṇayāvaḥ svakarmabhiḥ[2]. 45
na câsya vidvo[1] vai karma[2] na tathā[3]lakṣaṇaṃ yaśaḥ,
stotraṃ yenâsya kuryāva[4] rājñas[5] tejasvino dvijāḥ. 46
ṛṣibhis tau niyuktau tu: bhaviṣyaiḥ[1] stūyatām iti,

---

42 = Bd. I. 36.158b, 159a; Br. 4.60; H. 324b, 325a; Śidh. 56.30; Vā. 62.137ab.
1) Vā. ca. 2) Bd. yajatas tasya vai mukhe. 3) Bd. some sute.
4) Bd. sūtaḥ sautye tadāhani.
43a(42₁a) = Bd. I. 36.159b; Br. 4.61a; H. 325b; Śidh. 56.31a; Vā. 62.137c.
1) Bd. samutpanne punar jajñe: Śidh. mahāyajñe prāpte jajñe.
42₁bc = Bd. I. 36.160; Vā. 62.138ab. 1) Bd. śubhāṇḍe. 2) Bd. samāgate.
42₂ = Bd. I. 36.161; Vā. 62.138cd. 1) Bd. dai-.
42₃ = Bd. I. 36.162; Vā. 62.139ab.
42₄ = Bd. I. 36.163; Vā. 62.139c, 140a. 1) Bd. -yāṃ
42₅ = Bd. I. 36.164; Vā. 62.140b, 141a.
43a = Bd. I. 36.165a; Vā. 62.141b. 1) Vā. -gāś ca.
43b = Bd. I. 36.165b; Br. 4.61b; H. 326a; Śidh. 56.31b; Vā. 62.142a. 1) Bd. -thu. 2) H.Vā. sura-.
44 = Bd. I. 36.166; Br. 4.62; H. 326b, 327a; Śidh. 56.32; Vā. 62.142bc.
1) Bd.Vā. munayaḥ. 2) Bd. ca; Śidh. vā. 3) Śidh. vā yan.
4) Vā. -traṃ stotrasya câpy ayam.
45 = Bd. I. 36.167; Br. 4.63; H. 327b, 328a; Śidh. 56.33aI = aI; Vā. 62.143.
1) Bd. tataḥ sarvās; Śidh. -tus tān āmamya. 2) Bd. -mataḥ.
46 = Bd. I. 36.168; Br. 4.64; H. 328b, 329a; Śidh. 56.33aII = aII; Vā. 62.144.
1) Bd Br. vidmo; H. -va; Vā. karma. 2) Vā. vidvo. 3) Br.T. -ma nāma vā; Śidh. na vidmo. 4) Vā. -vo. 5) Bd. procus.
47a(46₁a) = Bd. I. 36.170a; Br. 4.65; H. 329b; Śidh. 56(33b); Vā. 62.145a.
1) Śidh. tāv ūcus te bhaviṣyaiś ca lakṣaṇaiḥ.

*dānadh*arma[1]rato nityaṃ satyavāk saṃ*j*ite[2]ndriyaḥ || 461 ||
jñānaśīlo vadānyaś *ca*[1]) saṃgrāmeṣv aparājitaḥ |
yāni karmāṇi kṛtavān Pṛthuḥ paścān[1]) mahābalaḥ. || 47 ||
satyavāg dānaśīlo 'yaṃ satyasaṃdho nareśvaraḥ |
śrīmāñ jaitraḥ kṣamāśīlo vikrānto dṛṣṭaśāsanaḥ || 471 ||
dharmajñaś ca kṛtajñaś ca dayāvān priyabhāṣaṇaḥ |
mānyamānayitā yajvā brahmaṇyaḥ satyasaṃgaraḥ |
śamaḥ śāntaḥ ca nirato vyavahārasthito nṛpaḥ. || 472 ||

tataḥ prabhṛti *vai loke*[1])	tadā*di*[1]) pṛthivīpālāḥ
staveṣu *munisattamāḥ*[3]) |	stūyante sūtamāgadhaiḥ, |
āśīrvādāḥ prayujyante	āśīrvādaiḥ prabodhyante
sūtamāgadhabandibhiḥ[3]). || 48 ||	sūtamāgadhabandibhiḥ. || 48 ||

tayoḥ[1]) stav[2]ānte suprītaḥ Pṛthuḥ prādāt prajeśvaraḥ |
Anūpadeśaṃ sūtāya Magadhaṃ[3]) māgadhāya ca. || 49 ||
taṃ dṛṣṭvā paramaprītāḥ prajāḥ[1]) *prāh*ur[2]) maharṣayaḥ[3]): |

vṛttīnām[1]) eṣa vo dātā	eṣa *vo vṛ*ttido[1]) Vainyo
bhaviṣyati narādhipaḥ[2]). || 50 ||	bhavi*ṣyati*[2]) narādhipaḥ. || 50 ||

tato Vainyaṃ mahā*bhāg*aṃ[1]) prajāḥ sama[2]bhidudruvuḥ: |
tvaṃ[3]) no vṛttiṃ vidhatsvêti maharṣi[4]vacanāt tadā[5]). || 51 ||
so 'bhidrutaḥ prajābhis tu prajāhita[1]cikīrṣayā |

461b = Bḍ. I. 36.169a; Vā. 62.145b. 1) Bḍ. eṣa karma-. 2) Bḍ. saṃyate-.
47a = Bḍ. I. 36.169b; Vā. 62.145c. 1) Vā. tu.
47b = Bḍ. I. 36.170b; Br. 4.65b; H. 330a; Vā. 62.146a. 1) Vā. câpi.
471 = H. 330b. 331a.
472 = H. 331b, 332.

48 = Br. 4.66; H. 333: Śidh. 56.(34a). 1) H. -ti lokeṣu. 2) H. Janamejaya. 3) Śidh. tac chrutvâśīs tu cakrāte rājñas tau sūta-māgadhau.	48 = Bḍ. I. 36.172b, 173a; Vā. 62.148 1) Vā. tadā vai.

49 = Bḍ. I. 36.171b, 172a; Br. 4.67; H. 334; Śidh. 56.34b, 35a; Vā. 62.147. 1) Bḍ. Vā. tata. 2) Br. stuv-. 3) Vā. -dhān.
50a = Bḍ. I. 36.173b; Br. 4.68a; H. 335a; Śidh. 56.35b; Vā. 62.149a. 1) Bḍ.Vā -jā ūcur; Br.T. procur. 2) Br. manīṣiṇaḥ; Śidh. -tā devā Brahmapurogamāḥ.

50b = Br. 4.68b; H. 335b; Śidh. 56.36a. 1) H. vṛttānām. 2) Śidh. nareśvaraḥ.	50b = Bḍ. I. 36.174a; Vā. 62.149b. 1) Bḍ. vṛttiprado. 2) Vā. bhavatv iti.

51 = Bḍ. I. 36.174b, 175a; Br. 4.69; H. 336; Śidh. 56.36b, 37a; Vā. 62.150ab. 1) Br. mahātmānaṃ; H. -rāja. 2) Śidh. -yaṃ prajāḥ sarvā jīvanāyâ-. 3) Br. tvāṃ. 4) Vā. -ṣer. 5) Śidh. tam ūcur brāhmaṇāḥ kila.
52a = Bḍ. I. 36.175b; Br. 4.70a; H. 337a; Śidh. 56.(37b); Vā. 62.150c. 1) Śidh. so 'pasṛtyâtha sahasā prajāpati-.

dhanur gṛhya pṛṣatkāṃś ca	dhanur gṛhītvā bāṇāṃś ca
Pṛthivīm ārdayad[1] balī[2] ‖ 52 ‖	Vasudhām ārdayad[1] balī. ‖ 52 ‖

tato Vainyabhaya[1]trastā gaur bhūtvā prādravan Mahī,
tāṃ Pṛthur dhanur ādāya dravantīm anvadhāvata. ‖ 53 ‖
sā lokān Brahmaloka[1]dīn gatvā[2] Vainyabhayāt tadā
pradadarśâ[3]grato Vainyaṃ *pragṛhītaśarāsanam*[4] ‖ 54 ‖
jvaladbhir niśitair[1] bāṇair dīptatejasam acyutam[2],
mahāyogaṃ mahātmānaṃ durdharṣam amarair api. ‖ 55 ‖
alabhantī tu sā[1] trāṇaṃ Vainyam evânvapadyata[2]
kṛtāñjalipuṭā *bhūtvā*[3] pūjyā lokais tribhiḥ *sadā*[4]. ‖ 56 ‖
uvāca Vainyaṃ[1]: nâdharmaṃ strīvadhe paripaśyasi[2]?
kathaṃ dhārayitā câsi prajā rājan mayā vinā[3]? ‖ 57 ‖
mayi lokāḥ sthitā rājan, mayêdaṃ dhāryate jagat,
mad *ṛte ca*[1] vinaśyeyuḥ[2] prajāḥ[3], pārthiva, *viddhi tat*[4]! ‖ 58 ‖
na[1] māṃ arhasi[2] hantuṃ vai[3], śreyaś cet tvaṃ[4] cikīrṣasi
prajānāṃ, pṛthivīpāla, śṛṇu cêdaṃ vaco mama! ‖ 59 ‖
upāyataḥ samārabdhāḥ sarve sidhyanty upakramāḥ:
| upāyaṃ paśya, yena tvaṃ dhārayethāḥ prajā nṛpa[1]. ‖ 60 ‖

52b = Br. 4.70b; H. 337b; Śidh. 56.38a. 1) Br.T. ādravad. 2) Śidh. ca dharāṃ pratyadṛśyāṃ punaḥ.	52b = Bd. I. 36.176a; Vā. 62.151a. 1) Bd. ādravad.

53 = Bd. I. 36.176b, 177a; Br. 4.71; H. 338; Śidh. 56.38b, 39a; Vā. 62.151b, 152a. 1) H. -yāt; Vā. asyârdanabhaya-.

54 = Bd. I. 36.177b, 178a; Br. 4.72; H. 339; Śidh. 56.39b = a; Vā. 62.152bc. 1) Śidh. -kāṃl lokapālā-. 2) Śidh. yayau. 3) Bd. samdadarśâ-; Vā. dadarśa câ-. 4) Bd. karmukodyatapāṇikaṃ; Vā. karmukodyatadhāriṇam.

55 = Bd. I. 36.178b, 179a; Br. 4.73; H. 340; Vā. 62.153. 1) Vā. viśikhair. 2) Br.T. -samantataḥ.

56 = Bd I. 36.179b, 180a; Br. 4.74; H. 341; Śidh. 56.40; Vā. 62.154. 1) Vā. tadā. 2) Śidh. -naṃ taṃ vai śaraṇaṃ īyivān. 3) Bd.Vā. devī. 4) Br.H. -bhis tadā; Śidh. -tvā idaṃ vacanaṃ abravīt.

57 = Bd. I. 36.180b, 181a; Br. 4.75; H. 342: Śidh. 56.41a = b: Vā. 62.155. 1) Bd. Vainaṃ; H. cainaṃ. 2) Bd. -yati; H. -dhaṃ kartum arhasi. 3) Bd. -jā yā vardhitā mayā; Br. vinā mayā.

58 = Bd. I. 36.181b, 182a; Br. 4.76; H. 343; Śidh. 56.41b, 42a; Vā. 62.156. 1) Bd. kṛte na; Br.H. madvināśe; Śidh. kṛte ca. 2) Śidh. -śyanti. 3) Śidh. sarve. 4) Bd. vardhitāḥ; Śidh. pārthivāḥ: Vā. -vasattama.

59 = Bd. I. 36.182b, 183a; Br. 4.77; H. 344; Śidh. 56.42b = a: Vā. 62.157. 1) Bd. sa. 2) Bd. nârhasi. 3) Bd.Vā. vai hantuṃ. 4) Bd. -yas tvaṃ ca.

60a = Bd. I. 36.183b; Br. 4.78a; H. 345a; Śidh. 56.43a: Vā. 62.158a.
| 60b = Br. 4.78b; H. 345b: Śidh. 56.43b. 1) Br. -jām imām.

hatvâpi māṃ na śaktas tvaṃ prajānāṃ *pālane*[1]) nṛpa; |
anubhūtā[2]) bhaviṣyāmi, *yaccha*[3]) kopaṃ mahādyute[4])! || 61 ||
avadhyāś[1]) ca striyaḥ[2]) prāhus tiryagyoniga[3]teṣv api |
sattveṣu[4]), pṛthivīpāla, na dharmaṃ[5]) tyaktum arhasi. || 62 ||
evaṃ bahuvidhaṃ vākyaṃ śrutvā rājā[1]) mahāmanāḥ |
k*opa*ṃ[2]) nigṛhya dharmātmā Vasudhām idam[3]) abravīt: || 63 ||
ekasyârthāya[1]) yo hanyād ātmano vā parasya vā[2]) |

bahūn vā[1]) prāṇino *'thaika*ṃ[2]),	ekaṃ prāṇaṃ[1]) bahūn vâpi,
bhavet tasyêha[3]) pātakam, || 64 ||	karma[2]) tasyâsti pātakam. || 64 ||
sukham edhanti bahavo	yasmiṃs tu nihate bhadre
yasmiṃs tu nihate 'śubhe[1]), |	*edhante*[1]) bahavaḥ sukham |

tasmin hate nâsti śubhe[1]) pātakaṃ côpa[2]pātakam. || 65 ||
[ekasmin yatra nidhanaṃ prāpite duṣṭakāriṇi |
bahūnāṃ bhavati kṣemaṃ, tatra puṇyaprado vadhaḥ. ||]
so 'haṃ prajānimittaṃ tvāṃ haniṣyāmi[1]) Vasuṃdhare, |
yadi me vacanaṃ[2]) nâdya[3]) kariṣyasi jagaddhitam[4]). || 66 ||
tvāṃ nihatyâdya[1]) bāṇena macchāsanaparāṅmukhīm |
ātmānaṃ prathayitv*âha*ṃ[2]) prajā dhārayitā svayam[3]). || 67 ||

---

61 = Bḍ. I. 36.184; Br. 4.79; H. 346; Śidh. 56.44a = b; Vā. 62.158b, 159a. 1) Br. poṣaṇe: H. prajā dhārayitum. 2) Bḍ. antarbhūtā; Br. anukulā; Vā. annabhūtā. 3) Bḍ.Vā. jahi. 4) Br.T. -mate; Śidh. mahīpate.

62 = Bḍ. I. 36.185; Br. 4.80; H. 347; Śidh. 56.44b, 45a; Vā. 62.159bc. 1) Br.Śidh. -yām. 2) Br.Śidh. -yaṃ. 3) Vā. -śā-. 4) Br. yady evaṃ; Sidh. sa tvaṃ tu; Vā. matvaivaṃ. 5) Bḍ.Vā. dharmaṃ na.

63 = Bḍ. I. 36.186; Br. 4.81; H. 348; Śidh. 56.45b, 46a; Vā. 62.160. 1) Bḍ. tasyā. 2) Bḍ.Vā. krodhaṃ. 3) Śidh. idaṃ vacanam.

64a = Bḍ. I. 36.187a; Br. 4.82a; H. 349a; Śidh. 56.46b; Vā. 62.161a. 1) Br.T.Śidh. -ārthe tu. 2) Bḍ. ca; Śidh. bahūn pāpaṃ tu tasya tas.

64b = Br. 4.82b; H. 349b; Śidh. 56.(47a). 1) H. vai. 2) Br. 'nantaṃ. 3) Śidh. bahūnāṃ hanti vâpy ekaṃ tasya nâstîha.

64b = Bḍ. I. 36.187b; Vā. 62.161b. 1) Bḍ. prāṇī. 2) Vā. kāmaṃ.

65a = Br. 4.83a; H. 350a. 1) H. sati.

65a = Bḍ. I. 36.188a; Vā. 62.162a. 1) Bḍ. jīvante; Vā.T. labhante.

65b = Bḍ. I. 36.188b; Br. 4.83b; H. 350b; Vā. 62.162b. 1) Br.T. -ti bhadre; Vā. śubhe nâsti. 2) H. nôpa-.

| [ ] = H. 351.

66 = Bḍ. I. 36.189; Br. 4.84; H. 352; Śidh. 56.47b, 48a; Vā. 62.163. 1) Vā. vadhiṣyāmi. 2) Br.T.H. -canān. 3) Śidh. tv adya. 4) Śidh. ca no hitam.

67 = Bḍ. I. 36.190; Br. 4.85; H. 353; Vā. 62.164. 1) Bḍ. -yâśu. 2) Bḍ.Vā. -tvêha. 3) Vā.T. dhārayiṣyāmy ahaṃ prajāḥ.

sā tvaṃ *śāsanam*[1]) āsthāya[2]) mama dharmabhṛtāṃ vare[3])
saṃjīvaya prajāḥ sarvāḥ, | saṃjīvaya prajā nityaṃ,
samarthā hy asi dhāraṇe. 68 || | śaktā hy asi na saṃśayaḥ. 68 ||
duhitṛtvaṃ ca me gaccha, *tata*[1]) e*n*am[2]) ahaṃ śaram[3])
niyaccheyam[4]) tvadvadhārtham[5]) udyantaṃ[6]) ghoradarśanam[7]). 69 ||
pratyuvāca tato Vainyam evam uktā satī Mahī:
sarvam[1]) etad ahaṃ *vīra*[2]) vidhāsyāmi na saṃśayaḥ[3]). 70 ||
[upāyataḥ samārabdhāḥ sarve sidhyanty upakramāḥ:
upāyaṃ paśya, yena tvaṃ dhārayethāḥ prajā imāḥ ||]
vatsaṃ tu mama taṃ[1]) paśya[2]), kṣareyaṃ[3]) yena vatsalā,
samāṃ ca kuru sarvatra māṃ tvaṃ[4]) dharmabhṛtāṃ vara[5]), 71 ||
yathā viṣyan[1])damānaṃ me[2]) kṣīraṃ sarvatra bhāvayet[3]).
tata utsārayāmāsa *śailāñ*[4]) *śatasahasraśaḥ*[5]) || 72 ||
dhanuṣkoṭyā tadā[1]) Vainyas, tena śailā vivardhitāḥ.
[Pṛthur Vainyas tadā cakre mahīṃ rājā samāṃ tataḥ ||]
manvantareṣv atīteṣu viṣamâsīd vasuṃdharā. || 73 ||
svabhāvenâbhavaṃs[1]) tasyāḥ[2]) samāni viṣamāṇi ca.
Cākṣuṣasyântare pūrvam āsīd etat[3]) purā[4]) kila. || 74 ||

68a = Bḍ. I. 36.191a; Br. 4.86a; H. 354a; Śidh. 56.18b; Vā. 62.165a 1) Bḍ.Vā. vacanam; Śidh. ājñāṃ saṃ-. 2) Vā āsādya. 3) Śidh. saṃjīvaya prajāḥ.
68b = Br. 4.86b; H. 354b. | 68b = Bḍ. I. 36.191b; Vā. 62.165b.
69 = Bḍ. I. 36.192; Br. 4.87; H. 355; Vā. 62.166. 1) Bḍ. caivaṃ; Vā. evam. 2) Bḍ.Vā. etam. 3) Vā. mahad varam. 4) Vā.T. -yacche tvāṃ. 5) Vā.T. tu dharmārthaṃ; V. tv adharmārthaṃ. 6) H. udyataṃ; Vā. prayuktaṃ. 7) Vā.T. -śane.
70a = Bḍ. I. 36.193a; Vā. 62.167a.
70b = Bḍ. I. 36.193b; Br. 4.88a; H. 356a; Śidh. 57.(1a); Vā. 62.167b. 1) Vā. evam. 2) Bḍ.Vā. rājan. 3) Śidh. tac chrutvā pṛthivī prāha na māṃ tvaṃ hantum arhasi.
[ ] = H. 356b, 357a
71 = Bḍ. I. 36.194ab; Br. 4.88b, 89a; H. 357b, 358a; Śidh. 57.1b, 2a; Vā. 62.168ab. 1) Br.T. saṃ-; Śidh. me mataṃ. 2) Vā.T. yaccha 3) Śidh. -re 'ham. 4) H. tvaṃ māṃ. 5) Śidh. -tra parvatair āvṛtā yataḥ.
72 = Bḍ. I. 36.194c, 195a; Br. 4.89b, 90a; H. 358b, 359a; Śidh. 57.2b, 3a; Vā. 62.168c, 169a. 1) Bḍ.Śidh. vispan-; H. -thâbhisyan. 2) Śidh. -mān-āhaṃ; Vā T. ca. 3) Śidh. -ye. 4) Śidh. girīñ. 5) Bḍ Vā. śilājālāni sarvaśaḥ.
73a = Bḍ. I. 36.195b; Br. 4.90b; H. 359b; Śidh. 57.3b; Vā. 62.169b. 1) Bḍ. tathā; Vā. tato.
[ ] = H. 360a.
73b = Bḍ. I. 36.196a; H. 360b; Vā. 62.170a.
74 = Bḍ. I. 36.196b, 198b; H. 361; Vā. 62.170b, 172b. 1) Bḍ. -vat; H. -van. 2) H. hy asyā. 3) H. evaṃ; Vā. etad āsīt. 4) H. tadā.

na hi pūrvavi[1]sarge vai viṣame[2]) pṛthivītale |
pra[3]vibhāgaḥ purāṇāṃ vā[4]) grāmāṇāṃ vâbhavat tadā[5]). || 75 ||
na sas[1]yāni na gorakṣā[2]) na kṛṣir na vaṇikpathaḥ |
| naiva satyānṛtaṃ *câsīn*[1]) na lobho na ca matsaraḥ. || 76 ||
Vaivasvate 'ntare tasmin[1]) *sāṃpratam*[2]) samupasthite[3]) |
Vainyāt prabhṛti *loke 'smin*[4]) sarvasyaitasya saṃbhavaḥ. || 77 ||

yatra ya[1]tra samaṃ tv asyā[2])
bhūmer āsīt tadā[3]) *dvijāḥ*[4]), |
tatra tatra prajāḥ sarvā
nivāsaṃ samarocayan. || 78 ||

samatvaṃ yatra yatrâsīd
bhūmeḥ[1]) kasmiṃś cid[2]) eva hi, |
tatra tatra prajās tā vai
nivasanti *sma*[3]) sarva*dā*[4]). || 78 ||

āhāraḥ[1]) phalamūl*āni*[2]) prajānām a[3]bhavat *tadā*[4]) |
kṛcchre*ṇa mahatā yukta*[5]), ity evam anuśuśruma[6]). || 79 ||

sa[1]) kalpayitvā vatsaṃ tu
manuṃ Svāyaṃbhuvaṃ prabhum[2]
sva[3]pāṇau puruṣavyāghro[4])
dudoha pṛthivīṃ tataḥ[5]). || 80 ||
sasyajātāni sarvāṇi
Pṛthur[1]) Vainyaḥ pratāpavān, |

sa kalpayitvā vatsaṃ tu
Cākṣuṣaṃ manum īśvaraḥ |
Pṛthur[1]) dudoha sasyāni
sv*a*[2]tale pṛthivīṃ tataḥ. || 80 ||
sasyāni tena dugdhāni
Vainyena tu vasuṃdharām[1]) |
manuṃ ca Cākṣuṣaṃ kṛtvā
vatsaṃ pātre ca bhūmaye, |

---

75 = Bḍ. I. 36.197; Br. 4.91; H. 362; Śidh. 57.4; Vā. 62.171. 1) Bḍ. -ni-. 2) Śidh. viṣaye. 3) Br.T. pra-. 4) H. ca; Śidh. vai. 5) Bḍ.Vā. vâpi vidyate; H. vā tadâbhavat.

76a = Bḍ. I. 36.198a; Br. 4.92a; H. 363a; Śidh. 57.5a; Vā. 62.172a. 1) H.Śidh. śas-. 2) Bḍ.Br. -kṣ(y)aṃ.
| 76b = Br. 4.92b; H. 363b. 1) tatra.

77 = Bḍ. I. 36.199a, 201b: Br. 4.93; H. 364; Vā. 62.172c, 174c. 1) H. câsmin 2) H. -prate. 3) Bḍ.Vā. sarvasyaitasya saṃbhavaḥ. 4) Br. vai viprāḥ; H. rājendra.

78 = Br. 4.94; H. 365; Śidh. 57.(5b) = a. 1) Śidh. ta-. 2) Śidh. samatvaṃ syād. 3) Śidh. -mer vāsas tv abhūd. 4) H. -dânagha.

78 = Bḍ. I. 36.199b, 200a; Vā. 62.173. 1) Vā. bhūyas. 2) Vā. tasmiṃs tad. 3) Bḍ. ca. 4) Bḍ. -śaḥ.

79 = Bḍ. I. 36.200b, 201a; Br. 4.95; H. 366; Śidh. 57.6a = b; Vā. 62.174ab, cfr. 175a. 1) Vā. -ra-. 2) Bḍ. -le tu; Vā. -laṃ tu. 3) Śidh. câ-. 4) Bḍ.Vā. kila. 5) Bḍ.Vā. -ṇaiva tadā tāsām. 6) Vā. 175a -ṇa mahatā so 'pi pranaṣṭāsv oṣadhīṣu vai.

80 = Br. 4.96; H. 367; Śidh. 57.6b, 7a. 1) Śidh. saṃ-. 2) Śidh. -bhuḥ. 3) Śidh. sa. 4) H. -vyāghra; Śidh. -śreṣṭho. 5) Śidh. tadā.

80 = Bḍ. I. 36.202; Vā. 62.175bc. 1) Vā. punar. 2) Bḍ. sve.

81 = Br. 4.97; H. 368; Śidh. 57.7b, 8a.

81 = Bḍ. I. 36.203a = c; Vā. 62.176.

tenânnena prajāḥ sarvā[1]) tenânnena tatas[2]) tā vai
vartante 'dyâpi sarvaśaḥ[3]). 81 || vartayante prajāḥ sadā[3]). || 81 ||
ṛṣibhiḥ śrūyate[1]) câpi[2] punar dugdhā vasuṃdharā,
vatsaḥ Somo 'bhavat[3] teṣāṃ[4]) dogdhā câpi Bṛhaspatiḥ[5]), || 82 ||
pātram āsīt tu chandāṃsi[1]) *gāyatryādīni sarvaśaḥ*[2]),
kṣīram āsīt *tadā teṣāṃ tapo*[3]) brahma[4] ca śāśvatam. || 83 ||
punas tato[1]) devagaṇaiḥ Puraṃdarapurogamaiḥ[2]
kāñcanaṃ[3] pātram ādāya *dugdhêyaṃ śrūyate mahī*[4]). || 84 ||
vatsas tu Maghavān āsīd, dogdhā tu[1]) Savitā pra[2]bhuḥ[3]).
kṣīram ūrjaskaraṃ caiva[4]), vartante yena[5]) devatāḥ[6]). || 85
pitṛbhiḥ śrūyate câpi[1]) punar dugdhā vasuṃdharā[2])
rājataṃ pātram ādāya svadhām[5]) *amitavikramaiḥ*[6]. || 86 ||
[svadhāmṛtaṃ ca pitṝṇām āsīd dogdhā-Aryamā tathā.]
Yamo *Vaivasvatas teṣām*[1] *āsīd*[2]) vatsaḥ pratāpavān[3]),
Antakaś câbhavad dogdhā *kālo lokaprakālanaḥ*[4]). || 87 ||

---

1) Śidh. gor hi. 2) H. -jās tāta. 3) Śidh. vartayanty adya nityaśaḥ. 1) Vā T. -dharā. 2) Vā. tadā. 3) Bd -ti śubhāḥ prajāḥ.

82 = Bd. I. 36.203b. 204a; H. 369; Śidh. 57.8b = a[b1]: Vā 62.177. 1) Vā. T. stūyate. 2) Śidh. -bhis tu tato dugdhā: Vā. -te vâpi. 3) Bd. Vā. -mas tvabhūt. 4) Śidh tataḥ. 5) H -dhā c-Āṅgirasaḥ sutaḥ.

83 = Bd. I. 36.204b, 205a; H. 370(a)b; Śidh. 57.9a = a[bII]; Vā. 62.178. 1) Bd. chandāṃsi pātram āsīt tu; Śidh. pātraṃ chandāṃsi dogdhā vai. 2) H. Bṛhaspatir mahātejāḥ pātraṃ chandāṃsi Bhārata. 3) H. -sīd anupamaṃ tayor. 4) Śidh. dugdhaṃ.

84 = Bd. I. 36.205b, 206a; H. 371; Śidh. 57.(9b), 10a: Vā 62.179ab. 1) H. tataḥ punar: Vā.T. punaḥ stutvā. 2) Śidh. tato devagaṇair dugdhā vatsaṃ kṛtvā Puraṃdaram. 3) Bd.Vā. sauvarṇaṃ. 4) Bd. -dhā saṃśrūyate mahī; Śidh. dogdhā caiva tu Bhāskaraḥ; Vā. amṛtaṃ duduhe tadā.

85 = Bd I 36.206b. 207a; Br.4.(101); H.372; Śidh. 57.10b = b; Vā. 62.(179c) = a. 1) Bd ca. 2) Bd. vi-. 3) Br. devānāṃ kāñcanaṃ pātraṃ vatsas teṣāṃ Śatakratuḥ; Vā. tenaiva vartayante ca devā Indrapurogamāḥ 4) Bd. -jaṃ ca madhu ca; Br.T. ojaskaraṃ caiva. 5) Bd. tena; Śidh. yena vartanti. 6) Br. dogdhā ca bhagavān raviḥ.

86 = Bd. I. 36.207b. 208a; H. 373; Śidh. 57.11a = a; Vā. 62.186a = a. 1) Śidh. -bhiś ca punar dugdhā. 2) Śidh. pātram ādāya rājatam. 3) H. sudhāṃ. 4) Bd. āśu vitṛptaye; Vā. pitṛbhiḥ stūyate mahī [ ] = Vā. 62.186b.

87 = Bd. I. 36.208b, 209a; H. 374; Śidh. 57.(11b) = a; Vā. 62.186c = a. 1) Bd. Vaivasvato Yamas tv āsīt. 2) Bd. teṣāṃ: Vā Yamo vatso 'bhavat teṣāṃ. 3) Vā. māso tṛptis tu sarvadā; Śidh. vatsaṃ kṛtvā Mayaṃ caiva dogdhā Kālas tu cântakaḥ. 4) Bd. -dhā pitṝṇāṃ balavān prabhuḥ.

nāgaiś ca[1]) śrūyate[2]) dugdhā[3]) vatsaṃ kṛtvā tu Takṣakam |
alābuṃ[4]) pātram ādāya viṣaṃ kṣīraṃ *tadā mahī*[5]). || 88 ||

teṣām Airāvato dogdhā Dhṛtarāṣṭraḥ pratāpavān |	teṣāṃ ca[1]) Vāsukir dogdhā Kādraveyaḥ pratāpavān[2]) |

nāgānāṃ *vai dvija*śreṣṭha[1]) sarpāṇāṃ *caiva sarvaśaḥ*[2]) || 89 ||
tenaiva vartayanty ugrā mahākāyā *viṣ*ol[1]baṇāḥ |
tad[2]āhārās tadācārās tadvīryās tadupāśrayāḥ[3]). || 90 ||
asuraiḥ śrūyate câpi punar dugdhā vasuṃdharā[1]) |

āyasaṃ pātram ādāya māyāṃ śatrunibarhiṇīm[1]). || 91 ||	āyasaṃ pātram ādāya kila māyāś ca sarvaśaḥ. || 91 ||

Virocanas tu Prāhrādir vatsas teṣām *abhūt* tadā[1]), |

ṛtvig Dvimūrdhā Daityānāṃ, Madhur dogdhā mahābalaḥ. || 92 ||	ṛtvig Dvimūrdhā Daityānāṃ, dogdhâbhūd Ditinandanaḥ. || 92 ||
tayaite māyayâdyâpi sarve māyāvino 'surāḥ | vartayanty amitaprajñās, tad eṣām amitaṃ balam. || 93 ||	payasā te ca māyābhiḥ sarve māyāvino 'surāḥ | vartayanti mahāvīryās, tad eṣāṃ paramaṃ balam. || 93 ||

| yakṣaiś ca[1]) śrūyate rājan[2]) punar dugdhā vasuṃdharā |
āmapātre *punar dugdhā*[1]) *tv a*ntardhānam iyaṃ mahī[2]) || 94 ||

---

88 = Bḍ. I. 36.212b, 213a; H. 375; Śidh. 57.13aI, 12bII, I, 13aII; Vā. 62.180aI, II = aIbII. 1) Bḍ. -gais tu. 2) Vā. stūyate. 3) Śidh. nāgair dugdhā vasumatī. 4) Bḍ.Śidh. -bu-. 5) H. narottama; Śidh. mahārṣe.

89a = H. 376a; Śidh. 57.13b. | 89a = Bḍ. I. 36.213b; Va. 62.180b. 1) Bḍ. vai. 2) Vā. -yā mahaujasaḥ.

89b = Bḍ. I. 36.214a; H. 376b; Vā. 62.181a. 1) H. Bharataśreṣṭha. 2) H. ca mahīpate.

90 = Bḍ. I. 36.214b, 215a; H. 377; Śidh. 57.14a = b; Vā. 6.2181bc. 1) Vā. mahol-. 2) Śidh. vāyv-. 3) H. tadapāśrayāḥ; Śidh. -rāḥ sadā sarpā viṣolbaṇāḥ; Vā.T. tu tadāśrayāḥ.

91a = Bḍ. I. 36.209b; H. 378a; Śidh. 57.(14bI). 1) Śidh. asuraiś ca punar dugdhā.

91b = H. 378b; Śidh. 57.(14bII). 1) Śidh. pātraṃ kṛtvā tadāyasam. | 91b = Bḍ. I. 36 210a.

92a = Bḍ. I. 36.210b; H. 379a; Śidh. 57.(15a). 1) Bḍ -ṣāṃ mahāyaśāḥ; Śidh. māyā dugdhaṃ tu vatsaṃ hi kṛtvā pautraṃ Virocanam.

92b = H. 379b; Śidh. 57.(15b). 1) Śidh. dogdhā Daityo Madhus tatra tato māyādhikāsurāḥ. | 92b = Bḍ. I. 36.211a.

93 = H. 380. | 93 = Bḍ. I 36.211b, 212a.

94a = H. 381a; Śidh. 57.16aI = I. 1) Śidh. jajñaiḥ saṃ-. 2) Śidh. dugdhā.

94b = Bḍ. I. 36.215b; H. 381b; Śidh. 57.16aII, bI; Vā. 62.182a. 1) H. ma-

vatsaṃ Vaiśravaṇaṃ *kṛtvā*[1] yakṣaiḥ[2], puṇyajanais tadā[3], ,
dogdhā Rajata[4]nābhas tu, pitā Maṇivar[5]asya yaḥ[6] . 95
yakṣātmajo mahātejās *Triśīrṣaḥ*[1] sumahā*tapāḥ*[2] :
tena te vartayantīti paramarṣir uvāca[3]) ha. 96
rākṣasaiś ca piśācaiś ca[1], punar dugdhā vasuṃdharā
| śāvaṃ kapālaṃ ādāya prajā bhoktuṃ narādhipa. 97 |
Brahm*opetas tu* dogdhā vai[1]) teṣām āsīt Ku*berakaḥ*[2].
vatsaḥ[3]: Sumālī *balavān*[4], kṣīraṃ rudhiram eva *ca*[5]) 98

kapālapātre nirdugdhā hy[1]
antardhānaṃ ca rākṣasaiḥ:
tena kṣīreṇa rakṣāṃsi
vartayantīha sarvaśaḥ. 99

tena kṣīreṇa yakṣāś ca
rākṣasāś câmaropamāḥ |
vartayanti piśācāś ca
bhūtasaṅghās tathaiva ca. || 99 ||

padmapātre punar dugdhā gandharvaiḥ sâ[1]psarogaṇaiḥ
vatsaṃ Citrarathaṃ kṛtvā śucīn gandh*aṃs tathaiva ca*[2]. 100
teṣāṃ *Vasuruciś*[1] tv[2]) āsīd dogdhā *putro muneḥ śuciḥ*[3]
gandharvarājo 'tibalo mahātmā sūryasaṃnibhaḥ. 101
śailaiś ca śrūy[1]ate dugdhā[2] punar devī[3] vasuṃdharā
tatrauṣadhīr[4]) mūrtimatī ratnāni vividhāni ca[5]. 102

---

hārāja; Śidh. vasuṃdharā. 2) Bd. -napriyaṃ mahī: H. purântardhānam akṣayam; Śidh. antardhānaṃ ca vai dugdham.

95 = Bd. I. 36.216; H. 382; Śidh. 57.16bII = aI; Vā. 62.182b, 183a. 1) Śidh. tathā. 2) Vā. yajñaiḥ. 3) Bd.Vā. tathā. 4) Vā.T. ca Jatu-. 5) Bd. dhar-. 6) Vā. saḥ.

96 = Bd. I. 36.217; H. 383; Vā. 62.183bc. 1) Bd.Vā. -tejā vaśī ca (Vā. sa. 2) Bd. -yaśāḥ; Vā. -balaḥ. 3) Bd. -mārthatayā ca.

97a = Bd. I. 36.218a; H. 384a; Śidh. 57.17a; Vā. 62.184a. 1) Bd. Piśāś caiva.

97b = H. 384b.

98 = Bd. I. 36.218b, 219a; H. 385; Śidh. 57.(17b, 18a); Vā. 62.184b, 185a. 1) Bd. Brahmā Brāhyos tu vai dogdhā; H. dogdhā Rajatanābhas tu. cfr. 95bI. 2) H. Kurūdvaha; Śidh. kṣīraṃ rudhiram evâpi dogdhā Rākṣasanāyakaḥ. 3) Vā rakṣaḥ. 4) H. Kauravya. 5) H. hi; Śidh. vatsaṃ Sumālinaṃ kṛtvā tena te vartayanty atha.

99 = H. 386.

99 = Bd. I. 36.219b, 220a; Vā. 62.185bc. 1) Vā. -dhā a-.

100 = Bd. I. 36.220b, 221a; H. 387; Śidh. 57.18b, 19a; Vā. 62.187. 1) Bd. -vaiś câ-; Vā. -vair a-. 2) Bd. gandhāmahī tadā; H. gandhān nararṣabha; Śidh. dogdhā Vasurucis tathā.

101 = Bd. I. 36.221b, 222a; H. 388; Vā. 62.188. 1) H. ca Suruciś; Vā. Viśvāvasus 2) H. câ-. 3) Bd. śubhaḥ; H. Bharatasattama.

102 = Bd. I. 36.222b, 223a; H. 389; Śidh. 57.19b = aI, bII; Vā. 62.189.

vatsas tu Himavān āsīd[1]), dogdhā Merur[2]) mahāgiriḥ, |
pātraṃ tu śailam evâsīt, tena śailāḥ[3]) pratiṣṭhitāḥ[3]). || 103 ||
śrūyate vṛkṣavīrudbhiḥ[1]) punar dugdhā vasuṃdharā |
pālāśaṃ[2]) pātraṃ ādāya[3]) chinnadagdha[4]prarohaṇam. || 104 ||
kāmadhuk puṣpitaḥ *śālaḥ*[1]) *plakṣo*[2]) *vatso yaśasvinām*[3]), |

sarvakāmadughā dogdhrī[1])	sarva[1]kāmadughā dogdhrī
sarvasasyaprarohaṇī. || 105 ||	pṛthivī bhūtabhāvinī. || 105 ||

sêyaṃ[1]) Dhātrī Vidhātrī ca *Pāvanī*[2]) ca vasuṃdharā |
| dugdhā hitārthaṃ lokānāṃ Pṛthunêti hi[1]) naḥ śrutam. |
carācarasya *sarva*[1]*sya* pratiṣṭhā yonir eva ca || 106 ||
āsīd iyaṃ[1]) samudrāntā medinîti pariśrutā[2]). |
| vasu dhārayate yasmād[1]), vasudhā tena côcyate[2]). |
Madhu-Kaiṭabhayoḥ[1]) *kṛtsnā*[2]) medasā *saṃ*pariplutā[3]), || 107 ||
tenêyaṃ medinī *devī procyate*[1]) brahmavādibhiḥ. |
tato' bhyupagamād rājñaḥ Pṛthor Vainyasya *dhīmataḥ*[2]) || 108 ||
duhitṛtvam anuprāptā *devī Pṛthvîti côcyate*[1]). |

---

1) Vā. srū-. 2) H. rājan. 3) H. dugdhā. 4) Bd. tadau-; H. auṣadhīr vai. 5) Śidh. ratnāny oṣadhayaḥ śubhāḥ.

103 = Bd. I. 36.223b, 224a; Br. 4.108b = a; H. 390; Śidh. 57.20a = a; Vā. 62.190. 1) Vā. -vāṃs teṣāṃ. 2) H.Vā. Merur dogdhā. 3) Vā. -aḥ.

104 = Bd. I. 36.224b, 225a; Br. 4.109b = b; H. 391; Vā. 62.191. 1) H. vīrudbhiḥ śrūyate rājan. 2) Br.Vā. -śa-. 3) Br. kṣīraṃ ca. 4) Vā.T. dugdhaṃ chinna-.

105a = Bd. I. 36.225b; Br. 4 (109a); H. (392a); Vā. 62.192a. 1) Vā. śailaḥ. 2) Vā.T. pakṣo. 3) Vā. -svinī; Br. plakṣo vatsas tu vṛkṣāṇāṃ doghdhā śālas tu puṣpitaḥ: H. dudoha puṣpitaḥ sālo vatsaḥ plakṣo 'bhavat tadā.

105b = Br. 4.111a; H. 393b. 1) H. dugdhā	105b = Bd. I. 36.226a: Vā. 62.192b. 1) Bd. sarṣa-.

106a = Bd. I. 36.226b: Br. 4.110a; H. 392b: Vā. 62.193a. 1) Bd. saiva; Vā. saiṣā. 2) Bd.Vā. dhāraṇī.

| 106b = Bd. I. 36.227a; Vā. 62.193b. 1) Vā. -nā iti.

106b(c) = Bd. I. 36.227b: Br. 4.110b; H. 393a; Vā. 62.193c. 1) Bd.Vā. loka-.

107a = Bd. I. 37.1a; Br. 4.111b; H. 394a; Śidh. 57.20b; Vā. 63.1a, cfr. 3a. 1) Bd. iha. 2) Bd. vasundhêti yathāśrutam; Br. -nī pariviśrutā; Śidh. -nī ca pariśrutā.

| 107b = Bd. I. 37.1b: Vā. 63.1b. 1) Bd. -su dhatte yatas tasmād. 2) Bd -dhā sêti gīyate.

107b,c) = Bd. I. 37.2a; Br. 4.112a; H. 394b; Śidh. 57.21a; Vā. 63.2a. 1) H. -yāḥ. 2) Bd.Vā. pūrvaṃ. 3) Br.T. samabhiplutā; Br.V. Śidh. ca pariplutā; H. -sâbhipariplutā.

108 = Bd. I. 37.2b, 3a; Br. 4.112b, 113a; H. 395; Vā. 63.2b = b. 1) Bd. -nny uktā niruktyā: Br. ucyate. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

109 = Bd. I. 37.3b, 4a; Br. 4.113b, 114a; H. 396; Śidh. 57.21b, 22a; Vā. 63.3b, 4a. 1) Bd. pṛthivī paṭhyate tataḥ; Śidh. dharā pṛthvy

Pṛthunā[2] pravibhaktā[3], ca śodhitā[4], ca vasuṃdharā[5]. ‖ 109 ‖

sasyākaravatī sphītā
purapattanamālinī[1]. 110

sasyākaravatī rājña[1])
pattanākaramālinī
cāturvarṇyasamākīrṇā
rakṣitā tena dhīmatā. ‖ 110 ‖

evaṃprabhāvo Vainyaḥ sa rājâsīd[1]) rāja[2]sattamaḥ[3],
namasyaś caiva pūjyaś ca bhūtagrāmair na[4]) saṃśayaḥ[5]). ‖ 111 ‖
brāhmaṇaiś ca mahābhāgair vedavedāṅgapāragaiḥ[1])
Pṛthur eva namaskāryo brahmayoniḥ sanātanaḥ. ‖ 112 ‖
pārthivaiś ca mahābhāgaiḥ pārthivatvam[1]) abhīpsubhiḥ[2]),
ādirājo[3]) namaskāryaḥ Pṛthur Vainyaḥ pratāpavān, ‖ 113 ‖
yodhair api ca vikrāntaiḥ[1]) prāptukāmair[2]) jayaṃ yudhi[3]).

ādikartā[1]) raṇānāṃ ca[2])
yodhānāṃ prathamo nṛpaḥ[3]). 114

ādikartā raṇānāṃ[1]) vai
namasyaḥ Pṛthur eva hi. ‖ 114 ‖

yo hi yoddhā[1]) raṇaṃ yāti kīrtayitvā Pṛthuṃ nṛpam,
sa ghorarūpān[2]) saṃgrāmān[3]) kṣemī tarati[4]) kīrtimān. ‖ 115 ‖
vaiśyair api ca vittāḍhyair[1]) vaiśya[2]vṛttividhāyibhiḥ[3]),
Pṛthur eva namaskāryo vṛttidātā[4]) mahāyaśāḥ. ‖ 116 ‖

---

ucyate tataḥ: Vā. pṛthvîty ucyate tataḥ. 2) Vā. prathitā. 3) Bḍ.-vibhāgaś. 4) Vā. śobhitā. 5) Bḍ. dharāyāḥ sādhitaḥ purā: Śidh. kṛtā sasvaravandanā.

110 = Br. 4.114b; H. 397a. 1) Br.-śā.inī.

110 = Bḍ. I. 37.4b, 5a; Vā. 63.4bc. 1) Bḍ.-jñaḥ.

111 = Bḍ. I. 37.5b, 6a; Br. 4.115; H. 397b, 398a; Śidh. 57.22b, 23a = b; Vā 63.5. 1) Bḍ.Vā rājâsīd Vainyaḥ sa. 2) Bḍ. dvija-; Vā. nṛpa-. 3) Bḍ. -māḥ; Śidh. -sīn mukhato nṛpāṇām. 4) Bḍ. Vā. -grāmeṇa H. a-. 5) Bḍ. Vā. sarvaśaḥ: Śidh. ca vṛttikāmair nṛpaiḥ sadā.

112 = Bḍ. I. 37.6b, 7a; Br. 4.116; H. 398b, 399a; Śidh. 57.23b = a; Vā. 63.6. 1) Śidh. vaiśyaiḥ śūdrair dhanepsubhiḥ.

113 = Bḍ. I. 37.7b, 8a; Br. 4.117; H. 399b, 400a; Vā. 63.7; cfr. Śidh. 57.24aII = aII. 1) Bḍ. Vā. prārthayadbhir. 2) Bḍ. Vā. mahad yaśaḥ: Br. ihécchubhiḥ. 3) Vā. -jā.

114a = Bḍ. I. 37.8b; Br. 4.118a; H. 400b; Śidh. 57.24a; Vā 63.8a. 1) Bḍ. Vā. saṃgrāme. 2) Śidh. pārthivatvam; Vā. prārthayānair. 3) Śidh. abhīpsubhiḥ.

114b = Br. 4.118b; H. 401a; Śidh. 57.24b. 1) Br. ādirājo; H. Pṛthur eva. 2) Br. H. namaskāryo. 3) Śidh. mune.

114b = Bḍ. I. 37.9a; Vā. 63.8b. 1) Vā. narāṇām.

115 = Bd. I. 33.9b, 10a; Br. 4.119; H. 401b, 402a; Śidh. 57.25; Vā. 63.9. 1) Śidh. yodho. 2) Bd. Br. Śidh. -pāt; Vā.T. -pe. 3) Bḍ. Br. Śidh. -māt; Vā.T. -me. 4) Br.T. bhavati.

116 = Bd. I. 37.10b, 11a; Br. 4.120; H 402b, 403a; Śidh. 57.(26a) = a; Vā. 63.10. 1) Bd. Vā. rājarṣir. 2) H. -yaiḥ paṇya-. 3) Bḍ. -tim

tathaiva śūdraiḥ śucibhis trivarṇaparicāribhiḥ |
Pṛthur eva[1]) namaskāryaḥ śreyaḥ param abhī[2]psubhiḥ[3]). || 116_{1} ||

ete vatsaviśeṣāś ca dogdhāraḥ kṣīram eva ca |
pātrāṇi ca mayôktāni, kiṃ bhūyo varṇayāmi vaḥ[1])? || 117
pātrāṇi ca mayôktāni sarvāṇy eva yathākramam. || 117 ||

Brahmaṇā prathamaṃ dugdhā purā pṛthvī mahātmanā |
Vāyuṃ kṛtvā ta*dā*[1]) vatsaṃ bījāni vasudhātale. || 117_{1} ||
tataḥ Svāyaṃbhuve pūrvaṃ tadā manvantare punaḥ |
vatsaṃ Svāyaṃbhuvaṃ kṛtvā *dugdh-Āgnīdhreṇa vai mahī*[1]). || 117_{2} ||
tataḥ[1]) Svārociṣe *vâpi prāpte manvantare 'dhunā*[2]) |
vatsaṃ[3]) Svārociṣaṃ kṛtvā *dugdhā*[4]) sasyāni *medinī*[5]). || 117_{3} ||
Uttame *'nuttame*[1]nâpi dugdhā *Devān*[2]ujena tu |
manuṃ kṛtv-Ôttamaṃ vatsaṃ sarvasasyāni dhīmatā. || 117_{4} ||
punaś ca pañcame pṛthvī Tāmasasyântare manoḥ |
dugdhêyaṃ Tāmasaṃ vatsaṃ kṛtvā *tu*[1]) Balabandhunā. || 117_{5} ||
Cāriṣṇa[1]vasya *vai ṣaṣṭhe*[2]) samprāpte cântare manoḥ |
dugdhā mahī Purāṇena vatsaṃ Cāriṣṇa[1]vaṃ prati. || 117_{6} ||
Cākṣuṣe *'pi ca*[1]) samprāpte tadā manvantare punaḥ |
dugdhā mahī Purāṇena vatsaṃ kṛtvā tu Cākṣuṣam. || 117_{7} ||
Cākṣuṣasyântare 'tīte prāpte Vaivasvate punaḥ |
Vainyenêyaṃ *mahī*[1]) dugdhā, yathā te kathi[2]taṃ mayā. || 117_{8} ||
etair dugdhā purā pṛthvī vyatīteṣv antareṣu vai |
devādibhir manuṣyaiś ca ta*thā*[1]) bhūtādibhiś ca *ha*[2]). || 117_{9} ||
evaṃ sarveṣu vijñeyā[1]) atītānāgateṣv iha |
devā manvantare*ṣv asya*[2]) Pṛthos tu śṛṇuta prajāḥ. || 117_{10} ||

---

ihâsthitaiḥ; Vā. -tisamāsthitaiḥ; Śidh. vaiśyo 'pi kṛṣibhāgī syāc chūdraḥ puṇyaphalaṃ labhet. 4) Bḍ. -dānān.

116_{1} = Br. 4.121: H. 403b, 404a; Śidh. 57.26b=h. 1) Śidh. -thuḥ sadā. 2) Br. ihê-. 3) Śidh. -yo bhūtikāmais tu parvasu.

117a = Bḍ. I. 37.11b: Br. 4.122a; H. 404b; Vā. 63.11a.

117b = Br. 4.122b: H. 405. 1) H. te. | 117b = Bḍ. I. 37.12a; Vā. 63.11b.

117_{1} = Bḍ. I. 37.12b, 13a; Vā. 63.12. 1) Bḍ. tathā.

117_{2} = Bḍ. I. 37.13b, 14a; Vā. 63.13. 1) Bḍ. -vā sarvasasyāni caiva hi.

117_{3} = Bḍ. I. 37.14b, 15a; Vā. 63.14. 1) Vā. manau. 2) Vā. -ṣe dugdhā mahī Caitreṇa dhīmatā 3) Vā. manuṃ. 4) Vā. vatsaṃ. 5) Vā. vai purā.

117_{4} = Bḍ. I. 37.15b, 16a; Vā. 63.15. 1) Bḍ. -mena tu te-. 2) Vā. [-vabhu-.

117_{5} = Bḍ. I. 37.16b, 17a; Vā. 63.16. 1) Vā. vai.

117_{6} = Bḍ. I. 37.17b, 18a; Vā. 63.17. 1) Bḍ. Cāriṣṭa-. 2) Vā. devasya.

117_{7} = Bḍ. I. 37.18b 19a; Vā. 63.18. 1) Bḍ. câpi.

117_{8} = Bḍ. I. 37.19b, 20a; Vā. 63.19. 1) Bḍ. purā. 2) Vā. kīrti-.

117_{9} = Bḍ. I. 37.20b, 21a; Vā. 63.20. 1) Bḍ. tato. 2) Vā. yā.

117_{10} = Bḍ. I. 37.21b, 22a; Vā. 63.21. 1) Vā. -yā hy. 2) Bḍ. -re svasthāḥ.

Textgruppe II.

(Mt. 10.1–35; P.1 I. 8.1–35; P.2 V. 8.1–35a.

Ṛṣaya ūcuḥ (Bhīṣma uvāca):
bahubhir dharaṇī bhuktā bhūpālaiḥ śrūyate purā,
pārthivāḥ pṛthivīyogāt, pṛthivī kasya yogataḥ, ‖ 1 ‖
kimarthaṃ ca kṛtā saṃjñā bhūmeḥ, kim[1] pāribhāṣikī

gaur itīyaṃ ca vikhyātā	gaur itīyaṃ ca saṃjñā vā
sūta kasmād, bravīhi naḥ! ‖ 2 ‖	bhuvaḥ kasmād, bravīhi me! ‖ 2

sūta (Pulastya) uvāca:
vaṃśe Svāyaṃbhuvasyâsīd[1] Aṅgo[2] nāma prajāpatiḥ,
Mṛtyos tu duhitā tena pariṇītā*ti*durmukhī[3] ‖ 3 ‖
Sunītha nāma, tasyās tu Veno nāma sutaḥ purā
adharmanirataḥ *kāmī*[1]) balavān vasudhādhipaḥ ‖ 4 ‖
lok*asyâ*[1]dharmakṛc *câpi*[2]) parabhāryāpahārakaḥ. |
dharmācārasya[3] siddhyarthaṃ jagato *'rthe*[4]) maharṣibhiḥ ‖ 5 ‖
anunīto 'pi na dadāv *aśuddhātmābhayam*[1]) tataḥ. |
śāpena mārayitvainam[2]) arājakabhayārditāḥ ‖ 6 ‖
mamanthur brāhmaṇās tasya balād deham a[1]kalmaṣāḥ. |
tatkāyān mathyamānāt tu nipetur[2]) mlecchajātayaḥ ‖ 7 ‖
śarīre mātur aṃśena kṛṣṇāñjanasamaprabhāḥ[1]). |
pitur aṃśasya câṃśena[2]) dhārmiko dharma*kāraka*ḥ[3]) ‖ 8 |
utpanno dakṣiṇād dhastāt sadhanuḥ saśaro gadī |
divyatejomayavapuḥ[1]) saratnakavacāṅgadaḥ ‖ 9 ‖
pṛthor[1]) evâbhava*d yatnāt*[2]), *tataḥ*[3]) *Pṛthu*r[4]) ajāyata; |
sa viprair abhiṣikt*as tu*[5]), tapaḥ kṛtvā sud*uṣkaram*[6]) ‖ 10 ‖

---

1 = Mt. 10.1; P.1 I. 8.1; P.2 V. 8.1.
2a = Mt. 10.2a; P.1 I. 8.2a; P.2 V. 8.2a. 1) P.1 sā.
2b = Mt. 10.2b. | 2b = P.1 I. 8.2b; P.2 V. 8.2b.
3 = Mt. 10.3; P.1 I. 8.3, P.2 V. 8.3. 1) P.1 purā kṛtayugasyâsīd; P.2 -śe Svāyambhuve câsīd. 2) P.2 Aṃśo. 3) Mt. -tā sudurmukhā.
4 = Mt. 10.4; P.1 I. 8.4; P.2 V. 8.4. 1) Mt. câsīd.
5 = Mt. 10.5; P.1 I. 8.5; P.2 V. 8.5. 1) Mt. loke 'py a-. 2) Mt. jātaḥ. 3) P.1P.2 atha tasya pra-. 4) Mt. jagato 'tha; P.1 jagadartham
6 = Mt. 10.6; P.1 I. 8.6; P.2 V. 8.6. 1) Mt. anujñāṃ sa yadā. 2) P.2 -tvêmam.
7 = Mt. 10.7; P.1 I. 8.7; P.2 V. 8.7. 1) P.2 tv a-. 2) P.1 janitā.
8 = Mt. 10.8; P.1 I. 8.8; P.2 V. 8.8. 1) P.2 -prabhaḥ. 2) P.1 saṅgena. 3) Mt. dharmacāriṇaḥ.
9 = Mt. 10.9; P.1 I. 8.9; P.2 V. 8.9. 1) P.1 -mayaḥ putraḥ.
10 = Mt. 10.10; P.1 I. 8.10; P.2 V. 8.10. 1) P.1P.2 -thur. 2) P.1P.2V. -van nāmnā; P.2T. yasmān. 3) P.1 sa ca; P.2T. nāmnā; V. yasmād. 4) P.1P.2 Viṣṇur. 5) Mt. -kto 'pi; P.1 -ktaḥ saṃs. 6) Mt. -dāruṇam.

Viṣṇor vareṇa sarvasya prabhutvam agamat prabhuḥ[1]. |
niḥsvādhyāyavaṣaṭkāram nirdharmaṃ vīkṣya bhūtalam || 11 ||
*ved*dhum[1]) evôdyataḥ kopāc chareṇâmitavikramaḥ. |
tato gorūpam āsthāya bhūḥ palāyitum udyatā, || 12 ||
pṛṣṭhato 'nugatas[1]) tasyāḥ Pṛthur dīpta[2]śarāsanaḥ. |
tataḥ sthitvaikadeśe tu kiṃ karomîti câ[3]bravīt. || 13 ||
Pṛthur apy avadad vākyam: īpsitaṃ dehi suvrate |
sarvasya jagataḥ śīghraṃ sthāvarasya carasya ca; || 14 ||
tathê*ti* câ[1]bravīd Bhūmir[2]); dudoha sa narādhipaḥ |
svake pāṇau Pṛthur vatsaṃ kṛtvā Svāyaṃbhuvaṃ manum. || 15 ||
tad annam abhavad dugdhaṃ[1]), prajā jīvanti yena[2]) *tu*[3]). |
tatas tu ṛṣibhir dugdhā, vatsaḥ Somas tadâbhavat. || 16 ||
dogdhā Bṛhaspatir abhūt, pātraṃ vedas, tapo rasaḥ.
devaiś ca vasudhā dugdhā, dogdhā Mitras[2]) tadâbhavat, || 17 ||
Indro vatsaḥ samabhavat, kṣīram ūrjas*vala*ṃ[1]) balam, |
devānāṃ kāñcanaṃ pātraṃ, pitṝṇāṃ rājataṃ tathā, || 18 ||
Antakaś câbhavad dogdhā, Yamo vatsaḥ, svadhā rasaḥ. |
alābupātraṃ[1] nāgānāṃ. Takṣako vatsako[2]) 'bhavat, || 19 ||
viṣaṃ kṣīraṃ, tato dogdhā Dhṛtarāṣṭro 'bhavat punaḥ. |
asurair api dugdheyam āyase śatrupīḍanam[1]) || 20 ||
pātre māyām, abhūd vatsaḥ Prāhl[1]ādis tu Virocanaḥ. |
dogdhā Tri[2]mūrdhā tatrâsīn, māyā yena pravartitā. || 21 ||
yakṣaiś ca vasudhā dugdhā purântardhānam īpsubhiḥ |
kṛtvā Vaiśravaṇaṃ[1]) vatsam āmapātre[2]) mahīpate. || 22 ||
pretarakṣogaṇair dugdhā dharā[1]) rudhiram ulbaṇam. |
Raup[2]yaṇābho 'bhavad dogdhā, Sumālī vatsa eva tu[3]). || 23 ||
gandharvaiś ca pu*nar*[1]) dugdhā vasudhā sāpsarogaṇaiḥ |
vatsaṃ Ci[2]trarathaṃ kṛtvā gandhān padmadale tathā. || 24 ||

---

11 = Mt. 10.11; P.1 I. 8.11; P.2 V. 8.11. 1) Mt. punaḥ.
12 = Mt. 10.12; P.1 I. 8.12; P.2 V. 8.12. 1) Mt. dagdhum.
13 = Mt. 10.13; P.1 I. 8.13; P.2 V. 8.13. 1) P.1 pṛṣṭhe tv anvagamat. 2) P.1 -thuḥ śeṣu-. 3) P.2 sâ-.
14 = Mt. 10.14; P.1 I. 8.14; P.2 V. 8.14.
15 = Mt. 10.15; P.1 I. 8.15; P.2 V. 8.15. 1) Mt. tathaiva sâ-. 2) P.2 -mim.
16 = Mt. 10.16; P.1 I. 8.16; P.2 V. 8.16. 1) Mt.T. -vac chuddhaṃ. 2) P.2 tena. 3) Mt. vai.
17 = Mt. 10.17; P.1 I. 8.17; P.2 V. 8.17. 1) P.1P.2V. vācas-; P.2T. vanas-. 2) P.1 Marud dogdhā.
18 = Mt. 10.18; P.1 I. 8.18; P.2 V. 8.18. 1) Mt. ūrjaskaraṃ.
19 = Mt. 10.19; P.1 I. 8.19; P.2 V. 8.19 1) P.1 bilaṃ ca pātraṃ. 2) P.2 brahmako.
20 = Mt. 10.20; P.1 I. 8.20; P.2 V. 8.20. 1) Mt.T. Śakrapīḍinīm.
21 = Mt. 10.21; P.1 I. 8.21; P.2 V. 8.21. 1) P.2 Prāhr-. 2) Mt. Dvi-.
22 = Mt. 10.22; P.1 I. 8.22; P.2 V. 8.22. 1) Viśvāvasuṃ. 2) P.1 maṇimantaṃ
23 = Mt. 10.23; P.1 I. 8.23; P.2 V. 8.23. 1) P.1P.2 vasā. 2) P.2 Rūp-. 3) P.1 ca.
24 = Mt. 10.24; P.1 I. 8.24; P.2 V. 8.24ab. 1) Mt. purā. 2) Mt. Cai-.

dogdhā Vararucir nāma nāṭyavedasya pāragaḥ.	dogdhā Vasurucir[1]) nāmâtharvavedasya pāragaḥ. ‖

giribhir vasudhā dugdhā ratnāni vividhāni ca | 25
auṣadhāni ca divyāni, dogdhā Merur mahī*dhara*ḥ[1]). |
vatso 'bhūd Dhimavāṃs tatra, pātraṃ śailamayaṃ punaḥ. ‖ 26 ‖
vṛkṣaiś ca vasudhā dugdhā kṣīraṃ chinnaprarohaṇam
pālāśapātre, dogdhā tu śālaḥ puṣpa*latā*[1])kulaḥ. ‖ 27 ‖
plakṣo 'bhavat tato[1]) vatsaḥ sarvavṛkṣavanā[2]dhipaḥ |
evam anyaiś ca vasudhā tadā[2]) dugdhā yathepsitam[3]) ‖ 28
āyur dhanāni saukhyaṃ ca Pṛthau rājyaṃ praśāsati. |
na daridras[1]) *tathā*[2]) *rogī*[3]) *nâdhano*[4]) na ca pāpakṛt ‖ 29 ‖
nôpasargo[1]) *na câghātaḥ*[2]) Pṛthau rāj*yaṃ pra*[3]śāsati; |
nityaṃ pramuditā lokā[4]) duḥkhaśokavivarjitāḥ. ‖ 30 ‖
dhanuṣkoṭyā ca śailendrān utsārya sa mahābalaḥ |
bhuvas talaṃ[1]) samaṃ cakre lokānāṃ hitakāmyayā. ‖ 31
na pura[1]grāmadurgāṇi, na câyudhadharā narāḥ,
kṣayātiśaya[2]duḥkhaṃ ca nârthaśāstrasya[3]) câdaraḥ. ‖ 32 ‖
dharmaikatānāḥ[1]) puruṣāḥ[2]) Pṛthau rājyaṃ praśāsati.
kathitāni ca pātrāṇi yat kṣīraṃ ca mayā[3]) tava. ‖ 33 ‖
yeṣāṃ yatra[1]) rucis, tat tat[2]) tebhyo deyaṃ[3]), vijānatā |
yajñaśrāddheṣu[4]) sarveṣu mayā tubhyaṃ niveditam. ‖ 34 ‖
duhitṛtvaṃ gatā yasmāt Pṛthor dharmavato mahī[1]) |
tadânurāgay[2]ogāc ca Pṛthivī viśrutā[3]) budhaiḥ. ‖ 35 ‖

25a = Mt. 10.25a.	25a = P.1 I. 8.25a; P.2 V. 8.24c. 1) P.2 tu Surucir.

25b = Mt. 10.25b; P.1 I 8.25b; P.2 V. 8.25a.
26 = Mt. 10.26; P.1 I. 8.26; P.2 V. 8.25b, 26a. 1) Mt. mahācalaḥ.
27 = Mt. 10.27; P.1 I. 8.27; P.2 V. 8.26b, 27a. 1) P.1P.2 puṣpavanā-.
28 = Mt. 10.28; P.1 I. 8.28; P.2 V. 8.27b, 28a. 1) P.2 tatra. 2) Mt. sarvavṛkṣo dhanā-. 2) P.1 tathā. 3) P.1 -thecchataḥ.
29 = Mt. 10.29; P.1 8.29; P.2 V. 8.28b, 29a. 1) P.1 na dāridyam. 2) Mt. tadā. 3) Mt. kaścin. 4) Mt. na rogī.
30 = Mt. 10.30; P.1 I. 8.30; P.2 V. 8.29b, 30a. 1) P.1 -gā. 2) Mt. nôpasargabhayaṃ kiṃcit. 3) Mt. rājani. 4) P.2 -tāḥ sarve.
31 = Mt. 10.31; P.1 I 8.31; P.2 V. 8.30b, 31a. 1) P.1 bhūmaṇḍalam.
32 = Mt. 10.32; P.1 I. 8.32; P.2 V. 8.31b, 32a. 1) P.2 punar. 2) P.1 mriyante yatra. 3) P.2 -śāstreṣu.
33 = Mt. 10.33; P.1 I. 8.33; P.2 V. 8.32b, 33a. 1) Mt.T. -aikavāsanā. 2) Mt. lokāḥ. 3) P.1 yathā.
34 = Mt. 10.34; P.1 I. 8.34; P.2 V. 8.33b, 34a. 1) P.1 yena. 2) P.1P.2 tatra. 3) Mt. deyaṃ tebhyo; P.1 tebhyo dattaṃ; P.2 teṣāṃ deyaṃ. 4) P.1 -śrīdeṣu.
35 = Mt. 10.35; P.1 I. 8.35; P.2 V. 8.34b, 35a. 1) P.1 -thoḥ pṛthvī mahāmate. 2) P.1 tasyânusāra-. 3) P.2 -vīti stutā.

3. Abschnitt.

Manvantara.

Textgruppe I.

(Bd. III. 1.3—116; Br. 5.1—64: H. 406—544; Śidh. 58. 2b—82; Vā. 100 3—118; cfr. Mr. 94.)

Ṛṣaya ūcuḥ:
manvantarāṇi sarvāṇi vistareṇa *mahāmate*[1]) |
teṣāṃ pūrvavisṛṣṭiṃ ca *Lomaharṣaṇa*[2]) kīrtaya! || 1 ||
yāvanto manavaś caiva yāvantaṃ kālam eva ca |
manvantar*āṇi bho sūta*[1]) śrotum icchām*a*[2]) *tattvataḥ*[3])! || 2 ||
sūta Lomaharṣaṇa) uvāca:
na śakyo vistaro *viprā*[1]) vaktuṃ varṣaśatair api |
manvantarāṇāṃ *sarveṣāṃ*[2]) saṃkṣep*āc chṛṇuta dvijāḥ*[3])! || 3 ||
Svāyaṃbhuvo manuḥ *pūrvaṃ*[1]) manuḥ[2]) Svārociṣas tathā[3]) |
Auttamas[4]) Tāmasaś caiva Raivataś Cākṣuṣas tathā[5]) || 4 ||
Vaivasvataś *ca bho viprāḥ*[1]) sāṃprataṃ[2]) manur ucyate, |
Sāvarṇiś ca[3]) manus *tadvad*[4]) Bhautyo[5]) Raucyas tath*aiva ca*[6]) ||5||
tathaiva Merusā[1]varṇāś[2]) catvāro manavaḥ *smṛtāḥ*[3]). |
atītā vartamānāś ca tathaivânāgatāś ca ye[4]), || 6 ||
kīrtitā manavas *tubhyaṃ*[1]) mayaivaite[2]) yathā śrutāḥ[3]). |
ṛṣīṃś teṣāṃ[4]) pravakṣyāmi putrān devagaṇāṃs tathā: || 7 ||

---

1 = Br. 5.1; H. 406: Śidh. 58.2b = a. 1) H. tapodhane; Śidh. -ṇânu kīrtaya. 2) H. Vaiśampāyana.

2 = Br. 5.2; H. 407; Śidh. 58.3aI, II = aIbII. 1) H.-taram ahaṃ brahman. 2) H.Śidh. -mi. 3) Śidh. mānada.

3 = Br. 5.3; H. 408. 1) H. -ras tāta. 2) H. Kauravya. 3) H. -paṃ tv eva me śṛṇu.

4 = Bd. I. 36.3; Br. 5.4; H. 409; L. 7.32; Śidh. 58.3b = a; Vā. 62.3ab. 1) H. tāta: Śidh. -nuś caiva; L. Manuḥ Svāyaṃbhuvas tv ādyas. 2) L.Śidh. tataḥ. 3) L. dvijāḥ. 4) Bd.Br.T. Uttamas; H. Auttamis. 5) Vā. tatha Raivata-Cākṣuṣau.

5 = Br. 5.5; H. 410; Śidh. 58.4. 1) H. -tas tu Kauravya; Śidh. -to muniśreṣṭha. 2) H. -to. 3) H. -ṇis tu. 4) H. tāta; Śidh. -nuś caiva. 5) Br. Raibhyo, V. Bhāvyo. 6) Śidh. -thâparaḥ.

6 = Br. 5.6; H. 411; Śidh. 58.5. 1) Śidh. -vam eva Sā-. 2) Br. -varṇyaś: Śidh. -ṇiś. 3) Śidh. -vas tathā. 4) Br. -tā dvijāḥ.

7 = Br. 5.7; H. 412; Śidh. 58.6. 1) H. tāta; Śidh. -vaś câpi 2) H. -yaite tu. 3) H. -śrutam. 4) Br. tv eṣāṃ.

Marīcir Atrir bhagavān Aṅgirāḥ Pulahaḥ Kratuḥ .
Pulastyaś ca Vasiṣṭhaś ca saptaite Brahmaṇaḥ sutāḥ. || 8 ||
uttarasyāṃ diśi tathā *dvijāḥ*[1]) saptarṣayas tathā[2]) .
Yāmā nāma tathā devā[3]) āsan Svāyambhuve 'ntare. || 9 ||
Āgnīdhraś-c-Āgnibāhuś ca Medhā[1]) Medhātithir Vasuḥ .
Jyotiṣmān Dyutimān Havyaḥ *Savanaḥ*[2]) *Putra*[3] eva ca[4]), || 10 ||
manoḥ Svāyambhuvasyaite daśa putrā mahaujasaḥ.
etad *vai*[1]) prathamaṃ *viprā*[2]) manvantaram udāhṛtam. || 11 ||
Aurvo[1]) Vasiṣṭhaputraś ca[2]) Stambaḥ Kāś[3]yapa eva ca

Prāṇo Bṛhaspatiś caiva	Bhārgavaś ca tathā[1]) Prāṇa[2])
	Ṛṣabho 'ṅgirasas tathā
Datto *Nis*[1]cyavanas tathā, || 12 ||	Paulastyaś caiva Dattātrir[3])
	Ātreyo Niścalas tathā
	Paulaho 'th-Ârvarīvāṃś ca[4]),
	ete saptarṣayas tathā. || 12 ||

ete maharṣay*as tatra*[1]) Vāyuproktā mahāvratāḥ
devāś ca Tuṣitā nāma smṛtāḥ Svārociṣe 'ntare. || 13 ||
Hav*idhr*aḥ[1] Sukṛtir, Jyotir Āpo[2], Mūrtir Aya*smay*aḥ[3] |
Prathitaś ca Nabhas[4]yaś ca Nabha Ūrjas[5]) tathaiva ca || 14 ||
Svārociṣasya putrās te manor *viprā*[1]) mahātmanaḥ .
kīrtitāḥ *pṛthivīpālā*[2]) mahāvīryaparākramāḥ. || 15 ||
dvitīyam etat kathitaṃ *viprā*[1]) manvantaraṃ mayā[2]).
idaṃ tṛtīyaṃ[3]) vakṣyāmi, ta*d budhyadhvaṃ*[4]) *dvijottamāḥ*[5])! || 16

---

8 = Br. 5.8; H. 413; Śidh. 58.7.
9 = Br. 5.9a = a; H. 414; Śidh. 58.8. 1) H. rājan; Śidh. mune. 2) H. smṛtāḥ. 3 H. -vās tv.
10 = Br. 5.9b, 10a; H. 415; Śidh. 58.9. 1) Br.T. Medhyo. 2) Br. Savalaḥ. 3. Śidh. Śubhra. 4) Br.T. -laḥ putrasaṃjñakaḥ; V. manuputras tathaiva ca.
11 = Br. 5.10b. 11a; H. 416. 1) H. etat te. 2) H. rājan.
12a = Bd. I. 36.17a; Br. 5.11b; H. 417a; Vā. 62.16a. 1) Bd.Vā. Ūrjo. 2 Vā. tu. 3) Br.T. Kaś-.
12b = Br. 5.12a; H. 417b. 1) Br. Datto 'tric.
12b—d = Bd. I. 36.17b, 18; Vā. 62.16b, 17. 1) Vā.T. tadā 2) Vā. Droṇo. 3) Bd. Datto 'trir. 4) Vā. -hasya ca Dhāvāṃs tu.
13 = Br. 5.12b. 13a; H. 418; Śidh. 58.10. 1) Br. -yo viprā; H. -yas tāta.
14 = Br. 5.13b, 14a; H. 419; Śidh. 58.11. 1) Br.T. Havighnaḥ; Śidh. Harighnaḥ. 2) Śidh. Ayo. 3) Br. api smṛtaḥ; Śidh. Ayaḥ Smayaḥ. 4. Śidh. Manas-. 5) Śidh. -bhaḥ Sūryas.
15 = Br. 5.14b, 15a; H. 420; Śidh. 58.12. 1) H. -os tāta; Śidh. -noḥ putrā. 2) H. -la; Śidh. -tā muniśārdūla.
16 = Br. 5.15b, 16a; H. 421; Śidh. 58.13. 1) H. tava; Śidh. mune. 2) Śidh.

Vasiṣṭhaputrāḥ saptâsan Vāsiṣṭhā iti viśrutāḥ |
Hiraṇyagarbhasya sutā Ūrjā nāma[1]) sutejasaḥ[2]). || 17 ||
ṛṣayo 'tra mayā proktāḥ[1]), kīrtyamānān nibodha*ta*[2]) |
Auttameyān *muniśreṣṭhā*[3]) daśa putrān[4]) man*or*amān[5]): || 18 ||
Iṣa[1]) Ūrjas[2]) Tanūrjaś[3]) *ca*[4]) Madhur Mādhava eva ca |
Śuciḥ Śukraḥ Sahaś[5]) caiva Nabhasyo[6]) Nabha eva ca. || 19 ||
Bhānavas[1]) tatra devāś ca: manvantaram[2]) udāhṛtam[3]). |
manvantaraṃ caturthaṃ tu[4]) kathayiṣyāmi *sāmpratam*[5]). || 20 ||
Kāvyaḥ[1]) Pṛthus tathaiv-Âgnir Ja*nyu*r[2]) Dhātā[3]) *dvijottamāḥ*[4]) |
Kapīvān Akapīvāṃś ca[5]) tatra saptarṣayo *dvijāḥ*[6]). || 21 ||
purāṇe kīrtitā *viprāḥ*[1]) putrāḥ pautrāś ca *bho dvijāḥ*[2]). |
Satyā[3]) devagaṇāś caiva[4]) Tāmasasyântare manoḥ[5]). || 22 ||
[putrāṃś caiva pravakṣyāmi Tāmasasya manor nṛpa: |]
Dyutis Tapasyaḥ Sutapās Tapo*mū*las[1]) *Tapośanaḥ*[2]) |
Taporatir Akalmāṣas Tanvī Dhanvī Paraṃtapāḥ[3]). || 23 ||
Tāmasasya manor[1]) ete daśa putrā *mahābalāḥ*[2]) |
Vāyuproktā *muniśreṣṭhāś*[3]), caturthaṃ[4]) caitad[5]) antaram[6]). || 24 ||
Veda[1]bāhur Yadudhraś ca[2]) munir Vedaśirās tathā |
Hiraṇyaromā Parjanya Ūrdhvabāhuś ca soma*paḥ*[3]) || 25 ||

---

tava. 3) Śidh. tṛtīyaṃ tava. 4) H.Śidh. tan nibodha. 5) H. narādhipa; Śidh. yathātatham.

17 = Br. 5.16b, 17a; H. 422; Śidh. 58.14. 1) Br.T. jātāḥ. 2) Śidh. mahaujasaḥ.

18 = Br. 5.17b, 18a; H. 423; Śidh. 58.15. 1) Śidh. samākhyātāḥ. 2) H. Śidh. nibodha tān (Śidh. me). 3) H. mahārāja: Śidh. Auttameyā ṛṣiśreṣṭha. 4) Br. -trān manor imān; Śidh. -trā manoramāḥ.

19 = Br. 5.18b, 19a; H. 424: Śidh. 58.16. 1) H. Īṣa. 2) Śidh. -jā. 3) Śidh. Tamūrjaś. 4) Br. -jas tu. 5) Śidh. Śukravahaś. 6) Śidh. -bhaso.

20 = Br. 5.19b, 20a; H. 425: Śidh. 58.17. 1) Śidh. Ṛṣabhas. 2) Śidh. -tara. 3) Śidh. -tāḥ. 4) Br.T. vaḥ; H.Śidh. te. 5) H.Śidh. tac chṛṇu.

21 = Br. 5.20b, 21a; H. 426; Śidh. 58.18abI = abI. 1) Śidh. Gāgyaḥ. 2) Br. Jahnur; Śidh. Janyo. 3) H. Dhāmā. 4) H. ca Bhārata; Śidh. Kapīnakaḥ. 5) Śidh. saptarṣayas tu. 6) H. -yo 'pare.

22 = Br. 5.21b, 22a; H. 427; Śidh. 58.18bII, 19aI = b. 1) H. -tās tāta. 2) H. Bhārata. 3) Br.T. tathā. 4) Śidh. tathā. 5) Śidh. caiva.

[ ] = H = 428a.

23 = Br. 5.22b, 23a; H. 428b. 429a; Śidh. 58.(19b), 20a. 1) Br.T. -pobhūtaḥ; V. -pomūlam. 2) Br. Sanātanaḥ: Śidh. -tiḥ Potaḥ Santapasyaḥ Tapaḥśūlaś ca Tāpanaḥ. 3) Br. T. H. -paḥ; Śidh. mahārṣe.

24 = Br. 5.23b, 24a; H. 429b, 430a; Śidh. 58.20b, 21a. 1) Śidh. sutā hy. 2) Br. -trāḥ prakīrtitāḥ; Śidh. -hāvratāḥ. 3) H. mahārāja; Śidh. mahākāle. 4) H. pañcamaṃ; Śidh. -the. 5) H. tadan-; Śidh. vai tad. 6) Śidh. -tare.

25 = Br. 5.24b, 25a; H. 430b, 431a; Śidh. 58.21b, 22a. 1) Br. Veda-. 2) Śidh. Jayaś caiva. 3) Br.T.H. -majaḥ.

Satyanetras tath-Âtreya[1], ete saptarṣayo 'pare
devāś c-Â[2]bhūtarajasas tathā Prakṛtayo '*pare*[3] 26
Pār[1]iplavaś ca Raibhyaś ca manor antaram ucyate[2].
atha putrān imāṃs tasya *budhyadhvaṃ*[3], gadato mama: 27
Dhṛtimān Avyayo Yuktas[1], Tattva[2]darśī Nirutsukaḥ[3],
A[4]raṇyaś ca Prakāśaś ca Nirmohaḥ[5], Satyavā*n*[6] Kṛtī[7], 28
Raivatasya manoḥ putrāḥ; pañcamaṃ caitad[1] antaram.
ṣaṣṭhaṃ tu[2], sampravakṣyāmi, ta*d budhyadhvaṃ*[3] *dvijottamāḥ*[4]: 29
Bhṛgur Nabho[1], Vivasvāṃś ca Sudhāmā[2], Virajās tathā
Atināmā Sahiṣṇuś ca saptaite *tu*[3], maharṣayaḥ. 30
Cākṣuṣasyântare *viprā*[1] manor devā*s te* im*e smṛtāḥ*[2]:
Ādyāḥ[3], Prabhūtā Ṛbhavaḥ[4], Pṛthu*kāś* ca[5], divaukasaḥ 31
Lekhāś ca nāmat*o viprāḥ*[1], pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ.
ṛṣer Aṅgirasaḥ putrā mahātmāno mahaujasaḥ[2]. 32
Nā[1]ḍvaleyā *muniśreṣṭhā*[2], daśa putrās tu[3], viśrutāḥ
Ū[4]ruprabhṛtayo *viprāś*[5], Cākṣuṣasyântare manoḥ. 33
ṣaṣṭham manvantaraṃ *proktaṃ*[1]; saptamaṃ tu nibodhata:
Atrir Vasiṣṭho bha*gavān*[2], Kaśyapaś ca mahān ṛṣiḥ 34
Gautamo '*tha*[1], Bharadvājo Viśvāmitras tathaiva ca
tathaiva putro bhagavān Ṛcīkasya mahātmanaḥ 35

---

26 = Br. 5.25b, 26a; H. 431b, 432a; Śidh. 58.22b, 23a. 1) Śidh. -traratāś cânye. 2) Śidh. ca. 3) Br. -yaḥ smṛtāḥ; Śidh. -yas tathā.
27 = Br. 5.26b, 27a; H. 432b, 433a; Śidh. 58.23b, 24a. 1) Br.T. Vār-. 2) Śidh. eva ca. 3) H.Śidh nibodha.
28 = Br. 5.27b, 28a; H. 433b, 434a; Śidh. 58.24b, 25a. 1) Śidh. 'vyaktaḥ. 2) Śidh. Satya-. 3) Śidh. -utsavaḥ. 4) Br.T. Ā-. 5) Śidh. Nirdohaḥ. 6) Br. Satyavāk. 7) Śidh. -tiḥ.
29 = Br. 5.28b, 29a; H. 434b, 435a; Śidh. 58.25b, 26a. 1) Br. tadan-. 2) H.Śidh. te. 3) H.Śidh. tan nibodha. 4) H. narādhipa; Śidh. mahāmune.
30 = Br. 5.29b, 30a; H. 435b, 436a; Śidh. 58.26b, 27a. 1) Śidh. Naho. 2) Śidh. -dharma. 3) Br. -te ca; V. -te 'ti-; Śidh. -taivaite.
31 = Br. 5.30b, 31a; H. 436b, 437a; Śidh. 58.27b, 28a. 1) H. tāta; Śidh. -pra. 2) H.Śidh. devān imān śṛṇu. 3) H. Āpyāḥ. 4) Br.T. Ābālaprathitās te vai; V. Aprasūtāś ca ṛṣayaḥ; Śidh. -sūtā Ṛ-. 5) Br. pṛtaktvena; V. Pṛthuśājyā; Śidh. Pṛthūgrāś ca.
32 = Br. 5.31b, 32a; H. 437b, 438a; Śidh. 58.28b, 29a. 1) H. -khā nāma mahāraja; Śidh. -khāś ca nāma viprendra. 2) Śidh. -hābalāḥ.
33 = Br. 5.32b, 33a; H. 438b, 439aI = abI; Śidh. 58.29b, 30aI = abI. 1) Śidh. Na-. 2) H. mahārāja; Śidh. -ṣṭha. 3) Śidh. -trāś ca. 4) Br.Śidh. Ru-. 5) H. rājan; Śidh. vipra.
34 = Br. 5.33b, 34a; H. 439aIIb = aIb; Śidh. 58.30aIIb = aIb. 1) H. smṛtaṃ; Śidh. -ṭhe manvantare smṛtāḥ. 2) Śidh. Bhavyaś ca.
35 = Br. 5.34b, 35a; H. 440; Śidh. 58.31a = a. 1) H. -maś ca.

saptamo Jamadagniś ca[1]) ṛṣayaḥ sāmpratam[2]) divi. |
Sādhyā Rudrāś ca Viśve ca Vasavo Marutas tathā[3]) || 36 ||
Ādityāś c-Âśvinau caiva[1]) devau Vaivasvatau smṛtau[2]) |
manor Vai[3]vasvatasyaite vartante sāmprate 'ntare[4]). || 37 ||
Ikṣvākupramukhāś caiva daśa putrā[1]) mahātmanaḥ |
eteṣāṃ kīrtitānāṃ tu maharṣīṇāṃ mahaujasām. || 38 ||
teṣām[1]) putrāś ca pautrāś ca[2]) dikṣu sarvāsu *bho dvijāḥ*[3]) |
manvantareṣu sarveṣu prāg *āsan*[4]) sapta saptakāḥ. || 39 ||
sthitā[1]) *dharma*[2]vyavasthārthaṃ lokasaṃrakṣaṇāya ca |
manvantare vyatikrānte catvāraḥ saptakā gaṇāḥ[3]). || 40 ||
kṛtvā karma divaṃ yānti brahmalokam anāmayam. |
tato 'nye tapasā yuktāḥ sthānaṃ tat pūrayanty uta[1]) |
atītā vartamānāś ca krameṇaitena *bho dvijāḥ*[2]). || 41 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

. . . .

manvantarāṇi sarvāṇi pūrvāṇy evâparaiḥ saha |
saptarṣīṇām athaiteṣāṃ sāmpratasyântare manoḥ || 41₁ ||
vistarāvayavaṃ caiva nisargasya mahātmanaḥ |
vistareṇânupūrvyā ca sarvam eva bravīhi naḥ[1]). || 41₂ ||

sūta uvāca:

bhavatāṃ kathayiṣyāmi sarvam etad yathātatham. |
pādaṃ tv imaṃ sasaṃhāraṃ caturthaṃ munisattamāḥ || 41₃ ||
manor Vaivasvatasyêmaṃ sāmpratasya mahātmanaḥ |
vistareṇânupūrvyā ca nisargaṃ śṛṇuta dvijāḥ! || 41₄ ||
manvantarāṇāṃ saṃkṣepaṃ bhaviṣyaiḥ saha saptabhiḥ |
pralayaṃ caiva lokānāṃ bruvato me nibodhata! || 41₅ ||

---

36 = Br. 5.35b, 36a; H. 441; Śidh. 58.31b (32a). 1) Śidh. Jamadagniḥ saptamas tu. 2) H. -tā. 3) Śidh. Ādityān Maruto Rudrān Aśvinau Bhāskarān Vasūn.

37 = Br. 5.36b, 37a; H. 442; Śidh. 58.(32b), 33a. 1) Br. câpi. 2) Śidh. Mahārājika-Sādhyāṃś ca Sādhyāṃś caiva gaṇān vibhuḥ. 3) Śidh. -no Vav-. 4) Śidh. -taṃ tu ye.

38 = Br. 5.37b, 38a; H. 443; Śidh. 58.33b = a. 1) Śidh. putrapautrā.

39 = Br. 5.38b, 39a; H. 444; Śidh. 58.34. 1) H. rājan. 2) Śidh. manoḥ samabhavan vipra. 3) H. Bhārata; Śidh. Śaunaka. 4) H. -deśaṃ; Śidh. vṛṣaḥ.

40 = Br. 5.39b, 40a; H. 445; Śidh. 58.35. 1) Br. loke. 2) H. loka-. 3) Śidh. sapta saptakāḥ.

41 = Br. 5.40b, 41a; H. 446, 447a; Śidh. 58.36 = ab. 1) Śidh. -sā sthānaṃ tatpūrvaṃ samprayānti ca. 2) H. Bhārata.

41₁ = Bḍ. III. 1.3; Vā. 100.3.
41₂ = Bḍ. III. 1.4; Vā. 100.4. 1) Vā. me.
41₃ = Bḍ. III. 1.5; Vā. 100.5.
41₄ = Bḍ. III. 1.6; Vā. 100.6.
41₅ = Bḍ. III. 1.7; Vā. 100.7.

etāny uktāni vai *samyak*[1] sapta sapta*su*[2] *vai mayā*[3], manvantarāṇi saṃkṣepāc chṛṇutâ[4]nāgatāni me[5]; ‖ 42 ‖
Sāvarṇā *manavo*[1] *bhavyāḥ*[2] pañca, tāṃś ca nibodha*ta*[3]: |
eko Vaivasvatas teṣāṃ, catvāras *tu*[4] prajāpateḥ ‖ 43 ‖
Parameṣṭhisutā *viprā*[1] Merusāvarṇ*a*tāṃ[2] gatāḥ, |
Dakṣasyaite[3] *hi*[4]) dauhitrāḥ priyāyās tanayā nṛpāḥ[5]), ‖ 44 ‖
mahat*ā*[1]) tapasā yuktā Merupṛṣṭhe *mahaujasaḥ*[2]). |
Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāma manuḥ smṛtaḥ, |
Bhūtyāṃ côtpādito devyāṃ Bhautyo nāma Ruceḥ sutaḥ[3]). ‖ 45 ‖
Sāvarṇasya pravakṣyāmi manor Vaivasvatasya ha,
bhaviṣyasya bhaviṣyaṃ tu[1]) samāsāt, tan nibodhata! ‖ 45i ‖
anāgatāś ca saptai*te*[1]) smṛtā *divi*[2]) maharṣayaḥ |
manor antaram āsādya
Sāvarṇ*asyê*ha *bho dvijāḥ*[1]): ‖ 46 ‖
Rāmo Vyāsas tath-Âtreyo
Dīptim*ān*[1] *iti vi*[2]śrutaḥ[3]) |
Kauśiko Gālavaś caiva
Jāmadagnyaś ca Bhārgavaḥ ‖ 46 ‖
Dvaipāyano Vasiṣṭhaś ca
Kṛpaḥ Śāradvatas tathā |
Ātreyo Dīptimāṃś caiva
Ṛṣyaśṛṅgas tu Kāśyapaḥ |
Bhāradvājas[1]) tathā Drauṇir Aśvatthāmā mahā*dyutiḥ*[2]) ‖ 47 ‖

---

42 = Bd. III. 1.8; Br. 5.48; H. 447b, 448a; Vā. 100.8. 1) Br. bho viprāḥ; H. Kauravya. 2) Br. sapta ca; H. -tâtītāni. 3) Bd. prajāḥ; Br. tattvataḥ; H. Bhārata. 4) H. -ṇi ṣaṭ câpi nibodhâ-. 5) Br. -tāny api.

43 = Br. 5.49; H. 448b, 449a; Śidh. 58.37. 1) Śidh. munayo. 2) Br. -vo viprāḥ; H. -vas tātā. 3) H.Śidh. -dha me. 4) H. -raś ca.

44 = Br. 5.50; H. 449b, 450a; Śidh. 58.38. 1) H. -tās tāta; Śidh. -pra. 2) Br. -ṇyatāṃ; H. -ṇitāṃ. 3) Śidh. -sya te. 4) Śidh. ca. 5) H. -pa; Śidh. -yās tu te.

45 = Br. 5.51, 52a; H. 450b, 451; Śidh. 58.39, 40a. 1) H. mahāntas. 2) Śidh. vasanti hi. 3) Śidh. -mâbhavat punāḥ.

45i = Bd. III. 1.9; Vā. 100.9. 1) Vā T. bhaviṣyanti.

46a = Bd. III. 1.10a; Br. 5.42a; H 452a; Śidh. 58.41a; Vā. 100.10a. 1) Bd.Śidh.Vā. saptaiva. 2) Bd.Vā. -tās tv iha. Cfr. Br. 5.52b; Śidh. 58.40b saptaite kalpe 'smin manavaḥ smṛtāḥ

46b = Br. 5.42b; H. 452b. 1) H. -ṇer iha tān śṛṇu.

47a = Br. 5.43a; H. 453a; Śidh. 58.41b. 1) Br. Dīptimanto. 2) Br. bahu-; Śidh. subahu-. 3) Br. -tāḥ.

46b = Bd. III. 1.10b; Vā. 100.10b.
47ab = Bd. III. 1.11; Vā 100.11.

47b(c) = Bd. III. 1.12a; Br. 5.43b; H. 453b; Śidh. 58.42a; Vā. 100.12a. 1) Śidh. -jis. 2) Bd.Vā. mahāyaśāḥ.

Gautamasyâtmajaś[1] caiva
Śaradvān nāma Gautamaḥ[2] |
Kauśiko Gālavaś caiva
Ruruḥ[3]) Kāśyapa eva ca. |
ete sapta mahātmāno bhaviṣyā *munisattamāḥ*[1]). || 48 ||

Brahmaṇaḥ sadṛśāś caite
dhanyāḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ |
abhijātyâtha tapasā
mantravyākaraṇais tathā. || 481 ||
Brahmalokapratiṣṭhās tu
smṛtā brahmarṣayo 'malāḥ |
bhūtabhavyabhavajjñānaṃ
buddhvā caiva ca ye svayam, || 482 ||
tapasā tu prasiddhā ye
saṃgatāḥ pravicintakāḥ,
mantravyākaraṇādyaiś ca
aiśvaryāt sarvaśaś ca ye. || 483 ||
etān bhāryānvito jñātvā
naiṣṭhikāni ca nāma ca |
saptaite saptabhiś caiva
guṇaiḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ. || 484 ||
dīrghāyuṣo mantrakṛta
īśvarā dīrghacakṣuṣaḥ |
buddhyā pratyakṣadharmāṇo
gotraprāvartakās tathā. || 485 |
kṛtādiṣu yugākhyeṣu
sarveṣv eva punaḥ punaḥ,

Sutapāś c-Âmitābhāś ca
Mukhyāś[1]) caiva gaṇās trayaḥ, |
teṣāṃ gaṇās[2]) tu devānāṃ
ekaiko viṃśakaḥ smṛtaḥ. || 481 ||
nāmatas tu pravakṣyāmi
nibodhadhvaṃ samāhitāḥ:
Ṛtus[1]) Tapaś ca Śukraś ca
Dyutir Jyotiḥ[2]) Prabhākaraḥ[3]) || 482 ||
Prabhāso *Bhā*[1]sakṛd Dharmas
Tejo Raśmiḥ *Kra*[2]tur Virāṭ |
Arciṣmān Dyotano Bhānur
Yaśaḥ Kīrtir Budho Dhṛtiḥ,
viṃśatiḥ Sutapā hy ete
nāmabhiḥ parikīrtitāḥ. || 483 ||
Prabhur Vibhur Vibhāsaś ca
Jetā Hant-Ârihā Ṛtuḥ[1]) |
Sumatiḥ Pramatir Dīptiḥ
Samākhyāto Maho Mahān || 484 ||
Deho[1]) Munir *Nayo*[2]) *Jyeṣṭhaḥ*[3])
Samaḥ Satyaś ca Viśrutaḥ. |
ity ete hy Amitābhās tu
viṃśatiḥ parikīrtitāḥ. || 485 ||

48ab = Br. 5.44: H. 454: Śidh. 58.42b, 43a. 1) Br.T. -maś câjaraś.
2) Śidh. -vān Gautamaḥ kṛtaḥ.
3) Br. Aurvaḥ.
48c = Bd. III. 1.12b; Br. 5.45a; H. 455a; Śidh. 58.43b; Vā. 100.12b.
1) Bd.Vā. -yāḥ paramarṣayaḥ.

481 = H. 455b, 456a.
482 = H. 456b, 457a.
483 = H. 457b, 458a.
484 = H. 458b, 459a.
485 = H. 459b, 460a.

481 = Bd. III. 1.12c, 13a; Vā. 100.13.
1) Bd.Vā. Sukhāś. 2) Vā. -ṇās.
482 = Bd. III. 1.13b, 14a; Vā. 100.14.
1) Vā. Ritas. 2) Bd. Kṛtir Nemiḥ. 3) Vā.T. -karau.
483 = Bd. III. 1.14b, 15, 16a; Vā. 100.15.
1) Bd. Mā-. 2) Vā. -mir Ṛ-.
484 = Bd. III. 1.16b, 17a; Vā. 100.16.
1) Vā. Rituḥ.
485 = Bd. III. 1.17b, 18a; Vā. 100.17.
1) Bd. -hī. 2) Bd. Inaḥ.
3) Bd. Peṣṭā.

pravartayanti te varṇān
āśramāṃś caiva sarvaśaḥ 486
saptarṣayo mahābhāgāḥ
satyadharmaparāyaṇāḥ.
teṣāṃ caivânvayotpannā
jāyantîha punaḥ punaḥ 487
mantrabrāhmaṇakartāro
dharme praśithile tathā.
yasmāc ca varadāḥ sapta
parebhya eva yācitāḥ. 488
tasmān na kālo na vayaḥ
pramāṇam ṛṣibhāvane.
ete saptarṣikoddeśo
vyākhyātas te mayā nṛpa 489

Damo Dātā[1] Ṛtaḥ[2], Somo
Vittaṃ Vaidyo[3] Yamo Nidhiḥ
Homo[4] Havyaṃ Hutaṃ Dānaṃ
Deyaṃ Dātā Tapaḥ Śamaḥ 486
Dhruvaṃ Sthānaṃ Nidhānaṃ ca
Niyamaś cêti viṃśatiḥ,
Mukhyā[1] hy ete samākhyātāḥ
Sāvar*ṇeḥ*[2] prathame 'ntare. 487

Mārīcasyaiva te putrāḥ[1] Kaśyapasya mahātmanaḥ[2] 49
sāṃpratasya bhaviṣyanti *Sāvarṇasyântare manoḥ*[1].
teṣām indro bhaviṣyas tu Balir Vairocanaḥ purā. 491
Vīravāṃś[1] c-Âvar*īyāṃś*[2] ca *Sumanto*[3] *Dhṛtimān Vasuḥ*[4]
Cariṣṇur[5] Āryo[6] *Dhṛṣṇuś*[7] ca Vāj*aḥ*[8] Sumatir eva ca
Sāvarṇasya manoḥ putrā bhavi*ṣyā munisattamāḥ*[9]. 50
nava cânyeṣu vakṣyāmi Sāvarṇeṣv an[1]tareṣu vai.
Sāvarṇamanavāś cânye bhaviṣyā Brahmaṇaḥ sutāḥ 501

---

486 = H. 460b, 461a.

486 = Bḍ. III. 1.18b, 19a: Vā. 100.18. 1) Bḍ. Dānī. 2) Vā.T. Vidaḥ; V. Ritaḥ. 3) Vā.T. Vitta-Vaidyau. 4) Vā. -maṃ.

487 = H. 461b, 462a.

487 = Bḍ. III. 1.19b, 20a: Vā. 100.19. 1) Bḍ. Sukhā. 2) Bḍ. Sāvarṇye.

488 = H. 462b, 463a.

489 = H. 463b, 464a.

49 = Bḍ. III. 1.20b: H. (464b); Śidh. 58.44b: Vā. 100.20a. 1) Śidh. Mārīceś caiva putrās te. 2) H. Sāvarṇāsya manoḥ putrān bhaviṣyān śṛṇu sattama.

491 = Bḍ. III. 1.(21a) = a; Vā. 100.20b, 21a. 1) Bḍ. ṣaṣṭir devās tadantare.

50 = Bḍ. III. 1.22a, 21b = ac: Br. 5.45b, 46; H. 465, 466a; Śidh. 58.45, 46a; Vā. 100 21b, 22. 1) Bḍ. Virajāś; Br. Vairī; H. Varīyāṃś. 2) Bḍ. c-Ârvarīvāṃś; Br. caiv-Âdhvarīvāṃś; Śidh. c-Âvanīvāṃs. 3) Br. T. Śamano; H. Saṃmato. 4) Bḍ. Nirmokādyās tathā pare; Vā. Nirmohaḥ Satyavāk Kṛtī; cfr. Śl. 28bII. 5) Br. Ariṣṭaś; Śidh. Var-. 6) Br. câpy; Vā. Ājyo. 7) Br. Adhṛṣṭaś; Śidh.Vā.T. Viṣṇuś; Vā.V. Vṛṣṇuś. 8) Br Vājī; Śidh. Rājā; Vā. Vācaḥ. 9) Bḍ.Vā. -ṣyanti navaiva tu; H. -ṣyā daśa Bhārata; Śidh. -ṣyā daśa Śaunaka.

50.1 = Bḍ. III. 1.22b, 23a; Vā. 100.23. 1) Vā.T. -ṇeś cân-.

Merusāvarṇitas[1]) te vai *catvāro* divyadṛṣṭ*ayaḥ*[2]). |
Dakṣasya te hi dauhitrāḥ Kriyāyā[3]) duhituḥ sutāḥ, || 50₂ ||
mahatā tapasā yuktā Merupṛṣṭhe mahaujasaḥ |
Brahmādibhis te janitā Dakṣeṇaiva ca dhīmatā. || 50₃ ||
maharlokaṃ gatāvṛ*ttā*[1]) bhaviṣyā Merum āśritāḥ |
mahā*nubhāvās*[2]) te pūrvaṃ jajñire Cākṣuṣe 'ntare: || 50₄ ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Dakṣeṇa janitāḥ putrāḥ kanyāyām ātmanaḥ katham !
Bhavena Brahmaṇā caiva Dharmeṇa ca mahātmanaḥ(!)? || 50₅ ||
sūta uvāca:
ato bhaviṣyān vakṣyāmi Sāvarṇamanavas tu ye, |
teṣāṃ janma prabhāvaṃ ca namas kṛtvā[1]) Pracetase. || 50₆ ||
Vaivasvate hy upaspṛṣṭe kimcicchiṣṭe ca Cākṣuṣe |
jajñire manavas te hi bhaviṣyānāgatāntare || 50₇ ||
Prācetasasya Dakṣasya dauhitrā manavas tu ye,
Sāvarṇā nāmataḥ pañca catvāraḥ paramarṣijāḥ. || 50₈ ||
Saṃjñā-putras tu Sāvarṇ*a*[1]) eko Vaivasvatas tathā |
jyeṣṭhaḥ Saṃjña-suto nāma manur Vaivasvataḥ prabhuḥ. || 50₉ ||
Vaivasvate 'ntare prāpte samutpattis tayoḥ śubhā. |

---

caturdaśaite manavaḥ kīrtitāḥ kīrtivardhanāḥ || 50₁₀ ||
vede smṛtau purāṇe ca sarve te prabhaviṣṇavaḥ |
prajānāṃ patayaḥ sarve bhūtānāṃ patayaḥ sthitāḥ. || 50₁₁ ||
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapa*ttanā*[1]) |
pūrṇaṃ yugasahasraṃ vai paripālyā nareśvaraiḥ || 50₁₂ ||
prajābhis tapasā caiva. vistaraṃ[1]) teṣu vakṣyate. |
caturdaśaiva *te*[2]) jñeyāḥ sargāḥ Svāyaṃbhuvādayaḥ. || 50₁₃ ||
manvantarādhikāreṣu vartante 'tra sakṛt sakṛt |
vinivṛttādhikārās te maharlokaṃ samāśritāḥ || 50₁₄ ||
samatītās tu ye teṣām aṣṭ*au*[1]) ṣ*aṭ ca*[2]) tathâpare |
pūrveṣu, sāṃpratas câyaṃ *śāsti*[3]) Vaivasvataḥ prabhuḥ. || 50₁₅ ||

50₂ = Bḍ. III. 1.23b, 24a; Vā. 100.24. 1) Vā. -ṇinas. 2) Vā. dṛṣṭā ye divyadṛṣṭibhiḥ. 3) Vā. priyāyā.
50₃ = Bḍ. III. 1.24b, 25a; Vā. 100.25.
50₄ = Bḍ. III. 1.25b, 26a; Vā. 100.26. 1) Vā.T. -tâvṛtya. 2) Vā. -hābhāvās tu.
50₅ = Vā. 100.27.
50₆ = Vā. 100.28. 1) Va.T. -kṛtya.
50₇ = Bḍ. III. 1.26b = b: Vā. 100.29.
50₈ = Bḍ. III. 1.27; Vā. 100.30.
50₉ = Bḍ. III. 1.28; Vā. 100.31. 1) Bḍ. -ṇir.
50₁₀ = Bḍ. III. 1.29; Vā. 100.32.
50₁₁ = Bḍ. III. 1.30; Vā. 100.33.
50₁₂ = Bḍ. III. 1.31; Vā 100.34. 1) Vā.T. saparvatā.
50₁₃ = Bḍ. III. 1.32; Vā. 100.35. 1) Bḍ. -ras. 2) Bḍ. -saite vi-.
50₁₄ = Bḍ. III. 1.33; Vā. 100.36.
50₁₅ = Bḍ. III. 1.34; Vā. 100.37. 1) Bḍ. -ṭā. 2) Vā. ṣaṣṭhās. 3) Vā. Śāntir.

ye śiṣṭās, tān pravakṣyāmi saha devarṣi-Dānavaiḥ
saha prajānisargeṇa sarvāṃs *te a*[1]nāgatān dvijān[2]). 5016
Vaivasvatanisargeṇa teṣāṃ jñeyas tu vistaraḥ.
anūnā[1]) nâtiriktās te: yasmāt sarve Vivasvataḥ 5017
punarukta[1]bahutvāt tu na vakṣye teṣu vistaram
manvantareṣu bhavyeṣu bhūteṣv api tathaiva ca. 5018
kule kule nisarg*ās*[1]) tu tasm*āj jñeyā*[2]) vibhāgaśaḥ.
teṣām eva hi siddhyartham vistareṇa krameṇa ca. 5019
Dakṣasya kanyā dharmiṣṭhā Suvratā nāma viśrutā
sarvakanyāvariṣṭhā[1]) tu jyeṣṭhā yā Vīriṇī[2]sutā, 5020
gṛhītvā tāṃ pitā kanyāṃ jagāma Brahmaṇo 'ntike
Vairājastham[1]) upāsīnaṃ Dharmeṇa ca Bhavena tu. 5021
Bhava-Dharma-samīpasthaṃ Dakṣaṃ Brahmâbhyabhāṣata:
Dakṣa kanyā tavêyaṃ vai janayiṣyati Suvratā[1]) 5022
caturo vai manūn putrāṃś cāturvarṇyakarāñ chubhān.
Brahmaṇo vacanaṃ śrutvā Dakṣo Dharmo Bhavas tadā 5023
tāṃ kanyāṃ manasā jagmus trayas te Brahmaṇā saha.
satyābhidhyāyināṃ teṣāṃ sadyaḥ kanyā vyajāyata || 5024
sadṛśā*n*[1]) rūpat*as*[2]) teṣāṃ caturo vai kumārakān.
saṃsiddhaḥ kāryakaraṇe saṃbhūtās te śriyânvitāḥ 5025
upabhogā[1]samarthaiś ca sadyojātaiḥ śarīrakaiḥ.
te dṛṣṭvā tān svayaṃ *buddhvā*[2]) brahmavyāhāriṇas tadā 5026
saṃrabdhā vai vyakarṣanta mama putro mamêty uta
abhidhyâyât[1]manôtpannān ūcur vai te parasparam: 5027
yo yasya vapuṣā tulyo, bhajatāṃ sa tu taṃ sutam;
yasya yaḥ sadṛśaś câpi rūpe vīrye ca nāmataḥ, 5028
taṃ gṛhṇātu sa[1]), bhadraṃ vo, varṇato yasya yaḥ samaḥ.
dhruvaṃ rūpaṃ pituḥ putraḥ so 'nurudhyati sarvadā. 5029
tasmād ātmasamaḥ putraḥ pitur mātuś ca vīryataḥ.
evaṃ te samayaṃ kṛtvā savarṇā[1]) jagṛhuḥ sutān. 5030

5016 = Bḍ. III. 1.35; Vā. 100.38. 1) Bḍ. te '. 2) Bḍ. -jaḥ.
5017 = Bḍ. III. 1.36; Vā. 100.39. 1) Vā.T. anyūnā.
5018 = Bḍ. III. 1.37; Vā. 100.40. 1) Vā. -tā.
5019 = Bḍ. III. 1.38; Vā. 100.41. 1) Vā. -gāṃs. 2) Vā. -mād bhūyo.
5020 = Bḍ. III. 1.39; Vā. 100.42ab. 1) Vā.T. -yavaśiṣṭā. 2) Vā. T. śreṣṭhā dharmaparā.
5021 = Bḍ. III. 1.40; Vā. 100.42c, 43a. 1) Vā.T. -stam.
5022 = Bḍ. III. 1.41; Vā. 100.43b, 44a. 1) Vā.T. -ta.
5023 = Bḍ. III. 1.42; Vā. 100.44b, 45a.
5024 = Bḍ. III. 1.43; Vā. 100.45b, 46a.
5025 = Bḍ. III. 1.44; Vā. 100.46b, 47a. 1) Vā. -śānu. 2) Vā. -pāṃs.
5026 = Bḍ. III. 1.45; Vā. 100.47b, 48a. 1) Vā.T. -ga-. 2) Bḍ. svayambhūtān.
5027 = Bḍ. III. 1.46; Vā. 100.48b, 49a. 1) Vā. -dhyānān.
5028 = Bḍ. III. 1.47; Vā. 100.49b, 50a.
5029 = Bḍ. III. 1.48; Vā. 100.50b, 51a. 1) Vā. su-
5030 = Bḍ. III. 1.49; Vā. 100.51b, 52a. 1) Bḍ. sarveṣam.

yasmāt savarṇās teṣāṃ vai Brahmādīnāṃ kumārakāḥ, |
Savarṇā manavas tasmāt savarṇatvaṃ ca teṣu tat[1]). || 5031 ||
mananān mānasāc[1]) caiva tasmāt te manavaḥ smṛtāḥ. |
Cākṣuṣasyântare 'tīte prāpte Vaivasvatasya ha || 5032 ||
Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāmâbhavat sutaḥ |
Bhūtyām utpādito yas tu Bhautyo nāma Kaveḥ[1]) sutaḥ. ||5033||

Vaivasvate 'ntare jātau[1]) dvau manū tu Vivasvataḥ: |
Vaivasvato manur yaś ca Sāvarṇo yaś ca vi[2]śrutaḥ. || 5034 ||
jyeṣṭhaḥ[1]) Saṃjñāsuto vidvān manur Vaivasvataḥ prabhuḥ, |
Savarṇāyāḥ sutaś cânyaḥ smṛto Vaivasvato manuḥ. || 5035 ||
Sāvarṇa[1]-manavo ye ca catvāras tu maharṣijāḥ |
tapasā saṃbhṛtātmānaḥ sveṣu manvantareṣu vai || 5036 ||
bhaviṣyeṣu bhaviṣyanti sarvakāryārthasādhakāḥ. |

prathamaṃ Merusāvarṇiṃ[1])	prathame[1]) Merusāvarṇer
pravakṣyāmi, *munīn*[2]) śṛṇu |	Dakṣaputrasya vai manoḥ ‖ 5037 ‖

Pārā[1]) Marīcigarbhāś ca Su*dh*armāṇaś[2]) ca te trayaḥ |
saṃbhūtāś ca mahātmānaḥ sarve Vaivasvate 'ntare. || 5038 ||
Dakṣaputrasya putrās te Rohitasya prajāpateḥ |
bhaviṣya*nti*[1]) bhaviṣyās[2]) tu, ekaiko dvādaśo gaṇaḥ: || 5039 ||
Aiśvar*aś ca* Graho Rāh*ur Vākur* Va*ṃ*śas[1]) tathaiva ca |
Pārā dvādaśa vijñeyā. uttarāṃs tu nibodhata: || 5040 ||
Vāj*ipo*[1]) Vājijic caiva Prabhūtiś ca Kakud yathā |
Dadhikrāvā Vipakkvas[2]) ca Praṇīto Vijayo Madhuḥ || 5041 ||
Uta*thy-Ottamakau*[1]) dvau tu dvādaśaite Marīcavaḥ. |
Su*dh*armaṇas[2]) tu vakṣyāmi. nāmatas *tān*[2]) nibodhata: || 5042 ||

5031 = Vā. 100.52b, 53a. 1) Vā.T. hi te yataḥ.
5032 = Bd. III. 1.50a = b; Vā. 100.53b, 54a. 1) Vā.T. mānanâc.
5033 = Bd. III. 1.50b, 51a; Vā. 100.54b, 55a. 1) Vā.T. -mâbhavat.
5034 = Bd. III. 1.51b, 52a; Vā. 100.55b, 56a. 1) Vā. rājā. 2) Bd. vai.
5035 = Bd. III. 1.52b, 53a; Vā. 100.56b, 57a. 1) Bd. jñeyaḥ.
5036 = Bd. III. 1.53b, 54a; Vā. 100.57b, 58a. 1) Vā.T. Savarṇā.

51a = H. 466b; Śidh. 58.46b. 1) H. -ṇān. 2) Śidh. manum.	5037 = Bd. III. 1.54b, 55a; Vā. 100.58b, 59a. 1) Vā. -mam.

5038 = Bd. III. 1.55bc; Vā. 100.59bc. 1) Bd. Parā; Vā. putrā. 2) Vā. -śarmāṇaś.
5039 = Bd. III. 1.56; Vā. 100.60. 1) Vā. -ṣyasya. 2) Vā.T. -ṣyas.
5040 = Bd. III. 1.57; Vā. 100.61. 1) Vā. -ryasaṃgraho Rāho Bāhuvaśas.
5041 = Bd. III. 1.58; Vā. 100.62. 1) Vā. -jiyo. 2) Vā. Dadhikrāvāyapakvāś.
5042 = Bd. III. 1.59; Vā. 100.63. 1) Vā. tejasmān nathavo(?); V. Utasmānnathavau. 2) Vā. -śarmāṇas; Bd. mānas. 3) Vā. tu.

Varnas tath-Âthagarviś ca Bhuriranyo Vrajano Matah[2] |
Amrto Dravaketuś ca Jambho 'th-Âjas tu[3] Śakrakah[4]) 5043 |
Sunemir Dyutavaś[1] caiva Sudhar[2]mānah prakīrtitāh. |
teṣām Indras tadā bhāvyo hy Adbhuto nāma nāmatah. | 5044 |
Skando 'sau Pārvatīyo[1] vai Kārtikeyas tu Pāvakih[2] |

Medhātithiś ca[1] Paulastyo Vasuh Kāśyapa eva ca |
Jyotiṣmān Bhārgavaś[2] caiva Dyutimān Aṅgirās tathā | 51 ||
Savanaś[1]) caiva Vāsiṣṭha Ātreyo Havyavāhanah[2] |

Paulahah Satya[1] ity ete
munayo[2]) Rohite 'ntare[3] | 52 |
devatānām gaṇās tatra
traya eva narādhipa[1] |
Dakṣa[2]putrasya putrās te
Rohitasya prajāpateh. | 521 |

Sutapāś Paulahaś[1] caiva
saptaite Rohite 'ntare[2]. | 52 |

Dhrṣṭaketur[1]) Dīptiketuh[2]) Pañcahasto[3] Nirāmayah[4]) |

Prthuśravā[1]) Bhūridyumno[2]
Rcīko Vrhato[3]) Gayah | 53 |

Prthuśravās tath-Ânīko
Bhūridyumno Brhadrathah[1]) | 53 |

prathamasya tu Sāvarner nava putrā mahaujasah[1]).

5043 = Bd. III. 1.60; Vā 100.64. 1) Vā.T. -thāpy Aṅga-Viśvau Mu-. 2) Bd. 'mrtah. 3) Vā. -bhosthājasra-. 4) Vā. -kāh.
5044 = Bd. III. 1.61; Vā. 100.65. 1) Vā.T. -pāś. 2) Vā. Suśar-.
51a = Bd. III. 1.62a; Vā. 100.66a. 1) Vā.T. -dah Somapratīkāśah; V. -do 'sau mām pratīyo. 2) Vā. -kah.
51ab(bc) = Bd. III. 1.62b, 63a; H. 467; Śidh. 58.47; Vā. 100.66b, 67a. 1) H. -this tu. 2) Bd. -vāś.
52a = Bd. III. 1.63b; H. 468a; Śidh. 58.48a; Vā. 100.67b. 1) Bd.Va.V. Vasinaś; Vā.T. Vasitaś. 2) Śidh. Havya eva ca.
52b = H. 468b; Śidh. 58.48b. 1) Śidh. sapta. 2) Śidh. rsayo. 3) H. Rau-; Śidh. -tāntare.
52b = Bd. III. 1.64a; Vā. 100.68a. 1) Vā. -vaś. 2) Vā.T. -tāntare.
521 = H. 469; Śidh. 58.49. 1) Śidh. mahāmune. 2) Śidh. Dīkṣā-.
53a = Bd. III. 1.64b; H. 470a; Śidh. 58.50a; Vā. 100.68b; cfr. Mr. 94.9a. 1) Bd. Dhrtiketur; Vā. Dhrtiketu-; Śidh. Drṣṭaketur. 2) H. manoh putro Dhrṣṭaketuh; Śidh. Dīptaketuh; Vā. -tu-; Mr. Varhaketuh. 3) Bd.Vā. Śāpahasta-. (Vā- tā); H. Pañcahotro. 4) Bd. -yāh; H.Śidh. -ākrtih.
53b = H. 470b; Śidh. 58.50b. 1) H. -thuh Śravā. 2) H. -dhāmā. 3) H. Rrvāko 'ṣṭahato.
53b = Bd. III. 1.65a; Vā. 100.69a. 1) Bd. -yaśah.
54a = Bd. III. 1.65b; H. 471a; Śidh. 58.51a; Vā 100.69b. 1) Bd.Vā. -trāh prakīrtitāh.

daśame tv atha paryāye	daśame tv atha paryāye
	Dharmaputrasya vai manoḥ |
dvitīyasyântare manoḥ || 54 ||	dvitīyasya tu Sāvarṇer
	bhāvyasyaivântare manoḥ: || 54 ||

Sudhāmāno[1]) Viruddhāś ca dvāv eva tu gaṇau smṛtau |
tviṣiman[2]taś ca te sarve śatasaṃkhyāś ca te samāḥ, || 541 ||
prāṇānāṃ yac chataṃ[1]) proktaṃ[2]) ṛṣibhiḥ puruṣeṣu[3]) vai, |
devās te vai bhaviṣyanti Dharmaputrasya vai manoḥ, |
teṣām Indras tathā vidvān bhaviṣyaḥ Śāntir ucyate. || 542. ||

Haviṣmān Paulahaś *caiva* Suk*r*tiś[1]) *caiva*[2]) Bhārgavaḥ |
Āpomūrtis[3]) tath-Ātreyo V*ā*siṣṭhaś[4]) c-*Ā*pavaḥ[5]) smṛtaḥ || 55 ||
Paulastyo 'pra*timaś*[1]) caiva[2]) Nābhāgaś[3]) caiva Kāśyapaḥ |
Aṅgirā Nabhasaḥ Satyaḥ[4]) saptaite[5]) paramarṣayaḥ. || 56 ||
devatānāṃ gaṇau dvau *tāv*[1]) Ṛṣi-Mant*rāś*[2]) ca ye smṛtāḥ
Sukṣetraś c-[1]Ôttamaujāś ca Bhūriṣeṇaś[2]) ca vīryavān |
Śatānīko Nirā[3]mitro Vṛṣaseno[4]) Jayadrathaḥ || 57 ||
Bhūridyumnaḥ Suvarcāś[1]) *ca daśa tv ete manoḥ su*tāḥ[2]). |

ekādaśe tu paryāye	ekādaśe tu paryāye
tṛtīyasyântare manoḥ || 58 ||	Sāvarṇe vai tṛtīyake || 58 ||

Nir*m*āṇa[1]ratayo devāḥ Kāma*j*ā[2]) vai Manojavāḥ |
gaṇās tv ete trayaḥ khyātā devatānāṃ mahātmanām. || 581 ||

54b = H. 471b; Śidh. 58.51b. 54bc = Bḍ. III. 1.66; Vā. 100.70.
541 = Bḍ. III. 1.67; Vā. 100.71. 1) Vā.T. Sukhāmanā. 2) Bḍ. Dīptiman-; Vā. -ṣivan-.
542 = Bḍ. III. 1.68, 69a; Vā. 100.72, 73a. 1) Vā.T. prāṇān āyacchataḥ. 2) Vā. -ta 3) Bḍ. -ṣeti.
55 = Bḍ. III. 1.69b, 70a; H. 472; Śidh. 58.52; Vā. 100.73b, 74a. 1) Bḍ Vā. śrīmān Sukīrtiś. 2) Bḍ. câtha; Vā. câpi. 3) Śidh. Āyomuktis. 4) Bḍ.Śidh Vā. Vasiṣṭhaś. 5) H. câṣṭamaḥ; Śidh. cāvyayaḥ; Vā. câpi yaḥ.
56 = Bḍ. III. 1.70b, 71a; H. 473; Śidh. 58.53; Vā. 100.74bc. 1) H. -yaḥ Prāmatiś; Śidh. -yaḥ Prayatiś; Vā.T. -yaḥ Pratipaś; V. -yo 'pra-. 2) Bḍ. câpi. 3) H. Nabhogaś; Śidh. Nābhāraś. 4) Bḍ.Vā. Abhimanyuś c-Âṅgirasaḥ. 5) H. -taiva.
57a = H. 474a; Śidh. 58.54a. 1) H.T. tau; Śidh. -nāś câpi. 2) Śidh. dviṣimantas.
57bc(ab) = Bḍ. III. 1.71b, 72a; H. 474b, 475a; Śidh. 58.54b, 55a; Vā. 100.75; cfr. Mr. 94.15. 1) H. manoḥ suto-; Śidh. Akṣatvān no-. 2) H. Kuniṣañjaś; Bḍ.Mr. -senaś. 3) Vā. Nira-. 4) Mr. -ko 'tha Vṛṣabho hy Anamitro.
58a = Bḍ. III. 1.72b; H. 475b; Śidh. 58.55b; Vā. 100.76a; cfr. Mr. 94.16a. 1) Mr. Suparvā. 2) Bḍ.Vā. daśaite mānavāḥ smṛtāḥ; Mr. tasyaite tanayā manoḥ.
58b = H. 476a; Śidh. 58.56a. 58b = Bḍ. III. 1.73a; Vā. 100.76b.
581 = Bḍ. III. 1.73b, 74a; Vā. 100.77. 1) Bḍ. Nirvāṇa-. 2) Bḍ -gā.

ekaikas triṃśatas teṣāṃ gaṇas[1] tu tridivaukasām |
māsasyâhāni triṃśat tu yāni vai kavayo viduḥ, 58_2 ||
Nirmāṇa[1]ratayo devā, rātrayas tu Vihaṃgamāḥ.
gaṇas tṛtīyo yaḥ prokto[2]) devatānāṃ bhaviṣyati, 58_3
Manojavā muhūrtās tu iti devāḥ prakīrtitāḥ. |
ete hi Brahmaṇaḥ putrā bhaviṣyā mānavāḥ[1] smṛtāḥ 58_4 ||
teṣām Indro Vṛṣo[1]) nāma bhaviṣyaḥ surarāṭ tataḥ. | 58_5
tasya[1]) sapta ṛṣīṃś câpi[2]) kīrtyamānān nibodh*ata*[3]) : |
Haviṣmān Kāśyapaś câpi[4]) Vapuṣmāṃś[5]) *caiva*[6]) Bhārgavaḥ[7]) ‖ 59 ‖
Vāruṇiś[1]) ca tath-Âtreyo[2]) Vāsiṣṭho[3]) *'nagha*[4]) *eva ca*[5]) |
Puṣṭiś c-Âṅ[6]giraso jñeyaḥ[7]) Paulastyo Niścaras tathā[8]) ‖ 60
Paulahaś c-Âgnitejāś ca | Paulaho hy Agnitejāś ca
bhāvyāḥ sapta maharṣayaḥ[1]). | devā hy ekādaśe 'ntare. ‖ 61 ‖
Brahmaṇas tu sutā *devā*,
gaṇās teṣāṃ trayaḥ smṛtāḥ[2]). 61
Sarvatragaḥ[1]) Suś[2]armā ca Devānīkaḥ Purovahaḥ[3]) |
Kṣemadhanvā[4]) *Dṛḍhāyuś* ca[5]) Ādarśaḥ Pauṇḍrako[6]) ma*nuḥ*[7]) ‖ 62 ‖

58_2 = Bḍ. III. 1.74b, 75a; Vā. 100.78. 1) Vā. -ṇās.
58_3 = Bḍ. III. 1.75b, 76a; Vā. 100.79. 1) Bḍ. Nirvāṇa-. 2 Vā. -ṇās te vai trayaḥ proktā.
58_4 = Bḍ. III. 1.76b, 77a; Vā. 100.80. 1) Vā.T. manavaḥ.
58_5 = Bḍ. III. 1.77b; Vā. 100.81a. 1) Bḍ. Vṛṣā.
59 = Bḍ. III. 1.78; H. 476b, 477a; Śidh. 58.56b, 57a; Vā. 100.81b, 82a. 1) Bḍ.Vā. teṣāṃ. 2) Śidh. tasyâpi sapta ṛṣayaḥ; Vā -tarṣayaś câpi. 3) H.Śidh. -dha me. 4) H. -pasyâpi. 5) H. Haviṣmān. 6) H.Vā. yaś ca. 7) Śidh. Vāruṇaḥ.
60 = Bḍ. III. 1.79; H. 477b, 478a; Śidh. 58.57b, (58a); Vā. 100.82b, 83a. 1 Bḍ. Āruṇiś; H. Taruṇaś; Śidh. Ātreyo 'tha; Vā. Vāruṇiś. 2) Śidh. Vaśiṣṭhaś ca; Vā. caiva c-Âtreyo. 3) Bḍ. Vasiṣṭho; H. -ṣṭhas; Śidh. Anaghas tv. 4) Bḍ.Vā.V. Naga; H. -tanayas; Śidh. Aṅgirās; Vā.T. Bhaga. 5) H.Śidh. tathā. 6) Bḍ. -tir Āṅg-. 7) H. Aṅgirāś c-Ôdadhiṣṇāś ca. 8) Śidh. Cārudhṛṣyaś ca Paulastyo Nisvaro 'gnis tu tejasaḥ.
61 = H. 478b, 479a; Śidh. 58.(58b). 59a. 61 = Bḍ. III. 1.80a; Vā. 100.83b.
1) Śidh. saptaite ṛṣayaḥ proktās trayo devagaṇāḥ smṛtāḥ.
2) Śidh. sutās te tu ataḥ śṛṇu mahāmate.
62 = Bḍ. III. 1.80b, 81a; H. 479b, 480a; Śidh. 58 59b, (60a); Vā. 100.84; cfr. Mr. 94.21. 1) Bḍ.Vā.T. Sarvavegaḥ; H. Saṃvarttayaḥ. 2) Bḍ.Vā. -dharmā. 3) H. Purūvahaḥ; Mr. Purūdvahaḥ; Śidh. tu Kṣemakaḥ. 4) Mr. Hema-; Bḍ.Vā. Kṣemadharmā.. 5) Bḍ.Vā. Gra(ṛ)heṣuś ca. 6) H. Paṇḍako. 7) Bḍ. Maruḥ; Vā. mataḥ; Mr. bhāvinas tatsutā nṛpāḥ; Śidh. Dṛḍheṣuḥ Paṇḍako Darśa Ūrur Vāho manoḥ sutāḥ-

Sāvarṇasya tu putrā vai	Sāvarṇasya tu te putrāḥ
tṛtīyasya nava smṛtāḥ. |	Prājāpatyasya-vai *nava*[1]). |
caturthasya tu Sāvarṇer[1])	dvādaśe tv atha paryāye
ṛṣīn sapta nibodha me: || 63 ||	Rudraputrasya vai manoḥ || 63 ||

caturtho Rudrasāvarṇo, devāṃs[1]) tasyântare śṛṇu: |
pañcaiva tu gaṇāḥ proktā devatānām anāgatāḥ: || 631 ||
Haritā Rohitāś caiva devāḥ Sumanasas tathā |
Sukarmāṇaḥ Sutārāś[1]) ca pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ. || 632 ||
Brahmaṇo mānasā hy eta ekaiko daśako gaṇaḥ: |
Aruntijo Haviś caiva vidvān *yaś* ca[1]) Sahasradaḥ[2]) || 633 ||
Parvato '*nu*[1]caraś caiva Apāṃśuś[2]) ca Manojavaḥ |
Ūrjā Svāhā Svadhā Tārā, daśaite Haritāḥ smṛtāḥ. || 634 ||
Tapo *Jñānī Mṛ*tiś caiva *Varcā*[1]) Bandhuś ca yaḥ smṛtaḥ |
Rajaś caiva tu Rājaś ca Svarṇapādas tathaiva ca || 635 ||
Vyu[1]*ṣ*tir Vidhiś ca vai devā daśaite Rohitāḥ smṛtāḥ. |
Tuṣi[2]tādyās tu ye devās trayastriṃśat prakīrtitāḥ. || 636 ||
devān[1]) Sumanaso *vidyān*[2]). nibodhata Sukarmaṇaḥ[3]): |
Suparvā Vṛṣabhaḥ Pṛṣ*ṭā*[4]) Kapi-Dyumna[5]-Vipaścitaḥ || 637 ||
Vikramaś ca Kramaś caiva *Vibhṛ*taḥ[1]) Kānta eva ca, |
ete devāḥ Sukarmāṇaḥ. *Sutārāṃś*[2]) *ca* nibodhata: || 638 ||
Varṣo Di*vy*as tath-*Āñjiṣ*ṭho[1]) Varcasvī Dyutimān *Ka*[2]viḥ |
Śubho Haviḥ Kṛ*ta*[3]prāptir Vyāpṛ*to*[4]) daśamas tathā, || 639 ||
Su*t*ārā nāmatas[1]) tv ete devā vai saṃprakīrtitāḥ. |
teṣām Indras tu vijñey*a*[2]) Ṛtadhāmā mahāyaśāḥ. || 6310 ||

Dyutir[1]) Vasiṣṭhaputras *tu*[2]) Ātreyaḥ Sutapās tathā |
Tapomūrtis tv Āṅgirasas[3]) Tapasvī Kā[4]śyapas tathā || 64 ||

---

63 = H. 480b, 481a; Śidh. 58.60b, 61a. 63 = Bd. III. 1.81b, 82a: Vā. 100.85.
1) H. Sāvarṇa-. 1) Vā. manoḥ.
631 = Bd. III. 1.82b, 83a; Vā. 100.86. 1) Vā -tha Ṛtusāvarṇe devās.
632 = Bd. III. 1.83b, 84aI = abI; Vā. 100.87. 1) Vā. Supārāś.
633 = Bd. III. 1.84aII = bII; Vā. 100.88. 1) Bd. -vāṃs caiva. 2) Vā. -śaḥ.
634 = Bd. III. 1.84b, 85a; Vā. 100.89. 1) Vā.T. -tānu-. 2) Bd. -pāśuś: Vā.T. Apo 'ṃśuś. [caiva Vācā.
635 = Bd. III. 1.85b, 86a; Vā. 100.90. 1) Vā. Tapo Jānir Bhṛtiś
636 = Bd. III. 1.86b, 87a; Vā. 100.91. 1) Bd. Pu-. 2) Vā. Uṣi-.
637 = Bd. III. 1.87b, 88a; Vā. 100.92. 1) Bd. te vai. 2) Bd. vedyān; Vā. viddhi. 3) Vā. Sukarmāṇo nibodhata. 4) Vā -ṣṭaḥ. 5) Vā. -nau.
638 = Bd. III. 1.88b, 89a; Vā. 100.93. 1) Vā. Nibhṛtaḥ. 2) Bd. Sutarāṃś; Vā. sutāṃś caiṣāṃ nibodhata.
639 = Bd. III. 1.89b, 90a; Vā. 100.94. 1) Vā. Varṣoditas tathā Jiṣṭo. 2) Vā. Ha-. 3) Vā. Kṛtāt-. 4) Vā. -tho.
6310 = Bd. III. 1.90b, 91a; Vā. 100.95. 1) Vā. Supārā mānatas. 2) Bd. -yo.
64 = Bd. III. 1.91b, 92a; H. 481b, 482a; Śidh. 58.61b, 62a; Vā. 100.96.

Tapo*dh*anaś ca[1] Paulastyaḥ Paulahaś ca Taporatiḥ[3],
Bhārgavaḥ saptamas teṣām[4] vijñeyas[5] tu Tapo*dh*ṛtiḥ[6]. 65
pañca devagaṇāḥ proktā ete saptarṣayaḥ siddhā
mānasā Brahmaṇaḥ *sutāḥ*[1]. antye[1] Sāvarṇike 'ntare.
Devavā*n* *Upadevaś* ca Devaśreṣṭho Vidūrathaḥ 66
Mitravān Mitra*vinduś*[1] ca[2] Mitraseno *hy*[3] Amitra*hā*[4]
Mitrabāhuḥ[5] Suvarcāś ca dvādaś*asya*[6] manoḥ sutāḥ. 67
tray[1]odaśe *tu*[2] paryāye bhāvye[3], *Raucyā*ntare[4] *pu*naḥ[5] 68
traya eva gaṇāḥ proktā devānāṃ tu Svayambhuvā,
Brahmaṇo mānasāḥ putrās te hi sarve mahātmanaḥ: 68_{1}
S u t r ā m ā ṇ a ḥ S u d h a r m ā ṇ a ḥ S u k a r m ā ṇ a ś ca te trayaḥ
tridaśānāṃ gaṇāḥ proktā bhaviṣyāḥ somapāyinām[1]. 68_{2}
t r a y a s t r i ṃ ś a d devatā yāḥ pṛthag ijyās tu[1] yājñikaiḥ
ājyena pṛṣadājyena grahaśreṣṭhena caiva hi[2]. 68_{3}
ye vai devās[1] trayastriṃśat, pṛthaktvena nibodhata:
Sutrāmāṇaḥ Prayājyās tu, Ājyapā[2] ye tu[3] sāṃpratam. 68_{4}
Sukarmāṇo 'nuyājyās tu[1], Pṛṣadājyaśinas tu ye
Upayajyāḥ Sudharmāṇa iti devāḥ prakīrtitaḥ. 68_{5}
D i v a s p a t i r m a h ā s a t t v a s t e ṣ ā m i n d r o b h a v i ṣ y a t i.
Pulahatmajaputrās te vijñeyās tu Euceḥ sutāḥ: 68_{6}
Aṅgirāś caiva Dhṛtimān Paulastyo 'py *Avyayas*[1] tu *ya*ḥ[2]
Paulahas Tattvadarśī ca Bhārgavaś ca Nirutsukaḥ[3]. 69

---

1) Vā.T. Kṛtir. 2) H.Śidh. ca. 3) Br.H. Aṅgirās Tapaso mūrtis; Va c-Âṅ-. 4) Śidh. Ka-.

65 = Bḍ. III. 1.92b, 93a; H. 482b, 483a; Śidh. 58.62b, 63a; Vā. 100.97.
1) H.Śidh. -'śanaś ca; Vā. Tapo 'śayānaḥ. 2) Vā. Pu-. 3) H. -raviḥ. 4) Vā. tv eṣāṃ. 5) H. Vikṣepas. 6) Śidh. -yas Tapaso nidhiḥ: Vā.T. -tu Tapomatiḥ; V. Tapāvṛtiḥ.

66a = H. 483b; Śidh. 58.63b. 66a = Bḍ. III. 1.93b; Vā. 100.95a.
1) H. -naś ca te. 1) Vā. anye.

66b = Bḍ. III. 1.94a; H. 484a; Vā. 100.98b. Cfr. Mr. 94.26a. 1) H. Devavāyur Aharaś.

67 = Bḍ. III. 1.94b, 95a; H. 484b, 485a; Vā. 100.99; cfr. Mr. 94.26b = a.
1) Bḍ. Mitraseno; H. Mitradevaś; Mr. -vindaś; Vā. Mitrabinduś. 2) Bḍ. 'tha. 3) Bḍ. Citraseno hy, H. --naś ca. 4) H. Mitrakṛt; Mr. bhāvinas tatsutā nṛpāḥ. 5) H. -vāhaḥ. 6) Vā. -śaite.

68 = Bḍ. III. 1.95b; H. 485b; Śidh. 58.64a; Vā. 100.100a. 1) Śidh. dvādaśe. 2) H. 'tha; Śidh. caiva. 3) Vā. -vyā. 4) Bḍ. -ye 'ntare; H. manvantare 5) H Śidh. manoḥ.

68_{1} = Bḍ. III. 1.96; Vā. 100.100b, 101a.

68_{2} = Bḍ III. 1.97; Vā. 100.101b, 102a. 1) Vā. -naḥ. (2) Bḍ. ha.

68_{3} = Bḍ. III. 1.98; Vā. 100.102b, 103a. 1) Vā. prābhaviṣyanta.

68_{4} = Bḍ. III. 1.99; Vā. 100.103b, 104a. 1) Vā. devair devās. 2) Bḍ. -jyāśā. 3) Vā. nāma.

68_{5} = Bḍ. III. 1.100; Vā 100.104b, 105a. 1) Bḍ. -yākhyāḥ.

68_{6} = Bḍ. III. 1 101; Vā. 100.105b, 106a.

69 = Bḍ. III. 1 102; H. 486; Śidh. 58.64b, 65a; Vā. 100.106b, 107a. 1) H.

Niṣprakampas[1]) tath-Âtreyo Nirmohaḥ Kāś[2]yapas tathā |
Sutapāś[3]) caiva Vāsiṣṭhaḥ saptaite tu[4]) *maharṣayaḥ*[5]). || 70 ||
traya eva gaṇāḥ proktā devatānāṃ Svayambhuvā. |
trayodaśasya putrās te vijñeyās tu Ruceḥ sutāḥ[1]): || 70_1 ||
Citraseno Vicitraś[1]) ca *Nayo*[2]) Dharmabhṛto[3]) *Dhṛtaḥ*[4]) |
Sunetraḥ[5]) Kṣatra*vṛ*ddh*iś*[6]) ca Su*tapā*[7]) Nirbhayo[8]) *Dṛḍhaḥ*[9]), || 71 ||
Raucyasyaite manoḥ putrā[1]) antare tu trayodaśe. |
caturdaśe[2]) tu[3]) paryāye Bhautasyai[4]vân[5]tare manoḥ || 72 ||
devatānāṃ gaṇāḥ pañca proktā ye tu bhaviṣyanti[1], |
Cākṣuṣāś ca Pavitrāś ca Kaniṣṭhā Bhrāji*r*ās[2]) tathā || 72_1 ||
Vācāvṛddhāś ca, ity ete pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ ;
niṣādādyāḥ svarāḥ sapta sap*t*a tān[1]) viddhi Cākṣuṣān, || 72_2 ||
bṛhadādyāni sāmāni Kaniṣṭhān sapta tān viduḥ, |
sapta lokāḥ Pavitrās te. Bhrājirāḥ[1]) sapta Sindhavaḥ. || 72_3 ||
Vācāvṛddhān ṛṣīn viddhi manoḥ Svāyambhuvasya *vai*[1]). |
sarve manvantarendrāś ca vijñeyās tulyalakṣaṇāḥ || 72_4 ||
tejasā tapasā buddhyā balaśrutaparākramaiḥ. |
trailokye yāni sattvāni gatimanti dhruvāṇi ca, || 72_5 ||
sarvaśaḥ svair guṇais, tāni indrās te 'bhibhavanti vai |
bhūtāpavādino hṛṣṭā madhyasthā bhūtavādinaḥ |
bhūtānu[1]vādinaḥ sa[2]ktās trayo vedāḥ pravādinām. || 72_6 ||

Havyapas; Śidh. Havyavāṃs; Vā. -yaḥ Pathyavāṃs. 2) Bḍ.Vā.T. saḥ. 3) Śidh. Nirutsavaḥ.

70 = Bḍ. III. 1.103; H. 487; Śidh. 58.65b, 66a; Vā. 100.107b, 108a. 1) Bḍ. - -pyas; Śidh. -pañcas. 2) H.Vā. Kaś-. 3) Vā. Svarūpaś. 4) Śidh. -taivaite. 5) Bḍ.Vā.V. trayodaśa; Vā.T. -śe.

70_1 = H. 488; Śidh. 58.66b, (67a1) = a(b). 1) Śidh. punar mahātmajās te vai.

71 = Bḍ. III. 1.104; H. 489; Śidh. 58.67aIIb, 68aI; Vā. 100.108b, 109a; cfr. Mr. 94.31. 1) Śidh. Citro Vaicitra eva. 2) Śidh. tayor; Vā.T. Tapo. 3) Bḍ. Dharmo Dhṛto: Vā. -madhṛto. 4) Bḍ.Vā. Bhavaḥ; Śidh. -to Dhraś ca; Mr. ca Nayatir Nirbhayo Dṛḍhaḥ. 5) Bḍ. Anekaḥ: Vā. Aneka-. 6) Bḍ. -viddhaś; Mr. -buddhiś; Śidh. -vṛddhakaḥ; Vā. -baddhaś. 7) Bḍ.Vā. Suraso; Mr. Suvrataś. 8) Śidh. Nirbhayaḥ Sutapā. 9) Bḍ. -yo daśa; Mr. caiva tatsutāḥ; Śidh. Droḍho; Vā.T. Pṛthaḥ.

72 = Bḍ. III. 1.105; H. 490; Śidh. 58.68aIIb = aIb; Vā. 100.109b, 110a. 1) Bḍ Vā. -trā hy; Śidh. mano Raucyasya te sutāḥ. 2) Śidh. trayo-. 3) H. 'tha. 4) Śidh. Śaivyasyai-. 5) Bḍ.Vā. -tyasyâpy an-.

72_1 = Bḍ. III. 1.106; Vā. 100.110b, 111a. 1) Bḍ.Vā. -yati. 2) Bḍ. -jitās: Vā. ca Kaniṣṭhāś ca Pavitrā Bhrājarās.

72_2 = Bḍ. III. 1.107; Vā. 100.111b, 112a. 1) Vā. aparâpi manoḥ sūnūn saptaitān.

72_3 = Bḍ. III. 1.108; Vā. 100.112bc. 1) Bḍ. -tāḥ; Vā. Bhā-.

72_4 = Bḍ. III 1.109; Vā. 100.113. 1) Bḍ. ye.

72_5 = Bḍ III. 1.110: Vā. 100.114ab. [2) Bḍ śa-.

72_6 = Bḍ III. 1.111, 112a; Vā 100.114c, 115. 1) Bḍ. bhūtābha-.

Agnīdhraḥ Kāśyapaś caiva Paulastyo Māgadhaś ca yaḥ[1] |
Bhārgavo hy Agnibāhuś[2] ca Śucir Āṅgirasas tathā || 73 ||
Yuktaś caiva tath-Ātreyaḥ Śukro[1], Vāsiṣṭha eva ca |
Ajitaḥ Pau[2]lahaś caiva antyāḥ saptarṣayaś ca ye[3]. || 74 ||
eteṣāṃ kalyam[1], utthāya kīrtanāt sukham edhate |
yaśaś câpnoti sumahad āyuṣmāṃś ca bhavet tathā[2]. || 75 ||
atītānāgatānāṃ vai maharṣīṇāṃ sadā naraḥ |
devatānāṃ gaṇāḥ proktāḥ pañca vai Bharatarṣabha[1]) || 76 ||
Taraṅgabhīrur Bradhnaś[1]) ca Tarasm-Ânugro[2], eva ca |
Abhi[3]mānī Pravīṇaś ca Jiṣ[4]ṇuḥ Saṃkrandanas tathā || 77 ||
Tejasvī[1], Sabalaś[2]; caiva Bhautyas[3]yaite manoḥ sutāḥ.
Sāvarṇā manavo hy ete catvāro Brahmaṇaḥ sutāḥ || 78 ||
Eko Vaivasvataś caiva Sāvarṇo manur ucyate
Raucyo Bhautyaś ca yau tau tu matau[1] Paulaha-Bhārgavau. |
Bhautyasyaivâdhikāre[1] tu pūrṇe[2]; kalpas tu pūryate. || 78 ||
ity ete 'nāgatātītā[1]) manavaḥ kīrtitā mayā: |
tair iyaṃ pṛthivī sarvā[2] samudrāntā[3], sapattanā. 79
pūrṇaṃ[1], yugasahasraṃ tu[2]; paripālyā[3] dvijottamāḥ[4];
prajābhis tapasā caiva[5]), saṃhāras[6], teṣu nityaśaḥ. | 80
yugāni saptatis tāni sāgrāṇi kathitāni ca[1]; |
kṛta-tretādi[2]yuktāni manor antaram ucyate[3], | 81 ||

---

73 = Bd. III. 1.112b, 113a; H. 491; Śidh. 58.69; Vā. 100.116ab. 1) H. Bhārgavas tathā. 2) H. Atibāhuś; Śidh. -vo 'py Ativāhyaś.
74 = H. 492; Śidh. 58.70. 1) Śidh. Śakro. 2) Śidh. Pu-. 3) Śidh. te.
75 = Br. 5.47; H. 493; Śidh. 58.71a = a. 1) Śidh. -ya.
2) Br. -ven naraḥ.
76 = H. 494; Śidh. 58.71b, 72a. 1) Śidh. -ca śṛṇu mahāmate.
77 = H. 495; Śidh. 58.72b, 73a. 1) H. Vapraś; Śidh. Budhnaś.
2) H. Tarasmān Ugra; Śidh. Tanūgro 'nugra. 3) Śidh. Ati-. 4) Śidh. Viṣ-.
78a = Bd. III. 1.115a; H. 496a; Śidh. 58.73b; Vā. 100.116c. 1) Bd. Ūrjasvī; Vā. Ojasvī. 2) Bd.Vā. Subalaś; Śidh. Śaṃbalaś. 3) Śidh. Śatyas-.
78b = Bd. III. 1.115b; Vā. 100.117a.
781ab = Bd. III. 1.116ab; Vā. 100.117b, 118a. 1) Vā. manoḥ.
78b. 781c) = Bd. III. 1.116c; H. 496b; Śidh. 58.74a; Vā. 100.118b. 1) Bd. Vā. -patve. 2) Bd. tūrṇaṃ; Śidh. pūrva-; Vā. pūrṇaḥ.
79 = Br. 5.53a = b; H. 497; Śidh. 58.74b = a. 1) H. nāmato 'tītā.
2) H. tāta. 3) Br. saptadvīpā.
80 = Br. 5.53b, 54a; H. 498; Śidh 58.75b, 76a. 1) Śidh. -ṇe.
2) Śidh. -rānte. 3) Śidh. -ya. 4) H. narādhipā; Śidh. svadharmataḥ. 5) Br. prajāpateś ca tapasā; H. -bhiś caiva tapasā; Śidh. -sā yuktā. 6) Br.T. -raṃ. 7) Śidh. Brahmalokaṃ vrajanti te.
81 = Br. 5.54b, 55a; H. 522b, 523a; Śidh. 58.(76b). 1) H. te.

caturdaśaite manavaḥ *kīrtitāḥ*[1] kīrtivardhanāḥ |
vedeṣu sapurāṇeṣu sarveṣu prabhaviṣṇavaḥ || 82 ||
prajānāṃ patayo *viprā*[1] dhanyam eṣāṃ ca kīrtanam[2]. |
manvantareṣu saṃhārāḥ saṃhārānteṣu saṃbhavāḥ[3] || 83 ||
na śakyam antaṃ[1] teṣāṃ vai[2] vaktuṃ varṣaśatair api. |
visargasya prajānāṃ *vai*[3] saṃhārasya ca *bho dvijāḥ*[4] || 84 ||
manvantareṣu saṃhārāḥ śrūyante *dvijasattamāḥ*[1]. |
saśeṣās tatra tiṣṭhanti devāḥ *sapta*'rṣibhiḥ saha || 85 ||
tapasā brahmacaryeṇa śrutena ca samanvitāḥ. |
pūrṇe yugasahasre tu kalpo niḥśeṣa ucyate, || 86 ||
tatra sarvāṇi bhūtāni[1] dagdhāny ādityaraśmibhiḥ[2]. |
Brahmāṇam agrataḥ kṛtvā sahâ[3]dityagaṇair *dvijāḥ*[4] || 87 ||
praviśanti suraśreṣṭhaṃ Hariṃ[1] Nārāyaṇaṃ prabhum |
sraṣṭāraṃ[2] sarvabhūtānāṃ kalpānteṣu punaḥ punaḥ || 88 ||
avyaktaḥ śāśvato devas, tasya sarvam idaṃ jagat[1]. |
atra vaḥ[2] kīrtayiṣyāmi[3] manor Vaivasvatasya vai || 89 ||
nis[1]argaṃ *muniśārdūlāḥ*[2] sāṃpratasya mahādyuteḥ[3] |
atra[1] vaṃśaprasaṅgena kathyamānaṃ purātanam, || 90 ||
yatrôtpanno mahātmā sa Harir Vṛṣṇikule prabhuḥ |
sarvāsuravināśāya sarvalokahitāya ca. || 91 ||

---

2) H. -tāni-. 3) Śidh. yugāni saptatir hy ekaśāgrāṇy antaram ucyate.

82 = Br. 5.55b, 56a; H. 523b, 524a; Śidh. 58.77a = a. 1) Br. kathitāḥ.

83 = Br. 5.56b, 57a; H. 524b, 525a; Śidh. 58.77b = b. 1) H. rājan. 2) Br. prakīrtanam. 3) Śidh. -te punarbhavaḥ.

84 = Br. 5.57b, 58a; H. 525b, 526a; Śidh. 58.78a = a. 1) Br. śakyate 'ntas; Śidh. antaraṃ. 2) Śidh. -ṣāṃ vak-. 3) H. ca. 4) H. Bhārata.

85 = Br. 5.58b, 59a; H. 526b, 527a. 1) Bharatarṣabha. 2) H. -vā brahmar-.

86 = Br. 5.59b, 60a; H. 527b, 528a; Śidh. 58.78b = b.

87 = Br. 5.60b, 61a; H. 528b, 529a; Śidh. 58.79. 1) Br. bhūtāni sarvāṇi. 2) H. -tyatejasā. 3) Śidh. sadâ-. 4) H. vibho; Śidh. mune.

88 = Br. 5.61b, 62a; H. 529b, 530a; Śidh. 58.80. 1) Br. Hari-. 2) H. yaḥ sṛṣṭā.

89 = Br. 5.62b, 63a; H. 530b, 542b; Śidh. 58.81(a)b. 1) Śidh. bhūyo 'pi bhagavān Rudraḥ saṃhartā Kāla eva hi. 2) H. tasya te. 3) Śidh. kalpānte 'taḥ pravakṣyāmi.

90 = Br. 5.63b, 64a; H. 543; Śidh. 58.(82). 1) Br. vi-. 2) H. Bharataśreṣṭha. 3) H. -te; Śidh. nisargaṃ puṇyam ākhyānaṃ dhanyaṃ kulavivardhanam. 4) H. Vṛṣṇi-.

91 = Br. 5.64b = a; H. 544.

Textgruppe II.

Mt. 9.1—39; P.1 I. 7.81—115: P.2 V. 7.81—115.

evaṃ śrutvā manuḥ prāha punar eva Janārdanam:
pūrveṣāṃ caritaṃ brūhi manūnāṃ Madhusūdana! 1
manvantarāṇi sarvāṇi[1] manūnāṃ caritaṃ ca[2] yat
pramāṇaṃ[3] caiva kālasya[4] tatsṛṣṭiṃ ca samāsataḥ 2
ekacittaḥ prasannātmā śṛṇu Mārtaṇḍanandana!
Yāmā[3] nāma purā devā āsan Svāyaṃbhuvāntare. 3
saptaiva ṛṣayaḥ pūrvaṃ[1] ye Marīcyādayaḥ smṛtāḥ:
Agnīdhraś c-Āgnibāhuś ca Vibhuḥ[2] Savana eva ca 4
Jyotiṣmān Dyutimān Havyo[1], Medhā Medhātithir Vasuḥ
Svāyaṃbhuvasyāsya manor daśaite vaṃśavardhanāḥ: 5
pratisargam ime[1] kṛtvā jagmus te[2] paramaṃ padam.
etat[3] Svāyaṃbhuvaṃ proktaṃ. Svārociṣam ataḥ param. 6
Svārociṣasya tanayāś catvāro devavarcasaḥ:
Nabho-Nabhasya[1]-Prasṛti[2]-Bhānavaḥ[3] kīrtivardhanāḥ[4]. 7
Datto 'gniścyavanas[1] Tambhaḥ Prāṇaḥ Kaśyapa eva ca
Aurvo[2] Bṛhaspatiś caiva saptaite ṛṣayaḥ smṛtāḥ[3]. 8
devāś ca Tuṣitā nāma[1] smṛtāḥ Svārociṣe 'ntare.
Hastīndraḥ[2] Sukṛto Mūrtir Āpo Jyotir Ayaḥ Smayaḥ[3] 9
Vasiṣṭhasya sutāḥ sapta[1], ye prajāpatayaḥ smṛtāḥ[2].
dvitīyam etat kathitaṃ manvantaram, ataḥ param 10

---

1 = Mt. 9.1.
2 = Mt. 9.2: P.1 I. 7.81: P.2 V. 7.81. 1) Mt. rājendra. 2) P.1 caritāni. 3) P.2T. pravṛttiṃ. 4) P.1P.2 V. kalpasya. 5) Mt. tāṃ.
3 = Mt. 9.3: P.1 I. 7.82: P.2 V. 7.82. 1) Mt. praśāntā-. 2) P.6P.2 Kaurava-. 3) P.2 Yāmyā.
4 = Mt. 9.4: P.1 I. 7.83: P.2 V. 7.83. 1) Mt. pūrve. 2) Mt.T. Sahaḥ; V. Ṛbhuḥ.
5 = Mt. 9.5; P.1 I. 7.84; P.2 V. 7.84. 1) P.1 Bhavyo.
6 = Mt. 9.6: P.1 I. 7.85; P.2 V. 7.85. 1) P.1P.2 amī. 2) Mt. -mur yat. 3) P.1 evaṃ.
7 = Mt. 9.7: P.1 I. 7.86: P.2 V. 7.86. 1) P.2 -bho Nabhasyaḥ. 2) P.1 -prabhṛti. 3) P.1 -Bhāvanaḥ; P.2 -tir Bhāvanaḥ. 4) P.1P.2 -dhanaḥ.
8 = Mt. 9.8; P.1 I. 7.87; P.2 V. 7.87. 1) Mt. Niścy-; P.2T. 'triś cya-. 2) P.1P.2 Arvā. 3) P.1P.2 sapta saptarṣayo 'bhavan.
9 = Mt. 9.9: P.1 I. 7.88; P.2 V. 7.88 1) P.1P.2 tadā devāś ca Tuṣitāḥ. 2) P.1 Havīndraḥ. 3) P.1P.2 Jyotir Athaḥ smṛtaḥ.
10 = Mt. 9.10: P.1 I. 7.89; P.2 V. 7.89. 1) P.2T. pañca; P.1P.2 tadā.

Auttamīyaṃ[1]) pravakṣyāmi tathā manvantaraṃ śubham, |
manur nām-Auttamir *y*atra[2]) daśa putrān ajījanat: || 11 ||
Īṣa Ūrjas Tanūrjaś[1]) ca Śuciḥ Śukras tathaiva ca |
Madhuś ca Mādhavaś caiva Nabhasyo 'tha Nabhās[2]) tathā || 12 ||
Sahaḥ kanīyān[1]) eteṣām udāraḥ[2]) kīrtivardhanaḥ[3]). |
Bhānavas[4]) tatra devāḥ syur[5]), Ūrjāḥ saptarṣayaḥ smṛtāḥ[6]): || 13 ||
Kauk*uruṇ*ḍiḥ[1]) *Kuruṇḍiś*[2]) ca Dālbhyaḥ Śaṅkhaḥ Pravāhiṇaḥ[3]) |
Mitaś ca Saṃmitaś[4]) caiva saptaite yogavardhanāḥ. || 14 ||
manvantaraṃ caturthaṃ tu Tāmasaṃ nāma viśrutam. |
Kaviḥ[1]) Pṛthus tathaiv-Âgnir Akapiḥ Kapir[2]) eva ca || 15 ||
tathaiva Janya-Dhāmānau[1]) munayaḥ sapta nāma te[2]), |
Sādhyā devagaṇā yatra[3]) kathitās Tāmase 'ntare. || 16 ||
Akalmaṣas tathā Dhanvī[1]) Tapomūlas Tapodhanaḥ |
Taporatis[2]) Tapasyaś ca Tapodyuti[3]-Paraṃtapau[4]) || 17 ||
Tapobhāgī Tapoyogī dharmācāraratāḥ sadā |
Tāmasasya sutāḥ sarve daśa vaṃśavivardhanāḥ. || 18 ||
pañcamasya manos tadvad Raivatasyâ*n*taraṃ śṛṇu! |
Devabāhuḥ[1]) Subāhuś ca Parjanyaḥ Somapo[2]) Muniḥ || 19 ||
Hiraṇyaromā Saptāśvaḥ saptaite ṛṣayaḥ smṛtāḥ, |
devāś ca Bhūt[1]tarajasas tathā Prakṛtayaḥ smṛtāḥ[2]). || 20 ||
Avaśas[1]) Tattvadarśī ca Vītimān[2]) Havyapaḥ Kapiḥ[3]) |
Yukto[4]) Nirutsukaḥ Sattvo Nirmoho[5]) 'tha Prakāśakaḥ || 21 ||

---

11 = Mt. 9.11; P.1 I. 7.90; P.2 V. 7.90. 1) P.1P.2 anyac caiva. 2) P.1P.2 tatra.

12 = Mt. 9.12; P.1 I. 7.91; P.2 V. 7.91. 1) Mt. -jaś ca Tarjaś; P.1P.2 Tanūjaś. 2) P.1P.2 -bhas.

13 = Mt. 9.13: P.1 I. 7.92; P.2 V. 7.92. 1) P.1P.2V. Sahasya. 2) P.1P.2V. uttamaḥ; P.2T. udārāḥ. 3) P.2 -dhanāḥ. 4) Mt.T. Bhāvanās. 5) P.2 -vāś ca. 6) P.2 tathā.

14 = Mt. 9.14: P.1 I. 7.93; P.2 V. 7.93. 1) P.1 Kaukabhiṇḍiḥ; P.2 Kaukibhiṇḍi-. 2) Mt.T. ca Dālbhyaś ca; P.1 Katuṇḍaś; P.2 -Katuṇḍaś: V. Kuruṇṭiś. 3) Mt.T. Śaṅgaḥ Pravahaṇaḥ Śivaḥ; P.1 Pravāhitaḥ. 4) Mt.T. Sitaś ca Sasmitaś; P.1 Mitiś ca Saṃmitiś.

15 = Mt. 9.15; P.1 I. 7.94; P.2 V. 7.94. 1) P.1 Kapiḥ. 2) P.1 Kavir.

16 = Mt. 9.16; P.1 I. 7.95; P.2 V. 7.95. 1) Mt. Jalpa-Dhīmānau. 2) Mt. Tāmase; P.1 nāmatas. 3) P.1 ye ca.

17 = Mt. 9.17; P.1 I. 7.96; P.2 V. 7.96. 1) P.1 Tapodhanvī; P.2 Tapodhanvā. 2) P.1P.2 Taporāśis. 3) P.1P.2 Sutapasyaḥ. 4) P.1P.2 -paḥ.

18 = Mt. 9.18; P.1 I. 7.97a = b; P.2 V. 7.97.

19 = Mt. 9.19; P.1 I. 7.97b, 98a; P.2 V. 7.98. 1) P.2T. Vadavādaḥ. 2) P.1 Samayo.

20 = Mt. 9.20; P.1 I. 7.98b, 99a; P.2 V. 7.99. 1) Mt. c-Âbhū-. 2) Mt. śubhāḥ.

21 = Mt. 9.21; P.1 I. 7.99b, 100a; P.2 V. 7.100. 1) Mt. Aruṇas; P.2T.

dharmavīryabalopetā daśaite Raiv¹atātmajāḥ. |
Bhṛguḥ Sudhāmā Virajāḥ²) Sahiṣṇur³) Nāda⁴) eva ca || 22 ||
Vivasvān Atināmā¹) ca ṣaṣṭhe²) saptarṣayo ³pare. |
Cākṣuṣasyântare devā⁴) Lekhā nāma pariśrutāḥ || 23 ||
Ṛbhavo¹ 'tha Pṛthagbhūtā²) Vārimūlā Divaukasaḥ³)
Cākṣuṣasyântare prāpte⁴), devānāṃ pañca yonayaḥ⁵). || 24 ||
Ruru-prabhṛtayas tadvac Cākṣuṣasya sutā daśa |
proktaḥ Svāyambhuve vaṃśe, ye mayā pūrvam eva te¹). || 25
antaraṃ Cākṣuṣaṃ¹) caitan²) mayā te parikīrtitam. |
saptamaṃ ca³) pravakṣyāmi. yad Vaivasvatam ucyate. || 26 ||
Atriś caiva Vasiṣṭhaś ca Kaśyapo Gautamas tathā
Bharadvājas tathā yogī Viśvāmitraḥ pratāpavān || 27 ||
Jamadagniś ca saptaite sāṃpratam ye¹) maharṣayaḥ. |
kṛtvā dharmavyavasthānaṃ prayānti paramaṃ padam. || 28 ||
Sādhyā Viśve ca Rudrāś ca Maruto Vasavo 'śvinau
Ādityāś ca surās tadvat sapta devagaṇāḥ smṛtāḥ || 29 ||
Ikṣvākupramukhāś câsya daśa putrāḥ smṛtā bhuvi
manvantareṣu sarveṣu sapta sapta maharṣayaḥ |
kṛtvā dharmavyavasthānaṃ prayānti paramaṃ padam. || 30 ||
Sāvarṇa¹sya pravakṣyāmi manor bhāvi tathântaram:
Aśvatthāmā Śaradvāṃś²) ca Kauśiko³) Gālavas tathā || 31 ||
Śatānandaḥ Kāśyapaś ca Rāmaś ca ṛṣayaḥ smṛtāḥ. |
Dhṛtir Varīyān Yavasuḥ¹) Suvarṇo Vṛṣṭir²) eva ca || 32 ||
Cariṣṇur¹ Īḍyaḥ²) Sumatir Vasuḥ Śukraś ca vīryavān |

———

Varuṇas. 2) Mt. Vittavān; P.2T. Cittimān. 3) P.2T. Kaviḥ. 4) P.1P.2 Mukto. 5) P.2 Vimoho.

22 = Mt. 9.22; P.1 I. 7.100b, 101a; P.2 V. 7.101ab. 1) P.1 Reva-. 2) P.1 Virajaḥ; P.2T. -rajo. 3) P.2T. Viṣṇur. 4) P.1P.2 Nāradas.

23 = Mt. 9.23; P.1 I. 7.101b, 102a; P.2 V. 7.101c, 102a. 1) P.1P.2T Kṛtināmā; P.2 Abhimānī. 2) P.1P.2 sapta. 3) P.2 -yaḥ p. 4) P.2 jātā.

24 = Mt. 9.24; P.1 I. 7.102b, 103a; P.2 V. 7.102b, 103a. 1) P.1 Vibhavo. 2) Mt. Ṛbhādyāś ca. 3) P.1 pṛthak cânukīrtitās tridivaukasaḥ. 4) Mt. proktā. 5) P.1P.2V. pancamo janaḥ; P.2V. nayaḥ.

25 = Mt. 9.25; P.1 I. 7.103b, 104a; P.2 V. 7.103b, 104a. 1) Mt. tu.

26 = Mt. 9.26; P.1 I. 7.104b, 105a; P.2 V. 7.104b, 105a. 1) P.1 câjñuṣaṃ. 2) P.1P.2 caiva. 3) Mt. tat.

27 = Mt. 9.27; P.1 I. 7.105b, 106a; P.2 V. 7.105b, 106a.

28 = Mt. 9.28; P.1 I. 7.106b, 107a; P.2 V. 7.106b, 107a. 1) P.1P.2 te.

29 = Mt. 9.29.

30 = Mt. 9.30, 31a.

31 = Mt. 9.31b, 32a; P.1 I. 7.107b, 108a; P.2 V. 7.107b, 108a. 1) Mt. -ṇya-. 2) P.2T. Ṛṣyaśṛṅga, V. Bharadvājaś. 3) P.2T. Kauśikyo.

32 = Mt. 9.32b, 33a; P.1 I. 7.108b, 109a; P.2 V. 7.108b, 109a. 1) Mt. Yavasaḥ. 2) P.1P.2T. Dhṛtir; P.2V. Dhṛṣṭir.

33 = Mt. 9.33b, 34a; P.1 I. 7.109b, 110a; P.2 V. 7.109b, 110a. 1) P.1 Variṣṇur.

bhaviṣyā *daśa*[3]) Sāvarṇer[4]) manoḥ putrāḥ prakīrtitāḥ. || 33 ||
Raucyādayas tathânye 'pi manavaḥ saṃprakīrtitāḥ: |
Ruceḥ prajāpateḥ putro Raucyo nāma bhaviṣyati, || 34 ||
manur Bhūtisutas tadvad Bhautyo nāma bhaviṣyati, |
tatas tu[1]) Merusāvarṇir Brahmasūnur manuḥ smṛtaḥ[2]) || 35 ||
Ṛ*taś*[1]) ca Ṛtu[2]dhāmā ca Viṣvakseno manus tathā. |
atītānāgatāś caiva manavaḥ pari[3]kīrtitāḥ. || 36 ||
varṣāṇāṃ[1]) yugasāhasram ebhir vyāptaṃ narādhipa; |
sve sve 'ntare sarvam idam utpādya sa[2]carācaram || 37 ||
kalpakṣaye vinirvṛtte[1]) mucyante Brahmaṇā saha. |
ete[2]) yugasahasrānte vinaśyanti punaḥ punaḥ |
Brahmādyā Viṣṇusāyujyaṃ tato[3]) yāsyanti vai *dvijāḥ*[4]). || 38 ||

---

2) P.1 Vīryaḥ; P.2 Ādyaḥ. 3) P.1P.2 bhaviṣyāsyârka-. 4) P.1 -Sāvarṇer; P.2 -Sāvarṇya-.

34 = Mt. 9.34b, 35a; P.1 I. 7.110b, 111a; P.2 V. 7.110b, 111a.

35 = Mt. 9.35b, 36a; P.1 I. 7.111b, 112a; P.2 V. 7.111b, 112a. 1) P.2 -taś ca. 2) P.2 -nuḥ smṛtaś ca yaḥ.

36 = Mt. 9.36b, 37a; P.1 I. 7.112b, 113a; P.2 V. 7.112b, 113a. 1) P.1P.2 Ṛbhuś. 2) Mt. Ṛta-; P.2T. Vīta-. 3) P.2 -vas tava.

37 = Mt. 9.37b, 38a; P.1 I. 7.113b, 114a; P.2 V. 7.113b, 114a. 1) Mt. ṣaḍūnaṃ. 2) P.1P.2 samutpādya carācaram.

38 = Mt. 9.38b, 39; P.1 I. 7.114b, 115; P.2 V. 7.114b, 115. 1) P.1 nivṛtte tu. 2) P.1P.2 amī. 3) Mt. yātā 4) P.1P.2 nṛpa.

Textgruppe III.

A.

Kū. 51.1—8; Vi. III. 1.5—47.

atītānāgatānīha yāni manvantarāṇi vai
tāny aham bharate samyak kathayāmi yathākramam[1]. 1
Svāyambhuvo manuḥ pūrvo[1], manuḥ[2] Svārociṣas tataḥ[3]
Auttamis[4], Tamasaś caiva Raivataś Cākṣuṣas tathā, 2
ṣaḍ ete manavo 'tītāḥ. sāmpratam tu raveḥ sutaḥ
Vaivasvato 'yam. yasyai[1]tat saptamam vartate 'ntaram[2]. 3
Svāyambhuvam tu kathitam kalpādāv antaram mayā
devās tatha-rṣayaś caiva yathāvat kathitā mayā.
ata ūrdhvam pravakṣyāmi[1] manoḥ Svārociṣasya tu 4
manvantarādhipān samyag devarṣīṃs tatsutāṃs tathā:
Pārāvataś ca[1] Tuṣitā devāḥ Svārociṣe 'ntare. 5
Vipaścin nāma[1] devendro babhūvâsuramardanaḥ[2].
Ūrjas Tambhas[3] tathā Prāṇo Dattolir[4] Ṛṣabhas tathā 6
Niśvaraś c-O[1]rvarīvāṃś ca tatra[2] saptarṣayo 'bhavan.
Caitra-Kimpuruṣādyāś ca[3] sutāḥ Svārociṣasya tu. 7
dvitīyam etat kathitam[1] antaram. śṛṇu c-Ôttamam!
tṛtīye tv[2] antare caiva[3] Auttamir[4] nāma vai[5] manuḥ, 8

---

1 = Kū. 51.1a b; Vi. III. 1.6 1) Kū. tāni tvam kathayâsmākam Vyāsam ca dvāpare yuge.
2 = Kū. 51.4; Vi. III. 1.6. 1) Kū. manuḥ Svāyambhuvaḥ pūrvam. 2) Kū. tataḥ. 3) Kū.T. -ṣo mataḥ; Vi. tathā. 4) Kū. Uttamas
3 = Kū. 51.5; Vi. III. 1.7. 1) Kū.T. saptai-. 2) Kū.T. param.
4a = Kū. 51.6a; Vi. III. 1.8a.
4b = Vi. III. 1.8b. 1) Vi.2 -tra-.
4b, c = Kū. 51.6b; Vi. III. 1.9a. 1) Kū. nibodhadhvam.
5a = Vi. III. 1.9b
5b = Kū. 51.7a; Vi. III. 1.10a. 1) Vi. sa-.
6 = Kū. 51.7b, 8a; Vi. III. 1.10b, 11a 1) Vi. -cic caiva. 2) Vi. Maitreyâsīn mahābalaḥ. 3) Vi. -bas; Vi.2 -jasvalas 4) Kū. Dānto 'tha; Vi.2 Datto 'gnir.
7 = Kū. 51.8b, 9a; Vi. III. 1.11b, 12a. 1) Kū. Timiraś c-Âr-. 2) Kū. sapta. 3) Kū. tu.
8 = Kū. 51.9b, 10a; Vi. III. 1.12b, 13a. 1) Kū. ākhyātam. 2) Kū. 'py. 3) Vi. brahman. 4) Kū. Uttamo. 5) Vi.2 yo.

Suśāntis *tatra* devendro *babhūvâmitrakarṣaṇaḥ*[1]), |
Sudhāmānas tathā Satyāḥ Śivāś câ*san* Pratardanāḥ[2]) || 9 ||
Vaśavartinaś ca[1]) pañcaite gaṇā dvādaśakāḥ smṛtāḥ. |
Rajo Gātro 'rdhabāhuś ca | Vaśiṣṭhatanayās tatra
Savanaś c-Ânaghas tathā || 10 || | sapta saptarṣayo 'bhavan || 10 ||
Sutapāḥ Śakra ity ete | Ajaḥ Paraśu-Di[1]vyādyās
sapta saptarṣayo 'bhavan. | | tasy-Auttamimanoḥ sutāḥ. |
Tāmasasyântare devāḥ Surūpā Harayas[1]) tathā || 11 ||
Satyāś ca Sudhiyaś caiva saptaviṃśatikā gaṇāḥ |
Śivir[1]) Indras tathā câsīc[2]) chatayajñopalakṣaṇaḥ, |
babhūva Śaṅkare bhakto | saptarṣayaś ca ye teṣāṃ
Mahādevārcane rataḥ. || 12 || | tatra nāmāni me śṛṇu: || 12 ||
Jyotirdhāmā Pṛthuḥ Kāvyaś[1]) Caitro 'gnir Vanakas[2]) tathā |
Pīvaraś car[3]ṣayo hy ete sapta tatrâpi cântare. || 13 ||
| tataḥ Khyātiḥ Śātahayo[1]) Jānujaṅghādayas tathā |
| putrās tu Tāmasasyâsan rājānaḥ sumahābalāḥ. || 13₁ ||
pañcame câpi *Maitreya*[1]) Raivato nāma nāmataḥ |
manur Vibhuś ca tatrêndro, *devāṃś caivântare śṛṇu*[2]): || 14 ||
A[1]*mitābh-Ābhūtarajo-Vaikuṇṭhāḥ sa-Sumedhasaḥ*[1]) |
ete devagaṇās tatra caturdaśa caturdaśa. || 15 ||
Hiraṇyaromā Vedaśrīr Ūrdhvabāhus tathaiva ca[1]) |
Vedabāhuḥ Sudhāmā ca Parjanyaś ca[2]) Mahāmuniḥ, |
ete saptarṣayo vipra[3]) tatrâsan Raivate 'ntare. || 16 ||
| Balabandhus tu Saṃbhāvyaḥ[1]) Satyakādyāś ca tatsutāḥ |
| narendrāḥ sumahāvīryā babhūvur munisattama. || 16₁ ||

---

9 = Kū. 51.10b, 11a; Vi. III. 1.13b, 14a. 1) Vi. -tir nāma tatrêndro Maitreyâsīt sureśvaraḥ. 2) Kū. -tyā Śivaś câtha Pratardanaḥ; Vi.2 Pradarśanāḥ.

10a = Kū. 51.11b; Vi. III. 1.14b. 1) Vi.1 -naś ca; Vi.2 -vartīti.

10b = Kū. 51.12a. | 10b = Vi. III. 1.15a.

11a = Kū. 51.12b. | 11a = Vi. III. 1.15b. 1) Vi.1 Prajāḥ Paramadi.

11b = Kū. 51.13a; Vi. III. 1.16a. 1) Kū. Surāyāsaharās.

12ab = Kū. 51.13b, 14a; Vi. III. 1.16b, 17a. 1) Vi.2 Śikhī tv. 2) Kū.T. tathaivâsīc.

12c = Kū. 51.14b. 12c = Vi. III. 1.17b.

13 = Kū. 51.15; Vi. III. 1.18. 1) Kā.T. Pṛthak-Kalpaś. 2) Kū.T. 'gni-Vasanas, V. 'gnir Varuṇas; Vi.1T. Vanakas; Vi.2 Vamakas. 3) Kū.T. tv ar-.

| 13₁ = Vi. III. 1.19. 1) Vi.1 Naraḥ Khyāntiḥ Śantahayo.

14 = Kū. 51.16; Vi. III. 1.20. 1) Kū. viprendrā. 2) Kū. babhūvâsuramardanaḥ.

15 = Kū. 51.17(a)b; Vi. III. 1.21. 1) Vi.2 Pra-. 2) Kū. Amitā Bhūtayas tatra Vaikuṇṭhāś ca surottamāḥ.

16 = Kū. 51.18; Vi. III. 1.22, 23a. 1) Vi. tathâparaḥ. 2) Kū.T. Subāhuś ca sa-Parjanyo. 3) Kū. -prās.

| 16₁ = Vi. III. 1.23b, 24. 1) Vi.1 Susaṃbhāruḥ.

Svārociṣaś c-Auttamiś[1] ca Tāmaso Raivatas tathā |
Priyavratānvayā[2] hy ete catvāro manavas tathā[3]. 17 ||
Viṣṇum ārādhya tapasā sa rājarṣiḥ Priyavrataḥ
manvantarādhipān etān labdhavān ātmavaṃśajān. || 17₁
ṣaṣṭhe manvantare câsic[1] Cākṣuṣākhyas tathā manuḥ[2].
Manojavas tathaivêndro, devān api[3], nibodha *me*[4]: 18
Ādyāḥ Prasūtā Bhavyāś[1] ca Pṛthugāś[2] ca divaukasaḥ |
mahānubhāvā Lekhāś[3] ca, pañcaite 'py aṣṭakā gaṇāḥ[4]. 19
Sumedha Virajāś caiva Haviṣmān Uttamo Madhuḥ[2] |
Atināmā[2] Sahiṣṇuś ca saptâsan ṛṣayaḥ śubhāḥ[3]. 20
Ūruḥ Pūruḥ[1] Śatadyumnapramukhāḥ sumahābalāḥ |
Cakṣuṣasya manoḥ putrāḥ pṛthivīpatayo 'bhavan. 20₁
Vivasvataḥ suto vipra[1] Śrāddhadevo mahādyutiḥ |
manuḥ sa vartate dhīmān[2] sāmpratam saptame 'ntare. 21
Āditya-*Vasu-Rudrādyā devāś câtra mahāmune*[1]) |
Puraṃdaras tathaiv*âtra Maitreya tridaśeśvaraḥ*[2]. 22 ||
Vasiṣṭhaḥ Kaśyapo[1] 'th-Â[2]trir Jamadagni*ḥ sa*[3]-Gautamaḥ |
Viśvāmitro Bharadvājaḥ[4]) sapta saptarṣayo 'bhavan. 23 ||
Ikṣvākuś caiva Nābhāgo Dhṛṣṭaḥ[1] Śaryātir eva ca
Nariṣyantaś ca vikhyāto Nābhāgodiṣṭa[2] eva ca 23₁
Karūṣaś ca Pṛṣadhraś ca Vasumān lokaviśrutaḥ |
manor Vaivasvatasyaite nava putrāś ca dhārmikāḥ. 23₂
Viṣṇuśaktir anaupamyā sattvodriktā sthitau sthitā[1] |
tadaṃśabhūtā rājānaḥ sarve ca tridivaukasaḥ || 24 || manvantareṣv aśeṣeṣu devatvenâdhitiṣṭhati. | 24

---

17 = Kū. 51.19; Vi. III. 1.25. 1) Kū c-Ôttamaś. 2) Kū. -tānvitā. 3) Kū. -vaḥ smṛtāḥ.
17₁ = Vi. III. 1.26.
18 = Kū. 51.20; Vi. III. 1.27. 1) Kū.T. câpi. 2) Kū. -ṣas tu manur dvijāḥ. 3) Kū. -vāṃś caiva. 4) Kū. -dhata.
19 = Kū 51.21; Vi. III. 1.28 1) Kū T. Prabhūta-Bhāvyāś. 2) Kū.T. Prathanāś. 3) Kū -yāś. 4) Kū T. pañca devagaṇāḥ smṛtāḥ.
20 = Kū. 51.22; Vi. III. 1.29. 1) Kū.T. Virajāś ca Haviṣmāṃś ca Somo Manusamaḥ smṛtaḥ. 2) Kū.T. Avināmā. 3) Vi. iti carṣayaḥ.
20₁ = Vi. III. 1.30. 1) Vi.1 Uruḥ Puruḥ.
21 = Kū. 51.23; Vi. III. 1.31. 1) Kū. -prāḥ 2) Kū.T. saṃvartano viprāḥ; Vi.1 saṃv-; Vi.2 va-.
22 = Kū 51.24; Vi III. 1.32. 1) Kū. -tyā Vasavo Rudrā devās tatra Marudgaṇāḥ 2) Kū. -vêndro babhūva paravīrahā
23 = Kū 51.25; Vi. III. 1.33. 1) Kū.V.Vi.1 Kāśyapo. 2) Kū. câ-. 3) Kū. -niś ca. 4) Vi.2 -tra-Bharadvājau.
23₁ = Vi. III. 1.34. 1) Vi.2 Nabhagaś caiva. 2) Vi.1 Nābha Uddiṣṭa.
23₂ = Vi. III. 1.35.
24a = Kū. 51.26a; Vi. III. 1.36a. 1) Kū. sthitā sthitau.
24b = Kū. 51.26b. | 24b = Vi. III. 1.36b.

Üfr. 2. Abschnitt, 2. Kapitel, Textgr. IIa. A. Śl. 137–144.

Svāyambhuve 'ntare pūrvam
Ākūtyām[1]) mānasaḥ sutaḥ |
Ruceḥ prajāpater jajñe
tadaṃśenâbhavad dvijāḥ. || 25 ||

aṃśena tasya jajñe 'sau
Yajñaḥ Svāyambhuve 'ntare |
Ākūtyāṃ mānaso deva
utpannaḥ prathame 'ntare. || 25 ||

tataḥ punaḥ sa vai[1]) devaḥ prāpte Svārociṣe 'ntare |
Tuṣitāyāṃ samutpanno hy Ajitas Tuṣitaiḥ saha[2]). || 26 ||
Au[1]ttame tv antare caiva[2]) Tuṣitas tu[3]) punaḥ sa vai[4]) |
Satyāyām abhavat Satyaḥ Satyaiḥ saha surottamaiḥ[5]). || 27 ||
Tāmasasyântare caiva samprāpte punar eva hi |
Haryāyāṃ Haribhiḥ sārdhaṃ Harir eva babhūva ha[1]) || 28 ||
Raivate 'py antare caiva[1]) Sambhūtyāṃ Mānaso 'bhavat[2]) |
sambhūto Mānasaiḥ[3]) sārdhaṃ devair *devavaro Hariḥ*[4]). || 29 ||
Cākṣuṣe 'py[1]) antare caiva[2]) Vaikuṇṭhaḥ puruṣottamaḥ |
Vikuṇṭhāyām asau jajñe Vaikuṇṭhair daivataiḥ *saha*. || 30 ||
manvantare tu[1]) samprāpte tathā Vaivasvate dvija[2]) |
Vāmanaḥ Kaśyapād Viṣṇur Adityāṃ sambabhūva ha. || 31 ||
tribhiḥ kramair imān lokān jitvā yena mahātmanā |
puraṃdarāya trailokyaṃ dattaṃ nihatakaṇṭakam. || 32 ||
ity etās tanavas tasya saptamanvantareṣu vai |
sapta caivâ[1]bhavan vipra[2]), yābhiḥ saṃ*rakṣ*itāḥ[3]) prajāḥ. || 33 ||
yasmād viṣṭam[1]) idaṃ sarvaṃ[2]) Vāmanena mahātmanā[3]), |
tasmāt sa vai[4]) smṛto[5]) Viṣṇur viśer dhātoḥ praveśanāt[6]). || 34 ||

sarve ca devā manavaḥ samastāḥ
saptarṣayo ye manusūnavaś ca |
indraś ca yo yas tridaśeśabhūto,
Viṣṇor aśeṣās tu vibhūtayas tāḥ. || 34ı ||

---

25 = Kū. 51.27. 1) Kū.T. Prakṛt-yāṃ: V. Ākulyām. | 25 = Vi. III. 1.37.
26 = Kū. 51.28: Vi. III. 1.38 1) Kū. -nar asau. 2) Kū. -nas Tuṣitaiḥ saha daivataiḥ.
27 = Kū. 51.29; Vi. III. 1.39. 1) Kū.Vi.2 U-. 2) Kū. Viṣṇuḥ. 3) Kū. Satyaiḥ saha. 4) Kū.T. surottamaḥ. 5) Kū. satyarūpo Janārdanaḥ.
28 = Kū. 51.30: Vi. III. 1.40. 1) Kū. -bhir devair Harir evâbhavad Hariḥ.
29 = Kū. 51.31; Vi. III. 1.41. 1) Vi. devaḥ 2) Kū.T. saṃkalpān Mānaso Hariḥ. 3) Kū.V.Vi.1 Rājasaiḥ; Vi.2 Mānasaḥ. 4) Kū. -vaiḥ saha mahādyutiḥ.
30 = Kū 51.32; Vi. III. 1.42. 1) Vi. câ-. 2) Vi devo.
31 = Kū. 51.33: Vi. III. 1.43. 1) Kū.T. ca. 2) Kū. 'ntare.
32 = Kū. 51.34; Vi. III. 1.44.
33 = Kū. 51.35: Vi. III. 1.45. 1) Vi.1 saptâthavâ-; Vi.2 saptadhai-. 2) Kū viprā. 3) Kū. saṃkarṣitāḥ.
34 = Kū. 51.36; Vi. III. 1.46. 1) Kū.Vi.1 viśvaṃ; Vi.2 viṣṭaṃ. 2) Kū. kṛtsnam. 3) Vi. tasya śaktyā mahātmanaḥ. 4) Kū. sarvaiḥ. 5) Vi. sa m)procyate. 6) Kū.T. -to nūnaṃ devaiḥ sarveṣu Daityahā.
34ı = Vi. III. 1.47

B.

(Vi. III. 2.1—18).

Maitreya uvāca:
proktāny etāni bhavatā sapta manvantarāṇi vai,
bhaviṣyāṇy api viprarṣe mamâkhyātuṃ tvam arhasi! 1
Parāśara uvāca:
Sūryasya patnī Saṃjñâbhūt, sutā yā[1] Viśvakarmaṇaḥ,
manur Yamo Yamī caiva tadapatyāni vai mune. 2
asahantī tu sā bhartus tejaś Chāyāṃ yuyoja vai
bhartuḥ śuśrūṣaṇe 'raṇyaṃ svayaṃ ca tapase yayau. 3
Saṃjñêyam ity ath-Ârkaś ca Chāyāyām ātmajatrayam
Śanaiścaraṃ manuṃ cânyaṃ Tapatīṃ câpy ajījanat. 4
Chāyāsaṃjñā dadau śāpaṃ Yamāya kupitā yadā,
tadânyêyam asau buddhir ity āsīd Yama-Sūryayoḥ. 5
tato Vivasvān ākhyātaṃ tayaivâraṇyasaṃsthitām
samādhidṛṣṭyā dadṛśe tām aśvāṃ tapasi sthitām. 6
vājirūpadharaḥ so 'pi tasyāṃ devāv ath-Âśvinau
janayāmāsa Revantaṃ retaso 'nte ca Bhāskaraḥ. 7
ānīye ca punaḥ Saṃjñāṃ svasthānaṃ bhagavān Raviḥ,
tejasaḥ śamanaṃ câsya Viśvakarmā cakâra ha[2]. 8
bhramim āropya sūryaṃ tu tasya tejoviśātanam
kṛtavān aṣṭamaṃ bhāgaṃ na vyaśātayatâ[3]vyayam. 9
yat sūryād Vaiṣṇavaṃ tejaḥ śātitaṃ Viśvakarmaṇā,
jājvalyamānam apatat tad bhūmau munisattama. 10
Tvaṣṭaiva tejasā tena Viṣṇoś cakram akalpayat
triśūlaṃ caiva Rudrasya śibikāṃ Dhanadasya ca 11
śaktiṃ Guhasya devānām anyeṣāṃ ca yad āyudham:
tat sarvaṃ tejasā tena Viśvakarmā vyavardhayat. 12
Chāyāsaṃjñāsuto yo 'sau dvitīyaḥ kathito manuḥ,
pūrvajasya savarṇo 'sau. Sāvarṇis tena sôc[4]yate. 13
tasya manvantaraṃ hy etat Sāvarṇa[5]kam. athâṣṭamam
tac chṛṇuṣva mahābhāga, bhaviṣyaṃ kathayāmi te: 14
Sāvarṇis tu manur yo 'sau, Maitreya, bhavitā tataḥ
Sutapāś c-Âmitābhāś ca Mukhyāś câpi tadā surāḥ, 15
teṣāṃ gaṇas tu devānām ekaiko viṃśakaḥ smṛtaḥ.
saptarṣīn api vakṣyāmi bhaviṣyān munisattama: 16
Dīptimān Gālavo Rāmaḥ Kṛpo Drauṇis tathâparaḥ
matputras tu tathā Vyāsa Ṛṣyaśṛṅgaś ca saptamaḥ. 17
Viṣṇuprasādād anaghaḥ pātālāntaragocaraḥ
Virocanasutas teṣāṃ Balir indro bhaviṣyati. 18

1) Vi.1 tanayā. 2) Vi.2 saḥ. 3) Vi.2 -to'. 4) Vi.1 côc-. 5) Vi.2 -ṇi-.

Virajāś c-Âr[1]varīvāṃś ca Nirmohādyās tathâpare[2]) |
Sāvarṇasya manoḥ putrā bhaviṣyanti nareśvarāḥ. || 19 ||
navamo Dakṣasāvarṇo Maitreya bhavitā manuḥ. |
Pārā Marīcigarbhāś ca Sudharmāṇas[3]) tathā tridhā || 20 ||
bhaviṣyanti tadā devā, ekaiko dvādaśo gaṇaḥ. |
teṣām indro mahāvīryo bhaviṣyaty Adbhuto dvija. || 21 ||
Savano[4]) Dyutimān Bhavyo Vasur Medhādhṛtis[5]) tathā |
Jyotiṣmān saptamaḥ Satyas tatraite ca maharṣayaḥ. || 22 ||
Dhṛtaketur Dīpti[6]ketuḥ Pañcahasto Nirāmayaḥ |
Pṛthuśravādyāś ca tathā Dakṣasāvarṇakātmajāḥ. || 23 ||
daśamo Brahmasāvarṇir bhaviṣyati mune manuḥ |
Sudhāmāno Viruddhāś ca śatasaṃkhyās tathā surāḥ. || 24 ||
teṣam indraś ca bhavitā Śāntir nāma mahābalaḥ; |
saptarṣayo bhaviṣyanti ye tadā, tāñ śṛṇuṣva ca: || 25 ||
Haviṣmān Sukṛtiḥ Satyo[7]) hy Apāṃmūrtis tathâparaḥ |
Nābhāgo 'pratimaujāś ca Satyaketus tathaiva ca || 26 ||
Sukṣetraś c-Ôttamaujāś ca Hariṣeṇādayo daśa, |
Brahmasāvarṇaputrās tu[8]) rakṣiṣyanti vasuṃdharām. || 27 ||
ekādaśaś ca bhavitā Dharmasāvarṇiko manuḥ. |
Vihaṃgamāḥ Kāmagamā Nirmāṇaratayas tathā || 28 ||
gaṇās tv ete[9]) tadā mukhyā devānāṃ ca bhaviṣyatām, |
ekaikas triṃśakas teṣāṃ gaṇaś cêndraś ca vai Vṛṣaḥ. || 29 ||
Niścaraś c-Âgnitejāś ca Vapuṣmān Viṣṇur Ā[10]ruṇiḥ |
Haviṣmān Anaghaś[11]) caite bhāvyāḥ saptarṣayas tathā. || 30 ||
Sarvagaḥ Sarvadharmā ca Devānīkādayas tathā |
bhaviṣyanti manos tasya tanayāḥ pṛthivīśvarāḥ. || 31 ||
Rudraputras tu Sāvarṇo bhavitā dvādaśo manuḥ, |
Ṛtadhāmā ca tatrêndro bhavitā, śṛṇu me surān: || 32 ||
Haritā Lohitā devās tathā Sumanaso dvija |
Sukarmāṇaś ca Tārāś ca daśakāḥ pañca vai gaṇāḥ. || 33 ||
Tapasvī Sutapāś caiva Tapomūrtis Taporatiḥ |
Tapodhṛtir Dyutiś cânyaḥ saptamas tu Tapodhanaḥ || 34 ||
Devavān Upadevaś ca Devaśreṣṭhādayas tathā |
manos tasya mahāvīryā bhaviṣyanti sutā nṛpāḥ. || 35 ||
trayodaśo Raucyanāmā bhaviṣyati mune manuḥ. |
Sutrāmāṇaḥ Sudharmāṇaḥ Sukarmāṇas tathâparāḥ[12]) || 36 ||
trayastriṃśadvibhedās te, devānāṃ ye tu vai gaṇāḥ; |
Divaspatir mahāvīryas teṣām indro bhaviṣyati. || 37 ||
Nirmohas Tattvadarśī ca Niṣprakampo Nirutsukaḥ |
Dhṛtimān Avyayaś cânyaḥ saptamaḥ Sutapā muniḥ, || 38 ||

---

1) Vi.2 c-Ôr-. 2) Cfr. Bd. III. 1.22a. 3) Vi.1 Nirmohādyās. 4) Vi.1 Sabalo. 5) Vi.2 -dhāmṛtis. 6) Vi.2 Dāsa-. 7) Vi.2 -dyo. 8) Vi.2 ca. 9) Vi.2 te te. 10) Vi.2 -ṇu-Vā-. 11) Vi.2 -māṃs tanayaś. 12) Vi.2 -âmarāḥ.

saptarṣayas tv ime; tasya putrān api nibodha me: |
Citrasena-Vicitrādyā bhaviṣyanti mahīkṣitaḥ. || 39
Bhautyaś caturdaśaś cātra[1] Maitreya bhavitā manuḥ. |
Śucir indraḥ. suragaṇās tatra pañca, śṛṇuṣva tān: || 40
Cākṣuṣāś ca Pavitrāś ca Kaniṣṭhā Bhrājirās tathā
Vaco[2]vṛddhāś ca vai devāḥ; saptarṣīn api me śṛṇu: || 41
Agnibāhuḥ Śuciḥ Śukro Māgadho 'gnīdhra eva ca
Yuktas tathā Jitaś cânyo; manuputrān ataḥ śṛṇu: || 42
Urur Gabhīra-Bra[3]dhnādyā manos tasya sutā nṛpāḥ |
kathitā, muniśārdūla, pālayiṣyanti ye mahīm. || 43
caturyugānte vedānāṃ jāyate kila saṃ[4]plavaḥ,
pravartayanti tān etya bhuvi saptarṣayo divaḥ || 44
kṛte kṛte smṛter vipra praṇetā jāyate manuḥ. |
devā yajñabhujas te tu, yāvan manvantaraṃ tu tat. || 45
bhavanti ye manoḥ putrā, yāvan manvantaraṃ tu taiḥ
tadanvayodbhavaiś caiva tāvad bhūḥ paripālyate. || 46 ||
manuḥ saptarṣayo devā bhūpālāś ca manoḥ sutāḥ
manvantare bhavanty ete Śakraś caivâdhikāriṇaḥ || 47 ||
caturdaśabhir etais tu gatair manvantarair dvija
sahasrayugaparyantaḥ kalpo niḥśeṣa ucyate. || 48 ||
tāvatpramāṇā ca niśā tato bhavati sattama.
Brahmarūpadharaḥ śete Śeṣāhāv ambusaṃ[5]plave || 49 ||
trailokyam akhilaṃ grastvā bhagavān Ādikṛd vibhuḥ
svamāyāsaṃsthito vipra sarvabhūto Janārdanaḥ. || 50
tataḥ prabuddho bhagavān, yathā pūrvaṃ, tathā punaḥ
sṛṣṭiṃ karoty avyayā[6]tmā kalpe kalpe rajoguṇaḥ. || 51 ||
manavo bhūbhujaḥ sendrā devāḥ saptarṣayas tathā |
sātviko 'ṃśaḥ sthitikaro jagato dvijasattama. || 52
caturyuge 'py[7] asau Viṣṇuḥ sthitivyāpāralakṣaṇaḥ
yugavyavasthāṃ kurute yathā, Maitreya tat śṛṇu! || 53 ||
kṛte yuge paraṃ jñānaṃ Kapilādisvarūpadhṛk |
dadāti sarvabhūtānāṃ sarvabhūtahite rataḥ. || 54 ||
cakravartisvarūpeṇa tretāyām api sa prabhuḥ |
duṣṭānāṃ nigrahaṃ kurvan paripāti jagattrayam. || 55
vedam ekaṃ caturbhedaṃ kṛtvā śākhāśatair vibhuḥ
karoti bahulaṃ bhūyo Vedavyāsasvarūpadhṛk. || 56 ||
vedāṃs tu dvāpare vyasya kaler ante punar Hariḥ
Kalkisvarūpī durvṛttān mārge sthāpayati prabhuḥ. || 57 ||
evam eṣa[8] jagat sarvaṃ paripāti karoti ca |
hanti cânteṣv[9] anantātmā; nâsty asmād vyatireki yat || 58 ||
bhūtaṃ bhavyaṃ bhaviṣyaṃ ca sarvabhūtān mahātmanaḥ.
tad atrânyatra vā vipra sadbhāvaḥ kathitas tava. || 59 ||
manvantarāṇy aśeṣāṇi kathitāni mayā tava |
manvantarādhipāś caiva, kim anyat kathayāmi te? || 60 ||

1) Vi.2 cânyo. 2) Vi.2 Vācā-. 3) Vi.2 Budh-. 4) Vi.1 vi-. 5) Vi.2 atyupa-. 6) Vi.2 aśeṣā-. 7) Vi.2 tv. 8) Vi.2 etaj. 9) Vi.2 -te tv.

4. Abschnitt.

Vaṃśānucarita.

1. Kapitel.

Textgruppe I.

(Bḍ. II. 59.33—86; Bh. I. 79.17b—83; Br. 6.1—54; H. 545—612; Mr. 106.3—29a; Śidh. 59.1—41; Vā. 84.32—86; cfr. Vi. III. 2.2—13.)

Vivasvān Kaśyapāj jajñe Dākṣāyaṇyāṃ[1]) *mahāyaśāḥ*[2]), |
tasya bhāryâ[3]bhavat Saṃjñā[4]) Tvāṣṭrī devī[5]) Vivasvataḥ[6]), || 1 ||
Sureśvarîti[1]) vikhyātā ¦ Sureṇur iti vikhyātā
triṣu lokeṣu bhāvinī[2]). | punaḥ Saṃjñêti viśrutā. |
sā vai[1]) bhāryā bhagavato Mārtaṇḍasya *mahātmanaḥ*[2]). || 2 ||
bhartṛrūpeṇa nâtuṣyad[1]) rūpayauvanaśālinī, |
| [Saṃjñā nāma sutapasā sudīptena samanvitā]
ādityasya hi[1]) tad rūpaṃ *maṇḍalasya*[2]) su[3]tejasā || 3 ||
gātreṣu paridagdhaṃ[1]) vai nâtikāntam ivâbhavat. |
na khalv ayaṃ mṛto 'ṇḍastha[2]), iti snehād *abhāṣata*[3]) || 4 ||

---

1 = Bḍ. II. 59.33; Br. 6.1; H. 545; Śidh. 59.1; Vā. 84.32ab. 1) Bḍ. Dākṣāyiṇyāṃ. 2) Br. dvijottamāḥ; H. arimdama; Śidh. mahān ṛṣiḥ. 3) Bḍ. Saṃjñā. 4) Bḍ bhāryā; Vā. Tvāṣṭrī. 5) Vā. mahādevī. 6) Śidh. Sureṇukā.

2a = Bh. I. 79.17b; Br. 6.2a; H. 546a. 2a = Bḍ. II. 59.34a; Vā. 84.32c.
1) Bh. Sureṇur iti. 2) H. bhāminī.

2b = Bḍ. II. 59.34b; Bh. I. 79.19a; Br. 6.2b; H. 546b; Vā 84.33a. 1) Bḍ.Bh.Vā. tu. 2) Bḍ.Vā. -yâtitejasaḥ.

3a = Bh. I. 79.19b; Br. 6.3a; H. 547a; Śidh. 59.2a; Vā. 84.33b. 1) Vā. nâtuṣyad bhartṛrūpeṇa; Bh. sādhvī pativratā devī
| [= Br. 6.3b; H. 547b.]

3b = Bh. I. 79.20b; Br. 6.4a; H. 548a; Śidh. 59.2b; Vā. 84.34a. 1) Bh. ādityasyêha. 2) Bh. mahatā; H. rūpamaṇḍalasya; Śidh. rūpam asahantī: Vā. rūpaṃ Mārtaṇḍasya. 3) Bh. svena; H. -tu; Vā. hi t-.

4 = Bḍ. II. 59.35a = b; Bh. I. 79.21a = a; Br. 6.4b, 5a; H. 548b, 549a; Vā. 84.34b, 35a. 1) Bh. -ṣv apratirūpeṣu; Vā. pariruddhaṃ. 2) Bḍ.Vā. mṛto hy aṇḍe; Br. mṛto 'ṇḍasya. Cfr. Blau i. Z. D. M. G. 62 (1908), S. 340, Anm. 6. 3) Bḍ Vā. tam [illegible]

ajānan[1] Kaśyapas[2], tasmān[3] Mārtaṇḍa iti côcyate.
tejas tv abhyadhikaṃ tasya[4] nityam eva[5] Vivasvataḥ, 5
yenâti[1]tāpayāmāsa trīṃl lokān Kaśyapātmajaḥ[2].

trīṇy apatyāni *bho viprāḥ*[1] trīṇy apatyāni Saṃjñāyām[1]
Saṃjñāyāṃ tapatāṃ varaḥ 6 janayāmāsa *vai Raviḥ*[2]. 6
Ādityo janayāmāsa dvau sutau *tu mahāvīryau*[1].
kanyāṃ dvau ca prajāpatī: kanyāṃ *Kālindim eva ca*[2].
manur[1] Vaivasvataḥ[2] *pūrvaṃ* śrāddhadevaḥ prajāpatiḥ 7
Yamaś[1] ca Yamunā caiva tato Yamo Yamī caiva
yamajau sambabhūvatuḥ. yamajau[1] sambabhūvatuḥ.
*śyāma*varṇaṃ[1] tu tad rūpaṃ dṛṣṭvā Saṃjñā[2] Vivasvataḥ 8
asahantī *tu svāṃ*[1] chāyāṃ savarṇāṃ nirmame *tataḥ*[2].
māyāmayī[1] tu sā Saṃjñā[2], *mahīmayī*[1] tu sā nārī,
tasyāṃ[3] Chāyā *samutthitā*[4]. 9 tasyāś Chāyā samudgatā. 9

---

5 = Bḍ. II. 59.35b, 36a: Br. 6.5b, 6a: H. 549b, 550a: Mr. 106.5a = b: Vā. 84.35b, 36a. 1) H. ajñānāt: Vā. ajñānaḥ. 2) Br. Kāśyapaḥ. 3) Bḍ.Vā. snehān. 4) H. tāta; Mr. yat tejo 'bhyadhikaṃ tasya. 5) Mr. Mārtaṇḍasya

6a = Bḍ. II. 59.36b: Br. 6.6b: H. 550b: Mr. 106.5b: Vā. 84.36b. 1) Bḍ. Vā. yenâpi; Mr tenâti-. 2) Mr. sacarācarān.

6b = Br. 6.7a; H. 551a. 1) H. Kauravya.

6b = Bḍ. II. 59.37a; Bh. I. 79.23b: Mr. 106.3a: Śidh. 59.3b; Vā. 84.37a. 1) Mr. asau tasyāṃ; Śidh. ṛṣe 'syāṃ trīṇy apatyāni. 2) Mr. gopatiḥ: Śidh. bhāskaraḥ.

7a = Br 6.7b; H. 551b.

7a = Bḍ. II. 59.37b: Mr. 106.3b; Vā. 84.37b. 1) Mr. putrau sumahābhāgau. 2) Bḍ. kanyaikā viditaiva ca; Mr. kanyāṃ ca Yamunāṃ mune.

7b = Bḍ II. 59.38a; Br. 6.8a; H 552a; Mr. 106.4a; Śidh. 59.4a; Vā. 84.38a. 1) H. Savir. 2) Bḍ.Mr.Vā. -to jyeṣṭhaḥ; Śidh. Saṃjñāyāṃ tu manuḥ.

8a = Br. 6.8b; H. 552b; Śidh. 59.4b. 1) Śidh. Samaś.

8a = Bḍ. II. 59.38b; Mr. 106.4b; Vā. 84.38b. 1) Mr. yamalau.

8b = Bḍ. II. 59.39a; Br. 6.9a; H. 553a; Mr. 106.6a; Śidh. 59.5a; Vā. 84.39a. 1) Bḍ. asahyatejas tad; Mr. golākāraṃ: Śidh. saṃvartulaṃ: Vā. śātavarṇaṃ. 2) Br.H. Saṃjñā dṛṣṭvā; Mr. taṃ dṛṣṭvā Saṃjñā rūpaṃ.

9a = Bḍ. II. 59.39b; Br. 6.9b; H. 553b; Mr. 106.6b; Śidh. 59.5b; Vā. 84.39b. 1) Bḍ.Vā. svakāṃ: Mr. mahat tejaḥ; Śidh. tataḥ. 2) Bḍ.Vā. punaḥ; Mr. svachāyāṃ prekṣya sâbravīt; Śidh. ātmanaḥ sâsṛjac chubhā.

9b = Br. 6.10a; H. 554a; Śidh. 59.6a. 1) Śidh. Chāyā satī. 2) Śidh.

9b = Bḍ. II. 59.40a; Vā. 84.40a. 1) Bḍ. -hābhāgā.

prāñjaliḥ praṇatā bhūtvā	prāñjaliḥ prayatā bhūtvā
Chāyā Saṃjnāṃ *dvijottamāḥ*[1]) |	punaḥ Samiñām abhāṣata: |
uvāca: kiṃ mayā kāryaṃ[2]),	
kathayasva śucismite! |	
sthitâsmi tava nirdeśe,	vadasva, kiṃ mayā kāryaṃ!
śādhi māṃ varavarṇini! || 10 ||	sā Saṃjñā tām athâbravīt: || 10 ||

Saṃjñôvāca:
ahaṃ yāsyāmi, bhadraṃ te, svam eva[1]) bhavanaṃ pituḥ, |
tvay*aiva*[2]) bhavane mahyaṃ vastavyaṃ nirvi*kār*ayā[3]). || 11 ||
imau ca bālakau mahyaṃ kanyā *cêyaṃ sumadhyamā*[1]) |
*saṃbhāv*yās[2]) *te na*[3]) câkhyeyam[4]) idaṃ bhagavate *tvayā*[5]). || 12 ||
Savarṇôvāca:
ā k*eś*agrahaṇād[1]) devi ā śāpān naiva karhicit[2]) |
ākhyāsyāmi mataṃ[3]) tubhyaṃ, gaccha devi yathāsukham[4])! || 13 ||
samā*diś*ya *Savarṇāṃ tu*[1]) tathêty uktā tayā[2]) ca sā |
Tvaṣṭuḥ samīpam agamad vrīḍitêva tapasvinī[3]). || 14 ||

pituḥ samīpagā sā tu	pitā tām āgatāṃ dṛṣṭvā
pitrā nirbhartsitā *tadā*[1]): |	kruddhaḥ Saṃjñām athâbravīt: |

Saṃjñāṃ. 3) H.-yāś. 4) Śidh. avocad bhaktitaḥ śubhe; Br. chāyā samutthitām.	
10 = Br. 6.10b, 11; H. 554b, 555; Śidh. 59.(6b) = b. 1) H. nareśvara. 2) Śidh. kiṃ karomi hi kāryaṃ te.	10 = Bḍ. II. 59.40b, 41a; Vā. 84.40b, 41a.

11 = Bḍ. II. 59.41b, 42a; Br. 6.12; H. 556; Mr. 106.7; Śidh. 59.7; Vā. 84.41b, 42a. 1) Śidh. mamaiva. 2) Bḍ.H.Vā. tvayêha. 3) Bḍ Br.Vā. nirviśaṅkayā; Mr. nirvikāraṃ tvayâpy atra stheyaṃ macchāsanāc chubhe.

12 = Bḍ. II. 59.42b, 43a; Br. 6.13; H. 557; Mr. 106.8; Śidh. 59.8; Vā. 84 42b, 43a. 1) Bḍ Mr.Vā ca varavarṇinī 2) Bḍ. bhartavyā; Mr. saṃbhāvyau; Śidh. pālanīyāḥ; Vā. bhartre vai. 3) Bḍ.Vā. naivam; Mr. naiva; Śidh. sukhenaiva. 4) Bḍ.Vā. ākhyeyam. 5) Br.H. kvacit; Śidh. mama ced icchasi priyam.

13 = Br. 6.14: H. 558: Mr. 106.9; Śidh. 59.9; Vā. 84.44. 1) Br.H. ā kacagrahaṇād. 2) Śidh. sahiṣyāmi suduṣkṛtam: Vā. āśayaṃ n. k. c. 3) Br.T. namas. 4) Mr. gamyatāṃ yatra vāñchitam; Vā. -vi svam ālayam.

14 = Bḍ. II. 59.43b, 44a: Br. 6.15; H. 559; Mr. 106.(10a) = a; Śidh. 59.(10a) = b: Vā. 84.45. 1) Bḍ. imau ca bālakau mahyaṃ; Vā. samādāya ca tāṃ Saṃjñā. 2) Bḍ. tathā. 3) Mr. ity uktā Chāyayā Saṃjñā jagāma pitṛmandiram; Śidh. ity ūktā sâgamad devī vrīḍitā saṃnidhau pituḥ.

15a = Br. 6.16a; H. 560a; Śidh. | 15a = Bḍ. II. 59.44b; Vā. 84.46a.

[varṣāṇāṃ tu sahasraṃ vai
vasati sma[1] pitur gṛhe[2]. |

bhartuḥ samīpaṃ gaccheti[1], niyuktā ca[2] punaḥ punaḥ. || 15 ||
agacchad[1] vaḍavā bhūtvâcchādya[2] rūpam aninditā[3]; |
Kurūn athôttarān[4] gatvā[5] tṛṇāny atha[6] cacāra ha[7]. 16
dvitīyāyāṃ tu Saṃjñāyāṃ Saṃjñêyam iti cintayan[1] |

Āditya janayāmāsa	Ādityo[1] janayāmāsa
putram ātmasamaṃ tadā. 17	putrāv ādityavarcasau[2]. 17
pūrvajasya manor viprāḥ[1]	pūrvajasya manos tulyau[1]
sadṛśo 'yam iti prabhuḥ.		sādṛśyena tu tau prabhū[2].	

manur evâbhavan nāmnā[1], Sāvarṇir[2] iti côcyate[3]. || 18
Śrutaśravaṃ tu[1] dharmajñaṃ[2]
Śrutakarmāṇam eva[3] ca. |

58.1.bI = I. 1) Br. śubhā; Sidh. tatra

[Bh. I. 79.24a: Mr. 106.(13b); Vā. 84.47b. 1 Bh. vasamānā. 2 Mr. tatrâvasat pitur gehe kamcit kālaṃ śubhekṣaṇā].

15b = Bd. II. 59.45a: Bh. I. 79.24b: Br. 6.16b; H. 560b; Mr. 106.11a: Śidh. 59.16bII = II: Vā. 84.45a. 1) Bh.Mr. yāhīti: Vā. gaccha tvaṃ. 2 Bh. Mr. pitrôktā sā: Śidh. sā.

16 = Bd. II. 59.45b, 46a; Bh. I. 79.25: Br. 6.17: H. 561: Mr. 106.11b = aI, bI; Śidh. 59.11: Vā. 84.48bc. 1) Br.Śidh. āgacchad: Bd.Vā. agamad. 2) Bh. tyaktvā. 3) Bh. yaśasvinī: Śidh. tataḥ svakam. 4) Bd. Vā uttarān sā Kurūn; Bh. uttarāṃś ca Kurūn: Mr. Kurūn viprôttarāṃs; Śidh. Kurūṃs tadôttarān. 5) Mr. tataḥ: Śidh. prāpya. 6) Bh. anucacāra; Śidh. nṛṇāṃ nadbye. 7) Bd.Vā. sā.

17a = Bd. II. 59.46b: Bh. I. 79.27a; Br. 6.18a; H. 562a; Mr. 106.(13b); Śidh. 59.12a; Vā. 84.49a. 1) Bd.Vā. cintyā tām: Mr. tasyāṃ ca bhagavān sūryaḥ Saṃjñāyām iti c.; Śidh. Saṃjñāṃ tāṃ tu ravir matvā chāyāyāṃ sa sutaṃ tadā.

17b = Br. 6.18b; H. 562b.

17b = Bd. II. 59.47a; Bh. I. 79.27b; Mr. 106.14a; Vā. 84.49b. 1) Mr. tathaiva. 2) Bh. kanyāṃ ca rūpiṇīṃ; Mr. dvau sutau kanyakāṃ tathā.

18a = Br. 6.19a: H 563a. 1) H. tāta.

18a = Bd II. 59.47b; Bh. I. 79.28a; Mr. 106.14bI; Vā. 84.50a. 1) Mr. tulyaḥ. 2) Bh. ca tāv ubhau; Vā.T. prabhuḥ.

18b = Bd. II. 59.49b; Br. 6.19b; H. 563b; Mr. 106.(14bII); Śidh. 59.(12b); Vā. 84.52a. 1) Bd. -vat so 'pi; Vā. -vat sa vai. 2) Br.H.Vā. Sāvarṇa. 3) Mr. tena so 'bhavat: Vā. budhyate; Śidh. janayāmāsa Sāvarṇir manuḥ sa bhavitā kila.

18I = Bd. II. 59.48; Bh. I. 79.28b; Vā. 84.50b. 1) Bh. -vāś ca. 2) Bh.

Śrutaśravā manus tābhyām[4]) |
Sāvarṇir vai[5]) bhaviṣyati || 18₁ ||

dvitīyo yaḥ sutas tasyāḥ,
sa vijñeyaḥ[1]) Śanaiścaraḥ. |
Saṃjñā tu pārthivī *sā vai*[1])
sva[2]sya putrasya vai tadā || 19 ||
cakārâbhyadhikaṃ snehaṃ
na tathā pūrvajeṣu vai[1]). |

Śrutakarmā tu vijñeyo,
graho vai yaḥ[1]) Śanaiścaraḥ. |
Saṃjñā tu pārthivī teṣām
ātmajānām yathâ[1]karot, || 19 ||
na snehaṃ[1]), pūrvajātānāṃ[2])
tathā kṛtavatī tu sā[3]). |

manus ta*sy*âkṣamat, *tat tu*[1]) Yamas ta[2]*syā* na cakṣame[3]), || 20 ||
sa vai roṣāc[1]) ca bālyāc ca bhāvino 'rthasya vai balāt[1]) |
padā[3]) saṃtarjayāmāsa *Saṃjñāṃ*[4]) Vaivasvato Yamaḥ[5]). || 21 ||
taṃ[1]) śaśāpa tataḥ krodhāt *Sāvarṇajananī tadā*[2]): |

padā[1]) tarjayase[2]) yasmāt[3])
pitṛ[4]bhāryāṃ yaśasvinīm[5]), |

caraṇaḥ patatām eṣa
tavêti[1]) bhṛśaduḥkhitā[2]). || 22 ||

tasmāt tavaiṣa caraṇaḥ
patiṣyati na saṃśayaḥ. || 22 ||

19a = Br. 6.20a; H. 564a; Mr. 106.(15b). 1) Mr. yo 'bhavac cânyaḥ sa graho 'bhūc.

19b = Bḍ. II. 59.50a; Br. 6.20b; H. 564b: Śidh. 59.13a; Vā. 84.52b. 1) Br. viprāḥ: H. tāta; Śidh. yā tu. 2) Śidh. ta-.

20a = Bḍ. II. 59.50b; Br. 6.21a; H. 565a; Śidh. 59.13b; Vā. 84.53a. 1) Śidh. pūrvaje sute.

-jñaḥ. 3) Bh. -mā tathaiva. 4) Vā so 'pi. 5) Bh. yo.

19a = Bḍ. II. 59.49a; Bh. 79.28b; Vā. 84.51b. 1) Bh. yo vai.

19b = Bh. I. 79.30b; Mr. 106.16b. 1) Bh. athâ-.

20a = Bh. I. 79.31a; Mr. 106.17a. 1) Mr. snehān na. 2) Bh. pūrvajānāṃ tu. 3) Mr. satī.

20b = Bḍ. II. 59.51a; Bh. I. 79.31b; Br. 6.21b; H. 565b; Mr. 106.17b; Śidh. 59.14a; Vā. 84.53b. 1) Bh. tu kṣamate tasyā: Bḍ.Vā. tac câkṣamat sarvaṃ; Br. tasyāḥ kṣamat, tat tu; Mr. tat kṣāntavān tasyāḥ; Śidh. anujasya ca bhūṣādi. 2) Mr. câs-. 3) Bḍ.Vā. Yamas tad vai na cākṣamat.

21 = Bḍ. II. 59.52; Bh. I. 79.32b, 33a; Br. 6.22; H. 566: Mr. 106.18b, 19a; Śidh. 59.14b, 15a: Vā. 84.53b, 54a. 1) Bḍ.Vā. tāṃ vai r-; H. tāṃ sa r-; Bh.Mr. kopāc; Śidh. saroṣaḥ sa ca. 2) Br. 'rthasya vâ-nagha; H. 'r. gauravāt. 3) Bḍ.Bh. yadā; Śidh. chāyāṃ. 4) Bḍ. Chāyāṃ; Śidh. padā. 5) Mr. Chāyāsaṃjñāṃ Yamo mune.

22a = Bḍ. II. 59.53a; Bh. I. 79.33b; Br. 6.23a; H. 567a; Mr. 106.(19b); Śidh. 59.15b; Vā. 84.54b. 1) Bḍ.Vā. sā. 2) Bḍ.Vā. Sāvarṇi (Vā. °ṇā) -jananī Yamam; Bh. Saṃjñā sā pārthivī bhṛśam; H. -nī nṛpa; Śidh. Chāyā taṃ kaluṣīkṛtā; Mr. tataḥ śaśāpa ca Yamaṃ Saṃjñā sâmarṣiṇī bhṛśam.

22b = Br. 6.23b; H. 567b; Śidh.

22bc = Bḍ. II. 59.53b, 54a; Bh. I. 79.34;

Yamas tu tat[1] pituḥ sarvaṃ	Yamas tu tena śāpena
prāñjaliḥ pratyavedayat	bhṛśaṃ pīḍitamānasaḥ
	manunā saha dharmātmā[1],
	pituḥ sarvaṃ[2] nyavedayat

bhṛśaṃ śāpabhayodvignaḥ Saṃjñāvākyair virejitaḥ[1] : 23
śāpo 'yaṃ vinivarteta.
sa prāha[1] pitaraṃ *tadā*[2],

mātrā snehena sarveṣu	snehena tulyaṃ asmāsu
vartitavyaṃ sutṣu vai. 24	mātā deva na vartate. 24

sêyam[1] asmān *apahaya*[2], *kanīyāṃsaṃ*[3] bubhūṣati[4].
tasyāṃ[5] mayôdyataḥ pādo, na tu dehe[6] nipātitaḥ. 25
bālyād vā yadi vā mohāt[1] tad[2] bhavān kṣantum[3] arhati[4] !
śapto 'ham asmi[5] lokeśa[6], jananyā tapatāṃ vara[7],
tava prasādāc *caraṇo*[8] *na paten*[9] *mama gopate*[10]! 26
Vivasvān uvāca:
asaṃśayaṃ putra mahad[1] bhaviṣyaty atra kāraṇam,
yena tvām āviśat krodho dharmajñaṃ satyavādinam[2]. 27

59.16a. 1 Śidh. na vêti. 2) Śidh. bhṛśaroṣitā.

Mr. 106.20: Vā. 84.55. 1 Bd. yadā. 2 Bh. saṃtarjayase 3) Bd. kasmāt: Bh. yan māṃ. 4) Bh -tur. 5) Bh.Mr. garīyasīm.

23a = Br. 6.24a; H. 568a; Śidh. 59.16b. 1) Śidh. tataḥ.

23ab = Bd. II. 59.54b, 55a; Bh. I. 79.35; Mr. 106.21; Vā. 84.56. 1) B... tan mātuḥ. 2) Mr. sarvaṃ pitre.

23bc = Bd. II. 59.55b; Br. 6.24b; H. 568b; Śidh. 59.17a; Vā. 84.57a. 1 Bd.Vā. vinirjitaḥ; Br. viśaṅkitaḥ: Śidh. viceṣṭitaḥ

24a = Br. 6.25a; H. 569a 1 Br. provāca. 2 Br.T. dvijāḥ.

24b = Br. 6.25b; H 569b: Śidh. 59.17b.

24b = Bh. I. 79.36a: Mr. 106.22a.

25 = Bh. I 79.36b, 37a; Br. 6.26; H. 570; Mr. 106.22b, 23a: Śidh. 59.18abI = abI. 1) Śidh. sneham. 2) Br.T. apāsyêha: Bh. nihsnehāj jyāyaso hy asmān: Mr. visṛjya jyāyaso 'py asmān. 3) Br. Vivasvan; Br.V.H. yavīyāṃsam: Mr kanīyāṃsau. 4) Br. sambubhūṣati; Śidh. vibhuṣati 5) Bh.H tasyā; Śidh. tasmān. 6) Bh. deva.

26 = Bd. II 59.56b, 57; Bh. I 79.37b, 38; Br. 6.27; H. 571a, 572b, 573; Mr. 106.23b, 24a, 26a; Śidh. 59.18bII; 19 = aIIb: Vā. 84.57b, 58. 1) Br.T. laulyān. 2 Br.T. mohāt: Vā. -hān māṃ. 3) Br.T. tat kṣ-; Vā. bhavāṃs trātum. 4) Bh.Br.T. arhasi. 5) Bh. asmiṃl: Mr. tāta. 6) Mr. kopena; Śidh. deveśa. 7) Mr. tanayo yataḥ. 8) Bd.Vā. prasādo nas trātu Bd. °tuṃ 9 Bh -ṇas trāyatāṃ; Bd. etasmān; Vā. hy etasmān 10) Bd Bh.Vā. mahato bhayāt: Mr. bhagavān yathā

27 = Bd. II. 59.58b, 59a; Bh I. 79.39: Br. 6.28; H 574; Mr. 106.27; Śidh.

na śakyam[1]) etan mithyā tu[2]) kartum[3]) mātur[4]) vacas tava, |
kṛmayo[5]) māṃsam ādāya yāsyanti *tu*[6]) *mahītale*[7]). || 28 ||
tataḥ[1]) pādam[2]) mahāprājña punaḥ[3]) samprāpsyase[4]) sukham; |
kṛtam evam[5]) vaca*ḥ satya*ṃ[6]) mātus tava bhaviṣyati, || 29 ||
śāpasya parihāreṇa tvaṃ ca trāto bhaviṣyasi. |
Ādityas *tv* abravīt[1]) Saṃjñāṃ[2]): kimarthaṃ tanayeṣu vai[3]) || 30 ||
tulyeṣv[1]) abhyadhikaḥ[2]) sneha ekas*min* kriyate tvayā[4])? |
sā tat pariharantī *tu*[4]) nâcacakṣe Vivasvataḥ[5]). || 31 ||
ātmānaṃ sa[1]) samādhāya yogāt[2]) tathyam[3]) apaśyata, |
tāṃ śaptukāmo bhagavān nāśāya[4]) *kupitaḥ prabhuḥ*[5]) || 32 ||
mūrdhajeṣu *ca* ja[1]grāha; sa*maye 'tigate tu sā*[2])
tataḥ[1]) *sarvaṃ*[2]) yathāv*ṛtta*m[3]) ācacakṣe Vivasvat*aḥ*[4]). ||
Vivasvān *atha tac*[5]) chrutvā kruddhas[6]) Tvaṣṭāram[7]) abhya*g*āt[8]). ||33||

59.20; Vā. 84.59b, 60a. 1) Bh.H. mahat putra; Mr. idaṃ putra. 2) Bh. dharmaśālinam.

28 = Bd. II. 59.59b, 60a; Bh. I. 79.41a, 42a; Br. 6.29; H. 575; Mr. 106.29a, 30a; Śidh. 59.21; Vā. 84.60b, 61a. 1) H. aśakyam. 2) Bh. me; H. anyathā kartum; Śidh. vai. 3) H. mayā. 4) Br.H Śidh. matṛ-. 5) Śidh. Vā. krimayo. 6) Mr. prayāsyanti; Sidh. gamiṣyanti. 7) Bd.Vā. ca (Vā. tu) mahīṃ tava; Br. avanim eva ca; H. dharaṇītalam; Mr. -lam.

29 = Bd. II. 59.60b, 61a; Bh. I. 79.42bI = bI: Br. 6.30a = b; H. 576; Mr. 106.30bI = bI; Śidh. 59.22(aI) = bI; Vā. 84.61b, 62a. 1) H. tava. 2) H. pādāu. 3) H. tatas. 4) H. tvaṃ prāpsyase. 5) Bh.Mr. tasyā. 6) Br.H. tathyaṃ; Śidh. tad vaco bhavitā nityaṃ.

30 = Bd. II. 59.61b, 62a; Bh. I. 79.42bII, 43a = aIIb; Br. 6.30b, 31a; H. 577; Mr. 106.30bII, 31a = aIIb: Śidh. 59.22aIIb = aIIb; Vā. 84.62b, 63a. 1) Br.Śidh. ādityaś câbravīt; H. ādityo 'thâbravīt. 2) Bh.Mr. Chāyāṃ; Śidh. tāṃ tu. 3) Bd. tu; Bh. tanayāv ubhau; Śidh. Chāyāṃ krodhasamanvitaḥ.

31 = Bd. II. 59.62b, 63a; Bh. I. 79.43b, 44a; Br. 6.31b, 32a; H. 578; Mr. 106.31b, 33a; Śidh. 59.23a = a; Vā. 84.63b, 64a. 1) Śidh. kiṃ tulye 'bh-. 2) Bd.H. abhyadhika-; Mr.Vā. apy adhikaḥ. 3) Bh Mr. ekatra k. t.; H. -haḥ kriyatêti punaḥ punaḥ; Śidh. etad ākhyātum arhasi. 4) Bd.Vā. vai; Mr. ca; Bh. purā bhavan tasmai. 5) Br.H. Vivasvate.

32 = Bd. II. 59.63b, 64a; Bh. I. 79.44b, 45a; Br. 6.32b, 33a; H. 579; Mr. 106.33b, (34a); Vā. 84.64b. 65a. 1) Bd.Vā. ātmanā sa; Br.Mr. sa câtmānaṃ. 2) Vā. yogaṃ; Bh. vaktuṃ; Mr. muktas. 3) Bd Mr. tattvam; Bh. tasyām. 4) Br. nâśapan; Bh. udyataḥ. 5) Bh. tataḥ; Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana; Mr. taṃ śaptum udyataṃ dṛṣṭvā Chāyāsaṃjñā divaspatim.

33a = Br. 6.33b; H. 580a. 1) Br. -ṣu nija-. 2) Br. sa tu tāṃ munisattamāḥ.

33bc(ab) = Bd. II. 59.64b, 65a; Bh. I. 79.45b, 46a; Br. 6.34; H. 580b, 581a;

Tvaṣṭā tu[1] taṃ yathānyāyam arcayitvā vibhāvasum[2]
nirdagdhukāmaṃ roṣeṇa sāntvayāmāsa vai *tadā*[3]. 34

Tvaṣṭôvāca:

tavâtitejasā*viṣṭam*[1] idaṃ rūpaṃ na śobhate[2],
asahantī *tu* tat Saṃjñā[3] vane carati[4] śādvale[5]. 35
drakṣyate[1] tāṃ bhavān adya svāṃ[2] bhāryāṃ śubhacāriṇīm
ślāghy*ām*[1] *yogabalopetā*ṃ[2] | rūpārthaṃ bhavato 'raṇye
yogam āsthāya[3] gopate. 36 | carantīṃ sumahat tapaḥ. 36
anukūlaṃ *tu te deva*[1] | smṛtaṃ me[1] brahmaṇo vākyaṃ[2],
yadi syān *mama yan* mata*m*[2], | yadi te deva rocate[3],
rūpaṃ nivartay*āmy adya*[1] *tava*[2] *kānta*m[3] arimdama[4]. 37

Mr. 106.24b, 25a; Śidh. 59.23b, 24a; Vā. 84.65b, 66a. 1) Bd.Vā. sā tat. 2) Bh. Chāyā. 3) Bd.Vā. yathātattvam; Mr. bhayena kampatī brahman; Śidh. sā raver vacanaṃ śrutvā. 4) Br.H. Visavate; Mr.Śidh. yathāvṛttaṃ Śidh. tathyaṃ nyavedayat. 5) Bd. tu yathā; Bh.Mr. tu tataḥ; Śidh. api tat. 6) Bh.Mr. kruddhaḥ śrutvā. 7) Bh.Mr. śvaśuram. 8) Bd.Vā. abhyayāt; Bh. āgataḥ.

34 = Bd. II. 59.65b, 66a; Bh. I. 79.46b, 47a; Br. 6.35; H. 581b, 582; Mr. 106.25bc; Śidh. 59.24b, 25a; Vā. 84.66b, 67a. 1) Br. dṛṣṭvā tu; Bh.Mr. sa câpi; Śidh. Tvaṣṭā ca. 2) Bh.Mr. divākaram. 3) Bd.Bh.Vā. vai (Bh. taṃ) śanaiḥ; Mr. suvrataḥ.

35 = Bd. II. 59.66b, 67a; Bh. I. 79.47b, 48a; Br. 6.36; H. 583; Mr. 106.36; Śidh. 59.25b, 26a; Vā. 84.67b, 68a. 1) Bd.Vā. yuktam; Mr. vyāptam; Śidh. dagdhā. 2) Bh.Mr. suduḥsaham. 3) Bh. tu Saṃjñā ca; Br. ca Saṃjñā sā; H.Śidh. ca tat S.; Mr. tataḥ S. 4) Śidh. vasati. 5) Mr. vai tapaḥ.

36a = Bd. II. 59.67b; Bh. I. 79.48b; Br. 6.37a; H. 584a; Mr. 106.37a; Vā. 84.68b. 1) Br.H. draṣṭā hi. 2) Mr. sva-.

36b = Bd. II. 59.68a; Br. 6.37b; H. 586a; Śidh. 59.26b; Vā. 84.69a. 1) Bd. ślāghya-; Śidh. ślāghyā. 2) Bd.Vā. -yauvanasaṃpannām; Śidh. yogabalopetā. 3) Śidh. āsādya.

36b = Bh. I. 79.49a; Mr. 106.37b.

37a = Bd. II. 59.68b; Br. 6.38a; H. 586b; Śidh. 59.27a; Vā. 84.69b. 1) Bd.Vā. bhaved evaṃ; Śidh. tu deveśa. 2) Bd.Vā syāt samayo mataḥ; Br. sammatam; H. y. tan matam.

37a = Bh. I. 79.49b; Mr. 106.38a. 1) Bh. rūpaṃ te. 2) Bh. vākyād. 3) Bh. vai vocate vibho.

37b = Bd. II. 59.69a; Br. 6.38b; H. 587a; Mr. 106.38b; Śidh. 59.27b; Vā. 84.70a. 1) Bd.Vā nivartaye 'yaṃ te; Br. nirv-; Mr. etat. 2) Bd. hy ādyaṃ; Vā. ādyaṃ; Śidh. navaṃ. 3) Bd.Vā. śreṣṭham. 4) Mr. divaspate; Śidh. karomy aham.

tato 'bhyupagamāt[1]) Tvaṣṭā[2]) | Viśvakarmā tv[1]) anujñātaḥ
Mārtaṇḍasya Vivasvataḥ | Śākadvīpe Vivasvataḥ |
bhramim āropya tat tejaḥ śātayāmāsa *tasya vai*[1]). || 38 ||
tato[1], nirbhāsitaṃ[2]) rūpaṃ[3]) tejasā *saṃha*tena[4]) *tu*[5]) |
kāntāt[6]) kāntataraṃ[7]) draṣṭum[8]) *adhik*aṃ[9]) śuśubhe ta*dā*[10]). || 39 |
dadarśa[1]) yogam āsthāya[2]) svāṃ bhāryāṃ vaḍavāṃ ta*thā*[3]) |
adhṛṣyāṃ[4]) sarvabhūtānāṃ tejasā[5]) niyamena ca[6]) || 40 ||
| vaḍavāvapuṣā viprāś[1]) carantīm akutobhayām. |
so 'śvarūpeṇa[1]) *Mārtaṇḍas*[2]) tāṃ mukhe samabhāvayat[3]. |
maithunāya viceṣṭantīṃ[4]) parapuṃsopaśaṅkayā[5]). || 41 ||
sā tan *niravamac*[1]) chukraṃ nāsikābhyāṃ[2]) Vivasvataḥ[3]). |
devau ta*syām*[4]) ajāyetām[5]) aśvinau bhiṣajāṃ varau: || 42 |

38a = Bḍ. II. 59.71b; Br. 6.39a; H. 589b: Śidh. 59.28a. Vā. 84.72b.
1) Bḍ. tato 'bhyupāgamat; Śidh. tac chrutvâpagataḥ.
2) Śidh. kro iho.

38a = Bh. I. 79.51b; Mr. 106.40a.
1) Bh. hy.

38b = Bḍ. II. 59.72a; Bh. I. 79.52a; Br. 6.39b; H. 590a: Mr. 106.40b; Śidh. 59.28b; Vā. 84.73a. 1) Br. bho dvijāḥ: H. Bhārata; Śidh. vai muniḥ; Mr. śātanāyôpacakrame.

39 = Bḍ. II. 59.72b, 73a; Bh. I. 79.53b, 54a: Br. 6.40; H. 590b, 591a: Śidh. 59.29; Vā. 84.73b, 74a. 1) Bh. tatra; Vā. tat tu. 2) Bḍ. taṃ nirmūlita-; Bh. tad bhāsitaṃ; Śidh. vibhrājitaṃ. 3) Bḍ. tejaskaṃ; Vā. tejas. 4) Bḍ.Vā. tejasâpahṛtena; Bh prakṛtena; Śidh. saṃvṛtena. 5) Br. H. vai. Śidh. ca. 6) Bḍ. kāntāṃ Śidh. kṛtaṃ. 7) Bḍ. prabhākaro. 8) Bh. bhūtvā; Śidh. rūpaṃ 9) Bḍ. iyeṣa; Śidh. Tvaṣṭrā tac: Vā. aśubhaṃ. 10) Bḍ śubhadarśanaḥ; Bh.Vā. tataḥ.

40 = Bḍ. II. 59.73b, 74a; Bh. I. 79.54b, 55a; Br. 6.41; H. 598. Mr. 108.6b, 7a; Śidh. 59.30: Vā. 84.74b, 75a. 1) Śidh. tato 'sau. 2) Mr. sa dadarśa samādhisthaḥ. 3) Br.H. tataḥ: Mr. vaḍavākṛtim; Śidh. vai dadarśa ha. 4) Śidh. adhṛṣyaṃ. 5) H. Mr. tapasā. 6) Bh. svena saṃvṛtām.

| 41a = Br. 6.42a: H. 599a. 1) H. rājaṃs.

41bc.ab) = Bḍ. II. 59.74b, 75a; Bh. I. 79.55b, 56a: Br. 6.42b, 43a; H. 599b, 600a; Mr. 108 (7b, 8a); Śidh. 59.31a b; Vā. 84.75b, 76a. 1) Bḍ. Bh. Vā. aśvarūpeṇa: Śidh. so 'śvarūpaṃ. 2) Br. H. bhagavāṃs: Śidh. samāsthāya. 3) Bh. -na samāsadat; Śidh. gatvā tāṃ maithunāya ca; Mr. uttarāṃś ca Kurūn gatvā bhūtvâśvo bhānur āgamat. 4) Bḍ. maithunāntaniviṣṭā ca: Śidh. Vā. viceṣṭantī; Mr. sā ca dṛṣṭvā tam āyāntaṃ. 5) Bḍ 'bhiśaṅkayā; Bh. Mr. -so viśaṅkayā; Br. -so 'vaśaṅkayā; H. parapuruṣaśaṅkayā.

42 = Bḍ. II 59.75b, 76a; Bh. I. 79.56b, 57a; Br. 6.43b, 44a; H. 600b, 601a; Mr. 108.9b II, 10a = aII b; Śidh. 59.32 a b; Vā. 84.76b, 77a. 1) Bḍ. taṃ nissārayāmāsa; Bh. Vivasvataḥ; Vā. niradhamac. 2) Bḍ. nobhyāṃ śukraṃ; Bh. nāsābhyāṃ; H. nāsikāyāṃ. 3) Bh. samadhā-

Nāsatyaś caiva Dasraś ca smṛtau dvāv Aśvināv iti[2]
Mārtaṇḍasya sutāv[3] etāv aṣṭamasya prajāpateḥ[4]. 43
tāṃ tu rūpeṇa kāntena[1] darśayāmāsa bhāskaraḥ[2].
sā tu dṛṣṭvaiva bhartāraṃ[3] tutoṣa ca mumoda ca[4]. 44
Yamas tu tena śāpena[1] bhṛśaṃ pīḍitamānasaḥ
dharmeṇa rañjayāmāsa[2] dharmarāja imāḥ prajāḥ[4]. 45
sa lebhe[1] karmaṇā tena[2] śubhena paramadyutiḥ[3]
pitṝṇām ādhipatyaṃ ca lokapālatvam eva ca[4]. 46
manuḥ prajāpatis tv āsīt[1] Sāvarṇiḥ[2] sa mahāyaśāḥ[3]
bhāvyaḥ so 'nāgate[4] tasmin[5] manuḥ Sāvarṇike 'ntare[6]. 47

---

ra...: Śidh. ... tu śukraṃ ... nyadadhan mukhe. 4 ...: Mr. ...: Śidh. ... 5) Mr. samutpannāv: Śidh. prajāyetām

43 = Bd. II. 59 ...; Bh. I. 79...; Br. 6 44b, 45a; H. 601b, 602a; Mr. ...; Śidh. ...; Vā. 84 ... 1 Mr. Nāsatya-Dasrau ...: Śidh. Nāsatyau tau ca Dasrau ca. 2 Bd. dvā-... Br. tau smṛtau nāmato 'śvinau; Śidh. api; Mr. aśvavaktrād vinirgatau ... Bd. -yātmajau. 4) Mr. aśvarū-...

44 = Bd. II. ...; Bh. I. 79...; Br. 6 ...; H. 6..2b, 60..a; Mr. ...; Śidh. 59...; Vā. 84 ... 1 Bh. ataḥ paraṃ svakaṃ rūpaṃ; Mr. tataḥ svarūpam atulaṃ; Śidh. tau tu kān-tena rūpeṇa 2 Mr. bhānumān. 3) Bd. sa tāṃ dṛṣṭvā tadā bhāryāṃ; Bh. tad dṛṣṭvā cāpi Saṃjñā tu; Mr. tasya śāntaṃ samā-lokya; Śidh. ātmānaṃ sā tu taṃ dṛṣṭvā. 4 Bd. tutoṣaitām uvāca ha; Br. munisattamāḥ; H. Janamejaya; Mr. sā rūpaṃ ... ānande; Śidh. prahṛṣṭā ...

45 = Bd. II. 59...; Bh. I. 79 ...; Br. 6 ..b, 47a; H. 603b, 604a; Mr. ...; Śidh. 59 ...; Vā. 84...b, 80a. 1 Bh. dṛṣṭvā ... sa ... tāta; Br.H Śidh. karmaṇā tena. 2 Bh. -sat 3) Mr. dharmo 'bhirucite yasmāt. 4) Bd.Vā. dharmarājas tatas tu saḥ; Bh Mr dharmarājas tataḥ smṛtaḥ.

46 = Bd. II 59.73b, 74a; Bh. I 79.70b, 71a; Br. 6.47b, 48a; H. 604b 605a; Mr. 108. 18b, 19a; Śidh. 59.35b, 36a; Vā. 84 80b, 81a. 1) Bd.Vā. so labhat; Bh. śuddhena; Śidh. lebhe sa. 2 Bh. tāta. 3) Bd. para-māṃ dyutim; Bh. paramadyutim; Śidh. dharmarājo mahādyutiḥ; Mr. tasmai dadau pitā vipra bhāgavān lokapālatām. 4) Bh. apa ca; Mr. paritusto divākaraḥ.

47 = Bd. II. 59.80b, 81a; Bh. I. 79.73b, 74a; Br. 6 48b, 49a; H. 605b, 606a; Mr. 108.24; Śidh. 59 36b, 37a; Vā. 84.81b, 82a. 1) Bd.Bh. tv eṣa; Vā. tv evaṃ; Mr Chāyasaṃjñāsutaś cāpi. 2) Mr Śidh.Vā. Sāvarṇaḥ. 3 Br.Śidh. tapodhanāḥ; H. tadocyate; Mr. sumahāyaśāḥ. 4) Br. T. bhāvyaḥ samāgate; Vā.T. bhāvy asau nāgate. 5) Mr. kāle; Śidh. bhāvī so 'vartmake 'nyasmin. 6) Mr.M. Sāvarṇako 'ṣṭamaḥ; Bh. bhaviṣyaḥ sa manus tāta aṣṭamaḥ parikīrtitaḥ

Meruprsthe tapo *ghoram*[1], adyâpi carate prabhuḥ[2]. |
bhrātā Śanaiścaras *tasya*[3], grahatvaṃ sa tu[4]) labdhavān[5]). || 48
Tvaṣṭā tu[1]) *tejasā tena*[2]) Viṣṇoś cakram akalpayat[3]), |
tad apratihataṃ yuddhe[4]) Dānavā*ntā*cikīrṣayā[5]). || 49 ||
yavīyasī *tayor yā tu*[1]) *Yamī kanyā* yaśasvinī[2]), |
abhavac sā[3]) saric[4]chreṣṭhā Yamunā loka*pāvanī*[5]). || 50 ||

Manur ity ucyate loke
Sāvarṇa[1]) iti côcyate, |
dvitīyo yaḥ sutas tasya
manor bhrātā Śanaiścaraḥ. |
grahatvaṃ sa *tu*[2]) lebhe vai
sarvalokābhipūjita*ḥ*[3]). || 501 |

yas tu jyeṣṭho mahātejāḥ[1])
sargo yasya tu[2]) sāṃpratam, |
vistaraṃ tasya vakṣyāmi
manor Vaivasvatasya ha. || 52 ||

ya idaṃ[1]) janma devānāṃ[2]) śṛṇuyād *vā paṭheta vā*[3]) |
āpadaṃ prāpya[4]) mucyeta prāpnuyāc ca mahad[5]) yaśaḥ[6]). || 51 |

---

48 = Bd. II. 59.51b, 52a; Bh. I. 79.74b, 75a; Br. 6.49b, 50a; H. 606b, 607a; Mr. 108.25; Śidh. 59.37b, 38a; Vā. 84.52b, 53a. 1) Bh. divyam; Br. nityam; Vā. suramye vai. 2) Br. sa caraty uta; H. carati p. 3) Bd.Vā. tatra; H. câsya; Śidh. câpi. 4) H. upa-; Śidh. pragrahatvaṃ sa. 5) Mr. graho 'bhūc chāsanād raveḥ.

49 = Bd. II. 59.52b, 53a; Bh. I. 79.51b = a; Br. 6.50b, 51a; H. 608b, 609a; Śidh. 59.38b, 39a; Vā. 84.53bc. 1) Bh. Tvaṣṭâpi. 2) Bd.Vā. tena rūpeṇa. 3) Bh. Mārtaṇḍasyaiva câjñayā; Śidh. avartayat. 4) Bd. mahāmaho 'pratihataṃ; Vā. mahāpratihataṃ y. 5) Bd. Dānavān prâti vāraṇam; Vā. Dānavaprativāraṇe; Śidh. Dānavānāṃ cikīrṣayā.

50 = Bd. II. 59.53b, 54a; Bh. I. 79.72b, 73a; Br. 6.51b, 52a; H. 609b, 610a; Mr. 108.26; Śidh. 59.39b, 40a; Vā. 84.54. 1) Bh. Yamasya bhaginī yā tu; Br.H. tu sā (H. yā) 'py āsīd; Mr. tu yā kanyā; Śidh. jātu. 2) Bd.Vā. Yamunā ca y.; Śidh. Yamakanyā y-; Mr. -yâdityasyâbhūd dvijottama. 3) Br.H.Mr. ca. 4) Bh. sâbhavat saritāṃ; H.Vā. lokabhāvinī.

501 = Br. 6.52b, 53; H. 610b, 611; Śidh. 59.40b = a. 1) Śidh. -ṇir. 2) Br. ca. 3) H. -tam.

52 = Bd. II. 59.54b, 55a; Mr. 108.27; Vā. 84.55. 1) Mr. -bhāgaḥ. 2) Bd. -yêti; Mr. -yêha.

51 = Bd. II. 59.85b, 86a; Bh. I. 79.82b, (83b); Br. 6.54; H. 612; Mr. 108.28a, 29a; Śidh. 59.41; Vā. 84.86ac. 1) Bd.Vā. idaṃ tu; Br. sa idaṃ; Mr. idaṃ yo; Śidh. yad idaṃ. 2) Bh. devasva. 3) Bd. paṭhec ca vā; Br. narasattamaḥ; H. vāpi dhārayet; Śidh. dhārayeta vā. 4) H. āpadaḥ sa vimucyeta. 5) Śidh. -yat su-. 6) Mr. mahāyaśaḥ; Bh. sarvapāpavinirmukto yāti sūryasalokatām.

Textgruppe II.

Mt. 11.1—10; P.1 I. 8.34—45a; P.2 V. 8.35—74; cfr. A. 273.1—4; Kū 20.1—4a; L. 65.2—17a.

Ādityavaṃśam akhilaṃ vada sūta[1] yathākramam
Somavaṃśaṃ ca tattvajña yathāvad vaktum arhasi! 1
Sūta (Pulastya) uvāca:
Vivasvān Kaśyapāt pūrvam Adityām abhavat sutaḥ[1].
tasya patnītrayaṃ tadvat: Saṃjñā Rājñī Prabhā tathā. 2
Raivatasya sutā Rājñī Revataṃ suṣuve sutam.
Prabhā Prabhātaṃ suṣuve, Tvāṣṭrī Saṃjñā tathā manum. 3
Yamas ca Yamunā caiva yamalau tu babhūvatuḥ.
tatas tejomayaṃ rūpam asahantī Vivasvataḥ 4
nārīm utpādayāmāsa svaśarīrād aninditām[1]
Tvāṣṭrī svarūparūpeṇa nāmna Chāyeti bhāminī. 5
purataḥ saṃsthitāṃ dṛṣṭvā kiṃ karomīti purataḥ
Saṃjñā tāṃ pratyabhāṣata: saṃsthitāṃ[1] tām abhāṣata:
Chāye tvaṃ bhaja bhartāraṃ *madīyaṃ ca*[1] varānane 6
apatyāni madīyāni mātṛsnehena pālaya!
tathety uktvā ca[1] sā devam agāt kāmāya[2] suvratā. 7
kāmayāmasa devo 'pi Saṃjñeyam iti cādarāt.
janayāmasa *Sāvarṇiṃ*[1] *manuṃ manusva*[2]rūpiṇam. 8
savarṇatvāc ca Sāvarṇir[1] manor Vaivasvatasya ca[2].
tataḥ *Śaniṃ*[3] ca Tapatīṃ Viṣṭiṃ[4] caiva krameṇa tu[5] 9
Chāyāyāṃ janayāmāsa Saṃjñeyam iti Bhāskaraḥ.
Chāyā svaputre 'bhya[1]dhikaṃ snehaṃ[2] cakre manau tadā[3]. 10

---

1 = Mt. 11.1; P.1 I. 8.34; P.2 V. 8.35. 1) P.1P.2 brahman.
2 = Mt. 11.2; P.1 I. 8.37; P.2 V. 8.36. 1) P.1 purā.
3 = Mt. 11.3; P.1 I. 8.38; P.2 V. 8.37, 38a. 1) P.2 Rai-.
4 = Mt. 11.4; P.1 I. 8.39; P.2 V. 8.38b, 39a.
5 = Mt. 11.5; P.1 I. 8.40; P.2 V. 8.39b, 40a. 1) P.2 -tā.
6a = Mt. 11.6a. 6a = P.1 I. 8.41a; P.2 V. 8.40b. 1) P.2 -tā.
6b = Mt. 11.6b; P.1 I. 8.41b; P.2 V. 8.41a. 1) Mt. asmadīyaṃ; P.1 -yaṃ taṃ.
7 = Mt. 11.7; P.1 I. 8.42; P.2 V. 8.41b, 42a. 1) Mt. tu. 2) Mt.T. agamat kvāpi.
8 = Mt. 11.8; P.1 I. 8.43; P.2 V. 8.42b, 43a. 1) P.2 -ṇaṃ. 2) Mt. -sa tasyāṃ tu putraṃ ca manu-.
9 = L. 65.5b = b; Mt. 11.9; P.1 I. 8.44; P.2 V. 8.43b, 44a. 1) P.1 -ṇer; P.2 -ṇo. 2) P.1 tu. 3) P.1 sūtāṃ; P.2 Śanaiścaraṃ. 4) P.1 Tvāṣṭrīṃ. 5) L. yathākramam.
10 = L. 65.6a = b; Mt. 11.10; P.1 I. 8.45; P.2 V. 8.44b, 45a. 1) P.1 tv abhya-. 2) P.2T. manaś. 3) Mt.T. tathā.

pūrvo manus tac[1] cakṣāma[2], Yamas *tu*[3] krodhamūrchitaḥ |
saṃ[4]tarjayāmāsa[5] tadā[6] pādam ud*yamya*[7] dakṣiṇam || 11 ||
śaśāpa ca Yamaṃ Chāyā: savraṇaḥ[1] kṛmisaṃyutaḥ |
pādo 'yam eko bhavitā pūyaśoṇitavisravaḥ! || 12 ||
nivedayāmāsa pitur Yamaḥ śāpena dharṣitaḥ[1]):
niṣkāraṇam ahaṃ śapto mātrā deva sakopayā. || 13 ||
bālabhāvān mayā kiṃcid udyataś caraṇaḥ sakṛt[1]). |
manunā vāryamāṇâpi mama śāpam adād[2]) vibho. || 14 ||
prāyo na mātā sâsmākam. asamā snehato yataḥ[1]). |
devo 'py āha Yamaṃ bhūyaḥ: kiṃ karomi mahāmate? || 15 ||
saukhyāt[1]) kasya na duḥkhaṃ syād? athavā karmasaṃtatiḥ |
anivāryā Bhavasyâpi: kā kathânyeṣu jantuṣu? || 16 ||
kṛkavākus tava pade sa[1]) kṛmīn[2]) bhakṣayiṣyati |
kledaṃ ca rudhiraṃ caiva vatsâyam apaneṣyati[3]). || 17 ||
evam uktas tapas tepe Yamas[1]) tīvraṃ mahāyaśāḥ[2]) |

Gokarṇatīrthe vairāgyāt	vairāgyāt Puṣkare tīrthe
phalapatrā[1]nilāśanaḥ. || 18	phalaphenānilāśanaḥ || 18 ||
ārādhayan Mahādevaṃ	pitāmahaṃ samārādhya
yāvad varṣāyutāyutam.		yāvad varṣāyutaṃ[1]) punaḥ.	
varaṃ prādān Mahādevaḥ	tapaḥprabhāvād deveśaḥ
saṃtuṣṭaḥ śūlabhṛt tadā. || 19 ||	saṃtuṣṭaḥ Padmasaṃbhavaḥ. || 19 ||

vavre sa lokapālatvaṃ pitṛlokaṃ tathâkṣayam[1]) |
dharmādharmātmakasyâsya[2]) jagatas tu parīkṣaṇam, || 20 ||

---

11 = L. 65.6b, 7a: Mt. 11.11; P.1 I. 8.46; P.2 V. 8.45b, 46a. 1) L. na; Mt. tu. 2) P.2 cakṣame: P.1 na cakṣame manus pūrvas. 3) Mt na Yamaḥ: P.1 tad Yamaḥ. 4) P.2 tāṃ. 5) L. -tāḍayāmāsa. 6) L. ruṣā. 7) P.1P.2 utkṣipya.

12 = Mt. 11.12; P.1 I. 8.47: P.2 V. 8.46b, 47a. 1) Mt. sakṣataḥ; P.1 bhavatu

13 = Mt. 11.13; P.1 I. 8.48; P.2 V. 8.47b, 48a. 1) Mt. -pād amarṣitaḥ

14 = Mt. 11.14: P. I. 8.49: P.2 V. 8.48b, 49a. 1) P.2T. kvacit. 2) P.2 māṃ śaśāpa madād

15 = Mt. 11.15; P.1 I. 8.50; P.2 V. 8.49b, 50a. 1) Mt. śāpenâhaṃ yato hataḥ.

16 = Mt. 11.16: P.1 I. 8.51; P.2 V. 8.50b, 51a. 1) Mt. maurkhyāt

17 = Mt. 11.17; P.1 I. 8.52a b; P.2 V. 8.51b, 52a. 1) Mt. -kur mayā datto yaḥ. 2) P.1 kṛmim. 3) P.1 khañjaṃ ca ruciraṃ caiva pādam etad bhaviṣyati.

18a = Mt. 11.18a; P.1 I. 8.53a: P.2 V. 8.52b. 1) P.1 -tas samāśvastas tapas; P.2 uktvā tu (uktas tu) śaptaś ca (cakre sa) tapas. 2) P.1 cakāra ha.

18b = L. 65.(9a); Mt. 11.18b. 1) L. so 'pi Gokarṇam āśritya phalakenâ-.

18b = P.1 I. 8.53b; P.2 V. 8.53a.

19 = L. 65.9b = a: Mt. 11.19.

19 = P.1 I. 8.54; P.2 V. 8.53b, 54a. 1) P.2T. -ṣaśataṃ.

20 = Mt. 11.20; P.1 I. 8.55; P.2 V. 8.54b, 55a. 1) Mt. -ke nṛpālayam. 2) Mt. -kasyâpi.

evaṃ sa lokapālatvam | evaṃ sa lokapālatvam
agamac Chūlapāṇinaḥ¹ | agamat Padmasaṃbhavāt

pitṝṇām ādhipatyaṃ ca Dharmarājatvam asya cānagha². 21
Vivasvān atha taj jñātvā Saṃjñāyāḥ karmaceṣṭitam
Tvaṣṭuḥ samīpam agamad¹ ācacakṣe ca² roṣavān. 22
tam uvāca tatas Tvaṣṭā sāntvapūrvam *idaṃ vacaḥ*¹:
tavāsahantī bhagavaṃs tejas² tīvraṃ tamonuda³ 23
vaḍavārūpam āsthāya matsakāśam ihāgatā¹.
nivāritā mayā sā *tu*² tvadbhayena *Divaspate*³. 24
yasmād avijñātatayā¹ matsakāśam ihāgatā:
tasmān madīyaṃ bhavanaṃ praveṣṭuṃ na tvam arhasi². 25
evam uktā jagāmātha¹ Marudeśam aninditā
vaḍavārūpam āsthāya bhūtale saṃpratiṣṭhitā². 26
tasmāt prasādaṃ kuru me, yady¹ anugrahabhāg aham:
apaneṣyāmi te tejaḥ kṛtvā yantre² divākara³. 27
rūpaṃ tava kariṣyāmi lokānandakaraṃ prabho.
tathety uktaḥ sa raviṇā bhramau¹ kṛtvā divākaram. 28
pṛthak cakāra tat tejaś¹ cakraṃ Viṣṇor akalpayat²
triśūlaṃ cāpi Rudrasya vajram Indrasya cādhikam³ 29
Daitya-Dānava-saṃhartuḥ¹ sahasrakiraṇātmakam².
rūpaṃ cāpratimaṃ cakre Tvaṣṭā padbhyām ṛte mahat. 30
na śaśākātha¹ tad² draṣṭuṃ pādarūpaṃ raveḥ punaḥ.
adyāpi ca³ tataḥ pādau na kaścit kārayet kvacit. 31

21ª = L. 65.[illegible]; Mt. 11.21a. 1) L. [illegible] 21ª = P.1 I. 8.5[illegible]; P.2 V. 8.[illegible].
Bhavaprasādād āgatya loka-
pālatvam uttamam

21ᵇ = L. 65.10ᵇ; Mt. 11.21ᵇ; P.1 I. 8.[illegible]ᵇ; P.2 V. 8.[illegible]ª. 1) Mt. cādhi-.
2) L. [illegible] sā amokṣaṃ tathaiva ca.

22 = Mt. 11.22; P.1 I. 8.57; P.2 V. 8.56ᵇ, 57ª. 1) P.2 āgamya.
2) P.1P.2 sa.

23 = Mt. 11.23; P.1 I. 8.58; P.2 V. 8.57ᵇ, 58ª. 1) Mt. dvijottamāḥ: P.2 [illegible]. 2) Mt. mahas. 3) Mt. -da.

24 = L. 65.12ᵇ = a; Mt. 11.24; P.1 I. 8.[illegible]; P.2 V. 8.58ᵇ, 59ª. 1) L. tava tejas tu suvrata. 2) P.1 sā ca: P.2 Saṃjñā. 3) Mt. tvayā caiva divākara.

25 = Mt. 11.25; P.1 I. 8.[illegible]; P.2 V. 8.59ᵇ, 60ª. 1) P.1P.2 avijñātamatā.
2) P.1 na tavārhati: P.2 tavārhitam.

26 = Mt. 11.26; P.1 I. 8.61; P.2 V. 8.60ᵇ, 61ª. 1) P.1P.2 V. jagāmāsa.
2) P.2 -ti sthitā.

27 = Mt. 11.27; P.1 I. 8.62; P.2 V. 8.61ᵇ, 62ª. 1) P.2 yad. 2) Mt. -jo yantre kṛtvā. 3) P.1 -ram.

28 = Mt. 11.28; P.1 I. 8.63; P.2 V. 8.62ᵇ, 63ª. 1) P.1P.2 -me.

29 = Mt. 11.29; P.1 I. 8.64; P.2 V. 8.63ᵇ, 64ª. 1) P.1 -ra tejaś ca.
2) P.1 prakalpayat: P.2 V. -yan. 3) P.1 cāparam.

30 = Mt. 11.30; P.1 I. 8.65; P.2 V. 8.64ᵇ, 65ª. 1) P.1P.2 -tṛ. 2) P.2 prasanna-.

31 = Mt. 11.31; P.1 I. 8.66; P.2 V. 8.65ᵇ, 66ª. 1) P.1 -ka ca. 2) P.2 tam.
3) Mt. arcāsv api

yaḥ karoti, sa pāpiṣṭhām[1]) gatim āp[2]noti ninditām, |
kuṣṭharogam avāpnoti loke 'smin duḥkhasaṃyutam[3]). || 32 ||
tasmāc ca[1]) dharmakāmārthī citreṣv āyatanesu ca |
na kvacit kārayet pādau devadevasya dhīmataḥ. || 33 ||
tataḥ sa bhagavān gatvā bhūrlokam amarādhipaḥ |
kāmayāmāsa kāmārto[1]) mukha eva divākaraḥ || 34 ||
aśvarūpeṇa mahatā tejasā ca samanvitaḥ[1]). |
Saṃjñā ca manasā kṣobham agamad bhayavihvalā | 35 ||
nāsāpuṭābhyām utsṛṣṭam[1]) paro 'yam iti śaṅkayā. |
tasyâtha retaso[2]) jātāv Aśvināv iti naḥ śrutam[3]). || 36 ||
Dasrau sutatvāt saṃjātau Nāsatyau nāsikāgrataḥ. |
jñātvā cirāc ca sā[2]) devaṃ saṃtoṣam agamat param, || 37 ||
vimānenâgamat svargaṃ patyā[1]) saha mudânvitā[2]). |
Sāvarṇo[3]) 'pi manur Merāv adyâpi tapate tapaḥ[4]) || 38 ||
Śanis tapobalāc câpi grahāṇāṃ samatāṃ gataḥ[1]).
Yamunā Tapatī caiva punar[2]) nadyau babhūvatuḥ,
Viṣṭir ghorātmikā tadvat kālatvena vyavasthitā. || 39 ||

---

32 = Mt. 11.32; P.1 I. 8.67; P.2 V. 8.66b, 7a. 1) P.1 -ṭho. 2) P.2 prā-. 3) Mt. -taḥ; P.1 -jñitam.

33 = Mt. 11.33; P.1 I. 8.68; P.2 V. 8.67b, 68a. 1) P.1 -mān na.

34 = Mt. 11.34; P.1 I. 8.69; P.2 V. 8.68b, 69a. 1) P.2 -tāṃ.

35 = Mt. 11.35; P.1 I. 8.70; P.2 V. 8.69b, 70a. 1) P.2 samāvṛtaḥ.

36 = Mt. 11.36; P.1 I. 8.71; P.2 V. 8.70b, 71a. 1) P.2 utkṣiptam. 2) Mt tadretasas tato; P.2 retrasto. 3) Mt. niścitam.

37 = Mt. 11.37ab; P.1 I. 8.72; P.2 V. 8.71b, 72a. 1) P.1P.2. śruti-. 2) Mt. P.1 tam.

38 = Mt. 11.37c, 38a; P.1 I. 8.73; P.2 V. 8.72b, 73a. 1) P.1 svarge patnyā; P.2 palyā. 2) P.1P.2 mudānvitaḥ. 3) P.1 Sāvarṇyo. 4) Mt. adyâpy āste tapodhanaḥ

39 = Mt. 11.38b, 39; P.1 I. 8.74, 75a; P.2 V. 8.73b, 74. 1) Mt. -lād āpa grahasāmyaṃ tataḥ punaḥ. 2) P.2 ubhe.

2. Kapitel.

Textgruppe I.

A.

Bd. II. [illegible]: Br. [illegible]: H. 613—[illegible]: [illegible]: Vā. 85.[illegible]—88.[illegible]: cfr. A 273.4—[illegible]: Bhg. IX. [illegible]: De. VII. [illegible]—25.[illegible]: Ga. 138.[illegible]: Kū 20.[illegible]: L. 65.[illegible]: [illegible] IV. [illegible]

Manor Vaivasvatasyâsan[1] putrā vai nava [illegible].
Ikṣvākuś caiva[3] Nābhāgo[4] Dhṛṣṭaḥ[5] Śaryātir eva ca 1
Nariṣyantas *tathā*[1], *Prāṃśur*[2] *Nābhāgo'riṣṭa*[3]*saptamāḥ*[4]
Karūṣaś ca Pṛṣadhraś ca navaite *mānavāḥ smṛtāḥ*[5]. 2
akarot putrakāmas tu manur[1] iṣṭiṃ prajāpatiḥ
Mitra-Varuṇayor *vipra*[illegible] [illegible]ūrvam eva *ma*[illegible] 3
anutpanneṣu *nava*su[1] putreṣv eteṣu [illegible]
tasyāṃ *ca*[3], var[illegible]āyāṃ iṣṭyāṃ *ca*[4] [illegible] 4
Mitrā-Varuṇayor aṃśe manur āhutim[1] *ājuhot*[2]
tatra divyāmbaradharā divyābharaṇabhūṣitā 5

---

1 = A. 273.5: Bd. II. 60.2; Br. 7.1: De. VII. 2.18 = b; H. 613: Kū 20.4b, 5a; L. 65.17b, 18a; Śidh. 60.1; Vā. 85.3c, 4a. 1) Bd. tasmād Vaivasvatāt: Kū.L. manos tu prathamasyâsan; Va. manoḥ prathamajasyâsan. 2) A. vai na ca: Bd. jajñire daśa; Kū.L.Vā. nava. putrās tu. 3) De -kur atha: Bd. ca Nṛgaś: Śidh. -kuḥ Śivi-; Vā. -kur Nahuṣaś. 4 Bd Vā. caiva: L. -kur Nabhagaś caiva: Śidh. -gau. 5 H.Śidh. Dhṛṣṇuḥ.

2 = A. 273.6; Bd. II. 60.3: Br. 7.2; De. VII. 2.19; H. 614: Kū. 20.5b, 6a: L. 65.18b, 19a: Śidh. 60.2a = a: Vā. 85.4bc. 1 Br.Kū.L. -taś ca: H. Nariṣya-Prāṃśu-: Śidh. Nariṣyanto 'tha. 2) Br. ṣaṣṭho vai; H. -ṣaṣṭhas; Kū. ca Nābhāgo; L. vai dhīmān: Śidh. Nābhāgaḥ. 3) A Nābhāgādyaṣṭa-: Bd. Nābhāgo Diṣṭa: Br. Prāṃśū Riṣṭaś ca: De. Nṛgodiṣṭaś ca; Kū. hy Ariṣṭaḥ Karuṣas: L.Vā. Nābhāgo 'riṣṭa: Śidh. Karūṣaś ca. 4) A. -sattamāḥ: Bd.Vā. eva ca: Br. De. -ṭaḥ saptamaḥ: Kū. tathā: Śidh. Priyavrataḥ. 5) A. Ayodhyāyāṃ mahābalāḥ: Br. munisattamāḥ: H. Bharatarṣabha: Kū. Pṛṣadhraś ca mahātejā navaite Śakrasaṃnibhāḥ.

3a = Bd. II. 60.5a; Br. 7.3a; H. 615a: Śidh. 60.2b: Vā. 85.5a. 1) Bd.Vā. athâkarot putrakāmaḥ parām.

3b = Br. 7.3b; H. 615b. 1) H. tāta. 2) H. viśāṃpate.

4 = Br. 7.4; H. 616; Śidh. 60.3a = aIbII. 1) Br. bahuṣu; Śidh. putreṣu. 2) H. Bhārata. 3) H. tu. 4) Śidh. tatrêṣṭyāṃ. 5 H. Bharatasattama; Śidh. saṃbabhūva ha.

5 = Bd. II. 60.5b, 6a: Br. 7.5: H. 617a, 619a; Śidh. 60.3b = b; Vā. 85.6b, 8a. 1) Bd. analāhutim. 2) Bd. eva yat; Br. âvahat; Br.V.Vā. âvapat.

divyasaṃhananā caiva Ilā[1] jajña iti[2] śrutiḥ[3]. |
tām Ilêty[4] *eva*[5] hôvāca manur daṇḍadharas tadā[6]: || 6 ||
anugacchasva *māṃ*[1]) *bhadre*[2])! tam[3]) Ilā[4] pratyuvāca ha |
dharmayuktam idaṃ vākyaṃ[5] putrakāmaṃ prajāpatim: || 7 ||

Ilôvāca:

Mitrā-Varuṇayor aṃśe jātâsmi vadatāṃ vara, |
tayoḥ sakāśaṃ yāsyāmi, *mā no*[1]) dharmo[2]) hato[3]) *vadhīt*[4])! || 8 ||

saivam[1]) uktvā manuṃ[2]) devaṃ[3])
Mitrā-Varuṇayor Ilā[4])

saivam[2]) uktvā punar devī
tayor antikam āgamat. |

gatvântikaṃ varārohā prāñjalir vākyam abravīt: || 9 ||
aṃśe 'smi[1]) yuvayor jātā, devau[2]), kiṃ karavāṇi vām? |
manun*aiv*âham[3]) uktâ*smi*[4]): anugacchasva mām iti! || 10 ||

tāṃ[1]) tathāvādinīṃ sādhvīm
Ilāṃ dharmaparāyaṇām[2]) |
Mitraś ca Varuṇaś côbhāv
ūcatus *tāṃ dvijottamāḥ*[3]): || 11 ||

tathā tu vadatīṃ[1]) sādhvīm
Iḍām āśritya tāv ubhau |
devau ca Mitrā-Varuṇāv
idaṃ vacanam ūcatuḥ: || 11 ||

anena tava dharm*ajñe*[1]) praśrayeṇa damena ca |
satyena caiva suśroṇi prītau svo[2]) varavarṇini. || 12 ||

---

6 = Bḍ. II. 60.6b, 7a; Br. 7.6; H. 619b, 620a; Śidh. 60.4; Vā. 85.7b, 8a.
1) H.Śidh.Vā. Iḍā. 2) H.Vā. jajñe iti: Śidh. jajñe 'tha. 3) Bḍ. śrutam; Śidh. viśrutā. 4) Śidh.Vā. Iḍêty. 5) Bḍ.Vā. atha. 6) Bḍ. tataḥ; Śidh. tathā; Vā smṛtaḥ.

7 = Bḍ. II. 60.7b, 8a; Br. 7.7; H. 620b, 621; Śidh. 60.5; Vā. 85.8b, 9a.
1) Bḍ. anugacchasva: Vā. anugacchāmi. 2) Bḍ.Vā. bhadraṃ; Śidh ehi. 3) Bḍ.Vā. te. 4) Śidh. Iḍā. 5) Vā. vācyaṃ.

8 = Bḍ. II. 60.8b, 9a; Br. 7.8; H. 622; Śidh. 60.6; Vā. 85.9b, 10a.
1) Bḍ. mā 'to; Br.H. na māṃ; Śidh. na me '-. 2) Br. dharma-. 3) Br. -hatāṃ; Śidh. hi tad. 4) Br. kuru; H. 'badhīt; Śidh. bhavet.

9a = Br. 7.9a; H. 623a; Śidh 60.7a.
1) Śidh. evam. 2) Śidh. yayau. 3) Śidh. sā tu. 4) Śidh. ataḥ.

9a = Bḍ. II. 60.9b; Vā. 85.10b. 1) Bḍ. evam.

9b = Bḍ. 60.10a; Br. 7.9b; H. 623b; Śidh. 60.7b; Vā. 85.11a.

10 = Bḍ 60.10b, 11a; Br. 7.10; H. 624; Śidh. 60.8a = a; Vā. 85.11b, 12a.
1) Bḍ. aṃśe 'smin; Śidh. aṅgâsmin. 2) Śidh. brūta. 3) Br.H. -nā câham. 4) Br. uktā vā; H. uktā vai.

11 = Br. 7.11; H. 625; Śidh. 60.8b = a.
1) Br. tau. 2) Śidh. Mitrā-Varuṇāv ūcatuḥ. 3) H. -tur yan, nibodha tat.

11 = Bḍ II 60.11b, 12a; Vā. 85.12b, 13a.
1) Bḍ. bruvatīṃ.

= Bḍ. II. 60.12b, 13a; Br. 7.12; H. 626; Śidh. 60.9; Vā. 85.13b, 14a.
1) Br.H. dharmeṇa. 2) Bḍ. svau; Śidh. dvau.

āvayos tvaṃ mahābhāge khyātiṃ kanyêti[1]) yāsyasi[2]), |
| manor vaṃśakaraḥ putras tvam eva ca bhaviṣyasi || 13 ||
Sudyumna iti vikhyātas triṣu lokeṣu *pūjitaḥ*[1]
jagatpriyo dharmaśīlo manor vaṃśavivardhanaḥ. || 14 ||
nivṛttā sā tu tac chrutvā   sā tu devī varaṃ labdhvā
gacchantī pitur antikam[1]) | nivṛttā pitaraṃ prati
Budhenântaram[1]) āsādya maithunāyôpamantritā[2]. | 15
Somaputrād[1]) Budhāc *câsyām*[2]) *Ailo*[3]) jajñe Purūravāḥ. |
janayitvā *tataḥ* sā tam[2])   Budhāt sā janayitvā tu
Ilā[3]) Sudyumnatāṃ[4]) gatā. | 16 || *Sudyumnatvam*[1] punar gatā[2]. | 16
Sudyumnasya tu dāyādās trayaḥ paramadhārmikāḥ:
Utkalaś[1]) ca Gayaś[2]) caiva Vinatāśvas[3]) *tathaiva ca*[4]. || 17 ||
Utkalasy-Ôtkalaṃ[1]) *rāṣṭraṃ*[2]), Vinatāśvasya[3]) paścim*am*[4]), |
dik pūrvā *tasya*[5]) *rājarṣer*[6]), Gayasya tu[7]) Gayā purī[8]). || 18 ||
praviṣṭe tu[1]) manau *tasmin*[2]) *prajāḥ sṛṣṭvā*[3]) *divākaram*[4]) |
daśadhā tad dadhat[5]) kṣatram[6]) akarot pṛthivīm imām[7]. || 19 ||

13a = Bḍ. II. 60.13b: Br. 7.13; H 627a: Śidh 60.10a: Vā. 85.14b.
1) Br.H. kanyêti; Śidh. caiva; Vā. kanyā. 2) Bḍ.Vā. -ye prayāsyasi; Śidh. gamiṣyasi.
| 13b = Br. 7.14a; H. 627b; Śidh. 60.10b
14 = Bḍ. II. 60.14; Br. 7.14b, 15a; H. 628; Śidh. 60.11; Vā. 85.15.
1) Br.H. śobhane; Śidh. viśrutaḥ.
15a = Br. 7.15b; H. 629a; Śidh. 60.12a. | 15a = Bḍ. II. 60.15b; Vā. 85.16b.
1) Br. antikāt.
15b = Bḍ. II. 60.16a; Br. 7.16a; H 629b; L. 65.24a; Śidh. 60.12b; Vā. 85.17a.
1) Bḍ. -nôttaram. 2) L. -nāya pravartitā.
16a = Bḍ. II. 60.16b: Br. 7.16b; H. 630a; L. 65.24b; Śidh. 60.13a; Vā. 85.17b.
1) Śidh. Somasya putras. 2) Br. viprās; H. rājaṃs; L. câpi: Śidh. tāsyaṃ tu; Vā. câsyā. 3) Br.H. tasyāṃ; Śidh. putro.
16b = Br. 7.17a; H. 630b: Śidh. 60.13b.
1) H. sutaṃ: Śidh. tu sa 2) Śidh. putraṃ. 3) Śidh. punaḥ. 4) Śidh. -kaṃ.
| 16b = Bḍ. II. 60.17a; Vā. 85.18a.
1) Vā. Sudyumnaṃ. 2) Vā. āgatā.
17 = Bḍ. II. 60.17b, 18a; Br. 7.17b, 18a; H. 631; Kū. 20.9b = b; L. 65.26b = b: Śidh. 60.14; Vā 85.18b, 19a. 1) Kū. Utkalaṃ; L. Utkalaś. 2) Kū. Gayaṃ; L. Gayaś. 3) Bḍ. -taś ca; Kū. Vinataṃ. 4) Br. ca bho dvijāḥ; H. ca Bhārata; Śidh. ca vīryavān.
18 = A. 273.8b, 9a; Bḍ. 60.18b, 19a; Br. 7.18b, 19a; H. 632; L. 65.27a(b); Śidh. 60.15; Vā. 85.19bc. 1) Br.H.Śidh. -sy-Ôtkalā. 2) Br. viprā; H. rājan; Śidh. vipra. 3) Bḍ. -tasyâpi. 4) A H. Śidh. -mā; Br. -māḥ. 5) Vā T. dikṣv avātasya. 6) A. rājavaryasya; Br. muniśārdūla; H. Bharataśreṣṭha; Śidh. muniśārdūla. 7) A. ca. 8) Br.Śidh. smṛtā; L. Gayā Gayasya câkhyātā purī paramaśobhanā.
19 = Bḍ. II. 60.19b, 20a; Br 7.19b, 20a; H 633; Śidh. 60.16; Vā. 85.20.

Ikṣvākur *jyeṣṭha*dāyādo[1] *madhyadeśam*[2]) avāptavān[3]). |
kanyābhāvāt tu[4]) Sudyumno nai*va*[5]) *bhāg*am[6]) avāptavān[7]). || 20 ||
Vasiṣṭhavacanāt *tu*[1]) āsīt Pratiṣṭhāne[2]) mahā*dyutiḥ*[3]) |
pratiṣṭhā[4]) dharmarājasya Sudyumnasya[5]) *mahātmanaḥ*[6]). || 21 ||
tat Purūravase prādād rājyaṃ[1]) prāpya mahāyaśāḥ[2]) |
mānave*yo*[3]) mahā*bhagaḥ*[4]) strīpuṃsor lakṣaṇa*ir*[5]) *yutaḥ*[6]) || 22 ||
dhṛtavān ya[1]) Ilêty evaṃ
Sudyumn*êti ca*[2]) viśrutaḥ. |

etac chrutvā tu ṛṣayaḥ papracchus *tadanantaram*[1]) |
mānavaḥ sa tu Sudyumnaḥ strībhāvam agamat katham? || 22₁ ||
sūta uvāca:
purā maheśvaraṃ draṣṭuṃ kumārās Sanakādayaḥ |
Ilāvṛtaṃ samājagmur dadṛśur vṛṣabhadhvajam. || 22₂ ||
Umayā ramamāṇaṃ taṃ vilokya pihite sthale |
pratijagmus tataḥ sarve, vrīḍitâbhūc Chivâpy atha. || 22₃ ||

---

1) Vā. pravisṛṣṭe. 2) Br. viprā; H. tāta; Śidh. tāte. 3) Br.H. divākaram; Śidh. divākaramataṃ. 4) Br. ariṃdamam; H. ariṃdama; Śidh. mune; Vā. divākaraḥ. 5) Bḍ. dadhāt; Br. tat punaḥ; Śidh. tatra tat. 6) Śidh.Vā. kṣetram. 7) Śidh. manuḥ.

20 = Bḍ. II. 60.20b, 21a; Br. 7.20b, 21a; H. 634b, 635a; L. 65.28b, 29a; Śidh. 60.17a = a; Vā. 85.21. 1) Bḍ. -kur eva dāyādo; Śidh. -kuḥ śreṣṭhadāyādo; Vā. -kur eva dāyādān. 2) Bḍ. bhāgaṃ daśamam; Vā. anyān daśa. 3) Bḍ. āptavān; Vā. samāpnuyāt. 4) L. ca. 5) Br. naitad; H.Śidh. nainaṃ. 6) Br. rājyam; H. guṇam. 7) Vā. avāpnuyāt.

21 = Bḍ. II. 60.21b, 22a; Br. 7.21b, 22a; H. 635b, 636a; L. 65.29b, 30a; Śidh. 60.17b, 18a; Vā. 85.22. 1) Bḍ.Vā. câ-; Śidh. -nād ā-. 2) Śidh. Pratiṣṭhānaṃ; Vā. T. pratiṣṭhā no. 3) Br.H.Śidh. mahātmanaḥ. 4) Bḍ. Śidh. pratiṣṭhāṃ. 5) Śidh. Sudyumno 'tha. 6) Br. dvijottamāḥ; H. Kurūdvaha; Śidh. tato dadau.

22 = A. 273.10a = a; Br. 7.22b, 23a; H. 636b, 640a; L. 65.30bc; Śidh. 60.18b, 19a; Vā. 85.23ab. 1) Vā. rāṣṭraṃ. 2) A. Sudyumno rājyam āpya tu. 3) Śidh. mānavo yo; Vā. mānavebhyo. 4) Br. muniśreṣṭhāḥ; H. mahārāja; Śidh. muniśreṣṭha; Vā mahābhāgā. 5) L. lakṣaṇā-; Śidh. lakṣaṇaḥ; Vā lakṣaṇaṃ. 6) L. -ṇānvitaḥ; Śidh. prabhuḥ; Vā. prati.

23a = Br. 7.23b; H. 640b.
1) Br. dhṛtavāṃs tām.
2) H. Sudyumnaś cêti.

22₁ = Bḍ. II. 60.22bc; Vā 85.24. 1) Bḍ. papracchu sūtajaṃ prati.
22₂ = Bḍ. II. 60.23.
22₃ = Bḍ. II. 60.24.

provāca vacanaṃ devī priyahetoḥ priyaṃ priyā: |
imaṃ[1]) mamâśramaṃ[2]) deva yaḥ pumān sampravekṣyati, || 22_4 ||
bhaviṣyati dhruvaṃ nārī sa[1]) tulyâpsarasāṃ śubhā. |
tatra sarvāṇi bhūtāni piśācāḥ paśavaś ca ye, || 22_5 ||
strībhūtāḥ saha Rudreṇa krīḍanty apsaraso yathā.
Umāvanaṃ praviṣṭas tu sa rājā mṛgayāṃ gataḥ || 22_6 ||
piśācaiḥ saha bhūtais tu Rudre[1]) strībhāvam āsthite. |
tasmāt sa rājā Sudyumnaḥ strībhāvaṃ labdhavān punaḥ |
mahādevaprasādāc ca mānavatvam[2]) avāptavān[3]). || 22_7 ||

Nāriṣyantāḥ[1]) Śakāḥ[2]) putrā,
Nābhāgasya *tu bho dvijāḥ*[3]) || 23 ||
Ambarīṣo 'bhavat putraḥ[1])
pārthivarṣabhasattamaḥ[2]), |
Dhṛṣṭasya[3]) Dhārṣṭakaṃ[4]) kṣatraṃ[5])
raṇadhṛṣṭaṃ[6]) babhūva ha. || 24 ||

nisargaṃ manuputrāṇāṃ vistareṇa nibodhata ! |
Pṛṣadhro hiṃsayitvā tu guror gāṃ niśy[1]) abhakṣayat[2]) || 24_1 ||
śāpāc chūdratvam āpannaś Cyavanasya mahātmanaḥ. |
Karūṣasya tu Kārūṣāḥ kṣatriyā yuddhadurmadāḥ, || 24_2 ||
sahasrakṣatriyagaṇo[1]) vikrāntaḥ saṃbabhūva ha. |
Nābhāg*odiṣṭa*putras[2]) tu vidvān āsīd Bhalandanaḥ. || 24_3 ||

22_4 = Bd. II. 60.25; Vā. 85.25ab. 1) Vā. same; Bd. ima. 2) Vā. mamâśrame.
22_5 = Bd. II. 60.26; Vā. 85.25c, 26a. 1) Vā. sā.
22_6 = Bd. II. 60.27; Vā. 85.26b, 27a.
22_7 = Bd. II. 60.28; Vā. 85.27b, 28. 1) Vā. Rudreḥ. 2) Vā. gāṇapatyam. 3) Vā. avāpnuyāt.

23b = A. 273.10b; Br. 7.24a; H. 641a; Śidh. 60.19b. 1) A.H. Śidh.-yataḥ. 2) Śidh. Śakā. 3) A. ca Vaiṣṇavaḥ; H. Bhārata; Śidh. suto 'bhavat

24 = A. 273.11a = a1, b1; Br. 7.24b, 25a; H. 641b, 642a; Śidh. 60.20a = a. 1) A. -ṣaḥ prajāpālo: Śidh. -ṣas tu Vārṣṇeyo. 2) Śidh. Bāhlīkaṃ kṣetram āvasat. 3) A. Dhārṣṭakaṃ; H. Dhṛṣṇos tu. 4) A. Dhṛṣṭataḥ; H. Dhārṣṇakaṃ. 5) A. kulam. 6) Br. -ṇadṛptaṃ; H. raṇe dhṣṭraṃ.

24_1 = Bd. II. 61.1; Vā 86.1. 1) Vā. gāvam. 2) Bd. niśi tatkṣaye.
24_2 = Bd. II. 61.2; Vā. 86.2.
24_3 = Bd. II. 61.3; Vā. 86.3. 1) Bd. sahasraṃ kṣ-; Vā. -gaṇa- -vi-. 2) Vā. Nābhāgo 'riṣṭa-.

Bhalandanasya putro 'bhūt Prāṃśur nāma mahābalaḥ, |
Prāṃśor eko 'bhavat putraḥ Prajā*nir iti viśrutaḥ*[1]). || 24.4 ||
Prajāner abhavat putraḥ Khanitro nāma vīryavān, |
tasya putro 'bhavac chrīmān Kṣupo nāma mahāyaśāḥ. || 24.5 ||
Kṣupasya Viṃśaḥ putras tu pratimānaṃ babhūva ha, |
Viṃśaputras tu kalyāṇo Viviṃśo nāma dhārmikaḥ. || 24.6 ||
Viviṃśaputro dharmātmā Khaninetraḥ pratāpavān, |
Kharandhamas tasya putras tretāyugamukhe 'bhavat. || 24.7 ||
Kharandhamasutaś câpi Āvikṣin nāma vīryavān, |
Āvikṣito vyatikrāmat (!) pitaraṃ guṇavattayā. || 24.8 ||
Marutto[1]) nāma dharmātmā cakravartisamo nṛpaḥ, |
Saṃvartena divaṃ nītaḥ sasuhṛt saha bāndhava*iḥ*[2]). || 24.9 ||
vivādo 'tra mahān āsīt Saṃvartasya Bṛhaspateḥ, |
ṛddhiṃ dṛṣṭvā tu yajñasya kruddhas tasya Bṛhaspatiḥ. || 24.10 ||
Saṃvartena *hṛ*te[1]) yajñe cukopa *su*bhṛśaṃ[2]) tadā, |
lokānāṃ sa hi nāśāya daivatair hi prasāditaḥ || 24.11 ||
Maruttaś[1]) cakravartī sa Nariṣyantam avā*pt*avān[2]), |
Nariṣyantasya dāyādo rājā daṇḍadharo Damaḥ[3]). || 24.12 ||
tasya putras tu vik*rānt*o[1]) rājâsīd Rāṣṭravardhanaḥ, |
Sudhṛtis[2]) tasya putras tu, Naraḥ Sudhṛti*t*aḥ[3]) punaḥ. || 24.13 ||
Kevalas tasya putras tu, Bandhumān Kevalātmajaḥ, |
atha Bandhumataḥ putro dharmātmā Vegavān nṛpaḥ[1]). || 24.14 ||
Budho Vegavataḥ putras, Tṛṇabindur Budhātmajaḥ, |
tretāyugamukhe rājā tṛtīye saṃbabhūva ha. || 24.15 ||
kanyā *tu tasya Dr*avidā[1]) mātā Viśravaso hi sā, |
putr*aś câ*sya[2]) Viśālo 'bhūd rājā paramadhārmikaḥ. || 24.16 ||
dāśvān prakhyātavīryaujā[1]), Viśālā yena nirmitā, |
Viśālasya suto rājā Hemacandro mahābalaḥ. || 24.17 ||

24.4 = Bḍ. II. 61.4; Vā 86.4; cfr. Br. 27.26b. 1) Bḍ. prajāpatisamo nṛpaḥ; Br. prajāpatir iti smṛtaḥ.
24.5 = Vā. 86.5.
24.6 = Vā. 86.6.
24.7 = Vā. 86.7.
24.8 = Vā. 86.8.
24.9 = Bḍ. II. 61.5a = b; Vā. 86.9. 1) Vā. T. Manutto. 2) Bḍ. sahabāndhavaḥ.
24.10 = Bḍ II. 61.5b, 6a; Vā. 86.10.
24.11 = Bḍ. II. 61.6b, 7a; Va. 86.11. 1) Bḍ. tate. 2) Bḍ. sa bhṛśaṃ.
24.12 = Bḍ. II. 61.7b, 8a; Vā. 86.12; cfr. Br. 7.27a. 1) Vā. Manuttaś. 2) Bḍ. avāsavān. 3) Br. Yamaḥ.
24.13 = Bḍ. II. 61.8b, 9a; Vā. 86.13. 1) Bḍ. vijñāto. 2) Vā. Sudhṛtī. 3) Vā. -dhṛtinaḥ.
24.14 = Bḍ. II. 61.9b, 10a; Vā. 86.14. 1) Bḍ. nṛpa.
24.15 = Bḍ. II. 61.10b, 11a; Vā. 86.15.
24.16 = Bḍ. II. 61.11b, 12a; Vā 86.16. 1) Bḍ. tasy-Êḍaviḍā. 2) Bḍ. putro yo 'sya.
24.17 = Bḍ. II. 61.12b, 13a; Vā. 86.17. 1) Vā. Viśālasya samutpannā.

Sucandra iti vikhyāto Hemacandrād anantaraḥ[1]), |
Sucandra-tanayo rājā Dhūmrāśva iti viśrutaḥ. || 24.18 ||
Dhūmrāśva-tanayo vidvān Sṛñjayaḥ samapadyata, |
Sṛñjayasya sutaḥ śrīmān Sahadevaḥ pratāpavān. || 24.19 ||
Kṛśāśvaḥ Sahadevasya putraḥ paramadhārmikaḥ, |
Kṛśāśvasya mahātejāḥ Somadattaḥ pratāpavān || 24.20 ||
Somadattasya rājarṣeḥ suto 'bhūj Janamejayaḥ |
Janamejayātmajaś caiva Pramatir nāma viśrutaḥ. || 24.21 ||
Tṛṇabinduprasādena[1]) sarve Vaiśālakā nṛpāḥ |
dīrghāyuṣo mahātmāno vīryavantaḥ sudhārmikāḥ. || 24.22 ||

Śaryāter mithunaṃ tv āsīd: Ānarto[1]) nāma viśrutaḥ[2]) |
putraḥ Sukanyā kanyā ca[3]), *yā patnī*[4]) Cyavanasya *ha*[5]). || 25 ||
Ānartasya[1]) tu[2]) dāyādo Revo[3]) nāma[4]) *mahādyutiḥ*[5]), |
Ānarta-viṣayaś[6]) *câsīt*[7]) purī câ*sya*[8]) Kuśasthalī. || 26 ||
Revasya[1]) Raivataḥ putraḥ Kakudmī nāma dhārmikaḥ[2]) |
jyeṣṭhaḥ *putra*śatasyâsīd[3]) rājyaṃ[4]) prāpya Kuśasthalīm. || 27 ||
sa kanyāsah*itaḥ* śrutvā[1]) gāndharvaṃ Brahmaṇo 'ntike |
muhūrt*abhūtaṃ* devasya[2]) *mārtyaṃ*[3]) bahuyugaṃ *vibhoḥ*[4]) || 28 ||
ājagāma yuv*aivâtha*[1]) svāṃ purīṃ Yādavair vṛtām |
kṛtāṃ Dvāravatīṃ nāma[2]) bahudvārāṃ manoramām || 29 ||

24.18 = Bḍ. II. 61.13b, 14a; Vā. 86.18. 1) Vā.T. -taraṃ
24.19 = Bḍ. II. 61.14b, 15a; Vā. 86.19.
24.20 = Bḍ. II. 61.15b, 16a; Vā. 86.20.
24.21 = Bḍ. II. 61.16b, 17a; Vā. 86.21.
24.22 = Bḍ. II. 61.17b, 18a; Vā. 86.22. 1) Bḍ. -prabhāvena.

25 = A. 273 (11b); Bḍ. II. 61.18b, 19a; Br. 7.27b, 28a; H. 642b, 643a; L. 66.(47a) = aIIbI; Śidh. 60.20b, 21a; Vā. 86.23. 1) Vā.T. Ānārto. 2) L. Śaryāter. 3) Br. kanyā Sukanyā ca; H. kanyā Sukanyākhyā; L. Sukanyā nāma dārikā. 4) Bḍ.Vā. bhāryā yā. 5) Bḍ. ca; Śidh. hi; Vā. tu; A. Sukany-Ānartau Śaryāter Vairo hy Ānartato nṛpaḥ.

26 = A. 273 12a = b; Bḍ. 61.19b, 20a; Br. 7.28b, 29a; H. 643b, 644a; Śidh. 60 21b, 22a; Vā. 86.24. 1) Vā. Ānārtasya. 2) Śidh. hi. 3) Br. Raivo. 4) Vā. nāmnā. 5) Bḍ. suvīryavān; Vā. tu vīryavān. 6) Vā. Ānārto viṣayo; Śidh. -viṣaye. 7) Bḍ.Vā. -yo yasya; Br. caiva; Śidh. -ye caiva. 8) A. câsīt; Bḍ.Vā. câpi; Śidh. nāma.

27 = A. 273.12b, 13a; Bḍ. II. 61.20b, 21a; Br. 7.29b, 30a; H. 644b, 645a; Śidh. 60 22b, 23a; Vā. 86.25. 1) Br. Raivasya. 2) Śidh. viśrutaḥ; Bḍ.Vā. -ṭho. 3) bhrātṛśatasyâ-; Br.T.Śidh. putraḥ sa tasyâ-. 4) Vā. rājā.

28 = A. 273 13b, 14a; Bḍ. II. 61.21b, 22a; Br. 7.30b, 31a; H. 645b, 646a; Śidh. 60.23b, 24a; Vā. 86.26. 1) Bḍ.Vā. kanyayā saha śrutvā ca. 2) Bḍ.Vā. muhūrtaṃ devadevasya. 3) A. martye; Br. tasthau; H. gataṃ; Śidh. jātaṃ. 4) A. gaṭaṃ; Bḍ. vibho; Br. dvijāḥ; H. prabho; Śidh. tadā.

29 = A. 273.14b, 15a; Bḍ. II. 61.22b, 23a; Br. 7.31b, 32a; H. 646b, 647a; Śidh.

Bhoja-Vṛṣṇy-Andhakair guptāṃ Vāsudevapurogamaiḥ. |
tatas tad[1]) Raivato jñātvā | tāṃ kathāṃ Raivataḥ[1]) śrutvā
yathātattvaṃ *dvijottamāḥ*[2]) ‖ 30 ‖ | yathātattvam ariṃdamaḥ ‖ 30 ‖
kanyāṃ *tāṃ*[1]) Baladevāya Suvratāṃ[2]) nāma[3]) Revatīm |
dattvā jagāma śikharaṃ[4]) Meros tapasi saṃsthitaḥ[5]). ‖ 31 ‖
reme Rāmo *'pi*[1]) dharmātmā Revatyā sahitaḥ *sukhī*[2]). |
ṛṣaya ūcuḥ: | tāṃ kathām ṛṣayaḥ śrutvā papracchus tadanantaram: ‖ 32 ‖
kathaṃ bahuyuge kāle samatīte[1]) *mahāmate*[2]) |
na jarā[3]) Revatīṃ[4]) prāptā Raivataṃ[5]) *vā*[6]) Kakudminam[7]), ‖ 33 ‖
Meruṃ gatasya vā tasya Śaryāteḥ saṃtatiḥ katham |
sthitā pṛthivyām adyâpi, śrotum icchāma[1]) tattvataḥ! ‖ 34 ‖
sūta uvāca:
na jarā kṣutpipāsā[1]) vā na ca mṛtyu*bhayaṃ tataḥ*[2]), |
ṛtucakraṃ *na* bhavati[1]) | na ca rogaḥ prabhavati
brahmaloke sadânaghāḥ[2]). ‖ 35 ‖ | brahmaloka[1]gatasya ha[2]). ‖ 35 ‖
Kakudminas tu taṃ lokaṃ[1]) Raivatasya gatasya ha[2]) |
hatā[3]) puṇyajanaiḥ *sarvā*[4]) rākṣasaiḥ sā Kuśasthalī. ‖ 36 ‖

60.24b, 25a; Vā. 86.27. 1) A. javenâtha; Bḍ.Vā. yuvā caiva; Br. sa caivâtha. 2) H. nāmnā.

30a = A. 273.15b; Bḍ. II. 61.23b; Br. 7.32b; H. 647b; Śidh. 60.25b; Vā. 86.28a.

30b = Br. 7.33a; H. 648a; Śidh. 60.26a. 1) Br. tatraiva. 2) H. ariṃdāma; Śidh. gatān bahuyugāṃs tadā. | 30b = Bḍ. II. 61.24a; Vā. 86.28b. 1) Bḍ. Revataḥ.

31 = Bḍ. II. 61.24bc; Br. 7.33b, 34a; H. 648b, 649a; Śidh. 60.26b, 27a; Vā. 86.29. 1) Bḍ.Vā. tu. 2) Br. Subhadrāṃ. 3) Śidh. prādāt tatra sa. 4) Śidh. śikhare. 5) H. saṃśitaḥ.

32a = Bḍ. II. 61.25a; Br. 7.34b; H. 649b; Vā. 86.30a. 1) Bḍ.Vā. Rāmaś ca. 2) Bḍ.Vā. kila.

| 32b = Bḍ. II. 61.25b; Vā. 86.30b.

33 = Bḍ. II. 61.26; Br. 7.35; H. 650; Vā. 86.31. 1) Vā. vyatīte. 2) H. dvijottama; Vā. sūtanandana. 3) Vā. jarāṃ. 4) Vā. Revatī. 5) Vā. palitaṃ. 6) Br.Vā. ca. 7) Vā.T. kutaḥ prabho.

34 = Br. 7.36; H. 651; Vā. 86.32. 1) Vā. icchāmi.

35a = Bḍ. II. 61.27a; Br. 7.37a; H. 652a; Śidh. 60.27b; Vā. 86.34a. 1) Bḍ.Vā. kṣutpipāse. 2) Br. na mṛtyur munisattamāḥ; H. na mṛtyur Bharatarṣabha; Śidh. na mṛtyur Brahmaṇo 'ntike.

35b = Br. 7.37b; H. 652b. 1) Br. prabhavati. 2) H. -nagha. | 38b = Bḍ. II. 61.27b; Vā. 86.34b. 1) Bḍ. brahmalokaṃ. 2) Vā. hi.

[Bḍ. II. 61.28—62.44; Vā. 86.35—87.46]

36 = Bḍ. II. 63.1; Br. 7.37c, 38a; H. 653; Śidh. 60.28; Vā. 88.1. 1) Br. -naḥ svarlokaṃ tu; Śidh. -naś ca tatraiva. 2) Śidh. gatasya

tasya[1]) bhrātṛ[1]śataṃ tv āsīd[3]) dhārmikasya mahātmanaḥ[4]), |
tad vadhyamānaṃ[5]) rakṣobhir[6]) diśaḥ[7]) saṃprādravad[8]) bhayāt[9]). ||37||
vidrutasya ca viprendrās[1])
tasya bhrātṛśatasya vai |
teṣāṃ tu te[1]) bhayākrāntāḥ[2]) kṣatriyās tatra tatra ha[3]) |
anvavāyas tu sumahāṃs[1]) tatra[2]) tatra[3]) dvijottamāḥ[4]). || 38 ||
yeṣāṃ[1]) hy ete muniśreṣṭhāḥ[2])
Śāryātā[3]) iti viśrutāḥ |
kṣatriyā guṇasampannā[1])
dikṣu sarvāsu viśrutāḥ[2]), || 39 ||
sarvaśaḥ sarvagahanaṃ[1])
praviṣṭās te mahaujasaḥ[2]). |
Nābhāgā[3]riṣṭaputrau[4]) dvau
vaiśyau[5]) brāhmaṇatāṃ gatau[6].) 40
Ka[1]rūṣasya tu Kārūṣāḥ
kṣatriyā yuddhadurmadāḥ. |

Śāryātā[1]) iti vikhyātā
dikṣu sarvāsu dhārmikāḥ. || 39 ||
Dhṛṣṭasya Dhārṣṭa[1]kaṃ sarvaṃ
raṇadṛṣṭaṃ babhūva ha, |
trisahasraṃ tu sa gaṇaḥ
kṣatriyāṇāṃ mahātmanām. || 40 ||
Nabhagasya ca dāyādo
Nābhāgo nāma vīryavān, |

Raivatasya hi. 3) Bd. hṛtā. 4) Br. -nair viprā; H. -nais tāta; Śidh. -nais tīvra-.

37 = Bd. II. 63.2; Br. 7.38b, 39a; H. 654; Śidh. 60.29a = a; Vā. 88.2. 1) Bd.Vā. tad vai. 2) Śidh. putra-. 3) Bd.Vā tasya. 4) Śidh. yayau diśaḥ. 5) Bd. nibadhyamānaṃ; Vā. nibadhyamānā. 6) Bd. nārācair. 7) Bd. vidiśaḥ. 8) Bd.H. prādravad. Br. prākrāmad; Vā. -van. 9) Br. acyutāḥ; H. acyuta.

38a = Br. 7.39b; H 655a. 1) H. v. tu rājendra.

38b = Bd. II. 63.3a; H. 655b; Vā. 88.3a. 1) Bd. tad. 2) Bd. -krānta-. 3) Bd. -kṣatriyāṇāṃ ca vidrutām. 3) Vā. hi.

38c = Bd. II. 63.3b; Br. 7.40a; H. 656a; Śidh. 68.29b; Vā. 88.3b. 1) Vā. -hān. 2) Vā. mahāṃs. 3) Śidh. tasya. 4) H viśāmpate; Śidh. mahātmanaḥ.

39a = Br. 7.40b; H. 656b. 1) Br. teṣāṃ. 2) H. ete mahārāja. 3) Br. Śaryātā

39b = Br. 7.41a; H. 657a; Śidh. 60.(30a). 1) H. Bharataśreṣṭha; Śidh. dikṣu sarvāsu. 2) Śidh. gatāḥ sarvatra dhārmikāḥ.

40 = A. 273.17a = b; Br. 7.41b, 42a; H. 657b, 658a; Śidh. 60.30b = b. 1) H parvatagaṇān. 2) H. -ṭāḥ Kuranandana 3) A. -gasya ca putrau: Br.Śidh. Nābhāga-. 4) Śidh. -riṣṭasya. 5) Śidh. sutau yau tau. 6) Śidh. -ṇa-saṃgatau.

39 = Bd. II. 63.4a; Vā. 88.4a. 1) Vā. prayatā.

40 = Bd. II. 63.4b, 5a; Vā. 88.4b, 5a. 1) Bd. -ṭi-.

Pṛṣadhro hiṃsayitvā tu
guror gāṃ *dvijasattamāḥ*[2]) ‖41‖
śāpāc chūdratvam āpanno,
navaite[1]) parikīrtitāḥ |
Vaivasvatasya tanayā
manor[2]) vai *munisattamāḥ*[3]). ‖42‖

Ambarīṣas tu Nābhāgir,
Virūpas tasya câtmajaḥ. ‖ 41 ‖
Pṛṣadaśvo Virūpasya,
tasya putro Rathītaraḥ. |
ete kṣatraprasūtā vai
punaś c-Âṅgirasaḥ smṛtāḥ, |
Rathītarāṇāṃ pravarāḥ
kṣā[1]tropetā dvijātayaḥ. ‖ 42 ‖

kṣuvatas[1]) tu manoḥ *pūrvam*[2]) Ikṣvākur abh*avat* *suta*ḥ[3]), |
tasya putraśataṃ tv āsīd[4]) Ikṣvākor bhūridakṣiṇam. ‖ 43 ‖

teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣis[1]) tu
vikukṣitvād ayodhatām[2]) |
prāptaḥ paramadharmajñaḥ[1]),
so 'yodhyādhipatiḥ prabhuḥ.

teṣāṃ jyeṣṭho Vikukṣi*s* *tu*[1])
Nimir[2]) Daṇḍaś ca te trayaḥ |

Śakunipramukhās tasya putrāḥ pañcaśataṃ[1]) *smṛtāḥ*[2]) ‖ 44 ‖
Uttarāpathadeśasya[1]) rakṣitāro mah*īkṣitaḥ*[2]), |
catvāriṃśat *tath*âṣṭau[3]) ca dakṣiṇasyāṃ[4]) *tu* *vai*[5]) diśi ‖ 45 ‖
*Vaśā*ti[1]pramukhās *te* *tu*[2]) *Dakṣiṇāpatharakṣiṇaḥ*[3]). |
Ikṣvākus tu Vikukṣiṃ vai[4]) aṣṭakāyām athâdiśat: ‖ 46 ‖

---

41 = A. 273.17b = a; Br. 7.42b, 43a; H. 658b, 659a; Śidh. 60.31a, 32a. 1) Śidh. Kā-. 2) H. Janamejaya; Śidh. munisattama.

41 = Bḍ. II. 63.5b, 6a; Vā. 88.5b, 6a.

42 = Br. 7.43b, 44a; H 659b, 660a; Śidh. 60.32b = a. 1) H. nava te. 2) Br. muner. 3) H. Bharatarṣabha.

42 = Bd. II. 63.6b, 7; Vā. 88.6b, 7. 1) Bḍ. kṣe-.

43 = Bḍ. II. 63.8; Br 7.44b, 45a; H 660b, 661a; Śidh. 60.33; Vā. 88.8. 1) Śidh. pūrvajas. 2) Br. -nor viprā; H. -noḥ putra; Śidh. -nor vipra. 3) Bḍ.Vā. abhiniḥsṛtaḥ; H. tataḥ. 4) H. câsīd.

44a = Br. 7.45b; H. 661b; Śidh. 60.34a. 1) Br.Śidh. Vikukṣir jyeṣṭhas. 2) Śidh. so 'yodhyām abhavan nṛpaḥ.

44b = Br. 7.46a; H. 662a. 1) Br. -majña.

44a = Bḍ. II. 63.9a; Vā. 88.9a. 1) Vā. -kṣiś ca. 2) Vā. Nemir.

44c = Bḍ. II. 63.9b; Br. 7.46b; H. 662b; Śidh. 60.34b; Vā. 88.9b. 1) Bḍ. -śatas; H. pañcāśad; Śidh. pañcadaśa. 2) Bḍ.Vā. tu te; H. uttamāḥ.

45 = Bḍ. II. 63.10; Br. 7.47; H. 663; Śidh. 60.35a = a; Vā. 88.10. 1) H. -deśasthā 2) Br. mahābalāḥ; H. viśāmpate. 3) Br. daśâṣṭau; H. athâṣṭau. 4) Vā. Dakṣiṇāyāṃ. 5) Br.H. tathā; Vā. ca te.

46 = Bḍ. II. 63.11; Br. 7.48; H. 664; Vā. 88.11. 1) Bḍ. Virāṭa-; Vā.

māṃsam ānaya śrāddhārthaṃ[1]) mṛgān[2]) hatvā mahābala |
śrāddhakarmaṇi côddiṣṭam[1]) akṛte śrāddhakarmaṇi! || 47 ||

śrāddham adya nu[1]) kartavyam aṣṭakāyāṃ[2]) na saṃśayaḥ. || 47 ||
sa gato[1]) mṛgayāṃ caiva[2]) vacanāt tasya dhīmataḥ. |
mṛgān sahasraśo[3]) hatvā pariśrāntaś ca vīryavān |

bhakṣayitvā śaśaṃ viprāḥ[1]) Śaśādo mṛgayāṃ[2]) gataḥ. || 48 ||

bhakṣayac chaśakaṃ tatra Vikukṣir mṛgayāṃ gataḥ. || 48 ||

āgate hi[1]) Vikukṣau tu samāṃse sahasainike
Vasiṣṭhaṃ codayāmāsa māṃsaṃ prokṣayatām iti. || 48₁ ||
tathêti codito rājñā vidhivat samupasthitaḥ[1]), |
sa dṛṣṭvôpahataṃ māṃsaṃ kruddho rājānam abravīt: || 48₂ ||
kṣudreṇô[1]pahataṃ māṃsaṃ putreṇa tava pārthiva, |
śaśabhakṣād abhojyaṃ[2]) vai tava[3]) māṃsaṃ mahādyute. || 48₃ ||
śaśo durātmanā pūrvam araṇye[1]) bhakṣito 'nagha, |
tena māṃsam idaṃ duṣṭaṃ pitṝṇāṃ nṛpasattama. || 48₄ ||
Ikṣvākus tu tataḥ kruddho Vikukṣim idam abravīt: |
pitṛkarmaṇi nirdiṣṭo mayā tvaṃ[1]) mṛgayāṃ gataḥ || 48₅ ||
śaśaṃ bhakṣayase 'raṇye nirghṛṇaḥ pūrvam adya tu[1]),
tasmāt parityajāmi tvāṃ, gaccha tvaṃ svena karmaṇā! || 48₆ ||

Ikṣvākuṇā parityakto Vasiṣṭhavacanāt prabhuḥ |

evam Ikṣvākuṇā tyakto Vasiṣṭhavacanāt sutaḥ |

---

viṃśati-. 2) Bḍ. te ca; Br.H. cânye. 3) Br. rakṣitāro dvijottamāḥ; H. rakṣitāro viśāṃpate. 4) Br. vā.

47a = Bḍ. II. 63.12a; Br. 7.49a; H. 665a; Vā. 88.12a. 1) Bḍ. śrāddhe tvaṃ; Vā. śrāddheyaṃ. 2) H. mṛgaṃ.

47b = Br. 7.49b; H. 665b; Śidh. 60.35b. 1) Br. côddiṣṭo; Śidh. côddiṣṭe hy.

47b = Bḍ. II. 63.12b; Vā. 88.12b. 1) Bḍ. mama tu. 2) Bḍ. aṣṭakanāṃ.

48ab = Bḍ. II. 63.13; Vā. 88.13ab. 1) Vā. gatas tu. 2) Vā. -vyāṃ vai. 3) Bḍ. sahasrakān.

48 = Br. 7.50a; H. 666a; Śidh. 60.36a. 1) H. tāta; Śidh. śīghraṃ. 2) Śidh. śaśādaivaṃ tato.

48c = Bḍ. II. 63.14a; Vā. 88.13c.

48₁ = Bḍ. II. 63.14b, 15a; Vā. 88.14. 1) Vā. sa.
48₂ = Bḍ. II. 63.15b, 16a; Vā. 88.15. 1) Bḍ. tad upasthitam.
48₃ = Bḍ. II. 63.16b, 17a; Vā. 88.16. 1) Bḍ. aneno-. 2) Bḍ. aduṣṭaṃ. 3) Bḍ. naiva.
48₄ = Bḍ. II. 63.17b, 18a; Vā. 88.17. 1) Bḍ. amanā.
48₅ = Bḍ. II. 63.18b, 19a; Vā. 88.18ab. 1) Bḍ. ca.
48₆ = Bḍ. II. 63.19b, 20a; Vā. 88.18c, 19a. 1) Vā. nu.

49 = Br. 7.50b, 51a; H. 666b, 667a; Śidh. 60.36b, 37a. 1) Śidh. Ikṣvākuḥ. 2) Śidh. -sthito. 3) H

49 = Bḍ. II. 63.20b, 21a; Vā. 88.19b, 20a. 1) Bḍ. Śaśādaḥ.

Ikṣvākau[1]) saṃsthite[2]) *viprāḥ*[3])	Ikṣvākau saṃsthite tasmiñ
Śaśādas *tu nṛpo 'bhavat*[4]). ‖ 49 ‖	śaśāsa[1]) pṛthivīm imām ‖ 49 ‖

prāptaḥ paramadharmātmā sa c-Āyodhyādhipo 'bhavat. |
tadâkarot sa rājyaṃ vai Vasiṣṭhaparinoditaḥ. ‖ 49₁ ‖
tatas tenainasā pūrṇo rājyāvastho mahīpatiḥ |
kālena gatavāṃs *tatra sa ca nyūnatarāṃ gatim*[1]) ‖ 49₂ ‖
jñātvaivam etad ākhyānaṃ nâvidhir bhakṣayet *tu vai*[1]), |
māṃ sa bhakṣayitâmutra yasya māṃsam ihâdmy aham. ‖ 49₃ ‖
etan māṃsasya māṃsatvaṃ pravadanti manīṣiṇaḥ. |

Śaśādasya[1]) tu dāyādaḥ Kakutstho nāma vīryavān. ‖ 50 ‖
Indrasya vṛṣabhūtasya kakutstho 'jāyatâsurān[1])
pūrvam āḍīvake yuddhe, Kakutsthas tena sa[2]) smṛtaḥ. ‖ 51 ‖
Anenās tu[1]) Kakutsthasya Pṛthuś c-Ânenasaḥ[2]) smṛtaḥ, |
*Viṣṭarā*śvaḥ[3]) Pṛthoḥ putras, tasmād *Ārdras tv ajāyata*[4]). ‖ 52 ‖
Ārdrasya[1]) Yuvanāśvas tu, Śrāvastas tasya[2]) câtmajaḥ[3]) |
jajñe Śrāvastako rājā[4]), Śrāvastī yena nirmitā. ‖ 53 ‖
Śrāvastasya tu dāyādo Bṛhadaśvo mahī*patiḥ*[1]), |

Kuvalāśvaḥ sutas tasya	Bṛhadaśva-sutaś câpi
rājā paramadhārmikaḥ, ‖ 54 ‖	Kuvalāśva iti śrutaḥ[1]), ‖ 54 ‖

---

tāta; Śidh. rājā. 4) H. tam athâvasat; Śidh. -do vanam āviśat.

49₁ = Bḍ. II. 63.21b, 22a; Vā. 88.20b, 21a.
49₂ = Bḍ. II. 63.22b, 23a; Vā. 88.21b, 22a. 1) Bḍ. -vān so 'tha śakṛnmūtratarañgitam.
49₃ = Bḍ. II. 63.23b, 24a; Vā. 88.22b, 23a. 1) Bḍ. budhaḥ.
50a = Bḍ. II. 63.24b; Vā. 88.23b.
50b = Bḍ. II. 63.25a; Br. 7.51b; H. 667b; Śidh. 60.37b; Vā. 88.24a. 1) Śidh. ayodhasya.
51 = Bḍ. II. 63.25b, 26a; H. 668; Vā. 88.24b, 25a. 1) Bḍ.Vā. jāyate purā. 2) Bḍ. saṃ-.
52 = Bḍ. II. 63.26b, 27a; Br. 7.52; H. 669; Śidh. 60.38; Vā. 88.25b, 26a. 1) Śidh. Arinābhaḥ. 2) Bḍ.H.Vā. -thur Ānenasaḥ; Śidh. -thur Arinabhaḥ sutaḥ. 3) Bḍ. Dṛṣadaśvaḥ; Vā. Vṛṣadaśvaḥ. 4) Bḍ. Vā. Andhras tu vīryavān; Śidh. Indro vyajāyata.
53 = Bḍ. II. 63.27b, 28a; Br. 7.53; H. 670; Śidh. 60.39; Vā. 88.26b, 27a. 1) Bḍ. Andhrāt tu; Śidh. Indrasya; Vā. Āndhras tu. 2) Śidh. Śrāvas tasya. 3) Br. tatsuto dvijāḥ; Śidh. vyajāyata. 4) Śidh. -ñaḥ.
54a = Bḍ. II. 63.28b; Br. 7.54a; H. 671a; Śidh. 60.40a; Vā. 88.27b. 1) Bḍ. Śidh.Vā. mahāyaśāḥ.

54b = Br. 7.54b; H. 671b; Śidh. 60.40b.

54b = Bḍ. II. 63.29a; Vā. 88.28a. 1) Vā. -tiḥ.

yaḥ sa[1] Dhundhuvadhād rājā[2]) Dhundhumāratvam āgataḥ. || 55
rṣaya ūcuḥ:
Dhundhor vadhaṃ[1]) mahāprājña[2]) śrotum icchāma[3]) *tattvataḥ*[4].
yadarthaṃ[5]) Kuvalāśvaḥ sa[6]) Dhundhumāratvam āgataḥ[7]). || 56
sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:
Kuvalāśvasya[1]) putrāṇāṃ *śatam uttamadhanvinām*[2]),
sarve vidyāsu niṣṇātā balavanto durāsadāḥ || 57 ||
babhūvur dhārmikāḥ sarve yajvāno bhūridakṣiṇāḥ.
Kuvalāśvaṃ[1]) pitā rājye
Bṛhadaśvo nyayojayat. || 58 ||

Kuvalāśvaṃ mahāvīryaṃ
śūram uttamadhārmikam |
Bṛhadaśvo 'bhyaṣiñcat taṃ[1])
tasmin rājye[2]) narādhipaḥ. || 58 ||

putrasaṃkrāmitaśrīs tu[1]) vanaṃ rājā viveśa ha[2]); |
tam Uttaṅko 'tha viprarṣiḥ
prayāntaṃ pratyavārayat. || 59 ||

prayā*ta*ṃ taṃ[1]) Uttaṅkas tu
brahmarṣiḥ pratyavārayat. || 59 ||

Uttaṅka uvāca:
bhavatā rakṣaṇaṃ kāryaṃ, tat tāvat[1]) kartum arhasi[2],
nirudvignas tapaś cartuṃ[3]) na hi śaknomi[4]) pārthiva[5]). || 60
mamâśramasamīpe *vai*[1]) sameṣu marudhanvasu[2],
samudro vālukāpūrṇa *ujjānaka*[3] *iti śru*taḥ[4]). 61

---

55 = Bḍ. II. 63.29b; Br. 7.55: H. 672; Śidh. 60.41a; Vā. 88.28b. 1) Bḍ. yas tu. 2) Śidh. bhūto. 3) Śidh. -māro nṛpottamaḥ.
56 = Bḍ. II. 63.30; Br. 7.56; H. 673; Vā. 88.29. 1) Vā. bādhaṃ. 2) H. ahaṃ brahman. 3) H.Vā. icchāmi. 4) Bḍ.Vā. vistarāt. 5 Br. yadvadhāt. 6) Bḍ. -lāśvasya; Br. -lāśvo 'sau. 7) Bḍ. -gatam.
57 = Bḍ. II. 63.31; Br. 7.57; H. 674; Śidh. 60.41b = a; Vā. 88.30. 1) Vā. Bṛhadaśvasya. 2) Bḍ.Vā. sahasrāṇy ekaviṃśatiḥ.
58a = Bḍ II. 63.32a; Br. 7.58a; H. 675a; Vā. 88.31a.
58b = Br. 7.58b; H. 675b; Śidh. 60.42a. 1) Śidh. babhūvâtha. 2) Śidh. Kuvalāśvo.
58bc = Bḍ. II. 63.32b,33a; Va 88.31b,32a. 1) Bḍ. hy abhyaṣiñcat. 2) Vā. -ṣṭre.
59a = Bḍ. 63.33b; Br. 7.59a; H. 676a; Śidh. 60.42b; Vā. 88.32b. 1) Śidh. krāmitaśrīko. 2) H.Śidh. samāviśat.
59b = Br. 7.34a; Br. 7.59b; H. 676b.
59b = Bḍ. II. 63.34a; Vā. 88.33b. 1) Bḍ. prayāsyantam.
60 = Bḍ. II. 63.35; Br. 7.60; H. 677; Śidh. 60.43b, (44); Vā. 88.34. 1) Br. tac ca; Śidh. pṛthivyā. 2) Bḍ.Vā.T. arhati; Br. kartuṃ tvam arhasi; Śidh. dharmataḥ śṛṇu. 3) Vā. kartuṃ. 4) Bḍ.H. śaknoṣi. 5) Śidh. tvayā hi pṛthivī rājan rākṣamāṇā mahātmanā bhaviṣyati nirudvignā nâraṇyaṃ gantum arhasi.
61 = Bḍ. II. 63.36; Br. 7.61: H. 678: Śidh. 60.45; Vā. 88.35. 1) Bḍ.Vā. -samīpeṣu; Śidh. -samīpe tu. 2) Bḍ. Meror hi paritas tu vai.

devatānām avadhyaś *ca*[1]) mahākāyo mahābalaḥ |
antarbhūmigatas tatra vālukāntarhito mahān[2]) || 62 ||
rākṣasasya Madhoḥ putro[1]) Dhundhur[2]) nāma[3]) *mahāsur*aḥ[4]) |
śete[5]) lokavināśāya tapa āsthāya dāruṇam. || 63 ||
saṃvatsarasya paryante sa niśvāsaṃ vimuñcati[1]) |
yadā, tadā mahī tatra[2]) calati sma sakānanā[3]). || 64 ||
tasya niśvāsavātena raja uddhūyate mahat |
ādityapatham āvṛtya[1]) saptāhaṃ bhūmikampanam || 65 ||
savisphuliṅgaṃ *sāṅgār*aṃ[1]) sadhūmam ati[2]dāruṇam. |
tena *rājan*[3]) na śaknomi tasmin sthātuṃ sva āśrame. || 66 ||
taṃ *mā*raya[1]) mahā*bāho*[2]) lokānāṃ hitakāmyayā! |
lokāḥ svasthā[3]) bhavanty adya tasmin vinihate tvayā[4]). || 67 ||
tvaṃ hi tasya vadhāy*aikaḥ*[1]) samarthaḥ pṛthivīpate, |
Viṣṇunā ca varo datto ma*hyaṃ*[2]) pūrva*yuge*[3]) 'nagha[4]): || 68 ||

yas taṃ mahāsuraṃ raudraṃ	
haniṣyati mahābalam, |	
tasya tvaṃ varadānena	tejas te[1]) sumahad[2]) Viṣṇus
teja āpyāyayiṣyasi[1]). || 69 ||	tejasâpyāyayiṣyati[3]). || 69 ||

na hi Dhundhur mahā*vīry*as[1]) tejasâlpena śakyate |

---

3) Bḍ.Vā. -ṇas tatra tiṣṭhati; Br.T. Uddālaka; Śidh. -ṇe Dānavo
4) Bḍ.Vā. bhūpate; Br. smṛtaḥ; Śidh. baladarpitaḥ.

62 = Bḍ. II. 63.37; Br. 7.62; H. 679; Śidh. 60.46; Vā. 88.36. 1) Bḍ.Vā -dhyas tu; Śidh. -dhyo hi. 2) Śidh. -taḥ sthitaḥ.

63 = Bḍ. II. 63.38; Br. 7.63; H. 680; Śidh. 60.47; Vā. 88.37. 1) Vā. sa manos tanayaḥ krūro. 2) Śidh. -ndhu-. 3) Śidh. -nāmā. 4) Śidh.Vā. sudāruṇaḥ. 5) Vā. śataṃ.

64 = Bḍ. 63.39; Br. 7.64; H. 681; Śidh. 60.48; Vā. 88.38. 1) Vā. pramuñcati. 2) H. bhūś calati; Śidh. sā calati. 3) Br. sma narādhipa; H.Śidh. saśailavanakānanā.

65 = Bḍ. II. 63.40; Br. 7.65; H. 682; Śidh. 60.49; Vā. 88.39. 1) Śidh. āpūrya.

66 = Bḍ. II. 63.41; Br. 7.66; H. 683; Śidh. 60.50; Vā. 88.40. 1) Bḍ.Vā. sajvālaṃ. 2) Śidh. api. 3) Br.H. tāta.

67 = Bḍ. II. 63.42a, 43a; Br. 7.67; H. 684; Śidh. 60.51; Vā. 88.41a, 42a. 1) Bḍ.Śidh.Vā. vāraya. 2) Br.H. mahākāyaṃ. 3) H. susthā. 4) Bḍ.Vā. 'sure.

68 = Bḍ. II. 63.43b, 44a; Br. 7.68; H. 685; Śidh. 60.52; Vā. 88.42b, 43a. 1) Bḍ. vadhārthāya; Śidh. vadhāyaiva; Vā. vadhāyâdya. 2) Bḍ. Vā. mama. 3) Bḍ. pūrvaṃ yato; Vā. pūrvaṃ tato. 4) Br. nṛpa.

69 = Br. 7.69; H. 686. 1) Br. tejaś cākhyāpayiṣyasi.

69 = Bḍ. II. 63.42b; Śidh 60.53a; Vā. 88.41b. 1) Śidh. tejasā. 2) Śidh. svena te; Vā.T. sumahā-- 3) Śidh. teja āpyāyiṣyati.

70 = Bḍ. II. 63.44b, 45a; Br. 7.70; H. 687; Vā. 88.43b, 44a. 1) Br.H. -tejās.

nirdagdhuṃ pṛthivīpāla[2]) *divya*[3]varṣa[4]śatair api[5]). ‖ 70 ‖
vīryaṃ hi[1]) sumahat tasya devair api durāsadam[2]). ‖ 71 ‖
sa evam ukto[1]) rājarṣir Uttaṅkena mahātmanā |
Bṛhadaśva uvāca:
Kuvalāśvaṃ[2]) sutaṃ[3]) prādāt tasm*ai*[4]) Dhundhuni*barh*aṇe[5]). ‖ 72 ‖
bhagavan[1]) nyastaśastro 'ham, ayaṃ tu tanayo mama |
bhaviṣyati dvijaśreṣṭha Dhundhumāro na saṃśayaḥ. ‖ 73 ‖
sa taṃ vyādiśya tanayaṃ *rājarṣir Dhundhumāraṇe*[1])
jagāma parvatāyaiva[2]) tapase[3]) saṃśitavrataḥ[4]). ‖ 74 ‖

Kuvalāśvas tu[1]) putrāṇāṃ
śatena saha *pārthivaḥ*[2]) |

Kuvalāśvas tu dharmātmā
pitur vacanam āśritaḥ[1]) |
sahasrair ekaviṃśatyā
putrāṇāṃ saha pārthivaḥ |

prāyād Uttaṅkasahito Dhundhos tasya nibarhaṇe[1]). ‖ 75 ‖
tam āviśat ta*dā*[1]) Viṣṇus tejasā bhagavān[2]) *prabhuḥ*[3]) |
Uttaṅkasya niyogād *vai*[4]) lokānāṃ hitakāmyayā. ‖ 76 ‖
tasmin prayāte durdharṣe divi śabdo mahān abhūt:
eṣa śrīmān avadhyo 'dya[1]) Dhundhumāro bhaviṣyati! ‖ 77 ‖
divyair *mālya*iś[1]) ca taṃ devāḥ[2]) samantāt samavākiran[3]) |
devadundubhayaś caiva praṇedur *hi tadā bhṛśam*[4]). ‖ 78 ‖

---

2) Bḍ. -pālair. 3) Bḍ.Vā. api; Br. ciraṃ. 4) Br. yuga-. 5) Vā. iha.

71 = Bḍ II. 63.45b; Br. 7.71a; H. 688a; Vā. 88.44b. 1) Br. ca. 2) Vā.T. -saham.

72 = Bḍ. II. 63.46; Br. 7.71bc; H. 688b, 689: Śidh. 60.55b, 56a: Vā. II. 63.45. 1) Bḍ.Vā. evam uktas tu. 2) Śidh -aśvaḥ. 3) Bḍ. tu tam. 4) Bḍ.H.Vā. tasmin. 5) Bḍ.Vā.Śidh. -nivāraṇe.

73 = Bḍ. II. 63.47; Br. 7.72; H. 690; Śidh. 60.56b, 57a; Vā. 88.46. 1) Vā. rājā saṃ-.

74 = Bḍ. II. 63.48; Br. 7.73; H 691; Śidh. 60.(57b); Vā. 88.47. 1) Bḍ ādiśya t. Dhundhumāraṇam uyutam; Vā. Dhundhumāraṇam udyatam. 2) Bḍ. sa vanāyaiva. 3) Br. nṛpatiḥ. 4) Śidh. ity uktvā putram ādiśya yayau sa tapase nṛpaḥ.

75a = Br. 7.74a; H. 692a. 1) Śidh. ca. 2) Br. bho dvijāḥ.

75ab = Bḍ. II 63.49; Vā. 88.48ab. 1) Vā. āsthitaḥ.

75b(c) = Bḍ. II. 63.50a; Br. 7.74b; H. 692b; Śidh. 60.(58a); Vā. 88.48c. 1) Bḍ.Vā. ni*vār*aṇe; Śidh. Kuvalāśvaś ca s-Ottaṅko yayau Dhundhuvinigrahe.

76 = Bḍ. II. 63.50b, 51a; Br. 7.75; H. 693; Śidh. 60.58b, 59a: Vā. 88.49. 1) Bḍ.Vā. tato. 2) Śidh. -ṇur bhagavān tejasā. 3) Bḍ Vā. -ṇur bhagavān svena tejasā. 4) Bḍ.Vā. -gāt tu.

77 = Bḍ. II. 63.51b, 52a; Br. 7.76; H. 694; Śidh. 88.59b, 60a; Vā. 88.50. 1) Bḍ.Vā. adyaprabhṛty eṣa nṛpo; Śidh. eṣa śrīmān bhūpasuto.

78 = Bḍ. II. 63.52b, 53a; Br. 7.77; H. 695: Śidh. 60.60b = a; Vā. 88.51a = a.

sa gatvā *jayatāṃ śreṣṭhas*[1]) tanayaiḥ saha vīryavān[2]) |
samudraṃ khānayāmāsa vālukā*pūrṇam*[3]) avyayam[4]). || 79 ||
Nārāyaṇena viprarṣis[1]) tejasâpyāyitas tu[2]) saḥ[3]) |
babhūva sumahātejā[4]) bhūyo balasamanvitaḥ[5]). || 80 ||
tasya putraiḥ khanadbhiś ca[1]) vālukāntarhitas tadā[2]) |
Dhundhur āsādit*as tatra*[3]) diśam ā*śr*itya[4]) paścimām || 81 ||
mukhajenâgninā k*rodhāl*[1]) lokān udvartayan iva. |
vāri susrāva *v*egena[2]) mahodadhir ivôdaye || 82 ||
somasya[1]), *so 'suraś*reṣṭho[2]) dhārormikalilo[3]) mahān[4]). |

tasya putraśataṃ dagdhaṃ	tasya putrās tu nirdagdhās
tribhir ūnaṃ tu rakṣasā[1]). || 82 ||	tribhir ūnās tu rakṣasā[1]). || 83 ||

tataḥ sa rājā *dyutimān*[1]) rākṣasaṃ taṃ mahābalam |
āsasāda mahātejā Dhundhuṃ[2]) *Dhu*ndhunibarhaṇaḥ[3]). || 84 ||
tasya vārimayaṃ vegam apibat[1]) sa narādhipaḥ |
yogī yogena[2]) vahniṃ *ca*[3]) śamayāmāsa vāriṇā. || 85 ||

---

1) Bḍ.Vā. puṣpaiś; Br. gandhaiś. 2) Br. mālyaiś ca. 3) Br. taṃ devāḥ s-.; Śidh. samavārayan; Vā. samamaṃsata adbhutam. 4) Br. dvijasattamāḥ; H. Bharatarṣabha.

79 = Bḍ. II. 63.53b, 54a; Br. 7.78; H. 696; Śidh. 60.61; Vā. 88.51b, 52a. 1) Bḍ.Vā. puruṣavyāghras. 2) Śidh. pārthivaḥ. 3) Br. vālukāntaram; Śidh. vālukārṇava-; Vā. vālukārṇavam. 4) Śidh. -madhyagaḥ.

80 = H. 697; Śidh. 60.62; Vā. 88.53b(c). 1) H. Kauravya; Śidh. -ṇasya viprarṣes; Vā. rājarṣis. 2) Vā. -to hi. 3) H. -tas tadā. 4) H. sa babhūva mahātejā; Vā. babhūvâtibalo bhūya. 5) Vā. Uttaṅkasya vaśe sthitaḥ.

81 = Bḍ. II. 63.54b, 55a; Br. 7.79; H. 698; Śidh. 60.63; Vā. 88.54. 1) Śidh. -bhis tu. 2) Śidh. -gatas tu saḥ. 3) Br. -to viprā; H. rājan; Śidh. brahman. 4) Br.H. āvṛtya.

82 = Bḍ. II. 63.55b, 56a; Br. 7.80; H. 699; Śidh. 60.64; Vā. 88.55. 1) Bḍ.Vā. kruddho. 2) Bḍ.Vā. yogena.

83a = Bḍ. II. 63.56b; Br. 7.81a; H. 700a; Vā. 88.56a. 1) Br. saumasya. 2) Br. muniśārdūlā; H. Bharataśreṣṭha; Vā. somapaśreṣṭha. 3) Br. varormikalilo; H. -kalilaṃ. 4) H. mahat.

83b = Br. 7.81b; H. 700b; Śidh. 60 (65a). 1) Śidh. somasya ca tribhir ūnaṃ dagdhaṃ putraśataṃ hi tat.	83b = Bḍ. II. 63.57a; Vā. 88.56b. 1) Bḍ. traya urvaritā mṛdhe; Vā. rākṣasāḥ.

84 = Bḍ. II. 63.57b, 58a; Br. 7.82; H. 701; Śidh. 60.65b, 66a; Vā. 88.57a = a1b11. 1) Bḍ.Vā. -jâtibalo; H. Kauravya; Śidh. viprendra. 2) Vā. Dhundhu-. 3) Bḍ. -barhaṇam; Br. -vināśanaḥ; Śidh. vipravināśanam; Vā. -bandhunibarhaṇaḥ.

85 = Bḍ. II. 63.58b, 59a; Br. 7.83; H. 702; Śidh. 60.66b, 67a; Vā. 88.57b, 58a. 1) Br.Śidh. āpīya. 2) Śidh. vahnibāṇena. 3) Śidh. tu; Vā. va.

ni*hatya*[1], taṃ[2]) mahākāyaṃ balenôdakarākṣasam
Uttaṅkaṃ darśayāmāsa kṛtakarmā[3]) narādhipaḥ. 86
Uttaṅkas *tu*[1]) varaṃ prādāt tasmai rājñe mahātmane[2]):
dadau[3]) tasyâkṣayaṃ[4]) vittaṃ śatrubhiś câparāj*ayam*[5]) 87
dharme ratiṃ[1]) ca satataṃ svarge vāsaṃ tathâkṣayam
putrāṇāṃ câkṣayāṃl[2]) lokān svarge, ye[3]) rakṣasā hatāḥ. 88
tasya putrās trayaḥ śiṣṭā, Dṛḍhāśvo jye[1]ṣṭha ucyate,
*Can*drāśva[2])-Kapilāśvau ca[3]) kumārau dvau[4]) kanīyasau[5]). 89
Dhaundhumārir[1]) Dṛḍhāśvaś ca[2]), Haryaśvas tasya câtmajaḥ[3]),
Haryaśvasya Nikumbho 'bhūt kṣatra[4]dharmarataḥ sadā. 90
Saṃhatāśvo Nikumbhasya suto[1]) raṇaviśāradaḥ.
Akṛśāśva-K*ṛśāśvau*[2]) ca[3]) Saṃhatāśvasutāv[4]) *ubhau*[5]). 91
tasya *Haimavatī kanyā*[1]) satāṃ[2]) mātā[3]) Dṛṣadvatī
vikhyātā triṣu lokeṣu, putraś câsyāḥ[4]) Prasenajit. 92

---

86 = Bḍ. II. 63.59b, 60a; Br. 7.84; H. 703; Śidh. 60.67b, 68a; Vā. 88.58b, 59a.
1) Vā. nirasyat. 2) Bḍ. nirasyantaṃ: Śidh. taṃ nihatya.
3) Śidh. Uttaṅkasyêkṣayāmāsa kṛtaṃ karma.
87 = Bḍ. II. 63.60b, 61a; Br. 7.85; H. 704; Śidh. 60.68b, 69a; Vā. 88.59b, 60a.
1) Bḍ.Vā. -kaś ca. 2) Śidh. -mune. 3) Bḍ. dadataś; Śidh. adadac: Vā. adāt. 4) Bḍ.Śidh. câkṣayaṃ; H. tasyâkṣayaṃ dadau.
5) Bḍ.Vā. câpy adhṛṣyatām; Br. cāparājitam.
88 = Bḍ. II. 63.61b, 62a; Br. 7.86; H. 705; Śidh. 60.69b, 70a; Vā. 88.60b.
1) Śidh. matiṃ. 2) Śidh. putrāṃs tathâkṣayāṃl. 3) Śidh. ye caiva.
89 = Bḍ. II. 63.62b, 63a; Br. 7.87; H. 706; Śidh. 60.70b, 71a; Vā. 88.61.
1) Śidh. -vaś śre-. 2) Bḍ.Vā. Bhadrāśvaḥ; Śidh. Haṃsāśva-.
3) Bḍ.Vā. -śvaś ca: Br.H. -śvau tu. 4) Śidh. ca. 5) Bḍ.Vā. kanīyāṃsau tu tau smṛtau: Br. kanīyaṃsau kumārakau.
90 = Bḍ. II. 63.63b, 64a; Br. 7.88; H. 707; Śidh. 60.71b, 72a; Vā. 88.62.
1) Br. Dhaundhumārer. 2) Br. Dṛḍhāśvasya; Śidh. Dṛḍhāśvo yo; Vā. Dṛḍhāśvas tu. 3) Br. câtmajaḥ smṛtaḥ. 4) Bḍ. kṣātra-; Śidh. putro dhar-.
91 = Bḍ. II. 63.64b, 65a; Br. 7.89; H. 708; Kū. 20.23a = b; L. 65.38a = b; Śidh. 60.72b, 73a; Vā. 88.63. 1) H.Śidh. putro; Vā. śruto. 2) Bḍ. Kṛśāśvaś c-Âkṛtāśvaś; Kū. Kṛtāśvo 'tha Raṇāśvaś; L. Kṛśāśvo 'tha Raṇāśvaś; Śidh. Akṣāśvaś ca Kṛtāśvaś; Vā.T. Kṛśāśvaś c-Âkṣayāśvaś. 3) Br.H. tu. 4) Kū. Saṃhitāśvasya vai; L. -śvātmajāv; Śidh. Saṃhatāśvasuto. 5) Br. -tau dvijāḥ; H. -tau nṛpa; Kū. sutau; Śidh. 'bhavat.
92 = Bḍ. II. 63.65b, 66a; Br. 7.90; H. 709; Śidh. 60.73b, 74a; Vā. 88.64.
1) Bḍ.Vā. patnī Haimavatī. 2) Bḍ. satī. 3) Br. matā; Vā.T. mati-. 4) Bḍ. câsya; Śidh.Vā. tasyāḥ.

	Yuvanāśvaḥ[1]) sutas tasya
	triṣu lokeṣu viśrutaḥ[2]).
lebhe Prasenajid bhāryāṃ	atyantadhārmikā[3]) Gaurī
Gaurīṃ nāma pativratām, |	tasya patnī pativratā |

abhiśastā[1]) tu sā bhartrā nadī *vai*[2]) Bāhudâbhavat[3]). ‖ 93 ‖

tasyāḥ[1]) putro mahān āsīd	tasyās tu Gaurikaḥ putraś
Yuvanāśvo mahīpatiḥ[2]). |	cakravartī babhūva ha. |

Māndhātā Y*u*vanāśv*asya*[1]) trilokavijayī[2]) sutaḥ[3]). ‖ 94 ‖

atrâpy udāharantimaṃ[1]) ślokaṃ[2]) paurāṇikā dvijāḥ: \|
yāvat sūrya uday*ati*[3]) yāvac ca pratitiṣṭhati, \|
sarvaṃ tad Yauvanāśvasya Māndhātuḥ kṣetram ucyate. ‖ 94₁ ‖

tasya Caitrarathī bhāryā Śaśabindoḥ[1]) sutâbhavat \|
sādhvī Bindumatī[2]) nāma rūpeṇâ*pratimā* bhuvi[3]) ‖ 95 ‖
pativratā ca jyeṣṭhā ca bhrātṝṇām ayutasya *sā*[1]). \|

tasyām utpādayāmāsa	tasyām utpādayāmāsa
Māndhātā dvau sutau *tadā*[1]): ‖96‖	Māndhātā trīn sutān prabhuḥ: ‖96‖
Purukutsaṃ ca dharmajñaṃ	Purukutsam Ambarīṣaṃ
Mucukundaṃ ca *dhārmik*am[1]) |	Mucukundaṃ ca viśrutam. |

Ambarīṣasya dāyādo Yuvanāśvo 'paraḥ smṛtaḥ. ‖ 96₁ ‖
Harito Yuvanāśvasya Hāritās tu yataḥ[1]) smṛtāḥ[2]) \|
ete hy Aṅgirasaḥ putrāḥ kṣā[3]tropetā dvijātayaḥ. \|

93ª = Br. 7.91ª; H. 710ª; Śidh. 60.74ᵇ. | 93ᵃᵇ = Bḍ. II. 63.66ᵇ, 67ª; Vā. 88.65. 1) Bḍ. Yuvanāśva-. 2) Vā. -keṣv atidyutiḥ. 3) Vā. -dhārmiko.

93ᵇ⁽ᶜ⁾ = Bḍ. II. 63.67ᵇ; Br. 7.91ᵇ; H. 710ᵇ; Śidh. 60.75ª; Vā. 88.66ª. 1) H.Śidh. abhiśaptā. 2) Bḍ.Śidh.Vā. sā. 3) Bḍ.Śidh.Vā. -dā kṛtā.

94ª = Br. 7.92ª; H. 711ª; Śidh. 60.75ᵇ. 1) Br.T. tasya. 2) Br. narādhipaḥ | 93ª = Bḍ. II. 63.68ª; Vā. 88.66ᵇ.

94ᵇ = Bḍ. II. 63.68ᵇ; Br. 7.92ᵇ; H. 711ᵇ; Śidh. 60.76ª; Vā. 88.67ª. 1) Bḍ. Vā. Yauvanāśvo vai. 2) Bḍ.Vā. trailokyavijayī; Śidh. triṣu lokeṣu. 3) Bḍ.Vā. nṛpaḥ; Śidh. viśrutaḥ.

94₁ = Bḍ. II. 63.69, 70ª; Bhg. IX. 6.37; Vā. 88.67ᵇ, 68ª; Vi. IV. 2.18ᵇᶜ. 1) Vā. -tīmau. 2) Vā. ślokau. 3) Bḍ. udayate; Bhg.Vi. udeti sma.

95 = Bḍ. II. 63.70ᵇ, 71ª; Br. 7.93; H. 712; Śidh. 60.76ᵇ, 77ª; Vā. 88.70. 1) Śidh. Śaśabindu-. 2) Śidh. Śaśabindor matī 3) Br.H. rūpeṇâsadṛśī bh.; Śidh. rupeṇâpratimâbhavat.

96ª = Bḍ. II. 63.71ᵇ; Br. 7.94ª; H. 713ª; Śidh. 60.77ᵇ; Vā. 88.71ª. 1) Br. vai; Śidh. ca.

96ᵇ = Br. 7.94ᵇ; H 713ᵇ; Śidh. 60.78ª. 1) Br. dvijāḥ; H. nṛpa. | 96ᵇ = Bḍ II. 63.72ª; Vā. 88.71ᵇ.

97ª = Br. 7.95ª; H. 714ª; Śidh. 60.78ᵇ. 1) Br. pārthivam. | 96₁ª = Bḍ. II. 63.72ᵇ; Vā. 88.72ª.

Purukutsa*sutas tv āsīt* 1) Trasadasyur mah*īpatiḥ* 2) ‖ 97 ‖
Narmadāyāṃ *samu*tpannaḥ 1), Saṃbhūtas 2) tasya câtmajaḥ 3). |

Saṃbhūtasyâtmajaḥ putro hy Anaraṇyaḥ pratāpavān 1), ‖ 98₁ ‖
Rāvaṇena hato 1) yo 'sau trailokyavij*aye* 2) purā 3). |
Trasadaśvo 4) 'naraṇyasya, Haryaśvas tasya câtmajaḥ ‖ 98₁ ‖
Haryaśvāt tu Dṛṣadvatyāṃ jajñe *Vasumano* 1) nṛpaḥ. |

Saṃbhūtasya tu 1) dāyādas	tasya putro 'bhavad rājā
Tridhanvā 2) ripumardanaḥ 3). ‖ 98 ‖	Tridhanvā nāma dhārmikaḥ 1). ‖ 98₂ ‖

rājñas 1) Tridhanvanaś 2) câ*sīd* 3) vidvāṃs Trayyāruṇaḥ 4) prabhuḥ 5), |
tasya Satyavrato nāma kumāro 'bhūn mahābalaḥ. ‖ 99 ‖

pāṇigrahaṇa[1]mantrāṇāṃ	tena bhāryā Vidarbhasya
vighnaṃ cakre sa durmatiḥ 2),	hṛtā hatvā divaukasaḥ 1)	
yena bhāryā hṛtā pūrvaṃ 3)	pāṇigrahaṇamantreṣu
kṛtodvāhā 4) parasya vai 5) ‖ 100 ‖	niṣṭhāṃ 2) samprā[3]piteṣv iha. ‖ 100 ‖

96₁b = Bḍ. II. 63.73a; Kū. 20.26b; L. 65.40a; Vā. 88.72b.

97ab = Kū. 20.27a = a: L. 65.40b, 41a; cfr. 43a; Va. 88.73. 1) Vā. -tāḥ śūrayaḥ. 2) Kū. -tas tatsuto 'bhavat. 3) L. pakṣe kṣa-.

97b(c) = Br. 7.95b; H. 714b; Kū. 20.27b; L. 65.41b; Śidh. 60.79a; Vā. 88.74a. 1) Kū.L.Vā. -tsasya dāyādas. 2) Kū.L.Vā. mahāyaśāḥ.

98a = Bḍ. II. 63.73b; Br. 7.96a; H. 715a; Kū. 20.28a; L. 65.42a; Śidh. 60.79b; Vā. 88.74b. 1) Br.H. samutpannaḥ. 2) Kū.L. Saṃbhūtis. 3) Kū. tatsutaḥ smṛtaḥ.

98b = Bḍ. II. 63.74a; L. 65.(43b); Vā. 88.75a. 1) L. -tir aparaṃ Anaraṇyam ajījanat.

98₁ = Bḍ. II. 63.74b, 75a; L. 65.44; Vā. 88.75b, 76a. 1) Vā. Rāvaṇo nihato. 2) Bḍ. yena trailokyaṃ vijitaṃ; Vā. yena trilokīvijaye. 3) L. dvijāḥ. 4) Bḍ. tena dṛśyo '-.; L. Bṛhadaśvo.

98₂a = Bḍ. II. 63.75b; L. 65.45a; Vā. 88.76b. 1) Bḍ. ca Sumatir; L. -nā; Vā. -mato.

98b = Br. 7.96b; H. 715b; Śidh. 60.80a. 1) H. ca. 2) H. -daḥ Sudhanvā. 3) H. nāma pārthivaḥ; Śidh. -vâripramardanaḥ.

98₂b = Bḍ. II. 63.76a; L. 65.45b; Vā. 88.77a. 1) L. bhavabhāvitaḥ.

99 = Bḍ. II. 63.76b, 77a; Br. 7.97; H. 716b, 717a; L. 66.2b, 3a; Śidh. 60.80b, 81a; Vā. 88.77b, 78a. 1) Bḍ.L.Vā. āsīt. 2) H. Tridharmaṇaś; Vā. Traidhanvanaś. 3) Bḍ.L.Vā. câpi; Br.Śidh. tv āsīd. 4) Bḍ.Śidh. Trayyāruṇiḥ; L. Trayyāruṇo. 5) H. sutaḥ; L. nṛpaḥ.

100 = Br. 7.98; H. 717b, 718a; Śidh. 60.81b, 82a. 1) Br. paṇigrahaṇa-. 2) Br. sudur-; Śidh. mahātmabhiḥ. 3) Br. kṛtodvāhā. 4) Br. hṛtā caiva. 5) Br. ha.

100 = Bḍ. II. 63.77b, 78a; L. 66.3b, 4a; Vā. 88.78b, 79a. 1) Vā. -kasān; L. -tvāmitaujasam. 2) Bḍ. niṣṭhānaṃ pra-; L. aprā-.

	[Viṣṇuvṛddhaḥ sutas tasya
	Viṣṇuvṛddhā yataḥ smṛtāḥ |]
bālyāt[1]) kāmāc ca mohāc ca	kāmād balāc ca mohāc ca
saṃharṣāc[2]) cāpalena ca[3]) |	saṃ*h*arṣeṇa[1]) balena ca |
jahāra kanyāṃ kāmā*t* *sa*[4])	bhāvino 'rthasya ca balāt
kasyacit puravāsinaḥ. || 100ı ||	tat kṛtaṃ tena dhīmatā. || 101 ||
adharmaśaṅkunā tena[1])	tam[1]) adharmeṇa saṃyuktaṃ
taṃ sa[2]) Trayyāruṇo 'tyajat[3]) |	pitā[2]) Trayyāruṇo 'tyajat |

apadhvaṃsêti bahuśo vada*n*[1]) krodhasamanvitaḥ! \|\| 102 \|\|
pitaraṃ so 'bravīt[1]) *tyaktaḥ*[2]): kva gacchāmîti vai muhuḥ[3])? \|
pitā ca*i*nam[4]) athôvāca: śvapākaiḥ saha vartaya, \|\| 103 \|\|
nâhaṃ putreṇa putrārthī tvayâdya kulapāṃsana! \|
ity uktaḥ sa nirākrāman[1]) nagarād vacanāt pituḥ[2]), \|\| 104 \|\|
na ca *ta*ṃ[1]) vārayāmāsa[2]) Vasiṣṭho bhagavān ṛṣiḥ. \|
sa tu Satyavrato *dhīmāñ*[3]) śvapākāvasathāntike[4]) \|\| 105 \|\|
pitrā tyakto[1]) 'vasad vīraḥ, pit*ā* câsya[2]) vanaṃ yayau, \|
tat*as* *tasmiṃs*[3]) *tu viṣaye*[4]) nâvarṣat Pākaśāsanaḥ \|\| 106 \|\|
samā dvādaśa *saṃpūrṇās*[1]) tenâdharmeṇa vai tadā. \|

[] = Vā. 88.79b.

101 = Br. 7.99; H. 718b, 719a; Śidh. 60.82b, 83a. 1) Śidh. balāt. 2) Br. sāhasāc. 3) Śidh. ca madotkaṭāt. 4) Br. kanyāṃ kāmārtaḥ; H. kāmāt kanyāṃ sa; Śidh. kāmāc ca.

101 = Bḍ. II. 63.78b, 79a; Vā. 88.80. 1) Vā.T. saṃkarṣaṇabalena.

102a = Br. 7.100a; H 719b; Śidh. 60.83b. 1) Śidh. adharmasaṅginaṃ tat tu. 2) H Śidh. rājā. 3) Śidh. -ṇis tyajan.

101a = Bḍ. II. 63.79b; L. 66.4b; Vā. 88.81a. 1) L. tenâ-. 2) L. rājā.

102b = Bḍ. II. 63 80a; Br. 7.100b; H. 720a; Śidh. 60.84a; Vā. 88.81b. 1) Śidh.Vā. 'vadat.

103 = Bḍ. II. 63.80b, 81a; Br. 7.101; H. 720b, 721a; L. 66.5; Śidh. 60 84b = a; Vā. 88.82. 1) Br. so 'bravīt pitaraṃ. 2) Bḍ.Vā. ekaḥ. 3) L. dvijāḥ; Śidh. tadā. 4) Br.H. ca tam; L. tv enam.

104 = Bḍ. II. 63.81b, 82a; Br. 7.102; H. 721b, 722a; L. 66.6a = b; Vā. 88.83. 1) L. vicakrāma. 2) Bḍ. vibhoḥ; Vā. vibho.

105 = Bḍ. II. 63.82b, 83a; Br. 7.103; H. 722b, 723a; L. 66.6b = b; Śidh. 60.85a = b; Vā. 88.84ab. 1) Bḍ.Vā. cainaṃ. 2) Vā. dhārayāmāsa. 3) Br. viprāḥ; H. -tas tāta; Śidh. tan tu. 4) Vā. -āntikam.

106 = Bḍ. II. 63.83b, 84a; Br. 7.104; H. 723b, 724a; L. 66.7 = a; Śidh. 60 85b, 86a; Vā. 88.84c, 85a. 1) Vā. mukto. 2) Br.H. pitâpy asya; Śidh. pitā tv asya. 3) Śidh. tasya. 4) Bḍ.Vā. tasmiṃs tu viṣaye tasya; L. t. tasya t. v.

107 = Bḍ. II. 63 84b, 85a; Br. 7.105; H. 724b, 725a; Śidh. 60.86b, 87a; Vā.

dārāṃs tu tasya[2]) viṣaye Viśvāmitro mahātapāḥ | 107 |
saṃnyasya[1]) sāgarānūpe[2]) cacāra[3]) vipulaṃ tapaḥ.
tasya patnī gale baddhvā[4]) madhyamaṃ putram aurasam | 108 |
śe*ṣasya*[1]) bharaṇārthāya vyakrīṇād gośatena vai[2]). |
taṃ[3] tu[4]) baddhaṃ[5]) gale dṛṣṭvā[6]) vikrayārthaṃ[7]) n*ṛpātmaj*aḥ[8] 109
maharṣiputraṃ dharmātmā mokṣayāmāsa *suvrataḥ*[1])
Satyavrato mahāb*āhur*[2]) bharaṇaṃ tasya câkarot | 110 ||
Viśvāmitrasya tuṣṭyartham anukampārtham[1]) eva ca.
so 'bhavad Gālavo nāma gale ba*ndhān*[2]) mahātapāḥ |
maharṣiḥ Kauśiko *dhīmāṃs*[3]) tena vīreṇa[4]) mokṣitaḥ. | 111 |

88.85b, 86a. 1) Br. bho viprās; H. rājendra; Śidh. viprarṣe. 2) Śidh. tasya tu.

108 = Bd. II. 63.85b, 86a; Br. 7.106; H. 725b, 726a; Śidh. 60.87b, 88a; Vā. 88.86b, 87a. 1) Śidh. saṃtyajya. 2) Br. sāgarānte tu. 3) Br cakāra. 4) H. baddhā.

109 = Bd. II. 63.86b, 87a; Br. 7.107; H. 726b, 727a; Śidh. 60.88b, 89a; Vā. 88.87b, 88a. 1) Bd.Vā. śiṣṭānāṃ. 2) Śidh. vyakrīṇīta śatena ca. 3) Śidh. tān. 4) Br. ca. 5) Śidh. dṛṣṭvā. 6) Śidh. baddhvā. 7) Śidh. vikrīṇantīṃ; Vā. vikrītaṃ taṃ. 8 Bd.Vā. narottamaḥ; Śidh. svam ātmajam.

110 = Bd. II. 63.87b, 88a; Br. 7.108; H. 727b, 728a; Śidh. 60.89b, 90a; Vā. 88.88b, 89a. 1) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Śidh. vai ṛṣe. 2) Bd. Vā mahābuddhir.

111 = Bd. II. 63.88b, 89a; Br. 7.109; H. 728b, 729; Śidh. 60.90b, 91 = ab; Vā. 88.89b, 90. 1) Śidh. anukrośārtham. 2) Bd Vā. baddho; Śidh. galabandhān. 3) Bd.H. -kas tāta; Vā. -kas tātas. 4) Vā. vīryeṇa.

B.

(Bḍ. II. 63.90—64.24; Br. 8.1—95; H. 730—834; Śidh. 61.1—74; Vā. 88.91—89.23; cfr. A. 273.26b—39; Bhg. IX. 7.7—13.26; Ga. 138.26b—58; Kū. 21.10—61; L. 66.1—54; Vi. IV. 3.13—5.14).

*Satya*vrat*as tu*[1]) bhaktyā ca[2]) kṛpayā ca pratijñayā |
Viśvāmitrakalatraṃ *ca*[3]) babhāra vinaye sthitaḥ[4]). || 1 ||
hatvā mṛgān varāhāṃś ca mahiṣāṃś ca vane[1]carān
Viśvāmitrāśramābhyāśe[2]) māṃsaṃ *vṛkṣe babandha saḥ*[3]). || 2 ||
upāṃśuvratam āsthāya dīkṣāṃ dvādaśavārṣikīm |
pitur niyogād ava*hat*[1]) *tasmin vanagate nṛpe*[2]). || 3 ||
Ayodhyāṃ[1]) caiva rāṣ*ṭraṃ*[3]) ca tathaivântaḥpuraṃ muniḥ |
yājyopādhyāya[3]saṃyogād[4]) Vasiṣṭhaḥ paryarakṣata. || 4 ||
Satyavratas tu[1]) bālyāc ca[2]) bhāvino 'rthasya vai[3]) balāt |
Vasiṣṭhe 'bhyadhikaṃ manyuṃ dhārayāmāsa *nityaśaḥ*[4]). || 5 ||
pitrā *hi* taṃ[1]) tadā rāṣṭrāt[2]) *parityakta*ṃ[3]) svam ātmajam[4]) |
na[5]) vārayāmāsa munir Vasiṣṭhaḥ[6]) kāraṇena *ha*[7]). || 6 ||
pāṇigrahaṇamantrāṇāṃ niṣṭhā syāt saptame pade |
na ca[1]) Satyavratas *tasmād*[2]) *dhṛ*tavān[3]) saptame pade[4]). || 7 ||

---

1 = Bḍ. II. 63.90; Br. 8.1; H. 730; Śidh. 61.1; Vā. 88.91. 1) Bḍ.Vā. tasya vratena. 2) Śidh. tadbhaktyā. 3) Br. tu; H. tad. 4) Śidh. poṣayāmāsa vai tadā.

2 = Bḍ. II. 63.91; Br. 8.2; H. 731; Śidh. 61.2; Vā. 88.92. 1) Bḍ. jale-. 2) Bḍ.H.Vā. -bhyāse. 3) Bḍ. tanmāṃsam anayat tataḥ; Br. babandha ca; Śidh. tanmāṃsaṃ câkṣipan mune; Vā. tanmāṃsam apacat tataḥ.

3 = Bḍ. II. 63.92; Br. 8.3; H. 732; Vā. 88.93. 1) Br. avasat; Bḍ.Vā. abhajan. 2) Bḍ.Vā. nṛpe tu vanam āsthite.

4 = Bḍ. II. 63.93; Br. 8.4; H. 733; Śidh. 61.3; Vā. 88.94. 1) Śidh. tīrthaṃ gāṃ. 2) Br.Vā. rājyaṃ. 3) Bḍ. yājyotthānyāyā-. 4) H. -saṃbandhāt. 5) Br. Vaisiṣṭaḥ.

5 = Bḍ. II. 63.94; Br. 8.5; H. 734; Śidh. 61.4; Vā. 88.95. 1) Bḍ. su-; Śidh. Satyavratasya. 2) Bḍ.Vā. -yāt tu; H. -yad vai; Śidh. -yād vā. 3) H. vā. 4) Bḍ.Vā. manyunā; H. -yadā.

6 = Bḍ. II. 63.95; Br. 8.6; H. 735; Śidh. 61.5; Vā. 88.96. 1) Bḍ.Śidh. tu tam; Vā. rudaṃs. 2) H. rājyāt. 3) Br.H. tyajyamānaṃ. 4) Br. priyaṃ sutam. 5) Br. ni-. 6) Br. bahunā. 8) Bḍ.Vā. vai; Br. na.

7 = Bḍ. II. 63.96; Br. 8.7; H. 736; Śidh. 61.6; Vā. 88.97. 1) Bḍ.Vā. evaṃ. 2) Bḍ. tāṃ vai; Vā. tān vai; Śidh. tasya. 3) Bḍ.Vā. hṛtavān; Br. dhatavān. 4) Śidh. tam upāṃśum abudhyata.

jānan dharmān[1]) Vasiṣṭhas[2]) tu |
na māṃ[3]) trātîti *bho drijāḥ*[4]) |
Satyavratas tadā roṣaṃ
Vasiṣṭhe[5]) manasâkarot. || 8 ||

jānan dharmān Vasiṣṭhas tu
na ca[1]) mantrān ihêcchati |
iti Satyavrato[2]) roṣaṃ
Vasiṣṭhe[3]) manasâkarot. || 8 ||

guṇa[1]buddhyā tu bhagavān Vasiṣṭhaḥ kṛtavāṃs tathā[2]),

na[1]) ca Satyavratas tasya
tam upāṃśum abudhyata. || 9 ||

na tu Satyavrato 'budhyad
upāṃśuvratam asya vai. || 9 ||

tasminn *aparitoṣo yaḥ*[1]) pitur āsīn mahātmanaḥ[2]),
tena dvādaśa varṣāṇi nâvarṣat Pākaśāsanaḥ. || 10 ||
tena tv idānīṃ vahatā[1]) dīkṣāṃ tāṃ durvahāṃ[2]) bhuvi |
kulasya niṣkṛtiḥ *svasya*[3]) kṛtā *sā*[4]) *vai*[5]) bhaved iti. || 11 ||
na taṃ[1]) Vasiṣṭho bhagavān pitrā tyaktaṃ nyavārayat[2]),

abhiṣekṣyāmy ahaṃ putram
asyêty evaṃmatir muniḥ[1]). || 12 ||

abhiṣekṣyāmy ahaṃ *rājye*[1])
paścād enam iti prabhuḥ. || 12 ||

sa tu dvādaśa varṣāṇi tāṃ dīkṣām[1]) udvahan[2]) balī |
avidyamāne māṃse tu Vasiṣṭhasya mahātmanaḥ | 13
sarvakāmadughāṃ *dogdhrīṃ*[1]) dadarśa sa[2]) nṛpātmajaḥ. |
tāṃ vai krodhāc ca mohāc[3]) ca śramāc caiva[4]) kṣudhânvitaḥ[5]) || 14 ||

---

8 = Br. 8.8; H. 737; Śidh. 61.7. 1) Br. dharmaṃ. 2) Śidh. Vasiṣṭhāt. 3) Śidh. taṃ. 4) H. Bhārata; Śidh. śaṃsati Bhārgavaḥ. 5) Śidh. Vasiṣṭho.

8 = Bd. II. 63.97; Vā. 88.98. 1) Bd. nava. 2) Vā. -vrate. 3) Vā. Vasiṣṭho.

9a = Bd. II. 63.98a; Br. 8.9a; H. 738a; Śidh. 61.8a; Vā. 88.99a. 1) Vā. guru-. 2) Śidh.Vā. tadā; Bd. tapaḥ.

9b = Br. 8.9b; H. 738b; Śidh. 61.8b. 1) Śidh. sa.

9b = Bd. II. 63.98b; Vā. 88.99b.

10 = Bd. II. 63.99; Br. 8.10; H. 739; Śidh. 61 9a = a; Vā. 88.100. 1) Bd. -miṃs tu paramo roṣaḥ; Br. -toṣaś ca: Śidh. hy aparitoṣāya; Vā. -miṃś côparate yo yat. 2) Vā.T. mahāmanāḥ.

11 = Bd. II. 63.100; Br. 8.11; H. 740; Śidh. 61.9b = b; Vā. 88.101. 1) Br. vihitāṃ; Vā. bahudhā. 2) Vā. durbalāṃ. 3) Br. viprāḥ; H. tāta; Śidh. vipra. 4) Bd.Vā. kṛtêyaṃ: Śidh. kṛtavān. 5) Bd.Vā. ca.

12a = Bd. II. 63.101a; Br. 8.12a; H. 741a; Śidh. 61.10a; Vā. 88.102a. 1) Bd.Vā. tato. 2) Bd. na vārayat.

12b = Br. 8.12b; H. 741b; Śidh. 61.10b. 1) H. evaṃ matir muneḥ; Śidh. asyânte vai bravīn muniḥ.

12b = Bd. II. 63.101b; Vā. 88.102b. 1) Bd. naṣṭe.

13 = Bd. II. 63.102; Br. 8.13; H. 742; Śidh. 61.11; Vā. 88.103. 1) Bd. Śidh.Vā. dīkṣāṃ tām. 2) Br. avahad; Śidh. udvahad.

14 = Bd. II. 63.103; Br. 8.14; H. 743; Śidh. 61.12; Vā. 88.104. 1) Bd. Vā. dhenuṃ. 2) Bd.Br.Vā. sa dadarśa. 3) Śidh. lobhāc. 4) Śidh. -mād vai ca. 5) H.Śidh. kṣudhârditaḥ.

daśa[1]dharmagato rājā	dasyudharma[1]gato dṛṣṭvā
jaghāna *munisattamāḥ*[2]). |	jaghāna balināṃ varaḥ. |

sa[1]) *tu*[2]) māṃsaṃ[3]) svayaṃ caiva Viśvāmitrasya câtmajān[4]) ‖ 15 ‖
bhojayāmāsa, tac chrutvā Vasiṣṭho *'py asya cukrudhe*[1]). |

kruddhas tu bhagavān vākyam	provāca caiva bhagavān
idam āha nṛpātmajam: ‖ 16 ‖	Vasiṣṭhas taṃ nṛpātmajam: ‖16‖

pātayeyam ahaṃ krūra[1]) tava śaṅkum *asaṃśayam*[2]), |

yadi te dvāv imau śaṅkū	yadi te trīṇi śaṅkūni
na syātāṃ[1]) vai kṛtau punaḥ[2]). ‖17‖	na syur hi puraṣādhama. ‖ 17 ‖

pituś câpari[1]toṣeṇa guror[2]) dogdhrīvadhena ca |
aprokṣitopayogâc ca[3]) trividhas te vyatikramaḥ. ‖ 18 ‖
evaṃ trī*ṇy asya*[1]) śaṅkūni *tāni dṛṣṭvā*[2]) mahātapāḥ |
Triśaṅkur iti hôvāca, Triśaṅkus tena[3]) sa smṛtaḥ. ‖ 19 ‖
Viśvāmitras tu[1]) dārāṇām āgato[2]) bharaṇe[3]) kṛte[4]) |
tena[5]) tasmai varaṃ prādā*n munih*[6]) prītas Triśaṅkave. ‖ 20 ‖
chandyamāno vareṇâtha *vara*ṃ[1]) vavre nṛpātmajaḥ, |
saśarīro vraje svargam ity evaṃ yācito varaḥ. ‖ 21 ‖

15a = Br. 8.15a; H. 744a; Śidh. 61.13a. 1) Br. deśa-; Śidh. dāśa-. 2) H. Janamejaya; Śidh. tāṃ sa vai mune.	15a = Bḍ. II. 63.104a; Vā. 88.105a. 1) Vā. -dharmaṃ.

15b = Bḍ. II. 63.104b; Br. 8.15b; H. 745b; Śidh. 61.13b; Vā. 88.105b. 1) Br. tan-; H. tac. 2) H. ca; Śidh. taṃ. 3) Br. māṃsaṃ sa. 4) Śidh. câtmajam.

16a = Bḍ. II. 63.105a; Br. 8.16; H. 746; Śidh. 61.14a; Vā. 88.106a. 1) Bḍ Vā. -ṣṭhas taṃ tadâtyajat; Śidh. -ṣṭho hy a. c.

16b = H. 746b.	16b = Bḍ. II. 63.105b; Vā. 88.106b.

17a = Bḍ. II. 63.106a; Br. 8.17a; H. 747a; Śidh. 61.14b; Vā. 88.107a. 1) Śidh. krūraṃ; Vā. pātaye krūra he. 2) Bḍ. -kum apohya vai; Śidh. ayasmayam; Vā. ayomayam.

17b = Br. 8.17b; H. 727b; Śidh. 61.15a. 1) Śidh. naśyetāṃ. 2) H. punaḥ kṛtau; Śidh. purā.	17b = Bḍ. II. 63.106b; Vā. 88.107b.

18 = Bḍ. II. 63.107; Br. 8.18; H. 748; Śidh. 61.15bc; Vā. 88.108. 1) Śidh. ca pari-. 2) Br. T. guru-. 3) Śidh. -gāt sa.

19 = Bḍ. II. 63.108; Br. 8.19; H. 749; Śidh. 61.16a = b; Vā. 88.109. 1) Bḍ.Vā. evaṃ sa trīṇi. 2) Bḍ.Vā. dṛṣṭvā tasya. 3) Śidh. -kur iti.

20 = Bḍ. II. 63.109; Br. 8.20; H. 750; Śidh. 61 16b, 17a; Vā. 88.110. 1) Br.T. -mitrasya. 2) Br.T. anena. 3) Br.T. bharaṇaṃ. 4) Br. T. kṛtam. 5) Bḍ.Vā. tatas; H. sa tu. 6) Bḍ.Vā. -dāt tadā.

21 = Bḍ. II. 63.110; Br. 8.21; H. 751; Śidh. 61.17b = a; Vā 88.111a = a. 1) Bḍ.Vā. guruṃ.

anāvṛṣṭibhaye tasmin[1] gate[2]) dvādaśavārṣike |
pitrye rājye 'bhiṣicyâtha[3]) yājayāmāsa taṃ muniḥ[4]). || 22 ||
miṣatāṃ devatānāṃ ca Vasiṣṭhasya ca Kauśikaḥ
saśarīraṃ tadā[1] taṃ *vai*[2]) divam āropayat pra[3]bhuḥ[4]). || 23 ||
tasya Satyara*thā*[1]) nāma *bhāryā*[2]) Kaikaya[3]vaṃśajā
kumāraṃ janayāmāsa Hariścandram akalmaṣam. || 24 ||
sa vai[1]) rājā Hariścandras Traiśaṅkava iti *smṛ*taḥ[2]) |
āhartā rājasūyasya samrāḍ iti *ha viś*rutaḥ[3]). || 25 ||
Hariścandrasya *tu*[1] *suto*[2]) Rohito nāma vīryavān[3]),
Harito Rohitasyâtha, Cañcur[4]) Hār*i*ta[5]) ucyate. || 26 ||
Vija[1]yaś ca Sudevaś ca[2]) Cañcu-putrau[3]) babhūvatuḥ[4]), |
jetā kṣatrasya sarvasya[5]), Vijayas tena sa smṛtaḥ. || 27 ||
Rurukas[1]) tanayas tasya[2]) rājā dharmārthakovidaḥ[3]),
Ruruk*asya*[4]) Vṛkaḥ putro[5]), *Vṛk*ād[6]) Bāhus *tu* jajñivān[7]). || 28 ||

Haihayās Tālajaṅghāś ca nirasyanti sma taṃ nṛpam[1]),	Haihayais Tālajaṅghaiś ca nirasto vyasanī nṛpaḥ	

---

22 = Bd. II. 63.111; Br. 8.22; H. 752; L. 66.9a = b: Śidh. 61.18; Vā. 88.111b, 112a. 1) Śidh. câsmin 2) Bd.Śidh. jāte. 3) Bd.Vā.V. abhiṣicya rājye pitrye; H. pitrye 'bhiṣicya rājye tu; L. rājye 'bhiṣicya taṃ pitrye; Śidh. abhiṣicya pitṛrājye; Vā.T. abhiṣicya tadā rājye. 4) Bd. vai yojayāmāsa taṃ muniḥ; Br. pārthivam.

23 = Bd. II. 63.112; Br. 8.23; H. 753; L. 66.9b 10a; Śidh. 61.19; Vā. 88.112b, 113c. 1) Śidh. sadā. 2) H. Śidh. tu. 3) L. -yad vi-. 4) Br. divam āropayāmāsa saśarīraṃ mahātapāḥ.

24 = Bd. II. 63.115; Br. 8.24; H. 754; L. 66.10b, 11a; Śidh. 61.20; Vā. 88.117. 1) Bd.Vā. Satyaratā; L. Satyavratā. 2) Br.H. patnī. 3) Br. Kaikeya-; Vā. Kekaya-.

25 = Bd. II. 63.116; Br. 8.25; H. 755; Śidh. 61.21; Vā 88.118. 1) Bd.Vā. tu. 2) Bd.Vā. śrutaḥ. 3) Bd.Vā. pariśrutaḥ; H. ca viśrutaḥ.

26 = Bd. II. 63.117; Br. 8.26; H. 756a, 758a; L. 66.11b, 12a; Śidh. 61.22a = a; Vā. 88.119. 1) L. ca. 2) Br.H. putro 'bhūd. 3) Br. pārthivaḥ; Śidh. viśrutaḥ. 4) L. Dhundhur. 5) Bd Vā. Hārīta.

27 = Bd. II. 63.118; Br. 8.27; H. 758b, 759a; L. 66.12b, 13a; Vā. 88.120. 1) Bd. Vina-. 2) Br. muniśreṣṭhāś; L. Sutejāś ca. 3) Br. Cañcuputro; L. Dhundhuputrau. 4) Br. babhūva ha. 5) Bd.Vā. sarvasya kṣatrasya; Br. sa sarvapṛthivīṃ; L. j. kṣ. sarvatra.

28 = Bd. II. 63 119; Br. 8.28; H. 759b, 760a; L. 66.13b, 14a; Śidh. 61.22b = b; Vā. 88.121. 1) L. Rucakas. 2) L. tasya tanayo; Vā. tanayas tatra. 3) L paramadhārmikaḥ. 4) Bd. Rurukāt tu; L. Rucakasya; Śidh. Rohitasya; Vā. Rurukād. 5) Vā. Dhṛtakaḥ 6) Bd.L.Vā. -tras tasmād. 7) Bd. -hur vijajñivān; L.Vā. ca jajñivān.

29a = Br. 8.29a; H. 761a; Śidh. 61.23a. 1) H. nṛpa.	29a = Bd. II. 63.120a; Vā. 88.122a.

tatpatnī garbham ādāya
Aurvasyâśramam āviśat. || 29 ||
nâtyartham[1]) dhārmikaś caiva[2])
sa hi[3]) dharmayuge 'bhavat. |

Śakair Yavana-Kāmbojaiḥ
Pāradaiḥ Pahlavaiḥ *saha*[1]). || 29 ||
nâtyartham dhārmiko *'bhūt* sa
dharm*ye satyayuge*[1]) *tathā*. |

Sagaras tu[1]) suto[2]) Bāhor[3]) jajñe[4]) saha gareṇa vai[5]). || 30 ||
Aurvasyâ[1]śramam āsādya Bhārgaveṇâbhi[2]rakṣitaḥ |
āgneyam astram labdhvā *ca*[3]) Bhārgavāt Sagaro nṛpaḥ || 31 ||
jigāya[1]) pṛthivīm hatvā[2]) Tālajaṅghān sa-Haihayān |
Śakānām Pahlavānām ca dharmam[3]) nirasad acyutaḥ[4]) || 32 ||
kṣatriyāṇām *tathā teṣām*[1]) Pāradānām ca[2]) dharmavit. || 33 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

katham sa Sagaro *jāto*[1]) gare*ṇaiva sahâcyutaḥ*[2]) |
kimartham ca[3]) Śakādīnām kṣatriyāṇām mahaujasām || 34 ||
dharmān[1]) kulocitān[2]) kruddho rājā[3]) nirasad acyutaḥ, |
| etan naḥ[1]) sarvam ācakṣva vistareṇa mahāmate[2])! || 35 ||

sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:

Bāhor vyasaninaḥ *pūrvam*[1]) hṛtam rājyam *abhūt*[2]) kila |
Haihayais Tālajaṅghaiś ca Śakaiḥ sārdham[3]) *samāgataiḥ*[4]). || 36 ||

29b = Br. 9.29b.

30a = Br. 9.30a; H. 761b; Śidh. 61.23b. 1) Br.T. nāsatyo; Śidh. nātmārtham. 2) H. -kas tāta; Śidh. -ko vipra. 3) Br. ha.

29b = Bḍ. II. 63.120b; H. 760b; Vā. 88.122b. 1) Bḍ.Vā. tathā.

30a = Bḍ. II. 63.121a; Vā. 88.123a. 1) Bḍ. sati yuge.

30b = Bḍ. II. 63.121b; Br. 8.30b; H. 762a; L. 66.(14b); Śidh. 61.24a; Vā. 88.123b. 1) Śidh. Sagaram sa. 2) Śidh. sutam. 3) L. Sagaras tasya putro 'bhūd; Śidh. Bāhur. 4) Br. yajñe; L. rājā. 5) H. saḥ; L. paramadhārmikaḥ.

31 = Bḍ. II. 63.122; Br. 8.31; H. 762b, 763a; Śidh. 61.24a, 25b; Va. 88.124a = b. 1) Bḍ.Vā. Bhṛgor ā-. 2) Bḍ. hy Aurveṇa pari-; Vā. turveṇa pari-. 3) Bḍ.Vā. tu.

32 = Bḍ. II. 63.123; Br. 8.32ab; H. 763b, 764a; Śidh. 61.25b(c); Vā. 88.124b, 125a. 1) Bḍ.Vā. jaghāna. 2) Bḍ.Vā. gatvā. 3) Vā. -mān; 4) Śidh. Śakān Bahūdakāmś caiva Pāradātagaṇān Khaśān.

33 = Bḍ. II. 63.124a; Br. 8.32c; H. 764b; Vā. 88.125b. 1) Br. kṣ. muniśreṣṭhāḥ; H. Kuruśreṣṭha. 2) H. sa.

34 = Bḍ. II. 63.124b, 125a; Br. 8.33; H. 765; Śidh. 61.28a = a; Vā. 88.126ab. 1) Bḍ.Śidh.Vā. rājā. 2) Bḍ.Vā. gareṇa saha jajñivān; Śidh. gareṇa sahito mune. 3) Bḍ. vā.

35a = Bḍ. II. 63.125b; Br. 8.34a; H. 766a; Vā. 88.126c = a. 1) H. dharmam. 2) H. kulocitam. 3) Br. rājā kruddho.

35b = Br. 8.34b; H. 766b; Śidh. 61 (23b). 1) H. me. 2) H. tapodhana; Śidh. jātaḥ sa jaghnivān bhūpān etad akhyātum arhasi.

36 = Bḍ. II. 63.126; Br. 8.35; H. 767; Śidh. 61.29; Vā. 88.127. 1) Bḍ.

Yavanāḥ Pāradāś caiva Kāmbojāḥ Pahlavās tathā[1]) |

ete hy api gaṇāḥ pañca[1])	Haihayārtham parākrāntā
Haihayārthe[2]) parākraman. ‖ 37 ‖	ete pañca gaṇās tadā. ‖ 37 ‖
hṛtarājyas tadā[1]) rājā	hṛtarājyas tadā Bāhuḥ
sa vai Bāhur vanaṃ yayau	saṃnyasya *sa*[1]) tadā *gṛham*[2]) |
	vanaṃ praviśya dharmātmā
	saha patnyā tapo 'carat. ‖ 37_1 ‖
patnyā cânugato duḥkhī	kadācit apy akalpaḥ sa[1])
vane[2]) prāṇān avāsṛjat. ‖ 38 ‖	toyārthaṃ prasthito nṛpaḥ
	vṛddhatvād durbalatvāc ca hy
	antarā[2]) sa mamāra ca. ‖ 38 ‖

patnī *tu* Yādavī tasya sagarbhā pṛṣṭhato 'nvagāt[1]), |
sapatnyā tu[2]) garas tasyai[3]) datt*aḥ pūrvam abhūt kila*[4]). ‖ 39 ‖
sā tu bhartuś citāṃ kṛtvā va*ne*[1]) *tām*[2]) *adhyarohata*[3]), |
Aurvas tāṃ[4]) Bhārgavo *dṛṣṭvā*[5]) kāruṇyāt *samavārayat*[6]). ‖ 40 ‖

tasyâśrame ca *garbhaḥ sa*[1])	tasyâśrame tu taṃ garbhaṃ[1])
gareṇaiva sahâcyutaḥ[2])	sā gareṇa[2]) tadā saha
vyajāyata mahābāhu*ḥ*[3])	vyajāyata mahābāhuṃ
Sagar*o*[4]) nāma pārthivaḥ[5]). ‖ 41 ‖	Sagaraṃ nāma dhārmikam. ‖ 41 ‖

Vā. tasya; H.Śidh. tāta. 2) Bḍ.Vā. purā. 3) Śidh. sārthaṃ. 4) Br. dvijottamāḥ; H.Śidh. viśāṃpate.

37a = Bḍ. II. 63.127a; Br. 8.36a; H. 768a; Śidh. 61.30a; Vā. 88.128a. 1) H. Khaśāḥ.

37b = Br. 8.36b; H. 768b; Śidh. 61.30b. 1) Śidh. eteṣāṃ ca gaṇā rājan. 2) H. -yārthaṃ.	37b = Bḍ. II. 63.127b; Vā. 88.128b.
38 = Br. 8.37; H. 769; Śidh. 61.31. 1) Śidh. tato. 2) Br. tatra; Śidh. sa vai.	37_1 = Bḍ. II. 63.128; Vā. 88.129bc. 1) Vā. nu. 2 Vā. nṛpaḥ.
	38 = Bḍ. II. 63.129; Vā. 88.130. 1) Vā. kasyacit tv atha kālasya. 2) Vā. ca antarā.

39 = Bḍ. II. 63.130; Br. 8.38; H. 770; Śidh. 61.32; Vā. 88.131. 1) Bḍ. 'py agāt. 2) Br Śidh. ca. 3) Śidh. tasyā. 4) Bḍ.Vā. datto garbhajighāṃsayā; Br. p. kilânaghāḥ; Śidh. p. tu serṣyayā.

40 = Bḍ. II. 63.131; Br. 8.39; H. 771; Śidh. 61.33; Vā 88.132. 1) Bḍ.Vā. vahniṃ; Śidh. jvalanaṃ. 2) Bḍ.Vā. taṃ. 3) Bḍ.Vā. samarohayat; Br T. abhyarohata; Śidh. câvarohata. 5) Br. viprāḥ; H. -vas tāta; Śidh. -vo rājan. 6) Bḍ. -yād dhi nyavartayat; Vā. -yād vinyavartayat.

41 = Br. 8.40; H. 772; Śidh. 61.34. 1) H. taṃ garbhaṃ; Śidh. vai garbho. 2) H. -ta. 3) H. -bāhuṃ;	41 = Bḍ II. 63.132; Vā. 88.133. 1) Bḍ. tu garbhaṃ sā. 2) Bḍ. gareṇa ca.

Aurvas tu jātakarmādi[1]) tasya kṛtvā[2]) mahātmanaḥ |
adhyāpya vedaśāstrāṇi[3]) tato 'straṃ pratyapādayat || 42 ||
āgneyaṃ *tu*[1]) *mahābāhur*[2]) *ama*rair[3]) api duḥsaham. |
sa tenâstrabalenâjau[4]) balena ca samanvitaḥ || 43 ||
Haihayān vi[1]jaghān*âśu*[2]) kruddho Rudraḥ paś*ūn iva*[3]) |
| ājahāra ca lokeṣu kīrtiṃ kīrtimatāṃ varaḥ. || 44 ||
tataḥ Śakān[1]) sa[2]Yavanān[3]) Kāmbojān[4]) Pāradāṃs[5]) tathā |
Pahlavāṃś caiva niḥśeṣān kartuṃ vyavasito nṛpaḥ[6]). || 45 ||
te *vadh*yamānā[1]) vīreṇa[2]) Sagareṇa mahātmanā |
Vasiṣṭhaṃ śaraṇaṃ *gatvā*[3]) pra*ṇipetur*[4]) *manī*ṣiṇam[5]). || 46 ||
Vasiṣṭh*as*[1]) *tv atha tān*[2]) *dṛṣṭ*vā[3]) samayena[4]) mahādyutiḥ[5]) |
Sagaraṃ vārayāmāsa teṣāṃ dattvâbhayaṃ tadā[6]). || 47 ||
Sagaraḥ svāṃ pratijñāṃ *ca*[1]) guror vākyaṃ niśamya ca |
dharmaṃ jaghāna[2]) teṣāṃ vai[3]) veśānyatvaṃ[4]) cakāra ha. || 48 ||
ardhaṃ Śakānāṃ śiraso muṇḍayitvā[1]) vyasarjayat |
Yavanānāṃ śiraḥ sarvaṃ Kāmbojānāṃ tathaiva ca[2]). || 49 ||

Śidh. -bāho. 4) H. Sagaraṃ. |
5) H. pārthivam. |

42 = Bḍ. II. 63.133; Br. 8.41; H. 773; Śidh. 61.35; Vā. 88.134. 1) Bḍ.Vā. -karmādīn; Br. -dīṃs. 2) Bḍ.Vā. kṛtvā tasya. 3) Bḍ. vedāñ chāstrāṇi; H. vedān akhilāṃs; Śidh. vedaṃ śāstrāṇi.

43 = Br. 8.42; H. 774; Śidh. 61.36; Vā. 88.135ab. 1) Śidh. taṃ; Vā. Jāmadagnyāt. 2) Br. mahābhāgā; Śidh. mahābhāga; Vā. tad āgneyam. 3) Śidh. sāmarair; Vā. asurair. 4) Vā. -balenaiva.

44a = Br. 8.43a; H. 775a; Śidh. 61.37a; Vā. 88.135c = a 1) H. ni-. 2) Vā. jaghāna Haihayān. 3) Śidh. k. hy astrabalena ca; Vā. k. R. paśugaṇān iva.
| 44b = Br. 8.43b; H. 775b; Śidh. 61.37b.

45 = Bḍ. II. 63.134; Br. 8.44; H. 776; Śidh. 61.38a = a; Vā. 88.136. 1) Br. Śakāṃś; Śidh. Śakāḥ. 2) Br. ca. 3) Śidh.-Yavanāḥ. 4) Śidh. Kāmbojāḥ. 5) Śidh. Pahnavās. 6) H. -sitaḥ kila.

46 = Bḍ. II. 63.135; Br. 8.45; H. 777; Śidh. 61.38b = a[I]b[I]; Vā. 88.137. 1) Bḍ. te hanyamānā. 2) Śidh. hanyamānās tadā te tu. 3) Bḍ. Vā. sarve; Śidh. yayuḥ. 4) Bḍ. samprāptāḥ; Vā. prapannāḥ. 5) Bḍ.Vā. śaraṇaiṣiṇaḥ.

47 = Bḍ. II. 63.136; Br. 8.46; H. 778; Śidh. 61.39; Vā. 88.138. 1) Bḍ. Śidh. -ṣṭho. 2) Bḍ. -ṭho vīkṣya tān; Śidh. vañcanāṃ; Vā. tāṃs tathêty. 3) Bḍ. yuktān; Śidh. kṛtvā; Vā. uktvā. 4) Bḍ.Vā V. vinayena. 5) Bḍ. mahāmuniḥ. 6) Bḍ. tathā; Śidh. nṛpam.

48 = Bḍ. II. 63.137; Br. 8.47; H. 779; Śidh. 61.40; Vā. 88.139. 1) Br. Śidh. tu. 2) Bḍ. jaghāna dharmaṃ. 3) Bḍ. vai teṣāṃ. 4) Br. veṣān anyāṃś; Śidh. keśānyatvaṃ.

49 = Bḍ. II. 63.138; Br. 8.48; H. 780; Śidh. 61.41; Vā. 88.140. 1) Śidh. muṇḍaṃ kṛtvā. 2) Br. ha.

Pāradā mukta[1]keśāś ca Pahlavāḥ[2], śmaśrudhāriṇaḥ
niḥsvādhyāyavaṣaṭkārāḥ kṛtās tena mahātmanā. 50

Śakā Yavana-Kāmbojāḥ *Pāradāḥ*[1], *Pahlavās*[2] *tathā*[3]
Ko*l*isarpāḥ[1]) *sa-Mahiṣā*[2], — Kalisparśā Māhiṣikā
*Da*rvāś[3]) Colāḥ sa-Keralāḥ, 51 — Dārvāś Colāḥ Khasās tathā, 51
sarve te kṣatriy*agaṇā*[1]), dharmas teṣāṃ nirākṛtaḥ[2],
Vasiṣṭhavacanād *rājñā*[3], Sagareṇa mahātmanā. 52
sa dharmavijayī rājā vijityêmāṃ vasuṃdharām
aśvaṃ *pra*cāra[1]yāmāsa vājimedhāya dīkṣitaḥ[2]. 53
tasya cārayataḥ so 'śvaḥ samudre pūrvadakṣiṇe
velāsamīpe 'pahṛto bhūmiṃ caiva praveśitaḥ. 54
sa taṃ deśaṃ *tadā putra*iḥ[1]) khānayāmāsa pārthivaḥ[2]).
āsedus te tadā[1]) tatra — āseduś ca tatas tasmi*n*
khanyamāne mahārṇave ‖ 55 ‖ — *khan*antas[1]) te mahārṇave 55
taṃ ādipuruṣaṃ devaṃ[1], Hariṃ Kṛṣṇaṃ Prajāpatim[2]
Viṣṇuṃ Kapilarūpeṇa *svapantaṃ puruṣottamam*[3]. ‖ 56
tasya cakṣuḥsamutthena — tasya cakṣuḥ samāsādya
tejasā[1] pratibudhyataḥ — tejas tat pratipadyate,
dagdhāḥ *putras tadā sarve*[1], catvāras tv avaśeṣitāḥ: 57

50 = Bd. II. 63.139, Br. 8.48; H. 781; Śidh. 61.42; Vā. 88.141. 1) Śidh muṇḍa-. 2) Br. Pahlavāñ.

51a = Bd. II. 63.140a; Br. 8.50a; H. 782a; Vā. 88.142a. 1) Bd.Vā. Pahlavāḥ. 2) Bd.Vā. Pāradaiḥ. 3) Bd.Vā. saha; Br. Pāradāś ca dvijottamāḥ.

51b = Br. 8.50b; H. 782b. 1) Br. Konisarpā. 2) Br. Māhiṣakā. 3) Br. Darvāś.

51b = Bd. II. 63.140b; Vā. 88.142b.

52 = Bd. II. 63.141; Br. 8.51; H. 783; Sidh. 61.43a = a; Vā. 88.143. 1) Br. kṣatriyā viprā; H Śidh. kṣatriyās tāta. 2) Śidh. dharmahīnāḥ kṛtāḥ purā. 3) Bd.Vā. -canāt pūrvaṃ; H. -canād rājan.

53 = Bd. II. 63.142; Br. 8.52; H. 785; Śidh. 61.43b, 44a; Vā. 88.144. 1) Bd. vai cāra-; Vā. vicāra-; Śidh. saṃskāra-. 2) Śidh. pārthivaḥ.

54 = Bd. II. 63.143; Br. 8.53; H. 786; Śidh. 61.44b, 45a; Vā. 88.145.

55a = Bd. II. 63.144a; Br. 8.54a; H. 787a; Śidh. 61.45b; Vā. 88.146a. 1) Bd.Vā. sutaiḥ sarvaiḥ. 2) Śidh. sarvataḥ.

55b = Br. 8.54b; H. 787b; Śidh. 61.46a. 1) Śidh. tatas.

55b = Bd. II. 63.144b; Vā. 88.146b. 1) Vā. tasmiṃs tad antas.

56 = Bd. II. 63.145; Br. 8.55; H. 788; Śidh. 61.46b = a; Vā. 88.147. 1) H. ādidevaṃ puruṣaṃ. 2) Śidh. Kapilaṃ viśvarūpiṇam. 3) Br. -ṣaṃ tadā; H. puruṣasattamam; Bd. Vā. Haṃsaṃ Nārāyaṇaṃ prabhum.

57a = Br. 8.56a; H. 789a; Śidh. 61.47a. 1) Śidh. vahninā.

57a = Bd. II. 63.146a; Vā. 88.148a.

57b = Bd. II. 63.146b; Br. 8.56b; H. 789b; Śidh. 61.47b; Vā. 88.148b.

Barhi[1]ketuḥ Su[2]ketuś ca tathā Dharmaratho nṛpaḥ[3]) |
śūraḥ Pañcajanaś[4]) caiva[5]) tasya vaṃśakarā *nṛpāḥ*[6]). || 58 ||
prādāc ca tas*mai*[1]) bhagavān Harir Nārāyaṇo var*ān*[2]) |

akṣayaṃ vaṃśam Ikṣvākoḥ	akṣayatvaṃ svavaṃśasya
kīrtiṃ câpy anivartinīm[1]) || 59 ||	vājimedhaśataṃ tathā || 59 ||
putraṃ Samudraṃ ca vibhuḥ	vibhuḥ[1]) putraṃ Samudraṃ ca
svarge vāsaṃ tathâkṣayam. |	svarge vāsaṃ tathâkṣayam. |
Samudraś cârgham ādāya	*sa*[2]) Samudro 'śvam ādāya
vavande taṃ mahīpatim || 60 ||	vavande saritāṃ patiḥ || 60 ||

sāgaratvaṃ ca lebhe sa karmaṇā tena tasya vai[1]). |
taṃ câśvamedhikaṃ so 'śvaṃ samudrād *upalabdhavān*[2]) || 61 ||
ājahārâśvamedhānāṃ śataṃ *sa sumahāyaśāḥ*[1]), |
putrāṇāṃ ca sahasrāṇi ṣaṣṭis *tasyêti*[2]) naḥ śrutam. || 62 ||

ṛṣaya ūcuḥ:

Sagarasyâtmajā *vīrāḥ*[1]) kathaṃ jātā mahābalāḥ[2]) |
vikrāntāḥ ṣaṣṭisāhasrā vidhinā kena *vā vada*[3])! || 63 ||

sūta (Lomaharṣaṇa) uvāca:

dve *bhārye*[1]) Sagarasyâstāṃ tapasā dagdhakilbiṣe: |
jyeṣṭhā Vidarbhaduhitā Keśinī nāma nāmataḥ[2]), || 64 ||

---

1) Br. sarve muniśreṣṭhāś; H. -dhās te vai mahārāja; Sidh. ṣaṣṭisahasrāṇi.

58 = Bḍ. II. 63.147; Br. 8.57; H. 790; Śidh. 61.48; Vā. 88.149. 1) H. Barha-; Śidh. Harṣa-. 2) Vā. Sa-. 3) Bḍ. -rathaś ca yaḥ; Sidh. -rato 'paraḥ; Vā. -rataś ca yaḥ 4) Br. -nadaś; Vā. -vanaś. 5) H. -no nāma. 6) Bḍ.Vā.T. -rāḥ prabhoḥ; H. Śidh. nṛpa.

59a = Bḍ. II. 63.148a; Br. 8.58a; H. 791a; Śidh. 61.49a; Vā. 88.150a. 1) Bḍ.Vā. tasya. 2) Br.H. varam; Śidh. pañca varān svayam.

59b = Br. 8.58b; H.791b; Śidh. 61.(49b). 1) Śidh. vaṃśaṃ medhāṃ ca kīrtiṃ ca samudraṃ tanayaṃ dhanam.	59b = Bḍ. II. 63.148b; Vā. 88.150b.
60 = Br. 8.59; H. 792a, 793a.	60 = Bḍ. II. 63.149; Vā 88.150c, 151a. 1) Vā.T. vibhuṃ. 2) Bḍ. taṃ.

61 = Bḍ. II. 63.150; Br. 8.60; H. 793b, 794a; Śidh. 61.50; Vā. 88.151b, 152a. 1) Br. ha. 2) Bḍ.Vā. prāpya pārthivaḥ.

62 = Bḍ. II. 63.151a, 152b; Br. 8.61; H. 794b, 795; Śidh. 61.51 = a; Vā. 88.152b, 153c. 1) Br.T. -hātapāḥ; Bḍ.Vā. -taṃ caiva punaḥ punaḥ. 2) Bḍ.Vā. tu iti.

63 = Bḍ. II. 63.153; Br. 8.62; H. 796; Śidh. 61.52; Vā. 88.154. 1) Bḍ. nānā, Vā. rājñaḥ. 2) H. mahātmanaḥ. 3) Br. sattama; H. vā dvija.

64 = Bḍ. II. 63.154; Br. 8.63; H. 797; Śidh. 61.53a = a; Vā. 88.155. 1) Bḍ.Śidh.Vā. patnyau. 2) H. viśrutā.

kanīyasī tu *yā tasya*[1]) patnī paramadharmiṇī, |
Ariṣṭanemiduhitā rūpeṇâpratimā bhuvi. || 65 ||
Aurvas tābhyāṃ[1]) varaṃ prādāt ta*pasârādhitaḥ prabhuḥ*: |

ṣaṣṭiṃ putrasahasrāṇi	ekā janiṣyate putraṃ
gṛhṇātv ekā tapasvinī[1]). || 66 ||	vaṃśakartāram īpsitam,
ekaṃ vaṃśadharaṃ tv ekā	ṣaṣṭiṃ[1]) putrasahasrāṇi
yatheṣṭaṃ varayatv iti[1]).	dvitīyā janayiṣyati. || 66 ||
tatraikā jagṛhe putrān	munes tu vacanaṃ śrutvā
lubdhā śūrān bahūṃs tathā[2]), || 67 ||	Keśinī putram ekakam
ekaṃ vaṃśadharaṃ tv ekā,	vaṃśasya kāraṇaṃ śreṣṭh*a*[1])
tathêty āha *mahā*muniḥ[1]). |	jagrāha nṛpasaṃsadi. || 67 ||
	ṣaṣṭiṃ[1]) putrasahasrāṇi
	Suparṇabhaginī tathā |
	mahā*bhāgā pramuditā*
	*jagrāha Sumatis ta*thā[2]). || 67_1 ||
Keśiny asūta Sagarād	atha kāle gate jyeṣṭhā
Asamañjasam ātmajam,	jyeṣṭhaṃ putraṃ vyajāyata |
rājā Pañcajano nāma	Asamañja iti khyātaṃ
babhūva sa mahā*balaḥ*[2]). || 68 ||	Kākutsthaṃ Sagarātmajam. || 68 ||
itarā[1]) suṣuve tumbīṃ[2])	Sumatis tv api jajñe vai
bījapūrṇām[3]) iti śrutiḥ[4]), |	garbhaṃ tumbaṃ[1]) yaśasvinī, |
tatra ṣaṣṭisahasrāṇi	ṣaṣṭiḥ[2]) putrasahasrāṇi[3])
garbhās te tilasaṃmitāḥ || 69 ||	tumbamadhyād viniḥsṛtāḥ. || 69 ||

---

65 = Bḍ. II. 63.155; Br. 8.64; H. 798; Vā. 88.156 1) Br.H. mahatī.
66a = Bḍ. II. 63.156a; Br. 8.65a; H. 799a; Śidh. 61.53b; Vā. 88.157a.
1) Śidh. tayor. 2) Br. tad budhyadhvaṃ dvijottamāḥ; H. tan nibodha janādhipa; Śidh. toṣito munisattamaḥ.

66b = Br. 8.65b; H. 799b; Śidh. 61.54a. 1) Br.T. ekā nitambinī. 2) Śidh. ekā vavre tarasvinam.

67 = Br. 8.66; H. 800; Śidh. 61.54b, 55a. 1) Śidh. varaśālinī. 2) Br.T. ṣaṣṭisâhasrasaṃmitān; Śidh. lubdhā putrān ś. b. tadā.

68 = Br. 8.67 = ac; H. 801, 802a. 1) Br. tato muniḥ. 2) Br. mahādyutiḥ.

69 = Br. 8.68; H. 802b, 803a; Śidh.

66bc = Bḍ II. 63.156b, 157a; Vā 88.157bc. 1) Vā T. ṣaṣṭi-.

67 = Bḍ. II. 63.157b, 158a; Vā. 88.158. 1) Bḍ. śreṣṭhaṃ.

67_1 = Bḍ. II. 63.158b, 159a; Vā. 88.159. 1) Vā. ṣaṣṭi-. 2) Vā. mahātmanas tu jagrāha Sumatiḥ svamatir yathā.

68 = Bḍ. II. 63.159b, 160a; Vā. 88.160.

69 = Bḍ. II. 63.160b, 161a; Vā.88. 161.

sambabhūvur yathākālam
vavṛdhuś ca[1]) yathākramam[2]). |
ghṛtapūrṇeṣu kumbheṣu[1]) tān garbhān[2]) *nidadhe*[3]) tataḥ[4]), || 70 ||
dhātrīś caikaikaśaḥ prādāt tāvatīḥ poṣaṇe nṛpaḥ[1]). |
tato *daś*asu[2]) māseṣu samuttasthur yathāsukham[3]) || 71 ||
kumārās te yathākālam
Sagaraprītivardhanāḥ, |

ṣaṣṭiḥ[1]) putrasahasrāṇi
tasyaivam abhavan dvijāḥ[2]) || 72 ||
garbhād alābūmadhyād vai
jātāni pṛthivīpateḥ[1]). |
teṣāṃ Nārāyaṇaṃ tejaḥ
praviṣṭānāṃ[2]) mahātmanām || 73 ||
ekaḥ Pañcajano nāma
putro rājā babhūva ha. |
*su*taḥ[2]) Pañcajanasyâsīd
Aṃśumān nāma vīryavān, || 74 ||

kumārās te mahābhāgāḥ
Sagaraprītivardhanāḥ, |
kālena mahatā caiva
yauvanaṃ pratipedire[1]) || 72 ||
ṣaṣṭiputrasahasrāṇi.
teṣāṃ aśvānusāriṇām |

sa tu jyeṣṭho naravyāghraḥ[1])
Sagarasyâtmasaṃbhavaḥ || 73 ||
Asamañja iti khyāto
Barhiketur mahābalaḥ |

61.55b = a. 1) Sidh. sā caiva. 2) Śidh. tumbaṃ. 3) Śidh. -pūrṇaṃ. 4) Śidh. pṛthak kṛtāḥ.
70a = Br. 8.69a; H. 803b; Śidh. 61.56a. 1) Śidh. tato dhātrībhiḥ sarve 'pi vavṛdhus te. 2) Br. yathāsukham.

1) Bḍ. garbhatumbaṃ.
2) Vā. ṣaṣṭi-. 3) Bḍ. -srāṇāṃ.

70b = Bḍ. II. 63.161b; Br. 8.69b; H. 804a; Śidh. 61 56b; Vā. 88.162a. 1) Śidh. kuṇḍeṣu. 2) Śidh. kumārāḥ. 3) Bḍ. yad adhāt; Vā. yad adhat. 4) H. pitā; Śidh. prītivardhanāḥ.
71 = Bḍ. II. 63 162; Br. 8.70; H. 804b, 805a; Vā. 88.162b, 163a. 1) H. -tīr eva poṣaṇe. 2) Bḍ.Vā. navasu. 3) Br. yathākramam.

72a = Br. 8.71a; H. 805b.
72b = Br. 8.71b; H. 806a. 1) Br. ṣaṣṭi-. 2) H. nṛpa.
73 = Br. 8.72; H. 806b, 807a; Śidh. 61.(57a) = b. 1) H. -pate. 2) Śidh. Kapilāgnipradagdhānāṃ teṣāṃ tatra.
74 = Br. 8.73; H. 807b, 808a; Śidh. 61.57b, 58a. 1) Br.T. śūraḥ; Śidh. tataḥ.

72 = Bḍ. II. 63.163; Vā. 88.163b, 164a. 1) Bḍ. samupāśritāḥ.
73a = Vā. 88.164b.
73b = Bḍ. II. 63.164a; Vā. 88.165a. 1) Bḍ. Keśinyās tanayo yo 'uyaḥ.
74 = Bḍ. II. 63.164b, 165; Vā. 88.165b, 166. 1) Vā. -rā.

paurāṇām ahite yuktaḥ
pitrā nirvāsitaḥ purāt[1].
tasya putro 'ṃśumān nāma
Asamañjasya vīryavān, 74
tasya putras tu dharmātmā
Dilīpa iti viśrutaḥ.

cfr. 81.3[b] 84.4.
Dilīpas tanayas tasya[1]
Khaṭvāṅga iti viśrutaḥ,
yena svargād ihâgatya
muhūrtaṃ prāpya jīvitam 741
trayo 'bhisaṃdhitā[1]) lokā
buddhyā satyena cânaghāḥ[2]).

Dilīpasya tu dāyādo
mahārājo[1]) Bhagīrathaḥ, 75
yaḥ sa Gaṅgāṃ saricchreṣṭhām
avātārayata prabhuḥ
samudram ānayac cainām[1]
duhitṛtve '*py a*kalpayat[2]. 76

Dilīpāt tu mahātejā
vīro jāto Bhagīrathaḥ. 75
yena Gaṅgā saricchreṣṭhā
vimānair upaśobhitā
ihânītā[1]) sureśād[2]) vai
duhitṛtve *ca*[3]) kalpitā. 76
atrâpy udāharantīmaṃ
ślokaṃ paurāṇikā janāḥ:
Bhāgīrathas tu tāṃ Gaṅgām
ānayāmāsa karmabhiḥ; 761

tasmād Bhāgīrathī Gaṅgā kathyate vaṃśa*cintak*aiḥ[1]).

Bhagīrathasuto rājā
Śruta ity abhiviśrutaḥ[1]), || 77 ||

Bhagīrathasutaś câpi
Śruto nāma babhūva ha, || 77 ||

---

741 = Br. 8.74; H. 808[b], 809[a]; Śidh. 61.58[b]I = a[I], 61.68[a] = b; Vi. IV. 4.39. 1) Br. tasya tanayaḥ.

75[a] = Br. 8.75[a]; H. 809[b]; Śidh. 61.66[b]; Vi. IV. 4.33. 1) H. 'nusaṃdhitā; Śidh. 'bhisaṃcitā; Vi. -hitā. 2) H.Śidh. cânagha; Vi. dānena caiva hi.

75[b] = Br. 8.75[b]; H. 810[a]; Śidh. 61.58[b]II. 1) Śidh. putro yasya.

76 = Br. 8.76; H. 810[b], 811[b]; Śidh. 61.59. 1) Śidh. cêmaṃ. 2) H. -tṛtvena kalpayan; Śidh. -tṛtve prakalpayat.

75[a] = Bd. 63.166[a]; Vā. 88.167[a].

75[b] = Bd. II. 63.166[b]; Vā. 88.167[b].

76 = Bd. II. 63.167; Vā. 88.168[ab]. 1) Vā. ījānena. 2) Vā. samudrād. 3) Vā. -tṛtvena.

761 = Bd. II. 63.168; Vā. 88.168[c], 169[a].

77[a] = Bd. II. 63.169[a]; Br. 8.77[a]; H. 812[a]; Vā. 88.169[b]. 1) Bd.Vā. vaṃśavittamaiḥ.

77[b] = Br. 8.77[b]; H. 812[b]; Śidh. 61.60[a]. 1) Śidh. jātaḥ Śrutasena iti śrutaḥ.

77[b] = Bd. II. 63.169[b]; Kū. 21.10[a]; L. 66.20[b]; Vā 88.170[a].

Nābhāgas tu Śrutasyâsīt[1])
putraḥ paramadhārmikaḥ. |

Nābhāgas tasya dāyādo
nityaṃ dharmaparāyaṇaḥ[1]). |

Ambarīṣas *tu Nābhāgiḥ*[1]), Sindhudvīpas *tato 'bhavat*[2]). || 78 ||

evaṃ[1]) vaṃśapurāṇajñā gāyantīti pariśrutam: |
Nābhāger Ambarīṣasya[2]) bhujābhyāṃ paripālitā |
babhūva vasudhâtyarthaṃ tāpatrayavivarjitā. || 781 ||

Ayutājit tu[1]) dāyādaḥ
Sindhudvīpasya vīryavān, |
Ayutājit-sutas tv āsīd
Ṛtuparṇo mahāyaśāḥ || 79 ||

Ayutāyuḥ[1]) sutas tasya
Sindhudvīpasya vīryavān, |
Ayutāyos tu dāyāda[2])
Ṛtuparṇo mahāyaśāḥ[3]) || 79 ||

divyākṣahṛdayajño *vai*[1]) rājā Nalasakho balī[2]). |

Nalau dvāv iti[1]) vikhyātau
purāṇeṣu dṛḍhavratau: |
Vīrasenātmajaś caiva[2])
yaś c-Êkṣvākukulodvahaḥ[3]). |

Ṛtuparṇasutas tv āsīd
Ārtaparṇir[1]) mah*īpatiḥ*[2]). || 80 ||

Ṛtuparṇasya putro 'bhūt
Sarvakāmo janeśvaraḥ[1]). || 80 ||

Sudāsas tasya tanayo[1]) rājā Indra-sakho[2]) 'bhavat, |
Sudāsasya sutaḥ proktaḥ[3]) Saudāso nāma pārthivaḥ[4]), || 81 ||

78a = Br. 8.78a; H. 813a; Śidh. 61.60b. 1) Śidh. sutas tasya.

78a = Bd. II. 63.170a; Kū. 21.10bI = aI; L. 66.21a; Vā. 88.170b. 1) L. Bhavabhaktaḥ pratāpavān.

78b = Bd. II. 63.170b; Br. 8.78b; H. 813b; Kū. 21.10bII = bII; L. 66.21b; Śidh. 61.61a; Vā. 88.171a. 1) Bd.L.Vā. -ṣaḥ sutas tasya 2) Br.H. -dvīpapitâbhavat.

781 = Bd. II. 63.171, 172a; L. 66.22 = bc; Vā. 88.171b, 172. 1) Bd. pūrve. 2) L. -gen-Âmbarīṣeṇa.

79 = Br. 8.79; H. 814; Śidh. 61.61b, 62a. 2) Śidh. su-.

79 = Bd. II. 63.172b, 173a; Kū. 21.11a = aI, bII; L. 66.23; Vā. 88.173. 1) Vā. Āyutāyuḥ. 2) Vā. Āyu-; L. putro 'yutāyuṣo dhīmān. 3) Kū. mahābalaḥ.

80a = Bd. II. 63.173b; Br. 8.80a; H. 815a; L. 66.24a; Śidh. 61.62b; Vā. 88.174a. 1) Bd.Vā. 'sau. 2) Śidh. 'bhavat.

80bc = Bd. II. 63.174; L. 66.24b, 25a; Vā. 88.174b, 175a. 1) L. eva. 2) L. -senasutaś cânyo. 3) L. -lodbhavaḥ.

80b = Br. 8.80b; H. 815b; Śidh. 61.63a. 1) Br. Āttaparṇir; Śidh. Anuparṇo. 3) Br. mahāyaśāḥ; Śidh. mahādyutiḥ.

80d = Bd. II. 63.175a; Kū. 21.11bI = I; L. 66.25b; Vā. 88.175b. 1) L. Sārvabhaumaḥ prajeśvaraḥ.

81 = Bd. II. 63.175b, 176a; Br. 8.81; H. 816; Kū. 21.11bII, 12aI = aI, bII; L. 66.26; Vā. 88.176. 1) Kū. Sudāso nāma dhārmikaḥ. 2) L. tv

khyātaḥ[1]) Kalmāṣapādo vai[2] nāmnā[3] Mitrasaho *'bhavat*[4]).

Kalmāṣapādasya sutaḥ
Sarvakarmêti viśrutaḥ. 82
Anaraṇyas tu[1] putro 'bhūd
viśrutaḥ Sarvakarmaṇaḥ.
Anaraṇya-suto Nighno,
Nighna-*putrau*[2]) babhūvatuḥ: 83
Anamitro Raghuś caiva
pārthivarṣabhasattamau.
Anamitra[1]-suto rājā
vidvān Duliduho[2] 'bhavat. 84

Vasiṣṭhas tu mahātejāḥ
kṣetre Kalmāṣapādake 82
Aśmakaṃ janayāmāsa
Ikṣvākukulavṛddhaye[1]).
Aśmakasyauraso yas[2] tu,
Mūlakas tat[3]suto 'bhavat. 83
atrâpy udāharantîmaṃ
Mūlakaṃ vai nṛpaṃ prati:
sa hi Rāma-bhayād rājā
strībhiḥ parivṛto 'vasat[1]) 84
vivastras[1]) trāṇam icchan vai
nārīkavacam[2]) īśvaraḥ[3]).
Mūlakasyâpi dharmātmā
rājā Śatarathaḥ smṛtaḥ[4]), 84₁
tasmāc Chatarathāj jajñe
rājā tv Iḍaviḍo[1], balī,
āsīt tv Aiḍaviḍaḥ[1]) śrīmān
Kṛta[3]śarmā pratāpavān. 84₂

Indrasamo; H.Vā. Haṃsamukho. 3) H. -tas tv āsīt. 4) Kū. -sas tasya tanayaḥ.

82a = Bd. II. 63.176b; Br. 8.82a; H. 817a; Kū. 21.12aII = I; L. 66.27a; Śidh. 61.63b; Vā. 88.177a. 1) Śidh. tasya. 2) Kū. -pādakaḥ. 3) Br.T. rājā. 4) Bd.L.Vā. -sahaś ca saḥ; Śidh. -sahas tathā.

82b = Br. 8.82b; H. 817b; Śidh. 61.64a.

83 = Br. 8.83; H. 818; Śidh. 61.64b = a. 1) Śidh. Anaraṇyasya. 2) Br. Nighnato dvau.

84 = Br. 8.84; H. 819; Śidh. 61.65a = b. 1) Śidh. Anaraṇya-. 2) Śidh. Muṇḍidruho.

82b = Bd. II. 63.177a; L. 66.27b; Vā. 88.177b.

83 = Bd. II. 63.177b, 178a; L. 66.28; Vā. 88.177c, 178a. 1) L. -lavardhanam. 2) L. -syôttarāyāṃ: Vā. Aśmakasyôrakāmas. 3) L. tu.

84 = Bd. II. 63.178b, 179a; L. 66.29a = b: Vā. 88.178b, 179a. 1) L) vane.

84₁ = Bd. II. 63.179b, 180a; L. 66.29b, 30a: Vā. 88.179b, 180a. 1) L. bibharti. 2) Bd. -kavaca. 3) L. uttamam. 4) L. sutaḥ.

84₂ = Bd. II. 63.180b, 181a; L. 66.30b, 31a; Vā. 88.180b, 181a. 1) L. Ilavilo; Vā. c-Aiḍiviḍo. 2) L. Ailaviliḥ. 3) Bd. Kṛśaśarmā; L. Vṛddhaśarmā.

Dilīpas tanayas tasya[1])
Rāmasya prapitāmahaḥ, |
dīrghabāhur Dilīpasya[1])
Raghur nāmnâ[2]bhavat sutaḥ[3]), || 85 ||
Ayodhyāyāṃ mahārājo
*Ragh*ur āsīn[1]) mahābalaḥ. |
Ajas tu *Raghuto*[2]) jajñe,
tathā[3]) Daśaratho *'py Ajāt*[4]). || 86 ||
Rāmo Daśarathāj jajñe
dharmātmā sumahā[1]yaśāḥ. |

putro Viśvasahas tasya[1])
putrikasya[2]) vyajāyata[3]); |
Dilīpas tasya putro 'bhūt
Khaṭvāṅga iti viśrutaḥ[4]), || 84_3 ||
yena svargād ihâgatya[1])
muhūrtaṃ prāpya jīvitam |
trayo 'bhisaṃhitā[2]) lokā
buddhyā satyena caiva hi[3]). || 84_4 ||
Dīrghabāhuḥ sutas tasya[1]),
Raghus tasmād ajāyata, |
Ajaḥ putro Raghoś câpi,
tasmāj jajñe sa[1]) vīryavān |
rājā Daśaratho nāma
Ikṣvāku-kulanandanaḥ. || 85 ||
Rāmo Dāśarathir[1]) vīro
dharmajño lokaviśrutaḥ |
Bharato Lakṣmaṇaś caiva
Śatrughnaś ca mahābalaḥ. || 86 ||

cfr. 74₁ — 75ª.

85^a = Br. 8 85^a; H. 820^a; Sidh. 61.65^b. 1) Śidh. Niṣadhas tasya tanayo.

85^b = Br. 8 85^b; H. 820^b; Sidh. 61.67^a. 1) Śidh. -hus tatas tasya. 2) Śidh. Raghunāmâ-. 3) Br. suto 'bhavat.

86 = Br. 8.86; H. 821; Śidh. 61.(67^b) = b. 1) Br. yaḥ purâsīn. 2) Br. Rāghavo. 3) H. Ajād; Śidh. Ajas tasya tu putro 'bhūt, tasmād. 4) H. 'bhavat.

87^a = Br. 8 87^a; H. 822^a; Śidh. 61.68^a. 1) Śidh. dharmārāmo mahā-.

84_3 = Bḍ. II. 63.181^b, 182^a; L. 66.31^b, 32^a; Vā. 88.181^b, 182^a. 1) Bḍ. Viśvasahasrasya; Vā. Viśvamahattasya. 2) Bḍ. putrīkasyāṃ; L. pitṛkanyā; Vā. putrikasya. 3) L. vyajījanat. 4) Vā. -vāṅgada iti śrutiḥ.

84_4 = Bḍ. II. 63.182^b, 183^a; L. 66.32^b, 33^a; Vā. 88.182^{bc}. 1) Vā. -gamya. 2) L. -yo 'gnayas trayo. 3) L. -na vai jitāḥ.

85^a = Bḍ. II. 63.183^b; Kū. 21.16^a; L. 66.33^b; Vā. 88.183^a. 1) Kū. tasmād.

85^{bc} = Bḍ. II. 63.184; L. 66.$34^{a(b)}$; Vā. 88.183^{bc}. 1) L. ca. 2) L. tasmāc chrīmān Ikṣvākuvaṃśakṛt.

86 = Bḍ. II. 63.185; Kū. 21.17; L. 66.35; Vā. 88.184. 1) L. Dāśarathād.

Mādhavam Lavaṇaṃ hatvā gatvā Madhuvanaṃ ca tat
Śatrughnena purī tatra Mathurā saṃniveśitā 86_1
Subāhuḥ Śūrasenaś ca Śatrughnasya sutāv[1] ubhau,
pālayāmasatus tau tu[2] Vaidehyau Mathurāṃ purīm. 86_2
Aṅgadaś Candraketuś ca Lakṣmaṇasyâtmajav ubhau.
Himavatparvatābhyāse[1] sphītau janapadau tayoḥ: 86_3
Aṅgadasyâṅgadīyā tu[1] deśe Kārapathe[2] purī.
Candraketos tu Mallasya[3] Candravakrā[4] purī śubhā. 86_4
Bharatasyâtmajau vīrau Takṣaḥ Puṣkara eva ca,
Gāndhāraviṣaye siddhe tayoḥ puryau[1] mahātmanoḥ: 86_5
Takṣasya dikṣu vikhyātā ramyā[1] Takṣaśilā purī
Puṣkarasyâpi vīrasya vikhyāta Puṣkarāvatī. 86_6
gāthāṃ caivâtra gāyanti, ye purāṇavido janāḥ,
Rāme nibaddhāṃ[1] satyārthāṃ[2] māhātmyāt tasya dhīmataḥ: 86_7
śyāmo yuvā lohitākṣo dīptāsyo mitabhāṣitaḥ |
ājānubāhuḥ sumukhaḥ siṃhaskandho mahābhujaḥ 86_8
daśa varṣasahasrāṇi Rāmo rājyam akārayat[1],
ṛksāmayajuṣāṃ ghoṣo jyāghoṣaś[2] ca mahāsvanaḥ || 86_9
avyucchinno[1] 'bhavad rāṣṭre[2]: dīyatāṃ bhujyatām iti.
Janasthāne vasan kāryaṃ tridaśānāṃ cakāra saḥ | 86_{10}
tam āgaskāriṇaṃ pūrvaṃ Paulastyaṃ manujarṣabhaḥ |
Sītāyāḥ padam anvicchan nijaghāna mahāyaśāḥ. || 86_{11} ||
sattvavān guṇasampanno dīpyamānaḥ svatejasā
ati sūryaṃ ca vahniṃ ca Rāmo Dāśarathir babhau. || 86_{12} |
evam eṣa mahābāhur[1]) Ikṣvākukulanandanaḥ[2]) |
Rāvaṇaṃ sagaṇaṃ hatvā divam ācakrame vibhuḥ. 86_{13} ||

Rāmasya tanayo jajñe	śrī-Rāmasyâtmajo jajñe
Kuśa ity abhiviśrutaḥ[1]). || 87 ||	Kuśa ity abhidhīyate, |

86_1 = Bd. II. 63.186; Vā. 88.185. 1) Bd. vi-.
86_2 = Bd. II. 63.187; Vā. 88.186. 1) Vā. -nasahi tāv. 2) Vā. sutau.
86_3 = Bd. II. 63.188; Vā. 88.187. 1) Bd. -parvatasyânte.
86_4 = Bd. II. 63.189; Vā. 88.188. 1) Bd. -Âṅgadakhyātā. 2) Bd. Kārāyane. 3) Bd. vikhyatā. 4) Bd. Candracakrā.
86_5 = Bd. II. 63.190; Vā. 88.189. 1) Bd. puryo.
86_6 = Bd. II. 63.191; Vā. 88.190. 1) Bd. nāmnā.
86_7 = Bd. II. 63.192; Vā. 88.191. 1) Bd. Rāmeṇa baddhāṃ: Vā. Rāme nibaddhās. 2) Vā. tattvārthā.
86_8 = Bd. II. 63.193; Vā. 88.192.
86_9 = Bd. II. 63.194; L. 66.37a = a; Vā. 88.193. 1) L. cakāra saḥ. 2) Bd. yo ghoṣaś.
86_{10} = Bd. II. 63.195; Vā. 88.194. 1) Vā.T. avicchinno. 2) Bd. rājye.
86_{11} = Bd. II. 63.196; Vā. 88.195.
86_{12} = Bd. II. 63.197; Vā. 88.196.
86_{13} = Bd. II. 63.(198a); Vā. 88.197. 1) Bd. -bāhos. 2) Bd. tasya putrau babhūvatuḥ.

87a = Br. 8.97b; H. 822b; Kū. 21.56b; 87 = Bd. II. 63.(198b) = b: Kū. 21.56b

	Lavaś cânyo mahāvīryas[1]), tayor deśau nibodhata[2])! ‖ 87 ‖

Kuśasya Kośalā rājyam, purī câpi[1]) Kuśasthalī | ramyā niveśitā tena Vindhyaparvatasānuṣu. ‖ 87₁ ‖
Uttarākośale rājyam Lavasya ca mahātmanaḥ | Śrāvastī[1]) lokavikhyātā Kuśa-vaṃśaṃ nibodhata! ‖ 87₂ ‖

Atithis tu Kuśāj jajñe, Niṣadhas tasya câtmajaḥ[1]). |	Kuśasya putro dharmātmā hy Atithiḥ supriyātithiḥ, | Atither api vikhyāto Niṣadho nāma pārthivaḥ. ‖ 87₃ ‖

Niṣadhasya Nalaḥ putro[1]), Nabhaḥ putro Nalasya tu[2]), | Nabhasaḥ[3]) Puṇḍarīkas tu[4]), Kṣemadhanvā tataḥ smṛtaḥ[5]). ‖ 88 ‖
Kṣemadhanva-sutas tv āsīd[1]) Devānīkaḥ pratāpavān, | āsīd Ahīnagur nāma Devānīkātmajaḥ prabhuḥ. ‖ 89 ‖

Ahīnagos tu dāyādaḥ *Sudhanvā*[1]) nāma pārthivaḥ[2]), | Sudhanvanaḥ sutaś *caiva*[3]), tato jajñe *Ś*alo nṛpaḥ[4]). ‖ 90 ‖ Uktho[1]) nāma sa dharmātmā *Ś*ala[1]putro babhūva ha, |	Ahīnagos tu dāyādaḥ Pāriyātro[1]) mahāyaśāḥ, | Dalas tasyâtmajaś câpi, tasmāj jajñe Balo nṛpaḥ. ‖ 90 ‖ *Auṅko*[1]) nāma sa dhar[2]mātmā Balaputro babhūva ha, |

L. 66.37b; Śidh. 61.68b. 1) Br. abhisaṃjñitaḥ.	= b; L. 66.(38a) = b; Vā. 88.198. 1) Bḍ. Kuśo Lava iti khyātau. 2) Kū.L. Lavaś ca sumahābhāgaḥ sarva tattvārthavit; (L. sattvavān abhavat) sudhīḥ.

87₁ = Bḍ. II. 63.199; Vā. 88.199. 1) Vā. vâpi.
87₂ = Bḍ. II. 63.200; Vā. 88.200. 1) Bḍ. Śravastir.

88a = Br. 8.(88); H. 823a; Kū. 21.57a; L. 66.38b; Śidh. 61.69a. 1) Br. jajñe dhārmātmā sumahāyaśāḥ; Atithes tv abhavat putro Niṣadho nāma vīryavān; Kū. N. tatsuto 'bhavat.	87₃ = Bḍ. II. 63.201; Vā. 88.201.

88 = Bḍ. II. 63.202; Br. 8.89; H. 823b, 824a; Kū. 21.57b, 58a; L. 66.39; Śidh. 61.69b, 70a; Vā. 88.202. 1) Kū. Nalaś ca Niṣadhasyāsīt; L. Nalas tu Niśadhāj jāto 2) Bḍ. Nalasya tu Nabhāḥ sutaḥ; Kū. L. Nabhā(a)s tasmād ajāyata. 3) Br.T.H. Nabhasya. 4) Kū. Puṇḍarīkākṣaḥ; L. Puṇḍarīkākhyaḥ. 5) Kū. Kṣ. tu tatsutaḥ.
89 = Bḍ. II. 63.203; Br. 8.90; H. 824b, 825a; Kū. 21.58b = a; L. 66.40a = a; Śidh. 61.70b, 71a; Vā. 88.203. 1) Bḍ.Vā. -suto rājā. 2) Kū.L. tasya putro 'bhavad vīro.

90 = Br. 8.91; H. 825b, 826a; Śidh. 61.71b = a. 1) Śidh. Sahasvān. 2) Śidh. vīryavān. 3) Br. câpi. 4) H. Nalo nṛpa.	90 = Bḍ. II. 63.204; Vā. 88.204. 1) Vā. Pāripātro.

Vajranābhaḥ sutas tasya
Ukthasya ca[3]) mahātmanaḥ. 91

Vajranābhaḥ sutas[3]) tasya
Śaṅkhaṇas[4] tasya câtmajaḥ. || 91 ||

Śaṅkhaṇasya[1]) suto vidvān Vyuṣitāśva[2]) iti śrutaḥ, |
Vyuṣitā[3]śvasutaś câpi rājā Viśvasahaḥ kila. || 92 ||
Puṣyas tasya suto vidvān, *Dhruvasaṃ*dhiś *ca*[1]) tatsutaḥ, |
Sudarśanas tasya suto hy[2]), Agnivarṇaḥ Sudarśanāt. || 93 ||
Agnivarṇa*sya* Śīghras *tu*[1]), Śīghrakasya[2]) Maruḥ[3]) sutaḥ[4]), |
Marus[5]) tu yogam āsthāya Kalāpa*grāma*m[6]) āsthitaḥ. || 94 ||
ekonaviṃśapravyuge kṣatraprāvartakaḥ prabhuḥ
Prasuśruto[1]) Maroḥ[2] putraḥ, Susaṃdhis tasya câtmajaḥ. || 94_1 ||
Susaṃdheś ca tath-Âmarṣaḥ Sahasvān nāma nāmataḥ,
āsīt Sahasvataḥ putro rājā Viśrutavān iti. || 94_2 ||
tasyâsīd Viśrutavataḥ putro rājā Bṛhadbalaḥ. || 95 ||

Nalau dvāv eva vikhyātau
purāṇe *munisattamāḥ*[1]):
Vīrasenātmajaś *caiva*[2])
yaś c-Êkṣvāku-kulodvaḥ[3]). || 95_1 ||

Ikṣvāku-vaṃśaprabhavāḥ
prādhānyena prakīrtitāḥ[1]),
ete Vivasvato[2]) vaṃśe
rājāno bhūritejasaḥ[3]). || 96 ||

ete h-Ī[1]kṣvāku-dāyādā
rājānaḥ prāyaśaḥ[2]) smṛtāḥ,
vaṃśe pradhānā ye tasmin[3])
prādhānyena prakīrtitāḥ[4]). || 96 ||

---

91 = Br. 8_{92}; H. 826^b, 827^a. 1) Br. Ukyo. 2) H. Nala-. 3) Br. Nalas tasya.

91 = Bḍ. II. 63.$_{205}$; Vā. 88.$_{205}$. 1) Bḍ. Ulūko. 2) Bḍ. -ma dhar-. 3) Vā. -nābhasutas. 4) Vā. Śaṅkhanas.

92 = Bḍ. II. 63.$_{206}$; H. 827^b = a; Vā. 88.$_{206}$. 1) H. Śaṅkhas tasya; Vā. -nasya. 2) Vā. Dhuṣitāśva. 3) Vā. Dhyuṣitā-.

93 = Bḍ. II. 63.$_{209}$; H 828; Vā. 88.$_{209}$. 1) H. Arthasiddhis tu. 2) H. -naḥ sutas tasyā; Vā. -taḥ.

94 = Bḍ. II. 63.$_{210}$; H. 829; Vā. 88.$_{210}$^{ab}. 1) H. Agnivarṇasutaḥ Śīghraḥ. 2) H. Śīghrasya tu. 3) Vā.T. Manuḥ. 4) Vā.Bḍ. smṛtaḥ. 5) Va. Manus. 6) H. Kalāpadvīpam.

94_1 = Bḍ. II. 63.$_{211}$; Vā. 88.$_{210}$^{c}, $_{211}$^{a}. 1) Bḍ. -suto. 2) Vā. Manoḥ.

94_2 = Bḍ. II. 63.$_{212}$; Vā. 88.$_{211}$^{b}, $_{212}$^{a}.

95 = Bḍ. II. 63.$_{213}$^{a}; H. 830^a; Vā. 88.$_{212}$^{b}.

95_1 = Br. 8.$_{93}$; H. 830^b, 831^a; L 66.$_{24}$^{b}, $_{25}$^{a}; Śidh. 61.$_{72}$^{a} = b. 1) H. Bharatarṣabha; L. purāṇeṣu dṛḍhavratau. 2) L. Vīrasenasutaś cânyo; Śidh. -jas tasya. 3) L. -kulodbhavaḥ.

96 = Br. 8.$_{94}$; H. 831^b, 832^a; Śidh. 61.$_{72}$^{b}, $_{73}$^{a}. 1) H. -yenêha kīrtitāḥ. 2) Śidh. Vaivasvate. 3) H. 'mitatejasaḥ; Śidh. -ridakṣiṇāḥ.

96 = Bḍ. II. 63.$_{213}$^{b}, $_{214}$^{a}; L. 66.$_{43}$; Vā. 88.$_{213}$. 1) L Vā. J-. 2) Bḍ. śataśaḥ. 3) L. etasmin; Vā. ye te 'smin. 4) Bḍ.Vā. tu kīrtitāḥ.

paṭhan samyag imāṃ sṛṣṭim Ādityasya Vivasvataḥ |
Śrāddhadevasya devasya prajānāṃ puṣṭidasya ca || 97 ||
prajāvān eti[1]) sāyujyam Ādityasya Vivasvataḥ[2]) |
vipāpmā virajāś caiva āyuṣmāṃś ca bhavaty uta[3]). || 98 ||

sūta uvāca:
anujasya Vikukṣes tu Nimer vaṃśaṃ nibodhata, |
yo 'sau niveśayāmāsa paraṃ devapuropamam || 98₁ ||
Jayantam iti vikhyātaṃ Gautamasyâśramā*ntikam*[1]), |
yasyânvavāye jajñe vai Janak*o* nṛ*pa*sattamaḥ[2]). || 98₂ ||
N*i*mir[1]) nāma sudharmātmā sarvasattvanamaskṛtaḥ |
āsīt putro mahārāja[2]) Ikṣvākor[3]) bhūritejasaḥ. || 98₃ ||
sa śāpena Vasiṣṭhasya videhaḥ samapadyata; |
tasya putro Mithir nāma janitaḥ parvabhis tribhiḥ || 98₄ ||
araṇyāṃ mathyamānāyāṃ[1]) prādurbhūto mahāyaśāḥ |
nāmnā Mithir iti khyāto, jananāj Janako 'bhavat. || 98₅ ||
Mithir nāma mahāvīryo, yenâsau Mithilâbhavat, |
rājâsau Janako nāma, Janakāc câpy Udāvasuḥ. || 98₆ ||
Udāvasos tu[1]) dharmātmā jāt*o* '*sau*[2]) Nandivardhanaḥ, |
Nandivardhanataḥ śūraḥ Suketur nāma dhārmikaḥ. || 98₇ ||
Suketor api dharmātmā Devarāto mahābalaḥ, |
Devarātasya dharmātmā Bṛhaduktha iti śrut*a*ḥ[1]). || 98₈ ||
Bṛhadukthasya tanayo Mahāvīryaḥ pratāvān, |
Mahāvīryasya Dhṛtimān, Sudhṛtis tasya câtmajaḥ. || 98₉ ||
Sudhṛter api dharmātmā Dhṛṣṭaketuḥ paraṃtapaḥ, |
Dhṛṣṭaketusutaś câpi Haryaśvo nāma viśrutaḥ. || 98₁₀ |
Haryaśvasya Maruḥ putro, Maroḥ putraḥ Pratiṃba[1]kaḥ, |
Pratiṃba[1]kasya dharmātmā rājā Kīrtirathaḥ smṛtaḥ[2]). || 98₁₁ ||
putraḥ Kīrtirathasyâpi Devamīḍha iti śrutaḥ, |

97 = Bd. II. 63.214b, 215b; Br. 8.95ab; H. 832b, 833a; Śidh. 61.73b, 74a; Vā. 88.214a, 215a.

98 = Bd. II. 63.215a, 216; Br. 8.95c = a; H. 833b, 834; Śidh. 61.74b; Vā. 88.214b, 215b. 1) Śidh. ati-. 2) Śidh. -ya na saṃśayaḥ; Bd.Vā. manor Vaivasvatasya saḥ. 3) Bd. āyuṣmāñ jāyate 'cyutaḥ; Vā. -mān bhavate 'cyutaḥ.

98₁ = Bd. II. 64.1; Vā. 89.1.
98₂ = Bd. II. 64.2; Vā. 89.2. 1) Vā. -mābhitaḥ. 2) Vā. Janakād ṛṣisattamāt.
98₃ = Bd. II. 64.3; Vā. 89.3. 1) Vā. Nemir. 2) Vā. -rājña. 3) Bd. c-Êkṣvākor.
98₄ = Bd. II. 64.4; Vā. 89.4.
98₅ = Bd. II. 64.5; Vā. 89.5. 1) Bd. -mānāyā.
98₆ = Bd. II. 64.6; Vā. 89.6.
98₇ = Bd. II. 64.7; Vā. 89.7. 1) Vā T. su-. 2) Vā. jānito.
98₈ = Bd. II. 64.8; Vā. 89.8. 1) Vā. śrutiḥ.
98₉ = Bd. II. 64.9; Vā. 89.9.
98₁₀ = Bd. II. 64.10; Vā. 89.10. [sutaḥ.
98₁₁ = Bd. II. 64.11; Vā. 89.11. 1) Vā.T. Pratitva-. 2) Vā.T.

Devamīḍhasya Vibudho, Vibudhasya *Mahā*dhṛtiḥ[1]. || 98.12 ||
Mahādhṛtisuto rājā Kīrtirātaḥ[1] pratāpavān, |
Kīrtirātâtmajo vidvān Mahāromêti viśrutaḥ. || 98.13 ||
Mahāromṇas tu vikhyātaḥ Svarṇaromā vyajāyata, |
Svarṇaromātmajaś câpi Hrasvaromâbhavan nṛpaḥ || 98.14
Hrasvaromātmajo vidvān *Sīra*dhvaja[1] iti śru*taḥ*[2], |
udbhinnā karṣatā[3] yena Sītā rājñā yaśasvinī |
Rāmasya mahiṣī sādhvī suvratâ*tipati*vratā[4]. || 98.15 ||
Vaiśampāyana (Śāṃśapāyana) uvāca:
kathaṃ Sītā samutpannā kṛṣyamāṇā yaśasvinī |
kimarthaṃ câkṛṣad rājā kṣetraṃ yasmin babhūva ha? || 98.16 ||
sūta uvāca:
agnikṣetre kṛṣyamāṇe aśvamedhe mahātmanaḥ |
vidhinā suprayu*kt*ena[1] tasmāt sā tu samutthitā. || 98.17 ||
Sīradhvajā*nuj*ātas[1] tu Bhānumān nāma Maithilaḥ |
bhrātā Kuśadhvajas tasya, sa Kāśya[2]dhipatir nṛpaḥ. || 98.18 ||
tasya Bhānumataḥ putraḥ Pradyumnaś ca pratāpavān, |
Munis tasya sutaś câpi, tasmād Ūrjavahaḥ smṛtaḥ. || 98.19 ||
Ūrjavā(!)hāt[1] Sa*na*dvājaḥ[2], Śakunis tasya câtmajaḥ, |
Svāgataḥ Śakuneḥ putraḥ, Suvarcās tatsutaḥ smṛtaḥ. || 98.20 ||
Śruto[1] yas tasya dāyādaḥ, Suśrutas tasya câtmajaḥ, |
Suśrutasya Jayaḥ putro, Jayasya Vijayaḥ sutaḥ. || 98.21 ||
Vijayasya *Ṛta*ḥ[1] putra, *Ṛtasya*[2] Sunayaḥ smṛtaḥ,
Sunayād Vītahavyas tu, Vītahavyātmajo Dhṛtiḥ || 98.22 ||
Dhṛtes tu Bahulāśvo 'bhūd, Bahulāśvasutaḥ Kṛtiḥ, |
tasmin saṃtiṣṭhate vaṃśo Janakānāṃ mahātmanām. |
ity ete Maithilāḥ proktāḥ, Somasyâpi nibodhata! || 98.23 ||
[H. 835—1310.]

98.12 = Bd. II. 64.12; Vā. 89.12. 1) Vā. suto Dhṛtiḥ.
98.13 = Bd. II. 64.13; Vā. 89.13. 1) Vā.T. Kīrtirājaḥ.
98.14 = Bd. II. 64.14; Vā. 89.14.
98.15 = Bd. II. 64.15, 16a; Vā. 89.15. 1) Bd. Sariddhvaja. 2) Vā. śrutiḥ. 3) Vā. kṛṣatā. 4) Bd. niyatavratā.
98.16 = Bd. II. 64.16b, 17a; Vā. 89.16. 1) Bd. vâ-.
98.17 = Bd. II. 64.17b, 18a; Vā. 89.17. 1) Bd. suprayatnena.
98.18 = Bd. II. 64.18b, 19a; Vā. 89.18. 1) Vā. Sīradhvajāt tu jātas. 2) Vā. Kāśyā-.
98.19 = Bd. II. 64.19b, 20a; Vā. 89.19
98.20 = Bd. II. 64.20b, 21a; Vā. 89.20. 1) Bd. -vahāt. 2) Vā. Sutadvājaḥ.
98.21 = Bd. II. 64 21b, 22a; Vā. 89.21. 1) Bd. Suto.
98.22 = Bd. II. 64 22b, 23a; Vā 89.22. 1) Bd. Kratuḥ. 2) Bd. -traḥ Kṛtoś ca.
98.23 = Bd. II. 64.23b, 24; Vā. 89.23.

Textgruppe II.

(Mt. 11.40—12.57; P.1 I. 8.75b—163; P.2 V. 8.75—162; cfr. Kū. 20.19—25, 21.1—61; L. 65.22—39, 66 14—42.)

Manor Vaivasvatasyâsan[1]) daśa putrā mahābalāḥ: |
Ilas tu prathamas teṣāṃ putreṣṭyāṃ samajāyata[2]), || 1 ||
Ikṣvākuḥ Kuśanābhaś ca Ariṣṭo Dhṛṣṭa eva ca |
Nariṣyantaḥ Karūṣaś ca Śaryātiś ca mahābal*āḥ*[1]) || 2 ||
Pṛṣadhraś câtha Nābhāgaḥ sarve te divyamānuṣāḥ. |
abhiṣicya manuḥ putram[1]) Ilaṃ jyeṣṭham[2]) sa dhārmika*m*[3]) || 3 ||

jagāma tapase bhūyaḥ sa Mahendravanālayam. |	jagāma tapase bhūyaḥ sa Puṣkara[1]tapovanam. |

athâjagāma siddhyarthaṃ tasya Brahmā varapradaḥ: || 31 ||
varaṃ varaya bhadraṃ te mānaveya[1]) yathêpsitam. |
uvāca sa tadā devaṃ padmākṣaṃ padmajaṃ vibhum: || 32 ||
vaśe[1]) me dharmasaṃyuktāḥ pṛthivyāṃ sarvapārthivāḥ |
bha*veyur*[2]) īśvarāḥ, svāmin, prasādāt tava kañjaja! | 33 ||
tathêty uktvā *ca*[1]) deveśas tatraivântaradhīyata. |
tato 'yodhyāṃ samāgatya[2]) samatiṣṭhad yathā purā. || 34 ||
athaikadā rathārūḍha Ilo nijasuto manoḥ. |

atha digjayasiddhyartham Ilaḥ prāyān mahīm imām. || 4 ||	nirjagāmâtha[1]) siddhyartham Ilaḥ[2]) prāyān mahīm imām. || 4 ||

bhraman dvīpāni sarvāṇi kṣmābhṛtaḥ sampra*sādha*yan[1]) |
jagāmôpavanaṃ Śambhor *aśvā*kṛṣṭaḥ[2]) pratāpavān || 5 ||
kalpadrumalatākīrṇaṃ nāmnā Śaravaṇaṃ mahat, |
ramate yatra deveśaḥ *Śambhuḥ*[1]) somārdhaśekharaḥ. || 6 ||

---

1 = Mt. 11.40; P.1 I. 8.75b, 76a; P.2 V. 8.75. 1) P.1 -syâpi. 2) P.1 putreṣṭyā samakalpi yaḥ; P.2 putreṣu samajāyata.

2 = Mt. 11.41ab; P.1 I. 8.76b, 77a; P.2 V. 8.76. 1) P.1P.2 mahābalaḥ.

3 = Mt. 11.41c, 42a; P.1 I. 8.77b, 78a; P.2 V. 8.77. 1) P.1 pūrvam. 2) P.2 putram. 3) Mt. dhārmikaḥ.

4a = Mt. 11.42b. | 31a = P.1 I. 8.78b; P.2 V. 8.78a. 1) P.1 Puṣkaraṃ sa.

31b = P.1 I. 8.79a; P.2 V. 8.78b.

32 = P.1 I. 8.79b, 80a; P.2 V. 8.79. 1) P.2 manave yad.

33 = P.1 I. 8.80b, 81a; P.2 V. 8.80. 1) P.2 daśê-. 2) P.2 bhavantu.

34 = P.1 I. 8.81b, 82a; P.2 V. 8.81. 1) P.1 tu. 2) P.2 tataś ca svayaṃ āgamya.

4b = Mt. 11.43a. | 4 = P. I. 8.82b, 83a; P.2 V. 8.82a = b. 1) P.1 nirjagāmârtha-. 2) P.2 ina-.

5 = Mt. 11.43b, 44a; P.1 I. 8.83b, 84a; P.2 V. 8.82b, 83a. 1) Mt. sampradharṣayan; P.2 kṣamābhṛtaḥ prasādhayan. 2) P.1 athākṛṣṭaḥ; P.2 rathākṛṣṭaḥ.

6 = Mt. 11.44b, 45a; P.1 I. 8.84b, 85a; P.2 V. 8.83b, 84a. 1) P.1P.2 Somaḥ.

Umayā samayas tatra purā Śaravaṇe kṛtaḥ: |
puṃnāma sattvaṃ[1]) yat kiṃcid āgamiṣyati no[2]) vanam[3]), 7 |
strītvam eṣyati tat sarvaṃ daśayojanamaṇḍale.
ajñātasamayo rājā Ilaḥ Śaravaṇaṃ gataḥ[1]) 8 |

strītvam āpa viśann eva
vaḍavātvaṃ hayas tadā,
puruṣatvaṃ hṛtaṃ sarvaṃ,
strīrūpe vismito nṛpaḥ 9 ||

strītvaṃ jagāma sahasā
vaḍavāśvo 'bhavat kṣaṇāt, |
puruṣatve kṛtaṃ sarvaṃ
strīkāye vismṛtaṃ tataḥ[1]). || 9 ||

Ileti sābhavan nārī pīnonnataghanastanī |
unnataśroṇijaghanā padmapatrāyatekṣaṇā | 10 ||
pūrṇenduvadanā tanvī[1]) vilāsollāsite[2]kṣaṇā |
mūlo[3]nnatāyatabhujā nīlakuñcitamūrdhajā || 11
tanulomā suradanā[1]) mṛdugadgada[2]bhāṣiṇī |
śyāmagaureṇa[3]) varṇena haṃsavāraṇagāminī | 12 ||
kārmukabhrūyugopetā tanutāmranakhāṅkurā. |
bhramamāṇā[1]) vane tasmiṃś cintayāmāsa bhāminī: || 13 ||
ko me pitā vā bhrātā vā[1]), kā me mātā[2]) bhaved iha, |
kasya bhartur ahaṃ dattā, kiyad vatsyāmi[3]) bhūtale. | 14 ||
cintayantī ca[1]) dadṛśe Somaputreṇa sāṅganā |
Ilā rūpasamākṣiptamanasā varavarṇinī. 15 ||
Budhas tadāptaye yatnam akarot kāmapīḍitaḥ. |
viśiṣṭākāravān daṇḍī[1]) sakamaṇḍalupustakaḥ || 16 ||
veṇudaṇḍakṛtāveśaḥ[1]) pavitrakakhanitrakaḥ[2]) |
dvijarūpaḥ[3]) śikhī brahma nigadan karṇakuṇḍalaḥ[4]) | 17 |

---

7 = Mt. 11.45b, 46a; P.1 I. 8.85b, 86a; P.2 V. 8.84b, 85a. 1) P.1 puṃnāmasaṃjñaṃ. 2) Mt.T. te. 3) Mt.P.2 vane.

8 = Mt. 11.46b, 47a; P.1 I. 8.86b, 87a; P.2 V. 8.85b, 86a. 1) Mt. Śaravaṇe purā.

9 = Mt. 11.47b, 48a.

9 = P.1 I. 8.87b, 88a; P.2 V. 8.86b, 87a. 1) P.2 yat kiṃcit puruṣākāraṃ stry abhavad vismito nṛpaḥ.

10 = Mt. 11.48b, 49a; P.1 I. 8.88b, 89a; P.2 V. 8.87b, 88a.

11 = Mt. 11.49b, 50a; P.1 I. 8.89b, 90a; P.2 V. 8.88b, 89a. 1) P.2 nārī. 2) P.1 vilāsiny asitekṣaṇā; P.2 viśālollā-. 3) P.1P.2 pīnno-.

12 = Mt. 11.50b, 51a; P.1 I. 8.90b, 91aI, 91bII; P.2 V. 8.89b, 90a. 1) Mt. sudaśanā. 2) Mt. mṛdugambhīra-. 3) P.1 śyāmāgoreṇa; P.2 syāmā gaureṇa.

13 = Mt. 11.51b, 52a; P.1 I. 8.91bI, 91aII, 92a; P.2 V. 8.90b, 91a. 1) Mt.T. bhramantī ca.

14 = Mt. 11.52b, 53a; P.1 I. 8.92b, 93a; P.2 V. 8.91b, 92a. 1) Mt. pitâthavā bhrātā; P.2 pitā ca mātā ca. 2) P.1 ko me trātā; P.2 ko me bhrātā. 3) Mt.V. kiyadvarṇasya; P.1 kiyadvarṣâsmi; P.2 -ṇo 'sya.

15 = Mt. 11.53b, 54a; P.1 I. 8.93b, 94a; P.2 V. 8.92b, 93a. 1) Mt. cintayantîti.

16 = Mt. 11.54b, 55a; P.1 I. 8.94b, 95a; P.2 V. 8.93b, 94a. 1) P.1 muṇḍī; P.2 muṇḍaḥ.

17 = Mt. 11.55b, 56a; P.1 I. 8.95b, 96a; P.2 V. 8.94b, 95a. 1) Mt. veṇudaṇḍakṛtâneka-. 2) Mt. -gaṇatrikaḥ. 3) P.2 -pa-. 4) P.1 -kuṇḍalī; P.2 rukmakuṇḍalaḥ.

baṭubhiś cânvito yuktaḥ[1]) samitpuṣpakuśodakaiḥ |
kilânviṣan vane[2]) tasmin ājuhāva sa tām Ilām. || 18 ||
bahir vanasyântaritaḥ kila pādapamaṇḍale[1]) |
sasaṃbhramam akasmāc ca[2]) sopālambham ivâvadat[3]): || 19 ||
tyaktvâgnihotraśuśrūṣāṃ kva gatā mandirān mama, |
iyaṃ vihāravelā te hy ati[1]krāmati sāṃpratam. || 20 ||
ehy ehi pṛthusuśroṇi saṃbhrāntā kena hetunā? |
iyaṃ sāyantanī velā vihārasyêha[1]) vartate, || 21 ||
kṛtvôpalepanaṃ puṣpair alaṃkuru gṛhaṃ mama! |
sâbravīd[1]): vismṛtâhaṃ ca sar[2]vam etat tapodhana, || 22 ||
ātmānaṃ tvāṃ ca bhartāraṃ kulaṃ ca vada me 'nagha! |
Budhaḥ provāca tāṃ tanvīm: Ilā tvaṃ varavarṇini || 23 ||
ahaṃ ca kāmuko nāma bahuvidyo Budhaḥ smṛtaḥ, |
tejasvinaḥ kule jātaḥ pitā me brāhmaṇādhipaḥ. || 24 ||
iti sā tasya vacanāt praviṣṭā Budhamandiram |
ratnastambhasamākīrṇaṃ[1]) divyamāyāvinirmitam. || 25 ||
Ilā kṛtārtham ātmānaṃ mene tadbhavane[1]) sthitā: |
aho vṛttam aho rūpam aho dhanam aho kulam || 26 ||
mama câsya ca bhartur vā[1]) aho lāvaṇyam uttamam! |
reme ca sā tena samam atikālam Ilā vane[2]) |
sarvabhogamaye gehe yathêndrabhavane tathā. || 27 ||
athânviṣanto rājānaṃ bhrātaras tasya mānavāḥ |
Ikṣvākupramukhā jagmus tadā Śaravaṇāntikam. || 28 ||
tatas te dadṛśuḥ sarve vaḍavām agrataḥ sthitām |
ratnaparyāṇakiraṇa[1]dīpyamānām[2]) anuttamām. || 29 ||
paryāṇa[1]pratyabhijñānāt sarve vismayam āgatāḥ: |
ayaṃ Candraprabho nāma vājī tasya mahātmanaḥ! || 30 ||

---

18 = Mt. 11.56b, 57a; P.1 I. 8.96b, 97a; P.2 V. 8.95b, 96a. 1) Mt.T. yuktaiḥ; P.1 cârthebhir y-. 2) P.1 kāle 'nviṣyāṃ tatas; P.2 kilânveṣī vane. 3) P.2 tv a-.

19 = Mt. 11.57b, 58a; P.1 I. 8.97b, 98a; P.2 V. 8.96b, 97a. 1) P.1 -maṇḍape. 2) Mt. akasmāt tāṃ. 3) P.1 ivâbhavat.

20 = Mt. 11.58b, 59a; P.1 I. 8.98b, 99a; P.2 V. 8.97b, 98a. 1) P.1P.2 te ati-.

21 = Mt. 11.59b, 60a; P.1 I. 8.99b, 100a; P.2 V. 8.98b, 99a. 1) P.2 vihārasyâtivartate.

22 = Mt. 11.60b, 61a; P.1 I. 8.100b, 101a; P.2 V. 8.99b, 100a. 1) Mt. sā tv abravīd. 2) Mt. -haṃ sar-.

23 = Mt. 11.61b, 62a; P.1 I. 8.101b, 102a; P.2 V. 8.100b, 101a.

24 = Mt. 11.62b, 63a; P.1 I. 8.102b, 103a; P.2 V. 8.101b, 102a.

25 = Mt. 11.63b, 64a; P.1 I. 8.103b, 104a; P.2 V. 8.102b, 103a. 1) Mt.T. -samāyuktaṃ.

26 = Mt. 11.64b, 65a; P.1 I. 8.104b, 105a; P.2 V. 8.103b, 104a. 1) Mt. -na-.

27 = Mt. 11.65b, 66; P.1 I. 8.105b, 106; P.2 V. 104b, 105. 1) Mt. ca me bhartur; P.2 bhartur vai. 2) Mt. tataḥ.

28 = Mt. 12.1; P.1 I. 8.107; P.2 V. 8.106.

29 = Mt. 12.2; P.1 I. 8.108; P.2 V. 8.107. 1) P.1 ratnaparyanta-; P.2 ratnaparyāptakiraṇāṃ. 2) Mt. -dīptakāyām.

30 = Mt. 12.3; P.1 I. 8.109; P.2 V. 8.108. 1) P.1P.2 saṃprāpya.

agamad vaḍavārūpam[1]) uttamaṃ kena hetunā? |
tatas tu Maitrāvaruṇiṃ papracchus te purodhasam[2]) || 31
kim ity etad[1]) abhūc citraṃ, vada yogavidāṃ vara! |
Vasiṣṭho *'py* a[2]bravīt sarvaṃ dṛṣṭvā tad[3]) dhyānacakṣuṣā: || 32
samayaḥ Śaṃbhudayitākṛtaḥ Śaravaṇe purā:
yaḥ pumān praviśed atra[1]), sa nārītvam avāpsyati. 33
ayam aśvo 'pi nārītvam agād rājñā sahaiva tu. |
Ilaḥ[1]) puruṣatām eti yathâsau Dhanadopamaḥ. 34 ||
tathaiva yatnaḥ kartavya ā[1]rādhyaiva[2]) Pinākinam. |
tatas te mānavā jagmur, yatra devo Maheśvaraḥ. || 35
tuṣṭuvur vividhaiḥ stotraiḥ Pārvatī-Parameśvarau. |
tāv ūcatur: *alaṅghyo 'yaṃ*[1]) samayaḥ, kiṃ tu[2]) sāṃpratam || 36
Ikṣvākor aśvamedhena yat phalaṃ syāt, tad āvayoḥ |
dattvā kiṃpuruṣo vīraḥ sa bhaviṣyaty asaṃśayam. || 37 ||
tathêty *uktvā*[1]) tatas te tu[2]) jagmur Vaivasvatātmajāḥ: |

Ikṣvākoś câ[1]śvamedhena	iṣṭvâśvamedhena tata
c-Ilaḥ[2]) kiṃpuruṣo 'bhavat. || 38 ||	Ilā kiṃpuruṣo 'bhavat. || 38 ||

māsam ekaṃ pumān vīraḥ strī ca[1]), māsam abhūt punaḥ[2]).
Budhasya bhavane tiṣṭhann Ilo garbhadharo 'bhavat[3]), || 39
ajījanat putram ekam anekaguṇasaṃyutam.
Budha *utpādya*[1]) taṃ *putraṃ*[2]) svarlokam[3]) agamat tataḥ[4]). 40 ||
Ilasya nāmnā tad varṣam Ilāvṛtam abhūt tadā, |
Som-Ārkavaṃ*śajo rājā*[1]) Ilo[2]) 'bhūn manunandanaḥ[3]). 41
evaṃ Purūravāḥ *Pūror*[1]) abhavad vaṃśavardhanaḥ. |
Ikṣvākur Arkavaṃśasya tathaivôkto *nareśvaraḥ*[2]). || 42 ||

---

31 = Mt. 12.4; P.1 I. 8.110; P.2 V. 8.109. 1) P.2 vāḍavaṃ rūpam. 2) P.1 svapurohitam.
32 = Mt. 12.5; P.1 I. 8.111; P.2 V. 8.110. 1) P.1 kim etad ity. 2) Mt. Vasiṣṭhaś câ-. 3) P.1 taṃ.
33 = Mt. 12.6; P.1 I. 8.112; P.2 V. 8.111. 1) P.1 -śec câtra.
34 = Mt. 12.7; P.1 I. 8.113; P.2 V. 8.112. 1) Mt. punaḥ.
35 = Mt. 12.8; P.1 I. 8.114; P.2 V. 8.113. 1) Mt. kartavyaś câ-. 2) P.1 ārādhya ca.
36 = Mt. 12.9; P.1 I. 8.115; P.2 V. 8.114. 1) P.1P.2 alaṃ caiṣa. 2) Mt. kiṃ tu.
37 = Mt. 12.10; P.1 I. 8.116; P.2 V. 8.115.
38a = Mt. 12.11a; P.1 I. 8.117a; P.2 V. 8.116a. 1) Mt. uktās. 2) P.1 tu te sarve.

38b = L. 65.22a; Mt 12.11b. 1) L. -kor a-. 2) L. Ilā.	38b = P.1 I. 8.117b; P. V. 8.116b.

39 = L. 65.23a(b); Mt. 12.12; P.1 I. 8.118; P.2 V. 8.117. 1) L.P.1 strītvaṃ. 2) P.2 abhūn nṛpa. 3) L. Ilā Budhasya bhavanaṃ Somaputrasya câśritā.
40 = Mt. 12.13; P.1 I. 8.119; P.2 V. 8.118. 1) Mt. Budhaś côdpādya. 2) P.1P.2 Pūruṃ. 3) P.1 sa svargam; P.2 -gārtham. 4) P.1 punaḥ.
41 = Mt. 12.14; P.1 I. 8.120; P.2 V. 8.119. 1) Mt. -śayor ādāv; P.2 Somasya vaṃśajo r-. 2) P.2 Ailo. 3) P.1P.2 -d vaṃśavardhanaḥ.
42 = Mt. 12.15; P.1 I. 8.121; P.2 V. 8.120. 1) Mt. puṃsor. 2) Mt. tathaivôktas tapodhanāḥ.

Ila*h*[1]) kimpuruṣatve ca Sudyumna iti côcyate, |
punaḥ putratrayam abhūt[2]) Sudyumnasyâparājitam[3]): || 43 ||
Utkalo '*tha*[1]) Gayas tadvad Dharitāśvaś ca vīryavān. |
Utkalasy-Ôtkalā nāma, Gayasya tu Gayā *purī*[2]), || 44 ||
Haritāśvasya dik pūrvā vi*jñātā*[1]) Kurubhiḥ saha. |
Pratiṣṭhāne 'bhiṣicyâtha sa Purūravasaṃ sutam || 45 ||
jagām-Êlāvṛtaṃ bhoktuṃ divyavarṣaṃ phalāśanaḥ[1]). |
Ikṣvākur jyeṣṭhadāyādo madhyadeśam avāptavān. || 46 ||
Nariṣyantasya putro 'bhūc Chuko nāma[1]) mahābalaḥ[2]), |
Nābhāgasy-Â[3]mbarīṣas tu, Dhṛṣṭasya *tu*[4]) sutatrayam[5]): || 47 ||
Dhṛṣṭaketuḥ *Svadharm*âtho[1]) Raṇadhṛṣṭaś[2]) ca vīryavān[3]). |
Ānarto nāma Śaryāteḥ Sukanyā caiva dārikā. || 48 ||
Ānartasyâbhavat putro Rocamānaḥ pratāpavān, |
Ānarto nāma deśo 'bhūn nagarī ca Kuśasthalī. || 49 ||
Rocamānasya Revo[1]) 'bhūd Revād Raivata[2]) eva ca, |
Kakudmī câparaṃ[3]) nāma, jyeṣṭhaḥ[4]) putraśatasya *ca*[5]). || 50 ||
Revatī tasya[1]) sā kanyā bhāryā[2]) Rāmasya viśrutā. |
Karūṣ*asya tu* Kārūṣā[3]) bahavaḥ prathitā bhuvi[4]). || 51 ||
Pṛṣadhro govadhāc chūdro guruśāpād ajāyata[1]). |
Ikṣvākuvaṃśaṃ vakṣyāmi,
śṛṇudhvam ṛṣisattamāḥ! |

---

43 = L. 65.22b, 26a; Mt. 12.16; P.1 I. 8.122; P.2 V. 8.121. 1) L. Ilā. 2) L. putratrayam abhūt tasya. 3) L. Sudyummasya dvijottamāḥ.
44 = Mt. 12.17; P.1 I. 8.123; P.2 V. 8.122. 1) Mt. vai. 2) Mt.T.P.2T. matā.
45 = Mt. 12.18; P.1 I. 8.124; P.2 V. 8.123. 1) Mt. viśrutā; P.1 dig yāmyā saṃjñātā.
46 = L. 65.28b = b; Mt. 12.19; P.1 I. 8.125; P.2 V. 8.124. 1) Mt. varṣaṃ divyaphalāśanam; P.1 divyaṃ varṣaṃ phalāśanaḥ.
47 = L. 66.49b, 50a; Mt. 12.20; P.1 I. 8.126; P.2 V. 8.125. 1) Mt.T. Chuco nāma; L. jitātmā tu. 2) L. mahābalī. 3) L.P.1 Nābhāgād Am-. 4) Mt. ca. 5) L. Viṣṇubhaktaḥ pratāpavān.
48 = L. 66.(46a), 47a; Mt. 12.21; P.1 I. 8.127; P.2 V. 8.126. 1) L. Dhṛṣṭaś ca Dhṛṣṭaketuś ca; Mt. Dhṛtaketuś Citranātho; P.2 Chatranātho. 2) L. Yamabālaś. 3) L. Raṇadhṛṣṭaś ca te putrās trayaḥ paramadhārmikāḥ.
49 = L. 66.47b = a; Mt. 12.22; P.1 I. 8.128; P.2 V. 8.127.
50 = L. 66.48; Mt. 12.23; P.1 I. 8.129; P.2 V. 8.128. 1) Mt. putro. 2) Mt. Revo Raivata; P.2 Revata. 3) L. câparo. 4) L. jyeṣṭhaputraḥ. 5) L. tu; P.2 vai.
51 = L. 66.49a, 51b; Mt. 12.24; P.1 I. 8.130; P.2 V. 8.129. 1) L.P.2 yasya. 2) L. patnī. 3) P.1 Karūṣāc caiva Kārūṣā; P.2 Kārūṣās tu Karūṣasya. 4) L. sarve prakhyātakīrtayaḥ.
52a = L. 66.(52ab1); Mt. 12.25a; P.1 I. 8.131a; P.2 V. 8.130a. 1) L. Pṛṣato hiṃsayitvā gāṃ guroḥ prāpa sukalmaṣam śāpāc chūdratvam āpannaḥ.
52b = Mt. 12.25b.

Ikṣvākoḥ *putratām āpa*[1];	Ikṣvākuputrā nāmnâtha
Vikukṣir *nāma devarāṭ*[2]. 52	Vikukṣi-Nimi-Daṇḍakāḥ, 52
jyeṣṭhaḥ putraśatasyâsīd,	śreṣṭhāḥ putraśatasyâsan,
daśa pañca ca tatsutāḥ,	daśa pañca ca[1]) tatsutāḥ,

Meror uttaratas te *tu*[1]) jātāḥ pārthivasattamāḥ. ‖ 53
caturdaśottaraṃ cānyac chatam *asya tathābhavat*[1]
Meror dakṣiṇataś *caiva*[2] rājānaḥ samprakīrtitāḥ[3]. 54
jyeṣṭhaḥ[1] Kakutsthanāmâbhūt[2], tatsutas tu[3] Suyodhanaḥ.
tasya putraḥ Pṛthur nāma Viśvakaś ca[4]) Pṛthoḥ sutaḥ. 55
Ārdras[1]; tasya ca putro 'bhūd, Yuvanāśvas tato 'bhavat.
Śrāvastaś[2]; ca mahātejā vaṃśakas[3] tatsuto[4] 'bhavat[5]. 56
nirmitā yena Śrāvastī[1]; Gauḍadeśe[2] *dvijottamāḥ*[3].
Śrāvastād[4]) Bṛhadaśvo[5] 'bhūt, Kuvalāśvas tato 'bhavat[6]: 57
Dhundhumāratvam āgamad[1]) Dhundhuṃ *hatvâsuraṃ purā*[2]).
tasya putrās trayo jātā: Dṛḍhāśvo *Daṇḍa*[3]) eva ca[4], 58
Kapilāśvaś ca vikhyāto Dhaundhumāriḥ pratāpavān[1].
Dṛḍhāśvasya Pramodas *tu*[2] Haryaśvas tasya câtmajaḥ[3]. 59

52c = L. 65.(31b); Mt. 12.26a. 1) L. -kor abhavad vīro. 2) L. -dharmavittamaḥ 52b = P.1 I. 8.131b; P.2 V. 8.130b.

53a = L. 65.32a; Mt. 12.26b. 53a = P.1 8.132a; P.2 V. 8.131a. 1 P.1 pañcāśac câtha.

53b = Mt. 12.27a; P.1 I. 8.132b; P.2 V. 8.131b. 1) P.2 te 'pi.

54 = Mt. 12.27b, 28a; P.1 I. 8.133; P.2 V. 8.132. 1) P.1P.2V. catvāriṃśat tathâṣṭânye śatamadhye ca ye 'bhavan. 2) Mt -to ye ye; P2. caite. 3) P.1 te prakīrtitāḥ.

55 = Mt. 12.28b, 29a; P.1 I. 8.134; P.2 V. 8.133. 1) P.1P.2 -ṭhāt. 2) Mt. -stho nāmnâbhūt. 3) P.1 sutas tasya. 4) Mt. Viśvagaś ca; P1 Viśvas tasya; P2 Viśvāvasvaḥ (suḥ); cfr. L. 65.33a tataḥ Pṛthur muniśreṣṭhā Viśvakaḥ pārthivas tathā.

56 = L. 65.34a = b; Mt. 12.29b, 30a; P.1 I. 8.135; P.2 V. 8.134 1) Mt.T. Indras. 2) P.2 Śāvastaś; L. Śāvastiś. 3) L vaṃśakas; P.2 vatsukaḥ.. 4) L. tu tato. 5) P.1 Yuvanāśvasya putro 'bhūc Chāvasto nāma vīryavān.

57 = Kū. 20.19b = a; L. 65.34b, 35a; Mt. 12.30b, 31a; P.1 I. 8.136; P.2 V. 8.135. 1) L P.1P.2 Śāvastī; Kū.T. Sāvastiḥ. 2) P.1 hy Aṅgadeśe. 3) Kū. mahāpurī; P.1P.2 narādhipa 4) L. vaṃśāc ca; P.1P.2 Śāvastād. 5) P.1 -aśco. 6) L. tu tatsutaḥ

58 = L. 65.35b, (36a); Mt. 12.31b, 32a; P.1 I. 8.137; P.2 V. 8.136. 1) L. āpanno. 2) L. hatvā mahābalaṃ; Mt. Dhundhunāmnā hataḥ purā; P.2 Dhundhunāśe ca yaḥ pumān. 3) P.1P.2V. Ghṛṇir. 4) L. Dhundhumārasya tanayās trayas trailokyaviśrutāḥ.

59 = Kū. 20.22a = b; L. 65.(36b), 37a; Mt. 12.32b, 33a; P.1 I. 8.138; P.2V. 8.137. 1) L. Dṛḍhāśvaś caiva Caṇḍāśvaḥ Kapilāśvaś ca te smṛtāḥ. 2) Mt.P.2T. -daś ca. 3) L. vai sutaḥ.

Haryaśvasya Nikumbho *'bhūt*[1]), Saṃhatāśvas tato 'bhavat[2]), |
*A*kṛtāśvo[3]) Raṇāśvaś ca Saṃh*a*tāśvasutāv[4]) ubhau. || 60
Yuvanāśvo Raṇāśvasya Māndhātā *ca tato 'bhavat*[1]), |
Māndhātuḥ Purukutso 'bhūd Dharmasetuś ca pārthivaḥ[2]) || 61 ||
Mucukundaś ca vikhyātaḥ Śa*kramitraḥ*[1]) pratāpavān. |
Purukutsasya putro 'bhūd *Dussaho*[2]) Narmadāpatiḥ, || 62 ||
Saṃbhūtis tasya putro 'bhūt, Tridhanvā ca tato 'bhavat. |
Tridhanvanaḥ suto jātas Trayyāruṇa[1]) iti smṛtaḥ[2]), || 63 ||
ta*sya*[2]) Satyavrato nāma, *tasmāt Satyarathaḥ smṛtaḥ*[2]). |
tasya putro Hariścandro, Hariścandrāc ca Rohitaḥ, || 64 ||
Rohitāc ca Vṛko jāto, Vṛkād[1]) Bāhur ajāyata. |
Sagaras tasya putro 'bhūd rājā paramadhārmikaḥ. || 65 ||
dve bhārye Sagarasyâpi: Prabhā Bhānumatī tathā, |
tābhyām ārādhitaḥ pūrvam Aurvo 'gniḥ[1]) putrakāmyayā[2]). || 66 ||
Aurvas tuṣṭas tayoḥ prādād yatheṣṭaṃ varam uttamam: |
ekā[1]) ṣaṣṭisahasrāṇi, sutam ekaṃ tathâparā[2]) || 67 ||
gṛhṇātu[1]) vaṃśakartāraṃ; Prabhâgṛhṇād bahūn sutān[2]), |
ekaṃ Bhānumatī[3]) putram agṛhṇād Asamañjasam. || 68 ||
tataḥ ṣaṣṭisahasrāṇi suṣuve Yādavī[1]) Prabhā[2]), |
khanantaḥ pṛthivīṃ dagdhā Viṣṇunā ye 'śvamārgaṇe[3]). || 69 ||

---

60 = Kū. 20.22b, 23a; L. 65.37b, 38a; Mt. 12.33b, 34a; P.1 I. 8.139; P.2 V. 8.138. 1) Kū.L. -kumbhas tu. 2) Kū. Nikumbhāt Saṃhatāśvakaḥ; L. -śvas tu tatsutaḥ. 3) Kū. Kṛtāśvo; L. Kṛṣāśvo 'tha. 4) Kū. Saṃhitāśvasya vai sutau; L. -hatāśvātmajāv ubhau.

61 = Kū. 20.23b, 25b; L. 65.38b, 39a; Mt 12.34b, 35a; P.1 I. 8.140; P.2 V. 8.139. 1) Kū. Śakratulyabalo yudhi; L. M tasya vai sutaḥ. 2) Kū.L. Ambarīṣaś ca vīryavān; Mt. Dharmasenaś c. p.

62 = Mt. 12.35b, 36a; P.1 I. 8.141; P.2 V. 8.140. 1) Mt.T. Śatrujit ca. 2) Mt. Vasudo; P.2 Saṃbhūto.

63 = Kū. 21.(1b) = b; Mt. 12.36b, 37a; P.1 I. 8.142; P.2 V. 8.141. 1) P.2 Traiyāruṇa. 2) Kū. tasya putro 'bhavad vidvān Trayyāruṇa iti śrutaḥ.

64 = Kū. 21.(2a), cfr. 2b, 3a; Mt. 12.37b, 38a; P.1 I. 8.143; P.2 V. 8.142. 1) Mt. tasmāt. 2) Kū. kumāro 'bhūn mahābalaḥ.

65 = Kū. 21 (3b), 4a; L. 66.14b = b; Mt. 12.38b, 39a; P.1 I. 8.144; P.2 V. 8.143. 1) Kū. Rohitasya Vṛkaḥ putras, tasmād.

66 = Kū. 21.4b, 5; L. 66.15; Mt. 12.39b, 40a; P.1 I. 8.145; P.2 V. 8.144. 1) P.1 Aurvāgniḥ. 2) Kū. ārādhito vahniḥ pradadau varaṃ uttamam.

67 = L. 66.16; Mt. 12.40b, 41a; P.1 I. 8.146; P.2 V. 8.145. 1) P.2 eka-. 2) L. parā tathā.

68 = Kū. 21.6a = b; L. 66.17; Mt. 12.41b, 42a; P.1 I. 8.147; P.2 V. 8.146. 1) L.P.1 agṛhṇād. 2) L. sutān bahūn; Mt. -hūṃs tadā; P.2 -hūṃs tathā. 3) L. Bhānumatiḥ.

69 = Kū. 21.(6b) = a; L. 66 18; Mt. 12.42b, 43a; P.1 I. 8.148; P.2 V. 8.147. 1) L. sā tu vai. 2) Kū. Prabhā ṣaṣṭisahasraṃ tu putrāṇāṃ jagṛhe śubhā. 3) L. Viṣṇuhuṃkāramārgaṇaiḥ

Asamañjasas[1] tu tanayo hy[2] Aṃśumān[3] nāma viśrutaḥ[4], |
tasya putro Dilīpas tu, Dilīpāt tu Bhagīrathaḥ, || 70 ||
yena Bhāgīrathī Gaṅgā tapaḥ kṛtvâvatāritā. |
Bhagīrathasutaś câpi   Bhagīrathasya tanayo
Śruto nāma babhūva ha. || 71 || Nābhāga iti viśrutaḥ. || 71
Nābhāgasy-Āmbarīṣo 'bhūt[1], Sindhudvīpas tato 'bhavat, |
tasy-Āyutāyuḥ putro 'bhūd, Ṛtuparṇas tato 'bhavat. || 72 ||
tasya Kalmāṣapādas tu, Sarvakarmā tataḥ smṛtaḥ.
tasy-Ânaraṇyaḥ[1] putro 'bhūn, Nighnas tasya suto 'bhavat, || 73 ||
Nighna-putrāv ubhau jātāv Anamitra-Raghû*ttama*u[1]. |
Anamitro vanam agād arināśakṛte[2]) nṛpaḥ[3]. || 74 ||
Raghor abhūd Dilīpas tu, Dilīpāc *cāpy* Ajas[1] tathā,
Dīrghabāhur Ajāj jātaḥ prajāpālas tato 'bhavat[2]. || 75 ||
tato[1]) Daśaratho jātas, tasya putracatuṣṭayam |
Nārāyaṇātmakāḥ sarve, Rāmas *tasyâ*grajo[2]) 'bhavat || 76 ||
Rāvaṇāntakaras tadvad Raghūṇāṃ vaṃśavardhanaḥ, |
Vālmīkir *ya*sya[1] caritaṃ cakre Bhārgavasattamaḥ. || 77 ||
tasya putrau Kuśa-Lavāv[1]) Ikṣvākukulavardhanau[2]. |
Atithis tu Kuśāj ja*jñe*[3]), Niṣadhas tasya câtmajaḥ. || 78 ||
Nalas tu Niṣadh*āj jāto*[1]), Nabhās tasmād ajāyata, |
Nabhasaḥ Puṇḍarīko 'bhūt, Kṣemadhanvā tataḥ *smṛtaḥ*[2]. || 79 ||
tasya putro 'bhavad vīro Devānīkas pratāpavān, |
Ahīnagus[1]) tasya sutaḥ[2]), Sahasrāśvas tataḥ paraḥ[3]. || 80 ||

---

70 = Kū. 21.7; L. 66.19; Mt. 12.43b, 44a; P.1 I. 8.149; P.2 V. 8.148.
1) Kū. Asamañjasa-; L. Asamañjasya; P.1 Asamañjas tu; P.2 Asamañjasas. 2) Kū. -putro 'bhūd; L. tanayaḥ. 3) L. so 'ṃśumān; Mt. yo 'ṃśumān: P.2 -yo Aṃśumān. 4) Kū. pārthivaḥ.
71a = Kū. 21.8a; L. 66.20a; Mt. 12.44b; P.1 I. 8.150a; P.2 V. 8.149a.
71b = Kū. 21.10a. Mt. 12.45a; P.1 I. 8.150b; P.2 V. 8.149b.
72 = Mt. 12.45b, 46a: P.1 I. 8.151; P.2 V. 8.150. 1) P.2 -barīṣas tu.
73 = Mt. 12.46b, 47a; P.1 I. 8.152; P.2 V. 8.151. 1) P.2 tasmād Āraṇyaḥ.
74 = Mt. 12.47b, 48a; P.1 I. 8.153; P.2 V. 8.152. 1) Mt. -Raghū nṛpau.
2) Mt. bhavitā sa kṛte. 3) P.1 nṛpa.
75 = Mt. 12.48b, 49a; P.1 I. 8.154; P.2 V. 8.153. 1) Mt. Dilīpād Ajakas
2) Mt.T. câjapālas tato nṛpaḥ.
76 = Mt. 12.49b, 50a; P.1 I. 8.155; P.2 V. 8.154. 1) Mt. tasmād. 2) Mt. teṣv agrajo; P.2 tasyâgrato.
77 = Mt. 12.50b, 51a; P.1 I. 8.156; P.2 V. 8.155. 1) Mt. tasya.
78 = Mt. 12.51b, 52a; P.1 I. 8.157; P.2 V. 8.156. 1) P.1 -tro Kuśo nāma.
2) P.1 -naḥ. 3) P.1P.2 jāto.
79 = Mt. 12.52b, 53a; P.1 I. 8.158; P.2 V. 8.157. 1) Mt. Naiṣadhas tasmān.
2) P.2 tataḥ param.
80 = Kū. 21.58b, 59a; L. 66.40; Mt. 12.53b, 54a; P.1 I. 8.159; P. V. 8.158.
1) L. Ahīnaraḥ. 2) L. sutas tasya. 3) Kū.T. -to Mahasvāṃs tatsuto 'bhavat; V. Sahasvān, Sahasrāṃśuḥ suto 'bhavat.

tataś[1]) Candrāvalokas tu[2]), Tārāpīḍas[3]) tato 'bhavat[4]), |
tasyâtmajaś[5]) Candragirir, *Bhānucandras*[6]) *tato*[7]) 'bhavat, |
Śrutāyur abhavat tasmād, Bhārate yo nipātitaḥ[8]). || 81 ||
Nalau dvāv eva[1]) vikhyātau vaṃśe Kaśyapasaṃbhave[1]): |
Vīrasenasutas tadvan Naiṣadhaś ca narādhipaḥ. || 82 ||
ete V*i*vasvat*o* vaṃśe[1]) rājāno bhūridakṣiṇāḥ |
Ikṣvāku-vaṃśaprabhavāḥ prādhānyena prakīrtitāḥ. || 83 ||

---

81 = Kū. 21.59^b, 60; L. 66.41, 42^a; Mt. 12.54^b, 55; P.1 I. 8.160, 161^a; P.2 V. 8.159, 160^a. 1) Kū. tasmāc; L. śubhaś. 2) L. -lokaś ca. 3) Kū. T. Tārādhīśaś. 4) Kū. ca tatsutaḥ. 5) Kū. Tārādhīśāc. 6) Mt. Bhānuścandras; Kū. Bhānuvittas; P.1P.2 -riś Candras tasya. 7) P.1P.2 suto. 8) Kū. ete c-Êkṣvākuvaṃśajāḥ; L. bṛhadbala iti smṛtaḥ.

82 = Mt. 12.56; P.1 I. 8.161^b, 162^a; P.2 V. 8.160^b, 161^a. 1) P.2 api. 2) P.2 yasya viśeṣataḥ; P.2 vaṃśyau Kaśyapasaṃbhavau.

83 = Mt. 12.57; P.1 I. 8.162^b, 163; P.2 V. 8.161^b, 162. 1) Mt. Vaivasvate vaṃśe; P.2T. ete caiva samākhyātā.

[Mt. 13.1—22.94; P.1 I. 9.1—11.95; P.2 V. 9.1—11.97.]

3. Kapitel.

Textgruppe I.

A.

(Bd. II. 65.1—59: Br. 9.1—36: H. 1311—1362; Vā. 90.1—49; cfr. A. 274.1—12a; Bhg. IX. 14.1—14; Ga. 139.1—2a; Vi. IV. 6.1—19.)

Pitā Somasya vai[1]) viprā[2]) jajñe 'trir bhagavān ṛṣiḥ |
Brahmaṇo mānasāt pūrvaṃ
prajāsargaṃ vidhitsataḥ. || 1 ||
tatr-Âtriḥ sarva*bhūtā*nām[1], tasthau sv*atanayair*[2]) vṛtaḥ[3], |
karmaṇā manasā vācā śubhāny eva *samācaran*[4]) |
kāṣṭhakuḍyaśilābhūta ūrdhvabāhur mahādyutiḥ, || 2 ||
*anutta*ram[1]) nāma tapo yena taptaṃ mahat purā[2]) |
trīṇi varṣasahasrāṇi divyānîti hi[3]) naḥ śrutam. || 3 ||
ta*sy*[1]ôrdhvaretasas ta*tra*[2]) sthitasyânimiṣasya ha[3]) |
somatvaṃ tanur āpede mahā*sattvasya*[4]) *vai dvijaḥ*[5]). || 4
ūrdhvam ācakrame tasya somatvaṃ bhāvitātmanaḥ[1]), |
netrābhyāṃ *vāri susrāva*[2]) daśadhā[3]) dyotayan diśaḥ. || 5 ||
taṃ garbhaṃ[1]) Vidhinâ*di*ṣṭā[2]) daśa devyo dadhus tadā[3]). |
sametya dhārayāmāsur na ca tāḥ sam[4]aśaknuvan. || 6 ||
sa tābhyaḥ sahasaivâtha digbhyo garbhaḥ prabhānvitaḥ[1]) |
papāta bhāsayaṃl[2]) lokān śītāṃśuḥ sarvabhāvanaḥ. || 7 ||

1a = Bd. II. 65.1a; Br. 9.1a; H. 1311a; Vā. 90.1a. 1) Br. bho. 2) H. rājan.
1b = Br. 9.1b; H. 1311b.
2 = Bd. II. 65.1b, 2; H. 1312, 1313b; Vā. 90.1b, 2. 1) Bd.Vā. sarvalokānāṃ. 2) Bd. svenaujasā; Vā. svenamaye. 3) Vā. dhṛtaḥ. 4) H. cacāra saḥ.
3 = Bd. II. 65.3; Br. 9.2; H. 1314; Vā. 90.3. 1) Bd.Vā. suduścaraṃ. 2) Br.T. hi tat purā. 3) H. ha.
4 = Bd. II. 65.4; H. 1315; Vā. 90.4. 1) Vā. tatrôr-. 2) H. tasya. 3) Vā -nimiṣaspṛhā. 4) Bd.Vā. mahābuddhiḥ sa. 5) H. Bhārata.
5 = Bd. II. 65.5; Br. 9.3; H. 1316; Vā. 65.5. 1) Br. retaḥ somatvam īyivat. 2) Bd. n. asravat somo; Vā.T. somaḥ susrāvā netrābhyāṃ. 3) Vā.T. daśa vā.
6 = Bd. II. 65.6; Br. 9.4; H. 1317; Vā. 65.6. 1) H. garbha-. 2) Bd.H. -vidhinā hṛṣṭā. 3) Br. tataḥ. 4) Vā. tās tam.
7 = Bd. II. 65.7; H. 1318; Vā. 65.7. 1) Bd. prasādhitaḥ. 2) Vā. yathâvabhāsayaṃl.

yadā na dhāraṇe śaktās tasya garbhasya tā *diśaḥ*[1]), |
tatas tābhiḥ *sahaivâśu*[2]) nipapāta vasuṃdharām. || 8 ||
pa*titaṃ*[1]) Somam ālokya Brahmā lokapitāmahaḥ |
ratham āropayāmāsa lokānāṃ hitakāmyayā. || 9 ||
sa hi vedamayo[1]) *viprā*[2]) dharmātmā[3]) satyasaṃgaraḥ |
yukto[4]) vājisahasreṇa sitenêti hi[5]) naḥ śrutam. || 10 ||
tasmin nipatite devāḥ putre 'treḥ paramātmani[1]) |
tuṣṭuvur Brahmaṇaḥ putrā mānasāḥ sapta *viśrutāḥ*[2]). || 11 ||
ta*tra*i[1]v-Âṅgirasas ta*sya*[2]) Bhṛgo*ś* *cai*vâtmaj*ās* *tathā*[3]) |
ṛgbhir yajurbhiḥ sāmabhir[4]) atharvāṅgirasair api. || 12 ||
ta*sya*[1]) saṃstūyamānasya tejaḥ Somasya bhāsvataḥ |
āpyāyamānaṃ lokāṃs[2]) trīn bhāva[3]yāmāsa sarva*t*aḥ[4]). || 13 ||
sa tena rathamukhyena sāgarāntāṃ vasuṃdharām |
triḥ saptakṛtvo 'tiyaśāś[1]) cakārâbhipradakṣiṇam[2]). || 14 ||
tasya yac c*yāvi*taṃ[1]) tejaḥ pṛthivīm anvapadyata, |
oṣadhyas tāḥ samudbhūtās[2]) tejasā[3]) *prajvalanty* uta[4]). || 15 ||
tābhir *dhāryās*[1]) *trayo*[2]) lokā*ḥ*[3]) prajāś *câpi*[4]) caturvidhāḥ, |
poṣṭā hi bhagavān Somo jagato hi *dvijottamāḥ*[5]). || 16 ||
sa labdhatej*ā* *bhagavān*[1]) saṃstavais taiś *ca*[2]) karmabhiḥ |
tapas tepe mahābhāgaḥ[3]) padmānāṃ[4]) daśatīr[5]) daśa[6]). 17 ||

---

8 = Bḍ. II. 65.8; Br. 9.5; H. 1319; Vā. 65.8. 1) Bḍ.Vā. tāḥ striyaḥ 2) Bḍ. t. sahâbhiḥ sītāṃśur; Br.T. tābhiḥ sa tyaktas tu; Vā. t. sa tābhiḥ śītāṃśur.
9 = Bḍ. II. 65.9; Br. 9.6; H. 1320; Vā. 90.9. 1) Bḍ.Vā. patantaṃ.
10 = Bḍ. II. 65.10; H. 1321; Vā. 90.10. 1) Vā.T. devamayo. 2) H. -yas tāta. 3) Vā. dharmārthī. 4) Bḍ. yukte. 5) Bḍ. rathe 'dhyāstêti.
11 = Bḍ. II. 65.11; Br. 9.7; H. 1322; Vā. 90.11. 1) Bḍ. paramātmanaḥ. 2) Br. putrās tathânye munisattamāḥ; H. m. s. ye śrutāḥ.
12 = Bḍ. II. 65.12; H. 1323; Vā. 90.12. 1) H. tathaiv-Â-. 2) H. tatra. 3) H. -gor evâtmajaiḥ saha; Vā. -jas tathā. 4) Bḍ.Vā. bahubhir.
13 = Bḍ. II. 65.13; Br. 9.8; H. 1324; Vā. 90.13. 1) Bḍ.Vā. tataḥ. 2) Br. āpyāyanāya lokānāṃ. 3) H. bhāsa-. 4) Bḍ.Vā. sarvaśaḥ.
14 = Bḍ. II. 65.14; Br. 9.9; H. 1325; Vā. 90.14. 1) Vā. vipulaś. 2) Br. -pradakṣiṇām.
15 = Bḍ. II. 65.15; Br. 9.10; H. 1326; Vā. 90.15. 1) Bḍ. yad vardhitaṃ; Br. yac caritaṃ; Vā. yac câpi tat. 2) H. samutpannās. 3) Br. -tā yābhiḥ. 4) Bḍ. khaṃ jvalaty uta; Br. saṃdhāryate jagat; Vā. saṃjvalanty uta.
16 = Bḍ. II. 65.16; H. 1327; Vā. 90.16. 1) Bḍ. -bhiḥ puṣṇāty; Vā. dhāryaty. 2) Bḍ.Vā. ayaṃ. 3) Bḍ.Vā. lokān. 4) H. caiva. 5) H. jagatīpate.
17 = Bḍ. II. 65.17; Br. 9.11; H. 1328; Vā. 90.17. 1) Bḍ.Vā. -jās tapasā.

hiraṇyavarṇā yā devyo dhārayanty ātmanā jagat, |
vibhus[1] tāsām *abhūt*[2]) *Soma*ḥ[3] prakhyātaḥ svena karmaṇā. || 18 ||
tatas tasmai dadau rājyaṃ Brahmā brahmavidāṃ varaḥ |
bījauṣadhīnāṃ[1]) viprāṇām apāṃ ca *dvijasattamāḥ*[2]. || 19 ||
so 'bhiṣikto mahā*te*jā[1]) *mahā*[2]rājyena rājarāṭ |
trīn lokā*n*[3]) bhā*s*ayāmāsa[4]) svabhā*sā*[5] *bhās*vatāṃ[6]) varaḥ. || 20 ||
saptaviṃśatir indos tu Dākṣāyaṇyo[1]) mahāvratāḥ |
dadau Prācetaso Dakṣo, nakṣatrāṇîti yā viduḥ. || 21 ||
sa tat prāpya mahad[1]) rājyaṃ Somaḥ somavatāṃ[2] *va*raḥ[3]) |
samāja*hr*e[4]) rājasūyaṃ sahasraśatadakṣiṇam. || 22 ||
hotâsya bhagavān Atrir, adhvaryur abhavad Bhṛguḥ |
Hiraṇyagarbhaś côdgātā Brahmā brahmatvam īyivān[1]). || 23 ||
sadasyas tatra bhagavān Harir Nārāyaṇaḥ prabhuḥ[1]) |
Sanatkumārapramukhair ādyair brahmarṣibhir vṛtaḥ. || 24 ||
dakṣiṇām adad*a*t[1]) Somas trīṃl lokān iti naḥ śrutam, |
tebhyo brahmarṣimukhyebhyaḥ sadasyebhyaś ca *vai* dvijāḥ[2]). || 25 ||
taṃ Sinī ca Kuhūś caiva *Dyutiḥ*[1]) Puṣṭiḥ Prabhā Vasuḥ |
Kīrtir Dhṛtiś ca Lakṣmīś ca nava devyaḥ siṣevire. || 26 ||
prāpyâvabhṛtham avyagraḥ[1]) sarvadevarṣipūjitaḥ |
*vira*rājâ*dh*irājendro[2]) daśadhā bhāsayan[3]) diśaḥ. || 27 ||

---

2) Bḍ. taiḥ sva-; Br. -vaiś ca sva-. 3) H. -bhāga. 4) Bḍ. samānāṃ. 5) Bḍ. navatīr. 6) Br.T. darśanāya saḥ.

18 = Bḍ. II. 65.18; H. 1329; Vā. 90.18. 1) H. vidhis. 2) Bḍ. mudā; Vā. bhavet. 3) H. -d devaḥ.

19 = Bḍ. II. 65.19; Br. 9.12; H. 1330; Vā. 90.19. 1) Vā. -ṣadhiṣu. 2) Br. munisattamāḥ; H. Janameja.

20 = Bḍ. II. 65.20; H. 1331; Vā. 90.20. 1) H. mahārāja. 2) H. rāja-. 3) Bḍ. lokān vai; Vā. lokānāṃ. 4) Bḍ.Vā. bhāvayāmāsa. 5) Bḍ. tejasvī; Vā. svabhāvāt. 6) Bḍ.Vā. tapatāṃ.

21 = Bḍ. II. 65.21; H. 1332; Vā. 90.21. 1) H. Dākṣāyiṇyo.

22 = Bḍ. II. 65.22; Br. 9.13; H. 1333; Vā. 90.22. 1) Br. mahā-. 2) Br. saumyavatāṃ. 3) Bḍ.Vā. prabhuḥ. 4) Bḍ. samārebhe; Vā. samājajñe.

23 = Bḍ. II. 65.23a = b; Br. 9.(15a) = b; H. 1334; Vā 90.23a = b. 1) Vā. eyivān; Br. Hiraṇyagarbho Brahm-Âtrir Bhṛguś ca ṛtvijo 'bhavat.

24 = Bḍ. II. 65.23b, 24a; Br. 9.(15b); H. 1335; Vā. 90.23bc. 1) Br. sadasyo 'bhūd Dharis tatra munibhir bahubhir vṛtaḥ.

25 = Bḍ. II. 65.25; Br. 9.14; H. 1336; Vā. 90.24. 1) Bḍ.Br. adadāt. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

26 = Bḍ. II. 65.26; Br. 9.16; H. 1337; Vā. 90.25. 1) Bḍ.Vā. Vapuḥ.

27 = Bḍ. II. 65.27; Br. 9.17; H. 1338; Vā. 90.26. 1) Br. apy agryaṃ. 2) Bḍ. atireje hi rājendro; Vā. atirājâtirājendro. 3) Vā. -âtapayad.

tasya[1]) tat prāpya duṣprāpam[2]) aiśvaryam ṛṣisaṃstutam[3]) |
vibabhrāma[4]) matir viprā[5]) vinayād[6]) anayâhatā[7]). || 28 ||
Bṛhaspateḥ sa vai bhāryāṃ Tārāṃ nāma yaśasvinīm[1]) |
jahāra *ta*rasā[2]) sarvān[3]) avamaty-Âṅgiraḥ[4]sutān[5]). || 29 ||
sa yācyamāno devaiś ca tathā devarṣibhiḥ saha[1]) |
naiva vyasarjayat Tārāṃ tasmāy Āṅ[2]girase tadā. || 30 ||
Uśanā[1]) tasya jagrāha pārṣṇim Aṅgirasas *tathā*[2]), |
sa hi śiṣyo mahātejāḥ pituḥ pūrvaṃ Bṛhaspateḥ[3]). || 31 ||
tena snehena bhagavān Rudras tasya Bṛhaspateḥ |
pārṣṇigrāho 'bhavad devaḥ pragṛhyâjagavaṃ[1]) dhanuḥ. || 32 ||
tena brahmaśiro nāma[1]) paramāstraṃ mahātmanā |
uddiśya devān[2]) utsṛṣṭaṃ, yenaiṣāṃ nāśitaṃ yaśaḥ. || 33 ||
tatra[1]) tad yuddham abhavat prakhyātaṃ[2]) Tārakāmayam |
devānāṃ Dānavānāṃ ca lokakṣayakaraṃ mahat. || 34 ||
tatra śiṣṭās tu ye[1]) devās Tuṣitāś caiva ye *smṛ*tāḥ[2]), |
Brahmāṇaṃ śaraṇaṃ jagmur ādidevaṃ *sanātan*am[3]). || 35 ||
tato[1]) nivāry-Ôśanasaṃ *taṃ vai Rudr*aṃ[2]) ca Śaṃkaram |
dadāv Aṅgirase[3]) Tārāṃ[4]) svayam eva[5]) pitāmahaḥ. || 36 ||
tām antaḥprasavāṃ dṛṣṭvā
Tārāṃ[1]) prāha Bṛhaspatiḥ: ||

antarvatnīṃ ca tāṃ dṛṣṭvā
Tārāṃ tārādhipānanām |

---

28 = A. 274.8a = b; Bḍ. II. 65.28; Br. 9.18; H. 1339; Vā. 90.27. 1) Vā. T. tadā. 2) Br. duṣprāpyam. 3) Br. ṛṣisatkṛtam. 4) Vā. sa vibhrama-. 5) A. -tis tasya; Br.H. -tis tāta. 6) Vā. vinayo. 7) Bḍ. anayâvṛtā; Br. anayāhṛtā; Vā. 'vinayāhatāḥ.
29 = A. 274.8b, 9a; Bḍ. I. 65.29; Br. 9.19; H. 1340; Vā. 90.28. 1) Br. aiśvaryamadamohitaḥ. 2) Bḍ.Vā. sahasā. 3) A.Br. Somo. 4) A. hy avamany-Âṅgiraḥ-; Br. vimaty-Âṅgirasaḥ. 5) Br. sutam.
30 = Bḍ. II. 65.30; Br. 9.20; H. 1341; Vā. 90.29. 1) Bḍ.Vā.T. -bhiś ca ha; Br.T. -bhir muhuḥ. 2) Bḍ.Br. tasmā Aṅ-.
31 = Bḍ. II. 65.31; Br. 9.21a = a; H. 1342b, 1343a; Vā. 90.30. 1) Bḍ.H. -nās. 2) Bḍ. raso bhavaḥ; Vā. -raso dvijāḥ; H. tadā. 3) H.Vā. -vo Bṛhaspateḥ.
32 = Bḍ. II. 65.32; Br. 9.(21b) = b; H. 1343b, 1344a; Vā. 90.31. 1) Br. Rudraś ca pārṣṇi jagrāha gṛhītvājagavaṃ.
33 = Bḍ. II. 65.33; Br. 9.22; H. 1344b, 1345a; Vā. 90.32. 1) Vā. brahmarṣimukhyebhyaḥ. 2) H. Daityān.
34 = A. 274.9b, 10a; Bḍ. II. 65.34; Br. 9.23; H. 1345b, 1346a; Vā. 90.33. 1) A. tatas. 2) Vā. pratyakṣaṃ.
35 = Bḍ. II. 65.35; Br. 9.24; H. 1346b, 1347a; Vā. 90.34. 1) Vā. trayo. 2) Bḍ. te s-; Br. ye dvijāḥ; H. Bhārata. 3) Bḍ.Vā. pitāmaham.
36 = A. 274.10b = aIbI; Bḍ. II. 65.36; Br. 9.25; H. 1347b, 1348a: Vā. 90.35. 1) A. Brahmā; Br. tadā. 2) Bḍ.Vā. Rudraṃ jyeṣṭhaṃ. 3) Bḍ. Vā. Āṅg-. 4) A. Tārām Āṅgirase dadau. 5) Bḍ. etya.

garbham utsṛja sadyas[1] tvaṃ[2])
vipraḥ prāha Bṛhaspatiḥ: 37
madīyāyāṃ na te[1] yonau garbho dhāryaḥ kathaṃcana!
atho[2] Tārâsṛjat[3] taṃ *vai*[4] kumāraṃ dasyuhantamam[5] 38
iṣikāstambam āsādya jvalantam iva pāvakam[1]. |
jātamātro *'tha*[2] bhagavān devānām ākṣipad vapuḥ. 39
tataḥ saṃśayam āpannās Tārām *ūcuḥ surottamāḥ*[1]:
satyaṃ brūhi, sutas kasya Somasyâtha Bṛhaspateḥ? 40
*pṛcch*yamānā[1] yadā dev*air*[2] nâha sā sādhv asādhu vā[3].
tadā tāṃ śaptum ārabdhaḥ kumāro dasyuhantamaḥ. 41
taṃ nivārya ta*to*[1] Brahmā Tārāṃ papraccha saṃśayam[2]:
yad atra tathyaṃ, tad brūhi Tāre, kasya sutas tv[3] ayam! 42
sā prāñjalir uvācêdaṃ[1] Brahmāṇaṃ varadaṃ *prabhum*[2],
Somasyêti mahātmānam[3]: kumāraṃ dasyuhantamam 43
ta*taḥ su*tam *upā*ghrāya[1] Somo *rājā*[2] prajāpatiḥ[3] |
Budha ity akaron nāma tasya[4] putrasya[5] dhīmataḥ. 44
prati*kūla*ṃ[1] ca gagane samabhyuttiṣṭhate Budhaḥ[2]. |
utpādayāmāsa tadā putraṃ vai rājaputrikā[3] 45

---

37 = A. 274.11aI = I; Br. 9.26a; H. 1348b. 1) Br. kruddhaḥ.

37 = A. 274.11aII = bI: Bḍ. II. 65..7; Vā. 90.36 1) Vā. utsṛjase na. 2) A. tyajâbravīd guruḥ.

38 = Bḍ. II. 65.38abI = abI; Br. 9.26b; H. 1349: Vā. 90.37. 1) Vā. tana[illegible]. 2) H. ayonāv. 3) H. utsṛjat; Vā. nâva-. 4) Bḍ. garbhaṃ: Vā. taṃ tu. 4) Vā. -hantamaḥ.

39 = Bḍ. II. 65.38bII, 39a = aIIb; Br. 9.27; H. 1350; Vā. 90.38. 1) Br. garbhaṃ sā côtsasarja ha. 2) Br.H. jātamātraḥ sa.

40 = Bḍ. II. 65.39b, 40a; Br. 9.28; H. 1351; Vā. 90.39. 1) Bḍ.Vā. akathayan surāḥ.

41 = Bḍ. II. 65.40b, 41a; Br. 9.29: H. 1352; Vā. 90.40. 1) Bḍ.Vā. hrīyamāṇā. 2) Bḍ.Vā. devān. 3) Br. vibudhān kila.

42 = Bḍ. II. 65.41b, 42a; Br. 9.30; H. 1353; Vā. 90.41. 1) Bḍ.Vā. tadā. 2) Vā. candrasya śaṃsa yaḥ. 3) H. -to hy.

43 = Bḍ. II. 65.42b, 43a; Br. 9.(31a) = aIbI; H. 1354; Vā. 90.42. 1) Br. uvāca prāñjaliḥ sā taṃ. 2) H. śanaiḥ. 3) Br. Somasyêti pitāmahaṃ.

44 = Bḍ. II. 65.43b, 44a; Br. 9.(31b), 32a; H. 1355; Vā. 90.43. 1) Br. tadā taṃ mūrdhni câghrāya; H. taṃ mūrdhny āghrāya tanayaṃ. 2) H. dhātā; Vā. dātā. 3) Br.T. sutaṃ prati. 4) H. svasya. 5) Br. bālasya.

45 = Bḍ. II. 65.44b, 45a; Br. 9.32b, 33a; H. 1356; Vā. 90.44. 1) Bḍ. pratighasraṃ; H. pratikūlaś; Vā. pratipūrvaṃ. 2) Vā.T. budhaḥ. 3) Br. vai rājaputrikam; V. -kaḥ.

tasy*âpatyaṃ*[1]) mahātejā[2]) babhūv-Ailaḥ Purūravāḥ. |

Urvaśyāṃ jajñire tasya[1])
putrāḥ sapta mahātmanaḥ. ‖ 46 ‖

Urvaśyāṃ jajñire tasya
putrāḥ ṣaṭ sumahaujasaḥ. ‖ 46 ‖

prasahya dharṣitas tatra *vivaśo*[1]) rājayakṣmaṇā, |
tato yakṣmābhibhūtas tu Somaḥ prakṣīṇamaṇḍalaḥ ‖ 47 ‖
jagāma śaraṇāyâtha pitaraṃ so 'trim eva tu[1]). |
tasya tat pāpaśamanaṃ cakār-Âtrir mahā*yaśāḥ*[2]) |
sa rājayakṣmaṇā muktaḥ śriyā jajvāla sarvaśaḥ. ‖ 48 ‖
etat Somasya vai janma kīrtitaṃ *kīrtivardhanam*[1]) |
vaṃśaṃ *tasya*[2]) *dvija*śreṣṭhāḥ[3]) kīrtyamānaṃ nibodhata[4])! ‖ 49 ‖
dhanyam ārogyam āyuṣyaṃ[1]) puṇyaṃ *saṃkalpasā*dhanam[2]) |
Somasya[3]) janma śrutvaiva *pāpebhyo vi*[4]pramucyate. ‖ 50 ‖

46a = Bḍ. II. 65.45b; Br. 9.33b; H. 1357a; Vā. 90.45a. 1) Bḍ.Vā. tasya putro. 2) H. mahārājo.

46b = Br. 9.34a; H. 1357b. 1) H. yasya.

46b = Bḍ. II. 65.46a; Vā. 90.45b.

47 = Bḍ. II. 65.46b, 47a; H. 1358; Vā. 90.46ab. 1) H. Somo vai.

48 = Bḍ. II. 65.47b, 48; H. 1359, 1360a; Vā. 90.46c, 47. 1) H. ca. 2) H. mahātapaḥ.

49 = Bḍ. II. 65.49; Br. 9.34b, 35a; H. 1360b, 1361a; Vā. 90.48. 1) Bḍ.Vā. dvijasattamāḥ. 2) Br.H. asya. 3) Br. munisreṣṭhāḥ; H. mahārāja. 4) H. ataḥ śṛṇu.

50 = Bḍ. II. 65.50; Br. 9.35b, 36; H. 1361b, 1362; Vā. 90.49. 1) Br. āyuṣyam ārogyaṃ. 2) Bḍ.Vā.T. kalmaṣaśodhanam; H. ‿sādhake 3) Bḍ. saumyasya. 4) Bḍ.Vā. sarvapāpaiḥ pra-.

8.

Bd. II. 66.1—8; Br. 10.1—68, 13.83—91a; H. 1363—1424. 1757—1765; Vā. 91.1—118; cfr. A. 274.12b—15; Bhg. IX. 14.15—16.37; Ga. 139.2b—7a; Kū. 22.1—2; L. 66.55—58; Vi. IV. 6.20—7.18.)

Budhasya tu *muniśreṣṭha*[1]	Somasya tu[1], Budhaḥ putro.
vidvān putraḥ Purūravāḥ,	Budhasya tu[2] Purūravāḥ.

tejasvī dānaśīlaś ca yajvā vipuladakṣiṇaḥ | 1
brahmavādī parākrāntaḥ śatrubhir yudhi durjayaḥ[1];
āhartā câgnihotrasya yajñānāṃ[2] ca mahīpatiḥ[3]. | 2
satyavādī[1], *puṇyamatiḥ*[2], kān*t*aḥ[3] saṃvṛtamaithunaḥ |
atīva triṣu[4]) lokeṣu *rūpeṇâ*[5]pratimo *'bhavat*[6]). 3
taṃ brahmavādinaṃ *d*āntaṃ[1]) dharmajñaṃ satyavādinam |
Urvaśī varayāmāsa hitvā mānaṃ yaśasvinī. 4
tayā sahâvasad rājā daśa varṣāṇi *pañca*[1]) ca
pañca[2]) ṣaṭ[3]) sapta câṣṭau ca daśa câṣṭau ca *vīryavān*[4]. 5
vane Caitrarathe ramye tathā Mandākinītaṭe |
Alakāyāṃ viśālāyāṃ Nandane ca vanottame 6

uttarān sa Kurūn prāpya	uttarāṃs ca Kurūn prāpya
manoratha[1]phaladrumān	Kalāpagrāmam eva ca

Gandhamādanapādeṣu Meruśṛṅge *tath*ôttare[4]). ‖ 7 ‖

1a = Br. 10.1a; H. 1363a. 1) H. mahārāja.

1a = A. 274.12a; Bd. II. 66.1a; Vā. 91.1a. 1) A. evam Somād. 2) A. putraḥ putras tasya.

1b = Bd. II. 66.1b; Br. 10.1b; H. 1363b; Va. 91.1b.

2 = Bd. II. 66.2; Br. 10.2; H. 1364; Vā. 91.2. 1) Br. durdamaḥ. 2) Vā. yajvanāṃ. 3) Vā. dadau mahīm.

3 = Bd. II. 66.3; Br. 10.3; H. 1365; Vā. 91.3. 1) Bd.Vā.V. satyavāg. 2) Bd.Vā.V. dharmabuddhiś ca; Vā.T. -vāk karmabuddhiś. 3) Br. samyak; H. kāmyaḥ. 4) Vā. putro. 5) Br.H. yaśasâ-. 6) Br. -maḥ sadā; H. -mas tadā.

4 = Bd. II. 66.4; Br. 10.4; H. 1366; Vā. 91.4. 1) Br. śāntaṃ; H. kṣantaṃ.

5 = A. 274.13; Bd. II. 66.5; Br. 10.5; H. 1367; Vā. 91.5. 1) Bd.Vā. câṣṭa. 2) Bd.Vā.T. sapta. 3) Br. ṣaṭ pañca. 4) A. mahāmune; Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

6 = Bd. II. 66.6; Br. 10.6; H. 1368; Vā. 91.6.

7a = Br. 10.7a; H. 1369a. 1) Br.T. manorama-.

7a = Bd. II. 66.7b; Vā. 91.7b.

7b = Bd. II. 66.7a; Br. 10.7b; H. 1369b; Vā. 91.7a. 1) Bd.Vā. nagottame

eteṣu vanamukhyeṣu surair ācariteṣu ca |
Urvaśyā sahito rājā reme paramayā mudā. || 8 ||

ṛṣaya ūcuḥ (Janamejaya uvāca):
gandharvī c-Ô[1]rvaśī devī rājānaṃ mānuṣaṃ katham |
devān utsṛjya[2]) saṃprāptā, tan no[3]) brūhi bahuśruta[4])! || 9 ||
sūta (Vaiśampāyana) uvāca:
brahmaśāpābhibhūtā sā mānuṣaṃ sam*apadyata*[1]), |
Ailaṃ tu sā[2]) varārohā samayāt samupasthitā[3]). || 10 ||
ātmanaḥ śāpamokṣārthaṃ *samaya*ṃ[1]) sā cakāra tu[2]): |
anagnadarśanaṃ caiva *sa*kāmā*yāṃ ca* maithunam[3]), || 11 ||
dvau meṣau śayanābhyāse[1]) *tadā baddhau ca* tiṣṭha*taḥ*[2]), |
ghṛtamātrā[3]) tathâhāraḥ kālam ekaṃ tu pārthiva. || 12 ||
yady eṣa samayo rājan yāvatkāla*ṃ*[1]) ca te dṛḍha*ḥ*[2]), |
tāvatkālaṃ tu vatsyāmi, *kṛtaḥ*[3]) *samaya eva naḥ*. || 13 ||
tasyās taṃ samayaṃ sarvaṃ sa rājā *para*yapālayat[1]). |
evaṃ sā *câ*vasa*t*[2]) ta*tra*[3]) Purūravasi bhā*v*inī[4]) || 14 ||
varṣāṇy *ekona*ṣaṣṭiṃ[1]) tu tatsaktā[2]) śāpamohitā. |
Urva*śyāṃ* mānuṣ*asthāyāṃ*[3]) gandharvāś cintayânvitāḥ: || 15 ||
gandharvā ūcuḥ:
cintayadhvaṃ mahābhāgā, yathā sā tu varāṅganā |
samāgacchet[1]) punar devān Urvaśī svargabhūṣaṇam[2]). || 16 ||

---

8 = Bḍ. II. 66.8; Br. 10.8; H. 1370; Vā. 91.8.

---

9 = Bḍ. II. 66.9; H. 1374; Vā. 91.9. 1) H. Ur-. 2) Bḍ. utsṛjya taṃ ca. 3) H. me. 4) Bḍ. ca duṣkṛtam.
10 = Bḍ. II. 66.10^a = a; H. 1375; Vā. 91.10^{ab}. 1) Bḍ.Vā. samupasthitā. 2) Vā. taṃ. 3) Vā. samayena vyavasthitā.
11 = Bḍ. II. 66.10^b, 11^a; H. 1376; Vā. 91.10^{cd}. 1) Bḍ.Vā. niyamaṃ. 2) H. ha. 3) Bḍ.Vā. akāmāt saha maithunam.
12 = Bḍ. II. 66.11^b, 12^a; H. 1377; Vā. 91.11. 1) Bḍ. -bhyāśe. 2) Bḍ. sā tāvad dhy avatiṣṭhate; Vā. sa tāvad vyavatiṣṭhate. 3) Bḍ. Vā. ghṛtamātraṃ.
13 = Bḍ. II. 66.12^b, 13^a; H. 1378; Vā. 91.12. 1) Bḍ.Vā. yāvatkālaś. 2) Vā. dṛḍham. 3) Bḍ.Vā. eṣa naḥ samayaḥ kṛtaḥ.
14 = Bḍ. II. 66.13^b, 14^a; H. 1379; Vā. 91.13. 1) H. samapālayat. 2) H. sā vasate. 3) Bḍ.Vā. tasmin. 4) Bḍ. tena sah-Ailenâbhigāminī; Vā. Purūravasi bhāminī.
15 = Bḍ. II. 66 14^b, 15^a; H. 1380; Vā. 91.14. 1) Bḍ.Vā. atha catuḥṣaṣṭiṃ. 2) Bḍ.Vā. tadbhaktyā. 3) Bḍ.Vā. Urvaśī mānuṣaṃ prāptā.
16 = Bḍ. II. 66.15^b, 16^a; H. 1381; Vā. 91.15. 1) Bḍ.Vā. āgacchet tu. 2) Vā. -bhuṣaṇā.

tato Viśvāvasur nāma *tatrâha vadatāṃ varaḥ*[1]:
mayā[2]) tu samayas *tābhyāṃ*[3], kriyamāṇaḥ *śrutaḥ purā*[4]). | 17
vyutkrāntasamayaṃ[1]) sā vai rājānaṃ tyakṣyate yathā, |
tad ahaṃ *vedmy aśeṣeṇa*[2]: yathā bhetsyaty asau nṛpaḥ[3]), || 18 ||
sasahāyo gamiṣyāmi yuṣmākaṃ kāryasiddhaye.
evam uktvā gatas tatra Pratiṣṭhānaṃ mahāyaśāḥ. || 19 ||
sa niśāyām athâgamya[1]) meṣam ekaṃ jahāra *vai*[2],
mātṛvad vartate sā tu meṣayoś câruhāsinī. || 20 ||
gandharvāgamanaṃ jñātvā *śāpāntaṃ ca*[1], yaśasvinī |
rājānam abravīt tatra[2]: putro me 'hriyatêti sā[3] || 21 ||
evam ukto viniścitya nagno *naivôdatiṣṭhata*[1]:
nagnaṃ māṃ drakṣyate[2]) devī, samayo vitatho bhavet. || 22 ||
tato bhūyas tu gandharvā dvitīyaṃ meṣam *ādad*uḥ[1]), |
dvitīye *tu* hṛte[2] meṣe Ailaṃ dev*y* abravīd *id*am[3]): || 23 ||
putr*au* m*ama* *hṛtau*[1]) rājan anāthāyā iva prabho! |
evam uktas tadôtthāya nagno rājā pradhāvitaḥ || 24 ||
meṣa*yoḥ* pada*m* *anvicchan*[1]); gandharvair *vidyud apy*[2] atha |
utpāditā *su*[3]mahatī *yayau*[4]); tad bhavanaṃ mahat || 25 ||
prakāśitaṃ *tu*[1]) sahasā, tato nagnaṃ a*vaikṣata*[2]. |
nagnaṃ dṛṣṭvā tirobhū*tā*[3]) sâpsarāḥ[4]) kāmarūpiṇī. || 26 ||
tirobhūtāṃ tu tāṃ *dṛṣṭ*vā gandharvā *hy agaman divam*[1]). |
utsṛṣṭāv uraṇau dṛṣṭvā rājâgṛhyâgato *gṛham*[2]. || 27 ||
apaśya*nn Urvaśīṃ tatra*[1]) vilalāpa suduḥkhitaḥ |

---

17 = Bḍ. II. 66.16b = a; H. 1382; Vā. 91.16 1) Bḍ. gandharvaḥ suma hāmatiḥ. 2) Vā. tayā. 3) Vā. tatra. 4) Vā. -māṇo mato 'naghaḥ-

18 = H. 1383; Vā. 91.17. 1) Vā. samayavyutkramāt. 2) Vā. vacmi vaḥ sarvaṃ. 3) Vā. tyakṣyati sā nṛpam.

19 = H. 1384; Vā. 91.18.

20 = H. 1385; Vā. 91.19. 1) H. niśāyām atha câgamya. 2) H. saḥ

21 = H. 1386; Vā. 91.20. 1) Vā. śayanasthā. 2) Vā. sā tu. 3) Vā. vai.

22 = H. 1387; Vā. 91.21. 1) Vā. nagnas tiṣṭhati vai nṛpaḥ. 2) Vā. u. drakṣyati māṃ.

23 = H. 1388; Vā. 91.22. 1) H. ājahruḥ. 2) Vā. 'pahṛte. 3) Vā. devī tam abravīt.

24 = H. 1389; Vā. 91.23. 1) H. putro me hriyate

25 = H. 1390; Vā. 91.24. 1) Vā. meṣābhyāṃ padavīṃ rājan. 2) Vā. vyutthitām. 3) Vā. tu. 4) Vā. māyā.

26 = H. 1391; Vā. 91.25. 1) H. vai. 2) Vā avekṣya sā. 3) Vā. tiro 'bhūt sā. 4) Vā. -psarā.

27 = H. 1392; Vā. 91.26a, 27a. 1) Vā. jñātvā gandharvās tatra tāv ubhau. 2) Vā. -taḥ prabhuḥ.

cacāra pṛthivīṃ *caiva*[2]) mārgamāṇa *itas*[3]) tataḥ || 28 ||
athâpaśyac ca tāṃ rājā Kurukṣetre mahābalaḥ |
Plakṣatīrthe puṣkariṇyāṃ *Haimavatyāṃ samā*plutām[1]) || 29 ||
krīḍantīm apsarobhiś ca pañcabhiḥ saha śobhanām. |
tāṃ krīḍantīṃ tato dṛṣṭvā vilalāpa suduḥkhitaḥ[1]). || 30 ||
Urvaśī tāḥ sakhīḥ prāha: *sa eṣa*[1]) puruṣottamaḥ, |
yasminn aham av*ātsaṃ vai*[2]), darśayāmāsa taṃ nṛpam || 31 ||
samāvignās tu tāḥ sarvāḥ. punar eva narādhipaḥ[1]): |
jāye ho[2]) tiṣṭha manasā[3]) ghore vacasi tiṣṭha he[4])! || 32 ||
evamādīni sū*ktā*ni[1]) parasparam abhāṣata. |
Urvaśī *tv*[2]) abravīd Ai[3]laṃ: sagarbhâhaṃ tvayā *pra*bho[4]), || 33 ||
*saṃ*vatsarāt kumārās te bhaviṣyanti na[1]) saṃśayaḥ, |
niśām ekāṃ *ca nṛpate*[2]) *nivatsyasi ma*yā[3]) saha. || 34 ||
hṛṣṭo jagāma *rāj*âtha[1]) svapuraṃ *su*[2]mahāyaśāḥ. |
gate saṃvatsare *bhūya*[3]) Urvaśī[4]) punar āgamat. || 35 ||
uṣit*vā tu*[1]) tayā sārdham ekarātraṃ mahā*manā*ḥ[2]) |
kāmārtaś câbravīd dīno: bhava nityaṃ mamêti vai! || 36 ||
Urvaśy athâbravīd Ai*la*ṃ[1]): gandharvā varadās tava[2]); |
*ta*ṃ[3]) vṛṇīṣva mahārāja, brūhi caitāṃs tvam eva hi! || 37 ||
vṛ*ṇīṣva samatāṃ rājan*[1]) gandharvāṇāṃ mahātmanām. |
tathêty uktvā varaṃ vavre, gandharvāś ca: tathâstv iti! || 38 ||
pūrayitvâgninā sthālīṃ[1]) gandharvāś ca[2]) tam abruvan: |

---

28 = H. 1393; Vā. 91.27b, 28a. 1) Vā. apaśyaṃs tāṃ tu vai rājā. 2) H. câpi. 3) Vā. -ṇas tatas.
29 = H. 1394; Vā. 91.31c, 32a. 1) Vā. vigāḍhenâmbunâplutām.
30 = H. 1395; Vā. 91.32b, 33a. 1) Vā. apaśyat sā tataḥ subhrū rājānaṃ avidūrataḥ.
31 = H. 1396b, 1397a; Vā. 91.33b, 34a. 1) Vā. ayaṃ sa. 2) Vā. avāsîti.
32 = H. 1397b, 1398a; Vā. 91.35b = b. 1) H. -dhipa. 2) Vā. āyāhi. 3) H. manasi, (cf. Ṛ.V. X. 95.1). 4) H. ha.
33 = H. 1398b, 1399a; Vā. 91.36. 1) Vā. sūkṣmāṇi. 2) H. câ-. 3) Vā. -vīc c-Ai-. 4) H. vibho.
34 = H. 1399b, 1400a; Vā. 91.37. 1) Vā. -ras te bhavitā naiva. 2) Vā. tu vai rājā. 3) Vā. avasat tu tayā.
35 = H. 1400b, 1401a; Vā. 91.38. 1) Vā. saṃprahṛṣṭo jagāmâtha. 2) Vā. tu. 3) Vā. rājā. 4) Vā. -śīṃ.
36 = H. 1401b = a; Vā. 91.39. 1) H. uṣitaś ca. 2) H. mahāyaśāḥ.
37 = H. 1402; Vā 91.40. 1) Vā. -vīc cainaṃ. 2) Vā. -vās te varaṃ daduḥ. 3) H. tān.
38 = H. 1403; Vā. 91.41. 1) Vā. vṛṇe nityaṃ hi sālokyaṃ.
39 = H. 1404; Vā. 91.42. 1) Vā. sthālīm agneḥ pūrayitvā. 2) Vā. -vā ca. 3) Vā. anena iṣṭvā. 4) Vā. lokaṃ taṃ.

anenêṣṭvā hi[2] lokān naḥ[3] prāpsyasi tvaṃ narādhipa. || 39 ||
tān ādāya kumārāṃs[1] tu nagarāyôpacakrame. |
nikṣipyâgnim araṇyāṃ[2] ca[3]) saputras tu gṛhaṃ[4] yayau. || 40

abhyetyâgniṃ tu nâpaśyad,	punar ādāya dṛśyāgnim
aśvatthaṃ tatra dṛṣṭavān, |	aśvatthaṃ tatra dṛṣṭavān, |
śamījātaṃ tu taṃ dṛṣṭvā	samīpatas tu taṃ dṛṣṭvā hy
aśvatthaṃ vismitas tataḥ. || 41 ||	aśvatthaṃ tatra vismitaḥ. 41
gandharvebhyas tadâśaṃsad	gandharvebhyas tathâkhyātum
agnināśaṃ tatas tu saḥ. |	agninā gāṃ gatas tu saḥ. |

śrutvā tam artham akhilam araṇīṃ[1] tu samādiśat[2]. || 42
aśvatthād araṇīṃ[1] kṛtvā mathitvâgniṃ yathāvidhi |
tenêṣṭvā tu salokaṃ naḥ prāpsyasi tvaṃ narādhipa. 43 |
mathitvâgniṃ tridhā kṛtvā hy ayajat[1]) sa narādhipaḥ, |
iṣṭvā yajñair bahuvidhair gatas teṣāṃ salokatām. || 44

gandharvebhyo varaṃ labdhvā	vāsāya ca sa gandharvas
tretāgniṃ samakārayat, |	tretāyāṃ sa mahārathaḥ.

eko 'gniḥ pūrvam āsīd vai[1]), Ailas trīṃs tān[2] akalpayat[3]. || 45 ||

---

evaṃprabhāvo rājâsīd Ailas tu *narasattamaḥ*[1], |
deśe puṇyatame caiva maharṣibhir *abhiṣṭute*[2]. || 46
rājyaṃ sa kārayāmāsa Prayāge pṛthivīpatiḥ[1] |
uttare *Jāhnavī*tīre[2]) Pratiṣṭhāne mahāyaśāḥ[1]). || 47 ||

---

40 = H. 1405; Vā. 91.43. 1) Vā. tam ādāya kumāraṃ. 2) H. -ye. Vā. nikṣipya tam araṇyāṃ. 3) H. tu. 4) Vā.T. gṛhān.

41 = H. 1406. | 41 = Vā. 91.44.

42a = H. 1407a. | 42a = Vā. 91.45a

42b = H 1407b; Vā. 91.45b. 1) Vā. araṇiṃ. 2) Vā. śat.

43 = H. 1408a = a; Vā. 91.46. 1) Vā. araṇiṃ.

44 = H. 1408b, 1409a; Vā. 91.47. 1) H. ayajat.

45a = H. 1409b. | 45a = Vā. 91.48a.

45b = Bd. II. 66.19b; H. 1410a; Vā. 91.48b. 1) H. evâsīd. 2) Bd. taṃ trīn. 3) H. tretām akārayat.

---

46 = Bd. II. 66.20; Br. 10.10a, 9a; H. 1410b, 1371a = 1411a; L. 66.(55b); Vā. 91.49. 1) Bd.Vā. dvijasattamaḥ; H. puruṣottama 2) Bd.Vā. alaṃkṛte; L. cakre tv akaṇṭakaṃ rājyaṃ deśe puṇyatame dvijaḥ.

47 = Bd. II. 66.21; Br. 10.9b, 10b; H. 1371b = 1411b, 1412; L. 66.56 = b; Vā. 91.50. 1) L. 66.56a Prayāge munisevite; 56b Pratiṣṭhāne pratiṣṭhitaḥ. 2) Bd.Vā. Yāmune tīre; L. Yamunatīre.

Ailaputrā[1]) babhūvus te
sapta devasutopamāḥ |
divi jātā mahātmāna:
Āyur dhīmān Amāvasuḥ || 48 ||
Viśvāyuś caiva dharmātmā
Śrutāyuś ca tathâparaḥ |
Dṛḍhāyuś ca Vanāyuś ca
*Śat*āyuś[1]) c-Ôrvaśīsutāḥ. || 49 ||

tasya putrā babhūvur hi
ṣaḍ Indropama[1]tejasaḥ |
gandharvaloke viditā:
Āyur Dhīmān Amāvasuḥ[2]) || 48 ||
Viśvāyuś ca[1]) Śrutāyuś[2]) ca
Śatāyuś[3]) c-Ôrvaśīsutāḥ. || 49 ||

Amāvasos tu *dāyādo*[1]) Bhīmo rājâtha *viśva*jit[2]), |
śrīmān Bhīmasya dāyādo rājâsīt Kāñcanaprabhaḥ. || 50 ||
vidvāṃs tu Kāñcanasyâpi Suhotro 'bhūn mahābalaḥ, |
Suhotrasyâbhavaj[1]) Jahnuḥ Keśinyā[2]) garbhasaṃbhavaḥ, || 51 ||

ājahre yo mahāsatraṃ[1])
sar*va*[2]medhaṃ mahāmakham[3]), |
patilobhena yaṃ Gaṅgā
patitve '*bhi*sasāra[4]) ha; || 52 ||
nêcchataḥ plāvayāmāsa
tasya Gaṅgâ*tha* tat[1]) sadas. |

pratigatya tato Gaṅgā
vitate yajñakarmaṇi || 52 ||
*plāva*yāmāsa[1]) taṃ deśaṃ
bhāvino 'rthasya darśanāt. |

sa[1]) *tayā*[2]) plāvitaṃ dṛṣṭvā yajñavāṭaṃ samantataḥ || 53 ||

---

48 = Br. 10.11a = a, 11bV = b; H. 1312, 1413. 1) H. 1312 tasya putrā.

49 = Br. 10.12; H. 1313, 1414. 1) Br. Bahvāyuś.

48 = Bḍ. II. 66.22; Br. 10.11bT = b; L. 66.57; Vā. 91.51. 1) L. t. p. saptâbhavan sarve vitata-. 2) L. G. v. Bhavabhaktā mahābalāḥ.

49 = Bḍ. II. 66.23a; Vā. 91.52a. 1) Bḍ. Viśvāvasuḥ. 2) Vā. Śatāyuś, 3) Bḍ. Ghṛtāyuś; Vā. Gatāyuś.

50 = Bḍ. II. 66.23b, 24a; Br. 10.13; H. 1415; Vā. 91.52b, 53a. 1) Bḍ.Vā. vai jāto. 2) Br. rājarāṭ; H. nagnajit.

51 = Bḍ. II. 66.24b, 25a; Br. 10.14; H. 1416; Vā. 91.53b, 54a. 1) H. Sauhotrir abhavaj. 2) Bḍ. Keśinī-; Vā.V. Kauśikyā-; T. Kauśikā-.

52 = Br. 10.15; 13.83; H. 1417, 1757. 1) Br. 10.15 mahat satraṃ. 2) Br. 10.15 sarpa-. 3) Br. 13 83 -medhamakhaṃ vibhum. 4) Br. 10.15 patitvena sasāra; 13.83 vinītêva sasāra; H. 1757 patiṃ tv abhisasāra.

53a = Br. 10.16a; 13.84a; H. 1418a, 1758a. 1) Br. 10.16a tadā; 13.84a ca tat.

52 = Bḍ. II. 66 25b; Vā. 91.54b.

53a = Bḍ. II. 66.26a; Vā. 91.55a. 1) Bḍ. sādayāmāsa.

53b = Bḍ. II. 66.26b; Br. 10.16b; 13.84b; H. 1418b, 1758b; Vā. 91.55b. 1) Br. 13.84b; H. 1758b tat. 2) Bḍ.Vā. Gaṅgayā.

Sauhotrir[1] abravīd[2]) Gaṅgāṃ kruddho[3] rājā dvijottamāḥ[4]): |
eṣa[5] te viphalaṃ yatnaṃ[6]) piban[7] ambaḥ karomy aham[8], 54
asya Gaṅge 'valepasya sadyaḥ phalam avāpnuhi! |
rājarṣiṇā tataḥ[1] pītāṃ Gaṅgāṃ dṛṣṭvā maharṣayaḥ[2]) 55
upaninyur mahābhāgā[1] duhitṛtvena Jāhnavīm. |
Yu[2]vanāśvasya putrīṃ[3], tu Kāverīṃ Jahnur āvahat; 56
Yuvanāśvasya śāpena Gaṅgârdhena[1]) vinirmame[2]
Kāverīṃ saritāṃ śreṣṭhāṃ Jahnor[3] bhāryām aninditām. 57
Jahnus tu[1], dayitaṃ putraṃ Sunahaṃ[2]) nāma dhārmikam[3],
Kāveryāṃ janayāmāsa, Ajakas tasya câtmajaḥ. 58
Ajakasya tu dāyādo Balākāśvo mahīpatiḥ[1], |
babhūva mṛgayāśīlaḥ[2]), Kuśas tasyâtmajo 'bhavat[3]). || 59
Kuśaputrā babhūvur hi[1]) catvāro dharma[2]varcasaḥ:
Kuśikaḥ[3]) Kuśanābhaś ca Kuśāmbo Mūrtimāṃs tathā[4]). || 60
Pahlavaiḥ[1]) saha saṃvṛddho
rājā vanacarais tadā[2]) |

54 = Bḍ. II. 66.27a = a; Br. 10.17; 13.85ab; H. 1419. 1759; Vā. 91 56a, 57a.
1) Br. 13.85a: H. 1759a Jahnur apy. 2) Bḍ. api saṃ-; Br. 10.17aT. aśapad; V. avadat; Vā. varadaḥ. 3) Bḍ.Vā. -kruddho Gaṅgāṃ. 4) Br. vipras tadā nṛpaḥ; H. Bharatasattama; Vā. saṃraktalocanaḥ. 5) Vā. etat. 6) Vā. sarvaṃ. 7) Vā.T. pītam; Br. 13.85b: H. 1759b eṣa te triṣu lokeṣu saṃkṣipyâpaḥ pibāmy aham.

55 = Bḍ. II. 66.27b = b; Br. 10.18: 13 85c, 86a; H. 1420, 1760; Vā. 91.56b, 57b.
1) Bḍ. tadā rājarṣiṇā; Br. Jahnurājarṣiṇā. 2) Bḍ.Vā. surarṣayaḥ: Br. 13.86a; H. 1760b tataḥ pītāṃ mahātmāno dṛṣṭvā Gaṅgāṃ maharṣayaḥ.

56 = Bḍ. II. 66.28; Br. 10.19; 13.86b, 87a: H. 1421, 1761; Vā. 91.58.
1) Br. 10.19T.H. mahābhāgâṃ. 2) Bḍ. Yau-. 3) Bḍ.Vā. pautrīṃ.

57 = Bḍ. II. 66.29: Br. 10.20; 13.87b = bI; H. 1422, 1762a = a: Vā. 91.59.
1) Vā. -gā yena. 2) Br. vinirgatā; V. vinirmite: Br. 13.87b; H. 1762a Gaṅgāśāpena dehārdhaṃ yasyāḥ paścān nadīkṛtam.
3) Bḍ. Jahnu-.

58 = Bḍ. II. 66.30; Br. 10.21; 13.88a = a; H. 1423: 1762b = a: Vā. 91 60.
1) Vā. -hnuś ca. 2) Br. Sunadyaṃ; Vā Suhotraṃ. 3) Br. 13.88a; H. 1762b Jahnos tu dayitaḥ putro Ajako nāma vīryavān.

59 = Bḍ. II. 66 31; Br. 10.22; 13.88b, 89a; H. 1424, 1763; Vā. 91.61.
1) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ. 2) Vā. babhūvuś ca Gayaḥ śīlaḥ.
3) Bḍ.Vā. -tmajaḥ smṛtaḥ; Br. 13.89a; H. 1763b Kuśikas tasya câtmajaḥ.

60 = Bḍ. II. 66.32; Br. 10.23; H. 1425; Vā. 91.62. 1) Bḍ.Vā. -vuś ca. 2) Bḍ. deva-. 3) Bḍ. Kuśāmbaḥ; Vā Kuśāśvaḥ. 4) Bḍ.Vā.V. Amūrtarayaso Vasuḥ: Vā.T. Amūrtārayaśo Vasuḥ.

601 = Br. 10.24; 13.89b, 90a; H. 1426, 1764. 1) Br. 10.24 vallabhaiḥ.

Kuśikas tu tapas tepe:	Kuśikas tu[1]) tapas tepe
putram Indrasamaṃ vibhuṃ[3])||60||	putrārthī rājasattamaḥ. |
labheyam .iti. taṃ Śakras	
trāsād abhyetya jajñivān. |	

pūrṇe varṣasahasre vai *taṃ tu Śakro* hy[1]) apaśyata. \|\| 61 \|\|
*aty*ugratapasaṃ[1]) dṛṣṭvā Sahasrākṣaḥ puraṃdaraḥ \|
samarthaḥ putrajanane svayam evâsya śāśvataḥ[2]) \|\| 62 \|\|

putratve[1]) kalpayāmāsa	putratvaṃ kalpayāmāsa
sa devendraḥ surottamaḥ[2]). |	svayam eva puraṃdaraḥ. |
sa Gādhir abhavad rājā	Gādhir nāmâbhavat putraḥ
Maghavān[3]) Kauśikaḥ svayam.||63||	Kauśikaḥ Pākaśāsanaḥ. || 63 ||

Paurukutsy a[1]bhavad bhāryā, Gādhis[2]) tasyām ajāyata. \|
Gādheḥ kanyā[3]) mahābhāgā[4]) nāmnā Satyavatī śubhā[5]), \|\| 64 \|\|
tāṃ Gādhiḥ *Kāvyaputraya*[1]) Ṛ[2]cīkāya dadau prabhuḥ. \|
tasyāḥ[3]) prītas *tu* vai[4]) bhartā Bhārgavo Bhṛgunandanaḥ \|\| 65 \|\|
putrārthaṃ[1]) sādhayāmāsa[2]) caruṃ, Gādhes tathaiva ca. \|
uvācâhūya tāṃ bhāryām[3]) Ṛcīko Bhārgavas tadā: \|\| 66 \|\|
upayojyaś[1]) carur ayaṃ tvayā, mātrā *tv ayaṃ*[2]) śubhe[3]), \|
tasyāṃ[4]) janiṣyate putro dīptimān kṣatriyarṣabhaḥ \|\| 67 \|\|

---

2) Br. 10.24 -caraḥ sadā; Br. 13.89b -caraiḥ saha. 3) Br. 10.24 prabhuḥ; V. -bhum; H. 1426b vibhuḥ; H. 1764b -maprabham.	61a = Bd. II. 66.33a; Vā. 91.63a.
61a = Br. 10.25a; 13.90b; H. 1427a, 1765a.	1) Vā. Kuśastambas.

61b = Bd. II. 66.33b; Br. 10.25b; H. 1427b; Vā. 91.63b. 1) Bd. Śatakratur; Br. tataḥ Śakro hy; Vā. Śatakratum.
62 = Bd. II. 66.34; Br. 10.26; H. 1428; Vā. 91.64. 1) Bd. tam ugratapasaṃ; Vā. sudurgaṃ tāpasam. 2) H. svam evâṃśam avāsayat.

63 = Br. 10.27; 13.91a = b; H. 1429, 1765b = b. 1) Br. putrārthaṃ. 2) Br. devendraḥ surasattamaḥ. 3) Br. 13.91a Maghavā.	63 = Bd. II. 66.35; Vā. 91.65.

64 = Bd. II. 66.36; Br. 10.28; H. 1430; Vā. 91.66ab. 1) Br.T. Paurā yasyâ-; Br.V.Vā. -kutsâ-. 2) Bd. Gadhes. 3) Bd. pūrvaṃ kanyā; Vā. pūrvakanyāṃ. 4) Vā. -bhāgāṃ. 5) Vā. -vatīṃ śubhām.
65 = Bd. II. 66.37; Br. 10.29; H. 1431; Vā. 91.66c, 67a. 1) Bd. putrakāmāya; H. -dhir Bhṛguputrāya; Vā putraḥ Kāvyāya. 2) Vā. Ru-. 3) Vā. tasyāṃ. 4) Br. prītaḥ sa vai; H. prīto 'bhavad; Vā. putras tu vai.
66 = Bd. II. 66.38; Br. 10.30; H. 1432; Vā. 91.67b, 68a. 1) Bd.Vā. putrārthe. 2) H. kalpayāmāsa. 3) Bd. athâvocat priyāṃ tatra; H. u. t. bhartā; Vā. tathā câhūya Nidhṛtim.
67 = Bd. II. 66.39; Br. 10.31; H. 1433; Vā. 91.68b, 69a. 1) Bd. upabho-

ajeyaḥ kṣatriyair *loke*[1] kṣatriyarṣabhasūdanaḥ.
tavâpi putraṃ kalyāṇi dhṛtimantaṃ tapodhanam 68
śamātmakaṃ dvijaśreṣṭhaṃ carur eṣa vidhāsyati.
evam uktvā tu tāṃ bhāryām Ṛcīko Bhṛgunandanaḥ 69
tapasy a[1]bhirato nityam araṇyaṃ praviveśa ha.
Gādhiḥ sadāras tu tadā Ṛcīkāśramam abhyagāt 70
tīrthayātrāprasaṅgena sutāṃ draṣṭuṃ nareśvaraḥ[1].
carudvayaṃ gṛhītvā *tu*[2] ṛṣeḥ Satyavatī tadā 71

carum ādāya yatnena	bhartur vacanam avyagrā
sā tu mātre nyavedayat.	hṛṣṭā mātre nyavedayat.

mātā tu tasyai[1]) daivena duhitre svaṃ[2]) caruṃ dadau, 72
tasyāś carum athâjñānād ātma*saṃsthaṃ*[1]) cakāra ha.
atha Satyavatī garbhaṃ[2]) kṣatriyāntakaraṃ *tadā*[3] 73
dhārayāmāsa dīptena vapuṣā ghoradarśan*ā*[1].
tām[2]) Ṛcīkas tato dṛṣṭvā yogenâ*bhyanusṛtya*[3] ca ‖ 74
*tadâ*bravīd[1]) dvijaśreṣṭhaḥ svāṃ bhāryāṃ varavarṇinīm:
mātrâsi vañcitā bhadre caruvyatyāsahetunā, 75
janiṣyati hi putras te krūrakarmâtidāruṇaḥ,

bhrātā janiṣyate câpi	mātā janiṣyate *câpi*[1]
brahmabhūtas tapodhanaḥ ‖ 76 ‖	tathābhūtaṃ tapodhanam: 76

viśvaṃ hi brahma tapasā mayā ta*smin*[1]) samarpitam.
evam uktā[2]) mahābhāgā bhartrā Satyavatī tadā ‖ 77 ‖

---

jyaś. 2) Bḍ.Vā. ca te; Br. svayaṃ. 3) Bḍ. śubhaḥ; H. tava. 4) Bḍ. tasyā.

68 = Bḍ. II. 66.40; Br. 10.32; H. 1434; Vā. 91.69b, 70a. 1) Bḍ.Vā. yuddhe.

69 = Bḍ. II. 66.41; Br. 10.33; H. 1435; Vā. 91.70b, 71a.

70 = Bḍ. II. 66.42; Br. 10.34; H. 1436; Vā. 91.71b, 72a. 1) Vā.T. -yā-.

71 = Bḍ. II. 66.43; Br. 10.35; H. 1437; Vā. 91.72b, 73a. 1) H. nareśvara. 2) Br. sā; H. tad.

72a = Br. 10.36a; H. 1438a.	72a = Bḍ. II. 66.44a; Vā. 91.73b.

72b = Bḍ. II. 66.44b; Br. 10.36b; H. 1438b; Vā. 91.74a. 1) Br. tu tasyā; H. vyatyasya. 2) Bḍ. sva-.

73 = Bḍ. II. 66.45; Br. 10.37; H. 1439; Vā. 91.74b, 75a. 1) Bḍ.Vā. ātmanaḥ sā. 2) Br. sarvaṃ. 3) Bḍ.Vā. śubhaṃ.

74 = Bḍ. II. 66.46; Br. 10.38; H. 1440; Vā. 91.75b, 76a. 1) H. -darśanam. 2) Vā. tam. 3) Bḍ. -âpy avamṛśya; Br. -nâbhyupasṛtya; Vā. -âpy anumṛśya.

75 = Bḍ. II. 66.47; Br. 10.39; H. 1441; Vā. 91.76b, 77a. 1) Br. tato 'bravīd; H. tām abravīd.

76a = Bḍ. II. 66.48a; Br. 10.40a; H. 1442a; Vā. 91.77b.

76b = Br. 10.40b; H. 1442b.	76b = Bḍ. II. 66.48b; Vā. 91.78a. 1) Vā. vâpi.

77 = Bḍ. II. 66.49; Br. 10.41; H. 1443; Vā. 91.78b, 79a. 1) Bḍ.Vā. tatra. 2) H.Vā. uktvā.

prasādayāmāsa patiṃ: *putro*[1]) me nêdṛśo bhavet |
brāhmaṇāpasadas[2]) tvatta[3])! ity ukto munir abravīt: || 78 ||
naiṣa[1]) saṃkalpitaḥ kāmo mayā bhadre tathâ*stv iti*[2]), |
ugrakarmā bhavet putraḥ pitur mātuś ca kāraṇāt. || 79 ||
punaḥ Satyavatī vākyam evaṃ uk*tâ*[1]bravīd idam: |
icchaṃl lokān api mune sṛjethāḥ, kiṃ punaḥ sutam! || 80 ||
śamātmakam ṛjuṃ *tvaṃ*[1]) *me* putraṃ[2]) dātum *ih*ârhasi[3]), |
kāmam evaṃvidhaḥ pautro[4]) mama syāt tava ca[5]) prabho[6]), || 81 ||
yady[1]) anyathā na śakyaṃ vai kartum e*tad*[2]) dvijottama. |
tataḥ prasādam akarot sa tasyās tapaso balāt: || 82 ||
putre[1]) nâsti viśeṣo me pautre vā[2]) varavarṇini; |
tvayā yathôktaṃ vacanaṃ, tathā bhadre bhaviṣyati. || 83 ||
ta*taḥ*[1]) Satyavatī putraṃ janayāmāsa Bhārgavam |
tapasy abhirataṃ dāntaṃ Jamadagniṃ śamā[2]tmakam. || 84 ||
Bhṛgoś caruviparyāse Raudra-Vaiṣṇavayoḥ purā[1]) |

yajanād Vaiṣṇave 'thâṃśe[1]) Jamadagnir ajāyata. || 85 ||	jamanād Vaiṣṇavasyâgner Jamadagnir ajāyata. || 85 ||

sā hi Satyavatī puṇyā *saty*adharma[1]parāyaṇā |
Kauśikîti[2]) samākhyātā pravṛttêyaṃ mahānadī. || 86 ||
| [pariśrutā[1]) mahābhāgā Kauśikī saritāṃ varā.] |
Ikṣvākuvaṃśaprabhavo[1]) Reṇur[2]) nāma *narādhipaḥ*[3]), |

---

78 = Bḍ. II. 66.50; Br. 10.42; H. 1444; Vā. 91.79bc. 1) Bḍ.Vā. suto. 2) Bḍ. -āpaśadas. 3) Vā. tv anya.
79 = Bḍ. II. 66.51; Br. 10.43; H. 1445; Vā. 91.80. 1) Bḍ.Vā.V. naiva. 2) Bḍ Vā. tathā tvayā.
80 = Bḍ. II. 66.52; Br. 10.44; H. 1446; Vā. 91.81. 1) Br.Vā. uktvâ-.
81 = Bḍ. II. 66.53; Br. 10.45; H. 1447; Vā 91.82. 1) Bḍ Vā. bhartaḥ. 2) Bḍ.Vā. putraṃ me. 3) Bḍ.Vā. arhasi. 4) Vā.T. putro. 5) Vā. tu vada. 6) Bḍ. tava suvrata.
82 = Bḍ. II. 66.54; Br. 10.46; H. 1448; Vā. 91.83. 1) Vā.T. mayy. 2) Bḍ evaṃ; Vā. eva.
83 = Bḍ. II. 66.55; Br. 10.47; H. 1449; Vā. 91.84. 1) Bḍ.V H. bhadre 2) H. ca.
84 = Bḍ II. 66.56; Br. 10.48; H. 1450; Vā. 91.85. 1) Bḍ.Vā. tasmāt. 2) Br. samā-.
85a = Bḍ. II. 66.57a; Br. 10.49a⟨⟩; H. 1451a; Vā. 91.86a. 1) Br.T Bhṛgor jagatyāṃ vaṃśe 'smiñ Jamadagnir ajāyata.

85b = Br. 10.49a⟨⟩; H. 1451b. 1) Br. cāṃśe.	85b = Bḍ. II. 66.57b; Vā. 91.86b.

86 = Bḍ. II. 66.59; Br. 10.49b, 50a; H. 1452; Vā. 91.88. 1) Bḍ.Vā. satya vrata-. 2) Bd. -kī tu.
| [] = Bḍ. II. 66.60a; Vā. 91.89a. 1) Bḍ. parisrutā.
87 = Bḍ. II. 66.60b, 61a; Br. 10.50b, 51a; H. 1453; Vā. 91.89b, 90a. 1) Vā

tasya kanyā mahābhāgā Kā[4]malī nāma Reṇukā. ‖ 87
Reṇukāyāṃ tu Kāmalyāṃ[1]) tapo*vidyā*[2]samanvitaḥ[3]) |
Ārcīko janayāmāsa Jāmadag*nyaṃ*[4]) sudāruṇam ‖ 88 ‖
sarvavidyāntagaṃ śreṣṭhaṃ dhanurvedasya pāragam |
Rāmaṃ kṣatriyahantāraṃ pradīptam iva pāvakam. ‖ 89
Aurvasyaivam[1] Ṛcīkasya Satyavatyāṃ mahā*yaśāḥ*[2]) |
Jamadagnis tapovīryāj jajñe brahmavidāṃ varaḥ ‖ 90 ‖
madhyamaś ca Śunaḥśephaḥ Śunaḥpucchaḥ kaniṣṭhakaḥ. |
Viśvāmitraṃ tu dāyādaṃ Gādhiḥ Kuśikanandanaḥ ‖ 91
| janayāmāsa putraṃ tu tapovidyāśamātmakam, |
prāpya brahmarṣisamatāṃ *yo 'yaṃ*[1] brahma[2]*rṣitāṃ ga*taḥ[3]. ‖ 92
Viśvāmitras tu dharmātmā nāmnā Viśvarathaḥ smṛtaḥ |
jajñe Bhṛguprasādena Kauśikād vaṃśa[1]vardhanaḥ. ‖ 93 ‖
Viśvāmitrasya putras tu Śunaḥśepho[1] 'bhavat *kila*[2] |
Hari*daśva*sya[3] yajñe tu paśutve *viniyojitaḥ*[4]. ‖ 94 ‖
devair dattaḥ Śunaḥśepho[1] Viśvāmitrāya vai punaḥ,
devair dattaḥ sa vai yasmād, Devarātas tato 'bhavat. ‖ 95 ‖
Viśvāmitrasya ca sutā Devarātādayaḥ smṛtāḥ[1]) |
pra[2]khyātās triṣu lokeṣu, teṣāṃ nāmāny *ataḥ param*[3]) ‖ 95_1 ‖
Devar*ātaḥ*[1]) Katiś caiva, yasmāt Kātyāyanāḥ smṛtāḥ, |
Śālāvatyāṃ Hiraṇyākṣo, Reṇ*ur*[2]) jajñe 'tha Reṇu*kaḥ*[3], ‖ 95_2 ‖

-vaṃśe tv abhavat. 2) Bḍ. Reṇuko; Vā. Suveṇur. 3) Bḍ.Vā. pārthivaḥ. 4) Bḍ. Ka-.

88 = Bḍ. II 66.61b, 62a; Br. 10.51b, 52a; H. 1454; Vā. 91.90bc. 1) Bḍ. R. Kamalyāṃ tu. 2) Bḍ Vā. tapodhṛti-. 3) Bḍ. -samādhinā. 4) Bḍ Vā. Jamadagniḥ.

89 = Bḍ. II. 66.62b, 63a; Br. 10.52b, 53a; H. 1455; Vā. 91.91.

90 = Bḍ. II. 66.63b, 64a; Br. 10.53b, 54a; H. 1456; Vā. 91.92ab. 1) H Aurvasyevam. 2) Bḍ Vā. mahāmanāḥ

91 = Bḍ. II. 66.64b, 58a; Br. 10.54b, 55a; H. 1457; Vā. 91.92c, 87a.
| 92a = Br. 10.55b; H. 1458a.

92b = Bḍ. II. 66.58b; Br. 10.56a; H. 1458b; Vā. 91.87b. 1) Bḍ.Vā. yagāma. 2) Br brahmarṣitāṃ; H. saptarṣitāṃ. 3) Bḍ.Vā. -maṇā vṛtaḥ.

93 = Bḍ II. 66.65; Br. 10.56b, 57a; H. 1459; Vā. 91.93. 1) Bḍ Kauśikānvaya-.

94 = Bḍ. II. 66.66; Br. 10.65; H. 1470b, 1471a; Vā. 91.94. 1) Vā.T. -śepo. 2) Bḍ.Vā. -van muniḥ. 3) Bḍ.Vā Hariścandrasya. 4) Bḍ.Vā. niyataḥ sa vai.

95 = Bḍ. II. 66.67; Br. 10.66; H. 1471b, 1472a; Vā. 91.95. 1) Vā. -śepo.
| 95_1 = Br. 10.57b, 58a, 13.91b⟨⟩; H. 1460, 1775a = a. 1) Br. 13.⟨⟩, H. 1775a Devarātādayaś câpi (H. cânye) Viśvamitrasya vai sutāḥ. 2) H. vi-. 3) H. -māni me śṛṇu.

95_2 = Br. 10.58b, 59a; H. 1461. 1) H. Devaśravāḥ. 2) H. Reṇor. 3) Reṇumān.

| Sāṃkṛtir Gālavaś caiva Mudgalaś *caiva*[1]) viśrutāḥ[2]) |

Madhuchando Jayaś caiva	Madhucchando *Jayaś*[1]) caiva
Devalaś ca tath-Âṣṭakaḥ ‖ 96 ‖	Kṛta-Devau Dhruv-Āṣṭakau ‖ 96 ‖

Kacchapo *Häritaś*[1]) caiva Viśvāmitra*sya te sutāḥ*[2]), |
teṣāṃ khyātāni gotrāṇi[3]) Kauśikānāṃ mahātmanām: ‖ 97 ‖

Pāṇino Babhravaś caiva	Pārthivā Devarātāś ca
Dhyānajapyās tathaiva ca |	Yājñavalkyāḥ Samarṣaṇāḥ |
Pārthivā Devarātāś ca	Udumbarāś ca *Vātaḍhyā*s
Śālaṅkāyana-Bāṣkalāḥ[1]) ‖ 98 ‖	Tā*l*ak*āyana-Cāndravāḥ*[1]) ‖ 98 ‖
Lohitā[1]) Yāmadūtāś[2]) ca	Lohiṇyā[1]) Reṇavaś caiva
tathā Kārīṣayāḥ[3]) smṛtāḥ |	tathā Kārīṣavaḥ smṛtāḥ |
Sauśrutāḥ[4]) Kauśikāś *caiva*[5])	Babhravaḥ Pāṇinaś caiva
tathânye Saindhavāyanāḥ ‖ 99 ‖	Dhyānajapyās tathaiva ca ‖ 99 ‖
Devalā Reṇavaś caiva	*Śālāvatyā*[1]) Hiraṇyākṣāḥ
Yājñavalkyāḥ[1]) *Sa*[2]marṣaṇāḥ[3]) |	Sāṃkṛ*tā*[2]) Gālavāḥ *smṛtāḥ* |
Audumbarā *hy Abhiṣṇātās*[4])	Devalā Yāmadūtāś ca
Tārakāyaṇa-Cuñculāḥ[5]) ‖ 100 ‖	Śāl[3]aṅkāyana-Bāṣkalāḥ ‖ 100 ‖
Śālāvatyā Hiraṇyākṣāḥ	*Lālāṭyā*[1]) Bādarāś cânye
Sāṃkṛtyā Gālavās tathā |	Viśvāmitrasya dhīmataḥ |

96a = Br. 10.59b,; H. 1462a. 1) H. cêti. 2) H. -tāḥ.
96b = Br. 10.60a; H. 1462b.

96 = Bḍ. II. 66.68b; Vā. 91.96b. 1) Bḍ. -dādayaś; Vā.T. Nayaś.

97 = Bḍ. II. 66.69: Br. 10.60b, 61a; 13.91b⟨⟩ = b; H. 1463, 1770a = b; Vā. 91.97. 1) Bḍ.Vā. Kacchapaḥ Pūrṇaḥ. 2) Bḍ.Vā. -mitrasutās tu vai. 3) Bḍ.Vā. t. gotrāṇi bahudhā.

98 = Br. 10.61b, 62a; 13 91b⟨⟩; H. 1464, 1770b, 1771a. 1) Br. ⟨⟩; H. -Sauśravāḥ.

99 = Br. 10.62b, V.⟨⟩; 13.91b⟨⟩; H. 1465, 1771b, 1772a. 1) H. 1771b Lauhityā. 2) Br. 10.62 Yama-; 13.⟨⟩, 10.62bV. Yāmabhūtāś. 3) Br. Kārūṣakāḥ; V. Kārīkayaḥ; H. 1471 -yaḥ. 4) Br. 10.62 V. Sauśıavāḥ: Br. 13 ⟨⟩; H. 1772a viśrutāḥ. 5) Br. 13.⟨⟩ -kā viprāḥ; H. -kā rājaṃs.

100 = Br. 10.63b⟨⟩; H. 1466. 1) Br. -kyāc; H. -kyā-. 2) Br. ca; H. -gha-. 3) Br. ⟨⟩ -naḥ. 4) Br. ⟨⟩ -bar-Āmbubhiṣṇāvās. 5) Br. ⟨⟩ -yaṇa-Cuculāḥ.

101 = Br. 10.63b⟨⟩; H. 1467.

98 = Bḍ. II. 66.70; Vā. 91.98. 1) Vā. -barā Udumlānās Tārakā Yamamuñcatāḥ.

99 = Bḍ. II. 66.71; Vā. 91.99. 1) Bḍ. -yo.

100 = Bḍ II. 66.72; Vā. 91.100. 1) Bḍ. Śyāmāyānā. 2) Vā.T. Syaṅkṛtā. 3) Vā. Sal-.

101 = Bḍ. II. 66.73; Vā. 91.101. 1) Vā. Dadāti-.

Nārāyaṇir Naraś câṇyo
Viśvâmitrasya dhīmataḥ 101
Ṛṣyantara-Virāhyāś[1] ca
Kauśikā bahavaḥ smṛtāḥ
Pauravasya ! muniśreṣṭhā[2]
brahmarṣeḥ Kauśikasya ca: 102
sambandho 'py asya[1] vaṃśe 'smin
brahmakṣatrasya viśrutaḥ. 102_1

Ṛṣyantara-Vivāhyās te
bahavaḥ Kauśikāḥ smṛtāḥ 101
Kauśikāḥ Sanśrutāś caiva
tathânye Saindhavāyanāḥ
Pauravasya[1] puṇyasya
brahmarṣeḥ Kauśikasya tu[2]. 102

Viśvāmitrātmajānāṃ tu[1] Śunaḥśepho 'grajaḥ smṛtaḥ
Bhārgavaḥ Kauśikatvaṃ hi prāptaḥ sa munisattamaḥ[2]. 103
Dṛṣadvatī-sutaś câpi Viśvāmitrāt[1] tath-Âṣṭakaḥ.
Aṣṭakasya suto Lauhiḥ[2], prokto Jahnugaṇo mayā. 104
ṛṣaya ūcuḥ:
kim lakṣaṇena dharmeṇa tapasâ śrutena vā
brāhmaṇyaṃ samanuprāptaṃ Viśvāmitrādibhir nṛpaiḥ? 104_1
yena yenâbhidhānena brāhmaṇyaṃ kṣatriyā gatāḥ,
viśeṣaṃ jñātum icchāmas tapaso[2] dānatas tathā! 104_2
evam uktas tato vākyam abravīd idam arthavat:
anyāyopagatair dravyair āhūya dvija-sattamān
dharmābhikāṅkṣī yajate na dharmaphalam aśnute. 104_3
dharmaṃ caitaṃ samāsthāya[1] pāpātmā puruṣādhamaḥ
dadāti dānaṃ viprebhyo lokānām dambhakāraṇāt. 104_4
japaṃ kṛtvā tathā tīvraṃ dhanalobhān niraṅkuśaḥ
rāgamohanvito hy ante pāvanārthaṃ dadāti yaḥ. 104_5
tena dattāni dānani[1]) aphalāni bhavanty uta.
tasya dharmapravṛttasya hiṃsakasya durātmanaḥ 104_6

102 = Br. 10.62b, 63a; 13.91b; H. 1468, 1772b, 1773a. 1) Br. 10.(Virāutāś. 2) H. mahārāja.
102_1 = Br. 10.63b; 13.91b; H. 1469, 1773b. 1) Br. 13.() -dhasyâtha; H. -dho hy asya.

102 = Bd. II. 66.74; Va. 91.102. 1) Bd yogeśvarasya. 2) Bd vai.

103a = Bd II. 66.76a; Br. 10.64a, 13.91b; H. 1469b, 1774a; Va. 91.97a. 1) Bd Va. -trasya putrāṇām. 2) Va -śepo
103b = Br. 10.64b, 13.91b; H. 1470a, 1774b. 1) Br. 13 (); H. 1774 -puṅgavaḥ.
104 = Br. 10.67b, 68a; 13.91b(); Bd. II. 66.75; H. 1473, 1775b, 1776a; Vā. 91.103. 1) Br. 10.67b.T. Vaiśvāmitras; 13 () Viśvāmitras. 2) Vā. yo hi.
104_1 = Bd. II. 66.76, 77a; Vā. 91.104.
104_2 = Bd. II. 66.77b, 78a; Vā. 91.105. 1) Bd Vā.T. -āmi. 2) Vā. tapasā.
104_3 = Bd. II. 66.78b, 79; Vā. 91.106.
104_4 = Vā. 91.107. 1) Vā.T. samākhyāya.
104_5 = Bd. II. 66.80; Vā 91.108.
104_6 = Bd. II. 66.81; Vā 91.109. 1) Bd. -nāni hy.

evaṃ labdhvā dhanaṃ mohād dadato yajataś ca ha |
saṃkliṣṭakarmaṇo[1]) dānaṃ na tiṣṭhati durātmanaḥ. || 1047 ||
nyāyāgatānāṃ dravyāṇāṃ tīrthe[1]) saṃpratipādanam |
kāmān anabhisaṃdhāya yajate ca dadāti ca, || 1048 ||
sa dānaphalam āpnoti tac ca dānaṃ sukhodayam, |
dānena bhogān āpnoti, svargaṃ satyena gacchati. || 1049 ||
tapasā tu sutaptena[1]) lokān viṣṭabhya tiṣṭhati, |
viṣṭabhya sa tu tejasvī lokeṣv ānantyam aśnute. || 10410 ||
dānāc chreyas tathā yajño, yajñāc chreyas tathā tapaḥ, |
satyaṃ tu tapasaḥ śreyas[1]), tasmāj jñānaṃ guru smṛtam. || 10411 ||
śrūyante[1]) hi tapaḥsiddhāḥ kṣatro[2]petā dvijātayaḥ |
Viśvāmitro narapatir, Māndhātā Saṃkṛtiḥ Kapiḥ || 10412 ||
Kāśyaś[1]) ca Purukutsaś ca Śalo Gṛtsamadaḥ prabhuḥ[2]) |
Ārṣṭiṣeṇo 'jamīḍhaś ca Bhārgavyomas[3]) tathaiva ca || 10413 ||
Kākṣīvāṃś[1]) caiv-Âuśijaś ca[2]) nṛpaś ca Śiśiras tathā[3]) |
Rathāntaraḥ Śaunakaś[4]) ca Viṣṇuvṛddhādayo nṛpāḥ. || 10414 ||
kṣatro[1]petāḥ smṛtā hy ete tapasā ṛṣitāṃ gatāḥ, |
ete rājarṣayaḥ sarve siddhiṃ su[2]mahatīṃ gatāḥ. || 10415 ||

atha ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Āyor[1]) vaṃśaṃ[2]) mahātmanaḥ. || 105 ||

1047 = Bḍ. II. 66.82; Vā. 91.110. 1) Bḍ. -ṣṭaṃ karmaṇā.
1048 = Bḍ. II. 66.83; Vā. 91.111. 1) Bḍ. -tha.
1049 = Bḍ. II. 66.84; Vā. 91.112.
10410 = Bḍ. II. 66.85a = a; Vā. 91.113. 1) Vā. suguptena.
10411 = Bḍ. II. 66.85b = b; Vā 91.114. 1) Vā. saṃnyāsas tapasaḥ śreyāṃs.
10412 = Bḍ. II. 66.86; Vā. 91.115. 1) Bḍ. śrūyate. 2) Vā. kṣātro-.
10313 = Bḍ. II. 66.87; Vā. 91.116. 1) Vā. Kapeś. 2) Vā. Satyaś c-Ânṛhavān Ṛthuḥ. 3) Vā. Bhāgāṇyo 'nyas.
10414 = Bḍ. II. 66.88; Vā. 91.117. 1) Vā. Kakṣīvaś. 2) Vā. Śijayas tathā. 3) Vā. tathânye ca mahārathāḥ. 4) Vā. Rathītaraś ca Rundaś.
10415 = Bḍ. II. 66.89; Vā. 91.118ab. 1) Vā. kṣātro-. 2) Bḍ. tu.
105 = Bḍ. II. 66.90; Br. 10.63b; H. 1474; Vā. 91.118c. 1) Vā. Ayor. 2) Br.H. vaṃśam Āyor.

6.

(Bd. II. 67.1—105; Br. 11.1—28, 32—41; 13.64b—73; H. 1475—1512. 1518—1598: 1734b—1754a; Vā. 92.1—99; cfr. A. 274.18—19; Bhg. IX. 17.1—18a; Ga. 139.7b—14; Kū. 22.5; L. 66.59—60a; Vi. IV. 8.1—9.7.

Āyoḥ putrās tathā[1] pañca sarve vīrā mahārathāḥ
Āyoḥ[1] putrā mahātmānaḥ pañcaivâsan mahābalāḥ[1].
Svarbhānutanayāyāṃ ca[1] Prabhāyāṃ jajñire[2] nṛpāḥ[3]: 1
Nahuṣaḥ prathamas teṣāṃ[1], Kṣatravṛddhas[2] tataḥ smṛtaḥ[3]
Rambho Rajir Anenāś ca triṣu lokeṣu viśrutāḥ. 2
Kṣatra[1]vṛddhātmajas tatra[2], Suna[3]hotro mahāyaśāḥ.
Suna[3]hotrasya dāyādās trayaḥ paramadhārmikāḥ: 3
Kāśaḥ Śalaś ca dvāv etau tathā Gṛtsamadaḥ prabhuḥ.
putro Gṛtsamadasyâpi Śunako. yasya Śaunakaḥ. 4
brāhmaṇāḥ kṣatriyāś caiva vaiśyāḥ śūdrās tathaiva ca
[etasya vaṃśe saṃbhūtā vicitraiḥ karmabhir dvijāḥ.]
Śalātmajo hy Ārṣṭiṣeṇas[1], tanayas[2] tasya Kāśyakaḥ[3]. 5
[Śaunakaś c-Ārṣṭiṣeṇāś ca kṣatro[1]petā dvijātayaḥ.]
Kāśasya[1] Kāśipo[2] rāja[3] putro[4] Dīrghatapās tathā,
Dhanvas[5]) tu[6]) Dīrghatapaso, vidvān[7]) Dhanvantaris tataḥ[8]. 6

1a = Br. 11.1a; H. 1475a. 1) Br. -trāś ca te.

1a = Bd. II. 67.1a; Kū. 22.5a; L. 66.59a; Vā. 92.1a. 1) Vā. etc. 2 Kū. L. Āyuṣas tanayā vīrāḥ; Vā. -manaḥ. 3) Kū.L. mahaujasaḥ.

1b = Bd. II. 67.1b; Br. 11.1b; H. 1475b; Kū. 22.5b; L. 66.59b; Vā. 92.1b. 1) Bd.L. -yāṃ te; Kū. -yāṃ vai; Vā. -tanayā viprāḥ. 2) Kū. iti naḥ 3 H. nṛpa; Kū. śrutam.

2 = Bd. II. 67.2; Br. 11.2; H. 1476; Kū. 22.4 = a; L. 66.60a = a; Vā 92.2a = a. 1) Br.H. -maṃ jajñe. 2) Br.H. Vṛddhaśarmā; Kū.L. dharmajño; Vā. Putradharmā. 3) Br.H. t. param; Kū.L. lokaviśrutaḥ.

3 = Bd. II. 67.3; Br. 11.32; H. 1518; Vā. 92.2b, 3a. 1) Vā. Dharma- 2) Bd.Vā. -jaś caiva. 3) Vā.T. Suta-.

4 = Bd. II. 67.4; Br. 11.33; H. 1519; Vā. 92.3b, 4a.

5a = Bd. II. 67.5a; Br. 11. 34a; H. 1520a; Vā. 92.4b.

| 5b = Bd. II. 67.5b; Vā. 92.5a.

5b(c) = Bd. II. 67.6a; Br. 11.34b; H. 1520b; Vā. 92.5b. 1) Br. -ja Ārṣṭiṣenas; H. -aś c-Ārṣṇiṣeṇas. 2) Bd. -naḥ Śiśiras; Vā. -ṇaś Carantas. 3) Bd.Vā. câtmajaḥ; Br. Kāśyapaḥ.

| 6a = Bd. II. 67.6b; Vā 92.6a. 1) Vā. kṣātro-.

6ab(bc) = Bd. II. 67.7; Br. 11.35; 13.64b, 65a; H. 1521, 1734b, 1735a; Vā. 92.6b, 7a. 1) Bd.H. 1521 Kāśyasya; H. 1734b Kāśes tu; Br. 13.64b

tapaso 'nte sumahato[1]) jāto vṛddhasya[2]) dhīmataḥ |
punar Dhanvantarir devo
mānuṣeṣv iha jajñivān[1]). || 7 ||

athainam ṛṣayaḥ procuḥ
sūtaṃ vākyam idaṃ[1]) punaḥ: || 7 ||

Janamejaya uvāca:
kathaṃ[1]) Dhanvantarir devo mānuṣeṣv iha jajñivān, |
etad veditum icchām*as*[2]), tan *no*[3]) brūhi *yathātatham*[4])! || 8 ||
sūta (Vaiśaṃpāyana) uvāca:
Dhanvantareḥ saṃbhavo 'yaṃ śrūyatām *iha vai dvijāḥ*[1])! |
sa saṃbhūtaḥ samudrā*t tu*[2]) mathyamāne 'mṛte purā. || 9 ||
utpannaḥ kalaśāt[1]) pūrvaṃ sarvataś *ca*[2]) śriyā vṛtaḥ |
abhyasan[3]) siddhikāryaṃ[4]) *hi*[5]) *Viṣṇuṃ dṛṣṭvā hi tasthivān*[6]). || 10 ||
abjas[1]) tvam! iti hôvāca, tasmād Abjas[1]) tu sa smṛta*ḥ*. |
Abjaḥ[1]) provāca Viṣṇuṃ *vai*[2]): tanayo 'smi tava prabho, || 11 ||
vidhatsva bhāgaṃ sthānaṃ ca mama loke *surottama*[1])! |
evam uktaḥ sa dṛṣṭvā *tu*[2]) tathyaṃ provāca *taṃ*[3]) prabhuḥ: ||12||
kṛto yajñavibhāgo *hi*[1]) yajñiyair[2]) hi suraiḥ *purā*[3]), |
*deve*ṣu[4]) vini[5]yuktaṃ ca vidhihotraṃ maharṣibhiḥ. || 13 ||

Kāśikasya. 2) H. 1521 Kāśyapaḥ; H. 1734b, Vā. Kāśayo. 3) Br. 13.64b tu Kāśeyaḥ.; H. 1521 putro; H. 1734b rājan; Vā. rāṣṭaḥ. 4) H. 1521 rājā. 5) Br. 11.35T. Dhanus; Br. 13.65a; H. 1735a babhūva; Vā. Dharmaś. 6) Bḍ.Vā. ca. 7) H. 1521 Dhanvād. 8) Br. 13.65a, H. -riḥ sutaḥ.

7a = Bḍ. II. 67.8a; Br. 11.36a; H. 1522a; Vā. 92.7b. 1) Bḍ. 'nte mahātejā; Vā. -sā sumahātejā. 2) H. Dhanvasya.

7b = Br. 11.36b; H. 1522b. 1) Br. janmani.

7b = Bḍ. II. 67.8b; Vā. 92.7c. 1) Vā. T. imaṃ.

8 = Bḍ. II. 67.9; H. 1523; Vā. 92.8. 1) Bḍ. kaś ca. 2) H. -āmi. 3) H. me; Vā. tato. 4) Bḍ. paraṃtapa; Vā. priyaṃ tathā.

9 = Bḍ. II. 67.10; H. 1524; Vā. 92.9. 1) H. Bharatarṣabha. 2) Bḍ. Vā. samudrānte.

10 = Bḍ. II. 67.11; H. 1525; Vā. 92.10ab. 1) H. kalasāt; Vā. sakalāt. 2) H. tu. 3) Bḍ.Vā.V. sadyaḥ; Vā.T. sarva-. 4) Bḍ. saṃsiddhakāryaṃ; Vā. -siddhakāyaṃ. 5) Bḍ.Vā.taṃ. 6) Bḍ dṛṣṭvā Viṣṇur avasthitaḥ; Vā. dṛṣṭvā viṣṭambhitaḥ sthitaḥ.

11 = Bḍ. II. 67.12; H. 1526; Vā. 92.10c, 11a. 1) Vā.T. ajas. 2) Bḍ. Vā. taṃ.

12 = Bḍ. II. 67.13; H. 1527; Vā. 92.11b, 12a. 1) H. lokeśvareśvara. 2) H. vai. 3) Bḍ Vā. sa.

13 = Bḍ. II. 67.14; H. 1528; Vā. 92.12b, 13a. 1) Bḍ.Vā. -gas tu. 2) Bḍ. Daiteyair. 3) Bḍ.Vā. tathā. 4) Bḍ.Vā. vedeṣu. 5) Bḍ.Vā. vidhi-.

na śakyam iha homam[1] vai tubhyam[2] kartum kadācana.
arvākbhū[3]to 'si devānām[4] putras tvam hi mahīśvaraḥ[5]. 14
dvitīyāyām tu sambhūtyām loke khyātim gamiṣyasi[1],
aṇimādiyutā siddhir[2] garbhasthasya[3] bhaviṣyati[4]. 15
tenaiva tvam[1] śarīreṇa devatvam prāpsyasi[5] prabho,
caru[3]mantrair vratair[4] japyair[5] yakṣyanti[6] tvām dvijātayaḥ. 16
aṣṭadhā[1] tvam punaś caiva[2] āyurvedam vidhāsyasi,
avaśyam[3]bhāvī hy artho 'yam prāg dṛṣṭas[4] tv Abjayoninā. 17
dvitīyam dvāparam prāpya bhavitā tvam na saṃśayaḥ.
imam[1] tasmai varam dattvā Viṣṇur antardadhe punaḥ[2]. 18
dvitīye dvāpare prāpte Śaunahotraḥ[1] sa Kāśirāṭ[2]
putrakāmas tapas tepe nṛpo Dīrghatapās tathā[3]: 19
prapadye devatām tām tu, yā me putram pradāsyati;
Ab[1]jam devam tu[2] putrārthe hy ārirādhayiṣur[3] nṛpaḥ. 20

tatas tuṣṭaḥ sa bhagavān.
Abjaḥ provāca tam nṛpam:
yad icchasi varam, brūhi,
tat te dāsyāmi suvrata! 21

vareṇa cchandayāmāsa
prīto[1] Dhanvantarir nṛpam. 21

nṛpa uvāca:
bhagavan, yadi tuṣṭas tvam, putro me khyātimān[1] bhava[2]!
tathêti samanujñāya tatraivântaradhīyata[3]. 22
tasya gehe samutpanno devo Dhanvantaris tadā.

---

14 = Bd. II. 67.15; H. 1529; Vā. 92.13b, 14a. 1) H. upahomo: Vā. -ha homo. 2) Vā. tulyam. 3) Bd.Vā. -vākbū-. 4) Bd.Vā. he deva 5) Bd. tava mantro na vai prabho: Vā. nāmamantro 'si vai prabho.

15 = Bd. II. 67.16; H. 1530; Vā. 92.14b, 15a. 1 H. -ṣyati. 2) Bd. -yutām siddhim; H. -mādiś ca te siddhir. 3) Bd. gatas tatra. 4) Bd. -ṣyasi.

16 = Bd. II. 67.17; H. 1531; Vā. 92.15bc. 1) Bd. etenaiva; Vā. tenaiva ca. 2) H. -yase. 3) Bd. cātur-. 4) Bd Vā T. ghṛtair. 5) Bd. gavyair; Vā.T. gandhair; V. jambair. 6) Bd -te.

17 = Bd. II. 67.18; H. 1532; Vā. 92.16. 1) Bd. atha vā; Vā. atha ca. 2) Bd. c. hy; H. caivam. 3) Bd. avaśya-. 4) Vā.T. prāk sṛṣṭas.

18 = Bd. II. 67.19; H. 1533; Vā. 92.17. 1) Bd.Vā. tasmāt. 2) Bd.Vā. tataḥ.

19 = Bd. II. 67.20; H. 1534; Vā. 92.18. 1) H. -triḥ. 2) Vā Prakāśirāṭ. 3 H. Dhanvo dīrgham mahat tadā.

20 = Bd. II. 67.21a = b; H. 1535; Vā. 92.19a = b. 1) Vā. A-. 2) H. sa. 3) H. tadārādhitavān.

21 = H. 1536.

21 = Bd. II. 67.21b; Vā. 92.19b. 1) Bd. tato.

22 = Bd. II. 67.22; H. 1537; Vā. 92.20. 1) Bd. gatimān; Vā. dhṛtimān. 2) Bd. bhaveḥ. 3) Bd. -taradhāt prabhuḥ.

Kāśirājo mahārājaḥ sarvarogapraṇāśanaḥ. || 23 ||
āyurvedaṃ Bharadvājāt[1]) prāpyêha[2]) sabhiṣakkriyam[3]) |
tam aṣṭadhā punar vyasya śiṣyebhyaḥ pratyapādayat. || 24 ||
Dhanvantares tu tanayaḥ[1]) Ketumān iti viśrutaḥ, |
atha[2]) Ketumataḥ putro *vīro*[3]) Bhīmarath*aḥ smṛt*aḥ[4]). || 25 ||

putro Bhīmarathasyâpi	putro Bhīmarathasyâpi
Divodāsaḥ prajeśvaraḥ, |	jāto dhīmān prajeśvaraḥ |
Divodāsas tu dharmātmā	Divodāsa iti khyāto,
Vārāṇasyadhipo 'bhavat[1]). || 26 ||	Vārāṇasyadhipo 'bhavat. || 26 ||

etasmin eva kāle tu purīṃ Vārāṇasīṃ *purā*[1]) |
śūnyāṃ niveśayāmāsa Kṣemako nāma rākṣasaḥ. || 27 ||
śaptā hi sā *matimatā*[1]) Nikumbhena mahātmanā: |
śūnyā varṣasahasraṃ vai bhavitrîti[2]) *na saṃśayaḥ*[3])! || 28 ||
tasyāṃ tu[1]) śaptamātrāyāṃ Divodāsaḥ prajeśvaraḥ |
viṣayānte purīṃ ramyāṃ Gomatyāṃ saṃnyaveśayat. || 29 ||

ṛṣaya ūcuḥ (Janamejaya uvāca):
Vārāṇasīṃ Nikumbhas tu kimarthaṃ[1]) śaptavān *purā*[2]), |
Nikumbhaḥ *kaś ca*[3]) dharmātmā, siddh*i*[4]kṣetraṃ śaśāpa yaḥ? ||30||
sūta (Vaiśampāyana) uvāca:
Divodāsas tu rājarṣir nagarīṃ prāpya pārthivaḥ |
vasat*i sma*[1]) mahātejāḥ sphītāyāṃ vai[2]) narādhipaḥ. || 31 ||
etasminn eva kāle tu kṛtadāro Maheśvaraḥ, |

---

23 = Bd. II. 67.23; Br. 11.37; H. 1538; Vā. 92.21.
24 = Bd. II. 67.24: Br. 11.38; H. 1539; Vā. 92.22. 1) Vā. -dvājaś. 2) Vā. cakāra. 3) Br. sa bhiṣakkriyaḥ.
25 = Bd. II. 67.25; Br. 11.39, 13.65b, 66a; H. 1540, 1735b, 1736a; Vā. 92.23ab. 1) Bd. Vā. -tarisutaś câpi. 2) Br. 13.66a T. tathā. 3) Bd. jajñe; Br. 13.66a; H. 1736a vidvān; Vā vibho. 4) Bd. Va. -tho nṛpaḥ.
26 = Br. 11.40, 13.66b = aIbII(67a); H. 1541, (1736b). 1) Br. 13.67a; H. 1736b Divodāsa iti khyātaḥ sarvakṣatra-(H. rakṣaḥ)praṇāśanaḥ.
26 = Bd. II. 67.26; Vā. 92.23c = b.
27 = Bd. II. 67.27; Br. 11.41; H. 1542, 1737; Vā. 92.24. 1) Br. dvijāḥ; H. nṛpa.
28 = Bd. II. 67.28; Br. 11.42; H. 1543, 1738; Vā. 92.25. 1) Bd. Vā. purī pūrvaṃ. 2) Br. -trī tu. 3) H. 1738b narādhipa; Bd. Vā. punaḥ punaḥ.
29 = Bd. II. 67.29; Br. 11.43; H. 1544, 1739; Vā. 92.26. 1) Br. hi.

---

30 = Bd II. 67.30; H. 1547; Vā. 92.27. 1) Bd. Vā. kimarthaṃ tāṃ Nikumbhaḥ. 2) H. prabhuḥ. 3) Bd Vā. câpi. 4) Bd. Vā. -dha-.
31 = Bd. II. 67.31; H. 1548; Vā. 92.28. 1) Bd. Vā. vasete sa. 2) H. tu.

Devyāḥ sa priyakāmas tu nagarasac¹ cāvasmāntike. 32
devājñayā pārṣadā ye², viśva³rūpās tapodhanāḥ
pūrvoktai rūpaviśeṣais³ toṣayanti sma Pārvatīm⁴. 33
hṛṣyate¹ tair² Mahādevī³, Menā naiva tu hṛṣyati¹,
jugupsate sā nityaṃ⁵ vai⁶ devaṃ Devīṃ⁷ tathaiva ca⁸: 34
sapārṣadas¹ tv anācāras tava bhartā Maheśvaraḥ
daridraḥ sarvadaivāsau, śīlaṃ tasya na vartate². 35
mātrā tathôktā vacasā¹ strīsvabhāvān na cakṣame²,
smitaṃ kṛtvā tu varadā Bhava³pārśvam athâgamat. 36
vivarṇa¹vadanā Devī Mahādevam abhāṣata:
nêha vatsyāmy ahaṃ deva, naya māṃ svaṃ niveśanam! 37
tathā kartum¹ Mahādevaḥ sarvāṃ lokān avaikṣata-
vāsārthaṃ. rocayāmāsa pṛthivyāṃ tu dvijottamāḥ² 38
Vārāṇasyāṃ mahādevaḥ¹ siddhikṣetraṃ Maheśvaraḥ.
Divodāsena tāṃ jñātvā niviṣṭāṃ nagarīṃ Bhavaḥ 39
pārśve tiṣṭhantam āhūya Nikumbham idam abravīt¹:
gaṇeśvara² purīṃ gatvā śūnyāṃ Vārāṇasīṃ kuru! 40
mṛdunaivâ¹bhyupāyena, ativīryaḥ sa pārthivaḥ.
tato gatvā Nikumbhas tu purīṃ Vārāṇasīṃ tadā² 41
svapne saṃ¹darśayāmāsa Maṅkanaṃ² nāma nāpitam³:
śreyas te 'haṃ kariṣyāmi, sthānaṃ me racayâ⁴nagha. 42

---

32 = Bd. II. 67.32; H. 1549; Vā. 92.29 1) Bd. vasan vai; Vā. vasāt ah.
33 = Bd. II. 67.33; H. 1550; Vā. 92.30. 1) Bd.Vā pariṣadā 2) H. tv abhi-. 3 Bd. pūrvoktarūpasaṃveṣais; H. pūrvoktair upadeśaiś ca. 4) Bd.Vā Maheśvarīm.
34 = Bd. II. 67.34; H 1551; Vā. 92.31. 1) Vā T. hṛṣyati. 2) H. vai. 3) Bd.Vā. -devo. 4) Bd. tuṣyati; H. prahṛṣyati. 5) H. -psaty asakṛt tām. 6) Vā. ca. 7) H. devīṃ devaṃ. 8. H. sā.
35 = Bd. II. 67.35; H. 1552; Vā. 92.32. 1) Bd.Vā mama pārśve. 2) Bd -te na vai; Bd. sarvathaivêha hā kaṣṭaṃ lajjate na vai; Vā. sarva evêha akliṣṭaṃ ladate 'naghe.
36 = Bd. II. 67.36; H. 1553; Vā 92.33. 1) H varadā. 2 H. -vāc ca cukrudhe; Vā. na câkṣamat. 3) Bd Harra-; Vā. Haya-.
37 = Bd. II. 67.37; H. 1554; Vā. 92.34. 1) Bd.Vā. viṣaṇṇa-.
38 = Bd. II. 67.38; H. 1555; Vā. 92.35ab. 1) Bd.Va tathôktas tu. 2) Bd. nirīkṣya ha; Va avekṣya ha. 3) H. -vyāṃ Kurunandana.
39 = Bd. II. 67.39; H. 1556; Vā. 92.35c, 36a. 1) Bd.Vā. Vārāṇasīṃ mahātejāḥ. 2) Bd.Va. -dha-.
40 = Bd. II. 67.40; H. 1557; Vā. 92.36b, 37a. 1) Bd.Vā. pārśvasthaṃ sa samāhūya Gaṇeśaṃ Kṣemam abravīt (Vā. Kṣemakaṃ bravīt). 2) H. rākṣaseśa. [2) Bd.Vā. purā.
41 = Bd. II. 67.41; H. 1558; Vā. 92.37b, 38a. 1) Bd Vā. mṛdunā câ-.
42 = Bd. II. 67.42; H. 1559; Vā. 92.38b, 39a. 1) H. ni-. 2) H. Kaṇḍukaṃ. 3) Bd. nāmato dvijam. 4) Bd.Vā. rocayâ-.

madrūpāṃ pratimāṃ kṛtvā nagaryante *niveśaya*[1])! |
ta*taḥ*[2]) svapne yath*ādṛ*ṣṭaṃ[3]), sarvaṃ kāritavān *dvijāḥ*[4]). || 43 ||
*naga*rīdvār*y anu*jñāpya[1]) rājānaṃ *tu*[2]) yathāvidhi |
pūj*ā tu* mahatī *caiva*[3]) nityam ev*a* prayu*jyate*[4]). || 44 ||
gandha*ir* dhūp*aiś ca* mālyai*ś*[1]) ca pro[2]kṣaṇīyais tathaiva ca |
annapānaprayogaiś ca[3]) aty[4]adbhutam ivâbhavat. || 45 ||
evaṃ saṃpūjyate tatra nityam eva gaṇeśvaraḥ, |
tato varasahasrāṇi n*āgarāṇāṃ pra*[1]yacchati: || 46 ||
putrān hiraṇyam āy*ūṃṣi*[1]) sarva[2]kāmāṃs tathaiva ca. |
rājñas tu mahiṣī *śre*ṣṭhā Suyaśā nāma viśrutā, || 47 ||
putrārtham āgatā sādhvī rājñā devī[1]) pracoditā. |
pūjāṃ tu vipulāṃ kṛtvā devī putram[2]) ayācata. || 48 ||
punaḥ punar athâga*t*ya[1]) bahuśaḥ putrakāraṇāt |
na prayacchati put*rāṃs tu*[2]) Nikumbhaḥ kāraṇena *tu*[3]). || 49 ||

rājā tu yadi naḥ krudhyet,	rājā yadi tu krudhyeta[1]),
kāryasiddhis tato bhavet; |	tataḥ kiṃcit pravartate; |

atha dīrgheṇa kālena krodho rājānam āviśat: || 50 ||
bhūta *eṣa* mahādvāri[1]) nāgarāṇāṃ prayacchati |
prīto varān vai[2]) śataśo, *na kiṃcin naḥ*[3]) prayacchati! || 51 ||
māmakaiḥ pūjyate nityaṃ nagaryāṃ m*ama caiva tu*[1]) |
sa yācitaś ca bahuśo[2]) devyā me putra[3]kāraṇāt || 52 ||

---

43 = Bḍ. II. 67.43; H. 1560; Vā 92.39b, 40a. 1) H. tathaiva ca. 2) Bḍ.Vā. tathā. 3) H. yathoddiṣṭaṃ. 4) Bḍ. -jaḥ; H. nṛpa.

44 = Bḍ. II. 67 44; H. 1561; Vā 92.40b, 41a. 1) H. purīdvāre tu vijñāpya. 2) H. ca. 3) H. pūjāṃ ca mahatīṃ tatra. 4) H. evâprayojayat.

45 = Bḍ. II. 67.45; H. 1562; Vā. 92.41b, 42a. 1) H. -dhaiś ca dhūpamālyaiś. 2) Bḍ.Vā. pre-. 3) Bḍ.Vā. -pradānayuktaiś. 4) Bḍ. hy aty-.

46 = Bḍ. II. 67.46; H. 1563; Vā. 92.42b, 43a. 1) H. -raṃ tu nagaryyāṃ saṃ-; Vā. nagarāṇāṃ pra-.

47 = Bḍ. II. 67.47; H. 1564; Vā. 92.43b, 44a. 1) H. āyuś ca. 2) H. śarvān.

48 = Bḍ. II. 67.48; H. 1565; Vā. 92.44b, 45a. 1) H. devi sādhvī rājñā. 2) Bḍ.Vā. -trān.

49 = Bḍ. II. 67.49; H. 1566; Vā. 92.45b, 46a. 1) Vā. -gamya. 2) H. -traṃ hi. 3) H. hi.

50a = H. 1567a.	50a = Bḍ. II. 67.50a; Vā. 92.46b. 1) Bḍ. krudhyate yadi rājā tu.

50b = Bḍ. II. 67.50b; H. 1567b; Vā. 92.47a.

51 = Bḍ. II. 67.51; H. 1568; Vā. 92.47b, 48a. 1) Bḍ.Va. bhūtaṃ tv idaṃ mahad dvāri; Vā.T. mahādvāri. 2) Bḍ.Va. prītyā varāṃs ca. 3) H. mama kiṃ na; Vā. na.

52 = Bḍ. II. 67.52; H. 1569; Vā. 92.48b, 49a. 1) H. -yāṃ me sadaiva hi. 2) H. vijñāpito mayâtyarthaṃ; Vā. tatrârcitaś ca bahuśo. 3) Vā. tatra.

na dadāti ca putraṃ me kṛtaghno *bahubhojanaḥ*[1].
ato[2] nârhati *pūjāṃ tu*[3] matsakāśāt viśeṣataḥ[4]. 53
tasmāt tu nāśayiṣyāmi tasya sthānam[1] durātmanaḥ.
evaṃ tu sa[2] viniścitya durātmā rājakilbiṣī 54
sthānaṃ gaṇapates tasya nāśayāmāsa durmatiḥ.
bhagnam āyatanaṃ dṛṣṭvā rājānam aśapat[1] prabhuḥ: 55
yasmād anaparādham *me*[1] tvayā sthānaṃ vināśitam.

purī śūnyā tathâkasmāt
tava nūnaṃ bhaviṣyati! 56

akasmāt tu purī śūnyā
bhavitrī te narādhipa! 56

tatas tena tu śāpena śūnyā Vārāṇasī tadā.
śaptvā purīṃ Nikumbhas tu Mahādevam athâ*gamat*[1]. 57
akasmāc ca purī sā tu vidrutā sarvato diśam.
tasyāṃ puryāṃ tato devo[1] nirmame padam ātmanaḥ[2].

tulyāṃ devavibhūtyā[1] tu
Devyāś caiva mahāmanāḥ[2]. 58

ramate tatra vai devo
ramamāṇo gireḥ sutām. 58

ramate tatra vai devī
ramamāṇa*m*[1] Maheśva*ram*[2].
na ratiṃ tatra vai Devī[3]
aiśvaryāt sā tu vismitā[4]. 58₁
Devyāḥ[1] krīḍārtham Īśāno
devāraṇyam athânayat.
ramate tatra vai devī
ramamāṇā Maheśvaram. 58₂

---

53 = Bd. II. 67.53; H. 1570; Vā. 92.49b.50a. 1) H. -gnaḥ kena hetunā. 2) H. tato. 3) Bd. pūja tu; H. satkāraṃ. 4) Bd.Va. kathaṃcana
54 = Bd. II. 67.54; H. 1571; Vā. 92.50b,51a. 1) H. sthānam asya. 2) H. sa tu.
55 = Bd. II. 67.55; H. 1572; Vā. 92.51b,52a. 1 Va. agamat.
56a = Bd. II. 67.56a; H. 1573a; Vā. 92.52b. 1) Bd. vinâparādhaṃ me: H. anaparādhasya.
56b = H. 1573b.
56b = Bd. II. 67.56b; Vā. 92.53a.
57 = Bd. II. 67.57; H. 1574; Vā. 92.53b,54a. 1) Bd.Va. athânayat.
58a = H. 1575a.
58a(b) = Bd. II. 67.58a; H. 1575b; Vā 92.54b. 1) Bd.Vā. śūnyāṃ purīṃ Mahādevo. 2) Vā.T. paramātmanā; V. -naḥ.
58b = Bd. II. 67.58b; Vā. 92.55a. 1) Vā. -tyās. 2) Vā. -hātmanaḥ.
58c = H. 1576a.
58₁ = Bd. II. 67.59a; Vā. 92.55b, 56a. 1) Vā -ṇo. 2) Vā. -raḥ. 3) Bd. devī hy. 4) Vā.T. labhate gṛhavismajāt.
58₂ = Bd. II. 67.59bI = aI; Vā. 92.56bI (). 1) Bd. -yā.

na ratiṃ tatra vai devo	na ratiṃ tatra vai Devī
labhate gṛhavismayāt. |	labhate gṛhavismayāt, |
vasāmy atra na puryāṃ tu	punar yāmîti tāṃ devīṃ〉
devī devam athâbravīt: ‖ 59 ‖	devo vākyam athâbravīt: ‖ 59 ‖

nâhaṃ veśma vimokṣyāmi avi[1]muktaṃ hi me gṛham. |

	prahasyainām athôvāca:
	avi[1]muktaṃ hi me gṛham |
nâhaṃ tatra gamiṣyāmi,	nâhaṃ devi gamiṣyāmi *tv*
gaccha devi gṛhaṃ prati! |	*anyatrêdaṃ vihāya vai*[2]). ‖ 60 ‖
prahasyôvāca bhagavāṃs	[mayā saha ramasvêha
Tryambakas Tripurāntakaḥ. ‖ 60 ‖	kṣetre bhāminy anuttame. ‖]

tasmāt tad Avimuktaṃ hi proktaṃ devena vai svayam. |
evaṃ Vārāṇasī śaptā Avi[1]muktaṃ ca kīrtitam[2]), ‖ 61 ‖
yasmin vasati vai[3]) devaḥ sarvadevanamaskṛtaḥ |
yugeṣu triṣu dharmātmā saha Devyā Maheśvaraḥ. ‖ 62 ‖
antardhānaṃ kalau yāti tatpuraṃ *tu*[1]) mahātmanaḥ. |
antarhite pure tasmin purī *sā*[2]) vasate punaḥ.
evam Vārāṇasī śaptā niveśaṃ punar āgatā. | ‖ 63 ‖

| Bhadraśreṇyasya pūrvaṃ tu purī Vārāṇasī a[1]bhūt. |
Bhadraśreṇyasya[2]) putrāṇāṃ śatam uttamadhanvinām ‖ 64 ‖
hatvā niveśayāmāsa Divodāso narādhipaḥ[1]), |
Bhadraśreṇyasya[2]) rājyaṃ tu[3]) hṛtaṃ[4]) te[5]na balīyasā. ‖ 65 ‖

---

59 = H. 1576b, 1577.	59 = Bḍ. II. 67.59bII = bII; Vā. 92〈〉, 56bII.

60a = Bḍ. II. 67.60a; H. 1578a; Vā. 92.57a. 1) Bḍ. hy avi-.

60bc = H. 1578b, 1579a.	60bc = Bḍ. II. 67.60bc; Vā. 92.57b, 58a. 1) Bḍ. hy avi-. 2) Vā. gacchasvêha vasāmy aham. [] = Bḍ. 67.61a.

61 = Bḍ. II. 67.61b, 62a; H. 1579b, 1580a; Vā. 92.58b, 59a. 1) Bḍ. hy avi-. 2) Bḍ. kīrtitā.
62 = Bḍ II. 67.62b, 63a; H. 1580b, 1581a; Vā. 92.59bc. 1) Bḍ. vased Bhavo.
63 = Bḍ. II. 67.63b, 64; H. 1581b, 1582; Vā. 92.60, 61a. 1) H. hi. 2) H. tu.

---

64 = Bḍ. II. 67, 65a = b; Br. 11.44; H. 1545, 1740a = b; Vā. 92.61b = b. 1) H. 1545 hy a-. 2) Bḍ. -senasya.
65 = Bḍ. II. 67.65b, 66a; Br. 11.45; H. 1546, 1740b = a; Vā. 92.62. 1) H. 1740b = -dāsaḥ prajeśvaraḥ. 2) Bḍ. -drasenasya. 3) Br.H. tad rājyaṃ. 4) Bḍ. hataṃ. 5) H. 1546 ve-.

Bhadraśreṇyasya[1] putras tu Durdamo[2] nāma viśrutaḥ[3].
Divodāsena bālêti ghṛṇayā sa[4] visarjitaḥ. 66
Haihayasya tu dāyādyaṃ hṛtavān[1] vai mahīpatiḥ.
ājahre pitṛdāyādyaṃ Divodāsa-hṛtaṃ balāt
Bhadraśreṇyasya putreṇa Durdamena mahātmanā. 66₁
Divodāsād Dṛṣa[1]dvatyāṃ[2] vīro jajñe[3] Pratardanaḥ.
tena putreṇa bālena[4] prahṛtaṃ tasya vai punaḥ[5] 67
vairasyântaṃ[1] mahābhujāḥ[2] kṣatriyeṇa[3] vidhitsatā[4].
Pratardanasya putrau dvau Vatsa-Bhargau[5] suviśrutau[6]. 68
Vatsaputro hy[1] Alarkas tu, Saṃnatis tasya câtmajaḥ.
[1] Alarkaḥ Kāśirājas tu brahmaṇyaḥ satyasaṃgaraḥ.
Alarkaṃ prati rājarṣiṃ śloko gītaḥ[1] purātanaiḥ[2]: 69
ṣaṣṭiṃ[1] varṣasahasrāṇi ṣaṣṭiṃ[1] varṣaśatāni ca
yuvā rūpeṇa saṃpanna āsīt Kāśikulodvahaḥ[2]. 70
Lopāmudrā-prasādena paramāyur avāptavān[1]

---

66 = Bd. II. 67.66b, 67a; Br. 11.46; 13.70b = b; H. 1583; 1744a = b; Vā. 92.63. 1) Bd. drasenasya. 2) Bd. Durmado. 3) Bd.Vā D. nāma namataḥ. 4) Br. 13.70 ghṛṇayā sa; H. 1744a ghṛṇayā sa
66₁ = Br. 11.47, 48a; 13.69, 70a; H. 1584, 1585a, 1742b, 1743.
1) H 1584a kṛtavān.

67 = Bd. II 67.67b, 68a; Br. 11.49; 13.67b, 71b; H. 1586; 1741a, 1745a; Vā. 92.64. 1) H. Dṛśa-. 2) Br. 13.67b, H. 1741a Divodāsasya putras tu. 3) Br. 13.67b; H. 1741a rājā. 4) Br. 11.49 bālena putreṇa: Br. 13.71b bālasya; H 1745a -ṣu baleṣu. 5) Br. 11.49 p. tu punar balam; Br. 13.71b tasya bho dvijaḥ; H 1745a tasya Bhārata.

68 = Bd. II. 67.68b, 69a; Br. 11.48b, 50a; 13.72a, 68a; H. 1587a, 1585b, 1745b, 1741b; Vā. 92.65. 1) Br. 11.48b -syânto. 2) Bd H. mahārāja: Vā. mahārājña: Br. 13.72a muniśreṣṭhāḥ. 3) Bd Vā. tadā tena
4) Br. 11.48b kṛtaś catmiyateja-ā. 5) Bd Vā. Vatso Gargaś: Br. 13.68a, H. 1741b Vatso Bhārgavaḥ: H. 1585b -Bhārgau. 6) Bd. ca viśrutau; Vā ca viśrutaḥ; Br. 13.68a; H. 1741b eva ca.

69a = Bd. II. 67.69b; Br. 11.50b; H. 1587b; Vā. 92.66a. 1) H. -putras tv.
69b = Br. 11.51a; 13.72b; H. 1588a, 1746a. 1) Br. 11.51a tasya putras.

69c = Bd. II. 67.70a; Br. 11.51b; H. 1588b; Vā 92.66b. 1) Vā T. -ṣīgītaślokau; V. ślokau gītau. 2) Vā. purātanau.

70 = Bd. II. 67.70b, 71a; Br. 11.52; 13.73; H. 1589; 1746b, 1747b; Vā. 92.67ab; Vi. IV. 8a(b). 1) Bd.Br. 11.52a; Vā. ṣaṣṭi-. 2) Bd.Vā. -no hy Alarkaḥ Kāśisattamaḥ; Br. 11.52b -naḥ prāg āsīc ca kulodvahaḥ; Vi. Alarkād aparo nânyo bubhuje medinīṃ purā.

71a = Bd. II. 67.71b; Br. 11.53a; 13.74a; H. 1590a; 1748a; Vā. 92.67c.
1) Br. 13.74a. H. avāpa saḥ.

| tasyâsīt sumahad rājyaṃ rūpayauvanaśālinaḥ. || 71 ||
śāpasyânte[1]) mahābāhur[2]) hatvā Kṣemakarākṣasam |
ramyāṃ *niveśa*yāmāsa[3]) purīṃ Vārāṇasīṃ nṛpaḥ[4]). || 72 ||
Saṃnater api dāyādaḥ Sunītho nāma dhārmikaḥ[1]), |
Sunīthasya tu dāyādaḥ Kṣem*o* nāma[2]) mahā*yaśāḥ*[3]) || 73 ||
Kṣemasya[1]) Ketumān putraḥ[2]), Suketus tasya câtmajaḥ[3]), |
Suketu[4]tanayaś câpi Dharmaketur iti śrut*a*ḥ[5]). || 74 ||
Dharmaketos tu[1]) dāyādaḥ Satyaketur mahārathaḥ, |
Satyaketu-sutaś câpi[2]) Vibhur nāma prajeśvaraḥ. || 75 ||
Suvibhus[1]) tu Vibhoḥ putraḥ, Sukumāra*ś ca tatsut*aḥ[2]), |
Sukumārasya putras tu Dhṛṣṭaketuḥ[3]) sudhārmikaḥ[4]). || 76 ||
Dhṛṣṭaketos tu[1]) dāyādo Veṇuhotraḥ prajeśvaraḥ, |
Veṇuhotrasutaś câpi *Bhārgo*[2]) nāma *prajeśvar*aḥ[3]). || 77 ||
*Vats*asya[1]) *Vatsa*[2]bhūmis tu, *Bhārgabhūmis*[3]) *tu Bhārgavāt*[4]). |
ete tv Aṅgirasaḥ putrā
jātā vaṃśe 'tha Bhārgave[1]), || 78 ||

| 71b = Br. 11.53b; H. 1590b, 1747a.
72 = Bḍ. II. 67.72; Br. 11.54, 13.74b, 75a; H. 1591, 1748b, 1749a; Vā. 92.68. 1) Br. 13.74b, H. 1748b vayaso 'nte. 2) Br. 13.74b muniśreṣṭhā. 3) Bḍ.Vā. āvāsayāmāsa. 4) Br. 11.54b, H. 1591b punaḥ.
73 = Bḍ. II. 67.73; Br. 11.55, 13 (75b); H. 1592; (1749b), 1750a; Vā. 92.69. 1) Br. 13.75b, H. 1749b Alarkasya tu dāyādaḥ Kṣemako nāma dhārmikaḥ (H. pārthivaḥ). 2) Bḍ. Kṣemākhyo nāma; H. Kṣemyo nāma; Vā. Suketur nāma dhārmikaḥ. 3) Bḍ. dhārmikaḥ.
74 = Bḍ. II. 67.74; Br. 11.56; 13.76a = a; H. 1593, 1750b = a; Vā. 92.70a = b. 1) Br. 13.76a Kṣemakasya; H. 1750b Kṣemyasya. 2) Br. 13.76a tu putro vai. 3) Br. 13.76a, H. 1750b -tro Varṣaketus tato 'bhavat. 4) Br. Suketos. 5) Br. smṛtaḥ; Vā. śrutiḥ.
75 = Bḍ. II. 67.75; Br. 11.57, 13.76b = b; H. 1594, 1751a = b; Vā. 92.70b, 71a. 1) H. -tos ca. 2) Br. 13.76b Varṣaketoś ca dāyādo; H. 1751a -tos tu dāyādo.
76 = Bḍ. II. 67.76; Br. 11.58; 13.77; H. 1595, 1751b, 1752a; Vā. 92.71b, 72a. 1) Br.H. 1751b Ānartas. 2) Bḍ.Vā. -ras tataḥ smṛtaḥ; Br 13.77, H. 1751b -ras tato 'bhavat. 3) Br. 13.77, H. 1752a Satyaketur. 4) Br. 13.77, H. 1752a mahārathaḥ; Vā. sa dhārmikaḥ.
77 = Bḍ. II. 67.77; Br. 11.59; H. 1596; Vā. 92.72b, 73a. 1) H. -toś ca. 2) Bḍ.Vā. Gārgyo vai; Br.V.H. Bhargo. 3) Bḍ.Vā. viśrutaḥ.
78a = Bḍ. II. 67.78a; Br. 11.60a, 13.78b; H. 1597a, 1753a; Vā. 92.73b. 1) Bḍ.Vā. Gārgyasya. 2) Bḍ. Garga-; Vā. Garbha. 3) Bḍ. vaṃśau Vatsasya; Vā. Vātsyo Vatsasya; Br. 13.78b Bharga-; H. 1597a Bhṛgu-. 4) Bḍ.Vā. dhīmataḥ; Br. 11.60aT. Bhārgajaḥ.
78b = Br. 11.60b, 13.79a; H. 1597b, 1753b. 1) Br. 11.60 Bhārgava.

brāhmaṇāḥ kṣatriyā vaiśyās
trayaḥ[1] putrāḥ *sahasraśaḥ*[2].

brāhmaṇāḥ kṣatriyāś caiva
tayoḥ putrāḥ sudhārmikāḥ
vikrāntā balavantaś ca
siṃhatulyaparākramāḥ.

ity ete Kāśyapāḥ[1] proktā. *Rajer api-* nibodhata[3]! 79

Rajiḥ putraśatānîha
janayāmāsa pañca vai.

Rajeḥ putraśatāny āsan
pañca vīryavato bhuvi.

Rājêyam iti vikhyātaṃ kṣatram Indrabhayāvaham. 80
tadā[1]) dai[2]vāsure yuddhe samutpanne[3] sudāruṇe
devāś caivâsurāś caiva Pitāmaham athâbruvan: 81
āvayor bhagavan yuddhe ko vijetā[1] bhaviṣyati,
brūhi naḥ sarva*bhūte*śa[2]) śrotum iccbām*ahe*[3] *vayam*[4]! 82

Brahmôvāca:

yeṣām arthāya saṃgrāme Rajir āttāyudhaḥ prabhuḥ
yotsyate, te vijeṣyanti[1]) trīṃl lokān, nâtra saṃśayaḥ. 83

yato Rajir, dhṛtis tatra,
śrīś ca tatra, yato dhṛtiḥ,
yato dhṛtiś ca śrīś caiva,
dharmas tatra jayas tathā. 84
te devā[1]) Dānavāḥ prītā
devenôktā Raji*ṃ tadā*[2],
abhyayur jayam icchanto
vṛṇvānās taṃ nararṣabham; 85

Rajir yatas, tato Lakṣmīr,
yato Lakṣmīs, tato dhṛtiḥ,
yato dhṛtis, tato dharmo,
yato dharmas, tato jayaḥ. 84
te[1] devā Dānavāḥ sarve
tataḥ śrutvā Rajer jayam
abhyayur jayam icchantaḥ
stuvanto rājasattamam. 85

79a = Br. 11.61a, 13.79b; H. 1598a, 1754a. 1) Br. 13.79b, H. 1754a śūdrāś ca. 2) Br. 13.79b munisattamāḥ; H. 1754a Bharatarṣabha.

79ab = Bḍ. II. 67.78b, 79a; Vā. 92.74

79b(c) = Bḍ. II. 67.79b; Br. 11.61b; H. 1598b; Vā. 92.75a. 1) H. Kāśayaḥ; Vā. Kāṣa(sya)pāḥ 2) Br.H. Nahuṣasya. 3) H. nibodha ca.

80a = Br. 11.3a; H. 1477a.

80a = Bḍ. II. 67.80a; Vā. 92.75b.

80b = Bḍ. II. 67.80b; Br. 11.3b; H. 1477b; Vā. 92.75c.

81 = Bḍ. II. 67.81; Br. 11.4; H. 1478; Vā. 92.76. 1) Br.H. yatra. 2) Br.H. de-. 3) H. samupoḍhe.

82 = Bḍ. II. 67.82; Br. 11.5; H. 1479; Vā. 92.77. 1) Bḍ.Vā. vijetā ko. 2) Bḍ.Vā. sarvalokeśa. 3) Br.H. icchāma. 4) Br. tattvataḥ; H. te vacaḥ.

83 = Bḍ. II. 67.83; Br. 11.6; H. 1480; Vā. 92.78. 1) Bḍ. -yante.

84 = Br. 11.7; H. 1481.

84 = Bḍ. II. 67.84; Vā. 92.79.

85 = Br. 11.8; H. 1482. 1) H. deva-. 2) H. Rajer jaye.

85 = Bḍ. II. 67.85; Vā. 92.80. 1) Vā. tad.

sa hi Svarbhānudauhitraḥ
Prabhāyāṃ samapadyata |
rājā paramatejasvī
Somavaṃśavivardhanaḥ. || 85₁ ||

te hṛṣṭamanasaḥ sarve *Rajiṃ vai* deva[1]-Dānavāḥ |
ūcur: asmajjayāya tvaṃ gṛhāṇa varakārmukam! || 86 ||

athôvāca Rajis tatra
tayor vai deva-Daityayoḥ |
arthajñaḥ svārtham uddiśya
yaśaḥ svaṃ ca prakāśayan: ||86₁||

yadi Daityagaṇān sarvāñ
jitvā vīryeṇa Vāsavaḥ[1]) |

Rajir uvāca:
ahaṃ jeṣyāmi *bho Daityā*[1])
devāñ Śakrapurogamān, |

indro bhavāmi dharm*eṇa*[1]), tato yotsyāmi[2]) saṃyuge[3]). || 87 ||

devāḥ prathamato *bhūyaḥ*[1]) pratīyur hṛṣṭamānasāḥ: |
evaṃ yatheṣṭaṃ nṛpate kāmaḥ saṃpadyatāṃ tava! || 87₁ ||
śrutvā suragaṇānāṃ tu vākyaṃ rājā Rajis tadā |
papracchâsuramukhyāṃs tu, yathā devān apṛcchata. || 87₂ ||
Dānavā darpas*aṃ*pūrṇāḥ[1]) svārtham evâvagamya ha |
pratyūcus taṃ nṛpavaraṃ sābhimānam idaṃ vacaḥ: || 87₃ ||

asmākam indraḥ Prahlādo, *ya*[1]syârthe vijayāmahe, |
asmiṃs tu samaye[2]) rājaṃs tiṣṭhethā[3]) *devanodite*[4]). || 88 ||
sa tathêti bruvann eva devair apy abhicoditaḥ[1]). |
bhaviṣyasîndro jitv*êti*[2]) devair *uktas tu pārthiv*aḥ[3]) || 89 ||
jaghāna Dānavān sarvān, ye 'vadhyā[1]) Vajrapāṇinaḥ[2]). |

85₁ = Br. 11.9; H. 1483.
86 = Bḍ. II. 67.86; Br. 11.10; H. 1484; Vā. 92.81. 1) Bḍ.Vā. rājānaṃ deva-; H. Rajiṃ Daiteya-. 2) H. -devatāḥ.
86₁ = Br. 11.11; H. 1485.
87ᵃ = Br. 11.12ᵃ; H. 1486ᵃ. 1) H. Vāsava.
87ᵃ = Bḍ. II. 67.87ᵃ; Vā. 92.82ᵃ. 1) Vā. vo yuddhe.
87ᵇ = Bḍ. II. 67.87ᵇ; Br. 11.12ᵇ; H. 1486ᵇ; Vā. 92.82ᵇ. 1) Bḍ.Vā. dharmātmā; H. dharmeśa. 2) Bḍ. yotsye. 3) Bḍ. raṇājire.
87₁ = Br. 11.13; H. 1487. 1) Br. viprāḥ.
87₂ = Br. 11.14; H. 1488.
87₃ = Br. 11.15; H. 1489. 1) H. darpapūrṇās tu.
88 = Bḍ. II. 67.88; Br. 11.16; H. 1490; Vā. 92.83. 1) Bḍ.Vā. -das ta-. 2) Br. samare. 3) Br. tiṣṭha tvaṃ. 4) Br.H rājasattama.
89 = Bḍ. II. 67.89; Br. 11.17; H. 1491; Vā. 92.84. 1) Bḍ. abhinoditaḥ; Br. aticoditaḥ. 2) Br. jitvainaṃ; H. jitvaivaṃ. 3) Bḍ.Vā. api nimantritaḥ.
90 = Bḍ. II. 67.90; Br. 11.18; H. 1492; Vā. 92.85. 1) Vā. samakṣam. 2) Bḍ. -paṇayaḥ

sa vipranaṣṭāṃ devānāṃ paramaśrīḥ śriyaṃ vaśī 90
nihatya Dānavān sarvān ājahāra Rajiḥ prabhuḥ.
tato[1] *Rajiṃ mahāvīryaṃ*[2] devaiḥ saha Śatakratuḥ 91
Raji[1]putro 'ham ity uktvā punar evâbravīd vacaḥ:
indro 'si *tāta*[2] devānāṃ sarveṣāṃ nâtra saṃśayaḥ, 92
yasyâham indraḥ[1] putras te khyātiṃ yāsyāmi *karmabhiḥ*[2].
sa tu Śakra[3]vacaḥ śrutvā vañcitas tena māyayā 93
tathêty evâ[1]bravīd[2] rājā prīyamāṇaḥ Śatakratum.
tasmiṃs tu deva[3]sadṛśe divaṃ prāpte mahīpatau 94
dāyādyam indrād ājahrur[1] ācārā*t*[2] tanayā Rajeḥ.
pañca[3] putraśatāny asya ta*d vai*[4] sthānaṃ *Śatakratoḥ*[5]
samā[6]krāmanta bahudhā svargalokaṃ triviṣṭapam. 95
tato bahutithe kāle[1] samatīte mahābalaḥ[2]
hṛta[3]rājyo 'bravīc Chakro hṛta[4]bhāgo Bṛhaspatim: 96
badarīphalamātraṃ vai puroḍāśaṃ vidhatsva me
brahmarṣe, yena tiṣṭheyaṃ tejasâpyāyitas *tataḥ*[1] 97
Brahman, kṛśo 'haṃ[1] vimanā hṛtarājyo hṛtāśanaḥ[2]
hṛtaujā durbalo *mūḍho*[3] Raji[4]putraiḥ *prasīda me*[5]! 98
Bṛhaspatir uvāca:
yady evaṃ coditaḥ Śakra tvayā syāṃ pūrvam eva hi,
nâbhaviṣyat tvatpriyārtham a[1]kartavyaṃ mamânagha. 99
prayatiṣyāmi devendra tvad*dhitā*[1]rthaṃ *mahādyute*[2],
ya*thā*[3] bhāgaṃ ca rājyaṃ ca a[4]cirāt prati*patsyase*[5],
tathā *tāta*[6] *kari*ṣyāmi[7], mā bhūt te[8] viklavaṃ manaḥ! 100

---

91 = Bḍ. II 67.91; Br. 11.19; H. 1493; Vā. 92.86. 1) Vā. tatha tu. 2) Bḍ.Va. taṃ tathâha Rajiṃ tatra.
92 = Bḍ. II. 67.92; Br. 11.20; H 1494; Vā. 92.87ab. 1) H. Rajeḥ. 2) Bḍ. Va. rājan.
93 = Bḍ II 67.93; Br. 11.21; H. 1495; Vā. 92.87c, 88a. 1) Vā. indra. 2) Bḍ Vā. śatruhan. 3) H. Śatakratu-.
94 = Bḍ. II. 67.94; Br. 11.22; H. 1496; Vā. 92.88b, 89a. 1) Br. tathaivêty a-. 2) Bḍ. tathêty evâha vai. 3) Br. devaiḥ.
95 = Bḍ. II. 67.95, 96a; Br. 11.23, 24a; H. 1497, 1498a; Vā. 92.89b, 90. 1) Br. ājahrū. 2) Bḍ. ācārya-; Br. rājyaṃ tat-; Vā. ācāraṃ. 3) Bḍ.Vā. tāni. 4) Bḍ Vā tac ca. 5) Bḍ Vā. Śacīpateḥ. 6) Vā. sama-.
96 = Bḍ. II. 67.96b, 97a; H 1498b, 1499; Vā. 92.91. 1) Bḍ Vā. -taḥ kāle bahutithe. 2) H. -balam 3) Bḍ.H. hata-. 4) Bḍ.Vā. hata-.
97 = Bḍ. II. 67.97b, 98a; H. 1500; Vā. 92.92. 1) H. -taḥ sadā.
98 = Bḍ. II. 67.98b, 99a; H. 1501; Vā. 92.93. 1) Vā. 'yaṃ. 2) Bḍ. hṛtās-. 3) Bḍ yuddhe. 4) H. Rajeḥ. 5) H. kṛtaḥ prabho.
99 = Bḍ II. 67.99b, 100a; H. 1502; Vā. 92.94. 1) Vā.T. nâ-.
100 = Bḍ. II. 67.100b, 101; H. 1503, 1504a; Vā. 92.95, 96a. 1) H. tvatpriyā-.

tataḥ karma cakārâsya teja*ḥsaṃ*vardhanaṃ *mahat*[1]), |
teṣāṃ ca buddhisaṃmoham akarod *buddhi*[2]*sa*ttamaḥ. || 101 ||
te yadā tu susaṃ[1]mūḍhā rāgonmattā[2]) vidharmiṇaḥ |
brahmadviṣaś ca saṃvṛttā hatavīryaparākramāḥ, || 102 ||
tato lebhe surais'[1]varyam *indraḥ*[2]) sthānaṃ tathôttamam |
hatvā Rajisutān sarvān kāmakrodhaparāyaṇān. || 103 ||
ya idaṃ cyāvanaṃ[1]) sthānāt[2]) pratiṣṭhāṃ ca[3]) Śatakratoḥ |
śṛṇuyād *dhā*rayed[4]) vâpi, na sa daurātmyam[5]) āpnuyāt. || 104 ||

---

2) H. na saṃśayaḥ. 3) Bḍ. yajña-. 4) H. na. 5) H. -lapsyase. 6) Bḍ.Vā. Śakra. 7) Bḍ.Vā. gamiṣyāmi. 8) H. te bhūd.

101 = Bḍ. II. 67.102; H. 1504b, 1505a; Vā. 92.96b, 97a. 1) H. tejaso vardhanaṃ tadā. 2) H. dvija-.

102 = Bḍ. II. 67.103: Br. 11.24b, 25a; H. 1510; Vā. 92.97b, 98a. 1) Br. tu svasaṃ-; Vā sasutā. 2) Bḍ. -matto.

103 = Bḍ. II. 67.104; Br. 11.25b, 26a; H. 1511; Vā. 92.98b, 99a. 1) Br. svam aiś-. 2) Bḍ.Vā. aindra-.

104 = Bḍ II. 67.105; Br. 11 26bc; H. 1512; Vā. 92 99bc. 1) Vā. pāvanaṃ. 2) Vā. sthānaṃ. 3) Br.Vā. pratiṣṭhānaṃ. 4) Bḍ. -c chrāvayed: Vā. vā Rajer. 5) Br. daurgatyam.

D.

(Bḍ. II. 68.1—107; Br. 11.27—31, 12.1—31; H. 1513—1517, 1649—1650; L. 66.60b—67.27; Mh. I. 3466—3531 = Mhk. I. 78.1—79.32; Mt. 33.1—34.28; Vā. 93.1—104; cfr. A. 274.20—23; Bhg. IX. 17.16b—19.20; Ga. 139.15—18; Kū. 22.4—12a; Mh. I. 3155—3177; Vi. IV. 9.8—10.18.)

Ṛṣaya ūcuḥ:
Marutena[1] kathaṃ kanyā rājñe dattā mahātmanā
kiṃvīryāś ca mahātmāno jātā Marutakanyayā[2]. ‖ 1_{1}
sūta uvāca:
āharat sa[1] Marutsomam annakāmaḥ prajeśvaraḥ[2]
māsi māsi mahātejāḥ ṣaṣṭisaṃvatsarān nṛpaḥ[3]. 1_{2}
tena te Marutas tasya Marutsomena toṣitāḥ
akṣayyānnaṃ daduḥ prītāḥ sarvakāmaparicchadam. 1_{3}
annaṃ tasya sakṛt pakvam[1] ahorātram[2] na kṣīyate |
koṭiśo dīyamānam ca sūryasyôdayanād api. ‖ 1_{4}
Mitrajyotes[1]) tu kanyāyām[2]) Marutasya[3] ca dhīmataḥ
tasmāj jātā mahāsattvā dharmajñā mokṣadarśinaḥ. ‖ 1_{5}
saṃnyasya gṛhadharmāṇi vairāgyaṃ samupasthitāḥ |
yatidharmam avāpyêha brahmabhūyāya te gatāḥ. ‖ 1_{6} ‖

Rambho 'napatyas tv[1]) āsīc ca,
vaṃśaṃ vakṣyāmy Anenasaḥ: |
Anenasaḥ suto rājā
Pratikṣatro mahāyaśāḥ. ‖ 1 ‖

Anenasaḥ suto[1]) jātaḥ
Kṣatradharmaḥ[2]) pratāpavān[3] |
Kṣatradharmasuto[4]) jātaḥ
Pratipakṣo mahātapāḥ. ‖ 1 ‖

1_{1} = Bḍ. II. 68.1; Vā. 93.1. 1) Vā. Maruttena. 2) Vā.T. Maruttakanyakāḥ.
1_{2} = Bḍ. II. 68.2; Vā. 93.2. 1) Vā. āhavantaṃ. 2) Vā. -ram. 3) Bḍ. napa.
1_{3} = Bḍ. II. 68.3; Vā. 93.3.
1_{4} = Bḍ. II. 68.4; Vā. 93.4. 1) Bḍ. bhuktam. 2) Vā.T. -rātre.
1_{5} = Bḍ. II. 68.5; Vā. 93.5. 1) Vā.T. -jyotes. 2) Bḍ. -yāyā. 3) Vā. Maruttasya.
1_{6} = Bḍ. II. 68.6; Vā. 93.6.

1 = Br. 11.27; H. 1513. 1) H. -patya.

1 = Bḍ. II 68.7; Vā. 93.7. 1) Vā. Anapāyas tato; V. anapatyas tato. 2) Vā. tadā dharma-. 3) Vā.T. pradattavān. 4) Vā. -dharmas tato.

Pratik*ṣatra*[1]-sutaś câpi[2]) Saṃj[3]ayo nāma viśrutaḥ. |
Saṃj[3]ayasya Jayaḥ putro, Vijayas tasya *câtmajaḥ*[4]. || 2 ||
Vijayasya *Kṛtiḥ*[1]) putras, tasya Harya*t*vataḥ[2]) *sutaḥ*[3]), |
Harya*t*va*ta*suto[4]) rājā Sahadevaḥ pratāpavān. || 3 ||
Sahadevasya dharmātmā *Adī*na[1]) iti viśrutaḥ, |
*Adī*na'sya Jayatseno, *Jayatsenasya*[2]) Saṃkṛtiḥ. || 4 ||
Saṃkṛter api dharmātmā Kṣatradharmā[1]) mahāyaśāḥ. |

Anenasaḥ samākhyātāḥ,
Nahuṣasya[1]) *nibodhata*[2])! || 5 ||

| ity ete Kṣatradharmāṇo,
| Nahuṣasya nibodhata! || 5 ||

Nahuṣasya tu dāyādāḥ ṣaḍ indro[1]pamatejasaḥ |
utpannāḥ pitṛkanyāyāṃ Virajāyāṃ mahaujasaḥ[2]): || 6 ||
Yatir[1]) Yayātiḥ[1]) Saṃyātir[1]) Āyātir[1]) *Viyatiḥ*[2]) *Kṛtiḥ*[3]). |
Yatir jyeṣṭhas tu[4]) teṣāṃ vai, Yayātis tu tato '*varaḥ*[5]), || 7 ||
K*a*[1]kutsthakanyāṃ Gāṃ nāma lebhe pa*ramadhārmikaḥ*[2]); |
Yatis tu[3]) mokṣam[4]) āsthāya[5]) brahmabhūto 'bhavan muniḥ[6]). || 8 ||

teṣāṃ Yayātiḥ pañcānāṃ
vijitya vasudhām imām[1]) |

| teṣāṃ madhye tu pañcānāṃ
| Yayātiḥ pṛthivīpatiḥ |

---

2 = Bḍ. II. 67.8; Br. 11.28; H. 1514; Vā. 93.8. 1) Bḍ.Vā. Pratipakṣa-. 2) Br. câsīt. 3) H. Sṛñj. 4) Bḍ Vā.V. jajñivān.
3 = Bḍ. II. 67.9; Br. 11.29; H. 1515; Vā. 93.9. 1) Bḍ.Vā. Jayaḥ. 2) Bḍ. Haryaśvakaḥ; Vā. Haryadvataḥ. 3) Bḍ.Vā. smṛtaḥ. 4) Bḍ. Haryaśvasya suto; Vā. Haryadvatas tato.
4 = Bḍ. II. 67.10; Br. 11.30; H. 1516; Vā. 93.10. 1) Bḍ. Ahīna-; Br.H. Nadīna. 2) Bḍ Vā. -senas tasya putro 'tha.
5a = Bḍ. II. 67.11a; Br. 11.31a; H. 1517a; Vā. 93.11a. 1) Bḍ.Vā.T. Kṛtadharmā; Vā.V. Kṣatradhanuā; Br T. Kṣatravṛddho; V. Kṛtavarmā.
5b = Br. 11.31b; H. 1517b. 1) Br.H. Kṣatravṛddhasya. 2) Br. câparaḥ; H. me śṛṇu. | 5b = Bḍ. II. 67.11b; Vā. 93.11b.
6 = Bḍ. II. 68.12a = a; Br. 12.1ba; H. 1599ba; Kū. 22.5; L. 66.60b, 61a; Vā. 93.12. 1) Kū.T. pañcêndro-. 2) Kū. mahābalāḥ.
7 = Bḍ. II. 68.12b, 13a; Bhg. IX. 18.1a = a; Br. 12.2; H. 1600a(b), 1601a; Kū. 22.6a = a; L. 66.61b, 62(a)b; Mh. I. 3155a = a; Vā. 93.13. 1) Mh. -tiṃ. 2) Br. Pārśvako; H. pāñciko; Kū L. pañcamo; Mh. Ayatiṃ; Vā. pañca tu. 3) Br. 'bhavat; H. Bhavaḥ Suyātiḥ ṣaṣṭhas teṣāṃ vai Yayātiḥ pārthivo 'bhavat. Kū. 'śvakaḥ; L. 'ndhakaḥ; Viyātiś cêti ṣaḍ ime sarve prakhyātakīrtayaḥ. Mh. Dhruvam; Vā. dvayaḥ. 4) L. -ṭhraś ca. 5) Br.H. tataḥ param.
8 = Bḍ. II. 68.13b, 14a; Br. 12.3; H. 1601b, 1602a; L. 66.63a; Mh. I. 3156a = b; Vā. 93.14. 1) Bḍ.Vā Kā-. 2) Bḍ.Vā. patnīṃ Yatis tadā. 3) Bḍ. sa Yatir; L. jyeṣṭhas tu; Va. Saṃyātir. 4) Mh. yogam; L. yatir. 5) L. mokṣārthī. 6) L. -vat prabhuḥ.
9a = Br. 12.4a; H. 1602b; Kū. 22.6b | 9a = Bḍ. II. 68.14b; Vā. 93.15a.

Devayānīm Uśanasaḥ sutāṃ bhāryām avāpa saḥ[1] 9
Śarmiṣṭhām āsurīṃ caiva tanayāṃ Vṛṣaparvaṇaḥ.
Yaduṃ ca Turvasaṃ caiva Devayānī vyajāyata. 10
Druhyuṃ c-Ānuṃ ca Pūruṃ[1] ca Śarmiṣṭhā Vārṣaparvaṇī[2]
ajījanau mahāvīryān
sutān devasutopamān.

tasmai Śakro dadau prīto
rathaṃ paramabhāsvaram 11
asaṅgaṃ[1] kāñcanaṃ divyaṃ
divyaiḥ paramavājibhiḥ
yuktaṃ manojavaiḥ śubhrair
yena kāryaṃ samudvahat[2]. 12
sa tena rathamukhyena
ṣaḍrātreṇâ[1]jayan mahīm
Yayātir yudhi durdharṣas
tathā devān sa-Dānavān 13
sa rathaḥ Pauravāṇāṃ[1] tu
sarveṣām abhavat tadā,
yāvat tu Vasunāmno vai[2].
Kauravāj Janamejayāt. 14

rathaṃ tasmai dadau Śakraḥ[1])
prītaḥ paramabhāsvaram 11
asaṅgaṃ[1] kāñcanaṃ divyaṃ
akṣayau[2]) ca maheṣudhī[3],
yuktaṃ manojavair aśvair
yena kanyāṃ samudvahat[4]. 12
sa tena rathamukhyena
jigāya ca tato[1] mahīṃ
Yayātir yudhi durdharṣo
deva-Dānava-mānavaiḥ[2]. 13
Pau[1]ravāṇāṃ nṛpāṇāṃ ca
sarveṣāṃ so 'bhavad rathaḥ[2]),
yāvat Sudeśaprabhavaḥ[3])
Kauravo Janamejayaḥ. 14

L. 66.63b. 1) Kū.L. mahābala-parakramaḥ. [1) Bd.Vā. ha.

9b = Bd. II. 68.15a; Br. 12.4b; H. 1603a; Kū. 22.7a; L. 66.64a; Vā. 93.15b.

10 = A. 274.22b = b; Bd. II. 68.15b, 16a; Bh. IX. 18.33a = b; Br. 12.5; H. 1603b, 1604a; Kū 22.7b, 8a; L. 66.64b, 65a; Vā 93.16; Vi. IV. 10.2a

11a = A. 274.23a; Bd. II. 68.16b; Bh. IX. 18.33b; Br. 12.6a; H. 1604b; Kū. 22.8b; L. 66.66a; Mh. I. 3160a; Vā. 93.17a; Vi. I. 10.2b. 1) A. Bd.Br.Vā. Purum. 2) Kū. cāpy ajījanat: Mh. -ṣṭhāyāṃ prajajñire.

11b = Br. 12.6b; H. 1605a.

11bc = Bd. II. 68.17; L. 66.66b, 67a; Vā. 93.17b, 18a. 1) Vā. Rudraḥ; L. Yayātaye rathaṃ tasmai dadau Śukraḥ pratāpavān toṣitas tena viprendraḥ.

12 = Br. 12.7; H. 1605b, 1606a. 1) Br. aṅgadaṃ. 2) Br. -han.

12 = Bd. II. 68.18; L. 66.67b, 68a; Vā. 93.18b, 19a. 1) L. susaṅgaṃ. 2) L. akṣaye. 3) Vā. -ṣuvī. 4) Va. -vahau.

13 = Br. 12.8; H. 1606b, 1607a; L. 66.68b = a. 1) L. ṣaḍmāsenā-.

13 = Bd. II. 68.19; L. 66.68b, 69a; Vā. 93.19b, 20a. 1) Bd. satataṃ; L. ṣaṇmāsenâjayan. 2) L. -mānuṣaiḥ.

14 = Br. 12.9; H. 1607b, 1608a. 1) Br.T. Kauravāṇāṃ. 2) Br. saṃvartavasunāmnas tu.

14 = Bd. I. 68.20; L. 66.(70b), 71a; Vā. 93.20b, 21a. 1) L. Kau-. 2) Bd. rathī; L. ca sarveṣāṃ sa bhavad

Kuroḥ[1]) putrasya[2]) rājñas tu[3]) rājñaḥ Pāri[4]kṣitasya ha[5]) |
jagāma sa ratho nāśaṃ śāpād Gārgyasya[6]) dhīmataḥ. || 15 ||
Gārgyasya[1]) hi sutaṃ bālaṃ[2]) sa rājā Janamejayaḥ |

vākkrūraṃ[1]) hiṃsayāmāsa,
brahmahatyām avāpa saḥ. || 16 ||

durbuddhir hiṃsayāmāsa
Lohagandhaṃ[1]) narādhipaḥ[2]). || 16 ||

sa Lohagandho[1]) rājarṣiḥ paridhāvan itas tataḥ |
paurajānapadais tyakto na lebhe śarma karhicit, || 17 ||
tataḥ sa duḥkhasaṃtapto nâlabhat[1]) saṃvidaṃ kvacit. |

Indrotaṃ[1]) Śaunakaṃ rājā
śaraṇaṃ pratyapadyata. || 18 ||

sa prāyāc[1]) Chaunakam[2]) ṛṣiṃ
śaraṇyaṃ[3]) vyathitas tadā, |
Indroto[4]) nāma vikhyāto
yo 'sau munir udāradhīḥ. || 18 ||

yā[1]jayāmāsa c-Êndrotaḥ[2]) Śaunako[3]) Janamejayam |
aśvamedhena rājānaṃ pāvanārthaṃ dvijottamāḥ[4]). || 19 ||
sa Lohagandho vyanaśat[1]) tasyâvabhṛthaṃ[2]) etya ha[3]), |
sa ca[4]) divyo[5]) rathas tasmād[6]) Vasoś[7]) Cedipates tadā[8]) |
dattaḥ[9]) Śakreṇa tuṣṭena, lebhe tasmād Bṛhadrathaḥ: || 20 ||

---

ratha uttamaḥ. 3) L. -van narendrapravaraḥ.

15 = Bḍ. II. 68.21; Br. 12.10; H. 1608b, 1609a; L. 66.71b, 72a; Vā. 93.21bc. 1) L. Puror. 2) Bḍ. pautrasya; L. vaṃśasya. 3) Br.H. rājendra. 4) Bḍ Br. Pāri-. 5) L. tu. 6) Br.L.Vā.V. Gargasya.

16a = Bḍ. 68.22a; Br. 12.11a; H. 1609b; L. 66.72b; Vā. 93.22a. 1) Br.H.L. Garga.ya. 2) Vā.T bālaḥ.

16b = Br. 12.11b; L. 66.73a; H. 1610a. 1) Br.T. kālena: L. Akrūraṃ.

16b = Bḍ. II. 68 22b; Vā. 93.22b. 1) Bḍ.Vā.T. Lohagandhī. 2) Vā. -pam.

17 = Bḍ. II. 68.23; Br. 12.12; H. 1610b, 1611a; L. 66.73b, 74a; Vā. 93.23. 1) Bḍ Br L. -gandhī

18a = Bḍ II. 68 24a; Br. 12.13a; H. 1611b; L. 66.74b; Vā. 93 24a. 1) L. na lebhe.

18b = Br. 12.13b; H. 1612a. 1) Br.T. viprendraṃ.

18bc = Bḍ II. 68.24b, 25a; L. 66.75; Vā. 93.24b, 25a. 1) Bḍ sa prāyāc; L. jagāma; Vā. śaśāpa. 2) Vā. Hetukam. 3) Bḍ. śaraṇaṃ. 4) L. Indretir.

19 = Bḍ. II. 68.25b, 26a; Br. 12.14; H. 1612b, 1613a; L. 66.76; Vā. 93.25bc. 1) Bḍ. yo-. 2) Br. ca jñānī; V. cêndreṇa; H. c-Êndrātaḥ; L. c-Êndretis. 3) L. taṃ nṛpaṃ. 4) H Vā. -ttamaḥ.

20 = Bḍ. II. 68.26b, 27; Br. 12.15, 16a; H. 1613b, 1614; L. 66 77a, 78; Vā. 93.26, 27a. 1) L. -dhān nirmukta. 2) L. enasā ca; Vā. tasyâvasatham. 3) L. mahāyaśāḥ. 4) Bḍ sa vai; L. tasmād. 5) Br. divya ; L. vaṃśāt. 6) Br. -tho rājño; H -tho rājan; L. paribhraṣṭo. 7) Br.T. vaśaś. 8) Bḍ.Vā. tathā; L. punaḥ. 9) Vā. tataḥ.

Bṛhadrathāt krameṇaiva
prāpto[1] Bārhadrathaṃ nṛpam.
tato hatvā Jarāsandhaṃ Bhīmas taṃ[1] ratham uttamam |
pradadau Vāsudevāya prītyā Kauravanandanaḥ[2]. || 21 ||

---

jarāṃ prāpya Yayātis tu — sa jarāṃ prāpya rājarṣir
svapuraṃ prāpya caiva hi | — Yayātir Nahuṣātmajaḥ |
putraṃ jyeṣṭhaṃ variṣṭhaṃ ca Yaduṃ ity abravīd vacaḥ[2] : || 22 ||
cfr. 49b. jarā valī[1] ca māṃ tāta palitāni ca paryaguḥ[2],
Kāvyasy-Ośanasaḥ śāpān na ca tṛpto 'smi yauvane || 23 ||
tvaṃ Yado pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha. |
yauvanena tvadīyena — jarāṃ me pratigṛhṇīṣva!
careyaṃ viṣayān aham. || 24 || — taṃ Yaduḥ pratyuvāca ha: ||
pūrṇe varṣasahasre tu
tvadīyaṃ[1] yauvanaṃ tv aham |
dattvā svam[2] pratipatsyāmi
pāpmānaṃ jarayā saha. || 241 ||
Yadur uvāca:
anirdiṣṭā mayā[1] bhikṣā brāhmaṇasya pratiśrutā,
anapākṛtya tāṃ rājan — sā *tu*[1] vyāyāmasādhyā vai,
na grahīṣyāmi te jarāṃ || 25 || — na grahīṣyāmi te jarām. || 25 ||
jarāyāṃ bahavo doṣāḥ pāna[2]bhojanakāriṇaḥ[3],
tasmāj jarāṃ na te rājan grahītum aham utsahe[4]. || 26 ||

21a = Br. 12.16b; H. 1615a. 1) Br. gato.
21bc = Bd. II. 68.28; Br. 12.17; H. 1615b, 1616a; L. 66.79; Vā. 93.27bc.
1) H. tu. 2) H. -nandana.

22a = Mh. I. 3466a; Mhk. I. 78.1a; — 22a = Bd. II. 68.29a; Vā. 93.28a.
Mt. 33.1a.
22b = Bd. II. 68.29b; Mh. I. 3466b; Mhk. I. 78.1b; Mt. 33.1b; Vā. 93.28b.
1) Bd. śreṣṭhaṃ. 2) Mt. dvijaḥ.
23 = Bd. II. 68.30; Mh. I. 3467; Mhk. I. 78.2; Mt. 33.2; Vā. 93.29.
1) Mhk jarāvalī. 2) Bd -yuḥ.
24a = Bd. II. 68.31a; Mh. I. 3468a; Mhk. I. 78.3a; Mt. 33.3a; Vā. 93.30a.
24b = Mh. I. 3468b; Mhk. I. 78.3b; — 24b = Bd. II. 68.31b; Vā. 93.30b.
Mt. 33.3b.
241 = Mh. I. 3469; Mhk. I 78.4; Mt. 33.4. 1) Mh. Mhk punas te. 2) Mt. sam-.
25a = Bd. II. 68.32a; Br. 12.26a; H. 1625a; Vā. 93.31a. 1) Bd. hi me.
25b = Br. 12.26b; H. 1625b. — 25b = Bd. II. 68.32b; Vā. 93.31b.
1) Vā ca.
26 = Bd. II. 68.33; Br. 12.27; H. 1626; Mh. I 3470; Mhk I 78.5; Vā. 93.32.
1) Vā T. -rāyā. 2) Vā. -ṣā yāna-. 3) Vā. -kāriṇaḥ. 4) Mh. Mhk. grahiṣya iti me matiḥ

sitaśmaśrudharo dīno[1]) jarayā[2]) śithilīkṛtaḥ |
valīsaṃtata[3]gātraś ca[4]) durdarśo[5]) durbalākṛtiḥ[6]) || 27 ||
aśaktaḥ kāryakaraṇe paribhūtas *tu*[1]) yauvane[2]) |
sah[3]ôpa*jīvi*[4]bhiś caiva, tāṃ[5]) jarāṃ nâbhikāmaye || 28 ||
santi te bahavaḥ putrā mattaḥ priyatarā nṛpa, |
*prati*grahītuṃ[1]) dharmajña, putram[2]) anyaṃ vṛṇīṣva[3]) vai! || 29 ||
sa evam ukto Yadunā *rājā*[1]) kopasamanvitaḥ |
uvāca vadatāṃ śreṣṭho *Yayātir*[2]) garhayan sutam: || 30 ||
ka āśramas *ta*vânyo[1]) 'sti ko vā dharmo vid*hīyate*[2]), |
mām anādṛtya durbuddhe yad ahaṃ[3]) tava deśikaḥ[4]). || 31 ||
evam uktvā Yaduṃ *rājā*[1]) śaśāpainaṃ sa manyumān: |
yas[2]) tvaṃ me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi, |

arājyā te prajā mūḍha
bhavitrîti na *saṃśayaḥ*[1]). || 32 ||

tasmān na[1]) rājyabhāñ mūḍha[2])
prajā te vai[3]) bhaviṣyati. || 32 ||

---

sa Turvasuṃ ca Druhyuṃ câpy[1]) Anuṃ ca *dvijasattamāḥ*[2]) |
evam evâbravīd rājā pratyākhyātaś *ca*[3]) tair api || 32[1] ||

---

27 = Bḍ. II. 68.34; Mh. I. 3471; Mhk. I. 78.6; Mt. 33.5; Vā. 93.33. 1) Mh.Mhk. -rur nirānando. 2) Mh. rajayā; Mt. jarasā. 3) Mh. -saṃgata; Mhk. valīsaṃgata. 4) Mh.Mhk. tu. 5) Bḍ. nirāśo. 6) Mh.Mk.Mt. -laḥ kṛśaḥ.

28 = Bḍ. II. 68.35; Mh. I 3472; Mhk. I. 78.7; Mt. 33.6; Vā. 93.34. 1) Mh.Mhk.Mt. -taḥ sa. 2) Mh. yauvanaiḥ; Mhk. yauvataiḥ. 3) Vā. maho-. 4) Bḍ. -pavīti-; Vā. -pabhīti-. 5) Mt. taj-.

29 = Bḍ. II. 68.36 Br. 12.28; H. 1627; Mh. I. 3473; Mhk. I. 78.8; Mt. 33.7; Vā. 93.95. 1) Bḍ.Vā. pratigṛhṇantu; Mh.Mhk.Mt. jarāṃ grahītuṃ. 2) Mh.Mhk. tasmād. 3) Mt. vṛṣīṣva.

30 = Bḍ. II. 68.37; Br. 12.29; H 1628; Vā. 93.36 1) Bḍ.Vā. tīvra-. 2) Bḍ.Vā. jyeṣṭhaṃ taṃ.

31 = Bḍ. II. 68.38; Br. 12.30; H. 1629; Va. 93.37. 1) Bḍ.Vā. āśramaḥ kas tavânyo (kaś ca vânyo). 2) Bḍ.Vā. dharmavidhis tava. 3) Vā.T. āttha. 4) Vā. navadeśika.

32ab = Bḍ. II. 68.39; Br. 12.31a = a; H. 1630a = a; Mh. I. 3474a = b; Mhk. I. 78.9a = b; Mt. 33.8a = b; Vā. 93.38. 1) Br. viprāḥ; H. tāta. 2) Mh.Mhk. yat.

32c = Br. 12.31b; H. 1630b. 1) H. narādhipa.

32c = Bḍ. II. 68.40a; Mh. I. 3474b; Mhk. I. 78.9b; Mt. 33.(8b); Vā. 93.39a. 1) Mh.Mhk. -mād a-. 2) Mh.Mhk. -bhāk tāta; Vā. -bhāg mūḍha. 3) Mh.Mhk. tava; Mt. pāpān mātulasaṃbandhād duṣprajā te.

32[1] = Br. 12.32; H. 1631. 1) Br. Druhyuṃ ca Turvasuṃ caivâpy. 2) H. Bharatarṣabha. 3) H. tu.

śaśāpa tān atikruddho Yayātir aparājitaḥ.
yat tāvat[1] kathitaṃ *pūrvaṃ*[3] mayāsya dvijasattamāḥ[4]. 32_2
evaṃ śaptvā sutān sarvāṃś caturaḥ *Pūrupūrvajān*
tad eva vacanaṃ rājā Pūrum[1] apy āha *bho dvijāḥ*[2]: " 32_3
taruṇas tava rūpeṇa careyaṃ[1] pṛthivīm imām
jarāṃ tvayi samādhāya, tvaṃ Pūro[2] vayasā mama." 32_4
sa jarāṃ pratijagrāha pituḥ Pūruḥ[1] pratāpavān.
Yayātir api rūpeṇa Pūroḥ[1] paryacaran mahīm. 32_5

Turvaso pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha,
yauvanena careyaṃ vai viṣayāṃs tava putraka. 33
pūrṇe varṣasahasre tu punar[1] dāsyāmi yauvanam,
svaṃ caiva[2] pratipatsyāmi pāpmānaṃ jarayā saha. 34
Turvasur uvāca:
na kāmaye jarāṃ tāta kāmabhogapraṇāśinīm
balarūpāntakaraṇīṃ
buddhiprāṇapraṇāśinīm. " 35
jarayā[1] bahavo doṣāḥ
pānabhojanakāriṇaḥ[2].
tasmāj jarāṃ na te rājan
grahītum aham utsahe. 35

Yayātir uvāca:
yas[1] tvaṃ me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi,
tasmāt prajā samucchedam[2] Turvaso tava yāsyati. 36
saṃkīrṇ*ācāra*dharmeṣu[1] pratilomacareṣu[2] ca
piśitāśiṣu cāntyeṣu[3] mūḍha[4] rājā bhaviṣyasi. 37

32_2 = Br. 12.33; H. 1632. 1) H. api 2) H. -thā te. 3) Br. sarvam. 4) H. mayā rajarṣisattama
32_3 = Br. 12.34; H. 1633. 1) Br. Puru-: H. pūrva-. 2) H. Bhārata
32_4 = Br. 12.35; H. 1634 1) H. caraye. 2) Br. Puro.
32_5 = Br. 12.36; H. 1635. 1) Br Puruḥ -roḥ.

---

33 = Bḍ. II. 68.40b = a; Mh. I. 3475; Mhk I. 78.10bc; Mt. 33.9; Vā. 93.39b, 40a.
34 = Mh. I. 3476; Mhk I. 78.11; Mt. 33.10; Vā. 93.40bc. 1) Vā. te prati-. 2) Mt. tathaiva
35a = Bḍ. II 68.41a; Mh. I. 3477a; Mhk. I. 78.12a; Mt. 33.11a; Vā. 93.41a
35b = Mh. I. 3477b; Mhk. I. 78.12b; 35bc = Bḍ II. 68.41b, 42a; Vā. 93.41bc. Mt. 33.11b. 1) Mt. -mānavi-. 1) Bḍ. -yām. 2) Vā. kāriṇaḥ.
36 = Bḍ. II. 68.42b, 43a; Mh I. 3478; Mhk. I 78.13; Mt. 33.12; Vā. 99.42 1) Mh.Mhk. yat. 2) Bḍ. tu vicchedam.
37 = Bḍ. II. 68.43b, 44a; Mh. I. 3479; Mhk. I. 78.14; Mt. 33.13; Vā. 99.43. 1) Bḍ saṃkīrṇeṣu ca dharmeṇa; Mt. saṃkīrṇāś coradharmeṣu; Mh.Mhk. saṃkīrṇācāradharmeṣu; Vā. asaṃkīrṇā ca dharmeṇa. 2) Bḍ pratilomana-; Vā.T. pratilomavareṣu. 3) Mh.Mhk. cāntyeṣu; Mt. lokeṣu. 4) Mt. nūnam.

gurudāraprasakteṣu tiryagyonigateṣu[1]) ca[2]) |
paśudharmeṣu[3]) mlecchesu bhaviṣyasi[4]) *na saṃśayaḥ*[5]). || 38 ||
evaṃ *sa*[1]) Turvasuṃ śaptvā Yayātiḥ sutam ātmanaḥ |
Śarmiṣṭhāyāḥ sutaṃ Druhyum idaṃ[2]) vacanam abravīt: || 39 ||
Druhyo[1]), tvaṃ pratipadyasva varṇarūpavināśinīm |
jarāṃ varṣasahasraṃ vai[2]), yauvanaṃ svaṃ dadasva me[3])! || 40 ||
pūrṇe varṣasahasre te[1]) *prati*[2]dāsyāmi yauvanam |
svaṃ câdāsyāmi bhūyo 'haṃ pāpmānaṃ jarayā saha. || 41 ||
Druhyur uvāca:
na gajaṃ[1]) na[2]) rathaṃ nâśvaṃ jīrṇo bhuṅkte na ca striyam |
na saṅgaś[3]) câsya bhavati, *na*[4]) jarāṃ *tena*[5]) kāmaye. || 42 ||
Yayātir uvāca:
yas[1]) tvaṃ me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi, |
tasmād[2]) Druhyo[3]) priyaḥ kāmo na te saṃpatsyate kvacit. || 43 ||
*nau*plav*ottara*saṃcāras[1]) *t*atra[2]) nityaṃ bhaviṣyati. |

arāja[1]bh*oja*[2]śabdaṃ tvaṃ[3])	arājabhoja[1]vaṃśas tvaṃ
tatra prāpsyasi sānvayaḥ. || 44 ||	tatra nityaṃ vasiṣyasi[2]). || 44 ||

Ano tvaṃ pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha, |
ekaṃ[1]) varṣasahasraṃ tu careyaṃ yauvanena te! || 45 ||
Anur uvāca:

jīrṇaḥ śiśur ivâ[1]datte	jīrṇaḥ śiśur *ivâśakto*[1])
kāle 'nnam aśucir yathā, |	jarayā hy aśuciḥ sadā |

---

38 = Bḍ II. 68.44bc; Mh. I. 3480; Mhk. I. 78.15; Mt. 33.14; Vā. 99.44.
1) Mt. -yonirateṣu. 2) Bḍ.Vā. vā. 3) Bḍ. vāsas te pāpa; Mh. Mhk.T.Mt paśudharmiṣu. 4) Bḍ. -ti. 5) Mh.Mhk. pāpeṣu mlecchesu tvaṃ bhaviṣyasi; Mt. pāpeṣu prabhaviṣyasi.

39 = Bḍ. II. 68.45, 46a; Mh. I. 3481; Mhk. I. 78.16; Mt. 33.15; Vā. 99.45.
1) Bḍ.Vā. tu. 2) Mt. jyeṣṭhaṃ Druhyuṃ.

40 = Bḍ. II. 68.46b, 47a; Mh. I. 3482; Mhk. I. 78.17; Mt. 33.16; Vā. 99.46.
1) Vā. Druhya. 2) Mh.Mhk.Mt. me. 3) Mt. prayacchatām; Mh.Mhk. d. ca.

41 = Bḍ II. 68.47b, 48a; Mh. I. 3483; Mhk. I. 78.18; Mt. 33.17; Vā. 99.47.
1) Mh.Mhk. tu punar; Mt.T. tu te pra-.

42 = Bḍ. II. 68.48b, 49a; Mh. I. 3484; Mhk. I. 78.19; Mt. 33.18; Vā. 99.48.
1) Mt.T. na rājyaṃ. 2) Bḍ. nâroheta. 3) Bḍ. na sukhaṃ; Mh. Mhk. vāgbhaṅgaś; Mt. rāgas. 4) Mh.Mhk. tāṃ; Mt. taj. 5) Mh. Mhk. nâbhi-; Mt. te na.

43 = Bḍ. II. 68.49b, 50a; Mh. I. 3485; Mhk. I. 78.20; Mt. 33.19; Vā. 93.49.
1) Mh.Mhk. yat. 2) Mt. tad; Vā. Druhya; Mt. tad Druhyo vai.

44a = Bḍ. II. 68.50b; Mh. I. 3487a; Mhk. I. 78.22b; Mt. 33.20a; Va. 93.50a.
1) Mh.Mhk. uḍupaplavasaṃtāro; Mt. naurūpaplavasaṃcāro.
2) Bḍ tava; Mh.Mhk.Mt. yatra.

44b = Mh. I. 3487b; Mhk. I. 78.22c; Mt. 33.20b. 1) Mhk.T. arājā; Mt. arājya-. 2) Mh. -bhāja-. 3) Mh. tam.

44b = Bḍ. II. 68.51a; Vā. 93.50b. 1) Bḍ. arāja rājā-; Vā T. arājabhrāja-. 2) Vā. bhaviṣyasi.

45 = Bḍ II. 68.51b, 52a; Mh. I. 3488; Mhk. I. 78.23; Mt. 33.21; Vā. 93.51.
1) Bḍ.Vā. evaṃ.

na śaknoti sa[2] kartum[3], tām jarām nâbhikāmaye. 46 ||
Yayātir uvāca:
yas[1] tvam me hṛdayāj jāto vayaḥ svaṃ na prayacchasi,
jarādoṣas tvayôkto 'yam[2] tasmāt tvaṃ[3] pratipatsyase[4]. 47 |
prajā[1] ca yauvanaṃ[2] prāptā vinaśiṣyaty[3] ato[4] tava
agnipraskandanaparas[5] tvaṃ câpy[6] evaṃ[7] bhaviṣyasi 48 |
Pūro[1] tvaṃ pratipadyasva pāpmānaṃ jarayā saha.
jarā valī[2] ca māṃ tāta palitāni ca paryaguḥ[3] | 49
Kāvyasy-Ośanasaḥ śāpān, na ca tṛpto 'smi yauvane.
kaṃ[1]cit kālaṃ careyaṃ vai viṣayān vayasā tava. 50
pūrṇe varṣasahasre tu[1] pratidā[2]syāmi yauvanam
svaṃ caiva pratipatsyāmi[3] pāpmānaṃ jarayā saha | 51
evam uktaḥ pratyuvāca Pūruḥ[1] pitaram añjasā:
yathâttha[1]) tvam[2]), mahārāja,
tat kariṣyāmi te vacaḥ | 52
yatha tu[1] manyase, tāta,
kariṣyāmi tathaiva ca. | 52 |
pratipatsyāmi[1] te rājan pāpmānaṃ jarayā saha
gṛhāṇa yauvanaṃ mattaś cara kāmān yathêpsitān, || 53 |
jarayâhaṃ praticchanno vayorūpadharas tava |
yauvanaṃ bhavate dattvā cariṣyāmi yathârthavat[1]). | 54 |

46a = Mh. I. 3489a; Mhk. I. 78.24a; Mt. 33.22a. 1) Mh.Mhk. śiśuvad â-.
46b = Bḍ. II. 68.52b; Vā. 93.52a. 1) Vā. śiśur ahaṃ tāta.
46b = Bḍ. II. 68.53a; Mh. I. 3489b; Mhk. I. 78.24b; Mt. 33.22b; Vā. 93.52b. 1) Bḍ. juhomi; Va.T. bhajāmi. 2) Mh.Mhk.Mt. ca. 3) Vā.T. mahārāja.
47 = Bḍ. II. 68.53b, 54a; Mh. I. 3490; Mhk. 78.25; Mt. 33.23: Vā. 93.53. 1) Mh.Mhk. yat. 2) Mh.Mhk. tvayā proktas; Mt. tvayôkto yas. 3) Va.T. te. 4) Mh.Mhk. -lapsyase; Mt. -padyase; Vā. -patsyate.
48 = Bḍ. II. 68.54b, 55a; Mh. I. 3491: Mhk. I. 78.26; Mt. 33.24: Vā. 93.54. 1) Mh.Mhk.V.Mt. prajāś. 2) Mhk. -vana-. 3) Mh.Mhk. -ṣyanty; Mt. vinaśyanti hy. 4) Vā. atas. 5) Mt. -kandanagatas. 6) Bḍ. vâpy. 7) Vā. eva.
49 = Bḍ. II. 68.55b, 56a; Mh. I. 3493b, 3492b; Mhk. I. 78.29b, 28b: Mt. 33.25a, 26a; Vā. 93.55. 1) Vā. Puro. 2) Bḍ.Mhk.Vā. jarāvalī. 3) Bḍ.-yuḥ.
50 = Bḍ II. 68.56b, 57a; Mh. I. 3493ac; Mhk. I. 78.29ac; Mt. 33.26b, 27a. Vā. 93.56. 1) Mt. kim-.
51 = Bḍ. II. 68.57b, 58a; Mh. I. 3494; Mhk. I. 78.30; Mt. 33.28bc; Vā. 93.57. 1) Bḍ.Vā. te. 2) Mh.Mhk. punar. 3) Bḍ.Mt.T. -patsye 'ham.
52a = Bḍ. II. 68.58b; Mh. I. 3495a; Mhk. I. 78.31a; Mt. 33.28a; Vā. 93.58a. 1) Bḍ.Vā. putraḥ.
52b = Mh. I. 3495b; Mhk. I. 78.31b; Mt. 33.28b. 1) Mhk.V. yad āttha. 2) Mh.Mhk. mām.
52b = Bḍ II. 58.59a; Vā. 93.58b. 1) Vā. yathânu.
53 = Bḍ. II. 68.59b, 60a; Mh. I. 3496; Mhk. I. 78.34; Mt. 33.29; Vā 93.59. 1) Bḍ. pratipatsye ca.
54 = Bḍ. II. 68.60b, 61a; Mh. I. 3497; Mhk. I. 78.35; Mt. 33.30; Vā. 93.60. 1) Mh.Mhk. yathâttha mām; Mt. yathêcchayā.

Yayātir uvāca:
Pūro[1]) prīto 'smi, *bhadraṃ te*[2]), prītaś[3]) cêdaṃ[4]) dadāmi te |
sarvakāmasamṛddhā te prajā rājye bhaviṣyati[5]). || 55 ||

evam uktvā[1]) *Yayātis tu*[2]) |
smṛtvā Kāvyaṃ[3]) *mahāvratam*[4]) |
saṃkrāmayāmāsa jarāṃ
tadā *Pūrau*[5]) mahātmani || 56 ||

Pūror[1]) anumato rājā
Yayātiḥ sva[2]jarāṃ tataḥ |
saṃkrāmayāmāsa tadā
prasādād Bhārgavasya tu. || 56 ||

Paurave[1]nâtha vayasā Yayātir Nahuṣātmajaḥ |
prītiyukto *nara*[2]śreṣṭhaś cacāra viṣayān *svakān*[3]). || 57 ||
yathākāmaṃ yathotsāhaṃ yathākālaṃ yathāsukham |
dharmāvi*rodhī*[1]) rājendro[2] yathârhati[3]) sa eva hi[4]). || 58 ||
devān atarpayad yajñaiḥ *pitṝn śrāddhais tathaiva ca*[1]) |
dīnān[2]) anu[3]grahair iṣṭaiḥ kāmaiś ca dvijasattamān || 59 ||
atithīn annapānaiś ca *vaiśyāṃs*[1]) ca pari[2]pālanaiḥ |
ānṛśaṃsyena śūdrāṃś ca dasyūn saṃnigraheṇa[3]) ca, || 60 ||
dharmeṇa ca prajāḥ sarvā yathāvad anurañjayan |
Yayātiḥ pālayāmāsa sākṣād Indra ivâparaḥ || 61 ||
sa rājā siṃhavikrānto yuvā viṣayagocaraḥ |
avirodhena dharmasya cacāra sukham uttamam, || 62 ||
sa mārgamāṇaḥ kāmānām anta*ṃ*[1]) *nṛpatisattamaḥ*[2]) |
Viśvācyā sahito reme *vane Caitrarathe prabhuḥ*[3]). || 63 ||

---

55 = Bḍ. II. 68.61b, 62a; Mh. I. 3498; Mhk. I. 78.36; Mt. 33.31; Vā. 93.61.
1) Vā. Puro. 2) Mh.Mhk. te vatsa. 3) Mt. varaṃ. 4) Mt. cêmaṃ.
5) Mt.T. -samṛddhārthā bhaviṣyati tava prajā.

56 = Mh. I. 3499; Mhk. I. 78.37; Mt. 34.1. 1) Mt. uktas. 2) Mt. sa rājarṣiḥ. 3) Mt. Kāvyaṃ smṛtvā. 4) Mh.Mhk. mahātapāḥ. 5) Mt. putre.

56 = Bḍ. II. 68.62b, 63a; Vā. 93.62. 1) Vā. Puror. 2) Vā.T. svāṃ.

57 = Bḍ. II. 68.63b, 64a; Mh. I. 3500; Mhk. I. 79.1ac; Mt. 34.2; Va. 93.63.
1) Bḍ. gaurave-; Vā.T. yauvane-. 2) Mh.Mhk nṛpa-. 3) Mh. Mhk.Mt. priyān.

58 = Bḍ. II. 68.64b, 65a; Mh. I. 3501; Mhk. I. 79.2; Mt. 34.3; Vā. 93.64.
1) Mh.Mhk. -viruddhaṃ; Mt. -viruddhān; Vā. -virodhād. 2) Mh. -ndra. 3) Bḍ. yathāśakti. 4) Mhk. yathā bhavati so 'nvabhūt.

59 = Bḍ. II. 68.65b, 66a; Mh. I. 3502; Mhk. I. 79.3; Mt. 34.4; Vā. 93.65.
1) Mh.Mhk. śrāddhais tadvat pitṝn api; Mt. śrāddhair api pitāmahān. 2) Bḍ. dārān. 3) Vā. -nāṃś cānu-.

60 = Bḍ. II. 68.66b, 67a; Mh. I. 3503; Mhk. I. 79.4; Mt. 34.5; Vā. 93.66.
1) Mh.Mhk.Mt. viśaś. 2) Mt. prati-. 3) Mt. nigrahaṇena.

61 = Bḍ. II. 68.67b, 68a; Mh. I. 3504; Mhk. I. 79.5; Mt. 34.6; Vā 93.67.

62 = Bḍ. II. 68.68b, 69a; Mh. I. 3505; Mhk. I. 79.6; Mt. 34.7; Va. 93.68.

63 = Bḍ. II. 68.69b, 70a; Br. 12.37; H. 1636; Mh. I. 3508a = b; Mhk. I. 79.9a = b; Vā. 93.69. 1) Bḍ. atad-; Vā. anta-. 2) Bḍ.Vā. -doṣanidarśanāt; H. Bharatasattama. 3) Bḍ.Vā. Vaibhrāje Nandane vane; Mh.Mhk. vyabhrājan Nandane vane.

.dā *tv* a[1]tṛptaḥ kāmeṣu[2])	apaśyat sa yadā tān[1]) vai
ıogeṣu ca narādhipaḥ,	vardhamānān[2], nṛpas, tadā ¦
dā Pūroḥ[3]) sakāśād vai	gatvā Pūroḥ[3]) sakāśaṃ vai
āṃ jarāṃ pratyapadyata. ‖ 64 ‖	svāṃ jarāṃ pratyapadyata. ‖ 64

sa saṃprāpya[1]) *tu tān*[2]) kāmāṃs tṛptaḥ khinnaś ca pārthivaḥ
kālaṃ varṣasahasraṃ vai[3]) sasmāra manujādhipaḥ. ‖ 65 ‖
parisaṃkhyāya[1]) kāla*jñaḥ*[2]) kalāḥ[3]) kāṣṭhās *tathaiva ca*[4]. ¦
pūrṇaṃ matvā tataḥ kālaṃ Pūruṃ[5]) putram uvāca ha: ‖ 66 ‖
yathāsukhaṃ[1]) yathotsāhaṃ yathākālam[2]) ariṃdama
sevitā viṣayāḥ putra yauvanena mayā tava ‖ 67 ‖
Pūro[1]) prīto 'smi, bhadraṃ te, gṛhāṇa *tvaṃ*[2]) svayauvanam ¦
rājyaṃ *ca tvaṃ*[3]) gṛhaṇêdaṃ[4]) tvaṃ hi me priyakṛt sutaḥ. ‖ 68
pratipede jarāṃ rājā Yayātir Nahuṣ*ātmajaḥ*[1]). ¦
yauvanaṃ pratipede ca[2]) Pūruḥ[3]) svaṃ punar ātmanaḥ. ‖ 69 ‖
abhiṣektukāmaṃ ca nṛpaṃ[1]) Pūruṃ[2]) putraṃ kanīyasaṃ ¦
brāhmaṇapramukhā varṇā idaṃ vacanam abruvan: ‖ 70 ‖
kathaṃ Śukrasya naptāraṃ[1]) Devayānyāḥ sutaṃ prabho ¦
jyeṣṭhaṃ[2]) Yaduṃ atikramya rājyaṃ[3]) Pūroḥ[4]) pradāsyasi[5])? ‖ 71
Yadur[1]) jyeṣṭhas[2]) tava suto, jātas taṃ anu Turvasuḥ[3]), ¦
Śarmiṣṭhāyāḥ suto Druhyus[4]), tato 'nuḥ[5]) Pūrur[6]) eva ca. 72 ‖

= Br. 12.33: H. 1637. 1) Br. yadā ca. 2) H. kāmānāṃ. 3) Br.T. Puroḥ.

64 = Bḍ. II. 68.70b, 71a; Vā. 93.70. 1) Vā. tāṃ. 2) Vā. -mānān. 3) Vā. Puroḥ.

65 = Bḍ. II. 68.71b, 72a; Mh. I. 3506; Mhk. I. 79.7; Mt. 34.8; Vā. 93.71. 1) Bḍ. saṃprāpya sa. 2) Mh.Mhk.Mt. śubhān. 3) Mh.Mhk.Mt. -hasrāntaṃ.

66 = Bḍ. II. 68.72b, 73a; Mh. I. 3507a, 3508b: Mhk. I. 79.8a, 10b: Mt. 34.9; Vā. 93.72. 1) Mt. paricintya sa. 2) Bḍ. kāle ca; Vā kālaṃ ca. 3) Mt.Vā. kalā-. 4) Mh.Mhk.Mt. āś ca vīryavān. 5) Vā. Puruṃ.

67 = Bḍ. II. 68.73b, 74a; Mh. I. 3510; Mhk. I. 79.11: Mt. 34.12; Vā. 93.73. 1) Mh.Mhk yathākāmaṃ. 2) Mt -kāmaṃ.

68 = Bḍ. II. 68.74b, 75a; Mh. I. 3516; Mhk. I. 79.17: Mt. 34.13; Va. 93.74. 1) Vā Puro. 2) Mh.Mhk.Mt. gṛhaṇêdaṃ. 3 Mh.Mhk. cêdaṃ; Mt. caiva. 4 Mh.Mhk. gṛhāṇa tvaṃ.

69 = Bḍ II. 68.75b, 76a; Mh. I. 3517; Mhk. I. 79.18: Mt. 34.14; Vā. 93.75. 1) Mh.Mhk.Mt. Nāhuṣas tadā. 2) Mt. s.a. 3) Vā. Pu-.

70 = Bḍ. II. 68.76b, 77a; L. 66.81; Mh. I. 3518; Mhk. I. 79.19; Mt. 34.15; Vā. 93.76. 1) Mh.Mhk. nṛpatiṃ. 2) Vā. Pu-.

71 = Bḍ. II 68.77b, 78a: L. 66.82; Mh. I. 3519; Mhk. I. 79.20; Mt 34.16; Vā. 93.77. 1) Mt. dauhitraṃ. 2) Vā. śreṣṭhaṃ. 3) L. kanīyān; Vā. Puro. 4) L.Vā. rājyaṃ; Bḍ. dāsyasi. 5) Bḍ. Pūrave; L. arhati; Mh.Mhk. prayacchasi.

72 = Bḍ. II. 68.78b, 79a: Mh. I. 3520; Mhk. I. 79.21; Mt. 34.17; Vā. 93.78. 1) Mt. jyeṣṭho. 2) Mt. Yadus. 3) Mt. sutas Turvasus tad anantaram. 4) Vā. Druhyas. 5) Mt. tathânuḥ. 6) Vā. Purur.

katham jyeṣṭhān[1]) atikramya kanīyān rājyam arhati, |
etat[2]) sambodhayāmas[3]) tvām, dharmam *sam*anupālaya[4])! || 73 ||
Yayātir uvāca:
brāhmaṇapramukhā varṇāḥ sarve śṛṇvantu me vacaḥ, |
jyeṣṭham prati yathā[1]) rājyam na deyam me kathamcana. || 74 ||
mātāpitror vacanakṛd dhitaḥ[1]) pu*trah*[2]) *praśasyate*[3]), |
mama jyeṣṭhena Yadunā niyogo nânupālitaḥ. || 75 ||
pratikūlaḥ pitur yaś ca[1]), na sa[2]) putraḥ satām mataḥ, |
sa putraḥ, putravad yaś ca[3]) vartate pitṛmātṛṣu[4]). || 76 ||
Yadunâham avajñātas tathā Turvasunâpi ca[1]) |
Druhyuṇā[2]) c-Ânunā caiva[3]) *mayy*[4]) avajñā kṛtā bhṛśam. || 77 ||
Pūruṇā[1]) tu[2]) kṛtam vākyam mānita*m*[3]) ca viśeṣataḥ, |
kanīyān mama dāyādo, jarā yena dhṛtā[4]) mama. || 78 ||
sarve[1]) kāmā[2]) *mama*[3]) kṛtāḥ Pū[4]ruṇā pu*trarūpi*ṇā[5]), |
Śukreṇa ca varo dattaḥ[6]) Kāvyen-Ôśanasā svayam: || 79 ||
putro yas tvânuvarteta, sa rājā *pṛthivīp*ate[1]) |
bhavato 'nu*mato 'py* evam[2]) Pūrū rājye 'bhiṣicyatām[3]). || 80 ||
prajā (prakṛtaya) ūcuḥ:
yaḥ putro guṇasampanno mātāpitror hitaḥ sadā, |

---

73 = Bd. II. 68.79b, 80a; L. 66.83 = b; Mh. I. 3521; Mhk. I. 79.22; Mt. 34.18; Vā. 93.79. 1) Mt. jyeṣṭham. 2) Bd. sutaḥ; L. ete; Vā.T. dharmato; V. ataḥ; suta. 3) Vā.T. bodhayāmi; V. sambodhayāmi. 4) L. dharmam ca anupālaya; Mh. -mam tvam pratipālaya; Mt. svadharmam anupālaya.

74 = Bd. II. 68.80b, 81a; L. 67.1; Mh. I. 3522; Mhk. I. 79.23; Mt. 34.19; Vā. 93.80 1) Mt.T. yato.

75 = Md. II. 68.81b, 82a; L. 67.3a, 2a; Mh. I. 3524a, 3523a; Mhk. I. 79.25a, 24a; Mt. 34.21a, 20a; Vā. 93.81. 1) Bd. vīraḥ; L. -kṛt sadbhiḥ; Vā. dhita-. 2) Mh.Mhk.Mt. pathyaś. 3) Mh.Mhk.Mt. ca yaḥ sutaḥ.

76 = Bd. II. 68.82b, 83a; L. 67.2b, 3b; Mh. I. 3523b, 3524b; Mhk. I. 79.24b, 25b; Mt. 34.20b, 21b; Vā. 93.82. 1) L. pratikūlamatiś caiva. 2) L. sva-. 3) L. yas tu. 4) L. mātṛpitṛṣu.

77 = Bd. II. 68.83b, 84a; L. 67.4; Mh. I. 3525; Mhk. I. 79.26; Mt. 34.22; Vā. 93.83. 1) Mt. vā. 2) L.Vā. Druhyena. 3) L.Mt.Vā. caivam. 4) L.Mt.T.Vā. apy.

78 = Bd. II. 68.84b, 85a; L. 67.5; Mh. I. 3526; Mhk. I. 79.27; Mt. 34.23; Vā. 93.84ab. 1) Vā. Pu-. 2) L. ca; Mt. me. 3) Bd.L.Vā. mānitaś. 4) Mh.Mhk. dhṛtā yena jarā.

79 = Bd. II 68.85b, 86a; L. 67.7a = b; Mh. I. 3527; Mhk. I. 79.28; Mt. 34.24; Vā. 93.84c, 85a. 1) Mh.Mhk.Mt. mama; Vā. sarva-. 2) Mh.Mhk.Mt. Vā. -kāmaḥ. 3) Mh.Mhk.Mt. sa ca kṛtaḥ; Vā. sarva-. 4) Vā. -taḥ Pu-. 5) Bd. puṇyakāriṇā; Mh.Mhk. mitrarūpiṇā; Vā. putrakāriṇā. 6) Mh. datto.

80 = Bd. II. 68.86b, 87a; L. 67.7bc; Mh. I. 3528; Mhk. I. 79.29; Mt. 34.25; Vā. 93.85b, 86a. 1) Bd. tu mahāmate; L. sa te rājyadharas tv iti; Mt. -patiḥ; Vā. te mahāmate. 2) L. -vanto 'py anujānantu; Mh. -vato 'nunayāmy evam; Mt. -vantaḥ pratijānantu. 3) L. -ṣicyate.

sarvaṃ arhati[1]) kalyāṇaṃ kanīyān api sa prabhuḥ[2]). || 81 ||
arhaḥ[1]) Pūrur[2] idaṃ rājyaṃ[3]), yaḥ priyaḥ[4]) priyakṛt[5]) tava, |
varadānena Śukrasya na śakyaṃ vaktum[6]) uttaram[7]). || 82 ||
paurajānapadais[1]) tuṣṭair ity ukto[2]) Nāhuṣas tadā. |
abhiṣicya[3]) tataḥ[4]) Pūruṃ[5]) rājye sve[6]) sutaṃ ātmanaḥ[7]) || 83 ||

diśi dakṣiṇapūrvasyāṃ Turvasuṃ *tu nyaveśayat*[1]), |

*diśi pūrvottara*syāṃ tu[1])
Yaduṃ *jye*ṣṭhaṃ nyayojayat,
[madhye Pūruṃ[2], ca rājānaṃ
abhyaṣiñcat sa Nāhuṣaḥ,] || 84 ||

dakṣiṇāparato[1]) rājā
Yaduṃ jy[2]eṣṭhaṃ nyaveśayat[3]),
|| 84 ||

pratīcyām uttarasyāṃ ca[1]) Druhyuṃ[2]) c-Ânuṃ ca tāv ubhau[3]). |
saptadvīpāṃ Yayātis tu jitvā pṛthvīṃ sasāgarām |
vyabhajat[4]) pañcadhā rājā[5]) putr*ebhyo*[6]) Nāhuṣas tadā. || 85 ||
tair iyaṃ pṛthivī sarvā saptadvīpā sapattanā[1]) |
yathāpradeśaṃ *dharmajñair*[2]) dharmeṇa prati[3]pālyate. || 86 ||

[prajās teṣāṃ purastāt tu
vakṣyāmi *muni*sattam*aḥ*[1]). |]

evaṃ vibhajya pṛthivīṃ
putrebhyo Nāhuṣas tadā |
putrasaṃkrāmitaśrīs tu
prītimān abhavan nṛpaḥ[1]). || 86₁ ||

---

81 = Bḍ. II. 68.87b, 88a; L. 67.8; Mh. I. 3529; Mhk. I. 79.30; Mt. 34.26; Vā. 93.86bc. 1) Mt. so 'rhati. 2) Mh.Mhk. sattamaḥ.

82 = Bḍ. II. 68.88b, 89a; L. 67.9; Mh. I. 3530; Mhk. I. 79.31; Mt. 34.27; Vā 93.87. 1) Bḍ. arho 'sya; L.Mt. arham. 2) Bḍ. Pūrū; Mt. Pūror; Vā Pu-. 3) Bḍ. -rū rājyasya. 4) L. suto; Mh.Mhk. sutaḥ. 5) L. vākyakṛt. 6) L. kartum. 7) L. anyathā.

83 = Bḍ. II. 68.89b, 90a; L. 67.10; Mh. I. 3531; Mhk. I. 79.32; Mt. 34.28; Vā. 93.88. 1) L. evaṃ jānapadais. 2) Bḍ. ukte. 3) Mh. abhyaṣiñcat. 4) L. tato. 5) L. rājye; Vā. Puruṃ. 6) Bḍ. sa rājye; L. Pūruṃ sa; Mt.T. r. sva-; Vā. svarājye. 7) Mt. ātmajam.

84a = Bḍ II. 68.90b; Br. 12.20a; H. 1617b; Kū. 22.10a; L. 67.11a; Vā. 93.89a; Vi. IV. 10.17a. 1) Br.H. matimān nṛpaḥ; Kū.L. putram ādiśat; Vi. praty athâdiśat.

84bc = Br. 12.19; H. 1618b, 1619a. 1) Br. Yayātir diśi pūrvasyāṃ 2) H. śr-. 3) Br. Pu-.

84b = Bḍ. II. 68.91a; Kū. 22.10b; L. 67.11b; Vā. 93.89b. 1) Kū. -parayo; L. -nāyām atho. 2) Kū. Vā.T. śr-. 3) Kū.L. nyayojayat.

85 = Bḍ. II. 68.91b, 92; Br. 12.18 = bc; H. 1618a, 1616b, 1617a; Kū. 22.11a = a; L. 67.12, 13a; Vā. 93.90; Vi. IV. 10.17b = a. 1) Kū. -rāyāṃ ca; L. tu. 2) L. -yaṃ; Vi. ca tathā Druhyuṃ. 3) H. ca Nāhuṣaḥ; Kū. akalpayat; Vi. dakṣiṇāpathato Yadum. 4) Br. vibhajya 5) Br. rājyaṃ; L. -jac ca tridhā rājyaṃ. 6) Br.H. putrāṇāṃ.

86 = Bḍ II. 68.93; Br. 12.20b, 21a; H. 1619b, 1620a; Kū. 22.11b = a; Vā. 93.91. 1) Kū. dharmataḥ paripālitā. 2) Br.H. adyâpi. 3) H. pari-

[ ] = Br. 12.21b; H. 1620b. 1) H. nṛpasattama.

86₁ = Bḍ. II. 68.94; L. 67.13b = b; Vā. 93.92. 1) L. harṣanirbharamānasaḥ.

dhanur nyasya pṛṣatkāṃś ca *pañcabhiḥ puruṣarṣabhaiḥ*[1] |
jarāvān[2] abhavad rājā bhāram āveśya bandhuṣu. || 87 ||
| nikṣiptaśastraḥ pṛthivīṃ *nirīkṣya*[1]) pṛthivīpatiḥ |
| prītimān abhavad rajā Yayātir aparājitaḥ. || 87₁ ||
atra[1] gāthā *mahārājña*[2] *purā*[3] gītā[4] Yayātinā, |
yābhiḥ pratyāharet[5] kāmān[6] *sarvaśo* *'ṅgānī*[7] *kūrma*vat[8]: || 88 ||
na jātu kāmaḥ kāmānām upabhogena śāmyati, |
haviṣā kṛṣṇavartmêva bhūya evâbhivardhate. || 89 ||
yat pṛthivyāṃ vrīhiyavaṃ[1] hiraṇyaṃ paśavaḥ striyaḥ, |
nâlam ekasya tat sarvam[2], iti kṛtvā[3] na muhyati[4]. || 90 ||
yadā na kurute bhāvaṃ[1] sarvabhūteṣu pāpakam[2] |
karmaṇā manasā vācā, brahma saṃpadyate tadā[3]. || 91 ||
yadā *parān*[1] na bibheti, yadā[2] câsmān[3] na bibhyati, |
yadā nêcchati[4], na dveṣṭi, brahma saṃpadyate tadā. || 92 ||
yā dustyajā durmatibhir, yā na jīryati jīryataḥ, |
yo 'sau[1] prāṇāntiko rogas[2], tāṃ tṛṣṇāṃ tyajataḥ sukham[3]. || 93 ||
jīryanti jīryataḥ keśā, dantā jīryanti jīryataḥ, |

---

87 = Bḍ. II. 68.95; Br. 12.22; L. 67.14a = b; H. 1621; Vā. 93.93.
1) Bḍ.Vā. rājyaṃ caiva suteṣu tu 2) Bḍ L.Vā. prītimān.
| 87₁ = Br. 12.23; H. 1622. 1) Br. cacāra.

88 = Bḍ. II. 68.96; Br. 12.39; H. 1638; L. 67.14b, 15a; Vā. 93.94. 1) Br. yatra; H. tatra. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja. 3) Br. gītāḥ; H. śṛṇu. 4) Br. kila; H gītā. 5) Vā. yo 'bhipratyāharan. 6) Bḍ. -māt. 7) Bḍ.Vā. kūrmo 'ṅgānîva; L. -to 'rigāni. 8) Bḍ. Vā. sarvaśaḥ.

89 = Bḍ. II. 68.97; Br. 12.40; H. 1639; L. 8.25. 67.16; Mh. I. 3174, 3511. Mhk. I. 79.12; Mt. 34.10; Vā. 93.95; Vi. IV. 10.9.

90 = Bḍ. II. 68.98; Br. 12.41; H. 1640; L. 67.17; Mh. I. 3175, 3512; Mhk. I. 79.13; Mt. 34.11; Vā. 93.96; Vi IV 10.10. 1) H. yat pṛthivyā; Mh. I. 3175a pṛthivī ratnasaṃpūrṇā 2) Mh. I. 3512: Mhk.Vi. ekasyâpi na paryāptam. 3) Bḍ Vā. iti paśyan; L.Mh. I. 3175b Mt. iti matvā; Mh. I. 3512b, Mhk. tasmāt tṛṣṇāṃ; Vi. tad ity atitṛṣaṃ. 4) L.Mh. I. 3175b Mt. śamaṃ vrajet; Mh. I. 3512 parityajet; Vi. tyajet.

91 = Bḍ. II. 68.99; Br. 12.42; H. 1641; L. 67.18; Mh. I. 3176; Vā. 93.97; Vi. IV. 10.11a(b). 1) Br.H. yadā bhāvaṃ na kurute; Mh. pāpaṃ; Vā yadā tu k. bh. 2) Bḍ. -teṣv amaṅgalaṃ; Mh. -ṣu. karhicit. 3) Vi. samadṛṣṭes tadā puṃsaḥ sarvā eva sukhā diśaḥ.

92 = Bḍ. II. 68.100; Br. 12.43; H. 1642; L. 67.19; Mh. I. 3177; Vā. 93.98. 1) Br. tebhyo; H. -dânyebhyo; Mh. câyaṃ. 2) L. pare. 3) Bḍ. -ânyasmān; Vā. tv asmān 4) L. yadā na ninden.

93 = Bḍ. II 68.101; Br. 12.44; H. 1643; L. 67.20; Mh. I. 3513; Mhk. I. 79.14; Vā. 93.99; Vi. IV. 10.12a(b). 1) Bḍ yaiṣā; Vā. doṣaḥ. 2) Vā rāgas. 3) Vi. tāṃ tṛṣṇāṃ saṃtyajan prājñaḥ sukhenaivâbhipūryate.

dhanāśā jīvitāśā[1]) ca jīryato 'pi na jīryati. || 94 ||
yac ca kāmasukhaṃ loke, yac ca divyaṃ mahat sukham, |
tṛṣṇākṣayasukhasyaitat[2]) kalāṃ nârhati ṣoḍaśīm[3]). || 95 ||
[pūrṇaṃ varṣasahasraṃ me viṣayāsaktacetasaḥ, |
tathâpy anudinaṃ tṛṣṇā mamaiteṣv abhijāyate. || 95₁ ||
tasmād enām[1]) ahaṃ tyaktvā brahmaṇy ādhāya mānasam |
nirdvandvo nirmamo bhūtvā cariṣyāmi mṛgaiḥ saha.] || 95₂ ||
evam uktvā sa rājarṣiḥ sadāraḥ prāviśad[1]) vanam |
kālena mahatā câpi[1])
cacāra vipulaṃ tapaḥ. || 96 ||

Bhṛgutuṅge tapas[1]) tīrtvā[2])	Bhṛgutuṅge tapas taptvā
tapaso 'nte mahāyaśāḥ		tatraiva ca mahāyaśāḥ	
anaśnan deham utsṛjya	pālayitvā vrataṃ cârṣaṃ[1])
sadāraḥ svargam āptavān. || 97 ||	tatraiva[2]) svargam āptavān. || 97 ||
tasya vaṃśe muniśreṣṭhāḥ[1])	tasya vaṃśās tu pañcaite
pañca rājarṣisattamāḥ,		puṇyā devarṣisatkṛtāḥ,	

yair vyāptā pṛthivī kṛtsnā[1]) sūryasyêva gabhastibhiḥ[2]). || 98 ||
dhanyaḥ[1]) prajāvān āyuṣmān kīrtimāṃś ca bhaven naraḥ |
Yayāteś[2]) caritaṃ puṇyaṃ[3]) paṭhañ[4]) śṛṇvan dvijottamāḥ[5]). || 99 ||

---

94 = Bd. II. 68.102; Br. 12.45; H. 1644; L. 67.21a, 22b; Vā. 93.100; Vi. IV. 10.13. 1) Bd.L.Vā.Vi. jīvitāśā dhanāśā.

95 = Bd. II. 68.103; Br. 12.46; H. 1645; L. 67.23; Vā. 93.101. 1) Bd. kṛṣ-. 2) Br H. -syaite. 3) Br. nârhanti ṣoḍaśīṃ kalām; H. nârhataḥ ṣoḍaśīṃ kalām.

95₁ = Mh. I. 3514; Mhk. I. 79.15; Vi. IV. 10.14. 1) Vi. eva j-.
95₂ = Mh. I. 3515; Mhk. I. 79.16; Vi. IV. 10.15. 1) Vi. etām.

96a = Bd. II. 68.104a; Br. 12.47a; H. 1646a; L. 67.24a; Vā. 93.102a. 1) Bd.Vā. prasthito.

96b = Br. 12.47b; H. 1646b 1) Br. câyam.

97 = Br. 12.48; H. 1647. 1) Br.T. gatim. 2) Br.T. prāpa; V. cīrtvā.	97 = Bd II. 68.104b, 105a; L. 67.24b, 25a; Vā. 93.102bc. 1) L. sādhayitvā tv anāśanam; Vā. vrataśatam. 2) L. sadāraḥ.
98a = Br. 12.49a; H. 1648a. 1) H. mahārāja.	98a = Bd. II. 68.105b; L 67.25b; Vā. 93.103a.

98b = Bd II. 68.106a; Br. 12.49b; H. 1648b; L. 67.26a; Vā. 93.103b. 1) Br.H. sarvā. 2) L. marīcibhiḥ.

99 = Bd. II 68.106b, 107; Br. 12.51; H. 1650; L. 67.26b, 27a; Vā. 93.104. 1) Br. susthaḥ; H. svasthaḥ; L. dhanī. 2) Br.L. Yayāti-. 3) Bd.Vā. sarvaṃ; Br. nityam. 4) Br. idaṃ. 5) H. narādhipa; L. -vaṃś ca buddhimān; Vā. -maḥ.

Textgruppe II.

A.

(Mt. 23.1—47; P.1 I. 12.1—42: P.2 V. 12.1—51.)

Somaḥ pitṝṇām adhipaḥ,	Somavaṃśaḥ kathaṃ jātaḥ
kathaṃ śāstraviśārada |	*sarvaśās*traviśārada[1]),

tadvaṃśe ke tu[1]) rājāno babhūvuḥ kīrtivardhanāḥ? ‖ 1 ‖
sūta (Pulastya uvāca):
ādiṣṭo Brahmaṇā pūrvam Atriḥ sarga[1]vidhau purā |
an*ut*tar*a*ṃ[2]) nāma tapaḥ sṛṣṭyartham taptavān pra[3]bhuḥ. ‖ 2 ‖
yad ānandakaraṃ brahma *jagat*kleśa*vi*[1]nāśanam |
Brahma-Viṣṇv-Arka-Rudrāṇām[2]) abhyantaram atīndriyam, ‖ 3 ‖

śāntikṛc chāntamanasas,	śāntiṃ kṛtvā *tu*[1]) manasā
tad antar nayane sthitam |	tad-Âtriḥ[2] saṃyame sthitaḥ |
māhātmyāt tapasā viprāḥ	māhātmyaṃ tapaso vâpi
paramānandakārakam ‖ 4 ‖	paramānandakārakaṃ. ‖ 4 ‖
yasmād Umāpatiḥ sārdham	yasmād Vaṃśapatiḥ sārdhaṃ
Umayā tam adhiṣṭhitaḥ |	samaye tad adhiṣṭhit*am*[1]) |
taṃ dṛṣṭvā câṣṭamāṃśena,	taṃ dṛṣṭvā ceṣṭamānena[2]),
tasmāt Somo 'bhavac ch śuḥ. ‖ 5 ‖	tasmāt Somo 'bhavad vibhuḥ. ‖ 5 ‖
adhaḥ susrāva netrābhyāṃ	atha susrāva netrābhyāṃ
dhāma tac câmbusaṃbhavam |	jalaṃ tatr Âtrisaṃbhavam |

d*yota*yad[1]) viśvam akhilaṃ jyotsnayā sacarācaram. ‖ 6 ‖
tad diśo jagṛhus *tatra*[1]) strīrūpeṇa sutecchayā[2]), |

1a = Mt. 23.1a.	1a = P.1 I. 12.1a; P.2 V. 12.1a. 1) P.1 kathayâtra viśārada.

1b = Mt. 23.1b; P.1 I. 12.1b; P.2 V. 12.1b. 1) Mt.T. vaṃśyā ye ca.
2 = Mt. 23.2; P.1 I. 12.2; P.2 V. 12.2 1) P.2 sarva-. 2) Mt. anuttamaṃ; P.1 anantaraṃ 3) P.1 P.2 vi-.
3 = Mt. 23.3; P.1 I. 12.3; P.2 V. 12.3. 1) P.1 bhagavan kleśa-; P.2 bhagavān kleśa-. 2) P.1 Brahma-Rudr-Êndra-Sūryāṇām.

4 = Mt. 23.4.	4 = P.1 I. 12.4; P.2 V. 12.4. 1) P.1 kṛtvâtma-. 2) P.1 tad Atriḥ.
5 = Mt. 23.5.	5 = P.1 I. 12.5; P.2 V. 12.5. 1) P.1 -ṣṭhitaḥ 2) P.1 caṣṭasomena.
6a = Mt. 23.6a.	6a = P.1 I. 12.6a; P.2 V. 12.6a.

6b = Mt. 23.6b; P.1 I. 12.6b; P.2 V. 12.6b. 1) Mt. dīpayan; V. -yad
7a = Mt. 23.7a; P.1 I. 12.7a; P.2 V. 12.7a. 1) Mt. -hur dhāma. 2) P.1 -peṇâsahṛcchayāḥ.

garbho bhūtvôdare tāsām | garbho 'bhūd u[1]dare tāsāṃ
āsthito 'bdaśatatrayam. || 7 | sthitaḥ so 'py Atrisaṃbhavaḥ. || 7 ||

āśāś ca[1] mumucur garbham aśaktā dhāraṇe[2]. tataḥ |
samādāyâtha taṃ garbham ekīkṛtya Caturmukhaḥ || 8 ||
yuvānam akarod Brahmā sarvāyudhadharaṃ naram. |
syandane 'tha sahasrāśve[1]) ved[2]aśaktimaye prabhuḥ || 9 ||
āropya lokam anayad ātmīyaṃ sa Pitāmahaḥ. |
tatra[1]) brahmarṣibhiḥ proktam: as[2]matsvāmī bhavatv ayam! || 10 ||
ṛṣibhir devagandharvair apsarobhis[1], tathaiva ca
tuṣṭuve sāma[2]daivatyair Brahmādyair[3]) vedasaṃgrahaḥ[4]). || 11 ||
stūyamānasya tasyâbhūd adhiko dhāmasaṃbhavaḥ[1]. |
tejovitānād abhavad bhuvi divyauṣadhīgaṇaḥ || 12 ||
taddīptir adhikā tasmād rātrau bhavati sarvadā, |
tenauṣadhīśaḥ Somo 'bhūd dvijeśaś câpi gadyate[1]. || 13 ||

vedadhāmarasaṃ câpi | vedadhāmā rasaś câyaṃ
yad idaṃ candramaṇḍalam, | yad idaṃ maṇḍalaṃ śubham.

kṣīyate vardhate caiva śukle kṛṣṇe ca sarvadā || 14 ||
viṃśatiṃ ca tathā sapta Dakṣaḥ Prācetaso dadau |
rūpalāvaṇyasaṃyuktās tasmai kanyāḥ suvarcasaḥ. || 15 ||
tataḥ padma[1]sahasrāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu
tapaś cacāra[2]) Śītāṃśur Viṣṇudhyānaikatatparaḥ. || 16 ||
tatas tuṣṭas tu[1]) bhagavāṃs tasmai Nārāyaṇo Hariḥ |
varaṃ vṛṇīṣva cô[2]vāca paramātmā Janārdanaḥ. || 17 ||
tato vavre varaṃ[1]) Somaḥ: Śakralokaṃ[2]) jayāmy[3]) aham, |
pratyakṣam eva bhoktāro bhavantu mama mandire || 18 ||

7b = Mt. 23.7b. | 7b = P.1 I. 12.7b; P.2 V. 12.7b.
1) P.1 bhūtvô-.

8 = Mt. 23.8; P.1 I. 12.8; P.2 V. 12.8. 1) Mt. -āśās tam. 2) P.2 dharaṇe.

9 = Mt. 23.9; P.1 I. 12.9; P.2 V. 12.9. 1) P.1 sahastena; P.2 sahasrākhye. 2) Mt.V P.2T. deva-

10 = Mt. 23.10; P.1 I. 12.10; P.2 V. 12.10. 1) P.1P.2 tato 2) P.2 hy as-.

11 = Mt 23.11; P.1 I. 12.11a = a; P.2 V. 12.11. 1) Mt. oṣadhībhis. 2) Mt. tuṣṭuvuḥ Soma-. 3) Mt. -ādyā 4) Mt. mantrasaṃgrahaiḥ.

12 = Mt 23.12; P.1 I. 12.11b, 12a; P.2 V. 12.12. 1) P.1P.2 adhikaṃ mahad antaram.

13 = Mt. 23.13; P.1 I. 12.12b, 13a; P.2 V. 12.13. 1) P.1P.2 dvijeṣv api hi gaṇyate (P.2V. gadyate).

14a = Mt. 23.14a. | 14a = P.1 I. 12.13b; P.2 V. 12.14a.

14b = Mt. 23.14b; P.1 I. 12.14a; P.2 V. 12.14b.

15 = Mt. 23.15; P.1 I. 12.14b, 15a; P.2 V. 12.15.

16 = Mt. 23.16; P.1 I. 12.15b, 16a; P.2 V. 12.16. 1) P.1 śakti-. 2) P.1 cakāra.

17 = Mt. 23.17; P.1 I. 12.16b, 17a; P.2 V. 12.17. 1) P.1 taś ca; P.2 -taḥ sa. 2) Mt. pro-.

18 = Mt. 23.18; P.1 I. 12.17b, 18a; P.2 V. 12.18. 1) Mt. varān. 2) P.1P.2 -loke. 3) P.1P.2 yajāmy.

rājasūye suragaṇā Brahmādyā *ye caturvidhāḥ*[1], |
rakṣapālaḥ *suro*[2]) 'smākam āstāṃ śūladharo Haraḥ. || 19 ||
tathêty uktaḥ samājahre[1]) rājasūyaṃ tu Viṣṇunā. |
hot-Âtrir Bhṛgur adhvaryur udgātā *ca*[2]) Caturmukhaḥ, || 20 |
brahmatvam agamat tasya upadraṣṭā Hariḥ svayam. |
sadasyāḥ Sa*nakādy*ās[1]) tu rājasūyavidh*au*[2]) smṛt*āḥ*[3]). || 21 ||
Vasavo 'dhvaryavas ta*dvad*[1]) Viśvedevā*s tath*aiva *ca*[2]), |
trailokyaṃ dakṣiṇā tena ṛtvigbhyaḥ pratipādi*tā*[3]). || 22 ||
tataḥ samāpte 'vabhṛthe tadrūpālokaneccha*vaḥ*[1]) ¦
kāmabāṇābhitaptāṅg*yo*[2]) nava devyaḥ siṣevire: || 23 ||
Lakṣmīr Nārāyaṇaṃ tyaktvā Sinīvālī ca Kardamam |
Dyutir Vibhāvasuṃ t*yaktvā*[1]), *Puṣṭir*[2]) Dhātāram avyayam, || 24 ||
Prabhā Prabhākaraṃ tyaktvā, Haviṣmantaṃ Kuhūḥ svayam, |
Kīrtir Jayantaṃ bhartāraṃ, Vasur Mārīca[1]kaśyapam, || 25 ||
Dhṛtis tyaktvā patiṃ Nandiṃ[1]) Somam evâbhajaṃs tadā; |
svakīyā iva Somo 'pi kāmayāmāsa tās tadā. || 26 ||

nirvṛttayajñakarmāṇaṃ dīkṣitā vedapāragāḥ |
taṃ vā vārayituṃ śaktā na te devaiḥ sa-Vāsavaiḥ. || 26₁ ||
bhuktabhogās tu munayo jaṭājinadharās tathā |
yuvatīdarśane kṣubdhās tatkṣaṇe ca madaṃ gatāḥ. || 26₂ ||
gamyāgamyāś ca yuvatīḥ kāmārtāḥ paśavo yathā |
na te dhārayituṃ śaktā varṣāsu ca yathâpagāḥ. || 26₃ ||

evaṃ kṛtāpacārasya	evaṃ kṛtāpacārās tās
tāsāṃ bhartṛgaṇas tadā		tāsāṃ bhartṛgaṇās tathā	
na śaśākâpacārāya	na śekur aparādhaṃ te
śāpaiḥ śastrādibhiḥ punaḥ. || 27 ||	śaptuṃ śaktā vidhuṃ na ca. || 27 ||

tathâpy arājata[1]) vidhur daśadhā bhāvayan diśaḥ, |
Somaḥ prāpyâtha duṣprāpyam aiśvaryam ṛṣisaṃs[2]kṛtam |

---

19 = Mt. 23.19; P.1 I. 12.18b, 19a; P.2 V. 12.19. 1) Mt. -dyāḥ santu me dvijāḥ. 2) Mt. -kṣaḥpālaḥ Śivo.
20 = Mt. 23.20; P.1 I. 12.19b, 20a; P 2 V. 12.20. 1) Mt.T. sa ājahre. 2) Mt. 'bhūc.
21 = Mt. 23.21; P.1 I. 12.20b, 21a; P.2 V. 12.21. 1) P.1P.2 V. sarvadevās. 2) P.1P.2V. -dhiḥ. 3) P.1P 2 V. -taḥ.
22 = Mt. 23.22; P.1 I. 12.21b, 22a; P.2 V. 12.22. 1) Mt. camasādhvaryavas tatra. 2) Mt devā daśaiva tu. 3) Mt. -ditam.
23 = Mt. 23.23; P.2 V. 12 23. 1) P.2 -ecchayā. 2) P2. -āṅgā.
24 = Mt. 23.24; P.2 V. 12 24 1) Mt. tadvat. 2) Mt. Tu-.
25 = Mt. 23.25; P.2 V. 12.25. 1) P.2 Aṃśumālī ca K.
26 = Mt. 23 26; P.2 V. 12.26. 1) P.2 -dam.
26₁ = P.2 V. 12.27.
26₂ = P 2 V. 12.28.
26₃ = P.2 V. 12 29.
27 = P 2 V. 12.30.
27 = Mt 23.27.
28 = Mt. 23.28; P.1 I. 12.22b, 23a = bc. P.2 V. 12 31, 32. 1) P.2 tathā vya-

saptalokaika[3]nāthatvaṃ *prāptaḥ sa*[4] tapasā tadā || 28
kadācid udyānagatām apaśyad anekapuṣpābharaṇopa[1]śobhitām[2]) |
bṛhannitambastanabhārakhedā*m*[3]) puṣp*ār*abhaṅge[4]) 'py atidurbalāṅgīm || 29
bhāryām ca tām devaguror anaṅgabāṇābhi[1]rāmāyatacārunetrām |
Tārāṃ sa Tārādhipatiḥ smarārtaḥ keśeṣu jagrāha viviktabhūmau. || 30 ||
sâpi smarārtā saha tena reme tadrūpakāntyā hṛtamānas*aiva*[1]). |
ciraṃ vihṛtyâtha jagāma Tārāṃ Vidhur gṛhītvā svagṛham tato 'pi. || 31 ||
na tṛptir āsīt *sva*[1]gṛhe 'pi tasya Tārānuraktasya sukhāgameṣu, |
Bṛhaspatis tadvirahāgnidagdhas taddhyānaniṣṭhaikamanā babhūva || 32 ||
śaśāka śāpaṃ na ca dātum asmai, na mantraśastrāgniviṣair aśeṣaiḥ[1])
tasyâpakartuṃ vividhair upāyair naivâbhicārair api vāgadhīśaḥ. || 33 ||
sa yācayāmāsa tatas tu *devam*[1]) Somaṃ svabhāryārtham anaṅgataptaḥ. |
sa yācyamāno 'pi dadau na *bhāryām*[2]) Bṛhaspates tatsukhapāśabaddhaḥ[3]) 34
Maheśvareṇâtha Caturmukhena sādhyair marudbhiḥ saha lokapālaiḥ. |
dadau yadā tāṃ na kathaṃcid Indus, tadā Śivaḥ krodhaparo babhūva, || 35
yo Vāmadevaḥ prathitaḥ pṛthivyām anekarudrārcita[1]pādapadmaḥ.
tataḥ saśiṣyo giriśaḥ Pinākī Bṛhaspate*ḥ* sne[2]havaśānu[3]baddhaḥ || 36 ||
dhanur gṛhītvâjagavaṃ Purārir jagāma bhūteśvarasiddhajuṣṭaḥ |
yuddhāya Somena viśeṣadīpta[1]tṛtīyanetrānalabhīmavaktraḥ. || 37 ||
sahaiva jagmuś ca gaṇeśakādyā sahaiva jagmuś ca gaṇ śvarāṇām
viṃśaccatuḥṣaṣṭigaṇāstrayuktāḥ. viṃśādhikā ṣaṣṭir athôgramūrtiḥ. |
yakṣeśvar*āṇāṃ sa gaṇ*air[1]) anekair yuto 'nvagāt syandanasaṃsthitānām 38
vetālayakṣoragakiṃnarāṇāṃ padmena caikena tathârbud*ena*[1]). || 39
lakṣais tribhir dvādaśabhī rathānāṃ Somo 'py agāt[2] tatra vivṛddhamanyuḥ
nakṣatra-Daityāsurasainyayuktaḥ Śanaiścar-Āṅgārakavṛddhatejāḥ. |
jagmur bhayaṃ sapta tathaiva lokā dharāvana[1]dvīpasamudragarbhāḥ[2]) || 40

---

rājac ca. 2) P.1P.2 sṛṣṭisat-. 3) P.2 -lokeṣu. 4) Mt. avāpa; P.1 sva-.

29 = Mt. 23.29; P.1 I. 12.23b, 24a; P.2 V. 12.33. 1) Mt.T. -ṇaiś ca. 2) P.1 -śobhām. 3) Mt. -khedāt. 4) Mt. -pasya bhaṅge.

30 = Mt. 23.30; P.1 I. 12.24b, 25a; P.2 V. 12.34 1) P.1 -bāṇabhi.

31 = Mt. 23.31; P.1 I. 12.25b, 26a; P.2 V. 12.35 1) Mt. -mānasena.

32 = Mt. 23.32; P.1 I. 12.26b, 27a; P.2 V. 12.36. 1) Mt asīc ca.

33 = Mt 23.33; P.1 I. 12.27b, 28a; P.2 V. 12.37 1) P.1 anekaiḥ.

34 = Mt. 23.34; P.1 I. 12.28b, 29a; P.2 V. 12.38. 1) Mt. dainyāt. 2) Mt. Tārām. 3) P.1 -teḥ kāmavaśena mohitaḥ; P.2 -pārabaddhaḥ.

35 = Mt. 23.35; P.1 I. 12.29b, 30a; P.2 V. 12.39

36 = Mt. 23.36; P.1 I. 12.30b, 31a; P.2 V 12.40. 1) P.2 -āñcita-. 2) Mt. -patisne-. P.2T. -tes tad vacasâpi.

37 = Mt. 23.37; P.1 12.31b, 32a; P.2 V. 12.41. 1) P.1 -dīptas

38a = Mt. 23.38a. 38a = P.1 I. 12.32b; P.2 V. 12.42a.

38b = Mt. 23.38b; P.1 I. 12.33a; P.2 V. 12.42b. 1) Mt. yakṣeśvaraḥ koṭiśatair.

39 = Mt. 23.39; P.1 I. 12.33b, 34a; P.2 V. 12.43. 1) P.1P.2 -budānām. 'bhyagāt.

40 = Mt. 23.40; P.1 I. 12.34bII. I, 35a; P.2 V. 12.44. 1) Mt.T. -kāś cacāla bhūr; V. -kās cacāla. 2) Mt. -garbhā.

sa Somam evâbhyagamat Pinākī gṛhītadīptāstraviśālavahniḥ, |
athâbhavad bhīṣaṇa-Bhīma-*Soma*[1]sainyadvayasyâ*sya*,[2] mahāhavo 'sau||41||
aśeṣasattvakṣayakṛt pravṛddhas tīkṣṇ*āyudhāstra*[1]jvalanaikarūpaḥ. |
śastrair[2]) athânyonyam aśeṣasainyaṃ dvayor jagāma kṣayam ugratīkṣṇaiḥ,
patanti śastrāṇi tathôjjvalāni svarbhūmipātālatalaṃ[1]) dahanti | [||42||
Rudraḥ krodhād[2]) brahmaśiro[3]) mumoca, Somo 'pi somāstram amoghavīryam, ||43||
tayor nipātena samudrabhūmyor[1]) athântarikṣasya ca bhītir āsīt. |
tad astrayu*ddh*am[2]) jagatāṃ kṣayāya pravṛddham ālokya Pitāmaho 'pi ||44||
antaḥ[1]) praviṣyâtha kathaṃ*cid eva*[2]) nivārayāmāsa suraiḥ sahaiva. |
akāraṇaṃ kiṃ kṣayakṛj janānāṃ Soma tvayâpī*d*am[3]) akār*y a*kāryam[4])?||45||
yasmāt parastrīharaṇāya Soma tvayā kṛtaṃ yuddham atīva bhīmam, |

pāpagrahas tvaṃ bhavitā janeṣu	*pāpagrahas*[1]) tvaṃ bhavitā *jan*eṣu[2]),
śānto 'py alaṃ nūnaṃ atho 'sitānte, |	*śastropalambhe samayo 'pi nâsti*[3]),
bhāryām imām arpaya Vākpates tvaṃ,	bhāryām imām arpaya Vākpates tvaṃ,
na câvamāno 'sti parasvahāre!||46||	*na mānamānyo 'sti parāpahāre*[4])!||46||

tathêti côvāca Himāṃśumālī, yuddhād apākrāmad ataḥ praśāntaḥ. |
Bṛhaspatis *t*ām a*th*a gṛhya[1]) Tārāṃ hṛṣṭo jagāma svagṛhaṃ sa[2]-Rudraḥ.||47||

---

41 = Mt. 23.41; P.1 I. 12.35b, 36a; P.2 V. 12.45. 1) Mt. -sena. 2) Mt. -yasyâpi; P.1 -yasyâtha.

42 = Mt. 23.42; P.1 I. 12.36b, 37a; P.2 V. 12.46. 1) P.1P.2V. tīkṣṇapradhāno-. 2) P.1T. astrair.

43 = Mt. 23.43; P.1 I. 12.37b, 38a; P.2 V. 12.47. 1) Mt.T. -tālam atho; P.1 -tālam alam. 2) Mt.T. kopād. 3) Mt.T. -śīrṣaṃ.

44 = Mt. 23.44; P.1 I. 12.38b, 39a; P.2 V. 12.48. 1) P.2 -bhūmer. 2) Mt. astrayugmaṃ; P.1 āsuyuddhaṃ.

45 = Mt. 23.45; P.1 I. 12.39b, 40a; P.2 V. 12.49. 1) P.1 tataḥ. 2) Mt. -tha kathaṃ kathaṃcin. 3) Mt. tvayâpîttham. 4) Mt. akāri kāryam.

46a = Mt. 23.46a; P.1 I. 12.40b; P.2 V. 12.50a.

46bc = Mt. 23.46bc.

46bc = P.1 I. 12.41; P.2 V. 12.50bc. 1) P.2 sāpatrapas. 2) P.2 nijeṣu. 3) P.1 pāpo 'sy alaṃ vahnimukhāśināṃ tvam. 4) P.1 pramāṇayan eva madīyavācam.

47 = Mt. 23.47; P.1 I. 12.42; P.2 V. 12.51. 1) Mt. -tiḥ svām apagṛhya. 2) P.1 ca.

B.

(Mt. 24.1—71; Mh. I. 3156b—3182; P.1 I. 12.43—98a; P.2 V. 12.52—109.)

tataḥ saṃvatsarasyânte dvādaśādityasaṃnibhaḥ |
divyapītāmbaradharo divyābharaṇa[1]bhūṣitaḥ || 1 ||
Tārodaraviniṣkrāntaḥ kumāraḥ sūrya[1]saṃnibhaḥ |
sarvārthaśāstravid vidvān[2] hastiśāstrapravartakaḥ. || 2
nāma yad rājaputrīyaṃ[1]) viśrutaṃ[2]) rājavaidyakam[3])
rājñaḥ Somasya putratvād rājaputro Budhaḥ smṛtaḥ. || 3 ||
jātamātraḥ sa[1]) tejāṃsi sarvāṇy evâkṣipad[2]) balī,
Brahmādyās tatra câjagmur devā devarṣibhiḥ[3]) saha. || 4 ||
Bṛhaspatigṛhe sarve jātakarmotsave tadā |
prapracchus[1]) te surās[2]) Tārāṃ: kena jātaḥ kumārakaḥ? || 5 ||
tataḥ sā lajjitā teṣāṃ na kiṃcid avadat tadā. |
punaḥ punas tadā pṛṣṭā lajjayantī varāṅganā || 6
Somasyêti cirād āha[1]), tato 'gṛhṇād Vidhuḥ sutam. |
Budha ity akaron nāma[2]) prādād rājyaṃ ca bhūtale. | 7 |
abhiṣekaṃ tataḥ kṛtvā pradānam akarod vibhuḥ, |
graha[1]sāmyaṃ[2]) pradāyâtha Brahmā brahmarṣisaṃ[3]yutaḥ || 8 ||
paśyatāṃ sarvabhūtānāṃ[1]) tatraivântaradhīyata. |
Ilodare ca dharmiṣṭhaṃ Budhaḥ putram ajījanat, || 9 ||
aśvamedhaśataṃ sāgram akarod yaḥ svatejasā, |
Purūravā iti khyātaḥ sarvalokanamaskṛtaḥ. || 10 ||

Himavacchikhare ramye	Himavacchi[1]khare ramye[2])
samārādhya Janārdanam	samārādhya[3]) Pitāmaham	

1 = Mt. 24.1; P.1 I. 12.43; P.2 V. 12.52. 1) P.2 -raḥ pītāmbaravi-.
2 = Mt. 24.2; P.1 I. 12.44; P.2 V. 12.53. 1) Mt.T. -raś candra-. 2) Mt.T. -d dhīmān.
3 = Mt. 24.3; P.1 I. 12.45; P.2 V. 12.54. 1) P.1.P.2T. -putro 'yaṃ. 2) P.1P.2T. -śruto. 3) P.1P.2T. -dyakaḥ.
4 = Mt. 24.4; P.1 I. 12.46; P.2 V. 12.55. 1) P.1 janānāṃ tu sa; P.2 janānām ugra-. 2) Mt.T. evâjayad. 3) P.2 brahmarṣibhiḥ.
5 = Mt. 24.5; P.1 I. 12.47; P.2 V. 12.56. 1) Mt. apṛcchaṃs. 2) P.2 tadā.
6 = Mt. 24.6; P.1 I. 12.48; P.2 V. 12.57.
7 = Mt. 24.7; P.1 I. 12.49; P.2 V. 12.58. 1) P.2 -t prāha 2) Mt. nāmnā.
8 = Mt. 24.8; P.1 I. 12.50; P.2 V. 12.59. 1) Mt. gṛha-. 2) P.1 -madhyaṃ. 3) P.1 -arṣibhir.
9 = Mt. 24.9; P.1 I. 12.51; P.2 V. 12.60. 1) Mt. -devānāṃ.
10 = Mt. 24.10; P.1 I. 12.52; P.2 V. 12.61b, 62a.

11a — Mt. 24.11a.

11a = P.1 I. 12.53a; P.2 V. 12.62b. 1) P.2 Himādriśi-. 2) P.2T. ramya. 3) P.2 ārādhya sa.

lokaiśvaryam agād rājā[1]) saptadvīpapatis tadā. ‖ 11 ‖

Keśi-prabhṛtayo Daityāḥ	Keśi-prabhṛtayo Daityās
koṭiśo yena dāritāḥ, |	tadbhṛtyatvam *upā*gatāḥ[1]), |

Urvaśī yasya patnītvam agamad rūpamohitā, ‖ 12 ‖
saptadvīpā vasumatī saśailavanakānanā |
dharmeṇa pālitā tena sarvalokahitaiṣiṇā. ‖ 13 ‖
cāmaragrāhiṇī[1]) Kīrtiḥ *svayaṃ*[2]) caivâṅgavāhikā. |

Viṣṇoḥ prasādād devendro	Brahmaprasādād devendro
dadāv ardhāsanaṃ tadā. ‖ 14 ‖	dadāv ardhāsanaṃ tadā. ‖ 14 ‖

dharmārthakāmān dharmeṇa sam*aveto* 'bhya[1]pālayat; |
Dharm-Ārtha-Kāmā*s taṃ*[2]) draṣṭum ājagmuḥ[3]) kautukā*nvitāḥ*[4])‖ 15‖
jijñāsavas taccaritaṃ: kathaṃ paśyati naḥ samam? |
bhaktyā cakre tatas teṣām arghya[1]pādyādikaṃ *nṛpa*ḥ[2]). ‖ 16 ‖
āsanatrayam ānīya[1]) divyaṃ kanakabhū*ṣaṇa*m[2]) |
niveśyâthâkarot pūjām īṣad, Dharme 'dhikāṃ[3]) punaḥ. ‖ 17 ‖
jagmatus *tau ca*[1]) Kām-Ārthāv ātikopaṃ nṛpaṃ prati; |
Arthaḥ śāpam adāt tasmai: lobhāt tvaṃ nāśam eṣyasi! ‖ 18 ‖
Kāmo 'py āha: tavônmādo bhavitā Gandhamādane |
Kumāravanam āśritya[1]) viyogāc c-Ôrva[2]śībhavāt. ‖ 19 ‖
Dharmo 'py āha: cirāyus tvaṃ dhārmikaś ca bhaviṣyasi, |
saṃtatis tava rājendra yāva*ccandrārka*tārakam[1]) ‖ 20 ‖
śataśo[1]) vṛddhim āyāt*i*[2]), na nāśaṃ bhuvi yāsyati |
ṣaṣṭi[1]varṣāṇi cônmāda Urvaśīkāmasaṃbhavaḥ, ‖ 20ı ‖
acirād eva *bhāryâpi*[1]) vaśam eṣyati *câ*psarā*ḥ*[2]). |

11b = Mt. 24.11b; P.1 I. 12.53b; P.2 V. 12.63a. 1) P.1P.2 rājan.

12a = Mt. 24.12a.	12a = P.1 I. 12.54a; P.1 V. 12.63b. 1) P.1 samāgatāḥ.

12b = Mt. 24.12b; P.1 I. 12.54b; P.2 V. 12.64a.
13 = Mt. 24.13; P.1 I. 12.55; P.2 V. 12.64b, 65a.
14a = Mt. 24.14a; P.1 I. 12.56a; P.2 V. 12.65b. 1) P.1 -grahaṇā. 2) Mt. sadā.

14b = Mt. 24.14b.	14b = P.1 I. 12.56b; P.2 V. 12.66a.

15 = Mt. 24.15; P.1 I. 12.57; P.2 V. 12.66b, 67a. 1) Mt. samam evâbhya-. 2) Mt. -āḥ saṃ-. 3) P.2 āgatāḥ. 4) Mt. -tukāt purā.
16 = Mt. 24.16; P.1 I. 12.58; P.2 V. 12.67b, 68a. 1) P.2 -ghā-. 2) P.1P.2V. tataḥ; P.2T. tathā.
17 = Mt. 24.17; P.1 I. 12.59; P.2 V. 12.68b, 69a. 1) P.2 ādāya. 2) Mt. -bhūṣitam. 3) P.2 -mādhikām.
18 = Mt. 24.18; P.1 I. 12.60; P.2 V. 12.69b, 70a. 1) Mt. tena.
19 = Mt. 24.19; P.1 I. 12.61; P.2 V. 12.70b, 71a. 1) P.2 āgatya. 2) Mt. -gad Urva-.
20 = Mt. 24.20; P.1 I. 12.62; P.2 V. 12.71b, 72a. 1) P.1P.2 -vad ācandratārakam.
21a = Mt. 24.21a; P.1 I. 12.63a; P.2V. 12.72b. 1) P.2T. satatam. 2) Mt. āyātu.
20ıb = P.1 I. 12.63b; P.2 V. 12.73a. 1) P.1 -ṭhiṃ.
21a = P.1 I. 12.64a; P.2 V. 12.73b. 1) P.2 tenâśaṃ(śu). 2) P.2 te 'psarā. 3) P.1 tadân-.

ity uktvāntardadhuḥ sarve; rājā rājyaṃ tad anvabhūt. ‖ 21 ‖
ahany ahani devendraṃ draṣṭuṃ yāti Purūravāḥ[1].
kadācid āruhya rathaṃ dakṣiṇāmbaracāriṇam[2] ‖ 22 ‖
sārdhaṃ Śakreṇa[1] so 'paśyan nīyamānām athâmbare
Keśinā Dānavendreṇa Citralekhām ath Ôrvaśīm. ‖ 23 ‖
taṃ vinirjitya samare vividhāyudhapātanaiḥ[1]
Budhaputreṇa Vāyavyam astraṃ muktvā yaśorthinā ‖ 24 ‖
purā[1]) Śakro 'pi samare yena vajrī[2]) vinirjitaḥ
mitratvam agamat tena[3]) prādād[4]) Indrāya c-Ôrvaśīm. ‖ 25 ‖
tataḥ prabhṛti mitratvam agamat Pākaśāsanaḥ

sarvalokātiśāyitvaṃ	sarvalokātiśayitaṃ
balam ūrjo yaśaḥ śriyam ‖ 26 ‖	Purūravasam eva tam ‖ 26 ‖
prādād Vajrī tu[1]) saṃtuṣṭo	prāha Vajrī tu saṃtuṣṭo:
geyatāṃ Bharatena ca.	nīyatāṃ niyamena[1] tu.

sā Purūravasaḥ prītyai[1]) gāyantī[2]) caritaṃ mahat ‖ 27
Lakṣmīsvayaṃvaraṃ nāma Bharatena pravartitam.
Menakām Urvaśīm[1]) Rambhāṃ nṛtyadhvam iti cādiśat. 28
nanarta salayaṃ tatra Lakṣmīrūpeṇa c-Ôrvaśī;
sā Purūravasaṃ dṛṣṭvā nṛtyantī[1]) kāmapīḍitā 29
vismṛtābhinayaṃ sarvaṃ yat purā tanaveditam.
śaśāpa Bharataḥ krodhād[2]) viyogāt tasya[3]) bhūtale: 30
pañcapañcāśad abdāni latābhūtā[1] bhaviṣyati[2],
Purūravāḥ piśācatvaṃ tatraivânu[3]bhaviṣyati. ‖ 31
tatas tam Urvaśī gatvā bhartāram akaroc ciram, ‖

21b = Mt. 24.21b; P.1 I. 12.64b; P.2 V. 12.74b.
22 = Mt. 24.22; P.1 I. 12.65; P.2 V. 12.75. 1) Mt. sa rājarāṭ. 2) P.1 -riṇā: P.2 dakṣiṇāyudhadhāriṇā.
23 = Mt. 24.23; P.1 I. 12.66; P.2 V. 12.76. 1) Mt. arkeṇa.
24 = Mt. 24.24; P.1 I. 12.67a = a; P.2 V. 12.77. 1) Mt. -dhapāṇinā.
25 = Mt. 24.25; P.1 I. 12.67b, 68a; P.2 V. 12.78. 1) Mt.P.2V. tataḥ. 2) Mt caivaṃ; P.2T. cakrī. 3) Mt. -mad devair. 4) Mt. dadāv.
26a = Mt. 24.26a; P.1 I. 12.68b; P.2 V. 12.79a.

26b = Mt. 24.26b.	26b = P.1 12.69a; P.2 V. 12.79b. 1) P.1 -loke 'ti-.
27a = Mt. 24.27a. 1) Mt. -rīti.	27a = P.1 I 12.69b; P.2 V. 12.80a. 1) P.1 iyaṃ eva.

27b = Mt. 24.27b; P.1 I. 12.70a; P.2 V. 12.80b. 1) Mt. prītyā. 2) P.1 câgāyac.
28 = Mt. 24.28; P.1 I. 12.70b, 71a; P.2 V. 12.81 1) P.1P.2 c-Ôrvaśīṃ. 2) Mt. nṛtyatêti tadâ-.
29 = Mt. 24.29; P.1 I. 12.71b, 72a; P.2 V. 12.82. 1) P.2T. kāminī.
30 = Mt. 24.30; P.1 I. 12.72b, 73a; P.2 V. 12.83. 1) Mt. purā Bharato-; P.1 -ro- 2) P.2 kopād. 3) Mt. -ād asya.
31 = Mt 24.31; P.1 I. 12.73b = a; P.2 V. 12.84. 1) Mt. latā sūkṣmā. 2) P.1 -si. 3) P.2 -vāpto
32 = Mt. 24.32; P.1 I. 12.74; P.2 V. 12.85. 1) Mt. śāpânte Bharatasyâtha; P.1 ca. 2) Mt. -sūnutaḥ

śāpān*ubhavanānte tu*[1]) Urvaśī Budhas*ūnunā*[2]) || 32 ||
ajījanat sutān aṣṭau, nāmatas tān nibodhata[1]): |
Āyur Dṛḍhāyur *Vaśy*āyur[2]) Dhanāyur[3]) Dhṛtimān[4]) Vasuḥ || 33 ||
Divijātaḥ[1]) Śatāyuś[2]) ca, sarve divyabalaujasaḥ. |
Āyuṣo Nahuṣaḥ putro Vṛddhaśarmā tathaiva ca || 34 ||
Rajir Dambho[1]) Vipāpmā[2]) ca vīrāḥ pañca mahārathāḥ. |
Rajeḥ putraśatam jajñe Rājey*am*[3]) iti viśrut*am*[4]). || 35 ||
Rajir ārādhayāmāsa Nārāyaṇam akalmaṣam; |
tapasā toṣito Viṣṇur varaṃ[1]) prādān mahīpateḥ[2]). || 36 ||
devāsuramanuṣyāṇām abhūt sa vijayī tadā. |
atha devāsuraṃ yuddham abhūd varṣa[1]śatatrayam || 37 ||
Prahlāda-Śakrayor bhīmaṃ, na kaścid vijayī tayoḥ. |
tato devāsuraiḥ pṛṣṭaḥ prāha[1]) devaś Caturmukhaḥ: || 38 ||
anayor vijayī kaḥ syād? Rajir yatrêti so 'bravīt. |
jayāya prārthito rājā: sahāyas tvaṃ bhavasva naḥ! || 39 ||
Daityaiḥ prāha: yadi svāmī vo bhavāmi. tatas tv alam |
nâsuraiḥ pratipannaṃ tat, pratipannaṃ surais tathā[1]): || 40 ||
svāmī bhava tvam asmākaṃ, *balaṃ*[1]) nāśaya *vi*dviṣaḥ[2])! |
tato vināśitāḥ sarve, ye 'vadhyā Vajrapāṇin*aḥ*[3]). || 41 ||
putratvam agamat tuṣṭas tasy-Êndraḥ karmaṇā *vibhuḥ*[1]), |
dattv-Êndrāya *purā*[2]) rājyaṃ jagāma tapase Rajiḥ. || 42 ||
Rajiputrais tadā chinnaṃ balād Indrasya vai*bhavam*[1]) |
yajñabhāgaṃ[2]) ca rājyaṃ ca tapobalaguṇānvitaiḥ. || 43 ||
rājyabhraṣṭas tadā[1]) Śakro Raji-putr*a*[2]nipīḍitaḥ |
prāha Vācaspatiṃ dīnaḥ: pīḍito 'smi Rajeḥ sutaiḥ, || 44 ||
na yajñabhāgo rājyaṃ me nirjita*sya*[1]) Bṛhaspate, |
rājyalābhāya me yatnaṃ vidhatsva Dhiṣaṇādhipa! || 45 ||

---

33 = Mt. 24.33; P.1 I. 12.75; P.2 V. 12.86. 1) P.1 -bodha me. 2) Mt. Aśvāyur. 3) P.1 Balāyur. 4) P.2 Vṛttimān.
34 = Mt. 24.34; P.1 I. 12.76; P.2 V. 12.87. 1) Mt.T. Śucividyaḥ; P.1 Divyajāyuḥ. 2) P.2 Subāhuś.
35 = Mt. 24.35; P.1 I. 12.77; P.2 V. 12.88. 1) P.1 Daṇḍo. 2) P.1 Viśākhaś. 3) P.1P.2 -jeyā. 4) P.1P.2 -śrutāḥ.
36 = Mt. 24.36; P.1 I. 12.78; P.2 V. 12.89. 1) Mt. -rān. 2) P.2 -pate.
37 = Mt. 24.37; P.1 I. 12.79; P.2 V. 12.90. 1) P.2 babhūvâbda-.
38 = Mt. 24.38; P.1 I. 12.80; P.2 V. 12.91. 1) P.1 pṛthag.
39 = Mt. 24.39; P.1 I. 12.81; P.2 V. 12.92.
40 = Mt. 24.40; P.1 I. 12.82; P.2 V. 12.93. 1) P.1 tadā.
41 = Mt. 24.41; P.1 I. 12.83; P.2 V. 12.94. 1) Mt. saṃgrāme; P.2T. raṇe. 2) Mt. dviṣaḥ. 3) Mt. -pāṇinā.
42 = Mt. 24.42; P.1 I. 12.84; P.2 V. 12.95. 1) P.1P.2V. tataḥ. 2) Mt. tadā.
43 = Mt. 24.43; P.1 I. 12.85; P.2 V. 12.96. 1) P.1 vai yadā; P.2T. vai padam; P.2V. vai tadā. 2) P.1 -bhāgaś.
44 = Mt. 24.44; P.1 I. 12.86; P.2 V. 12.97. 1) P.1 tatah. 2) Mt. -putrair.
45 = Mt. 24.45; P.1 I. 12.87; P.2 V. 12.98. 1) Mt. nirjitaś ca; P.1 pīḍitasya.

tato Bṛhaspatiḥ Śakram akarod baladarpitam |
grahaśāntividhānena pauṣṭikena ca karmaṇā. || 46 ||
gatvâtha mohayāmāsa Rajiputrān Bṛhaspatiḥ |
| svaṃ vimānaṃ samāsthāya devarājyāya vedavit. || 47 |
jinadharmaṃ samāsthāya vedabāhyaṃ sa *veda*vit[1]) |
vedatrayīparibhraṣṭāṃś cakāra Dhiṣaṇādhipaḥ. || 48 ||
vedabāhyān parijñāya hetuvādasamanvitān |
jaghāna Śakro vajreṇa sarvān dharmabahiṣkṛtān. || 49 ||
Nahuṣasya pra[1]vakṣyāmi putrān saptaiva dhārmikān: |
Yatir Yayātiḥ Saṃyātir[2]) Udbhavaḥ[3]) *Para*[4]) eva ca || 50 ||
Śaryātir[1]) Meghajātiś ca[2]) saptaite vaṃśavardhanaḥ. |
Yatiḥ kumārabhāve 'pi yogī vaikhānaso 'bhavat. || 51 ||
Yayāti*r* *a*[1]karod rājyaṃ dharmaikaśaraṇaḥ sadā |
Śarmiṣṭhā tasya bhāryâbhūd duhitā Vṛṣaparvaṇaḥ || 52 ||
Bhārgavasyâtmajā *caiva*[1]) Devayānī ca suvratā. |
Yayāteḥ pañca dāyādās, tān pravakṣyāmi nāmataḥ: || 53 ||
Devayānī Yaduṃ putraṃ Turvasuṃ câpy ajījanat, |
tathā Druhy*u*m[1]) Anuṃ[2]) Pūruṃ[3]) Śarmiṣṭhājanayat sutān. || 54 ||
Yaduḥ Pūruś[1]) câbhavatāṃ[2]) teṣāṃ[3]) vaṃśavivardhanau[4]). || 55 ||

Yayātir Nāhuṣaś *câsīd rājā*[1]) satyaparākramaḥ. |
pālayāmāsa sa[2]) mahīm īje ca *vidhivan*[3]) makhaiḥ. || 55₁ ||
atibhaktyā pitṝn arcan[1]) devāṃś ca prayataḥ sadā |
athâjayat prajāḥ sarv*ā*[2]) Yayātir aparājitaḥ. || 55₂ ||
sa śāśvatīḥ samā rājā prajā dharmeṇa pālayan |
jarām ārcchan mahāghorāṃ Nāhuṣo rūpanāśinīm. || 55₃ ||
jarābhibhūtaḥ putrān sa rājā[1]) vacanam abravīt |
Yaduṃ Pūruṃ Turvasuṃ ca Druhyuṃ c-Ânuṃ ca *pārthivaḥ*[1]): || 55₄ ||

46 = Mt. 24.46; P.2 I. 12.88; P.2 V. 12.99.
47 = Mt. 24.47a; P.1 I. 12.89a; P.2 V. 12.100.
48 = Mt. 24.47b, 48a; P.1 I. 12.89b, 90a; P.2 V. 12.101. 1) P.1, P.2T. dharmavit.
49 = Mt. 24.48b, 49a; P.1 I. 12.90b, 91a; P.2 V. 12.102.
50 = Mt. 24.49b, 50a; P.1 I. 12.91b, 92a; P.2 V. 12.103. 1) P.2 ca. 2) P.1 Śaryātir. 3) P.1 Uttaraḥ. 4) Mt. Pācir.
51 = Mt. 24.50b, 51a; P.1 I. 12.92b, 93a; P.2 V. 12.104. 1) P.1 Ayatir; P.2 Viyatir. 2) P.1 Viyatiś caiva; P.2 Vidyasātiś ca.
52 = Mt. 24.51b, 52a; P.1 I. 12.93b, 94a; P.2 V. 12.105. Mt. -tiś câ-.
53 = Mt. 24.52b, 53a; P.1 I. 12.94b, 95a; P.2 V. 12.106. 1) Mt. tadvad.
54 = Mt. 24.53b, 54a; P.1 I. 12.95b, 96a; P.2 V. 12.107. 1) P.1P.2 Druhyam. 2) P.1 -nuṃ. 3) P.2 Puruṃ.
55 = Mt. 24.54b; P.1 I. 12.96b; P.2. V. 12.108a. 1) P.2 Puruś. 2) P.1 Bharatas; P.2 bhavatas. 3) P.1 te vai. 4) P.1 -nāḥ.

55₁ = Mt. 24.55; Mh. I. 3156b, 3157a. 1) Mh. -ṣaḥ samrāḍ āsīt. 2) Mh. sa pāl-. 3) Mh. bahubhir.
55₂ = Mt. 24.56; Mh. I. 3157b, 3158a. 1) Mt. arcya. 2) Mh. anvagṛhṇāt prajāṃ sarvāṃ.
55₃ = Mt. 24.57; Mh. I. 3160b, 3161a. 1) Mh. rājan.
55₄ = Mt. 24.58; Mh. I. 3161b, 3162a. 1) Mh. Bhārata.

yauvanena *caran*[1]) kāmān yuvā yuvatibhiḥ saha |
vihartum ahaṃ icchāmi sāhāyyaṃ kuru*tâtmajāḥ*[2])! || 55_5 ||
taṃ putro Daiva[1]yāneyaḥ pūrvajo *Yadur*[2]) abravīt: |
sāhāyyaṃ[3]) bhavataḥ kāryam *asmābhir*[4]) yauvanena *kim*[5])? || 55_6 |
Yayātir abravīt *putrāñ*[1]): jarā me pratigṛhyatām! |
yauvanen*âtha bhavatāṃ*[2]) careyaṃ viṣayān aham, || 55_7 ||
yajato dīrghasatrair me śāpāc c-Ôśanaso muneḥ |
kāmārthaḥ parihīno *me*[1]), *'tṛpto 'haṃ*[2]); tena putrakāḥ. || 55_8 ||
*mamake*na[1]) śarīreṇa *rājyam ekaḥ*[2]) praśāstu vaḥ, |
ahaṃ tanvâbhinavayā yuvā kām*ān*[3]) avāpnuyām. || 55_9 ||
na te *'sya*[1]) pratyagṛhṇa*nta*[2]) Yadu-prabhṛtayo jarām, |
caturas tān sa rājarṣir aśapac câti naḥ śrutam. || 55_{10} ||
tam abravīt tataḥ Pūruḥ kanīyān satyavikramaḥ: |
rājaṃś carâbhi[1]navayā tanvā me yauvan*āt sukhī*[2]), || 55_{11} ||
ahaṃ jarāṃ *tav*[1]â *lāya* rājye sthâsyāmi *câ ñayā*[2])! |
evam uktaḥ sa rājarṣis tapovīryasamāśrayāt || 55_{12} ||
saṃ*sthāpa*[1]yāmāsa jarāṃ tadā putre mahātmani. |
Pauravenâtha vayasā rājā yauvanam āsthitaḥ, || 55_{13} ||
Yayāteś *câtha*[1]) vayasā rājyaṃ Pūrur akārayat. |
tato varṣasahasrânte Yayātir aparājitaḥ || 55_{14} ||
sthitaḥ sa nṛpaśārdūlaḥ śārdūlasamavikramaḥ. |
Yayātir api patnībhyāṃ dīrghakālaṃ vihṛtya ca || 55_{15} ||
Viśvācyā sahito reme punaś Caitrarathe vane: |
nâdhyagacchat tadā tṛptiṃ kāmānāṃ sa mahāyaśāḥ, || 55_{16} ||
avetya manasā rājann imāṃ gāthāṃ tadā jagau: |
na jātu kāmaḥ kāmānām upabhogena śāmyati, || 55_{17} ||

55_5 = Mt. 24 59; Mh. I. 3162b, 3163a. 1) Mt. calān. 2) Mh. sāhyaṃ kuruta putrakāḥ.
55_6 = Mt. 24.60; Mh. I 3163b, 3164a. 1) Mt. Deva-. 2) Mh. vākyam. 3) Mh. kiṃ kāryaṃ. 4) Mh asmākaṃ. 5) Mh. te.
55_7 = Mt. 24.61; Mh. I. 3164b, 3165a. 1) Mh. taṃ vai. 2) Mh. -nena tvadīyena.
55_8 = Mt. 24 62; Mh. I. 3165bc. 1) Mh. 'yaṃ 2) Mh. tapyeyaṃ.
55_9 = Mt. 24 63; Mh. I 3166. 1) Mt. svakīyena. 2) Mt. jarām. enāṃ. 3) Mh. -mam.
55_{10} = Mt. 24 64; Mh. I. 3167a = a. 1) Mh. te ra tasya. 2) Mh. pratyagṛhṇan
55_{11} = Mt. 24.65; Mh I. 3167b, 3168a. 1) Mt. jarāṃ mā dehi. 2) Mh. t. yauvanagocaraḥ.
55_{12} = Mt. 24.66; Mh. I. 3168b, 3169a. 1) Mh. sam-. 2) Mh. te jñ·yā.
55_{13} = Mt 24 67; Mh. I. 3169b 3170a. 1) Mh. saṃcāra-.
55_{14} = Mt. 24.68; Mh. I. 3170b; 3171a. 1) Mh. Yayātenâpi.
55_{15} = Mh. I. 3171b, 3172a.
55_{16} = Mh. I. 3172b, 3173a.
55_{17} = Mh. I. 3173b, 3174a.

haviṣā kṛṣṇavartmêva bhūya evâbhivardhate.
pṛthivī ratnasampūrṇā hiraṇyaṃ paśavaḥ striyaḥ. || 55$_{18}$ ||
nâlam ekasya tat sarvam, iti matvā śamam vrajet. |
yadā na kurute pāpaṃ sarvabhūteṣu karhicit || 55$_{19}$ ||
karmaṇā manasā vācā, brahma sampadyate tadā. |
yadā câyaṃ na bibheti, yadā câsmān na bibhyati, || 55$_{20}$ ||
yadā nêcchati na dveṣṭi, brahma sampadyate tadā.
ity avekṣya mahāprājñaḥ kāmānāṃ phalgutāṃ nṛpaḥ[1] || 55$_{21}$ ||
samādhāya mano buddhyā pratyagṛhṇāj jarāṃ sutāt.
dattvā ca yauvanaṃ rājā Pūruṃ rājye 'bhiṣicya ca || 55$_{22}$ ||
atṛpta *iva*[1] kāmānāṃ Pūruṃ putram uvāca ha: |
tvayā dāyādavān asmi, tvaṃ me vaṃśakaraḥ sutaḥ. || 55$_{23}$ ||
Pauravo vaṃśa *ity eṣa*[1] khyātiṃ loke gamiṣyati.
tataḥ sa nṛpaśārdūla*ḥ*[2] Pūruṃ rājye 'bhiṣicya ca || 55$_{24}$ ||
tapaḥ sucaritaṃ kṛtvā Bhṛgutuṅge mahātapāḥ
kālena mahatā paścāt kāladharmam upeyivān.
kārayitvā tv anaśanaṃ sadāraḥ svargam āptavān. || 55$_{25}$

Pūruvaṃśaṃ pravakṣyāmi
śṛṇudhvam ṛṣisattamāḥ. |
yatra te Bhāratā jātā
Bharatânvayavardhanāḥ! || 56 ||

Pūror vaṃśaṃ pravakṣyāmi.
yatra jāto 'si pārthiva, |
Yados tu Yādavā jātā
yatra[1] tau Bala-Keśavau |
bhārâvataraṇârthāya
Pāṇḍavānāṃ hitāya ca. || 56 ||

55$_{18}$ = Mh. I. 3174^{b}, 3175^{a}.
55$_{19}$ = Mh. I. 3175^{b}, 3176^{a}.
55$_{20}$ = Mh. I. 3176^{b}, 3177^{a}.
55$_{21}$ = Mh. I. 3177^{b}, 3178^{a}. 1) Mh. T. nṛpa.
55$_{22}$ = Mh. I. 3178^{b}, 3179^{a}.
55$_{23}$ = Mh. I. 3179^{b}, 3180^{a}; Mt. 24.$_{69}$ 1) Mh. eva.
55$_{24}$ = Mh. I. 3180^{b}, 3181^{a}; Mt. 24.$_{70}$. 1) Mh. iti te. 2) Mh. -dūla.
55$_{25}$ = Mh. I. 3181^{b}, 3182; Mt. 24.$_{71}$^{a} = b.

56 = Mt. 24.$_{71}$^{bc}.

56 = P.$_{1}$ I. 12.$_{97, 98}$^{a}; P.$_{2}$ V. 12.$_{108}$^{b}, $_{109}$. 1) P.$_{2}$ -tās tatra.

[Mt. 25.$_{1-3}$, 25.$_{4}$–42.$_{29}$ = Mh. I. 3183–3690; Mt. 43.$_{1-4}$.]

4. Kapitel.

A.

(Bd. II. 69.1—57; Br. 13.153b—212a; H. 1842—1903; L. 68.1—20; Mt. 43.5—63; P.1 I. 12.98b—140; P.2 V. 12.110—152; Vā. 94.1—56; cfr. A. 275.1—11; Bhg. IX. 23.19—30a; Ga. 139.19—24; Kū. 22 12b—23.4; Vi. IV. 11.1—7.)

Yador vaṃśaṃ pravakṣyāmi jyeṣṭhasyôttamatejasaḥ |
vistareṇânupūrvyā[1]) ca gadato me nibodhata[2])! || 1 ||
Yadoḥ putrā babhūvur hi[1]) pañca devasutopamāḥ: |

Sahasr*a*dah[1]) Payodaś ca	Sahasraji*d*[1]) *a*tha[2]) *jy*eṣṭhaḥ[3])
Kroṣṭā Nīlo 'ñjikas tathā. || 2 ||	Kroṣṭur[4]) Nīlo 'ñjiko[5]) *L*aghuḥ[6])||2||
	Sahasraj*it-sutaḥ śrīmāñ*[1])
	Śatajin[2]) nāma pārthivaḥ. |
Sahasra[1]dasya dāyādās	Śataj*itaś ca dāyādā*s[3])
trayaḥ paramadhārmikāḥ: || 3 ||	trayaḥ paramadhārmikāḥ[4]): || 3 ||

1 = Bd. II. 69.1; H. 1842; L. 68.1; Mt. 43.5; Vā. 94.1. 1) L. saṃkṣepeṇânupūrvyāc. 2) H. nibodha tam.

2a = Bd. II. 69 2a; Br. 13.153b; H. 1843a; Kū. 22.12b; L. 68.2a; Mt. 43.6a; P.1 I. 12.98b; P.2 V. 12.110a; Vā. 94.2a. 1) Br.H. babhūvus tu Yadoḥ putrāḥ; Kū. Yador apy abhavan putrāḥ; P.1 -vuś ca.

2b = Br. 13.154a; H. 1843b. 1) Br. Sahasrādaḥ.

3 = Br. 13.154b; H. 1844a. 1) Br. -rā-.

2b = Bd. II. 69.2b; Kū. 22.13a; L. 68.2b; Mt. 43.7a; P.1 I. 12.99a; P.2 V. 12.110b; Vā. 94.2b. 1) Mt. jir. 2) Kū.P.1P.2 tathā; L. suto; Mt. atho. 3) Bd.Kū.Vā. śreṣṭhaḥ. 4) P 1P 2 Kroṣṭā. 5) Kū. Jino; L. Jako; Vā. Jito; Mt.T. 'ntiko. 6) Kū P.1P.2 Raghuḥ.

3 = Bd. II. 69.3; Kū. 22.13b, 14a; L. 68.3; Mt 43.7b, 8a; P.1 I. 12.99b, 100a; P.2 V. 12.111; Vā. 94.3. 1) Kū.L. -tas tadvac; Mt. -srajes tu dāyādo; P.1P.2 -jito dāyādaḥ. 2) Mt. -jir. 3) Bd. -jittanayāḥ khyātās; Kū. sutāḥ Śatajito 'py āsaṃs; L. sutāḥ Śatajitaḥ khyātāḥ; Mt. -jer api d.; Vā. Śatajitsutā vikhyātās. 4) L.Mt. paramakīrtayaḥ.

Haihayaś ca Hayaś caiva *rājā*[1]) Veṇuhayas *tathā*[2]). |
Haihayasy*a tu dāyādo*[3]) Dharmane*tra iti* śrutaḥ[4]), || 4 ||

Dharmanetrasya Kārtas tu,	Dharmanetrasya[1]) K*un*tis[2]) tu,
Sāhañjas tasya câtmajaḥ; |	*Sāha*ñjas[3]) tasya câtmajaḥ[4]).

[Sāhañjanī nāma purī
tena rājñā niveśitā. |]
Sāhañjasya[1]) tu dāyādo Mahiṣmān[2]) nāma pārthivaḥ[3]), | 5
[Māhiṣmatī nāma purī
yena rājñā niveśitā. |]
āsīn Mahiṣmataḥ putro[1]) Bhadra*śreṇya*ḥ[2]) pratāpavān[3]) |
Vārāṇasya*[4]dhipo*[5]) rājā kathitaḥ[6]) pūrvam[7]) eva *hi*[8]). 6 ||
Bhadra*śreṇya*sya[1]) dāyādo[2]) Dur*damo*[3]) nāma *pārthiva*ḥ[4]), |
Dur*dam*asya[5]) suto[6]) dhīmān[7]) Kanako[8]) nāma *vīryavān*[9]). || 7 ||
Kanakasya[1]) tu dāyādāś[2]) catvāro lokaviśrutāḥ[3]): |

---

4 = Bḍ. II. 69.4; Br. 13.155; H. 1844b. 1845a; Kū. 22.14b. 15aIbII; L. 68 4abI, 5aII; Mt. 43 8b, 9a; P.1 I. 12.100b, 101a; P.2 V. 12.112; Vā. 94.4. 1) Mt.P.1 tathā. 2) Kū.L.Mt.Vā. -yaś ca yaḥ; P.1 Tālahayaś ca yaḥ; P.2 tath-Ôttālahayaś ca yaḥ. 3) Br.H.Kū. -syâbhavat putro. 4) Kū pratāpavān; Mt.P.1P.2 -netraḥ pratiśrutaḥ; Vā. Dharmatantra iti śrutiḥ.

5a [] = Br. 13.156; H. 1845b, 1846a.

5a = Bḍ. II. 69.5; Kū. 22.16a; L.68.5b; Mt. 43.9b; P.1 I. 12.101b; P.2 V. 12.113a; Vā. 94.5a. 1) Vā. -matantrasya. 2) Kū.L.Vā. Kīrtis; P.2 Kumbhis. 3) Bḍ.Vā. Saṃjñeyas; Kū Saṃjitas; L. Saṃjayas. Mt P.1P.2 Saṃhatas. 4) Kū. tatsuto 'bhavat.

5b = Bḍ. II. 69.5b; H. 1846b; L. 68.6a; Mt. 43.10a; P.1 I. 12.102a; P.2 V. 113b; Vā. 94.5b. 1) Bḍ.Vā. Saṃjñeyasya; L. Saṃjayasya; Mt.P.1P.2 Saṃhatasya. 2) P.2T. -himā. 3) L. dhārmikaḥ.

[] = H. 1847a.

6 = Bḍ. II. 69.6; Br. 13.157a = a; H. 1847b, 1848a; Kū. 22.16b = a; L. 68.6b = a; Mt. 43.10b, 11a; P.1 I. 12.102b, 103a; P.2 V. 12.114; Vā 94.6. 1) Kū. Mahiṣmaḥ Saṃjitasyâbhūd. 2) Bḍ. P.1P.2 -senaḥ; Mt. Rudraśreṇyaḥ. 3) Kū. -yas tadanvayaḥ. 4) Bḍ. -syā-. 5) Mt P.1P.2 -syām abhūd. 6) Mt. -thitam. 7) Bḍ. Vā -va. 8) H.Mt. tu.

7 = Bḍ. II. 69.7; Br. 13 157b, 158a; H. 1848b, 1849a; Kū. 22.17; L. 68.7; Mt. 43.11b, 12a; P.1 I. 12.103b, 104a; P.2 V. 12.115; Vā. 94.7. 1) Bḍ. P.1P.2 -drasenasya; Mt. Rudraśreṇyasya. 2) Mt.P.2 putro 'bhūd; P.1 putras tu. 3) Bḍ.Vā. Durmado; P.2T. Durdarśo. 4) Br.H. viśrutaḥ; P.1 dhārmikaḥ. 5) Bḍ.Vā. Durmadasya; P.2T. Durdarśasya. 6) Vā. tato. 7) H. rājā; P.1 bhīmo; P.2 bhīmaḥ. 8) Kū. Andhako; L.P.1 Dhanako. 9) Bḍ.Vā.T. viśrutaḥ; Br.H. nāmataḥ; L. viśrutaḥ; P.2 budhimān.

8 = Bḍ. II. 69.8; Br. 13.158b, 159a; H. 1849b, 1850a; Kū. 22.18; L. 68.8;

Kṛtavīryaḥ[4]) Kṛtāgniś ca[5]) Kṛtavarmā[6]) tathaiva ca[7]) || 8 ||
Kṛtaujāś ca[1]) caturtho 'bhūt[2]), Kṛtavīryāt[3]) tato 'rjunaḥ[4]) |
jajñe[5]) bāhu[6]sahasreṇa saptadvīpeśvaro nṛpaḥ[7]). || 9 ||

[jigāya pṛthivīm eko rathenâdityavarcasā. |]	
sa hi varṣāyutaṃ taptvā tapaḥ paramaduścaram |	varṣāyutaṃ tapas tepe duścaram pṛthivīpatiḥ, |

Dattam ārādhayāmāsa Kārtavīryo 'trisaṃbhavam. || 10 ||
tasmai Datto varān prādāc caturo bhūritejasaḥ[1]): |
pūrvaṃ bāhusahasraṃ tu sa vavre[2]) prathamaṃ[3]) varam[4]), || 11 ||
adharme[1]) dhyāyamānasya[2]) sadbhis[3]) tatra[4]) nivāraṇam, |
dharmeṇa[5]) pṛthivīṃ jitvā dharmeṇaivânupālanam[6]), || 12 ||
saṃgrāmān su[1]bahūñ jitvā hatvā câriṇ sahasraśaḥ |
saṃgrāme varta[2]mānasya vadhaś[3]) câbhyadhikād raṇe[4]). || 13 ||

Mt. 43 12b 13a; P 1 I. 12 104b, 105a; P.2 V 12.116; Vā. 94.8. 1) Kū Andhakasya; L.P 1 Dhanakasya 2) P 1P.2 sutā hy āsaṃś. 3) Kū L. lokasaṃmatāḥ. 4) H. -vīryāḥ; P.1P 2 Kṛtāgniḥ. 5) Br.H. Kṛtaujāś ca; P 1P 2 Kṛtavīryaś; Vā. Kārtivīryaḥ. 6) Br. Kṛtadhanvā; P.1P.2 Kṛtadharmā. 7) Kū ca tatsutaḥ.

9 = A. 275.4b = a; Bd. II. 69.9; Br 13.159b, 160a; H 1850b, 1851a; Kū. 2 ?.19a = a; L. 68 9; Mt. 43 13b, 14a; P.1 I. 12 105b. 106a; P 2 V. 12 117; Vā. 94.9. 1) Br H Kṛtāgnis tu; Vā. Kṛtojātaś. 2) P.2 -thas tu. 3) Kū.L. Kārtavīryas. 4) A. tu so 'rjunaḥ; Bd. -vīryātmajo 'rjunaḥ; Br.H. -yād ath-Ârjunaḥ; Kū. tath-Ârjunaḥ; P 1 -yāc ca so 'rjunaḥ; P 2 -yasya so 'rjunaḥ. 5) Br. yo 'sau; H. yaḥ sa; Mt. jātaḥ; P 1P.2 jāto 6) Mt T. kara-. 7) H. 'bhavat; L. rottamaḥ.

[] = Br. 13.160b; H 1851b

10a = Bd II. 69.10a; Br. 13.161a; H. 1852a; Vā 94.10a.	10a = Mt 43.14b; P.1 I. 12.106b; P.2 V 12.118a.

10 = Bd. II. 69.10b. Br 13.161b; H. 1852b; Mt. 43.15a; P 1 I. 12.107a; P.2 V. 12.118b; Vā 94 10b.

11 = Bd. II. 69 11; Br. 13.162; H. 1853; Mt. 43.15b, 16a; P.1 I. 12.107b, 108a; P 2 V. 12.119; Vā 94.11 1) Mt.T. t. dattā varās tena catvaraḥ puruṣottama; Mt V.P 1P 2 -raḥ puruṣ ttamaḥ 2) Br H prārthitaṃ. 3) Br H. sumahad 4) Mt.P 1P 2 vavre rājasattamaḥ

12 = Bd. II 69 12; Br. 13.163; H. 1854; Mt. 43 16b, 17a; P 1 I. 12 108b, 109a; P 2 V. 12 120; Vā. 94 12. 1) Mt.P 1P 2.T. adharmaṃ 2) Br.H. 'dhīyamānasya; Mt. caramāṇasya; Vā dīyamānasya. 3) P1 bhītiś; P 2T. sabdaiś. 4) Bd. -nasya sahasâ-nā ; Mt.P1P.2 câpi; Vā. tasmān. 5) Br.H ugreṇa; Mt P 1P.2 yuddhena 6) Br H -ṇaivânurañjanam; P 1P.2 -meṇâvāpya vai balam.

13 = Bd II 69 13; Br 13 164; H 1855; Mt. 43 17b = b; P 1 I. 12 109b = b; P.2V. 12.121a = b; Vā 94.13. 1) Bd Vā saṃgrāmāṃs tu. 2) Bd. Vā. yudhya- 3) Br.H. vadhaṃ. 4) Bd. syāt pradhane mama; Mt.P1P2 caivâdhikād bhavet; Vā syād adhikād raṇe.

tenêyaṃ[1], pṛthivī *sarvā*[2], saptadvīpā sapattanā[3], |

sasamudrā sanagarā
ugreṇa vidhinā jitā. 14 ||
tasya bāhusahasraṃ *tu*
yudhyataḥ kila dhīmataḥ[1], |
yog*ād*[2]) yoge[3]śvarasyêva[4])
prādurbhavati māyayā. || 15
tena saptasu dvīpeṣu
sapta yajñaśatāni vai |
prāptāni[1], vidhinā rājñā
śrūyante[2]) *munisattamāḥ*[3]. ||16||

saptodadhiparikṣiptā
kṣātreṇa vidhinā jitā[1]). || 14
jajñe bāhusahasraṃ vai[1])
icchatas tasya dhīmataḥ. |
ratho dhvajaś ca saṃjajña,
ity evaṃ anuśuśruma. 15
daśa yajñasahasrāṇi
teṣu[1], dvīpeṣu *saptasu*[2])
nirargal*āni* *vṛttāni*[3],
śrūyante tasya dhīmataḥ. 16

sarve yajñā mahābāhos[1], tasyâsan bhūri*dakṣiṇāḥ*[2]), |
sarve kāñcana*yūpās te*[3]), sarve[4], *kāñcanavedikāḥ*[5]). || 17 ||
sarve[1]) devair mahā*bhāgair*[2]) vimānasthair alaṃkṛtāḥ[3]) |
gandharvair apsarobhiś ca nityam evôpaśobhitāḥ[4]). || 18 |
y[1]asya *yajñe*[2]) jagau gāthāṃ gandharvo[3]) Nāradas tathā |

14a = Bḍ II 69.14a; Br.13.166a; H. 1857a; Mt. 43.18a; P.1 I. 12.110a; P.2 V. 12.121b; Vā. 94.14a. P.1P.2 etenêyaṃ. 2) Bḍ.Vā. kṛtsnā: P.1 vasumatī: P.2 mahī sarvā. 3) H Mt.T. saparvatā.

14b = Br. 13.166b; H. 1857b.

15 = Bḍ. II. 69.15; Br. 13.165; H. 1856; Vā 94.15 1) Bḍ. yogataḥ: Br bho dvijāḥ; H. Bhārata. 2) Bḍ -go. 3) Br. yogī; Vā yauddho. 4) Vā. dhvajo rathaś caiva.

16 = Bḍ. II. 69.16; Br. 13.167; H.1858. 1) Bḍ kṛtāni. 2) Bḍ śrūyate. 3) H. Janamejaya.

14b = Bḍ. II. 69.14b; Mt. 43.18b; P.1 12.110b; P.2 V. 12.122a; Vā. 94.14b. 1) Vā.T janāḥ.

15 = Mt. 43.19; P.1 I 12.111a = a: P.2 V. 12.122b = a. 1) P.1P.2 ca.

16 = Mt. 43.20; Vā 94.16. 1) Mt. rājñāṃ. 2) Mt. vai tadā. 3) Vā. nirargalāḥ sma nirvṛttāḥ.

17 = Bḍ. II. 69.17; Br. 13.168; H. 1859; Mt. 43.21; P.1 I. 12.111b, 112a; P.2 V 12.123; Vā. 94.17 1) Br. muniśreṣṭhāḥ: H. -bāho; Mt. mahārājñas. 2) Bḍ Vā. bhūritejasaḥ; Br H. sahasraśatadakṣiṇāḥ. 3) Bḍ Vā. kāñcanavedikāḥ; Br.H. -paś ca. 4) Mt. sarvāḥ. 5) Bḍ. Vā. -ve yūpaiś ca kāñcanaiḥ; Br H. kāñcanavedayaḥ.

18 = Bḍ. II 69.18; Br. 13.169; H. 1860; Mt. 43.22; P.1 I. 12.112b, 113a; P.2 V 12.124; Vā. 94.18. 1) Bḍ. sarvair. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja; Mt. samaṃ prāptair; P1P2 -vaiś ca samprāptā. 3) Br. P.1 -kṛtaiḥ. 4) P.1 evâpi sevitāḥ; P.2 evôpasevitāḥ.

19a = Bḍ. II.69.19a; Br. 13.170a; H. 1861a; Mt. 43.23a; P.1 I. 12.113b; P.2 V. 12.125a; Vā. 94.19a. 1) Bḍ Mt. Vā. t-. 2) Bḍ.Vā. rājño. 3) P.2 -vau.

Varīdāsātmajo vidvān	*Kārtavīrya*sya[1]) rājarṣer
mahimnā tasya vismitaḥ: ‖ 19 ‖	mahimānaṃ nirīkṣya *saḥ*[2]):‖19

na nūnaṃ[1]) Kārtavīryasya gatiṃ yāsyanti *pārthi*vāḥ[2]) |
yajñair dānais tapobhiś *ca*[3]) vikrameṇa[4]) śrutena[5]) ca[6]). ‖ 20 ‖

sa hi saptasu dvīpeṣu	dvīpeṣu saptasu sa vai
carmī khaḍgī[1]) śarāsanī |	khaḍgī *carmī*[1]) śarāsanī |
rathī dvīpān[2]) anucaran	rathī rājā *sā*nucaro[2])
yogī saṃdṛśyate nṛbhiḥ[3]). ‖ 21 ‖	*yo*gāc[3]) caivânudṛśyate. ‖ 21 ‖

anaṣṭadravyatā *câsīn*[1]), na śoko[2]) na ca vibhramaḥ |
drabhāveṇa mahārājñaḥ prajā dharmeṇa rakṣataḥ[3]). ‖ 22 ‖
pañcāśītisahasrāṇi varṣāṇāṃ *sa*[1]) narādhipaḥ |
sa sarvaratnabhāk[2]) samrāṭ[3]) cakravartī babhūva ha. ‖ 23 ‖
sa *eva*[1]) paśupālo 'bhūt kṣetrapālaḥ *sa eva*[2]) ca[3]), |
sa eva vṛṣṭyā Parjanyo yogitvād Arjuno 'bhavat. ‖ 24 ‖
sa vai[1]) bāhusahasreṇa jyāghātakaṭhin*atvacā*[2]) |
bhāti raśmisahasreṇa śārad*enêva*[3]) bhāskaraḥ[4]). ‖ 25 ‖

19b = Br. 13.170b; H. 1861b. | 19b = Bḍ. II. 69.19b; Mt. 43.23b; P.1 I. 12.114a; P.2 V. 125b; Vā. 64.19b. 1) Bḍ.Vā. caritaṃ tasya. 2) Bḍ.Vā. ca.

20 = A. 275.7b = a; Bḍ. II. 69.20; Br. 13.171; H. 1862; Mt. 43.24; P.1. I. 12. 114b, 115a; P.2 V. 12. 126; Vā. 94.20; Vi. IV. 11.4. 1) Vi. nūnaṃ na. 2) Bḍ.Vā. mānavāḥ; Mt. kṣatriyāḥ; A. vai nṛpāḥ. 3) H.P.2 Vi. -bhir vā. 4) Vi. praśrayeṇa. 5) Vi. damena. 6) H. vā.

21 = Br. 13.172; H. 1863; Mt. 43.25; P.1 I. 12.115b = b; P.2 V. 12.127a = b. 1) Mt. -ṣu khaḍgī cakrī. 2) Mt. dvīpāny; P.1P.2 sapta dvīpān. 3) Mt. -gī paśyati taskarān; P.1 vegena pavanopamaḥ; P.2 udyoge pavanopamaḥ. | 21 = Bḍ II. 69.21; Vā. 94.21. 1) Bḍ. dhanvī khaḍgī; Vā.T. khaḍgī vara-. 2) Bḍ. sānucaro; Vā. 'py anucaro. 3) Vā. 'nyo 'gāc.

22 = Bḍ. II. 69.22; Br. 13.173; H. 1864; Vā. 94.22. 1) Br H. caiva; Vā.T. -dravyaś caivâsīn. 2) Bḍ. kleśo. 3) Bḍ. rakṣitaḥ.

23 = Bḍ. II. 69.23; Br. 13.174a = b; H. 1865; Mt. 43.26; P.1 I. 12.116; P.2 V. 12.127b, 128a; Vā. 94.23. 1) H. vai; P.1P.2 ca. 2) Vā. sa saptadvīpavān. 3) Mt. -ratnasampūrṇaś; P.1P.2 saptadvīpapṛthivyāś ca.

24 = Bḍ. II. 69.24; Br. 13.174b, 175a; H. 1866; Mt. 43.27; P.1 I. 12.117; P.2 V. 12.128b, 129a; Vā. 94.24. 1) Bḍ.Vā. eṣa. 2) Bḍ.Vā. -las tathaiva. 3) Mt.P.1P.2 hi.

25 = Bḍ. II. 69.25; Br. 13.175b, 176a; H. 1867; Mt. 43.28; P.1 I. 12.118; P.2 V. 12.129b, 130a; Vā. 94.25. 1) Mt.P.1P.2 yo 'sau. 2) Bḍ Vā. -kaṭhinena ca. 3) Bḍ. -denaiva; Br.H. śaradīva ca; P.2 śaradīva. 4) P.2 divākaraḥ.

sa hi[1]) nāgān[2]) *manuṣyeṣu*[3]) Māhiṣmatyāṃ *mahādyutiḥ*[4]) |
Karkoṭakas*utān*[5]) jitvā pur*yāṃ*[6]) ta*tra*[7]) nyaveśayat. || 26 ||
sa vai[1]) vegaṃ samudrasya prāvṛṭkāle 'mbujekṣaṇaḥ[2]) |
krīḍann *iva*[3]) *bhuj*odbhinnam[4]) pra*tisrotaś*[5]) cakāra ha[6]). || 27 ||
lu*ṇṭh*itā[1]) krīḍatā tena *phena*sragdāma[2]mālinī
caladūrmisahasreṇa ūrmibhrukuṭisaṃ*nādā*[1]) |
śaṅkitâbhyeti[2]) Narmadā. || 28 || śaṅkitâbhyeti[2]) Narmadā. || 28 |
eṣo[1]) *bhujasahasreṇa*[2]) avagā*ḍho*[3]) mahārṇavam[4]) |
cakārôd*dhṛta*[5]*velāṃ tāṃ*[6]) *Narmadāṃ*[7]) *prāvṛṣoddhatām*[8]). || 28ı ||
tasya bāhusahasreṇa kṣobhya'māṇe mahodadhau |
bha*yān nil*īnā[2]) niśceṣṭāḥ pātālasthā mahā[3]surāḥ. || 29 ||

---

26 = Bd. II. 69.26; Br. 13.176b, 177a; H. 1868; Mt. 43.29; P.1 I. 12.119a = a; P.2 V. 12.130b = a; Vā. 94.26. 1) Mt.P.1P.2 eṣa. 2) Bd.Vā. nāga-; Mt. nāgaṃ; P.1P.2 nāma. 3) Bd.Vā. -sahasreṇa. 4) Bd.Vā. narādhipaḥ. 5) Bd.Vā. -kasabhāṃ; Mt. -sutaṃ. 6) Bd.Vā. purīṃ. 7) Br.H. -tasyāṃ.

27 = Bd. II. 69.27; Br. 13.177b, 178a; H. 1869; Mt. 43.30; P.1 I. 12.119b, 120a; P.2 V. 12.131; Vā. 94.27. 1) Mt.P.1P.2 eṣa. 2) Mt.P.1P.2 -le bhajeta vai; Vā. -lāmbujekṣaṇaḥ. 3) Bd H Mt. eva; P.1 krīḍate sva-. 4) Mt. sukhodbhinnaḥ; V. mukhodbhinnaḥ; P.1 svasukhāyevi-; V. -āyêti; P.2 mukhodgīrṇaḥ; Bd. sukhodvignaḥ; Vā. mukhodvignaḥ. 5) Bd.Vā. prāvṛṭkālaṃ. 5) Mt.P.1P.2 -sroto. 6) Mt.P.1P.2 mahīpatiḥ.

28 = Bd. II. 69.28a; Br. 13.178b; H. 1870a; Mt. 43.31a; Pt. I. 12 120b; P.2 V. 12.132a; Vā. 94.28a. 1) Bd Vā. lulitā; Mt.T. lalatā; Mt V.P.1P.2 lalanāḥ. 2) Bd.Vā. hemasragdāma-; Br.T. nadī tadgrāma-; V. phenaś côddāma-; Mt. pratisragdāma-; P.1P.2 pratibaddhormi-; P2V. pratisrotormi-.

28b = Br. 13 179a; H. 1870b.

28b = Bd. II. 69.28b; Mt. 43.31b; P.1 I. 12.121a; P.2 V. 12.132b; Vā. 94.28b. 1) Bd. ūrmimuktārtasaṃnādā; Mt -kuṭisaṃtrāsāc; P.1P.2 -kuṭimālā sā. 2) Mt. cakitâbhyeti.

28ı = Bd. II. 69 29; Mt. 43.32; P 1 I. 12.121b, 122a; P.2 V. 12.133; Vā. 94.29. 1) Bd.Vā. purā; Mt. eko 2) Mt. bahus-; P.1P.2 eṣa eva Manor vaṃśe; Vā. sa tām anusaran. 3) Bd. sa jagāhe; Mt.T. vagāhe sa; V. apagādho; P.1P.2 tv avagāhen. 4) Bd. nave. 5) Bd. -rôdvṛtta-; Mt. karoty utvṛtta-; P 1P.2 kareṇôddhṛtya; Vā. -rôddhṛtya. 6) Bd. -velaṃ taṃ; Mt. -vegāṃ tu; P.1P.2 vegaṃ tu. 7) Bd. akāle; Vā. sa kālaṃ. 8) Bd. mārutoddhatam; Mt. prāvṛḍuddhatām; P.1P.2 kāminīprīṇanena tu; Vā. prāvṛṣodvanam.

29 = Bd. II. 69.30; Br. 13.179b, 180a; H. 1871; Mt. 43.33; P.1 I. 12.122b, 123a;

cūrṇīkṛtamahāvīcim *calan*[1]mīnamahā*timim*[2]) |
*māru*tā[3]viddhaphenaugham āvarīakṣ*obha*[3]duḥsaham[5]) || 30 ||
prāvartayat tadā rājā
sahasreṇa ca bāhunā |
devāsurasamākṣiptaḥ
kṣīrodam iva Mandaraḥ. || 31 ||

cakāra kṣobhayan rājā[1])
doḥsahasreṇa sāgaram |
devāsuraparikṣiptaṃ
kṣīrodam iva sāgaram. || 31 ||

Mandara[1]kṣobhacakitā[2]) amṛtotpādaśaṅkitāḥ[3]) |
sahasôtpa*t*itā[4]) bhītā bhīmaṃ dṛṣṭvā nṛpottamam || 32 ||
natā niścala[1]mūrdhāno babhūvus[2]) *te*[3]) mahoragāḥ |
sāyāhne kadalīkhaṇḍā[4]) *nirvāta*[5]*stimitā iva*[6]). || 33 ||
sa vai[1]) baddhvā[2]) dhanur[3]) jyā*bhir*[4]) utsiktaṃ[5]) pañcabhiḥ śa*r*aiḥ[6])|
Laṅk*eśa*ṃ[7]) mohayitvā tu[8]) sabalaṃ Rāvaṇaṃ balāt |
nirjitya *vaśaṃ* câ[9]nīya Māhiṣmatyāṃ babandha tam[10]). || 34 ||
| śrutvā tu baddhaṃ Paulastyaṃ Rāvaṇaṃ tv Arjunena *ca*[1])
tato gatvā[1]) Pulastyas t*am*[2]) Arjunaṃ *saṃprasādayan*[3]) |

P.2 V. 12.134; Vā. 94.30. 1) Br. kṣipya-; H. kṣubhya-. 2) Bḍ.P.1 P.2Vā. bhavanti līnā; Mt. bhavanty atīva. 3) Br. mahī-.

30 = Bḍ. II. 69 31; Br. 13.180b, 181a; H. 1872; Mt. 43 34; Vā. 94.31. 1) Bḍ. Mt.Vā. -vīcilīna-. 2) Bḍ.Vā.T. -mahāviṣam; Vā.T. -āviṣāḥ. 3) Bḍ Vā. patitā-. 4) Bḍ.Mt.Vā. -takṣipta-. 5) Br.T. -saṃkulam.

31 = Br. 13.181b, 182a; H. 1873.

31 = Bḍ. II. 69.32; Mt. 43 35a = a; Vā. 94.32. 1) Mt. karoty āloḍayan eva.

32 = Bḍ. II. 69 33; Br. 13 182b, 183a; H. 1874; Mt. 43.35b = a; P.1 I. 12.123b = a; P.2 V. 12.135a = a; Vā. 94.33. 1) P.1 tadūru-. 2) Bḍ. -kṣobhaṇabhrāntam; Mt. -kitā hy; Vā. -kṣobhaṇakṛtā hy. 3) Bḍ. amṛtot pattihetave; P 2 amṛtotthānaśaṅkitāḥ; Vā. amṛtodakaśaṅkitāḥ. 4) Bḍ. sahasā vidrutā: Vā. sahasôtpād(ṭ)itā.

33 = Bḍ II. 69.34; Br. 13 183b, 184a; H. 1875; Mt. 43.36; P.1 I. 12.124a = a; P.2 V. 12.135b = a; Vā. 94.34. 1) Bḍ. niścitaṃ nata-; Mt.T. tadā niścala-; Vā. nataniścala-. 2) Mt.P.1P.2 bhavanti. 3) Bḍ.Vā. -vuś ca; Mt.P.1P.2 ca. 4) Br. -khaṇḍāḥ; H. -ṣaṇḍe; Vā. -ṣaṇḍā. 5) Bḍ. nivāta-; Br. kampitā; H. kampitās. 6) Br. iva Vāyunā; H. tasya Vāyunā.

34 = Bḍ. II. 69.35, 36a; Br. 13.184b, 185; H. 1876, 1877a; Mt. 43.37, 38a; P.1 I. 12.125, 126a; P.2 V. 12.136b, 137; Vā. 94.35. 1) Mt.V.P.1P.2 eṣa; Mt.T. evaṃ. 2) Bḍ. jyām āropya; P1.P.2 dhanvī. 3) Bḍ. dṛḍhe. 4) Bḍ. cāpe; Mt. jyāyām; P.1P.2 gṛhya; Va.T. yānā; V. jyānām. 5) Bḍ sāyakaiḥ; Vā. utsiktaḥ. 6) Bḍ.Vā śataiḥ. 7) Mt.P.2Vā. Laṅkāyāṃ. 8) P 2 sa. 9) Bḍ. -śaṃ ā-; H. nirjityaiva samā-; Mt.Vā. nirjitya baddhvā câ-; P.1P.2 nirjitya baddhvā tv. 10) Mt. ca; P.2 ha.

35a = Br. 13.186a; H. 1877b. 1) H. tu. |

35b(a) = Bḍ. II. 69.36b; Br. 13.186b; H. 1878a; Mt. 43.38b; P.1 I. 12.126b;

mumoca rājā[1]) Paulastyaṃ	mumoca rājan[1]) pautraṃ me[2])
Pulastyenânuyācitaḥ[2]). ‖ 35 ‖	sakhyaṃ kṛtvā[3]) tu[4]) pārthivaḥ. ‖ 35 ‖

ta[1]sya bāhusahasrasya[2]) babhūva jyātalasvanaḥ |

yugānte tv ambudasyêva[1])	yugāntāgneḥ[1]) pravṛttasya
sphuṭato hy aśaner[2]) iva. ‖ 36 ‖	yathā[2] jyātalaniḥsvanaḥ. ‖ 36 ‖

aho bata[1]) mṛdhe[2]) vīryam[3]) Bhārgavasya[4]), yad[5]) acchinat[6]) |
mṛdhe[7]) sahasraṃ bāhūnāṃ[8]) haimaṃ[9]) tālavanaṃ yathā. ‖ 37 ‖
tṛṣitena kadācit sa bhikṣitaś Citrabhānunā,

sa bhikṣām adadād[1]) vīraḥ	sapta dvīpāṃś Citrabhānoḥ
sapta dvīpān Vibhāvasoḥ. ‖ 38 ‖	prādād bhikṣāṃ viśāṃpatiḥ. ‖ 38 ‖

purāṇi grāmaghoṣāṃś[1]) ca viṣayāṃś caiva[2]) sarvaśaḥ |
jajvāla tasya sarvāṇi[3]) Citrabhānur didhakṣayā[4]). ‖ 39 ‖

P.2 V. 12.138a; Vā. 94.36a. 1) P.1P.2 gato. 2) Mt. tu hy: P.1 hantasyâgre: P.2T. 'haṃ tatrâśu; Vā. -tyas tu. 3) Bḍ. ca prasādhayat; Br.H. dadṛśe svayam: Vā. ca prasādayat; V. dayan.

35c = Bḍ. II. 69.37a; Br. 13.187a; H. 1878b; Mt. 43.39a; Vā. 94.36b. 1) Br.H.Mt. rakṣaḥ. 2) Br. -nâbhiyācitaḥ; Mt. -tyenêha sāntvitam; Vā. -nânupālitam; V. -ta

35b = P.1 I. 12.127a; P.2 V. 12.138b. 1) P.2T. pautram: V. bhavaiḥ. 2) P.2T me rājan. 3) P.2 kṛtvā. sakhyam. 4) P.1 ca.

36a = Bḍ. II. 69.37b; Br. 13.187b; H. 1879a; Mt. 43.39b; P.1 I. 12.127b; P.2. V. 12.139a: Vā. 94.37a. 1) Br.H. ya-. 2) Mt. -sreṇa.

36b = Bḍ. II. 69.38a; Br 13.188a; H. 1879b; Mt. 43.40a; Vā 94.37b. 1) Bḍ. 'mbudavṛndasya; Br. toyadasyêva; Mt -tābhrasahasrasya; Vā. 'mbudavṛkṣasya. 2) Bḍ.Vā. sputitasyâśaner; Mt. āsphoṭas tv aśaner.

36b = P.1 I. 12.128a; P.2 V. 12.139b. 1) P.2 -tāgni-. 2) P.2 rājño.

37 = Bḍ. II. 69.38b, 39a; Br. 13.188b, 189a; H. 1880: Mt. 43.40b, 41a; P.1 I. 12.128b, 129a: P.2 V. 12.140; Vā. 94.38. 1) Bḍ.Va mṛdhe; P.1 balaṃ: 2) Bḍ.Vā. mahā-: Mt.P.1P.2 vidher. 3) Bḍ. -vīryo. 4) Bḍ. -vas tasya; Mt. -vo 'yaṃ; P.1P.2 -vaḥ sa; Vā. -vo yasya. 5) Bḍ. yo 'cchi-; Mt P.1P.2 yadâcchi-; Vā. so 'cchi-. 7) Br.H. rājño; Mt. tad vai. 8) Br. bāhusahasrasya; H. bāhusahaṣraṃ tu. 9) Bḍ. Mt.T Vā. hema-.

38a = Bḍ II. 69.39b; Br. 13.189b: H. 1881a; Vā. 94.39a.

38b = Br. 13.190a; H. 1881b. 1) H. adadad.

38b = Bḍ. II. 69.40a; Vā. 94.39b.

39 = Bḍ. II. 69.40b, 41a; Br. 13.190b, 191a; H. 1882; Vā. 94.40. 1) Bḍ.Vā. ghoṣān grāmāṃś. 2) Bḍ.Vā. pattanāni ca. 3) Bḍ.Vā. bāṇeṣu. 4) Br. didṛkṣayā.

sa tasya puruṣendrasya pra*bhāve*ṇa[1]) mahā*tmanaḥ*[2]) |
ḍadāha Kārtavīryasya śailāṃś *caiva*[3]) vanāni ca. || 40 ||
sa śūnyam āśramaṃ *ramya*ṃ[1]) Varuṇasyâtmajasya vai |
dadāha *savanadvīpāṃś*[2]) Citrabhānuḥ sa-Haihayaḥ. || 41 ||
yaṃ[1]) lebhe Varuṇaḥ putraṃ purā bhāsvantam[2]) uttamam |
Vasiṣṭha*ṃ* nām*a*[3]), sa muniḥ khyāta Āpava ity uta. || 42 ||
t[1]atr-Âpavas[2]) *tu ta*ṃ[3]) krodh*ād*[4]) Arjunaṃ śaptavān[5]) *vi*bhuḥ[6]): |

yasmān na varjitam idaṃ | yasmād vanaṃ pradagdhaṃ te[1])
vanaṃ te mama Haihaya, || 43 || | viśrutaṃ mama Haihaya, || 43 ||

tasmāt te duṣkaraṃ[1]) karma k*r*tam anyo haniṣyati[2]), |

Rāmo nāma mahābāhur | Arjuno nāma Kaunteyo
Jāmadagnyaḥ pratāpavān. || 44 || | na[1]) ca rājā bhaviṣyati. || 44 ||

| [Arjun*a tvā*ṃ[1]) mahāvīryo Rāmaḥ praharatāṃ varaḥ |]
chittvā bāhusahasraṃ *te*[1]) pramathya[2]) tarasā balī |
tapasvī brāhmaṇaś *ca* tvāṃ[3]) vadhiṣyati[4]) *sa Bhārgava*ḥ[5]). || 45 ||

cfr. Śl. 56. { | anaṣṭadravyatā yasya babhūvâmitrakarṣiṇaḥ[1]) |
| pra*tāpe*na[2]) narendrasya prajā dharmeṇa rakṣataḥ. || 451 ||

---

40 = Bḍ. II. 69.41b. 42a: Br. 13 191b, 192a; H. 1883: Vā. 94.41. 1) Bḍ.Vā.T. pratāpena. 2) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ. 3) Bḍ.Vā. câpi; Br. caiṣa.

41 = Bḍ. II. 69.42b, 43a; Br. 13.192b, 193a; H. 1884; Vā. 94.42. 1) Bḍ.Vā. sarvaṃ. 2) Bḍ. savanāṭopaṃ; Br. balavad bhītaś; H. vanavad bhītaś.

42 = Bḍ. II. 69.43b, 44a: Br. 13. 193b, 194a; H. 1885; Vā. 94.43. 1) Vā. sa. 2) Vā. bhāsvinam. 3) Bḍ.Vā. Vasiṣṭhanāmā.

43a = Bḍ. II. 69.44b; Br. 13.194b; H. 1886a; Mt. 43.41b; P.1 I. 12.129b; P.2 V. 12.141a; Vā. 94.44a. 1) Br.T.H.M. y-. 2) P.1P.2 yaṃ Vasiṣṭhas. 3) Bḍ.Vā. tadā. 4) Mt.T.P.1P.2 saṃkruddho hy; Mt.V. saṃkrodhād. 5) Br.H. -dhāc chaptavān Arjunaṃ. 6) H.Mt.P.2 prabhuḥ.

43b = Bḍ. II. 69.45a; Br. 13.195a: H. 1886b; Vā. 94.44b. | 43b = Mt. 43.42a; P.1 I. 12.130a; P.2 V. 12.141b. 1) Mt. vai.

44a = Bḍ. II. 69.45b: Br. 13.195b: H. 1887a; Mt. 43.42b; P.1 I. 12.130b; P.1 V. 12.142a; Vā. 94 45a. 1) P.1P.2 duṣkṛtaṃ. 2) Mt. hariṣyati.

44b = Br. 13.196a; H. 1887b. | 44b = Bḍ. II. 69.46a; Mt. 43.42b⟨⟩; Vā. 94.45b. 1) Bḍ. -teyaḥ sa.

| [ ] = Bḍ. II. 69.46b; Vā. 94.46a. 1) Bḍ. Arjunaṃ ca.

45 = Bḍ. II. 69.47; Br. 13.196b, 197a; H. 1888; Mt. 43.43; P.1 I. 12.131; P.2 V. 12.142b, 143a; Vā. 94.46b, 47a. 1) Bḍ.Vā. vai. 2) Mt. prathamaṃ. 3) Bḍ.Vā. -ṇaś caiva; Br. tvāṃ tu; P.1 tvāṃ vai. 4) Br. haniṣyati. 5) Bḍ.Vā. mahābalaḥ; Mt. sa vadhiṣyati Bhārgavaḥ.

| 451 = Br. 13.197b, 198a; H. 1889. 1) H. -trakarṣaṇa. 2) H. -bhavena.

Rāmāt[1] tato 'sya mṛtyur vai tasya śāpān *mahāmuneḥ*[2] . tasya Rāmas tadā *hy*[1] āsīn[2] mṛtyuḥ[3] śāpena dhīmataḥ[4].

caras tathaiva[1] *rājarṣeḥ*[2] svayam eva vṛtaḥ purā.

tasya putraśatam *tv* āsīt[3]. pañca *tatra*[4] *mahārathāḥ*[5] 46

kṛtāstrā balinaḥ śūrā dharmātmāno yaśasvinaḥ[1] :

Śūrasenaś ca Śūraś[2] ca *Dhṛṣṇo vai*[3], *Kṛṣṇa*[4] eva ca[5] 47

Jayadhvajaś ca nāmnâsīd Āvantyo nṛpatir mahān Jayadhvajaś *ca vai* kartā[1] Avant*iṣu*[2] viśāmpatiḥ[3]. 48

Kārtavīryasya tanayā vīryavanto mahābalāḥ. (48)

46a = Br. 13.19ab; H. 1890a. 1) Br. prāptas. 2) H. muner nṛpa.

46a = Bd. II. 69.48a; Kū. 22.20a; L. 68.10a; Mt. 43.44a; P.1 I. 12.132a; P.2 V. 12.143b; Vā. 94.47b. 1) Kū. -mo 'bhavan; Mt L. -dā tv. 2) Kū. mṛtyur; P.1 Rāmo 'bhū hantā-īn; P.2 -maś ca hantâsīn. 3) P.1P.2 munī-. 4) Kū. Jamadagnyo Janārdanaḥ: L. -yur Nārāyaṇātmakaḥ.

46bc = Bd. II. 69.48b, 49a; Br. 13.19c; H. 1890b, 1891a; Kū. 22.20b = c; L. 68.10b = c: Mt. 43.44b, 45a; P.1 I 12.132b = c: P.2 V. 12.144a = c; Vā 94.48. 1) H. tathaiṣa: Mt. -raś caiva tu. 2) Br. bho viprāḥ: H. Kauravya; BdVā. rājñā tena varaś caiva. 3) H. -putraśatasyâsan; Kū L. -śatāny āsan (L. āsīt): Vā. -śatam hy āsīt. 4) Br.H. śeṣā. 5) Br H. mahātmanaḥ.

47 = A. 275.9a = b; Bd II. 69.49b, 50a; Br. 13.200; H. 1891b, 1892a; Kū. 22.21ab; L. 68.11, cfr. 15a; Mt. 43.45b, 46a; P.1 I. 12.133; P.2 V. 12.144b, 145a; Vā. 94.49. 1) Kū.L. manasvinaḥ: Mt. mahābalāḥ: P.1 mahābala; P.2 mahavratāḥ. 2 Bd.L.Vā. Śūraś ca Śūrasenaś. 3) A. Dṛṣṭoktaḥ; Bd Vṛṣāsyo: Br. Vṛṣaṇo; H. Dhṛṣṇoktaḥ; Kū. Kṛṣṇo; L.Mt. Dhṛṣṭaḥ; P.1P.2 -ṭo vai; Vā. Vṛṣṭyādyam. 4) Bd. Vṛṣa; Vā. Vṛṣa; V. Vṛṣṇa. 5) Br. Madhupadhvajaḥ; Kū. Dhṛṣṇas tathaiva ca; L. Kṛṣṇas tathaiva ca: Mt. Kroṣṭus tathaiva ca.

48 = Br. 13.201; H. 1892b. 1893a.

48 = A. 275.9b; Bd. II. 69.50b; Kū. 22.21bl = I; L. 68 12a, cfr. 18b; Mt. 43.46b; P.1 I. 12.134a; P.2 V. 12.145b; Vā. 94.50a. 1) A. ca nāmâsīd; Bd. -jo vaṃśakartā; Kū. ca balavān; L. -jaś ca rājâsīd; P.1P.2 -jaḥ sa vai kartā; Vā T. ca vai putrā; V. ca vaikartā. 2) A. Āvantyo; L. Avantīnām; Mt.P.1P.2 Avantiś ca. 3) A. nṛpatir mahān: Mt. -pate; P.1 P.2V. rasāpatiḥ; P.2T. niśāpatiḥ: Vā.T. -pateḥ.

Jayadhvajasya putras tu[1]) Tālajaṅgho *mahābalaḥ*[2]), |
tasya putra[3]śatam *tv eva*[4]) Tālajaṅghā iti *smṛtāḥ*[5]). || 49 ||
teṣām *pañca*[1]) *gaṇāḥ* khyātā[2]) Haihayānām mahātmanām: |
Vītihotrāś[3]) ca *Saṃ*jātā[4]) Bhojāś c-Âvantayas[5]) *tathā*[6]) || 50 ||
Tauṇḍi[1]keräś ca vi*krānt*ās[2]) Tālajaṅghās tathaiva ca[3]) |
| Bharatāś ca Sujā*t*āś[1]) ca bahutvān nâaukīrtitāḥ. || 51 ||

Vṛṣaprabhṛtay*aś* c*âny*e[1]) Yādavāḥ[2]) puṇyakarmiṇaḥ[3]), |
Vṛṣo vaṃśadharas[4]) t*eṣām*[5]), tasya putro 'bhavan Madhuḥ.||52||
Madhoḥ putraś*a*tam tv āsīd[1]), Vṛṣaṇas tasya[2]) vaṃśakṛt[3]); |
Vṛṣaṇād[4]) Vṛṣṇayaḥ sarve, Madhos tu[5]) Mādhavāḥ smṛtāḥ.||53||
Yādavā Yadu*nāmnā* te[1]) nirucyante *ca*[2]) Haihayāḥ. || 54 ||

49 = Bd. II. 69.51; Br. 13.202; H. 1893b, 1894a; Kū. 23.1; L. 68.12b, 13a; Mt. 43.47; P1 I. 12.134b, 135a; P.2 V. 12.146; Vā. 94.50b, 51a. 1) Kū. L. putro 'bhūt. 2) Bd.Vā. -ghaḥ pratāpavān; Kū. -gha iti smṛtaḥ. 3) H P.1 tasya putrāḥ; Kū.L. śa aṃ putrās. 4) Bd. -taṃ tv evaṃ; Br.H. -taṃ khyātās; Kū. -trās tu tasyâsan; L. -trās tu tasyêha; Mt.P.1P.2 -śatāny eva; Vā. -taṃ hy eva. 5) Bd.Vā.T. śrutam; L. -ghāḥ prakīr itāḥ; H.Mt.P.2 śrutāḥ.
50 = Bd. II. 69.52; Br. 13.203; H. 1894b, 1895a; Kū. 23.2a = a[I], b[I]; L. 68.16, 17a; Mt 43.48; P.1 12.135b. 136a; P.2 V. 12.147; Vā. 94.51b, 52a. 1) Br.H. kule; Kū. jyeṣṭho. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. mahārāja; Kū. mahāvīryo; Mt.P.1 kulāḥ khyātā; P.1 kulāny āsan; P.2 kulāny eva. 3) L. hy ete; P.2 -traś; Vā. Vīrahotrā. 4) Br.H. -trāḥ Sujātāś ca; Kū. -tro 'bhavan nṛpaḥ; L. Haryātā; Mt. ca Śāryātā; P.2 ca Saṃjāto; Vā. -trā hy asaṃkhyātā. 5) Vā c-Âvartayas. 6) Br.H. smṛtāḥ.
51(a) = Bd. II. 69.53a; Br. 13.204a; H 1895b; L. 68.17b; Mt. 43.49a; P.1 I. 12.136b; P.2 V.-12.148a; Vā.94.52b. 1) Bd P.2Vā. Tuṇḍi-; Mt. Kuṇḍi-; P.1 Tuṇḍa-. 2) Br H vikhyātās; L. Śūrasenās tu vikhyātās. 3) P1 -ghāḥ prakīrtitāḥ; P.2 -ghāś ca kīrtitāḥ.
| 51b = Br. 13.204b; H. 1896a. 1) H. Sujātyāś.

' 52 = Br. 13.205; H. 1896b, 1897a; Kū. 23.2b, 3a; L. 68.14. 1) Br. -yo viprā; H. -yo rājan. 2) L. tatsutāḥ. 3) L.-maṇaḥ. 4) Kū.L. -karas. 5) Br H. tatra.
53 = Br. 13.206; H. 1897b. 1898a; Kū. 23.3b = a; L. 68.15ab. 1) L. câsīd. 2) L. Vṛṣṇis tasya tu. 3) Kū.L. vaṃśabhāk. 4) L. Vṛṣṇes tu. 5) L. Madhor vai.
54 = Br. 13.207a; H. 1898b; L. 68.15c. 1) H. Yadunā câgre; L. Yaduvaṃśena. 2) L. tu.

Vīti[1]hotrasutaś câpi Ananto[2] nāma[3] pārthivaḥ[4].
Durjayas[5] tasya putras tu[6] babhūvâmitrakarṣaṇaḥ[7]. || 55 ||
anaṣṭadravyatā caiva tasya rājño babhūva ha |
prabhāveṇa[1] mahārājaḥ[2] prajās tāḥ paryapālayat[3]. || 56 ||
[Kārtavīry-Ārjuno nāma rājā bāhusahasravān[1]. |
yena sāgaraparyantā dhanuṣā nirjitā mahī. |
yas tasya kīrtayen nāma kalyam[2]) utthāya mānavaḥ[1] || 57

na tasya vittanāśaḥ syān[1]) naṣṭaṃ pratilabhec ca saḥ[2]. |
Kārtavīryasya yo janma kathayed iha dhīmataḥ[3]. || 58 ||
vittavān bhavate 'traiva[1]) dharmaś câsya vivardhate,
yathā yaṣṭā[2]) yathā dātā[3]), tathā svarge[4]) mahīyate. || 58₁

ete Yayātiputrāṇaṃ pañca vaṃśā dvijottamāḥ[1]) |
kīrtitā lokavīrāṇāṃ, ye lokān dhārayanti vai. || 58₂ ||
bhūtānîva muniśreṣṭhāḥ[1]) pañca sthāvarajaṅgamān |
śrutvā pañca visargāṃś ca[2]) rājā dharmārthakovidaḥ |, 58₃ ||
vaśī bhavati pañcānaṃ ātmajānāṃ tathêśvaraḥ |
labhet pañca varāṃś caiva durlabhān iha laukikān. || 58₄ ||
āyuḥ kīrtiṃ tathā putrān aiśvaryaṃ bhūtim eva ca .
dhāraṇāc chravaṇāc caiva pañcavargasya bho dvijāḥ[1]). || 58₅ .

55 = Bd. II. 69.53b, 54a; Kū. 23.4; L. 68.20; Mt. 43.49bc; P.1 I. 12.137; P.2 V. 12. 148b, 149a: Vā. 94.53. 1) Vā. Vīra-. 2) Kū.L. viśruto; Mt. Ānarto. 3) Kū. 'nanta; L. 'nartta. 4) Kū.L. ity uta; Mt.P.1P.2 vīryavān. 5) Mt. -jeyas. 6) K.P.2 putro 'bhūt; L. Kṛṣṇaputras tu. 7) Kū. sarvaśāstraviśāradaḥ; Vā. -tradarśanaḥ; P.2 sa caivâmitra karṣaṇaḥ.
56 = Bd. II. 69 54b, 55a; Mt. 43.50a = b; P 1 I. 12 138a = b; P 2 V. 12.149b = b; Vā. 94 54. 1) Mt P.1P.2 sadbhāvena. 2) Mt. -rāja. 3) Mt.P.1P 2 -jā dharmeṇa pālayan.
57 = Mt. 43.50b, 51; P.1 I. 12.138b, 139; P 2 V. 12.150, 151a. 1) P.1 -sradhṛt. 2) P.2 prātar.

58 = Bd. II. 69.55b, 56a; Br. 13.207b, 208a; H. 1899; Mt. 43.52ab; P.1 I. 12.140ab; P.2 V. 12.151b, 152a; Vā. 94.55. 1) Bd. syād; H. -nāśo 'sti; Vā. -śaś ca. 2) Vā.T. pratilabheta saḥ; Mt.P.1P.2 -ṣṭaṃ ca labhate punaḥ. 3) Br.H. nityaśaḥ.
58₁ = Bd. II 69.56b, 57; Mt. 53.52c = b; P.1 I. 12.140c = b; P.2 V. 12.152b = b; Vā. 94 56. 1) Bd. vardhante vibhavāḥ śaśvad. 2) P.2 iṣṭvā yajñān; Vā. Tvaṣṭā. 3) Mt. yathāvat sviṣṭapūtātmā. 4) P.1P.2 svargaloke.

58₂ = Br. 13.208b, 209a; H. 1900. 1) H. viśāṃ pate.
58₃ = Br. 13.209b, 210a; H. 1901. 1) H. mahārāja. 2) Br. -gāṃs tu.
58₄ = Br. 13.210b, 211a; H. 1902.
58₅ = Br. 13 211b, 212a; H. 1903. 1) H. Bhārata.

B.

(Bḍ. II. 70.1—49; Br. 13 212b—213, 15.1—29; H. 1904—1905, 1969—1998; L. 68.21—51; Mt. 44.1—46; P.1 I. 13.1—30; P.2 V. 13.1—30; Vā. 95.1—48; cfr. A. 275.12 23; Bhg. IX. 23 30b—24.5; Gā. 139.25—35; Kū. 24.1—32; Vi. IV. 12.1—17.)

Ṛṣaya ūcuḥ:
kimarthaṃ *tu* vanaṃ[1]) dagdham Āpavasya mahātmanaḥ |
Kārtavīryeṇa vikramya *tan naḥ*[2]) prabrūhi *pṛcchatām*[3]). | 11 ||
rakṣitā sa tu rājarṣiḥ prajānāṃ iti naḥ śrutam, |
kathaṃ sa[1]) rakṣitā bhūtvā *adahat tat*[2]tapovanam? || 12 ||
sūta uvāca:
Ādityo *vipra*[1]rūpeṇa Kārtavīryam upasthitaḥ |
tṛpti*kāmaḥ*[2]): prayacch*ānnam*[3]), Ādityo 'haṃ na saṃśayaḥ[4]). || 13 ||
rājôvāca:
bhagavan kena te tṛptir[1]) bhaved, *brūhi*[2]) divākara, |
kīdṛśaṃ bhojanaṃ dadmi, śrutvā *ca*[3]) vidadhāmy aham! || 14 ||
Āditya uvāca:
sthāvaraṃ dehi me sarvam āhāraṃ dadatāṃ vara, |
tena tṛpto bhaveyaṃ vai, *na*[1]) *tṛpye 'nyena*[2]) pārthiva! || 15 ||
rājôvāca:
na śaky*aṃ*[1]) sthāvar*aṃ*[2]) sarv*aṃ*[3]) tejasā *mānuṣeṇa tu*[4]) |
nirdagdhuṃ tap*atām*[5]) śreṣṭha, *tvām eva*[6]) praṇamāmy aham. || 16 ||
Āditya uvāca:
tuṣṭas te 'haṃ śarān dadmi akṣayān sarvatomukhān[1]), |
ye kṣiptāḥ[2]) prajva[3]liṣyanti mama tejaḥsamanvitāḥ. || 17 ||

---

11 = Bḍ. II. 70 1; Mt. 44.1; Vā. 95 1. 1) Mt. tadvanaṃ; Vā. bhuvanaṃ. 2) Mt. sūta. 3) Mt. tattvataḥ.
12 = Bḍ. II. 70.2; Mt 44.2; Vā. 95.2. 1) Mt. sa kathaṃ. 2) Bḍ. Vā.V. nāśayeta; Va.T. -tvânāśayat tat.
13 = Bḍ. II. 70 3; Mt. 44.3; Vā. 95.3. 1) Mt. dvija- 2) Mt. tṛptim ekāṃ 3) Mt. -yacchasva. 4) Mt. nareśvara.
14 = Bḍ. II. 70.4; Mt. 44.4; Vā. 95.4. 1) Mt. tṛptis te; Vā.T. te tuṣṭir. 2) Mt. bhavaty eva. 3) Mt. tu.
15 = Bḍ. II. 70.5; Mt. 44.5; Vā. 95.5. 1) Vā. na tuṣye. 2) Mt. vai sā me tṛptir hi.
16 = Bḍ II. 70.6; Mt. 44.6; Vā. 95 6. 1) Bḍ. -kyaḥ; Mt. -kyāḥ. 2) Bḍ. -raḥ; Mt. -rāḥ. 3) Bḍ. -vas; Mt. -ve. 4) Mt. -sā ca balena ca 5) Bḍ.Vā.V. -pasāṃ. 6) Mt. tena tvāṃ.
17 = Bḍ. II. 70.7; Mt. 44.7; Vā. 95 7. 1) Vā. -vataḥ sukhān. 2) Vā.T. prakṣiptāḥ. 3) Mt.T. ye prakṣiptā jva-.

āviṣṭam¹); *tejasā me 'dya²)* sthāvaraṃ śoṣam *eṣyati³)*,
śuṣk*am⁴*) bhasm*a* kariṣy*āmi⁵*). tena *tṛptir⁶)* narādhipa⁷). ‖ 1_{8}
sūta uvāca:
tataḥ śaran *ath¹)*-Ādityas tv Arjunāya prayacchata²),
tat*o dadāha saṃprāpya³)* sthāvara*ṃ⁴)* sarvam eva *hi⁵)*: 1_{9}
āśramān atha grāmāṃś ca ghoṣā*ṃś* ca¹) nagarāṇi ca,
tapovanāni ramyāṇi vanāny upavanāni ca. ‖ 1_{10} ‖
evaṃ pracīṃ samadahat¹), tataḥ *sarvāṃ sa* dakṣiṇam²),
nirvṛkṣā nistṛṇā bhūmir *dagdhā³)* *saur*eṇa⁴ tejasā. 1_{11}
etasminn eva kāle tu Āpavo *jalam¹)* ās*th*itaḥ².
daśavarṣasahasrāṇi jalavasān³) mahān ṛṣiḥ. 1_{12}
pūrṇe vrate mahātejā udatiṣṭh*at¹)* tapodhanaḥ.
so 'paśyad āśramaṃ dagdham Arjunena mahān ṛṣiḥ²).
krodhāc chaśāpa rājarṣiṃ, kīrtitaṃ vo yathā mayā. ‖ 1_{13}
Kroṣṭoḥ¹) śṛṇu*ta²)* rāj*arṣer³)* vaṃśam uttamap*au*ruṣam⁴), [
Yador vaṃśadharasyâtha yajv*a*naḥ¹) puṇyakarmiṇaḥ |
Kroṣṭu²)-vaṃśaṃ hi śrutv*aiva³)* sarvapāpaiḥ pramucyate. ‖]
yasyânvavāy*e* s*aṃbhūto¹)* Viṣṇur²) Vṛṣṇikulodvahaḥ. ‖ 2 ‖

1_{8} = Bd. II. 70.8; Mt. 44.8; Vā. 95.8. 1) Bd. āviddham; Mt. āviṣṭa; Vā. āviṣṭam. 2) Mt. mama tejobhiḥ; Vā. -sa megha-. 3) Mt. śoṣayiṣyanti sthāvarān; Vā.T. -sāgaraṃ śoṣayiṣyati; V. śoṣam eṣyati. 4) Mt. śuṣkān. 5) Mt.T. bhasmīkariṣyanti; V. kariṣyāmi. 6) Bd. kṣaṇenaiva; Vā. tena prīto. 7) Bd. -paḥ.

1_{9} = Bd. II. 70.9; Mt. 44.9; Vā. 95.9. 1) Mt. -rāṃs tad-. 2) Bd. yādanāt prabhuḥ. 3) Bd. tataḥ saṃprāpya sa śarān; Mt.T. -ha saṃprāptān; Vā. tataḥ saṃprāpya sumahat. 4) Mt. sthāvarān. 5) Mt. ca.

1_{10} = Bd. II. 70.10; Mt. 44.10; Vā. 95.10. 1) Mt. grāmāṃs tathāśramāṃś caiva ghoṣāṇi.

1_{11} = Bd. II. 70.11; Mt. 44.11; Vā. 95.11. 1) Bd. taccāpakṣiptabāṇaugha; Mt.T. -cīm anvadahat; Vā. -vaṃ prācīnam adahat. 2) Bd. adahan sthāvarān nṛpa; Vā.T. sūryapradakṣiṇam; V. sarvapra-. 3) Mt. hata. 4) Vā. sūryeṇa; Mt. ghoreṇa.

1_{12} = Bd. II. 70.12; Mt. 44.12; Vā. 95.12. 1) Bd. 'nalam; Vā. niyama-. 2) Bd.Vā.V. āśritaḥ; Vā.V. -sthitaḥ. 3) Mt. -tatrāste sa; Vā. -vāsā.

1_{13} = Bd. II. 70.13, 14a; Mt. 44.13, 14a; Vā. 95.13. 1) Mt. -ṣṭhaṃs. 2) Mt. -hāmuniḥ.

2a = Bd. II. 70.14b; Br. 13.212b; H. 1904a; L. 68.21a; Mt. 44.14b; P.1 I. 13.1a; P.2 V. 13.1a; Vā. 95.14a. 1) L. -ṣṭuś. 2) Br. -ṭor vaṃśaṃ; H. -ṭos tu śṛṇu; L. ca śṛṇu; P.1 śṛṇu tvaṃ; P.2 śṛṇuṣva. 3) Br. muniśreṣṭhāḥ; H.P.1P.2 rājendra. 4) Bd.P.1P.2Vā. -pūruṣam; Br. śṛṇudhvaṃ gadato mama.

[ ] = Br. 13.213ab; H. 1904b, 1905a. 1) Br. -vinaḥ. 2) Br. -ṣṭor. 3) H. -tvêmam.

2b = Bd. II. 70.15a; Br. 13.213c; H. 1905b; L. 68.21b; Mt. 44.15a; P.1 I.

Kroṣṭor *evâ*[1]bhavat putro Vṛjinīvān[2]) mahāyaśāḥ[3]), |
Vārjinīvatam icchanti Svāhiṃ svāhākṛtāṃ[4]) varam[5]) || 3 ||
Svāheḥ[1]) putro 'bhavad rājā[2]) | tasya putro 'bhavat Svātiḥ[1]),
*Uṣadgu*r[3]) *v*adatāṃ[4]) varaḥ, | *Kuśa*ṅkus[2]) tatsuto 'bhavat. |
tataḥ[1]) prasūtim[2]) iccha*n vai*[3]) *Uṣadgu*ḥ[4]) so 'gryam ātmajam[5])||4||
mahākratubhir īje *sa*[1]) vividhair *āpta*[2]dakṣiṇaiḥ; |
jajñe[3]) Citrarathas tasya[4]) putraḥ[5]) karmabhir anvitaḥ[6]). || 5 ||
āsīc[1]) Caitrarathir[2]) vīro
yaj*vā*[3]) vipuladakṣiṇaḥ[4]) |
Śaśabinduḥ paraṃ vṛttaṃ[5])
rājarṣīṇām anuṣṭhitaḥ[6]) |
cakravartī[7]) mahāsattvo
mahāvīryo bahuprajaḥ[8]). || 6 ||

Śaśabindur iti khyātaś
cakravartī babhūva ha. || 6 ||

---

13 1b; P.2 V. 13 1b; Vā. 95.14b. 1) Br.H. -vavāyajo Viṣṇur; L. yasyânvaye tu. 2) Bḍ.Vā. Vṛṣṇir; Br. H. Harir.

3 = Bḍ. II. 70.15b, 16a; Br. 15.1; H. 1969; Kū. 24.1a = a; L. 68.22a = a; Mt. 44.15b, (16a); P.1 I. 13.2a = a; P.2 V. 13.2a = a; Vā. 95.15. 1) Bḍ.Kū.L.Vā. eko'; Br. athâ-. 2) Kū. Vajravān iti. 3) Kū. viśrutaḥ; Mt. -rathaḥ; P 2T. -maṇāḥ. 4) Bḍ.Vā. -hāvatāṃ. 5) Mt. Vṛjinīvataś ca putro 'bhūt Svāho nāma mahābalaḥ.

4a = Bḍ.II.70.16b; Br.15.2a; H 1970a; Mt. 44.16b; Vā. 95.16a. 1) Br Svāhi-; Mt Svāha-. 2) Mt. rājan. 3) Bḍ. Ruśekur; Vā. Raśādur; Mt. Uṣaṅgur. 4) Bḍ. Vā. dadatāṃ.

4a = Kū. 24 1b; L. 68.22b; P.1 I. 13 2b; P.2 V. 13 2b. 1) Kū. -vac Chāntiḥ; L. Svātī; P.2 Svātī (Cchvāhī). 2) Kū. Kaśikas; P.2 -kus (Ruśekus).

4b = Bḍ. II. 70.17a; Br. 15.3a; H. 1971a; L. 68.23a; Mt. 44.17a; Vā. 95.16b. 1) Bḍ. suta-; L. atha; Mt. sa tu; Vā. sutaṃ. 2) Vā. -sutam. 3) Bḍ. icchaṃs tu; Vā. icchanti. 4) Bḍ Ruśekuḥ; L. Kuśaṅkuḥ; Mt. Ruṣaṅguḥ; Vā. Raśādor. 5) Bḍ prayatātmavān; L. sumahābalaḥ; Mt.T. saumyam āt-; Vā agryam āt-.

5 = Bḍ. II. 70.17b, 18a; Br. 15.2b, 3b; H. 1970b, 1971b; L. 68.23b, 24a; Mt. 44.17b = b; P 1 I 13.(3a) = b; P.2 V. 13.(3a) = b; Vā. 95.17. 1) Br. H. yo; L. 'sau. 2) Br H. bhūri . 3) Mt. citraś; Vā. citraiś. 4) Mt. câsya. 5) Vā. -tra-. 6) P.1P.2 Kuśaṅkor abhavat putro nāmnā Citraratho 'sya tu.

6 = Bḍ. II. 70.18b, 19; Br. 15.4 = ab; H. 1972 = ab; Mt. 44 18a = a; L. 68 24b, 25a(b); Vā. 95 18, 19a. 1) Bḍ. jajñe; L.Mt. atha; Vā. evaṃ 2) Vā Citraratho. 3) Mt. jajñe; Vā. yajñān. 4) Vā. -ṇān. 5) Vā. vṛtto. 6) L. -dus tu vai rājā anvayād vratam uttamam. 7) Bḍ. [illegible]

6 = Mt. 44.16b; P.1 I. 13.3b; P.2 V. 13.3b.

atrâ[1]nuvaṃśaśloko 'yaṃ yasmin gītaḥ[2] purātanaiḥ[3] :
Śaśabindos tu[4] putrāṇāṃ śatānāṃ abhavac[5] chatam. 7
dhī[1]matāṃ anu[2]rūpāṇāṃ bhūridraviṇatejasām.
teṣāṃ ṣaṭ ca[3] pradhānās tu[4] pṛthusāhvā[5] mahābalāḥ: 8

Pṛthuśravāḥ Pṛthuyaśā	Pṛthuśravāḥ Pṛthuyaśāḥ Pṛthu*dh*armā[1] Pṛthuṃjayaḥ[2] Pṛthukīrtiḥ Pṛthu*ṃdāta*[3].
rājâsīc (!) Ch*ā*śabind*ava*ḥ[1]. 9	rājānaḥ Śāśa[4]bindavaḥ. 9

śaṃsanti ca purāṇajñāḥ[1] *Pārtha*[2]śravasam *An*taram[3].
Antarasya[4]) Suyajñas tu[5], *Suyajñatanayo*[6] 'bhavat[7] 10

Uśan*a*[1]) yajñam akhilaṃ svadharm*aṃ uṣ*atāṃ varaḥ[2])	Uśanā[1] sa tu dharmātmā avāpya[2] pṛthivīm[3] imām ājahārâśvamedhānāṃ śatam uttamadhārmikaḥ[4]. 11
Śineyur[3] abhavat[4], putra[5] *Auśanaḥ*[6] śatrutāpanaḥ[7], 11	

---

7 = Bḍ. II. 70.20; L. 68.24 = b; Mt. 44.19: P.1 I. 13.4; P.2 V. 13.4: Vā. 95.19b, 20a. 1) Bḍ Vā. tatrâ-. 2) Mt.P.2 gītas tasmin; P.1 gītas tasya. 3) Mt.P.1P.2 purâbhavat: Vā. puravidaiḥ. 4) Vā. -bindo 'stu. 5) L. -ṇāṃ sahasrāṇām abhūc.

8 = Bḍ II 70.21: Mt. 44.20; P.1 I. 13.5: P.2 V. 13.5; Vā 95.20b, 21a. 1) Bḍ. śrī. 2) Mt. câbhi-; P.1P.2 cāru-. 3) Bḍ. vai. 4) Mt P.1P.2 śatapradhānānāṃ. 5) Bḍ. -thusvāha.

9 = Br. 15.5a; H. 1973a. 1) H. Chaśabindujaḥ; Br.V. -jaḥ.

9 = Bḍ. II. 70.22; Mt. 44.21; P.1 I. 13.6; P.2 V. 13.6; Vā. 95.21b. 22a. 1) Bḍ. Pṛthukarmā; P.1P.2 -thutejāḥ. 2) P.1P.2 -thūdbhavaḥ. 3) Bḍ. -dāto; Mt -thumanā; P.1 -thumato; P.2 -matī. 4) Bḍ Mt. P.1 Śaśa-.

10 = Bḍ. II. 70.23; Br. 15.5b, 6a; H. 1973b. 1974a: L. 68.26b, 27a: Mt. 44.22; P.1 I. 13.7a = a; P. V. 13.7a(); Vā. 95.22bc. 1) L. -ti tasya putrāṇāṃ; Vā. purāṇāni. 2) Mt P.1P.2 Pṛthu-. 3) H. uttaram: L. Anantakam anuttamam; Mt P.1P.2 uttamam. 4) Bḍ. Akṣarasya: H. anantaraṃ; L. Anantakāt; P.2 Anantasya; Vā.T. Antaraḥ sa. 5) L. suto Yajño; Mt. Sujajñasya; P.2 parā syāt su; Vā. pura yas tu. 6) Bḍ. Uśanās tatsuto; L.Vā Yajñasya tanayo; Mt. P.2 Suyajñas tanayo. 7) L. Dhṛtiḥ.

11 = Br. 15.6b, 7a; H. 1974b, 1975a; Mt. 44.24a = b; P.1 I. 13.7b, (8a); P.2 V. 13.7b, (8a). 1) Br. uṣataḥ; H. uṣan yo. 2) Br.T. -dharme ca kṛtādaraḥ; V. -mam(s)ukhatāṃ varaḥ. 3) Mt. Titikṣur. 4) P.1P.2 tataś câsyâbhavat

11 = Bḍ. II. 70.24; L. 68.(27b), 28a; Mt. 44.23; Vā. 95.23. 1) Bḍ. -nāḥ; L. -nās. 2) Mt. -nā tu Suyajñasya yo rakṣan. 3) L. -nās tasya tanayaḥ samprāpya tu mahīm. 4) Bḍ. -madakṣiṇam.

Maruttas[1]) tasya tanayo rājarṣīṇām *anuttama*ḥ[2]). |

Marutto[1]) 'labhata jyeṣṭhaṃ
sutaṃ Kambalabarhiṣam. || 12 ||
cacāra vipulaṃ dharmam
amarṣāt pretya[1]bhāg api. |
Śata[2]prasūtim icchan*ti*[3])
sutam Kambalabarhiṣaḥ, || 12i ||
babhūva Rukmakavacaḥ
Śataprasavataḥ sutaḥ. |

vīraḥ[1]) Kambalabarhis tu
Maruttatanayaḥ[2]) smṛtaḥ[3]), || 12 ||

putras tu Rukmakavaco
vidvān Kambalabarhiṣaḥ[1]). |

nihatya Rukmakavacaḥ *purā*[1]) kavaci*no*[2]) raṇe[3]) || 13 ||
dhanvino[1]) niśitair[2]) bāṇair avāpa[3]) śriyam uttamām[4]), |
| *aśvamedhe* dadau[5]) *rājā brāhmaṇebhyas tu*[6]) *dakṣiṇām*[7]). ||14||
*ja*jñe[1]) *tu*[2]) Rukmakavacāt Parā*vṛt*[3]) paravīrahā[4]), |

(P.1 -van). 5) P.1 -trāḥ. 6) Br. H. Uṣataḥ; P 1P.2 Uśanā. 7) P.1P.2 putraś c-Ôśanasas tasya Śineyur nāma sattamaḥ.

12a = Bḍ. II. 70.25a; Br. 15.7b; H. 1975b; L. 68.29a; Mt. 44.24b; Vā. 95.24a. 1) Br. -tas. 2) Bḍ. anuvrataḥ; Br.H. -ṣir abhavan nṛpaḥ (H. -pa); L. -ṛṣivaṃśavardhanaḥ; Vā. anuṣṭhitaḥ.

12b = Br. 15.8a; H. 1976a. 1) Br. -to.

12i = Br. 15.8b, 9a; H. 1976b, 1977a. 1) Br.T. pratya-. 2) Br.T. sa sat-. 3) Br.T. icchan vai.

13a = Br. 15.9b; H. 1977b.

12b = Bḍ. II. 70.25b; L. 68.29b; Mt. 44.25a; Vā. 95.24b. 1) Bḍ. -ra-. 2) L. tu Marus tasyâtmajaḥ. 3) Mt. āsīn Maruttatanayo vīraḥ Kambalabarhiṣaḥ.

13a = Bḍ. II. 70.26a; L. 68.30a; Mt. 44.25b; P.1 I. 13.(8b); P.2 V. 13.(8b); Vā. 95.25a. 1) P.1P.2 āsīc Chineyoḥ putro yaḥ sa Rukmakavaco mataḥ.

13b = Bḍ. II. 70.26b; Br. 15.10a; H. 1978a: L. 68.30b; Mt. 44.26a; P.1 I. 13.9a: P.2 V. 13.9a; Vā. 95.25b. 1) Br.H. śataṃ; L. -co vīrān: Mt. parān; P.1 -co yuddhe. 2) Br.H. -cinām. 3) Mt. kavacadhāriṇaḥ; P.1 -dhe yuddhaviśāradaḥ; P.2 -caḥ parānīkavināśanaḥ.

14 = Bḍ. II. 70.27a(b); Br. 15.10b = a; H. 1978b = a; L. 68.31a(b); Mt. 44.26b, 27a; P 1 I. 13 9b, 10a; P.2 V. 13.9b, 10a; Vā. 95.26a(b). 1) Br.H. dhanvinām. 2) Mt.P 1P.2 vividhair. 3) Mt P.1 avāpya; P.2 -ṇaiś câvāpya. 4) Mt.P.1P 2 pṛthivīm imām. 5) P.1 'dadād. 6) P.1 -yaś ca; P 2 -yaḥ sa. 7) Bḍ.Vā. brāhmaṇebhyo dadau vittam aśvamedhe mahāyaśāḥ; L. -dhe tu dharmātmā ṛtvigbhyaḥ pṛthivīṃ dadau.

15 = Bḍ. II. 70.28; Br. 15.11; H. 1979; L. 68.32; Mt. 44.27b, 28a; P.1 I. 13.10b, 11a; P.2 V. 13.10b, 11a; Vā. 95.27. 1) Bḍ Vā rājñas; Mt.P.2 yajñe. 2) Br.P.2 ca; H. 'tha. 3) Bḍ [illegible]

jajñire pañca putrās tu[5] mahāvīryaḥ Parāvṛtaḥ[6] : 15
Rukmeṣuḥ Pṛthurukmaś ca Jyāmaghaḥ Parigho[1], Hariḥ.
Parigham[2] ca Hariṃ caiva Videhe 'sthāpayat pitā[3] : 16
Rukmeṣur[1], abhavad rājā Pṛthurukmas tadāśrayaḥ[2].
tābhyām[3] pravrājito[4] rājyāj[5] Jyāmagho 'vasad[6] āśrame 17
praśāntaś câśramasthas ca[1] brāhmaṇaiś câvabodhitaḥ.
jagāma dhanur[2] ādāya deśam anyam[4] dhvajī rathī[5]. 18
Narmadāṃ nṛpa[1] ekākī Mekalām[2] Mṛttikāvatīm[3],
Ṛkṣavantaṃ giriṃ gatvā[4] Śuktimatyām[5] uvāsa saḥ[6]. 19
Jyāmaghasyâbhavad bhāryā Śaibyā[1] balavatī[2] satī[3].
aputro 'pi sa vai rājā[4] bhāryām[5] anyām[6] na vindati[7]. 20
tasyâsīd vijayo yuddhe, tatra[1] kanyām avāpa[2] saḥ,

Br.T. Parajit: Mt.P2 caḥ kadaeit. 4) Va. -cad aparavṛtya vīrahāḥ. 5) P.1 tat putrā jajñire pañca. 6) Bd.Va. -sattva mahābalāḥ; Br.T.H. -vīryaḥ Parāvṛtaḥ: L. -sattvaḥ Parāvṛtaḥ: Mt. -vīrya Parāvṛtaḥ: Br.V.P.1P2 -vīrya aparakramāḥ.

16 = Bd. II. 70.29; Br. 15.12: H. 1.980: L. 68.30: Mt. 44.29b, 30a: P.1 I. 13.11b, 12a: P.2 V. 13.11b, 12a: Vā. 95.28. 1) Br.H. Palito. 2) Br.H. Palitam. 3) Br.H. -bhyaḥ pitā vadau: L. -ṣeṣu pitā nyasat.

17 = Bd. II. 70.30; Br. 15.13; H. 1981; L. 68.31: Mt. 44.30b, 31a: P. I. 13.12b, 13a: P.2 V. 13.12b, 13a: Vā. 95.29. 1) Vā. Brahmeṣur. 2) Br.H. -masya saṃśrayat; L. -śrayat: P.1 tathāśrayaḥ. 3) Bd. Mt.Va. tebhyaḥ: L. tais tu. 4) Bd. parajito; Va. -vrajito. 5) Bd Br.T.L P.2 rājā. 6) Mt. nu tadā-: Vā. 'bhavad.

18 = Bd. II. 70.31: Br. 15.14; H. 1982: L. 68.35: Mt. 44.30b, 31a; P.1 I. 13.13b, 14a; P2 V. 13.13b, 14a; Vā 95.30. 1) Bd.Va. -tas tu vane ghore: Br.T. ca tadā rājā; V. -teḥ savarasthaś ca: H. caprašāntaś ca: L. -taḥ sa vanastho 'pi; P.1 -sthas tu; P.2 -taḥ svāśramasthas tu. 2) Bd.-ṇena viro-; P1 -ṇena vibo-: L. -ṇair eva: Mt P.2Vā. -ṇenâvabo-. 3) Br. punar. 4) Va deśamadhyam 5) Bd.Va. rathī dhvajī.

19 = Bd II. 70.32: Br. 15.15; H. 1983: L. 68.36: Mt 44.31b, 32a: P.1 I. 13.14b, 15a: P.2 V. 13 14b, 15a: Va. 95.31. 1) Br.H. -dākūlam: L. -datīram: P1P.2 -datata: Va.T. -danūpa. 2) L-Mt P1P.2 kevalam. 3) Bd. -lanmirikāvanam; L. bhārvaṃ a yutaḥ; Mt. vṛttikāmataḥ; P.1P.2 vṛttikarṣitaḥ; Vā T. mekalāvṛttikā api. 4) Br H. jitvā. 5) Bd. Muktimantam: L. tyaktam anyair; Mt. bhuktam anyair; P.1 muktam anyair; P.2 bhuktavanya: Vā. Śuktimanyām. 6) Bd Va. athâviśat; Mt.P.1P2 upāviśat.

20 = Bd. II. 70.33; Br. 15.16; H 1984; L 68.37a = a; Mt. 44.32b, 33a; P.1 I. 13.15b, 16a; P.2 V. 13.15b, 16a; Vā. 95.32. 1) Mt. Caitrā: Vā. Saivya. 2) L. śīlavatī; Mt.P.1P2 pariṇatā. 3) Vā. bhṛśam. 4) Br. 'pi sa rājā vai; H. 'pi ca rājā sa; Mt. -tro nyavasad r.; P.1P.2 'py abhavad r. 5) Br.H. nânyām. 6) Br H. bhāryām. 7) Br.H. avindata; Mt.T. na vindata; P.1 acintayan.

bhāryām uvāca saṃtr*astaḥ*[3]) snuṣ*êti sa*[4]) *janeśvaraḥ*[5]). || 21 ||
evam[1]) *uk*tâ[2]bravīd *enaṃ*[3]): kasyêyaṃ te[4]) snuṣêti *vai*[5])? |
| abravīt tad upaśrutya Jyāmagho rājasattamaḥ: |
yas te janiṣyate putras, tasya bhāry*ā bhaviṣyati*[1]). || 22 ||

ugreṇa tapasā tasyāḥ	tasy*āḥ*[1]) sā[2]) tapasôgreṇa
kanyāyāḥ sā[1]) vyajāyata |	*Śaibyā*[3]) *vai* saṃpra[4]sūyata |

putraṃ[1]) Vidarbhaṃ subhagā[2]) Śaibyā[3]) pariṇatā satī. || 23 ||
rājaput*rau*[1]) *tu*[2]) vidvāṃsau[3]) snuṣāyāṃ Kratha-Kaiśikau[4]) |
paścād[5]) Vidarbho 'janayac[6]) chūr*au*[7]) raṇaviśārad*au*[8]) 24 ||
| Lomapāda*ṃ*[1]) tṛtīya*ṃ*[2]) *tu*[3]) *putraṃ parama*[4]*dhārmikam*[5]). |
| Lomapād*ātmajo*[6]) Babhrur[7]), *Dhṛ*tis[8]) tasya *tu* cât[9]majaḥ[10]), || 25 ||

---

21 = Bḍ. II. 70.34; Br. 15.17; H. 1985; Mt. 44 33b, 34a; P 1 I. 13.16b, 17a; P.2 V. 13.16b, 17a; Va. 95.33. 1) Bḍ Vā tataḥ 2) Mt P.1 avāpya. 3) Bḍ. bhītaḥ san; Mt.P.1P 2 saṃtrāsāt; Vā rājā sa. 4) Bḍ.Vā. tu; Br.V.Mt.P.1P 2 snuṣêyaṃ te. 5) Mt.P.1P.2 śucismite; Bḍ.Vā. nareśvaraḥ.

22a = Bḍ. II. 70 35a; Br. 15.18a; H. 1986a; Mt. 44.34b; P.1 I. 13.17b; P.2 V. 13.17b; Vā. 95.34a 1) Bḍ.H etac. 2) Br.H. chrutvâ-; P.1 uktvâ-. 3) Bḍ. evaṃ; Br.H. devī. 4) Br. deva; H.Mt. -ya cêyaṃ; P.1P.2 -ya kêyaṃ. 5) Bḍ.Vā. sā; Mt. ca.

| 22b = Br. 15.18b; H. 1986b.

22c = Bḍ. II. 70.35b; Br. 15.19; H. 1987a; Mt. 44.35a; P.1 I 13.18a: P.2 V. 13.18a; Vā 95.34b. 1) Br. bhāryôpapāditā: H. bhāryôpadānavī.

23a = Br. 15.20a; H. 1987b. 1) H. sa.

23a = Bḍ. II. 70 36a; L. 68.37b; Mt. 44.35b; P.1 I. 13.18b; P.2 V. 13.18b; Vā. 95.35a. 1) Mt.T. tasmāt; V. tasyāṃ; Vā. tasya. 2) L. sā caiva. 3) Vā. Saivyā. 4) Bḍ. caiva hy a-; Mt.P.1 kanyāyāḥ saṃpra-; P 2 kanyāyāḥ sama-; Vā.T. vaiśaṃ pra-.

23b = Bḍ II. 70 36b; Br. 15 20b; H. 1988a; L. 68.a; Mt 44.36a; P.1 I. 13.19a; P.2 V. 13.19a; Vā. 95.35b. 1) L. sutaṃ. 2) P.1P.2 -gaṃ. 3) L. vayaḥ ; Mt. Caitrā; Vā. Saivyā.

24 = Bḍ. II. 70.37; Br. 15.21; H. 1988b, 1989a; L. 68.38b, 39a; Mt. 44.36b, 37a; P.1 I. 13.19b, 20b; P.2V. 13.19b, 20b; Vā. 95 36. 1) Bḍ -putras; Br. T.H.Mt.P.1 -putryāṃ. 2) Mt. ca; P.2 su-. 3) L. -trasutāyāṃ tu; Mt.T. vidvān sa. 4) Br H.P.1Vā.T. -Kauśikau; L. vidvāṃsau Kratha-Kaiśikau. 5) Bḍ L.Vā. putrau; Mt. tasyāṃ. 6) L. -bharājasya. 7) Mt.P.2 -rān; P.1 -raṃ. 8) Mt P.2 -dān; P.1 -dam.

| 25 = Bḍ II. 70.38; Kū. 24 (6c) = a; L. 68.(39b, 40a); Mt. 44.36c, 37b; P.1 I. 13 20a, 21a; P.2 V. 13.20a, 21a; Vā. 95.37. 1) Kū. -das; L. Romapādas. 2) Kū. -yas; L. -yaś. 3) L. ca. 4) Bḍ. Vā. tu paścāj jajñe su-. 5) Kū L. Babhrus tasyâtmajo nṛpaḥ (L. -jaḥ smṛtaḥ). 6) Bḍ. -pādasuto; Mt. -pādān

Kai[1]śikasya Cidiḥ[2] putras[3], tasmāc Caidyā[4] nṛpāḥ smṛtāḥ[5]. |
Bhīmo Vidarbhasya sutaḥ, — Kratho Vidarbhaputras tu[1],
Kuntis tasyâtmajo 'bhavat. 26 — Kuntis tasyâtmajo 'bhavat, 26 ||
Kunter Dhṛṣṭaḥ[1] suto[2], jajñe raṇa[3]dhṛṣṭaḥ[4] pratāpavān. |
Dhṛṣṭasya jajñire śūrās — Dhṛṣṭasya[1] putro dharmātmā[2])
trayaḥ paramadhārmikāḥ: 27 — Nirvṛtiḥ[3] paravīrahā. 27 ||
Āvantaś ca Daśārhaś ca — tasya putro Daśārhas tu[1])
balī Viṣaharaś ca yaḥ[1]. | — mahābalaparākramaḥ[2]. |
Daśārhasya suto[1] Vyomā[2], Vyomno[3] Jīmūta ucyate[4]. 28

Manuḥ. 7) Mt. putro; Vā. Vastur. 8) Bd. Ākṛtis: Mt. Jñātis; P.2 Hetis; Vā. Āhṛtis. 9) Bd.Vā. -sya cā-. 10) L. Sudhṛtis tanayas tasya vidvān paramadhārmikaḥ.

26a = A. 275.18b; Bd. II. 70.39a; L. 68.40b; Mt. 44.38a; P.1 I. 13.21b; P.2 V. 13.21b; Vā 95.38a. 1) A.Bd.L.P.1Vā. Kau-. 2) L. -śikas tanayas. 3) L. tasmāt; P.1 -kasyâtmajaś Cedis. 4) P.1 -ya. 5) L. -dyānvayaḥ smṛtaḥ.

26b = Br. 15.22a; H. 1989b.

26b = Bd. II. 70.39b; L. 68.41a; Mt. 44.38b; P.1 I. 13.22a; P.2 V. 13.22a; Vā. 95.38b. 1) L. -bhasya sutaḥ: P.1 -tro yaḥ.

27a = Bd. II. 70.40a; Br. 15.22b; H. 1990a; L. 68.41b; Mt. 44.39a; P.1 I. 13.22b; P.2 V. 13.22b; Va 95.39a. 1) L. Vṛtaḥ: Vā. -ṣṭa-. 2) L. P.1P.2 tato. 3) Bd. raṇe; P.1P.2 Dhṛṣṭāt; Vā. puro. 4) P.1 Sṛṣṭaḥ; P.2 Pṛṣṭaḥ.

27b = Br. 15.23a; H. 1990a.

27b = Bd. II. 70.40b; L. 68.42a; Mt. 45.39b; P.1 I. 13.23a; P.2 V. 13.23a; Vā 95.39b. 1) P.1 Sṛṣṭasya; P.2 Pṛṣṭasya. 2) L. raṇadhṛṣṭasya ca suto. 3) L. Nidhṛtiḥ; Mt. P.1 Nivṛtiḥ

28a = Br. 15.23b; H. 1990a. 1) Br.T. saḥ.

28a = Bd II. 70.41a; L 68.(42b); Mt. 44.40a); P.1 I. 13.23b; P.2 V. 13.23b; Vā 95.40a. 1) L. Daśārho Naidhṛto nāmnā; Mt. tad eko Nirvṛteḥ putro; P.1 Nivṛttiputro Dāśārho; P.2 Dāśārho Nirvṛteḥ putro. 2) L. mahāriganasūdanaḥ; Mt.P.1P.2 nāmnā sa tu Vidūrathaḥ.

28b = A. 275.19a = b; Bd. II. 70.41b; Br. 15.24a; H. 1991b; L. 68.43a; Mt. 44.40(b)c; P.1 I. 13.24a; P.2 V. 13.24a; Vā. 95.40b. 1) P.1P.2 Da(ā)-śārhaputro; Mt. Daśārhas tasya vai putro Vyomas tasya ca vai smṛtaḥ; Dāśārhāc caiva. 2) A.Bd. Vyomas; L. Vyāpto; Mt. Vyomā tu; P.1 Bhīmas tu; P.2 Vyomnas tu. 3) A. Vyomāt; Bd. Vā. tato; Mt. putro; P.1 Bhīmāj; P.2 Vyomnāj. 4) L. -pto Jīmūta iti tatsutaḥ.

Jīmūtaputro Vik*ṛtis*[1]), tasya Bhīmarathaḥ sutaḥ[2]), |
atha[3]) Bhīmarathasyâs*īt*[4]) putro[5]) *Navarathaḥ*[6]) kila[7]) || 29 ||

| dāna[1]dharmarato nityaṃ *satya*śīla[2]parāyaṇaḥ, |
| tasya putro Navarathas, tato Daśarathaḥ smṛtaḥ. || 29₁ ||

tasya *câsīd* Daśarathaḥ[1]), Śakunis tasya câtmajaḥ.

tasmāt Karambhaḥ, Kārambhir[1])	tasmāt Karambha*ko dhanvī*[1]),
Devarāto 'bhavan nṛpaḥ[2]) || 30 ||	Devarāto *'bhavat tataḥ* || 30 ||

Devakṣatro 'bhavad[1]) *rājā*[2]) D*aivarā*tir[3]) mahāyaśāḥ, |

deva*garbha*[1]samo[2]) jajñe	Devakṣatrasuto jajñe
Devakṣatrasya[3]) nandanaḥ[4]). ||31||	Devanaḥ kṣatranandanaḥ, |
	Devanāt ca[1]) Madhur jajñe,
	yasya medhārthasaṃbhavaḥ[2])||31||
Madhūnāṃ vaṃśakṛd rājā	Madh*ur nāma*[1]) mahātejā,
Madhur madhuravāg api[1]), |	Madhoḥ[2]) *K*uruva*śas*[3]) tathā[4]), |
Madhor jajñe 'tha Vaidarbhyāṃ[2])	āsīt *K*uruva*ś*āt[5]) putraḥ
Purudvān[3]) puruṣottamaḥ. || 32 ||	Puru*dvān*[6]) puruṣottamaḥ[7]). ||32||

---

29 = A. 275.19b = a; Bḍ. II. 70.42; Br. 15.24b. 25a; H. 1992; L. 68 43b,44a Mt. 44.41; P.1 I. 13.24b, 25a; P.2 I. 13.24b, 25a; Vā. 95.41. 1) A.P.2 -kalas; H. Vṛkatis; Mt. -malas. 2) Br. smṛtaḥ. 3) Mt. suto. 4) P.1P.2 -syâpi. 5) Mt. smṛto. 6) Bḍ.Vā. Rathavaraḥ. 7) Br. H. tathā.

| 29₁ = Bḍ. II. 70.43; L. 68.44b = a; Vā. 95.42. 1) Vā.T. dātā. 2) Bḍ. śīlaśruta-.

30a = Bḍ. II. 70 44a; Br. 15 25b; H. 1993a; L. 68.45a; Mt. 44.42a; P.1 I. 13.25b; P.2 V. 13.25b; Vā. 95.43a. 1) L.Mt.P.2T. Dṛḍharathaḥ; Bḍ. Vā. -ya c-Aikādaśarathaḥ.

30b = Br. 15.26a; H. 1993b; Mt. 44.42b; P.1 I. 13.26a; P.2 V. 13.26a. 1) P.1P.2 -bhas tasmāc ca. 2) Mt.P.1P.2 -to babhūva ha.

30b = Bḍ. II. 70.44b; L. 68.45b; Va. 95.43b. 1) L. -bhaḥ saṃbhūto.

31a = Bḍ. II. 70.45a; Br. 15.26b; H. 1994a; L. 68.46a; Mt. 44.43a; P.1 I. 13.26b; P.2 V. 13.26b; Vā. 95.44a. 1) L. -rātād abhūd. 2) Br.H. -vat tasya. 3) Bḍ.L.Vā. Devarātir; Br. Vṛddhakṣatro; H. Daivakṣatrir; P.1 Devarātān.

31b = Br. 15.27a; H. 1994b; L. 68.46b; Mt. 44 43b; P.1 I. 13.27a; P.2 V. 13.27a. 1) H. -varga-. 2) L. -bhopamo. 3) L. yo devakṣatra-; Mt. Devanakṣatra-. 4) L -nāmakaḥ; Mt. -tranandanaḥ.

31bc = Bḍ. II. 70.45b, 46a; L. 68.(47a) = c; Vā. 95.44b, 45a. 1) Bḍ.Vā. sa. 2) L. Devakṣatrasutaḥ śrīmān Madhur nāma mahāyaśāḥ.

32 = Br. 15.27b, 28a; H. 1995; L. 68. 47b, 48a. 1) L. Madhos tu Kuruvaṃśakaḥ. 2) L. Kuruvaṃśād Anus tasmāt. 3) L. Purutvān.

32 = Bḍ. II. 70.46b, 47a; Mt. 44.44; P.1 I. 13.27b, 28a; P.2 V. 13.27b, 28a; Vā. 95.45b, 46b, cfr. 46a. 1) Bḍ. Nandanaś ca; Vā. Madhoś

Aṃśur[1] jajñe tha[2] Vaidarbhyāṃ — jajñe Purudvatah putr
Bhadravatyāṃ[3] *Kurūdvahah*[4]. — Bhadravatyāṃ Purūdvahaḥ.

Aikṣvākī[1] câbhavad[2] bhāryā[4] ..., tasyāṃ vyajāyata[7]
Sattrān[8] *sarvaguṇopetaḥ* Sātvatāṃ[10] kīrtivardhanaḥ. 33
imāṃ visṛṣṭiṃ vijñāya Jyāmaghasya mahātmanaḥ[1]

yujyate paramaprītyā
prajāvāṃś ca bhavet sadā[2]. 34

prajāvān[1] eti sāyujyaṃ[2]
rājñaḥ Somasya dhīmataḥ[3]. 34

---

capa. 2 V.. M. .. 3 Bd. Puruvasus: Mt. Puruvasas: Vā Manuvaśas. 4 P.. .. 5) Bd. Puruvasoḥ: Mt. Puruvasāt: Vā. Puruvaśāt. 6 P.1 Puruhotraḥ; P.2 puruṣaḥ 7 P.1 prajāpavan

33a = Br. 15 .. : H. 1995 ..; L. 68.4..; Mt. 44.4..; P.1 I. 13.2..; P.2 V. 13.2.. 1 Br. Madhur: H Madhor: Mt P.2T. Jantur. 2 L. ca .. 3 Mt. Bhadrase- nyaṃ; P.1 Bhavamāyaṃ.. 4 H. -ha: L. Purutvataḥ: Mt. Purudvataḥ: P.1 Puruhotrataḥ: P.2 Purudvasuḥ.

3.. = Bd. II. 70.47; Vā. 95.47a.

33bc = Bd. II. 70.48; Br. 15.28b, 29a; H 1996b, 1997a: L. 68.49: Mt. 44.45b, 46a: P.1 I. 13.29; P.2 V. 13.29; Vā. 95.47bc. 1 L. -kim: P.1P.2 Vetrakī. 2) Bd.P.1P.2 tv a-. 3) L. avahac. 4) L. cāṃśuḥ. 5) Bd.L.Vā. Sattvas: Br. Madhos: H. Sattvaṃs; Mt.P.2T. Jantos. 6) H. tasyā: L. tasmad 7) Bd.L.Mt.Vā. ajāyata. 8) Bd tasmāt: Br.V.L Vā. Sattvat; Mt.P.1P.2 Sātvataḥ. 9) Bd.Br V.Vā. sattvagu-. Mt. sattvasaṃyuktaḥ; P.1P.2 sattvasampannaḥ. 10) Bd.L.Vā. Sāttvataḥ: Br. sātvatā: H. sattvatāṃ; P.1 -tvatān. 11) L. kula-.

34a = Bd. II. 70.49a: Br. 15.29b: H. 1997b; L. 68.50b; Mt. 44.46b; P.1 I. 13.30a; P.2 V. 13.30a; Vā. 95.48a. 1) L. yaḥ paṭhec chṛṇuyad vâpi nisṛṣṭiṃ Jyamaghasya tu.

34b = Br. 15.29c; H. 1998 1) H. tathā.

34b = Bd II. 70.49b; L. 68.51; Mt. 44.46c; P.1 I. 13.30b: P.2 V. 13.30b: Vā. 95.48b. 1) L. prajī- vaty. 2) L. vai svargam. 3) L. rājyaṃ saukhyaṃ ca vindati.

C.

(Bd. II. 71.1—21a; Br. 15.30—45a, 16.9—11; H. 1999—2014a, 2040—2042; L. 69.1—12b; Mt. 44.47—45.3; P.1 I. 31.31—72; P.2 V. 13.34—75a; Vā. 96.1—20a; cfr. A. 275.24—26, 38b—40a; Bhg. IX. 24.6—13a; Ga. 139.36—39; Kū. 24.33—39; Vi. IV. 13.1—8.)

Sāttv*atān* [1]) *sattv*asampannān[2]) Kauś[3]alyā[4]) suṣuve sutān[5]): |
bhajinaṃ[6]) Bhajamānaṃ *ca*[7]) divyaṃ[8]) Devāvṛdhaṃ[9]) nṛpam[10]) || 1 ||
Andhakaṃ ca mahā-*Bhoj*aṃ[1]) Vṛṣṇiṃ ca Yadunandanam[2]). |
teṣāṃ *vi*sargāś[3]) catvāro[4]), vistareṇ*aiva*[5]) *tāñ śṛṇu*[6]): || 2 ||
Bhajamānasya Sṛñjayy*au*[1]) Bāhya*kā* c-[2]*Ôpa*bāhyakā[3]) |
āstāṃ bhārye, tayos tasmāj jajñire bahavaḥ sutāḥ: || 3 ||

Sṛñjayasya sute dve[1]) tu Bāhyake[2]) *te*[3]) *udāvahat*[4]). || 3 ||

---

1 = Bd. II. 71.1; Br. 15.30; H. 1999; L. 69.1; Mt. 44.47; P.1 I. 13 31a=a; P.2 V. 13.31; Vā. 96.1. 1) Bd. Sāttvatāj; Br.T. Sattvataḥ; L. Sāttvataḥ; P.2 Sāttvatāt; Vā. Sāttvatī. 2) Bd jajñire putrāḥ; L. satvasampannaḥ; P.1 -pannā; P.2 -pannāt; Vā. rūpasampannā. 3) P.1 Kausa-. 4) L. prajajñe. 5) Bd. -lyāyāṃ mahābalāḥ; L. caturaḥ sutān. 6) Bd. Bhajamāno; Br.T. Bhāginaṃ; L. Bhajanaṃ. 7) Mt.P.2 tu; Bd. Bhajir Divyo; L. Bhrāja-. 8) Bd. Vṛṣṇir. 9) Bd. -vṛdho. 10) Bd. 'ndhakaḥ; Mt. nṛpa.

2 = Bd. II. 71.2(a)b; Br. 15.31; H. 2000; L. 69.2; Mt. 44 48; P.1 I. 13.31b = b; P.2 V. 13.32; Vā. 96.2. 1) Bd. Mahābhojaś ca vikhyāto; Br. H. mahābāhuṃ; L.P.2V. mahābhāgaṃ. 2) Bd. brahmaṇyaḥ satyasaṅgaraḥ; P.2 ca tadanantaram. 3) Bd Vā. hi sargāś; L. nisargāṃś; Mt. tu sargāś; P.1P.2 sargāś ca. 4) L. caturaḥ. 5) Br.H. -reṇêha. 6) Bd.L.Vā. -raḥ śṛṇudhvaṃ vistareṇa vai; Br. -êha kīrtitāḥ; Mt. -va tac chṛṇu.

3a = Bd. II. 71.3a; Br. 15.32a; H. 2001a; Mt. 44.49a; P.1 I. 13.32a; P.2 V. 13.33a; Vā. 96.3a. 1) Bd. -yyo; H. -jaryyau; Mt P.1P.2 -jayyāṃ; Vā. Sṛñjayyāṃ. 2) Br H. 'th-. 3) Mt. Bāhyakāyāṃ ca Vāhyakāḥ; P.1P.2 Bhājanāmā suto 'bhavat; Vā. Bāhyaś c-Ôparibāhyakaḥ.

3b = Br. 15.32b; H. 2001b.

3b = Bd. II. 71.3b; Mt. 44.49b; P.1 I. 13.32b; P.2 V. 13.33b; Vā. 96 3b. 1) P.1P.2 sutāyāṃ. 2) Mt. Vāhyakās; P.1P.2 Bhājakās; Vā. Bāhyakas. 3) Mt.P.1P.2 tu. 4) Mt. tadâbhavan; P.1P.2 tato 'bhavan.

tasya bhārye[1] bhaginyau te[2] prasūte tu[3] sutān bahūn[4] :
Kṛmiś[1] ca Kramaṇaś caiva — Nimiś ca[5] Kṛkaṇaś[6] caiva
Dhṛṣṇaḥ[2] Śūraḥ puraṃjayaḥ. — Vṛṣṇiḥ[7] parapuraṃjayaḥ[8].
ete[1] Bāhyakasṛñjayyāṃ[2] Bha[3]jamānād vijajñire. 4
A[1]yutājit Sahasrājic Chatājid[2] atha[3] Dāsakaḥ[4]
Upabāhyakasṛñjayyāṃ[5] Bhajamānād vijajñire. 5
teṣāṃ[1] Devāvṛdho rājā[2] cacāra paramaṃ[3] tapaḥ:
putraḥ sarvaguṇopeto mama bhūyād iti spṛhan[4]. 6
saṃyojyâ[1]tmānam[2] evaṃ sa[3] Parṇāśājalam[4] aspṛśat[5]
sadôpasparśanāt[6] tasya cakāra priyam[7] āpagā[8]. 7

4a = Br. 15.33a; H. 2002a. 1) Br. Krimiś. 2) Br. Dhṛṣṭaḥ.

4ab = Bd. II. 71.4; Mt. 44.50ab; P.1 I 13.33; P.2 V. 13.34; Vā. 96.4. 1) P.1P.2 Bhājasya. 2) Mt.P.1P.2 bhārye dve. 3) Mt.P.1P.2 suṣuvate; Vā. -teti. 4) Mt. bahūn sutān. 5) Bd. Nimiś ciḥ; Mt.P.1 Nemiṃ ca; P.2 vinayaṃ. 6) Bd. Kiṃkaṇaś; Mt. Kṛmilaṃ; P.1 -ṇaṃ; P.2 Karuṇaṃ; Vā. Paṇavaś. 7) Bd. Dhṛṣṭiḥ; Mt.P.1P.2 Vṛṣṇiṃ. 8) Mt.P.1P.2 -jayam.

4b c) = Bd. II. 71.5a; Br. 15.33b; H. 2002b; L. 69.3a; Mt. 44.50c; P.1 I. 13.34a; P.2 V. 13.35a; Vā. 96.5a. 1) Bd.Mt.P.1P.2 te; Vā. ye. 2) Bd.Mt.Vā. Bāhyakāyāṃ Sṛñjayyāṃ; H. -sṛñjaryyāṃ; L. Sṛñjayyāṃ Bhajanāc caiva; P.1P.2 Bhajakāḥ smṛtā yasmād; Vā. Bāhyakāryaśṛñjayyāṃ. 3) L. Bhrā-.

5 = Bd. II. 71.5b, 6a; Br. 15.34; H. 2003; L. 69.(5b; Vā. 96.5b, 6a. 1) Br. Ā- 2) L. Ayutāyuḥ Śatāyuś ca balavān; Vā Ayutāyutasahasraśatajid. 3) Br. tv atha. 4) Bd. iti nāmataḥ; L. Harṣakṛt smṛtaḥ; Vā. atha Vāmakaḥ. 5) Bd. Bāhyakāyāṃ bhaginyaṃ te; H. -jaryyāṃ; Vā. Bāhyakāryābhaginyāṃ ye.

6 = Bd. II. 71.6b; Br. 15.35; H 2004; Kū. 24.35; L. 69.4; Mt. 44.51aIbII, c; P.1 I. 13.34bI, 35aII, b; P.2 V. 13.35bI, 36aII, b; Vā. 96.6b, 7a. 1) Br.H yajvā; Mt. yajñe. 2) P.1P.2 Devāvṛdhaḥ Pṛthur nāma. 3) Br.H. vipulaṃ. 4) Bd.Vā. sma ha; Br.H. syād iti niścitaḥ; Kū. prabhuḥ; L. smaran.

7 = Bd. II. 71.7, 8a; Br. 15.36; H. 2005; Mt. 44.52; P.1 I. 13.36; P.2 V. 13.37; Vā. 96.7b, 8a. 1) H. saṃyujyâ-. 2) Br. saṃyujyamānas; Mt. -yojya mantraṃ; P.1P.2 -yojya kṛṣṇaṃ. 3) Br. tapasā; H. evaṃ tu; Mt.P.1P.2 evâtha. 4) Bd. -ṇāśa-; Br.H.P.1P.2 -ṇāśāyā jalaṃ; Vā. evaṃ savarṇā sā jalam. 5) Br.P.1P.2 spṛśan; H. spṛśat. 6) Bd.Vā. sā côpasparśanāt; Br.H. sadôpaspṛśatas tasya; Mt. tadôpasparśanāt; P.1 sā toyasparśanāt. 7) Vā. ṛṣim. 8) P.1 sāṃnidhyaṃ nimnagā hy agāt.

kalyāṇatvān[1]) narapates[2]) tasya[3]) sā nimnagottamā[4]) |
cintayâbhiparītā *sā*[5]) jagāmâtha vi[6]niścayam[7]): || 8 ||
nâdhigacch*āmi*[1]) tāṃ nārīṃ[2]), yasyām evaṃvidhaḥ sutaḥ |
bhavet[1]), tasmāt svayaṃ gatvā
bhavāmy asya sahavratā[2]). || 9 ||

bhavet sarvaguṇopeto
rājño Devāvṛdhasya hi, |
tasmād asya svayaṃ cāham[1])
bhavāmy adya[2]) sahavratā[3]). || 9 ||

atha bhūtvā kumārī sā[1]) bibhratī[2]) paramaṃ vapuḥ[3]) |
*var*ayā[4]māsa *rājānaṃ*[5]), tām iyeṣa *ca sa prabhuḥ*[6]). || 10 ||
tasyām ādhatta garbhaṃ[1]) sa[2]) tejasvinam udāradhīḥ, |
atha sā *nav*ame[3]) māsi suṣuve saritāṃ varā || 11 ||
putraṃ sarvaguṇopetaṃ Babhruṃ[1]) Devāvṛdhā*n* *nṛpāt*[2]) |
*a*tra[3]) vaṃśe[4]) purāṇajñā gāyantîti[5]) pariśrutam[6]) || 12 ||
guṇān Devāvṛdhasyâ*pi*[1]) kīrtayanto mahātmanaḥ: |

---

8 = Bḍ. II. 71.8b, 9a; Br. 15.37ba; H 2006ba; Mt. 44.53; P.1 I. 13.37; P.2 V. 13.38; Vā. 96.8b, 9a. 1) Vā. -yāṇāṃ ca. 2) P1P.2 -yāṇaṃ caratas tasya. 3) Mt. tasmai. 4) P1P.2 śuśoca nimnagā tataḥ. 5) Bḍ.Vā. -parītāṅgī; Mt.P.1P.2 cintayâtha parītātmā. 6) Br. na jagāmaiva; H. -gamaika-. 7) Br. niścayam.

9a = Bḍ. II. 71.9b; Br. 15.38a; H. 2007a; Mt. 44.54a; P.1 I. 13.38a; P.2 V. 13.39a; Vā. 96.9b. 1) Bḍ. -bhig-; Br. nâdhyagacchat tu; H. nâdhyagacchata. 2) Mt. -gacchāmy ahaṃ nārīṃ; P.1P.2T. bhūtvā gacchāmy ahaṃ nārī.

9b = Br. 15.38b; H. 2007b. 1) H. jāyet. 2) Br.T. sahānugā.

9b = Bḍ. II. 71.10; Mt. 44.(54b) = b; P.1 I. 13.(38b) = b; P.2 V. 13 (39b) = b; Vā. 96.10ab. 1) Mt.P.1P.2 jāyeta tasmād adyâhaṃ. 2) Mt. atha; P.1P.2 asya. 3) Mt. sahasraśaḥ; P.1P.2 sutapradā.

10 = Bḍ. II. 71.11b, 12a; Br. 15.39; H. 2008; Mt. 44.55; P.1 I. 13.39; P.2 V. 13.40; Vā. 96.11. 1) Bḍ.Vā. tu. 2) Vā. Sāvitrī. 3) Vā. vacaḥ; Bḍ. -rī tu sā cintāparam eva ca. 4) Mt.P.1P.2 jñāpa-; Vā. cintayā-. 5) Br.H. nṛpatiṃ. 6) Bḍ.Vā. -ṣa sa pārthivaḥ; Mt.T. -ṣa mahāvrataḥ; V. mahīpatiḥ; P.1P.2 -ṣa nṛpas tataḥ.

11 = Bḍ. II. 71.12b, 13a; Br. 15.40; H. 2009; Mt. 44.56a = b; P.1 I. 13.40a = b; P.2 V. 13.41a = b; Vā. 96.12. 1) Bḍ. -bhe. 2) H. ca. 3) Br.H. daśame.

12 = Bḍ. II. 71.13b, 14a; Br. 15.41; H. 2010; L. 69.5b = b; Mt. 44.56b, 57a; P.1 I. 13.40b, 41a; P.2 V. 13.41b, 42a; Vā. 96.13. 1) Vā. yathā. 2) Bḍ. -dhāt tadā; Br. -dhaṃ dvijāḥ; P.1P.2 -dhāt param; Vā. -dhepsitaḥ. 3) Bḍ.Vā. tatra; L.Mt. anu-. 4) L. -śa-. 5) P.1 bravantîti. 6) Bḍ.Vā. -jñā gāthāṃ gāyanti vai dvijāḥ.

13 = A. 275.36a = b; Bḍ. II. 71.14b, 15a; Bhg. IX. 24.9b = b; Br. 15.42; H. 2011; L. 69.6; Mt. 44.57b, 58a; P.1 I. 13.41b = a; P.2 V. 13.42b = a;

yathaiva *śṛṇumo*[2] dūrāt *sam*paśyāmas[3] tathântikāt[4], 13
Babhruḥ śreṣṭho manuṣyāṇām, devair Devāvṛdhaḥ samaḥ.
ṣaṣṭiś *ca ṣaṭ ca*[1] puruṣāḥ[2] sahasrāṇi ca sapt*a ca*[3] ;
puruṣāḥ pañcaṣaṣṭiś ca[1] sahasrāṇi ca saptatiḥ[2];
ete[1] 'mṛtatvaṃ *sam*prāptā[2]. Babhror[3] Devāvṛdhād[4] api[5]. 14
yajvā dānapatir[1] *dh*īro[2] brahmaṇyaḥ *su*[3]*dṛḍhavrataḥ*[4]
kīrtimāṃś ca mahābh*āgaḥ*[1];
Sattvatānāṃ mahārathaḥ
tasyânvavāyaḥ[2] sumahān[3], rūpavān *su*[1]mahāteja
Bhojā[4]) ye[5] *Mārttikāvat*āḥ[6]. 15 Bhojo '*to Mṛttakāvati*... 15
Gāndhārī caiva Mādrī ca *Vṛṣṇer*[1] bhārye babhūvatuḥ.
Gāndhārī janayāmāsa *Su*mitraṃ[2] *mitranandan*am[3], 16

Vā. 96.14; Vi. IV. 13.4a = b. 1) H L P.1P.2 -syātha. 2) Br.H. -vāgre tathā; Va. -va śṛṇute. 3. Br. paśyāmas; H. apaśyāma; Mt.Vi. apaśyāmas; Vā sampaśyati. 4. A. guṇāṃs tadvat samantikāt; Br. tavad antikat.

14a = A. 275.2b; Bd. II. 71.15b; Bhg. IX. 24.10a; Br. 15.43a; H. 2012a; L. 69.7a; Mt. 44.58b; P.1 I. 13.42a; P.2 V. 13.43a; Vā. 96.15a; Vi IV 13.4b.

14b = Br. 15.43b; H. 2012b; Mt. 44.59a; P.1 I. 13.42b; P.2 V. 13.43b. 1) Mt. pūrva-; P.1P.2 -tiḥ śatam ca. 2) P.1 putrāṇām. 3) Mt. P.1P.2 ca saptatiḥ.

14b = Bd. II. 71.16a; Bhg. IX. 24.10b; L. 69.7b; Vā. 96.15b; Vi. IV. 13.5a. 1) L. tu; Vi. puruṣāḥ ṣaṭ ca ṣaṣṭiś ca. 2) Bhg.L.Vi. ṣaṭ sahasrāṇi câṣṭa ca.

14c = Bd. II. 71.16b; Bhg. IX. 24.11a; Br. 15.44a; H. 2013a; L. 69.8a; Mt. 44.59b; P.1 I. 13.43a; P.2 V. 13.44a; Vā. 96.15c; Vi. IV. 13.5b. 1) Bd.Bh.L.Va.Vi. ye. 2) Bd Bhg.L Va.Vi. anuprāptā; Br. prāpta vai. 3) H. -ru-; Vā. -rur. 4) H. -Devāvṛdhāv; Mt. -vṛdhān. 5) Mt. nṛpa.

15a = Bd. II. 71.17a; Br. 15.44b; H. 2013b; L. 69.8b; Mt. 44.60a; P.1 I. 13.43b; P.2 V. 13.44b; Vā. 96.16a. 1) L. -matir; P.1P.2 yajñadānatapo. 2) Br.T.P.1 dhīmān; Br.V H. vidvān; L.Mt.Vā T. vīro. 3) L. tu; Mt. ca; Bd.Vā. satyavāg budhaḥ; Br.H. -ḍhāyudhaḥ.

15bc = Bd II. 71.17b, 18a; Br. 15.45a=c; H. 2014a=c; L. 69.9; Vā. 96.16b, 17a. 1) Bd -bhojaḥ; L. -tejāḥ. L.Vā. -vāye. 3) L. ye sambhūtā; Vā. -mahā-. 4) Vā. -ja-. 5) L. vai. 6) Bd bhuvi viśrutāḥ; Br. sār-; L. daivatopamāḥ; Vā. -kābalāḥ.

15b = Mt. 44.60b; P.1 I. 13.44a; P.2 V. 13.45a. 1) P.1P.2 -vāṃś ca. 2) Mt. śrutavīryadharas tathā.

16 = A. 275.38b = a; Bd. II. 71.18b, 19a; Br. 16.9; H. 2040; L. 69.10; Mt. 45.1; P.1 I. 13.70; P.2 V. 13.72b, 73a; Vā. 96.17b, 18a. 1) A. Dhṛṣṭa-; Bd. Dhṛṣṭer; Br. Kroṣṭu-; H.P.1P.2 Kroṣṭor; L.Mt. Vṛṣṇi-. 2) Br.H. Anamitraṃ; P.1 Sunitram. 3) Br.H. mahābalam; P.1 mitravatsalam.

Mādrī Yudhājitaṃ[1]) putraṃ, tato[2]) vai[3]) Devamīḍhuṣam[4]) |

Anamitram amitrāṇāṃ[1])	Anamitraṃ Śiniṃ[1]) caiva
jetāram aparājitam. ‖ 17 ‖	*tāv ubhau*[2]) *puruṣottama*u[3]). ‖17‖

Anamitrasuto[1]) Nighno, Nighnasya[2]) dvau[3]) babhūvatuḥ[4]): |

Prasenaś câtha Satrājic	Prasenaś ca[1]) mahā*bhāga*ḥ[2])
chatru[1]senājitāv ubhau. ‖ 18 ‖	*Satrājic*[3]) *ca su*tāv[4]) ubhau[5]). ‖18

17a = Bḍ II. 71.19b; Br. 16.10a; H. 2041a; L. 69.11a; Mt. 45.2a; P.1 I. 13.71a; P.2 V. 13.73b; Vā. 96.18b. 1) L. lebhe ca taṃ. 2) L. tataḥ; Vā. sā tu. 3) L. sā. 4) Bḍ. Mīḍhvāṃsam eva ca.

17b = Br. 16.10b; H. 2041b. 1) Br.V. ca śatrūṇām.

17b = Bḍ. 71.20a; L. 69.11b; Mt. 45.2b; P.1 I. 13.71b; P.2 V. 13.74a; Vā. 96.19a. 1) Bḍ. -naṃ: Mt.T. Śibiṃ; Vā. Śitim; Vā.T. sutam; V. Śataṃ. 2) Mt. pañcamaṃ; P.1P.2 pañcâtra. 3) Mt.P.1P.2 kṛtalakṣaṇam (-ṇāḥ).

18a = A. 275.40a; Bḍ. II. 71.20b; Br. 16.11a; H. 2042a; Kū. 24.39a; L. 69.12a; Mt. 45.3a; P.1 I. 13.72a; P.2 V. 13.74b; Vā. 96.19b. 1) Kū. -trād abhūn. 2) Br. -ghnato. 3) A.Mt.P.1P.2 -syâpi. 4) A. Prasenakaḥ; Mt.P.1 tu (P.1 ca) dvau sutau; P.2 sutāv ubhau.

18b = Br. 16.11b; H. 2042b. 1) H. chatra-.

18b = Bḍ. II. 71.21a; Kū. 24.39b; L. 69.12b; Mt. 45.3b; P.1 I. 13.72b; P.2 V. 13.75a; Vā. 96.20. 1) Kū. tu. 2) Mt.P.1P.2 -vīryaḥ. 3) Mt.P.1P.2 Śaktisenaś; Vā. Śakrajic. 4) Mt.P.1P.2 tāv. 5) Kū. -jin nāma côttamaḥ.

D.

Textgruppe I.

(Bd. II. 71.21b—29; Br. 16.12—49a, 18b—59, 17.1—40; H. 2043—2086a, 2088—2130; L. 69.13—17a; Vā. 96.20b—58; cfr. A. 275.40b—44; Vi. IV. 13.9—71.)

Praseno Dvāravatyaṃ tu nivasan yo[1] mahāmaṇim |
divyaṃ Syamantakaṃ nāma sa sūryād[2] upalabdhavān || 1 ||

tasya Satrājitaḥ[1] Sūryaḥ sakhā prāṇasamo 'bhavat |
sa kadācin niśāpāye rathena rathināṃ varaḥ || 1 ||
toyaṃ kūlād[1] upaspraṣṭuṃ[2] upasthātuṃ yayau ravim |
tasyôpatiṣṭhataḥ sūryaṃ[3] Vivasvān agrataḥ sthitaḥ || 2 ||
a[1]spaṣṭamūrtir bhagavāṃs tejomaṇḍalavān vibhuḥ[2] |
atha rājā Vivasvantam uvāca sthitam agrataḥ[3] || 3 ||
yathaiva vyomni paśyāmi sada tvāṃ[1] jyotiṣāṃ pate |
tejomaṇḍalinaṃ devaṃ[2] tathaiva purataḥ[3] sthitam || 4 ||
ko viśeṣo 'sti me tvattaḥ[1] sakhyenôpagatasya[2] vai? |
etac chrutvā sa[3] bhagavān maṇiratnaṃ Syamantakam || 5 ||
svakaṇṭhād avamucyâtha[1] ekānte nyastavan vibhuḥ[2] |
tato vigrahavantaṃ taṃ dadarśa nṛpatis tadā || 6 ||

I) = Br. 16.12; H. 2043. 1) H. niviśantyaṃ 2) Br.V.H. samudrad.

1 = Bd. II. 71.21b, 22a; Br. 16.13; H. 2044; L. 69.14 = a; Vā. 96.20b, 21a. 1) Vā.T. Śakrajitaḥ.

2 = Bd. II. 71.22b, 23a; Br. 16.14; H. 2045; Vā. 96.21b, 22a. 1) Br. toyakūlam; H. toyaṃ kūlam; Vā. -yakūlād. 2) Bd. -lat samuddhartum; Br.Vā. atha spraṣṭum. 3) Vā. sūryo.

3 = Bd. II. 71.23b, 24a; Br. 16.15; H. 2046; Vā. 96.22b, 23a. 1) Bd. su-; Br. vi-. 2) H. prabhuḥ.

4 = Bd. II. 71.24b, 25a; Br. 16.16; H. 2047; Vā. 96.23b, 24a. 1) Bd.Vā. tvām aham. 2) Bd.Vā. caiva. 3) Bd.Vā. -vāpy agrataḥ.

5 = Bd. II. 71.25b, 26a; Br. 16.17; H. 2048; Vā. 96.24b, 25a. 1) Bd.Vā. -ṣo Vivasvaṃs te. 2) Vā. -gatena. 3) Br. tu; H. ca.

6 = Bd. II. 71.26b, 27a; Br. 16.18; H. 2049; Vā. 96.25b, 26a. 1) H. -evainam. 2) Bd.Vā. -tha babandha nṛpates tadā.

7 = Bd. II. 71.27b, 28a; Br. 16.19; H. 2050; Vā. 96.26b, 27a. 1) Vā. pratiman. 2) Vā. tam. 3) Vā. vaṃs tatha 4) Vā. ati- 5) Vā. Śakrajit.

prītimān[1]) atha taṃ[2]) dṛṣṭvā muhūrtaṃ kṛtavān kathām[3]). |
tam abhi[4]prasthitaṃ bhūyo Vivasvantaṃ sa Satrajit[5]) || 7 ||
lokān udbhāsayasy etān[1]) ¦ provācâgnisavarṇam tvām[1]),
yena tvaṃ satataṃ prabho, ¦ yena lokaḥ[2]) prapaśyati[3]), ¦
tad etan[1]) maṇiratnaṃ me bhagavan[2]) dātum arhasi[3])! || 8 ||
tataḥ Syamantakamaṇiṃ[1]) dattavāṃs tasya bhāskaraḥ[2]). |
sa tam ābadhya[3]) nagarīṃ[4]) praviveśa mahīpatiḥ. || 9 ||
taṃ janāḥ paryadhāvanta: sūryo 'yaṃ gacchatîti ha! |
svāṃ purīṃ *sa visiṣmāya*[1]) *rājā* tv[2]) antaḥpuraṃ tathā[3]). || 10 ||
taṃ[1]) Prasenajite[2]) divyaṃ maṇiratnaṃ Syamantakam |
dadau bhrātre narapatiḥ premṇā Satrājid[3]) uttamam. || 11 ||
sa maṇiḥ syandate rukmaṃ ¦ Syamantako nāma maṇir
Vṛṣṇy-Andhakaniveśane, | ¦ yas*min*[1]) rāṣṭre sthito bhavet, |
kāla[1]varṣī ca Parjanyo na ca vyādhibhayaṃ hy *abhūt*[2]). || 12 ||
lipsāṃcakre Prasenāt tu[1]) maṇiratn*e*[2]) Syamanta*ke*[3]) |
Govindo, na ca taṃ lebhe, śakto 'pi na jahāra saḥ[4]). || 13 ||
kadācin mṛgayāṃ yātaḥ Prasenas tena bhūṣitaḥ[1]) |
Syamantakakṛte siṃhād vadhaṃ prāpa[2]) *vanecarāt*[3]). || 14 ||

8a = Br. 16.20a; H. 2051a. 1) Br.T. bhāsayase sarvān. ¦ 8a = Bḍ. II. 71.28b; Vā. 96.27b. 1) Vā. -varṇā (V. -ṇo) tvaṃ. 2) Vā. -kān. 3) Vā. prayāsyati

8b = Bḍ. II. 71.29a; Br. 16.20b; H. 2051b; Vā 96.27c. 1) Vā. tadaiva. 2) H. -gavān; Vā. tan māṃ bhavān. 3) Vā. -hati.

9 = Bḍ. II. 71.29b, 30a; Br. 16.21; H. 2052; L. 69.13b = a; Vā. 96.28. 1) Bḍ.Vā syamantakaṃ nāma maṇiṃ; L. syamantako nāma maṇir. 2) Br. -vān bhāskaras tadā, L. dattas tasmai Vivasvatā. 3) Bḍ. āmucya. 4) Vā. -raṃ.

10 = Bḍ. II. 71.30b = b; Br. 16.22; H. 2053; Vā. 96.29. 1) Bḍ. vismāpayitvâtha tataḥ; H. visismāya; Vā. sa tān vismāpayitvâtha. 2) Bḍ Vā. purīm. 3) Bḍ. yayau.

11 = Bḍ. II. 71.31; Br. 16.23; H. 2054; Vā. 96.30. 1) Bḍ. sa; H. tat. 2) Bḍ. Prasenāya tad; Br. -jiraṃ. 3) Vā. Śakrajid.

12a = Br. 16.24a; H. 2055a. | 12a = Bḍ. II. 71.32a; Vā. 96.31a. 1) Vā. yasya.

12b = Bḍ. II. 71.32b; Br. 16.24b; H. 2055b; Vā. 96.31b. 1) Bḍ. kāma-. 2) Bḍ. tathā; Vā. tadā.

13 = Bḍ. II. 71.33; Br. 16.25; H. 2056; Vā. 96.32. 1) Br T. -senasya. 2) Bḍ.Vā. -ratnaṃ. 3) Bḍ.Vā. -takam. 4) Bḍ.Vā. ca.

14 = Bḍ. II. 71.34; Br. 16.26; H. 2057; L. 69.14b, 15a; Vā. 96.33. 1) L. Prasenena sahaiva saḥ. 2) Vā T. prāptaḥ; V. prāpya. 3) Bḍ. Vā. sudāruṇaṃ; L. vadham prāpto 'sahāyaś ca siṃhād eva sudāruṇāt.

atha siṃhaṃ pradhāvantaṃ
ṛkṣarājo mahābalaḥ
nihatya maṇiratnaṃ taṃ
ādāya bilam aviśat[1]. 15
tato Vṛṣṇy-Andhakāḥ Kṛṣṇaṃ
Prasenavadhakāraṇāt
prārthanāṃ tāṃ maṇer buddhvā
sarva eva śaśaṅkire. 16
sa śaṅkyamāno dharmātmā
akārī[2] tasya karmaṇaḥ
āhariṣye maṇim iti
pratijñāya vanaṃ yayau. 17

Jāmbavān ṛkṣarājas tu
taṃ siṃhaṃ nijaghāna vai
ādāya ca maṇiṃ divyaṃ
svaṃ[1] bilaṃ praviveśa ha. 15
tat karma Kṛṣṇasya tato
Vṛṣṇy-Andhakamahattarāḥ
maṇau[1] gṛddhim[2] tu manvānās
tata eva viśaśaṅkire. 16
mithyābhiśastas[1] tebhyas tu
balavān ariṣūdanaḥ
amṛṣyamāṇo bhagavān
vanaṃ sa vicacāra ha. 17

yatra[1]) Praseno mṛgayām acarat[2] tatra[3] cāpy atha
Prasenasya padaṃ gṛhya puruṣair āptakāribhiḥ[4]. 18
Ṛkṣavantaṃ girivaraṃ Vindhyaṃ ca nagam[1] uttamam
anveṣayan[2] pariśrāntaḥ sa dadarśa mahāmanāḥ 19
sāśvaṃ hataṃ Prasenaṃ tu[1], nāvindata ca taṃ[2] maṇim.
atha siṃhaḥ Prasenasya śarīrasyâvidūrataḥ 20
ṛkṣeṇa nihato dṛṣṭaḥ pa[1]dair ṛkṣas tu[2] sūcitaḥ
padais tair anviyayātha[3] guhāṃ ṛkṣasya Mādhavaḥ[4]. 21
mahaty[1]) ṛkṣa[2]bile vāṇīṃ śuśrāva pramaderitām
dhātryā kumāraṃ ādāya sutaṃ Jāmbavato dvijāḥ[3]
krīḍayantyâtha[4]) maṇinā mā rodīr ity udīritām[5]. 22

---

15 = Br. 16.27; H. 2058 1) Br. -ya praviśad guhām; V. bilam.

16 = Br. 16.28; H. 20.9.

17 = Br. 16.29; H. 2060. 1) Br.V.H. śaṅkya-. 2) H. na karī.

15 = Bḍ. II. 71.35; Vā. 96.34. 1) Bḍ. sva-.

16 = Bḍ. II. 71.36; Vā. 96.35. 1) Bḍ. -ṇim. 2) Vā. gṛdhnuṃ.

17 = Bḍ. II. 71.37; Vā. 96.36. 1) Bḍ. -tu yāvadādam. 2) Bḍ. tam.

18 = Bḍ. II. 71.38; Br. 16.30; H. 2061; Vā. 96.37. 1) Bḍ.Vā. sa tu. 2) Br. vyacarat. 3) Bḍ. yatra. 4) Bḍ. grāhyaṃ puraṃ pauraptakāribhiḥ

19 = Bḍ. II. 71.39; Br. 16.31; H. 20 2; Vā. 96.38. 1) Bḍ.Vā. nagam. 2) Vā. -veṣaṇa-.

20 = Bḍ. II. 71.40; Br. 16.32; H. 2063; Vā. 96.39. 1) Bḍ.Vā. tam. 2) Bḍ.Vā. -vindat tatra vai.

21 = Bḍ. II. 71.41; Br. 16.33; H. 2064; Vā. 96.40. 1) Br.V.Vā. pā-. 2) Bḍ.Vā. ṛkṣa-ya; H. -ṣaś ca. 3) Bḍ.Vā. -dair anveṣayāmāsa. 4) Bḍ.Vā. Yādavaḥ.

22 = Bḍ. II. 71.42; Br. 16.34, 35; H. 2065. 2066; Vā. 96.41. 1) Br. sa hi. 2) Bḍ. antar-. 3) Vā. api. 3) H. nṛpa. 4) Br. -tyā ca; H. krīḍāpayantya; Vā. prītimatyâtha. 5) Bḍ. -tam; Br.H. athêritām.

siṃhaḥ Prasenam avadhīt[1]), siṃho Jāmbavatā hataḥ, |
sukumāraka mā rodīs, tava hy eṣa Syamantakaḥ! || 23 ||
vyaktīkṛtaś[1]) ca[2]) śabdaḥ sa[3]) tūrṇaṃ câpi[4]) bilaṃ yayau[5]) |
| [apaśyac ca bilābhyāśe Prasenam avadāritam. |]
praviśya *tatra*[1]) bhagavāṃs tad[2]) ṛkṣabilam añjasā || 24 ||

sthāpayitvā biladvāre Yadūṃl[1]) Lāṅgalinā saha | śārṅgadhanvā bilasthaṃ tu Jāmbavantaṃ dadarśa *ha*[2]). ||25||	dadarśa ṛkṣarājānaṃ Jāmbavantam udāradhīḥ. || 25 ||

yuyudhe Vāsudevas tu bile Jāmbavatā saha |
bāhubhyām eva Govindo divasān ekaviṃśatim. || 26 ||
praviṣṭe *tu*[1]) bilaṃ[2]) Kṛṣṇe *Vāsu*[3]devapuraḥsarāḥ |
pu*nar*[4]) Dvāravatīṃ etya[5]) hataṃ Kṛṣṇaṃ nyavedayan. || 27 ||
Vāsudevas tu[1]) nirjitya Jāmbavantaṃ mahābalam |
lebhe Jāmbavatīṃ kanyām ṛkṣarājasya saṃmatām. || 28 ||
| bhagavattejasā grasto Jāmbavān prasabhaṃ maṇim |
| sutāṃ Jāmbavatīm āśu Viṣvaksenāya dattavān. || 28₁ ||
maṇiṃ Syamantakaṃ caiva jagrāhâtmaviśudhaye, |
anunīyarkṣa[1]rājaṃ tu[2]) niryayau ca ta*to*[3]) bilāt. || 29 ||
| upāyād Dvārakāṃ Kṛṣṇaḥ sa vi*nā* taiḥ[1]) puraḥsaraiḥ. |
evaṃ sa maṇim āhṛtya[1]) viśodhyâtmānam *Acyutaḥ*[2]) |
dadau Satrājite[3]) taṃ vai[4]) *sarva*-[5]Sāttvatasaṃ*sadi*[6]): || 30 ||

---

23 = Bḍ. II. 71.43, 44a; Br. 16.36; H. 2067; Vā. 96.42. 1) Bḍ.Vā. Prasenam avadhīt siṃhaḥ.

24a = Bḍ. II 71.44b; Br. 16.37a; H. 2068a; Vā. 96.43a. 1) Br.T. vyaktitas; Vā.T. -kṛtaṃ. 2) Br.T. tasya. 3) Br. -dasya; Vā.T. -daṃ taṃ. 4) Br. eva; Vā.T. so 'pi; V. vâpi. 5) Bḍ.Vā. yayau bilam.
| [] = Bḍ II. 71.45a; Vā. 96.43b.

24b = Bḍ. II 71.45b; Br. 16.37b; H. 2068b; Vā. 96.44a. 1) Bḍ.Vā. câpi. 2) Bḍ. -vāu sa; H. -tam.

25 = Br. 16.38; H 2069. 1) H. -dvāri Yadūn. 2) Br. saḥ.	25 = Bḍ. II. 71.46a; Vā. 96.44b.

26 = Bḍ. II. 71.46b, 47a; Br. 16.39; H. 2070; Vā. 96.45.

27 = Bḍ. II. 71.47b, 48a; Br. 16.40; H. 2071; Vā. 96.46. 1) Bḍ.Vā. ca; Br. 'tha. 2) Br. bile. 3) Bḍ. Vasu-; Br. Bala-. 4) Br.H. purīṃ. 5) Bḍ. caitya.

28 = Bḍ. II. 71.48b, 49a; Br. 16.41; H. 2072; Vā. 96.47. 1) Br. -vo 'pi.
| 28₁ = Bḍ. II. 71.49b, 50a; Vā. 96.48.

29 = Bḍ. II. 71.50b, 51a; Br. 16.42; H. 2073: Vā. 96.49. 1) Vā. -ya ṛkṣa-. 2) Bḍ tam. 3) Bḍ.Va. tadā.
| 30a = Br. 16.43a; H. 2074a. 1) Br. vinītaiḥ.

30bc(ab) = Bḍ. II. 71.51b, 52a; Br. 16.43b, 44a; H. 2074b, 2075a; Vā. 96.50.

evaṃ mithyābhiśastena kanyāṃ punar Jāmbavatīm
Kṛṣṇenâmitraghātinā uvāha Madhusūdanaḥ. |
ātmā viśodhitaḥ pāpād tasmān mithyābhiśāpāt sa[1])
vinirjitya Syamantakam 31 | vyamucyata Janārdanaḥ[2].. 31
imāṃ mithyābhiśastim[1] yaḥ Kṛṣṇasyeha vyapohitam |
veda, mithyābhiśastim[2] sa na nispṛśati karhicit. | 31₁
Satrājito daśa tv āsan[1] bhāryās, tāsām[2] śataṃ[3] sutāḥ,
khyātimantas trayas teṣāṃ: Bhaṅga[4]kāras tu pūrvajaḥ 32
vīro Vāta[1]patiś caiva Upasvāraṃs[2] tathaiva ca .
atha Dvāravatī[1] nāma
Bhaṅgakārasya suprajāḥ[2]
kumāryaś câpi tisro vai snuṣe sā kumārīs tu
dikṣu khyātā dvijottamaḥ[1]. 33a tisro rūpaguṇānvitāḥ. 33
Satyabhāmôttamā strīṇāṃ[1] Vratinī ca dṛḍhavratā
tathā Prasvapinī[2] caiva. bhāryāḥ[3] Kṛṣṇāya[4] tās[5] dadau. 34
Sabhākṣo [illegible] ... Nāreyaś ca ...
[illegible] 34₁
yat tat[1]) Satrājite[2] Kṛṣṇo maṇiratnaṃ Syamantakam
dadau[3], ahārayad[4] Babhrur[5] Bhojena[6] sa adhanvanā. 35

1) Va. adaya. 2) Bd Va ata ava. 3) Vā T. Sakrajite. 4) Bd. ratnam. 5) Bd Va maṇim 6) Bd Va. -samudhitam.
31 — Br. 16.44b, 45a; H. 2075b, 2076a. 31 = Bd. II. 71.52b, 53a; Va. 96.51.
1) Bd tu. 2) Bd. vyaśudbyan Madhusūdanaḥ.
31₁ = Bd. II. 71.53b, 54a; Va. 96.52. 1) Bd. -śaptim. 2) Bd. -śaptim; Va. -śasteḥ) Vā tābhiśasyati.
32 = Bd II. 71.54b, 55a; Br 16.45b, 46a; H. 2076b, 2077a; Va. 96.53a b.
1) Bd daśa tv āsan Satrajito 2) Va. daśa svasṛbhyo bhāryābhyaḥ Śatrujittaḥ 3) Bd. tasyāyutaṃ 5) Br. Bhaṅgam-.
33a = Bd. II. 71.55b; Br. 16.46b; H. 2077b; Vā. 96.53c. 1 Va. Vrata.
2 Bd tapasvī ca; Br.T Vasunedhas; V. Upaśravas; Va. hy apasvantaś ca. 3) Bd banupriyaḥ; Va ca supriyaḥ.
33b = Br. 16.47a; H. 2078a 1) H 33bc = Bd. II. 71.56; Va. 96.54
naradhipa. 1) Bd Vīravatī. 2) Bd tu prasūḥ.
34 = Bd. II. 71.57; Br. 16.47b, 48a; H. 2078b, 2079a; Vā 96.55. 1) Br.T. tasām. 2) Bd Vā. Tapasvinī. 3) Bd.Vā. pitā; Br. bhāryām. 4) Vā -nasya. 5) Br.Vā. tāṃ.
34₁ = Br. 16.48b, 49a; H. 2079b, 2080a. 1) H. -kārāt. 2) Br. Nāveyaś; V. Tāreyaś
35 = Bd. II. 71.58; Br. 17.1; H. 2091; Vā. 96.56. 1) Bd. na ca; Br. tu. 2) Bd. -jitaḥ; Va.T. -c Chakrajite. 3) Bd. ādatta; H. adāt; Vā. T. prādāt; V. dadau. 4) Vā T. tad dhārayad; V. tad āharad. 5) Bd. tad upaśrutya; H. tad dhārayāmāsa. 6) H. Babhrave.

sadā[1]) hi prārthayāmāsa Satyabhāmām aninditām |
Akrūro *'ntaram*[2]) anvicchan[3]) maṇiṃ caiva Syamantakaṃ. || 36 ||
Satrājitaṃ[1]) tato hatvā Śatadhanvā mahābalaḥ |
rātrau taṃ maṇiṃ ādāya tato 'krūrāya dattavān. || 37 ||
Akrūras tu tadā ratnam[1]) ādāya *sa nararṣabhaḥ*[2]) |
samayaṃ kārayāṃ[3]cakre: *nâv*edyo *'haṃ*[4]) tvayêty[5]) uta, || 38 ||
vayam abhy*upapats*yāmaḥ[1]) Kṛṣṇena tvāṃ pradharṣitam[2]), |
mam*âdya*[3]) Dvārakā sarvā vaśe tiṣṭhaty asaṃśayam. || 39 ||
hate pitari duḥkhārtā Satyabhāmā *mana*svinī[1]) |
prayayau ratham āruhya nagaraṃ Vāraṇāvatam. || 40 ||
Satyabhāmā tu tad vṛttaṃ Bhojasya Śatadhanvanaḥ |
bhartur nirvedya duḥkhārtā pārśvasthâśrūṇy avartayat. || 41 ||
Pāṇḍavānāṃ tu[1]) dagdhānāṃ Hariḥ kṛtvôdakakriyām |
kulyārthe[2]) *câpi Pāṇḍūn*āṃ[3]) n*iy*ayojayata[4]) Sātyakim. || 42 ||
tatas tvaritam āgamya[1]) Dvārakāṃ Madhusūdanaḥ |
pūrvajaṃ Halinaṃ śrīmān idaṃ vacanam abravīt: || 43 ||
hataḥ Prasenaḥ siṃhena Satrājic[1]) Chatadhanvanā, |
Syamantak*as tu*[2]) *madgāmī*[3]), tasya prabhur ahaṃ[4]) *vi*bho[5]). ||44||
tad āroha rathaṃ śīghraṃ Bhojaṃ hatvā mahā*rath*am[1]) |
Syamantako[2]) mahābāho asmākaṃ *sa*[3]) bhaviṣyati! || 45 ||
tataḥ pra*va*vṛte yuddh*aṃ*[1]) tumul*aṃ*[2]) Bhoja-Kṛṣ[3]ṇayoḥ, |
Śatadhanvā ta*to*[4]) 'krūraṃ sarvatodiśam aikṣata[5]). || 46 ||

---

36 = Bḍ. II. 71.59; Br. 17.2; H. 2092; Vā. 96.57. 1) Bḍ.Vā. tadā. 2) Bḍ. dhanam; Vā. ratnam. 3) Br. anviṣyan.
37 = Bḍ. II. 71.60; Br. 17.3; H. 2093; Vā. 96.58. 1) Vā. Bhadrakāram.
38 = Bḍ II. 71.61; Br. 17.4; H. 2094; Vā. 69.59. 1) Br. viprā. 2) Br. ratnam ādāya côttamam; H ādāya Bharatarṣabha. 3) Vā. kāraṇam. 4) Vā. bodhyo nânyas. 5) Bḍ bodhyo nânyasya cety.
39 = Bḍ. II. 71.62; Br. 17.5; H. 2095; Vā. 96.60. 1) Bḍ. -payotsyāmaḥ; Br. abhyutprapatsyāmaḥ; H. -pagacchāmaḥ. 2) Vā.T. tvaṃ pradharṣitaḥ 3) Bḍ. -ṇa vai; Vā. -ma ca.
40 = Bḍ. II 7 .63; Br. 17.6; H. 2096; Vā. 96.61. 1) Bḍ.Vā. yaśasvinī.
41 = Bḍ. II 71.64; Br. 17.7; H. 2097; Vā. 96.62.
42 = Bḍ. II. 71.65; Br. 17.8; H. 2098; Vā. 96.63. 1) Br. ca. 2) Vā. tul-. 3) Bḍ Vā. caiva bhrātṝṇām. 4) Vā. niyojayati.
43 = Bd. II. 71.66; Br. 17.9; H. 2099; Vā. 96.64. 1) Bḍ. āgatya.
44 = Bḍ II. 71.67; Br. 17.10; H 2100; Vā. 96.65. 1) Vā. Śatrujic. 2) H -kaḥ sa. 3) Bḍ. -ko mārgaṇīyaḥ; Vā. -kam ahaṃ mārge. 4) Vā. prahara he. 5) Bḍ Vā. prabho.
45 = Bḍ. II. 71.68; Br. 17.11; H. 2101; Vā. 96.66. 1) Bḍ.Vā. mahābalaṃ. 2) Bḍ. -kaṃ. 3) Bḍ. sāmānyaṃ vo; Vā. tadâsmākam.
46 = Bḍ. II. 71.69; Br. 17.12; H. 2102; Vā. 96.67. 1) Bḍ.Vā. pravṛtte

saṃrabdhau tav ubhau[1] *tatra dṛṣṭvā*[2] Bhoja-Janardanau |
śakto 'pi *Śāṭhyā*[3] *dBāndikyam*[4] Akrūro *nāvapa* [illegible]. 47
apayāne[1], tato buddhiṃ Bhojaś cakre Śatadhanvā[3],
yojanānāṃ śataṃ sāgram *Hṛdayā*[4] pratyapadyata. 48
vikhyātā[1], Hṛdayā nāma śatayojanagāminī
Bhojasya vaḍavā *divyā*[2], yayā Kṛṣṇam ayodhayat. 49
kṣīṇāṃ javena Hṛdayām[1] adhvanah[2] śatayojane
dṛṣṭvā rathasya *srām*[4] vṛddhiṃ Śatadhanvānam *ardayat*[5]. 50
tatas tasyā hayāyās[1] tu śramāt khedāc ca *vai* dvijāḥ[2],
kham utpetur atha prāṇāḥ, Kṛṣṇo Rāmam athābravīt: 51
tiṣṭhe*ha tvam*[1] mahābāho, dṛṣṭadoṣā hayā mayā[2].
padbhyāṃ gatvā hariṣyāmi maṇiratnaṃ Syamantakam. 52
padbhyām eva tato gatvā Śatadhanvānam Acyutaḥ
Mithilām *abhito*[1] *taṃ vai*[2] jaghāna paramāstravit. 53
Syamantakaṃ ca *nā*[1]paśyad dhatvā Bhojaṃ mahābalam,
[illegible] tam abravīt Kṛṣṇaṃ ratnaṃ[2] dehīti Lāṅgalī. 54
nāstīti Kṛṣṇaś [illegible], tato Rāmo ruṣānvitaḥ;
dhikśabdapūrvam asakṛt pratyuvāca Janārdanam: 55
bhrātṛtvān marṣayāmy eṣa. svasti te 'stu. vrajāmy aham.

---

yuddhe tu. 2) Bd.Va. -mule. 3) H. Vṛṣ-. 4) Pd.Vā.V. tam A-. Va.T. na c-Ā-. 5) Bd.Vā. avaiḷṣat sarvato diśam (Vā T diśi).

47 = Bd. II. 71.70; Br. 17.13; H. 2104; Vā. 96.68. 1) Bd anālabdhāvahārau tu; Va. aṣṭāśvā varohaṇa tu. 2) Bd.Vā. kṛtvā; H dṛṣṭva tatra. 3) Bd. śāṭhat; Br śapad; Vā sādhyad. 4) Bd.Vā. -dikyo 5) Bd Vā. n Ākrūro 'bhyupapadyata.

48 = Bd. II. 71.71; Br. 17.14; H. 2105; Va. 96.69 1. Bd -yāte. 2 Bd Vā. bhuvi 3) Bd Va. -yānvitaḥ 4) H. vaḍava; Vā yathā ca.

49 = Bd II. 71 72; Br. 17.15; H. 2106; Va 96 70. 1) Va. vijñata- 2) Br. viprā; H. rā m.

50 = Bd. II. 71.73; Br. 17 16; H. 2106; Vā 96.71. 1) Vā pravṛddhavegā vaḍava tv. 2) Va -nām. 3) Vā. -nam. 4) Bd.Vā. tām. 5 Bd -vā samudravat; Br. ardayat; Va -vanam arhayat.

51 = Bd II. 71.74; Br. 17.17; H. 2107; Vā. 96 72 1. Br. hatāyās. 2) Br bho dvijāḥ; H. Bharata.

52 = Bd. II. 71.75; Br. 17.18; H. 2108; Va. 96.73. 1) Bd.Vā. tiṣṭhasvêha 2) Bd Va mayā hayā.

53 = Bd II 71.76; Br. 17.19; H. 2109; Vā 96.74. 1) Bd. -lopavane; Vā. -lādhipatiṃ. 2) Br. viprā; H. rājan.

54 = Bd. II. 71.77; Br. 17 20; H. 2110; Vā. 96.75. 1) Bd Vā. na cā-. 2) Br.T. maṇiṃ

55 = Bd. II. 71.78; Br. 17.21; H. 2111; Vā. 96.76. 1) H. pro-. 2) Va -dam asakṛt pūrvaṃ praty-.

kṛtyaṃ na me Dvārakayā na tvayā na ca Vṛṣṇibhiḥ! ‖ 56 ‖
praviveśa tato Rāmo Mithilām arimardanaḥ |
sarvakāmair upahṛtair Mithilenâbhi[1]pūjitaḥ. ‖ 57 ‖
etasminn eva kāle tu Babhrur matimatāṃ varaḥ. |
nānārūpān kratūn sarvān ājahāra nirargalān. ‖ 58 ‖
dīkṣām ayaṃ saka[1]vacaṃ rakṣārthaṃ praviveśa ha |
Syamantakakṛte prājño[2]) Gāndī[3]putro mahāyaśāḥ[4]). ‖ 59 ‖
atha[1]) ratnāni câ*nyā*ni[2]) *dhanā*ni[3]) vividhāni ca |
ṣaṣṭi*ṃ* varṣā*ṇ*i *dharmātmā* yajñeṣ*v* *eva*[4]) nyayojayat. ‖ 60 ‖
Akrūrayajñā iti te[1]) khyātās tasya mahātmanaḥ |
bahvannadakṣiṇāḥ sarve sarvakāmapradāyinaḥ. ‖ 61 ‖
atha Duryodhano rājā gatvā sa[1]) Mithilāṃ prabhuḥ |
gadāśikṣāṃ tato divyāṃ Balabhadrād[2]) avāptavān. ‖ 62 ‖
prasādya tu[1]) tato[3]) Rāmo Vṛṣṇy-Andhaka-mahārathaiḥ |
ānīto Dvārakām eva Kṛṣṇena ca mahātmanā. ‖ 63 ‖
Akrūras *tv* An[1]dhakaiḥ sārdham *ap*āyāt[2]) puruṣarṣabhaḥ[3]) |

hatvā Satrājitaṃ yuddhe[1])	yuddhe hatvā tu Śatrughnaṃ
sahabandhuṃ mahābalaḥ[2]). ‖ 64 ‖	saha Bandhumatā balī ‖ 64 ‖

Svaphalka[1]tanayāyāṃ tu Narāyāṃ narasattāmau |
Bhaṅgakārasya tanayau viśrutau sumahābalau ‖ 64_1 ‖
jajñāte 'ndhaka mukhyasya Śatrughno Bandhumāṃś ca tau. |
vadhe *ca*[1]) Bhaṅgakārasya Kṛṣṇo na prītimān abhūt[2]). ‖ 64_2 ‖
jñātibhedabhayāt *Kṛṣṇas*[1]) tam upekṣitavāṃs tathā[2]). |

---

56 = Bḍ. II. 71.79; Br. 17.22; H. 2112; Vā. 96.77.
57 = Bḍ. II. 71.80; Br. 17.23; H. 2113; Vā 96 78. 1) Bḍ.Vā. Maithilenaiva.
58 = Bḍ. II. 71.81; Br. 17.24; H. 2114; Vā. 96 79.
59 = Bḍ. II. 71.82; Br 17.25; H. 2115; Vā. 96 80. 1) Bḍ.Vā. saka-. 2) Vā. rājā. 3) Vā. Gādhi-. 4) Bḍ. Gāndīnījo mahāmanāḥ.
60 = Br. 17.26; H. 2116; Vā 96.81. 1) Vā. arthān. 2) Vā. câgryāṇi. 3) Vā. dravyāṇi. 4) Vā. ṣaṣṭivarṣagate kāle yajñeṣu vi-.
61 = Bḍ. II. 71.83; Br. 17.27; H. 2117; Vā. 96.82. 1) Vā. ity ete.
62 = Bḍ. II. 71.84; Br. 17.28; H. 2118; Vā. 96.83. 1) Bḍ.Vā. gatvâtha. 2) Br. Baladevād.
63 = Bḍ. II. 71 85; Br. 17.29; H. 2119; Vā. 96.84. 1) Br. saṃprasâdya. 2) H. tadā.
64a = Bḍ. II. 71.86a; Br. 17 30a; H. 2120a; Vā 96.85a. 1) Bḍ.Br. -raś c-Ân-. 2) Bḍ. athâyāt; Br. āyātaḥ; Vā. upāyāt. 3) H. -bha.

64b = Br. 17.30b; H. 2120b. 1) Br.T. suptaṃ. 2) H. -lam.	64b = Bḍ. II. 71.86b; Va. 96.85b.

64_1 = Bḍ II. 71.87; Vā. 96.86. 1) Bḍ Suyajña-.
64_2 = Bḍ. II. 71.88; Vā. 96.87. 1) Vā. vadhārthaṃ. 2) Vā. bhavet.
65 = Bḍ. II. 71.89; Br. 17.31; H. 2121; Vā. 96.88. 1) Bḍ.Vā. -yād bhūtas. 2) Bḍ. -vān atha; Br. tadā. 3) Bḍ. tato'; Br. tadā-.

apayāte tath-Â[3]krūre nâvarṣat Pākaśāsanaḥ. 65
anāvṛṣṭyā *tadā*[1]) rāṣṭram abhavad bahudhā *kṛśam*[2]).
tataḥ prasādayāmāsur Akrūraṃ Kukur-Āndhakāḥ. 66
punar Dvāravatīṃ prāpte *tasmin*[1]) dānapatau *tataḥ*[2])
pravavarṣa Sahasrākṣaḥ *kakṣe*[3]) jalanidhes tataḥ[4]. 67
kanyāṃ ca[1]) Vāsudevāya svasāraṃ śīlasaṃmatām
Akrūraḥ pradadau *śrīmān*[2]) prītyarthaṃ *Yadupuṃgavaḥ*[3]. 68
atha vijñāya yogena Kṛṣṇo Babhrugataṃ maṇim
sabhāmadhy*agatam*[1]) prāha tam Akrūraṃ Janārdanaḥ: 69
yat tad[1]) ratnaṃ maṇivaraṃ tava hastagataṃ *vibho*[2]),
tat prayacchasva[3]) mānārha. mayi mânāryakaṃ[4]) kṛthāḥ! 70
ṣaṣṭivarṣagate kāle yad[1]) roṣo 'bhūt *tadā mama*[2])
sa[3]) saṃrūḍho 'sakṛt[4]) prāptas tadā[5]) kālātyayo[6]) mahān. 71
tataḥ Kṛṣṇa*sya*[1]) vacanāt sarva-Sāttvatasaṃsadi
pradadau taṃ maṇiṃ Babhrur akleśena mahāmatiḥ. 72
tatas tam ārjavaprāptam[1]) Babhror[2]) hastād ariṃdamaḥ
dadau hṛṣṭamanāḥ *Kṛṣṇas*[3]) taṃ maṇiṃ Babhrave punaḥ. 73
sa Kṛṣṇahastāt saṃprāpya[1]) maṇiratnaṃ Syamantakam
ābadhya Gāndinīputro virarājâṃśumān iva. 74
imāṃ mithyābhiśastiṃ yaḥ Kṛṣṇasya samudāhṛtām
imāṃ mithyābhiśastiṃ[1]) yo viśuddh*im*[2]) api côttamām

66 = Bḍ. II. 71.90; Br. 17.32; H. 2122; Va. 96.89. 1) Bḍ.Vā. hataṃ. 2) Bḍ.Vā.V. yataḥ; Vā.T. tadvadbodyataṃ.
67 = Bḍ. II. 71.91; Br. 17.33; H. 2123; Vā. 96.90. 1) Bḍ.Va. tadā. 2) Bḍ.Vā. tathā. 3) Bḍ.Va. kukṣau. 4) Br. tadā.
68 = Bḍ. II. 71.92; Br. 17.34; H. 2124; Vā. 96.91. 1) Bḍ. vai. 2) Br.T. H. dhīmān. 3) Bḍ. munipuṅgavāḥ; Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana.
69 = Bḍ. II. 71.93; Br. 17.35; H. 2125; Va. 96.92. 1) Bḍ.Va. -dhye tadā; Br.T. -gataḥ
70 = Bḍ. II. 71.94; Br. 17.36; H. 2126; Va. 96.93. 1) Vā. yac ca. 2) Bḍ. Va. prabho. 3) Br. -cha ca. 4) Va. vimatim atra mā.
71 = Bḍ. II. 71.95; Br. 17.37; H. 2127; Va. 96.94. 1) Br.T. yo. 2) Br.H. 'bhūn mamânagha. 3) Bḍ.Va. su-. 4) Va. -aḥ sakṛt. 5) Br.T. tataḥ. 6) Va. tatkālāśritya yo.
72 = Bḍ. II. 71.96; Br. 17.38; H. 2128; Va. 96.95. 1) Br.H. sa tataḥ Kṛṣṇa-.
73 = Bḍ. II. 71.97; Br. 17.39; H. 2129; Va. 96.96. 1) Br. ārjavāt prāptaṃ (Vā. -ta-); H ārdavaprāptaṃ. 2) Vā. tata ārjavasaṃprāpta-Babhru-. 3) Bḍ.Va.V. tuṣṭas; Va.T. dadau prahṛṣṭamanasā.
74 = Bḍ. II. 71.98; Br. 17.40; H. 2130; Va. 96.97. 1) Br.T.H. -prāptam.

veda, mithyābhiśāpās taṃ
na spṛśanti kadācana. || 75 ||

veda, mithyābhiśastiṃ[4]) sa
na *labheta* kathaṃcana. || 75 ||

Textgruppe II.

(Mt. 45.4—21; P.1 I. 13.73—94; P.2 V. 13.75b—95.)

Syamantaka*ṃ*[1]) Prasenasya maṇiratnam anuttamam |
pṛthivyāṃ sarva[2]ratnānāṃ rāj*êti samudāhṛtam*[3]) || 1 ||
hṛdi kṛtvā *tu*[1]) bahuśo maṇiṃ tam abhy*ayācata*[2]), |
Govind*aś ca*[3]) na ta*ṃ* lebhe, śakto 'pi na jahāra saḥ. || 2 ||
kadācin mṛgayāṃ yātaḥ Prasenas tena bhūṣitaḥ |
bile[1]) śabdaṃ sa śuśrāva *kṛta*ṃ[2]) sattvena *kenacit*[3]). || 3 ||
tataḥ praviśya sa bilaṃ Praseno hy[1]) ṛkṣaṃ *aikṣata*[2]) |
ṛkṣaḥ Prasenaṃ ca tathā, ṛkṣ*aś câpi*[3]) Prasena-jit. || 4 ||
hatvā ṛkṣaḥ Prasenaṃ tu[1]) tatas taṃ maṇim ādadāt, |
adṛṣṭas tu hatas tena
antarbilagatas tadā. || 5 ||

guhāntasthaṃ vinirhṛtya
Prasenam ṛkṣa āviśat. || 5 ||

Prasenaṃ tu hataṃ *jñātvā*[1]) Govindaḥ pariśaṅkitaḥ |
[Satrājitā tu tadbhrātrā Yādavaiś ca tathâparaiḥ: |]
Govindena hato *vyakta*ṃ[2]) Praseno maṇikāraṇāt || 6 ||
Prasenas tu gato 'raṇyaṃ maṇiratnena bhūṣitaḥ, |

75 = Br. 16.58b, 59; H. 2089b, 2090.

75 = Bḍ. II. 71.99; Vā. 96.98. 1) Bḍ. -śaptiṃ. 2) Vā. viśuddhām. 3) Vā. vracec ca.

1 = Mt. 45.4; P.1 I. 13.73; P.2 V. 13.75b, 76a. 1) Mt. -kaḥ. 2) P.2 maṇi-. 3) Mt.T. rājā vai so 'bhavan maṇiḥ.
2 = Mt. 45.5; P.1 I. 13.74a, 75a; P.2 V. 13.76b, 77a. 1) P.1 su-; P.2 sa. 2) Mt. abhiyācitaḥ; P.1 sa vyarājata. 3) Mt. -do 'pi.
3 = Mt. 45.6; P.1 I. 13.75b, 76a; P.2 V. 13.77b, 78a. 1) Mt.T. yathā-; P.2 T. pada-. 2) Mt. bile; P.2 bilāt. 3) Mt. -pūrite; P.2 kāritam.
4 = Mt. 45.7; P.1 I. 13.76b, 77a; P.2 V. 13.78b, 79a. 1) P.2 -na. 2) P.1P.2 āsadat. 3) Mt. caiva; P.1 -kṣaṃ câpi.
5a = Mt. 45.8a; P.1 I. 13.78a; P.2 V. 13.79b. 1) P.1 ca.
5b = Mt. 45.9b. | 5b = P.2 V. 13.80a.
6 = Mt. 45.9 = ac; P.1 I. 13.78b, 79; P.2 V. 13.80b, 81a = ac. 1) P.1P.2V. śrutvā. 2) P.1P.2V. nūnaṃ
7a = Mt. 45.10a; P.1 I. 13.80a; P.2 V. 13.81b.

taṃ dṛṣṭvā sa hatas tena.	taṃ dṛṣṭvā *nihatas tena*[1];
Govindaḥ pratyuvāca ha:	na tyajan taṃ Syamantakam.

hanmi cainaṃ durācāraṃ śatrubhūtaṃ hi *Vṛṣṇiṣu*[1]. ‖ 7 ‖
atha dīrgheṇa kālena mṛgayāṃ nirgataḥ punaḥ |
yadṛcchayā ca Govindo bilābhyāśam[1] athâgamat[2]. ‖ 8 ‖

taṃ dṛṣṭvā tu mahāśabdaṃ	tataḥ śabdaṃ yathāpūrvaṃ
sa cakre ṛkṣarāḍ balī.	sa cakre ṛkṣarāḍ balī

śabdaṃ śrutvā tu Govindaḥ khaḍgapāṇiḥ praviśya *saḥ*[1] |
apaśyaj Jāmbavantaṃ *tam*[2] ṛkṣarājaṃ mahābalam ‖ 9 ‖
tatas tūrṇaṃ Hṛṣīkeśas *tam ṛkṣam atiraṃhasa*[1]
Jāmbavantaṃ sa jagrāha krodhasaṃraktalocanaḥ. 10

dṛṣṭvā cainaṃ[1] tadā ṛkṣaḥ	dṛṣṭvā cainaṃ tathā Viṣṇuṃ
karmabhir Vaiṣṇavaiḥ prabhum,	karmabhir Vaiṣṇavīṃ tanum
	tuṣṭāva ṛkṣarājo 'pi
	Viṣṇusūktena satvaram.
tatas tuṣṭas tu bhagavān	tatas tu bhagavāṃs tuṣṭo
vareṇainam arocayat: 11	vareṇa samarocayat: ‖ 11 ‖

icche[1] cakraprahāreṇa tvatto 'haṃ[2] maraṇaṃ *prabho*[3], |
kanyā ceyaṃ mama śubhā[4]) bhartāraṃ tvām avāpnuyāt! ‖ 12
yo 'yaṃ maṇiḥ *Prasenaṃ*[1] tu hatvā prāpto mayā[2] *prabho*[3],
| sa tvayā gṛhyatāṃ nātha, maṇir eṣo *'tra*[1] vartate. ‖ 13
tataḥ sa[1]) Jāmbavantaṃ *tam*[2] hatvā cakreṇa vai *prabhuḥ*[3])
kṛta*karmā*[4] mahābāhuḥ *sakanyaṃ maṇim āharat*[5]. ‖ 14 ‖

dadau Satrājitāyainaṃ	tataḥ Satrājite *cainaṃ*[1])
	maṇiratnaṃ sa vai dadau.

7b = Mt. 45.10b.
7b = P.1 I. 13.80b; P.2 V. 13.82a. 1) P.1 nijaghānâtha.
7c = Mt. 45.10c; P.1 I. 13.(81a); P.2 V. 13.83b. 1) P.2 śatrubhūtaṃ durātmānaṃ hi Keśavaḥ; P.1 jaghānaivâpradānena śatrubhūtaṃ ca Keśavaḥ.
8 = Mt. 45.11; P.1 I. 13.82; P.2 V. 13.83. 1) Mt.T. bilasyâbhyāsam. 2) Mt.T. āgamat; V. athâgataḥ.
9a = Mt. 45.12.
9a = P.1 I. 13.83a; P.2 V. 13.84a.
9bc = Mt. 45.12bc; P.1 I. 13.83b, 84a; P.2 V. 13.84b, 85a. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1P.2 ca.
10 = Mt. 45.13; P.1 I. 13.84b, 85a; P.2 V. 13.85b, 86a. 1) Mt. ṛkṣapatim añjasā.
11 = Mt. 45.14. 1) Mt.T. tuṣṭâvainam.
11 = P.1 I. 13.85b, 86; P.2 V. 13.86b, 87.
12 = Mt. 45.15ab; P.1 I. 13.87; P.2 V. 13.88. 1) P.1 iṣṭaṃ. 2) P.1 me. 3) P.1 śubhaṃ; P.2 vibho. 4) P.1P.2 sutā.
13a = Mt. 45.15c; P.1 I. 13.88a; P.2 V. 13.89a. 1) P.1P.2 -nāt. 2) P.1 caivâptavān; P.2 vai prāptavān. 3) P.1P.2 aham.
| 13b = P.1 I. 13.88b; P.2 V. 13.89b. 1) P.2 eṣa pra-.
14 = Mt. 45.16; P.1 I. 13.89; P.2 V. 13.90. 1) P.1 ity ukto; P.2 tatas tu. 2) P.1P.2 vai. 3) P.1P.2 Keśavaḥ. 4) P.1P.2 -kāryo 5) P.1 kanyāṃ caivâdadau tadā; P.2 kanyāṃ câdāya vai Hariḥ.
15 = Mt. 45.17a.
15 = P.1 I. 13.90; P.2 V. 13.91. 1) P.1 caitaṃ. 2) P.2 yo labdha. 3) P.1 -saṃnidhau.

	yal labdham[2]) ṛkṣarājāc, ca
sarva-Yādava-saṃsadi. ‖ 15 ‖	sarva-Yādava-saṃ*sadi*[3]) ‖ 15 ‖

tena mithyāpa[1]vādena saṃtapto 'yaṃ Janārdanaḥ, |
tatas te Yādavāḥ sarve Vāsudevam athâbruvan: ‖ 16 ‖
asmākaṃ *manasi*[1]) hy āsīt: Prasenas tu tvayā hataḥ. |
Kaikeyasya sutā bhāryā[2]) daśa Satrājitaḥ *śubhāḥ*[3]), ‖ 17 ‖
tāsūt[1]pannāḥ sutās tasya śatam ekaṃ ca viśrutāḥ |
khyātimanto[2]) mahāvīryā, Bhaṅgakāras *tu*[3]) pūrvajaḥ. ‖ 18 ‖
atha[1]) Vratavatī *tasmād*[2]) Bhaṅgakār*āt tu*[3]) pūrvaj*āt*[4]) |

suṣuve sukumārīs tu	suṣuve *sā*[1]) kumārāṃś ca
tisraḥ kamalalocanāḥ: ‖ 19 ‖	*mahābalaparākramān*[2]). ‖ 19 ‖

Satyabhāmā varā strīṇāṃ Vratinī ca dṛḍhavratā |
tathā Padmāvatī caiva, tāś ca Kṛṣṇāya so 'dadāt. ‖ 19₁ ‖

---

16 = Mt. 45.17b, 18a; P.1 I. 13.91; P.2 V. 13.92. 1) P.1 -pra-.

17 = Mt. 45.18b, 19a; P.1 I. 13.92; P.2 V. 13.93. 1) Mt. tu matir. 2) P.1 ekaikasyās tu sundaryo; P.2 ekaikasyāṃ ca s(a)undaryāṃ. 3) P.1P.2 sutāḥ.

18 = Mt. 45.19bc; P.1 I. 13.93; P.2 V. 13.94. 1) P.1 satyot-; P.2T. suptot-; V. sattvot-. 2) P.1 vikhyātāś ca; P.2 khyāpitās tu. 3) P.1 -raś ca.

19a = Mt. 45.20a; P.1 I. 13.94a; P.2 V. 13.95a. 1) P.1P.2 V. Satyā. 2) P.1 P.2 V. Svapnā; P.2T. tasya. 3) P.1P.2 -kārasya. 4) P.1P.2 -jā.

19b = Mt. 45.20b.

19b = P.1 I. 13.94b; P.2 V. 13.95b. 1) P.1 suṣuvus tāḥ. 2) P.1 śinīvālaḥ pratāpavān.

19₁ = Mt. 45.21.

E.

Textgruppe I.

(Bḍ. II. 71.100—196; Br. 14.3—57, 15.45b—62, 16.1—8, 49b—58a; H. 1908—1968, 2014b—2039, 2080b—2089a; L. 69.15b—42a; Vā. 96 99—191; cfr. A. 275.27—38a, 45—51; Bhg. IX. 24.13b—67; Ga. 139.40—62; Kū. 24.40—69; Vi. IV. 14.1—15.)

Anamitrāc Chinir[1]) jajñe kaniṣṭhād[2]) Vṛṣṇinandanāt, |

	satyavāk[1]) satyasampannaḥ Satyakas tasya câtmajaḥ[2]), ‖ 1 ‖
Śaineyaḥ Satyakas, tasmād Yuyudhānaś ca Sātyakiḥ. ‖ 1 ‖	Sātyakir Yuyudhānaś ca[1]), tasya Bhūtiḥ suto[2]) 'bhavat[3]), | Bhūter[4]) Yugaṃdharaḥ putra iti Bhautyaḥ[5]) prakīrtitaḥ[6]). ‖ 1ı ‖
Mādryāḥ putrau tu[1]) jajñāte[2]) *śrutau*[3]) Vṛṣṇy-Andhakāv ubhau,[4]		Mādryāḥ sutasya[1]) jajñe tu[2]) suto Vṛṣṇir[3]) Yudhājitaḥ[4]),	

jajñāte tanayau Vṛṣṇeḥ[1]) Śvaphalkaś[2]) Citrakas *tathā*[3]). ‖ 2 ‖

1a = Bḍ. II. 71.100a; Br. 14.24b; H. 1934b; Kū. 24.40a; L. 69.15b; Vā. 96.99a. 1) Kū.T. Sinir; L. atha putraḥ Śiter. 2) Kū. -ṣṭho.

(left column) 1b = Br. 14.25a; H. 1935a.

(right column) 1b = Bḍ. II. 71.100b; Kū. 24.40b; L. 69.16a; Vā. 96.99b. 1) Bḍ. satyavān. 2) Kū. -kas tatsuto 'bhavat.

1ı = Bḍ. II. 71.101; Kū. 24.41a = a; L. 69.16b, 17; Vā. 96.100. 1) Kū. tu; L. tu Śiter naptā pratāpavān | Asaṅgo Yuyudhānasya. 2) L. Kuṇis tasya suto. 3) Kū. tasy-Âsaṅgo 'bhavat sutaḥ. 4) L. Kuṇer. 5) L. -traḥ Śaineyā; Vā. -tyāḥ. 6) L. iti kīrtitāḥ; Vā. -tāḥ.

(left column) 2a = Br. 14.3a; 16.49b; H. 1908a, 2080b. 1) Br. 16.49b tro 'tha; H. 2080 -tras tu. 2) Br. 16.49b, H. 2080 -jñe 'tha. 3) Br. 16.49b Vṛṣṇi-; H. 1908 smṛtau; H. 2080 Pṛśniḥ. 4) Br. 16.49b, H. 2080 putro Yudhājitaḥ.

(right column) 2a = Bḍ. II. 71.102a = a; Kū. 24.(42a); L. 69.18a; Vā. 96.101a. 1) Vā. Mādhryāsutasya. 2) L. saṃjajñe. 3) L. suto Vārṣṇir; Vā. sutaḥ Pṛśnir. 4) Kū. -yāṃ Vṛṣṇiḥ suto jajñe Vṛṣṇer vai Yadunandanaḥ.

2b = Bḍ. II. 71.102b; Br. 14.3b, 16.50a; H. 1908b; 2081a; Kū. 24.42b; Vā. 96.101b. 1) H. 2081, Vā. Pṛśneḥ. 2) Bḍ.Vā. Sva-. 3) Bḍ.Vā. -kaś ca yaḥ; Kū. tu hi.

Śvaphalkas tu[1]) mahārājo[2]) dharmātmā yatra vartate, |
nâsti vyādhi[3]bhayaṃ tatra na câvṛṣṭibhayaṃ tathā[4]). || 3 ||
kadācit Kāśirājasya vibhos *tu*[1]) *dvija*sattamāḥ[2]) |
trīṇi varṣāṇi viṣaye[3]) nâvarṣat Pākaśāsanaḥ. || 4 ||
sa tatra vāsa[1]yāmāsa Śvaphalkaṃ paramārcitam, |
Śvaphalkaparivarte*n*a[1]) | Śvaphalkaparivāsena
vavarṣa Harivāhanaḥ. || 5 || | prā[1]varṣat Pākaśāsanaḥ. || 5 ||
Śvaphalkaḥ Kāśirājasya sutāṃ bhāryām avindata[1]) |
Gāndinīṃ nāma, gāṃ sā *hi*[2]) dadau viprāya[3]) nityaśaḥ[4]). || 6 ||
sā mātur udarasthā *vai*[1]) bahūn[2]) varṣa*ga*ṇān[3]) kila |
nivasantī[4]) na vai[5]) jajñe, garbhasthāṃ[6]) tāṃ pitâbravīt: || 7 ||
jāyasva śīghraṃ, bhadraṃ te, kimarthaṃ vâ*p*i[1]) tiṣṭhasi? |
provāca cainaṃ garbhasthā sā kanyā: gāṃ[2]) dine dine[3]) || 8 ||
yadi dadyā*s*[1]), tato *garbhād*[2]) *bahiḥ*[3]) *syām īhite* pitaḥ[4]). |
tathêty uktvā ca[5]) tāṃ tasyāḥ[6]) pitā kāmam[7]) apūrayat[8]). || 9 ||
dātā yajvā ca *śū*raś[1]) ca[2]) śrutavān atithipriyaḥ[3]) |

---

3 = Bḍ. II. 71.103; Br. 14.4; H. 1909; L. 69.19; Vā. 96.102. 1) L. -kaś ca. 2) Br. muniśreṣṭhā; H. -rāja. 3) Vā. -dhir. 4) Br.T. nâvarṣas tapam eva ca: H. nâvarṣabhayam acyuta; L. nâvṛṣṭihayam apy uta.
4 = Bḍ. II. 71.104; Br. 14.5; H. 1910; Vā. 96.103. 1) Br. viṣaye. 2) Br. munisattamāḥ; H -bhor Bharatasattama. 3) Br. pūrṇāni.
5a = Bḍ. II. 71.105a: Br. 14.6a; H. 1911a; Vā. 96.104a. 1) Br.T. câna-.
5a = Br. 14.6b; H. 1911b. 1) H. -varte ca. | 5b = Bḍ. II. 71.105b; Vā. 96.104b. 1) Bḍ. pra-.
6 = Bḍ. II. 71.106; Br. 14.7, 16.50b, 51a; H. 1912: 2081b, 2082a; Kū. 24.43a = a; L. 69.20; Vā. 96.105. 1) L. avāpa saḥ; Vā. aninditām. 2) Br. 14.7 sā ca; Br. 16.50b tasyāś ca; H. 1912 sā gās tu; 2082 tasyâtha; L. Kāśyo hi. 3) H. 1912 vipreṣu; L. tasmai. 4) Br. 16.51a; H. 2082 gāḥ sadā pradadau pitā; L. svakanyakām.
7 = Bḍ. II. 71.107; H. 1913; L. 69.21; Vā. 96.106. 1) H. tu. 2) Vā. bahu-. 3) Bḍ.Vā. -ṣaśatān. 4) L. vasantī; Vā.T. vasati sma. 5) L. na ca saṃ-. 6) L. -sthā.
8 = Bḍ. II. 71.108; H. 1914; L. 69.22; Vā. 96.107. 1) H. iha; L. câbhi-; Vā. câpi. 2) H. kanyā gāṃ ca; Vā.T. -yā gaur. 3) L. -yā Gāndinī tadā.
9 = Bḍ. II. 71.109; H. 1915; L. 69.23b, 24a; Vā. 96.108. 1) H. -yāṃ; Vā. dattā. 2) H. tato jāye; L. tataḥ kukṣer; Vā. tadā syāṃ hi. 3) Vā. yadi. 4) Bḍ. syāṃ hâyanais tribhiḥ; H. pitaraṃ pratyuvāca ha; L. nirgamiṣyāmy ahaṃ pitaḥ; Vā.T. syām īhitāṃ pitaḥ. 5) Bḍ. L.Vā. uvāca. 6) H. tāṃ câsyāḥ; L. tasyā vai. 7) Bḍ. -tākām -a-. 8) Vā.T. apūpurat.
10a = Bḍ. II. 71.110a; Br. 14.8a, 16.51b; H. 1916a, 2082b; L. 69.24b; Vā. 96.109a.

Akrūraḥ suṣuve tasmāc tasyāḥ putraḥ smṛto 'krūraḥ
Chvaphalkād bhūri[1]dakṣiṇaḥ. 10 Śvāphalko[1]) bhūridakṣiṇaḥ, || 10 ||
Upamadgus[1] tathā Madgur[2] Mudaraś[3] c-Ârimejayaḥ[4]) |
Girirakṣas[5] tath-Ôpekṣaḥ[6] Śatrughno[7] 'th-Ârimardanaḥ[8]) || 11 |
Dharmabhṛd[1]) Yatidharmā[2] ca Gṛdhramojāntakas[3] tathā[4]) |
Āvāha-Prativāhau ca Sundarī[5]) ca varāṅganā. 12
Viśrutāśvasya[1]) mahiṣī, kanyā cāsya Vasuṃdharā
rūpayauvanasampannā sarvasattvamanoharā. 12₁
Akrūrād[1]) Ug[2]rasenyāṃ tu[3]) sutau dvau[4] kulanandanau[5])
Devavān Upa[6]devaś ca jajñāte devasaṃnibhau[7]). 13
Citrakasyâbhavan putrāḥ[1]) Pṛthur Vipṛthur[2]) eva ca
Aśvagrīvo[3]) 'śvabāhuś[4]) ca Su[5]pārśvaka-Gaveṣaṇau[6]) 14

1) Br. 14.8: H. 1916; vīraś 2) Br. 16.51b; H. 2082 tasyāṃ jajñe mahābāhuḥ: L. dātā śūraś ca yajvā ca. 3 H. 2082 iti viśrutaḥ.
10b = Br. 14.8b, 16.52a: H. 1916b, 2083a. 1) Br. 16.52a; H. 2083 Akrūro 'tha mahābhāgo jajñe H. yajva) vipula-.
10b = Bd. II. 71.110b; L. 69.25a; Vā. 96.109b. 1) Śvaphalkād: Vā. Śvaphalko.
11 = Bd. II. 71.111; Br. 14.9, 16.52b, 53a; H. 1917. 2083b, 2084a; L. 69.26b, 27a: Vā. 96.110. 1) Bd.Vā. -maṅgus; L.Br. 14.9 V. Upamanyus. 2) Bd.Br. 14.9 V., Vā. Maṅgur. 3) Bd.Vā. Mṛduraś; Br. 14.9 T. Meduraś; L. Maṅguvṛtas tu. 4) Br. 16.9; H. 2083 c-Ârimardanaḥ; L. Janamejayaḥ. 5) Br. 14.9 Avikṣitas: V. Arikṣikas; H. 1917 Avikṣipas; Br. 16.53a T. Ārikṣepas; V. Girikṣepas; H. 2084 Girikṣipas. 6) Bd.Vā. tato Yakṣaḥ; Br 14.9 T. tath-Âkṣepaḥ; H. 1917 tatokṣepaḥ. 7) Br. 16.53a; H. 2084 Śatruhā. 8) Br. 16.53a, H. 2084 c-Ârimejayaḥ; Br. 14.9 -naś c-Âri-; L. -no yo 'ri-; Vā. -no v-Âri-.
12 = Bd. II. 71.112; Br. 14.10, 16.53b, 54a; H. 1918; 2084b, 2085a; L. 69.27b, 28a; Vā. 96.111. 1) Br. 14.10; H. 1918 -madhṛg. 2) Bd. -mavṛddhaḥ Sukarmā; Br. 16.53b V.; H. 2084 -bhṛc câpi Dharmī: Br.T. -mā; L. Vṛṣṭadharmā: Vā. -bhṛc ca Śṛṣṭucayo. 3) Br. 14.10 T. Dharmokṣ-Ândhakarus; 16.53 -bhojāndhakas: V. Gṛdhramo Jāntukas: L. Godhāno 'tha varas. 4) Bd. Gandhamādas tathâparaḥ; Vā. Varga- (V. Gandha-) mocas tathâparaḥ. 5) Bd.Vā. Vasudevā; L. Sudhārā.
12₁ = Br. 16.54b, 55a; H. 2085b, 2086a. 1) H. -śrutā Śāmba-.
13 = Bd. II. 71.113; Br. 14.11, 16.55b, 56a; H 1919; 2086b, 2087a; L. 69.28b, 29a; Vā. 96.112. 1) Br.H. Akrūreṇ-Ô-; L. -rasy-Ô-. 2) Bd. Aug-. 3) Br.H. 1919 -senāyāṃ. 4) Br. 14.11, H. 1919 sugātryāṃ; Br. 16.55b sutau vai; L. putrau dvau. 5) Bd.Vā. -nandinau; Br. 14.11 T. dvijasattamāḥ; V. Kurunandanau; H. Kurunandana. 6) Br. 14.11; H. 1919 Prasenaś c-Ôpa-; Br. 16.56a Vasudevaś c-Ôpa-; H. 2087 Sudevaś c-Ôpa-: V.T. Devaś c-Ânupa-. 7) Br.H. devavarcasau; L. -saṃmatau; Vā. -saṃmitatu.
14 = Bd. II. 71.114; Br. 14.12, 16.56b, 57a; H. 1920; 2087b, 2088a; Kū. 24.45b, 46a; L. 69.30; Vā. 96.113. 1) Kū. -vat putraḥ. 2) L. Vipṛthuḥ

Ariṣṭanemir Aśvaś ca[1]) Sud*h*armā[2]) *Dh*armabhṛt tathā[3]) |
Subāhur[4]) Bahub*āhuś*[5]) ca Śraviṣṭhā[6]-Śravaṇe striyau. || 15 ||
*Andh*akāt[1]) Kāś*ya*duhitā[2]) lebh*e sā*[3]) catura*ḥ sut*ān[4]): |
Kukuraṃ[5]) Bhajamānaṃ ca Śa*miṃ*[6]) Kambalabarhiṣam[7]). || 16 ||
Kukura[1]sya suto Vṛṣṇir[2]), Vṛṣṇes[3]) tu tanayo[4]) *'bhavat*[5]) |
Kapotaromā, tasyâtha[6]) *Tittiris*[7]) *tanayo 'bhavat*[8]). || 17 ||

| tasyâsīt Tumburusakhā[1]) vidvān putro *Nalaḥ*[2]) kila, |
| khyāyate yasya nāmnā[3]) sa[4]) Candanodakadundubhiḥ[5]). ||17₁||

jajñe Punarvasus tasmād
Abhijic ca Punarvasoḥ. || 18 ||

| tas*mād apy* Abhijit[1]) putra
| utpannas tu[2]) Punarvasuḥ. |

| aśvamedha*ṃ tu*[1]) putrārtham[2]) ājahāra narottamaḥ. || 18 ||

Pṛthur. 3) Br. 16.57a V.H. 2088 -seno. 4) Bḍ. -vāhaś; Kū.L. -vaḥ Su-. 5) Br. 14.12 Sva-. 6) Kū.T. Sudhāśvaka-Gavekṣakau; L. Sudhāsūka-Gavekṣaṇau.

15 = Bḍ. II. 71.115; Br. 14.13, 16.57b, 58a; H. 1921; 2088b, 2089a; L. 69.31; Vā. 96.114. 1) Bḍ. -mir Aśvāsyaḥ; Br. 16.57b, H. 2088 -meś ca sutā. 2) Bḍ.Vā. Suvarmā; Br. 16.57b; L. Dharmo; H. 2088 Dharmā. 3) Br. 16.57b; H. 2088, L. -bhṛd eva ca; Bḍ. Var-; Vā.T. Carmavarmabhṛt; V. Varmacarmabhṛt. 4) Bḍ.Vā. Abhūmir; L. Subhūmir. 5) Bḍ.L.Vā. -bhūmiś. 6) H. 2089 -ṣṭha.

16 = A. 275.27b = b; Bḍ. II. 71.116; Br. 15.45b, 46a; H. 2014b, 2015a; Kū. 24.46b, 47a; L. 69.32; Vā. 96.115. 1) Bḍ.Vā. Satyakāt; Kū.T. Andhakasya. 2) Bḍ.Vā. Kāśidu-: Kū.T. sutāyāṃ tu; V. Kāsyadu-. 3) Bḍ. yā; Kū.L. ca. 4) Br.H. caturo 'labhatâtmajān. 5) A. -kuro; Vā. -kudaṃ. 6) A. -nas tu Śiniḥ; Bḍ.L. Śuciṃ; Br.T. Sasakaṃ; V. Samakaṃ; H. Śamaṃ; Kū. Śamīkam. 7) A. -ṣaḥ; Br.H. Balabarhiṣam; Kū. balagarvitam; Vā. Śamī-Kambalabarhiṣau.

17 = A. 275.28a = a; Bḍ. II. 71.117; Br. 15.46b, 47a; H. 2015b, 2016a; Kū. 24.47b, 48a; L. 69.33; Vā. 96.116. 1) Vā. Kakuda-. 2) A.H. Dhṛṣṇur; Br.Vā.T. Vṛṣṭir. 3) A.H. Dhṛṣṇos; Br.Vā.T. Vṛṣṭes. 4) L. Vṛṣṇeḥ Śūras tato. 5) A. Dhṛtiḥ; Br.H. -yas tathā. 6) Kū. -romā vikhyātas; L. -româtibalas. 7) Br.T. Tiliris; Bḍ. Vilomâ-; H. Tai-; Vā. Revato. 8) Kū.L. tasya putro Vilomakaḥ; Bḍ.Vā. 'bhavad ātmajaḥ.

| 17₁ = Bḍ. II. 71.118; Kū. 24.48bc; L. 69.34; Vā. 96.117. 1) L. -sakho. 2) Bḍ. -ndhakaḥ; Kū.T. -tras Tamaḥ; Vā. -tro 'bhavat. 3) Kū. Tamasyâpy abhavat putras; L. sa sunāmnā. 4) L. tu. 5) Bḍ. nāmânyac Candanodakadundubhiḥ; Kū. tathaiv-Ânakadundubhiḥ; L. Candanānakadundubhiḥ.

18 = Br. 15.47b; H. 2016b.

| 18a = Bḍ. II. 71.119a; L. 69.35a; Vā. 96.118a. 1) Bḍ. tasy-Âbhijit tataḥ; Vā. -māc c-Âbhijitaḥ. 2) L. -no 'sya.

| 18b = Bḍ. II. 71.119b; L. 69.35b; Vā. 96.118b. 1) Vā. -tha. 2) L. sa-.

tasya madhye 'tirātrasya sadomadhyāt samutthitaḥ[1]) |
tatas tu vidvān dharmajño[2]) dātā yajvā Punarvasuḥ. || 18₁ ||
tathā *vai*[1]) putramithunaṃ babhūv-Âbhijitaḥ[2]) kila: |
Āhukaś c-Âhukī[3]) caiva khyātau khyāti[4]matāṃ varau. || 19 ||
imāṃś[1]) côdāharanty atra *ślokān*[2]): prati tam Āhukam |
sopāsaṅ[3]gānukarṣāṇāṃ *sadhvajānāṃ* va[4]rūthinām || 20 ||
rathānāṃ meghaghoṣāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu.

nâputravān nâśatado
nâsahasraśatāyu*dh*aḥ[1]) || 21 |
nâśuddhakarmā nâyajvā,
yo Bhojam abhito vrajet.

nâsatyavādī câ[1]sīt tu
nâyaj*vā*[2]) nâsahasradaḥ |
nâśucir nâpy adharmātmā
nâvidvān na kṛśo 'bhavat. || 21 ||
Ā*hu*kasya[1]) Dhṛtiḥ putra[2])
ity evam anuśuśruma. |

śvetena[1]) parivāreṇa[2]) kiśorapratim*o* ma*h*ān[3]) || 22 ||
aśīti*carmaṇā*[1]) yukt*a*[2]) Āhukaḥ pratham*o*[3]) vraje*t*[4]). |
pūrvasyāṃ diśi nāgānāṃ Bhojasya pra*yayuḥ kila*[5]) || 23 ||
r*āu*p[1]yakāñcanakakṣāṇāṃ sahasrāṇy ekaviṃśatiḥ, |
tāvanty[2]) eva sahasrāṇi[3]) uttarasyāṃ tathā diśi. || 24 ||

ābhūmipālā*n*[1]) Bhojā*n* tu[2])
*n*âtiṣṭhat kiṅkiṇī ki*la*[3]) |

bhūmipālasya Bhojasya
uttiṣṭhet kiṅkiṇī kila |

18₁ = Bḍ. II. 71.120; L. 69.36; Vā. 96.119. 1) Bḍ. -ucchritaḥ. 2) L. sarvajño.

19 = Bḍ. II. 71.121; Br. 15.48; H. 2017; L. 69.37; Vā. 96.120. 1) Bḍ. tasyâtha; L.Vā. tasyâpi. 2) Vā. Bāhubaṇājitaḥ. 3) Br.T. Śvāhukaś. 4) Bḍ Vā mati-; L. kīrti-.

20 = Bḍ. II. 71.122; Br. 15.49a, 52a: H. 2018a, 2021a; Vā. 96.121. 1) Br. -māṃ. 2) Br. gāthāṃ; H. gāthāḥ. 3) Bḍ. sopāsāṅ-; Br. Somāt saṅ-. 4) Br.H. dhvajināṃ sava-.

21a = Bḍ. II. 71.123a; Br. 15.52b; H. 2021b; Vā. 96.122a.

21b = Br. 15.50b; H. 2019b. 1) Br. -yuṣaḥ.

22a = Br. 15.51a; H. 2020a.

21bc = Bḍ. II. 71.123b, 124a; Vā. 96.122b, 123a. 1) Vā. tv ā-. 2) Bḍ. nâyajño.

22a = Bḍ. II. 71.124b; Vā. 96.123b. 1) Bḍ. Ārdrakasya.

22b = Bḍ. II. 71 125a; Br. 15.49b; H. 2018b; Vā. 96.124a. 1) Bḍ. sa tena. 2) Vā. -cāreṇa. 3) Bḍ.Vā. -mān hayān.

23 = Bḍ. II. 71.125b, 126a; Br. 15.50a, 51b; H. 2019a, 2020b; Vā. 96.124b, 125a. 1) Br.T. -varmaṇā. 2) Bḍ.Vā. aśītim aśvaniyutāny. 3) Br.H. -mam; Bḍ. -ko 'pratimo; Vā. -kapratimo. 4) Bḍ. vrajan; Vā. 'vrajat. 5) Bḍ. -ya tv atibhāvayan; Vā. -ya pratimo 'bhavat.

24 = Bḍ. II. 71.126b, 127a; Br. 15.53; H. 2022; Vā. 96.125b, 126a. 1) Bḍ. Vā. rūp-. 2) Br. tāvaty. 3) H. -ṇi hy.

25 = Br. 15.54; H. 2023. 1) Br. -lā. | 25 = Bḍ. II. 71.127b, 128a; Vā. 96.126b.

Āhukīṃ[4]) câpy Avantibhyaḥ	Āhukaś câpy Avantīṣu[1])
svasāraṃ dadur Andhakāḥ. ‖ 25 ‖	svasāraṃ tv Āhukīm dadau. ‖ 25
Āhukasya tu Kāśyāyāṃ	Āhukāt Kāśyaduhitur[1])
dvau putrau sambabhūvatuḥ: |	dvau putrau sambabhūvatuḥ: |

Devakaś c-Ôgrasenaś ca devagarbhasamāv ubhau. ‖ 26 ‖

Devakasyâbhavan putrāś	Devakasya sutā vīrā[1])
catvāras tridaśopamāḥ: |	jajñire tridaśopamāḥ: |
Devavān Upadevaś[1]) ca Sudevo[2])	Devarakṣitaḥ[3]). ‖ 27 ‖
kumāryaḥ sapta câsyâsan[1]),	teṣāṃ svasāraḥ saptâsan,
Vasudevāya tā dadau: |	Vasudevāya tā dadau: |
Devakī Śāntidevā ca	Vṛka[1]dev-Ôpadevā ca
Su[2]devā Devarakṣitā ‖ 28 ‖	tathânyā Devarakṣitā ‖ 28 ‖
Vṛkadevy Upadevī ca	Śrīdevā Śāntidevā[1]) ca
Sunāmnī caiva saptamī. |	Sahadevā[2]) tathâparā[3]), |
	saptamī Devakī tāsāṃ[4])
	sunāmā[5]) carudarśanā[6]). |

---

2) Br. Bhojās tu; H. -jān svān. 3) Br.T. santi jyākiṅkiṇīkinaḥ; V. sâtiṣṭhan kiṅkinī kila; H. ātiṣṭhat kiṅkiṇīkinaḥ. 4) Br. T. āhuḥ kiṃ.

127a. 1) Vā.T. -kaś c-Âhukāndhāya; V. -kaś câpy avatiṣṭhan.

26a = Br. 15.55a; H. 2024a.

26a = Bḍ. II. 71.128b; L. 69.38a; Vā. 96.127b. 1) Vā.T. Āhukāndhasya duhitā; V. -kāt Kāśyadu hitā.

26b = Bḍ. II. 71.129a; Br. 15.55b; H. 2024b; L. 69.38b; Vā. 96.128a.

27a = Br. 15.56a; H. 2025a.

27a = Bḍ. II. 71.129b; Kū. 24.62b; L. 69.39a; Vā. 96.128b. 1) L. rājño.

27b = Bḍ. II. 71.130a; Br. 15.56b; H. 2025b; Kū. 24.62c; L. 69.39b; Vā. 96.129a. 1) Vā. Devānām api Devaś. 2) Br.H. Saṃdevo. 3) Vā. -rañjitā.

28 = Br. 15.57; H. 2026. 1) Br. câsyâtha. 2) H. Saṃ-.

28 = A. 275.31a = a; Bḍ. II. 71.130b, 131a; Kū. 24.63ab; L. 69.40; Vā. 96.129b, 130a. 1) Bḍ.Kū. Dhṛta-; L. Vṛṣa-.

29a = Br. 15.58a; H. 2027a.

29ab = A. 275.32a = a; Bḍ. II. 71.131b, 132a; Kū. 24.63cd; L. 69.41; Vā. 96.130b, 131a. 1) A. -vī Satyadevī. 2) A. Surāpī cêti; Vā. Mahādevā. 3) A. saptamī; Kū. ca suvratā. 4) Kū.L. Devakī câpi tāsaṃ tu (ca). 5) Bḍ. sânujā. 6) Kū.L.

nav-Ugrasenasya sutās, teṣāṃ Kaṃsas[1] tu[2] pūrvajaḥ (29)
Nyagrodhaś ca Sunāmā ca Kaṅkaḥ Śaṅkuḥ[1], Subhūṣaṇaḥ[2]

Rāṣṭrapālo 'tha Sutanur	Sutanū Rāṣṭrapālaś ca
Anādhṛṣṭis[1] tu puṣṭimān. 30	Yuddhamuṣṭiḥ[1] supuṣṭimān[2]. 30

teṣām svasāraḥ pañcāsan[1]: Kaṃsā Kaṃsavatī[2] tathā
Sutanū[3] Rāṣṭrapālī[4] ca Kaṅkā[5] caiva varāṅganā. 31
Ugrasenaḥ sahā[1]patyo vyā[2]khyātaḥ Kukurodbhavaḥ.
Kukurāṇām imaṃ vaṃśaṃ dhārayan amitaujasām
ātmano vipulaṃ vaṃśaṃ prajāvān āpnuyān[3] naraḥ. 32
Bhajamānasya putro 'tha[1] rathi[2]mukhyo Vidūrathaḥ.
Rāja[3]dhidevaḥ[4] śūraś ca[5] Vidūratha[6]suto 'bhavat. 33

Rājadhidevasya sutā[1]	tasya Śūrasya tu sutā
jajñire vīryavattarāḥ:	jajñire balavattarāḥ
Datt-Ātidattau balinau	Vātaś caiva Nivātaś ca
Śoṇāśvaḥ Śvetavāhanaḥ 34	Śoṇāśvaḥ[1] Śvetavāhanaḥ. 34
Śa[1]mī ca Datta[2]śarmā ca	Śamī ca Gadavarmā ca
Danta[3]śatruś ca Śatrujit	Nidāntaḥ[1] khalu Śatrujit[2]. 35
Śravaṇā ca Śraviṣṭhā ca	
svasārau sambabhūvatuḥ. 35	

29b(c) = A. 275.32b; Bd. II. 71.132b; Br. 15.58b; H. 2027b; L. 69.42a; Vā. 96.131b. 1) A.V.Bd.Vā. -tāḥ Kaṃsas teṣāṃ; A.T. tāsāṃ. 2) A. ca.

30a = A. 275.33a; Bd. II. 71.133a; Br. 15.59a; H. 2028a; Vā. 96.132a. 1) Bd. Kaṅka-Śaṅku-; Br. tathā Kaṅkaḥ; Vā. Kadvaśaṅkuś. 2) Bd. -Subhūmayaḥ; Vā. ca Bhūmayaḥ; A. -kuś ca bhūmipaḥ.

30b = Br. 15.59b; H. 2028b. 1) Br.T. Anāvṛṣṭis.

30b = A. 275.33b; Bd. II. 71.133b; Vā. 96.132b. 1) Bd.Vā.T. Yuddha-(s)tuṣṭaś; Vā.V. yuddhe tuṣṭaḥ. 2) A. Sumuṣṭikaḥ; Bd. ca Tuṣṭimān.

31 = Bd. II. 71.134; Br. 15.60; H. 2029; Vā. 96.133. 1) Bd.Vā. pañcaiva. 2) Vā. karmadharmavatī. 3) Vā. Śatāṃkrū. 4) Vā.T. -lā. 5) Vā. Kavhā.

32 = Bd. II. 71.135, 136a; Br. 15.61, 62; H. 2030, 2031; Vā. 96.134. 1) Bd. Vā.T. -seno mahā-. 2) Vā. vi-. 3) Bd.Vā. -vāṃś ca bhaven.

33 = A. 275.34; Bd. II. 71.136b, 137a; Br. 16.1; H. 2032; Vā. 96.135. 1) Bd.Vā. -tras tu. 2) A.Br.H.Vā.V. ratha-. 3) Vā. Rājyā-. 4) H. -deyaḥ. 5) Br.H. -ras tu. 6) Vā. Vidūraś ca.

34 = A. 275.35a = aIbII; Br. 16.2; H. 2033. 1) A. -va putrau dvau.

35 = Br. 16.3; H. 2034. 1) H. Sa-. 2) Br. Daṇḍa-. 3) H. Datta-.

34 = Bd. II. 71.137b, 138a; Vā. 96.136. 1) Bd.Vā.T. Śoṇitaḥ.

35 = Bd. II. 71.138b; Vā. 96.137a. 1) Vā. -dātaḥ. 2) Vā. Śakraśakrajit.

Śami[1]putraḥ Pratikṣatraḥ[2]), Pratikṣatrasya[3]) câtmajaḥ[4]) |
Svayambhojaḥ, Svayambhojād dHṛdikaḥ[5]) sambabhūva ha. || 36 ||

tasya putrā babhūvur hi	Hṛdikasya sutās tv āsan
sarve bhīmaparākramāḥ: |	daśa bhīmaparākramāḥ: |

Kṛtavarmâgrajas[1]) teṣām, Śatadhanvā tu madhyamaḥ, || 37 ||

Dev*āntaś ca Narāntaś ca*[1])	Dev*ārhaś cā*[1]) Subāhuś[2]) ca
Bhiṣag Vaitaraṇaś ca yaḥ |	Bhiṣa*g Vai*taraṇaś[3]) ca yaḥ |
Sud*ān*taś[2]) c-Âtid*ān*taś[3]) ca	Sudāntaś c-Âdhi*d*āntaś[4]) ca
Nikāśyaḥ[4]) Kāmada*mbhakaḥ*[5]). ||38||	Kanakaḥ[5]) Kanakodbhavaḥ. ||38||
Dev*āntasyâbhavat* putro	Devā*rhasya*[1]) suto vidvāñ
vidvān[1]) Kambalabarhiṣaḥ, |	jajñe Kambalabarhiṣaḥ, |

Asamaujāḥ sutas tasya *Nā*[1]samaujāś ca tāv ubhau[2]). || 39 ||
ajāta[1]putrāya sutān[2]) pra*dadāv A*samaujase: |
Sudamṣṭram[3]) ca Sucā*rum*[4]) ca Kṛṣṇa*m*[5]). ity Andhakāḥ śmṛtāḥ[6]). ||40||
| Andhakānām imam vamśam kīrtay*ed yas*[1]) tu nityaśaḥ, |
| ātmano vipulam vamśam *labhate nātra samśayaḥ*. || 40₁ ||
Aśmakyām[1]) janayāmāsa Śūram[2]) vai Devamīḍhuṣam[3]), |
m*ah*iṣyām[4]) jajñire Śūrād[5]) Bhojāyām[6]) puruṣā daśa. || 41 ||

---

36 = A. 275.36a = a; Bd. II. 71.139; Br. 16.4; H. 2035; Vā. 96.137b, 138a. 1) A. Śamī-. 2) Vā.T. -kṣiptaḥ. 3) A. -kṣetrasya; Vā.T. -kṣiptasya. 4) A. Bhojakaḥ. 5) Br.T. Bhadikaḥ.

37a = Br. 16.5a; H. 2036a. | 37a = Bd. II. 71.140a; Vā. 96.138b.

37b = Bd. II. 71.140b; Br. 16.5b; H. 2036b; Vā. 96.139a. 1) Vā. -mā kṛtas.

38 = Br. 16.6; H. 2037. 1) H. Devarṣeś Cyavanāt tasya. 2) H. Sudattaś. 3) H. -dattaś. 4) Kāmadā. 5) H. -dattikā.

38 = Bd. II. 71.141; Vā. 96.139b, 140a. 1) Bd. Devabāhuḥ. 2) Vā. Vanārhaś. 3) Bd. -śak Śvetarathaś; Vā. Dvaitarathaś. 4) Vā. ca Dhiyāntaś. 5) Vā.T. Nakavān; V. Kanakāt.

39a = Br. 16.7a; H. 2038a. 1) H. Devavān Dattako nāma putraḥ.

39a = Bd. II. 71.142a; Vā. 96.140b. 1) Bd. Devabāhoḥ; Vā. Devārhaś ca.

39b = Bd. II. 71.142b; Br. 16.7b; H. 2038b; Vā. 96.141a. 1) Bd.Vā. Su-. 2) Bd.Vā. viśrutaḥ.

40 = Bd. II. 71.143; Br. 16.8; H. 2039; Vā. 96.141bc. 1) Vā. -jāva-. 2) Bd.Vā. tataḥ. 3) Bd. Sucandram; Br. Sudamṣṭraś. 4) Bd. Vasurūpam; Br. Sucāruś; Vā. ca Surūpam. 5) Bd.Br.Vā. -ṇa. 6) H. -kās trayaḥ.

| 40₁ = Bd. II. 96.144; Vā. 96.142. 1) Vā. -yānas tu.

41 = Bd. II. 96.145; Br. 14.14; H. 1922; Vā. 96.143a, 144a. 1) Br.T. Asiknyām. 2) Vā. Śūro. 3) H. -ṣaḥ. 4) Bd. Māriṣyām; Vā. Bhāṣyām tu. 5) Br. -rā. 6) Br.H. -jyāyām.

Vasudevo mahābāhuḥ pūrvam Ānakadundubhiḥ |
jajñe, yas[1]ya prasūtasya dundubh*yaḥ*[2]) prāṇada*n*[3]) divi; || 42 ||
ānakānāṃ ca saṃhrādaḥ sumahān abhavad divi, |
papāta puṣpavarṣaṃ[1]) ca Śūrasya bhavane mahat[2]). || 43 ||
manuṣyaloke kṛtsne 'pi rūpe nâsti samo bhuvi, |
yasyâsīt puruṣāgryasya k*ān*[1]tiś candramaso yathā. || 44 ||
Devabhāgas tato jajñe, ta*to*[1]) Devaśravāḥ punaḥ |

Anādhṛṣṭiḥ Kanavako	Anādhṛṣṭi*rk*aś[1]) caiva
Vatsavān atha Gṛñja[1]maḥ || 45 ||	Nandanaś caiva *S*ṛñjayaḥ[2]) || 45 ||

Śyāmaḥ Śamīko Gaṇḍūṣaḥ, *pañca câsya*[1]) varāṅganāḥ: |

Pṛthukīrtiḥ Pṛthā caiva	Pṛthā ca Śrutadevā[1]) ca
Śrutadevā Śrutaśravā || 46 ||	Śrutakīrtiḥ Śrutaśravā[2]) || 46

Rājādhidevī ca tathā pañcaitā vīramātaraḥ. |
Pṛthāṃ duhitaraṃ ca*k*re[1]) Kuntis, tāṃ *Pāṇḍur āvahat*[2]). || 47 ||
*Śūraḥ pūjy*āya[1]) vṛddhāya[2]) Kuntibhojāya tāṃ[3]) dadau |
tasmāt Kuntîti vikhyātā[4]) Kuntibhojātmajā Pṛthā[5]). || 48 ||
Kuruvīraḥ Pāṇḍumukhyas tasmād bhāryām avindata. |
Pṛthā jajñe tataḥ putrāṃs trīn agnisamatejasaḥ |
loke 'pratirathān vīrāñ Śakra-tulyaparākramān: || 48₁ ||

yasyāṃ sa dharmavid rājā	Dharmād Yudhiṣṭhiraṃ putraṃ
Dharm*āj*[1]) jajñe Yudhiṣṭhiraḥ		Mārutāc ca Vṛkodaram	

---

42 = Bḍ. II. 71.146; Br. 14.15; H. 1923; Vā. 96.144b, 145a. 1) Bḍ.Vā. tas-. 2) Bḍ.Vā. -bhiḥ. 3) Bḍ.Vā. -dad.

43 = Bḍ. II. 71.147; Br. 14.16; H. 1924; Vā. 96.145b, 146a. 1) Br.T. -ṣaś. 2) Br.T. janane mahān.

44 = Bḍ. II. 71.148; Br. 14.17; H. 1925; Vā. 96.146b, 147a. 1) Bḍ.Vā. kīr-.

45a = Bḍ. II. 71.149a; Br. 14.18a; H. 1926a; Vā. 96.147b. 1) Br.H. tathā.

45b = Br. 14.18b; H. 1926b. 1) H. -ji-. | 45b = Bḍ. II. 71.149b; Vā. 96.148a. 1) Vā. -kaḍaś. 2) Vā. Bhṛñjinaḥ.

46a = Bḍ. II. 71.150a; Br. 14.19a; H. 1927a; Vā. 96.148b. 1) Bḍ. svasāras tu; Vā. catvāras tu.

46b = Br. 14.19b; H. 1927b. | 46b = Bḍ. II. 71.150b; Vā. 96.149a. 1) Vā. -vedā. 2) Bḍ. -vāḥ.

47 = Bḍ. II. 71.151a = a; Br. 14.20a = a; H. 1928; Vā. 96.149b, 150a. 1) H. vavre. 2) H. Kurunandana.

48 = Bḍ. II. 71.151b, 152a; H. 1929; Vā. 96.150b, 151a. 1) Vā. anapatyāya. 2) Bḍ. Pṛthāṃ duhitaraṃ Śūraḥ. 3) Bḍ. vai. 4) Bḍ. -māt sā tu smṛtā Kuntī. 5) Vā. tathā.

| 48₁ = Bḍ. II. 71.152b, 153; Vā. 96. 151b, 152.

49 = Br. 14.23, 24a; H. 1933, 1934a. 1) Br. -mo. | 48₂ = Bd. II. 71.154; Vā. 96.153.

Bhīmasenas tathā Vātād
Indrāc caiva Dhanaṃjayaḥ |
loke 'pratiratho vīraḥ
Śakratulyaparākramaḥ. || 49 ||

Indrād Dhanaṃjayaṃ caiva
Pṛthā putrān ajījanat. || 48₂ ||
Mādravatyām[1]) tu janitāv
Āśvināv iti viśrutam: |
Nakulaḥ Sahadevaś ca
rūpasattvaguṇānvitau. || 49 ||

Pṛthukīrtyāṃ tu saṃjajñe
tanayo Vṛddhaśarmaṇaḥ |

jajñe *tu*[1]) Śrutadevāyāṃ
tanayo Vṛddhaśarmaṇaḥ |

Karūṣādhipatir[1]) vīro Dantavakro mahābalaḥ. || 50 ||
Kaikeyyām[1]) Śruta[2]kīrtyāṃ tu jajñe Saṃtardano *balī*[3]) |
Cekitāna-Bṛhatkṣatrau tathaivânyau mahābalau: |
Vind-Ānuvindāv Āvantyau bhrātarau sumahābalau. || 50₁ ||
Śrutaśravāyāṃ Caidyas tu[1]) Śiśupālo *babhūva ha*[2]), |
Hiraṇyakaśipur yo 'sau
Daityarājo 'bhavat purā. || 51 ||
Damaghoṣasya rājarṣeḥ putro vikhyātapauruṣaḥ, |
yaḥ purā *sa*[1]) Daśagrīvaḥ saṃbabhūvârimardanaḥ; |
Vaiśravaṇā[2]nujas tasya *Kumbhaka*rṇo 'nujas[3]) tathā. || 51₁ ||
Vasudevasutān vīrān kīrtayiṣyāmy ataḥ param[1]), |
Vṛṣṇes trividham evaṃ tu bahuśākhaṃ mahaujasam |
dhārayan vipulaṃ vaṃśaṃ nānarthair iha yujyate. || 51₂ ||

yāḥ patnyo Vasudevasya
caturdaśa varāṅganāḥ:

patnyas tu Vasudevasya
trayodaśa varāṅganāḥ:

Pauravī Rohiṇī *nāma*[1]) Madirā *câparā tathā*[2]) |
Vaiśākhī *ca* tath*ā* Bhadrā[3]) Sunāmnī caiva pañcamī[4]) || 52 ||

---

49 — Bḍ. II. 71.155; Vā. 96.154. 1) Bḍ. -yā.

50a = Br. 14.21b: H. 1931b.

50a = Bḍ. II. 71.156a; Vā. 96.155a. 1) Vā. ca.

50b = Bḍ. II. 71.156b; Br. 14.22a; H. 1932a; Vā. 96.155b. 1) Bḍ. -ter.

50₁ = Bḍ. II. 71.157, 158a; Vā. 96.156, 157a. 1) Bḍ. -yāc Ch-. 2) Bḍ. -ti-. 3) Vā. -naḥ punaḥ.

51a = Bḍ. II. 71.158b; Br. 14.20b; H. 1930b; Vā. 96.157b. 1) H. -yasya. 2) Br. 'bhavan nṛpaḥ; H. mahābalaḥ.

51b = Br. 14.21a; H. 1931a.

51₁ = Bḍ. II. 71.159, 160a; Vā. 96.158, 159a. 1) Vā. -râsīt. 2) Vā. Paṭuśravā-. 3) Vā. Rucakanyānujas.

51₂ = Br. 14.34b, 35; H. 1945, 1946. 1) H. -mi tāñ chṛṇu.

52a = Br. 14.36a; H. 1947a.

52a = Bḍ. II. 71.160b; Vā. 96.159b.

52bc = Bḍ. II. 71.161; Br. 14.36b, 37a; H. 1947b, 1948a; Vā. 96.160abI. 1) Bḍ.Vā. caiva. 2) Br. Madirādi(s) tathâvarā; H. Madirâpi tathā Dharā. 3) Bḍ.Vā. tathaiva Bhadrā Vaiśākhī. 4) Bḍ. --mnī

Sahadevā Śāntidevā Śrī[1]devā[2], Devarakṣitā
Vṛka[3]dev-Opadevā[4] ca Devakī caiva saptamī[5]. 53ab

Sutanur Vaḍavā caiva
dve ete paricārike. 53c

Sugandhī[1] Vanarājī ca
dve câsye paricārike. 53c

Pauravī Rohiṇī[1], nāma[2] Bāhlī[3]kasyâtma[4]jâbhavat
jyeṣṭhā patnī mahābhāga[5]; dayit-Ānakadundubheḥ. 54
lebhe jyeṣṭhaṃ[1] sutaṃ Rāmam Sāraṇaṃ[2]) Śaṭham eva ca[3]
Durdamaṃ Damanaṃ Śu[4]bhraṃ Piṇḍārakam Uśīnaram[5]) 55
Citrāṃ[1], nāma kumārīṃ[2] ca, Rohiṇītanayā nava[3].

Vasudevāc ca Devakyāṃ
jajñe Śaurir mahāyaśāḥ,
Rāmāc ca Niśaṭho jajñe
Revatyāṃ dayitaḥ sutaḥ. 56

putrau Rāmasya jajñāte
vijñātau Niśaṭh-Olmukau[2]. 56

Pārśvī ca Pārśvamardī[1] ca Śiśuḥ Satyadhṛtis tathā
Mandabā[2]hyo 'tha Rāmāṇa[3]-Girikau[4]; Girir[5]; eva ca 561
Śulkagulmo 'tig[1]ulmaś ca Daridrāntaka eva ca.
kumāryaś câpi pañcânyā[2]), nāmatas tā nibodhata: 562
Arciṣmatī Sunandā ca Surasā Suvacās tathā
tathā Śatabalā caiva. Sāraṇasya sutās tv imāḥ: 563
Bhadrāśvo Bhadraguptiś ca Bhadraviṣṭas[1]) tathaiva ca
Bhadrabāhur Bhadraratho Bhadrakalpas tathaiva ca 564

53ab = Bḍ. II. 71.162; Br. 14.37b, 38a; H. 1948b, 1949a; Vā. 96.160bII = bII. 1) H. San-. 2) Br. -vī. 3) Bḍ. Dhṛta-. 4) Br.H. -vy Upadevī. 5) Bḍ.Vā. -kī saptamī tathā.

53c = Br. 14.38b; H. 1949b.

53c = Bḍ. II. 71.163a; Vā. 96.161a. 1) Bḍ. -dhā; Vā. -dhir.

54 = Bḍ. II. 71.163b, 164a; Br. 14.39; H. 1950; Vā. 96.161b, 162a. 1) Bḍ. Vā. Rohiṇī Pauravī. 2) Bḍ.Vā. caiva. 3) Br. -li-; Vā. Vālmī-. 4) Bḍ. yânu-. 5) Bḍ. -ga; Br. muniśreṣṭhā; H. -rāja.

55 = Bḍ. II. 71.164b, 165a; Br. 14.40; H. 1951; Vā. 96.162b, 163a. 1) Bḍ. Vā. jy. lebhe. 2) Br. Śāraṇyaṃ; H. Śa-. 3) Bḍ. hi. Ś. tathā; Vā. Niśavaṃ tathā. 4) H. Śva-. 5) Bḍ.Vā. -Kuśītakau.

56a = Bḍ. II. 71.165b; Br. 14.41a; H. 1952a; Va. 96.163b. 1) Br. -trā. 2) Br. -rī. 3) Bḍ. -ny aṣṭau vyajāyata; H. daśa.

56bc = Br. 14.42; H. 1953.

56b = Bḍ. II. 71.166a; Vā. 96.164a. 1) Vā. pau-. 2) Vā. Niśitotsukau.

561 = Bḍ II. 71.166b, 167a; Vā. 96.164b, 165a. 1) Vā.T. -nandī. 2) Vā. -vā-. 3) Bḍ. -nāṃ. 4) Bḍ. -ko. 5) Vā.T. -ra.
562 = Bḍ. II. 71.167b, 168a; Vā. 96 165b, 166a. 1) Vā. -mêti G-.
563 = Bḍ II. 71.168b, 169a; Vā. 96.166b, 167a. [2) Vā. -câdyā
564 = Bḍ. II. 71.169b, 170a; Vā. 96.167b, 168a. 1) Vā.T. -vidyas V. -vighnas.

Supārśvakaḥ Kīrtimāṃś ca Rohitāśva*ḥ* *Śaṭhātmajāḥ*[1]) ||
Dur*damaś*-*c*Ā[2]bhibhūtaś ca Rohiṇyāḥ kulajāḥ smṛtāḥ. |
Nand-Upanandau Mitraś ca Kukṣimitras tathā *B*alaḥ[3]) || 56_{5} ||
Citr-Opacitr*au*[1]) Kṛtakas Tuṣṭiḥ[2]) Puṣṭir athâpsaraḥ |
Madirāyāḥ sutā *hy* e[3]te *Vasudevād*[4]) vijajñire. || 56_{6} ||
Upabimbo 'tha Bimbaś ca Sattvadanta-Mahaujasau |
catvāra ete vikhyātā Bhadrāputrā mahābalāḥ. || 56_{7} ||
Vaiśā*kh*yām[1]) *adadh*āc[2]) Chauriḥ putraṃ Kauśikam uttamam, |
Devakyāṃ jajñire Śaureḥ[3]): Suṣeṇaḥ Kīrtimān api || 56_{8} ||
Udāyī[1]) Bhadrasenaś ca *Ṛ*ju[2]dāyaś ca pañcamaḥ |
ṣaṣṭho Bhadra*vi*de*h*aś ca[3]), Kaṃsaḥ sarvāñ jaghāna tān. || 56_{9} ||
atha tasyām avasthāyām āyuṣmān saṃbabhūva ha |
lokanāthaḥ punar Viṣṇuḥ pūrva*ṃ*[1]) Kṛṣṇaḥ prajāpatiḥ, ||
anujātâbhavat Kṛṣṇā[2]) Subhadrā bhadrabhāṣiṇī || 56_{10} ||
*Kṛṣṇ*ā[1]) Subhadrêti punar v*yā*[2]khyātā *Vṛṣṇinandinī*[3]). |
Subhadrāyāṃ rathī Pārthād Abhimanyur ajāyata. || 57 ||
| [Akrūrāt Kāśikanyāyāṃ Satyaketur ajāyata.]
Vasudevasya bhāryāsu mahābhāgāsu saptasu |
ye putrā jajñire śūrā, nāmatas[1]) tān nibodhata[2]): || 58 ||
Pūrv*ādyāḥ*[1]) Sahadevāyāṃ Śū*rād vai*[2]) *jajñire sutāḥ*[3]), |
*Śānti*devā Janas[4]tamb*aṃ*[5]) Śaur*er*[6]) jajñe kulodvaham, || 58_{1} ||

56_{5} = Bḍ. II. 71.170b, 171; Vā. 96.168b, 169. 1) Vā. -śvaś ca Bhadrajaḥ. 2) Bḍ. -masy-Â-; Vā. -madaś c-Â-. 3) Vā. Calaḥ.
56_{6} = Bḍ. II. 71.172; Vā. 96.170. 1) Vā. -tre. 2) Vā. kanye ca sthitaḥ. 3) Bḍ. -tā e-. 4) Vā. Sudevo 'tha.
56_{7} = Bḍ. II. 71.173; Vā. 96.171.
56_{8} = Bḍ. II. 71.174; Vā. 96.172. 1) Bḍ. Vaiśālyām. 2) Vā.T. samadāc; V. adadāc. 3) Vā. -riḥ.
56_{9} = Bḍ. II. 71.175; Vā. 96.173. 1) Bḍ. Udarṣir; Vā.T. Tadayo, V. Tadāyī. 1) Vā. Yaju-. 3) Bḍ. -ṭho hi Bhadradevaś ca; Vā. -ṭho Bhadravidekasya.
56_{10} = Bḍ. II. 71.176, 177a; Vā. 96.174, 175a. 1) Vā. -va-. 2) Bḍ. -ṇāt.
57 = Bḍ. II. 71.177b, 178a; Br. 14.41b, 43a; H. 1952b, 1954a; Vā. 96.175b, 176a. 1) Br.H. Citrā. 2) Br.H. vi-. 3) Br. munisattamāḥ; H. Kurunandana.
| [] = Br. 14.43b; H. 1954b.
58 = Bḍ. II. 71 178b, 179a; Br. 14.44; H. 1955; Vā. 96.176bc. 1) Br. -rāḥ samastāṃs. 2) H. -dha me.
58_{1} = Bḍ. II. 71.179b, 180a; Vā. 96.177. 1) Vā. ato 'sya. 2) Vā. -ro jajñe. 3) Vā. Bhayāsakhaḥ. 4) Vā. Śārṅgadevâjanat. 5) Vā. -bum. 6) Vā. -rī.

| Upa[1]saṅgaṃ Vasuṃ câpi tanayau Devarakṣit*ā*[2]). |
| evaṃ daśa sutās tasya, Kaṃsas tān apy aghātayat. || 58_2 ||

Bhojaś ca Vijayaś caiva
Śāntidevā-sutāv ubhau, |
Vṛkadevaḥ Sudev*ā*yāṃ[1])
Gadaś câstāṃ sutāv ubhau. || 59 ||

Vijayaṃ Rocanaṃ caiva
Vardhamānaṃ *ca Devalam*[1]) |
etān *sarvān mahābhāgān*
Upadevā vyajāyata[2]). || 59 ||

Agāvahaṃ[1]) mahātmānaṃ[2]) Vṛkadev*ī* *vya*[3]jāyata. |
kanyā Vigartarājasya
bhār*yā*[1]) vai Śiśirāyaṇeḥ[2]). ||60||

Śrīdevāyāṃ svayaṃ jajñe
Mandako nāma nāmataḥ[1]). || 60 ||

saptam*ī*[1]) Devakī putraṃ sunām*ā*[2]) *suṣuve sutam*[3]) |
Gaveṣaṇaṃ mahābhāgaṃ saṃgrāme citrayodhinam. || 60_1 ||
Śrāddhadevyāṃ pur*odyāne*[1]) vane[2]) *tu vicaran*[3]) dvijāḥ |
Vaiśyā[4]yām adadhāc Chauriḥ putraṃ Kauśikam avyayam. ||60_2||
Sugandhī Vanarājī ca Śaurer āstāṃ parigrah*au*[1]), |
Puṇḍraś ca Kapilaś caiva *Sugandhyāś ca*[2]tmajau tu tau, |
tayo rājâbhavat Puṇḍraḥ, Kapilas tu vanaṃ yayau. || 60_3 ||
*anya*syām a[1]bhavad vīro Vasudevātmajo balī |
Jarā[2]) nāma Niṣādo 'sau prathamaḥ sa dhanurdharaḥ. || 60_4 ||
Uddhavo[1]) Devabhāgasya[2]) mahābhāgaḥ suto 'bhavat, |
paṇḍitānāṃ *paraṃ*[3]) prāhur Devaśravasam *uttamam*[4]). || 65 ||

58_2 = Bḍ. II. 71.181^b, 182^a; Vā. 96.178. 1) Bḍ. -pā-. 2) Vā. -tau.

59 = Br. 14.45; H. 1956. 1) H. Sunāmāyāṃ.

59 = Bḍ. II. 71.182^b, (183^a); Vā. 96.179. 1) Vā. tathaiva ca. 2) Bḍ. etān mahātmanaḥ putrān suṣāva Śiśirāvatī.

60^a = Bḍ. II. 71.180^b; Br. 14.46^a; H. 1957^a; Vā. 96.180^a. 1) Bḍ. Āgāvaho; Vā.T. Svagāhavaṃ; V. Āgahavaṃ. 2) Bḍ. -mā ca. 3) Bḍ. -devyām a-; Vā- -vī tv a-.

60^b = Br. 14.46^b; H. 1957^b. 1) Br.V. H. bhartā. 2) H. -ṇaḥ.

60^b = Bḍ. II. 71.181^a; Vā. 96.(180^b). 1) Va. Āgāhī ca svasā caiva surūpā Śiśirāyiṇī.

60_1 = Bḍ. II. 71.183^b, 184^a; Vā. 96.181. 1) Vā. -maṃ. 2) Vā.T. -nāsā. 3) Bḍ. -mānam asūyata; Vā.T. Bhuvam.

62_2 = Bḍ. II. 71. 184^b, 185^a; Vā. 96.182. 1) Vā. -devaṃ purā yena. 2) Vā.T. -naṃ. 3) Vā. viracitaṃ. 4) Vā. Saivyā-.

60_3 = Bḍ. II. 71.185^b, 186; Vā. 96.183. 1) Vā. -haḥ. 2) Vā. Vasudevā-.

60_4 = Bḍ. II. 71.187; Vā. 96.184. 1) Vā. tasyāṃ sama-. 2) Vā. rājā.

65 = Bḍ. II. 71.188; Br. 14.25^b, 26^a; H. 1935^b, 1936^a; Vā. 96.186. 1) Bḍ. Vā. vikhyāto. 2) Vā. -rātasya. 3) Bḍ.Vā. matam. 4) Bd.Vā. -vasamudbhavam: H. -vasamuddhavam.

Aśmakyāṃ[1]) *prāptavān*[2]) putram Anādṛṣṭir[3]) yaśasvinam |
nivṛttaśatruṃ[4]) Śatrughnaṃ *Śrāddha*devaṃ *mahābalam*[5]). || 66 ||
a[1]*jāyata Śrāddhadevo*[2]), Naiṣādhir[3]) yaḥ pari[4]śrutaḥ, |
Ekalavyo mahā*vīryo*[5]) Niṣādhaiḥ[6]) parivardhitaḥ. || 67 ||

Gaṇḍūṣāya *tv*[1]) aputrāya
Viṣvakseno dadau sutāu: |
Cārudeṣṇaṃ Su*deṣṇaṃ*[2]) ca |
Pañcālaṃ kṛtalakṣaṇam. || 68 ||

Gaṇḍūṣāyânapatyāya
Kṛṣṇas tuṣṭo 'dadāt sutau |
Cārudeṣṇaṃ ca Sāmbaṃ ca
kṛtāstrau śastalakṣaṇau. || 68 ||

asaṃgrāmeṇa yo vīro nâvartata kadācana |
Raukmiṇeyo mahābāhuḥ kanīyān *dvijasattamāḥ*[1]), || 681 ||
vāyasānāṃ sahasrāṇi yaṃ yāntaṃ pṛṣṭhato 'nvayuḥ |
cārū*n adyôpabho*kṣ[1]yāmaś Cārudeṣṇahatān it*i*[2]). || 682 ||

Tan*tri*[1]jas Tan*tri*[1]pālaś ca
sutau Kanavakasya tau[2]), |

*T*anti*jas T*antipālaś[1]) ca
*d*vau[2]) putrau *N*a*ndan*[3]asya *tu*[4]). |

Vṛkāya vai[1]) tv aputrāya Vasudevaḥ pratāpavān || 69 ||
Saumiṃ[1]) dadau sutaṃ vīraṃ Śauriḥ[2]) Kauśikam *eva ca*[3]), |

Vīr*uś*[1]) c-Âśvahanuś caiva
vīrau tāv atha Gṛñjimau. || 70 ||
Śyāmaputraḥ Śamīkas tu,
Śamīko rājyam āvahat, |

*Sṛñjayasy*a Dhanuś[1]) caiva
Virajā*ś ca sutāv* imau[2]). || 70 ||
anapatyo 'bhavac Chyāmaḥ,
Ś*amī*[1]kas tu vanaṃ yayau |

---

66 = Bḍ. II. 71.189; Br. 14.26b, 27a: H. 1936b, 1937a; Vā. 96.186. 1) Br.T. -kyaṃ. 2) Bḍ.Vā. labhate. 3) Vā -ṭiṃ. 4) H. ninartaśatruṃ; Vā. Nivartaḥ Śakra-. 5) Br. Śrutadevā.tv ajāyata; H. Devaśravā vyajāyata.

67 = Bḍ. II. 71.190; Br. 14.27b, 28a; H. 1937b, 1938a; Vā. 96.187. 1) Bḍ. vya-. 2) Br. Śrutadevātmajās te tu; H. Śrutadevāprajātas tu. 3) Br. -ṣādir; Vā. -dhādir, V. Naiṣadhādir. 4) H. prati-; Vā. yataḥ. 5) Bḍ. -bhāgo; Br. muniśreṣṭhā; H. -rāja. 6) Bḍ.H. -daiḥ.

68 = Br. 14.29; H. 1939, 1940a. 1) Br. hy. 2) H. -cāruṃ.

68 = Bḍ. II. 71.191; Vā. 96.188.

681 = Br. 14.30; H. 1940b, 1941a. 1) H. Bharatarṣabha.

682 = Br. 14.31; H. 1941b, 1942a. 1) H. cārumāsani yokṣ-. 2) H. -tāni tu.

69a = Br. 14.32a; H. 1942b. 1) H. -dri-. 2) H. tu.

69a = Bḍ. II. 71.192a; Vā. 96.189a. 1) Bḍ. Rantiś ca Rantipālaś; Vā. -mālaś. 2) Vā. sva-. 3) Vā Kanak-. 4) Bḍ. ca.

69b = Bḍ. II. 71.192b; Br. 14.28b; H. 1938b: Vā. 96.189b. 1) Br. Vatsavate; H. Vatsāvates; Vā. Vastāvanes; V. Vatsā-.

70a = Bḍ. II. 71.193a; Br. 14.28c; H. 1939a; Vā. 96.189c. 1) Br.H. adbhir; Vā.T. Sautir; V. Saumir. 2) Vā. -riṃ. 3) Br.H. aurasam.

70b = Br. 14.32b; H. 1943a. 1) H. -raś.

70b = Bḍ. II. 71.193b; Vā. 96.190a. 1) Vā. Tapāś ca Kodhanuś. 2) Vā. -jāḥ Śyāma-Sṛñjimau.

jugupsamāno Bhojatvād	jugupsamāno Bhojatvaṃ
rājasūyam avāpa saḥ. 71	rājarṣitvam avāptavān[2].
Ajātaśatruḥ śatrūṇāṃ	
jajñe tasya vināśanaḥ. 71	

jijñāsāṃ pauruṣe cakre, na caskande ca[1] pauruṣam[2].
kṛṣṇāyasasamaprakhyo varṣe dvādaśame tathā. 71_1
mithyābhiśasto Gārgyas tu manyunâbh[1]isamīritaḥ
gopa[2]kanyām upādāya maithunāyôpacakrame. 71_2
gopālī tv apsarās tasya gopastrīveṣadhāriṇī
dhārayāmāsa Gārgyasya garbhaṃ durdharam acyutam[3]. 71_3
mānuṣyāṃ Gārgya[1]bhāryāyāṃ niyogāc Chūlapāṇinaḥ
sa Kālayavano nāma jajñe rājā mahābalaḥ. 70_4
vṛṣa[1]pūrvardhakayās tam[2] avahan vājino raṇe[3].
aputrasya sa rājñas tu vavṛdhe 'ntaḥpure śiśuḥ. 70_5
Yavanasya muniśreṣṭhāḥ[1]) sa Kālayavano 'bhavat.
sa yuddhakāmo[2] nṛpatiḥ paryapṛcchad dvijottamān[3]. 70_6
Vṛṣṇy-Andhakakulaṃ tasya Nārado 'kathayad vibhuḥ.
akṣauhiṇyā tu sainyasya Mathurām abhyayāt tadā. 70_7
dūtaṃ saṃpreṣayāmāsa Vṛṣṇy-Andhaka-niveśanam.
tato Vṛṣṇy-Andhakāḥ Kṛṣṇaṃ puraskṛtya mahāmatim 70_8
sametā mantrayāmāsur Yavanasya bhayāt tadā,
kṛtvā ca[1] niścayaṃ sarve palāyanaṃ arocayan. 70_9
vihāya Mathurāṃ ramyāṃ mānayantaḥ Pinākinam
Kuśasthalīṃ Dvāravatīṃ niveśayitum īpsavaḥ. 70_{10}

iti Kṛṣṇasya janmêdaṃ	ya idaṃ janma Kṛṣṇasya
yaḥ śucir niyatendriyaḥ		paṭheta[1]) niyatavrataḥ	
parvasu śrāvayed vidvān	śrāvayed brāhmaṇāś câpi[2]),
anṛṇaḥ, sa su[1]khī bhavet. ‖ 72 ‖	su[3]mahat sukham āpnuyāt. ‖ 72 ‖

71 = Br. 14.33, 34a; H. 1943b, 1944. — 71 = Bd. II. 71.194; Vā. 96.190bc. 1) Vā. Śyāma-. 2) Vā. -nuyāt.

71_1 = Br. 14.47; H. 1958. 1) H. -dhe 'tha. 2) H. -ṣe.
71_2 = Br. 14.48; H. 1959. 1) Br. -nâti-. 2) Br.T. ghoṣa-.
71_3 = Br. 14.49; H. 1960. 1) Br. câp-. 2) H. -ta.
70_4 = Br. 14.50; H. 1961. 1) Br. Garga-.
70_5 = Br. 14.51; H. 1962. 1) Br.T. vṛtta-. 2) Br. -yas tu. 3) Br. siṃhasaṃhanano yuvā.
70_6 = Br. 14.52; H. 1963. 1) H. mahārāja. 2) Br. āyudhyamāno. 3) Br.T. -mam.
70_7 = Br. 14.53; H. 1964.
70_8 = Br. 14.54; H. 1965.
70_9 = Br. 14.55; H. 1966. 1) Br. vi-.
70_{10} = Br. 14.56; H. 1967.

72 = Br. 14.57; H. 1968. 1) H. su-. — 71 = Bd. II. 71.195; Vā. 96.191. 1) Bd. -ṭhate. 2) Bd. -ṇaṃ vâpi. 3) Bd. sa.

Textgruppe II.

(Mt. 45. 22—33, 44.61—85, 46.1—29; P.1 I. 13.96b—106a; 44b—69; 107b—134; P.2 V. 13.97b—107a; 45b—72a; 108b—138).

Anamitrāc Chinir jajñe kaniṣṭhād[1]) Vṛṣṇinandan*āt*[2]), |
Satyakas tasya putras tu, Sātyakis tasya câtmajaḥ. || 1 ||
satyavān Yuyudhānas tu Śiner naptā pratāpavān, |
Asaṅgo Yuyudhānasya, Dyumnis tasyâtmajo 'bhavat. || 2 ||
Dyumner Yugaṃdharaḥ putra, iti Śainyāḥ prakīrtitāḥ, |
Anamitrānvayo hy eṣa vyākhyāto Vṛṣṇivaṃśajaḥ. || 3 ||
Anamitr*ā*c *ca*[1]) saṃjajñe *Vṛṣṇi*[2]vīro Yudhājitaḥ, |
anyau tu[3]) tanayau vīrau *Vṛṣa*[4]bha*ḥ Kṣa*tra[5]) eva ca. || 4 ||
*V*ṛṣa[1]bhaḥ Kāśirājasya sutāṃ bhāryām avindata[2]), |
Jayantas *tu*[3]) Jayantyāṃ tu[4]) putraḥ samabhavac chubhaḥ[5]) || 5 ||
sadāyaj*vâ*[1]ti*dh*ī[2]raś ca śrutavān atithipriyaḥ. |
Akrūraḥ suṣuve tasmāt *sudakṣo*[3]) *bhūr*i[4]dakṣiṇaḥ, || 6 ||
Ratn*ā*[1]) kanyā ca Śaiby*asya*[2]), Akrūras tām avāptavān. |
putrān utpādayāmāsa ekādaśa mahābalān: || 7 ||
Upalambha*ṃ*[1]) Sadālambha*ṃ* *Ut*kala*ṃ*[2]) *c-Âryaśaiśavam*[3]) |
Sad*hīraṃ ca*[4]) Sadāpakṣaṃ[5]) Śatrughn*aṃ*[6]) Vārimejaya*m*[7]) || 8 ||
Dharmabhṛd-Dharmavarmāṇau[1]) *Dhṛṣṭamānaṃ*[2]) tathaiva ca. |
sarve *te*[3]) pratihotāro[4]) Ratnā*y*āṃ[5]) jajñire ca[6]) te. || 9 ||

---

1 = Mt. 45.22; P.1 I. 13.96b = a; P.2 V. 13.97b = a. 1) P.1 -ṭho. 2) P.1P.2 -naḥ.
| 2 = Mt. 45.23.
| 3 = Mt. 45.24.
4 = Mt. 45.25; P.1 I. 13.97; P.2 V. 13.98. 1) Mt. -trasya. 2) Mt. Pṛthvyāṃ. 3) P.1 ca. 4) P.1P.2 -rāv Ṛṣa-. 5) P.1P.2 V. -bhaś Citra.
5 = Mt. 45.26; P.1 I. 13.98a, 99a; P.2 V. 13.99a, 100a. 1) P.1P.2 Ṛṣa-. 2) P.1 aninditām. 3) P.1P.2 -tasya. 4) P.1 vai; P.2 -tyās tu. 5) P.1 -vat tataḥ.
6 = Mt. 45.27; P.1 I. 13.99b, 100a; P.2 V. 13.100b, 101a. 1) Mt. -yajño. 2) Mt. 'tivī-. 3) Mt. sadāyajño; P.2 T. -dīkṣo. 4) Mt. 'ti-.
7 = Mt. 45.28; P.1 I. 13.100b, 101a; P.2 V. 13.101b, 102a. 1) P.1P.2 -na-. 2) P.1P.2 -yā ca.
8 = Mt. 45.29; P.1 I. 13.101b, 102a; P.2 V. 13.102b, 103a. 1) Mt. -bhaḥ. 2) Mt. -bho Vṛkalo. 3) Mt. Vīrya eva ca. 4) Mt. Savītaraḥ. 5) Mt. -ṣaḥ; P.1 -yakṣaṃ. 6) Mt. -no. 7) Mt. -yaḥ.
9 = Mt. 45.30; P.1 I. 13.102b, 103a; P.2 V. 13.103b, 104a. 1) P.1P.2 Dharmavṛṣṭiṃ (P.1P.2 V. -dṛṣṭiṃ) ca Dharmaṃ ca. 2) Mt. -nas; P.1

Akrūrād *Ugra*[1]senāyāṃ sutau dvau kula*vardh*anau[2] |
Devavān Upadevaś ca jajñāte devasaṃnibhau[3]. || 10 ||
Aśvinyāṃ *ca tataḥ*[1] putrāḥ: Pṛthur Vipṛthur eva ca |
Aśva*tthāmā*[2] *Su*[3]bāhuś ca Supārśvaka-Gaveṣaṇau || 11 ||
Vṛṣṭinemiḥ Sudharmā ca tathā Śaryātir eva ca | Riṣṭanemiḥ Suvarcā ca Sudharmā Mṛdur eva ca
Su[1]bhūmir *Bahu*[2]bhūmiś ca Śraviṣṭhā-Śravaṇe striyau[3]. || 12

---

*Andh*akāt *Kāś*ya[1]duhitā suṣuve caturaḥ sutān: |
Kukuraṃ Bhajamānaṃ ca Śamiṃ[2]) Kambalabarhiṣam. || 13 ||
Kukurasy*a suto*[1]) Vṛṣ*ṇ*ir[2]), Vṛṣ*ṇ*es[3]) tu tanayo Dhṛtiḥ. |
Kapotaromā tasyâtha[4]), Tittiris[5]) tasya cātmajaḥ. || 14 ||
tasyâsīt *Tumburu*sa*khā*[1]) vidvān putro *Nal*aḥ[2]) kila |
khyāyate tasya nām*nā* *sa*[3]) Candanodaka[4]dundubhiḥ. || 15
asyâsīd Abhijit putras, tato[1] *jātaḥ* Punarvasuḥ. |
| aputro hy Abhijit pūrvam ṛṣibhiḥ prerito mudā, |
aśvamedhaṃ tu putrārtham ājahāra[1] narottamaḥ. || 16

Sṛṣṭimaulim; P.2 Sṛṣṭamaulim. 3) P.1P.2 ca. 4) P.1P.2 -hartāro. 5) P1P.2 -nānām. 6) P.2 tu.

10 = Mt. 45.31; P.1 I. 13.103b, 104a; P.2 V. 13.104b, 105a. 1) P.1P.2 Aṅkurāc Chūra-. 2) P.1P.2 -nandanau. 3) P.1P.2 -saṃmatau.

11 = Mt. 45.32; P.1 I. 13.104b, 105a; P.2 V. 13.105b, 106a. 1) P.1P.2 tricatuḥ 2) P.1P.2 -grīvo. 3) P.1P.2V. 'śva-.

12a = Mt. 45.33a. 12a = P.1 I. 13.105b; P.2 V. 13.106b.

12b = Mt. 45.33b; P.1 I. 13.106a; P.2 V. 13.107a. 1) Mt.P.1P.2 A-. 2) Mt. Varja-. 3) Mt. Sramiṣṭhaḥ Śravaṇas tathā; P.2T. Sthaviṣṭho 'nuvitas tathā.

---

13 = Mt. 44.61; P.1 I. 13.44b, 45a; P.2 V. 13.45b, 46a. 1) Mt. atha Kaṅkasya; P.1P.2 Sarakāntasya. 2) Mt.T. Śaśiṃ; V. Śami-; P.1 Śyāmaṃ; P.2 Samī-; V. Śyāmā-.

14 = Mt. 44.62; P.1 I. 13.45b, 46a; P.2 V. 13.46b, 47a. 1) P.1P.2 -rasyâtmajo. 2) P.1P.2 V. Vṛṣṭir; P.2T. Dhṛṣṇur. 3) P.1P.2 V. Vṛṣṭes; P.2T. Dhṛṣṇos. 4) P.1 -yāpi. 5) Mt. Taittiris; P.2T. Naimittis.

15 = Mt. 44.63; P.1 I. 13.46b, 47a; P.2 V. 13.47b, 48a. 1) Mt. tanujaḥ sarpo; P.1 Bahuputras tu; P.2 susutas tasmād. 2) P.1P.2 Nariḥ. 3) P.1 P.2 nāmânyac. 4) Mt.T. Nandanodara-.

16a = Mt. 44.64a; P.1 I. 13.47b; P.2 V. 13.48b. 1) Mt. tasmin pravitate jajñe abhi-.

| 16b = P.1 I. 13.48a; P.2 V. 13.49a.

16b(c) = Mt. 44.64b; P.1 I. 13.48b; P.2 V. 13.49b. 1) P.1 -juhāva.

tasya madhye *'tirātrasya*[1]) sabhāmadhyāt samutthitaḥ |
atas[2]) tu vidvān dhar[3]majño yaj*vā*[4]) dātā[5]) Punarvasuḥ. || 17 ||
tasyâsīt putramithunaṃ *babhūv-Âbhi*jita*ḥ*[1]) kila: |
Āhukaś c-Âhukī caiva khyāt*au*[2]) matimatāṃ var*au*[3]). || 18 ||
imāṃś côdāharanty atra ślokā*n: prati tam Āhukam*[1]) |
sopāsaṅgānukarṣāṇāṃ *sadhva*jānāṃ[2]) varūthinām || 19 ||
rathānāṃ meghaghoṣāṇāṃ sahasrāṇi daśaiva tu. |
nâsatyavādī nâtejā nâyaj*v*ā[1]) nâsahasradaḥ[2]) || 20 ||

nâśucir nâpy avidvān hi,
yo Bhojeṣv abhyajāyata. |
Āhukasya bhṛtiṃ prāptā,
ity etad vai tad ucyate! || 21 ||

nâśucir nâpy avidvāṃso
na Bhojād adhiko 'bhavat. |
Āhukāntam anuprāptā[1]),
ity eṣo[2]) 'nvaya ucyate. || 21 ||

Āhukaś câpy Avantīṣu svasāraṃ c-Âhukīṃ dadau. |
Āhuk*āt Kāśya*[1]duhitā dvau putrau[2]) samasūyata: || 22 ||
Devakaṃ[1]) c-Ôgrasenaṃ[2]) ca devagarbhasamāv ubhau. |
Devakasya sutā vīrā[3]) jajñire tridaśopamāḥ: || 23 ||
Devavān Upadevaś ca Su[1]devo Devarakṣitaḥ. |
teṣāṃ svasāraḥ sapt*âsan*[2]), Vasudevāya tā dadau: || 24 ||

Devakī Śrutadevī ca
Mitradevī Yaśodharā |
Śrīdevī Satyadevī ca
Sutāpī[1]) cêti saptamī. || 25 ||

Devakī Śrutadevā ca
Yaśodā ca Śrutiśravā |
Śrīdevā c-Ôpadevā ca
Surūpā[1]) cêti saptamī. || 25 ||

---

17 = Mt. 44.65; P.1 I. 13.49; P.2 V. 13.50. 1) P.1P.2 vicarataḥ. 2) P.1P.2 andhas. 3) Mt. kar-. 4) P.1P.2 yajña-. 5) P.2 -dānāt.

18 = Mt. 44.66; P.1 I. 13.50; P.2 V. 13.51. 1) Mt. -câvijitaṃ; P.1P.2 vasoś c-Ârijitaḥ. 2) Mt.T. taṃ; P.1P.2 -tā. 3) Mt.T. -ram; P.1 P.2 -ra.

19 = Mt. 44.67; P.1 I. 13.51; P.2 V. 13.52, 53a. 1) P.1P.2 -kāṃs câtirasātmakān. 2) P.1P.2 tanutrāṇāṃ.

20 = Mt. 44.68; P.1 I. 13.52; P.2 V. 13.53b, 54a. 1) P.1 -vādino Bhojā nâyajñā: P.2 nâyajño. 2) P.1 -dāḥ.

21 = Mt. 44.69.

21 = P.1 I. 13.53; P.2 V. 13.54b, 55. 1) P.1 -ta. 2) P.2T. ete.

22 = Mt. 44.70; P.1 I. 13.54; P.2 V. 13.56. 1) P.1P.2 -kasyaiva. 2) P.1P.2 putrau dvau.

23 = Mt. 44.71; P.1 I. 13.55; P.2 V. 13.57. 1) P.1P.2 -kaś. 2) Mt.T. -naś. 3) P.1 -tāś caiva.

24 = Mt. 44.72; P.1 I. 13.56; P.2 V. 13.58. 1) P.2 V. Saṃ-. 2) P.1P.2 -taiva.

25 = A. 275.31b, 32a; Mt. 44.73. 1) A. -rāpī.

25 = P.1 I. 13.57; P.2 V. 13.59. 1) P.2T. Surāpī.

nav-Ôgrasenasya sutāḥ. Kaṃsas teṣāṃ tu[1]) pūrvajaḥ |
Nyagrodhaś ca[2]) Sunāmā ca Kaṅkaḥ Śaṅku*ḥ* *Su*bhū*ṣaṇ*aḥ[3]) 26
Ajabhū[1]) Rāṣṭrapālaś ca *Yu*ddha[2]muṣṭiḥ Sunuṣṭikaḥ[3]). |
teṣāṃ svasāraḥ pañcâsan: Kaṃsā Kaṃsavatī tathā | 27 ||
Sutanū[1]) Rāṣṭrapālī ca Kaṅkā cêti varāṅganāḥ. |
Ugrasenaḥ sahāpatyo vyākhyātaḥ Kukurodbhavaḥ. || 28
Bhajamānasya putro *'tha*[1]) rathimukhyo Vidūrathaḥ, |
Rājādhidevaḥ śūraś ca Vidūrathasuto 'bhavat. || 29
Rājādhidevasya sutau jajñāte vīra[1]samma[2]tau |
*niyama*vrata*pradhāna*u[3]) Śoṇāśvaḥ Śvetavāhanaḥ. || 30
Śoṇāśvasya sutāḥ pañca śūrā raṇaviśāradāḥ: |
Śamī ca Gadaś[1]armā ca Ni*kunta*ḥ[2]) Śa*trujic*[3]) *Chuciḥ*[4]). || 31 |
Śami[1]putraḥ Pratikṣatraḥ, Pratikṣatrasya câtmajaḥ |
Pratikṣatra[2]suto Bhojo, Hṛdī[3]kas tasya câtmajaḥ. || 32 ||
Hṛdī[1]kasyâbhavan putra daśa bhīmaparākramāḥ: |
Kṛtavarmâgrajas teṣā*ṃ* Śatadhanvā ca *madhya*maḥ[2]), || 33 ||
Devārhaś caiva *Nābhas*[1]) ca Bhīṣaṇaś ca mahābalaḥ |
Ajātaś c-Âvi[2]jātaś ca Ka*nīyaka*[3]-Karaṃ*bhakau*[4]). || 34 ||
Devārhasya suto vidvāñ jajñe Kambalabarhiṣaḥ, |
Asama*uj*āḥ[1]) su[2]tas tasya Samaujāś ca sutāv ubhau[3]). || 35 ||
ajātaputrasya sutau
prajāyete Samaujasau |

---

26 = Mt. 44.74; P.1 I. 13.58; P.2 V. 13.60. 1) P.1 ca. 2) P.1 tu. 3) Mt. -kuś ca Bhūyasaḥ; P.1P.2 Subhūś ca yaḥ.

27 = Mt. 44.75; P.1 I. 13.59; P.2 V. 13.61. 1) P.1P.2 anyas tu. 2) P.1P.2 Baddha-. 3) Mt. -daḥ; P.1 Samuṣṭikaḥ.

28 = Mt. 44.76; P.1 I. 13.60; P.2 V. 13.62. 1) Mt.T. -tantū; P.1P.2 Surabhī.

29 = Mt. 44.77; P.1 I. 13.61; P.2 V. 13.63. 1) P.1P.2 'bhūd.

30 = Mt. 44.78; P.1 I. 13.62; P.2 V. 13.64. 1) Mt.T. deva-. 2) Mt. -mi-. 3) P.1P.2 kṣatravrate 'tiniratau.

31 = Mt. 44.79; P.1 I. 13.63; P.2 V. 13.65. 1) Mt.T. Devaś-; P.1P.2 V. Rājaś-; P.2T. Gadac-. 2) P.1P.2 Nimūrtaḥ. 3) P.2T. Cakra-. 4) Mt. Śakraśatrujit.

32 = Mt. 44.80; P.1 I. 13.64ab; P.2 V. 13.66. 1) P.1P.2 Śamī-. 2) Mt. -kṣetraḥ. 3) P.2 -di-.

33 = Mt. 44.81; P.1 I. 13.64c, 65a; P.2 V. 13.67. 1) P.2 -di-. 2) P.1P.2 sattamaḥ.

34 = Mt. 44.82; P.1 I. 13.65b, 66a; P.2 V. 13.68. 1) P.1P.2 ca Subhānuś. 2) Mt.T. -to Vana-; P.1P.2 ca Vi-. 3) P.1 Karakaś ca; P.2 Kārakaś ca. 4) P.1P.2 V. Karaṃdhamaḥ; P.2T. -kaḥ.

35 = Mt. 44.83; P.1 I. 13.66b, 67a; P.2 V. 13.69. 1) Mt. Asāmañjāḥ. 2) P.1P.2 -jās ta-. 3) Mt.T. tamojātasya câtmajaḥ; V. Samojās tasya tāv ubhau.

ajātaputrā vikrāntās trayaḥ paramakīrtavaḥ: | Samauja[1]putrā vikhyā[2]tās trayaḥ paramadhārmikāḥ: |
Sudaṃṣṭraś[1]) ca Sunābhaś[2]) ca Kṛṣṇa ity Andhakā matāḥ[3]). || 36 ||
Andhakānām imaṃ vaṃśaṃ yaḥ[1]) kīrtayati[2]) nityaśaḥ, |
ātmano vipulaṃ vaṃśaṃ prajāvān āpnute naraḥ[3]). || 37 ||

Aikṣvākī suṣuve putraṃ[1]) Śūraṃ[2]) vai Deva[3]mīḍhuṣam. |
Mīḍhuṣāj[4]) jājñier Śūrād[5]) Bhojāyāṃ puruṣā[6]) daśa: || 38 ||
Vasudevo mahābāhuḥ pūrvam Ānakadundubhiḥ, |
Devabhāgas[1]) tato[2]) jajñe, tato[3]) Devaśravāḥ punaḥ || 39 ||
Anādhṛṣṭiḥ[1]) Śiniś[2]) caiva Nandaś[3]) caiva sa-Sṛñjayaḥ[4]) |
Śyāmaḥ Śamīkaḥ[5]) Saṃyūpaḥ[6]); pañca câsya varāṅganāḥ: || 40 ||
Śrutakīrtiḥ Pṛthā caiva Śruta[1]devī Śrutaśravāḥ |
Rājādhidevī ca tathā pañcaitā vīramātaraḥ. || 41 ||
Kṛtasya tu Śruta[1]devī Sugrīvaṃ suṣuve sutam, | Vṛddhasya Śrutadevī tu Kārūṣaṃ suṣuve nṛpam, |
Kaikeyyāṃ[1]) Śrutakīrtyāṃ[2]) tu jajñe Saṃtardano[3]) nṛpaḥ. || 42 ||
Śrutaśravasi Caidyasya Sunīthaḥ samapadyata, |
bahuśo dharmacārī sa sambabhūvârimardanaḥ. || 43 || Rājādhidevyāḥ sambhūto dharmād bhayavivarjitaḥ[1]). || 43 ||

36a = Mt. 44.84a. | 36bc = P.1 I. 13.67b, 68a; P.2 V. 13.70. 1) P.2 -jaḥ-. 2) P.2 vikrān-.

36b(c) = Mt. 44.84b; P.1 I. 13.68b; P.2 V. 13.71a. 1) P.1P.2 V. -daṃśaś; P.2T. -dṛśaś. 2) P.1P.2V. Suvaṃśaś; P.2T. Surāṃśaś. 3) P.1P.2 ity anunāmataḥ.

37 = Mt. 44.85; P.1 I. 13.69; P.1 V. 13.71b. 72a. 1) P.2 ye. 2) P.2 -yanti. 3) P.1 -jām āpnoty ayaṃ tataḥ; P.2 -jām āpnuvate tataḥ.

---

38 = Mt. 46.1; P.1 I. 13.107b, 108a; P.2 V. 13.108b, 109a. 1) Mt. Śūraṃ. 2) Mt. khyātam. 3) Mt.T.P.1P.2 Adbhuta-. 4) Mt. Pauruṣāj; P.1 -ṣā. 5) P.1 -rā. 6) Mt. putrakā.

39 = Mt. 46.2; P.1 I. 13.108b, 109a; P.2 V. 13.109b, 110a. 1) Mt. -mārgas. 2) P.1P.2 tathā. 3) P.1 tathā.

40 = Mt. 46.3; P.1 I. 13.109b, 110a; P.2 V. 13.110b, 111a. 1) P.1 -tim. 2) P.1P.2 Kuniś. 3) P.1P.2 -diś. 4) P.1 sakṛdyaśāḥ; P.2 -śaḥ. 5) P.2 Samīḍhuḥ. 6) P.1P.2 V. Saptâkhyaḥ; P.2T Śaṃsasyuḥ.

41 = Mt. 46.4; P.1 I. 13.110b, 111a; P.2 V. 13.111b, 112a. 1) Mt.T. -tā-.

42a = Mt. 46.5a. 1) Mt T. -tā-. | 42a = P.1 13.111b; P.2 V. 13.112b.

42b = Mt. 46.5b; P.1 I. 13.112a; P.2 V. 13.113a. 1) P.1P.2 -yāc. 2) P.1P.2 -tes. 3) Mt. so 'nuvrato; P.2T. Saindhavako.

43a = Mt. 46.6a; P.1 I. 13.112b; P.2 V. 13.113b.

43b = Mt. 46.6b. | 43b = P.1 I. 13.113a; P.2 V 13.114a. 1) P.2T. -mabhāryābhimarditā; V. -yā visarjitaḥ.

atha[1]) sakhyena vṛddhe[2], 'sau Kuntibhoje *Pṛthām*[3]) dadau, |
evaṃ Kuntī samākhyātā[4]) Vasudevasvasā Pṛthā. || 44 ||

Vasudevena sā dattā	Kuntibhojo 'dadāt tāṃ tu
Pāṇḍor bhāryā hy aninditā,	Pāṇḍor bhāryām aninditām. |

Pāṇḍor arthena *sā*[1]) *jajñe*[2]) devaputrān mahārathān: || 45 ||
Dharmād Yudhiṣṭhiro jajñe, Vātāj[1]) jajñe[2]) Vṛkodaraḥ |
Indrād Dhanaṃjayaś caiva Śakratulyaparākramaḥ. || 46 ||
yo 'sau tripuruṣāj jātas tribhir aṃśair mahārathaḥ |
devakāryakaraś caiva sarva-Dānava-sūdanaḥ || 46₁ ||
avadhyāś[1]) câpi Śakrasya Dānavā yena ghātitāḥ,
sthāpitaḥ sa tu[2]) Śakreṇa labdhavarcās triviṣṭape || 46₂ ||
Mādravatyāṃ tu janitāv *Āśvināv*[1]), iti *naḥ śrutam*[2]), |
Nakulaḥ Sahadevaś ca rūpasattvaguṇānvitau. || 47 ||
Rohiṇī Pauravī nāma bhāryā c-Ā[1]nakadundubheḥ |
lebhe jye[2]ṣṭhaṃ sutaṃ Rāmaṃ Sāraṇaṃ ca *raṇa*priyam[3]) |
Dur*damaṃ*[4]) Damanaṃ *Subhrum*[5]) Piṇḍāraka-Mahāhanū[6]). || 48 ||
Citrākṣyau dve kumāryau tu Rohiṇyāṃ jajñire tadā. |
Devakyāṃ jajñire Śaureḥ Suṣeṇaḥ Kīrtimān api || 48₁ ||
Udāsī Bhadrasenaś ca Ṛṣivāsas tathaiva ca |
ṣaṣṭho Bhadravidehaś ca, Kaṃsaḥ sarvān aghātayat. || 48₂ ||

prathamā yā amāvāsyā	atha Māyā tv amāvāsyā
vārṣikī tu bhaviṣyati, |	Devakī yā bhaviṣyati, |

tasyāṃ jajñe mahābāhuḥ pūrvaṃ *Kṛṣṇaḥ*[1]) prajāpatiḥ. || 49 ||

---

44 = Mt. 46.7; P.1 I. 13.113b, 114a; P.2 V. 13.114b, 115a. 1) P.1P.2T. Śūraḥ; P.2V. atra. 2) P.1P.2 baddho. 3) Mt. sutāṃ. 4) P.2 -yā ca.

45a = Mt. 46.8a. | 45a = P.1 I. 13.114b; P.2 V. 13.115b.

45b = Mt. 46.8b; P.1 I. 13.115a; P.1 V. 13.116a. 1) P.1 -ḍvarthe 'sūta; P.2 -the 'sūta. 2) P.1P.2 devī.

46 = Mt. 46.9; P. I 13.115b, 116a; P.2 V. 13.116b, 117a. 1) Mt.T. Vāyor. 2) P.2 jāto .

46₁ = P.1 I. 13.116b, 117a; P.2 V. 13.117b, 118a.

46₂ = P.1 I. 13.117b, 118a; P.2 V. 13.118b, 119a. 1) P.2 -yaś. 2) P.2 -to yaḥ sa.

47 = Mt. 46.10; P.1 I. 13.118b, 119a; P.2 V. 13.122b, 123a. 1) Mt. Aśvibhyām; P.1P.2 Aś-. 2) Mt.T. śuśruma.

48 = Mt. 46.11, 12a; P.1 I. 13.119b, 120; P.2 V. 13.123b, 124. 1) Mt. -yā hy. 2) P.1 ce-. 3) Mt. sutaṃ priyam. 4) P.1P.2 -dharaṃ. 5) P.1P.2 caiva. 6) P.1P.2 -num.

48₁ = Mt. 46.12b, 13a.

48₂ = Mt. 46.13bc.

49a = Mt. 46.14a. | 49a = P.1 I. 13.121a; P.2 V. 13.125a.

49b = Mt. 46.14b; P.1 I. 13.121b; P.2 V. 13.126b. 1) P.1P.2 tu sa.

anujā*tā*[1]*bh*avat Kṛṣṇā[2]) Subhadrā bhadrabhāṣiṇī. || 50 ||

Devakyāṃ tu mahātejā jajñe Śūrī mahāyaśāḥ, |
Sahadevas tu Tāmrāyāṃ jajñe Śauriḥ kulodvahaḥ. || 501 ||
Upāsaṅgadharaṃ lebhe tanayaṃ Devarakṣitā |
ekāṃ kanyāṃ ca subhagāṃ, Kaṃsas tām apy aghātayat. || 502 ||

Vijay*o*[1]) Rocamāna*ś* *ca*[2]) Vardhamāna*ś*[3]) ca[4]) Devala*ḥ*[5]): |
ete sarve mahātmān*o* *hy* U[6]padevyāṃ prajajñire. | 51 |
A*gāva*haṃ[1]) mahātmā*naṃ*[2]) Vṛka[3]dev*ī* *vya*[4]jāyata, |
Vṛka[3]devyāṃ svayaṃ jajñe *Ma*n[5]dako nāma nāmataḥ. 52 ||
saptamaṃ Devakī putraṃ *Madana*ṃ[1]) suṣuve sutam[2]) |
Gaveṣaṇaṃ mahābhāgaṃ saṃgrāmeṣv aparājitam. || 53 ||
Śraddhādevyā[1]) vihāre tu vane *hi* vicaran[2]) purā |
Vaiśyāyām *ad*adhāc[3]) Chauriḥ putraṃ Kauśikam agrajam. || 54 ||
Sutanū Vana[1]rā*j*ī *ca*[2]) Śaurer *āstāṃ*[3]) parigrah*au*[4]), |
Pu*ṇḍ*ra*ś*[5]) ca Kapila*ś*[6]) caiva Vasudevātmaj*au*[7]) bal*au*[8]). || 55 ||
Jarā nā*ma*[1]) *Niṣādo*[2]) 'bhūt prathamaḥ sa dhanurdharaḥ, |
Saubhadraś ca[3]) Bhavaś caiva mahāsattvau babhūvatuḥ. || 56 ||
Devabhāgasutaś câpi *nāmnâsāv Uddhava*ḥ[1]) smṛtaḥ, |
paṇḍitaṃ prathamaṃ *prāhur*[2]) Devaśravasam u*tta*m*a*m[3]). || 57 ||
*Ai*kṣvāk*y* *alabhatâpatyam*[1]) Anādhṛṣṭer[2]) yaśasvinī |

---

50 = Mt. 46.15a; P.1 I. 13.122a; P.2 V. 13.126a. 1) Mt. tv a-; P.1P.2 -to'. 2) P.2 -ṇaḥ.

501 = Mt. 46.15b, 16a.
502 = Mt. 46.16bc.

51 = Mt. 46.17; P.1 I. 13.122b, 123a; P.2 V. 13.126b, 127a. 1) Mt. -yaṃ. 2) Mt. -naṃ ca; P.1P.2 -nas tu. 3) Mt. -naṃ. 4) Mt. tu. 5) Mt. P.2 -lam. 6) P.1P.2 -na U-.

52 = Mt. 46.18: P.1 I. 13.123b, 124a; P.2 V. 13.127b, 128a. 1) Mt. Avagāho. 2) Mt. -mā ca. 3) P.1 Bṛhad-. 4) Mt.P.2 -vyām a-. 5) Mt. Nan-.

53 = Mt. 46.19; P.1 I. 13.124b, 125a; P.2 V. 13.128b, 129a. 1) P.1P.2 Remantaṃ. 2) Mt.P.2 nṛpa.

54 = Mt. 46.20; P.1 I. 13.125b, 126a; P.2 V. 13.129, 130a. 1) P.1P.2V. Śrutadevyā; P.2T. -vyāṃ. 2) P.1P.2 -ne vicaratā. 3) P.1P.2 samadhāc.

55 = Mt. 46.21; P.1 I. 13.126b, 127a; P.2 V. 13.130b, 131a. 1) Mt. Ratha-; P.1P.2 Śrutaṃdharā tu(-tha). 2) P.1P.2 rājñī tu. 3) P.1P.2 Sauragandha-. 4) P.1P.2 -haḥ. 5) P.1P.2 putraṃ. 6) P.1P.2 -laṃ. 7) P.1P.2 -jo. 8) P.1P.2 -lī.

56 = Mt. 46.22; P.1 I. 13.127b, 128a; P.2 V. 13.131b, 132a. 1) P.1P.2V. janānāṃ ca; P.2T. -nām A-. 2) P.1 Viṣādo; P.2 Abhiṣaṅgo. 3) P.1 P.2 c-Â-.

57 = Mt. 46.23; P.1 I. 13.128b, 129a; P.2 V. 13.132b, 133a. 1) P.1P.2 prastāvaḥ sa Budhaḥ. 2) P.1P.2 Bāhu-. 3) Mt.T.P.2V. -samudbhavam.

58 = Mt. 46.24; P.1 I. 13.129b, 130a; P.2 V. 13.133b, 134a. 1) P.1 Ikṣvākukulato yasya; P.2 jajña Ikṣvākukulato. 2) P.1P.2 V. manasvinyā. 3) Mt.

nivṛttaśatrum[3], Śatrughnam[4]), Śrāddhas[5]) tasmād ajāyata. ‖ 58 ‖
Gaṇḍū[1]ṣāyânapatyāya[2]) Kṛṣṇas tuṣṭaḥ[3]) su[4]tam dadau |
Su[5]candram tu mahabhāgaṃ vīryavantaṃ mahabalam. ‖ 59 ‖
Jāmbavatyāḥ sutāv etau dvau ca satkṛtalakṣaṇau |
Cārudeṣṇaś ca Sāmbaś ca vīryavantau mahābalau. ‖ 59₁
Ranti[1]pālaś ca Rantiś[2]) ca Nandanasya sutāv ubhau.
Sa[3]mīkaputrāś catvāro vikrāntāḥ sumahābalāḥ: ‖ 60 ‖
Vira[1]jaś ca Dhanuś caiva Śyāmaś ca Sṛñjayas tathā[2])
anapatyo 'bhavac Chyāmaḥ[3]), Śamīkas tu[4]) vanaṃ yayau[5]) |
jugupsa[6]māno Bhojatvaṃ rājarṣitvam avāptavān. 61
Kṛṣṇasya janmābhyudayaṃ yaḥ kīrtayati nityaśaḥ |
śṛṇoti vā naro[1]) nityaṃ, sarvapāpaiḥ pramucyate. ‖ 62 ‖

---

nidhūtasattvaṃ; P.1P.2 nivṛttaśatruḥ. 4) P.1P.2 -ghnaḥ. 5) P.1 -dha; P.2 śuddhāt.
59 = Mt. 46.25; P.1 I. 13.130b, 131a; P.2 V. 13.134b, 135a. 1) Mt. Karū-. 2) P.1P.2 -ṣāyām apatyāni. 3) P.2 tuṣṭaḥ Kṛṣṇaḥ. 4) P.1P.2 śa-. 5) P.1 Sa-.
| 59₁ = Mt. 46.26.
60 = Mt. 46.27ab; P.1 I. 13.131b, 132a; P.2 V. 13.135b, 136a. 1) Mt. Tanti-; P.2 Rati-. 2) Mt. Tantiś; P.2T. Rakṣiś. 3) P.2 Sa-.
61 = Mt. 46.27c, 28; P.1 I. 13.132b, 133; P.2 V. 13.136b, 137. 1) Mt. -rā-. 2) P.1P.2 Vyomas tasya sa-Sṛñjayaḥ. 3) P.1P.2 Vyomaḥ. 4) P.1 P.2 Sṛñjayasya. 5) P.1P.2 Dhanaṃjayaḥ. 6) P.1P.2 yo jāya-.
62 = Mt. 46.29; P.1 I. 13.134; P.2 V. 13.138. 1) Mt.T. mānavo.

5. Kapitel.

A.

(Bd. II. 71.196a—265; Mt. 47.1—29; P.1 I. 13.135—167; P.2 V. 139—170; Vā. 96.192—258; cfr. A. 276.1—8; L. 69.43—94; Vi. IV. 15.1—26.

Atha devo[2]) mahā*devaḥ*[2]) pūrvaṃ Kṛṣṇaḥ prajāpatiḥ |

vihārārthaṃ sa dev*eśo* [1])	vihārārthaṃ manuṣyeṣu
mānuṣeṣv *apy a*jāyat*a*[2]). ‖ 1 ‖	jajñe Nārāyaṇaḥ prabhuh. ‖ 1 ‖

Devakyāṃ Vasudevena[1]) tapasā puṣkarekṣaṇaḥ |
caturbāhus tu saṃjajñe[2]) divyarūpa*ḥ*[3]) śrīy*ânvitaḥ*[4]). ‖ 2 ‖

prakāśo[1]) bhagavān yogī Kṛṣṇo māṇuṣa*tāṃ* gataḥ[2]) |
avyakto vyaktaliṅga*ś ca*[3]) sa eva bhagavān prabhuḥ, ‖ 2_1 ‖
Nārāyaṇo, yataś cakre *vyaya*ṃ[1]) *caivâ*vyayaṃ[2]) hi *yat*[3]), |
devo Nārāyaṇo bhūtvā Harir āsīt sanātanaḥ. ‖ 2_2 ‖
yo *'mbujāc*[1]) câdipuruṣaṃ purā cakre prajāpatim |
Aditer api putratvam etya Yādavanandanaḥ ‖ 2_3 ‖
devo Viṣṇur iti khyātaḥ Śakrād avarajo 'bhavat, |
pr*āsāda*ya*n* ya*ṃ* ca vibh*uṃ hy* Adityāḥ putrakāraṇ*e*[1]) ‖ 2_4 ‖
vadhārthaṃ suraśatrūṇāṃ Daitya-Dānava-rakṣasām |
Yayātivaṃśajasyâtha Vasudevasya dhīmatāḥ |
kulaṃ puṇyaṃ yat*o ja*nma[1]) bheje Nārāyaṇaḥ prabhuḥ. ‖ 2_5 ‖

1a = Bd. II. 71.196a; Mt. 47.1a; P.2 13.135a; P.2 V. 13.139a; Vā. 96.192a. 1) Bd.Vā. devadevo. 2) Bd.Vā. mahātejāḥ.

1b = Mt. 47.1b; P.1 I. 13.135b; P.2 V. 13.139b. 1) P.1 devo 'sau. 2) Mt. iha jāyate.

1b = Bd. II. 71.196b; Vā. 96.192b.

2 = Bd. II. 71.197; Mt. 47.2; P.1 I. 13.136; P.2 V. 13.140; Vā. 96.193. 1) Mt. Vasudevasya. 2) Mt. tadā jāto'; P.1P.2 -jāto. 3) Bd. -rūpa-; Mt.P.1P.2 -rūpo. 4) Mt. jvalañ śriyā; P.1 janāśrayaḥ; P.2 janapriyaḥ.

2_1 = Bd. II. 71.198; Vā. 96.194. 1) Bd. -kāśyo. 2) Vā. mānuṣam āgataḥ. 3) Vā. -liṅgasthaḥ.

2_2 = Bd. II. 71.199; Vā. 96.195. 1) Vā. prabhavaṃ. 2) Vā.T. câvyayo, V. câvyayaṃ. 3) Vā.T. saḥ.

2_3 = Bd. II. 71.200; Vā. 96.196ab. 1) Vā. yo 'sṛjac.

2_4 = Bd. II. 71.201; Vā. 96.196c, 197a. 1) Vā. prasādajaṃ yasya-vibhor Adityāḥ putrakāraṇam.

2_5 = Bd. II. 71.202, 203a; Vā. 96.197b, 198. 1) Vā. yataḥ karma.

sāgaraḥ samakampanta, celuś ca dharaṇīdharaḥ, |
jajvaluś *cā*'gnihotrāṇi jāyamāne Janārdane. || 26 ||
śivāś ca pravavur vātāḥ, praśāntam abhavad rajaḥ, |
jyotīṃṣy abhyadhikaṃ rejur jāyamāne Janārdane. || 27 ||
Abhijin nāma nakṣatraṃ, Jayantī nāma śarvarī |
muhūrto Vijayo nāma, yatra jāto Janārdanaḥ || 28 ||
avyaktaḥ śāśvataḥ Kṛṣṇo Harir Nārāyaṇaḥ prabhuḥ |
jajñe *tath*aiva[1]) bhagavān *māyayā*[2]) mohayan prajāḥ. || 29 ||
ākāśāt puṣpavṛṣṭiṃ[1]) ca vavarṣa Tridaśeśvaraḥ, |
gīrbhir maṅgalayuktābhiḥ stuvanto Madhusūdanam || 210 ||
maharṣayaḥ sa-gandharvā upatasthuḥ sahasraśaḥ. |
Vasudevas tu taṃ rātrau jātaṃ putram adhokṣajam || 211 ||
śrīvatsalakṣaṇaṃ *devam*[1]) *dṛṣṭvā*[2]) divyaiś[3]) ca lakṣaṇaiḥ[4]) |
uvāca Vasudevas taṃ[5]): rūpaṃ saṃhara vai prabho! || 3 ||
bhīto 'haṃ Kaṃ*satas tāta*[1]), ta*tas* tv[2]) *evaṃ*[3]) bravīm*y aham*[4]), |
mama putrā hatās tena jyeṣṭhās[5]) te[6]) *'dbhutadarśanāḥ*[7]). || 4 ||
Vasudevavacaḥ śrutvā rūpaṃ saṃh*ṛtavān*[1]) prabhuḥ[2]). |
anujñā*taḥ*[3]) *pitā*[4]) *tv enaṃ*[5]) Nandagopagṛh*e*[6]) 'nayat[7]). || 5 ||
Ugrasena*mate*[1]) tiṣṭha*n*[2]) Yaśodāyai tadā dadau. || 51 ||
tulyakālaṃ tu garbhiṇyau Yaśodā Devakī tathā: |
Yaśodā Nandagopasya patnī sā Nandagopateḥ. || 52 ||

---

26 = Bḍ. II. 71.203b, 204a; Vā. 96.199. 1) Bḍ. tv a-.
27 = Bḍ. II. 71.204b, 205a; Vā. 96.200.
28 = Bḍ. II. 71.205b, 206a; Vā. 96.201.
29 = Bḍ. II. 71.206b, 207a; Vā. 96.202. 1) Vā. jāyate smaiva. 2) Vā. nayanair.
210 = Bḍ. II. 71.207b, 208a; Vā. 96.203ab. 1) Vā. -vṛṣṭiś.
211 = Bḍ. II. 71.208b, 209a; Vā. 96.203c, 204a.

3 = Bḍ. II. 71.209b, 210a; Mt. 47.3; P.1 I. 13.137; P.2 V. 13.141; Vā. 96.204bc. 1) Bḍ.Vā. dṛṣṭvā. 2) Bḍ. hṛdi; Vā. divi. 3) P.1P.2 devaiḥ. 4) Bḍ. svalakṣ-; P.1P.2 salakṣaṇam; Vā. -yaiḥ sulakṣaṇaiḥ. 5) Vā.T. -devaḥ svam.

4 = Bḍ. II. 71.210b, 211a; Mt. 47.4; P.1 I. 13.138; P.2 V. 13.142; Vā. 96.205. 1) Mt.P.1 deva Kaṃsasya; P.3 Kaṃsadevasya. 2) Bḍ. tasmād; Vā. etad. 3) Mt.P.1P.2 etad; Vā -tad eva. 4) Mt.P.1P.2 bravīmi-te. 5) P.1P.2 śreṣṭhāḥ. 6) P.1P.2 ṣaḍ. 7) Mt.P.1P.2 V. bhīmavikramāḥ; P.T. P.2T. bhīmadarśanāḥ.

5 = Bḍ. II. 71.211b, 212a; Mt. 47.5; P.1 I. 13.139; P.2 V. 13.143; Vā. 96.206ab. 1) Mt. saṃharate; P.1P.2 saṃharad. 2) Mt. 'cyutaḥ; P.1P.2 Acyutaḥ. 3) Mt.P.1P.2 anujñāpya. 4) Mt. tataḥ; P.1P.2 tu taṃ. 5) Mt. Śauriṃ; P.1P.2 Śaurir. 6) Bḍ.P.2Vā. -gṛhaṃ. 7) Bḍ.P.2 nayat; Vā. gataḥ; V. nayan.
51 = Bḍ. II. 71.212b. Vā. 96.206c. 1) Bḍ. -senagṛhe. 2) Bḍ. 'tiṣṭhad.
52 = Bḍ. II. 71.213; Vā. 96.207.

| yām eva rajanīm Kṛṣṇo jajñe Vṛṣṇikule[1]) prabhuḥ, |
| tām eva rajanīṃ kanyā[2]) Yaśodāyām[3]) vyajāyata. || 53 ||
| taṃ jātaṃ rakṣamāṇas tu Vasudevo mahāyaśāḥ |
| prādāt putraṃ Yaśodāyai, kanyāṃ tu jagṛhe svayam. || 54 ||

dattvainaṃ[1]) Nandagopasya[2]) rakṣyatām[3]) iti câbravīt, |
sutas[4]) te[5]) sarvakalyāṇam[6]) Yādavānāṃ bhaviṣyati, || 6 ||

ayaṃ tu garbho Devakyā
yāvat Kaṃsaṃ haniṣyati, |
tāvat pṛthivyāṃ bhavitā
kṣe[1]mo bhāravahaḥ param. || 7 ||
ye tu[1]) duṣṭāś ca[2]) rājānas,
tāṃs tu sarvān haniṣyati. |
Kauravāṇāṃ raṇe bhūte
sarvakṣatrasamāgame || 71 ||
sārathyam Arjunasyaiṣa[1])
svayaṃ devaḥ kariṣyati. |
niḥkṣatriyāṃ dharāṃ kṛtvā
bhokṣyate śeṣatāṃ gatām |
sarvaṃ Yadukulaṃ caiva
devalokaṃ nayiṣyati. || 72 ||

ayaṃ sa[1]) garbho Devakyā[2]),
yo naḥ[3]) kleśān[4]) hariṣyati[5]). || 7 ||

Ugrasenātmajāyâtha[1])
kanyām[2]) Ānakadundubhiḥ |
nivedayāmāsa tadā:
kanyêti śubhalakṣaṇā[3])! || 71 ||
svasus tu[1]) tanayaṃ[2]) Kaṃso
jātaṃ[3]) naivâvadhārayat. |
atha tām api duṣṭātmā hy
utsasarja mudânvitaḥ: || 72 ||

| tavaiṣā hi yathā kanyā, tathā mama na saṃśayaḥ[1]), |
| na hanmîmāṃ mahābāho, vrajatv eṣā yathāruci. || 73 ||

---

53 = Bḍ. II. 71.214; Vā. 96 208. 1) Vā. -kula-. 2) Vā. kanyāṃ. 3) Vā. Yaśodâpi.
54 = Bḍ. II. 71. 215; Vā. 96.209.
6 = Bḍ. II. 71.216; L. 59.53a, 55b; Mt. 47.6ab; P.1 I. 13.140; P.2 V. 13.144; Vā. 96.210ab. 1) Bḍ. dattvêmaṃ; P.1P.2 dattvā taṃ. 2) P.1P.2 Nandagopāya. 3) Bḍ. rakṣêmam; L. rakṣatām; Vā. rakṣa mām. 4) Mt.P.1P.2 atas; L. ato. 5) Mt.P.1P.2 tu; L. vai. 6) Bḍ.Vā. -kalyāṇo.

7 = P.1 I. 13.141; P.2 V. 13.145. 1) P.2 -tâkṣe-.
71 = P.1 I. 13.142; P.2 V. 13.146. 1) P.1 vai. 2) P.1 -ās tu.
72 = P.1 I. 13.143, 144a; P.2 V. 13.147. 1) P.1 -syâyam.

7 = Bḍ. II. 71.217a; L. 69.56a; Mt. 47.6c; Vā. 96.210c. 1) Mt.T. tu. 2) Mt.T. Devakyāṃ. 3) Bḍ. mama; Mt.T. jātaḥ; V. yas tu; Vā. asmat-. 4) Mt. Kaṃsaṃ. 5) Mt.Vā. haniṣyati.
71 = Bḍ. II. 71.217b, 218a; L. 69.56b, 57a; Vā. 96.211. 1) Vā. -ātmaje tāṃ ca; V. -ātmajāyāṃ. 2) L. Kaṃsāy-Â-. 3) L. jātāṃ kanyāṃ sulakṣaṇām.
72 = Bḍ. II. 71.218b, 219a; Vā. 96.212. 1) Vā. svasāyāṃ. 2) Vā.T. -yāṃ. 3) Vā.T. jātāṃ.

| 73 = Bḍ. II. 71.219bc; Vā. 96.(213a). 1) Vā. hatā vai yā yadā kanyā japaty eṣā vṛthā...

kanyā sā vavṛdhe tatra Vṛṣṇisadmani pūjitā.
putravat pālayāmāsa[1], devī[2] devim[4] mudā[6] tadā || 7_{4}
tam[1] evam[2] vidhinôtpannam[3] āhuḥ Kṛṣṇa[4] prajāpatim.
Ekādaśā tu jajñe vai rakṣārthaṃ Keśvasya ca. 7_{5}
etāṃ[1]) caikāgramanasaḥ[2]) pūjayiṣyanti Yādavaḥ:
devadevo divyavapuḥ Kṛṣṇaḥ saṃrakṣito 'nayā. || 7_{6}

ṛṣaya ūcuḥ:

kimarthaṃ Vasudevasya Bhojaḥ Kaṃso narādhipaḥ
jaghāna putrān bālān vai, tan no vyākhyātum arhasi! 7_{7}

sūta uvāca:

śṛṇudhvaṃ vai, yathā Kaṃsaḥ putrān Ānakadundubheḥ |
jātān jātāṃs tu tān[1] sarvān niṣpipeṣa vṛthāmatiḥ. || 7_{8}
bhayād yathā mahābāhor[1]) jātaḥ Kṛṣṇo vivāsitaḥ.
yathā[2]) ca goṣu Govindaḥ saṃvṛddhaḥ puruṣottamaḥ. || 7_{9}
udvāhe[1]) kila Devakyā Vasudevasya dhīmataḥ |
sārathyaṃ kṛtavān Kaṃso, yuvarājas tadâbhavat. | 7_{10} |
tato 'ntarikṣe vāg āsīd divyā bhūtasya[1]) kasyacit
Kaṃsam atyantamātreṇa[2]) puṣkalā lokasākṣiṇī: || 7_{11} |
yām etāṃ vahase Kaṃsa rathena parakāraṇāt,
tasyā[2] yaḥ saptamo[3]) garbhaḥ, sa te mṛtyur bhaviṣyati! | 7_{12} |
tāṃ śrutvā vyathito vāṇīṃ tadā Kaṃso vṛthamatiḥ
niṣkṛṣya khaḍgaṃ tāṃ kanyāṃ hantukāmo 'bhavat tadā. || 7_{13} ||
tam uvāca mahābāhur Vasudevaḥ pratāpavān |
Ugrasenātmajaṃ Kaṃsaṃ sauhṛdāt praṇayena ca[1]: | 7_{14}
na striyaṃ kṣatriyo jātu hantum arhati[1]) kaścana,
upāyaḥ paridṛṣṭo 'tra mayā Yādavanandana: || 7_{15} ||

7_{4} = Bḍ. II. 71.220; Vā. 96.213b, 214a. 1) Vā. paripālyānto. 2) Vā. deva 3) Vā. devān. 4) Vā. yathā. V. yadā.
7_{5} = Bḍ. II. 71.221; Vā. 96.214b, 215a. 1) Vā. tām. 2) Vā.T. eva. 3) Vā. -pannām. 4) Vā. kanyām.
7_{6} = Bḍ. II. 71.222; Vā. 96.215bc. 1) Vā. tāṃ. 2) Vā. vai sarve sumanasaḥ, V. caika sarvama-.
7_{7} = Bḍ. II. 71.223; Vā. 96.216.
7_{8} = Bḍ. II. 71.224; Vā. 96.217. 1) Vā. jātān jātāñ śiśūn.
7_{9} = Bḍ. II. 71.225; Vā. 96.218. 1) Bḍ -bāho; Vā. -bāhur; V. -bāho. 2) Vā.T. tathā.
7_{10} = Bḍ. II. 71.226: Vā. 96.219. 1) Vā. uktaṃ hi.
7_{11} = Bḍ. II. 71.227; Vā 96.220. 1) Bḍ. divyâbhūd yasya. 2) Bḍ. Kaṃsasya nāmamātreṇa; Vā.T. Kaṃso yathā sadā bhītaḥ, V. Kaṃsam atyantagotreṇa, K. atyantagātreṇa, K. apy ambhagotreṇa.
7_{12} = Bḍ. II. 71.228; Vā. 96.221. Cfr. L. 69.57b, Vi.V. 1.8.
1) Bḍ. priya-. 2) Vā. as-. 3) Bḍ. yaś cāṣṭamo.
7_{13} = Bḍ. II. 71.229; Vā 96.222.
7_{14} = Bḍ. II. 71.230; Vā. 96.223. 1) Vā. ca.
7_{15} = Bḍ. II. 71.231; Vā. 96.224. 1) Bḍ. arhasi.

| yo 'syāḥ sam*bhava*te[1]) garbhaḥ *sapta*maḥ[2]), pṛthivīpate, |
tam ahaṃ te prayacchāmi, tatra kuryā yathākramam. || 716 ||
na[1]) tv idānīṃ yatheṣṭa*ṃ* tvaṃ[2]) vartethā bhūridakṣiṇa, |
sarvān a*p*y a*tha* v*ā*[3]) garbhān *pṛthaṅ*[4]) neṣyāmi te vaśam, || 717 ||
evaṃ mithyā naraśreṣṭha vāg eṣā na bhaviṣyati. |
evam ukto 'nunītaḥ sa jagrāha *tanayāṃs*[1]) tadā; || 718 ||
Vasudevaś ca tāṃ bhāryām avāpya mudito 'bhavat, |
Kaṃsas t*v* asyâ[1]vadhīt putrān pāpakarmā vṛthāmatiḥ. || 719 ||
ṛṣaya ūcuḥ:

ka eṣa Vasudevas tu[1]) Devakī ca[2]) yaśasvinī |
Nandagopaś *ca*[3]) kas tv eṣa[4]) Yaśodā ca[5]) mahā*vrata*[6]), || 8 ||
yo[1]) Viṣṇuṃ janayāmāsa[2]), yaṃ[3]) ca[4]) tātêty[5]) abhāṣata, |
yā garbhaṃ janayāmāsa, yā cainaṃ[6]) *tv a*bhyavardhayat[7])? || 9 ||
sūta uvāca:

puruṣaḥ[1]) Kaśyapas *tv* ās*īd*[2]), Aditis[3]), *tat*[4]priyā[5]) *smṛtā*[6]), |
Kaśyapo Brahmaṇo 'ṃśas *tu*[7]), Pṛthivyā[8]) Aditis tathā, || 10 ||
Nando Droṇaḥ samākhyāto, Yaśodā *ca*[1]) Dharâbhavat. |
atha kāmān mahābāhur Devakyāḥ sama*pūr*ayat[2]), || 11 ||
| ye[1]) tayā kāṅkṣitā*ḥ*[2]) *pūrv*am[3]) ajātasya[4]) mahātmanaḥ. |

---

716 = Bḍ. II. 71.232; Vā. 96.225. 1) Bḍ. saṃjāyate. 2) Bḍ. hy aṣṭamaḥ.
717 = Bḍ. II. 71.233; Vā. 96.226. 1) Vā. tvaṃ. 2) Vā. yatheṣṭatvaṃ. 3) Vā. asyās tu vai. 4) Vā. satyaṃ; V. saptaṃ.
718 = Bḍ. II. 71.234; Vā. 96.227. 1) Bḍ. vacanaṃ.
719 = Bḍ. II. 71.235; Vā. 96 228. 1) Bḍ. -sas tasyâ-; Vā. -saś câsyā-.

8 = Bḍ. II. 71.236; Mt. 47.7; P.1 I. 13.144b, 145a; P.2 V. 13.148; Vā. 96.229ab. 1) Vā. -vaś ca. 2) P.1P.2 kā. 3) Bḍ.Vā. -pas tu. 4) P.1P.2 kaś caiv(ṣ)a. 5) P.1P.2 kā. 6) Bḍ.Vā. mahāyaśāḥ.

9 = Bḍ. II. 71.237; Mt. 47.8; P.1 I. 13.145b, 146a; P.2 V. 13.149; Vā. 96.229c = aIbII. 1) P.1P.2 yā. 2) P.1P.2 poṣitavatī. 3) P.1P.2 yāṃ. 4) P.1 sa. 5) P.1P.2 mātêty. 6) Bḍ. vainaṃ. 7) Bḍ.Vā. câbhya-; P.1P.2 samavardhayat.

10 = Bḍ. II. 71.238; Mt. 47.9; P.1 I. 13.146b, 147a; P 2 V. 13.150; Vā. 96.230a = a. 1) Vā. puruṣāḥ. 2) P.2P.2 -paś câsāv; Vā. -pasyâsan. 3) Vā. Ādityās. 4) Mt.P.2Vā. tu. 5) Vā. striyaḥ. 6) Bḍ.Vā. tathā. 7) Mt.P.2 Brahmaṇaḥ Kaśyapas tv aṃśaḥ; Bḍ. -śaś ca. 8) Mt.P.2 pṛthivyās tv.

11 = Bḍ. II. 71.239; Mt. 47.10a = b; P.1 I. 13.147b, 148a; P.2 V. 13.151; Vā. 96.230b = b. 1) P.1P.2 Yaśodâtha. 2) Bḍ. sampravardhayan; Vā. samavardhayat.

12a = Mt. 47.19b; P.1 I. 13.148b; P.2 V. 13.152a. 1) P.2 yat. 2) Mt. -tā; P.2 -taṃ. 3) Mt. nityam. 4) P.1 ajāt tasmān-

acarat sa[1], mahīṃ[2], devaḥ praviṣṭo mānuṣīṃ tanum |
mohayan sarvabhūtāni yogātmā yogamāyayā[3]. | 12 ||
naṣṭe dharme[1]) ta*dā*[2]) jajñe[3] Viṣṇur Vṛṣṇikule *prabhuḥ*[4]) |
kartuṃ dharmavyavasthānam[5] asurāṇāṃ praṇāśanam. || 13

Rukmiṇī Satyabhāmā ca	*Vaidarbhī*[1], Rukmiṇī kanyā
Satyā Nāgnajitī tathā[1]) |	Satyā Nagnajitas tadā |
Su*bhāmā*[2]) ca tathā Śaibyā[3]	*Sa*trājit*ī*[2] Satyabhāmā
Gāndhārī Lakṣmaṇā tathā || 14 ||	Jāmbavaty api Rohiṇī || 14 ||
Mitravindā ca Kālindī	Śaibyā Sudevī Mādrī ca
devī Jāmbavatī tathā |	Suśīlā nāma câparā |
Suś*īlā*[1]) ca tathā Mādrī	Kālindī Mitravindā ca
Kauśalyā[2]) Vijayā tathā[3]), || 15 ||	Lakṣmaṇā Jālavāsinī. || 15 ||

evamādīni[1]) devīnāṃ sahasrāṇi ca[2]) ṣoḍaśa. || 16 ||
caturdaśa tu ye proktā gaṇās *tv*[1]) *a*psarasaṃ divi, |
vic*intya*[2]) devaiḥ Śakreṇa viśiṣṭās tv iha preṣitāḥ || 16₁ ||
| patnyartham Vāsudevasya utpannā rājaveśmasu, |
| etāḥ patnyo mahābhāgā Viṣvaksenasya viśrutāḥ. || 16₂ ||

Rukmiṇī janayāmāsa	Pradyumnaś Cārudeṣṇaś ca
putrān raṇa[1]viśāradān: |	Sude*ṣṇ*aḥ[1]) Śarabhas tathā
Cārudeṣṇaṃ raṇe śūraṃ	Cāruś ca Cārubhadraś ca
Pradyumnaṃ ca mahābalam ||17||	Bhadracārus tathâparaḥ || 17 ||

12ab(bc) = Bḍ. II. 71.240, cfr. II. 73.96, 97c; Mt. 47.11; P.1 I. 13.149; P.2 V. 13.152b, 153a; Vā. 96.231, cfr. 98.99a, 98b. 1) Mt. so 'vatīrṇo; P.1P.2 aciraṃ sa. 2) P.1P.2 mahā-. 3) P.1P.2 yogād yogī samāyayau.
13 = Bḍ. II. 71.241, cfr. II. 73.97ab; Mt. 47.12, cfr. 47.247a; P.1 I. 13.150: P.2 V. 13.153b, 154a; Va. 96.232, cfr. 98.97b, 98a. 1) P.2 yajñe. 2) Mt. P.1P.2 tathā. 3) P.1 yajñe; P.2 dharme. 4) Bḍ Vā. svayam; P.1 vibhuḥ. 5) Mt. dharmasya saṃsthanam.

14 = A. 276.3; Mt. 47.13; P.1 I. 13.151; P.2 V. 13.154b, 155a. 1) A. priyā. 2) P.1P.2 Sumitrā. 3) A. Satyabhāmā Hareḥ sevyā.
15 = A. 277.4; Mt. 47.14ab; P.1 I. 13.152a = b; P.2 V. 13 155b = b. 1) P.1P.2 Subhīmā. 2) P.1 -salyā. 3) A. Jayā; P.2T. Virajā ca yā.

14 = Bḍ. II. 71.242; Vā. 96 233. 1) Va. āhṛtā 2) Bḍ. Satrājitaḥ.
15 = Vā. 96.234; cfr. Bḍ. II. 71.243ad.

16 = A. 277.5a; Bḍ. II. 71 243a; Mt. 47.14c; P.1 I. 13.152b; P.2 V. 13.156a; Vā. 96.235a. 1) Bḍ. Śaivyā dhanyāni. 2) A. tu.
16₁ = Bḍ. II. 71.243b, 244a; Vā. 96.235bc. 1) Vā. -nāś cā-. 2) Bḍ. vicārya.
16₂ = Bḍ. II. 71.244b, 245a; Vā. 96.236.

17 = Mt .47.15; P.1 I. 13.153; P.2 V. 13.156b, 157a. 1) P.1 śṛṇu.

17 = Bḍ. II. 71.245b, 246a; Vā. 96.237. 1) Bḍ. Sudevaḥ.

Sucārum Bhadracārum[1]) ca
Sudeṣṇaṃ[2]) Bhadraṃ[3]) eva ca |
Paraśuṃ[4]) Cāruguptaṃ ca
Cārubhadraṃ *ca* Cā[5]rukam || 18 ||
Cāruhāsaṃ kaniṣṭhaṃ ca
kanyāṃ Cārumatīṃ tathā. |
jajñire Satyabhāmāyā[1]): [||18_1||
Bhānur[2]) Bhīmarathaḥ Kṣaṇaḥ[3])
Rohito Dīptimāṃś caiva
Tāmra*bandho*[1]) Jalaṃdhamaḥ, |
catasro[2]) jajñire teṣāṃ
svasāraś[3]) *ca*[4]) yavīyasīḥ[5]). || 19 ||

Jāmbavatyā[1]) suto jajñe
Sāmba*ḥ samiti*[2]śobhanaḥ. |

Cāruvid[1]yaś ca Rukmiṇyāṃ
kanyā Cārumatī[2]) tathā |
Sānur Bhānus tath-Âkṣaś ca
Rohito Mantra*vit*[3]) tathā || 18 ||
Jar*ān*[1]dhakas Tāmra*vakṣā*[2])
*Bhaumari*ś[3]) ca Jaraṃdharaḥ[4]) |

catasro jajñire teṣāṃ
svasāro Garuḍadhvajāt: || 19 ||
Bhānu*ḥ Saubh*arikā[1]) caiva
Tāmraparṇī Jaraṃdha*mā*[2]) |
Satyabhāmāsutā et*e*[3]).
Jāmbavatyāḥ[4]) prajāḥ śṛṇu: ||19_1||
Bhadraś ca Bhadraguptaś ca
Bhadra*vindas*[1]) tathaiva ca |
Bhadra[2]bāhuś ca vikhyātaḥ
kanyā Bhadrāvatī tathā || 19_2 ||

---

18 = Mt. 46.$_{16}^{ab}$; P.$_1$ I. 13.$_{154}$; P.$_2$ V. 13.$_{157}^{b}$, $_{158}^{a}$. 1) P.$_1$P.$_2$ Cārubhadraṃ. 2) P.$_1$P.$_2$ Sudaśvaṃ. 3) P.$_1$P.$_2$ Hrasvam. 4) P.$_1$P.$_2$ saptamaṃ. 5) Mt. Sucā-.

18_1 = Mt. 47.$_{16}^{c}$, $_{17}^{a}$; P.$_1$ I. 13.$_{155}$; P.$_2$ V. 13.$_{158}^{b}$, $_{159}^{a}$. 1) Mt. -māyāṃ; P.$_2$T. -māyāḥ. 2) P.$_2$T. sapta. 3) Mt.T. Bhramarateksaṇaḥ; V. Bhīmaratheksaṇaḥ; P.$_2$T. Bhīmarathakṣamāḥ.

19 = Mt. 47.$_{17}^{b}$, $_{18}^{a}$; P.$_1$ I. 13.$_{156}$; P.$_2$ V. 13.$_{159}^{b}$, $_{160}^{a}$. 1) Mt. Tāmraś Cakro. 2) P.$_2$ svasvāraṃ. 3) P.$_2$ tatas te. 4) Mt. -ras tu. 5) P.$_2$ -yasī.

19_1 = Mt. 47.$_{18}^{b}$; P.$_1$ I. 13.$_{157}^{a}$; P.$_2$ V. 13.$_{160}^{b}$. 1) Mt. -yāḥ; P.$_2$ -yāṃ. 2) P.$_1$ -baś caivāti-; P.$_2$ -ba ity eva.

18 = Bḍ. II. 71.$_{246}^{b}$, $_{247}^{a}$; Vā. 96.$_{238}$. 1) Vā. -vindh-. 2) Vā.T. -mahī. 3) Vā. Mantrayas.

19^a = Bḍ. II. 71.$_{247}^{b}$; Vā. 96.$_{239}^{a}$. 1) Bḍ. Jaron-. 2) Bḍ. -racakrau. 3) Bḍ. Saubhariś. 4) Vā.T. Jaraṃdhamaḥ.

19^b = Bḍ. II. 71.$_{248}^{a}$; Vā. 96.$_{239}^{b}$.

19_1 = Bḍ. II. 71.$_{248}^{b}$, $_{249}^{a}$; Vā. 96.$_{240}$. 1) Vā. -nur Bhaumarikā. 2) Bḍ. -dharā. 3) Vā. -sutān etāñ. 4) Bḍ. -vatyā.

19_2 = Bḍ. II. 71.$_{249}^{b}$, $_{250}^{a}$; Vā. 96.$_{241}^{ab}$. 1) Bḍ. -citras; Vā.T. -vindrāś. 2) Vā. Sapta-.

Saṃbodhanī ca vikhyātā
jñeyā Jāmbavatīsutāḥ[1]. |
Saṃgrāmajic ca Śatajit |
tathaiva ca Sahasrajit 19₃
ete putrāḥ Sudevyāś[1], ca
Viṣvaksenasya kīrtitāḥ.

Mitravān Mitravindaś[1] ca
Mitravindā[2]) *varāṅganā*[3]) || 20 ||

Vṛko Vṛkāśvo Vṛkajid
Vṛjinī ca var[3]āṅganā 20

Mitrabāhuḥ[1]) Sunīthaś[2]) ca Nāgnajityāḥ prajās *tv iha*[3].
evamādīni putrāṇāṃ sahasrāṇi nibodhata[4]. || 21

śataṃ śatasahasrāṇāṃ
putrāṇāṃ tasya dhīmataḥ |
aśītiś ca sahasrāṇi[1])
Vāsudevasutās tathā[2]) |
lakṣam ekaṃ tathā proktaṃ
putrāṇāṃ ca dvijottamāḥ. || 22 ||

prayutaṃ tu samākhyātaṃ.
Vāsudevasya ye sutāḥ |
ayutāni t[1]athâṣṭau ca
Śūrā raṇaviśāradāḥ. |
Janārdanasya vaṃśo vaḥ
kīrtito 'yaṃ yathātatham. 22 ||

Bṛhatī *Purubhāryāsīt* sumadhyā sugatis[1]) tathā. |
kanyā sā Bṛhadukthasya Śai[2]neyasya mahatmanaḥ. | 22₁
tasyāḥ putrās tu vikhyātās trayaḥ samitiśobhanāḥ: |
Aṅgadaḥ *Kumudaḥ*[1]) Śvetaḥ kanyā Śvetā tathaiva ca || 22₂
Avagāhaś *ca*[1]) Citraś ca Śūraś Citrarathaś[2]) ca yaḥ |
Citrasenaḥ sutaś[3]) câsya kanyā Citravatī tathā |
Tumbaś ca Tumba*bāṇaś*[4]) ca *Janastambaś* ca[5]) tāv ubhau. || 22₃ ||

Upāsaṅgasutau[1]) dvau tu[2]) Vaj*rāraḥ* Kṣip*ra*[3]) eva ca |

19₃ = Bd. II. 71.250b, 251a; Vā. 96.241c, 242a. 1) Vā. -sutā.

20 = Mt. 47.19a; P.1 I. 13.159a; P.2 V. 13.162b. 1) P.1P.2 Sumitraṃ Cārumitraṃ. 2) P.2 -vindaṃ. 3) P.1 vyajāyata; P.2 varāśanam.

20 = Bd. II. 71.251b, 252a; Vā. 96.242b, 243a. 1) Bd. -vyāṃ. 2) Vā. -ka-. 3) Vā. sur-.

21 = Bd. II. 71.252b, 253a; Mt. 47.19b, 20a; P.1 I. 13.159b, 160a; P.2 V. 13.163; Vā. 96.243b, 244a. 1) P.2 -bāhum. 2) P.2 -thaṃ. 3) Mt. prajā hi sā; P.1 -tyāṃ babhūvatuḥ; P.2 -tyāḥ sutā amī. 4) P.1 niśāmaya.

22 = A. 277.6b, 7a = ab; Mt. 47.20b, 21; P.1 I. 13.160b = b; P.2 V. 13.164a = b. 1) P.1P.2 -srāṇām. 2) A. Yādavāḥ Kṛṣṇarakṣitāḥ.

22 = Bd. II. 71.253b, 254; Vā. 96.244b, 245. 1) Bd. y-.

22₁ = Bd. II. 71.255; Vā. 96.246. 1) Vā. -tī nartakonneyī; sunaye saṃgatā. 2) Vā.T. Śau-.

22₂ = Bd. II. 71.256; Vā. 96.247. 1) Bd. Kanakaḥ.

22₃ = Bd. II. 71.257, 258a; Vā. 96.248, 249a. 1) Bd. -gāvahasyaṃ. 2) Vā.T. Citravaraś. 3) Bd. smṛtaś. 4) Bd. Tumbavarcāś. 5) Bd. jātau Tumbasya.

23 = Bd. II. 71.258, 259b; Mt. 47.22; Vā. 96.249b, 250a. 1) Vā. Upāṅgasya

Bhūrīndraseno Bhūriś ca Gaveṣa*ṇa*[4]sutāv ubhau. || 23 ||

Pradyumnasya *tu*[1]) dāyādo
Vaidarbhyāṃ buddhisattamaḥ |
Aniruddho raṇe '*ru*ddho[2]),
jajñe 'sya Mṛgaketanaḥ[3]). || 24 ||

Yudhiṣṭhirasya kanyā *tu*[1])
Sutanur nāma viśrutā, |
tasyām Aśvasuto jajñe
Vajro nāma mahāyaśāḥ, |
Vajrasya Pratibāhus tu,
Sucā*ru*s[2]) tasya câtmajaḥ. || 24 ||

Kā*ś*yā[1]) Supārśva*m* tanaya*m*[2]) Sāmbāl lebhe[3]) tarasvinam[4]). |
sa*tya*[5]prakṛtayo devāḥ pa*ñca* vīrāḥ[6]) prakīrtitāḥ || 25 ||
tisraḥ koṭyaḥ *pravīr*āṇāṃ[1]) Yādavānāṃ mahātmanām |
ṣaṣṭiḥ[2]) śatasahasrāṇi vīryavanto mahābalāḥ, || 26 ||
devāṃśāḥ[1]) sarva evêha ut[2]pannās te mahaujasaḥ |
d*ai*[3]vāsure hatā ye *ca*[4]) asurā *vai*[5]) mahābalāḥ[6]) || 27 ||
ihô[1]tpannā manuṣyeṣu bādhante sarva[2]mānavān[3]), |
teṣām utsādanār[4]thāya[5]) utpann*ā*[6]) Yādave[7]) kule. || 28 ||
kulān*āṃ* *śatam* ekaṃ ca[1]) Yādavānāṃ mahātmanām. |
sarvam e*ka*[2]kulaṃ[3]), y*ā*vad[4]) vartate[5]) Vaiṣṇave[6]) kule || 29 ||

---

smṛtau. 2) Mt. Upasaṅgasya tu sutau. 3) Mt. Vajraḥ Saṃkṣipta. 4) Vā. -veṣasya.

24 = Mt. 47.23; P.1 I. 13.161; P.2 V. 13.164^{b}, 165^{a}. 1) P.1P.2 ca. 2) P.1P.2 yoddhā. 3) P.2 mṛgaketanī.

24 = Bḍ. II. 71.259^{b}I. II = aI, cII; Vā. 96.250^{b}, 251. 1) Bḍ. kanyāyām. 2) Bḍ. Sudhanus.

25 = Bḍ. II. 71.260; Mt. 47.24; P.1 I. 13.162; P.2 V. 13.165^{b}, 166^{a}; Vā. 96.252^{a} = a. 1) Bḍ. -śyāṃ; Mt.V.P.1P.2 Kāmyā; Vā.T. Kāśmā. 2) Bḍ. tu pañca tanayāṃl; Mt.P.1P.2 Supārśvatanayā. 3) Bḍ. lebhe Sāmbāt; P.2 Sāmbaṃ lebhe; Vā. jajñe Sāmbā. 4) Bḍ.Mt.T. -vinaḥ. 5) P.1 sattva-; P.2 sapta; V. sattva-. 6) P.1P.2 parāḥ pañca.

26 = Bḍ. II. 71.261^{a} = a; Mt. 47.25; P.1 I. 13.163; P.2 V. 13.166^{b}, 167^{a}; Vā. 96.252^{b}, 253^{a}. 1) Bḍ.Vā.V. tu pautrāṇāṃ; Vā.V. putrāṇāṃ. 2) Vā. T. ṣaṣṭi-; V. -ṭhiṃ.

27 = Bḍ. II. 71.263^{a} = b; Mt. 47.26; P.1 I. 13.164; P.2 V. 13.167^{b}, 168^{a}; Vā. 96.253^{b}, 254^{a}; Vi. IV. 15.23^{a} = b. 1) P.2 te devāḥ. 2) Mt. hy ut-. 3) Bḍ.Mt.P.2Vi. de-. 4) Bḍ. devāsurāhavahatā; Mt. ca tv; P.1 ye vā; Vi. -surahatā ye tu. 5) Bḍ.Mt. -rā ye; P.1 -rās tu; Vi. Daiteyāḥ su-. 6) Vā. -tapāḥ.

28 = Bḍ. II. 71.263^{b}, 264^{a}; Mt. 47.27; P.1 I. 13.165; P.2 V. 13.168^{b}, 169^{a}; Vā. 96.264^{bc}; Vi. IV. 15.23^{b}, 24^{a}. 1) Vi. te cô-. 2) Bḍ. -te te tu m-. 3) Vi. -ṣu janopadravakāriṇaḥ. 4) P.1 uddharaṇār-. 5) Vā. -ārthaṃ tu. 6) Mt.P.2 -panno. 7) Vi. -thāya bhuvi deva Yadoḥ.

29 = Bḍ. II. 71.264^{b}, 261^{b}; Mt. 47.28; P.1 I. 13.166^{a} = a; P.2 V. 13.169^{b}, 170^{a}; Vā. 96.255. 1) Bḍ. samutpannaṃ kulaśataṃ; Vā. kulāni daśa caikaṃ ca. 2) Bḍ. eva; Mt.P.2 etat. 3) P.2 kule. 4) Bḍ. yac ca;

Viṣṇus teṣāṃ pra*māṇe*[1] ca prabhutve ca vyavasthitaḥ.

nideśasthāyinas tasya
*kathy*ante[1] sarva-Yādavāḥ. 30

nideśasthāyibhis tasya
badhyante *sarva*[1]mānuṣāḥ. 30

iti prasūtir Vṛṣṇīnāṃ samāsavyāsayogataḥ |
kīrtitā kīrtanī*yā sā*[1] kīrtisiddhim abhīpsit*ā*[2]. || 30₁
ya imaṃ Kṛṣṇavaṃśasya sucaritrasya dhīmataḥ |
svargapavargadaṃ śreṣṭhaṃ mahāpātakanāśanam. |
aputro labhate putraṃ vittārthī vittam āpnuyāt. | 30₂ ||

Mt. yāvad: P.2 jātaṃ. 5) Bd. -tante; P.2 vardhane. 6) Bd. caiva ye.

30a = Bd. II. 71.262a: Mt. 47.29a; P.1 I. 13.166b; P.2 V. 13.170b; Vā. 96.256a; Vi. IV. 15.25a. 1) Mt.P.1P.2 praṇetā.

30b = Mt. 47.29b; P.1 I. 13.167a; P.2 V. 13.170c; Vi. IV. 15.25b. 1) P.1 P.2 ṛddhyante: Vi. babhūvuḥ.

30b = Bd. II. 71.262b: Vā. 96 256b. 1) Vā. sura-.

30₁ = Bd. II. 71 265: Vā. 96.257 1) Vā. kīrtanāc caiva. 2) Vā. -psitām.

30₂ = Vā. 96 258.

B.

(Bḍ. II. 71.1—195; H. 2136—2198; Mt. 47.30—168; P.1 I. 13.167b—267; P.2 V. 13.171—272a; Vā. 97.1—203; cfr. A. 276.9—25.)

| Manuṣyaprakṛtīn devān kīrtyamānān nibodhata:
| Saṃkarṣaṇo Vāsudevaḥ Pradyumnaḥ Sāmba eva *ca* |
| Aniruddhaś ca pañcaite vaṃśavīrāḥ prakīrtitāḥ || 11 ||
Saptarṣayaḥ Kuberaś ca yakṣo[1]) Maṇi*va*[2]ras tathā |
Śā*l*akir[3]) Nāradaś[4]) caiva *vidvān*[5]) Dhanvantaris tathā || 1 ||
| Nandinaś ca mahādevaḥ Śā[1]laṅkāyana *eva ca*[2]) |
ādidevas ta*thā*[1]) Viṣ[2]ṇur ebhi*ś ca*[3]) saha daivataiḥ. || 2 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Viṣṇuḥ kimarthaṃ saṃbhūt*a*ḥ[1]), smṛtāḥ[2]) saṃbhūtayaḥ kati[3]) |
bhaviṣyāḥ kati *cāivâ*nye[4]) prādurbhāvā mahātmanaḥ, || 3 ||
brahma[1]kṣetreṣu *śānt*[2]eṣu kimartham iha jāyate? |
| [yadartham iha saṃbhūto Viṣṇur Vṛṣṇy-Andhake *kule*[1])] |
punaḥ punar manuṣyeṣu, tan naḥ pra[1]brūhi pṛcchatām[2])! || 4 ||

| 11 = Bḍ. II. 72.1, 2a; Vā. 97.1, 2a.

1 = Bḍ II. 72.2b, 3a; Mt. 47.30; P.1 I. 13.167b, 168a; P.2 V. 13.171; Vā. 97.2b, 3a. 1) Bḍ. yajño. 2) Mt. Māṇica-; P.1P.2 -dha-. 3) Bḍ. -lūkir; P.1P.2 Sātyakir; Vā. -lakī. 4) Vā. Varadaś. 5) Mt.P.2T. siddho; P.1P.2V. śivo; P.2T. siddhā.

| 2a = Bḍ. II. 72.3b; Vā. 97.3b. 1) Bḍ. Sā-. 2) Vā. ucyate.

2b = Bḍ. II. 72.3c; Mt. 47.31a; P.1 I. 13.168b; P.2 V. 13.172a; Vā. 97.3c. 1) Bḍ.Vā. -dā. 2) Vā.T. jiṣ-. 3) Mt.P.1P.2 -bhis tu.

3 = Bḍ. II. 72.4; Mt. 47.31b, 32a; P.1 I. 13.169; P.2 V. 13.172b, 173a; Vā 97.4. 1) Mt. kimarthaṃ saṃghaśo bhūtāḥ; P.1P.2 kimarthaṃ saha saṃbhūtāḥ. 2) P.1P.2 sura-. 3) P.1P.2 kṣitau. 4) Bḍ. cânye[tu]; P.1 vā câsya; Vā. vânye tu.

4a = Bḍ. II. 72.5a; Mt. 47.32b; P.1 I. 13.170a; P.2 V. 13.173b; Va. 97.5a. 1) P.1 sarva-. 2) Bḍ. śast-; P.1P.2 sarv-; Vā. -tre yugānt-.

| 4b = Mt. 47.33a; P.1 I. 13.170b; P.2 V. 13.174a. 1) Mt. -kottamaḥ.

4b(c) = Bḍ. II. 72.5b; Mt. 47.33b; P.1 I. 13.171a; P.2 V. 13.174b; Vā. 97.5b. 1) P.1P.2 me tvaṃ. 2) P.1P.2 -taḥ.

vistareṇaiva sarvāṇi karmāṇi[1]) ripughātinaḥ |
śrotum icchāmahe *samyag*[2]), *vada*[3]) Kṛṣṇasya dhīmataḥ! || 5 ||
karmaṇām ānupūrvyā[1]) ca prādurbhāvāś ca ye *prabhoḥ*[2]) |
ya cā[3]sya prakṛtiḥ *tāta*[4]), tām *asmān vak*tum[5]) arhasi! || 6 ||
katham sa[1]) bhagavān Viṣṇuḥ sureṣv *ariniṣūdanaḥ*[2])
Vasudevakule dhīmān Vāsudevatvam āgataḥ. || 7 ||
amarair āvṛtam[1]) puṇyam puṇyakṛdbhir alaṃkṛtam
devalokam sam[2]utsṛjya martyalokam ihāgataḥ? || 8 ||
devamānuṣayor netā bhūr-bhuvaḥ[1]-prabhavo *Hariḥ*[2]) |
kimartham divyam ātmānam mānuṣye[3]) sam*ave*śayat[4])? || 9 ||
yaś cakram vartayaty eko manuṣyaṇām *mano*[1]mayam,
ma[2]nuṣye sa katham buddhim cakre cakrabhṛtām varaḥ? || 10 ||
gopāyanam yaḥ kurute jagat*aḥ*[1]) sārvalauki[2]kam,
sa katham gām gato Viṣṇur gopatvam *akarot*[3]) prabhuḥ? || 11 ||
mahābhūtāni bhūtātmā yo dadhāra cakāra *ha*[1]
śrīgarbhaḥ sa katham garbhe striyā bhūcarayā dhṛ[2]taḥ || 12 ||
yena lokān kramair jitvā tribhis trīṃs tridaś*ecchayā*[1]
sthāpitā jagato mārgās trivarga*prabhavas*[2]) trayaḥ[3]. || 13 ||
yo 'ntakāle jagat pītvā kṛtvā toyamayam vapuḥ
lokam ekārṇavam cakre dṛśyādṛśyena vartmanā. || 14 ||
yaḥ purāṇe purāṇātmā vārāham *rūpam*[1]) āsthitaḥ |
viṣāṇāgreṇa vasudhām ujjahārārisūdanaḥ. || 15 ||
yaḥ purā Puruhūtārthe trailokyam idam avyayam
dadau jitvā[1]) vasumatīm surāṇām surasattamaḥ. || 16 ||
yena saiṃham vapuḥ kṛtvā dvidhā kṛtvā ca tat[1]) punaḥ
pūrva-Daityo mahāvīryo Hiraṇyakaśipur hataḥ. || 17 ||

---

5 = Bd. II. 72.6; H. 2136; Vā. 97.6. 1) H. karmāṇi sarvāṇi. 2) H. -my aśeṣeṇa. 3) H. Hareḥ; Vā. dehaiḥ.
6 = Bd. II. 72.7; H. 2137; Vā. 97.7. 1) Bd. -vīm; Vā. -vyam. 2) Bd. Vā.V. -bho; H. vibhoḥ. 3) Bd. vā-. 4) H. Brāhmī; Vā. sūta. 5) H. ca vyākhyātum.
7 = Bd. II. 72.8; H. 2138; Vā. 97.8. 1) H. ca. 2) H. -ṣo ripusūdanaḥ
8 = Bd. II. 72.9; H. 2139; Vā. 97.9. 1) Vā. -raiḥ sūta kiṃ. 2) Bd. kim.
9 = Bd. II. 72.10b, 11a; H. 2140; Vā. 97.10. 1) Bd. dhātur yaḥ. 2) H. -bhavo vibhuḥ. 3) Vā. -ṣe. 4) H. saṃnyayojayat.
10 = Bd. II. 72.11b, 12a; H. 2141; Vā. 97.11. 1) H. mānuṣāṇām ana-. 2) Vā. ma-.
11 = Bd. II. 72.12b, 13a; H. 2142; Vā. 97.12. 1) Vā. -tām. 2) Bd. -kali-. 3) H. agamat.
12 = Bd. II. 72.13b, 14a; H. 2143; Vā. 97.13. 1) H. ca. 2) Bd. vṛ-.
13 = Bd. II. 72.14b, 15a; H. 2144; Vā. 97.14. 1) Bd. saśrīkās tridaśāḥ kṛtāḥ; Vā. -śepsayā. 2) Bd. trikramam vapur; Vā. -pravarās. 3) Bd. āhṛtam.
14 = H. 2145; Vā. 97.15.
15 = H. 2146; Vā. 97.16a = a. 1) Vā. vapur.
16 = Bd. II. 72.15b = b; H. 2147; Vā. 97.16b = b. 1) Bd. -tām.
17 = Bd. II. 72.16; H. 2148; Vā. 97.17. 1) Vā. yat.

yaḥ purā hy analo bhū[1]*tvā* Aurvaḥ saṃvartako vibhuḥ |
Pātālastho 'rṇavagata*ḥ*2) papau toyamaya*ṃ* *havi*ḥ3), || 18 ||
sahasra*caraṇa*ṃ1) *deva*ṃ2) sahasrā*ṃśu*ṃ3) sahasra*śaḥ*4) |
sahasra*śirasa*ṃ5) devaṃ yam āhur vai yuge yuge, || 19 ||
nābhyā[1]raṇyāṃ samu*dbhūta*ṃ2) yasya paitāmahaṃ gṛhaṃ |
ekārṇavagate *loke*3) tatpaṅkajam apaṅkajam, || 20 ||
yena te nihatā Daityāḥ saṃgrāme Tārakāmaye |
sarvadevamayaṃ kṛtvā sarvāyudhadharaṃ vapuḥ, || 21 ||
Garuḍasthena cô[1]tsiktaḥ Kālanemir nipātitaḥ |
nirjitaś ca, mahā-Daityas Tārakāś ca mahāsuraḥ, || 22 ||
uttarā*ṃśe*1) samudrasya kṣīrodasyâmṛtodadheḥ |
yaḥ śete śāśvataṃ yogam āsthāya2) timiraṃ mahat, || 23 ||
su[1]rāraṇī garbham adhatta divyaṃ tapaḥprakarṣād Aditiḥ2) purā yam, |
Śakraṃ ca yo Daityagaṇāva[3]ruddhaṃ garbhāvamā[4]nena bhṛśaṃ cakāra ha,
padāni yo1) loka*padā*ni *kṛ*[2]tvā cakāra Daityān salileśay*āṃs tān*3), | [||24||
kṛtvā ca devāṃs4) tridivasya devāṃś cakre sureśaṃ *Puruhūtam eva*5),||25||
gārhapatye*na*1) vidhinā anvāhārye*ṇa*2) karma*ṇā*3) |
agnim āhavanīyaṃ ca vedīṃ4) caiva kuśaṃ sruvam5) || 26 ||
prokṣaṇīyaṃ *śruta*ṃ1) caiva ā[2]vabhṛthyaṃ tathaiva ca |
atha *trīn iha*3) yaś cakre havya*bhāga*[4]pradān makhe || 27 ||
havyādāṃś ca surāṃś cakre kavyādāṃś ca pitṝn api, |
bhogārtha*ṃ* *yajña*[1]vidhinā *yo* *yajño*2) yajñakarmaṇi, || 28 ||
yūpān samitsruvaṃ somaṃ *pavitraṃ paridhīn api*1) |
yajñiyāni ca dravyāṇi yajñ*iy*āṃś ca *tath*ānalān2) || 29 ||
sadasyān yajamānāṃś ca *a*[1]*śvamedhān*2) kratūttamān |

---

18 = Bḍ. II. 72.17; H. 2149; Vā. 97.18. 1) Bḍ. bhātvā tv; Vā. bhātvā 2) H. -taṃ. 3) H. -ya- Hariḥ.

19 = Bḍ II. 72.18; H. 2150; Vā. 97.19. 1) H. -śirasaṃ. 2) H. brahman. 3) H. -srāraṃ. 4) H. -dam. 5) H. caraṇaṃ.

20 = Bḍ. II. 72.19; H. 2151; Vā. 97.20. 1) Bḍ. -ya-. 2) H. -utpannaṃ. 3) H. kāle.

21 = Bḍ. II. 72.20; H. 2152; Vā. 97.21.

22 = Bḍ. II. 72.21a = a; H. 2153; Vā. 97.22a = a. 1) Bḍ. mahābalena vô-.

23 = Bḍ. II. 72.21bc; H. 2154; Vā. 97.22bc. 1) H. -rānte. 2) ācchādya.

24 = Bḍ. II. 72.22; H. 2155; Vā. 97.23. 1) Vā.T. pu-. 2) H. -iti. 3) Bḍ. -ṇaṃ ca. 4) H. -dhā-.

25 = Bḍ. II. 72.23; H. 2156; Vā. 97.24. 1) Vā. yadânilo. 2) H. -mayāni kṛ-; Vā.T. hṛ-. 3) H. -yasthān. 4) Vā. -vâdidevas. 5) H. tridaśādhipatye.

26 = Bḍ. II. 72.24, 25a; H. 2157b, 2158a; Vā. 97.25. 1) H. -yaṃ ca. 2) H. -yaṃ ca. 3) H. -ṇām. 4) Vā.T. -dīṃ 5) Vā. -śasrucam.

27 = Bḍ. II. 72.25b, 26a; H. 2158b, 2159a; Vā. 97.26. 1) H. dhruvaṃ; Va. sruvaṃ. 2) Vā. a-. 3) Bḍ. atharṣīṃś caiva; H. āvāṃs trīṇi ca. 4) H.-kavya-.

28 = Bḍ. II. 72.26bc; H. 2159b, 2160a; Vā. 97.27. 1) H. -the mantra-. 2) H. yaś cakre.

29 = Bḍ. II. 72.27; H. 2160b, 2161a; Vā. 97.28. 1) H. -mam ārdrāś ca samidhas tathā. 2) H. -ñāṃś ca sacayānalān.

vibabhaja[3] pura *yas ca*[4] parameṣṭī yena karmaṇā. 30 ‖
yugānurūpaṃ[1] yaḥ kṛtvā *trīṇi*[2] *lokān hi yathā*[3] *kramam*[4]
kṣaṇā *nimeṣāḥ*[5] kāṣṭhāś ca kalās traikālyam[6] eva ca | 31
muhūrtas tithayo māsāḥ *pakṣāḥ*[1] saṃvatsarāś[2] tathā |
ṛtavaḥ kālayogāś ca pramāṇaṃ trividhaṃ tri[3]ṣu 32
āyuḥ kṣetrāṇy upacayaṃ[1] lakṣaṇaṃ[2] rūpasauṣṭhavam |
[3] medhāvitvaṃ ca śauryaṃ ca śāstrasyaiva ca pāraṇam 33
trayo varṇās trayo lokās traividyaṃ pāvakās trayaḥ
traikālyaṃ trīṇi karmāṇi tisro[1] 'payās[2] trayo guṇāḥ[3] 34
sṛṣṭā lokāḥ *surās*[1] *caiva*[2] yenānantyena[3] *kar*[4]maṇā
sarvabhūtagaṇāḥ sṛṣṭāḥ sarvabhūtaga[5]ṇātmanā[6] | 35
nṛṇām indriyapūrveṇa[1] yogena ramate ca yaḥ.
gatāgatānām[2] yo netā sarvatra vividheśvaraḥ 36
yo gatir dharmayuktānām, agatiḥ pāpakarmaṇām |
cāturvarṇyasya prabhavaś, cāturhotrasya rakṣitā. 37
cāturvidyasya yo vettā cāturāśramyasaṃśrayaḥ |
digantaram[1] nabho bhūmir āpo vāyur vibhāvasuḥ, 38
yas candrasūryayor[1] jyotir yugeśaḥ[2] kṣaṇadā*ntaka*ḥ[3].
yaḥ paraṃ[4] śrūyate *devo*[5], yaḥ paraṃ śrūyate tamaḥ.[6]. 39
yaḥ paraṃ *tamasaḥ prāhur*[2]. yaḥ paraṃ[3] paramātmanā[4].
Ādityādis *tu*[5] yo devo[6]. yaś ca Daityāntako vibhuḥ[7]. 40
yugānteṣv antako yas ca, yaś ca lokāntakāntakaḥ.

---

30 = Bd. II. 72.28; H. 2161b, 2162a; Vā. 97.29. 1 Bd. ca hy a-. 2) H. medhādīṃś ca. 3) Vā. -bhrāja. 4) Bd. vicitrau rajasūyādiu; H. -rā sarvaṃ.
31 = Bd. II. 72.29; H. 2162b, 2163a; Vā. 97.30. 1) Bd. udgātradīṃś ca. 2) Bd. yajñaṃl; H. lokān. 3) Bd. -kan anu-. 4) H. -kān anuprikramāt. 5) H. lavāś ca. 6) Vā.T. -lam.
32 = Bd. II. 72.30; H. 2163b, 2164a; Vā. 97.31. 1) Bd. -sā dinaṃ; Vā. sā dina-. 2) Bd.Vā. -raṃ. 3) Vā. ur-.
33 = Bd. II. 72.31; H. 2164b = a: Vā. 97.32. 1) H. -yo. 2) Bd. atha balaṃ kṣaṇaṃ yad. 3) Vā. -dha vittaṃ.
34 = Bd. II. 72.32; H. 2165; Vā. 97.33. 1) H. trayo. 2) Bd. mātra; Vā. māyās. 3) Bd. guṇās trayaḥ.
35 = Bd. II. 72.33; H. 2166; Vā. 97.34. 1) Bd. -keśvarāś; H. kās trayo. 2) H. 'nantā. 3) Bd. yena yena ca. 4) H. vart-. 5) H. -gu-. 6) H. -guṇātmakāḥ.
36 = Bd. II. 72.34; H. 2167; Vā. 97.35. 1) Bd. kṣaṇaṃ saṃdhāya. 2) H. -gatibhyāṃ. 3) H. jagatīś-.
37 = Bd. II. 72.35; H. 2168; Vā. 97.36. 1) Bd.Vā. -varṇy-.
38 = Bd. II. 72.36; H. 2169; Vā. 97.37. 1) H. -ro.
39 = Bd. II. 72.37; H. 2170; Vā. 97.38. 1) Bd.Vā. candrasūryadvayaṃ. 2) Bd. -śāḥ; H. yogīśaḥ. 3) Bd. -dācarāḥ; Vā. -dācaraḥ. 4) Vā. -raḥ. 5) H. jyotir. 6) Bd.Vā. -paḥ.
40 = Bd. II. 72.38; H. 2171a, 2173b; Vā. 97.39. 1) Vā. tapa-. 2) H. -raṃ prāhur aparaṃ. 3) H. -raḥ. 4) H. -naḥ. 5) H. -diś ca. 6) H. divyo. 7) Vā. yaḥ paraṃ śrūyate tapaḥ.

setur yo lokasetūnām, medhyo[1]) yo medhyakarmaṇām, || 41 ||
vedyo yo vedaviduṣām, prabhur yaḥ[1]) prabhavātmanām, |
Somabhūtas tu *Saumy*ānām[2]), Agnibhūto 'gnivar*cas*ām[3]), || 42 ||
manuṣyāṇāṃ mano[1]bhūtas, tapobhūtas tapasvinām, |
vinayo nayav*ṛttā*[2]nāṃ, tejas tejasvinām api, || 43 ||
vigraho vigrahā*rhāṇāṃ*[1]), gatir gatimatām api. |
ākāśaprabhavo vāyur, vāyuprāṇo hutāśanaḥ, || 44 ||
devā hutāśanaprāṇāḥ, prāṇo 'gner Madhusūdanaḥ. |
rasāc choṇita*saṃ*bhūt*iḥ*[1]), śoṇitān māṃsam ucyate, || 45 ||
māṃsāt tu medaso janma, medaso 'sthi nirucyate[1]), |
asthno majjā samabhavan, majjātaḥ śukrasaṃbhavaḥ, || 46 ||
śukrād garbhaḥ samabhavad rasamūlena karmaṇā. |
tatrâp*aḥ*[1]) prathamo[2]) *bhāg*aḥ[3]), *sa*[4]) saumyo[5]) rāśir ucyate. || 47 ||
garbhoṣma[1]saṃbhavo *'gnir* yo[2]), dvitīyo rāśir ucyate. |
śukraṃ somātmakaṃ vidyād ārtavaṃ pāvakātmakam, || 48 ||
bhāvau[1]) rasā*nugāv etau*[2]) vīrye[3]) ca śaśipāvakau! |
khaphavarge 'bhavac[4]) chukraṃ pittavarge ca śoṇitam, || 49 ||
kaphasya hṛdayaṃ sthānaṃ, nābhyāṃ pittaṃ[1]) pratiṣṭhitam. |
dehasya madhye hṛdayaṃ, sthānaṃ t*aṃ*[2]) manasaḥ smṛtam, || 50 ||
nābhīkoṣṭhāntaraṃ yat[1]) tu, tatra devo Hutāśanaḥ. |
manaḥ prajāpatir jñeyaḥ, kaphaḥ Somo vibhāvyate, || 51 ||
pittam Agniḥ smṛto hy *evam*[1]) agnīṣomātmakaṃ jagat. |
evaṃ pravartite[2]) garbhe[3]) var*dhi*te[4]) 'mbuda[5]saṃnibhe[6]) || 52 ||
vāyuḥ praveśanaṃ cakre saṃgataḥ paramātmanā. |

---

41 = Bḍ. II. 72.39; H. 2174; Vā. 97.40. 1) H. -yaṃ.

42 = Bḍ. II. 72.40; H. 2175; Vā. 97.41. 1) H. yaḥ prabhur. 2) Bḍ.Vā. bhūtānām. 3) H. -vartmanāṃ

43 = Bḍ. II. 72.41; H. 2176; Vā. 97.42. 1) Bḍ. manur. 2) Bḍ.Vā. nayatṛptā-.

44 = Bḍ. II. 72.42; H. 2177b, 2178a; Vā. 97.43. 1) Bḍ.Vā. -hāṇāṃ yo.

45 = Bḍ. II. 72.43: H. 2178b, 2179a; Vā. 97.44. 1) H. -sād vai śoṇitaṃ bhūtaṃ.

46 = Bḍ. II. 72.44; H. 2179b, 2180a; Vā. 97.45. 1) Vā.T. -rūpyate.

47 = Bḍ. II. 72.45; H. 2180b, 2181a; Vā. 97.46. 1) Bḍ. -trâpāṃ; Vā. -trâpi. 2) Bḍ. -māv; Vā. -maṃ. 3) Bḍ. āpaḥ; Vā. câpas. 4) Vā. tāḥ. 5) Vā. -ya-.

48 = Bḍ. II. 72.46; H. 2181b, 2182a; Vā. 97.47. 1) Bḍ. 'śma-. 2) Bḍ.Vā. jñeyo.

49 = Bḍ. II. 72.47: H. 2182b, 2183a; Vā. 97.48. 1) H. -vā. 2) H. -sātmakās teṣāṃ. 3) H. -yaṃ. 4) Bḍ. bhavec.

50 = Bḍ. II. 72.48; H. 2183b, 2184a; Vā. 97.49. 1) H. pittaṃ nābhyāṃ. 2) Bḍ.Vā. tu.

51 = Bḍ. II. 72.49; H. 2184b, 2185a; Vā. 97.50. 1) Bḍ. -bhiś côdarasaṃsthā.

52 = Bḍ. II. 72.50; H. 2185b, 2186a; Vā. 97.51. 1) Bḍ. hy etad; Vā. -tāv etāv. 2) Vā. -to. 3) Vā. -bho. 4) Bḍ. vṛtte; Vā. vartate. 5) Bḍ. karkaṃdhu-. 6) Vā. -bhaḥ.

sa pañcadhā śarīrastho *bhid*[1]yate vardhay*an*[2]) punaḥ: ‖ 53 ‖
prāṇ*ā*[1]pān*au*[2]) samānaś ca u[3]dāno vyāna eva ca. ‖
prāṇo 'sya param*aṃ* s*thāna*ṃ[4]) vardhayan parivar*dh*ate[5]). ‖ 54 ‖
apānaḥ paścimaṃ kāyam udānor [1]dhvaṃ[1]) śarīriṇaḥ[2]),
vyāno vyan*ī*yate[3] yena, samānaḥ s*arvasaṃdhiṣu*[4]). ‖ 55 ‖
bhūtāvāptis tatas tasya jāyatêndriyagocar*ā*[1]):
pṛthivī vāyur ākāśam āpo jyotiś ca pañcamam. ‖ 56 ‖
*sarve*n[1]driya[2]niviṣṭ*ani*[3]) svaṃ svaṃ[4]) yogaṃ pracakrire. ‖
pārthivaṃ deham āhus tu[5]), prāṇātmanaṃ ca mārutam. ‖ 57 ‖
chidrāṇy ākāśayonīni, jalāt śravaḥ[1]) pravartate,
jyotiś[2]) cakṣus *teja ātmā*[3]), teṣāṃ yatra *manaḥ*[4]) smṛtam, ‖ 58 ‖
grāmāś *ca*[1]) viṣayāś[2]) caiva yasya vīryāt pravartitaḥ. —
ity etān Puruṣaḥ sarvān sṛja*ml*[3]) lokān[4]) sanāt*anaḥ*[5]). ‖ 59 ‖
naidhane 'smin kathaṃ loke naratvaṃ Viṣṇur āgataḥ? ‖
eṣa *naḥ*[1]) saṃśayo *dhī*[2]man, eṣa *vai*[3]) vismayo mahān! ‖ 60 ‖
kathaṃ gatir gatimatām āpanno mānuṣīṃ tanum, ‖
śrotum icchāmahe[1]) Viṣṇo*ḥ karmāṇi ca*[2]) yathākramam. ‖ 61 ‖
āścaryaṃ paramaṃ[1]) Viṣṇur devair[2]) *Daity*aiś[3]) ca kathyate, ‖
Viṣṇor utpattim āścaryaṃ *kathayas*va[4]) mahamat*e*[5])! ‖ 62 ‖
etad āścaryam ākhyānaṃ[1]) kathy*atāṃ* vai[2]) sukhāvaham, ‖
prakhyātabalavīryasya *prādurbhāvān*[3]) *mahātmanaḥ*[4]) ‖
karmaṇâścaryabhūtasya Viṣṇoḥ sattvam ihôcyatām[5])! ‖ 63 ‖

---

53 = Bḍ. II. 72.51; H. 2186b, 2187b; Vā. 97.52. 1) Bḍ.Vā. vid-. 2) Bḍ. Vā. -yet.

54 = Bḍ. II. 72.52; H. 2188; Vā. 97.53. 1) H. -ṇo. 2) H. -naḥ. 3) Bḍ. ca hy ud-. 4) Bḍ.Vā. -mātmānaṃ. 5) Bḍ.Vā. -vartate.

55 = Bḍ. II. 72.53; H. 2189; Vā. 97.54. 1) Vā.T. -dhva-. 2) Vā. -ragaḥ. 3) H. vyāyacchate; Vā. vyānasyate. 4) H. saṃnivartate.

56 = Bḍ. II. 71.54; H. 2190; Vā. 97.55. 1) Vā. -re.

57 = Bḍ. II. 72.55; H. 2191; Vā. 97.56. 1) H. tasyên-. 2) Vā.T. -yā-. 3) Bḍ. -ṭās te; Vā. -ṭās taṃ. 4) Bḍ. svasva-; H. srāvaḥ. 5) Vā. T. taṃ.

58 = Bḍ. II. 72.56; H. 2192; Vā. 97.57ab. 1) Vā. jalāśrāvaṃ. 2) Vā. tejaś. 3) Bḍ. -ṣuṣi koṣṭho 'smāt; Vā. -kṣuṣv itā jyotsnā. 4) Bḍ. Vā. -ṣāṃ yau nāmataḥ

59 = Bḍ. II. 72.57; H. 2193; Vā. 97.57c, 58a. 1) Bḍ. saṃgrāhya; Vā. saṃgrāmā. 2) Bḍ. -yāṃś. 3) Vā. -jal. 4) Bḍ. sṛjaty ekaḥ. 5) H. -nān.

60 = Bḍ. II. 72.58; H. 2194; Vā. 97.58b, 59a. 1) H. me. 2) H. brah-. 3) H. me.

61 = Bḍ. II. 72.59; H. 2195a, 2196a; Vā. 97.59b, 60a. 1) H. -mi. 2) H. -ṇos tu Vṛṣṇīnāṃ.

62 = Bḍ. II. 72.60; H. 2196b, 2197a; Vā. 97.60b, 61a. 1) Vā.T. -yāṇi paraṃ. 2) Bḍ. vedair; Vā.T. veda-, V. deva-. 3) Bḍ.Vā. devaiś. 4) H. mamâcakṣva. 5) H. -mune.

63 = Bḍ. II. 72.61; H. 2197b, 2198; Vā. 97.61b, 62. 1) Bḍ. -taṃ. 2) H -sva. 3) Vā.T. -vā. 4) H. Viṣṇor amitatejasaḥ. 5) Bḍ. -yate.

sūta uvāca:
aham vaḥ kīrtayiṣyāmi prādurbhāvam mahātmanaḥ, |
yathā *sa* bhagavāñ *jāto*[1]) mānuṣeṣu mahātapāḥ. || 63₁ ||
Bhṛgustrīvadhadoṣeṇa[1]) Bhṛguśāpena mānuṣe |
jāyate ca yugānteṣu
devakāryārthasiddhaye, || 63₂ ||
tasya divyām[1]) tanum Viṣṇor
gadato me nibodhata! |

śṛṇu bhūpa, pravakṣyāmi
rahasyātirahasyakam! |
tyaktvā[1]) divyām[2]) tanum[3]) Viṣṇur
mā[4]nuṣeṣv iha jāyate. |
yug*adharme*[1]) parā[2]vṛtte kāle *ca*[3]) śithile prabhuḥ || 64 ||
kartum dharmavyavasthānam[1]) jāyate mānuṣeṣv iha |
Bhṛgoḥ śāpanimitt*am* *tu*[2]) devāsurakṛte *tadā*[3]). || 65 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
katham devāsurakṛte *adhyāhāram*[1]) avāptavān[2]) |
de[1]vāsuram yathā vṛttam,
tan *naḥ prabrūhi pṛcchatām*[2])! ||66||

etad veditum icchāmo,
vṛttam de[1]vāsuram katham! || 66 ||

sūta uvāca:
devāsura*vimard*eṣu[1])
jāyate Harir īśvaraḥ. |
de[1]vāsuram yathā vṛttam
bruvatas tan nibodhata! |
Hiraṇyakaśipur[1]) Daityas[2]) trailokyam prāk[3]) praśāsati[4]). || 67 ||

63₁ = Bḍ. II. 72.62, 63a; Vā. 97.63. 1) Bḍ. -thā babhūva bhagavān.
63₂ = Bḍ. II. 72.63b, 64a; Vā. 97.64. 1) Vā. saptasaptatayaḥ proktā.

64ab = Mt. 47.34a = b; P.1 I. 13.171bc; P.2 V. 13.175. 1) P.1P.2 yathā. 2) P.1P.2 -ya-. 3) P.1P.2 -nur. 4) Mt. ma.

64a = Bḍ. II. 72.64b; Vā. 97.65a. 1) Vā -ya-.

64c(b) = Bḍ. II. 72.65a; Mt. 47.34b; P.1 I. 13.172a; P.2 V. 13.176a; Vā. 97.65b. 1) Mt. -ge tv atha; P.1P.2 -gānte tu. 2) P.1P.2 purā. 3) Mt.P.1 P.2 pra-.

65 = Bḍ. II. 72.65bc; Mt. 47.39; P.1 I. 13.176b, 177a; P.2 V. 13.180bc; Vā. 97.66. 1) P.1 -sthām ca. 2) Bḍ.Vā. -tena. 3) Bḍ.Vā. -tena ca.

66a = Bḍ. II. 72.66a; Mt. 47.40a; P.1 I. 13.177b; P.2 V. 13.181a; Vā 97.67a. 1) Bḍ. tadvyāhāram; Mt. vyāpāram; P.1P.2T. Harir deham; P.2 V. vyavahāram. 2) Bḍ āptavān; Mt. prāptavān svataḥ.

66b = Mt. 47.40b, P.1 I. 13.178a; P.2 V. 13.181b. 1) P.1 dai-. 2) P.1P.2 tan me kathaya suvrata.

66b = Bḍ. II. 72.66b; Vā. 97.67b. 1) Vā.T. dai-.

67a = Mt. 47.35a; P.1 I. 13.173b; P.2 V. 13.176b. 1) P.1P.2 -ramanuṣyeṣu.

67a = Bḍ. II. 72.67; Vā. 97.68a. 1) Vā. dai-.

67b — Bḍ. II. 72.68a; Mt. 47.35b; P.1 I. 13.173a; P.2 V. 13.177a; Vā. 97.68b. 1) Mt. -pau. 2) Mt. -ye. 3) P.1P.2 -kyasya. 4) P.1P.2 -śāsitā.

Balinādhiṣṭhitaṃ[1] rājyaṃ[2] punar[3] lokatraye kramāt
sakhyam āsīt paraṃ teṣāṃ[4] devānām asuraiḥ saha[5]. 68
yugākhyā[1], daśa[2], saṃpūrṇā[3] āsīd avyāhataṃ[4] jagat,
nideśasthāyinaś caiva[5] tayor devāsurāḥ samam[6]. 69
baddhe Balau[1] vimardo 'yaṃ[2], saṃpravṛttaḥ[3] sudāruṇaḥ
devāsurāṇāṃ ca tadā[4], ghoraḥ[5] kṣayakaro mahān. 70
teṣāṃ dāya[1]nimittaṃ vai[2] saṃgrāmā bahavo[3] 'bhavan[4].
Varāhe 'smin[5] daśa dvau ca Ṣaṇḍā-Markāntagāḥ[6] smṛtāḥ. 71
nāmatas tu[1]) samāsena śṛṇudhvaṃ[2] tān vivakṣitaiḥ[3]
prathamo Nārasiṃhas tu, dvitīyaś cāpi Vāmanaḥ[4]. 72
tṛtīyaḥ sa tu[1]) Vārāhaś[2], caturtho 'mṛtamanthanaḥ,
saṃgrāmaḥ pañcamaś caiva sughoras[3]) Tārakāmayaḥ. 73
ṣaṣṭho hy Āḍīv[1]akākhyaś ca[2], saptamas Traipuras tathā[3].
Andhakākhyo[4]) 'ṣṭamas teṣāṃ[5], Dhvajaś ca navamaḥ smṛtaḥ[6]. 74
Vārtraś[1]) ca[2] daśamaś caiva[3], tato Hālāhalaḥ smṛtaḥ[4].

---

68 = Bd. II. 72.68b, 69a; Mt. 47.36; P.1 I. 13.170b, 171a; P.2 V. 13.177b, 178a; Vā. 97.69. 1) Mt.P.1P.2 -te. 2) Mt.P.1P.2 caiva; Vā.T. rāṣṭraṃ. 3) Mt. pura. 4) Mt.P.1P.2 -ravaṇakaṃ. 5) P.2 samam.

69 = Bd. II. 72.69b, 70a; Mt. 47.37; P.1 I. 13.171b, 172a; P.2 V. 13.178b, 179a; Vā. 97.70. 1) Vā.T. -gaṃ vai. 2) Mt -khyāsura-. 3) Bd. -ṇa hy; Mt. -ṇaṃ hy; Vā. saṃkīrṇam. V. -ṇā. 4) Mt.T. avyākulaṃ; Mt.V. P.1P.2 avyākulaṃ. 5) Mt.P.1P.2 cāpi. 6) Bd.Vā. 'bhavan; P.1 P.2 svayam.

70 = Bd. II. 72.70b, 71a; Mt. 47.38; P.1 I. 13.172b, 173a; P.2 V. 13.179b, 180a; Vā. 97.71. 1) Mt. mṛdho Bali-; P.1 -dho Balir; Vā.T. balavān vai. V. Balau baddhe. 2) Bd. vivādo 'tha; Mt. -vimardaya; Vā. vivado 'yaṃ. 3) Mt. -vṛddhaḥ; P.1 susaṃvṛttaḥ. 4) Mt.P.1P.2 -vanam asurāṇāṃ ca. 5) Vā. -ra-.

71 = Bd. II. 72.71b, 72a; Mt. 47.41; P.1 I. 13.178b, 179a; P.2 V. 13.182; Vā. 97.72. 1) Bd. dvipa-; P.1P.2 jaya-. 2) Mt. te. 3) Mt. -mās tu; P.1P.2 -maḥ syuḥ. 4) Mt.P.1P.2 sudāruṇāḥ. 5) Mt. Varāhadya; P.1P.2 avatāra. 6) Mt. -kāntare; P.1P.2 śuddhā manvantare.

72 = A. 276.10b = b; Bd. II. 72.72b, 73a; Mt. 47.42; P.1 I. 13.179b, 180a; P.2 V. 13.183; Vā. 97.73. 1) P.1 nāmadheyaṃ. 2) Mt. -taiṣāṃ; P.1P.2 -ṇu teṣāṃ. 3) P.1P.2 -tam. 4) A. -vo Vāmano raṇe.

73 = A. 276.11a = a; Bd. II 72.73b, 74a; Mt. 47.43; P.1 I. 13.180b, 181a; P.2 V. 13.184; Vā. 97.74. 1) A. saṃgrāmas tv atha; Mt.P.1P.2 -yas tu. 2) Mt.P.1P.2 Varāhaś ca. 3) Mt. saṃjātas.

74 = Bd. II. 72.74b, 75a; Mt. 47.44; P.1 I. 13.181b, 182a; P.2 V. 13.185; Vā. 97.75. 1) P.2 Āji-. 2) Bd.Vā. -kas teṣāṃ; Mt. -yas tu. 3) Bd.Vā. smṛtaḥ. 4) Bd.Vā. -kāro. 5) P.1P.2 aṣṭamaś c-Āndhakavadho. 6) Mt.P.1P.2 navamo Vṛtraghātakaḥ.

75 = Bd. II. 72.75b, 76a; Mt. 47.45; P.1 I. 13.182b, 183a; P.2 V. 13.186; Vā. 97.76. 1) Mt Dhātraś; P.1 Dhvajaś; P.2 Pātas; Vā. Vārtaś.

smṛto[5]) dvādaśa*mas*[6]) teṣāṃ ghoraḥ[7]) Kolāhal*o* '*paraḥ*[8]). ‖ 75 ‖
Hiraṇyakaśipur Daityo Na[1]rasiṃhena sūditaḥ[2]), |
Vāmanena Balir baddhas trailokyākramaṇe *kṛte*[3]), ‖ 76 ‖
Hiraṇyākṣo hato dvandve prativāde[1]) tu[2]) daivataiḥ[3]), |
| mahābalo mahāsattvaḥ saṃgrāmeṣv aparājitaḥ, |
daṃṣṭrayā[1]) tu Varāheṇa samudra*s*[2]) *tu*[3]) dvidhākṛtaḥ[4]), ‖ 77 ‖
Pra[1]hlādo nirjito yuddha Indreṇâmṛtamanthane, |
Virocanas tu Prāhlādir nityam Indravadhodyataḥ, ‖ 78 ‖
Indreṇaiva *sa*[1]) vi[2]kramya nihatas Tārakāmaye, |
| Bhavād avadhyatāṃ prāpya viśeṣāstrādibhis tu yaḥ. |
| *sa Jambho*[1]) nihataḥ ṣaṣṭhe Śakrāviṣṭena Viṣṇunā. ‖ 79 ‖
aśaknuva*tsu*[1]) deveṣu[2]) *puraṃ*[3]) soḍhuṃ[4]) *sa*[5]daivatam[6]) |
nihatā Dānavāḥ sarve Tr*ipur*e[7]) Tryambakeṇa tu ‖ 80 ‖

asurāś ca piśācāś ca	*atha Daityā*[1]surāś caiva
Dānavāś c-Ândhak*āhav*e[1]) |	rākṣasās *tv A*[2]ndhakārik*e*[3]) |

*ha*tā[1]) devamanuṣyais[2]) te[3]) pitṛbhiś caiva sa*rvaśaḥ*[4]). ‖ 81 ‖

---

2) P.2 tu. 3) Bḍ. ghoras; P.1 teṣāṃ: Vā. -mo jñeyas. 4) P.1 -ṣāṃ H. tataḥ param. 5) Mt.P.P.2 prathito. 6) Bḍ. -kas; Mt.P.1P.2 -daśas. 7) Vā.T. -ra-. 8) Mt.P.1P.2 -las tathā.

76 = Bḍ. II. 72.76b, 77a; Mt. 47.46; P.1 I. 13.183b, 184a; P.2 V. 13.187; Vā. 97.77. 1) Mt.T. Nā. 2) Mt.T. pātitaḥ. 3) Mt.P.1P.2 purā.

77a = Bḍ. II. 72.77b; Mt. 47.47a; P.1 I. 13.184b, P.2 V. 13.188a; Vā. 97.78a. 1) Mt.T. -ghāte, V. -vādas. 2) Bḍ. ca. 3) Bḍ -te.

| 77b = Bḍ. II. 72.78a; Vā. 97.78b.

77b(c) = Bḍ. II. 72.78b; Mt. 47.47b; P.1 I. 13.185a; P.2 V. 13.188b; Vā. 97.79a 1) Vā. -ṭrāyāṃ. 2) Bḍ. sa Daityas; P.1P.2 -dra-; Vā.T. -drād, V. -drās. 3) P.1P.2 -stho; Vā.T. bhūr. 4) Vā. yadā kṛtā.

78 = Bḍ. II. 72.79; Mt. 47.48; P.1 I. 13.185b, 186a; P.2 V. 13.189; Vā. 97.79b, 80a. 1) Vā. Prā-.

79(a) = Bḍ. II. 72.80a; Mt. 47.49a; P.1 I. 13.186b; P.2 V. 13.190a; Vā. 97.80b. 1) Mt. tu; P.1 ca. 2) P.2 vyati-.

| 79bc = Bḍ. II. 72.80b, 81a; Vā. 97.81. 1) Vā. saṃgrāme, V. Saṃjabho.

80 = Bḍ. II. 72.81b, 82a; Mt. 47.49b, 50a; P.1 I. 13.187a, 188b: P.2 V. 13.190b, 191a; Vā. 97.82. 1) Mt. -van sa; Vā. -vanto. 2) Mt. devānāṃ. 3) Bḍ. paraṃ; Mt. sarvaṃ. 4) Vā.T. goptuṃ. 5) Bḍ. a-; Vā. tri-. 6) P.1 tripuraṃ soḍhum āsuram; P.2 gocare Tripure vasan. 7) Mt.P.1P.2 trailokye; Vā. Tripuras.

81a = Mt. 47.50b; P.1 I. 13.189a; P.2 V. 13.191b. 1) P.1P.2 -ke vadhe.

81a = Bḍ. II. 72.82b; Vā. 97.83a. 1) Vā. aṣṭame tv a-. 2) Vā. -sāś c-Â-. 3) Vā. -kāḥ.

81b = Bḍ. II. 72.83a; Mt. 47.51a; P.1 I. 13.189b; P.2 V. 13.192a; Vā. 97.83b. 1) Bḍ.Vā.V. jitā, Vā.T. jita-. 2) Mt. -nuṣye. 3) Mt. sve; Vā. tu. 4) Bḍ. saṃgatāḥ; Vā. saṃgatān.

saṃpṛkto[1] Dānavair Vṛtro   sa-Vṛtrān[1] Dānavāṃś caiva
ghore[2] *Hā*lāhale[3] hataḥ   saṃgatān kṛtsnaśaś ca tān
ta*dā*[1] Viṣṇusahāyena Mahendreṇa nir*ar*titaḥ[2]. 82
hato[1] Dhvaje[2] Mahendreṇa māyāchannas[3] tu[4] yogavit[5]
Dhvaja[6]lakṣ*aṇ*am[7] āviśya Vipracittiḥ sahānujaḥ[8]. 83
Daityāṃś[1] ca Dānavāṃś[2] caiva saṃ*h*atān[3] kṛtsnaśaś ca tān[4]
jayan[5] *Ko*[6]lāhale sarv*air*[7] devaiḥ parivṛto *Vṛṣa*[8]
yajñasyâvabhṛthe jitvā[9] Ṣaṇ[10]ḍā-Markau[11] tu daivataiḥ. 84
ete de[1]vāsurā[2] vṛttāḥ saṃgrāmā dvādaśaiva tu
devā[3]surakṣayakarāḥ prajānāṃ *ca*[4] *hitāya vai*[5]. 85
Hiraṇyakaśipū rājā[1] varṣāṇām arbudaṃ babhau[2]
dvisaptatiṃ[1] tathânyāni   tathā śatasahasrāṇi hy
niyutāny adhikāni ca[2]   adhikāni dvisaptatiḥ
aśītim[1] ca sahasrāṇi trailok*yasyê*śvaro '*bhavat*[2]. 86

82a = Mt. 47.51b; P.1 I. 13.190a; P.2 V. 13.192b. 1) P.2 -te 2) Mt. -ro. 3) P.1P.2 Kolāhale.   82a = Bḍ. II. 72.83b; Va. 97.84a. 1) Va samvṛtān.

82b = Bḍ. II. 72.84a; Mt. 47.52a; P.1 I. 13.190b; P.2 V. 13.193a; Va 97.84b. 1) Bḍ. jaghne; Va. tatha. 2) Bḍ. -dras tena vardhitaḥ; P.1P.2 nipātitaḥ; Va. nibarhitāḥ.

83 = Bḍ. II. 72.84b, 85a; Mt. 47.52b, 53a; P.1 I. 13.191; P.2 V. 13.193b, 194a; Va. 97.85. 1) P.1 -tas; P.2 -te. 2) P.1 tato; Va. -jo. 3) Bḍ. -chatraś. 4) Bḍ.Va. -aś ca. 5) Va. yodhayan. 6) Va. -je. 7) Bḍ -jalakṣaṃ sam-; P.1 vajreṇa kṣaṇam; P.2T. Dhvajena kṣaṇam; Va. -je lakṣyaṃ sam-. 8) P.1P.2 -gaḥ; Va. -tir mahābhujaḥ.

84 = Bḍ. II. 72.85b, 86a, 87a; cfr. 86b; Mt. 47.53, 54a; P.1 I. 13.192a = a; P.2 V. 13.194b, 195; Va. 97.86. 1) P.1P.2 -yāś. 2) P.1P.2 -vāś. 3) Mt. -yatān; P.1 -yutāḥ; P.2 -jatāḥ. 4) Mt. kila saṃyutān; P.1P.2 -śas tu te. 5) Bḍ. jayad; Bḍ. II. 72.86b, Va. Rajiḥ; P.2 -ya-. 6) Bḍ. Dhā-. 7) Bḍ. II. 72.86b, Mt.T.Va. -vān. 8) Bḍ. II. 72.86b Daityān parivṛto 'jayat; P.2 -ṣaḥ: Va. 'jayat. 9) Mt. dṛśyau; Va. yajñāmṛtena vijitau. 10) Bḍ.Va. Ṣaṇ-. 11) P.2 -kās.

85 = Bḍ. II. 72.87b, 88a; Mt. 47.54b, 55a; P.1 I. 13.192b, 193a; P.2 V. 13.196; Va. 97.87. 1) P.1 dai-. 2) Mt. -re; Va. -vaḥ purā. 3) Bḍ. surā-. 4) Mt. tu. 5) Bḍ. -nām aśivaś ca ha; Va. aśivāya ca.

86a = Bḍ. II. 72.88b; Mt. 47.55b; P.1 I. 13.193b; P.2 V. 13.197a; Va. 97.88a. 1) P.2 -po rājyam. 2) P.2 -dadvayam.

86b = Mt. 47.56a; P.1 I. 13.194a; P.2 V. 13.197b. 1) Mt. -ti; P.2 -tis. 2) P.1 tu.   86b = Bḍ. II. 72.89a; Va. 97.88b.

86c = Bḍ. II. 72.89b; Mt. 47.56b; P.1 I. 13.194b; P.2 V. 13.198a; Va. 97.89c. 1) Bḍ.P.2 -tiś. 2) Mt. -yaiśvaryatāṃ gataḥ; P.1 -yaiśvaryavān abhūt; P.2 -yaiśvaryatâbhavat.

paryāyeṇa tu rājâ*bhūd*[1]) Balir varṣārbudaṃ[2]) punaḥ |

ṣaṣṭiś[1]) *caiva*[2]) sahasrāṇi
niyutāni ca viṃśatiḥ[3]). || 87 ||

ṣaṣṭiś caiva sahasrāṇi
triṃśac ca niyutāni ca. || 87 ||

Bale[1]) rājyādhikāras[2]) tu yāvatkālaṃ babhūva ha[3]), |

tāvatkālaṃ tu Prahlādo
nivṛtto[1]) hy asuraiḥ saha. || 88 ||

Prahlād*o* *nirjito* 'bhūc *ca*[1])
tāvatkālaṃ *sahâ*[2]suraiḥ. 88 ||

indrās trayas te[1]) vi*khyātā*[2]) a[3]surāṇāṃ mahaujasaḥ[4]); |
Daityasaṃsthaṃ idaṃ sarvaṃ āsīd daśayugaṃ *kila*[5]). || 89 ||
asapatnaṃ[1]) *tataḥ*[2]) sarvaṃ[3]) *rāṣṭram*[4]) daśayugaṃ[5]) punaḥ[6]) |
trailokyam idam avyagraṃ[7]) Mahendreṇânu[8]pālyate[9]). || 90 ||
Prahlādasya *hṛ*te[1]) *hy* asmiṃs[2]) trailokye[3]) kāla[4]paryayāt |
paryāyeṇ*aiva*[5]) samprāpte[6]) trailoky*aṃ*[7]) Pākaśāsan*e*[8]) || 91 ||
tato 'surān parityajya Yajño[1]) devān[2]) *upāgam*at[3]). |
Yajñe devān atha gate[4]) *Ditijāḥ Kāvyam* *a*bruvan[5]): || 92 ||
hṛtaṃ[1]) no miṣatāṃ[2]) rā*ṣṭr*aṃ[3]) tyaktvā Yajña*ḥ*[4]) *surān*[5]) gataḥ[6]) |

87a = Bḍ. II. 72.90a; Mt. 47 57a; P.1 I. 13.195a; P.2 V. 13.198b; Vā. 97.89a.
1) Bḍ. pāramparyeṇa rājā tu: Vā. paryāye tasya rājânu. 2) Mt. -ṣāyutaṃ.

87b = Mt. 47.57b; P.1 I. 13.195b; P.2 V. 13.199a. 1) Mt. -tir; P.1 -tiṃ. 2) Mt. varṣa-. 3) P.1 -tim.

87b = Bḍ. II. 72.90b; Vā. 97 89b.

88a = Bḍ. II. 72.91a; Mt. 47.58a; P.1 I. 13.196a; P.2 V. 13.199b; Vā 97.90a.
1) P.1 -li. 2) P.1 -re. 3) P.1 -laś ca kīrtitaḥ.

88b = Mt. 47.58b; P.1 I. 13.196b; P.2 V. 13.200a. 1) P.2 -vṛto.

88b = Bḍ. II. 72.91b; Vā. 97.90b. 1) Vā. -dena gṛhīto 'bhūt. 2) Vā. tadâ-.

89 = Bḍ. II. 72.92: Mt. 47.59; P.1 I. 13.197a = a; P.2 V. 13.200b = a; Vā. 97.91. 1) P.1 jayārtham ete; P.2 Indrārtham ete. 2) Mt.P.1P.2 vijñeyā. 3) Bḍ. hy a-. 4) P.2 -sām. 5) Mt. punaḥ.

90 = Bḍ. II. 72 93; Mt. 47.60ba; P.1 I. 13.198a, 197b; P.2 V. 13.201ba; Vā. 97.92. 1) Bḍ. aśapat tu; P.1P.2 asampannam. 2) Mt.P.1P.2 idaṃ. 3) Bḍ. Śukro. 4) Mt. āsīd; P.1P.2 yāvad. 5) P.1P.2 varṣāyutaṃ. 6) Vā T. purā. 7) Vā. avyayaṃ idaṃ. 8) Vā. -ṇa tu. 9) Bḍ. -dro hy abhyayād Baleḥ.

91 = Bḍ. II. 72.94; Mt. 47.61ab; P.1 I. 13.198b = b; P.2 V. 13.202; Va. 97.93. 1) Mt.T. hate; P.2Vā.V. kṛte; Vā.T. tātaś. 2) Bḍ.Mt. tasmiṃs; Vā. T. câdas. 3) Vā. -yaṃ. 4) P.1 kārya-. 5) Mt. -ṇa tu; Vā.T. -ṇa ca. 6) Bḍ. -taṃ. 7) P.2Vā. -ye. 8) Bḍ. -nam; Vā. -naḥ.

92 = Bḍ. II. 72.95; Mt. 47.61c, 62a; P.1 I. 13.199; P.2 V 13.203; Vā. 97.94. 1) Mt.T. Śukro: Vā.T. yajñe. 2) Vā.T. -vā. 3) Mt.P.1P.2 agacchata; Vā.T. -man. 4) Mt.T. -taṃ. 5) Bḍ.Vā. Kāvyaṃ te hy asurābruvan; Mt.T. āhvayan.

93 = Bḍ. II. 72.96; Mt. 47.62b, 66a; P.1 I. 13.200; P.2 V. 13.204; Vā. 97.95. 1) Bḍ. kiṃ tan; Mt. kiṃ tvaṃ; Vā.T. hataṃ. 2) P.1P.2 Magha-

sthātuṃ na śaknumo hy atra[7], praviśāmo[8] Rasātalam. 93
evam ukto 'bravīd etān[1] viṣaṇṇān[2] sāṃtvayan girā:
mā bhaiṣṭa, dhārayiṣyāmi tejasā svena vo 'surāḥ! 94
vṛṣṭir[1], oṣadhayaś[2] caiva rasā vasu[3] ca yat[4] param[5]
kṛtsnāni mayi[6] tiṣṭhanti[7], pādas teṣāṃ[8] sureṣu vai.
tat sarvaṃ vaḥ[1] pradāsyāmi   yuṣmadarthaṃ pradāsyāmi.
yuṣmadarthe dhṛtaṃ[2] mayā 95   tat sarvaṃ dhāryate mayā. 95
tato devās *tu tān*[1] dṛṣṭvā dhṛ[2]tān Kāvyena dhīmatā
āmantray*aṃs*[3] tadā *te*[4] vai saṃvi*gnā*[5] *vijigī*ṣayā[6]: 96
eṣa Kāvya[1] idaṃ sarvaṃ vyāvartayati no balāt.
sādhu gacchāmahe tūrṇaṃ, yāvan nâ*pyāyayet tu tān*[2].
prasahya ha[3]tvā śiṣṭāṃs tu[4] Pātālaṃ prāpayāmahe. 97
tato devās tu[1] saṃrabdhā Dānavān *upa*[2]sṛtya ha[3]
jahnus, tair[4] vadhyamānās *tu*[5] Kāvyam evâbhidudruvuḥ. 98
tataḥ Kāvyas tu tān dṛṣṭvā tūrṇaṃ devair abhidrutān
saṃrakṣato[1] *saṃtrastān*[2] devebhyas tān Diteḥ sutān[3]. 99

vatā. 3) Mt.P.1P.2 rājyaṃ. 4) Mt.Vā -hnaṃ. 5) Mt.Vā. punar. 6) Vā. -tāḥ. 7) Bḍ.Vā. adya. 8) Bḍ. -ma.

94 = Bḍ. II. 72.97; Mt. 47.63b, 64a; P.1 I. 13.201; P.2 V. 13.205; Vā. 97.96. 1) Mt. Daityān. 2) Bḍ.Vā. -ṇaḥ. 3) Bḍ. vaḥ: Vā. cā-.

95ab = Bḍ. II. 72.98; Mt. 47.64b, 65a; P.1 I. 13.202; P.2 V. 13.206; Vā. 97.97ab. 1) Mt.P.1 mantrāś; P.2 iṣṭiś. 2) Mt.P.1P.2 cau-. 3) Bḍ. vastu: P.1P.2 dharāyāṃ. 4) P.1 yat tu: P.2 yac ca. 5) P.1P.2 vartate: Vā. yad vayam. 6) Bḍ. -ni hy api; P.1P.2 mayi tiṣṭhati; Vā. -na mayi ca. 7) P.1P.2 tat sarvaṃ; Vā.T. -tu. 8) P.1P.2 padamātraṃ.

95c = Mt. 47.65b; P.1 I. 13.203a; P.2 V. 13.207a. 1) P.1 ca. 2) Mt.T. P.2 -tā.

95c = Bḍ. II. 72.99a; Vā. 97.97c.

96 = Bḍ. II. 72.99b, 100a; Mt. 47.66; P.1 I. 13.203b, 204a; P.2 V. 13.207b, 208a; Vā. 97.98. 1) Bḍ.Vā. -vāsurān. 2) Mt.T. vṛ-. 3) Mt. saṃmantrayanti; P.1P.2 āmantrayanta. 4) Mt.P.1P.2 devā. 5) Mt. -jñās tu; P.1 -nas taj: P.2 sajjāḥ sarve. 6) Mt.P.1P.2 jighṛkṣyā.

97 = Bḍ. II. 72.100b, 101; Mt. 47.67, 68a; P.1 I. 13.204b, 205; P.1 V. 13.208b, 209; Vā. 97.99. 1) Mt.P.1P.2 Kāvyo hy eṣa. 2) Mt. nâdhyāpayiṣyati; P.1P.2 na cyāvayeta vai; Vā. kṣīṇān apy āyayasva tān. 3) P.1 ji-. 4) Vā.T. -ṭān vai.

98 = Bḍ. II. 72.102; Mt. 47.68b, 69a; P.1 I. 13.206: P.2 V. 13.210; Vā. 97.100. 1) Vā.T. -vāḥ su-. 2) Mt.P.1P.2 abhi-. 3) Bḍ.Vā. vai. 4) Mt.P.1P.2 tatas ta. 5) Bḍ.Vā. te; P.1 taiḥ.

99 = Bḍ. II. 72.103; Mt. 47.69b, 70a; P.1 I. 13.207; P.2 V. 13.211; Vā. 97.101. 1) Mt. rakṣāṃ Kāvyena; P.1P.2 rakṣākāryeṇa. 2) Mt.P.1P.2 saṃhṛtya; Vā.T. -re 'strakṣatārtās tān: V. -rakṣataśastrārtān. 3) Mt. devās te 'py asurārditāḥ; P.1P.2 -yas tān surārditān.

Kāvyaṃ dṛṣṭvā sthitaṃ devā ni*hś*a*ṅ*k*am asurāñ*[1]) jahuḥ. | tataḥ Kāvyo 'nu[2]cintyâtha[3]) Brahmaṇo vacanaṃ hitam |	Kāvyo dṛṣṭvā sthitān devāṃs tatra d*aivam* a[1]cintayat. |

tān uvāca tato *dhyātvā*[1]) pūrva[2]vṛttam anusmaran: ‖ 100 ‖
trailokyaṃ vi*ji*taṃ[1]) sarvaṃ Vāmanena tribhiḥ kramaiḥ, |
Balir baddho, hato Jambho, nihataś ca Virocanaḥ. ‖ 101 ‖
mahāsurā[1]) dvādaśasu saṃgrāmeṣu surair hatāḥ, |
tais tair upāyair bhūyiṣṭhā[2]) nihatā ye[3]) pradhānataḥ. ‖ 102 ‖

kiṃ[1]cicchiṣṭās tu[2]) yūyaṃ vai[3]), yuddhaṃ mâstv iti[4]) me matam, | nîtiṃ *vo 'rthe* vidhāsyāmi[5]), *tiṣṭhadhvaṃ*[6]) kālaparyayāt[7]) |,	kiṃcicchiṣṭās tu vai yūyaṃ yuddheṣv alpeṣu[1]) vai svayam, | nītiṃ vo hi vidhāsyāmi, kālaḥ kaścit pratīkṣyatām, |

yāsyāmy ahaṃ Mahādevaṃ mantrārthe[1]) vijayā*vaham*[2]). ‖ 103 ‖

agnim āpyāyayed dhotā, mantrair eṣa *dahiṣyati*[1]), |
tato yāsyāmy ahaṃ devaṃ mantrārthe Nīlalohitam. ‖ 1031 ‖
yuṣmān anugrahīṣyāmi punaḥ paścād ihâgataḥ, |
yūyaṃ tapaś caradhvaṃ vai saṃvṛtā valkalair vane! |
na vai devā vadhiṣyanti, yāvad āgamanaṃ mama. ‖ 1032 ‖

100ab = Mt. 47.70b, 71a; P.1 I. 13.208; P.2 V. 13.212. 1) P.1P.2 nirviśaṅkās tu te. 2) P.2 vi-. 3) Mt. -yârthaṃ.	100a = Bḍ. II. 72.104a; Vā. 97.102a. 1) Vā. devo 'bhya-.

100b(c) = Bḍ. II. 72.104b; Mt. 47.71b; P.1 I. 13.209a; P.2 V. 13.213a; Vā. 97.102b. 1) Mt.P.1P.2 -taḥ Kāvyaḥ. 2) Mt. -vaṃ.

101 = Bḍ. II. 72.105; Mt. 47.72; P.1 I. 13 209b, 210a; P.2 V. 13.213b, 214a; Vā. 97.103. 1) Mt. vo hataṃ; P.1P.2 vo hṛtaṃ

102 = Bḍ. II. 72.106; Mt. 47.73; P.1 I. 13.210b, 211a; P.2 V. 13.214b, 215a; Vā. 97.104. 1) Vā. mahārheṣu. 2) Mt. -ṭhaṃ; P.2 V. -ṭhair. 3) Mt. vaḥ; P.1P.2 -tās tu.

103ab = Mt. 47.74; P.1 I. 13.211b, 212a; P.2 V. 13.215b, 216a. 1) P.1P.2 ke-. 2) P.1 -ṭāś ca. 3) P.2 hi. 4) P.1P.2 nâstîti. 5) Mt.T. yāṃ vo 'bhidhāsyāmi; P.1 -tayo vo vidhātavyā; P.2 tāṃ nītiṃ vo vidhāsyāmi. 6) P.1 upāse; P.2 upāsye. 7) P.2 -yam.	103ab = Bḍ. II. 72.107; Vā. 97.105. 1) Bḍ. -dhe svalpe tu; Vā.T. -ṣv antyeṣu.

103c = Bḍ. II. 72.106a; Mt. 47.75a; P.1 I. 13.212b; P.2 V. 13.216b; Vā. 97.106a. 1) Mt.P.1 -thaṃ. 2) Bḍ. -yāya ca; Vā. -yāya vaḥ

1031 = Bḍ II. 72.106b, 109a; Vā. 97.106b, 107a. 1) Vā. eva Bṛhaspatiḥ.

1032 = Bḍ. II. 72.109b, 110; Vā. 97.107b, 108.

atīpāṃs tato mantrān devāt[1]) prāpya Maheśvarāt: |
syā[2]mahe[3]) punar devāṃs[4]), tataḥ prāpsyatha vai jayam! || 104 ||
is te kṛtasaṃvādā devāu ūcus tadâ[1]surāḥ: |
staśastrā vayaṃ sarve . nyastaśastrā[1]) vayaṃ sarve,
saṃnāhā rathair[1]) vinā,|| 105 || lokān yūyaṃ kramantu vai,|| 105 ||
aṃ tapaś cariṣyāmaḥ saṃvṛtā valkalair vane[1]). |
hlādasya[2], vacaḥ śrutvā satyābhi[3]vyāhṛtaṃ[4]) tu tat[5]) || 106 ||
devā nyavartanta[1]) vijvarā muditāś ca ha[2]). |
staśastreṣu Daityeṣu svān vai jagmur yathāgatān[3]). || 107 ||
is tān abravīt Kāvyaḥ: kaṃcit kālam upāsyatām[1]) |
itsukās[2]) tapoyuktāḥ[3]), kālaḥ[4]) kāryārthasādhakaḥ[5]). || 108 ||
ir mamâśrama[1]sthā vai mām[2]) pratīkṣata[3]) Dānavāḥ[4]). |
saṃ[5]diśyâsurān Kāvyo Mahādevaṃ pra[6]padyata[7]). || 109 ||
| praṇamyainam[1]) uvācâtha[2]) jagatprabhavam Īśvaram: |
ntrān icchāmy ahaṃ[1]) deva, ye na santi Bṛhaspatau, |
ābhavāya devānām asurāṇāṃ jayāya ca[2]). || 110 ||
m ukto 'bravīd devo: evam ukto 'bravīd devo:
taṃ tvaṃ cara Bhārgava! 111|| mantrān icchasi vai dvija, |

---

04 = Bḍ. II. 72.111; Mt. 47.75bc; P.1 I. 13.213; P.2 V. 13.217; Vā. 97.109.
1) P1 devān mantrān. 2) Mt.T. yudhyā-. 3) P.2T. saṃyotsyadhve. 4) P.1P.2 -vais.
05a = Bḍ. II. 72.112a; Mt. 47.76a; P.1 I. 13.214a; P.2 V. 13.218a; Vā. 97.110a. 1) Bḍ.Vā. tato '.
= Mt. 47.46b; P1 I. 13.214b; P.2 V. 13.218b. 1) P.2 -thaṃ. | 105b = Bḍ. II. 72.112b; Vā. 97.110b. 1) Vā. -vādā.
06 = Bḍ. II. 72.113; Mt. 47.77; P1 I. 13.215; P.2 V. 13.219; Vā. 97.111. 1) P.1P.2 -lais tathā. 2) P.1 devās teṣāṃ. 3) Bḍ. -yānu-. 4) Vā. -yavyāharaṇaṃ. 5) P.1P.2 tataḥ
07 = Bḍ. II 72.114; Mt. 47.78; P.1 I. 13.216; P.2 V. 13.220; Vā. 97.112. 1) P.1P.2 -to nyavartayan sarve; Vā. -vā nivṛttā vai. 2) Bḍ.Vā. ha; Mt. te; P.2 ye. 3) Mt.P.1P.2 vinivṛttās tadā surāḥ.
08 = Bḍ. II. 72.115; Mt. 47.79; P.1 I. 13.217; P.2 V. 13.221; Vā 97.113ab. 1) Bḍ. pratīkṣyatām; Mt. upāsyatha; P.2 upāsitāḥ; P.1 -ya upādhvan tapasi sthitāḥ. 2) Mt.T.P.1P.2 -siktās; Vā. -sukais. 3) Vā. -taiḥ. 4) Mt.Vā. -laṃ; P.2 -la-. 5) Mt. -kam; P.2 -kāḥ; Vā. -kaiḥ.
09 = Bḍ. II. 76.116; Mt. 47.80; P.1 I. 13.218; P.2 V. 13.222; Vā. 97.113c, 114a. 1) P.1P.2 âśramasaṃsthā. 2) Bḍ. saṃ-. 3) Mt.V.P.1P.2 -tha. 4) Vā. sarve devāḥ sa- Vāsavāḥ. 5) Mt. tat saṃ-; P.1P.2 tān ud-. 6) P.1 prā-; P.2 a-. 7) Bḍ.Vā. -ya ca.
| 110a = Bḍ. II. 72.117a; Vā. 97.114b. 1) Bḍ. -vam. 2) Bḍ. -câyaṃ.
10ab(bc) = Bḍ. II. 76.117b, 118a; Mt. 47.81; P.1 I. 13.219; P.2 V. 13.223; Vā. 97.115. 1) Bḍ. -mi he. 2) Bḍ.Vā. -reṣv abhayāvahān.
= Mt. 47.82a; P.1 I. 13.220a; P.2 V. 13.224a. | 111 = Bḍ. II. 72.118b, 119a; Vā. 97.116

vrataṃ cara mayôddiṣṭaṃ
brahmacārī samāhitaḥ. || 111 ||
pūrṇaṃ varṣasahasraṃ *tu*[1]) *kuṇḍa*[2]dhūmam avāk[3]śirāḥ |
yadi pāsyasi[4]), bhadraṃ te, *tato*[5]) mantr*ān*[6]) avāpsyasi. || 112 ||
tathêti samanujñāpya
Śukras tu Bhṛgunandanaḥ |
tathôkto devadevena
sa Śukras tu mahātapāḥ |
pādau saṃspṛśya devasya bāḍham ity *abhyabhāṣata*[1]): || 113 ||
vrataṃ carāmy ahaṃ deva[1]), *yathôd*[2]diṣṭo *'smi*[3]) vai prabho! |
tato ni*yuk*to[4]) devena kuṇḍadhāro 'sya dhūmakṛt[5]). || 114 ||
tadā tasmin gate Śukre hy
a[1]surāṇāṃ hitāya vai |
asurāṇāṃ hitārthāya
tasmiñ Śukre gate tadā |
mantrārthaṃ tatra vasati[1]) brahmacaryaṃ Maheśvare. || 115 ||
tad buddhvā nītipūrvaṃ tu[1]) rājy*aṃ*[2]) nyast*aṃ*[3]) tadâsuraiḥ[4]) |
tas[5]miñ chidre tadâmarṣād devās tān *samabhi*dravan[6]) |
pragṛhītā[7]yudhāḥ sarve Bṛhaspatipur*ogam*āḥ[8]). || 116 ||
dṛṣṭvâsuragaṇā devān pragṛhītāyudhān punaḥ |
utpetuḥ sahasā sarve[1]), saṃtrastās te[2]) *tato*[3]) 'bruvan[4]): || 117 ||
nyast*e*[1]) śastre[2]) *'bh*aye[3]) datta[4]) ā[5]cārye vratam āsthite |

---

112 = Bḍ. II. 76.119b, 120a; Mt. 47.82bc; P.1 I. 13.220b, 221a; P.2 V. 13.224b, 225a; Vā. 97.117. 1) Bḍ.Vā. vai. 2) Mt.P1P.2 kaṇa-. 3) P1.P.2 adhaḥ- 4) Bḍ. -ti; P.2 paśyasi. 5) Bḍ.Vā. matto. 6) Bḍ.Vā. -tram.

113a = Mt. 47.83a; P.1 I. 13.221b; P.2 V. 13.225b. | 113a = Bḍ. II. 72.120b; Vā. 97.118a.

113b = Bḍ. II. 72.121a; Mt. 47.83b; P.1 I. 13.222a; P.1 V. 13.226a; Vā. 97.118b. 1) Mt.P.1P.2 abravīd vacaḥ.

114 = Bḍ. II. 72.121b, 122a; Mt. 47.83c, 84a; P.1 I. 13 222b, 223a; P.2 V. 13.226b, 227a; Vā 99.119. 1) Vā. śeṣaṃ. 2) Mt.P.1P.2 tvayâ-. 3) Mt.P.1 'dya; P.2 'tha. 4) Mt. 'nusṛṣṭo; P.1P.2 ādiṣṭo deva-. 5) P.1P.2 kṛtavān Bhārgavo muniḥ.

115a = Mt. 47.84b; P.1 I. 13 223b; P.2 V. 13.227b. 1) P.1P.2 -kre a-. | 115a = Bḍ. II. 72.122b; Vā. 97.120a.

115b = Bḍ II. 72.123a; Mt. 47.84c; P.1 I. 13.224a; P.2 V. 13.228a; Vā. 97.120b. 1) P.1P.2 -the tanute Kāvyo. 2) P.1P.2 -rāt.

116 = Bḍ II. 72.123b, 124; Mt. 47.85, 86; P.1 I. 13.224b, 225; P.2 V. 13.228b, 229; Vā. 97.121. 1) P.1 vai. 2) Bḍ. rāṣṭraṃ; Mt. rājye. 3) Mt.P.2 -te. 4) P.1P.2 rājanyās tu tadā sukham. 5) Mt.P.1P.2 as-. 6) Mt. samupādravan; P.1P.2 abhidudruvuḥ. 7) Mt.P.1P.2 daṃśitāḥ sā-; Vā. niśitāttā-. 8) Mt.P.1P.2 -rahsarāḥ.

117 = Bḍ. II. 72.125; Mt. 47.87; P.1 I. 13.226; P.2 V. 13 230; Vā. 97.122. 1) Mt. te vai. 2) Mt.P.1 tān; P.2 sahatrāsā. 3) Mt.P.1P.2 vaco. 4) Bḍ.Vā. 'bhavan.

118a = Bḍ. II. 72.126a; Mt. 47.88a; P.1 I. 13.227a; P.2 V. 13.231a; Vā. 97.123a.

dattvā bhavant*as tv*[1]) abhayaṃ
saṃprāptā no jighāṃsayā. || 118 ||
anācā*ryā*[1]) vayaṃ *devās*[2])
tyaktaśastrā*ś ca saṃ*[3]sthitāḥ |

saṃtyajya samayaṃ devās
te sapatnajighāṃsavaḥ || 118 ||
anācāryās tu bhadraṃ vo
viśvastās tapasi[1]) sthitāḥ |

cīra*valkā*[1]jinadharā niṣkriyā niṣparigrahāḥ. || 119 ||
raṇe vijetuṃ devā*ṃs ca*[1]) na śakṣyāmaḥ kathaṃcana, |
ayuddhena[2]) prapa*tsyā*[3]maḥ śaraṇaṃ Kāvyamātaram. || 120 ||
jñā[1]payāmaḥ k*ṛcchra*m[2]) idaṃ, yāva*d a*[3]*bhyeti no* gur*uḥ*[4]), |
nivṛtte *'ca* ta*thā Śukr*e yotsyāmo *daṃśitāyudhāḥ*[5]). || 121 ||
evam uktvā *tato*[1]) *'nyonya*ṃ[2]) śaraṇaṃ Kāvyamātaram |

prāpadyanta tato bhītās,
tebhyo 'dād a[1]bhayaṃ tu sā: 122 ||

prāpadyanta tato bhītās,
ta*yā*[1]) caiva tadâbhayam |
dattaṃ teṣāṃ tu bhītānāṃ
Daityānām abhayārthinām: ||122||

na bhetavyaṃ, na bhetavyaṃ, bhayaṃ tyajata[1]) Dānavāḥ |
matsaṃnidhau vartatāṃ, vo na bhīr bhavitum arhati! || 123 ||
tayā[1]) cā*bhy*[2]upa[3]pannāṃs tān[4]) dṛṣṭvā devā*s tadâ*[5]surān[6]) |
abhija*ghnuḥ*[7]) prasahyaitān avicārya[8]) balābalam. || 124 ||
tatas tān[1]) vadhyamānāṃs *tu*[2]) devair dṛṣṭvâsurāṃs tadā[3]) |

---

1) P.1P.2Vā. -ta-. 2) P.1P.2 -trā. 3) P.1P.2 vayaṃ; Vā. jaye. 4) Mt. -ta: P.1P.2 devā. 5) Bḍ. hy ā-.

118b = Mt. 47.88b; P.1 I 13.227b; P.2 V. 13.231b. 1) Mt. -to hy.

118b = Bḍ. II. 72.126b; Vā. 97.123b.

119a = Mt. 47.89a: P.1 I. 13.228a; P.2 V. 13.232a. 1) P.1P.2 anamarṣā. 2) P.1 P.2. sarve. 3) Mt. -trās tv ava-.

119a = Bḍ. II. 72.127a; Vā. 97.124a. 1) Bḍ. -se.

119b = Bḍ. II. 72.127b; Mt. 47.89b; P.1 I. 13.228b; P.2 V. 13.232b; Vā. 97.124b. 1) Mt.P.1P.2 -kṛṣṇā-.

120 = Bḍ. II. 72.128; Mt. 47.90; P.1 I. 13.229; P.2 V. 13.233; Vā. 97.125. 1) Bḍ.Vā. -vān vai. 2) Vā. aśuddhena. 3) Bḍ.Vā. -padyā-.

121 = Mt. 47.91; P.1 I. 13.230; P.2 V. 13.234; Vā. 97.126a(b). 1) Mt. yā-. 2) Vā. kṛtsnam. 3) P.1P.2 -van nâ-. 4) Vā -vad āgamanaṃ guroḥ. 5) Vā. vinivṛtte tataḥ Kāvye yotsyāmo yudhi tān surān.

122a = Mt. 47.92a; P.1 I. 13.231a; P.2 V. 13.235a; Vā. 97.127a. 1) P.1P.2 ca te; Vā. -vâsurān. 2) Vā. yogyaṃ.

122b = Mt. 47.92b; P.1 I. 13.231b; P.2 V. 13.235b. 1) P.2 dattvâ.

122bc = Bḍ. II. 72.129; Vā. 97.127b, 128a. 1) Vā. tadā.

123 = Mt. 47.93; P.1 I. 13.232; P.2 V. 13.236; Va. 97.128b, 129a. 1) P.2 -tha.

124 = Bḍ. II. 72.130; Mt. 47.94; P.1 I. 13.233; P.2 V. 13.237; Vā 97.129b, 130a. 1) Vā. bhayâc. 2) P.2Vā. câpy. 3) Vā. abhi-. 4) P.1 tayâbhirakṣitāṃs tāṃś ca. 5) Mt. tato '-. 6) P.2 tu Dānavān; Vā. -vāsurāṃs tadā. 7) Mt.P.1P.2 -jagmuḥ. 8) Bḍ. vicārya ca.

125 = Bḍ. II. 72.131; Mt. 47.95; P.1 I. 13.234; P.2 V. 13.238; Vā. 97.130b, 131a.

devī kruddhâbravīd *devān*[4]): anindr*atvaṃ*[5]) karomy[6]) aham! || 125 ||
saṃbhṛtya[1]) sarvasaṃbhārān
Indraṃ sâbhyacarat tataḥ[2]), |
tastambha[3]) devī bal*avad*[4])
yogayuktā tapodhanā. || 126 ||
saṃstabhya śīghraṃ saṃrambhād
Indraṃ sâbhyacarat tataḥ. || 126 ||
tata*ḥ saṃ*[1]*stambhitaṃ* dṛṣṭvā *Śak*raṃ[2]) devā*s tu*[3]) mūḍhavat[4]) |
vya[5]dravanta tato bhītā dṛṣṭvā *Śak*raṃ[6]) vaśīkṛtam. || 127 ||
gateṣu surasaṃgheṣu Viṣṇur Indram[1]) abhāṣata: |
māṃ tvaṃ praviśa, bhadraṃ te, ne*ṣyāmi*[2]) tvāṃ sur*eśvara*[3])! || 128 ||
evam uktas tato Viṣṇuṃ[1]) praviveśa Puraṃdaraḥ. |
Viṣṇunā[2]) rakṣitaṃ dṛṣṭvā devī kruddhā vaco *'bravīt*[3]): || 129 ||
eṣā tvāṃ Viṣṇunā sārdhaṃ dahāmi Maghavan balāt[1]) |
miṣatāṃ sarvabhūtānāṃ, dṛśyatāṃ me tapobalam. || 130 ||
ta[1]yâbhibhūtau tau devāv Indrā[2]-Viṣṇū *babhū*vatuḥ[3]). |
kathaṃ mucyêva[4]) sahitau[5])? Viṣṇur Indram abhāṣata. || 131 ||
Indro 'bravīj: jah*i hy*[1]) enāṃ, yāvan nau na[2]) dahed *vi*[3]bho! |
viśeṣeṇâbhibhūto *'ham*[4]), *imāṃ taj*[5]) jahi māciram! || 132 ||

---

1) P.2 -taḥ sâ; Vā. tāṃs trastān. 2) Mt. bādhya-; P.2 tān; Vā -nāṃś ca. 3) P.2 tathā. 4) Bḍ.Vā. enān. 5) Mt. -drān vaḥ. 6) P.1P.2 nidrayā mohayāmy.

126 = Mt. 47.96; P.1 I. 13.235; P.2 V. 13.239. 1) P.2T. -vṛtya. 2) P.1 P.2 nidrāṃ sā vyasṛjat tadā. 3) P.2 saṃstabhya. 4) P.1 ca balād; P.2 vyacarad.

126 = Bḍ. II. 72.132a; Vā. 97.131b.

127 = Bḍ. II. 72.132b, 133a; Mt. 47.97; P.1 I. 13.236; P.2 V. 13.240ab; Vā. 97.132. 1) Mt.P.1P.2 -tas taṃ. 2) Mt.P.1P.2 Indraṃ. 3) Mt.P.1P.2 -vāś ca. 4) Mt. mūkavat; Vā yūpavat. 5) Mt P.1P.2 prā. 6) Mt.P.1P.2 Indraṃ dṛṣṭvā.

128 = Bḍ. II. 72.133b, 134a; Mt. 47.98; P.1 I. 13.237; P.2 V. 13.240c, 241a; Vā. 97.133. 1) Mt. Śakraṃ Viṣṇur. 2) Mt.P.2 nayiṣye; P.1 rākṣasye. 3) Mt.P.1P.2 -rottama.

129 = Bḍ. 72.134b, 135a; Mt. 47.99; P.1 I. 13.238; P.2 V. 13.241b, 242; Vā. 97.134. 1) Bḍ. -ṇuḥ. 2) P.1 -nusaṃ-. 3) Bḍ.Vā. -co 'vadat; P.2 -dhâbravīd vacaḥ.

130 = Bḍ. II. 72.135b, 136a; Mt. 47.100; P.1 I. 13.239; P.2 V. 13.243; Vā. 97.135. 1) Vā. -vān iva.

131 = Bḍ. II. 72.136b, 137a; Mt. 47.101; P.1 I. 13.240; P.2 V. 13.244; Vā. 97.136. 1) P.2 bha-. 2) P.1P.2 -dra-. 3) Bḍ.Vā. jajalpatuḥ. 4) P.1 -cyêya. 5) P.1 -to.

132 = Bḍ. II. 72.137b, 138a; Mt. 47.102; P.1 I. 13.241; P.2 V. 13.245; Vā. 97.137. 1) P.2 Vā. jahīhy. 2) Bḍ. no na. 3) Mt.P.1P.2 -het pra. 4) Mt. P.1P.2 'smi. 5) Mt. tvatto 'haṃ; P.1 jahīmāṃ; P.2 tad imāṃ; Vā. atas tvaṃ.

tataḥ samīkṣya tāṃ Viṣṇuḥ[1] strīvadh*aṃ*[2] k*artum*[3] āsthitaḥ. |
abhidhyāya tataś ca[4]kram āpannaṃ[5] satvaraṃ prabhuḥ[6]. || 133 ||

tata*ḥ sa*[1] tvarayā yuktaḥ
śīghrakārī bhayānvitaḥ
jñātvā Viṣṇus tatas tasyāḥ
krūraṃ devyāś cikīrṣitam | 134 ||

tasyāḥ sa[1] tvaramāṇāyāḥ
śīghra[2]kārī surārihā |
striyā[3] Viṣṇus tato devyāḥ[4]
krūraṃ buddhvā cikīrṣitam ||134||

kruddhas *tad*[1] astram *āvidhya*[2] śiraś ciccheda *vai bhayāt*[3]. |
taṃ dṛṣṭvā strīvadhaṃ ghoraṃ cuk*opa*[4] Bhṛgur īśvaraḥ. || 135 ||
tato 'bhi[1]śapto Bhṛguṇā Viṣṇur bhāryāvadhe *tadā*[2]: |
yasmāt te[3] jānatā[4] dharm*ān*[5] avadhyā strī niṣūditā, || 136 ||
tasmāt tvaṃ saptakṛtvo *vai*[1] mānuṣeṣ*ū*p*a*pa*tsyase*[2]! |
tatas tenâbhiśāpena naṣṭe dharme punaḥ punaḥ || 137 ||
lok*e* *sarva*[1]hitārthāya jāyate mānuṣeṣv iha. |
anu[2]vyāhṛtya Viṣṇuṃ sa tad ādāya śiraḥ svayam[3] || 138 ||
samānīya tataḥ kāy*e*[1] *apo*[2] gṛhyê[3]daṃ abravīt:
eṣa[4] tv*ā*ṃ[5] Viṣṇunā *satyaṃ*[6] hat*āṃ*[7] saṃjīvayāmy aham. || 139 ||
yadi kṛtsno mayā dharm*aś* carito jñāyate[1] 'pi vā; |
tena satyena jīvasva[2], yadi satyaṃ bravīmy[3] aham! || 140 ||

---

133 = Bd. II. 72.138b, 139a; Mt. 47.103; P.1 I. 13.242; P.2 V. 13.246; Vā. 97.138.
1) Mt.P.1P.2 -ṇus tām. 2) Mt.P.1P.2 -dhe. 3) Mt.P.1P.2. kṛcchram.
4) P.1 -taḥ Śa-. 5) Vā. -naḥ. 6) Mt. āpad uddharaṇe tu tat.

134 = Mt. 47.104ab; P.1 I. 13.243: P.2 V. 13.247. 1) Mt. -tas tu.

134 = Bd. II. 72.139b, 140a: Vā. 97.139ab. 1) Bd. sam-. 2) Bd. -ghraṃ-. 3) Bd. tridhā. 4) Bd.Vā.V. devaḥ.

135 = Bd. II. 72.140b, 141a; Mt. 47.104c, 105a; P.1 I. 13.244; P.2 V. 13.248ab; Vā. 97.139c, 140a. 1) Mt. svam. 2) Mt. ādāya; P.1 ca cakraṃ adāya; P.2 cakraṃ samādāya. 3) Bd.Vā. Māghavaḥ: Mt. vai bhiyā. 4) Mt.P.1.P.2 cukrodha.

136 = Bd. II. 72.141b, 142a; Mt. 47.105b, 106a; P.1 I. 13.245: P.2 V. 13 248c, 249a; Vā. 97.140b, 141a. 1) P.1 hi. 2) P.1P.2 kṛte. 3) P.1 yat tvayā. 4) Mt. -to. 5) Mt.P.1P.2 -mam.

137 = Bd. II. 72.142b, 143a; Mt. 47.106b, 107a; P.1 I. 13.246; P.2 V. 13.249b, 250a; Vā. 97.141b, 142a. 1) Mt. -vêha; P.1 -vo hi; P.2 -vo ha. 2) Bd. -ṣu prapadyase; P.1P.2T. -payāsyasi; Vā. -ṣu pravatsyasi.

138 = Bd. II. 72.143b, 144a; Mt. 47.107b, 108a; P.1 I. 13.247; P.2 V. 13.250b, 251a; Vā. 97.142b, 143a. 1) Bd. sarvaloka-; Mt.P.1P.2 lokasya ca. 2) P.1 P.2 atha. 3) Mt. tvaran.

139 = Bd. II. 72.144b, 145a; Mt. 47.108b, 109a; P.1 I. 13.248; P.2 V. 13.251b, 252a; Vā. 97.143b, 144a. 1) Mt.P.1P.2 -yaṃ; Vā.T. kāryaṃ. 2) Mt. asau; P.1P.2 pāṇau. 3) Bd. samāyojyê-. 4) Bd. etāṃ; Mt.P.1P.2 eṣā. 5) Mt.P.1P.2 tvaṃ. 6) Mt.P.1P.2 devi; Vā. satye. 7) Mt.P.1P.2 -tā.

140 = Bd. II. 72.145b, 146a; Mt. 47.110; P.1 I. 13.249; P.2 V. 13.252b, 253a; Vā.

ta*tas*[1]) tāṃ prokṣya śītābhir adbhir[2]) jīvêti so 'bravīt. |
satyā[3]bhivyāhṛte[4]) tasya[5]) devī saṃjīvitā tadā. || 141 ||
tatas tāṃ sarvabhūtāni[1]) dṛṣṭvā suptotthitām iva |
sādhu sādhv! ity *adṛśyānāṃ*[2]) vācas tāḥ[3]) *sasvanur* diś*aḥ*[4]). ||142||
dṛṣṭvā saṃjīvitāṃ evaṃ[1]) devīṃ *tāṃ*[2]) Bhṛguṇā tadā |
miṣatāṃ *sarvabhū*tānāṃ[3]), tad adbhutam ivâbhavat. || 143 ||
asaṃbhrāntena Bhṛguṇā patnīṃ[1]) saṃjīvitāṃ[2]) *punaḥ*[3]) |
dṛṣṭvā *Śakro na* lebhe '*tha*[4]) śarma Kāvyabhayāt *tataḥ*[5]). || 144 ||
prajāgare tataś c-Êndro Jayantīm *idam abravīt*[1]) |
saṃcintya[2]) matimān[3]) vākyaṃ svāṃ kanyāṃ Pākaśāsanaḥ: || 145 ||
eṣa Kāvyo hy anindrāya[1]) *vrataṃ* carat*i* dāruṇam[2]), |
tenâhaṃ vyākulaḥ putri kṛto *ma*[3]timatā dṛḍham[4]). || 146 ||
gaccha, saṃ*bhā*vaya[1]svainaṃ śramāpanayanaiḥ śubhaiḥ[2]) |
tais tair manonukūlaiś ca hy u[3]pacārair atandritā! || 147 ||
| ārādhaya *tathā putri*[1]), yathā tuṣyeta *sa*[2]) dvijaḥ, |
| gaccha tvaṃ, tasya dattâsi, prayatnaṃ kuru matkṛte[3])! || 147 ||
| evam uktā Jayantī sā vacaḥ saṃgṛhya vai[1]) pituḥ |

97.144bc. 1) Mt.P.1P.2 -mo jñāyate carito. 2) Vā. -vasya. 3) Mt. vadāmy.

141 = Bḍ. II. 72.147a, 146b; Mt. 47.111: P.1 I. 13.250; P.2 V. 13.253b, 254a; Vā. 97.145ba. 1) BḍVā. -dā. 2) P.1 śītādbhir jīva. 3) Mt.P.1P.2 tato '-. 4) Bḍ. -tāt; Vā. -tā. 5) P.1P.2 -min.

142 = Bḍ. II. 72.147b, 148a; Mt. 47.112; P.1 I. 13.251; P.2 V. 13.254b, 255a; Vā. 97.146. 1) Bḍ. -nāṃ. 2) Mt. cakrus te; P.1P.2 -ti dṛṣṭvaiva. 3) Mt. vacasā; P.1 vacas tāṃ. 4) Mt. sarvatodiśam; P.1P.2 sarvato 'bruvan.

143 = Bḍ. II. 72.148b, 149a; Mt. 47.113; P.1 I. 13.252; P.2 V. 13.255b, 256a; Vā. 97.147. 1) Mt.P.1P.2 evaṃ pratyāhṛtā tena. 2) Mt. P.1P.2 -vī sā. 3) Mt.P.1P.2 de(ai)vatānāṃ hi.

144 = Bḍ. II. 72.149b, 150a; Mt. 47.114ab; P.1 I. 13.253; P.2 V. 13.256b, 257a; Vā. 97.148. 1) Mt.P.1P.2 -nī. 2) Mt.P.1P.2 -tā. 3) Bḍ.Vā. tataḥ. 4) Mt.P1P.2 c-Êndro nâlabhata. 5) Mt.P1.P.2 punaḥ.

145 = Bḍ. II 72.150b, 151a: Mt. 47.114c, 115a; P.1 I. 13.254; P.2 V. 13.257b, 258; Vā. 97.149. 1) Bḍ.Vā. ātmanaḥ sutām. 2) Bḍ.Vā. provāca. 3) P.1 P.2 saṃdhikāmo 'bhyadhād.

146 = Bḍ. II. 72.151b. 152a; Mt. 47.115bc; P.1 I. 13.255; P.2 V. 13.259; Vā. 97.150. 1) Mt. amitrāya. 2) Bḍ.Vā. carate dāruṇaṃ tapaḥ. 3) Bḍ.Vā. dhṛ-. 4) Mt. bhṛśam.

147 = Bḍ. II. 72.152b, 153a; Mt. 47.116; P.1 I. 13.256a = a; P.2 V. 13.260(a)b; Vā. 97.151. 1) Mt. saṃsādhaya-. 2) Bḍ. -bhe; P.2 gaccha mohaya taṃ Kāvyaṃ śīghram āyatalocane. 3) P.1P.2 ca u-.

147₁ = Mt. 47.117; P.1 I. 13.256b, 257a; P.2 V. 13.261. 1) Mt. Kāvyam ārādhayasvainaṃ. 2) P.2 te. 3) P.2T. suvrate.

147₂ = Mt. 47.118; P.1 I. 13.257b, 258a; P.2 V. 13.262. 1) P.2 tat. 2) Mt. -pa ā-.

agacchad, yatra ghoraṃ sa tapo *hy* ā[2]rabhya tiṣṭhati. || 147₂ ||
taṃ dṛṣṭvā tu[1]) pibantaṃ sā kaṇadhūmam *adho*[2]mukham |
yakṣeṇa pāt[3]yamānaṃ ca kuṇḍadhāreṇa pā*vanam*[4]) || 147₃ ||

dṛṣṭvā *ca* taṃ *pātya*mānaṃ[1])	devī sā h-Îndraduhitā
devī Kāvyam avasthitam |	Jayantī śubhacāriṇī |
svarūpadhyāna[2]śāmyantaṃ[3])	*sus*varūpadharâ*gāt* *taṃ*[1])
durbala*ṃ* *bhū*tim[4]) āsthitam || 148 ||	dur*vahaṃ*[2]) *vratam*[3]) āsthitam. 148

pitrā yathô[1]ktaṃ vākyaṃ[2]) sā Kāvye kṛtavatī tadā |
gīrbhiś caivânukūlābhiḥ stuvantī[3]) valgubhāṣiṇī. || 149 ||
gātrasaṃvāhanaiḥ kāle sevamānā tvacaḥ[1]) sukhaiḥ[2]) |
śuśrūṣanty anukūlā *ca*[3]) uvāsa[4]) bahulāḥ samāḥ. || 150 ||
pūrṇe dhūma[1]vrate *tasmin*[2]) ghore varṣasahasrake[3]) |
vareṇa chandayāmāsa Kāvyaṃ[4]) prīto Bhavas[5]) tadā: || 151 ||
etad vrataṃ[1]) tvayaikena cīrṇaṃ nânyena kenacit, |
tasmā*t* *tvaṃ*[2]) tapasā buddhyā śrutena ca balena[3]) ca || 152 ||
te[1]jasā *câ*[2]*pi* *vibudhān*[3]) *sarvān* *a*[4]bhibhaviṣyasi. |
yac ca kiṃcin ma*ma*[5]) brahman[6]) vidyate Bhṛgunandana || 153 ||
sāṅgaṃ ca sarahasyaṃ ca yajñopaniṣad*as*,[1]) tathā, |

147₃ = Mt. 47.119; P.1 I. 13.258b, 259a; P.2 V. 13.263. 1) P.1P.2 ca. 2) Mt. avāñ-. 3) P.2 yajñena yāp-. 4) Mt. pātitam.

148 = Mt. 47.120ab; P.1 I. 13.259b, 260a; P.2 V. 13.264. 1) P.1P.2 -ṭvā tam yatamānaṃ tu. 2) P.1 śatrūpaghāte; P.2 śatrūpadhānaṃ. 3) Mt.V. svasvarūpadharaṃ dṛṣṭvā; P.1P.2 śrāmyantaṃ. 4) P.1P2 -lasthitim.

148 = Bḍ. II. 72.153b, 154a; Vā. 97.152. 1) Vā.T. yuktadhyānaṃ ca śāṃyantaṃ, V. śuṇḍarūpadharaṃ sāmyaṃ. 2) Vā. -balaṃ. 3) Vā. dhṛtim.

149 = Bḍ. II. 72.154b, 155a; Mt. 47.120c, 121a; P.1 I. 13.260b, 261a; P.2 V. 13.265; Vā. 97.153. 1) Vā. Kāvyaṃ. 2) P.2 yad u-. 3) Mt.Vā.T. -vatī.

150 = Bḍ. II. 72.155b, 156a; Mt. 47.121bc; P.1 I. 13.261b, 262a; P.2 V. 13.266; Va. 97.154. 1) Bḍ. tvacā-. 2) Vā. sukhāvahaiḥ. 3) Mt.P.1P.2 vratacaryānukūlābbir. 4) P.1P.2 upāsya.

151 = Bḍ. II. 72.156b, 157a; Mt. 47.122; P.1 I. 13.262b, 263a; P.2 V. 13.267; Vā. 97.155. 1) Vā. -mra-. 2) Bḍ.Vā. câpi. 3) Vā. -rike. 4) P.1P.2 Śivaḥ. 5) P.1P.2 'bhavat.

152 = Bḍ. II. 72.157b, 158a; Mt. 47.123; P.1 I. 13.263b, 264a; P.2 V. 13.268; Vā. 97.156. 1) Vā. evaṃ bruvaṃs. 2) Mt.P.1P.2 -mād vai. 3) P.2 damena.

153 = Bḍ. II. 72.158b, 159a; Mt. 47.124; P.1 I. 13.264b, 265a; P.2 V. 13.269; Vā. 97.157. 1) P.2 o-. 2) Bḍ. vâ-. 3) Mt.P.1P.2 ca surān sarvāṃs. 4) Mt.P.1P.2 tvam eko '-. 5) Mt. câbhilaṣitaṃ; P.1P.2 mayi. 6) Bḍ. -ma.

| 154a = Bḍ. II. 72.159b; Vā. 97.158a. 1) Vā. -dāṃ.

pratibhāsyati[1]) te[2]) sarvaṃ, *tad* vācyaṃ *tu* na[3]) kasyacit; |
sarvābhibhāvī tena tvaṃ dvija*śreṣṭho* *b*haviṣyasi[4]). || 154 ||
evaṃ[1]) dattvā[2]) varāṃs[3]) tasmai[4]) Bhārgavāya Bhavaḥ[5]) punaḥ |
prajeśa[6]tvaṃ dhaneśatvaṃ avadhyatvaṃ ca vai dadau. || 155 ||
etāṃl labdhvā varān Kāvyaḥ saṃprahṛṣṭatanūruhaḥ |

harṣāt prādurbabhau tasya divya[1]stotraṃ Maheśvar*e*[2]). || 156 ||
ta*dā*[1]) tiryaksthitas *tu* *e*vaṃ[2]) tuṣṭuve Nīlalohitam: |
namo' 'stu Śitikaṇṭhāya *surād*yāya[3]) suvarcase || 157 ||
leli[1]hānāya *lehy*[2]āya vatsarāy*a* *jagat*[3]*pat*e |
kapardine *hy ūrdhvaromṇe*[4]) haryakṣ*ṇe*[5]) varadāya[6]) ca || 158 ||
saṃstu[1]tāya sutīrthāya devadevāya raṃhase |
uṣṇīṣiṇe suvaktrāya sahasrākṣāya mīḍhuṣe || 159 ||
vasuretāya Rudrāya tapase cī[1]ravāsase |
h*r*as[2]vāya muktakeśāya senānye rohitāya ca || 160 ||
kavaye rājavṛ*ddh*āya[1]) takṣakakrīḍanāya ca |
Giriśāy*ârkanetr*āya *yatay*e[2]) câ[3]jyapāya[4]) ca || 161 ||
su*vṛtt*āya su*h*astāya[1]) dhanvine Bhārgavāya ca |
| sahasrabāhave caiva sahasrāmalacakṣuṣe || 162 ||

154bc(ab) = Bḍ. II. 72.160; Mt. 47.125; P.1 I. 13.265b, (266a); P.2 V. 13.270a(b); Vā. 97.158b, 159a. 1) Mt. prapatsyase tu; P.1P.2 pratidāsyāmi. 2) Mt.P.1P.2 tat. 3) Mt. nânuvācyaṃ tu; P.1P.2 tvayā vācyaṃ; Vā. tac câdyantaṃ. 4) Mt. tvaṃ bhaviṣyasi dvijottama; P.1P.2 kiṃ bhāṣitena bahunā avadhyas tvaṃ bhaviṣyasi.

155 = Bḍ. II. 72.161; Mt. 47.126; P.1 I. 13.266b, 267a; P.2 V. 13.271; Va. 97.159b, 160a. 1) Mt.P.2 etān; P.1 tān. 2) P.1 -vā tu. 3) Bḍ.P.2 -raṃ. 4) Bḍ. -yai. 5) P.1Vā. punaḥ. 6) Vā. ajeya-.

156 = Bḍ. II. 72.162; Mt. 47.127ab; P.1 I. 13.267b = a; P.2 V. 13.272a = a: Vā. 97.160b, 161a. 1) Bḍ. -yaṃ; Vā. deva-. 2) Bḍ. -heśituḥ; Vā. -ram.

157 = Bḍ. II. 72.163; Mt. 47.127c, 128a; Vā. 97.161b, 162a. 1) Mt. tathā. 2) Mt. -taś caiva. 3) Mt. kaniṣṭhāya; Vā. surūpāya.

158 = Bḍ. II. 72.164; Mt. 47.128b, 129a; Vā. 97.162b, 163a. 1) Vā.T. Riri-, V. Reri-. 2) Mt. kāvy-; Vā. lop-. 3) Mt. -yândhasaḥ-. 4) Mt. karālāya. 5) Bḍ. -kṣa-; Vā. hayāya. 6) Vā. karaṇāya.

159 = Bḍ. II. 72.165; Mt. 47.129b, 130aI, 132aII; Vā. 97.163b, 164a. 1) Vā. -skṛ-.

160 = Bḍ. II. 72.166; Mt. 47.130b, 131a; Vā. 97.164b, 165a. 1) Mt. cit-. 2) Bḍ. nis-; Mt. hlas-.

161 = Bḍ. II. 72.167; Mt. 47.131b, 133a; Vā. 97.165b, 166a. 1) Mt. -vṛkṣāya. 2) Mt. -śāya namo 'rkāya baline; Vā. yatine. 3) Mt. ā-. 4) Vā. Jāmbavāya.

162a = Bḍ. II. 72.168a; Mt. 47.133b; Va. 97.166b. 1) Mt. -tṛptāya suvastrāya.

| 162b = Bḍ. II. 72.168b; Va. 97.[illegible]

sahasrakukṣaye caiva sahasracaraṇāya ca |
sahasraśirase caiva bahurūpāya vedhase || 162₁ ||
Bhavāya viśva[1]rūpāya śvetāya puruṣāya ca |
niṣaṅgiṇe *kavacine*[2]) *sūkṣm*[3]āya kṣapaṇāya ca || 163 ||
tāmrāya caiva Bhīmāya Ugrāya ca Śivāya ca |
Mahādevāya Śar[1]vāya viśvarūpaśivāya ca || 164 ||
hiraṇyāya *vasiṣṭhā*[1]ya jyeṣṭhāya[2]) madhyamāya ca |
babhrave ca[3]) piśaṅgāya piṅgalāyâruṇāya ca || 165 ||
Pinākine cêṣumate citrāya rohitāya ca |
dundubhyāyaikapādāya a*rh*āya buddh*aye tathā*[1]) || 166 ||
mṛgavyādhāya *Śarvāya*[1]) Sthāṇave bhīṣaṇāya ca |
bahurūpāya[2]) c-*Ûg*rāya[3]) trinetrāy-Êśvarāya ca || 167 ||
Kap*ilāyai*ka[1]vīrāya mṛtyave Tryambakāya ca |
Vāstoṣpate pinākāya Śaṅkarāya Śivāya ca || 168 ||
āraṇyāya gṛhasthāya yataye[1]) brahmacāriṇe |
sāṃkhyāya caiva yogāya *dh*yā*n*ine[2]) dīkṣitāya ca || 169 ||
antarhi[1]tāya Śar[2]vāya *tapy*āya[3]) *vyāpine*[4]) *tathā*[5]) |
buddhāya caiva śuddhāya mukt*āya*[6]) kevalāya ca || 170 ||
rodhase ce[1]kitānāya brahmiṣṭhāya maharṣaye |
catuṣpā[2]dāya medhyāya *varm*iṇe[3]) śīghragāya ca || 171 ||
śikhaṇḍine ka*pā*[1]lāya daṃṣṭriṇe[2]) viśvamedhase |

162₁ᵃ = Bḍ. II. 72.169ᵃ; Vā. 97.167ᵇ.
162₁ᵇ = Bḍ. II. 72.169ᵇ; Mt. 47.132aI, 130aII; Vā. 97.168ᵃ.
163 = Bḍ. II. 72.170; Mt. 47.132ᵇ, 134ᵃ; Vā. 97.168ᵇ, 169ᵃ. 1) Mt. varāya bhavya-. 2) Mt. ca tārāya. 3) Mt. svakṣ-.
164 = Bḍ. II. 72.171; Mt. 47.134ᵇ, 135ᵃ; Vā. 97.169ᵇ, 170ᵇ. 1) Bḍ. Sar-.
165 = Bḍ. II. 72.172; Mt. 47.135ᵇ, 138ᵃ; Vā. 97.171ᵃᵇ. 1) Mt.T. vari-, V. viśiṣṭā; Vā.T. ca śiṣṭā-. 2) Bḍ. varṣāya; Vā.T. śreṣṭhāya. 3) Bḍ. dhāmne caiva.
166 = Bḍ. II. 72.173ᵃᵇ; Mt. 47.138ᵇ, 139ᵃ; Vā. 97.171ᶜ, 172ᵃ. 1) Mt. ajāya buddhidāya ca.
167 = Bḍ. II. 72.173ᶜ, 174ᵃ; Mt. 47.136ᵇ, 137ᵃ; Vā. 97.172ᵇ, 173ᵃ. 1) Mt. dakṣāya; Vā. sarpāya. 2) Mt.T. -netrāya. 3) Mt. dhuryāya.
168 = Bḍ. II. 72.174ᵇ, 175ᵃ; Mt. 47.137ᵇ, 136aI = abI; Vā. 97.173ᵇ, 174ᵃ. 1) Mt. Kapāline ca.
169 = Bḍ. II. 72.175ᵇ, 176ᵃ; Mt. 47.139ᵇ, 140ᵃ; Vā. 97.174ᵇ, 175ᵃ. 1) Bḍ. yatine. 2) Mt. vyāpine.
170 = Bḍ. II. 72.176ᵇ, 177ᵃ; Mt. 47.140ᵇ, 136aII = abII; Vā. 97.175ᵇ, 176ᵃ. 1) Mt.T. anāha-. 2) Bḍ. Sar-. 3) Mt. bhavyeśāya; Vā. mānyāya. 4) Mt. Yamāya; Vā. māline. 5) Mt. ca. 6) Mt. muktaye.
171 = Bḍ. II. 72.177ᵇ, 178ᵃ; Mt. 47.141; Vā. 97.177ᵇ, 178ᵃ. 1) Bḍ. cai-. 2) Mt. -pa-. 3) Mt. rakṣiṇe; Vā. dharmiṇe.
172 = Bḍ. II. 72.178ᵇ, 179ᵃ; Mt. 47.142; Vā. 97.178ᵇ, 179ᵃ. 1) Mt. karā-.

apratī[3]tāya dīptāya bhās*k*arāya[4]) sumedhase || 172 ||
krūrāya vi[1]kṛtāyaiva *bībhats*āya[2]) Śivāya ca |
saumyāya caiva puṇyāya[3]) dhārmikāya śubhāya ca || 173 ||
avadhyāyâmṛtā*yaiva*[1]) nityāya śāśvatāya ca |
ka*ṭyāya śarabhāy*aiva[2]) śūline *ca tri*[3]cakṣuṣe || 174 ||
somapāyâjyapāyaiva dhūmapāyôṣmapāya ca |
śucaye paridhānāya[1]) sadyojātāya mṛtyave || 175 ||
piśitāśāya Śar[1]vāya meghā[2]ya vaidyutāya ca |
vyāśritāya[3]) *śrav*iṣṭhāya[4]) bhar*i*tāy*a tar*akṣ*ave*[5]) || 176 ||
kṣe[1]māya sahamānāya satyāya *tapanā*ya[2]) ca |
Tripuraghnāya dīptāya ca[3]krāya romaśāya ca || 177 ||
tigmāyudhāya *medh*[1]yāya siddhāya *ca*[2]) Pulastaye |
rocamānāya caṇ[3]ḍāya sphītāya ṛṣabhāya ca || 178 ||
*vrat*ine[1]) yuñjamānāya *śucaye* côr[2]dhvaretase |
a*gh*a[3]ghnāya makha[4]ghnāya mṛty*ughne*[5]) yajñiyāya ca || 179 ||
kṛśānave pracetāya vahnaye *nirm*alāya[1]) ca |
| sikatyāya prasannāya vareṇyayaiva cakṣuṣe || 180 ||
| kṣipragave sudhanvāya pramedhyāya pivāya ca |
rakṣoghnāya paśughnāy*â*[1]vighnāya *śvasit*āya[2]) ca || 180₁ ||

---

2) Bḍ. daṇḍine. 3) Vā. apratīghā-. 4) Mt. bhāsvarāya pratītāya sudīptāya.

173 = Bḍ. II. 72.179b = a; Mt. 47.143; Vā. 97.178b, 179a. 1) Mt. -yâ-. 2) Mt. bhīṣaṇāya. 3) Mt.T. mukhyāya.

174 = Mt. 47.144a, 145b; Vā. 97.179b, 180a. 1) Vā. -tāṅgāya. 2) Mt. kartre paraśave caiva. 3) Mt. divya-.

175 = Bḍ. II. 72.180a = b; Mt. 47.146; Vā. 97.180b, 181a. 1) Vā. rerihāṇāya.

176 = Bḍ. II. 72.180b = a; Mt. 47.147, cfr. 144b = b; Vā. 97.181b, 182a. 1) Mt. sâr-; Vā. -khar-. 2) Vā. medhā-. 3) Mt. 47.144b T. vyāpṛtāya, V. 47.147 vyāvṛttāyā. 4) Mt. 47.144 visiṣṭhayā; 47.147 variṣṭhāya. 5) Mt. 47.144b Bharatāya ca sākṣiṇe; Vā. Bhāratāyântarikṣaye, V. -kṣave.

177 = Mt. 47.145a, 148a; Vā. 97.182b, 183a. 1) Vā. kṣa-. 2) Mt. câmṛtāya. 3) Mt.T. tīrthāyâva-.

178 = Mt. 47.148b, 149a; Vā. 97.183b, 184a. 1) Mt. vyākh-. 2) Mt. susiddhāya. 3) Vā. khaṇ-.

179 = Mt. 47.149b, 150a; Vā. 97.184b, 185a. 1) Vā. bhogine. 2) Vā. śāntāyaivôr-. 3) Mt. asura-. 4) Mt.T. svā-. 5) Vā. -tyave.

180a = Mt. 47.150b; Vā. 97.185b. 1) Vā. kiśalāya.

| 180b = Vā. 97.186a.
| 180₁a = Vā. 97.186b.

180₁b = Mt. 47.151a; Vā. 97.187a. 1) Vā. -ya. 2) Vā. śayanāya.

vibhrāntāya mahāntāya *atyantam*[1]) durgamāya ca |
*dakṣ*āya[2]) ca ja*gh*an*y*āya[3]) lokānām īśvarāya ca || 181 ||
anāmayāya[1]) *c*é*dh*māya[2]) sam*atr*ā[3]dhiṣṭhitāya ca |
hiraṇyabāhave caiva *saty*āya[4]) *s*ama*n*āya[5]) ca || 182 ||

| asikalpāya māghāya *h*iraṇ[1]yāyaikacakṣuṣe |
| śreṣṭhāya Vāmadevāya Īśānāya ca dhīmate || 182I ||

mahāk*alp*āya[1]) dīptāya rodanāya *h*a*s*āya[2]) ca |
dṛḍhadhanvine kavacine rathine ca varūthine || 183 ||
Bhṛgunāthāya Śukrāya gahvari[1]ṣṭhāya *dhīmate*[2]) |
amoghāya praśāntāya[3]) *sadā vipra*[4]*priy*āya[5]) ca! || 184 ||
namo 'stu tubhyam bhagavan digvāsaḥkṛttivāsāya
viśvāya kṛttivāsase! | bhagaghnāya namo 'stu te! |
paśūnām pataye *caiva*[1]) bhūtānām pataye namaḥ! || 185 ||
praṇave[1]) ṛgyajuḥsāmne svāhāyai[2]) ca s*u*dhāya[3]) ca |
vaṣaṭkāratamā*y*aiva[4]) tubhyam mantrā[5]tmane namaḥ! || 186 ||
sra[1]ṣṭre dhātre tathā kar[2]tre *hartre ca kṣapa*ṇāya[3]) ca |
bhūtabhavyabhav*eśāya*[4]) tubhyam k*arm*ā[5]tmane namaḥ! || 187 ||
Vasave caiva sādhyāya Rudr-Ādity-Āśvināya[1]) ca |
Vi*ś*vāya M*a*rut*e* caiva[2]) tubhyam devātmane namaḥ! || 188 ||
agnīṣomavidhijñāya[1]) paśumantrauṣadhāya ca |

---

181 = Bḍ. II. 72.181a = b; Mt. 47.151b, 152a; Vā. 97.187b, 188a. 1) Mt.T. arṇave: Vā. antaye. 2) Mt. kṛṣṇāya. 3) Mt. jayantāya.
182 = Bḍ. II. 72.181bI = aI; Mt. 47.152b, 153a; Vā. 97.188b, 189a. 1) Mt. anāśritāya. 2) Mt. vedhyāya; Vā. côrdhvāya. 3) Vā. samhatyâ-. 4) Mt. vyāptāya. 5) Mt. ca mahāya.
| 182I = Bḍ. II. 72.181bII, 182a = aIIb; Vā. 97.189b, 190a. 1) Vā. rī(i)riṇ-.
183 = Bḍ. II. 72.182b, 183a; Mt. 47.155: Vā. 97 190b, 191a. 1) Mt. -kāyāya. 2) Mt.Vā.V. sahāya.
184 = Bḍ. II. 72.183b, 184a; Mt. 47.156; Vā. 97.191b, 192a. 1) Mt. -re; Vā. vahniri-. 2) Mt. vedhase. 3) Vā. aghāya aghasaṃsāya. 4) Vā. vipriyāya. 5) Mt. sumedhāya vṛṣāya.
185a = Mt. 47.157a. | 185a = Bḍ. II. 72.184b; Va. 97.192b.
185b = Bḍ. II. 72.185a; Mt. 47.157b; Vā. 97.193a. 1) Mt. tubhyaṃ.
186 = Bḍ. II. 72 185b, 186a; Mt. 47.158; Vā. 97.193b, 194a. 1) Bḍ. prabhave. 2) Mt. -ya; Vā. svadhāyai. 3) Mt. svadhāya. 4) Mt. -rātmane caiva. 5) Vā. antāt-.
187 = Bḍ. II. 72.186b, 187a; Mt. 47.159; Vā. 97.194b, 195a. 1) Mt. Tva-. 2) Vā. ho-. 3) Mt. cakṣuḥśrotramayāya. 4) Vā. -vāyaiva. 5) Vā. kālā-.
188 = Bḍ. II. 72.187b, 188a; Mt. 47.160; Vā. 97.195b, 196a. 1) Mt.T. -yasurāya. 2) Mt. viṣāya mārutāyaiva.
189 = Bḍ. II. 72.188b, 189a; Mt. 47.161ac; Vā. 97.196b, 197a. 1) Vā. -martvigijyāya. 2) Mt. prajānāṃ pataye caiva. 3) Mt. brahmā-.

*dakṣiṇāvabhṛtāya*iva[2]) tubhyaṃ *yajñā*[3]tmane namaḥ! || 189 ||

ātmeśāyâtmavaśyāya
sarveśâtiśāya ca || 190 ||

tapase caiva satyāya
tyāgāya ca śamāya ca |
ahiṃsāyâ*py* a[1]lobhāya
suveśāyâ*ti*[2]śāya ca || 190 ||

sarvabhūtātma[1]bhūtāya tubhyaṃ *yogā*[2]tmane namaḥ! |
pṛthivyai cântarikṣāya divāya ca mahāya[3]) ca || 191 ||
janastapāya satyāya tubhyaṃ lokātmane namaḥ! |
avyaktāy*âtha*[1]) mahate bhūtā*yairê*n[2]driyāya ca || 192 ||
tanmātrāyâtha mahate[1]) tubhyaṃ *tattvā*[2]tmane namaḥ! |
nityāya câ*py* a[3]liṅgāya sūkṣmāya cêtarāya[4]) ca || 193 ||
śu[1]ddhāya vibhave caiva tubhyaṃ *nityā*[2]tmane namaḥ! |
namas te triṣu lokeṣu *svaranteṣu bhuvā*[3]*di*ṣu[4]) || 194 ||
satyānteṣu mahā*dy*eṣu[1]) caturṣu ca namo 'stu te! |
namaḥ[2]stotre mayā hy asmin yad[3]) *asad*[4]) vyāhṛtaṃ *prabho*[5]), |
madbhakta iti brahmaṇya sarvaṃ tat[6]) kṣantum arhasi! || 195 ||

---

190 = Mt. 47.162a.

190 = Bd. II. 72.189b, 190a; Vā. 97.197b, 198a. 1) Bd.Vā.V. -yâtha. 2) Bd. -yâni-.

191 = Bd. II. 72.190b, 191a; Mt. 47.162b, 164a; Vā. 97.198b, 199a. 1) Bd. -tāt pra-; Mt.T. -tāṅga-. 2) Mt. bhūtā-. 3) Bd. mahase tridivāya.

192 = Bd II. 72.191b, 192a; Mt. 47.164b, 165a; Vā. 97.199b, 200a. 1) Mt. -ya ca. 2) Mt. -tâder in-.

193 = Bd. II. 72.192b, 193a; Mt. 47.165b, 166a; Vā. 97.200b, 201a. 1) Mt. ātmajñāya viśeṣāya; Vā. -trāya mahāntāya. 2) Mt. sarvā-. 3) Mt. câtma-; Vā.T. câtha. 4) Mt.T. -yaivêtarāya; Vā. cetanāya.

194 = Bd. II. 72.193b, 194a; Mt. 47.166b, 167a; Vā. 97.201b, 202a. 1) Mt. bu-. 2) Mt. mokṣā-. 3) Vā. bhavā-. 4) Mt. namas te paratas triṣu.

195 = Bd. II. 72.194b, 195; Mt. 47.167b, 168; Vā. 97.202b, 203. 1) Bd. -yāntamaharādyeṣu; Vā. mahānteṣu. 2) Bd. -ma-. 3) Vā. sad-. 4) Mt. yadi na; Vā. asa-. 5) Mt. bhavet; Vā. vibho. 6) Mt. tat sarvaṃ.

C.

(Bḍ II. 73.1—126; Br. 13.111b; H. 2359—2378a. 1829b; Mt. 47.169—263; P.1 I. 13.268—279; P.2 V. 13.272b—284a. Vā. 98.1—126.)

Evam ā*rādh*[1]ya deveśam Īś*āna*ṃ[2]) Nīlalohitam |
prahvo '*ti*[3]praṇatas[4]) tasmai prāñjalir vā*kyam*[5]) *ab*ravīt[6]). || 1 ||
Kāvyasya gātraṃ saṃspṛśya hastena prītimān Bhavaḥ |
nikāmaṃ darśanaṃ dattvā tatraivântaradhīyata[1]). || 2 ||
tataḥ so 'ntarhite tasmin[1]) deve *sā*[2]nucar*e*[3]) tadā |
tiṣṭhantīṃ p*rāñjalir bhū*tvā[4]) Jayantīm idam abravīt: || 3 ||
kasya tvaṃ su[1]bhage kā vā duḥkhite mayi duḥkhitā, |
mahatā tapasā yukt*aṃ*[2]) kimarthaṃ māṃ jig*īṣ*asi[3])? || 4 ||
anayā sa*tataṃ*[1]) bhaktyā praśrayeṇa damena ca |
snehena caiva suśroṇi prīto 'smi varavarṇini! || 5 ||
kim icchasi varārohe, kas te kāmaḥ samṛdhyatām[1])? |
taṃ[2]) te saṃp*ūra*[3]yāmy adya, yady api syāt s*a*du*rlabhaḥ*[4]). || 6 ||
evam uktâbravīd enaṃ: tapasā jñātum arhasi |
cikīrṣitaṃ me, brahmi*ṣṭha*[1]), tvaṃ hi vettha[2]) yathātatham. || 7 ||

---

1 = Bḍ II. 73.1: Mt. 47.169; P.1 I. 13.268; P.2 V. 13.272b, 273a; Vā. 98.1. 1) Mt.P.1P.2 ābhāṣ-. 2) Mt.P.1P.2 Īśvaraṃ. 3) Mt. -vo 'bhi-; Vā. brahmêti. 4) P.2 prajñānvitas tatas; P.2 prahvaḥ kavis tatas. 5) Mt. vāgyato; P.1P.2 praṇato. 6) Mt.P.1P.2 'bhavat.

2 = Bḍ. II. 73.2; Mt. 47.170; Vā. 98.2. 1) Bḍ. -adhād dHaraḥ.

3 = Bḍ. II. 73.3; Mt. 47.171; P.1 I. 13.269a = aIbII; P.2 V. 13.273b = aIbII; Vā. 98.3. 1) P.1P.2 deve. 2) Mt. -veśe '; Vā. -veśā-. 3) Mt. -carīṃ. 4) Mt. pārśvato dṛṣṭvā.

4 = Bḍ. II. 73.4; Mt. 47.172; P.1 I. 13.269b, 270a; P.2 V. 13.274; Vā. 98.4. 1) Bḍ. śu-. 2) Mt.P.1P.2 -tā. 3) Mt.T. niṣevase; P.2 jugupsasi; Vā. jugopasi.

5 = Bḍ. II. 73.5; Mt. 47.173; P.1 I. 13.270b, 271a; P.2 V. 13.275; Vā. 98.5. 1) Mt.T. saṃstuto, V. -sthito; P.1P.2 saṃsthitā.

6 = Bḍ. II. 73.6; Mt. 47.174; P.1 I. 13.271b, 272a; P.2 V. 13.276; Vā. 98.6. 1) P.1 samudyataḥ; P.2 samuddhṛtaḥ. 2) Mt.P.2 tat. 3) Mt.P.1P.2 -pāda-. 4) Mt.T. -duṣkaraḥ; Mt.V.P.1P.2 -duṣkaram; Vā. -bham.

7 = Bḍ. II. 73.7; Mt. 47.175; P.1 I. 13.272b, 273a; P.2 V. 13.277; Vā. 98.7. 1) Mt.P.1P.2 -taṃ hi me brahmaṃs. 2) P.1 vai vada; P.2 hi veda.

evam ukto 'bravīd enāṃ dṛṣṭvā divyena cakṣuṣā: |
| Māhendrī tvaṃ varārohe maddhitārtham ihâgatā! || 8 ||
mayā saha tvaṃ suśroṇi daśa[1]) varṣāṇi bhāmini |
adṛśyaṃ[2]) sarvabhūtais tu[3]) saṃprayogam ihêcchasi. || 9 ||
devi cên[1]dīvaraśyāme | devîndranī[1]lavarṇābhe
varārhe vāmalocane | | varārohe sulocane |
imaṃ vṛṇ*īṣva*[1]) kāmaṃ[2]) tvaṃ[3]) matto[4]) vai valgubhāṣiṇi[5])! || 10 ||
evaṃ bhavatu, gacch*āvo*[1]) gṛh*ān*[2]) me[3]) mattakāśini[4])! |
tataḥ sva[5]gṛham āga*m*ya[6]) Jayantyā sah*itaḥ prabhuḥ*[7]) || 11 ||
tayā sa*hâ*vasad[1]) devyā daśa[2]) varṣāṇi Bhārgavaḥ[3]) |
adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ māyayā saṃvṛtas *tadā*[4]). || 12 ||
kṛtārtham āgataṃ *jñāt*vā[1]) Kāvyaṃ[2]) sarve Diteḥ sutāḥ |
abhijagmur gṛhaṃ tasya muditās te[3]) didṛkṣavaḥ. || 13 ||
gatā yadā[1]) na[2]) paśyanti[3]) *māya*yā[4]) saṃvṛtaṃ gurum, |
lakṣaṇaṃ[5]) tasya tad buddhvā[6]) pratijagmur yathāgatam[7]). || 14 ||

8a = Bd. II. 73.8a; Mt. 47.176a; P.1 I. 13.273b; P.2 V. 13.278a; Vā. 98.8a.
1) P.2T. etac chrutvâ-.
| 8b = Bd. II. 73.8b; Vā. 98.8b.
9 = Bd. II. 73.9; Mt. 47.176b, 177a; P.1 I. 13.274; P.2 V. 13.278b, 279a; Vā. 98.9. 1) P.1P.2T. śata. 2) Mt.P.1P.2 sarvabhūtair. 3) Mt. adṛśyā ca; P.1 adṛśyāntaḥ; P.2 adṛśyā naḥ.
10a = Mt. 47.177b; P.1 I. 13.275a; P.2 V. 13.279b. 1) P.1P.2 -vi in-. | 10a = Bd. II. 73.10a; Vā. 98.10a. 1) Vā. -vendrānala-.
10b = Bd. II. 73.10b; Mt. 47.177c; P.1 I. 13.275b; P.2 V. 13.280a; Vā. 98.10b. 1) Mt.P.1P.2 evaṃ vṛṇoṣi. 2) P.1P.2 -māṃs. 3) Vā.T. te, V. taṃ. 4) P.1 dade; P.2 yadi. 5) P.1 -ṣite.
11 = Bd. II. 73.11; Mt. 47.178; P.1 I. 13.276; P.2 V. 13.280b, 281a; Vā. 98.11. 1) Mt.Vā. -mo; P.1 -va. 2) P.1P.2 -haṃ. 3) Mt. no; Vā. vai. 4) Bd. mattebhagāmini. 5) P.1P.2 sa. 6) Mt.P.2 -tya. 7) Mt.T. -yāḥ pāṇiṃ udvahan, V. sahit-Ōśanāḥ; P.1P.2 saha c-Ôśanā.
12 = Bd. II. 73.12; Mt. 47.179; P.1 I. 13.277; P.2 V. 13.281b, 282a; Vā. 98.12. 1) Bd. sa tayā câvasad; P.2 tayâvasat samaṃ; Vā. sa tayā saṃvased (V. -sad). 2) P.1P.2T. śata. 3) Vā.T. bhāgaśaḥ. 4) Mt. -taḥ prabhuḥ; P.1P.1 saṃśitavrataḥ.
13 = Bd. II. 73.13; Mt. 47.180; P.1 I. 13.278; P.2 V. 13.282b, 283a; Vā. 98.13. 1) Mt.Vā. dṛṣṭvā. 2) P.1P.2 Śukraṃ. 3) P.2 -tāś ca.
14 = Bd. II. 73.14; Mt. 47.181; P.1 I. 13.279; P.2 V. 13.283b, 284a; Vā. 98.14. 1) Mt. yadā gatā. 2) P.2 -tā ye naiva. 3) Vā. -to. 4) Bd.Vā. Jayantyā. 5) Vā. dākṣiṇyaṃ. 6) P.1 câbuddhvā; P.2 saṃbudhya. 7) P.1P.2 nâdyâgacchati no guruḥ.

Bṛhaspatis tu saṃruddhaṃ jñātvā Kāvyaṃ[1]) vareṇa[2]) ha[3]) |
pitrarthe[4]) daśa varṣāṇi Jayantyā hitakāmyayā || 15 ||
buddhvā tad antaraṃ so 'tha[1]) devā[2]nām Indraco[3]ditaḥ |
Kāvyasya rūpam āsthāya *so* 'su[4]rān sam*abhāṣata*[5]): || 16 ||
tataḥ *samā*[1]gatān dṛṣṭvā Bṛhaspatir uvāca *tān*[2]): |
svāgataṃ mama yājyānāṃ *saṃ*prāpto *'smi*[3]) hitāya ca || 17 ||
ahaṃ vo 'dhyāpayiṣyāmi, prāptā vidyā *mayā hi sā*[1]). |
tatas te hṛṣṭamanaso vidyārtham upapedire. || 18 ||
pūrṇe[1]) Kāv[2]yas tadā tasmin samaye daśavārṣike |
| [yayau ca samakālam ca Sadyotpannamatis tadā] |
— samayānte Devayānī[1]) *Sadyojātamatis*[2]) *tadā* — |
buddhiṃ cakre tataś *câpi*[3]) yājyānāṃ pra[1]tyavekṣaṇe. || 19 ||
Śukra uvāca:
devi gacchāmy ahaṃ[1]) draṣṭuṃ *tava*[2]) yājyāñ śucismite |
vibhrānta*pre*kṣite[3]) sādhvi trivarṇāyatalocane! || 20 ||
evam uktâbravīd *devī*[1]): bhaja bhaktān[2]) mahāvrata, |
eṣa brahman satāṃ dharmo[3]), na dharmaṃ lopayāmi te! || 21 ||
tato gatvâsurān dṛṣṭvā devācāryeṇa dhīmatā |
vañcitān Kāvyarūpeṇa *vacasā punar* abravīt[1]): || 22 ||
Kāvyaṃ māṃ *anu*[1]jānīdhvam, eṣo hy Āṅgiraso muniḥ[2]), |
vañcitā bata yūyaṃ vai *mayi sa*[3]*kte tu*[4]) Dānavāḥ! || 23 ||

---

15 = Bḍ. II. 73.15; Mt. 47.182; Vā. 98.15. 1) Mt. Kāvyaṃ jñātvā. 2) Vā. cakāra. 3) Mt. tu. 4) Bḍ. prītyarthe; Mt.T. tuṣṭyarthaṃ; V. pitryārthaṃ.

16 = Bḍ. II. 73.16; Mt. 47.183; Vā. 98.16. 1) Mt. 'pi. 2) Mt.T.Vā. Daityā-. 3) Bḍ. mantraco-; Mt. -drano-; Vā. iva co-. 4) Mt. asu-. 5) Mt. samupāhvayat.

17 = Bḍ. II. 73.17; Mt. 47.184; Vā. 98.17. 1) Bḍ. so 'bhyā-; Mt. -tas tān ā-. 2) Mt. ha. 3) Mt. -nāṃ prāpto 'haṃ vo.

18 = Bḍ. II. 73.18; Mt. 47.185; Vā. 98.18. 1) Bḍ. yāḥ; Mt. vidyāḥ prāptās tu yā mayā.

19a = Bḍ. II. 73.19a; Mt. 47.186a; Vā. 98.19a. 1) Vā. pūrvaṃ. 2) Vā. Kām-.

| [] = Vā. 98.19b.

19bc = Bḍ. II. 73.19b, 20a; Mt. 47.186bc; Vā. 98.20. 1) Bḍ. -yājī. 2) Vā. -tā sutā; Mt. tadôtpannā iti śrutiḥ. 3) Mt. -taḥ so 'tha.

20 = Bḍ. II. 73.20b, 21a; Mt. 47.187; Vā. 98.21. 1) Vā. -mahe. 2) Mt. mama. 3) Mt. -tavīkṣite.

21 = Bḍ. II. 73.21bc; Mt. 47.188; Vā. 98.22. 1) Mt. enaṃ. 2) Bḍ. -tāṃ. 3) Mt. eṣa dharmaḥ satāṃ brahman.

22 = Bḍ. II. 73.22, 23a; Mt. 47.189; Vā. 98.23. 1) Mt. tataḥ Kāvyo 'bravīt tu tān; Vā. vedhasâsuram abravīt.

23 = Bḍ. II. 73.23b, 24a; Mt. 47.190; Vā. 98.24. 1) Mt. vo vi-; Vā. tāta.

śrutvā tathā bruvāṇaṃ taṃ sambhrāntā *Ditijās tadā*[1]) |
prekṣante tāv[2]) ubhau tatra sthitā[3]sīnau[4]) śucismitāḥ[5]). || 24 ||
sampramūḍhāḥ *sthitāḥ*[1]) sarve prā*pa*dyanta na[2]) kiṃcana; |
ta*tas teṣu* pra[3]mūḍheṣu Kāvyas tān punar abravīt[4]): || 25 ||
ācāryo vo[1]) hy ahaṃ[2]) Kāvyo, devācāryo 'yam Aṅgirāḥ; |
anugacchata māṃ *sarve*[3]), tyajatainaṃ Bṛhaspatim! || 26 ||
evam ukte *tu te sarve*[1]) tāv ubhau samavekṣya ca |
ta[2]*dâ*surā viśeṣaṃ tu na *vyajānaṃs tayor dvayoḥ*[3]). || 27 ||
Bṛhaspatir uvācainān[1]): asaṃbhrānto *'yam Aṅgirāḥ*[2]) |
Kāvyo 'haṃ vo[3]) gurur Daityā, madrūpo 'yaṃ Bṛhaspatiḥ || 28 ||
saṃ[1]mohayati rūpeṇa māmakenaiṣa vo 'surāḥ! |
śrutvā tasya *vacas*[2]) te vai saṃm*antryâtha vaco*[3]) 'bruvan[4]): || 29 ||
ayaṃ no daśa varṣāṇi satataṃ śāsti vai prabhuḥ, |
eṣa vai gurur asmākam, antarepsur ayaṃ dvijaḥ[1]). || 30 ||
tatas te Dānavāḥ sarve praṇipatyâbhivādya[1]) ca |
vacanaṃ jagṛhus tasya cirā[2]bhyāsena mohitāḥ. || 31 ||
ūcus tam asurāḥ sarve kr*uddhāḥ*[1]) saṃraktalocanāḥ: |
ayaṃ gurur hito 'smākaṃ, gaccha, tvaṃ nâsi no guruḥ! || 32 ||
Bhārgav*o v-Âṅ*[1]giro[2]) vâ*pi*[3]) bhaga*vān*, eṣa[4]) no guruḥ, |
sthitā vayaṃ nideśe 'sya, gaccha[5]) tvaṃ sādhu[6]) māciram! || 33 ||
evam uktvâ[1]surāḥ sarve prāpadyanta Bṛhaspatim. |

---

2) Mt.T. toṣito Giriśo vibhuḥ, V. ayam Āṅgiraso muniḥ; Vā. bhuvi. 3) Vā. śa-. 4) Mt. sarve śṛṇuta.

24 = Bḍ. II. 73.24b, 25a; Mt. 47.191: Vā. 98.25. 1) Mt. -tās te tadâbhavan; Bḍ.Vā. tataḥ. 2) Bḍ. sampraikṣantāv; Mt.T. -tas tav; Vā. -te sma hy. 3) Bḍ. sthirā-; Vā. -tāḥ. 4) Vā. khinnāḥ. 5) Bḍ. -tan.

25 = Bḍ. II. 73.25b, 26a; Mt. 47.192; Vā. 98.26. 1) Mt. ṭataḥ. 2) Mt. na prābudhyanta. 3) Mt. abravīt saṃ-. 4) Mt. tān asurāṃs tadā.

26 = Bḍ. II. 73.26b, 27a; Mt. 47.193; Vā. 98.27. 1) Bḍ. yo. 2) Bḍ. ayaṃ. 3) Mt. Daityās.

27 = Bḍ. II. 73.27b, 28a; Mt. 47.194; Vā. 98.28. 1) Mt. ity uktā hy asurās tena; Vā. evam uktâsurāḥ sarve. 2) Mt. ya-. 3) Mt. na jānanty ubhayos tayoḥ.

28 = Bḍ. II. 73.28b, 29a; Mt. 47.195; Vā. 98.29. 1) Bḍ. -nām; Vā. -tān. 2) Mt. -tas tapodhanaḥ. 3) Mt. vo 'haṃ.

29 = Bḍ. II. 73.29b, 30a; Mt. 47.196; Vā. 98.30. 1) Vā. sa. 2) Mt.Vā. tatas. 3) Mt. sametya tu tato; Vā. -mantryârthavaco. 4) Vā. 'bravīt.

30 = Bḍ. II. 73.30b, 31a; Mt. 47.197; Vā. 98.31. 1) Bḍ. -jāḥ.

31 = Bḍ. II. 73.31b, 32a; Mt. 47.198; Vā. 98.32. 1) Mt. -nandya. 2) Bḍ. vidyā-.

32 = Bḍ. II. 73.32b, 33a; Mt. 47.199; Vā. 98.33. 1) Mt. krodha-.

33 = Bḍ. II. 73.33b, 34a: Mt. 47.200; Vā. 98.34. 1) Bḍ.Vā. -vo 'ṅ-. 2) Bḍ.Vā. -raso. 3) Bḍ.Vā. vâyaṃ. 4) Bḍ.Vā. bhavatv eṣaiva. 5) Mt. sādhu. 6) Mt. gaccha.

yadā na pratyapadyanta[2] *tenôktaṃ tan*[3] mahad dhitam. ‖ 34 ‖
cukopa Bhārgavas teṣām avalepena *vai tadā*[1]: |
bodhitâpi[2]) mayā yasmān na māṃ bhajata[3]) Dānavāḥ. ‖ 35 ‖
tasmāt pranaṣṭasaṃjñā vai parābhavam avāps[1]yatha! |
iti vyāhṛtya tān Kāvyo jagāmâtha yathāgatam. ‖ 36 ‖
śaptāṃs tān asurāñ jñātvā[1]) Kāvyena tu Bṛhaspatiḥ
kṛtārthaḥ sa tadā hṛṣṭaḥ svarūpaṃ pratyapadyata;
buddhvâ[2]surāṃs *tadā bhraṣṭān*[3]) kṛtārtho 'ntaradhīyata[4]. ‖ 37 ‖
tataḥ pranaṣṭe tasmiṃs tu[1]) vibhrāntā Dānavās *tadā*[2]. |
aho *dhig*[3]) vañcitāḥ smêti[4]) parasparam athâbruvan: ‖ 38 ‖
pṛṣṭhato vi[1]mukhāś caiva tāḍitā[2]) *vedhasā vayam*[3]), |
dagdhāś caivôpadhayogāt[4]) sve sve *kārye tu*[5]) māyayā. ‖ 39 ‖
tato 'surāḥ paritrastā *devebhyas*[1]) tvaritā yayuḥ |
Prahrādam agrataḥ kṛtvā Kāvyasyânugamaṃ[2]) punaḥ; ‖ 40 ‖
tataḥ Kāvyaṃ samāsādya *abhi*[1]tasthur avāṅmukhāḥ.
tān[2]) āgatān punar dṛṣṭvā Kāvyo yājyān uvāca ha: ‖ 41 ‖
mayā saṃ[1]bodhitāḥ *kāle*[2]) yato *māṃ*[3]) nâbhi[4]nandatha,
tatas tenâvalepena[5]) gatā yūyaṃ parābhavam. ‖ 42 ‖
| evaṃ bruvāṇaṃ Śukraṃ tu bāṣpasaṃdigdhayā girā
Prahrādas tam athô[1]vāca: mā nas[2]) tvaṃ tyaja Bhārgava
svān *yājyān*[3]) bhajamānāṃś ca bhaktāṃś *caiva viśeṣataḥ*[4]); ‖ 43 ‖

---

34 = Bd. II. 73.34b, 35a; Mt. 47.201; Vā. 98.35. 1) Bd. -tā-. 2) Bd.Vā. pratipadyante. 3) Mt. Kāvenôktaṃ.

35 = Bd. II. 73.35b, 36a; Mt. 47.202; Vā. 98.36. 1) Mt. tena tu. 2) Mt. -tā hi. 3) Mt. -jatha.

36 = Bd. II. 73.36b, 37a; Mt. 47.203; Vā. 98.37. 1) Vā. gamiṣ-.

37 = Bd. II. 73.37b, 38; Mt. 47.204, 205a; Vā. 98.38. 1) Vā. jñātvâbhiśastān asurān. 2) Mt. -dhyâ-. 3) Mt. -ran hatāñ jñātvā. 4) Bd. 'ntardhim āgamat.

38 = Bd. II. 73.39; Mt. 47.205b, 206a; Vā. 98.39. 1) Bd.Vā. te. 2) Mt. -vâbhavan. 3) Mt. vi-. 4) Bd. snehāt; Vā.T.-tās tena, V. smêha.

39 = Bd. II. 73.40; Mt. 47.206b, 207a; Vā. 98.40. 1) Bd. dharmato vi-; Mt. 'bhi-. 2) Bd. kāritā. 3) Mt. -t-Âṅgirasena tu. 4) Mt. vañcitāḥ sopadhānena; Vā.T. -vôpayogāc ca. 5) Mt. vastuni; Vā. cârtheṣu.

40 = Bd. II. 73.41; Mt. 47.207bc; Vā. 98.41. 1) Mt. tatas tv aparituṣṭās te tam eva. 2) Mt. -nupadaṃ.

41 = Bd. II. 73.42; Mt. 47.208; Vā. 98.42. 1) Bd. hy abhi-; Mt. upa-. 2) Mt. sam-.

42 = Bd. II. 73.43; Mt. 47.209; Vā. 98.43. 1) Vā. mayâpi. 2) Mt. sarve. 3) Mt. yasmān mā. 4) Bd. -bhya-. 5) Mt. -vamānena.

| 43a = Mt. 47.210a.

43bc(ab) = Bd. II. 73.44; Mt. 47.210b, 211a; Vā. 98.44. 1) Mt. tadô-. 2) Vā. mānaṃ. 3) Mt. svāśrayān. 4) Mt. -tāṃs tvaṃ bhaja Bhārgava.

tvayy adrṣṭe[1]) vayaṃ tena devācāryeṇa mohitāḥ. |
bhaktān arhasi *nas trātuṃ jñātvā*[2]) dīrgheṇa cakṣuṣā! || 44 ||
yadi nas tvaṃ na kuruṣe prasādaṃ Bhṛgunandana, |
apadhyātās tvayā hy adya pravek*ṣyā*mo[1]) Rasātalam. || 45 ||
jñātvā Kāvyo yathātattvaṃ kāruṇy*enā*nukampayā[1]) |
evaṃ *Śukro* 'nunīt*aḥ sa*[2]) tataḥ kopaṃ n*yayacchata*[3]). || 46 ||
uvāc*êdaṃ*[1]): na bhetavyaṃ, na gantavyaṃ[2]) Rasātalam, |
avaśyaṃbhāvī *hy* artho *'yaṃ* prāpto vo[3]) mayi jāgrati. || 47 ||
na śakyam anyathā kartuṃ, diṣṭaṃ hi[1]) balavattaram, |
saṃjñā pranaṣṭā yā vo 'dya[2]), kā*maṃ* tāṃ[3]) prati*lap*syatha[4]). || 48 ||
| devāñ jitvā sakṛc câpi Pātālaṃ pratipatsyatha. |
prāptaḥ[1]) paryāyakālo[2]) *va*[3]) iti[4]) Brahmâbhyabhāṣata, |
matprasādāc ca yuṣmābhir[5]) bhuktaṃ trailokyam[6]) ūrjitaṃ. || 49 ||
yugākhyā daśa saṃpūrṇā devān ākramya mūrdhani |
tāvantam *eva*[1]) kālaṃ vai Brahmā rājyam abhāṣata: || 50 ||
Sāvarṇike punas[1]) tubhyaṃ rājyaṃ[2]) kila bhaviṣyati, |
lokānām īśvaro bhāvī[3]) pautras tava[4]) punar Baliḥ. || 51 ||
evaṃ k*ā*lam[1]) a*yaṃ*[2]) proktaḥ pautras te *Brahma*ṇā[3]) svayam. |
ta*thā*[4]) hṛ[5]teṣu lokeṣu ta*po* 'sya[6]) *na* kilâbhava*t*[7]). || 52 ||
yasmāt pravṛttayaś câsya *na* kā*mān*[1]) abhisandhitāḥ, |
tasmād *aj*ena[2]) prītena *dattaṃ Sāvarṇike 'ntare*[3]). || 53 ||

---

44 = Bḍ. II. 73.45; Mt. 47.211bc; Vā. 98.45. 1) Vā. tvayā pṛṣṭā. 2) Mt. -si vai jñātuṃ tapo.
45 = Bḍ. II. 73.46; Mt. 47.212; Vā. 98.46. 1) Mt. -viśāmo.
46 = Bḍ. II. 73.47; Mt. 47.213ab; Vā. 98.47. 1) Bḍ. -yena mahīyasā; Mt. -yād anukampayā. 2) Bḍ. saṃs; Mt. pratyanunīto vai. 3) Bḍ. nyavartayat; Mt. niyamya saḥ.
47 = Bḍ. II. 73.48; Mt. 47.213c, 214a; Vā. 98.48. 1) Mt. -caitān. 2) Bḍ. gantavyaṃ na. 3) Mt. -vino hy arthāḥ prāptavyā.
48 = Bḍ. II. 73.49; Mt. 47.214b, 215a; Vā. 98.49. 1) Vā. adṛṣṭaṃ. 2) Bḍ. yā cêyaṃ. 3) Mt.T. tām etāṃ, V. kāle tāṃ. 4) Mt. -patsyatha. | 49a = Mt. 47.215b.
49bc(ab) = Bḍ. II. 73.50; Mt. 47.216; Vā. 98.50. 1) Mt.T. -te, V. -taḥ. 2) Mt.T. -le, V. karyāyakālo. 3) Bḍ. vā; Mt. ca. 4) Mt. hîti. 5) Mt. trailokyaṃ. 6) Mt. yuṣmābhir.
50 = Bḍ. II. 73.51; Mt. 47.217; Vā. 98.51. 1) Mt. etāvantaṃ ca.
51 = Bḍ. II. 73.52; Mt. 47.218; Vā. 98.52. 1) Mt. rājyaṃ Sāvarṇike. 2) Mt. punaḥ. 3) Mt. -vyas; Vā. -vo. 4) Mt. tava pautras.
52 = Bḍ. II. 73.53; Mt. 47.219; Vā. 98.53. 1) Mt. kila: Vā. kilam. 2) Mt. mithaḥ; Vā. ahaṃ. 3) Mt. Viṣṇunā. 4) Mt.T. vācā, V. tadā. 5) Vā.T. kṛ-. 6) Bḍ. na śoko. 7) Mt. tās tās tasyâbhavan kila.
53 = Bḍ. II. 73.54; Mt. 47.220; Vā. 98.54. 1) Bḍ. kāmair; Mt. sakāśād. 2) Mt vṛtena. 3) Mt. tubhyaṃ dattaṃ Svayaṃbhuvā.

devarājyam[1]) Baler[2]) bhāvyam[3]), iti mām Īśvaro 'bravīt, |
tasmād adṛśyo bhūtānāṃ kālākāṅkṣī[4]) sa tiṣṭhati. || 54 ||
prītena câmaratvaṃ vai[1]) dattam[2]) tubhyaṃ Svayaṃbhuvā, |
tasmān nirutsukas tvaṃ vai paryāyaṃ sahasâkulaḥ[4]), || 55 ||
na ca[1]) śakyaṃ mayā tubhyaṃ purastād vai visarpitum[2]). |
Brahmaṇā pratiṣiddho 'smi[3]) bhaviṣyaṃ jānatā prabho[4]). || 56 ||
imau ca śiṣyau dvau mahyaṃ tulyāv[1]) etau Bṛhaspateḥ |
daivataiḥ saha saṃrabdhān[2]) sarvān vo dhārayiṣyataḥ. || 57 ||
evam uktās tu Daiteyāḥ[1]) Kāvyenâkliṣṭakarmaṇā |
tatas tābhyām[2]) yayuḥ sārdhaṃ Prahrādapramukhās tadā[3]). || 58 ||
avaśya[1]bhāvyam[2]) arthaṃ tam[3]) śrutvā Śukrāc ca[4]) Dānavāḥ[5]) |
sakṛd ā[6]śaṃsamānās te[7]) jayaṃ Kāvyena[8]) bhāṣitam || 59 ||
daṃśitāḥ sāyudhāḥ sarve tato devān samāhvayan. |
devās tadâ[1]surān dṛṣṭvā saṃgrāme samupasthitān || 60 ||
tataḥ saṃvṛttasaṃnāhā[1]) devās tān samayodhayan. |
dai[2]āsure tatas[3]) tasmin vartamāne śataṃ samāḥ || 61 ||
ajayann a[1]surā devān, bhagnā[2]) devā a[3]mantrayan: |
| Ṣaṇ[1]ḍā-Markaprabhāveṇa[2]) jitāḥ smas[3]) tv asurair vayam ||62||
| tasmād yajñaṃ samuddiśya kāryaṃ câtmahitaṃ ca yat. |
yajñenôpāhvayāmas tau[1]) tato[2]) jeṣyāmahe 'surān. || 62_1 ||

---

54 = Bḍ. II. 73.55; Mt. 47.221; Vā. 98.55. 1) Mt. -ye. 2) Mt. -lir. 3) Mt. -ya. 4) Mt. -pekṣaḥ.

55 = Bḍ. II. 73.56; Mt. 47.222; Vā. 98.56. 1) Mt. câparo datto. 2) Mt. varas. 3) Vā. mâ-. 4) Mt. sahito 'suraiḥ.

56 = Bḍ. II. 73.57; Mt. 47.223; Vā. 98.57. 1) Mt. hi. 2) Mt. viprabhāṣitum. 3) Mt. 'haṃ. 4) Mt. vibho.

57 = Bḍ. II. 73.58; Mt. 47.224; Vā. 98.58. 1) Mt. samāv. 2) Mt. saṃsṛṣṭān

58 = Bḍ. II. 73.59; Mt. 47.225; Vā. 98.59. 1) Mt. ity uktā hy asurāḥ sarve. 2) Mt. hṛṣṭās tena. 3) Mt. -dena mahātmanā.

59 = Bḍ. II. 73.60; Mt. 47.226ab; Vā. 98.60. 1) Mt.Vā.T. -yaṃ. 2) Vā. -bhāvam. 3) Mt. tu; Vā. -tvaṃ. 4) Bḍ. Daiteya-; Mt. Śukreṇa. 5) Mt. bhāṣitam. 6) Bḍ. sahasā. 7) Mt. tu. 8) Mt. Śukreṇa.

60 = Bḍ. II. 73.61; Mt. 47.226c, 227a; Vā. 98.61. 1) Bḍ.Vā. atha devâ-.

61 = Bḍ. II. 73.62ab; Mt. 47.227b, 228a; Vā. 98.62ab. 1) Bḍ. -vṛta-; Mt. sarve saṃbhṛtasaṃbhārā. 2) Mt. de-. 3) Mt. tadā.

62a = Bḍ. II. 73.62c; Mt. 47.228b; Vā. 98.62c. 1) Bḍ. -tâ-. 2) Bḍ. nagnā; Mt. -vāṃs tato. 3) Mt. hy a-.

| 62b = Bḍ. II. 73.63a; Vā. 98.63a. 1) Vā. Ṣaṇ-. 2) Vā.T. -vaṃ na. 3) Vā.T. jānīmas; V. jīyāmas.
| 62_1a = Bḍ. 73.63b; Vā. 98.63b.

62_1b = Bḍ. II. 73.64a; Mt. 47.229a; Vā. 98.64a. 1) Bḍ. -yiṣyāmas; Vā. tajjñānāpahṛtāv etau. 2) Vā. kṛtvā.

a*th*ô[1]pāmantrayan devāḥ Śaṇ[2]ḍā-Markau tu tāv ubhau; |
yajñe câhūya tau proktau[3]): tyajetām[4]) asurān[5]) dvijau, || 63 ||
*graha*ṃ *tu* vāṃ[1]) *grahī*ṣyāmo *hy anuj*ītya[2]) tu Dānavān! |
evaṃ *tatyajatus tau tu*[3]) Śaṇḍā-Markau tadâsurān[4]). || 64 ||
tato devā jayaṃ prāp*tā*[1]) Dānavāś ca parā*bhava*ṃ[2]), |
Śaṇḍā-Markaparityaktā
Dānavā hy abalās tathā; |
evaṃ Daityāḥ purā Kāvya-
śāpenâbhihatās tadā. || 65 ||
devâsurān parābhāvya
Śaṇ[1]ḍā-Markāv upāgaman. || 65 ||
Kāvyaśāpābhibhūtā*ś ca a*n[1]ādhārāś ca *te puna*ḥ[2]) |
bādh[3]yamānā*s tadā* devai*r*[4]) viviśus te Rasātalaṃ[5]). || 66 ||
evaṃ nirudyamās *t*e vai[1]) kṛtāḥ *Śak*[2]reṇa Dānavāḥ, |
tataḥ prabhṛti śāpena Bhṛg*u*[3]naimittikena *ca*[4]). || 67 ||
ja[1]jñe punaḥ punar Viṣṇur *yajñ*e ca[2]) śithile prabhuḥ |
k*artu*ṃ[3]) dharmavyavasthānam *adharmasya*[4]) pra[5]ṇāśanam. || 68 ||
Prahrādasya nideśe tu *ye* 'surā *na vyavasthitāḥ*[1]), |
manuṣyavadhyā*ṃ*s *tān* sarv*ān*[2]) Brahm*ā* vyāharat*a*[3]) prabhuḥ. ||69||
dharmān Nārāyaṇa*s tasmāt*[1]) saṃbhūtaś Cākṣuṣe 'ntare, |
yajñaṃ *pra*[2]vartayāmās*a Vainyo*[3]) Vaivasvate 'ntare. || 70 ||
prādurbhāve t*u Vainy*asya Brahm*aivâ*[2]sīt purohitaḥ. |
caturthyāṃ tu yugākhyāyām[3]) āpanneṣu[4]) sureṣ*v atha*[5]) || 71 ||

---

63 = Bḍ. II. 73.64b, 65; Mt. 47.229b, 230a; Vā. 98,64b, 65a. 1) Mt. tadô-. 2) Vā. Ṣaṇ-. 3) Vā. samāhvayiṣyāmas. 4) Bḍ. -jantām, Vā. atām. 5) Bḍ. -rā.
64 = Bḍ. II. 73.66; Mt. 47.230b, 231a; Vā. 98.65b, 66a. 1) Vā. taṃ vā. 2) Mt. vayaṃ yuvāṃ bhaviṣyāmaḥ saha jitvā. 3) Mt. evaṃ kṛtābhisandhī tau. 4) Mt. surās tathā.
65a = Bḍ. II. 73.67a; Mt. 47.231b; Vā. 98.66b. 1) Mt. prāpur. 2) Mt. parājitāḥ; Vā. -van.
65bc = Mt. 47.232.
65b = Bḍ. II. 73.67b; Vā. 98.67a. 1) Vā. Ṣaṇ-.
66 = Bḍ. II. 73.68; Mt. 47.233; Vā. 98.67b, 68a. 1) Mt. -tās te nir-. 2) Mt. sarvaśaḥ. 3) Vā. badh-. 4) Mt. nirasyamānā devaiś ca. 5) Vā. -le.
67 = Bḍ. II. 73.69; Mt. 47.234; Vā. 98.68bc. 1) Mt. -mā devaiḥ. 2) Mt. kṛcch-. 3) Mt. -gor. 4) Mt. tu.
68 = Bḍ. II. 73.70; Mt. 47.235; Vā. 98.69. 1) Bḍ. ya-. 2) Bḍ. yajñaitha; Mt. dharme pra-. 3) Mt. kurvan. 4) Mt. asurāṇāṃ. 5) Vā.T. ca.
69 = Bḍ. II. 73.71; Mt. 47.236; Vā. 98.70. 1) Mt. na sthāsyanty asurāś ca ye. 2) Mt. -yās te sarve. 3) Mt. -mêti vyāharat; Vā. -mânuvyāharat.
70 = Bḍ. II. 73.72; Mt. 47.237; Vā. 98.71. 1) Mt. -ṇasyâṃśaḥ. 2) Mt. vai. 3) Mt. -māsur devā; Vā. -māsa caitye, V. -yo.
71 = Bḍ. II. 73.73; Mt. 47.238; Vā. 98.72. 1) Mt. tatas tasya; Vā. tadân-

saṃbhūtaḥ *sa*[1]) samudrānt*ar*[2]) Hiraṇyakaśipor vadhe. |
dvitīyo[3]) Narasiṃho 'bhūd[4]), Rudro[5]) *hy āsīt* puro*hitaḥ*[6]). || 72 ||
Balisaṃstheṣu lokeṣu tretāyāṃ saptam*e yuge*[1]) |
tṛtīye Vāmanasyârthe | Daityais trailokya ākrānte
Dharmeṇa tu purodhasā. || 73 || | tṛtīyo Vāmano 'bhavat. || 73 ||

saṃkṣipyâtmānam aṅgeṣu Bṛhaspatipuraḥsaram |
yajamānaṃ tu Daityendram Adityāḥ kulanandanaḥ || 73₁ ||
dvijo bhūtvā śubhe kāle Baliṃ Vairocanaṃ *jagau*[1]) |
trailokyasya bhavān rājā: tvayi sarvaṃ pratiṣṭhitam, || 73₂ ||
dātum arhasi me rājan vikramāṃs trīn iti prabhuḥ! |
dadāmîty eva taṃ rājā Balir Vairocano 'bravīt. || 73₃ ||
vāmanaṃ taṃ ca vijñāya tato *'dān*[1]) muditaḥ svayam. |
sa vāmano divaṃ khaṃ ca pṛthivīṃ ca dvijottamāḥ || 73₄ ||
tribhiḥ kramair viśvam idaṃ jagad ākrāmata prabhuḥ. |
atyaricyata bhūtātmā bhāskaraṃ svena tejasā | 73₅ ||
prakāśayan diśaḥ sarvāḥ pradiśaś ca mahāyaśāḥ. |
śuśubhe sa mahābāhuḥ sarvalokān prakāśayan || 73₆ ||
āsurīṃ śriyam āhṛtya trīṃl lokāṃś ca Janārdanaḥ. |
saputrapautrān asurān Pātālatalaṃ ānayat[1]). || 73₇ ||
Namuciḥ Śambaraś caiva Prahrādaś caiva Viṣṇunā |
krūrā hatā, vinirdhūtā diśaḥ saṃpratipedire. || 73₈ ||
mahābhūtāni bhūtātmā saviśeṣāṇi Mādhavaḥ |
*B*aliṃ[1]) ca sa*b*a[2]laṃ viprās[3]) tatrâdbhutam adarśayat: || 73₉ ||
tasya gātre jagat sarvam ātmānam anupaśyati, |
na kiṃcid asti lokeṣu, yad avyāptaṃ mahātmanā. || 73₁₀ ||
tad vai rūpam Upendrasya deva-Dānava-mānavāḥ |
dṛṣṭvā saṃmumuhuḥ sarve Viṣṇutejovimohitāḥ. || 73₁₁ ||

---

yasya. 2) Mt. -mā hy ā-. 3) Mt. yugākhyāyāṃ caturthyāṃ tu. 4) Vā. -ṣv a-. 5) Mt. -ṣu vai.

72 = Bḍ. II. 73.74; Mt. 47.239; Vā. 98.73. 1) Mt. -tas tu. 2) Mt. -te. 3) Mt. -ye. 4) Mt.T. -hākhye. 5) Bḍ. Raudraḥ. 6) Bḍ. sutapuraḥsaraḥ; Vā. -raḥ surapuraḥsaraḥ.

73a = Mt. 47.240a; Vā. 98.74a. 1) Mt. -maṃ prati.

73b = Mt. 47.240b. | 73b = Vā. 98.74b.

73₁ = Bḍ. II. 73.75a = b; Vā. 98.75ab.

73₂ = Bḍ. II. 73.75b, 76a; Vā. 98.75c, 76a. 1) Vā. purā.

73₃ = Bḍ. II. 73.76b, 77a; Vā. 98.76b, 77a.

73₄ = Bḍ. II. 73.77b, 78a; Vā. 98.77b, 78a. 1) Vā. 'nu-.

73₅ = Bḍ. II. 73.78b, 79a; Vā. 98.78b, 79a.

73₆ = Bḍ. II. 73.79b, 80a; Vā. 98.79b, 80a.

73₇ = Bḍ. II. 73.80b, 81a; Vā. 98.80bc. 1) Bḍ. -yan.

73₈ = Bḍ. II. 73.81b, 82a; Vā. 98.81.

73₉ = Bḍ. II. 73.82b, 83a; Vā. 98.82. 1) Vā. kālaṃ. 2) Vā. saka-. 3) Vā. -prāṃs.

73₁₀ = Bḍ. II. 73.83b, 84a; Vā. 98.83.

73₁₁ = Bḍ. II. 73.84b, 85a; Vā. 98.84.

Baliḥ sito mahāpāśaiḥ sabandhuḥ sasuhṛdgaṇaḥ, |
Virocanakulaṃ sarvaṃ Pātāle saṃniveśitam. || 7312 ||
tataḥ sarvāmaraiśvaryaṃ dattv-Èndrāya mahātmane |
mānuṣeṣu mahābāhuḥ prādurāsīj[1] Janārdanaḥ. || 7313 ||
etās tisraḥ smṛtās tasya divyāḥ saṃbhūtayaḥ śubhāḥ[1]), |
mānuṣyāḥ[2]) sapta yās tasya[3]), śāpajās[4]) tā[5]) nibodhata: || 74 ||
tretāyuge tu daśa[1]me Dattātreyo babhūva ha, |
naṣṭe dharme caturthaś ca[2]) Mārkaṇḍeyapuraḥsaraḥ. || 75 ||
pañcamaḥ pañcadaśyāṃ tu[1]) tretāyāṃ saṃbabhūva ha |
Māndhātā[2]) cakravartitve[3]) tasy-Ôtathyaḥ[4]) puraḥsaraḥ[5]). || 76 ||
ekonaviṃśyāṃ[1]) tretāyāṃ sarvakṣatrāntakṛd vibhuḥ[2]) |
Jāmadagnyas tathā[3]) ṣaṣṭho[4]) Viśvāmitrapuraḥsaraḥ. || 77 ||
caturviṃśe yuge Rāmo Vasiṣṭhena purodhasā |
saptamo Rāvaṇasyârthe jajñe Daśarathātmajaḥ. || 78 ||
aṣṭamo[1]) dvāpare Viṣṇur[2]) aṣṭāviṃśe Parāśarāt[3]) |
Vedavyāsas tato[4]) jajñe Jātukarṇa[5]puraḥsaraḥ. || 79 ||

Budho navamako jajñe
tapasā puṣkarekṣaṇaḥ |
Devasundararūpeṇa
Dvaipāyanapuraḥsaraḥ. || 80 ||

tathaiva navamo[1]) Viṣṇur
Ādityāḥ Kaśyapātmajaḥ |
Devakyāṃ[2]) Vasudevāt tu
jāto[3]) Gārgyapuraḥsaraḥ. || 80 ||

aprameyo niyojyaś[1]) ca yatra[2]) kāmacaro[3]) vaśī |
krīḍate bhagavāṃl loke bālaḥ krīḍanakair iva, || 801 ||
na pramātuṃ mahābāhuḥ śakyo 'sau Madhusūdanaḥ, |

7312 = Bḍ. II. 73.85b, 86a; Vā. 98.86.
7313 = Bḍ. II. 73.86b, 87a; Vā. 98.87. 1) Bḍ. -sa.
74 = Bḍ. II 73.87b, 88a; Mt. 47.241; Vā. 98.88. 1) Mt. -yo dvijāḥ. 2) Bḍ. -yaḥ; Mt. -nuṣāḥ. 3) Mt. yânyās tu. 4) Bḍ. sāgragās; Mt. -jās; Vā. -jāṃs. 5) Vā. tān.
75 = Bḍ. II. 73.88b, 89a; Mt. 47.242; Vā. 98.89. 1) Mt. pratha-. 2) Mt. -thāṃśe.
76 = Bḍ. II. 73.89b, 90a; Mt. 47.243; Vā. 98.90. 1) Mt. ca. 2) Vā. -tuś. 3) Mt. -tī tu. 4) Mt. tad-Ôttaṅka-; Vā.T. tasthau Tathya-. 5) Mt. -re.
77 = Bḍ. II. 73.90b, 91a; Mt. 47.244; Vā. 98.91. 1) Vā. -śe. 2) Vā. -ko 'bhavat. 3) Bḍ. tadā. 4) Bḍ. -ṭhe.
78 = Bḍ. II. 73.91b, 92a; Mt. 47.245; Vā. 98.92.
79 = Bḍ. II. 73.92b, 93a; H. 2364; Mt. 47.246; Vā. 98.93. 1) H. navame; Mt. aṣṭame. 2) H. -ṇor. 3) H. purâbhavat. 4) H.Mt. tathā. 5) Mt. -ṇya-.
80 = Mt. 47.247bc.
80 = Bḍ. II. 73.93b, 94a; Vā. 98.94. 1) Bḍ. -me. 2) Vā. -kyā. 3) Vā. Brahmar.
801 = Bḍ. II. 73.94b, 95a; Vā. 98.95. 1) Bḍ. -yogaś. 2) Bḍ. yata-. 3) Bḍ. kāmacara

param *hy avaram*[1]) etasmād viśvarūpān na vidyate. ‖ 80_2 ‖
aṣṭāviṃśatime[1]) tadvad dvāparasyâ*ṃśa*[3]saṃkṣaye |
naṣṭe dharme tadā jajñe Viṣṇur Vṛṣṇikule prabhuḥ ‖ 80_3 ‖
kartuṃ dharmavyavasthānam asurāṇāṃ praṇāśanam |
mohayan sarvabhūtāni
yogātmā yogamāyayā. ‖ 84 ‖

aparaḥ Keśavasyâyaṃ prādurbhāvo mahātmanaḥ | vikhyāto Māthure kalpe sarvalokahitāya vai, ‖ 85 ‖	praviṣṭo mānuṣīṃ yoniṃ pracchannaś carate mahīm | vihārārthaṃ manuṣyeṣu Sāndīpanipuraḥsaraḥ[1]), ‖ 85 ‖
yatra Śālvaṃ ca Maindaṃ ca Kaṃsaṃ Dvividam eva ca | Ariṣṭaṃ Vṛṣabhaṃ Keśiṃ Pūtanāṃ Daityadārikām ‖ 86 ‖	yatra Kaṃsaṃ ca Śāl[1]vaṃ ca Dvividaṃ ca mahāsuram | Ariṣṭaṃ Vṛṣabhaṃ caiva Pūtanāṃ Keśinaṃ Hayam ‖ 86 ‖
nāgaṃ Kuvalayāpīḍaṃ Cāṇūraṃ Muṣṭikaṃ tathā		nāgaṃ Kuvalayāpīḍaṃ Mallaṃ[1]) rājagṛhādhipam	

Daityān mānuṣadehasthān sūdayāmāsa vīryavān. ‖ 87 ‖
chinnaṃ bāhusahasraṃ ca Bāṇasyâdbhutakarmaṇaḥ[1]), |
Narakaś ca hataḥ saṃkhye Yavanaś ca mahābalaḥ, ‖ 88 ‖
hṛtāni ca mahīpānāṃ sarvaratnāni tejasā, |
durācārāś[1]) ca nihatāḥ pārthivā, ye *mahī*[2]tale. ‖ 89 ‖
ete lokahitārthāya prādurbhāvā mahātmanaḥ |

atītāḥ kathitā, rājan, kathyante câpy anāgatāḥ. ‖ 90 ‖	as[1]minn eva yuge kṣīṇe saṃdhyāśiṣ[2]ṭe bhaviṣyati ‖ 90 ‖

80_2 = Bḍ. II. 73.95b, 96a; Vā. 98.96. 1) Vā. paramam.
80_3 = Bḍ. II. 73.96b, 97a; Vā. 98.97. 1) Bḍ. -ke. 2) Bḍ. -yâtha.
84a = Bḍ. II. 73.97b; Mt. 47.247a; Vā. 98.98a.
84b = Bḍ. II. 73.97c; Vā. 98.98b.

85 = H. 2359.	85 = Bḍ. II. 73.98, 99a; Vā. 98.99. 1) Vā. -ram.
86 = H. 2360.	86 = Bḍ. II. 73.99b, 100a; Vā. 98.100. 1) Vā. Sāl-.
87a = H. 2361a.	87a = Bḍ. II. 73.100b; Vā. 98.101a. 1) Vā. -la-.

87b = Bḍ. II. 73.101a; H. 2361b; Vā. 98.101b.
88 = Bḍ. II. 73.101b, 102a; H. 2362; Vā. 98.102. 1) Bḍ. -ṇā.
89 = Bḍ. II. 73.102b, 103a; H. 2363; Vā. 98.102₁. 1) Bḍ. Kuruvīrāś. 2) Bḍ.Vā. Rasā-.
90a = Bḍ. II. 73.103b; H. 2366a; Vā. 98.103a.

90b = H. 2366b.	90b = Bḍ. II. 73.104a; Mt. 47.248a; Vā. 98.103b. 1) Mt. tas-. 2) Vā. -śliṣ-.

Kalkī Viṣṇuyaśā nāma Sambhalagrāmako dvijaḥ |	Kalkir Viṣṇuyaśā nāma[1]) Pārāśaryaḥ *pratāpavān*[2]) |

daśamo bhāvyasaṃbhūtau[1]) Yājñavalkyapuraḥsaraḥ, ‖ 91 ‖

---

sarvāṃś ca bhūtāṃs timitān pāṣaṇḍāṃś caiva sarvaśaḥ	anukarṣan sa vai[1]) senāṃ hastyaśvarathasaṃkulām |

pragṛhītāyudhair viprair vṛtaḥ śatasahasraśaḥ. ‖ 92 ‖

nâtyartham dhārmikā ye ca ye ca dharmadviṣaḥ kvacit, |
udīcyān madhyadeśāṃś ca tathā Vindhyāparāntikān ‖ 92_1 ‖
tathaiva Dākṣiṇātyāṃś ca Draviḍān Siṃhalaiḥ saha |
Gāndhārān Pāradāṃś caiva Pahlavān Ya[1]vanāñ Śakān ‖ 92_2 ‖
Tuṣ*ā*rāñ[1]) *Cha*barāṃś[2]) cāiva Pulindān *Da*[3]radān *Kha*[4]sān |
Lampākān *A*n[5]dhrakān *Puṇ*ḍrān[6]) Kirātāṃś caiva sa prabhuḥ. ‖92_3‖
pravṛttacakro balavān Mlecchānām antakṛd balī |
adṛśyaḥ sarvabhūtānām pṛthivīṃ vicariṣyati. ‖ 92_4 ‖
mānavaḥ sa tu saṃjajñe devas*yāṃśena*[1]) dhīmataḥ, |
pūrvajanmani Viṣṇur yaḥ Pramitir nāma vīryavān. ‖ 92_5 ‖
gātreṇa vai candra*sama*ḥ[1]) pūrṇe kaliyuge 'bhavat, |
ity etās tasya devasya daśa saṃbhūtayaḥ smṛtāḥ. ‖ 92_6 ‖

niḥśeṣāñ śūdrarājñas tu tadā sa tu kariṣyati | brahmadviṣaḥ sapatnāṃs tu saṃhṛtyaiva ca tadvapuḥ. ‖ 93 ‖	taṃ taṃ kālaṃ ca kāyaṃ ca tad tad uddiśya kāraṇam | aṃśena triṣu lokeṣu tās tā yonīḥ prapatsyate. ‖ 93 ‖

91a = H. 2367a.	91a = Bḍ. II. 73.104b; Mt. 47.248b; Vā. 98.104a. 1) Mt. -kī tu Viṣṇuyaśasaḥ. 2) Mt. -yapuraḥsaraḥ.

91b = Bḍ. II. 73.105a; H. 2368a; Mt. 47.249a; Vā. 98.104b. 1) H. -saṃpanno; Mt.Vā. -bhūto.

92a = Mt. 47.249b.	92a = Bḍ. II. 73.105b; Vā. 98.105a. 1) Vā T. sarva-.

92b = Bḍ. II. 73.106a; Mt. 47.249c; Vā. 98.105b.

92_1 = Bḍ. II. 73.106b, 107a; Vā. 98.106.
92_2 = Bḍ. II. 73.107b, 108a; Vā 98.107. 1) Bḍ. Pa-.
92_3 = Bḍ. II. 73.108b, 109a; Vā. 98.108. 1) Bḍ. Tubarāñ. 2) Vā. Barbarāṃś. 3) Bḍ. Ba-. 4) Bḍ. Va-. 5) Bḍ. Ān-; Vā.T. -pakān An-. 6) Vā. Rudrān.
92_4 = Bḍ. II. 73.109b, 110a; Vā. 98.109.
92_5 = Bḍ. II. 73.110b, 111a; Vā. 98.110. 1) Bḍ. -vasenasya.
92_6 = Bḍ. II. 73.111b, 112a; Vā. 98.111. 1) Bḍ. -dramasaḥ.

93 = Mt. 47.250.	93 = Bḍ. II. 73.112b, 113a; Vā. 98.112.

pañcaviṃśe sthitaḥ Kalkiś	pañcaviṃś*e* sthit*aḥ*[1]) kalpe
caritārthaḥ sasainikaḥ |	pañcaviṃśat *sa*[2]) vai samāḥ |
śūdrān saṃśodhayitvā tu	vinighnan sarvabhūtāni
samudrāntaṃ ca vai svayam || 94 ||	mānuṣān eva sarvaśaḥ. || 94 ||
pravṛttacakro balavān	kṛtvā bījāvaśeṣāṃ tu
saṃhāraṃ tu kariṣyati. |	mahīṃ krūreṇa karmaṇā |

*saṃśāt*ayitvā[1]) vṛṣalān prāyaśas tān adhārmikān
tataḥ sa vai tadā[2]) Kalkiś caritārthaḥ sasainikaḥ. \|\| 95 \|\|

prajās taṃ sādhayitvā tu	karmaṇā nihatā ye tu,
samṛddhās tena vai svayam	siddhās te tu punaḥ svayam |

akasmāt ku[1]pitânyonyaṃ bhayiṣyant*i* *ca*[2]) mohitāḥ. \|\| 96 \|\|
kṣapayitvā tu tān[1]) sarvān[2]) bhāvinârthena coditaḥ[3]) \|
Gaṅgā-Yamunayor madhye niṣṭhāṃ prāpsyati sānugaḥ. \|\| 97 \|\|
tato vyatīte k*alp*e[1]) tu sāmātye[2]) sahasainike[3]) \|
nṛpeṣv atha *vi*[4]naṣṭeṣu tadā tv apragrahāḥ prajāḥ[5]). \|\| 98 \|\|
rakṣaṇe vinivṛtte tu[1]) hatvā cânyonyam āhave \|
parasparahṛtasvāś ca[2]) nirākrandāḥ[3]) suduḥkhitāḥ \|\| 99 \|\|
purāṇi hitvā grāmāṃś ca tuly*ās* *tā*[1]) niṣparigrahāḥ \|
praṇaṣṭ*aśruti*[2]*dh*armāś ca naṣṭ*adharm*ā[3]śramās tathā, \|\| 100 \|\|

\| aṭṭaśūlā jānapadāḥ śivaśūlāś catuṣpathāḥ \|
\| pramadāḥ keśaśūlāś ca bhaviṣyanti yugakṣaye. \|\| 100₁ \|\|

hrasva*dehā*[1]yuṣaś caiva bhaviṣyanti vanaukasaḥ. \|

---

94 = Mt. 47.251.	94 = Bḍ. II. 73.113b, 114a; Vā. 98.113. 1) Vā. -śotthite. 2) Vā.T. -ti vai.
95a = Mt. 47.252a.	95a = Bḍ. II. 73.114b; Vā. 98.114a.

95bc = Bḍ. II. 73.115; Mt. 47.252b, 253a; Vā. 98.114b, 115a. 1) Bḍ. śāntayitvā tu; Mt. utsādayitvā. 2) Mt. -tas tadā sa vai.

96a = Mt. 47.253b.	96a = Bḍ. II 73.116a; Vā. 98.115b.

96b = Bḍ. II. 73.116b; Mt. 47.254a; Vā. 98 116a. 1) Mt. ko-. 2) Mt. -tīha.

97 = Bḍ. II. 73.117; H. 2368b, 2369a; Mt. 47.254b = a; Vā. 98.116b, 117a. 1) H. ca tān; Mt. tu te. 2) Mt. 'nyonyaṃ. 3) Vā.T. -tān.

98 = Bḍ. II. 73.118; H. 2369b, 2370a; Mt. 47.255; Vā. 98.117b, 118a. 1) H. -taḥ kule vyatīte; Mt. -taḥ kāle vyatīte; Vā. v. Kalkau. 2) Bḍ. samāpte; Mt. sa devo; Vā.T. sāmānyaiḥ. 3) Mt. 'ntaradhīyata; Vā. -kaiḥ. 4) H.Mt. pra-. 5) Mt. prajānāṃ saṃgrahāt tadā.

99 = Bḍ. II. 73.119; H. 2370b, 2371a; Mt. 47.256; Vā. 98.118b, 119a. 1) H. kṣaṇena nirvṛte caiva \|. 2) Mt. -raṃ ca hatvā tu; Vā. -hṛtāśvāsa. 3) Bḍ. -ānandāḥ.

100 = Bḍ. II. 73.120; Mt. 47.257; Vā. 98 119b, 120a. 1) Mt. -yatve. 2) Mt. -ṭāśrama-. 3) Mt. -ṭavarṇā-.

\| 100₁ = Mt. 47.258.

101 = Bḍ. II. 73.121, 122a; Mt. 47.259, 260a; Vā. 98.120b, 121a. 1) Bḍ.Vā. -vā

saritparvata*sevi*[2]nyaḥ patramūla[3]phalāśanāḥ |
cīra*patrā*[4]jinadharāḥ saṃkaraṃ ghoram ā*sth*itāḥ[5]) || 101 ||
utpātaduḥkhāḥ svalpārthā | alpāyuṣo naṣṭavārtā
bahubādhāś ca tāḥ prajāḥ. | bahvābādhāḥ suduḥkhitāḥ. |
evaṃ kaṣṭam[1]) anuprāptāḥ kali[2]saṃdhyāṃśake tadā |
prajāḥ[3]) kṣayaṃ prayās[4]yanti sārdhaṃ kaliyugena tu[5]). || 102 ||
kṣīṇe kaliyuge tasmi*ṃs tataḥ* kṛta*yugaṃ*[1]) punaḥ[2]) |
pra*var*tsyate[3]) yathānyāyaṃ svabhāvād eva nânyathā. || 103 ||
ity etat kīrtitaṃ *sarvaṃ*[1]) devāsuraviceṣṭitam, |
Yaduvaṃśaprasaṅgena *mahad vo*[2]) Vaiṣṇavaṃ yaśaḥ. || 104 ||

Turvasos tu[1]) pravakṣyāmi Pūror Druhyor Anos tathā[2]). || 105 ||

---

alpā-. 2) Mt. -vāsi-. 3) Mt. -nyo mūlapatra-. 4) Mt. -carmā-. 5) Mt. āśritāḥ.

102^{a} = Mt. 47.260^{b}. | 102^{a} = Bḍ. II. 73.122^{b}; Vā. 98.122^{a}.
102^{bc} = Bḍ. II. 73.123; H. 2371^{b}, 2372^{a}; Mt. 47.261; Vā. 98.122^{b}, 123^{a}.
1) Bḍ.Vā.V. kāṣṭām. 2) Mt. kāle. 3) Mt. tataḥ. 4) Mt. gamiṣ-. 5) H. ha.

103 = Bḍ. II. 73.124; H. 2372^{b}, 2373^{a}; Mt. 47.262^{a} = a; Vā. 98.123^{b}, 125^{a}.
1) Bḍ.Vā. -min pravṛtte ca kṛte. 2) Mt. kṛtam avartata. 3) Bḍ.Vā. prapatsyante.

104 = Bḍ. II. 73.125; Mt. 47.262^{b}, 263^{a}; Vā. 98.125^{b}, 126^{a}. 1) Mt. samyag. 2) Mt. samāsād.

---

105 = Bḍ. II. 73.126; Br. 13.141^{b}; H. 1829^{b}; Mt. 47.263^{b}; Vā. 98.126^{b}.
1) H. ca. 2) Br.H. Druhyoś c-Ânor Yados tathā; Mt. -yos tathā hy Anoḥ.

6. Kapitel.

'A.

(Bḍ. II. 74.1—103; Br. 13.14b—49, 142—153a; H. 1668b—1711, 1830—1841; Mt. 48.1—108; Vā. 99.1—119a; cfr. A. 277.1—17; Bhg. IX. 23.1—18a; Ga. 139.63—74; Mh. I. 4179—4222; Vi. IV. 16—18.8.)

Turvasos *tu*[1]) suto Vahnir[2]), *Gobhānus tasya* câ[3]tmajaḥ, |
Gobhānos tu suto *vīras*[4]) Tr*aiś*ānur[5]) aparājitaḥ, || 1 ||
Karaṃdhamas tu Traisāno*r*[1]), Maruttas[2]) tasya[3]) câtmajaḥ: |
— anyas[4]) tv Āvikṣito[5]) rājā Maruttaḥ kathitaḥ *purā*[6]) —. || 2 ||

anapatyo 'bhavad rājā[1])
yajvā vipuladakṣiṇaḥ, |
duhitā Saṃ*y*atā[2]) nāma[3])
tasyâsīt pṛthivīpateḥ; || 2₁ ||
dakṣiṇārthe[1]) tu sā dattā
Saṃvartāya mahātmane. |

anapatyo Maruttas tu
sa rājâsīd iti śrutam[1]). |

Duṣyantaṃ[1]) Pauravaṃ câpi[2]) *sa vai*[3]) putram akalpayat[4]). || 3 ||
evaṃ Yayāti[1]śāpena jarāsaṃkramaṇe *purā*[2]) |
Turvasoḥ Pauravaṃ[3]) vaṃśaṃ[4]) praviveśa *purā kila*[5]). || 4 ||

---

1 = A. 277.1a = a; Bḍ. II. 74.1; Br. 13.142, 121⟨⟩; H. 1830; Mt. 48.1; Vā. 99.1. 1) A.Br. 13.121⟨⟩H. -soś ca. 2) A. Vargo; Mt.T. Garbho. 3) Bḍ.Vā. Vahner Gobhānur ā-. 4) Br.H. rājā. 5) Bḍ.Vā. Trisānur; Br. Aiśānur; Mt. Trisārir; Vā.T Traiśano.

2 = Bḍ. II. 74.2; Br. 13.143, 121⟨⟩; H. 1831; Mt. 48.2a = a; Vā. 99.2. 1) Br.H. Traisānor; Br.T. Aiśānor; Mt. Traisārir; Vā.T. Trisānos tu, Bḍ.Vā.V. tu Traiśano. 2) Mt. Bharatas; Vā. Marut. 3) Vā. tasya tu. 4) H. anvas. 5) Bḍ. Āvijñito; Br. 13.121⟨⟩ Avijíto. 6) Br. 13.121⟨⟩ H. -tas tava; Br. -to mayā.

2₁ = Br. 13.144; 121⟨⟩; H. 1832. 1) H. Saṃmatā.

3a = Br. 13.145a, 121⟨⟩; H. 1833a. 1) Br. 13.121⟨⟩ rājā ca paramāyuś ca. 2) Br. -thaṃ. 3) Br. 13.121⟨⟩ -nī.

3a = Bḍ. II. 74.3a; Vā. 99.3a. 1) Vā. -taḥ.

3b = Bḍ. II. 74.3b; Br. 13.145b, 121⟨⟩; H. 1833b; Mt. 48.2b; Vā. 99.3b. 1) Bḍ. Duṣkantaṃ; H. Duṣmantaṃ; Mt. Duṣyantaḥ; Vā.T. Duṣkṛtaṃ. 2) Mt. -vasyâpi. 3) Br.H. lebhe; Mt. tasya; Vā. sarve. 4) Br.H. akalmaṣam; Mt. -tro hy akalmaṣaḥ; Vā. akalpayan.

4 = Bḍ. II. 74.4; Br. 13.146, 121⟨⟩; H. 1834; Mt. 48.3; Vā. 99.4. 1) Br.H. -teḥ. 2) Br.H. tadā; Vā.T. jarāyāḥ saṃkrameṇa tu. 3) Br.H. Pauravaṃ Turvasor. 4) H. -śaḥ. 5) Br. dvijottamāḥ; H. nṛpottama; Br. 13.121⟨⟩ -maḥ.

Duṣ*ya*ntasya[1]) tu dāyādo *Varūtho*[2]) *nāma pārthivaḥ*[3]), |
Varūthāt[4]) *tu tath-Āṇḍīraś*[5]), catvāras[6]) tasya câtmajāḥ[7]): || 5 ||
Pāṇḍyaś[1]) ca Keralaś caiva *C*olaḥ[2]) *Ku*lyas[3]) *tathaiva ca*[4]), |
teṣāṃ janapadāḥ *Kulyāḥ*[5]) Pāṇḍyāś Colāś sa-Keralāḥ. || 6 ||

Druhyoś ca[1]) tanayau[2]) *vīrau*[3]) Babhruḥ Setuś[4]) ca *viśrutau*[5]), |
*A*ruddhaḥ[6]) Setuputras *tu*[7]), *Bābhravo Ripur*[8]) ucyate. || 7 ||
Yauvanāśvena sam*are*[1]) kṛcchreṇa nihato balī, |
yuddhaṃ sumahad āsīt *tu*[2]) māsān pari catur[3]daśa. || 8 ||
*A*r*uddh*asya tu[1]) dāyādo[2]) Gāndhāro nāma pārthivaḥ[3]), |
khyāyate yasya nāmnā *vai*[4]) Gāndhāraviṣayo mahān. || 9 ||
Gāndhāra[1]deśajāś *caiva*[2]) Turagā vājināṃ varāḥ, |
G*āndhāra*[3]putro Dharm*as tu*[4]), *Gh*ṛtas[5]) tasy*âtmaj*o[6]) 'bhavat.||10||
Ghṛtāc[1]) ca[2]) *Durdamo*[3]) jajñe, Pracetās tasya câtmajaḥ, |
Pracetasaḥ *putraśataṃ rājānaḥ sarva eva te*[4]), || 11 ||
Mlecchar*ā*ṣṭrādhipāḥ sarve[1]) udīcīṃ diśam āśr[2]itāḥ. |

5 = Bḍ. II. 74.5; Br. 13.147, 121⟨⟩; H. 1835; Mt. 48.4; Vā. 99.5. 1) Bḍ. Vā V. Duṣkantasya; H. -mantasya; Vā.T. -kṛtasya. 2) Bḍ. Sarūpyo; Br. Karūromaḥ; 121⟨⟩ Karūṣaḥ sa; H. Karutthāmaḥ; Vā. Śarūtho. 3) Br.H. prajeśvaraḥ. 4) Bḍ. Sarūpyāt; Br. Karūromād; Br.V. Karūṣāmād; 121⟨⟩ Karūṣad; H. Karutthāmād; Vā. Śarūthāt. 5) Br. ath-Âhrīdaś; 121⟨⟩, H. ath-Âkrīḍaś; Vā.T. Janāpīḍaś. 6) Mt. Saṃdhānas. 7) Mt. -jaḥ.

6 = Bḍ. II. 74.6; Br. 13.148a = a, 13.121⟨⟩; H. 1836; Mt. 48.5; Vā. 99.6. 1) Br. 13.121⟨⟩ Yāmaś. 2) Br. Kālaś; Br.H. Kolaś. 2) Br.H. Colaś; Mt. Karṇas. 3) Br.H. -ca pārthivaḥ. 4) Br.H.Mt. sphītāḥ.

7 = Bḍ. II. 74.7; Br. 13.148b, 149a, 121⟨⟩ = a; H. 1837; Mt. 48.6a = a; Vā. 99.7. 1) Mt. tu; Vā. Druhyasya. 2) Br. tanayo. 3) Br. 13.148bH. rājan, Br. 13.121⟨⟩ viprā; Mt. śūrau. 4) Br. 13.148b Babhrusetuś, 13.121⟨⟩ Badhruḥ Seruś; Mt. Setuḥ Ketus. 5) Br.H. pārthivaḥ; Mt. tathaiva ca. 6) Br. Aṅgāra-; H. Aṅgāraḥ. 7) H. ca; Br. -setus tat putro. 8) Br.H. marutāṃ patir.

8 = Bḍ. II. 74.8; Br. 13.149b, 150a; H. 1838; Vā. 99.8. 1) Bḍ. samitau; Vā. samiti. 2) Br. apy āsīn; H. asyâsīn. 3) Br.T. -sān paricarad.

9 = Bḍ. II. 74.9; Br. 13.150b, 151a; H. 1839; Mt. 48.6b, 7a; Vā. 99.9. 1) Br. Aṅgārasetor; H. Aṅgārasya tu; Mt. Setuputraḥ. 2) Mt. Śaradvāṃs tu. 3) Mt. -ras tasya câtmajaḥ. 4) Bḍ.Vā. tu; Mt. -nâsau.

10 = Bḍ. II. 74.10; Br. 13.151b, 152a; H. 1840; Mt. 48.7b, 8a; Vā. 99.10. 1) Mt. Āraṭṭa-. 2) Bḍ.Vā. câpi; Mt. tasya. 3) Br.H. Anos tu. 4) Br.H. -mo 'bhūd. 5) Bḍ.Vā.T. Dhṛtas; Br.T. Dyutas. 6) Bḍ.Vā. tasya suto.

11 = Bḍ. II. 74.11; Br. 13.152b, 153a; H. 1841; Mt. 48.8b, 9a; Vā. 99.11. 1) Br.T. Dyutād. 2) Bḍ.Vā.T. Dhṛtasya, Vā.V. Ghṛ-; H. tu. 3) Br.T. Vanaduho; V. Chātadruho; H. Duduho; Mt. Viduṣo. 4) Br H. Sucetās tu kīrtitās tv (H. -tā hy) Anavo mayā.

12a = Bḍ. II. 74.12a; Mt. 49.9b; Vā. 99.12a. 1) Bḍ.Vā. -ve hy. 2) Bḍ. āsthi-.

Anoś caiva sutā vīrās[1]) trayaḥ *paramadhārmikāḥ*[2]): || 12 ||
Sabhānaraś Cākṣuṣaś ca[1]) Param*anyus*[2]) tathaiva ca[3]). |
Sabhānarasya putras tu vidvān Kālānalo[4]) nṛpaḥ, || 13 ||
Kālānalasya[1]) dharm*ātmā*[2]) Sṛñjayo[3]) nāma *vai* sutaḥ[4]). |
Sṛñjayasyâ[5]bhavat putro vīro rājā[6]) Puraṃjayaḥ, || 14 ||
Janamejayo mahā*rāja*[1]) Puraṃjayasuto 'bhavat. |
Janamejayasya rājarṣer[2]) Mahāśālo 'bhavat sutaḥ[3]), || 15 ||

deveṣu sa parijñātaḥ	āsīd Indra-samo rājā
pratiṣṭhitayaśā bhuvi. |	pratiṣṭhitayaśā *divi*[1]). |

Mahāmanāḥ suta*s*[1]) *tasya*[2]) Mahāśālasya dhārmikaḥ[3]) || 16 ||

jajñe vīraḥ suragaṇaiḥ	saptadvīpeśvaro rājā[1])
pūjitaḥ sumahāmanāḥ. |	cakravartī mahā*yaśāḥ*[2]). |

Mahāmanās tu putrau dvau[1]) janayāmāsa *viśrutau*[2]): || 17 ||
Uśīnaraṃ ca dharmajñaṃ[1]) Titikṣuṃ *ca mahābal*am[2]). |
Uśīnarasya patnyas[3]) tu pañca rājarṣivaṃśajāḥ[4]): || 18 ||
Nṛgā[1]) Kṛm*ir*[2]) Navā Darvā[3]) pañcamī ca[4]) Dṛṣad[5]vatī. |
Uśīnarasya putrās[6]) tu pañca tāsu[7]) kulodvahāḥ || 19 ||

12b = Bḍ. II. 74.12b; Br. 13.14b; H. 1668b; Mt. 48.10a; Vā. 99.12b. 1) Br.H. Kakṣeyos tanayās tv āsaṃs; Vā. Anoḥ putrā mahātmānas. 2) Br. H. -ya eva mahārathāḥ.

13 = Bḍ. II. 74.13; Br. 13.15; H. 1669; Mt. 48.10b, 11a; Vā. 99.13. 1) Bḍ. Kālacakṣuḥ; Vā. ca Pakṣaś ca. 2) Mt. Parameṣus; Vā. Parapakṣas. 3) Bḍ. Parākṣaś cêti viśrutāḥ. 4) Mt. Kolāhalo.

14 = Bḍ. II. 74.14; Br. 13.16; H. 1670; Mt. 48.11b, 12a; Vā. 99.14. 1) Mt. Kolāhalasya. 2) Br.H. -majñaḥ. 3) Mt. Saṃjayo. 4) Bḍ.Mt. viśrutaḥ; Vā. dhārmikaḥ. 5) Mt. Saṃjayasyâ-. 6) Bḍ. nāmnā; Mt. nāma.

15 = Br. 13.17; H. 1671; Mt. 48.12b, 13a; Vā. 99.15. 1) Br. muniśreṣṭhāḥ; Vā. mahāsattvaḥ. 2) H. -ṣir. 3) Vā. -van nṛpaḥ.

16a = Br. 13.18a; H. 1672a.

16a = Bḍ. II. 75.15a; Mt. 48.13b; Vā. 99.16a. 1) Mt. -yaśâbhavat.

16b = Bḍ. II. 74.15b; Br. 13.18b; H. 1672b; Mt. 48.14a; Vā. 99.16b. 1) Br. T.H. -nā nāma. 2) Br.T. suto; Br.V. suto jajñe. 3) Br.T. viśrutaḥ.

17a = Br. 13.19a; H. 1673a.

17a = Bḍ. II. 74.16a; Mt. 48.14b; Vā. 99.17a. 1) Mt. jajñe. 2) Mt. -manāḥ.

17b = Bḍ. II. 74.16b; Br. 13.19b; H. 1673b; Mt. 48.15a; Vā. 99.17b. 1) Bḍ.Mt. dvau putrau. 2) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

18 = Bḍ. II. 74.17; Br. 13.20; H. 1674; Mt. 48.15b, 16a; Vā. 99.18. 1) H. -jña. 2) Bḍ.Vā. -ṣuṃ caiva dhārmikam; Mt. caiva tāv ubhau. 3) H. putrās. 4) Mt. -ṣisambhavāḥ.

19 = Bḍ. II. 74.18; Br. 13.21; H. 1675; Mt. 48.16b, 17a; Vā. 99.19ab. 1) Mt.

tapasā *caiva*[1]) mahatā[2]) jātā vr̥ddhasya[3]) *dhārmik*āḥ[4]): |

Nr̥gāyās tu Nr̥gaḥ putraḥ,	Nr̥gā[1]yās tu Nr̥[2]gaḥ putro,
Kr̥myāḥ[1]) Kr̥mir ajāyata, ‖ 20 ‖	Navāyā Nava eva tu[3]), ‖ 20 ‖
Navā[1]yās tu *Navaḥ putro*[2]),	Kr̥myāḥ Kr̥mis tu, Darvāyāḥ
Darvā[3]yāḥ Suvrato 'bhavat, |	Suvrato nāma dhārmikaḥ, |
Dr̥ṣa[1]dvat*yāḥ sutaś câpi*[2]) Śibir[3])	Auśīnaro *nr̥paḥ*[4]). ‖ 21 ‖
Śib[1]es tu Śib[1]ayo, *viprā*[2])!	Śibeḥ Śivapuram khyātam,
Yaudheyās tu Nr̥gasya ha, |	Yaudheyam tu Nr̥[1]gasya *ca*[2]), |

Navasya Navarāṣṭram tu, Kr̥mes tu Kr̥milā purī, ‖ 22 ‖
Suvratasya tath-Âmbaṣṭhā[1]); Śib[2]iputrān nibodhata[3])! |
Śib[2]es tu Śib[2]ayaḥ putrāś catvāro loka*viśrut*āḥ[4]): ‖ 23 ‖
Vr̥ṣa[1]darbhaḥ Suvīraś *ca*[2]) Kekayo[3]) Ma[4]drakas tathā, |
teṣām janapadāḥ[5]) sphītāḥ[6]) Kekayā[7]) Ma[8]drakās tathā ‖ 24 ‖
Vr̥ṣadarbhāḥ Suvīrāś ca[1]). Titikṣ*os tu prajās tv im*āḥ[2]): |
Titikṣur a[3]bhavad rājā pūrvasyām diśi *viśrutaḥ*[4]), ‖ 25 ‖
Uṣ[1]adratho mahā*bāhus*[2]), tasya *Hem*aḥ[3]) suto 'bhavat[4]), |

Bhr̥śā; Vā.T. Mr̥gā. 2) Bḍ.Vā. -mī; Mt. Kr̥śā. 3) Mt. -śā. 4) Mt. yā ca devī. 5) H. -śad-. 6) Bḍ. putryas. 7) Mt. tāsu jātāḥ.

20a = Bḍ. II. 74.19a; Br. 13.22a; H. 1676a; Mt. 48.17b; Vā. 99.19. 1) Bḍ. -syataḥ su-; Mt. -sā te tu; Vā. -sā te su-. 2) Bḍ. -to. 3) Vā. -tavorddhāś ca. 4) Br.H. câtmajāḥ.

20b = Br. 13.22b; H. 1676b. 1) Br.T. -yām; H. -yā.

20b = Bḍ. II. 74.19b; Mt. 48.18a; Vā. 99.20a. 1) Mt.T. Bhr̥śā-; Vā. Mr̥gā-. 2) Vā. Mr̥-.

21a = Br. 13.23a; H. 1677a; Mt. 48.18b. 1) Mt. Kr̥śā-. 2) Mt. Kr̥śo jajñe. 3) Mt. -śā-.

21a = Bḍ. II. 74.20a; Vā. 99.20b.

21b = Bḍ. II. 74.20b; Br. 13.23b; H. 1677b; Mt. 48.18c; Vā. 99.21a. 1) H. -śa-. 2) Bḍ.Vā. -tīsutaś câpi; Br.H. -tyās tu samjajñe. 3) H. -vir. 4) Bḍ.Vā. dvijāḥ.

22a = Br. 16.24a; H. 1678a. 1) H. Śivayas. 2) H. tāta.

22a = Bḍ. II. 74.21a; Vā. 99.21b. 1) Vā.T. Mr̥-. 2) Vā. tu.

22b = Bḍ. II. 74.21b; Br. 13.24b; H. 1678b; Vā. 99.22a.

23 = Bḍ. II. 74.22; Br. 13.25; H. 1679; Mt. 48.21a, 19a; Vā. 99.22b, 23a. 1) Br. -ṭhāḥ. 2) H. Śiv-. 3) H. -dha me; Mt. Kr̥śasya Vr̥ṣalā purī. 4) Bḍ.Vā. -sammatāḥ.

24 = Bḍ. II. 74.23; Br. 13.26; H. 1680; Mt. 48.19b, 20a; Vā. 99.23b, 24a. 1) Mt. Pr̥thu-. 2) Bḍ.Vā. tu. 3) H.Mt.V. Kaikeyo. 4) Mt. Bha-. 5) H. -dā. 6) Br. -tā. 7) H. Kaikeyā. 8) Br.H. Ma-; Mt. Bha-.

25 = Bḍ. II. 74.24; Br. 13.27; H. 1681; Mt. 48.21b, 22a; Vā. 99.24b, 25a. 1) Mt. Navasya navarāṣṭram tu; Vā. -bhāḥ Sūcīdarbhās. 2) Bḍ. Vā. -ṣoḥ śr̥ṇuta prajāḥ; H. -jāḥ śr̥ṇu; Mt. -jām śr̥ṇu. 3) Br.V.H. Taitikṣavo '; Vā. Taitikṣur. 4) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata.

26 = Bḍ. II. 74.25; Br. 13.28; H. 1682; Mt. 48.22b, 23a; Vā. 99.25b, 26a. 1) Bḍ.Vā.Uś-; Mt. Br̥h-. 2) Br. -virgaḥ; H. -rājā; Mt. sutas tasya.

Hemasya[5] Sutapā jajñe, sutaḥ[6]) Sutapaso[7]) Baliḥ[8]). || 26 ||

jāto mānuṣayonau tu	jāto manuṣya[1]yonyāṃ *tu*[2])
sa rājā kāñcaneṣudhiḥ,		kṣīṇe vaṃśe praj*epsa*yā[3])	
mahāyogī sa tu Balir	mahāyogī sa tu Balir
babhūva nṛpatiḥ purā. || 27 ||	baddho *yaḥ sa* mahāmanāḥ[4]).||27||

putrān utpādayāmāsa *pañca* va*ṃśa*[1]karān bhuvi[2]): |
Aṅga*ṃ sa janayāmāsa*[3]) Vaṅga*ṃ*[4]) Suhma*ṃ*[5]) tathaiva ca || 28 ||
Puṇḍra*ṃ*[1]) Kaliṅga*ṃ*[2]) ca tathā. Bāleyaṃ kṣa[3]tram ucyate: |
Bāleyā brāhmaṇāś caiva tasya vaṃśakarā*ḥ prabhoḥ*[4]). || 29 ||
Bales tu[1]) Brahmaṇā datto[2]) var*a*ḥ[3]) prītena *dhīmataḥ*[4]): |
mahāyogitvam āyuś ca kalpasya[5]) parimāṇaka*m*[6]) || 30 ||
saṃgrāme câpy ajeyatvaṃ dharme caiva pra*dhāna*tā[1]) |
trailok[2]yadarśanaṃ *caiva*[3]) prādhānyaṃ prasave tathā || 31 ||
bale[1]) câpratimatvaṃ *vai* dharma[2]tattvārthadarśanam, |
caturo niyatān varṇāṃs tvaṃ[3]) vai[4]) sthāpayitêti ca[5]). || 32 ||
ity ukto vibhunā rājā Baliḥ śāntiṃ parāṃ yayau, |
kālena mahatā *vidvān*[1]) svaṃ ca[2]) sthānam upāga*taḥ*[3]). || 33 ||
teṣāṃ janapadāḥ *pañca*[1]): Aṅgā[2]) Vaṅgāḥ *sa*[3]-Suhmakāḥ[4]) |

3) Br H. Phenas tasya; Mt. tasya Seno. 4) Mt. 'bhavat sutaḥ. 5) Br. Phenasya; H. Phenāt tu; Mt. Senasya. 6) Br. tataḥ. 7) Mt. -jñe Sutapas tanayo; Vā. -yaśā. 8) Vā. balī.

27 = Br. 13.29: H. 1683.

27 = Bḍ. II. 74.26; Mt. 48.23b, 24a; Vā. 99.26b, 27a. 1) Mt. mānuṣa-. 2) Bḍ.Vā. vai. 3) Mt. -jecchayā. 4) Mt. -dho bandhair mahātmanā.

28 = Bḍ. II. 74.27; Br. 13.30; H. 1684; Mt. 48.24b, 25a; Vā. 99.27b, 28a. 1) Bḍ.Vā. cāturvarṇya-. 2) Mt. kṣetrajān pañca pārthivān. 3) Br.H. -gaḥ prathamato jajñe. 4) Br.H. -gaḥ. 5) Br.H. -mas.

29 = Bḍ. II. 74.28; Br. 13.31; H. 1685; Mt. 48.25bc; Vā. 99.28b, 29a. 1) Bḍ. Yuddhaṃ; Br.H. -ḍraḥ. 2) Br.H. -gaś. 3) Mt. kṣe-. 4) Br.T.H. -rā bhuvi; Br.V. -śasamudbhavāḥ.

30 = Bḍ. II. 74.29; Br. 13.32; H. 1686; Mt. 48.26; Vā. 99.29b, 30a. 1) Br. -leś ca. 2) Bḍ.Vā. -tā. 3) Bḍ.Vā. -rāḥ. 4) Br. bho dvijāḥ; H. Bhārata; Vā.T. dharmataḥ. 5) Vā. -pāyuḥ. 6) Br.H. -taḥ.

31 = Bḍ. II. 74.30; Br. 13.33b, 34a; H. 1687; Mt. 48.27; Vā. 99.30b, 31a. 1) Bḍ. -bhāvataḥ; Br. -natām; Mt. caivôttamā matiḥ; Vā. prabhāvanā. 2) Mt. -kāl-. 3) Br.H. câpi.

32 = Bḍ. II. 74.31; Br. 13.33a, 34b; H. 1688; Mt. 48.28; Vā. 99.31b, 32a. 1) Bḍ. Baleś; Mt. jayaṃ. 2) Mt. -timaṃ yuddhe dharme. 3) Mt. -ṇān sa. 4) Br.H. ca. 5) Bḍ. vai; H. -ha; Mt. -tā prabhuḥ.

33 = Bḍ. II. 74.32; Br. 13.35; H. 1689a, 1692a; Vā. 99.32b, 33a. 1) Br. viprāḥ; H. rājan. 2) Vā.T. vai. 3) Br.H. -gamat.

34a = Bḍ. II. 74.33a; Br. 13.36a; H. 1692b; Mt. 48.29a; Vā. 99.33b. 1) Bḍ.

Kaliṅgāḥ Puṇḍrakāś caiva
prajās tv Aṅgasya *sāmpratam*[1]. ||

Puṇḍrāḥ Kaliṅgāś ca tathā,
teṣāṃ vaṃśaṃ[1]) nibodhata! ||34||

tasya te tanayāḥ sarve kṣetrajā munisaṃbhavāḥ |
saṃbhūtā Dīrghatamasaḥ Sudeṣṇāyāṃ mahaujasaḥ. || 341 ||

ṛṣaya (munaya) ūcuḥ:
kathaṃ Baleḥ sutā jātāḥ
pañca tasya mahātmanaḥ, |
kiṃnāmnī mahiṣī tasya
janitā, katama ṛṣiḥ, || 35 ||
kathaṃ côdpāditās tena,
tan naḥ prabrūhi pṛcchatām, |
māhātmyaṃ ca prabhāvaṃ ca
nikhilena vadasva tat! || 351 ||

kathaṃ Baleḥ sutāḥ pañca
janitāḥ kṣetrajāḥ prabho |
ṛṣiṇā Dīrghatamasā[1]),
eta*t pra*[2]brūhi pṛcchatām! || 35 ||

sūta uvāca:
ath-Ôtathya iti[1]) khyāta āsīd *dhīmān*[2]) ṛṣiḥ purā |
bhāryā[3]) vai Mamatā nāma babhūvâsya mahātmanaḥ. || 36 ||
*Utathya*sya[1]) *kanīyāṃs tu*[2]), *purodha yo divaukasām*[3]), |
Bṛhaspatir bṛhattejā[4]) Mamatāṃ *so 'bhyapadya*ta[5]). || 37 ||
uvāca Mamatā taṃ tu *Bṛhaspatim anicchatī*[1]): |
antarvatny asmi te bhrātur jyeṣṭhasya *tu viramyatām*[2]). || 38 ||

ayaṃ tu me mahābhāga
garbhaḥ ku*kṣau*[1]) Bṛhaspate |
Au*tathyo*[2]) bhrātṛjanyas te
sopāṅgaṃ vedam udgiran. || 39 ||

ayaṃ hi me mahā[1]garbho
ro*ravīti*[2]) Bṛhaspate |
*ajasra*ṃ[3]) brahma câbhyasya
ṣaḍaṅgaṃ vedam udgiran. || 39 ||

amogharetās tvaṃ câpi, na māṃ bhajitum arhasi, |

Vā. sphītā; Mt. -ṣāṃ ca pañca dāyādā. 2) Bḍ. -ga-. 3) Bḍ. -gāś cā; Mt.Vā. Vaṅg-Āṅgāḥ (Vā. -ga-). 4) Mt.Vā. Suhmakās tathā.

34b = Br. 13.36b; H. 1693a.
1) H. me śṛṇu.

34b = Bḍ. II. 74.33b; Mt. 48 29b; Vā. 99.34a. 1) Mt. Aṅgasya tu.

| 341 = Bḍ. II. 74.34; Vā. 99.34bc.

---

35 = Mt. 48.30.

351 = Mt. 48.31.

35 = Bḍ. II. 74.35; Vā. 99.35. 1) Bḍ. -sa hy. 2) Vā. etan no.

36 = Bḍ. II. 74.36; Mt. 48.32; Vā. 99.36. 1) Bḍ. Uśijo nāma vi-; Mt. ath-Ôśija; Va. Aśijo nāma vi-. 2) Mt. vidvān. 3) Mt. patnī.

37 = Bḍ. II. 74 37; Mt. 48.33; Vā. 99.37. 1) Bḍ. Uśijasya; Vā. Aśijasya. 2) Mt. yavīyān vai. 3) Mt. bhrātṛpatnīm akāmayat. 4) Mt.T. mahātejā. 5) Mt. -tām etya kāmataḥ.

38 = Bḍ. II. 74.38; Mt. 48.34; Vā. 99.38. 1) Mt. devaraṃ varavarṇinī. 2) Bḍ. -syâsya ca bhāminī; Vā. -syâṣṭamitā iti.

39 = Mt. 48.35. 1) Mt.T. kupyed; V. kukṣo. 2) Mt. Auśijo.

39 = Bḍ. II. 74.39; Vā. 99.39. 1) Bḍ. -hān. 2) Vā. rocate 'ti, V. rodate. 3) Vā. aśijaṃ.

asminn eva[1]) *gate*[2]) kāle yathā vā manyase *pra*[3]bho. || 40 ||
evam uktas tayā[1]) samyag bṛhattejā Bṛhaspatiḥ |
kāmātmā*naṃ*[2]) mahātmâpi nâtmānaṃ[3]) so 'bhya*dhā*[4]rayat; || 41 ||
saṃbabhūvaiva dharmātmā tayā sārdhaṃ *akāmayā*[1]). |
utsṛjantaṃ *tu tad*[2]reto *garbhasthaḥ so*[3]) 'bhyabhāṣata: || 42 ||
bhos tāta vācām adhipa[1]), dvayor nêhâsti saṃ*bhavaḥ*[2]), |
amoghāretās tvaṃ câ[3]pi pūrvaṃ câhām ihâgataḥ. || 43 ||
śaśāpa[1]) taṃ tadā[2]) kruddha evam ukto Bṛhaspatiḥ |
cfr. 6. K. B. Śl. 27b, 28a. *Utathya*sya[3]) *sutaṃ*[4]) bhrātur garbhasthaṃ bhagavān ṛṣiḥ: || 44 ||
yasmāt tvam īdṛśe kāle *sarvabhūte*psite *sati*[1]) |
mām evam uktavā*n mohā*t[2]), tamo dīrghaṃ pravekṣyasi. || 45 ||
tato Dīrghatamā nāma śāpād ṛṣir ajāyata. |
a*th-Autathyo*[1]) bṛhatkīrtir Bṛhaspatir ivaujasā || 46 ||
ūrdhvaretās tata*ś câpi nya*vasa*d*[1]) bhrātur āśrame, |
godharmaṃ Saurabheyā*t*[2]) tu Vṛṣabhāc chrutavā*n prabhoḥ*[3]). || 47 ||
tasya bhrātā pitṛvy*as tu*[1]) cakāra bhava*na*ṃ[2]) tadā; |
tasmin *hi tatra vasati*, yadṛcchā*bhyāgato*[3]) Vṛṣaḥ || 48 ||
darśā[1]rthaṃ āhṛ[2]tān darbhāṃś cacāra Surabhī*suta*ḥ[3]), |
jagrāha taṃ Dīrghatamā *visphurantaṃ tu*[4]) śṛṅgayoḥ[5]). || 49 ||
sa tena[1]) nigṛhīta*s tu*[2]) na cacāla padāt padam, |
tato 'bravīd Vṛṣas taṃ vai: muñca māṃ balināṃ vara! || 50 ||
na mayâsāditas tāta balavāṃs tva*d*[1]*vidha*ḥ[2]) kvacit, |

---

40 = Bḍ. II. 74.40; Mt. 48.36; Vā. 99.40. 1) Mt. -vaṃ. 2) Bḍ. yathā-. 3) Bḍ. vi-.
41 = Bḍ. II. 74.41; Mt. 48.37; Vā. 99.41. 1) Mt.T. tathā. 2) Mt. -mā sa. 3) Mt.T. na manaḥ. 4) Mt. -vā-.
42 = Bḍ. II. 74.42; Mt. 48.38; Vā. 99.42. 1) Bḍ.Vā. Bṛhaspatiḥ. 2) Bḍ. Vā. tadā. 3) Mt. vācaṃ garbho.
43 = Bḍ II. 74.43; Mt. 48.39; Vā. 99.43. 1) Bḍ. śukraṃ tyākṣīś ca mā jīva; Vā. nôsnātaka nyase hy asmin. 2) Mt. nâstīha saṃsthitiḥ. 3) Bḍ. vâ-.
44 = Bḍ. II. 74.44; Mt. 48.40; Vā. 99.44. 1) Mt. so 'śapat. 2) Mt. -taḥ. 3) Bḍ. Uśijasya; Vā. Aśijaṃ taṃ. 4) Mt. putraṃ jyeṣṭhasya vai.
45 = Bḍ. II. 74.45; Mt. 48.41; Vā. 99.45. 1) Mt. garbhastho 'pi niṣedhasi. 2) Mt -vāṃs tasmāt.
46 = Bḍ. II. 74.46; Mt. 48.42; Vā. 99.46. 1) Bḍ. -Auśijo; Mt. T. ato 'ṃśajo, V. Utathya jo; atho Ausijo; Vā. -Âśijo.
47 = Bḍ. II. 74.47; Mt. 48.43; Vā. 99.47. 1) Mt. tato 'sau vai vasate. 2) Mt. sa dharmān Saurabheyāṃs, Vā. godhar-. 3) Mt. vāṃs tataḥ; Vā. -bho.
48 = Bḍ. II. 74.48; Mt. 48.44; Vā. 99.48. 1) Mt. -vyo yaś. 2) Mt. -raṇaṃ. 3) Mt. -min nivasatas tasya yadṛcchātas tu vai.
49 = Bḍ. II. 74.49; Mt. 48.45; Vā. 99.49. 1) Mt. yajñā-. 2) Bḍ. āstṛ-. 3) Vā. -vṛtaḥ. 4) Vā. ca. 5) Mt. śṛṅgayos tu catuṣpadam.
50 = Bḍ. II. 74.50; Mt. 49.46; Vā. 99.50. 1) Mt. tenâsau. 2) Mt -taś ca.
51a = Bḍ. II. 74.51a; Mt. 49.47a; Vā. 99.51a. 1) Bḍ. tad-. 2) Mt. -tsamaḥ.

mama cânyaḥ samo vâpi	Tryambakaṃ vahatā devaṃ
na hi me balasaṃkhyayā. ‖ 51 ‖	yato jāto 'smi bhūtale ‖ 51 ‖

muñca *māṃ balināṃ śreṣṭha*[1], prītas te 'haṃ[2], varaṃ vṛṇu! |
evam ukto 'bravīd enaṃ: jīvaṃs tvaṃ me[3]) kva yāsyasi? ‖ 52 ‖
tena tvâhaṃ na[1]) mokṣyāmi parasvādaṃ catuṣpadam. |
| tatas taṃ Dīrghatamasaṃ sa Vṛṣaḥ pratyuvāca ha: ‖ 53 ‖
nâsmākaṃ vidyate tāta pātakaṃ steyam eva ca[1]), |
bhakṣyābhakṣyaṃ *na jānīmaḥ*[2]) peyāpeyaṃ ca *sarvaśaḥ*[3]) ‖ 54 ‖
kāryākāry*aṃ* ca *vai vipra*[1]) gamyāgamy*aṃ*[2]) tathaiva ca. |
na pāpmāno vayaṃ vipra[3]), dharmo *hy* e[4]ṣa gavāṃ smṛ[5]taḥ. ‖ 55 ‖
gavāṃ nāma *sa*[1]) vai śrutvā saṃbhrāntas *tam amuñcatā*[2]) |

śaktyânnapānadānāt tu	bhaktyā cânuśravikayā
gopatiṃ saṃprasādayan[1]). ‖ 56 ‖	gosutaṃ[1]) vai prasādayau[2]). ‖ 56 ‖

prasādite gate tasmin[1]) godharmaṃ bhaktitas tu[2]) saḥ |
manasaiva *tadā* dadhre[3]) tanniṣṭhas[4]) tatparāyaṇaḥ[5]). ‖ 57 ‖
tato yavīyasaḥ patnīm *Autathyasyâbhyamanyata*[1]) |

	viceṣṭamānāṃ rudatīm
	daivāt saṃmūḍhacetanaḥ. ‖ 58 ‖
kṛtāvalepāṃ tāṃ matvā	avalepaṃ tu taṃ matvā
so 'naḍvān iva na kṣamaḥ. ‖ 58 ‖	śara[1]dvāṃs tasya nâkṣamat
godharmaṃ tu paraṃ matvā	godharmaṃ vai balaṃ kṛtvā
snuṣāṃ tāṃ abhyapadyata. ‖ 59 ‖	snuṣāṃ sa hy abhya[2]manyata. ‖ 59 ‖
nirbhartsyaṃ cainaṃ ruddhvā ca	viparyayaṃ tu taṃ dṛṣṭvā
bāhubhyāṃ saṃpragṛhya ca |	śaradvān pravicintya ca[1]) |

51b = Mt. 49.47b.	51b = Bḍ. II. 74.51b; Vā. 99.51b.

52 = Bḍ. II. 74.52; Mt. 49.47c, 48a; Vā. 99.52. 1) Mt. -ca tatêti ca punaḥ. 2) Bḍ. pratisnehaṃ. 3) Mt. -van me tvaṃ.
53a = Bḍ. II. 74.53a; Mt. 49.48b; Vā. 99.53a. 1) Mt. eṣa tvāṃ na vi-. | 53b = Bḍ. II. 74.53b; Vā. 99.53b.
54 = Bḍ. II. 74.54; Mt. 48.49; Vā. 99.54. 1) Vā. vā. 2) Mt. tathā caiva. 3) Mt. tathaiva ca.
55 = Bḍ. II. 74.55; Mt. 48.50(ba); Vā. 99.55. 1) Vā.T. na vai vidmo. 2) Mt. kāryā- kārye na vâgamyāgamanaṃ ca. 3) Mt. dvipadāṃ bahavo hy ete. 4) Mt. -ma e-. 5) Bḍ. śru-.
56a = Bḍ. II. 74.56a; Mt. 48.51a; Vā. 99.56a. 1) Mt. dharmaṃ tu. 2) Mt. -tas tu visṛjya tam; Vā. tv anumucya tam.

56b = Mt. 48.51b. 1) Mt.T. -yat.	56b = Bḍ. II. 74.56b; Vā. 99.56b. 1) Vā. goṣu taṃ. 2) Vā. -yat.

57 = Bḍ. II. 74.57(a)b; Mt. 48.52; Vā. 99.57. 1) Bḍ. prasādato vṛṣendrasya. 2) Bḍ. -maṃ jagṛhe 'tha. 3) Mt. samâdadhyau; Vā.T. tadâdatte. 4) Bḍ. tadvidhas. 5) Mt.T. -paro hi saḥ.
58a = Bḍ. II. 74.58a; Mt. 48.53a; Vā. 99.58a. 1) Mt. Gautamasyâbhyapadyata.

58b = Mt. 48.53b.	58b = Bḍ. II. 74.58b; Vā. 99.58b.
59 = Mt. 48.54a.	59 = Bḍ. II. 74.59; Vā. 99.59. 1) Bḍ. sura-. 2) Vā.T. sa sama-.
60 = Mt. 48.54b, 55a.	60 = Bḍ. II. 74.60; Vā. 99.60. 1) Vā.T. pratyacintayat, V. pratîcin-

āvyam arthaṃ tu taṃ jñātvā | bhaviṣyam arthaṃ jñātvā ca
ihātmyāt tam uvāca sā: || 60 || mahātmā tv avamatya tam[2]) || 60 ||
paryayaṃ tu taṃ labdhvā | provāca Dīrghatamasaṃ
.adyān iva vartase, | krodhāt saṃraktalocanaḥ: |

gamyāgamyaṃ na jānīṣe godharmāt prārthayan snuṣām[1]). || 61 ||
durvṛttaṃ tvām[1]) tyajāmy *eṣa*[2]), gaccha tvaṃ svena karmaṇā! |
yasmāt tvaṃ andho vṛddhaś ca bhartavyo dura*nu*[3]ṣṭhitaḥ, || 62 ||
tenâsi tvaṃ parityakto, durācāro 'si me mataḥ[1]). |
karmaṇy asmiṃs tataḥ krūre tasya buddhir ajāyata, |
nirbhartsya caiva bahuśo bāhubhyāṃ parigṛhya ca || 62I ||
koṣṭhe samudre[1]) prakṣipya Gaṅgāmbhasi samutsṛjat. |

m uhyamānaṃ vegena | uhyamānaḥ samudras tu
)taso 'bhyāśam abhyagāt[1]). | saptāhaṃ srotasā tadā. |
tam sastrīko Balir nāma
rājā dharmārthatattvavit || 63 ||
apaśyan majjamānaṃ tu
srotaso[1]) 'bhyāśam āgatam. |

taṃ *gṛhītvā*[1]) sa dharmātmā Balir Vairocanas tadā |
antaḥpure jugopainaṃ bhakṣy*air*[2]) bhojyaiś ca tarpayan. || 64 ||
prītaḥ *sa vai*[1]) vareṇ*âtha*[2]) chandayāmāsa vai Balim, |
sa ca tasmād[3]) varaṃ vavre putrārthī[4]) Dānavarṣabhaḥ. || 65 ||
saṃtānārthaṃ mahābhāga bhāryāyāṃ[1]) mama mānada |
putrān dharmārtha*saṃyuktān*[2]) utpādayitum arhasi. || 66 ||
evam ukt*as tu tena* ṛ[1]ṣis tathâstv ity uktavān *hi tam*[2]). |

tasya rājā svāṃ bhāryāṃ | Sudeṣṇāṃ nāma bhāryāṃ svāṃ
.deṣṇāṃ nāma prāhiṇot. || 67 || | rājâsmai prāhiṇot tadā. || 67 ||

---

tya yam. 2) Vā. ca na mṛtyutām.

a = Mt. 48.55b. | 61a = Bḍ. II. 74.61a; Vā. 99.61a.

61b = Bḍ. II. 74.61b; Mt. 48.56a; Vā. 99.61b. 1) Mt.T. sutām.

62 = Bḍ. II. 74.62; Mt. 48.56b, 57b; Vā. 99.62ab. 1) Vā. -tas tvaṃ. 2) Mt. adya. 3) Mt. -adhi-.

| 62I = Bḍ. II. 74.63, 64a; Vā. 99.62c, 63ab. 1) Vā. -tiḥ.

63a = Bḍ. II. 74.64b; Mt. 48.57a; Vā. 99.63c. 1) Mt.T. kāṣṭhe samudge, V. samudre.

63bc = Bḍ. II. 74.65; Vā. 99.64ab.

a = Mt. 48.58a. 1) Mt. āgataḥ. | 64a = Bḍ. II. 74.66a; Vā. 99.64c. 1) Vā. -sā-.

64bc = Bḍ. II. 74.66b, 67a; Mt. 48.58b, 59a; Vā. 99.65. 1) Mt. jagrāha tam. 2) Mt. -ya-.

65 = Bḍ. II. 74.67b, 68a; Mt. 48.59b, 60a; Vā. 99.66. 1) Mt. -taś caivaṃ. 2) Mt. -ṇaiva. 3) Mt. tasmāc ca sa. 4) Mt. -ṭhe.

66 = Bḍ. II. 74.68b, 69a; Mt. 48.60bc; Vā. 99.67. 1) Vā. -yā. 2) Mt. -tattvajñān.

67a = Bḍ. II. 74.69b; Mt. 48.61a; Vā. 99.68a. 1) Mt. -to 'tha devar-. 2) Mt. prabhuḥ.

b = Mt. 48.61b. | 67b = Bḍ. II. 74.70a; Vā. 99.68b.

andhaṃ vṛddhaṃ ca taṃ *dṛṣ*[1]*ṭvā* na sā devī jagāma ha, |
svāṃ ca[2]) dhātreyikāṃ[3]) tasm*ai bhūṣayitvā vyasarjayat*[4]). || 68 ||

tasyāṃ Kākṣīvadādīṃś ca
śūdrayonāv ṛṣir vaśī |
janayāmāsa dharmātmā
putrān[1]) ity evam ādikān[2]). || 69 ||
uvāca taṃ Balī rājā
dṛṣṭvā Kākṣīvadādikān: |
pravīṇān ṛṣidharmasya
cêśvarān brahmavādinaḥ || 70 ||
vidvān pratyakṣadharmāṇāṃ
buddhimān vṛttimāñ śucīn. |
mamaiva cêti hôvāca
taṃ Dīrghatamasaṃ Baliḥ. || 71 ||
nêty uvāca munis taṃ vai,
mamaivam iti câbravīt, |
utpannāḥ śūdrayonau tu
bhavacchande su[1]rottama. || 72 ||

Kakṣīvac[1]-Cakṣuṣau tasyāṃ
śūdrayonyām ṛṣir vaśī |
janayāmāsa dharmātmā
putrāv etau mahaujasau. || 69 ||
Kakṣīva[1]-Cakṣuṣau tau tu
dṛṣṭvā rājā Balis tadā |
a[2]dhītau vidhivat samyag
īśvarau brahmavādinau || 70 ||
siddhau pratyakṣadharmāṇau
buddhau śreṣṭhatamāv api |
mamaitāv iti hôvāca
Balir Vairocanas tv ṛṣim. || 71 ||
nêty uvāca tatas taṃ tu,
mamaitāv iti câbravīt, |
utpannau śūdrayonau tu
bhava*cchad*mā[1]surottamau. || 72 ||

andhaṃ vṛddhaṃ ca māṃ *ma*[1]tvā Sudeṣṇā mahiṣī tava |
prāhiṇod avamān*ān* me[2]) śūdrāṃ dhātreyikāṃ[3]) *mama*[4]). || 73 ||
tataḥ prasādayāmāsa *punas*[1]) taṃ ṛṣisattamam |
Balir bhāryāṃ Sudeṣṇāṃ *ca*[2]) bhartsayāmāsa vai *prabhuḥ*[3]). || 74 ||
punaś caināṃ alaṃkṛtya ṛṣaye pratyapādayat, |
tāṃ sa Dīrghatamā devīm *abravīd: yadi māṃ śubhe*[1]) || 75 ||
dadhnā lavaṇamiśreṇa svabhya[1]ktaṃ *nagnakaṃ tathā*[2]) |
le[3]h*iṣyasy*[4]) ajugupsantī ā[5]pādatalamastakam, || 76 ||
tatas tvaṃ prāpsyase devi putrā*ṃś ca*[1]) manasêpsitān. |
tasya sā tad vaco devī sarvaṃ kṛtavatī ta*dā*[2]) |
apānaṃ *ca saṃ*[3]āsādya *jugupsantī hy*[4]) *avarjayat*[5]). || 77 ||

---

68 = Bḍ. II. 74.70b, 71a; Mt. 48.61c, 62a; Vā. 99.69. 1) Mt. jñā-. 2) Mt. śūdrāṃ. 3) Vā. -yakīṃ. 4) Mt. -māv andhāya prāhiṇot tadā.

69 = Mt. 48.62b, 63a. 1) Mt.T. śūdrān. 2) Mt.T. -kām.
70 = Mt. 48.63b, 64a.
71 = Mt. 48.64b, 65a.
72 = Mt. 48.65b, 66a. 1) Mt.V. na tava kṣetre na-.

69 = Bḍ. II. 74.71b, 72a; Vā. 99.70. 1) Vā. -va-.
70 = Bḍ. II. 74.72b, 73a; Vā. 99.71. 1) Vā. -va. 2) Vā. prā-.
71 = Bḍ. II. 74.73b, 74a; Vā. 99.72.
72 = Bḍ. II. 74.74b, 75a; Vā. 99.73. 1) Bḍ. -vataḥ kṣmā-.

73 = Bḍ. II. 74.75b, 76a; Mt. 48.66bc; Vā. 99.74. 1) Mt. jñā-. 2) Bḍ. -nīya; Vā. -nāya. 3) Vā. -treyakīṃ. 4) Mt. nṛpa.
74 = Bḍ. II. 74.76b, 77a; Mt. 48.67; Vā. 99.75. 1) Mt. Balis. 2) Mt. -liḥ Sudeṣṇāṃ tāṃ bhāryāṃ. 3) Mt. Dānavaḥ.
75 = Bḍ. II. 74.77b, 78a; Mt. 48.68; Vā. 99.76. 1) Mt. -vīṃ tathā kṛtavatīṃ tadā.
76 = Bḍ. II. 74.78b, 79a; Mt. 48.69ab; Vā. 99.77. 1) Mt. tv abhya-; Vā. svavya. 2) Mt. madhukena tu. 3) Vā. li-. 4) Mt. liha mām 5) Bḍ. hy ā-.
77 = Bḍ. II. 74.79b, 80; Mt. 48.69c, 70; Vā. 99.78, 79a. 1) Mt. -trān vai.

tām uvāca tataḥ *sarṣir*[1]): yat[2]) te parihṛtaṃ śubhe,
vinâpānaṃ kumāraṃ *tvaṃ*[3]) janayiṣyasi pūrvajam. || 78 ||
| tatas taṃ Dīrghatamasaṃ sā devī pratyuvāca ha:
nârhasi tvaṃ mahābhāga putraṃ dātuṃ *mamê*[1]dṛśam; || 79 |
| toṣitaś ca yathāśakti prasādaṃ kuru me prabho! || 79₁ ||
Dīrghatamā uvāca:

tavâpacārād devy eṣa
nânyathā bhavitā śubhe.
naiva dāsyati putras te,
pautro vai dāsyate phalam, || 80 ||

tavâparādho devy eṣa.
nânyathā bhavitā tu vai.
devīdṛśaṃ[1]) ca te pau[2]tram
ahaṃ dāsyāmi suvrate. || 80 ||

tasyâpānaṃ vinā caiva yogya[1]bhāvo bhaviṣyati. |
tāṃ sa[2]) Dīrghatamāś *caiva*[3]) kukṣau spṛṣṭvêdam abravīt: || 81 ||

prāśitaṃ yad yad aṅgeṣu,
na sopasthaṃ śucismite, |
tena tiṣṭhanti te garbhe
paurṇamāsyām ivôḍurāṭ || 82 ||

prāśitaṃ dadhi yat te 'dya
mamâṅgād vai śucismite, |
tena te pūrito garbhaḥ
paurṇamāsyām ivôdadhiḥ. || 82 ||

bhaviṣyanti kumārās te[1]) pañca devasutopamāḥ |
tejasvinaḥ *parākrāntā*[1]) yajvāno dhārmikās *tathā*[2]). || 83 ||
ta*to 'ṅ*gas[1]) tu Sudeṣṇāyā jyeṣṭha[2]putro vyajāyata, |
*Vaṅ*gas ta*smāt*[3]) Kaliṅgas *tu*[4]) Puṇḍraḥ Suhmas[5]) tathaiva ca. | 84 ||
va*ṃśabhā*jas[1]) tu pañcaite Baleḥ kṣet*re 'bhavaṃs tadā*[2]). |
ity ete Dīrghatamasā Baler dattāḥ sutāḥ *purā*[3]) || 85 ||

pratiṣṭhām āgatānāṃ hi
brāhmaṇyaṃ kārayaṃs tataḥ, |

prajā *hy u*pa[2]hatās tasya
Brahmaṇā kāraṇaṃ prati: |
apatyam asya dāreṣu
sveṣu mā bhūn mahātmanaḥ. |

tato *manuṣya*[1]yonyāṃ vai[2]) janayāmāsa sa[3]) prajāḥ. || 86 ||

---

2) Bḍ.Vā. tathā. 3) Mt. tasya sâpānam. 4) Vā. ny-. 5) Mt. devī pariharat tadā.

78 = Bḍ. II. 74.81; Mt. 48.71; Vā. 99.79bc. 1) Mt. so 'tha. 2) Bḍ. yas. | 79a = Bḍ. II. 74.82a; Vā. 99.80a. [3) Mt. tu.

79b(a) = Bḍ. II. 74.82b; Mt. 48.72a; Vā. 99.80b. 1) Mt. -traṃ me dātum ī-. | 79₁ = Mt. 48.72b.

80 = Mt. 48.73.

80 = Bḍ. II. 74.83; Vā. 99.81. 1) Bḍ. -vīdānīṃ. 2) Vā. pu-.

81 = Bḍ. II. 74.84; Mt. 48.74; Vā. 99.82. 1) Vā. -yā-. 2) Mt. tasmād. 3) Mt. -māṅgeṣu.

82 = Mt. 48.75.

82 = Bḍ. II. 74.85; Vā. 99.83.

83 = Bḍ. II. 74.86; Mt. 48.76; Vā. 99.84. 1) Mt. tu. 2) Mt. suvṛttāś ca. 3) Mt. -kāś ca te.

84 = Bḍ. II. 74.87; Mt. 48.77; Vā. 99.85. 1) Mt. tadaṃśas. 2) Mt. -ṭhaḥ. 3) Mt. Aṅgas tathā. 4) Mt. -gaś ca. 5) Vā. -ḍro Brahmas.

85 = Bḍ. II. 74.88; Mt. 48.78; Vā. 99.86. 1) Mt. Vaṅgarājas. 2) Mt. -leḥ putrāś ca kṣetrajāḥ. 3) Mt. -tās tathā.

86a = Mt. 48.79a.

86ab = Bḍ. II. 74.89; Vā. 99.87. 1) Vā. -jās tv apa-.

86b = Bḍ. II. 74.90a; Mt. 48.79b; Vā. 99.88a. 1) Mt. mānuṣa-. 2) Mt. sa. 3) Mt. vai.

tatas taṃ Dīrghatamasaṃ	Surabhir Dīrghatamasam
Surabhir vākyam abravīt: |	atha prīto vaco 'bravīt: |
vicārya yasmād godharmaṃ	vicārya yasmād godharmaṃ
pramāṇaṃ te kṛtaṃ vibho ‖ 87 ‖	tvaṃ evaṃ kṛtavān asi ‖ 87 ‖
śaktyā cânanyayâsmāsu,	*bhaktyā cânanyayâsmāsu,*
tena prītâsmi te 'nagha; |	*mune*[1]) prīto 'smi tena te; |
tasmāt tubhyaṃ tamo dīrghaṃ	tasmāt tava tamo dīrghaṃ
āghrāyâpanudāmi te. ‖ 88 ‖	nistudāmy, adya paśya vai. ‖ 88 ‖
Bārhaspatyas tathaivaiṣa	Bārhaspatyaṃ ca yat te 'nyat
pāpmā vai tiṣṭhati tvayi, |	pāpaṃ saṃtiṣṭhate tanau, |

jarā[1]mṛtyu*bhayam*[2]) caiva ā[3]ghrāya *pranu*[4]dāmi te. ‖ 89 ‖

sadyaḥ sa ghrātamātras tu	āghrātamātr*aḥ so*[1]) 'paśyat
asito munisattamaḥ |	sadyas tamasi nāśite |

āyuṣmāṃś ca *yuvā caiva*[1]) cakṣuṣmāṃś ca tato 'bhavat. ‖ 90 ‖

gobhyāhate tamasi vai	gavā *hṛta*[1]tamāḥ so 'tha
Gautamas tu tato 'bhavat. |	Gautamaḥ samapadyata. |

Kā[1]kṣīvāṃs tu tato gatvā saha pitrā Girivrajam[2]) ‖ 91 ‖

dṛṣṭvā spṛṣṭvā pitur vai sa	yathôddiṣṭaṃ hi pitr*ātha*[1])
hy upaviṣṭaś ciraṃ tapaḥ |	cacāra vipulaṃ tapaḥ. |

tataḥ kālena mahatā tapasā bhāvitaḥ sa *vai*[1]) ‖ 92 ‖

vidhūya mātṛjaṃ kāyaṃ	vidhūya sānujo doṣān
brāhmaṇyaṃ prāptavān vibhuḥ. |	brāhmaṇyaṃ prāptavān prabhuḥ. |

tato 'bravīt pitā tv *enaṃ*[1]): putravān asmy ahaṃ *prabho*[2]), ‖ 93 ‖
sat[1]putreṇa *tvayā tāta*[2]) kṛtārtho *'smi*[3]) yaśasvinā. \|
muktvâ[4]tmānaṃ[5]) tat*aḥ so 'tha*[6]) prāptavān Brahmaṇaḥ kṣayam. ‖ 94 ‖

---

87 = Mt. 48.80. | 87 = Bḍ. II. 74.90b, 91a; Vā. 99.88b, 89a.

88 = Mt. 48.81. | 88 = Bḍ. II. 74.91b, 92a; Vā. 99.89b, 90a. 1) Vā. tena nyāyena mumuce aham.

89a = Mt. 48.82a. | 89a = Bḍ. II. 74.92b; Vā. 99.90b.

89b = Bḍ. II. 74.93a; Mt. 48.82b; Vā. 99.91a. 1) Mt. -rām. 2) Mt. -yum tamaś. 3) Bḍ. hy ā-. 4) Mt. -yâpanu-.

90a = Mt. 48.83a. | 90a = Bḍ. II. 74.93b; Vā. 99.91b. 1) Bḍ. -tro 'sau.

90b = Bḍ. II. 74.94a; Mt. 48.83b; Vā. 99.92a. 1) Mt. vapuṣmāṃś ca.

91a = Mt. 48.84a. | 91a = Bḍ. II. 74.94b; Vā. 99.92b. 1) Vā.T. dīrgha-, V. -vādgata-.

91b = Bḍ. II. 74.95a; Mt. 48.84b; Vā. 99.93a. 1) Vā. -prajām.

92a = Mt. 48.85a | 92a = Bḍ. II. 74.95b; Vā. 99.93b. 1) Vā. -trarthe.

92b = Bḍ. II. 74.96a; Mt. 48.85b; Vā. 99.94a. 1) Mt. -tas tu saḥ.

93a = Mt. 48.86a. | 93a = Bḍ. II. 74.96b; Vā. 99.94b.

93b = Bḍ. II. 74.97a; Mt. 48.86a; Vā. 99.95a. 1) Mt. taṃ vai; Vā. cainaṃ. 2) Mt. tvayā.

94 = Bḍ. II. 74.97b; 98a; Mt. 48.86b, 87a; Vā. 99.95b, 96a. 1) Bḍ. su-. 2) Mt. tu dharmajña. 3) Bḍ. -thaś ca; Mt. 'haṃ. 4) Bḍ.Vā. yuktā-. 5) Vā.T. -mā hi. 6) Mt. -to 'sau vai.

brahmaṇyaṃ prāpya Kākṣī[1]vān sahasraṃ asṛjat sutān, |
Kūṣ[2]māṇḍā[3]) Gautamās *te vai*[4]) smṛtāḥ Kakṣī[1]vataḥ sutāḥ. || 95 ||
ity eṣa Dīrghatamaso Baler Vairocanasya *vai*[1]) |
samāgam*aḥ samākhyā*taḥ[2]) saṃtā*naś*[3]) côbhayos tathā[4]). || 96 ||
Balis tān abhi*ṣicyê*ha[1]) pañca putrān akalmaṣān |

kṛtārthaḥ so 'pi dharmātmā	kṛtārthaḥ so 'pi yogātmā
yogamāyāvṛtaḥ svayam |	yogam āśritya ca prabhuḥ |
adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ	adṛśyaḥ sarvabhūtānāṃ
kālāpekṣaḥ sa vai prabhuḥ. || 97 ||	kālākāṅkṣī caraty uta. || 97 ||

Aṅgaputro mahān asīd	tatr-Âṅgasya tu *dāyādo*[1])
rājendro Dadhivāhanaḥ, |	rājâsīd Dadhivāhanaḥ, |
	so 'parādhāt[2]) Sudeṣṇāyā
	Anapāno 'bhavan nṛpaḥ |

Dadhivāhana[1]putras tu rājā Divirath*o 'bhavat*[2]). || 98 ||

putro Divirathasyâsīc	putro Divirathasyâsīd[1])
Chakratulyaparākramaḥ |	vidvān Dharmaratho nṛpaḥ, |
vidvān Dharmaratho nāma,	sa *vai*[2]) Dharmarathaḥ śrīmā*n*
tasya Citrarathaḥ sutaḥ. || 99 ||	*ye*[3]na Viṣṇupade girau || 99 ||
tena Dharmarathenâtha	somaḥ Śakreṇa saha vai
tadā[1]) *Viṣṇupade*[2]) girau |	*yajñe*[1]) pīto mahātmanā, |
yajatā saha Śakreṇa	sūnur Dharmarathasyâpi
somaḥ pīto mahātmanā. || 100 ||	rājā Citraratho 'bhavat[2]). || 100 ||

atha Citrarathasyâpi *putro*[1]) Daśa[2]ratho 'bhavat |

---

95 = Bd. II. 74.98b, 99a; Mt. 48.87b, 88a; Vā. 99.96b, 97a. 1) Mt. Kākṣī-. 2) Mt. Kauṣ-. 3) Vā.T. kṛṣṇāṅgā. 4) Mt. -māś caiva.
96 = Bd. II. 74.99b, 100a; Mt. 48.89; Vā. 99 97b, 98a. 1) Mt. ca. 2) Mt. -mo vaḥ kathitaḥ. 3) Mt. -tatiś; Vā. -nāṃ. 4) Vā. tayoḥ.
97a = Bd. II 74.100b; Mt. 48.90a; Vā. 99.98b. 1) Mt. -nandyâha.
97bc = Mt. 48.90b, 91a. | 97bc = Bd. II. 74.101; Vā. 99.99.

98a = Br. 13.87a; H. 1693b. | 98ab = Bd. II. 74.102; Mt. 48.91b = a; Vā. 99.100. 1) Bd.Vā. rājarṣe. 2) Vā. sāparādha-.
98b(c) = Bd. II. 74.103a; Br. 13.87b; H. 1694a; Mt. 48.92a; Vā. 99.101a. 1) Bd.Vā. Anapānasya. 2) Bd.Mt.Vā. -thaḥ smṛtaḥ.
99 = Br. 13.88; H. 1694b, 1695a. | 99 = Bd. II. 74.103b = a; Mt. 48.92b, 93a; Vā. 99.101b, 102a. 1) Mt. āsīd Divirathāpatyaṃ. 2) Mt. hi. 3) Mt. -māṃs te-.
100 = Br. 13.89; H. 1695b, 1696a. 1) H. tathā. 2) Br. Kālañjare. | 100 = Mt. 48.93b, (94a); Vā. 99.102b, 103a. 1) Mt. vai rājñā saha. 2) Mt. atha Dharmarathasyâbhūt putraś Citrarathaḥ kila

Lomapāda iti khyāto, ya[3]sya Śāntā sutâbhavat. || 101 ||
atha[1]) Dāśarathir vīraś Caturaṅgo mahāyaśāḥ[2]) |
Ṛṣyaśṛṅgaprasādena jajñe kula*vi*[3]vardhanaḥ. || 102 ||
Caturaṅgasya putras tu Pṛthulākṣa [1]) iti smṛ[2]taḥ |
Pṛthulākṣa[1]sutaś *câpi*[3]) Campo nāma[4]) *mahāyaśāḥ*[5]). || 103 ||
Campasya tu purī Campā[1]), yā Māliny abhavat pur*ā*[2]), |
Pūrṇabhadraprasādena Haryaṅgo 'sya suto 'bhavat. || 104 ||
tato Vaibhāṇḍak*is*[1]) tasya vāraṇaṃ Śakravāraṇam[2]) |
avatārayāmāsa[3]) mahīṃ mantrair vāhanam uttamam. || 105 ||
Haryaṅgasya tu dāyādo[1]) rājā[2]) Bhadrarathaḥ *smṛtaḥ*[3]), |
putro[4]) Bhadrarathasyâsīd Bṛhatkarmā prajeśvaraḥ[5]). || 106 ||
Bṛhad*bhānuḥ*[1]) sutas tasya, *y*as[2]māj jajñe Bṛhanmanāḥ[3]), |
Bṛhanmanās[4]) tu rājendro janayāmāsa vai sutam || 107 ||
nāmnā Jayadrathaṃ nāma[1]), *y*as[2]mād Dṛḍha[3]ratho nṛpaḥ, |
āsīd Dṛḍharathasyâpi[4]) viśvajij Janamejayaḥ[5]). || 108 ||

dāyādas tasya *vai* Karṇo[1]),	dāyādas tasya c-Âṅgo *vai*[1]),
Vikarṇas tasya câtmajaḥ, |	yas[2]māt Karṇo 'bhavan nṛpaḥ, |

---

101 = Br. 13.40; H. 1696b, 1697a; Mt. 48.(94b), 95a; Vā. 99.103bc. 1) Vā. rājā. 2) H. Dava-. 3) Mt. tasya Satyarathaḥ putras tasmād Daśarathaḥ kila. 3) Mt. -tas ta-.

102 = Br. 13.41; H. 1697b, 1698a; Mt. 48.95b, 96a; Vā. 99.104. 1) Br.H. tasya; Vā. sa tu. 2) Vā. -manāḥ. 3) Br. vaṃśavi-; Mt. svakula-; Vā. 'tha kula-.

103 = Br. 13.42; H. 1698b, 1699a; Mt. 48.96b, 97a; Vā. 99.105ab. 1) Vā -lāśva. 2) Vā. śru-. 3) Br.H. -to rājā. 4) Mt. -panāmā. 5) Mt.Vā. babhūva ha.

104 = Br. 13.43; H. 1699b, 1700a; Mt. 48.97b, 98a; Vā 99.105c, 107c. 1) Vā. ramyā. 2) Mt. pūrvaṃ yā Mālinī bhavat; Vā. ramyā ramyā yā mālinī bhavat.

105 = Br. 13.44; H. 1700b, 1701a; Mt. 48.(98b), 99a; Vā. 99.108. 1) Vā. jajñe Vaitaṇḍikas. 2) Mt. yajñe Vibhāṇḍakāc câsya Vāraṇaḥ śatruvāraṇaḥ. 3) Vā. ānayāmāsa sa.

106 = Br. 13.45; H. 1701b, 1702a; Mt. 48.99b, 100a; Vā. 99.109. 1) Br. sutas tatra. 2) Mt. jāto. 3) Mt.Vā. kila. 4) Mt.Vā. atha. 5) Mt. janeśvaraḥ.

107 = Br. 13.46; H. 1702b, 1703a; Mt. 48.100b, 101a; Vā. 99.110. 1) Br.H. -darbhaḥ; Mt. -bhānuḥ; Vā. -rathaḥ. 2) Mt.Vā. tas-. 3) Mt. mahātmavān. 4) Mt. -haddhānus.

108 = Br. 13.47; H. 1703b, 1704a; Mt. 48.101b, 102a; Vā. 99.111. 1) H. vīraṃ. 2) Mt.Vā. tas-. 3) Mt. Bṛhad-. 4) Mt. Bṛhadrathāc caiva. 5) Br. -yī; H. -ya.

109 = Br. 13.48; H. 1704b, 1705a. 1) Karṇas tu.

109 = Mt. 48.102b, 103a; Vā. 99.112. 1) Vā. cângebhyo. 2) Mt. tas-. 3) Vā. Sura-. 4) Mt. Pṛthusenas tathâtmajaḥ.

tasya putraśataṃ tv āsīd | Karṇasya Vṛṣa[3]senas tu,
Aṅgānāṃ kulavardhanam. || 109 || Dvijas tasyâtmajaḥ[4]) smṛtaḥ. 109

ṛṣaya ūcuḥ:

kathaṃ sūtātmajaḥ[1]) Karṇaḥ, katham A[2]ṅgasya câtmajaḥ[3]), |
etad icchāmah e[4]) śrotum atyanta[5]kuśalo hy asi! || 109[1] ||

sūto uvāca:

Bṛhad*bhānu*[1]suto *jajñe*[2]) rājā nāmnā[3]) Bṛhanmanāḥ |
tasya patnīdvayaṃ câ[3]sīd *Vainateyasute* śubhe[5]): || 110 ||
Yaśodevī ca Satyā ca, tābhyāṃ[1]) vaṃśas tu *bhi*[2]dyate[3]). |
Jayadrathas[4]) tu rājendro[5]) Yaśodevyāṃ vyajāyata[6]), || 111 ||
brahmakṣat*rottara*ḥ[1]) Satyāṃ[2]) Vijayo[3]) nāma viśrutaḥ[4]). |
Vijayasya Dhṛtiḥ[5]) putras, tasya putro Dhṛta[6]vrataḥ, || 112 ||
Dhṛtavratasya[1]) putras tu Satyakarmā mahāyaśāḥ[2]). |
Satyakarmaśutaś câpi[3]) sūtas tv A[5]dhirathas tu vai[5]), || 113 ||
yaḥ[1]) Karṇaṃ pratijagrāha, tena Karṇas tu sūtajaḥ. |
etad vaḥ kathitaṃ sarvaṃ[2]) Karṇaṃ prati *mahābala*m[3]). ||114||

Karṇasya Vṛṣasenas tu,
Vṛṣas tasyâtmajaḥ smṛtaḥ. |

ete 'ṅga[1]vaṃśajāḥ[2]) sarve rājānaḥ kīrtitā mayā, |
satyavratā mahātmānaḥ | vistareṇânupūrvyā[1]) ca
prajāvanto mahārathāḥ. || 115 || | Pūros tu śṛṇuta *pra*[2]jāḥ! |

109[1] = Mt. 48.104; Vā. 99.113. 1) Vā. sūtātmajaḥ katham. 2) Vā. c-Âṅ-. 3) Vā. vaṃśajaḥ. 4) Vā. -ma vai. 5) Vā. -artham.

110 = H. 1705[b], 1706[a]; Mt. 48.105ab; Vā. 99.114. 1) H. -darbha-; Vā. -bhānoḥ. 2) H. yas tu. 3) Vā. nāmnā rājā. 4) Mt. hy ā-. 5) Mt. -sīc Chaivyasya tanaye hy ubhe; Vā. -sīc Caidyasyôbhe; ca te sute.

111 = H. 1706[b], 1707[a]; Mt. 48.105c, 106a; Vā. 99.115. 1) Mt. tayor. 2) H. vi-. 3) Mt. -śaṃ ca me śṛṇu. 4) Mt. -thaṃ. 5) H. -dra; Mt. -jānaṃ. 6) Mt. -devī hy ajījanat.

112 = H. 1707[b], 1708[a]; Mt. 48.106b, 107a; Vā. 99.116. 1) Vā. -trāntaraḥ Mt. sā Bṛhanmanasaḥ. 2) Mt. -tyā; Vā. -tya-. 3) Mt. -yaṃ. 4) Mt. -tam. 5) Mt. Bṛhat-. 6) Mt. Bṛhadrathaḥ.

113 = H. 1708[b], 1709[a]; Mt. 48.107b, 108a; Vā. 99.117. 1) Mt. Bṛhadrathasya. 2) Mt. -manāḥ. 3) Mt.T. -mano 'dhirathaḥ. 4) Mt. c-Â-. 5) Mt. -thaḥ smṛtaḥ.

114 = H. 1709[b], 1710[a]; Mt. 48.108b, 109a; Vā. 99.118. 1) Vā. sa. 2) Mt.T. tac cêdaṃ sarvam ākhyātaṃ, V. etad vaḥ sarvam ākhyātaṃ. 3) Mt. yathôditam; Vā. -ṇe yad vai pracoditam.

115[a] = H. 1710[b].

115[b] = Br. 13.49a; H. 1711[a]; Mt. 48.103b; Vā. 99.119a. 1) H. eteṣāṃ. 2) Mt. -ṅgasyâtmajāḥ.

115[c] = Br. 13.49b; H. 1711[b]. | 1[a] = Mt. 48.103c; Vā. 99.119b. 1) Mt. T. -yāc. 2) Mt. dvi-.

B.

(Br. 13.3–14a, 50–64a, 80–82, 93–141a; H. 1655–1668a; 1712–1734a, 1754b–1756, 1777–1829a, 1053–1085a; Mt. 49.1–50.57; Vā. 99.119b–250a; cfr. A. 278.1–41; Bhg. IX. 20.1–22.33; Ga. 140.1–40; Vi. IV. 19.1–20.12.)

Pūroḥ putro mahā*vīryo*[1]) rājâsīj[2]) Janamejayaḥ, |
Praci*nvāṃs*[3]) tu sutas tasya, yaḥ prācīm ajayad[4]) diśam. ‖ 1 ‖
*Pracinv*ataḥ Pra[1]vīro 'bhūn[2]), Manasyu*s tasya câtmajaḥ*[3]), |
rājā *c-Â*[4]bhayado[5]) nāma Manasyor abhavat sutaḥ. ‖ 2 ‖

tathaiv-Âbhayadasyâsīt
Sudhanvā nāma pārthivaḥ[1]), |
Sudhanvano Bahugavaḥ,
Saṃpātis[2]) tasya câtmajaḥ. ‖ 3 ‖

dāyādas tasya câpy āsīd
Dhundhur nāma mahīpatiḥ, |
Dhundhor Bahu*gavī*[1]) putraḥ
Saṃ*pā*[2]tis tasya câtmajaḥ. ‖ 3 ‖

Saṃpātes tu Rahaṃ*pātī*[1]), *Rau*drā[2]śvas tasya *vai sut*aḥ[3]), |
*Rau*drā[2]śvasya Ghṛtācyāṃ *vai*[4]) daśâpsarasi sūnavaḥ: ‖ 4 ‖

Ṛceyuḥ prathamas teṣāṃ[1]),
Kṛkaṇeyus tathaiva ca |
Kakṣeyuḥ[2]) Staṇḍileyuś ca
Saṃnateyus tathaiva ca ‖ 5 ‖

*Ṛ*ce[1]juś ca *Kṛ*te[2]yuś ca
Kakṣeyu*ḥ Sthaṇḍileyuś* ca[3]) |
Ghṛ[4]teyuś ca *Jal*e[5]yuś ca
Sthaleyuś caiva saptamaḥ. ‖ 5 ‖

1ab(bc) = H. 1655; Mt. 49.1; Vā. 99.120. 1) Mt. -tejā; Vā. -bāhu. 2) Mt. -jā sa. 3) Mt. Prācītvataḥ; Vā. Aviddhas. 4) Mt. akarod.

2 = Br. 13.3; H. 1656; Mt. 49.2; Vā. 99.121. 1) Br. Puroḥ putraḥ Su-; Vā. Aviddhataḥ Pra-. 2) Vā. -ras tu; Mt. Prācītvatasya tanayo. 3) Mt. -yuś ca tathâbhavat; Vā. -yur abhavat sutaḥ. 4) Vā. -jātho. 5) Mt. -jā. Pītāyudho; Vā.T. Jayado, V. Bhayado.

3 = Br. 13.4; H. 1657. 1) Br.V. -vā ca mahīpatiḥ. 2) Br. -naḥ Subāhuś ca Raudrāśvas.

3 = Mt. 49.3; Vā. 99.122. 1) Mt. -vidhaḥ. 2) Mt.V.Vā. -yā; Vā.T. -jā-.

4 = H. 1658; Mt. 49.4; Vā. 99.123(a)b. 1) Mt. -varcā. 2) Mt. Bhadrā-. 3) Mt. câtmajaḥ; Vā. Saṃjāter atha Raudrāśvas, tasya putrān nibodhata. 4) Mt.T. Dhṛtāyāṃ tu.

5 = Br. 13.5; H. 1659. 1) Br. Raudrāśvasya Daśārṇeyuḥ. 2) Br. -yu-.

5 = Mt. 49.5; Vā. 99.124. 1) Mt.T. Auce-, V. Rece-; Vā. Raje-. 2) Mt. Hṛṣe-. 3) Mt. -yuś ca Saneyukaḥ. 4) Mt. Dhṛ-. 5) Mt. Vīne-. 6) Mt. sattamaḥ.

Daśārṇeyur[1]) Jaleyuś ca Sthaleyuś ca mahābalaḥ | *Dharmeyuś ca*[2]) Vaneyuś ca putri[3]kāś ca daśa striyaḥ: || 6 ||	Dharmeyuḥ Saṃnateyuś ca *Vaneyur daśamas tu saḥ*[2]). || 6 ||
Ru[1]drā Śūdrā ca Ma[2]drā ca Khaladā *ca tato viprā*[1]) Naladā Surasâpi ca || 7 || tathā Gocapalā ca Strīratnakūṭā ca tā daśa, | ṛṣir jāto 'trivaṃśe *tu*[1]) tāsāṃ bhartā Prabhākaraḥ. || 8 ||	Śaladā[3]) *Maladā*[4]) tathā | Talā Khalā ca saptaitā yā ca Gopajalā smṛtā || 7 || tathā Tāmrarasā caiva Ratnakūṭī ca tā daśa, | Ātreyo vaṃśatas tāsāṃ bhartā nāmnā Prabhākaraḥ. || 8 ||

*Ru*drā[1]yāṃ janayāmāsa sutaṃ Somaṃ yaśasvinam, |
Svarbhānunā hate sūrye patamāne divo mahīm || 81 ||
tamobhibhūte loke ca prabhā yena pravartitā, |
svasti te 'stv iti côkt*o*[1]) vai patamāno divākaraḥ || 82 ||
vacanāt tasya viprarṣer na papāta divo mahīm. |
Atriśreṣṭhāni gotrāṇi yaś cakāra mahātapāḥ. || 83 ||
yajñeṣv Atrer d*hana*ṃ[1]) caiva devair yasya pratiṣṭhitam[2]), |
sa tāsu janayāmāsa putrikā*su sanā*ma*kā*n[3]) || 84 ||
daśa putrān mahāsattvāṃs tapasy ugre ratāṃs *tathā*[1]), |
te tu gotrakarā *viprā*[2]) ṛṣayo *veda*[3]pāragāḥ. |
svasty Ātreyā iti khyātāḥ, kiṃ tv Atri[4]-dhanavarjitāḥ. || 85 ||
Ṛceyos tu *muniśreṣṭhā* Rau[1]drāśvatanayasya vai |
*śṛṇu*d*hvaṃ sampravakṣyāmi vaṃśaṃ rājñas tu bho dvijāḥ*[2]). || 86 ||

anādhṛṣ*y*as[1]) tu rājarṣir[2]) Ṛceyuś[3]) *caikarāṭ sut*aḥ[4]), |
Ṛce[5]yor[5]) Jvalanā nāma bhāryā vai Takṣakātmajā. || 9 ||

---

6 = Br. 13.6; H. 1660. 1) Br. Ṛceyuś ca. 2) Br.T. Dhaneyuś ca; Br.V.H. Vananityo. 3) Br. -tra-.	6 = Mt. 49.6a; Vā. 99.125a. 1) Mt. Puṇyeyuś cêti te daśa.

7a = Br. 13.7a; H. 1661a; Vā. 99.125b. 1) Br.T. Bha-. 2) H. Bha-. 3) H. Maladā, Vā.T. Śubhā, V. Śalabhā. 4) H. Malahā; Vā.T. Jāmalajā, V. Malajā.

7b = Br. 13.7b; H. 1661b. 1) H. -dā caiva rājendra.	7b = Vā. 99.126a.
8 = Br. 13.8; H. 1662. 1) Br. ca.	8 = Vā. 99.126b, 127a.

81 = Br. 13.9; H. 1663. 1) Br. Bhadrā-.
82 = Br. 13.10; H. 1664. 1) Br. côktvā.
83 = Br. 13.11; H. 1665.
84 = Br. 13.12; H. 1666. 1) Br. balaṃ. 2) H. -vartitam. 3) Br. -kāsv ātmakāmajān.
85 = Br. 13.13, 14a; H. 1667, 1668a. 1) H. sadā. 2) H. rājan.. 3) Br. deva-. 4) Br. ca tri-.
86 = Br. 13.80; H. 1712a(b). 1) H. mahārāja Bau-. 2) H. śṛṇu vaṃśam anuproktaṃ yatra yāto 'si pārthiva.

9 = H. 1714; Mt. 49.6b = b; Vā. 99.127b, 128a. 1) Vā. anādṛṣṭas. 2) Vā..

tasyaṃ devyāṃ sa rājarṣir[1]) Matināro mahīpatiḥ, | Matinārasutās tv āsaṃs trayaḥ paramadhārmikāḥ: ‖ 10 ‖ Ta*ṃ*sur ād*y*aḥ[1]) Pratirathaḥ Subāhuś caiva dhārmikaḥ |	tas[1]yāṃ devyāṃ sa rājarṣī[2]) Rantināraṃ[3]) *tv ajījanat*[4]), | Rantinā[3]*raḥ*[5]) *Sarasvatyāṃ*[5]) putrān *ajanayac*[7]) chubhān: ‖10‖ *Irasuṃ tatha Pra*[1]*tirathaṃ* *Dhruvaṃ* caiv*âti*[2]dhārmikam |

Gaurī kanyā ca vikhyātā[1]) Māndhāt*ur*[2]) jananī *śubhā*[3]) ‖ 11 ‖

\| sarve vedavidaś *caiva*[1]) brahmaṇyāḥ satyavādinaḥ, \|
\| sarve kṛtāstrā balinaḥ sarve yuddhaviśāradāḥ. ‖ 11_1 ‖

putraḥ[1]) Pratirathasyâ*pi*[2]) Kaṇvaḥ[3]) *sama*bhavan[4]) nṛpaḥ[5]), \|
Medhātithiḥ sutas tasya, yasmāt K*āṇvāyanā* dvij*āḥ*[6]). ‖ 12 ‖

Il*inī* nāma[1]) yasyâsīt kanyā vai *munisattamāḥ*[2]). | brahmavādiny adhistrī sā[3]), Taṃsus tām abhyagacchata. ‖12_1‖ Taṃsoḥ su*t*o '*tha*[1]) rājarṣir Dharmanetraḥ pratāpavān | brahmavādī parākrāntas, tasya bhāry-Ôpadānavī. ‖ 13 ‖	I*l*inā *tu*[1]) Yamasyâsīt kanyā, *s*â[2]janayat sutān. | brahmavādaparākrāntāñ, chubhadā tv Ilinā hy abhūt | Trasoḥ sudayitaṃ putram Aili[1]naṃ brahmavādinam ‖ 13 ‖

Upadānavī[1]) *sutāṃl*[2]) lebhe[3]) caturas[4]) tv *Ai*linātmajān[5]): \|

-ṣī. 3) Vā.T. Rive-, V. Rice-. 4) Vā. tasya câtmajaḥ. 5) Mt. Auceyor.

10 = Br. 13.51; H. 1715. 1) Br. Ṛceyos tanayo rājā.	10 = Mt. 49.(7); Vā. 99.128^b, 129^a. 1) Vā. yas-. 2) Mt. sa janayāmāsa. 3) Mt.T. Antināraṃ; Vā.T. Rantiṃ nāma, V. -tirnāraṃ. 4) Mt. mahīpatiṃ. 5) Vā. -tirnāraḥ. 6) Mt. Manasvinyāṃ. 7) Mt. jajñe parāñ.
11^a = Br. 13.52^a; H. 1716^a. 1) Br.T. Vasurodhaḥ; V. Tasurodhaḥ.	11^a = Mt. 49.(8^a); Vā. 99.129^b. 1) Vā. -tho Âpra-. 2) Mt. Amūrtarayasaṃ vīraṃ Trivanaṃ caiva.

11^b = H. 1716^b; Mt. 49.8^b; Vā. 99.130^a. 1) Mt. tṛtīyā ca. 2) H. -tṛ-. 3) H. tathā.

\| 11_1 = Br. 13.52^b = a; H. 1717. 1) H. -das tatra.

12 = H. 1718; Va. 99.130^b, 131^a. 1) Vā. Dhuryo '-. 2) H. -syâsīt. 3) Vā. Kaṇṭhas. 4) Mt. tasyâbhavat, V. -van. 5) Vā.T. sutaḥ. 6) H. Kaṇvo 'bhavad dvijaḥ; Mt. Kāṇṭhāyanā dvijāḥ.

12_1 = Br. 13.53; H. 1719. 1) Br. Ilā nāma tu. 2) H. Janamejaya. 3) H. ca.	13^{ab} = Mt. 49.9; Vā. 99.131^b = a. 1) Vā. Itinānu-. 2) Mt. yâ-.
13 = Br. 13.54; H. 1720. 1) H. Surodho.	13^c = Vā. 99.132^a. 1) Vā. Mali-.

14 = Br. 13.55; H. 1721; Mt. 49.10; Vā. 99.132^b, 133^a. 1) Vā.T. Upadātaṃ.

Dusyan[6]tam atha Susyan[7]tam Pravīram Anagham tathā. || 14 ||

Dusyan[1]tasya tu dāyādo Bharato nāma vīryavān, |
sa Sarvadamano nāma nāgāyutabalo mahān. || 14_1 ||

cakravartī *su*[1]to jajñe Dusyan[2]*tasya mahātman*aḥ[3]), |
Śakuntalāyām Bharato[4]) yasya nāmnā *tu*[5]) Bhāratāḥ[6]). || 15 ||

Dusyantam[1]) prati rājānam vāg uvācâ[2]śarīriṇī: |
mātā bhastrā, pituḥ putro, yena jātaḥ sa eva saḥ. || 16 ||
bharasva putram Dusyan[1]ta, mâvamamsthāḥ Śakuntalām! |
retodhāḥ[2]) putra unnayati[3]) naradeva[4]) Yamakṣayāt[5]), || 17 ||
tvam câsya dhātā garbhasya, satyam āha Śakuntalā. |

Bharatasya vinaṣṭeṣu tanayeṣu mahīpateḥ[1]) |	Bharatas tisṛṣu strīṣu nava putrān ajījanat. | nâbhyanandac ca tān rājā: nânurūpān mamêty uta. || 18 ||
mātṛṇām *tu pra*[2]kopena mayā *tat* kathitam *purā*[3]). ||18||	tatas tā mātaraḥ kruddhāḥ putrān ninyur Yamakṣayam, | tatas tasya narendrasya vitatham putrajanma tat. || 18_1 ||
Bṛhaspater Aṅgirasaḥ putro *vipro*[1]) mahāmuniḥ |	tato Marudbhir ānīya putraḥ sa tu[1]) Bṛhaspateḥ |

---

2) Br. tataḥ; Vā. tato. 3) Br. putrāmś. 4) Br. -ro '-. 5) Br. 'janayac chubhān; H. Ailikātmajān; Mt.T. Ilinātmajāt; V. -jān; Vā.T. iti sātmajān, V. Ilinātmajān. 6) H. Duṣman-; Mt. Ṛṣyan-; Vā. Suṣman-. 7) Br.H. Suṣman-; Mt. Duṣyan-; Vā. Duṣman- (yan-).
| 14_1 = Br. 13.56; H. 1722. 1) H. -man-.

15 = A. 278.7a = b; Br. 13.57; H. 1723; Mt. 49.11; Vā. 99.133b, 134a. 1) Mt.Vā. ta-. 2) H. -man-. 3) Mt. yajñe Duṣyantāt samitimjayaḥ; Vā. Dauṣm(y)antir nṛpasattamaḥ. 4) A. tu balī. 5) H. stha. 6) Vā. -tam.

16 = H. 1724; Mt. 49.12; Vā. 99.134b, 135a; Vi. IV. 19.2a = b. 1) H. Duṣmantam; Mt. Dauṣyantim. 2) Mt. ūce câ-.

17 = H. 1725; Mt. 49.13ab; Vā. 99.135bI, 136bII, 136a = ab; Vi. IV. 19.2b, 3a. 1) H.Vi. -man-. 2) Mt.T. -dhām. 3) Br. -tram unnayati; Mt.T. nayate putraḥ, V. putraḥ unnayate; Vā. -dhāḥ putram nayati. 4) Mt. paretām. 5) Mt. Yamasādanāt.

18a = H. 1726a; Mt. 49.13c; Vā. 99.136bI, 135bII; Vi. IV. 19.3b.

18bc = Br. 13.58; H. 1726b, 1727a; Mt. 49.14a(b). 1) Mt. purā kila. 2) H. tāta. 3) H. yathā; Mt. putrāṇām mātṛkāt kopāt sumahān samkṣayaḥ kṛtaḥ.

19a = Br. 13.59a; H. 1727b. 1) H. rājan.

18bc = Vā. 99.137.

18_1 = Vā. 99.138.

19a = A. 278.8a; Mt. 49.15a; Vā. 99.139a. 1) Vā. -tras tu sa.

saṃkrāmito Bharadvājo Marudbhi*ḥ*[1]) *kratubhir vibhuḥ*[2]). ‖ 19 ‖
a[1]traivôdāharantî*da*ṃ[2]) Bharadvājasya dhīmataḥ |
dharma[3]saṃkramaṇaṃ câpi[4]) Marudbhir Bharatāya vai. ‖ 20 ‖

---

patnyām āp[1]annagarbhā[2]yām Uśi[3]jaḥ sa*ṃ*[4]sthitaḥ *kila*[5]) |
bhrātur bhāryāṃ sa dṛṣṭvâ*tha*[6]) Bṛhaspatir uvāca ha: ‖ 21 ‖
upatiṣṭha svalaṃkṛtya | alaṃkṛtya tanuṃ svāṃ tu
maithunāya ca māṃ śubhe! | maithunaṃ dehi me śubhe!
evam uktâbravīd enam: *antarvatnī hy ahaṃ vibho*[1]), ‖ 22 ‖
garbhaḥ pariṇataś câyaṃ brahma vyāharate girā |
amogharetās tvaṃ câpi dharma*ś*[1]) caiva vigarhita*ḥ*[2]). ‖ 23 ‖
evam ukto 'bravīd enāṃ *smayamāno*[1]) Bṛhaspatiḥ: |
vinayo nôpadeṣṭavyas[2]) tvayā *mama kathaṃcana*[3])! ‖ 24 ‖
har[1]ṣamāṇaḥ prasahyainām maithunāyôpacakrame. |
tato Bṛhaspatiṃ garbho *har*[1]ṣamāṇam uvāca ha: ‖ 25 ‖
saṃniviṣṭo hy ahaṃ pūrvam iha *tāta*[1]) Bṛhaspate, |
amogharetāś ca bhavān, nâvakāś*o* '*sti ca*[2]) dvayoḥ. ‖ 26 ‖
evam uktaḥ sa garbheṇa kupitaḥ pratyuvāca ha: |
cfr. 6. Kap. A. Śl. 45. {yasmān *mām*[1]) īdṛśe kāle sarvabhūtepsite sati ‖ 27 ‖
pratiṣedhasi[1]), tasmāt tvaṃ[2]) tamo dīrghaṃ pravekṣyasi! |
tataḥ kāmaṃ saṃnivartya | pādābhyāṃ tena tac channaṃ
tasyânandād Bṛhaspateḥ, ‖ 20 ‖ | mātur dvāraṃ Bṛhaspateḥ, ‖ 28 ‖
tadretas tv apatad bhūmau | tadretas tu tayor madhye
nivṛttaṃ śiśuko 'bhavat. | | 'nivāryaḥ śiśuko 'bhavat. |
sadyojātaṃ kumāraṃ *taṃ*[1]) dṛṣṭvā*tha*[2]) Mamatâbravīt: ‖ 29 ‖

19b = A. 278.8b; H. 1728a; Mt. 49.15b, cfr. 30b; Vā. 99.139b. 1) A. -jaḥ kratubhir. 2) A. vitatho 'bhavat; Mt. -bhir Bharatasya tu.
20 = H. 1728b, 1729a; Vā. 99.140. 1) Vā. ta-. 2) H. -tîmaṃ. 3) Vā. janma-. 4) Vā. caiva.

---

21 = Mt. 49.17; Vā. 99.141ab. 1) Vā. ās-. 2) Mt. -sattvā-. 3) Vā.T. Asi- V. Usi-. 4) Mt. sa. 5) Mt. -to bhuvi. 6) Mt. -ṭvā tu.
22a = Mt. 49.18a. | 22a = Vā. 99.141c.
22b = Mt. 49.18b; Vā. 99.142a. 1) Mt. svayam eva Bṛhaspatim.
23 = Mt. 49.19; Vā. 99.142b 143a. 1) Mt. -maṃ. 2) Mt. -tam.
24 = Mt. 49.20; Vā. 99.143b, 144a. 1) Mt. svayam eva. 2) Mt. nôpadeṣṭavyo vinayas. 3) Mt. me varavarṇini.
25 = Mt. 49.21; Vā. 99.144b, 145a. 1) Mt.T. ghar-.
26 = Mt. 49.22; Vā. 99.145b, 146a. 1) Mt. nāma. 2) Mt. -śa iha.
27 = Mt. 49.23ab; Vā. 99.146b, 147a. 1) 1) Mt. tvam.
28a = Mt. 49.23c; Vā. 99.147b. 1) Mt.T. abhiṣedhasi, V. pratiṣedhayase. 2) Vā.T. tat tasmāt.
28b = Mt. 49.24a. | 28b = Vā. 99.148a.
29a = Mt. 49.24b. | 29a = Vā. 99.148b.
29b = Mt. 49.25a; Vā. 99.149a. 1) Mt. tu. 2) Mt. -vā tam.

gamiṣyāmi gṛhaṃ svaṃ vai, bharasvainam[1]) Bṛhaspate! |

evam uktvā gatā sā tu, gatāyāṃ so 'pi taṃ tyajat. || 30 ||	evam uktvā gatāyāṃ sa putraṃ tyajati tatkṣaṇāt, || 30 || bharasva bāḍham ity ukto Bharadvājas tato 'bhavat. |

mātāpitṛbhyāṃ *saṃ*tyaktaṃ[1]) dṛṣṭvā*tha*[2]) Marutaḥ śiśuṃ |
jagṛhus taṃ[3]) Bharadvājaṃ *Marutaḥ*[4]) kṛpayā *tataḥ*[5]). || 31 ||
tasmin kāle tu Bharato *ba*hubhiḥ[1]) *kra*tubhiḥ[2]) *kramāt*[3]) |
kāmya[4]naimittikair yajñair *a*yajat[5]) putralipsayā. || 32 ||
yadā sa yajamāno *vai*[1]) putra*ṃ*[2]) nâsādayat prabhuḥ, |
yajñaṃ tato[3]) Marutsomaṃ putrārthe *punar* ā[4]harat. || 33 ||
tena te Marutas tasya Marutsomena to*ṣitāḥ*[1]) |
upaninyur Bharadvājaṃ putrārthaṃ Bharatāya vai, |
dāyādo 'ṅgirasaḥ sūnor aurasas tu Bṛhaspateḥ. || 34 ||

saṃkrāmito Bharadvājo Marudbhir Bharataṃ prati, |	Bharadvājaṃ tataḥ putraṃ Bārhaspatyaṃ manīṣiṇam

Bharatas tu Bharadvājaṃ putraṃ prāpya *tadā*[1]bravīt: |
prajāyāṃ saṃhṛtāyāṃ vai[2]) kṛtārtho 'haṃ tvayā vibho. || 35 ||

---

ayājayad Bharadvājo
ma*ha*d[1]bhiḥ kratubhir *vibhuḥ*[2]). |
pūrvaṃ tu vitathe[1]) tas*ya*[2]) kṛte[3]) vai putrajanmani[4]) |
tato *'tha*[5]) Vitatho nāma Bharadvāj*āt* suto[6]) 'bhavat. || 36 ||
tasmād *api*[1]) Bharadvājād[2]) brāhmaṇāḥ[3]) kṣatriyā[4]) bh*uvi*[5]) |
dvyāmuṣyāyaṇa*nāmānaḥ*[6]) smṛtā[7]) *dvipitaras tu vai*[8]). || 36₁ ||

30ᵃ = Mt. 49.25ᵇ; Vā. 99.149ᵇ. 1) Vā. Bharadvājam.
30ᵇ = Mt. 49.26ᵃ. | 30ᵇ = Vā. 99.150ᵃ. | 31ᵃ = Vā. 99.150ᵇ.
31ab(bc) = Mt. 49.26ᵇ; Vā. 99.151. 1) Mt. tyaktaṃ tu. 2) Mt. -vā taṃ. 3) Vā. gṛhītvainaṃ. 4) Vā. jagmus te. 5) Mt. sthitāḥ.
32 = Mt. 49.27; Vā. 99.152. 1) Vā. Marudbhiḥ. 2) Mt. -bhir ṛtubhir. 3) Mt. vibhuḥ. 4) Mt.T. putra-. 5) Vā. yajate.
33 = Mt. 49.28; Vā. 99.153. 1) Mt. -nas tu. 2) Vā. -trān. 3) Mt. tataḥ kratuṃ. 4) Mt. samupā-.
34ᵃ = Mt. 49.29ᵃ; Vā. 99.154ᵃ. 1) Mt. tuṣṭuvuḥ.
34bc = Mt. 49.29ᵇ, 30ᵃ.
35 = Mt. 49.30ᵇ. | 35ᵃ = Vā. 99.154ᵇ.
35bc = Mt. 49.31; Vā. 98.155. 1) Mt. vibhur. 2) Mt. ādāv ātmahitāya tvaṃ.

36ᵃ = Br. 13.59ᵇ; H. 1729ᵇ. 1) H. marud-. 2) H. hi tam.
36bc(ab) = Br. 13.60; H. 1730; Mt. 49.32; Vā. 99.156. 1) Vā.T. -thaṃ. 2) Mt. tasmin. 3) Vā.T. -taṃ. 4) Vā.T. -janma hi. 5) Mt. -tas tu; Vā. -taḥ sa. 6) Mt. -jo nṛpo; Vā. -jas tathā-.
36₁ = Mt. 49.33; Vā. 99.157. 1) Vā. divyo. 2) Vā.T. -jo, V. -jā. 3) Vā.T. -maṇyāt, V. -ṇā. 4) Vā.T. -yo. 5) Vā.T. 'bhavat,

tato 'tha Vitathe jāte[1]) Bharatas tu[2]) divaṃ yayau, |

Vitathaṃ câbhiṣicyâtha Bharadvājo vanaṃ yayau. || 37 ||

Bharadvājo divaṃ yāto hy abhiṣicya sutam ṛṣiḥ. || 37 ||

sa câpi Vitathaḥ putrāñ janayāmāsa pañca vai |
Suhotraṃ ca Suhotāraṃ Gayaṃ Gargaṃ[1]) tathaiva ca |
Kapilaṃ ca mahātmānaṃ Su*h*otra*sya*[2]) sutadvayam: || 37_1 ||
Kāśikaś[1]) ca mahāsattvas[2]) tathā Gṛtsamatir nṛpaḥ[3]), |
tathā Gṛsamateḥ putrā brahmaṇāḥ kṣatriyā viśaḥ. || 37_2 ||

Vitathasy*a tu* dāyādo[1]) Bhuvamanyur *babhūva ha*[2]), |
mahābhūtopamā*ḥ putrāś*[3]) catvāro Bhuvamanyujāḥ[4]): || 38 ||
Bṛhatkṣatro Mahāvīryo Naro Gargaś[1]) ca vīryavān. |
Narasya Saṃ[2]kṛtiḥ putras, tasya putrau mah*aujasau*[3]): || 39 ||
Guru*dhī* R*anti*[1]devaś ca Sāṃkṛty*au*[2]) *tāv ubh*au[3]) smṛtau. |
Gargasy*a caiva* dāyād*aḥ* Śinir[4]) *vidvān ajāyata*[5]), |
smṛtāḥ Śai*n*yās[6]) tato Gārgāḥ[7]) kṣa[8]tropetā dvijātayaḥ. || 40 ||
*Ma*hā*vīrya*s*utaś câpi*[1]) *dhīmān āsīt* U*rukṣ*ayaḥ[2]), |
tasya bhāryā Viśālā tu suṣuve *vai suta*[3]trayam: || 41 ||
Tr*ayyāru*ṇiṃ Puṣkari*ṇaṃ*[1]) Ka*p*iṃ[2]) *caiva mahāyaśāḥ*[3]). |
[Urukṣayāḥ smṛtā hy ete sarve brāhmaṇatāṃ gatāḥ. |]
K*apeḥ kṣ*a*tra*varā[4]) hy ete *tr*ayaḥ[5]) proktā maharṣayaḥ: || 42 ||
G*ar*gāḥ[1]) Sāṃkṛtay*aḥ*[2]) *Kāpy*āḥ[3]) kṣa[4]tropetā dvijātayaḥ |
saṃ*śrit*[5]-Âṅgiras*aṃ* pakṣ*aṃ*[6]) Bṛhatkṣatrasya ca kṣiti*ḥ*[7]): || 43 ||

V. viśaḥ. 6) Mt. -kaulīnāḥ; Vā.T. dvimukhyāyananāmā sa, V. dvyāmukhyāyananāmānaḥ. 7) Mt. -tās: Vā.T. -to. 8) Mt. te dvividhena ca.

37^a = Br. 13.61^a; H. 1731^a; Mt. 49.34^a; Vā. 99.158^a. 1) Mt. jāte hi Vitathe. 2) Mt. -taś ca; Vā. -taḥ sa.

37^b = Br. 13.61^b; H. 1731^b. | 37^b = Mt. 49.34^b.

37_1 = A. 278.9, 10^a; Br. 13.62, 63^a; H. 1732, 1733^a. 1) A. -bhaṃ. 2) A. Suketuṃ ca.

37_2 = Br. 13 63^b, 64^a; H. 1733^b, 1734^a. 1) Br. -kaṃ, H. -śakāś. 2) Br. -satyaṃ. 3) Br. -tiṃ nṛpam.

---

38 = Mt. 49.35; Vā. 99.158^b, 159^a. 1) Mt. dāyādo Vitathasyâsīd. 2) Mt. mahāyaśaḥ. 3) Vā. -māś câsaṃś. 4) Mt. -yavaḥ.

39 = Mt. 49.36; Vā. 99.159^b, 160^a. 1) Vā.T. Gāgraś. 2) Vā. Sāṃ-. 3) Mt. -tro mahāyaśāḥ.

40 = Mt. 49.37, 38^a; Vā. 99.160^b, $161(a)^b$. 1) Vā. Guruvīryas Tri-. 2) Mt. Satkṛtyāṃ. 3) Vā. -yāv avárau 4) Mt. Śibir. 5) Vā. dāyādāś câpi Gāgrasya Śinibaddhād babbhūva ha. 6) Mt. Śaibyās; Vā. caite. 7) Mt. Gargāḥ; Vā.T. Gāgryāḥ. 8) Vā.T. kṣā-.

41 = Mt. 49.38^b, 39^a; Vā. 99.162. 1) Mt. āhāryatanayaś caiva. 2) Mt.T. -vaḥ, V. -taḥ; Vā. Bhīmas tasmād Ubhakṣayaḥ. 3) Mt putraka-.

42 = Mt. 49.39^b, 40; Vā. 99.163 = ac. 1) Mt. Tryuṣaṇaṃ Puṣkariṃ caiva. 2) Mt. Kaviṃ. 3) Vā. tṛtīyaṃ suṣuve Kapim. 4) Mt. Kāvyānāṃ tu varā. 5) Vā. tayoḥ.

43 = Mt. 48.41; Vā. 99.164. 1) Vā. Gāgrāḥ. 2) Mt. Sam-; Vā. -yo.

Bṛhatkṣatrasya dāyādaḥ Suhotro nāma dhārmikaḥ, |
Suhotrasyâpi[1]) dāyādo Hastī nāma[2]) babhūva ha, |
tenêdaṃ nirmitaṃ pūrvaṃ puraṃ[3]) vai[4]) Hastināpuram[5]). || 44 ||

Ājamīḍho 'paro vaṃśaḥ
śrūyatāṃ dvijasattamāḥ: |
Suhotrasya Bṛhat putro,
Bṛhatas tanayās trayaḥ: |

Hastinaś câpi[1]) dāyādās
trayaḥ paramadhārmikāḥ[2]): |

Ajamīḍho Dvimīḍhaś ca[1]) Purumīḍhaś *ca vīryavān*[2]). || 45 ||
A[1]jamīḍhasya patnyas tu tisro[2]) *vai yaśasânvitāḥ*[3]): |
Nīlinī[4]) Keśinī[5]) caiva Dhūminī[6]) ca varāṅganā[7]). || 46 ||
Ajamīḍhasya putrās tu tāsu jātāḥ kulodvahāḥ[1]) |
tapaso 'nte *sumahato*[2]) *rājño*[3]) vṛddhasya dhārmikāḥ || 46ı ||
Bharadvājaprasādena, *śṛṇudhvaṃ tasya* vistaram[1])! |

Ajamīḍhasya Keśinyāṃ
jajñe Jahnuḥ pratāpavān, || 47 ||

A[2]jamīḍhasya Keśinyāṃ
Kaṇvaḥ[3]) samabhavat kila, || 47 ||

Medhātithiḥ sutas tasya, tasmāt Kāṇvā[1]yanā dvijāḥ. |
Ajamīḍhasya Dhū[1]minyāṃ jajñe Bṛhadiṣur[2]) nṛpaḥ[3]), || 48 ||
[Bṛhadanor Bṛhanto 'tha, Bṛhantasya Bṛhanmanāḥ, |
Bṛhanmanaḥsutaś câpi Bṛhaddhanur iti śrutaḥ. || 48ı ||]

---

3) Mt. Kāvyāḥ; Vā vīryāḥ. 4) Vā.T. kṣā-. 5) Mt. saṃbhṛt-.
6) Mt. -so dakṣā. 7) Vā. vakṣyati.
44 = H. 1053, 1054a; Mt. 49.42 = bc; Vā. 99.165. 1) Mt. Bṛhatkṣatrasya.
2) Mt. -tināmā. 3) Vā T. nāmnā. 4) Mt. tu. 5) H. Hastināpuram uttamaṃ; Mt. Gajasāhvayam.

[] = Br. 13.80a.
45a = A. 278.15a; Br 13.80b; H. 1754b.

45a = H, 1054b; Mt. 49.43a; Vā. 99.166a.
1) Mt. caiva. 2) Mt.Vā.V. -kīrtayaḥ.

45b = A. 278.15b; Br. 13.81a; H. 1055a, 1755a; Mt. 49.43b; Vā. 99.166b.
1) Vā. Dvijāmīḍhaḥ. 2) H. 1055, Mt.Vā. -dhas tathaiva ca.
46 = Br. 13.81b, 82a; H. 1755b, 1756a; Mt. 49.44; Vā. 99.167. 1) H. Ā-.
2) Mt. tisraḥ; Vā. śubhāḥ. 3) Mt.Vā. Kurukulodvahāḥ. 4) Br.H. -lī ca. 5) Mt. Dhūminī. 6) Mt. Keśinī. 7) Br. -nāḥ; Mt. caiva viśrutā.
46ı = Mt. 49.45a(b); Vā. 99.168. 1) Mt. sa tāsu janayāmāsa putrān vai devarcasaḥ. 2) Mt. mahātejā. 3) Mt. jātā.

47 = A. 278.16a; Br. 13.82b; H. 1756b.

47 = Mt. 49.46; Vā. 99.169. 1) Mt. vistaraṃ teṣu me śṛṇu. 2) Mt. Ā-. 3) Vā. Kaṇṭhaḥ.

48a = Mt. 99.47a; Vā. 99.170a. 1) Vā. Kaṇṭhā-.
48b = H. 1055b; Mt. 49.47b; Vā. 99.170b. 1) Mt. Bhū-. 2) Mt. -hadanur; Vā.T. -vasur, V. -dhanur. 3) H. -pa.
48ı = Mt. 49.48.

Bṛhaddhanur[1]) Bṛhadiṣoḥ[2]), putras tasya *Jayadrathaḥ*[3]), |
| Bṛhatkarmā sutas tasya, putras tasya Bṛhadrathaḥ. || 49 ||
Viś[1]vajit *tanayas tasya*[2]), Senajit *tasya câtmajaḥ*[3]), |
atha[4]) Senajit*aḥ putrāś*[5]) catvāro lokav*iśrut*āḥ[6]): || 50 ||
Rucirāśvaś *ca Kāvyaś*[1]) *ca rājā*[2]) *Dṛdharathas* tathā[3]) |
Vatsaś c-Âvan[4]tako rājā, yasyaite[5]) parivatsakāḥ[6]). || 51 ||
Rucir*āśva*sya[1]) dāyādaḥ Pṛthuṣeṇo[2]) mahāyaśāḥ, |
Pṛthuṣeṇa[2]sya Pā[3]ras tu, Pā[3]rān Nīpo 'tha jajñivān. || 52 ||
Nīpasyai[1]kaśatam *tv ā*[2]*sīt*[3]) putrāṇām amitaujasām[4]) |
Nīpā iti samākhyātā rājānaḥ sarva eva te. || 53 ||
teṣāṃ vaṃśakar*aḥ śrīmān*[1]) Nīpānāṃ[2]) kīrtivardhanaḥ |
Kāmpilye[3]) Samaro nāma, sa ce[4]ṣṭasamaro 'bhavat. || 54 ||
Samarasya Paraḥ Pāraḥ[1]) Sadaśva iti te[2]) trayaḥ |
putr*āḥ sarvaguṇopet*āḥ[3]), Pāra-putr*aḥ Pṛth*ur[4]) babhau[5]). || 55 ||
*Pṛth*os[1]) tu Sukṛto[2]) nāma[3]) sukṛtenêha karmaṇā |
jajñe sarvaguṇopeto. Vibhrājas tasya câtmajaḥ. || 56 ||
Vibhrājasya tu *dāyādas tv*[1]) Aṇuho nāma pārthivaḥ[2]) |
babh*ūva*[3]) Śuka[4]jāmātā Kṛtvī[5]bhartā mahāyaśāḥ || 57 ||
Aṇuhasya *tu dāyādo*[1]) Brahmadatto *mahīpatiḥ*[2]), |
yog*adattaḥ*[3]) *sutas* tasya[4]) Viṣvakseno *mahāyaś*āḥ[5]). || 58 ||

49a = H. 1056a; Mt. 49.49a; Vā. 99.171a. 1) Mt. -dhanor; Vā.T. -vasor V. -dhanor. 2) Mt. -ṣuḥ; Vā. -viṣṇuḥ. 3) H. mahāyaśāḥ; Mt.V. Bṛhadrathaḥ; Vā. Mahābalaḥ.

49b = Vā 99.171b; cfr. H. 1056b, 1057a. Bṛhaddharmêti vikhyāto rāja paramadhārmikaḥ | Satyajit tasya tanayo, Viśvajit tasya câtmajaḥ.

50 = H. 1057b, 1058a; Mt. 49.49b, 50a; Vā. 99.172. 1) Mt. Aś-. 2) H. putro Viśvajitaś câpi. 3) H. pṛthivīpatiḥ. 4) H. putrāḥ. 5) H. -taś câsaṃś. 6) H. -sammatāḥ.

51 = H. 1058b, 1059a; Mt. 49.50b, 51a; Vā. 99.173. 1) H. -raḥ Śvetaketuś. 2) Vā. Rāmo. 3) H. Mahimnāras tathaiva ca; Vā. -dhanus tathā. 4) Mt. -var-. 5) Vā. -ya te. 6) Vā. -rāḥ.

52 = H. 1059b, 1060a; Mt. 49.51b, 52a; Vā. 99.174. 1) H. -rasya tu. 2) Mt. -seno. 3) Mt. Pau-.

53 = H. 1060b, 1061b; Mt. 49.52b, 53a; Vā. 99.175. 1) Vā. yasya cai-. 2) Vā. câ-. 3) H. tāta. 4) Vā. iti naḥ śrutam.

54 = H. 1062; Mt. 49.53b, 54a; Vā. 99.176. 1) H. -karo rājā. 2) Vā. rājāsīt. 3) Mt. Kāvyāc ca. 4) Mt.T. sadê; V. save-.

55 = H. 1063; Mt. 49.54b, 55abI; Vā. 99.177. 1) Mt. Pāra-Saṃpārau. 2) Vā. Satvadaśva iti. 3) H. paramadharmajñāḥ. 4) Vā. -tro Vṛṣur. 5) Mt. -ta [jātā vai viśrutā bhuvi] Pāraputraḥ Pṛthur jātaḥ.

56 = H. 1064; Mt. 49.55bII, 56a = aIb; Vā. 99.178. 1) Vā. Vṛṣos. 2) Vā. -tir. 3) Mt. 'bhavat.

57 = H. 1065; Mt. 49.56b, 57a; Vā. 99.179. 1) H. putro 'bhūd. 2) Mt. vīryavān. 3) H. babhau. 4) H. -kasya. 5) Vā. Ṛcī-.

58 = H. 1066; Mt. 49.57b, 58a; Vā. 99.180. 1) H. suto 'ṇuhasya rājarṣir. 2) H. 'bhavat prabhuḥ; Vā. [illegible] 3) H. yogātmā; Mt.

Vibhrājaḥ punar[1]) ājātaḥ[2]) sukṛtenêha karmaṇā |
Viṣvaksenasya putras tu Udakseno babhūva ha[3]). || 59 ||

Bhallāṭas tasya putras tu,	Bhallāṭas tasya dāyādo,
	yena rājā purā hataḥ[1]), |
	Bhallāṭasya tu dāyādo
tasyâsīj Janamejayaḥ; |	rājâsīj Janamejayaḥ[2]); |

Ugrāyudhena tas[1]yârthe sarve Nīpāḥ pra[2]ṇāśitāḥ. || 60 ||
ṛṣaya ūcuḥ:
Ugrāyudhaḥ kasya sutaḥ, kasmin[1]) vaṃśe sa[2]) kīrtyate[3]), |
kimarthaṃ caiva[4]) Nīpās te[5]) tena sarve[6]) praṇāśitāḥ[7])? || 61 ||

[sūta uvāca:
Ugrāyudhaḥ sūryavaṃśyas tapas tepe varāśrame |
sthāṇubhūto 'bdasāhasraṃ, taṃ bheje Janamejayaḥ. || 62 ||
tasya rājyaṃ pratiśrutya Nīpān ājaghnivān prabhuḥ |
uvāca sāntvaṃ vividhaṃ, jaghnus te vai hy ubhāv api. || 63 ||
hanyamānāgatān ūce: yasmād dhetor na me vacaḥ |
śaraṇāgatarakṣārthaṃ, tasmād evaṃ śapāmi vaḥ: || 64 ||
yadi me 'sti tapas taptaṃ, sarvān nayatu vo Yamaḥ! |
tatas tān kṛṣyamāṇāṃs tu Yamena prataḥ sa tu || 65 ||
kṛpayā parayâviṣṭo Janamejayam ūcivān: |
gatān etān imān vīrāṃs tvaṃ me rakṣitum arhasi! || 66 ||
Janamejaya uvāca:
are pāpā durācārā bhavitāro 'sya kiṃkarāḥ! |
tathêty uktas tato rājā Yamena yuyudhe ciram || 67 ||
vyādhibhir nārakair ghorair. Yamena saha tān balāt |

---

yugadattaḥ; Vā. yogasūnuḥ. 4) H. tasya tanayo. 5) H. -naḥ paraṃtapaḥ; Vā. 'bhavan nṛpaḥ.

59 = H. 1067a, 1070a; Mt. 49.58b, 59a; Vā. 99.181. 1) Vā.T. -japutrā. 2) Mt. -to(!); Vā. rājānaḥ. 3) H. -tro 'bhūd Daṇḍaseno mahīpatiḥ.

60a = Mt. 49.59b.

60ab = H. (1070b, 1071b); Vā. 99.182ab. 1) H. -ṭo 'sya kumāro 'bhūd. Rādheyena hataḥ purā. 2) H. -ṭaputro durbuddhir abhavac ca Yudhiṣṭhira.

60c = H. 1072b; Mt. 49.59c; Vā. 99.182c. 1) H. yas-. 2) H. -pā vi-.

61 = H. 1074; Mt. 49.60; Vā. 99.183. 1) Mt. kasya. 2) Vā. ca. 3) H. jajñivān; Mt. kathyate. 4) Mt. tena. 5) Mt. te Nīpāḥ. 6) Mt. -pāḥ sarve caiva. 7) H. bhavatā nihatas tad bravīhi me.

---

62 = Mt. 49.61. 1) T. ṣṭa-.
63 = Mt. 49.62.
64 = Mt. 49.63.
65 = Mt. 49.64.
66 = Mt. 49.65.
67 = Mt. 49.66.

vijitya munaye prādāt, tad adbhutam ivâbhavat. || 68 ||
Yamas tuṣṭas tatas tasmai muktijñānaṃ dadau param; |
sarve yathocitaṃ kṛtvā jagmus te Kṛṣṇam avyayam. || 69 ||
yeṣāṃ tu caritaṃ gṛhya hanyate nâpamṛtyubhiḥ, |
iha loke pare caiva sukham akṣayyam aśnute. || 70 ||]

---

*Dvi*mīḍhasya *tu*[1]) dāyādo[2]) vidvāñ jajñe[3]) Yavīnaraḥ, |
Dhṛtimāṃs tasya putras tu, tasya Satyadhṛtiḥ sutaḥ[4]) || 71 ||
atha[1]) Satyadhṛteḥ putro Dṛḍhanemiḥ pratāpavān, |
Dṛḍhanemisutaś câpi Sudharmā[2]) nāma pārthivaḥ. || 72 ||
āsīt Sudhar[1]maṇaḥ putraḥ[2]) Sārvabhaumaḥ pra*tāpavān*[3]), |
Sārvabhauma iti[4]) khyātaḥ pṛthivyām ekarāḍ *babhau*[5]). || 73 ||
tasyânvavāye[1]) mahati Mah*ān*[2]) Pauravanandanaḥ, |
Mah*ataś câpi*[3]) putras tu rājā Rukmarathaḥ smṛtaḥ. || 74 ||
atha[1]) Rukmarathasyâpi[2]) Supārśvo nāma pārthivaḥ, |
Supārśvatanayaś câpi Sumatir nāma dhārmikaḥ, || 75 ||
Sumater api dharmātmā *rājā* Saṃnati*mān prabhuḥ*[1]), |
tasy*âsīt*[2]) Saṃnat*imat*aḥ[3]) Kṛto nāma[4]) *suto mahān*[5]) || 76 ||
śiṣyo Hiraṇyanābh*asya*[1]) Kauśalyasya[2]) mahātmanaḥ; |
caturviṃśatidhā tena[3]) *proktā vai*[4]) sāmasaṃhitāḥ. || 77 ||
smṛtās te prācyasā[1]mānaḥ, kart*ā sāmnāṃ tu*[2]) sāmagāḥ |
Kārtir Ugrāyudhaḥ so 'tha vīraḥ Pauravanandanaḥ[3]). || 78 ||
babhūva, yena vikramya Pṛṣatasya pitāmahaḥ[1]) |
Nī*po*[2]) nāma mahā*tejāḥ*[3]) Pañcālādhipatir hataḥ[4]). || 79 ||

---

68 = Mt. 49.67.
69 = Mt. 49.68.
70 = Mt. 49.69.

---

71 = H. 1075; Mt. 49.70ab; Vā. 99.184. 1) H.Mt. Ajamīḍhasya tu, VāT. -ṭasya tu. 2) Mt. Dhūminyāṃ. 3) H. rājā. 4) Mt. smṛtaḥ.
72 = H. 1076; Mt. 49.70c, 71a; Vā. 99.185. 1) H. jajñe. 2) Vā. Suvarmā.
73 = H. 1077; Mt. 49.71b, 72a; Vā. 99.186. 1) Vā. Suvar-. 2) Mt. -mātanayaḥ. 3) H. prajeśvaraḥ. 4) Mt. -mêti vi-. 5) H. vibhuḥ.
74 = H. 1078; Mt. 49.72b, 73a; Vā. 99.187. 1) Vā.T. -yânvaye ca. 2) Mt. -hā-; Vā. -hat-. 3) Mt. Mahāpaurava-; Vā. Mahatpau-.
75 = H. 1079; Mt. 49.73b, 74a; Vā. 99.188. 1) H. putro. 2) Mt. -yâsīt.
76 = H. 1080; Mt. 49.74b, 75a; Vā. 99.189. 1) H. Saṃnatir nāma vīryavān; Mt. api. 2) H. -ya vai. 3) H. -teḥ putraḥ; Vā. Sanatir nāma. 4) Vā. -tas tasya. 5) H. mahābalaḥ; Vā. 'bhavat.
77 = H. 1081; Mt. 49.75b, 76a; Vā. 99.190. 1) Mt. Hiraṇyanābhinaḥ śiṣyaḥ; Vā. -bhes tu. 2) Vā. Kauthupasya. 3) Mt. yena. 4) H. saprācyāḥ; Vā. -tās tāḥ.
78 = H. 1082; Mt. 49.76b, 77a; Vā. 99.191. 1) Vā. -nā-. 2) H. kartayo nāma; Mt. -tā nāmêha. 3) Mt. -ḍho 'sau vai Mahāpauravavardhanaḥ.
79 = H. 1083; Mt. 49.77b, 78a; Vā. 99.192. 1) Mt. Pṛthukasya pitā hataḥ. 2) Mt.Vā. Nīlo. 3) Mt. -rājaḥ; Vā. -bāhuḥ. 4) Mt. vaśī.

Ugrāyudhasya dāyādaḥ Kṣemyo[1] nāma mahāyaśāḥ, |
Kṣemyāt[2] Suvīraḥ[3] *saṃjajñe*[4], Suvīrāt tu[5] Nṛpaṃjayaḥ, |
Nṛpaṃjayād *Bahu*[6]ratha ity ete Pauravāḥ smṛtāḥ. || 80 ||

Ajamīḍh*asya*[1] Nīlinyāṃ[2] Nīlaḥ samabhavan nṛpaḥ, |
Nīlasya tapasôgreṇa Suśāntir *udapadyata*[3]. || 81 ||

Purujātiḥ Suśānteś ca,	Purujānuḥ[1] Suśāntes tu,
Bāhyāśvaḥ Purujātitaḥ, |	*Pṛthus*[1] tu Purujānujaḥ[3], |
Bāhyāśvatanayāḥ pañca	*Bhadrāśvaḥ Pṛthu*[4]dāyādo,
babhūvur amaropamāḥ[1]: || 82 ||	Bh*adrāśv*atanayāñ *chṛṇu*[5]: ||82||

Mudga[1]laḥ *Sṛñ*[2]jayaś caiva rājā Bṛhadiṣus ta[3]thā |
Ya[4]vīn*araś ca*[5] vikrāntaḥ[6] K*ṛmilāśv*aś *ca*[7] pañcamaḥ, |
pañcānāṃ[8] rakṣaṇā*yâlaṃ*[9] *deśānām*[10] *iti viśrutāḥ*[11]. || 83 ||
pañcānāṃ *viddhi*[1] Pañcālān[2] sphīt*air*[3] janapad*air*[4] *vṛ*tā*n*[5], |
alaṃ saṃrakṣaṇe teṣāṃ Pañcālā iti viśrutāḥ[6]. || 84 ||

Mudgalasya tu dāyādo	Mudgalasyâpi[1] Maudgalyāḥ[2]
Maudgalyaḥ sumahāyaśāḥ, |	
sarva ete mahātmānaḥ	
kṣatropetā dvijātayaḥ. || 85 ||	kṣā[3]tropetā[4] dvijātayaḥ. || 85 ||

---

80 = H. 1084, 1085a; Mt. 49.78b, 79; Vā. 99.193. 1) Mt.Vā. -mo. 2) Mt. Vā. -māt. 3) H. -ro; Mt. Sunīthaḥ. 4) H. nṛpatir. 5) Mt. Sunīthasya; Vā. -vīrasya. 6) Mt. -yāc ca Vi-; Vā. -yād Vīra-.

81 = Br. 13.93a = aIbII; H. 1777a = aIbII; Mt. 50.1; Vā. 99.194. 1) Br.H. -ḍhāt tu. 2) Br.T. Nīlyāṃ vai. 3) Vā. abhyajāyata.

82 = Br. 13.93b, 94a; H. 1777b, 1778a. 1) Br.T. sphītā janapadāvṛtāḥ.

82 = Mt. 50.2; Vā. 99.195. 1) Vā.V. -jātaḥ. 2) Vā. Rikṣas. 3) Mt. T. -taḥ. 4) Vā. tatas tu Rikṣa-. 5) Vā. bhedāc ca tanayās tv ime.

83 = A. 278.20abI = abI; Br. 13.94b, 95; H. 1778b, 1779; Mt. 50.3 = ab; Vā. 99.196, 197a. 1) A. Muku-. 2) Mt. -laś ca; Vā. Śṛñ-. 3) Mt. -ṣur a-. 4) Mt. Ja-. 5) Vā. -vīyāṃś câpi. 6) A. Kṛmilaḥ. 7) Mt. Kapilaś caiva; Vā. Kāmpilyaś caiva. 8) Br.T.H. -caite. 9) Vā. -ṇārthāya. 10) Vā. pitaitān. 11) H. naḥ śrutam; Vā. abhyabhāṣata.

84 = A. 278.20bII = bII; Br. 13.96; H. 1780; Mt. 50.4; Vā. 99.197b, 198a. 1) Br. te tu; Mt. caiva. 2) Br. -lāḥ; Vā. pañcaitān. 3) Br.Vā. -tā; Mt. etāñ. 4) Br. -dā-; Mt. -dān; Vā. -dā-. 5) Br. -tāḥ; Mt. viduḥ; Vā. yutāḥ. 6) Mt. Pañcālarakṣiṇo hy ete deśānām iti naḥ śrutam.

85 = Br. 13.97a = a; H. 1781.

85 = A. 278.21a; Mt. 50.5a; Vā 99.198b. 1) A. -kalasya tu. 2) A. Māukulyāḥ. 3) Mt. kṣa-. 4) Vā.T. -ta-.

ete hy Aṅgirasaḥ pakṣaṃ[1]) saṃśritāḥ Kāṇva[2]-Mudgalāḥ, |
M*u*dgalasya[3]) suto jyeṣṭho[4]) Brahm*iṣṭhaḥ*[5]) sumahāyaśāḥ, || 86 ||
Indrasenā yato garbhaṃ[1]) Vadhr*y*aśvaṃ[2]) pratyapadyata[3]). |
Vadhryaśvān[4]) mithunaṃ jajñe Menakāyām iti[5]) śrutiḥ: || 87 ||
Divodāsaś ca rājarṣir Ahalyā ca yaśasvinī. |
Śa[1]radvata*s* *tu*[2]) dāyādam Ahalyā sama[3]sūyata || 88 ||
Śatānandam ṛṣiśreṣṭhaṃ, tasyâpi sumahā*yaś*āḥ[1]) |
putraḥ[2]) Satyadhṛtir nāma dhanurvedasya pāragaḥ. || 89 ||
tasya[1]) Satyadhṛte *reto*[2]) dṛṣṭvâpsarasam agrataḥ[3]) |
avaskannaṃ[4]) śarastambhe mithunaṃ samapadyata[5]). || 90 ||
kṛpayā tac ca jag*rā*ha[1]) Śaṃ[2]tanur mṛgayāṃ gataḥ, |
Kṛpaḥ smṛtaḥ sa vai tasmād Gautamī ca Kṛpī tathā[3]); || 91 ||
ete Śā[1]radvatāḥ proktā[2]) *ete te*[3]) Gautamā*ḥ* *smṛt*āḥ[4]). |
ata ūrdhvaṃ pravakṣyāmi Divodāsasya saṃtatim[5]): || 92 ||
Divodāsasya dāyādo brahm*arṣir*[1]) Mitrayur nṛpaḥ, |
M*a*itr*ā*y*a*ṇ*as* tataḥ[2]) Somo[3]), Maitrey*ā*s[4]) tu[5]) tataḥ smṛt*ā*ḥ[6]); || 93 ||

---

86 = H. 1782; Mt. 50.5^{b}, 6^{a}; Vā. 99.199. 1) Mt.V.Vā. -ṣe. 2) Vā. Kaṇṭha-. 3) H. Maudgalyasya. 4) Mt. jajñe. 5) H. -marṣiḥ.

87 = Br. 13.97^{b} = a; H. 1783; Mt. 50.(6^{b}), 7^{a}; Vā. 99.200. 1) Mt. -naḥ sutas tasya. 2) Br.T. Vadhryaṃ ca; V. Vadhvaśraṃ; H. Vadhrasvaṃ; Mt.T. Vindhyāśvas, V. Vandhyāśvas; Vā.T. Badhyaśvaṃ; V. Vadh-. 3) Mt. tasya câtmajaḥ. 4) H. Vadhrasvān; Mt.T. Vindhyāśvān; Vā. Vadhyaśvān. 5) Vā. -kā iti naḥ.

88 = H. 1784; Mt. 50.7^{b}, 8^{a}; Vā. 99.201. 1) Vā. Śā-. 2) H. -taś ca. 3) Mt. saṃpra-.

89 = Br. 13.97^{b}⟨⟩ = b; H. 1785; Mt. 50.8^{b}, 9^{a}; Vā. 99.202. 1) Mt. -tapāḥ. 2) Mt. sutaḥ.

90 = Br. 13.97^{b}⟨⟩; H. 1786; Mt. 50.9^{b}, (10); Vā. 99.203. 1) Mt. āsīt; Vā. atha. 2) Mt.Vā. -teḥ śukraṃ. 3) Mt. amoghaṃ dhārmikasya tu. 4) Vā. pracaskandhe. 5) Mt. skannaṃ retaḥ Satyadhṛter dṛṣṭvā câpsarasaṃ jale / mithunaṃ tatra saṃbhṛtaṃ tasmin sarasi saṃbhṛtam.

91 = Br. 13.97^{b}⟨⟩; H. 1787; Mt. 50.11$^{(a)b}$ = a; Vā. 99.204. 1) Br. -gṛhe; Mt. tataḥ sarasi tasmiṃs tu kramamāṇaṃ mahīpatiḥ / dṛṣṭvā jagrāha kṛpayā. 2) H. Śāṃ-. 3) Br. smṛtā.

92 = Br. 13.97^{b}⟨⟩; H. 1788; Mt. 50.12; Vā. 99.205. 1) Mt. Śa-. 2) Mt. -taḥ putrā. 3) Mt.T. ākhyātā; Mt.V.Vā.V. Autathyā; Vā.T. Ṛtathyā. 4) Mt. -mā varāḥ; Vā. -mānvayāḥ. 5) Mt. vai prajāḥ.

93 = Br. 13.97^{b}⟨⟩; H. 1789; Mt. 50.13; Vā. 99.206. 1) Mt. dharmiṣṭho; Vā. brahmiṣṭho. 2) Br. Mitrayos tu; H. -ṇo (!); Vā. Maitreyas tu. 3) Mt. -ṇāvaraḥ so 'tha; Vā. tato jajñe tataḥ. 4) Mt. -yas. 5) Br. te. 6) Mt. -taḥ; Vā. smṛtā ete 'pi saṃśritāḥ.

ete 'pi[1]) saṃśritāḥ pakṣaṃ[2]) kṣa[3]tropetās[4]) tu Bhārgavāḥ[5]). |

āsīt Pañcajanaḥ putraḥ
Sṛñjayasya mahātmanaḥ, |
sutaḥ Pañcajanasyâpi
Somadatto mahīpatiḥ. || 94 ||
Somadattasya dāyādaḥ
Sahadevo mahāyaśāḥ, |
Sahadevasutaś câpi
Somako nāma *pārthivaḥ*[1]). || 95 ||

rajâpi *Cyavano vidvāṃs,*
tato 'pratiratho 'bhavat[1]). || 94 ||
atha *vai Cyavanād dhīmān*
Sudāsaḥ *samapadyata*[1]), |
Saudāsaḥ Sahadevaś ca
Somakas tasya câtmajaḥ. || 95 ||

Ajamīḍha*ḥ*[1]) punar[2]) jātaḥ kṣīṇe vaṃśe tu[3]) Somakaḥ, |
Somakasya suto Jantur, *yasya putra*śataṃ[4]) babhau[5]). || 96 ||
teṣāṃ yavīyān Pṛṣato Drupadasya pitā *prabhuḥ*[1]), |
Dhṛṣṭadyumnaḥ sutas tasya, Dhṛṣṭaketuś ca tatsutaḥ. || 97 ||
| Ājamīḍhāḥ smṛtāś *cai*[1]te mahātmānas tu Somakāḥ. |
putrāṇām Ajamīḍhasya Somaka*tvaṃ*[1]) mahātmanaḥ. |
mahiṣī tv A[2]jamīḍhasya Dhūminī putra*gṛd*dhinī[3]) || 98 ||
| *pativratā mahābhāgā kulajā munisattamāḥ*[1]) |
sā *tu*[2]) putrārthinī devī vratacaryāsamanvitā. || 981 ||

tato[1]) varṣāyutaṃ taptvā
tapaḥ paramaduścaram |

pu*trā*bhāve[1]) tapas tepe
śataṃ varṣāṇi duścaram |

hutvâgniṃ[1]) vidhivat *sā tu*[2]) pavitr*a*[3]mita[4]bhojanā || 99 ||

94a = Br. 13.97b⟨⟩; H. 1790a; Mt. 50.14a; Vā. 99.207a. 1) H. vai. 2) Mt. ete vaṃśyā Yateḥ pakṣāḥ. 3) Mt.Vā.T. kṣā. 4) Br. -trotpannās. 5) Br. -vam.

94bc = Br. 13.98; H. 1790b, 1791a.

94b = Mt. 50.(14b); Vā. 99.207b. 1) Mt. rājā Caidyavaro nāma Maitreyasya sutaḥ smṛtaḥ.

95 = Br. 13.99; H. 1791b, 1792a. 1) Br. viśrutaḥ.

95 = Mt. 50.(15a) = a; Vā. 99.208. 1) Mt. atha Caidyavarād vidvān Sudāsas tasya câtmajaḥ.

96 = Br. 13.100; H. 1792b, 1793a; Mt. 50.15b, 16a; Vā. 99.209. 1) Br. -ḍha-; H. -ḍhāt. 2) Br. -suto. 3) Vā. sa. 4) Mt.Vā. hate tasmiñ śataṃ. 5) Vā. vibho.

97 = Br. 13.101a = a; H. 1793b, 1794a; Vā. 99.210b, 211a. 1) Vā. -tâbhavat.

| 98a = Br. 13.101b; H. 1794b. 1) H. hy e-.

98bc = Br. 13.102a = c; H. 1795; Mt. 50.16b, 17a; Vā. 99.210a, 211b. 1) Mt. -kasye; Vā. -tve. 2) Vā. c-Â-. 3) Mt.T. -vardhinī; Vā. -gardhinī.

| 981 = Br. 13.102b, 103a; H. 1796(a)b. 1) H. tṛtīyā tava pūrveṣāṃ jananī pṛthivīpate. 2) Br. ca.

99a = Br. 13.103b; H. 1797a. 1) H. tepe.

99a = Mt. 50.17b; Vā. 99.212a. 1) Vā. punarbhave.

99b = Br. 13.104a; H. 1797b; Mt. 50.18a; Vā. 99.212b. 1) H. -nīn. 2) Mt.

agnihotra[1]kuśeṣv eva[2]) su[3]ṣvāpa *sumahāvratā*[4]). |

Dhūminyā sa tayā devyā tv Ajamīḍhaḥ samīyivān || 100 ||	tasyāṃ vai dhūmra[1]varṇāyām Ajamīḍhaḥ *samīyivān*[2]) || 100 ||

Ṛkṣaṃ saṃ[1]janayāmāsa dhūmra[2]varṇaṃ *sudarśanam*[3]). |
Ṛkṣāt Saṃvaraṇo jajñe, Kuruḥ Saṃvaraṇāt *tataḥ*[4]), || 101 ||
yaḥ Prayāgād[1]) *ati*[2]kramya Kurukṣetraṃ cakāra ha[3]) |
puṇyaṃ ca ramaṇīyaṃ ca puṇyakṛdbhir niṣevitam[4]). || 102 ||
tasyânvavāyaḥ sumahān, yasya nāmnâ*tha*[1]) Kauravāḥ[2]) |

Kuros *tu*[1]) putrāś catvāraḥ: Sudhanvā Sudhanus tathā || 103 ||	Kuros tu dayitāḥ putrāḥ: Sudhanvā Jahnur eva ca || 103 ||

Parīkṣic ca[1]) mahā*bāhuḥ*[2]) pra*varaś*[3]) c-Ārime*jaya*ḥ[4]). |
Sudhanvanas tu dāyādaḥ Suhotro matimān smṛtaḥ[5]), || 104 ||
Cyavanas tasya putras tu rājā[1]) dharmārthakovidaḥ[2]). |

Cyavanāt Kṛtayajñas tu iṣṭvā yajñai*ḥ sa*[1]) dharmavit. ||105||	Cyavanasya Kṛ*taḥ*[1]) putra iṣṭvā[3]) yajñair[3]) mahātapāḥ. ||105||

viśrutaṃ janayāmāsa putram Indrasakhaṃ[1]) nṛpaḥ[2]) |

---

samyak; Vā. hutāgny anidrá hy abhavat. 3) Br. -trā; Mt.T. trī-. 4) Mt. -kṛta-.

100a = Br. 13.104b; H. 1798a; Mt. 50.18b; Vā. 99.213a. 1) Vā. ahorātraṃ. 2) Mt.T. -trakrameṇaiva, V. -hotre kuśeṣv eva. 3) Mt. sā su-. 4) Br. munisattamāḥ; H. Janamejaya; Mt. mahávratā.

100b = Br. 13.105a; H. 1798b.	100b = Mt 50.19a; Vā. 99.213b. 1) Mt. -ma-. 2) Vā. -ḍhaś ca vīryavān.

101b = A. 278.26a = b; Br. 13.105b, 106a; H. 1799; Mt. 50.19b, 20a; Vā. 99.214. 1) Mt.Vā.T. sā. 2) Mt. -ma-. 3) Mt. śatāgrajam; Vā. sitāgrajam. 4) Br.H. -ṇāt tathā; Vā. -ṇād abhūt.

102 = A. 278.26b = a; Br. 13.106b, 107a; H. 1800; Mt. 50.20b, 22a; Vā. 99.215a, 216b. 1) Mt.Vā. -gaṃ. 2) A. apā-; Vā. padâ-. 3) A. hi; Mt. akalpayat. 4) Mt. Kurukṣetraṃ tu tat smṛtam.

103a = Br. 13.107b; H. 1801a; Mt. 50.22b; Vā. 99.217a. 1) H. -nā stha; Mt. -nā tu. 2) Vā. -yajāḥ khyātāḥ Kauravo nṛpasattamāḥ.

103b = Br. 13.108a; H. 1801b. 1) Br. -roś ca.	108b = Mt. 50.23a; Vā. 13.217b.

104 = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1802; Mt. 50.23b, 24a; Vā. 99.218. 1) Vā.T. -kṣito, V. kṣaś ca. 2) Mt. -tejāḥ; Vā. -rājaḥ. 3) Mt. prajanaś; Vā. putrakaś. 4) Mt.Vā. -mardanaḥ. 5) Mt. putro matimatāṃ varaḥ.

105a = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1803a; Mt. 50.24b; Vā. 99.219a. 1) H. -jan. 2) Mt. tattvavit.

105b = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1803b. 1) Br. -ñais tu.	105b = 50.25a; Vā. 99.219b. 1) Mt. Kṛmiḥ. 2) Mt. Ṛkṣāj. 3) Mt. jajñe.

106 = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1804; Mt. 50.(25b), 26a; Vā. 99.220. 1) H. -śamaṃ.

Caidy[3]oparica[4]raṃ vīraṃ Vasuṃ[5]) nāmâ[6]ntarikṣagaṃ[7]). || 106 ||
Caid[1]yoparica[2]rāj jajñe Girikā sapta *mānavān*[3]): |
mahāratho Magadharāḍ[4]), viśruto yo Bṛhadrathaḥ, || 107 ||
Pratyagrahaḥ[1]) Kuśaś[2]) caiva, yam āhur Maṇivāhanam[3]), |
Mārutaś[4]) ca Yaduś caiva[5]) Matsyaḥ[6]) Kālī[7]) ca saptamaḥ[8]). ||108||
Bṛhadrathasya dāyādaḥ Kuśāgro nāma viśrutaḥ, |
Kuśāgrasyâtmajo *vidvān*[1]) Ṛ[2]ṣabho nāma vīryavān. || 109 ||
Ṛ[1]ṣabhasyâpi[2]) dāyādaḥ Puṣpa[3]vān nāma dhārmikaḥ[4]), |
dāyādas[5]) tasya vikrānto[6]) rājā Satyahitaḥ smṛtaḥ[7]). || 110 ||
tasya putraḥ *Sudhanvā ca*[1]), tasmād[2]) Ūrja*s tu* jajñivān[3]), |
Ūrja[4]sya *Nabhasaḥ*[5]) putr*as, tasmāj* jajñe[6]) sa vīryavān[7]). ||111||
śakale dve sa vai jāto[1]) Jarayā saṃdhitas tu saḥ[2]), |
Jarayā saṃdhito yasmāj Jarāsaṃdhas tataḥ smṛtaḥ[3]). || 112 ||
sarvakṣatrasya jetâsau[1]) Jarāsaṃdho mahābalaḥ, |
Jarāsaṃdhasya putr*as tu*[2]) Sahadevaḥ pratāpavān. || 113 ||
Sahadevātmajaḥ śrīmān *Somādhiḥ*[1]) sa[2]) mahātapāḥ[3]), |
Somādhir[1]) janayāmāsa
putraṃ paramadhārmikam

---

2) Br. -pam; Mt. Kṛmeḥ putro mahāvīryaḥ khyātas tv Indrasamo vibhuḥ. 3) Vā.T. vidyo- 4) Br. -va-. 5) Mt. -ro vīro Vasur. 6) Br. -nâ-. 7) Mt. -gaḥ.

107 = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1805; Mt. 50.26b, 27a; Vā. 99.221. 1) Vā.T. Vid-. 2) Br. -vā-. 3) Mt. vai sutāu; Vā. sūnavaḥ. 4) Br. -dha iti.

108 = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1806; Mt. 50.27b, 28a; Vā. 99.222. 1) Br. -grathaḥ; Mt. -aśravāḥ. 2) Br. Krathaś. 3) Mt. caturtho Harivāhanaḥ. 4) Br. Śākalaś; Mt. pañcamaś; Vā. Māthailyaś. 5) Mt. -juś caiva; Vā. Lalitthaś ca. 6) H.Vā. -ya-. 7) Vā. -laś. 8) Mt. -mī-

109 = Br. 13.108b⟨⟩; H. 1807; Mt. 50.28b, 29a; Vā. 99.223. 1) Mt.Vā. -jaś caiva. 2) H.Mt. Vṛ-.

110 = H. 1808; Mt. 50.29b, 30a; Vā. 99.224. 1) H.Mt. Vṛ-. 2) Mt. -ya tu. 3) Mt.T. Puṇya-. 4) Mt. pārthivaḥ. 5) Vā. vikrāntas. 6) Mt. Puṇyaḥ Puṇyavataś caiva; Va. dāyādo. 7) Mt. -dhṛtis tataḥ.

111 = H. 1809; Mt. 50.(30b), 31a; Vā. 99.225. 1) H. sa dharmātmā. 2) H. nāmnā. 3) Vā. -jaḥ pratāpavān; Mt. dāyādas tasya Dhanuṣas tasmāt Sarvaś ca jajñivān. 4) Mt. Sarva-. 5) H. Saṃbhavaḥ. 6) H. -tro yasya jajñe; Mt. rājā. 7) Mt. Bṛhadrathaḥ.

112 = H. 1810; Mt. 50.31b, 32a; Vā. 99.226a(b). 1) Mt. dve tasya śakale jāte. 2) H.⁎-taḥ sa tu; Mt. -taś ca saḥ. 3) Vā. Jarāsaṃdho mahābāhur jarayā saṃdhitas tu saḥ.

113 = H. 1811; Mt. 50.32b, 33a; Vā. 99.227. 1) Mt. jetā sarvasya kṣatrasya. 2) H. -tro vai.

114a = H. 1812a; Mt. 50.33b; Vā. 99.228a. 1) H. Udāpuḥ; Mt. Somavit. 2) Vā. su-. 3) H. -yaśāḥ.

114bc = H. 1812b, 1813a. 1) H. Udāpur. |

Śrutaśarmêti nāmānaṃ,
Magadhān yo 'vasat prabhuḥ.||114||

Śrutaśravās tu Somādher[1])
Māgadhaḥ[2]) parikīrtitaḥ[3]).||114||

Parīkṣitas tu[1]) dāyādo dhārmiko[2]) Janamejayaḥ |

Śrutasen-Ograsen*au*[1]) *ca*
Bhīmasenaś ca nāmataḥ.
ete sarve mahābhāgā
vikrāntā balaśālinaḥ. || 115 ||
Janamejasya putr*au*[1]) tu
Suratho Matimāṃs tathā, |
Surathasya tu vikrāntaḥ
putro jajñe Vidūrathaḥ. || 116 ||

Vidūrathasya dāyāda
Ṛkṣa eva mahārathaḥ, |
dvitīyas tv abhavad[1]) rājā[2])
nāmnā tenaiva viśrutaḥ. || 117 ||
dvāv Ṛkṣau *Soma*[1]vaṃśe 'smin
dvāv eva ca Parī[2]kṣitau |
Bhīmasenās trayo *viprā*[3])
dvau câpi Janamejayau. || 118 ||

Janemejayasya putras tu
Suratho nāma bhūmipaḥ, |
Surathasya tu dāyādo[1])
Bhīmaseno 'pi nāmataḥ. || 115 ||
Jahnus tv ajanayat putraṃ
Surathaṃ[1]) nāma bhūmipam, |
Surathasya tu dāyādo
vīro rājā Vidūrathaḥ || 116 ||
Vidūrathasutaś câpi
Sārvabhauma iti *smṛ*taḥ[1]), |
Sārvabhaumāj Jayatsen*a*,
*Ārādhi*s[2]) tasya câtmajaḥ. ||117||
Ārādhito mahāsattva
Ayutāyus ta*taḥ smṛtaḥ*[1]), |
Akrodhano 'yutāyos *tu*[2]),
tasmād Devātithiḥ smṛtaḥ. ||118||
Devātithes tu dāyād*a*
*Ṛ*kṣa[1]) eva babhūva ha, |

114b = Mt. 50.34a; Vā. 99.228b. 1) Mt. -der. 2) Mt. -dhāḥ. 3) Mt. -tāḥ.

115a = A. 278.31b; Br. 13.109a; H. 1813b; Vā. 99.229a. 1) A.Vā.T. -tasya. 2) Vā. babhūva.

115bc = A. 278.32b = b; Br. 13.109b, 110a; H. 1814b, 1815a. 1) Br. -no 'grasenaś.

116 = A. 278.33a = a; Br. 13.110b, 111a; H. 1815b, 1816a. 1) Br. tras.

117 = Br. 13.111b, 112a; H. 1816b, 1817a. 1) H. -yaḥ sa babhau. 2) Br. Bharadvājān.

118 = Br. 13.112b, 113a; H. 1817b, 1818a. 1) H. tava. 2) H. -ri-. 3) H. rājan.

115bc = Vā. 99.229bc.

116 = Br. 13.102b⟨ ⟩; Mt. 50.34b, 35a; Vā. 99.230. 1) Br. -tho.

117 = Mt. 50.35b, 36a; Vā. 99.231. 1) Vā. T. iti śrutiḥ, V. -taḥ. 2) Mt. -no Ruciras.

118 = Mt. 50.(35b), 37a; Vā. 99.232. 1) Mt. Rucirāt tu tato Bhaumas, Tvaritāyus tato 'bhavat. 2) Mt.T. -mas tv Āyusutas, V. -yoś ca.

Ṛkṣasya tu[1]) dvitīyasya
Bhīmaseno 'bhavat sutaḥ, |
Pratīpo Bhīmasenāt tu,
Pratīpasya tu Śāṃ[2]tanuḥ || 119 ||
Devāpir Bāhlikaś caiva
traya eva mahārathāḥ[1]). |
Śāṃtanos *tv abhavad Bhīṣmas*
tasmin vaṃśe dvijottamāḥ[2]).|| 120 ||

Bhīmasenas *tathā* *Ṛkṣād*[2]),
Dilīpas, tasya câtmajaḥ. || 119 ||
Dilīpa*sya*[1]) Pra*tī*pas *tu*[2]),
tasya putrās trayaḥ smṛtāḥ: |
Devāpiḥ Śaṃtanuś caiva
Bāhlīkaś caiva te trayaḥ. || 120 ||

Bāhlīkasya tu *dāyādāḥ*[1]) sapta *Bāhlīśvarā nṛpāḥ*[2]), |
Bāhlī[3]kasya sutaś caiva Somadatto mahāyaśāḥ[4]). || 121 ||
jajñire Somadattāt tu Bhūrir Bhūriśravāḥ Śalaḥ, |
| Devāpis tu *pravavrāja*[1]) vanaṃ dharmaparīpsayā, |
upādhyāyas tu devānāṃ Devāpir[1]) abhavan muniḥ. || 122 ||
Cyavana*sya* *Kṛtaḥ* putra[1]) iṣṭa*ś* *câsīn*[2]) mahātmanaḥ. |
Śāṃ[3]tanus tv abhavad rājā *Kauravāṇāṃ dhuraṃdharaḥ*[4]). || 123 ||

Śāṃtanoḥ saṃpravakṣyāmi
vaṃśaṃ trailokyaviśrutam[1]): |

| imaṃ[1]) côdāharanty atra ślokaṃ prati mahābhiṣam[2]): |
| yaṃ yaṃ kārābhyāṃ spṛśati[3]) jīrṇaṃ *rogiṇam eva ca*[4]), |
| punar yuvā *sa*[5]) bhavati, tasmāt *taṃ*[6]) Śaṃtanuṃ viduḥ. || 123₁ ||

---

119 = A. 278.34; Br. 13.113b, 114a; H. 1818b, 1819a. 1) H. ca. 2) A. Śaṃ-.

120 = A. 278.35a = a; Br. 13.114b, 115a; H. 1819b, 1820a. 1) A. Somadattas tu Saṃtanoḥ. 2) H. -noḥ prasavas tv eṣa, yatra jāto 'si pārthiva.

119 = Mt. 50.37b, 38a; Vā. 99.233. 1) Mt. -do Dakṣa. 2) Mt. tato Dakṣād.

120 = Mt. 50. 38b, 39a; Vā. 99.234. 1) Vā. -pasūnuḥ. 2) Vā. -tipas.

121 = A. 278.(35bI) = b; Br. 13.115b, 116a; H. 1820b, 1821a; Mt. 50.39b = a; Vā. 99.235ab. 1) Br. rājarṣer; H. rājyaṃ vai; Vā. vijñeyaḥ. 2) Br. vaṃśaṃ śṛṇuta bho dvijāḥ; H. saptavāhyaṃ nareśvara; Vā. -ro nṛpaḥ. 3) Br.H. -li-. 4) A. Bāhlikāt Somadatto 'bhūd.

122a = A. 278.35bII = aII; Br. 13.116b; H. 1821b; Vā. 99.235c.

| 122b = Mt. 50.39cI = I; Vā. 94.236a. 1) Mt. hy apadhyātaḥ.

122b(c) = Br. 13.117a; H. 1822a; Mt. 50.39cII = II; Vā. 99.236b. 1) Mt. prajābhir.

123 = Br. 13.117b, 118a; H. 1822b, 1823a; Mt. 50.42a = b; Vā. 99.237. 1) Br. -naputraḥ Kṛtaka; Vā. -no 'sya hi putras tu. 2) Br. iṣṭa āsīn; Vā. iṣṭakaś ca. 3) Mt.Vā. Śaṃ-. 4) Mt. vidvān sa vai mahābhiṣak; Vā. vidvān vai sa mahābhiṣaḥ.

123₁ = Br. 13.118b; H. 1823b. 1) H. yatra jāto 'si pārthiva.

| 123₁ = Mt. 50.42b, 43; Vā. 99.238, 239a; Vi. IV. 20.5a = b. 1) Mt. Vā.V. idaṃ. 2) Mt. -ṣak. 3) Vā. rājā spṛśati vai.

tat *tasya*[1]) Śaṃtanutvaṃ *hi*[2]) prajābhir[3]) iha *kīrtyate*[4]); ||
tato 'vṛṇuta bhāryārthaṃ[5]) Śaṃtanur Jāhnavīṃ nṛpaḥ[6]). || 123_2 ||
tasyāṃ[1]) Devavrataṃ nāma[2]) putraṃ so[3]) 'janayat pra[4]bhuḥ, |
sa tu[5]) Bhīṣma iti khyātaḥ Pāṇḍavānāṃ[6]) pitāmahaḥ. || 124 ||
Kālī[1]) Vicitravīryaṃ tu *Dāseyy a*[2]janayat *sutam*[3]) |
Śāṃ[4]tanor dayitaṃ putraṃ *dharmā*[5]tmānam akalmaṣam[6]). || 125 ||
Kṛṣṇadvaipāyanaś[1]) caiva[2]) kṣetre Vaicitravīryake |
Dhṛtarāṣṭraṃ ca Pāṇḍuṃ ca Viduraṃ câpy ajījanat. || 126 ||
Dhṛtarāṣṭras[1]) tu Gāndhāryāṃ putrān ajanayac[2]) chatam, |
teṣāṃ Duryodhanaḥ śre[3]ṣṭhaḥ sarv*eṣām api*[4]) sa[5]) prabhuḥ. || 127 ||
Mādrī *rājñī* Pṛthā[1]) caiva Pāṇḍor bhārye babhūvatuḥ |
devadattāḥ sutās *tābhyāṃ*[2]) Pāṇḍor arthe *vi*[3]jajñire: || 127_1 ||
Dharmād Yudhiṣṭhiro jajñe, *Vāyor jajñe*[1]) Vṛkodaraḥ, |
Indrād Dhanaṃjay*o jajñe Śak*ra[2]tulyaparākramaḥ, |
Nakula*ṃ* Sahadeva*ṃ* ca Mādr*y* Aśvibhyām *ajījanat*[3]). || 127_2 ||
pañcai*va*[1]) Pāṇḍavebhya*ś ca*[2]) Draupadyāṃ jajñire sutāḥ: |
Draupady ajanayaj *jye*[3]ṣṭhaṃ Prativindhyaṃ Yudhiṣṭhirāt, || 127_3 ||
[Śrutasenaṃ Bhīmasenāc, Chrutakīrtiṃ Dhanaṃjayāt, |
caturthaṃ Śrutakarmāṇaṃ Sahadevād ajāyata, || 127_4 ||
Nakulāc ca Śatānīkaṃ; Draupadeyāḥ prakīrtitāḥ. |

---

4) Vā. -ṇaṃ samayato naraṃ; Vi. yauvanam eti saḥ. 5) Mt. ca. 6) Vā. te. 7) -pa.

123_2 = Mt. 50.44; Vā. 99.239bc. 1) Vā. tato 'sya. 2) Vā. vai. 3) Vā. -jāsv. 4) Vā. pariśrutam. 5) Vā. sa tûpayeme dharmātmā. 6) Mt. -pa.

124 = Br. 13.119; H. 1824; Mt. 50.45a = a; Vā. 99.240. 1) Br.H. Gāṅgaṃ. 2) Vā. Bhīṣmaṃ. 3) Mt. kumāraṃ. 4) Mt. janayad vi-. 5) Vā. ca. 6) H. Kauravāṇāṃ.

125 = Br. 13.120; H. 1825; Mt. 50.45b, 46a; Vā. 99.241ab. 1) Vā. -le. 2) Mt. Dāśeyī janayat. 3) Br.H. janayāmāsa bho dvijāḥ (Bhārata). 4) Mt. Śaṃ-. 5) Mt. śāntā-. 6) Vā. prajāhitakaraṃ prabhum.

126 = A. 278.36b, 37a; Br. 13.121; H. 1826; Mt. 50.46b, 47a; Vā. 99.241c, 242a. 1) Br. -nāc. 2) Mt. -no nāma. 3) A. vai Cai-.

127 = Br. 13.122; H. 1827; Mt. 50.47b, 48a; Vā. 99.242b, 243a. 1) Vā. -ṭrāt. 2) Br. utpādayac; Vā. -dhārī putrāṇāṃ suṣuve. 3) Vā. -no jye-. 4) H. eva; Mt.Vā. -vakṣatrasya. 5) Mt. vai.

127_1 = Mt. 50.48b, 49a; Vā. 99.243b, 244a. 1) Mt. Kuntī tathā. 2) Mt. pañca. 3) Mt. 'bhi-.

127_2 = Mt. 50.49b, 50; Vā. 99.244b, 245a(b). 1) Mt. Mārutāc ca. 2) Mt. -yaś caiva Indra-. 3) Vā. Aśvibhyāṃ Sahadevaś ca Nakulaś câpi Mādrijau.

127_3 = Mt. 50.51; Vā. 99.246. 1) Mt. -caite. 2) Mt. -yas tu. 3) Mt. -yac chre-.

127_4 = Mt. 50.52.

tebhyo 'pare Pāṇḍaveyāḥ ṣaḍ evânye mahārathāḥ. || 1275 ||
Hiḍambā[1]) Bhīmasenāt tu jajñe putraṃ[2]) Ghaṭotkacam[3]). |
Kāśyā punar Bhīmasenāj[4]) jajñe vai Sarvagaṃ[5]) sutam. || 1276 ||
Suhotraṃ Vijayā[1]; Mādrī Sahadevād ajā[2]yata, |
Kareṇumatyāṃ[3]) Cai[4]dyayāṃ Niramitras tu Nākuliḥ. || 1277 ||
Subhadrāyāṃ rathī Pārthād Abhimanyur ajāyata, |
Yaudheyyāṃ[1]) Devakaś[2]) caiva putro[3]) jajñe Yudhiṣṭhirāt. || 1278 ||

Pāṇḍor Dhanaṃjayaḥ putraḥ,
Saubhadras tasya câtmajaḥ, |
Abhimanyoḥ Parī[1]kṣit tu
pitā Pārīkṣitasya ha[2]). || 128 ||

Abhimanyoḥ Parīkṣit tu
putraḥ parapuraṃjayaḥ[1]), |
Parīkṣitas *tu dāyādo*
rājāsīj Janamejaḥ[2]). || 128 ||

[Pārīkṣitasya Kāśyāyāṃ dvau putrau saṃbabhūvatuḥ: |
Candrāpīḍas tu nṛpatiḥ Sūryāpīḍaś ca mokṣavit. || 1281 ||
Candrāpīḍasya putrāṇāṃ śataṃ uttamadhanvinām, |
Jānamejayam ity evaṃ kṣātraṃ bhuvi pariśrutam. || 1282 ||
teṣāṃ jyeṣṭhas tu tatrâsīt pure Vāraṇasāhvaye |
Satyakarṇo mahābāhur yajvā vipuladakṣiṇaḥ. || 1283 ||
Satyakarṇasya dāyādaḥ Śvetakarṇaḥ pratāpavān, |
aputraḥ sa tu dharmātmā praviveśa tapovanam. || 1284 ||
tasmād vanagatā garbhaṃ Yādavī pratyapadyata |
Sucāror duhitā subhrūr Mālinī grāhamālinī. || 1285 ||
saṃbhūte sa ca garbhe ca Śvetakarṇaḥ prajeśvaraḥ |
anvagacchat kṛtaṃ pūrvaṃ mahāprasthānam acyutam. || 1286 ||

1275 = Mt. 50.53.
1276 = Mt. 50.54; Vā. 99.247. 1) Mt. Haiḍambo. 2) Mt. putro jajñe. 3) Mt. -caḥ. 4) Mt. -śī baladharād Bhīmāj. 5) Vā. Sarvavṛkaṃ.
1277 = Mt. 50.55; Vā. 99.248. 1) Mt. tanayaṃ. 2) Mt. asū-. 3) Vā.T. Kameratyāṃ tu, V. Karama-. 4) Vā.T. Vai-.
1278 = Mt. 50.56; Vā. 99 249a = a. 1) Mt. -dheyaṃ. 2) Mt. -kī. 3) Mt. -traṃ.

128 = Br. 13.123; H. 1828. 1) H. -ri-. 2) H. tava janeśvara.

128 = Mt. 50.57a(b); Vā. 99.(249b), 250a. 1) Vā. Uttarāyāṃ tu Vairāṭyāṃ Parikṣid Abhimanyujaḥ. 2) Mt. Janamejayaḥ Parīkṣitaḥ putraḥ paramadhārmikaḥ.

1281 = Br. 13.124.
1282 = Br. 13.125.
1283 = Br. 13.126.
1284 = Br. 13.127.
1285 = Br. 13.128.
1286 = Br. 13.129.

sā tu dṛṣṭvā priyaṃ taṃ ca Malinī pṛṣṭhato 'nvagat |
Sucāror duhitā sādhvī vane rājīvalocanā. || 1287 ||
pathi sā suṣuve bālā sukumāraṃ kumārakam, |
tam apāsyâtha tatraiva rājānaṃ sânvagacchata || 1288 ||
pativratā mahābhāgā Draupadîva purā satī. |
kumāraḥ sukumāro 'sau giripṛṣṭhe ruroda ha, || 1289 ||
dayārthaṃ tasya meghās tu prādurāsan mahātmanaḥ. |
Śraviṣṭhāyās tu putrau dvau Paippalādiś ca Kauśikaḥ || 12810 ||
dṛṣṭvā kṛpānvitau gṛhya tau prākṣālayatāṃ jale. |
nighṛṣṭau tasya pārśvau tu śilāyāṃ rudhiraplutau, || 12811 ||
ajaśyāmaḥ sa pārśvābhyāṃ ghṛṣṭābhyāṃ susamāhitaḥ, |
ajaśyāmau tu tatpārśvau devena saṃbabhūvatuḥ. || 12812 ||
ath[1]-Âjapārśva iti vai cakrāte nāma tasya tau[2]), |
sa tu *Re*[3]makaśālāyāṃ dvijābhyām abhi[4]vardhitaḥ. || 12813 ||
Re[1]makasya tu bhāryā tam udvahat (!) putrakāraṇāt, |
Re[1]makyāḥ[2]) sa tu putro 'bhūd, brāhmaṇau sacivau *tu*[3]) tau.||12814||
teṣāṃ putrāś ca pautrāś ca yugapat tulyajīvinaḥ. |
sa eṣa Pauravo vaṃśaḥ Pāṇḍavānāṃ mahātmanām[1]). || 12815 ||
śloko 'pi câtra gīto 'yaṃ Nāhuṣeṇa Yayātinā | ,
jarāsaṃkramaṇe pūrvaṃ tadā[1]) prītena dhīmatā: || 12816 ||
acandrārkagrahā bhūmir bhaved iyam asaṃśayam[1]), |
a-Pauravā mahī naiva[2]) bhaviṣyati kadācana. || 12817 ||]

---

eṣa vaḥ[1]) Pauravo vaṃśo vikhyātaḥ kathito mayā[2]). || 12818 ||

1287 = Br. 13.130.
1288 = Br. 13.131.
1289 = Br. 13.132.
12810 = Br. 13.133.
12811 = Br. 13.134.
12812 = Br. 13.135.
12813 = Br. 13.136, 121⟨⟩. 1) Br. 13.121⟨⟩ tath-. 2) Br. 13.121⟨⟩ tasya nāma tat. 3) Br. 13.121⟨⟩ Ve-. 4) Br. 13.121⟨⟩ -janāṃ pari-.
12814 = Br. 13.137, 121⟨⟩. 1) Br. 13.121⟨⟩ Ve-. 2) Br. 13.137 -tyāḥ. 3) Br. 13.121⟨⟩ ca.
12815 = Br. 13.138, 121⟨⟩. 1) Br. 13.121⟨⟩ pratisthitaḥ.
12816 = Br. 13.139, 121⟨⟩. 1) Br. 13.121⟨⟩ bhṛśam.
12817 = Br. 13.140, 121⟨⟩. 1) Br. 13.121⟨⟩ atra na saṃśayaḥ. 2) Br. 13.121⟨⟩ na tu mahī.

12818 = Br. 13.141a, 121⟨⟩; H. 1829a. 1) H. te. 2) H. yatra jāto 'si pārthiva.

Namenregister.

(Die grossen Ziffern geben die Seiten-, die kleinen die betreffende Ślokenzahl an; App. bedeutet „kritischer Apparat".)

Kurzes Sachregister.

(Die Zahlen geben die Seiten an.)

Verbesserungen und Nachträge.

p. 2, Śl. 5 wäre richtiger in kleiner Type gedruckt worden.
p. 9, Śl. 18^{b}: karma statt karma.
p. 20, Kapitelüberschrift: Ga. 4.14^{b}-19 statt 18.
p. 22, Śl. 17^{b}: tu statt tū.
p. 29, Śl. 32^{a} hätte in grosser Type gedruckt werden müssen.
p. 29, Śl. 35^{a} ist nicht zu sperren.
p. 30, Śl. 38^{b} ist zu sperren.
p. 35, Kapitelüberschrift: P.2 V. 3.158^{b}—188^{a} statt 187^{a}.
p. 35, Śl. 2^{a} und 6^{b} sind zu sperren.
p. 36, Śl. 17^{b}: Ākūtim statt Ākutim.
p. 38, Śl. 29^{a} ist nicht zu sperren.
p. 42, Śl. 11^{a}: Rajo-Gatr- statt Rajogātr-.
p. 72, Śl. 20^{a}: smṛtāḥ statt smṛāth.
p. 74, Śl. 38^{b}: Brahma- statt Brahama-.
p. 79, Kapitelüberschrift: Mr. 49.1-80 statt 59 . . .
p. 80, Śl. 24^{b}: bhavanti statt bhāvanti.
p. 81, Śl. 30^{b}: karmabhis statt kārmabhis.
p. 126, Śl. 78^{a}: -Ôṣâtra statt -trā.
p. 127, Śl. 85^{b}: namasyaś statt -yāś.
p. 128, Krit. App.: Bd. I. 11.1 bis 11.18 statt Bd. I. 12.1 bis I. 12.18.
p. 141, Schleife: Cfr. 1. Absch. statt Cfr. Absch.
p. 141, Śl. 18: varṣaśatam, nicht: -śatam.
p. 142, Śl. 4^{a}: Āyuṣmantam statt Ayuṣ-.
p. 161, Śl. 37^{a}: Āpasya statt Apa-.
p. 163, Śl. 53^{b}: manvantare statt -ṭare.
p. 174, Śl. 10^{b}: Cākṣuṣasyâ- statt Cakṣu-.
p. 188, Śl. 2[]: Ākūtir statt Ākutir.
p. 197, Śl. 37 linke Spalte: Śambhoḥ statt Sam-.
p. 218, Śl. 41: Śaṅkhuromā statt Saṅku-.
p. 220, Śl. 16^{b}: Manmathāyêti statt Mamna-.
p. 226, Kapitelüberschrift: Vi. I. 22.1-18 statt . . . 18^{a}.
p. 229, Śl. 20^{bc} Krit. App.: Vi. I. 22.18 statt 18^{a} = a. 2) Bd.Vi. pari- statt Bd. pari-.
p. 249, Śl. 115 Krit. App.: Bd. I. 37 . . . statt 33.
p. 254, Śl. 4^{a}: Auttamas statt Auttamas.
p. 256, Śl. 28^{b}: Paramtapaḥ statt -tapāḥ; cfr. Krit. App.
p. 262, Śl. 50_{9}^{a}: Samjñāsuto statt Samjña-.
p. 271, Zeile 15: 78_{1} statt 78.
p. 277, Śl. 2^{b}: Tāmasa statt Ta-.

p. 281, Śl. 4^{b}: Śanaiścara statt Sa-.
p. 285, Śl. 7^{a}: Āditya statt Aditya.
p. 294, hinter Śl. 50 rechte Spalte: 50$_{1}$ statt 52, ebenso im krit. App.
p. 316, Śl. 96$_{1}^{b}$: smṛtaḥ statt smrṭaḥ.
p. 331, Śl. 76^{b}: Bhagīratha statt Bhā-.
p. 333, Śl. 84$_{2}^{b}$: Aiḍaviḍaḥ[2]) statt . . .[1]).
p. 336, Śl. 91^{a}: Śala[2]- statt Śala[1]-.
p. 339, Śl. 98$_{22}$: Suśrutasya statt Śu-.
p. 355, Kapitelüberschrift: Br. 13.$_{83-91}$^{b}⟨ ⟩ statt 91^{a}; H. . . . 1757—1776. Zu A. 274.$_{12^{b}-15}$ ist 278.$_{16-18}$ hinzuzufügen.
p. 358, Śl. 37^{b}: taṃ statt ṭaṃ.
p. 369, Kapitelüberschrift: Zu A. 274.$_{16-19}$ ist 278.$_{10-14}$ hinzuzufügen.
p. 432, Kapitelüberschrift: P.$_{1}$ I. 13 . . . statt . . . 31.
p. 449, Śl. 2^{a}: yudhājitaḥ statt Yu-.
p. 461: Śloka-Zählung 61—64 statt 60$_{1}$—60$_{4}$.
p. 462, Śl. 66: Anādhṛṣṭir statt Anādṛṣṭir.
p. 463, Śloka-Zählung: 71$_{4}$—71$_{10}$ statt 70$_{4}$—70$_{10}$.
p. 475, Śl. 7$_{5}$: Keśavasya statt Keśvasya.
p. 482, Kapitelüberschrift: Bd. II. 72 . . . statt II. 71 . . .
p. 484, Śl. 22^{b}: Tārakaś statt -kāś.
p. 493, Śl. 98^{b}: jaghnus statt jahnus.
p. 505, Śl. 188^{a}: Sādhyāya statt sā-.
p. 516, Śl. 80^{a}: Adityāḥ statt Ādit-.
p. 530, Śl. 70^{a}: Kakṣīvac- statt va-.
p. 533, Śl. 95^{a}: Kakṣīvān statt Kākṣīvān.
p. 536, Śl. 5^{b}: Sthaṇḍileyu statt Staṇ-.
p. 536, Śl. 5^{a} rechte Spalte: Ṛceyuḥ statt Ṛcejuḥ.

Index: Einzufügen ist Jyotiṣa 161.$_{34_{1}}$, Tāra 282.$_{33}$ und Bradhna 271.$_{77}$, 283.$_{43}$.
p. 562 muss Aila nach Airāvatī (vīthī) und Kapotaroman vor Kambala,
p. 566 Caitya vor Caitra und Janastambha vor Janasthāna,
p 572 Pārikṣita vor Pāriyātra aufgeführt werden.
p. 562 Airāvatī statt -vat.
p. 567 Yāhnavī statt -nav.
p. 595 Bābhrava statt Ba-.

---

1. Abschnitt, Textgruppe IIB, 9. Kapitel (p. 128 ff.) wäre besser in die Unterabteilungen A und B (Śl. 44 ff., p. 131) geschieden worden. Für B wäre noch die 3. Version Mt. 51.$_{1}$ ff. zu vergleichen.

OSTWALD, P., Japans Entwicklung zur modernen Weltmacht. Seine Kultur-, Rechts-, Wirtschafts- und Staatengeschichte von der Restauration bis zur Gegenwart. 1922. Rm. 3.—

SCHMIDT, R., Das alte und moderne Indien. 1919.
Broschiert Rm. 3.—, gebunden Rm. 4.50

SCHURHAMMER, Georg, S. J., Shin-Tō. Der Weg der Götter in Japan — (The Way of the Gods in Japan. German and English Text). Der Shintoismus nach den gedruckten und ungedruckten Berichten der japanischen Jesuitenmissionare des 16. und 17. Jahrhunderts. 216 Seiten Text — 4° — auf schwerem Mattkunstdruckpapier gedruckt. Mit 102 Tondruck-Abbildungen im Text und 12 Multicolortiefdrucktafeln. 1923.
In künstlerischem Halbleinen-Band Rm. 25—

THILO, M., Ez-Zibêr Rahmet Paschas Autobiographie. Ein Beitrag zur Geschichte des Sudan. 1921. Rm. 1.50

ZACHARIAE, Th., Kleine Schriften zur indischen Philologie, zur vergleichenden Literaturgeschichte, zur vergleichenden Volkskunde. 1920.
Broschiert Rm 10.—, Halbleinen Rm. 12.—

Ferner empfehle ich das anerkanntermassen hervorragend ausgestattete Werk des kürzlich verstorbenen

Professor Dr. ADOLF MIETHE

DAS LAND DER PHARAONEN.

Landschaftliche und baukünstlerische Motive Aegyptens.

24 Tafeln in vielfarbigem Lichtdruck nach Originalaquarellen (auf Grund der Lumière-Aufnahmen) des Verfassers mit textlichen Erläuterungen.

In künstlerischem Indanthren-Leinen Rm. 30.—

Soeben erscheint:

BRELOER, Bernhard, Dr. phil. et jur., **Kanṭalīya-Studien.**
1. Das Grundeigentum in Indien.